

S. IOANNIS
CLIMACI
OPERA.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ

ΤΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΣΙΝΑ

ΑΠΑΝΤΑ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

IOANNIS SCHOLASTICI

ABBATIS MONTIS SINA

qui vulgò CLIMACVS appellatur,

OPERA OMNIA:

Interprete MATTHÆO RADERO *Societatis* IESV *Sacerdote.*

LVTETIAE PARISIORVM,

Sumptibus SEBASTIANI CRAMOISY, viâ Iacobæâ, sub Ciconiis.

M. DC. XXXIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

EMINENTISSIMO CARDINALI DVCI DE RICHELIEV.

TV A virtus (EMINENTISSIME CARDINALIS) tuaque merita in eum dignitatis & authoritatis apicem te prouexerunt, vt te venerari eminùs ac ſuſpicere poßimus; attingere autem ac propiùs intueri nemini liceat, niſi per tua veſtigia, pérque virtutum tuarum gradus, vel imitando, vel admirando incedat. Atque ego ex illorum numero ſum, qui poſitus in infimo loco te miror aſsiduè, tuam in Deum pietatem, comitatem & beneficentiam in omnes homi-

nes, moderationem in tuis rebus, in publicis verò ſapientiam, fidem, vim ingenii incredibilem vbique ſuſpicio ac deprædico. Et nunc quia pateris (EMINENTISSIME CARDINALIS) *ad te mihi acceſſum dari, ſcalas affero, in quibus tuæ virtutes quaſi quibuſdam gradibus diſtinctæ mihi cæteríſque ad tuam celſitudinem aditum parant, tibi verò ad cœleſte numen commodum iter ſternunt & compendioſum.*

Eminentiæ Tuæ,

Addictiſsimus,
SEBASTIANVS CRAMOISY.

SVMMA PRIVILEGII A CHRISTIANISSIMO REGE CONCESSI.

LVDOVICI XIII. Galliæ & Nauarræ Regis auctoritate sancitum est, & patentibus eius literis cautum, ne quis in regno ipsius, aliisve locis eius ditioni subiectis, intra viginti proximos annos à die perfectæ primæ impressionis inchoandos ac numerandos, excudat, vendat, excudendum vendendúmque quouis modo & ratione curet Librum, qui inscribitur, S. IOANNIS CLIMACI *opera omnia, Interprete* MATTHÆO RADERO *Societatis* IESV *Sacerdote*, præter Sebastianum Cramoisy Bibliopolam Iuratum Parisiensem, aut illos quibus ipsemet concesserit. Prohibitum insuper eadem auctoritate regia omnibus eius subditis, eundem librum extra regni sui limites imprimendum curare, vel quempiam vbicunque fuerit ad id agendum impellere, ac instigare, sine consensu dicti Sebastiani Cramoisy, sub pœna confiscationis librorum, aliisque pœnis originali. Diplomate contra delinquentes expressis. Datum ad S. Germanum in Laya, 10. Decembris 1632.

Sic signatum, De Mandato Regis. PETIT.

Perfecta fuit prima editio 18. Augusti 1633.

FACVLTAS R. P. PROVINCIALIS.

MATTHÆI RADERI è Societate IESV Presbyteri ad S. Ioannem Climacum Isagogen, eiusdémque Climaci nouam è Græco interpretationem cum antiquis scholiis, nunc itidem primùm è Græco versis, à quatuor ex eadem Societate Patribus recognitam, & approbatam, ego Gualterus Mundbrot Societatis IESV per superiorem Germaniam Præpositus Prouincialis, facta mihi ab admodum R. P. N. Generali Mutio Vitellesco potestate, in lucem edi permitto, quod & chirographo meo testor, & appresso Societatis signo publicè confirmo. Monachij Calendis Iuliis. Anno post Christum natum CIↃ IↃC XXV.

GVALTERVS MVNDBROT.

ELENCHVS OPERIS.

Matthæi Raderi è Societate IESV *Sacerdotis Isagoge ad S. Ioannis Climaci Scalam Paradisi.*

Eiusdem S. Ioannis Climaci Scala Paradisi, è Græco recens translata, & Scholiis itidem Græcis Latinè versis illustrata ab eodem Matthæo Radero, nunc primùm Græcè cum noua interpretatione Latina in vsum Lectoris ad cælum aspirantis edita.

Accessit eiusdem S. Ioannis Climaci liber ad Pastorem, ab eodem interprete iam olim in lucem datus, nunc iterum recognitus, & Scholiis itidem Græco-Latinis explanatus.

MATTHÆI RADERI

E SOCIETATE IESV SACERDOTIS

ISAGOGE

AD S. CLIMACI SCALAM PARADISI.

Quis Climacus, & an idem auctor Ioannes Sinaita, & Ioannes Climacus, & S. Ioannes abbas montis Sina, cognomento Scholasticus.

CAPVT PRIMVM.

APVD me quidem nulla vnquam hac de re dubitatio fuit, quin censerem eundem prorsus esse Ioannem Sinaitam, & Ioannem Climacum, & Ioannem Abbatem S. montis Sina, cognomento Scholasticum. Ita quippe in codicibus Græcis manu exaratis lego: Ἐπιστολὴ τοῦ ἀββᾶ Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου πρὸς Ἰωάννην ἡγούμενον τῆς Ῥαϊθοῦ. Epistola abbatis Ioannis Sinaitæ ad Ioannem abbatem cœnobij Rhaithu. In eodem volumine sequitur de eodem. Βίος ἐν ἐπιτομῇ τοῦ ἀββᾶ Ἰωάννου τοῦ ἡγουμένου τοῦ ἁγίου ὄρους Σινᾶ, τοῦ ἐπίκλην σχολαστικοῦ τοῦ ἐν ἁγίοις ὡς ἀληθῶς, συγγραφεὶς παρὰ μοναχοῦ Ῥαϊθοῦ ἀνδρὸς τιμίου, καὶ ἐναρέτου. Vita Ioannis abbatis S. montis Sina, cognomento scholastici verè sancti, compendio à (Daniele) monacho Rhaithuni cœnobij, viro venerando, & virtutibus egregiè ornato conscripta. Et in eodem codice: λόγος ἀσκητικὸς τοῦ ἀββᾶ Ἰωάννου ἡγουμένου τῶν ἐν τῷ Σινᾶ ὄρει μοναχῶν. Liber de religiosa disciplina Ioannis abbatis monachorum in monte Sina præfecti. Sequitur in eodem extremo libro: περὶ τοῦ ἀββᾶ Ἰωάννου ἡγουμένου

τοῦ Σινᾶ ὄρους, ἤγουν τοῦ τῆς κλίμακος. De abbate Ioanne præfecto montis Sina, siue auctore scalæ. Et in fronte libri, Ιωάννου Σιναΐτου.

Hîc cognoscis eundem esse S. Ioannem abbatem montis Sina, cognomento scholasticum, & Ioannem Sinaïtam, & Ioannem Climacum.

Idem disces ex aliis exemplaribus eiusdem auctoris Græcè scriptis & in Bauarica & aliis Europæ bibliothecis, quas infrà laudabo.

Dices; *Ecquid opus per se splendentem ostendere solem?* Scilicet,

Sæpe aliis nox est quod tibi clara dies.

Nam Iacobus Billius vir cætera Græcis & Latinis literis probè tinctus, gente Gallus, & ingenio & genere nobilis, professione religiosus, & in minori Britannia ad Eremum S. Michaëlis cœnobij præses, manum iniicit, qui præter alia de SS. Barlaamo & Iosaphat historiam è Græco versam latio donauit, auctorémque facit S. Ioannem Damascenum, in cuius omnibus operibus emendandis & transferendis, multum & cum ingenti laude desudauit. Ioannem autem Sinaïtam cum Ioanne monacho Thebaïdis confundit; caussa quæ Billium in errorem traxit, fuit, quod incertum videretur, vtrum historia de Barlaamo & Iosaphato à Damasceno scripta esset, an ab alio aliquo; & ab nonnullis etiam Ioanni Sinaïtæ, hoc est, Climaco tribueretur; vt ergo eam Billius Damasceno vindicet, & Sinaïtæ abdicet, ita in præfatione ad lectorem disputat, *De sequentis historiæ auctore à quibusdam dubitari video: quidam enim Damascenum verum ipsius auctorem esse censent: quidam autem falsò ipsi tribui contendunt. Ac certè in clarissimi viri Fumæi codice Ioanni Sinaïtæ adscribitur. Ego verò etsi lectoris non ita multum interesse puto, vtrius ea sit, modò pia & lectu digna sit, quemadmodum reuera est, si tamen iudicium meum interponere liceat, verum Damasceni fœtum eam esse affirmare non dubitem. Nam vt omittam, quod Trapezuntius vir natione Græcus & magni non inter suos tantùm, sed etiam inter nostros nominis, non alium quàm Damascenum eius authorem protulit, primum ipsa phrasis, reliquis ipsius operibus quàm simillima Damascenum auctorem testatur. Deinde ad eam opinionem confirmandam illud mihi magni momenti est, quod vt in libris de orthodoxa fide ac reliquis pæne omnibus, Damascenus multa è Basilio, Gregorio Nazianzeno, aliisque eiusdem notæ patribus libenter corrogat, atque integros sæpe versus imò etiam totas periodos ab ipsis mutuatur: eodem modo in hac quoque historia multa ex iisdem authoribus, suppresso interim nomine, produci animaduerti, ac præsertim ex Nazianzeno, vt cap. 7. 8. 10. 11. 15. 17. 20. 24. ac plerisque aliis locis. Adde quod non solùm ab illis libenter mutuò sumit, sed etiam multa affert libris de orthodoxa fide ad verbum transcripta, vt ea omnia quæ cap. 15. de arbitrij libertate disputat. Quod quidem vt opinor, non tam apertè faceret, nisi tanquam suo iure iu, vt suis, vteretur. Denique cap. 19. disputatio ea de imaginibus, quæ Damasceni ætate feruebat, in eadem sententia non parùm me confirmat. Vt autem hæc omnia pro Damasceno faciunt, ita hanc historiam Ioannis Sinaïtæ minimè esse apertissimè conuincunt. Nam cùm ille Senioris Theodosij tempore fuerit, vt patet ex lib. 13. histor. miscell. Pauli Diaconi, quonam pacto in hac historia, quam auctor ex India transuectam testatur, Nazianzenum, cuius dum in manibus hominum versabantur, citare potuisset, atque etiam eo antiquiorem*

episcopum, ac Valentis tempore vita functum Basilium, suppresso licet nomine, cap. 19. vbi de imaginibus tractat & cap. 34. vbi Iosaphat eam ad Deum orationem habet, quam ex constitutionibus Basilij cap. 1. perspicuè hausit? Quonam item modo Barlaamum de imaginibus ad regis filium disserentem induceret, cùm ea quæstio nondum eo tempore excitata fuisset? Fatetur hîc primùm Billius historiam de Barlaamo & Iosaphato in codice MS. Græco cl. v. Fumæi Ioanni Sinaïtæ inscriptam. Addit Baronius Cardinalis ad XXVII. Nouembris in Martyrolog. Rom. in Sfortiana quoque bibliotheca num. 63. eandem historiam Ioanni Sinaïtæ vt auctori assignari, quamuis apud Posseuinum in Sfortianæ bibliothecæ descriptione num. 15. cum aliis compluribus desideretur, quòd illi imperfectus librorum syllabus fuerit transmissus. Addo ego Bauaricam bibliothecam, in qua num. CCV. hæc verba sunt: Ioannis Sinaïtæ historia de Iosaphat & Barlaam. Subiunxit editor catalogi; *quæ vulgò Damasceno adscribitur.* In Heidelbergensi num. CC. extat eadem MS. Græcè sine auctore; alibi in eadem, num. LIX. Damascenus adscribitur, fortasse ex eius opinione, qui eundem catalogum conscripsit. Veniendum esset in rem præsentem. Sed Ioannem Sinaïtam negat Billius auctorem illius historiæ & rem se factam habere putat ex temporum ratione, vt ex eius verbis cognouisti. At enim Billius tota via aberrat à vero. Nam quod ex Paullo Diacono docet lib. xii. Ioannem Sinaïtam Theodosij M. æuo vixisse ἀπ' αὐτῆς θύρας ἠμύρπτι Dia- pag. 384. coni verba sunt: *Interea euentum belli considerans mittit ad Thebaida ad Ioannem monachum perspicientem clara; ad quem destinauit (Theodosius) Eutropium eunuchum sibimet fidelissimum, vt aut eum, si vellet venire, deduceret, aut nolentem de euentu belli requireret. At ille Ioannem quidem deducere non præualuit, sed mandatum retulit eius, quod vinceret & perimeret tyrannum, & post victoriam in Italia moreretur.* Nihil hîc de Ioanne Sinaïta nec per somnium quidem Diaconus. Monachus hic, vates Theodosij, fuit anachoreta Thebaïdis. Ioannes Sinaïta multis parasangis à Thebaide abfuit, montis Sina incola, abbas, ingressus cœnobium anno ætatis sextodecimo, præfecturam multis annis administrauit, eandémque fratri suo germano reliquit, vt in eius vita ostendi, nunquam vixit cum Theodosio, sed post Theodosium centum & octoginta quinque annos. Ioannis porrò illius anachoretæ, qui Theodosio victorias & mortem prædixit, res gestas, vitam & prodigia scripsit Ruffinus Aquileiensis presbyter, & extat apud Rosvveidum lib. secundo SS. Patrum. Eiusdem mentio est in Fastis Martyrum Romanis XXVII. Martij & in Menæis XX. Septemb. vbi Ægyptius appellatur. Pag. 445. Itaque ratio Billij cadit, cùm ille Ioannes Theodosianus nihil prorsus ad nostrum Sinaïtam faciat. Cardinalis Bellarminus quoque in Scriptoribus Ecclesiasticis, de D. Damasceno obseruauit historiam de Barlaamo dubium Damasceni partum videri, quamuis vtilem & insignem historiam appellet: *Sed quia Barlaam, inquit, dum instruit discipulum suum Iosaphat, iubet eum credere in Spiritum sanctum ex patre & filio procedentem: dubitatio exorta est, an hoc opus esse potuerit Ioannis Damasceni, qui lib. 1. de fide orthodoxa cap. 11. docet, Spiritum sanctum non procedere ex filio, sed per filium. Sed responderi potest in historia Barlaam, par-*

ticulam illam (ex filio) videri additam ab aliquo : nam in noua editione per Billium castigata, non habetur (ex filio.) Dubitatio quoque existit, an hæc narratio sit vera historia, an potiùs conficta ad erudiendos nobiles adolescentes; qualis est vita Cyri apud Xenophontem. Cæterùm veram historiam esse constat ex eo, quod S. Ioannes Damascenus in fine historiæ inuocat sanctos Barlaam & Iosaphat, quorum res gestas scripserat, & Ecclesia Catholica in Martyrologio descriptos veneratur die 27. Nouembris eosdem sanctos Barlaam & Iosaphat.

Auctoris Raderi sententia. Quòd si iam, quid ipse sentiam, quæras, bona pace doctorum virorum dixerim, neque S. Ioannis Sinaitæ siue Climaci, neque D. Damasceni, multo minùs S. Ioannis illius Ægyptij è Thebaide fœtum hunc de Barlaamo & Iosaphato videri; sed Ioannis monachi è cœnobio S. Sabæ. Ita testatur manuscriptus syllabus bibliothecæ Palatinæ Heidelbergensis num. LXVIII.

Apud Posseuin. pag. 111. vbi hæc verba leguntur : *Barlaami Ioasaphi vita ex interiori Æthiopum seu Indorum regione in sanctam vrbem translata per Ioannem monachum de contubernio S. Sabæ.*

Eundem Ioannem Sabæ monachum arbitror in regia bibliotheca Scoriaci in Hispania expressum, vbi hæc de eadem historia : *Ioannis monachi expositio de S. Barlaam & Iosaphat.* Idem historiæ auctor traditur in Reipub. Augustanæ bibliotheca disertè & expressè, num. LXXIX. *Ioannis monachi ἀνδρὸς τιμίου καὶ ἐναρέτου μονῆς τοῦ ἁγίου Σάββα, historia interioris Indiæ, Indorum Æthiopiæ continens vitam Barlaami & Ioasaphi.* Et in Bauarica, num. XVII. *Narratio vtilis ex interiore Æthiopum regione, quæ India dicitur, ad sanctam ciuitatem perlata, per Ioannem Archimandritam monasterij S. Sabæ. Liber hic inscribitur Barlaam, & est in illa ipsa historia, quæ Damasceno vulgò tribuitur.*

Nisi velis hæc testimonia ad ipsum Damascenum trahere, qui & ipse Ioannes audiebat, & demum è foro & turbis secessit in Lauram S. Sabæ: sed cùm in omnibus bibliothecarum indicibus, vbi eius opera recensentur, semper appelletur Damascenus, haud dubiè, si hanc Barlaami historiam Damascenus scripsisset, nomen quoque Damasceni in epigraphe, sicut in aliis eius operibus expressum fuisset. Quod autem docet multa ex Damasceni scriptis de orthodoxa fide deprompta esse in hac historia, parùm videtur pro Damasceno facere, cùm quæ publici iuris facta sunt, à quolibet vsurpari possint; nec erat opportunum, vt Barlaam de fide apud paganos vel neophytum disputans, testem ignotum & priuatum laudaret. Par est ratio SS. Basilij & Nazianzeni, quorum satis erat argumenta & apodixes in medium attulisse, nomina nihil erat necesse.

Sanctum Ioannem Sinaitam siue Climacum, non esse huius historiæ conditorem facilè intelligo, non ob rationem illam, quam Billius adfert, qui Sinaïtam cum Thebæo & Ægyptio Ioanne confundit, eundémque esse existimauit, & Sinaïtam cum Theodosio M. imperatore, qui anno CCCXCV. diem supremum obiit, vixisse tradidit, quod fieri non potuit, vt in notis ad Climaci Pastorem ostendi, vbi Trithemium,

In scriptoribus Ecclesiast. qui eundem Climacum ad Constantinum M. & filios refert, refutaui. Proinde verè Bellarminus anno ɪↄʟx. collocauit. Cæterùm cur non

arbitret Climacum esse historiæ Barlaami scriptorem, hoc est, quod verè & Billius obseruauit; quamuis enim S. Ioannes Sinaita Climacus demum post quingentesimum Christi annum scripserit, nulla tamen illius sæculo quæstio, & contentio in Ecclesia de sacris imaginibus colendis, vel abolendis nata erat, quæ æuo Damasceni ab Isaurico, & Copronymo iconomachis potissimùm agitabatur, cùm tamen in historia Barlaami capite 19. prolixè de imaginibus adorandis disputetur: quod auctor historiæ ex scriptoribus illius sæculi, & ex ipso Damasceno potuit transcripsisse. De nomine etiam Ioannis Sinaitæ magnopere suspicer aliquid immutatum, & scribendum fuisse Ioannis Sabaitæ, non Sinaitæ, quòd is monachus in cœnobio sancti Sabæ vixerit, & scripserit. Sicut enim Ioannes Climacus, & Anastasius scriptor Sinaitæ appellati sunt, ita Ioannes Sabaita potuit dictus fuisse à cœnobio S. Sabæ, in quo religionem professus ætatem agebat. Nunc intelligamus, quamobrem idem Climacus noster scalæ cœlestis architectus, Climacus, & scholasticus audierit.

De nomine Climaci, & inscriptione libri.

CAPVT II.

GRÆCE Ἰωάννης Κλίμαξ, Ioannes *Klimax* à libro, quem à scala inscripsit, appellatur, ita vt inscriptio libri cesserit in cognomentum scriptoris. sicut Diuus Gregorius primus* Pon- * Nonnulli Gre-
tifex Magnus ab Dialogorum libro *Dialogus* dicitur: Cassia- gorium
nus beato Prospero *Collator* à collationibus Patrum quas composuit: II. dictũ
Petrus Lombardus *Magister sententiarum* ab sententiis Patrum, & Theo Dialogũ
logorum collatis, & in ordinem rerum redactis: Clemens Alexandri- falsò scri-
nus à libris stromatum στρωματεῦς: Strabo *Geographus*, quòd geogra- pserunt.
phiam, & orbem terrarum descripserit; sicut & Dionysius Alexandri- lege Du-
nus propter suam περιήγησιν *Periegetes*, Græcis περιηγητής. quibus ferè ad- cæum
das Oratorem, Philosophum, Astronomum: sed quia hi κατ' ἐξοχὴν Frontonẽ
ita appellati sunt, huc non adscribimus. Interim nec sequendi, nec fe- apud Ba-
rendi sunt qui *Climachum* dicunt, quòd à tota verbi notatione, & ori- ron. tom.
gine discedant, nec enim climax *climachos*, sed *climacos* inflectitur, à quo 9. anno
Latina lingua ad suum modum, & formam Climacus scripsit, quòd recti Christi
casus asperitatem refugeret. vitiosiùs apud Trithemium *Clymachus* legi- 726. p. 71.
tur, qui vocem interpretatur è Græco, scholasticum, quę significatio re- & 72. ed.
motior est ab Græca voce *climax*, quàm à Gadibus Ganges; fortasse Tri- Antuerp.
themius scripserat *scalasticus* à scala, à qua tamen voce Latium penitus abhorret, alij *scalarem* dixerunt.

Scholasticus cognomento, Græcè τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰωάννου Κλίμακος, ἐπίκλην σχολαστικοῦ, S. Ioannis Climaci, cognomento scholastici, ἀπὸ τοῦ σχῶ τὸ κρατῶ, σχάζω, καὶ σχολάζω, inquit Varinus. Sed aliud est σχολαστής, & aliud σχολαστικός. σχολαστής est μαθητής, σχολαστικός, doctor, quem Arbiter vmbraticum doctorem appellauit, inq; id genus hominũ acerrimè debacchatus est; *Nondum*, inquit, *vmbraticus doctor ingenia deleuerat*. Intelligit declamatores, de quibus idem: *Num alio* Sat. p. 1.

genere furiarum declamatores inquietantur qui declamant. & mox infrà: *Nunc & rerum tumore, & sententiarum vanissimo strepitu hoc tantum proficiunt, vt cùm in forum venerint, putent se in alium terrarum orbem delatos.* Erat enim, vti Fabius docet, declamatio iudiciorum imago, & forensium

l. 1. c. 10. actionum meditatio, quam optimè exponit Eumenius rhetor: *Neque enim,* inquit, *tantùm me aut negligentia, aut confidentia tenet, vt nesciam, quanta sit inter hanc aciem fori. & nostra illa secreta studiorum exercitia diuersitas. Ibi armantur ingenia, hìc præliantur, ibi prælusio, hìc pugna committitur.* Et Seneca. *Ita arbitratum est, scholam quasi ludum, for. m quasi arenam esse.* Sed quantopere scholasticos hos, & vmbraticos doctores exagitat Ar-

l. 2. ep. 3. bitet, tantopere celebrat eosdem in suo magistro Isæo Plinius minor, de quo post ingentes eiusdem laudes, & elogia hæc subiicit: *Nam diebus, & noctibus nihil aliud agit, nihil audit, nihil loquitur, annum sexa-*

Audite aduocati, & caussidici. *gesimum excessit, & adhuc scholasticus tantum est, quo genere hominum nihil aut sincerius, aut simplicius, aut melius: nos autem, qui in foro, verisque litibus terimur, multum malitiæ, quamuis nolimus, addiscimus. Schola, & auditorium vt ficta causa, ita res inermis, innoxia, nec minùs felix, senibus præsertim.*

Magna erat horum scholasticorum auctoritas, viri principes, & imperatores, & doctissimi quique, & clarissimi hos audiebant, & ipsi apud eos declamabant. de quibus VVouerius ad Arbitrum consulendus. Posterius sæculum eam *scholastici* vocem transtulit, non ad declamatores tantùm, sed ad viros eruditos, eloquentes, & ad omnem literarum elegantiam informatos, atque exercitatos; quamuis nec in foro causas actitarent, nec in gymnasiis declamitarent. Inde Prudentius, Ambrosius, Hilarius, Beda scholastici dicti. *Franco Leodiensium scholasticus, & scientia literarum, &*

1048. *morum probitate claret,* inquit Sigebertus. Ex eodem genere celebratur Dionysius exiguus, dictus etiam Serapion *scholasticus* apud Diuum Hierony-

cap. 99. mum catalog. illust. script. Eccles. Eulogius Alexandrinus apud Palla-

cap. 16. dium in Lausiaca. Procopius Porphyreonites, Cosmas, apud Ioannem

cap. 111. & 122. Moschum, Gregorius abbas *scholasticus* apud eundem Moschum: Anonymi *scholastici* dialogus apud Simeonem Theologum; & apud Græcos Ata-

cap. 15. bius, Nilus, Leontius Theætetus, Agathius, Eratosthenes in epigr. In hoc ergo numero etiam Climacum nostrum iure ab Græcis positum nos quoque ponimus, quando illius varia eruditio passim etiam in hoc, quamuis sacro & religioso opere, elucet.

Sed enim transiit *scholastici* nomen etiam ad nostra tempora & mores, in summis enim antistitum cathedris, & sedibus, vbi Canonicorum concilia, & collegia sunt, vni alicui ex eorum numero, doctissimo plerunque *scholastici* nomen imponitur, qui eorum, quos voluntas ad sacros ordines admouet, eruditionem publico examine cum collegis suis explorat; eáque res tam testata est, vt nullam auctoritatem, & testimonium desideret. Interim non imus inficias *scholastici* nomen etiam auditoribus conuenire, & discipulis, quæ hodie vsitatissima vox est. Arbiter in satyrico: *Dum in hoc dictorum æstu motus incedo, ingens scholasticorum turba in porticum venit,* & quæ sequuntur.

Sancti montis Sina Antistes.] Sina mons (quî & *Sinai*, & *Oreb* & *Sinaeus* Iosepho, & Iustino) toto orbe super omnes Olympos, Hæmos, Caucasos, & Tauros notissimus, vbi supremus orbis conditor Hebræis leges dixit & scripsit, vbi D. Catharinæ inclytæ heroidis, & virginis corpus cælitum ministerio Alexandria delatum salutari fonte olei redundat. Vbi Climacus cum religiosissimo patrum cœtu Deo precibus litauit, ad cuius radices Iustinianus imperator religiosis viris nobile cœnobium posuit. Ex hoc monte multi viri sancti prodiere, quos vbi locus erit in medium adducam. Mons in orbem erigitur, regionis illius longè altissimus, quo per gradus septies mille ad fastigium ascenditur, demptis cliuis, quà per se patet ascensus. nomen ab rubo, quo abundat, inuenit. de monte Oreb, & Sinai multa Bellonius p. 126. & sequent.

Antistes.] Græcis ἡγούμενος, ἡγεμὼν antistes, præses, abbas, cœnobiarcha, προεστὼς, προεστάτης, πατὴρ πνευματικὸς dictus, quæ omnia eandem significandi vim habent. Vocis tamen Græcæ ἡγουμένου varia significatio est, provt cum vario casu nectitur. nunc enim quartum regit, quando idem valet quod νομίζω, puto, nunc cum tertio componitur, προηγοῦμαι seu προοδοποιοῦμαι, viam demonstro; nunc secundo, cùm ἄρχω seu rego & impero significat, vt ἄρχω λαοῦ, populum rego, in quo significatu hîc accipitur, ἡγουμένου τοῦ ἁγίου ὄρους τοῦ Σινᾶ. ἡγουμένου, hoc est, moderatoris, præsidis, rectoris, cœnobiarchæ sancti montis Sina. συνεκδοχικῶς continens pro contento, religiosorum nempe virorum, qui in asceterio montis Sina degunt. Cæterùm Climacum ad officium illud, & munus regendi cœtus religiosi planè diuinitus destinarum ostendunt ea, quæ è Græco codice MS. bibliothecæ Bauaricæ extremis paginis erui, quæ tibi infrà Græcè & Latinè cognoscenda subiicio, nec enim in vita ipsius ab Daniele monacho conscripta sunt comprehensa.

Scala paradisi.] Nullam mentem subit dubitatio, quin Climacus inscriptionem libri sui, quem κλίμακα, seu scalam appellauit, ex Geneseos cap. 28. hauserit, vbi de scala Iacob Patriarchæ tractatur; ita enim Moses ibi: *Cúmque venisset* Iacob *ad quendam locum, & vellet in eo requiescere post Solis occubitum, tulit de lapidibus qui iacebant, & supponens capiti suo dormiuit in eodem loco, viditque in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cælum. Angelos quoque Dei ascendentes & descendentes per eam, & Dominum innixum scalæ.* Cuius occasionem videtur præbuisse Climaco antistes sanctissimus Raithuni cœnobij, qui Climacum ad librum hunc conscribendum acerrimè per epistolam, in qua scalæ Iacobææ mentionem facit, cohortatus est. Scripsit ergo, & ædificauit tralatitiam seu metaphoricam hanc scalam religiosam religiosissimus Climacus, cuius gradus, seu radij triginta, omnem orbem, & posteritatem illustrarunt. Ad exemplum Climaci alij, atque alij religiosi, & eruditi viri scalas item in cælum moliti sunt, Dionysius *scalam religiosorum* quinque gradibus distinctam composuit, quos Pentateuchum dixit; Gabriel Inchinus *scalam cæli*; noster beatæ & æternæ memoriæ Bellarminus, *de ascensione mentis in Deum*, & propria quodammodo, breuissimáque via ad cælum hæc est religiosorum, qui per rectos scalæ gradus sine longis viatum anfractibus

& ambagibus ardua quidem, sed firma & secura enituntur, nisi scientes, volentes velint excidere. Inde & D. * Romualdo Camaldulensis familiæ conditori persimilis Iacobi Patriarchæ *scala* diuinitus demonstrata est, per quam candidati magnis passibus in cælum contendebant. Dux itidem Leoni, qui è primis & intimis D. Francisci sodalibus fuit: *Magna erat planicies*, inquit Platus, *& in ea species quædam iudicij mox futuri. magna aderat hominum multitudo, angelorum tuba personabant, denique bina scalæ è summo cælo vsque ad terram demissæ, altera candido colore, altera purpureo. Huic autem purpureæ imminens visebatur ex alto Christus, vultus habitu seuero, ac subirato. At Franciscus paulò infra ipsum Fratres suos euocabat, vt ascenderent fidenter, Dominum ita velle, eósque inuitare. Cùm autem illi se per scalas audenter efferrent, alius de tertio, alius de quarto, vel de decimo, alij de superioribus, ac penè iam vltimis gradibus procidebant. Qua suorum clade magnopere commotus B. Franciscus, eos voce magna admonuit, vt ad scalam alteram candidam accurrerent, illic nihil fore periculi. Itaque cum ad eam accessissent, Mariam ei incumbentem vident, quæ eos blandissimè intuens studiosè etiam iuuaret, exciperétque singulos, ita vt nullo negotio ad vnum omnes in cælum euaserint.* Ita D. Antoninus de S. Dominici morte: *Prior*, ait, *Brixiensis eadem hora qua S. Dominicus obiit, vidit hiatum in cælo, per quem submittebantur duæ candidissimæ scalæ, vnam tenebat beata Virgo, alteram Christus; angeli verò ascendebant, & descendebant: & in fine vtriusque scalæ sedes posita erat, & vnus ei insidens similis Fratri Prædicatori (is erat S. Dominicus) habens faciem velatam, quasi vadens versus cælum. Scalas autem Christus & mater eius sursum, cum sede & sedente trahebant, & tunc hiatus clausus est.* Eadem metaphora ipsa augustissima cæli regina, & æterna virgo dicitur *scala cæli* & *scala Iacob*, de qua plurima Interpretes cælestium literarum. S. Bernardus *scalam* illam interpretatur religionem: *Scala hæc*, inquit, *est disciplina religiosa, vel regula ordinis, v. g. qua dilectus Dei Benedictus ascendit ad cælum, duo latera sunt mentis humilitas, & vita asperitas; gradus sunt variæ regulæ, & virtutum actus. Scala enim arcta arctam disciplinæ viam, quæ ducit ad cælum, significat.* Cæterùm de scala Iacob plurima ad Genes. Pererius ex variis Scriptoribus, qui existimant Homeri catenam Iliad. θ'. inde excogitaram, & suspensam, quæ à cælo ad terram vsque pertinet, & Platonicos ex Apuleio genios, vbi de Socratis dæmone disputat, repertos.

* Breuiarium Rō.

Plat. l. 1. c. 34 pag. 201 Ex annal. Francisc.

Cornel. à lapide ad cap. 28. Genes. p. 195.

In eandē ferè sententiam D. Basilius ad primū Psal. & responsum 8. in reg. fusiùs explicatis.

At enim & Lucifer, & Babylonij gigantes, & impij omnes altiores ipso cælo scalas moliuntur, ipsúmque Deum cælo deturbare conantur. Isaiam audi de Lucifero diuinitatem affectante: *Qui dicebas in corde tuo; in cælum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo;* sed quis finis huius ascensus? *veruntamen ad infernum detraheris in profundum laci.* Ita Babylonius Nemrodus turrim ad cælum pertinentem cœpit ædificare, cuius historiam Poëtæ more suo ad gigantum fabulas traduxere, qui montes montibus iniectos viam muniebant, vt bellum cælo inferrent. ita Naso cum aliis mille Poëtis:

Scala qua ad inferos descenditur.

Terra feros partus, immania monstra, gigantes
Edidit ausuros in Iouis ire domum.

Extruere hi montes ad sidera summa parabant,
Et magnum bello sollicitare Iouem.
Fulmina de cœli iaculatus Iupiter arce
Vertit in auctores pondera vasta suos.

Ex hoc genere scalarum est, de quo narrat Dionysius Carthusianus de sui ordinis tirone, cui malusgenius applicuerat scalam, per quam è septo religioso exiliret, & ad inferos descenderet. Verba Dionysij hæc sunt in parænetic is ad tirones: *Legi Ordinem nostrum olim nouitium admisisse, qui sub prima quidem conuersatione satis se laudabilis vitæ monachum exhibebat. Verùm illo agente qui sub anhelitu prunas ardere facit, nullam neque die neque nocte requiem habuit; stimulatus à satana, vt ad seculum remearet. Vicit tandem improbus exactor, & in eam insaniam miserum perduxit, vt scalam quærere inciperet, qua posset per murum cellæ contiguum se transmittere. Sic igitur affectus cùm de recessu anxius cogitaret & per hortum æstuans crebro deambularet: scalam quam antea illic nunquam viderat, factione diabolica stare conspexit, & nimium admiratus ait: Agnosco, ô dæmon, fraudes tuas, & deceptionis laqueos patenter agnosco. Hæc scala quam video nunquam me leuaret in cœlum, magis autem me mergeret in tartarum. Vt igitur tua te arte decipiam, dabo operam vt hæc scala mihi fiat ascensus ad superos, quam tu mihi ad gehennæ puteum præparasti. Hæc dicens sese ad se conuertens in cellam rediit, & apud se deinceps sacer sedulúsque permansit: semper tamen multis lachrymis affectum illum impium ac tetrum plangens mentis suæ perfidiam gemitibus expiabat assiduis.*

Eiusdem generis scala B. Alberto M. religionem in S. Dominici asceterio professo per nocturnam quietem obiecta est, per quam euadere claustra & redire ad mundum cogitabat: sed magna Dei matre & comitibus virginibus sese illi obiicientibus retardatus perseuerauit, vt in primo Bauariæ sanctæ volumine ostendimus.

Pittacus quoque apud Mytilenem in templis scalam posuit Fortunæ, qua alios ad felicitatem ascendere, alios ad ærumnas & calamitates descendere docuit, quam melius ad virtutes & vitia diuinámque prouidentiam retulisset. Lib. 2. Var.

Lepidum tamen est istud quod ex Polyæni stratagematum septimo coronidis loco, de Cosinga Iunonis sacerdote Thracum duce, subiicio. In Thracia gentes sunt Ceronia & Scœba, quæ in bello sacerdotibus Iunonis vtuntur ducibus, vti Maro de Heleno cecinit,

--- rex idem hominum diuûmque sacerdos.

Erat illis sacerdos & dux Cosingas, cuius imperia Thraces detrectabant, quos ipse gnarus gentis & morum, tali Commento ad obsequia & obedientiam reduxit. Scalas plurimas è materia ædificauit, aliásque aliis imposuit, vt in ingentem altitudinem moles excresceret. Tum minatus popularibus, quod nisi ad nutum suum parerent omnes, se cœlum conscensurum, illósque apud Iunonem accusaturum, quod obedire sibi recusarent. Hîc Thraces, hominum genus barbarum & stupidum, ingenio feris quàm hominibus propiore, vanis territi Cosingæ minis, duci supplices, deprecati pertinaciam, iureiurando sese obstrinxerunt, imperata deinceps omnia ad nutum eius facturos.

Cur autem triginta gradus in ſcala ſua Climacus poſuerit ipſe cauſſam in extrema operis ſui clauſula aperit, cùm dicit, *Qui Christus cùm eſſet, vt videbatur triginta annorum baptizatus, trigeſimum in ſcala ſpirituali gradum ſortitus eſt, quandoquidem Deus eſt charitas.* Quaſi Deus triginta annos in religioſa quiete, ſilentio & priuata exercitatione traduxerit, & poſt trigeſimum demum ſe mundo per charitatem exhibuerit, & ſalutis noſtræ opus compleuit. Cuius ſymbolum geſſit Ioſephus qui trigeſimo demum anno è ſilentio & priuata vita ſeruitute & carceris tenebris eductus, Ægyptíque præfectus ſalutem populo attulit, dictúſque eſt *ſaluator mundi*, & in Euangelio qui ſemen diuini verbi exceperunt in terram bonam, trigeſimum & bis trigeſimum & centeſimum fructum retulerunt.

Librum porrò ſuum Climacus aſceticum quoque appellauit, vt eſt in inſcriptione ἄσκησις, Græcis exercitatio vel corporis vel animi, & ἀσκητὴς, perinde ad vtrumque refertur Scriptores ſacri vocem ad religioſam vitam adhibent; vt ἀσκεῖν ſit religioſam vitam profiteri; ἀσκητὴς, qui in religioſa vita ſe exercet, ἀσκητικὸς βίος, vita religioſa, ἀσκητικὸς λόγος, ſermo, oratio, liber de vita & diſciplina religioſa. ἀσκητικὰ, quæ ad eam vitam religioſam pertinent, qualia præter & ante Climacum ſcripſit Baſilius M. quæ hodiéque leguntur, quibus monachis & religioſis viuendi præcepta tradit & leges dicit. Huc Dorothei parænetica pertinent; Collationes Caſſiani; Philippi Solitarij Dioptra ſiue amuſſis ad Callinicum monachum; Carparhij capita hortatoria; S. Maximi, Marci monachi, Iſaaci, Diadochi, Iſaiæ abbatis, Nili & aliorum complurium, quorum omnium ſummam & ſynopſin in Baſilij monachi & præfecti Lauræ Maleini, vitæ aſceticæ deſcriptione cognoſces, quam Iacobus Pontanus noſtræ ſocietatis notiſſimus & laudatiſſimus ſcriptor è Græco vertit, & Simeonis Iunioris orationibus adiecit. In qua totam ἀσκήσεως rationem oculis in vna quaſi imagine ſubiectam & deſcriptam intelliges.

Ab eadem voce, religioſorum domicilia & cœnobia appellantur aſceteria, ſicut & ab aliis originibus phrontiſteria, archiſteria, monaſteria, eucheteria, lauræ, monæ, mandræ, ſynodiæ, conuentus, & hoc genus alia complura.

CAPVT III.

De vita S. Climaci cum elogiis eiuſdem.

In ipſo Codice Climaci. Vita Ioan. cognom. Scholaſtici vulgo Climaci.] In alio codice hęc eſt inſcriptio, quæ ſimul auctorem vitæ conſcriptę oſtendit.

Vita compendio conſcripta abbatis Ioannis antiſtitis S. montis Sina, cognomento Scholaſtici verè ſancti, à Daniele monacho, viro venerando & virtute conſpicuo, è cœnobio Rhaitheno.

Βίος ἐν ἐπιτομῇ τοῦ ἀββᾶ Ἰωάννου τοῦ ἡγουμένου τοῦ ἁγίου ὄρους Σινᾶ, τοῦ ἐπίκλην σχολαστικοῦ τοῦ ἐν ἁγίοις ὡς ἀληθῶς συγγραφεὶς παρὰ Δανιὴλ μοναχοῦ Ραϊθηνοῦ ἀνδρὸς τιμίου καὶ ἐναρέτου.

Δανιὴλ ὁ ἐκ τῆς Ῥαϊθοῦ.

ΤΟ μὲν τίς ἡ ἐναγκαλισαμένη τοῦτον καὶ ἐκθρέψασα πρὸ τῆς ἀθλητικῆς ἀγωγῆς, ἵν' οὕτως εἴπω ἀξιάκουστος πόλις εἰς ἅπαν ἐπεσκεμμένως τε, καὶ διηκριβωμένως λέγειν οὐκ ἔχω. τὸ δὲ τίς ἡ νῦν φέρουσα, καὶ ἀμβροσίᾳ ἑστιάσα ἑστιῶσα τοῦτον πανθαύμαστον, ἀγνοῶ οὐδ' ὅλως. πέλει γὰρ καὶ αὐτὸς νυνὶ εἰς ἐκείνην, περὶ ἧς ὁ διαπρύσιος ἐμπεδοῖ τέττιξ
* ᾠδέπη διακεκραγώς. ὧν τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει. * ὡραννύμενος αἰσθητῶς ἀΰλως τὸν ἀκόρεστον, καὶ τὸν ἀνείδεον κάλλει συνεδόντως νοερῷ νοΐ; τῷ δὲ μόνῳ γαννύμενος. ἀξίας τῶν ἱδρώτων εἰληφὼς τὰς ἀμοιβάς. καὶ πόνων ἀπόνων γέρας. τὴν ἐκεῖσε κληρουχίαν λαχών. εἷς τε ὤν, καὶ εἰς ἀεὶ μετ' ἐκείνων ἐσόμενος· ὧν ὁ ποὺς ἔστη λοιπὸν ἐν εὐθύτητι. ὅπως δ' ἐκεῖσε τοῖς ἀΰλοις ὁ ἔνυλος σιωθίων ὅδε, λέξω μάλα σαφῶς α'.
ϛ ἑκκαίδεκα μέντοι ἐτῶν που πέλων ὁ μάκαρ τῇ ὁρωμένῃ ἡλικίᾳ, χιλιονταετὴς δὲ τῇ νοουμένῃ ἀγχινοίᾳ προσαγήοχεν ἑαυτὸν ὥσπερ τι ἀκίβδηλον, καὶ ἐθελόθυτον τῷ μεγάλῳ ἱερεῖ θῦμα. σῶμα μὲν τοῦτου ἐν τῷ σιναίῳ, ψυχὴν δ' αὖ ἐν τῷ οὐρανίῳ ὄρει εἰσκεκομικώς, οἶμαι κἀξ αὐτῆς τοῦ ὁρωμένου χωρίου μεγίστην τὴν πρὸς τὸν ἀόρατον ποδηγίαν τε, καὶ ὄνησιν

* ᾠδικῶς lego.

ϛ.

QVÆ patria nobilissime ciuitas heroëm hunc progenuerit, & ante susceptam, vt ita loquar, religiosæ vitæ palæstram, educarit, pro certo & explorato non habeo dicere. Quis verò diuum omni dignum admiratione nunc teneat locus, epulisque & deliciis exceptum immortalibus pascat, minimè ignoro. Est enim ille nunc in illa regia, de qua vocalissima cicada * (Paulus) canit, cùm in hæc verba exclamat; *quorum conuersatio in cælis est*, vbi sensu ab omni contagione corporis libero, sola mente & intelligentia, inexplebili modo, summa cum voluptate inexhausti boni pulcritudine fruitur, inundatur, & ˢ exsatiatur, digna sudoribus præmia laborúmque * dolores omnes sedantium munera adeptus, & in sortem ibi hæreditatis, regni inquam cœlestis admissus, vnus iam ex illis sempérque cum illis, *quorum pes stetit in via recta* deinceps futurus. Quomodo autem corpore olim septus ad mentes illas puras adspirarit, nunc quàm potero clarissimè exponam. Primùm ergo cùm flos æui perbeatus ille ˢ sextum iam decimum ætatis annum agitaret, ingenij præstantia solertiâque, natu grandi millesimum adeò attigisse visus, seipsum magno pontifici Deo sincerum & voluntarium sacrificium obtulit; quando corpus quidem in hunc Sinæum, animum verò in cœlestem montem intulit; captatâ reor ex ipso loci aspectu occasione, qua sibi suo commodo viam ad cœlestem illum montem

Est eadem hæc vita à Daniele monacho composita apud Lipomanum vol. 2. p. 401. & Surium tom. 2. 31. Martij.

* ales.

s.

* labores.

3. superandum communiret. [3] Ita per fugam seculi tanquam anti-
4. stitam spiritualium [4] adolescentularum (virtutum inquam magistram) omni loquendi obloquendíve contumacia & impudentia resecta, decoram modestiam complexus, optimo sanè consilio, in ipso statim religiosæ disciplinæ ingressu deceptorem sibi placendi & fidendi sensum penitus profligauit, ceruiceḿque petitissimo animorum rectori, extra viæ periculum bono fine ad importunum vitiorum pelagus sedandum & calcandum submisit. Porrò ita se (in religiosa communíque fratrum vita) gessit ac si infans ratione careret, nihilque vellet quod luberet, perinde ac si
5. [5] naturam ipsam animi penitus exuisset. Sed quod longè maiore dignum est admiratione, cùm
6. prius omnibus [6] literarum disciplinis esset initiatus, cœlesti tamen simplicitate postea imbutus, per submissionem animi * ratissi-
7. mum illum [7] sapientiæ applausum fastúmque proscripsit & eliminauit. Iam vigesimum annum exorsus, cùm præmisso ad cœlestem imperatorem suo præside tanquam legato & patrono, ipse quoque cum copiis & apparatu bellico propugnaculis hostium subruendis opportuno, in stadium vitæ quietæ & solitariæ magni illius magistri sui precibus armatus * ingreditur; locóque, cui * Tholas nomen, certamini ad quintum ab æde sacrâ lapidem, delecto quadraginta ipsos annos inibi cælesti amoris flamma succensus, adeóque semper ardens æstuánsque impigrè traduxit. Enimuerò cui tanta dicendi vis, fandive

* mirissimum.

* descēdit.

* Infra locum hunc Tholas ad extremum montis pedem situm fuisse docet.

δρέψασθαι σκεψάμενος. καὶ τῇ μὲν
γ' ξενιτείᾳ τῇ προστάτιδι τῶν νοερῶν ἡμῶν δ' νεανίδων, παρρησίαν τε ἄσεμνον διατεμὼν, ταπεινοφροσύνην δὲ κόσμιον περιειληφὼς, ἐξορίζει δ' ἄριστα μάλα σκοποῦσιν τῇ εἰσόδῳ τὸ * αὐτάρεσκον καὶ οἰκειόπιστον ἀπατεῶνα· τὸν αὐχένα κλίνας, καὶ πεπιστευκὼς ἀρίστῳ πωλοδάμνῃ, ἀκινδύνῳ ὁδηγίᾳ τὸ βαρὺ πέλαγος περαιοῦσθαι σκοπῷ καλῷ. οὕτω τε κυρίως ἑαυτὸν τεθεικὼς, ὡς ἄλογον ἦν, καὶ ἀθέλητον ψυχὴν ἔχων, καὶ τῆς ε' φυσικῆς ἰδιότητος ἀπηλλαγμένην παντῇ. τόδε δὴ θαυμασιώτερον ἐν ἐγκυκλίῳ ς' σοφίᾳ, οὐρανίῳ ἰδιωτείᾳ μαθητευόμενος, τὸ παραδοξότατον καὶ ταπεινώσεως ἔκφυλον τὸ τῆς ζ' φιλοσοφίας φρύαγμα εἶτα ἑαυτοῦ μετὰ ἐννεακαιδεκαετῆ χρόνον, ὥσπερ τινὰ πρέσβιν, καὶ ἀντιλήπτορα πρὸς τὸν βασιλέα τὸν παιδοτρίβην προπεμψάμενος, ἐξέρχεται καὶ αὐτὸς μετὰ χεῖρας οἷα ὅπλα δυνατὰ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων ταῖς τοῦ μεγάλου φέρων εὐχὰς, ἐπὶ τὸ τῆς ἡσυχίας στάδιον· σημείοις τε παντῇ αὐτάρκως ἐκ τοῦ κυριακοῦ τὴν τῆς παλαίστρας μονὴν εἰληφὼς (Θολᾶς δὲ τοὔνομα τῷ χώρῳ) τεσσαράκοντα ἐκεῖ χρόνους διαπεράνας ἀνολιγώρως· καὶ διακαεῖ ἔρωτι, καὶ πυρὶ πυρπολούμενος ἀεί. ἀλλὰ τίς ἐστιν ἱκανὸς,

ὥσπερ

γ. δ. * αὐτάρεσκον. ε. ς. ζ.

ὥσπερ ἐκεῖνος διετέλει πόνοις λόγοις θριαμβεῦσαι, καὶ κροτῆσαι ταῖς διηγήσεσι δυνάμενος; πῶς * δὲ ὧν πᾶς πόνος ἀφανῶς ἐκατωρθοῦτο, περιφανῶς λεχθήσεται; ὅμως ἐξ ἀπάρχων τινῶν,
8. τὴν * πανόσιον οὐσίαν λοιπὸν τοῦ τελεσσίου ἀκουσώμεθα.
9. ἤσθιε μὲν ἅπαντα, ἃ ἀμέμπτως ἐφεῖται τῷ ἐπαγγέλματι, βραχὺ δὲ λίαν· κἀν τούτῳ οἶμαί που τὸ τοῦ τύφου κέρας κλῶν πανσόφως, τῇ μὲν βραχύτητι τὴν δέσποιναν πολλοῖς * μαιμάσσουσαν ἐξέθλιβε, δι' ἐνδείας βοῶν αὐτῇ σιώπα, πεφίμωσο. ἐρημίᾳ δὲ καὶ ἀσυνουσίᾳ προσώπων τὴν φλόγα τῆς καμίνου ταύτης κατέσβεσεν· ὡς εἰς τέλος αὐτὴν λοιπὸν * ἀποτεφρωθῆναι, καὶ καπνωθῆναι τελέως. εἰδώλων δὲ προσκυνήσιν * ἐλαίῳ, καὶ σπάνει διαγχαίων ἀνδρείως ὁ ἀνδρεῖος διέφυγε. ψυχῆς δὲ τὸν * καθ' ὥραν θάνατον, καὶ παρέσιν, θανάτου κέντρῳ * νύσσων ἀνέστησε· νῆσιν δὲ αὖ προσπαθείας, ἢ καὶ
10. τάχα * λοιπὸν καὶ αἰσθητῶν αὐτῶν δεσμῶν λύπης λέλυκεν. τὴν δ' αὐτῷ προτεθνηκυῖα διὰ ξίφους ὑπακοῆς τῆς μαινάδος ἡ τυραννίς. ἀπειρίτῳ δὲ σώματι, καὶ ἀπειροτέρῳ φθέγματι τὴν
11. ἀραχνόδοξον τεθανάτωκε. βδέλλαν . . . .

* δι' ὧν.

* μαιμάζουσαν ἢ μαλακὸν τὸν χρόνον, [illegible]

* Camaldulensis videtur legisse ἀπο[illegible]. explicat enim obstructa. longè melior est noster codex ἀποτεφρωθῆναι, in cinerem redactam.

* ἐλέῳ lego.

* [illegible]

copia sit, vti ingentes illius labores illic exantlatos vllo orationis applausu vel assequi, ne dicam triumphare possit? Et verò quo pacto, quod clam omnibus in occulto solitudinis silentio ab illo gestū est, in publicum proferetur? Licebit tamen velut ex libatis quibusdam frugum primitiis omnes sanctissimi viri * sanctissimas opes & virtutes animi præcipere & æstimare. 8.
* In mensa nihil reiiciebat, quod à vitæ religiosæ instituto legibúsque non abhorrebat, sed cibum ita modicè sobriéque sumpsit, vti gustate potiùs quàm edere videretur. Atq. ita existimo, fracto cornu superbiæ per sobrietatem quidē, sed breuitate *prandij & cœnæ* dominam voluptatē multis exitiosam elisit, cùm per egestatem exclamaret, *tace, obmutesce;* per solitudinem verò fugámque hominum incendium huius fornacis extinxit, adeóque sopiuit, vt in cinerem demùm redigeretur. Auaritiam porrò, quam Paulus idolorum cultum appellat * benignitate in miseros, & rerum domi necessariarum inopia generosus iste heros generoso animo declinauit. Desidiam quoque * quotidianam animæ mortem & defectionem ac paralysin mortis & vltimorum meditatione tamquam stimulo compunxit, & excitauit. Telam etiam seu nexum cupiditatum, omniúmque vitiositatum, & quæ sub sensum cadunt affectionum luctus religiosi vinculo exsoluit. Tyrannicum præterea furoris impetum iam antè obedientiæ telo mactauit. 9.
10. Hirudinem verò popularis auræ, gloriæque atanearum ingenio similimam rarò in publicū progressu, rarioréque sermone exanimauit. 11.

* ἐλέῳ misericordia; non ἐλαίῳ. ascetæ veteres tribuebant sua, ipsiq. egebant. 10.

12. Quid de palma ab[15] octauo superbiæ vitio per hunc mysten reportata dicam? quid de summa cordis munditia, quam hic nouus per
13. obedientiam[16] Beseleel inchoauit, sed Hierusalem illius cælestis, imperator sua præsentia consummauit. sine qua nunquá sator ille, sartórq. scelerum diabolus cum sua
14. eiusdem sortis & formæ[17] legione & tribu expugnabitur prosternitúrque. At quo loco herois nostri diadema præsentis coronæ ex largo lacrymarum fonte, gemmisque concinnatum collocabo? ré in paucis hodie deprehendédam, cuius tamen etiamnum officina secreta extat ad extremum montis pedem sita; antrum, inquam, perangustum, tantum à communibus cùm ipsius tum aliorum domiciliis remotum, quantum satis est ad aures gloriæ vanæ capatrices arcendas, & excludendas. Cùm interim ille proximus cœlo gemitibus, suspiriis, votis astra feriret, vti solent ingemiscere ij, qui vel ensibus lancinantur, vel cauteribus vstulantur, vel quibus oculi expunguntur. Somno tantum indulsit, quátum solùm ad tuendum mentis statum ne per æternas vigilias corrumpatur, sufficit. Priusquàm eócederet cubitum, plurimas fundebat preces, libellósque componebat, qua re otium & desidiam penitus profligabat. Porrò per omnem vitæ cursum assiduè precabatur, immensóque in Deum amore ferebatur, quo die, noctéque tanquam in speculo per animi purissimi castimoniam sibi repræsentando nulla satietate expleri velle, imò vt veriùs dicam, nec posse videbatur.

ιε Τί τὸ τῆς ὀγδόης παρὰ τῷ καλῷ μύστῃ τούτῳ νεανίδος ἔπαθλον; ἡ δὲ ἄρα ὁ καθαρισμὸς ὁ ἀκρότατος· οὗ μὲν ἀπήρξατο ὁ τῆς ὑπακοῆς ιζ Βεσελεὴλ, τετελείωκε δὲ ὁ τῆς ἐπουρανίου Ἱερουσαλὴμ κύριος παρουσίᾳ ἑαυτοῦ ἐπιδημήσας, ἧς ἄνευ, οὐ καθαιρεθήσεται ὁ διάβολος, καὶ ἡ αὐτοῦ ιη* σύμμορφος. ποῦ δήπου ἐν τῇ παρούσῃ ἡμῶν τοῦ στεφάνου πλοκῇ τὴν τῶν δακρύων ἐκείνου πηγήν; πράγματος οὐκ ἐν πολλοῖς ἐνυπάρχοντος, ὧν τὸ ἀπόκρυφον ἕως καὶ νῦν περιέσῃ ἐργαστήριον ἐν ἐσχατιάζει, καὶ ὑπωρείᾳ πέλον, ἄντρον βραχύτατον· ἀπέχον μὲν ἀπὸ τῆς αὐτοῦ, καὶ πάσης κέλλης τοσοῦτον, ὅσον τὰ τῆς κενοδοξίας ὦτα ἀποφράττειν ἠδύνατο. πλήσιον δὲ τοῦ οὐρανοῦ ὢν τοῖς ὀλολυγμοῖς καὶ ἀνακλήσεσι, καὶ οἷα εἰκὸς πεφύκασι ποιεῖν οἱ ξίφεσι, καὶ καυτῆρσι νυττόμενοι, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποστερούμενοι. ὕπνου μὲν μετελάγχανε τοσοῦτον, ὅσον τὴν τοῦ νοὸς οὐσίαν καὶ μόνον τῇ ἀγρυπνίᾳ μὴ λυμήνασθαι· πλεῖστά τι περὶ ὕπνου καὶ ηὔχετο, καὶ δέλτα κατέπαττε· τοῦτο γὰρ ἦν αὐτῷ ἀκηδίας, καὶ μόνον φίμωτρον· ὁ δὲ πᾶς δρόμος προσευχὴ ἀέναος καὶ πρὸς θεὸν ἔρως ἀνείκαστος. τοῦτον γὰρ νύκτωρ τι καὶ καθ' ἡμέραν ἐν καθαρότητι ἁγνείας ἐσόπτρῳ φανταζόμενος, κόρον λαβεῖν οὐκ ἐβούλετο. μᾶλλον δὲ οἰκειότερον φῆσαι, οὐκ ἠδύνατο.

ιε. ιζ. ιη. συμμο.

οὗ τινος κεντρωθεὶς τῷ ζήλῳ Μωσῆς τις τῶν τὸν μονήρη βίον μετιόντων, ἐκλιπαρεῖ λίαν φοιτητὴς γενέσθαι καὶ στοιχειωθῆναι πρὸς τὴν ὄντως φιλοσοφίαν· πρέσβεις τε κεκινηκὼς τῷ μεγάλῳ, ταῖς ἐκείνων ἱκεσίαις κατεβιάσατο αὐτὸν προσληφθῆναι παρ' αὐτοῦ. ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν, μετακομίζειν ὁ μέγας ἐκ χώρου τινὸς γαῖαν πρὸς λαχανίδων πολισμὸν, καὶ ἀρδείαν τῷ Μωσῇ προσέταξε· καὶ δὴ κατειληφὼς τὸν αὐτῷ ὑποδειχθέντα τόπον τὸ κελευσθὲν ἀόκνως διεπέραινε· τοῦ δ' ἀκροτάτου φλογμοῦ καὶ σταθερᾶς μεσημβρείας καταλαβούσης, ἦν γὰρ λοιπὸν τῶν μηνῶν ὁ ὕστατος, ὁ Μωσῆς κεκλικὼς παμμεγέθους λίθου, ὑποκάτω ὑπνώττων, ἀναπαύλης μετελάγχανεν· ὁ δὲ ἀνιῶν ἔν τινι τοὺς ἰδίους ἱκέτας κύριος μὴ βουλόμενος περικαταλαμβάνεσθαι συνήθως· ὄντος γὰρ τοῦ μεγάλου ἐν τῇ κέλλῃ καὶ ἑαυτῷ προσαδολεσχοῦντος καὶ θεῷ, εἰς ὕπνου μέν τινα λεπτοτάτου ἔμφασιν κατηνέχθη. τινὰ δ' ἱεροπρεπῆ ὁρᾷ δὴ ὑπνίζοντα αὐτὸν, καὶ τὸν ὕπνον διακωμῳδοῦντα καὶ λέγοντα αὐτῷ Ἰωάννη πῶς ἀμερίμνως ὑπνοῖς, ὁ δὲ Μωσῆς ἐν κινδύνῳ διατελεῖ; θᾶττον οὖν ἀναπηδήσας ὑπὲρ τοῦ φοιτητοῦ τῇ προσευχῇ ὡπλίζετο. εἶτα περὶ τὰς ἑσπερινὰς καταλαβόντα ὥρας· ἠρώτα αὐτὸν μή τι σκαιὸν ἢ ἀνέλπιστον αὐτῷ συνήντησεν·

cuius exemplo studióque incensus Moses quidam solitudinis & silentij cultor, vehementer laborabat, vt in disciplinam & cõtubernium eius, verámque sapientiam discipulus admitteretur. Ad quam rem impetrandam, cùm ad eum seniores vt patronos allegasset, precibus illorum compulsus, Mosen in vitæ societatem & tirocinium recepit. Itaque cùm aliquando vsu venisset, vti magnus ille pater discipulo imperaret, vberem vt glebam certo quodam loco ad horti oluscula alenda & colenda deferret; Moses, vbi ad destinatum sibi locum peruenit; imperium sui magistri cœpit impigrè exequi. Imminebat iam meridies & sol altissimus ingenti ardoris æstu omnia incenderat, sextilis enim vltimus in æstate mensium erat; hîc cùm Moses æstum declinans sub immane saxum successisset, sopitus aliquantum conquieuit. Enimverò dominus qui suos sibi supplices clientes, nullo patitur grauiore casu premi, periculum pro more suo anteuertit & auertit. Nam cùm Ioannes, magnus ille pater, in suo latibulo sibi Deóque per contemplationem vacaret, & ipse tantùm pauxillum conniueret, aspicit virum humana specie augustiorem, à quo exprobrato excussóque somno compellari visus: Itáne, Ioannes, tu securus hîc stertis, & Moses vita periclitatur? Exiliit Ioannes repente, & pro tirone suo arma precum assumpsit. Sub vesperam deinde reuertentem percontatur, recténe omnia, an triste aliquid & inexpectatum malum inciderit?

immane saxum, inquit Moses, sub quod meridiatū successeram, dormitantem minimo minus oppressisset, nisi visus abs te repéte vocari è cauea prosiluissem. At Ioānes verè humilis hîc reticere, nihílq. eorum quæ viderat aperire. tacitis tantùm vocibus animi votísque ardentibus amoris, numinis bonitatem grata mente celebrabat.

Erat verò & forma virtutum & latentium morborum medicus, vt ex Isaacio quodam constat, qui grauissima corporis seu carnis tyrannide oppressus, pæneque in desperationem abiectus, ad magnum hunc virum curriculo contendit, bellúmque domesticum lacrymis & singultibus interpolatum exposuit. Cuius fidem admiratus multo magis admirandus ipse; age, inquit, amice, ad vota simul am-
15. bo confugiamus. Ergo [15] precabūdos oracula promissorum sunt mox insecuta, quæ vt Deus per fraudem edita vera ratáque ostenderet, abiecti adhuc in faciem, afflictíque Deus voluntatem serui sui cœpit facere, vt ostenderet non fallere Dauidem. Impurissimus quippe draco efficacissimarum precum flagris retusus, se in fugam coniecit. Æger autem ab animo vbi se curatum sensit, magnopere obstupuit, lætúsque Deo Ioannem exauditum honoranti, & Ioanni honorato laudes gratiarum persoluit. Sed fuere qui
16. inuidiæ [16] œstro perciti garrulum nugatorémq. appellitarent, quos ille factis ipsis & exemplis refutando, ostendebat omnibus, omnia se posse in Christo omnibus vires sufficiente. Itaque per totius anni spacium tam altùm siluit,

ὁ δὲ λίθος ἔφη παμμεγέθης με πιέζειν τὰς τῆς ἡμέρας ὥρας ὑπ' αὐτὸν ὑπνώττοντα ἤμελλεν. εἰ μή γε ὡς σέ με πεφωνηκότα οἰηθεὶς ἅλματι τοῦ χώρου ἐκπεπήδηκα.* ὁ δὲ ταπεινόνους ὄντως, οὐδὲν τῶν ὁραθέντων ἀπήγγελλε, κρυφίαις δὲ βοαῖς, καὶ βίαις ἀγάπης, τὸν ἀγαθὸν θεὸν ἀνύμνει.

Ἦν μὲν οὖν καὶ τύπος, καὶ ἰατὴρ μωλώπων ἀφανῶν . . . ὡς καί τις ποτὲ Ἰσαάκιος ποιοῦμαι, ὑπὸ βάρους τοῦ φιλοσάρκου δαίμονος ἰσχυρῶς πιεζόμενος, ἀθυμίᾳ λοιπὸν καταβληθεὶς, πρὸς τὸν μέγαν τοῦτον δρομαίως κατέσπευσε, καὶ τὸν πόλεμον οἰμωγαῖς μεμιγμένον συμφυρμὸν ἐδημοσίευσε· τὴν δὲ πίστιν αὐτοῦ ἀγάμενος ὁ πανάγαστος, εἰς λιτὴν ἄμφω στῶμεν, ἔφησεν, ὦ φίλε.[15] ὡς οὖν τὰ τῆς ἱκετείας διεπεραίνετο, λοιπὸν λόγια ἔτι ἐπὶ πρόσωπον πρηνοῦς ὄντος τοῦ κάμνοντος, θεὸς μὲν θεράποντος ἐποίει θέλημα, ἵνα μὴ τὸν Δαυὶδ ψευδόμενον δείξῃ· ὄφις δὲ ἐδραπέτευσε μάστιξιν ἐναργοῦς προσευχῆς δαμαζόμενος· ὁ νοσῶν δὲ ἄνοσον ἑαυτὸν θεώμενος, ὑψηλῶς ἐξίστατο, καὶ τῷ δοξάσαντι σὺν τῷ δοξασθέντι τὴν εὐχαριστίαν ἀνέπεμπε. τινὲς δ' αὖ * νυττόμενοι [16] φθόνῳ ἀεὶλάλον αὐτὸν καὶ φλύαρον ἀπεκάλουν· οὓς ἔργῳ παιδεύσας πάντα ἑαυτὸν πᾶσιν ἀπεδείκνυεν ἰσχύειν ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι πάντας Χριστῷ.* σεσιώπηκε δὲ . . . ἐνιαυσιαίαν πάμπαν περίοδον·

* Addit Camaldul. Quo facto continuè saxum illud è ripa (è rupe scribo) euulsum ac terræ affixum conspexi. Hæc ab Græcis codicibus nostris absunt.

15.

16.

* κέντρῳ τοῦ φθόνου.

* Nihil deest. Hic Camaldul. paraphrastem potiùs, quā interpretem agit.

ὥστε τοὺς σκώπτας ἱκέτας καταστῆναι
λέγοντας πηγὴν ἀενάου ὠφελείας
ἀποπεφράχθαι, καὶ τὴν τῶν ὅλων σω-
τηρίαν λυμήνασθαι. εἶξέ τε ὁ ἀναντί-
λογος, καὶ πάλιν τῆς προτέρας εἴχετο κα-
ταστάσεως. εἶτα ἀγάμενοι πάντες τὰ
πάντα αὐτοῦ ἐν ἅπασι κατορθώματα,
ὡς νεοφανῆ τινα Μωσέα, βίᾳ ἐπὶ
ιζ. τὴν τῶν ἀδελφῶν [17] ἡγεμονίαν ἀνεβί-
βασαν ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς λυχνίας τὸν
λύχνον· οἱ καλοὶ δοκιμασταὶ μετεω-
ρηκότες, καὶ οὐκ ἐψεύσθησαν· ἀλλὰ καὶ
προσπελάζει τῷ ὄρει καὶ αὐτός· καὶ
τὸν ἄδυτον ὑπελθὼν γνόφον, τὴν
θεοτύπωτον δέχεται νοεραῖς ἀναβιβα-
ζόμενος βαθμίσι, νομοθεσίαν καὶ
θεωρίαν. λόγῳ θεοῦ ἀνοίγει τὸ στόμα,
καὶ τὸ πνεῦμα εἵλκυσε, καὶ ἐξηρεύξατο
ιη. λόγον, καὶ λόγους ἐξ ἀγαθοῦ [18] θησαυ-
ροῦ τῆς καρδίας· καὶ ἀπαρτίζει τὸ τοῦ
ὁρωμένου βίου πέρας, ἐν τῇ ὁδηγίᾳ τῶν
* ἐνὶ. ἢ μό- Ἰσραηλιτῶν μοναχῶν· * ἐν καὶ μόνον
νῳ. ιθ. [19] ἀνόμοιος Μωσεῖ γεγονώς, τῇ ἐν τῇ
Ἱερουσαλὴμ, τῇ ἄνω εἰσόδῳ ὡς ἐκεῖ-
νος τῆς κάτω πως [καὶ παντὸς ἀγαθὸς καὶ
οἰκτίρμων θεὸς τὸ πρεσβεῖον ἡμῶν
οὐ παρόψεται] οὐκ οἶδα διέψευσται
καὶ μαρτυροῦσι μὲν τῶν δι' αὐτοῦ τοῦ
πνεύματος ἀπηχημάτων πλεῖστοι ὅσοι
δι' αὐτοῦ, καὶ ἐσώθησαν, καὶ εἰς
νῦν σώζονται· μάρτυς ἄριστος
Δαυὶδ ὁ νέος τῆς σοφοῦ σοφίας καὶ
σωτηρίας· μάρτυς δὲ νῦν ὁ καλὸς
Ἰωάννης ἡμῶν ὁ ὅσιος ποιμήν. ἐξ
οὗ μάλα ὁ ὑπὲρ ποίμνης λιπαρη-
θεὶς, ἐκ τοῦ ὄρους πρὸς ἡμᾶς ὁ νέος,

Inducta hæc, non adducta in Græco codice rubrica scripta sunt.

vt ipsi illius calumniatores supplices ad illum quæstum rogatúmque adirent, ne vellet perennem vtilitatis fontem obturare, omniúmque salutem suo silentio in discrimen vocare. Cessit illico votis illorum, vt qui neque repugnare quidem sciret, rursúmque priorem vitæ morem est ingressus. Vnde omnes in omnibus eius virtutem admirati tanquam alterum quendam Moysen ad
cœnobij [17] præfecturam vi per- 17.
traxerunt, facémque magisterij super candelabrum collocarunt. Neque sanè spem ille minimè malorum iudicum, à quibus ad illum dignitatis gradum erat prouectus, fefellit. Nam & montem Dei ipse accessit, inaccessámque nebulam ingressus, scalæque cœlestis gradibus admotus scriptam Dei digito legem accepit, Deique verbo os aperuit, & spiritum attra-
xit, déque bono thesauro [18] cor- 18.
dis sui verbum bonum eructauit. Ac tandem ad præsentis vitæ metam deducendis suis religiosis Israëlitis peruenit: vna dumtaxat in re Moy-
si [19] dissimilis, quòd Ioan- 19.
nes in illud cæleste Hierusalem omninò ascenderit, Moyses, nescio quo modo, etiam terrestre non attigerit. Sanctitatem porrò illius plurimi, qui spiritu verborum illius afflati salutem consecuti sunt, testantur. Testatur optimus, * nouúsque * Dauid sapientiam huius sapientis, & salutem adeptus. Testatur denique præclarus noster & venerandus præses Ioannes, à quo pro ouili suo exoratus, è monte Sina nouus

* Non assequor quem hic nouum Dauidem appellet, nisi Isaacū suprà laudatum intelligat.

hic Dei ſpectator per animum intelligentiámque deſcendit, nobiſque & ipſe dictaras à Deo tabulas, quæ literis exteriùs agendi, interiùs verò contemplandi præcepta complectuntur, exhibuit. Ita paucis plurima exprimere conatus ſum, haud ignarus eloquentiæ candidatis maximè probari in narratione breuitatem.

ὥσπερ θεόπτης τῷ Σιναίου τῶν λογισμῶν συγκαταβὰς, ὑπέδειξεν ἡμῖν καὶ αὐτὸς τὰς θεογράφους αὐτοῦ πλάκας ἔξωθεν μὲν πρακτικὰ, ἔσωθεν δὲ θεωρητικὰ περιεχούσας ἐπιτάγματα λέγοντα τάδε· πεπείραμαι κυρίου ἐν βραχέσι πλεῖστα ῥήτορσι γὰρ καλὸς συντομία ἔπους.

SCHOLIA.

1. 1. *Exſatiatur.*] Scholiaſtes annotauit hæc verba: Κόρος τῶν ἀΰλων αἴσθησις πνευματική ἐστιν, ἡ ποιωθεῖσα δέξασθαι τὴν δύναμιν τὴν θεωρητικὴν, ὡς κόρη τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἐν αὐτοῖς ἐχόντων τὸ φῶς τὸ αἰσθητόν. ἡ θεωρία ἡ νοητή ἐστι γνῶσις, φυσικὴ δὲ ὡς ἐνωθεῖσα τῇ καταστάσει τῆς φύσεως, ἥτις καλεῖται φυσικὸν φῶς. Hoc eſt: Satietas retum materia ſeu corpore carentium eſt ſpiritualis animæ ſenſus, qui ad recipiendam contemplationis facultatem modificatus eſt, non ſecus, atque pupilla oculotum corporis qui in ſe continent lumen quod in ſenſum cadit. Contemplatio eſt cognitio ex mente profecta. Naturalis autem cognitio eſt coniuncta cum ſtatu naturæ, quam narurale lumen appellant.

2. 2. *Sextum iam decimum.*] Hoc interpretor de primo ingreſſu Climaci in tirocinium religioſum: infrà enim ex Græco ſcriptore oſtendam, in monachum attonſum fuiſſe, cùm annum ageret vigeſimum, ita vt quatuor annos in tirocinio poſuerit, nec hoc illo ſæculo nouum. De Iſidoro Alexandrino infrà narratur illum in cœnobio Raithuno ſeptem annos in tirocinio poſuiſſe.

3. *Per fugam ſeculi.*] Ξενιτεία Græci patres appellant, ſeceſſionem, peregrinationem & voluntarium quaſi exilium.

4. 4. *Intelligentium adoleſcentularum.*] Intelligentes adoleſcentulæ ſunt facultates naturales animæ, quas ſeceſſio ſeu fuga ſeculi in occulto custodire nouir, vt à nullo videantur, ſed veluti virgines in ſua domo, pro ſtatu illarum, incluſas. Meritò ergo ſeceſſionem ſeu fugam ſeculi anriſtitam tanquam cuſtodem virtutum appellauir, vt Helias Cretenſis docet, quando ad oram ita notauit: Νοεραὶ νεάνιδες, αἱ ψυχικαὶ καταστάσεις εἰσὶν, ἃς ἡ ξενιτεία ὡς κρυφίους διαφυλάττειν οἶδε μηδενὶ ὁρωμένας; ἀλλ' ὡς κόρας ἐν οἴκῳ ἰδίῳ τῇ ἑαυτῶν καταστάσει ἀποκεκλεισμένας. καλῶς οὖν προστάτην εἶπε τὴν ξενιτείαν ὡς ἀρετῶν οὖσαν φύλακα.

5. 5. *Naturam ipſam animi.*] Proprierates & affectiones animæ ſeu facultates intelligir animæ ipſius vim & actiones, ſiue vt hoc velit aut illud. Sic enim Cretenſis, φυσικὴν ἰδιότητα τὴν τῆς ψυχῆς ἐνέργειαν λέγει, ἤγουν, τὸ βούλεσθαι τοῦτο, ἢ ἐκεῖνο.

6. 6. *Omnibus literarum diſciplinis eruditus.*] Hinc ſortitus eſt nomen Scholaſtici, à varia inquam eruditione, continet enim encyclopædia omnes artes

& scientias. Varinus: Ἐγκύκλιος παιδεία διὰ πάσης χωρεῖ τῆς παιδεύσεως, καὶ ῥυθμοῦ αὐτοῖς καὶ κινήματος. ἡ ἐγκύκλιος, ἡ γραμματική, ἡ ποιητική, ἡ ῥητορική, ἡ φιλοσοφία, ἡ μαθηματική, καὶ πᾶσα τέχνη, καὶ ἐπιστήμη, διὰ τὸ περιιέναι ταῦτα τοὺς σοφοὺς, ὡς διά τινος κύκλου. Encyclica disciplina dicitur, quod per omnes institutiones, rythmos, & choros transeat. aut encyclica, grammatica, poëtica, rhetorica, philosophia, mathematica, omnísque ars & scientia quod sapientes omnia hæc tanquam per orbem obeant & comprehendant.

Latinis ergo est omnium disciplinarum orbis. Christiani scriptores & patres exoticas vocant disciplinas. Cretensis τὴν αἰθερινὴν πᾶσαν σοφίαν, omnem humanam sapientiam, de qua D. Paulus, καὶ ὁ λόγος μου, καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις. Sermo meus & prædicatio non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis. 1.Cor. 2.

Pierius tamen multo aliter per quatuor circulorum orbes explicat encyclopædiam, quando vno maximo tres minores includit, quem videbis lib. 38. p. 279. vbi copiosissimè de hac encyclopædia disputat, & in Api lib. 26. pag. 187. vbi tamen de exoticis loquitur, in posteriore loco etiam de Christianis & Theologicis.

Sed Climacus quamuis omni genere doctrinæ excelleret, perinde tamen se gessit, ac si esset illiteratus, ita quippe Cretensis de illo: Καίτοι γε τὴν θύραθεν πᾶσαν σοφίαν ἀκριβῶς ἠσκημένος κατὰ ἰδιώτας ὡς ἀγροικος διῆγε δὴ, καὶ ἀπαίδευτος ἰδιώτευε, ταπεινῶν ἑαυτὸν διὰ τὸν θεόν. καλῶς εἰδὼς, ὅτι τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεὸς, ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ· καὶ τὸ πολέμιον τὸ φίλαυτον, τὸ ἐκ τῆς μαθήσεως τῇ διὰ θεὸν ἀγνοίᾳ· δηλοῖ δὲ διὰ τούτων τὸ ἀγροίκῳ διδασκάλῳ ὑποτάσσεσθαι. Quæ tu ita velim intelligas: Etenim Climacus omni literarum humanarum genere accuratè excultus, inter idiotas tamen & simplices tanquam & ipse rudis & illiteratus viuebat, seipsúmque propter Deum deprimebat, probè gnarus quod Deus stulta mundi elegerit, vt sapientes confunderet, & ipse, Deo inimicum amorem sui, qui ex scientia & eruditione nascitur, ex amore Dei (propter Deum) sua solertia ingenij extinguebat. Ostenditur verò per hæc indocto etiam & rudi magistro subiectus paruisse.

7. *Sapientia.*] Philosophiæ, humanæ sapientiæ. Cretensis, Φιλοσοφία ἐστὶν ἠθῶν κατόρθωσις μετὰ δόξης τῆς περὶ τοῦ ὄντος γνώσεως ἀληθοῦς (ἀληθοῦς.) Philosophia est morum emendatio cum opinione de vera, eius quod est, scientia & cognitione. 7.

Ex quo intelligis, hîc scholiasten partim de Ethica partim de naturali philosophia & sapientia loqui: de Ethica, quando philosophiam appellat ἠθῶν κατόρθωσιν morum correctionem; de naturali, quando ait, cognitionem *entis*, vt philosophi loquuntur.

8. *Opes sanctißimas.*] Veras verè opes. quemadmodum enim à secularibus opulentis nihil aliud substantia quàm opes, seu diuitiæ existimantur, ita virorum virtute excellentium veræ opes, sunt vita virtutibus exculta. Sic enim Cretensis: τὴν ἀληθινὴν ὄντως οὐσίαν· ὥσπερ γὰρ τοῖς κατὰ κόσμον πλουσίοις, οὐσία ὁ πλοῦτος νομίζεται, οὕτω τοῖς ἐναρέτοις οὐσία ἐστὶν ὁ ἐνάρετος βίος. 8.

9. *In mensa nihil reiiciebat.*] Τὸ ἀπὸ πάντων, inquit Cretensis, τῶν προτιθεμένων ἢ παρατεθέντων ἐσθίειν καὶ πίνειν ἀδιακρίτως διὰ θεὸν οὐδαμῶς τῷ κανόνι τῆς γνώσεως μάχεται. πάντα γὰρ καλὰ λίαν· τὸ δὲ ἡδέων καὶ πολλῶν ἡδέως ἀπέχεσθαι καὶ δια- 9.

κριτώτατον ὑπάρχει, καὶ γνωστικώτατον. οὐκ ἂν δὲ τῶν προκειμένων ἡδέως καταφρονήσωμεν, εἰ μὴ καὶ τοῦ θεοῦ γλυκύτητα ἐν πάσῃ αἰσθήσει, καὶ πληροφορίᾳ γευσώμεθα. De omnibus quæ apponuntur & infunduntur edere & bibere, cum gratiarum actione, non pugnat cum lege scientiæ seu cognitionis: omnia enim sunt valde bona (quæ fecit Deus) sed à suauibus & multis libenter & suauiter abstinere summæ prudentiæ & scientiæ est. Nec enim ab his facilè & iucundè abstinebimus, nisi in omni sensu & fiducia Dei suauitatem & dulcedinem degustauerimus.

10. 10. Παρέσις (inquit Cretensis) ψυχῆς καὶ καθημερινὸς θάνατός ἐστιν ἡ ἀκηδία, ἣν ὥσπερ διὰ τοῦ κέντρου μνήμης τοῦ θανάτου νεκρώσας, διέστησε τὴν ψυχὴν πρὸς σπουδὴν τῶν θείων ἔργων διεγείρων αὐτήν. Animæ paralysis & quotidiana seu assidua mors, est acedia seu desidia, quam stimulo memoriæ mortis enecans animam assiduè monendo ad diligentiam & studium operum sanctorum excitauit.

11. 11. *Hirudinem.*] Vanam gloriam hirudini similem dicit. Τὴν κενοδοξίαν λέγει. ὡς γὰρ ἡ βδέλλα τὸ αἷμα πίνει τοῦ σώματος ἀπλήστως, οὕτως καὶ αὕτη τὴν ζωὴν τῆς ψυχῆς ἀφανίζει, ἤγουν τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν γνῶσιν. Vanam gloriam intelligit Climacus per hirudinem, inquit Cretensis, nam quemadmodum hirudo sanguinem è corpore insatiabiliter bibit, ita vana gloria vitam animæ exhaurit & abolet, hoc est, virtutem & cognitionem siue scientiam. Addit idem Cretensis, ὥσπερ ὁ ἀράχνης τῶν δοκούντων ἵπτασθαι ἐκπιέζει τὰ αἵματα, οὕτω καὶ αὐτὸς διὰ τῆς ἡσυχίας τοὺς τῆς οἰήσεως ἐθανάτου λογισμούς.

Quemadmodum araneus bestiolarum quæ videntur volare sanguinem exprimit, ita Climacus per studium solitariæ vitæ inflatas sui existimatione cogitationes exanimauit.

12. 12. *Octauo vitio.*] Ὀγδόην τὴν ὑπερηφανίαν καλεῖ (κλίμαξ.) ὄγδοον πάθος γὰρ ἐτέθη παρὰ τῶν πατέρων, ἐν τοῖς ὀκτὼ λογισμοῖς, ἤγουν πάθεσιν. ἔπαθλον δὲ λέγει τὸν ἀκρότατον καθαρισμόν, ἤγουν τὴν ἀπάθειαν ἣ τῆς ἐξ ὑπακοῆς, καὶ ἐπιδημίας τοῦ ἁγίου πνεύματος κατορθοῦται, καὶ πρῶτον μὲν ἔθηκε τὴν ξενιτείαν, εἶτα τὴν ἐγκράτειαν, καὶ ἑξῆς τὴν ἀποχὴν τῆς γαστριμαργίας, τῆς τε ἀκηδίας, καὶ μνησικακίας, καὶ προσπαθείας, καὶ κενοδοξίας. Octauum vitium vocat (Climacus) superbiam. inter octo enim vitia à patribus octauum ponitur. Præmium autem dicit summam puræ mentis integritatem siue animi tranquillitatem omni perturbatione vacantem, quæ ex obedientia & Spiritus sancti aduentu comparatur. Et primùm quidem posuit secessum & fugam seculi, deinde continentiam ac deinceps abstinentiam ab gula, desidia, memoria iniuriarum, affectu erga res humanas & vana gloria.

13. 13. *Beseleel.*] Quemadmodum Beseleel tabernaculum Deo in quo habitaret & responsa daret, per patientiam ædificauit, ita & Climacus, cùm animam suam omnibus excoluisset, corpus expurgatis sordibus emaculasset, seipsum sanctissimi Spiritus splendidissimum templum exhibuit. Quod ita scholia habent. Καθάπερ ὁ Βεσελεὴλ τὴν σκηνὴν καταρτίσας διὰ τῆς ὑπομονῆς χρηματίζειν ἐν αὐτῇ τὸν θεὸν εἰσῳκίσατο. οὕτω καὶ οὗτος τὴν ψυχὴν κοσμήσας, καὶ τὸ σῶμα φαιδρύνας, ναὸν τοῦ παναγίου πνεύματος ἔδειξεν ἑαυτὸν ὡραιότατον.

14. 14. *Legione, seu tribu.*] Συμμορία ἡ ἑταιρεία λέγεται. μόριον γὰρ τὸ τοῦ μέρους μέρος· ἐπεὶ γοῦν ἐμερίσθη ἀγγέλων ὁ διάβολος οὐκ ἔτι τοῦ πνευματικοῦ ἐκείνου σώματος μέρος ἢ ἐστιν, ἢ λέγεται, ἀλλὰ ἄλλο μέρος. εὐλόγως δὲ καὶ συναποστατοῦντας αὐτῷ.

Vox συμμοιρία idem valet quod ἑταιρεία sodalitium, factio. μέρος verò pars partis est. postquam ergo diabolus ab angelis auulsus est, non amplius spiritualis illius corporis pars aut est aut dicitur, sed alia pars; neque absque ratione etiam idem nomen tulere, qui cum ipso apostatæ facti à Deo defecerunt.

15. *Ergo precabundos.*] Germanitas amici in tentatione apparet; quando alterius periculum seu necessitatem, suam facit. Γνησιότης φίλου ἐν πειρασμῷ δείκνυται, ὡς ἴδια τῆς ἀνάγκης συγκοινωνὸς γίνηται. Et mox infrà: φίλος πιστὸς σκέπη κραταιά· ἐπεὶ καὶ εὐημεροῦντι τῷ φίλῳ σύμβουλός ἐστιν ἀγαθὸς καὶ συνεργὸς, σύμψυχος· καὶ κακοπαθοῦντι ἀπλήστωρ γνησιώτατος ἢ ὑπέρμαχος συμπαθέστατος. Hoc est, Fidus amicus * fortia considerat, quando & in prosperis amico bona consilia suggerit, iuuat, conspirat; & in aduersis sincerè succurrit; aut cum summa commiseratione propugnat. 15.

* an legendum ἀνδρεῖα; tuetur fortiter.

16. *Oestro inuidiæ.*] Κέντρῳ φθόνου, stimulo inuidiæ, alia scriptura præfert. πιστοῦ φίλου νόμιζε μηδὲν ἄξιον, ὃν οὐ κρατὴρ ἔδειξε, καιροῦ δὲ ζάλη. Nihil fido amico dignum crede, quem non probauit calix temporis sc. tempestas. Videtur Cretensis alludere ad verba Christi: *poteſtis bibere calicem, &, calicem quem dedit mihi pater, non vis vt bibam illum?* aduersam nempe intelligit fortunam, ærumnas, calamitates & omnium incommodorum tempestates. De inuidia porro Thalassius dicit, νοῦν φθονερὸν ἐκτυφλοῖ κύριος, ὅτι λυπεῖ ἀδίκως ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ πλησίον. Inuidam mentem excœcat dominus, quòd improbè tristetur, super bonis proximi. In eandem sententiam est illud: γνώμη πονηρὰ, κακὰ ἐνθυμεῖται, καὶ τὰ κατορθώματα τοῦ πλησίον εἰς ἐλαττώματα μεθερμηνεύει. mala mens mala cogitat, & virtutes etiam alterius extenuat, & vitia interpretatur. Et hoc etiam: ἐννόει τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἀσφάλιζε σεαυτὸν, οἱ ἐκ τοῦ φθόνου τυφλωθέντες τὸν κύριον καὶ θεὸν Βεελζεβοὺλ προσηγόρευσαν. Iudæos considera & teipsum confirma, qui inuidia occœcati dominum Deum Beelzebul dæmonum principem improbè iudicarunt. 16.

17. Ille verè meritóque aliis imperare debebat, qui ea, quæ ad virtutem pertinent, animo & corpore sanxit. Ita enim Græcus scholiastes: Ἄρξαι ὡς ἀληθῶς ἐκεῖνος ὤφειλεν, ὃς καὶ ψυχῇ καὶ σώματι τὰ τῆς ἀρετῆς ἐνομοθέτησεν. ἰατρὸς γὰρ καὶ φίλος καὶ πατὴρ πνευματικὸς, οὐ τὸν ἡδὺν, ἀλλὰ τὸν ὠφελιμώτατον ἐκλεκτέον. Medicus enim & amicus & pater spiritualis non suauis, sed vtilissimus deligendus est. 17.

18. *Theſauro.*] Quis sit bonus aut malus thesaurus his verbis docet scholiastes: ἡ μὲν φρόνησις πάσης τῆς ἐν Χριστῷ εἰς δόξαν θεοῦ ἀρετῆς θησαυρός ἐστιν ἀγαθός. ἡ δὲ φρόνησις τῆς κακίας τῶν ἀπηγορευμένων ὑπὸ τοῦ κυρίου, θησαυρὸς πονηρός ἐστιν. ἐξ ὧν προσφέρεται, κατὰ τὴν τοῦ κυρίου φωνὴν, ἐν τοῖς οἰκείοις ἑκατέρων ἔργοις καὶ λόγοις ἤ τι πονηρὸν ἢ ἀγαθόν. Prudentia virtutis omnis quæ in Christo ad Dei laudem exercetur, est thesaurus bonus. Prudentia verò seu sensus malitiæ eorum, quæ à domino interdicta sunt, thesaurus malus est. Ex his thesauris, ex sententia domini, in singulis alterutrorum operibus & verbis proferuntur aut mala aut bona. 18.

19. *Diſsimilis.*] Mosi hac vna re dissimilis quod ille terram promissionis, 19.
terrestrem nempe hanc Hierusalem non viderit, eò quòd cum iurgio seu exaggeratione difficultatis ad ingratos Israëlitas dixerit, nunquid ex hac

petra vobis aquam eliciam? Hic autem in ſupetnam Hieruſalem intrauit, quæ eſt promiſſionis regnum cœlorum, quod procurant animus ab omni vitiorum perturbatione repurgatus & tranquillus, nec non rerum cœleſtium cognitio. Quæ ita habent Græcè: ὅτι ἐκεῖνος τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας οὐκ οἶδεν, ἥ τις ἐστὶν ἡ κάτω Ἱερουσαλήμ. Διὰ δὲ εἰπεῖν μετ' ἀπιστίας· μή τι ἐκ τῆς πέτρας ταύτης δώσω ὑμῖν ὕδωρ; πρὸς τὸν ἀγώμενα λέγων Ἰσραήλ. Οὗτος δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἥ ἐστιν ἐπαγγελίας, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἧς προξενοὶ γίνονται ἀπάθεια καὶ γνῶσις.

De eodem Abbate Ioanne antiſtite montis Sina ſiue Climaco.

A monacho aliquo Sinaïta ſynchrono hæc ſcripta.

CVM olim abbas Martyrius cum P. Ioanne ad magnum Anaſtaſium veniſſet, Anaſtaſius intuitus Ioannem compellato Martyrio, dic, inquit, Martyri, vnde hic filius? quis illum in monachum totondit? tunc inquit Martyrius, Seruus tuus pater, ego attondi illum: & Anaſtaſius, Papæ, inquit, abba Martyri, quis dixerit, quod tu antiſtitem montis Sina attonderis? nec Anaſtaſij vaticinium inane fuit: nam poſt quadraginta annos Ioannes creatus eſt præſes noſter & abbas. Alio rurſum tempore Martyrius abbas præfectus illius cum Ioanne ſuo ad magnum illum virum Ioannem Sabaïten, qui in Guddæ ſolitudine degebat. quos cùm Sabaïtes ſenex vidiſſet, illico conſurrexit, & aqua pedes non Martyrij, ſed Ioannis Climaci lauit, manu etiam oſculo delibata. Martyrij autem pedes non abluit. Quærente autem Stephano diſcipulo Sabaïtæ, quid ita feciſſet? crede mihi fili, inquit Sabaïtes, ego quis ille (religioſus) filius ſit neſcio, ego enim antiſtitem montis Sina excepi, eiúſque veſti-

Περὶ τοῦ αὐτοῦ Ἀββᾶ Ἰωάννου ἡγουμένου τοῦ Σινᾶ ὄρους, ἤγουν, τοῦ τῆς Κλίμακος.

ΕΛθόντος ποτὲ τοῦ ἀββᾶ Μαρτυρίου τοῦ ἀββᾶ Ἰωάννου πρὸς τὸν μέγαν Ἀναστάσιον, καὶ ἰδὼν αὐτοὺς λέγει τῷ ἀββᾷ Μαρτυρίῳ· εἰπὲ ἀββᾶ Μαρτύριε· πόθεν ἐστὶν ὁ παῖς οὗτος; καὶ τίς αὐτὸν ἐκούρευσεν; ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· δοῦλός σου ἐστὶ πάτερ, καὶ ἐγὼ ἐκούρευσα αὐτόν· καὶ λέγει αὐτῷ, βαβαὶ ἀββᾶ Μαρτύριε, τίς *εἶπει, ὅτι ἡγούμενον τοῦ Σινᾶ ἐκούρευσας; καὶ οὐκ ἐψεύσθη ὁ ἅγιος· μετὰ γὰρ τεσσαράκοντα ἔτη γέγονεν ἡγούμενος ἡμῶν. πάλιν ἄλλοτε παραλαβὼν τὸν αὐτὸν Ἰωάννην ὁ ἐπιστάτης αὐτοῦ ὁ ἀββᾶς Μαρτύριος ἀπῆλθε πρὸς τὸν μέγαν Ἰωάννην τὸν Σαβαΐτην, ἐν τῇ τοῦ Γουδδᾶ ἐρήμῳ τότε *διάγοντι· ὡς οὖν εἶδεν αὐτοὺς ὁ γέρων ἀναστὰς ἔβαλεν ὕδωρ καὶ ἔνιψε τοὺς πόδας τοῦ ἀββᾶ Ἰωάννου, καὶ κατεφίλησε τὴν χεῖρα αὐτοῦ. τοῦ δὲ ἀββᾶ Μαρτυρίου οὐκ ἔνιψε τοὺς πόδας· πυνθανομένου δὲ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Στεφάνου, τί οὕτως πεποίηκε; λέγει αὐτῷ, πίστευσον τέκνον, ἐγὼ τίς ἐστιν ὁ παῖς, οὐκ οἶδα· ἀλλ' ἐγὼ ἡγούμενον τοῦ Σινᾶ ἐδεξάμην καὶ τοὺς πόδας τοῦ ἡγου-

* εἶπεν

* διάγοντα

μένου ἔνιψας. ἀλλὰ καὶ ὁ ἀββᾶς Στρατήγιος τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ ἐκουρεύσατο ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης, εἴκοσιν ἐτῶν ὑπάρχων, προείρηκε περὶ αὐτοῦ, ὅτι μέγας ἀστὴρ γενήσεται. ἀμέλει γοῦν ἅμα * τῷ γενέσθαι αὐτὸν ἡγούμενον ἡμῶν, εἰσελθόντων ἐνταῦθα περί που ἑξακοσίων ξένων, ἐν τῷ καθέζεσθαι αὐτοὺς καὶ ἐσθίειν, ἐθεώρει αὐτός τινα κονδοκούρδιτον ἀναβεβλημένον Ἰουδαϊκῶς σινδόνα, περιτρέχοντα, καὶ ἐξουσιαστικῶς ἐπιτάσσοντα τοῖς τε μαγείροις καὶ οἰκονόμοις καὶ κελλαρίταις καὶ τοῖς λοιποῖς ὑπουργοῖς. μετὰ οὖν τὸ ἀπελθεῖν τὸν λαὸν, καθεσθέντων φαγεῖν τῶν ὑπηρετῶν, ἐζητεῖτο ἐκεῖνος ὁ πανταχοῦ περιτρέχων καὶ ἐπιτάττων, οὐχ εὑρίσκετο. τότε ὁ τοῦ θεοῦ δοῦλος ὁ ὅσιος πατὴρ ἡμῶν Ἰωάννης λέγει ἡμῖν. ἐάσατε αὐτόν· οὐδὲν ξένον ἐποίησεν ὁ Κύριος Μωϋσῆς εἰς τὸν ἴδιον τόπον διακονήσας.

gia ablui. Quin & abbas Strategius ipso die quo Ioannes Climacus, cùm annum ætatis vigesimũ ageret, in monachum attonsus est prædixit, ingens illum orbis olim sidus futurum. Itaque simul atque Climacus noster cœnobij præses creatus est, sexcenti hospites aduenerunt, qui cùm ad cibum capiendum accubuissent, vidit ipse quendam quasi * dispensatorem syndone in Hebræorum morem vestitum, qui vndique circumcursabat, & cum imperio præcipiebat, nunc cocis & œconomis, nũc promis condis & cellariis, aliisq. cœnobij ministris. Post dimissos ergo peregrinos, cùm famuli quoque ad mensam adsedissent, quæsitus est ille sedulus dispensator, qui omnia circumcursando & imperitando administrarat, vt & ipse accumberet, sed quantũuis diligenter inuestigatus, nullus tamen amplius inueniri potuit. Tum Dei seruus venerandus pater noster Ioannes dicit nobis: Mittite quærere ipsum; nihil enim alienum fecit dominus Moyses, quãdo suo in loco ministerium obiit.

* κονδδκούρουτον, vox græcobarbara.

Hæc cũ in ipsius vita desiderentur, libuit addere, vt intelligatur quibus auspiciis initiatus sit sacro antistitis magistratu. Sed & alia silentio non transmittenda, quæ Daniel biographus ipsius præteriit.

Ποτὲ ἀβροχίας ἐν τοῖς κατὰ τὴν Παλαιστίνην μέρεσι γενομένης παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν περιοίκων προσηύξατο καὶ κατηνέχθη πλούσιος ὑετός· καὶ οὐκ ἄπιστον· θέλημα γὰρ τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιήσει ὁ κύριος καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν εἰσακούσεται. Ingens in Palæstinæ partibus siccitas erat, & aquæ cælestes vehementer exoptabantur. Rogatus ergo Climacus ab accolis & vicinis incolis statim à Deo precibus copiosum imbrem impetrauit; nec hoc præter fidem, voluntatem enim timentium se faciet Dominus, & deprecationem eorum exaudiet.

Subiicit demum hæc de extremis ipsius annis, & morte Danieli quoque tacita. ἰστέον ὅτι ὁ τῆς κλίμακος Ἰωάννης εἶχε γνήσιον ἀδελφὸν, πνευματικὸν τὸν θαυμαστὸν ἀββᾶν Γεώργιον, ὃν ἔτι ζῶν κατέστησεν ἡγούμενον τοῦ Σινᾶ, τὴν ἡσυχίαν αὐτὸς ἀσπαζόμενος, ἣν ἀπ' ἀρχῆς νύμφην ἑαυτοῦ ἠγάπα ὁ σοφός· μέλλοντος πρὸς κύριον [illegible] θαι τοῦ νέου ἡμῶν Μωϋσέως τοῦ ὁσιωτάτου Ἰωάννου τοῦ ἡγουμένου, παρίστατο [illegible] ὁ ἀββᾶς Γεώργιος ὁ ἴδιος αὐτοῦ ἀδελφὸς λέγων, ὅτι ἰδοὺ ἀφίης με καὶ [illegible] ἐγὼ ηὐχόμην, ἵνα σύ με προπέμψῃς· οὐδὲ γάρ εἰμι ἱκανὸς ἐκτὸς σου ποιμαίνειν τὴν συνοδίαν, ὦ κύριέ μου. μᾶλλον δὲ ἐγώ σε προπέμπω. λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης, μὴ λυποῦ, μηδὲ μερίμνα, ἐὰν γὰρ εὕρω παρρησίαν πρὸς κύριον, οὐ μή σε ἐάσω τελέσαι

ἐμαυτὸν ὄπισθέ μου. ὅθεν καὶ γέγονεν. ἐντὸς γὰρ δέκα μηνῶν, ἀπῆλθε καὶ αὐτὸς πρὸς κύριον. Sciendum Climaco fuisse germanum fratrem Georgium, quem sibi Climacus viuo successorem destinauit, vt cœnobium montis Sinæi suo loco cum abbatis potestate administraret, quòd ipse studio eremi & solitudinis (quam sibi ab initio sponsam duxerat) amore teneretur. Cùm ergo nouus noster Moyses & religiosissimus antistes Ioannes moriturìens ad Dominum proficisceretur, Georgius abbas germanus ipsius, vt dixi, frater astabat, & lacrymabundus, En, inquit, Domine mi, me neglecto abis? ego precabar vti tu me præmitteres, neque enim sine te possum hanc sacram familiam tuam gubernare, & ecce infelix ego te præmitto. cui Ioannes abbas: Non est quòd tristeris & affligaris, si qua mihi spes & fiducia in Deo, non patiar vt annum hunc absoluas, quin me sequaris. Quod & factum est; intra decimum enim mensem & ipse Georgius ad Dominum profectus est.

Georgij abbatis luctus super morte fratris. Ita luxit D. Bernardus mortem fratris sui Gerardi, vt habes in cómentario super Cant. Canticor.

Hæc æquæuus Climaco ex eodem contubernio auctor. Enimuerò & alij sanctissimi eiusdem cœnobij abbates passim celebrantur, quos inter Georgius quidam, haud scio an idem Climaci frater, de quo modò narrauimus, diuersum crediderim, quem Ioannes Euiratus seu Moschus in suo Viridario spirituali laudat, & Orentus, quem idem auctor celebrat cap. 126. De Martyrio iam suprà dictum, de quo tamen nihil singulare memini legere.

Sequitur vita eiusdem Climaci ex Menæis XXX. *Martij.*

S. Patris nostri Ioannis qui scalam cæli composuit.

Hæc vitæ epitome est è Danielis vita extracta.

HIC cùm sextum decimum annum ageret, & ingenio præstaret, sapientiæ disciplinas omnes complexus, seipsum per sacrificium sanctissimum in monte Sina consecrauit, & religiosè in cœnobio sub præside vixit. Post decimum nonum inde annum ad stadium solitudinis (Tholas loco nomen fuit) quinto lapide à basilica remoto se contulit, & in arenam, atque cert[amen] vitæ anachoreticæ desce[ndit, i]bique annos ipsos quadra[ginta] diurnæ charitatis facib[us] inflam[m]atus exegit. Cibum quidem sumpsit lege religiosa non interdictum, sed

Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ συγγραφέως τῆς κλίμακος.

ΟΥΤΟΣ ἑκκαίδεκα χρόνων ὑπάρχων καὶ ἀγχίνους ὤν, τῇ ἐγκυκλίῳ σοφίᾳ προσενηνοχὼς ἑαυτὸν *θῆμα ἱερώτατον τῷ θεῷ ἐν τῷ Σιναίῳ ὄρει ἀνελθών, καὶ μονάσας, καὶ ἐν ὑποταγῇ διάγων. εἶτα μετὰ χρόνους ἐννεακαίδεκα ἀναστὰς ἔρχεται πρὸς τὸ τῆς ἡσυχίας στάδιον, ἀπὸ σημείων πέντε τοῦ κυριακοῦ. τὸ τῆς παλαίστρας θείαν μονὴν κατειληφώς, Θωλᾶς ὄνομα τῷ χώρῳ. καὶ τεσσαράκοντα ἔτη διαπρέψας ἐν διακαεῖ ἔρωτι. καὶ πυρὶ θείας ἀγάπης πυρπολούμενος, ἤσθιε μὲν ἐκ πάντων ἃ ἀμέμπτως ἐφεῖται τῷ ἐπαγγέλματι,

* θῦμα

σχήματι, βραχὺ δὲ λίαν καὶ οὐκ εἰς κόρον. καὶ ἐν τούτῳ οἶμαι τὸ τοῦ τύφου κέρας κλῶν πανσόφως, ἀλλὰ τὴν τῶν δακρύων πηγὴν ἐκείνου, τίς ἂν λόγος ἐξείποι. ὕπνου δὲ τοσούτου μετελάμβανεν, ὅσον τὴν τοῦ νοὸς οὐσίαν τῇ ἀγρυπνίᾳ μὴ λυμήνασθαι. ὁ δὲ δρόμος αὐτοῦ, προσευχὴ ἦν ἀέναος, καὶ πρὸς θεὸν ἔρως ἀνείκαστος. οὕτω τοίνυν πᾶσαν ἀρετὴν ἐξασκήσας, καὶ καλῶς πολιτευσάμενος, καὶ μεγίστων θεωριῶν γενόμενος ἀνάπλεως, καὶ τὸν μαθητὴν ὑπνοῦντα ἔν τινι τόπῳ πέτρας μεγίστης, καὶ μέλλοντα ὑπ' αὐτῆς πιπτούσης ἤδη διαιρεθῆναι. καὶ εἰς μέρη διαιρεθῆναι, ἐν τῷ κελλίῳ ὢν καὶ πνεύματι θείῳ γνοὺς, τοῦ τοιούτου θανάτου ἐρρύσατο. ἐπιφανεὶς αὐτῷ καθ' ὕπνους καὶ διαναστήσας, οὗ ἔμελλεν ὑποστῆναι πτώματος. ἐν τούτῳ οὖν ἀρετῆς ἀφικόμενος, καὶ ἡγούμενος τοῦ ἁγίου ὄρους Σινᾶ χρηματίσας, κατέλιπε τὴν ἐπίκηρον ζωὴν, πρὸς τὴν αἰώνιον μετετέθη ἀνάπαυσιν. πρότερον σχεδιάσας τὴν πάνσοφον βίβλον τῶν θείων καὶ πνευματικῶν ἀναβάσεων, ἥτις, καὶ κλίμαξ ἐπονομάζεται.

modicum oppidò & nunquam ad satietatem vt inanis opinor gloriæ fastum cornúque retunderet. Sed quod flumen orationis perennem ipsius fontem lacrymarum exhauriat? somno hactenus indulsit, ne insomnia & peruigilio, mentis statum corrumperet. Iam vita ipsius omnis perennis erat precatio, numinísque inexplicabile desiderium. Hunc in modum cùm se in omni virtutis genere exercuisset, sanctéque vixisset, cœlestibúsque visis frequentissimè recreatus esset, discipulum quoque suum intra ingentis saxi hiatum sopitum, & in extremo vitæ periculo versantem, in sua cella diuinitus admonitus ab ipso mortis limine saluum eripuit: cùm illi per quietem apparuisset, eúmque excitasset, euocassétque ex loco, vbi fragmen rupis iam eum dormientem oppressurum, & in partes & frusta dissipaturum fuit. Ad hoc ego virtutum fastigium cùm peruenisset, & præfecturam montis Sinæ administrasset, mortali hac vita deserta ad immortalem quietem aspirauit, cùm priùs eruditissimum volumen, quo gradus ad cœlum vsque extruxit, quódque scala (Paradisi) appellatur, conscripsisset.

Ex Menologio xxx. Martij.

S. Patris nostri Ioannis cognomento Climacis viri doctrina & exercitatione monastica insignis.

Martyrologium Romanum.

In monte Sina sancti Ioannis Climaci abbatis. Baroni[illegible]st alia: 30. Martij.
Porrò animæ illius diuina quædam effigies multo clariùs [illegible]itur in scriptis eius. Vixit non longè post tempora Iustiniani [illegible]ris [illegible] post S. Sabam abbatem, cuius ea quæ scribit aliquando [illegible]toritate confirmat.

Eiusdem vita ex Trithemio.

De script. Eccles. p. 205. Ioannes Climacus, quod Latinè sonat Scholasticus, abbas montis Sinai vir in diuinis scripturis studiosus & eruditus, ingenio excellens, mitis & humilis vita & conuersatione deuotus atque sanctissimus, cùm adhuc sedecim esset annorum, mundum cum suis oblectamentis deseruit, & in dicto cœnobio monachum se fieri instantissimè petiit & obtinuit. Deinde post annos decem & nouem cùm iam solitarius pugnare & vincere secundum regulam didicisset, cum licentia abbatis sui eremum petiit, in qua multis annis, in omni sanctitate solus cum Deo habitauit. Postremò cùm vita eius sanctissima omnibus innotuisset, vnanimi omnium consensu in abbatem eligitur, & renitens ad cœnobium reuocatur. Scripsit ad Ioannem abbatem de Raythu opus celeberrimum, & pro institutione monachorum valde accommodum habens sermones triginta, quod prænotatur, De triginta gradibus lib. I. A bono & super bono. Ad Pastorem sermonem, lib. vnum. In inferiori quidem libro. Epistolas plures ad monachos, librum vnum. Et quædam alia. In quibusdam locis, maximè vbi de hominis spiritualis mortificati *sed malè. impassibilitate tractat, à modernis Theologis * reprehenditur, sicut apud Ioannem de Gerson in certis tractatibus inuenitur. Claruit circa tempora Constantini, Constantij & Constantis fratrum imperatorum, qui regnauerunt, anno Domini CCCXLVI. Hæc Trithemius, à quo multa mendosè perscripta. Primùm quod dicat Climaci nomen sonare Latinis Scholasticum. ita enim editi codices præ se ferunt. Sed ego ab Trithemio scriptum arbitror primulum *Scalasticum* ab climace siue scala, quamquam sordidè & barbarè. De voce *Climax* & *Scholasticus* & *Scalasticus* suprà à nobis copiosè dictū est. Falsum etiam quòd vixerit anno CCCXLVI. sub Constantino, Constante, & Constantio, cùm post Iustiniani demum & S. Sabæ æuum scripserit. quod & Baronius & Bellarminus rectè animaduerterunt, & ego priusquam alterum legerem, alter scriberet, errorem Trithemij in Notis ad Pastorem annotaram & emendaram.

P. 464. L. E. Sed de Gersone, præter ea quæ in Notis ad Pastorem explicaui, habeo paullo plura dicere. Exagitat is S. Climacum in epistola de ornatu spiritualium nuptiarum, quando præter alia hæc scribit: *In talibus quippe plurima sæpe reperimus falsa aut malè explicata, ac proinde multa erroris materiam præbentia simplicibus, quanquam in multis diuina altißimáque sint. Inter tales scripturas narrantur aliqua narrationes aut regulæ vel doctrinæ particulares aliquorum patrum veterum, quæ magis admirandæ, quàm imitandæ dicuntur. Quemadmodum Ioannes qui Climacus dicitur, ponit virtutes impaßibilitates, & quadam valdè austera super pœnitentia & peccatis.* Hæc Gerso, qui primùm fallit reperiri in Climaco falsa, nihil falsum est in toto Climaco, nihil contra Ecclesiæ decreta aut malè explicatum, sed potiùs malè intellectum, & subinde malè [illegible]pretatum. Non ponit virtutes impassibilitates, sed ait per virtutes en[illegible]m esse ad ἀπάθειαν seu animi tranquillitatem, quam Gerso vocat imp[illegible]atem, obedientiæ enim & humilitatis præmium ait hanc animi[illegible]ilitatem seu indolentiam. Negat Climacus perfectos non [illegible]tire mo[illegible]urales iræ, cupiditatis, metus, gaudij, amoris, spei, & hoc genus alior[illegible] ait, perfectum religiosum hos omnes motus in sua po-

testate habere, ne in actum vel cogitationem improbam erumpant, quemadmodum venator canes. Et hoc non est contra dogmata diuina, sed ab illis hæc confirmantur, quando Deus dixit Caïno: *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Quod ad pœnitentias attinet; erant pleræque omnes voluntariæ: rogabant enim patrem religiosum huiusmodi pœnitentes, vti liceret sibi ire ad domum pœnitentiæ, aut si qui mitterentur, adhuc ampliores à se pœnas exigebant, orabántque præsidem, vt se in compedes compingeret, nec antea quàm morerentur, laxaret & expediret, vt cadauera sua feris obiicerentur, & hoc genus alia. Perstringit ibidem Cassianum, pro quo respondet Alardus Gazæus. Sed pro pœnitentiæ seueritate, quam Climacus narrat, ipse Gerso alio loco quasi propugnat cùm dicit: *Ex hac consideratione forensis & publicæ iustitiæ rationabiliter colligitur iustificatio religionis Carthusiensis, imò & alterius austerioris. Cur enim non poterit aliquis peccatorum suorum & flagitiorum conscius, quæ demeruerunt mortem æternam, imò & temporalem si publicarentur, cur inquam non poterit talem religionem vitæ à suo iudice secreto cui confessus est, impositam tolerare aut consultam suscipere, quanquam multo minùs prævideat se victurum & infirmitatibus fatigandum? legatur Ioannes eremita mõtis Sinai, qui Climacus dicitur, in illo gradu scalæ mysticæ, in quo de pœnitentia loquitur. refert profectò stupenda & fortè magis admiranda quàm imitanda super voluntario carcere quorundam Deum placare sibi volentium. Ex horum perspectione sedula liquet quàm rationabilis sit pro peccatoribus Carthusiensium in viuendo seueritas, imò & pro iustis quatenus Deo satisfaciant pro peccatis propriis vel alienis tempore misericordiæ, ne seuerius puniat incomparabiliter ille purgatorius ignis aut gehenna.* Quod autem dicit, *magis fortè admiranda quàm imitanda.* Imò verò quamobrem non imitanda? cùm malint hic satisfacere Deo quàm experiri vel supplicia sempiterna vel ignes piaculares ad tempus. Audiat Gerso quid D. Bernardus censeat de anima, quæ Deum gustauit, & post gustum offendit, quid non conetur vt redeat cum Deo in gratiam. *Talis*, inquit, *anima, nescio an vel ipsam gehennam ad tempus experiri horribilius pœnaliúsque ducat, quàm post spiritualis studij huius gustatam semel suauitatem exire denuo ad illecebras vel potiùs ad molestias carnis*, &c. Serm. 35. super Cantica pag. 975. lit. m. Laudat tamen idem Gerso Climacum quando componit sui temporis theologos cum S. Augustino, Gregorio, Hugone; *Hæc omnia*, inquit, *Gerso, Augustinus, Gregorius & Hugo, & cæteri theologizantes nobis valde impares passim cantant. Et nos circa pugnas verborum, circa phantasiarum fumos plus obnubilantes quàm illuminantes, plus fumantes quàm flammantes languemus, arctamur, arescimus atque vanescimus; vt ob tales fortè dixerit Climacus; theologiam non conuenire nisi lugentibus.* Enimuerò hoc nunquam & nusquam dixit Climacus, sed planè contrarium, Theologiam inquam omnino non conuenire lugentibus. Verba Climaci sunt gradu VII. de luctu salutari, οὐχ ἁρμόσει πενθοῦσι θεολογία; & addit caussam, διαλύειν γὰρ αὐτῶν τὸ πένθος πέφυκεν, & quæ se[illegible]untur. *Non conueniet* (vt syllabam à syllaba reddam) *lugentibus* T[illegible]ologia, *dissoluere enim illorum luctum solet.* Nec à prioribus falli inter[illegible] potuit Gerso, omnes enim tres contrarium docent ex Climaco. [illegible]to vbique orthodoxus, catholicus, sanctus, nihil dubiorum, falsoru[illegible], aut damnato-

De non esu carniũ & abstinẽtia Carthusianorum pag. 525. to. 2.

Nota mirandam D. Bernardi sententiam.

Serm. in solẽnitate omnium SS. pag. 691. to. 2.

rum dogmatum continet, quanquam ab Isseltio, qui Notas conscripsit, nonnunquam non intellectus est, vti suo loco monebo lectorem.

Celebrant eundem Climacum Raph. Volarertanus, cuius verba in Notis ad Pastorem infrà leges. Bellarminus B. memoriæ Cardinalis, *Ioannes Climacus monachus religiosissimus scripsit librum triginta graduum, quibus*, &c.
Pag. 12. Platus, *Climacus quoque antiquus auctor & grauis, tum multa alia toto suo libro, tum illud breue quidem verbis, sed re multa complectens, monasterium*
Grad. 4. *esse quoddam cœlum terrenum, & ideo quo affectu ac reuerentia credimus angelos ministrare Deo, eadem nos etiam fratribus nostris ministrare debere.* Laudat eundem toto passim suo libro de bono status religiosi, vti & Ro-
Exhort. ad nouit. art. 9. signolius, Dionysius Carthusianus tironibus suæ religionis legendum proposuit.

Ludouici Granatæ locum infrà gradu quinro adducam.

In Menæis portò extant ad horas illius Canonicas odæ & hymni & cantica in laudem nostri Climaci. Vnum aut alterum exempli causa subiiciam. Πάτερ Ἰωάννη ὅσιε, διὰ παντὸς ἀληθῶς τοῦ θεοῦ ἐν τῷ λάρυγγι τὰς ὑψώσεις ἔφερες, μελετῶν πρακτικώτατα, τὰ θεόπνευστα λόγια πάνσοφε, καὶ τὴν ἐκ θεοῦ ἀναπηγάζουσαν χάριν ἐπλούτησας, γεγονὼς μακάριος τῶν ἀσεβῶν πάντων τὰ βουλεύματα καταστρεφόμενος. Venerande & sapientissime pater Ioannes, tu verè omni ex parte exaltationes Dei in gurrure, meditationum exercitatissima & à Deo suggesta oracula proferebas, & inde magnos gratiarum thesauros tibi comparasti: beatus effectus omnium impiorum impia consilia euertisti. Πάτερ Ἰωάννη ἔνδοξε, ταῖς τῶν δακρύων πηγαῖς τὴν ψυχὴν καθαιρόμενος, καὶ παννύχοις στάσεσι ἱλασκόμενος, ἀνεπτερώθης πρὸς τὴν ἀγάπησιν, τὴν τούτου, Μάκαρ, καὶ ὡραιότητα, ἧς ἐπαξίως νῦν ἀπολαύεις ἄληκτα χαρμονικῶς μετὰ τῶν συνάθλων σου, θεόφρον ὅσιε. Gloriose parer Ioannes, qui lacrymarum fontibus animam expoliisti, & totarum noctium assidua statione Deum propitiasti, ru alis cœlestibus sublimatus ad dilectionem Dei euolasti, & cum tuis commilitonibus venerandæ cultor numinis, illius pulcritudine & decore meritò cum ingenti gaudio iam perfrueris. Hoc genus laudes & hymni plures ibidem sequuntur, quos indigitasse hîc satis est.

CAPVT IV.

De variis Climaci interpretibus, Scholiastis, editionibus, nouaque interpretationis & editionis caussis.

PRIMVS omnium interpres Climaci, quod sciam, fuit Angelus de Cingulo è S. Francisci contubernio, patrum Clarenorum conditor, qui sub annum Christi 1294. Adolpho Imperatore arctius vitæ genus, Cœlestino V. Pont. M. auctore, in monte Claro Anconitanæ prouinciæ molitus est. ira de hoc I. Gonzaga in historia Ordinis sui: *H[illegible] PP.* Clarenorum *antesignanus fuit doctissimus quidam pater ac frater [illegible] de Cingulo, quod Anconitanæ Marchiæ oppidum est, cuius in sacris concionibus facundia atque doctrina, nec non Græcæ linguæ peritia illis temporibus mirabilis fuit. Nam & Ioannis Climaci piissimum opus & Maca-*

ru dialogum, & libellum quendam D. Ioan. Chrysostomi polito elegantissimóque stilo ex Græco in Latinum transtulit. Hæc Gonzaga. Legi de eodem alicubi & annotaui in Notis ad Pastorem Climaci, hunc eundem Angelum de Cingulo Græcæ linguæ cognitionem velut Ephrem olim diuinitus accepisse. Sed enim Ambrosius Camaldulensis inficias it Climacum ab Angelo de Cingulo polito & elegantissimo stilo è Græco versum. negat Clatenum hunc apertè & planè transtulisse, sed obscurè potiùs & intricatè, dum verbum verbo redderet, vnde fieri necessariò, vt linguæ natiuæ seu Latinæ genius pereat. negat vtriusque linguæ peritum fuisse. & quamuis Angeli nomen non exprimat, ita tamen describit & depingit illum, vt res oculis tangi possit. accipe verba Camaldulensis ad venerab. P. Matthæum præsidem ipsius, *Hortatus es, Domine amantissime, & meritò venerabilis pater, vt fratrum nostrorum commodis consulens beatissimi viri Ioannis (cui ob insignem puto eruditionem Climaci cognomen fuit) opus illud egregium, in quo totius monasticæ perfectionis norma rectissimè traditur, meo labore & studio in Latinum noua traductione conuerterem. Aiebas enim priorem illam interpretationem tibi parum satisfacere, viderique ad intelligendum difficillimam; difficultatis ipsius caussam coniiciens, quod is scil. qui prior transtulit, quicunque tandem ille fuerit (nam temerè id definire non audeo) nimium inhæsisset literæ, atque contra veterum eruditorum præcepta de verbo ad verbum transtulisset; expectabásque à me, vt sensum illius viri apertiùs atque lucidiùs promerem: Id ego negotium, etsi, præter, quàm erat laboriosum, plurimorum etiam patere morsibus non ignorabam, (neque enim deerunt qui me superfluum quendam & quod grauius sonat, arrogantem & temerarium insimulent) qui post priorem illum interpretem, quem afflatum Spiritu sancto id opus transtulisse, pertinacius fortasse quàm consideratius asseuerabunt, denuo transferre ausus sim.* Subiungit deinde idem Camaldulensis: *Præterea traductionem illam esse obscurissimam ne ipsi quidem negabunt. quod ergo crimen meum est, si quod ille obscurius transtulit, apertiùs ipse & aliquando etiam Latiniùs conuertere conatus sum? Porrò quàm fuerit ille interpres eruditus, quid attinet dicere? contendant isti peritissimum in vtraque lingua extitisse; ego ab illis longè dissentiens in neutra satis peritum fuisse veraciter asseuerabo: nam Græca pleraque non rectè intellexisse, cuilibet eius linguæ vel mediocriter perito facilè constabit: & Latina posuisse qui affirmat sese imperitissimum esse haud obscurè significat. Sanctissimum virum illum fuisse hi asserant, facilè ac perlibenter consentiam: non tamen quia sanctus fuerit, eruditum etiam fuisse sequitur atque idoneum ad transferendum. Aliud enim sanctitas est, atque aliud eruditio. imò verò si sanctus fuit, ne id quidem tentare debuit, quod commodè implere non posset, neque id onus subire quod virium excederet modum. Facit enim iniuriam doctissimo viro, qui illum imperitè & rusticè loquentem reddit. Sed hæc fortasse liberiùs quàm verecundiæ meæ conueniebat. necessariò tamen, vt reor, à me dicta sunt, ne sine caussa me transtulisse homines existiment.* Cæterùm Camaldulensis vixit anno CIↃCCCCXXC. ducentis nempe vno & triginta annis post Angelum de Cingulo. interpretationem Angeli de Cingulo editam non vidi, sed existimo illam cuius exemplar habemus MS. in Ebersperge[illegible]

Præfat. suæ edit.

Alter fuit Climaci interpres & ipse non alti spiritus, pius tamen quam-

tumvis humili & ſerpente ſtilo ſcriptor. Sed inſeruit interpretamenta quædam indiſtincta à Climaco, quæ interpretis, magno rei literariæ incommodo, quando hoc pacto Climacus in teſtem adduci non poteſt, dum periculum eſt ne aliena potiùs quàm Climaci verba laudare videaris, atque hoc genus inſertas annotationes deſumptas ait Pincius typographus Venetus ex antiqua tranſlatione, ſimúlque auctorem & interpretem excuſat. Tres idem agnoſcit interpretationes, antiquiſſimam, Camaldulenſis, quem tamen non exprimit, vti nec ſuæ rudioris interpretationis auctorem. Audiamus Pincium epiſtola ad lectorem: *Cæterùm*, inquit, *cùm tres ferantur præſentis opuſculi eſſe traductiones, hanc omnium infimam, atque in ipſo verborum contextu humillimam accipere conſilium fuit, quo paruulis & eloquentiæ inexpertis magis peruia foret ſententia. Verùm ipſa verborum tenuitas haudquaquam debet quempiam offendere aut deterrere. Vt enim debilis eſt ſtomachus qui non niſi delicatum admittit cibum, ita & mens imbecillis, quæ potiùs verborum lenocinio quàm ſententiarum vbertate paſcitur, & tunc potiſſimùm cùm de recta morum inſtitutione agitur, vbi ſenſa ipſa magis quàm dictionum ſeries ponderanda ſunt. Quocirca ſapientibus huius mundi, & ea quidem ſapientia, quæ Deo inimica eſt, non ſapiet hoc opuſculum, niſi ſtulti in Chriſto fieri laborent; & tunc demum veram ſapientiam apprehendent. Nonnunquam tamen eodem contextu adiiciuntur huic tranſlationi pauca quædam annotamenta atque elucidationes ex antiqua traductione deſumptæ, quibus omnia captu faciliora euadant.*

Tertius metaphraſtes ſeu interpres Climaci eſt Ambroſius, qui à ſacra familia ſua Camaldulenſi, cognomentum accepit, ſine dubitatione prioribus longè anteponendus, de quo ita Ant. Poſſeuinus à Climaco orſus,
Apparat. ſac. pag. 156. to. v. *Ioannes Climacus abbas in mõte Sinaï, ſermones Græcè conſcripſit, quibus tanquam gradibus triginta ad ſimilitudinem triginta annorum vitæ Chriſti domini diſcere quiſque poteſt, aſcenſionem ad perfectionem vitæ & Chriſtianæ & monaſticæ atque religioſæ. Verſus autem erat Latinè antea, ſed non aptè, cùm Ambroſius Camaldulenſis monachus eum iterum è Græco in Latinum conuertit, & Michaël Iſſeltius notis illuſtrauit: quare hæc verſio admittenda eſt, quæ Coloniæ prodiit apud Arnoldum Mylium anno* 1583. *& antea Venetiis anno* 1569. *ſed & antea ibidem anno* 1531. *apud fratres de Sabio. Quin & factus Italicè editus eſt anno* 1585. *Venetiis apud Petrum Marinellum. Porrò dum quiſque gradum ſeu ſermonem aliquem Ioannis Climaci percurret, meminerit ad operis calcem extare declarationem quandam breuem rerum magis notabilium, quæ in vnoquoque gradu ſiue ſermone continentur. Quin & libro Ioannis Climaci adiuncta eſt tum vita ipſius à Daniele monacho, tum Onuphrij anachoritæ à Paphnutio*, aliàs Panufio, *ſcripta, qui Onuphrius in eremo ſocius fuit Ioannis abbatis montis Sinaï, quem Scholaſticum appellarunt, & ad quem Ioannes Climacus librum ſuum ſcripſit. Extat in bibliotheca SS. Patrum Margarini. Viuebat anno* 340. *Eiſengreinio. Extat item Romæ in bibliotheca Vaticana vnà cum ſcholiis Heliæ Cretenſis.* Quæ de anno ex Eiſengreinio, & Eiſengreinius ex Trithemio annotauit, iam ſuprà oſtendimus non vixiſſe Climacum anno CCCXL. ſed IↃLX.

Error in annis. Maximo Margunio epiſcopo Cytherorum interprete Græcobarbaro anno CIↃIↃXC.

Græcè quoque Venetiis editum vidimus & legimus, ſed is Climacus germanus non eſt, Græca paraphraſis vel interpretatio eſt lingua barbara

& vulgari, qua vulgus etiam indoctum & illiteratum hodie vtitur. Degenerauit enim elegantia Græca in barbariem non secus ac Latina in Italicam, & ipsam Latinam quæ hodie in omnes pæne disciplinas irrepsit.

Cùm ergo cognouissem ab non paucis ipsum Climacum, sua, hoc est, eleganti & prisca veterum Græcorum patrum lingua loquentem audiri legíque velle, adeóque magnopere desiderari, quod nulli interpretes mentem illius subinde satis assecuti videantur; quod adhuc factum est nunquam, ingenti sanè labore & sudore moliri cœpi, & Climacum ipsum, vti scripsit ipse, & dixit Græcè Christiano orbi legendum proponere. Sed quia non plurimi in Olympiis certant, paucíque hodie Græciam adeunt, illorum quoque rationibus consulendum putaui, qui in Græcis parum versati sunt, vt fructum aliquem ex nostris conatibus decerperent. Nouam interpretationem nostram nouæ editioni adieci, vt quod ab aliis interpretibus passim erratum est, emendarem, id quod toto opere factitatum, lector qui nostram operam cum aliorum studio volet componere, nullo negotio deprehendet. Et quia scriptor didacticus est, & religiosis viris præcepta viuendi præscribit, vbíque breuis esse laborat, ex quo non raro obscuritas sequitur, abundat aposiopesibus & reticentiis, sæpe sententiam lectoris ingenio complendam permittit; nonnunquam ænigmata quoque proponit, & lectoris acumini cognitionem eorum & diuinationem relinquit, ita vt Scholiastes ipse Græcus sæpius dicat: οἶμαι αὐτὸν τοῦτο λέγειν. puto auctorem hoc dicere. ita ipse quoque de mente scriptoris coniectat. Et quia de Scholiastis quoque dicturum promisi, tres itidem recognoui, quorum primus & antiquissimus ipsíque Climaco æquæuus est, cui & libellum ad Pastorem Climacus inscripsit, quemadmodum ipsius subiectis religiósis Scalam sacram, Ioannes Rhaithunus. fuit autem is amplissimi ascetetij ad XII. fontes & LXX. palmas in Ægypto * ad Elim sanctissimus antistes, de quo plura in Notis ad Pastorem. cuius Scholia extant in v. volumine biblioth. Patrum Parisiis anno CIƆIƆCX. edita; nam in prioribus editionibus non reperiuntur. Si Græci exemplaris copiam habuissem, vertissem & hæc denuo, quòd vetus interpretatio parùm arrideat. * vide Adrichomium p. 211. & 219.

Alter est Elias metropolita Cretensis homo Græcus, qui ingens exegeseon siue explanationum volumen in Climaci scalam composuit, quod propemodum Eustathij symbolas ad Homerum mole sua exæquat. cuius vnicum ex nobili inclitæ Reipublicæ Augustanæ bibliotheca exemplar accepi, quamuis & capite & calce careat, omnibus paginis exesum, vti toto libro nulla charta sit sana & integra, ita per viscera libri, pestes chartarum tineæ grassatæ & debacchatæ sunt. Ceterùm codex antiquissimus est, & magna cura resartus, & quantum fieri potuit redintegratus, ab erudita manu (nisi ipsum fortasse auctoris autographum fuit) veteri charactere Græco descriptus. Elias porrò Cretensis Pontifex vixit sub annum Christi 787. fuit in OEcumenica Synodo VII. Atque hic Eliæ commentarius ad Climacum in lucem nec Græcè nec Latinè prodiit vnquam. Vnicum exemplar MS. extat in Bessarionis bibliotheca, quam hodie Serenissimus Venetorum Senatus possidet, ad quod aspirare mihi nondum licuit. Nam quod Antonius Posseuinus in Apparatu suo ex Vaticana memorat, cùm Scholiis Eliæ

Cretensis haud scio an Scholia tantùm sint (& in catalogo Vaticanæ bibliothecæ sine nomine scribuntur) an adiunctus sit auctor: diuersæ sunt enim exegeses Eliæ ad Climacum, & Scholia ex illo & aliis ab aliquo anonymo & posteriore decerpta. Non ignorandum tamen alium quoque Eliam Cretensem Hebræum extare cum Ioanne de Ianduno, nobilem philosophum, qui libros composuit de primo motore, de mundi efficientia, de Esse & Essentia & Vno: annotationes super dictis Auerrois. Sed hîc demum Ioannis Pici Mirandulæ, qui anno cIↃcccxciv. vixit, æuo floruit, vt ipse apud Iandunum testatur pag. 1644. itaque prorsus est diuersus ab nostro Elia Cretensi metropolita exegeta Climaci; quod ne quid lector erraret, monendum censui.

Tertius est Scholiastes Græcus & anonymus, cuius vnicum exemplar è Serenissimi Boiorum Ducis bibliotheca nactus, malè passim ab incauto bibliopego acceptum extremis in marginibus & oris, quæ Scholia continent, dolabra sæpe abrasum. hæc tamen ipsa, quantum assequi potui, & restitui, & tibi Græcè simul & Latinè antehac nunquam edita vel translata vnà cum Climaco repræsentaui. De quibus hoc monere habeo lectorem, primum Scholiasten esse non Eliam Cretensem, sed Cretensi etiam posteriorem, cùm auctores in illis laudentur, qui diu post Eliam vixerunt, vti Photius, Marcus eremita & alij. Dein quando Scholion duntaxat sine auctore adducitur, illud esse ex Eliæ Cretensis commentariis decerptum. Auctores verò ab Scholiaste laudati hi sunt.

Literæ sacræ.
Antonius Magnus.
Aristoteles Philosophus.
Athanasius.
Barsanuphius.
Basilius Magnus.
Chrysologus.
Chrysostomus.
Chrysozomus.
Dauid Hieremias.
Diadochus.
Dorotheus.
Ephrem Syrus.
Euagrius.
Gabriel solitarius in Latro.
Gregorius Nazianzenus Theologus.
Gregorius Nyssenus.
Ioannes Carpathius.
Ioannes Damascenus.
Isaacus Presbyter.
Iaias Abbas.
Isidorus Pelusiota.
Maximus.
Marcus Eremita.
Nilus.
Photius Patriarcha.
Syncletica.
Thalassius.
Theodoretus.
Theodorus Edessenus.

Quartus est Michaël Isseltius Amorfortius vir doctus & aliis ingenij mo-
1595. numentis clarus, qui non ita pridem editionem Camaldulensis, annotationibus illustrauit; in quibus sæpius εὐστόχως nonnunquam etiam ἀστόχως de Climaci sententia coniectat, vti suo loco cognosces, quando illius in meis obseruationibus mentionem non semel facturus sum.

Atque hæc de interpretibus & Scholiastis Climaci cognoui. Iam quod ad exemplaria Græca attinet, quibus vsus sum in Climaco edendo res ita habet. Dum Augustæ versarer primùm in aurea Climaci scripta incidi, quorum cùm Græca exemplaria tria è nobili inclitæ Reipub. Augustanæ bi-

bliotheca nactus essem, primum omnium libellum ad Pastorem anno CIↃIↃCVI. Græcè cum interpretatione mea & Notis in publicum dedi. Aliorum dein impulsu adieci etiam ad scalam conscendendam & explicandam. Nam ex bibliotheca Serenissimi Electoris Boiorum Principis quatuor MSS. exemplaria accepi; ex quibus membranæ sunt optimæ & emendatissimæ; vnicum ídque minimum, & admodum mendosum, adiuncta vt dixi habet Scholia in oris, à vitiosa parúmque docta manu descripta, vt mihi sæpe librarius Græcus fuerit emendandus. His duo Augustana addas, è quibus olim Pastorem edidi, & exemplar quod P. Andreas Scottus nostræ familiæ vir Græcè Latinéque bene doctus, vt eius opera ostendunt, Antuerpia submisit, & illud ipsum ad aliud MS. etiam emendatum. Adiunxit idem libro literas, quarum partem hîc subscribo, quod intersit hoc ipsum scire: *En*, inquit, *libero tandem fidem meam, pater opt. mitto per bibliopolas ad nundinas festinantes Ioannis Climaci Græcum meum exemplar cum altero collatum. Illud memoria repeto, acceptum ex ore V. C. Antonij Augustini Tarraconensis Archiepiscopi, cùm fortè Roma rediens Hieronymus Osorius Siluensis Episcopus Lusitanus ad illum diuertisset, quo anno ad superos abiit, promisisse se de tot tantisque operibus à se conscriptis colophonem addere velle noua interpretatione Latina Ioannis Climaci, adeo illi auctor ille se probarat.* His ergo codicibus MSS. adiutus, priorum interpretum errores & lapsus, etiam Camaldulensis, non paucos deprehendi, vti maluerim de integro Climaci interpretandi laborem suscipere, quàm aliena corrigendi, simúlque Climacum sua simul & aliena lingua loquentem lectori seu vtriusque vocis seu alterius duntaxat gnaro non inuidere; & quia multa passim in ipso auctore partim in Scholiis & Scholiastis obscura dubiáque occurrunt, etiam explanandi studium adhibui, vt expeditam lector haberet legendi & intelligendi operis rationem; & hoc libentius & vtilius nobilissimum & antiquissimum scriptorem tractaret, & nocturna versare manu versare diurna non cessaret. In quo nec ego actum egisse videbor, nec posteros in eo cognoscendo operam lusuros spero.

Hoc postremò deprecor, ne quis delicatioris palati aut emunctioris naris lector in hac metaphrasi mea exigat à me nitorem illum vel Tullianum vel Iulianum, memor cuiusmodi sit scriptum, pium inquam & religiosum, quod omnem fucum & pigmenta lenocimáque verborum respuit, & religiosa sua lingua & simplicitate gaudet, quæ scriptoribus religiosis non minùs peculiaris est, quàm theologis, philosophis, iurisprudentibus medicis, mathematicis, grammaticis. Quid enim absurdius, religiosísque auribus fastidiosius minúsque ferendum sit, quàm longis verborum circuitionibus, periparaphrasibúsque vti & *humilitatem*, exempli causa, virtutis Christianæ & maximè religiosæ vocem (quæ propè centies vno capite nominanda & iteranda est) nunc *modestiam animi*, nunc *animi submissionem* & *demissionem* appellare; aut dicere: *modestè & submissè de se sentire*, & hoc genus multas adhibere verborum ambages? par est ratio vocum *discretionis*, *compunctionis*, *abnegationis*, *abrenunciationis*, *orationis*, *puritatis*, *confessionis*, *passionum*, *tribulationum*. Quamuis ab nimium horridis & non necessariis verborum portentis & monstris, quibus duo vetustiores Climaci

interpretes abundant, prudens abstinuerim, cùm multa commodè, Latinè, suauiter, sine quæsito etiam fuco, propriéque exponi potuerint, vt Climacus etiam multo meliùs intelligeretur, quàm à tam fictis vocum prodigiis, quorum vsus etiamnunc pene exoleuit.

De variis Climaci exemplaribus Græcis MSS. quæ paßim in nobilioribus Bibliothecis extant.

DVlciùs ex ipso fonte bibuntur aquæ. Et sunt hodie & futuris erunt seculis præsertim in religiosis sacrorum & doctorum virorum asceteriis, cœnobiis, & collegiis, qui subinde volent ipsos adire fontes, & exemplaria Græca manu exarata cognoscere, quibus etiam hac in re consulendum putaui, atque ex iis quidem codicibus, quos ego, dum primum Climaci Pastorem ederem, & nunc scalam adornarem, legi, fuere quatuor bibliothecæ Bauaricæ; tres Reipub. Augustanæ, sed Augustanis non omnibus sum vsus Monachij; vnus Antuerpia submissus ab Andrea Schotto nostræ societatis viro egregiè docto.

Primus codex Bauaricæ bibliothecæ est num. LXXXIV. his verbis signatus: *Ioannis Climaci sermones. fol. charta.* Hic codex eleganti charactere scriptus est, nec tamen optimæ notæ.

Alter est num. LXXXVI. cum hac inscriptione, *Ioanni Sinaïtæ abbatis oratiõ ascetica, de monachorum exercitationibus, sermones* XXX. *continens, qui Climaces seu gradus dicuntur. sermo qualem deceat esse præpositum. Ioannis Sinaïtæ abbatis cognomento Scholastici vita breuiter scripta, &c. cod. fol. membrana.* Hic codex è membranis est optimæ notæ & antiquissimo charactere scriptus, quo plurimùm vsus sum, vbi de variante scriptura certamen fuit.

Tertius est num. sequenti LXXXVII. & falsam habet hanc inscriptionem: *Ioannis Raïtæ Scala, & alia opera, vita Climaci charta.* Codex hic ἀκέφαλος duas primas paginas habet de aliis rebus perscriptas, quæ nihil ad operis totius rem faciunt; tertia pagina continet epistolam abbatis cœnobij Rhaithu, qua Climacum hortatur ad Scalam conscribendam, à qua epistola is qui catalogum librorum conscripsit, librum totum inscripsit, *Raitæ Scalam:* cùm non sit Raitæ seu Raithu, sed *Climaci*, vt totum opus ostendit, & titulus etiam in extima libri fronte docet, Ιωάννου Σιναΐτου. Hic idem codex in oris & marginibus per totum librum habet Scholia passim incuria bibliopegi abrasa. Idem codex fuit Photij. ita enim scriptura Græca ad initium libri vbi Raithuni abbatis epistola ad Climacum incipit, Φωτίου τοῦ ἁμαρτωλοῦ.

Quartus est num. CXIV. qui inter alia habet *Ioannis Scholastici* sermonem tantum ad Pastorem cum Scholiis, scalam non continet. est in minore folio, seu maiore 4.

Antuerpianus codex ab Andrea Schotto submissus ad aliud quoque exemplar MS. est emendatus, admodum tamen mendosus & ab recenti admodum manu.

Ex Reipub. Augustanæ bibliotheca tribus codicibus MSS. vsus sum, cùm

libellum *Climaci* πρὸς ποιμένα, ad Pastorem Græcè & Latinè ederem Augustæ anno CIↃIↃCVI. Primus est num. LIII. cum hac inscriptione, quam index præfert. *Climax* seu scala *Ioannis Sinäitæ*. eiusdem liber ad Pastorem fol. memb.

Alter num. LIV. idem denuo in charta.

Tertius num. LV. idem auctor denuo cùm Eliæ Cretensis Episcopi expositione, sed ἀκέφαλος & ἄπους, cariéque exesus. fol. charta. Hoc postremo rursus Monachij vsus sum propter exegeses Cretensis. Est ab erudita manu profectus. Desiderantur à principio duæ epistolæ, vita Climaci, & pars è primo gradu, cætera sunt integra vsque ad Pastorem, cui finis deest.

Accepi præterea Augustâ Climacum Græcobarbarum à Maximo Margunio Episcopo Cytherorum translatum, & Venetiis CIↃIↃXC. editum; cuius hæc est inscriptio: Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου καθηγουμένου τῶν ἐν τῷ Σινᾶ ὄρει μοναχῶν, κλίμαξ τοῦ παραδείσου, ἢ λόγοι ἀσκητικοὶ, μὲ τοὺς ὁποίους διδάσκεται καθὲ εἷς χριστιανὸς πῶς χρεωστεῖ νὰ πολιτεύεται, διὰ νὰ ἀνέβῃ εἰς τὴν τελειότητα τῆς μοναχικῆς καὶ χριστιανικῆς ζωῆς νῦν πρῶτον εἰς ὠφέλειαν τοῦ χριστωνύμου λαοῦ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου εἰς κοινὴν φράσιν μεταγλωττισθεῖσα παρὰ Μαξίμου Μαργουνίου ταπεινοῦ ἐπισκόπου Κυθήρων. *Hoc est, vt ego interpretor.*

S. Patris nostri Ioannis antistitis monachorum in monte Sina Scala paradisi, siue sermones de disciplina religiosa, quibus Christianus docetur, quomodo viuendum sit, & ascendendum ad perfectionem religiosam Christianæ vitæ, nunc primùm ad vsum & vtilitatem populi Christiani è Græca lingua in communem (seu Græcobarbaram) translati à Maximo Margunio Cytherorum Episcopo.

Atque his codicibus ego cùm in translatione noua tum Scholiis & obseruationibus vsus sum. Extant præterea in aliis passim bibliothecis alia MSS. exemplaria Græca Climaci.

In Vaticana litera I. apud Posseuinum p. XIII. *Ioannis Scholastici*, deinceps autem à suo commentario vocati *Climaci* liber continens triginta capita.

Eius vita in altero libro.

Protheoria eius scalæ in alio libro. Rursus eiusdem capita diuersa de ipsa Scala cum Scholiis (Eliæ Cretensis vt * alibi docet Posseuinus in Climaci verbo) item eiusdem de ratione virtutis.

* in apparatu suo, sed vereor ne fallatur. Nam in syllabo bibliothecæ Scholiorũ quidem mẽtio fit, sed non Eliæ Cretensis. Pag. 29. apud Poss.

In Sfortiana Romæ apud Posseuinum p. 23. num. XCVIII. *Ioannis abbatis* monachorum montis Sinai opera fol. membrana.

In Vallicellana Romæ *Ioannes Climacus*, Posseuinus pag. 27.

Bessarionis bibliotheca Venetiis litera C. apud Posseuinum p. 35:

Climacus cum expositione *Eliæ Cretensis* fol. magno. papyr.

Climacus & Isaac fol. paruo pergam.

Climacus in 4. papyro.

Medicea bibliotheca Florentiæ apud S. Laurentium:

Ioannis Scholastici varia.

Ioannis Scholastici scala.

In Florentina apud S. Marcum in pluteo VII. Posseu. p. 41:

Vita *Ioannis Scholastici*.

Vrbini & Pisauri Posseu. 42. & 42.

Ioannes Climax de vita monaſtica.

Ioannis Climaci ſcala & ſermo ad Paſtorem.

Meſſanæ. *Ioannis Climaci* abbatis montis Sinai cognomento *Scala*, epiſtolæ & orationes opus integrum.

Ioannis Climaci abbatis montis Sinai cognomento Scala, alius codex in 4.

Alius codex *Ioannis Climaci* cognomento *Scala*.

Nota. In his codicibus puto legendum cognomento Scholaſtici. Græcè haud dubiè erit ἐπίκλην Σχολαστικοῦ. quid enim ſit Ioannis *Climaci* cognomento *Climaci*, cùm ſcala & climax idem ſit.

Poſſ. 64. Viennæ Auſtriæ in Cæſarea bibliotheca litera C. *Climaci* interpretatio in ſcripturam ſacram. Nuſquam legi, quod meminerim, Climacum ſcri-

Poſſ. pag. 98. pſiſſe in ſacram ſcripturam, ſuſpicor eſſe pſeudoepigraphen. Palatina Heidelbergenſis num. XLIX. *Ioannis Scholaſtici* abbatis in monte Sina Sermones XXX. de totidem virtutibus ſeu gradibus, quibus ad cœlum aſcenditur, præmiſſa eiuſdem vita à Daniele monacho Rhaithino conſcripta.

Poſſ. 101. Idem mutilus num. LXXIX.

Poſſ. 113. Idem num. CCCLXXX.

Poſſ. pag. 130. Scotiaci in Hiſpania bibl. regia. *Ioannis Climaci* omnes aſceticæ. Nec dubitare poſſum quin alia MS. Græcè extent, in aliis quoque bibliothecis mihi ignotis. Tum enim celebratus apud Græcos hic auctor, adeóque πολυθρύλλητος, & decantatus fuit, vti nullam putem paullo nobiliorem bibliothecam extare, in qua Climacus hic non repetiatur. Latinis ſeriùs cognitus eſt, quod primùm ſub annum CIƆCCXCIV. ſit è Græco verſus, quos ſi ab annis 1626. ſubduxeris, manebunt trecenti triginta duo, ſed hæc annotaſſe ſit ſatis.

Literæ S. Ioannis præſidis Cœnobij Raithuni, ad S. Ioannem virum admirandum, Aſceterio in monte Sina præfectum.

Επιςολὴ τοῦ ἀγίου Ιωάννου τοῦ ἡγουμένου τῆς Ραϊθοῦ πρὸς Ιωάννην ἀξιάγαστον τοῦ Σιναίου ὄρους ἡγούμενον.

Viro excellentiſſimo cælitúmque æmulo, patri patrum, præſtantiſſimo doctori, Ioannes peccator Rhaithuni monaſterij antiſtes in Domino S.

Τῷ ὑπερφυεστάτῳ καὶ ἰσαγγέλῳ πατρὶ πατέρων καὶ διδασκάλῳ τῷ ὑπερλίαν, ὁ ἁμαρτωλὸς τῆς Ραϊθοῦ ἡγούμενος ἐν κυρίῳ χαίρειν.

CVM nobis qui inter poſtremos ſumus incurioſa tua & indiſcuſſa omníque genere virtutum ornata obedientia in domino non ignota ſit, præſertim cùm pro data tibi è cœlo gratia ſeu talento fructus eſt colligendus, ſupplici te libello, & infimis omnino precibus adiimus, illud prophetæ

Γινώσκοντες ἡμεῖς οἱ ἀπλεῖς τὴν ἐν κυρίῳ ἀδιάκριτόν σου πρὸς πάντων, ὡς καὶ ἐν πάσαις ἀρεταῖς κατακεκοσμημένην ὑπακοὴν, καὶ μάλιστα ὅπου δ' ἂν ἐπικερδῆσαι τῷ παρὰ θεοῦ δοθέντι σοι ταλάντῳ δέοι, ἀπλεῖ ὡς ἀληθῶς, καὶ οἰκτρᾷ κεχρήμεθα συλλαβῇ

λαβῇ τὸ εἰρημένον ἐν νῷ λαβόντες·
ἐρώτησον γάρ φησι τὸν πατέρα σου, καὶ
ἀναγγελεῖ σοι, τοὺς πρεσβυτέρους σου, καὶ
ἐροῦσί σοι· τούτου ἕνεκεν ὡς κοινῷ
πάντων πατρὶ πρεσβυτέρῳ τε παρὰ
πάντας ἔν τε τῇ ἀσκήσει, καὶ τῇ ἀγχινοίᾳ·
καὶ διδασκάλῳ ἀρίστῳ, διὰ τῶν ὑφ' ἡμῶν
τῶν γραμμάτων, τὴν σὴν καθικε-
τεύομεν τῶν ἀρετῶν κορωνίδα, τοῦ
ἐπιστεῖλαι ἡμῖν τοῖς ἀμαθέσιν, ἅπερ
ἐν τῇ θεοπτίᾳ κατὰ τὸν πάλαι Μωσέα
ἐν τῷ αὐτῷ ὄρει τεθέασαι, καὶ οἱονεὶ
πλάκας θεογράφους τῇ παρ' αὐτοῦ
ἐπιστελλομένῃ πρὸς ἡμᾶς τιμίᾳ
δέλτῳ, ἐνθέμενον εἰς διδασκαλίαν
τοῦ νέου Ἰσραὴλ ἀρτίως τῶν νοητῶν
Αἰγυπτίων, καὶ τῆς θαλάσσης τοῦ βίου
ἐξεληλυθότων· τοίνυν ὥσπερ ἀντὶ
ῥάβδου τῇ θεορρήμονί σου γλώττῃ ἐν
τῇ θαλάττῃ μετὰ * θεὸν ἐθαυματούρ-
γησας. καὶ τὰ νῦν μὴ ἀπαξιώσῃς πα-
ρακαλούμενος εὐκρινῶς τὰ δέοντα
τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ, καὶ πρέποντα
ἀόκνως ἐν κυρίῳ πρὸς σωτηρίαν
ἡμῖν ἐγχαράξαι, ὡς μέγας καθηγη-
τὴς ἀληθῶς πάντων τῶν ἑλομένων
τὴν τοιάνδε ἀγγελικὴν πολιτείαν. μὴ
λογιζόμενος θωπείας εἶναί τινα ἢ κο-
λακείαν, τὰ παρ' ἡμῶν εἰρημένα.
ἐπίστασαι γάρ, ὦ ἱερὰ ὄντως κορυφή,
ὅτι ἀλλότρια καὶ λεγόμενον παρὰ
πάντων. διὸ πεποίθαμεν ἐν κυρίῳ
δέξασθαι ταχέως καὶ περιπτύξασθαι
τὰ παρ' ἡμῶν ἐλπιζόμενα τίμια ταῖς
πλαξὶν ἐγχαράγματα καθοδηγοῦν-
τα ἀληθῶς τοὺς ἑπομένους ἀπλανῶς.

* mallem μετὰ τοῦ θεοῦ ἢ σὺν θεῷ.

dictum animo complexi, *Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi; seniores tuos, & dicent tibi.* Quapropter tuam summam virtutem, imò apicem virtutum, & communem omnium parentem, optimúmque præceptorem, tanquam in religiosæ vitæ palæstra diu præ ceteris patribus exercitatum, atque ingenij acumine præpollentem supplices conuenimus, vti nobis rudibus per literas aperias quæ ad veteris exemplum Mosis in eodem monte diuino * spectaculo dignatus inspexisti, quásque diuinæ legis tabulas ab eodem in tuo ad nos docendos (tanquam nouos Israëlitas, & modò ab intellectuali mundi Ægypto, vitæque tumultuosæ maris fluctibus egressos) libro destinato inscriptas accepisti. Ergo diuina lingua tua tanquam virga vsus * secundum Deum tam admiranda perpetrasti. Rogatus igitur, quæcunque ad religiosæ vitæ disciplinam & officium pro salute nostra strenuè in domino exequendum pertinent, tanquam certus eorum omnium qui cœleste hoc vitæ genus complexi sunt, ductor (nullam dictis palpationem vel adulationem inesse suspicatus) non dedignaberis literis consignare. Nosti quippe, vir venerande, nos ab huiusmodi blanditiis abhorrere, nihílque nisi quod est, palámque ab omnibus scitur, cernitur & iactatur, prædicare. Quare certa spe per dominum nitimur, fore vti quamprimum opus hoc suscipias, tabulísque ea quæ expectamus, & optamus religiosæ vitæ præcepta inscribas, quæ strenuè secutos sine errore per verum salutis iter deducant,

Canticō Mosis v. 9.

* viso.

* ope cœlesti.

Scholia. 1. Trãquillitas est animæ immotus ad vitium status. *Aliud.* Proprium est huius tranquillitatis vera discretio. 2. Mendicus est qui ex opibus ad inopiã redactus est. Pauper, qui à principio in egestate fuit. Dauid autẽ se mẽdicum fatetur fortasse in persona domini locutus. quẽ mẽdicũ dixit, quod cùm diues esset propter nos inops factus sit. Pauperem verò, quod secundum carnẽ non diuitiis alicuius, sed pauperis opificis viuius filius videri voluerit. * eam humilẽ fuisse Ioannem hûc abbatem dicit, vti propria ipsius fuerit, quãuis melioris & doctioris, ab aliis tamen viuendi præcepta petere, cùm ipse exemplo vitæ omnes doceret.

eósque qui ad cœlum enituntur, veluti per scalarum gradus ad vsque cœli aditum portásque pertinentes per spiritualia nequitiæ & rectores mundi principésque tenebrarum harum, pérque aërias potestates sine periculo saluos & incolumes expeditè prouehant & deportent. Nam si Iacob ouium duntaxat custos, tremendum eiusmodi in scala spectaculum contemplatus est; quanto magis gregis ratione pollentis magister non visum tantùm, sed certum, & absque vllo viarum errore explicatum ad Deum iter omnibus ascendet? Vale pater, in domino plurimùm colende.

ἣ καθάπερ κλίμαξ ἐστηριγμένη μέχρι τῆς τοῦ οὐρανοῦ πύλης ἀναβιβάζουσα τοὺς προαιρουμένους ἀβλαβῶς καὶ ἀσινεῖς διαβαίνοντας· ἣ ἀκωλύτως τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους, καὶ τοὺς ἄρχοντας τοῦ ἀέρος· εἰ γὰρ Ἰακὼβ προβάτων ποιμὴν ὢν τὴν τοιαύτην φοβερὰν ὀπτασίαν ἐν τῇ κλίμακι τεθέαται, πόσῳ μᾶλλον ὁ λογικῶν θρεμμάτων προϊστάμενος, οὐκ ὀπτασίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ, καὶ ἀληθείᾳ ἀπλανῆ ἄνοδον πρὸς τὸν θεὸν πᾶσιν ὑποδείξειεν. ἔρρωσο ἐν κυρίῳ, τιμιώτατε πάτερ.

IOANNES IOANNI. | Ἰωάννης Ἰωάννῃ χαίρειν.

Respondet Climacus Ioanni Raithuni cœnobij antistiti.

VEnerandam epistolã tuam dignam sanctitate & [a] emendatã vita tua, dignam puro & humili animo tuo ad nos ab omni virtute destitutos [b] mendicos ac pauperes destinatam accepi; vel potiùs præceptum & imperium cui non sum ferendo. Tuum enim erat, & verè tuum, tuæque sanctæ menti conuenienrius, à nobis imperitis rerúmque & verborum rudibus disciplinæ & vitæ præcepta flagitare, * semper enim ipsa virtus tua per suam ipsius submissionem consueuit nobis formam viuendi exemplo ipso præscribere. Egò verò iam & illud profitebor, me nisi metus & ingens periculum, ne sanctæ obedientiæ, virtutum omnium parentis iugum & imperium abiicerem, coërcuisset, ram temerarium nunquam futurum

Ὑπεδεξάμην ὡς πρέπουσαν τῷ σεμνῷ σοῦ ἣ [a] ἀπαθεῖ βίῳ καὶ τῇ καθαρᾷ καὶ τεταπεινωμένῃ σου καρδίᾳ, ἥνπερ πρὸς ἡμᾶς τοὺς [b] πτωχοὺς καὶ πένητας τὴν ἀρετὴν ἀπέσταλκας τιμίαν σου συλλαβήν. μᾶλλον δὲ ἐπιταγὴν, καὶ ὑπὲρ τὴν ἡμετέραν ἰσχὺν κέλευσιν. σὸν γὰρ ἦν ὄντως σὸν, καὶ τῆς σῆς ἱερᾶς ψυχῆς ἴδιον, τὸ παρ' ἡμῶν τῶν ἀπαιδεύτων, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀμαθῶν, διδασκαλίας, καὶ νουθεσίας λόγον αἰτήσασθαι. σεσυνήθηκε γὰρ ἀεὶ ἡμῖν δι' ἑαυτῆς τύπον ταπεινοφροσύνης ὑποδεικνύειν. πλὴν νῦν κἀγὼ ἐκεῖνο ἐρῶ, ὡς, εἰ μὴ φόβος, καὶ πολὺς ὁ κίνδυνος τῆς μητρὸς πασῶν τῶν ἀρετῶν ὑπακοῆς τῆς ὁσίας τὸν ζυγὸν ἐξ ἑαυτῶν ἀπορρίψασθαι

Σχόλια. α'. Ἀπαθεῖ [illegible] β'. Πτωχὸς [illegible]

ἐπῆρτο, οὐκ ἂν ἀλόγως ἐν τοῖς ὑπὲρ δύναμιν κατετολμήσαμεν. ἔδει γάρ σε, ὦ θαυμάσιε πάτερ, ἔδει ταῦτα * πειθόμενον παρὰ τῶν εὖ εἰδότων μαθεῖν, ἡμεῖς γὰρ ἐν τῇ τῶν μαθητευομένων τάξει καθεστήκαμεν. ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο οἱ καθ' ἡμᾶς θεοφόροι, καὶ τῆς ὄντως γνώσεως μύσται ὑπακοὴν ὁρίζονται ἐν τοῖς ὑπὲρ δύναμιν ἀδιστάκτως τοῖς προστάττουσι πείθεσθαι, ἰδοὺ τὰ καθ' ἑαυτοὺς παριδόντες εὐσεβῶς ἐν τοῖς ὑπὲρ ἑαυτοὺς ταπεινῶς τὴν ἐγχείρησιν πεποιήκαμεν· οὐχ ὡς τί σοι χρησιμεῦσον, ἢ δηλοῦν ἐκεῖνο, ὅπερ καὶ σὺ οἶσθα οὐχ ἧττον ἡμῶν, ὦ ἱερὰ κορυφή· πέπεισμαι γὰρ οὐκ ἔγωγε μόνον, οἶμαι δὲ καὶ τῶν εὖ φρονούντων ἕκαστος, καθαρεύειν σου τὸν τῆς διανοίας ὀφθαλμὸν ἀπὸ πάσης γεώδους, καὶ σκοτεινῆς τῆς σκοτεινῶν ἐπιχύσεως, καὶ ἀπαραποδίστως τῷ θείῳ φωτὶ ἐπιβάλλειν τε, καὶ ὑπ' αὐτοῦ καταυγάζεσθαι. ἀλλὰ τὸν ἐκ τῆς παρακοῆς θάνατον ἐκδειματούμενος, καὶ ὑπ' αὐτοῦ ὥσπερ εἰς ὑπακοὴν συνωθούμενος, πρὸς τὴν πανόσιόν σου κέλευσιν φόβῳ καὶ πόθῳ ἐλήλυθα, ὡς εὐγνώμων ὑπήκοος καὶ * παῖς ἀχρεῖος ζωγράφου ἀρίστου, τῇ μὲν ψιλῇ ἡμῶν καὶ ἐξιτήλῳ γνώσει καὶ τῇ ἰσχνοφώνῳ προφορᾷ διὰ μέλανος μόνου μονοειδῶς τὰ ζῶντα * ἐσκιακότες μόνον λόγια. τὸ δὲ λοιπὸν, ὦ διδασκάλων ἔξαρχε καὶ ταξίαρχα * καταλελοιπὼς ἐπικαλλωπίσαι καὶ τρανῶσαι, καὶ τὰ ἐλλείποντα,

* πυθόμενον.
* σκιάζω, adumbro.
* ἐπικαλλωπίσαι.

fuisse, vt onus, quod impar humeris vires meas excedit, vel suscipere vel tentaré. Oportebat enim hæc, venerande pater, oportebat, inquam, hæc ab iis, qui harũ rerũ perfectam cognitionem habent, cognoscere. Nos adhuc inter discipulos profitemur. Enimuero cũ sancti patres nostri & rerum diuinarum cognitione probè initiati & cœlestis disciplinę antistites obedientiã definiant, obsequium quod præcipientibus sine cunctatione præstatur, quamuis id quod imperatur vltra vires sit, ecce tibi, posthabitã imperitiæ meæ conscientia, piè tamen etiam quæ nostram imbecillitatẽ superant, cum modestia aggressi sumus: nõ quod vtile tibi quid à me afferri possit aut explicari, quod ipse, venerãde pater, ignores, aut minùs quã nos intelligas (persuasum enim habeo, nec vnus ego, sed iuxtà mecũ quiuis cordatorum mentis tuæ aciem ab omni terræ cõcretione, nõ&isque & ignorãtiæ offusione repurgatam sine vllo impedimento in lucem diuinitatis ferri, ab eãq. illustrari,) sed veritus ne refractarius per contumaciam, salutis iacturam facerem, ad obtemperandum impulsus metu simul & desiderio ductus ad exhauriendum sanctum imperium tuum properaui, promptus quidem obsequi, sed * imperitus optimi artificis & pictoris discipulus, tenui & exili nostræ scientię penicillo, simplicique dictionis stilo, per atramentum solum, singulísq. lineis eloquia viua animataque adumbrare duntaxat conatus sum. Ceterùm tuum erit, vti magistrorum doctoris & præsidis, quod imperfectum est, coloribus ornare, & illustrare

Cum hac Climaci mente pugnat interpretatio Camaldulensis sed hæc germana est.

* inutilis puer.

omissáque legum & tabularum præcepta complere. Proinde hunc laborem meum non misi ad te docendum, absit hoc à me, extremæ dementiæ argumentum, (potes enim in domino optimorum optime doctorum, non alios tantùm, sed nos ipsos cœlestibus moribus & disciplinis informare,) sed ad nostrum qui tecum est cœtum discipulorum, ab Deo ad religionem electorum, quorum iuxta ac tuis ipsius precibus tanquam spe quadam spirituali, quæ inscitiam leuet, velum calami expandi, & dictionis nostræ gubernaculum præclaro vestro * gubernatori in manus tradidi, cuius iuxta ac vestrum omnium apprecationibus ad opus accedo, lectorem precatus, si quis quid in hoc vtile animaduerterit, fructum huius optimo præsidi nostro non ingratus adscribat: Nobis verò solius conatus, & laboris præmium ab Deo enixissimè deposcat, non intentus dictis nostris, sunt enim rudia & ignorantiæ plena, sed attentus ad promptum laboris pro Christo subeundi animum: neque enim Deus munerum copiam aut laborum magnitudinem spectat, sed alacrem & ad omnia paratum voluntatis conatum copiosè remuneratur.

* nauarcho.

ὡς πληρωθῆναι πλακῶν καὶ νόμου πνευματικοῦ ἀναπληρῶσαι. οὐ σοὶ δέ, οὐδ' αὐτὴν ἡμῶν τὴν ἐγχείρησιν ἐπέσταλκα, ἄπαγε. τοῦτο γὰρ ἐσχάτης εὐηθείας ἂν εἴη τεκμήριον. ἱκανοῖς γὰρ ἐν κυρίῳ, οὐχ ἑτέρους μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν τοῖς θείοις ἐμπεδοῦν ἤθεσί τε, καὶ διδάγμασιν· ἀλλὰ τῇ σὺν ἡμῖν παρὰ σοί, ὦ κρατίστων διδασκάλων κράτιστε, μαθητευομένῃ θεοκλήτῳ συνοδίᾳ, ἧς καὶ σοῦ δὲ ταῖς εὐχαῖς, ὥσπερ νοεραῖς τισὶν ἐλπίσι τῆς ἀμαθείας κουφιζόμενος, τὸ τοῦ καλάμου ἱστίον πεπετανυκώς, τῷ καλῷ ὑμῶν συγκυβερνήτῃ τὸν τῆς ἡμετέρου λόγου οἴακα μετὰ χεῖρας δεδωκώς, σὺν ἱκεσίᾳ πάσῃ τούτου πρὸς αὐτοὺς δι' ὑμῶν ἀπέρχομαι, αἰτῶν τοὺς ἐντυγχάνοντας ἅπαντας, εἴ τις τι ἐν τούτῳ ὀνησιφόρον θεάσοιτο, τούτου τὸν καρπὸν τῷ ἀρίστῳ ἡμῶν ἐπιστάτῃ, ὡς εὐγνώμων, λογίσοιτο. καὶ τὴν τῆς ἐγχειρήσεως, καὶ μόνης δοθῆναι παρὰ θεοῦ ἐξαιτήσοιτο τὴν ἀντάμειψιν· οὐ τοῖς λεγομένοις ἐνατενίζων, ἁπλᾶ γὰρ ἀληθῶς, καὶ πάσης ἀγνωσίας ἀνάπλεα. ἀλλὰ τὴν τοῦ προσαίροντος ἀποδεχόμενος κυριακὴν πρόθεσιν. οὐ γὰρ πλήθει δώρων, καὶ καμάτων· ἀλλὰ πλήθει προθέσεως ὁ θεὸς τοὺς μισθοὺς ἀποδίδωσι.

βαθμοὺς ad i.sos gradus.

Præfatiuncula.

Non est Climaci.

QVicunque properant vti sua nomina in LIBRVM VITÆ referantur, his optimam currendi viam volumen hoc ostendit: quod vbi euoluerimus, deprehendemus in eo rationem, quæ

Πρόλογος.

οὐ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Κλίμακος.

ΤΟῖς ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς ἐν οὐρανοῖς ἀπογραφῆναι τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα τρέχουσιν ἀρίστην δρόμου ὁδὸν ἡ παροῦσα βίβλος ὑποδεικνύειν πέφυκεν. ἐν αὐτῇ γὰρ διεξιόν-

της, εὑρήσομεν χειραγωγοῦσαν ἀπλανῶς τοὺς ἑπομένους καὶ* παντὸς ἐπὶ γηΐνων ἐπὶ τὰ ἅγια ἐστηριγμένην προβάλλουσαν. καὶ τὸν Θεὸν ἐπ' αὐτῆς ἐστηριγμένον τῆς κορυφῆς ἐμφανίζουσαν· ἥνπερ οἶμαί που κλίμακα καὶ ὁ πτερνιστὴς τῶν παθῶν Ἰακὼβ ἐν τῇ ἀσκητικῇ εὐνῇ ἀναπαυόμενος τεθέαται· ἀλλ' ἐπιβῶμεν προθύμως, καὶ πιστῶς, παρακαλῶ, καὶ ἡμεῖς τῆς νοερᾶς ταύτης, καὶ οὐρανοδρόμου ἀνόδου· ἧς ἡ πρώτη βαθμίδων διδάσκει εὖ μάλα σαφῶς.

*πάντως.

quasi manu ducat insequentes, omníque modo prouideat, vt illæsi nullum ad saxum offendat, quando nobis scalam firmissimam erigit, qua ab terrenis ad cœlestia enitamur, Deúmque nobis capiti illius innixum demonstret; quam, reor, scalam Iacob ille, omnium cupiditatum euersor & supplantator in religiosæ exercitationis lectulo requiescens vidit. Age ergo & nos impigrè fidentérque hosce ad vitam cœlestem ducentes docentésq. scalæ radios conscendamus, quorum primus viam luculenter pandit.

Πίναξ ἀκριβὴς τοῦ βιβλίου.

Accuratus libri capitúmve syllabus.

XVI. De auaritia.
XVII. De studio paupertatis.
XVIII. De exsenso animi stupore.
XIX. De cantu psalmorum in conuentibus.
XX. De discrimine vigiliarum.
XXI. De vano timore.
XXII. De inani gloria.
XXIII. De superbia & impuris blasphemiæ cogitationibus.
XXIV. De simplicitate, lenitate, innocentia & malitia.
XXV. De humilitate.
XXVI. De prudentia seu iudicio (in rebus agendis) quam vulgo discretionem vocant, in qua thesaurum reperies.
XXVII. De quiete & solitudine, in qua de custodia mentis, & variis generibus quietis.
XXVIII. De precatione seu contemplatione, in qua & de patientia.
XXIX. De tranquillitate animi ab omni perturbatione * vitiorum liberi. *vitiosa.
XXX. De charitate, spe & fide, illuminatione, & nonnihil de rerum diuinarum cognitione.

Optimè sanè rem expendit Climacus, cùm cœlesté nobis scalam quæ pro modo ætatis Christi trigesimũ annum cùm baptizaretur agentis, triginta cõtineret gradus, exædificauit, cuius iustâ domini ætate cõprehensâ, verè iusti & innocẽtes reperiemur; ad quam qui nondum aspirauit, infans adhuc est, & omnium æstimatione imperfectus deprehendetur. Nos verò operæprecium facturi videbimur, si viri huius sapientissimi vitam résque gestas libro præfixerimus, vti illius sudores laborésque contemplati factis quoque fidem non abrogemus.

ιϛ΄. Περὶ φιλαργυρίας.
ιζ΄. Περὶ ἀκτημοσύνης.
ιη΄. Περὶ ἀναισθησίας.
ιθ΄. Περὶ ψαλμῳδίας τῆς ἐν συνοδίαις.
κ΄ Περὶ διαφορᾶς ἀγρυπνιῶν.
κα΄. Περὶ δειλίας.
κβ΄. Περὶ κενοδοξίας.
κγ΄. Περὶ ὑπερηφανίας, ἐν ᾗ καὶ περὶ ἀκαθάρτων λογισμῶν τῆς βλασφημίας.
κδ΄. Περὶ ἁπλότητος, καὶ πρᾳότητος, καὶ ἀκακίας, καὶ πονηρίας.
κε΄. Περὶ ταπεινοφροσύνης.
κϛ΄. Περὶ διακρίσεως. ἐν ᾗ εὑρήσεις πλοῦτον.
κζ΄. Περὶ ἡσυχίας, καὶ ἀναχωρήσεως. ἐν ᾗ περὶ τηρήσεως νοός, ἐν ᾗ περὶ διαφόρων ἡσυχίας τρόπων.
κη΄ Περὶ προσευχῆς ἀΰλου, ἐν ᾗ περὶ ὑπομονῆς.
κθ΄. Περὶ ἀπαθείας.
λ΄. Περὶ ἀγάπης· ἐν ᾗ καὶ περὶ ἐλπίδος, καὶ πίστεως, καὶ λαμπρότητος, καὶ θεολογίας ποσῶς.

Ἐσκόπησεν ὄντως ἀρίστως μάλα, ὅτι ἰσάριθμον ἡμῖν τῇ τοῦ κυρίου κατὰ σάρκα ἡλικίας ἀνάβασιν πηκτωσάμενος * τὴν τριάκοντα γὰρ αὐτοῦ ἐτῶν τῆς πληρώσεως τριάκοντα βαθμῶν ἡμῖν συμβολικῶς ἐδείματο κλίμακα. ἧς τὸ κύριον καταληφότες χρόνον ἔννομοι καὶ ἄπλωτοι εὑρεθησόμεθα. ὁ δ' οὔπω τοῦτον πεφθακώς, νήπιος ἔτι, καὶ ἐν πάσῃ μαρτυρίᾳ καρδίας οὐκ ἀπόδεκτος εὑρεθήσεται. ἡμεῖς δ' ἀναγκαῖον ᾠήθημεν, τὸν τοῦ πανσόφου τούτου ἐνθάδε προτάξαι βίον, ἵν' ὁρῶντες τοὺς κόπους, μὴ ἀπιστῶμεν τοῖς δράμασιν. *τῶν

S. IOANNIS
CLIMACI
SCALA
PARADISI.

Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν

Ι Ω Α Ν Ν Ο Υ
Κ Λ Ι Μ Α Ξ.

Sancti Patris nostri

IOANNIS CLIMACI
SCALA PARADISI.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τοῦ λόγου, οὗ ἐπωνυμία, πλάκες πνευματικαί.

ΛΟγος ἀσκητικὸς τοῦ Ἀββᾶ Ἰωάννου τοῦ ἡγουμένου τῶν ἐν τῷ Σινᾶ ὄρει μοναχῶν, ὃν καὶ ἐπέστειλε τῷ Ἀββᾷ Ἰωάννῃ τῷ ἡγουμένῳ τῆς Ῥαϊθοῦ προτραπεὶς παρ' αὐτοῦ συντάξαι.

ΛΟΓΟΣ α'.

α. Περὶ * ἀποταγῆς βίου.

ΤΟΥ ἀγαθοῦ καὶ ὑπεραγάθου καὶ παναγάθου ἡμῶν θεοῦ, καὶ βασιλέως, (καλὸν γὰρ ἐκ θεοῦ πρὸς τοὺς θεοῦ θεράποντας ἄρξασθαι) πάντων τῶν

β. ὑπ' αὐτοῦ κλιθέντων λογικῶν * αὐτεξουσιότητος ἀξιώματι τιμηθέντων,

* μὲν εἰσι. οἱ * μὲν εἰσὶν αὐτοῦ φίλοι, οἱ δὲ γνήσιοι

PROLOGVS

Libri, cui titulus * Tabulæ spirituales. * Præcepta.

LIber asceticus (hoc est, * Religiosus exercitor) Ioannis Abbatis præsidis cœnobitarum in monte Sina, quem ad Ioannem Abbatem & præfectum monasterij Rhaïthu misit, ab eodem ad scribendum incitatus. * De religiosa disciplina.

GRADVS PRIMVS.

*De * abdicatione vitæ secularis.* α.

EX omnibus mortalibus iuxta atque immortalibus, quos imperator noster Deus O. M. (par est enim vt ad Dei famulos scripturi, à Deo summo bono exordium ducamus) condidit, & ratione præditos * liberæ voluntatis honore afficit, β.
alij quidem sunt ipsius amici;

alij verò sinceri & germani serui; alij porrò inutilia mancipia; alij autem prorsus à Deo alieni; alij denique, quamquam sine viribus, hostes Dei. Et amicos quidem, ô vir sancte, nos imperitissimi arbitramur esse verissimos, beatas illas mentes, & naturas ab omni concretione corporis liberas, quæ semper stipant Deum. Germanos autem seruos omnes, qui ad nutum voluntatis ipsius facti, quicquid imperat, sine cunctatione exequuntur. Serui autem inutiles sunt, qui honore quidem dignata baptismatis, pacta Dei tamen violant, neque præcepta illius obseruarunt. Peregrinos verò & alienos ab illo existimabimus illos, qui vel non credunt, vel peruersè de Deo credunt & sentiunt. Hostes denique & perduelles Dei sunt, qui non solùm ipsius iussis non obtemperant, & imperia proiiciunt, sed eos etiam, qui Deo obsequuntur, illúmque colunt, omni ope & viribus oppugnant & persequuntur. Enimuero cùm singula horum genera singulos libros desiderent, neque mei hominis indocti, instituti sit, super iis copiosiùs in præsens disputare, agedum, age, ad imperium eorum, qui nos piè cogunt, & bona fide vrgentsi, necríque Dei serui sunt, indignam manum nostram, per obsequium indiscussum extendamus, & calamum orationis ab ipsa eorum cognitione acceptum submolesta quidem, sed illustri alaeríque submissione imbuamus, atque in expolitis candidísque illorũ pectoribus tanquam membranis, aut

δοῦλοι, οἱ δὲ ἀχρεῖοι, οἱ δὲ παντῃ ἀπεξενωμένοι, οἱ δὲ, εἰ καὶ ἀσθενεῖς, ὅμως ἀντίδικοι. καὶ φίλους μὲν κυρίως ἡμεῖς οἱ ἰδιῶται, ὦ ἱερὰ κεφαλὴ, περὶ * θεοῦ ἀπειλήφαμεν, τὰς περὶ αὐτὸν νοεράς τε, καὶ ἀσωμάτους οὐσίας· * γνησίως δὲ δούλους, πάντας τοὺς τὸ θέλημα αὐτοῦ ἀόκνως, καὶ ἀπαραλείπτως ποιοῦντας, καὶ ποιήσαντας. ἀχρείους δὲ δούλους ὅσοι μὲν τοῦ βαπτίσματος ἀξιωθῆναι νομίζουσι, τὰς δὲ πρὸς αὐτὸν συνθήκας γνησίως οὐκ ἐφυλάξαντο. ξένους δὲ * ἐπὶ θεοῦ, καὶ ἐχθροὺς νοήσωμεν, ὅσοι ἢ ἄπιστοι, ἢ κακόπιστοι τυγχάνουσι. πολέμιοι δὲ εἰσὶν οἱ μὴ μόνον τὸ τοῦ κυρίου πρόσταγμα διακρουσάμενοι, καὶ ἐξ ἑαυτῶν ἀπορρίψαντες, ἀλλὰ καὶ τοὺς τοῦτο κατεργαζομένους ἰσχυρῶς πολεμοῦντες. ἐπεὶ οὖν πάντων τῶν προειρημένων ἕκαστος ἴδιόν τινα, καὶ πρέποντα λόγον κέκληται· ἡμῖν δὲ τοῖς ἀμαθέσιν οὐ λυσιτελὲς ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ τοιάδε διεξέρχεσθαι, φέρε δὴ, φέρε ἡμεῖς νῦν πρὸς τοὺς εὐσεβῶς ἡμᾶς τυραννήσαντας, καὶ πιστῶς βασαμένους τοῖς αὐτῶν προστάγμασι, θεοῦ γνησίους δούλους, τὴν ἑαυτῶν ἀνάξιον χεῖρα δι' ὑπακοῆς ἀδιακρίτου ἐκτείναντες, καὶ παρὰ τῆς αὐτῶν γνώσεως τὸν τοῦ λόγου κάλαμον δεξάμενοι, τῇ σκυθρωπῇ καὶ λαμπούσῃ ταπεινοφροσύνῃ βάψαντες, ἐν ταῖς λείαις, καὶ λευκαῖς αὐτῶν καρδίαις, ὥσπερ * ἐν ποσὶ χάρταις, μᾶλλον δὲ πλαξὶ πνευ-

* θεῖον
* γνησίους
* ἀπὸ
τῇ
* ἐν πι.

μαντικῶς τοῦτον ἀναπαύσαντες, τὰ
• ἄλλ. * θεϊκὰ λόγια, μᾶλλον ἢ σπέρματα
διαζωγραφοῦντες λέγωμεν ὧδε.

Πάντων τῶν προαιρουμένων
ά. ά ὁ θεὸς πάντων ἡ ζωή· πάντων ἡ σωτηρία πιστῶν, ἀπίστων· δικαίων, ἀδίκων· εὐσεβῶν, ἀσεβῶν· ἀπαθῶν, ἐμπαθῶν· μοναχῶν, κοσμικῶν· σοφῶν, ἰδιωτῶν· ὑγιῶν, ἀσθενῶν· νέων, πρεσβεβηκότων. ὥσπερ φωτὸς χύσις, καὶ ἡλίου θέα, καὶ ἀέρων ἐναλλαγὴ, καὶ ἀλλοίωσις οὐκ ἔστιν· οὐ γὰρ προσωποληψία παρὰ θεῷ. ʻ Ἀσεβής ἐστιν, φύσις λογικὴ, θνητὴ, ἑκουσίως τὴν ζωὴν ἀποφεύγουσα, καὶ τὸν οἰκεῖον ποιητὴν, τὸν ἀεὶ ὄντα, οὐκ ὄντα λογιζομένη. παράνομός ἐστιν ὁ τὸν νόμον τὸν ἐκ θεοῦ μετ᾽ οἰκείας κακονοίας κατέχων, καὶ μεθ᾽ αἱρέσεως ἐναντίας πιστεύειν θεῷ νομίζων. Χριστιανός ἐστιν, μίμημα Χριστοῦ κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνθρώπων, λόγοις, καὶ ἔργοις, καὶ ἐννοίᾳ εἰς τὴν ἁγίαν τριάδα ὀρθῶς, καὶ ἀμέμπτως πιστεύων. θεοφιλής ἐστιν ὁ πάντων τῶν φυσικῶν, καὶ ἀναμαρτήτων ἐν μετουσίᾳ ὑπάρχων· καὶ τῶν κατὰ δύναμιν ἀγαθῶν μὴ ἀμελῶν. ἐγκρατής ἐστιν ὁ ἐν μέσῳ πειρασμῶν, καὶ παγίδων, καὶ θορύβων ἀπηλλαγμένου τρόποις πάσῃ δυνάμει μιμεῖσθαι φιλονεικῶν. μοναχός ἐστιν, τάξις καὶ κατάστασις ἀσωμάτων, ἐν

myſticis potiùs tabulis reponamus cæleſtia viuendi præcepta: aut ſemina potiùs deſcribentes hinc dicẽdi exordium ducamus.

Omnium omnino, qui ſuo conſilio & arbitrio viuunt, Deus vita eſt, omnium ſalus, ſiue credãt aliquod numen, ſiue negẽt; ſeu iuſti ſint, ſiue improbi; ſeu pij, ſiue impij; ſiue à prauis animi affectibus liberi, ſiue eiſdem obnoxij; religioſi ſeu profani; docti iuxtà atque indocti; valentes atque ægri; tam adoleſcẽtes quàm ætate prouecti; quemadmodum videre eſt in hac communi lucis vſura, ſoliſque contemplatione, & cæli aëriſque varietate omnibus ſine diſcrimine impertita. Non enim perſonarum apud Deum eſt acceptio. Impius eſt qui mortalis quidem, ſed intelligẽs tamen vitam ſuam (Deum) vltrò fugit, æterni cõditoris ſui (tanquã non ſit) rationem nullam habet. Dixit inſipiens, nõ eſt Deus. Iniquus eſt, qui leges à Deo latas pro ſui ingenij prauitate ad ſuum torquet cerebrum, ſuámq; peruerſam & pugnantem cũ lege diuina hæreſin, pro lege & numinis auctoritate habet. Chriſtianus eſt, qui pro ſua virili Chriſtum verbis & factis imitando ſequitur, totáque mente in ſanctiſſimam diuinitatis Trinitatem rectã fide, ſine errore & vitio fertur. Amicus, ſiue amans Dei eſt, qui rebus omnibus à natura datis & lege permiſſis vtitur, nec bona quæ facere poteſt prætermittit. Continens eſt, qui in medio turbine tentationum, procelliſque tumultuum ac turbarum, nec non inſidiis laqueorũ, mores eius qui extra pericula poſitus eſt, totis viribus ſtudet imitari. Monachus eſt, qui in terreſtri & inquinato corpore tanquam

extra corpus, cælestium statum & vitam æmulatur. Monachus est, qui nullo tempore, loco, negotio, occasione à Dei nutu, & præceptis vel latum vnguem
6. recedit. Monachus est [6] violentus & assiduus naturæ domitor, & inconniuens peruigilque sensuum custos. Monachus est, qui corpus sanctum, linguam purá, mentémque diuinitus illustratam habet. Monachus est, qui vigilans ac dormiens in assiduo luctu, & mortis meditatione versatur. * Fuga sæculi, est, voluntarium aduersus id omne, quod sæculares laudant, odium, ac totius naturæ, propter spem rerum
7. quæ suprà naturam sunt, [7] abdi-
8. catio. [8] Omnes qui præsentis vitæ commoda sponte promptéque abiecerunt, id vel ob spem futuri regni; vel ob ingentem sarcinam peccatorum; vel propter Dei summi boni amorem fecerunt. Qui nullam ex his propositam habuit metam, is, quasi nulla ductus ratione, vitam deseruit communem. Sed enim pius agonistarum munerarius Deus, quocunque fine metam attigerint, cursum religiosæ vitæ ratum habet. Quisquis turbas sæculi egressus est, onus peccatorum suorum positurus, imitetur illos, qui (lamentantes) extra vr-
9. bem ad mortuorú [9] tumulos resident, nec prius calētium feruentiúmque lacrimarum imbrem sistat, nec à tacitis lamentis, siue eiulatibus cesset, quàm & ipse Ie-
10. sum ad se venientem, [10] saxúmque obdurationis à corde suo amolientem cernat: qui Lazarum, hoc est mentem nostram, à vinculis peccatorum expediat,

* Secessus ab seculo.

σώματι ὑλικῷ καὶ ῥυπαρῷ ἐπιτελουμένη. μοναχός ἐστιν ὁ μόνος τῶν τοῦ Θεοῦ ἐχόμενος ὅρων, καὶ λόγων ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ τόπῳ, καὶ
πράγματι. μοναχός ἐστιν [ς] βία ς.
φύσεως διηνεκής, καὶ φυλακὴ αἰσθήσεων ἀνελλιπής. μοναχός ἐστιν ἡγνισμένον σῶμα, καὶ κεκαθαρμένον στόμα, καὶ πεφωτισμένος νοῦς. μοναχός ἐστιν κατώδυνος ψυχὴ ἐν διηνεκεῖ μνήμῃ θανάτου ἀδολεσχοῦσα. καὶ ὑπνώττουσα, καὶ γρηγοροῦσα. ἀναχώρησις κόσμου ἐστὶν ἑκούσιον μῖσος
ἐπαινουμένης ὕλης, καὶ [ζ] ἄρνησις φύ- ζ.
σεως δι' ἐπιτυχίαν τῶν ὑπὲρ φύσιν.
[η] πάντες οἱ τὰ τοῦ βίου προθύμως η.
καταλιπόντες, πάντως ἢ διὰ τὴν μέλλουσαν βασιλείαν· ἢ διὰ πλῆθος ἁμαρτημάτων· ἢ διὰ τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην τοῦτο πεποιήκασιν. εἰ δ' οὐδεὶς τῶν προειρημένων σκοπῶν αὐτοῖς προηγήσατο, ἄλογος ἡ τούτων ἀναχώρησις καθέστηκε. πλὴν τὸ πέρας τοῦ δρόμου ὁποῖον καθέστηκεν, ὁ καλὸς ἡμῶν ἀγωνοθέτης ἐκδέχεται. μιμείσθω ὁ τὸ ἑαυτοῦ φορτίον τῶν ἁμαρτημάτων σκορπῖσαι τοῦ κόσμου
ἐξεληλυθώς, τοὺς περὶ τῶν [θ] τά- θ.
φων καθημένους ἔξω τῆς πόλεως. καὶ μὴ παύσηται τῶν θερμῶν, καὶ διαπύρων σταγόνων, καὶ ἀφώνων ὀλολυγμῶν τῆς καρδίας, ἕως οὗ ἴδῃ καὶ αὐ-
τὸς τὸν Ἰησοῦν ἐληλυθότα, καὶ τὸν [ι] λί- ι.
θον τῆς πωρώσεως ἐκ τῆς καρδίας ἀποκυλίσαντα· καὶ τὸν νοῦν ἡμῶν Λάζαρον τῶν σειρῶν τῶν ἁμαρτημάτων λύσαντα,

καὶ τοῖς ὑπουργοῖς ἀγγέλοις· λύσατε
αὐτὸν ἐκ τῶν παθῶν, καὶ ἄφετε ὑπά-
γειν πρὸς τὴν μακαρίαν ἀπάθειαν;
κελεύσαντα. εἰ δὲ μὴ οὕτως, οὐδὲν ὠ-
ιά. φέλημα. ὅσοι ἐξ " Αἰγύπτου, καὶ τοῦ
Φαραὼ ἐξελθεῖν, καὶ φυγεῖν βουλό-
μεθα, πάντως Μωσέως τινὸς καὶ ἡμεῖς
μεσίτου πρὸς θεὸν, καὶ μετὰ θεὸν δεό-
μεθα, ὅπως τι ὑπὲρ ἡμῶν μέσος πρά-
ξεως, καὶ θεωρίας ἑστὼς τὰς χεῖρας
πρὸς θεὸν ἐκτείνοι, ἵνα οἱ καθοδη-
γούμενοι τήν τε θάλασσαν τῶν ἁμαρ-
τημάτων περάσωσι, καὶ τὸν Ἀμαλὴκ
τῶν παθῶν τροπώσωνται. ἠπατήθησαν
τοίνυν οἱ ἑαυτοὺς ἀποδιδόντες, καὶ μη-
δενὸς τοῦ προηγουμένου χρῄζειν ὑπο-
ιβ. νοήσαντες. οἱ μὲν ἐξ " Αἰγύπτου ἐξιόν-
τες, Μωσέα· οἱ δὲ ἐκ Σοδόμων ἐκφυ-
γόντες, ἄγγελον τὸν καθηγούμενον ἐκέ-
κλιντο. καὶ οἱ μὲν τοῖς τὰ ψυχικὰ
πάθη ἰωμένοις δι' ἐπιμελείας ἰατρῶν
ἐοίκασιν, οἵτινες εἰσὶν οἱ ἐξ Αἰγύπτου
ἐκπορευόμενοι. οἱ δὲ τὴν τοῦ δυστήνου
σώματος ἀκαθαρσίαν ἐπιποθοῦσιν
ἐκδύσασθαι. δι' ὃ καὶ ἀγγέλου, ἢ γοῦν
ἰσαγγέλου, ἵνα, ὅπως εἴπω, τοῦ συμ-
βοηθοῦντος ἐπιδέονται. κατὰ γὰρ τὴν
σηπεδόνα τῶν τραυμάτων, τεχνίτου
ιγ. λίαν, καὶ ἰατροῦ ἐπιδεόμεθα. " Βίας
ἀληθῶς, καὶ ἀπαύστων ὀδυνῶν οἱ εἰς
οὐρανὸν μετὰ σώματος ἀνελθεῖν ἐπιχει-
ρήσαντες δέονται· καὶ μάλιστα ἐν προ-
οιμίοις αὐτοῖς τῆς ἀποταγῆς· ἄχρις
οὗ τὸ φιλήδονον ἡμῶν ἦθος καὶ ἀνάλγη-
τος καρδία, εἰς φιλοθείαν, καὶ ἁγνισμὸν
διὰ πένθους ἐναργοῦς καταστῶσι.

ministrisque cælestibus illud im-
peret: Soluite eum ab omnibus
animi perturbationibus; & ad
beatam mentis tranquillitatem
ab omni vitiorum morbo libe-
rum transire sinite. Hoc qui non
agit, nihil agit; sed planè fru-
stra est. Omnino quicunque ex
" Ægypto excedere, & Pharaonē 11.
effugere conamur; Mose aliquo
ductore; qui nos inter ac Deum,
& post Deum, sequester sit, indi-
gemus; qui medius inter studia
actionis & contemplationis per-
stans, manus ad Deum expandat:
cuius auspiciis qui ducūtur, infe-
stum peccatorū mare traiiciant,
& Amalecem pessimarum cupi-
ditatum dominum terga dare co-
gant. Quamobrem valde decepti
sunt, qui sibi prędidẽtes nullo viæ
duce sibi opus esse existimaue-
runt. Qui " Ægyptū sunt egressi, 12.
Mosen; qui ex Sodomis, angelum
habuere ductorē. Et quidem alij
animi vitia adhibita medicorum
cura sanātibus similes sunt: cuius-
modi sunt, qui ex Ægypto profi-
ciscūtur; Alij verò * infelicis cor- * miseri.
poris sordes abstergere cupiunt;
hi cælite, aut certè homine, qui
cælitibus, vt sic loquar, par sit, in-
digent adiutore. Nam pro ratio-
ne vulnerum fœda peccatorum
sanie featentium, vulnerario &
medico indigemus. " Vltimus 13.
sanè conatus, cum æterno labo-
rum & afflictionum studio ad-
hibendus est iis, qui cum onere
corporis iter moliuntur in cæ-
lum: præsertim in ipso religiosi
tirocinij exordio, quoad deliciis
innutrita, & stupida animi vecor-
dia, per testatissimum pœniten-
tiæ luctum cælesti numinis amo-
re inflammetur, emendetúrque.

Opus est, inquã, opus reuera ingenti labore, multáq; & occulta animi afflictione (maximè iis qui sine vlla cura salutis viuere consueuerunt) donec animi sensum, tanquam canem macellum, seu culinam olétem, & latratibus adsuetum, per simplicitatem summámque mansuetudinem, & diligentiam ad puram continentiam curámque salutis traducamus. Enimuero fidamus Deo, quicunque morbis animi, malísque cupiditatibus obnoxij sumus, quamuis imbecillitatis nostræ nobis conscij, certissimáque fide nixi, fractas animi naturæq; vires, haud inficiati simul mollitiem nostram, protensa dextra Christo offeramus, & paratissimam opem, quãtumuis indigni, experiemur: dummodo nos perpetuò in profundum humilitatis demergamus. Intelligant omnes,
14. quicunque ad præclarum, sed [14] durum arduúmque (quod ope tamen diuina leuatur) certamen religiosæ militiæ descendunt, se rectà in medium flammarum incendium desilire, si tamen intus cælesti flamma succensi ardeant. Ac proinde se quisq; antè probè exploret, & tum demum de religiosæ, & solitariæ vitæ pane cum lactucis agrestibus gustet, & calicem lacrymis tẽperatum hauriat, ne in iudicium sibi hanc militiam obeat. Quòd si non
15. omnes [15] baptismatis vnda loti, salui sunt, quod inde sequitur silebo. Quicunque se ad religiosam vitam conferunt, omnibus rebus nuncium remittent, omnia contemnent, omnia ridebunt, omnia abiicient, vt præclarum fundamentum iaciant. Præclarum porrò fundamentum triplici structura columnáque constans est

μόχθος γὰρ ὄντως μόχθος, καὶ πολλὴ καὶ ἀόρατος ἡ πικρία, καὶ μάλιστα τοῖς ἀμελῶς διακειμένοις, ἄχρις οὗ τὸν φιλομάκελλον κύνα νοῦν, καὶ φιλόβρομον, φίλαγνόν τινα καὶ φιλεπίσκοπον, δι' ἁπλότητος, καὶ ἀοργησίας βαθείας, καὶ ἐπιμελείας ποιήσωμεν. πλὴν θαρσῶμεν οἱ ἐμπαθεῖς, καὶ ἀδυνάμενοι, πίστει ἀδιστάκτῳ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν, καὶ ψυχικὴν ἀδυναμίαν τῇ χειρὶ ἡμῶν, τῇ δεξιᾷ Χριστοῦ προσφέροντες, καὶ ἐξομολογούμενοι· καὶ πάντως τὴν αὐτοῦ βοήθειαν, καὶ ὑπὲρ τὴν ἑαυτῶν ἀξίαν κομιζόμεθα· ἐν βυθῷ μέντοι ταπεινοφροσύνης ἑαυτοὺς διηνεκῶς καταφέροντες. γινωσκέτωσαν πάντες
οἱ ἐν τῷ καλῷ ἀγῶνι τούτῳ τῷ [ιδ] ιδ.
σκληρῷ, καὶ στενῷ, καὶ ἐλαφρῷ προσερχόμενοι, ὡς εἰς πῦρ προσεληλύθασιν εἰσπηδῆσαι, εἴπερ πῦρ ἄϋλον ἐν ἑαυτοῖς ἐνοικῆσαι ἐκδέχονται. δοκιμαζέτω δὲ ἕκαστος ἑαυτὸν, καὶ εἶθ' οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου αὐτῆς τοῦ μετὰ πικρίδων, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου αὐτῆς τοῦ μετὰ δακρύων ἐσθιέτω, καὶ πινέτω, ἵνα μὴ εἰς κρίμα ἑαυτῷ στρατεύηται.
εἰ οὐ πᾶς ὁ [ιε] βαπτιζόμενος σέ- ιε.
σωσται, τὸ ἑξῆς σιωπήσομαι. πάντα ἀπαρνήσονται. πάντα καταφρονήσουσι· πάντα καταγελάσονται· πάντα ἐκτινάξονται οἱ προσερχόμενοι, ἵνα καλὸν θεμέλιον καταβάλωνται. καλὸς τρίδομος καὶ τρίστυλος θεμέλιος

ἀκακία, νηστεία, σωφροσύνη. πάντες οἱ ἐν Χριστῷ νήπιοι διὰ τούτων ἀρχέσθωσαν, τεκμήριον λαμβάνοντες τὰ αἰσθητὰ νήπια. οὐδὲν γὰρ παρὰ ἐκείνοις δεινὸν, οὐδὲν ὕπουλον εὑρεθήσεταί ποτε· οὐ κόρος ἀκόρεστος· οὐ γαστὴρ ἀχόρταστος· οὐ σῶμα πυρούμενον. ἴσως γὰρ κατὰ τὴν αὔξησιν τῆς τροφῆς λοιπὸν προκόπτονται· καὶ τὴν πύρωσιν προσλαμβάνονται. μισητὸν ἀληθῶς καὶ ἐπικίνδυνον τὸ ἐξ εἰσόδου τῆς πάλης χαυνωθῆναι τὸν παλαίοντα, πᾶσι διδόντα τεκμήριον τῆς ἑαυτοῦ σφαγῆς. ἔστω ἡμῖν πάντως ἐκ τῆς στερρᾶς ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ μετ' αὐτὴν χαυνώσει ὠφέλεια. ψυχὴ γὰρ ἀνδρισαμένη, καὶ ὑποχαλάσασα, ὑπὸ τῆς μνήμης τῆς ἀρχαίας σπουδῆς, ὡς ὑπὸ κέντρου, πλήττεται. διὸ καὶ ἐκ τούτου πολλάκις τινὲς ἑαυτοὺς ἀνεπτέρωσαν. ὁπότ' ἂν ἡ ψυχὴ ἑαυτὴν προδιδοῦσα τὴν θέρμην ἀπολέσῃ τὴν μακαρίαν καὶ ἐπέραστον, ζητησάτω ἐπιμελῶς ἐκ ποίας αἰτίας αὐτῆς ἐστέρηται, καὶ κατ' ἐκείνης ὅλον τὸν πόθον, καὶ τὴν σπουδὴν ἀναλαβέτω. οὐκ ἔστι γὰρ δι' ἑτέρας πύλης αὐτὴν ἐπαναστρέψαι, εἰ μὴ δι' ἧς καὶ ἐξελήλυθεν. ὁ μὲν ἐκ φόβου τὴν ὑποταγὴν ποιησάμενος, ἴσως τῷ καιομένῳ θυμιάματι προσέοικεν, ἐν ἀρχαῖς μὲν ἐξ εὐωδίας * ἀρξάμενος ὕστερον δὲ εἰς καπνὸν * καταλῆξαν· ὁ δὲ ἐκ " μισθοῦ, ὀνικὸς μύλος καθίσταται, διὰ παντὸς ὡσαύτως κινούμε-

* ἴσως, ἀρξαμένῳ. * καταλήξαντι. ὑ.

innocentia, ieiunium, temperantia. Omnes, qui in Christo sunt infantes, ab iis ducant initium; & ex illis ipsis, qui infantes corpore sunt, exemplum capiant. Nihil apud infantes malitiosum, nihil subdolum. non inexplebilis cibi satietas, non auarus venter, non inflammatum cupidine corpus. Fortasse cum auctiore victu augent & vitia corporis, venerisque ardores accenduntur. Digna certè res odio, & periculo proxima, athletam in ipso luctæ aditu languescere certissimo secuturæ * cædis suæ argumento. Ex firmo religiosæ vitæ principio ingens nobis fructus existat, quamuis postea languor aliquis subrepat. Animus generosus & inflammatus, vbi olim incipit fatiscere, memoria primæ virtutis veluti calcaribus admotis extimulatur. Hinc sæpè nonnulli seipsos rursum ad feruorem excitarunt. Quoties anima sui proditrix à primo, ac beato, & gratissimo religionis ardore refrixit, diligentissimè causas, & fontes illius remissionis inquirat, quibus deprehensis, toto conatu aduersus eos exurgat. Neque enim fieri potest, vti mens ad pristinum virtutis ardorem & vigorem nisi per illam portam, qua exiuit, reuertatur. Qui ex metu duntaxat obtemperat, is incensis thymiamatum odoribus non absimilis videbitur, qui primùm quidem gratissimam expirant auram, postremo verò desinunt in fumum. Qui verò ob " mercedem paret, is molam asinariam, quæ semper eodem modo circumagi-

* ruinæ suæ.

16.

tur refert. Qui autem ſtudio & amore Dei ductus religioſam vitam ſectatur, is ſtatim in ipſo primo ingreſſu cæleſtem flammam concipit: quæ fortè, tanquam in obiectam coniecta ſiluam, vlterius graſſatur, & in magnum ex-
17. creſcit incendium. Sunt qui ⁱⁿ ſupra lapides ædificant lateres, ſunt qui in terra columnas ponunt; ſunt qui primâ pedibus ingreſſi viam, calefactis poſtea artuum neruis, expeditiùs currunt. Cui ſenſus eſt cogitet, quid hæc ſibi figurata, ſeu tropica velit oratio. Curramus ſtrenuè, tanquam à cæleſti imperatore euocati, ne forte ſſe (ſumus enim æui non diuturni) in meta mortis ſine præmio deprehẽdamur, faméque extinguamur. Studeamus, vt imperatori miles, Domino probare virtutem noſtram. Nam poſt ſuſceptam militiam, à nobis accurata ſeruitutis ratio repoſcitur. Formidemus Dominum tanquam beſtias aliquas. Vidi graſſatores ad furandum profectos, nullo quidem numinis metu, ſed canum oblatrantium vocibus territos ſtatim regreſſos eſſe. Ita quod timor Dei non præſtitit, beſtiarũ timor obtinuit. Diligamus Deum, vt amicos colere ſolemus. Animaduerti ſæpè quoſdam læſo numine nullum animo dolorem concepiſſe: eoſdem tamen, cùm in re modica familiares exaſperaſſent, omnem lapidem mouiſſe, curámque omnem ſuſcepiſſe, & nihil denique non ſuſtinuiſſe & laboraſſe, tum per ſe ipſos, tum per amicos, muneribus etiam adhibitis, vt in priorem gratiæ locum redire poſſent. In abdicatæ profanæ vitæ exor-

νος· ὁ δὲ ἐξ ἀγάπης θείας τὴν ἀναχώρησιν ποιούμενος, εὐθέως πῦρ ἐν προοιμίοις κέκληται· καὶ ἴσως ἐν ὕλῃ βληθέν, κατὰ πρόσωπον σφοδροτέραν τὴν πυρὰν ἐξάψοιεν. εἰσὶ γὰρ τινὲς οἱ ιζ.
ἐπάνω λίθων πλίνθους οἰκοδομοῦντες· καί εἰσιν ἕτεροι, οἱ ἐπάνω γῆς στύλους ἑδράζωσιν· καί εἰσιν ἄλλοι μικρὸν πεζεύσαντες, καὶ τὰ νεῦρα, καὶ τὰ ἄρθρα θαλφθέντες, ὀξυτέρως ἐβάδισαν. ὁ νοῶν νοείτω λόγον συμβολικόν. ὡς ὑπὸ θεοῦ καὶ βασιλέως κληθέντες προθύμως δράμωμεν, μήπως ὀλιγοχρόνιοι ὄντες ἐν ἡμέρᾳ θανάτου ἄκαρποι εὑρεθῶμεν, καὶ τῷ λιμῷ τελευτήσωμεν. εὐαρεστήσωμεν κυρίῳ ὡς στρατιῶται βασιλεῖ. μετὰ γὰρ στρατείαν τότε τὴν ἀκριβῆ δουλείαν ἀπαιτούμεθα. φοβηθῶμεν τὸν κύριον ὡς τὰ θηρία. εἶδον γὰρ ἄνδρας συλῆσαι πορευθέντας, καὶ θεὸν μὲν οὐκ ἐφοβήθησαν, κυνῶν δὲ φωνὴν ἐν τῷ τόπῳ ἀκούσαντες εὐθέως ὑπέστρεψαν. καὶ ὅπερ φόβος θεοῦ οὐκ ἐποίησε, τοῦτο φόβος θηρίων ἴσχυσεν. ἀγαπήσωμεν τὸν κύριον, ὡς τοὺς φίλους σεβόμεθα. εἶδον γὰρ πολλάκις τινὰς τὸν θεὸν λυπήσαντας, καὶ οὐδεμίαν μέριμναν περὶ τούτου ἐσχηκότας· καὶ εἶδον τοὺς αὐτοὺς, τοὺς ἑαυτῶν ἀγαπητοὺς ἔν τινι ψιλῷ παραπικράσαντας, καὶ πᾶσαν μηχανήν, πᾶσαν ἐπίνοιαν, πᾶσαν θλίψιν, πᾶσαν ἐξομολόγησιν δι' ἑαυτῶν, διὰ φίλων, διὰ δώρων ποιήσαντας, ἵνα εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀγάπην ἐπιστρέψωσιν. ἐν αὐταῖς ταῖς ἀρχαῖς τῆς ἀποτα-

γῆς πάντως μετὰ κόπου, καὶ πικρίας τὰς ἀρετὰς κατεργαζόμεθα· προκόψαντες δὲ λοιπὸν, ἀλύπως ἐν αὐταῖς, καὶ μικρὸν λυπούμενοι διακείμεθα. ὅταν δὲ τὸ θνητὸν ἡμῶν φρόνημα καταποθῇ, καὶ κυριευθῇ ὑπὸ τῆς προθυμίας, τὸ λοιπὸν μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ σπουδῆς, καὶ πόθου, καὶ φλογὸς θείας αὐτὰς κατεργαζόμεθα. καθόσον ἐπαινετοὶ οἱ εὐθέως ἐκ προοιμίων μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ προθυμίας τὰς ἐντολὰς ἐκτελοῦντες· κατὰ τοσοῦτον ἐλεεινοὶ, οἱ ἐν τῇ ἀσκήσει χρονίσαντες, καὶ ἔτι μετὰ κόπου αὐτὰς μετερχόμενοι, κἂν μετέρχονται.
ιβ. μηδὲ τὰς [12] προαιρετικὰς ἀποταγὰς βδελυζώμεθα, ἢ κατακρίνωμεν. εἶδον γάρ τινας φεύγοντας, καὶ ἀκουσίως τῷ βασιλεῖ προσερχομένους, καὶ ἀπαντῶντας προσερχομένῳ, καὶ τούτῳ λοιπὸν ἀκουσίως ὀψικεύσαντας, καὶ ἐν τῷ παλατίῳ αὐτοῦ συνεισελθόντας, καὶ τούτῳ συναριστήσαντας. εἶδον σπόρον ἐν γῇ ἀκουσίως ἐκπεσόντα, καὶ καρπὸν πολὺν, καὶ εὐθαλῆ πεποιηκότα· ὥσπερ καὶ ἔμπαλιν. εἶδον ἐν ἰατρείῳ τινὰ κατά τινα ἑτέραν χρείαν παραγενόμενον, καὶ ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ ἀστειότητι κρατηθέντα, καὶ ἀποσυφθέντα, καὶ τὴν ἐπικειμένην τῷ φωτὶ αὐτοῦ ἀχλὺν ἀποβαλόντα· καὶ γέγονε τὰ ἀκούσια τῶν ἔν τισιν ἑκουσίων βεβαιότερα, καὶ κυριώτερα.
ιγ. μηδεὶς βάρος [13] καὶ πλῆθος

dio, ingenti cum animi acerbitate, & labore arduam virtutis viam ingredimur. sed aliquantulum progressi, sine molestia ferè, quod reliquum est itineris conficimus. Quando mortalis noster corporis sensus per animi alacritaté absorptus & subactus est, virtutem cum studio, desiderio, & gaudio, tanquam cælesti flamma succensi, exercemus. Quantopere amandi sunt illi, qui statim ab initio religiosæ vitæ, omni contentione & alacritate laborant, vti mandata Dei exhauriant; tantopere miserandi sunt, qui in hac virtutis palæstra diu quidem versantur, sed adhuc cum molestia sese in virtutibus exercent, quãuis exerceant. Nec illos quidem horreamus vel condemnemus, quos [12] casus aliquis 12.
vel necessitas forsitan compulit, vti rebus humanis renunciarent. Obseruaui enim quosdam refugitantes, cùm imperatori non nisi coacti occurrissent, tandem eius se obsequio inuitos addixisse, cum eóque in regiam ingressos esse, & cum illo familiariter ad mensam accubuisse. Vidi sementem casu, non consilio, in terram prolapsam, in lætissimam tamen segetem profecisse. Quemadmodum & aliàs notaui nonneminem, omnem aliam ob causam potius, quã vt curaretur, in officinã medicã ingressum, & à medico quadam vrbanitate circunuentũ, & ad mẽtem reuocatũ, offusam luci oculorum nebulam abstersisse. Ita in multis vsu venit, vti firmiora sæpè certioráq; sint ea quæ fortè facta sunt, quã quæ consilio & deliberata voluntate.
Nemo mihi [13] molem & copiam 13.

peccatorũ excuſet, perinde quaſi indignus religioſa profeſſione videatur, & propter animi mollitiem & voluptatem ſeipſum vilipendendum exiſtimet, excuſando excuſationes in peccatis. Vbi enim multa eſt ſanies, ibi multa medici curâ opus eſt, vti
20. pus exprimatur. Nam [20] valentibus non eſt opus medico. Quando mortalis imperator ipſemet coram expeditionem ſuſcepturus ad ſuum nos obſequium euocat, ſtatim ad nomen reſpondemus, ſinéque vlla tergiuerſatione, aut excuſatione, aut mora, neglectis omnibus, promptiſſimis animis nomina daturi accurrimus. Caueamus ergo, ne *regum rege, & Domino dominantium, Deóque deorum*, nos ad cæleſtem hanc religioſæ diſciplinæ militiam citante, ex inertia & vecordia illam detrectemus, olímque ad ſupremum iudicis tribunal adducti, rei indefenſiq; deprehẽdamur. Non imus inficias fieri poſſe, vti rerum humanarum curis, tãquam ferro, & compedibus onuſtus impedirúſque incedat tamen, ſed ægrè. Nam & pedicis innexi, ambulant tamen, etſi perpetuò offendant, indéque vulnerentur. Qui cælebs inter negotia tamen verſatur, perſimilis eſt illi, qui vinctas duntaxat manus habet, eóque cùm lubet, poteſt expeditus ad tranquillam religionis vitam, excurrere. Matrimonio verò illigatus, manicis pedicíſque adſtricto ſimilis eſt.

21. [21] Rogatus à quibuſdam inter ſtrepitum curarum negligenter in ſeculo viuentibus dictitantibúſque; Quâ via nos, qui vxoribus obnoxij publicis re-

ἁμαρτιῶν προφασιζόμενος, ἀνάξιον ἑαυτὸν τοῦ μοναχικοῦ ἐπαγγέλματος ἀποκαλοῖτο· καὶ διὰ ἡδυπάθειαν ἑαυτὸν δυσελπίζειν νομιζέτω, προφασιζόμενος προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις. ὅπου γὰρ πολλὴ ἡ σηπεδὼν, ἐκεῖ δὲ μεγάλης ἰατρείας χρεία, ἵνα τὸν ῥύπον ἀπώσηται. οἱ γὰρ [κ] ὑγιαίνοντες ἐν ἰατρείῳ οὐ παραγίνονται. κ΄.
εἰ βασιλέως ἐπιγείου καλέσαντος, δὲ εἰς τὴν κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ δουλείαν στρατεῦσαι θελήσαντος, οὐκ ἀναμένομεν, οὐ προφασιζόμεθα· ἀλλὰ πάντα καταλείψαντες προθύμως αὐτὸν καταφθάνομεν· προσέχωμεν ἑαυτοῖς, μή πως τοῦ βασιλέως τῶν βασιλέων, δὲ κυρίου τῶν κυρίων, καὶ θεοῦ τῶν θεῶν καλοῦντος ἡμᾶς εἰς τὴν οὐράνιον ταύτην τάξιν, ἐξ ὀκνηρίας, καὶ ῥαθυμίας παραιτησώμεθα, καὶ ἐν τῷ μεγάλῳ βήματι εὑρεθῶμεν ἀναπολόγητοι· δυνατὸν μὲν γὰρ καὶ δεδεμένον τοῖς τοῦ βίου πράγμασι, δὲ σιδηραῖς φροντίσι βαδίζειν, ἀλλὰ δυσχερῶς. ἐπεὶ καὶ οἱ σίδηρα περικείμενοι ἐν τοῖς ποσὶν πολλάκις βαδίζουσιν. ἀλλὰ συνεχῶς προσκόπτουσι, καὶ τραύματα ἐν τούτου δέχονται. ὁ γὰρ ἄγαμος ἐν τῷ κόσμῳ μόνοις τοῖς πράγμασι δεδεμένος, τῷ ἐν χερσὶ τὰ κλοιὰ περικειμένῳ ἔοικε. διὸ δὲ ὅτε βούλεται δραμεῖν πρὸς τὸν μονήρη βίον οὐ κωλύεται. ὁ δὲ γήμας τῷ ἐν χερσὶ, καὶ ποσὶ τοὺς δεσμοὺς περικειμένῳ.

[κα] Ἤκουσά τινων ἐν κόσμῳ ἀμελῶς κα΄.
διακειμένων, εἰρηκότων πρός με. πῶς δυνάμεθα ὁμοζύγῳ συζῶντες, καὶ δη-

μερίμναις φροντίσι περικείμενοι τὸν μοναδικὸν βίον μετελθεῖν; πρὸς οὓς
κβ. ἀπεκρίθημεν· [22] πάντα ὅσα δύνασθε ποιεῖν ἀγαθὰ ποιήσατε· μηδένα λοιδορήσητε· μηδένα κλέψητε· μηδενὶ
* [illegible] ψεύσησθε· μηδενὸς * καταπαρθῆτε· μηδένα μισήσητε· τῶν συνάξεων μὴ χωρίζεσθε· τοῖς δεομένοις συμπαθήσατε· μηδένα σκανδαλίσητε· ἀλλοτρίᾳ μερίδι μὴ προσεγγίσητε· καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις τῶν γυναικῶν ὑμῶν. ἐὰν οὕτως ποιήσητε, οὐ μακρὰν ἔσεσθε τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· προσδράμωμεν χαρᾷ καὶ φόβῳ τῷ καλῷ ἀγῶνι, μὴ δειλιῶντες τοὺς ἐχθροὺς ἡ-
κγ. μῶν, ὅτι εἰς [23] πρόσωπον τῆς ψυχῆς ἡμῶν καθορῶσιν, εἰ καὶ οὐχ ὁρῶνται. κἂν ἴδωσιν αὐτὸ ἐκ δειλίας ἀλλοτριωθὲν, τότε καθ' ἡμῶν πικροτέρως ὁπλίζονται, νοήσαντες οἱ δόλιοι ὅτι ἐφοβήθημεν. εὐψύχως οὖν πρὸς αὐτοὺς ὁπλισώμεθα· τῷ γὰρ μαχομένῳ προθύμως οὐδεὶς μάχεται. οἰκονομικῶς ὁ κύριος ἐκ τῶν νεοπαγῶν τοὺς πολέμους ἐκούφισεν, ἵνα μὴ ἐκ προοιμίων εὐθέως εἰς τὸν κόσμον ἐπαναλύσωσι. διὸ χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε πάντες οἱ δοῦλοι θεοῦ· τοῦτο πρῶτον σημεῖον ἐν ἑαυτοῖς τῆς τοῦ δεσπότου ἀγάπης πρὸς ἡμᾶς γνωρίσαντες, καὶ ὡς αὐτὸς ὑμᾶς κέκληκεν.

Καὶ τοῦτο δὲ ποιῶν ὁ θεὸς πολλάκις γνωρίζεται· ἰδὼν γὰρ ἀνδρείας ψυχὰς εὐθέως ἐκ προοιμίων ἐν αὐταῖς τοὺς πολέμους συνεχώρησε, στεφανῶσαι αὐτὰς συντόμως βουλόμενος. ἀπ-

rum curis distinemur, possumus ad solitariam vitam aspirare?
[22] Quæcunque inquã bona in ve- 22.
stra potestate sunt vt agatis, agere faceréque ne prætermittite; abstinete vos à mendacio, neminem præ vobis per animi elationem contemnite; neminem odio insectamini; à cœtu Ecclesiæ ne vos abiungite; in egẽtes benigni, nullum vitæ prauæ exẽplo offendite; ab alieno lecto abstinete; intra iura tori vestri vos continete. Hæc si præstiteritis, haud procul à cælo aberrabitis. Curramus cũ gaudio simul & metu, ad nobile certamen, aduersus hostes interriti, qui animorum nostrorũ ha-
bitum, & [23] faciem, quamuis ipsi 23.
nobis inadspectabiles, corã contemplãtur: & cùm animaduerterint illam metu perculsam, tum verò in nos, tãquam exanimatos, atrocius insiliunt, intelligẽtes nimirum pro eo ac callidi sunt nos metu perculsos esse. Eapropter paratis animis aduersus illos arma capiamus. Nam cum strenuo milite, vltróque hosti occurrente nemo audeat manum conserere. Sapienter Dominus noster tironum labores cõtra antagonistas in primo pugnæ congressu mitigauit, ne mox à tirocinio ad priorem sæculi vitam recurrerent. Est ergo quod magnopere gaudeatis, serui Dei: hoc primum erga vos diuinæ charitatis argumentum arbitrati, & quod ab eo sitis ad hoc genus vitæ euocati.

Sed & hoc obseruatum est sæpè Deum, vbi generosos animos cernit, consuesse statim ab initio cum hoste committere, eo consilio, vti breui debitis vitæ beatæ præmiis afficiat. Nec hoc

ſine numinis prouidentia fieri
ſolet, vti paſſim difficultas, ſeu
24. moleſtia religioſi ſtadij [24] (imò
reuera facilitas) neſciatur; alio-
qui nemo ex omni mortalium,
numero ad illos ſuſcipiendos ani-
mum induceret. Propera Chriſto
25. florem ætatis ad labores [25] offer-
re, & ingentem olim ſenex de
rectè factorum conſcientia vo-
luptatem capies. Sementis in iu-
uentute facta, ſenectam ætatem
debilitatam, & fractam alit & ſo-
latur. Dum ergo valemus, arden-
ti ſtudio deſudemus, ſiccíque &
ſobrij ſtadium religionis decur-
ramus. Mors eſt incerta; hoſtes
26. ſanè improbos & ſæuos, [26] faci-
búſque armatos, quos templo
Dei ſubiicere conantur, per flam-
mam, quæ ſemper in illo flagrat,
potentes, peruigiles, nullo cor-
pore graues, nullo colore ſpecta-
27. biles ſuſtinemus. Nemo [27] ado-
leſcens audiat veteratores cùm
ſuggerunt, ne corpus affligas,
morbóſque crees & frangaris:
vix enim, hac præſertim tempe-
ſtate ex omni copia generis hu-
mani eſt qui vincere ſeipſum,
ſuáſque cupiditates mactare co-
netur, quantumuis ab apparatu
delicatáque menſa abſtineat. In-
ſidiatoris noſtri cõſilium eo ten-
dit, vti cùm primum nos ſtadio
committimus, inertes ignauóſq;
reddat, quo reliquus deinceps
curſus, ac ad finem decurſus lan-
guido principio reſpódeat. Ante
28. omnia [28] germani Dei famuli
quærant ſtudeántque per religio-
ſos, ſiue ſpirituales patres, ſuúm-
que ipſorum cuiuſque iudicium,
quæ loca, quos mores, quam do-
mum aut ſedem, quas exercita-
tiones ſibi opportunas potiſſi-

κρύψαν ὁ κύριος ἀπὸ τῶν ἐν κόσμῳ τὴν
τοῦ σταδίου [κδ'] δυσχέρειαν, μᾶλλον δὲ κδ'.
εὐχέρειαν· εἰ γὰρ ταύτην ἔγνωσαν, οὐκ
ἂν ἀπετάξατο πᾶσα σάρξ. δίδου [κε'] κε'.
κόπους νεότητός σου προθύμως Χρι-
στῷ, καὶ χαρήσῃ ἐν γήρᾳ ἐπὶ πλούτῳ
ἀπαθείας· τὰ ἐν νεότητι συναγόμε-
να ἐν τῷ γήρᾳ τοὺς ἐξατονήσαντας
τρέφουσι, καὶ παραμυθοῦνται. κά-
μωμεν νέοι ζεόντως, δράμωμεν νη-
φόντως, ὁ γὰρ θάνατος ἄδηλος πο-
νηροὺς ἀληθῶς καὶ χαλεποὺς δολίους,
πανούργους, μετὰ [κς'] χεῖρας πῦρ κα- κς'.
τέχοντας, καὶ τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ ἐμ-
πρῆσαι ἐπιθυμοῦντας διὰ τῆς φλο-
γὸς τῆς ἐν αὐτῷ, δυνατοὺς, καὶ ἀΰ-
πνους, ἀΰλους ἀοράτους ἐχθροὺς ἔ-
χομεν. μηδεὶς [κζ'] νέος ὑπάρχων κζ'.
τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ δαίμονας παρα-
δέξηται λέγοντας. μή σου κατατεί-
ψῃς τὴν σάρκα, ἵνα μὴ νόσοις καὶ ἀ-
σθενείαις περιπέσῃς· μόλις γὰρ ἐν τῇ
παρούσῃ μάλιστα γενεᾷ εὑρεθήσεται
ὁ θανατῶσαι ταύτην προελόμενος·
κἂν πολλῶν καὶ ἡδυνόντων βρωμά-
των ἑαυτὸν στερήσειεν. σκοπὸς δὲ τούτῳ
τῷ δαίμονι αὐτὴν ἡμῶν τὴν ἐν τῷ
σταδίῳ εἴσοδον χαύνην, καὶ ῥάθυμον
ποιῆσαι· καὶ τὸ τέλος λοιπὸν τῆς ἀρχῆς
ἁρμόδιον. πρὸ [κη'] πάντων τοῦτο καὶ ζητή- κη'.
σουσι, καὶ ποιήσουσιν οἱ ἐν Χριστῷ γνη-
σίως δουλεῦσαι βουλόμενοι, ἵνα καὶ τοὺς
τόπους, καὶ τοὺς τρόπους, καὶ τὰ καθί-
σματα, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα διὰ
πνευματικῶν πατέρων, καὶ οἰκείας
ἐπιγνώσεως ἁρμόζοντα ἑαυτοῖς
ἐπιλέ-

ἐπιλέξωνται. οὐ γὰρ πάντων τὰ κοινόβια, διὰ τὸ λιχνῶδες· οὐδὲ πάντων τὰ ἡσυχαστήρια, διὰ τὸ θυμῶδες· ἕκαστος δὲ ἐπισκέψεται ἐν ποίῳ πεποίωται. ἐν τρισὶ γενικωτάταις καταστάσεσι * καπισμάτων ἅπασα ἡ μοναχικὴ πολιτεία περιέχεται. ἢ ἐν ἀθλητικῇ ἀναχωρήσει, καὶ μονίᾳ· ἢ μετ᾽ ἑνός, ἢ πολὺ δύο ἡσυχάζειν· ἢ ἐν κοινοβίῳ ὑπομονητικῶς καθέζεσθαι.
κθ΄. μὴ ἐκκλίνῃς, φησὶν ὁ ἐκκλησιαστής, εἰς τὰ δεξιά, ἢ εἰς τὰ ἀριστερά· ἀλλ᾽ ὁδῷ βασιλικῇ πορεύθητι· ἡ γὰρ μέση τῶν προειρημένων πολλοῖς ἁρμόδιος καθέστηκεν. τῷ μὲν γὰρ μόνῳ οὐαί, φησίν, ὅτι ἐὰν πέσῃ εἰς ἀκηδίαν, ἢ ὕπνον, ἢ ῥαθυμίαν, ἢ ἀπόγνωσιν, οὐκ ἔστιν ὁ ἐγείρων αὐτὸν ἐν ἀνθρώποις.
λ΄. ὅπου δέ εἰσι συνηγμένοι δύο, ἢ τρεῖς εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν, ὁ κύριος εἴρηκεν. τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστός, καὶ φρόνιμος μοναχός, ὃς τὴν θέρμην τὴν ἑαυτοῦ ἐφύλαξεν ἄσβεστον· καὶ μέχρι τῆς αὐτοῦ ἐξόδου καθ᾽ ἡμέραν * πῦρ πυρί, καὶ θέρμην θέρμῃ, καὶ σπουδὴν σπουδῇ, καὶ πόθον πόθῳ οὐκ ἐπαύσατο.

Margin: * ἐπιτιμημάτων. * προσθείς.

Ο ἐπιβεβηκὼς μὴ στραφῇς εἰς τὰ ὀπίσω.

mum deligant, neque enim è re delicatorum est, in cœnobio degere; neque * iracundis in solitudine viuere, cùm multi præcipites in iram ferantur. Proinde singuli dispiciant, quod genus vitæ sibi aptissimum arbitrentur. Triplex omnino est omnis religiosæ & generosæ vitæ ratio; vel vt solus & solitarius decertando vitias; vel cum vno alteróue sodali; vel vt in cœnobio cum pluribus per patientiam conquiescas. *Non* Matth.18.
29 *declines ad dextram aut sinistram,* 29.
inquit Ecclesiastes, sed via regiâ progredere. * Medius ille vitæ status multis maximè conuenit. *Væ,* inquit Ecclesiastes, *soli, quoniam cùm* vel in socordiam, vel somnum, vel ignauiam, vel desperationem *ceciderit, non habet* inter homines *subleuantem se.* Vbi verò 30 duo vel *tres fuerint congregati in nomine meo, ibi in medio eorum sum,* dicit Dominus. Quis putas est fidelis & prudens monachus, qui primum ab ingressu religionis ardorem spiritus inextinctum retinuit? qui vsque ad vitæ metam exitúmque ignem igni, calorem calori, studium studio, desiderium desiderio semper addendo conatus est augere? 30.

Margin: * iracundorum. — Ira in cœnobio facilius vincitur ob monita reprehensiones, & pœnas à præside adhiberi solitas. — * vt cum vno vel duobus degas. — Prou.4. — Eccl.4.

Quisquis hunc gradum ascendisti, retro ne respexeris.

SCHOLIA GRÆCA ANONYMI,

EX ELIA CRETENSI ARCHIEPISCOPO potissimùm, & aliis Patribus & Scriptoribus Græcis decerpta,

Cum Latina interpretatione MATTHÆI RADERI, *è Societate* IESV,

Ad S. Climaci scalam Paradisi, ante hac nunquam edita.

SCHOLIA AD GRADVM PRIMVM.

De abdicatione vitæ sæcularis.

Scholion 1.

1. PRIMA abdicatio, seu renunciatio est negotiorum fuga: altera & tertia, est vitiosarum affectionum & ignorantiæ. Facili quippe negotio, qui voluerit, se negotiis abdicabit. sed non sine negotio exuet ad illa affectum.

Scholion Gregory Nysseni 2.

2. Liberum arbitrium est animæ rationalis voluntas, quę prōptè ad id, quod vult, mouetur; quam dirigamus vt promptè ad id solum, quod honestum bonúmque est, afficiatur, quo exclusis malis, semper bonis cogitationibus occupemur.

Aliud.

Liberum arbitrium, est intelligens animæ motus, qui pro suo arbitratu agit. vnde brutæ animātes non liberè agunt, sed potiùs à natura aguntur, quando agunt. Quapropter nec obnituntur contra naturæ impulsum & desiderium, sed simul ac desiderio feruntur, illico ad actionem prosiliunt. Sed homo cùm sit rationis particeps, ipsam naturam mouet potiùs quàm vt ab illa moueatur. Atque hinc est, quòd, cùm desiderio rei alicuius fertur, possit illud desiderium pro suo arbitratu, vel reprimere, vel sequi. Inde est quod animantes ratione carentes, nec laudem, nec reprehensionem mereantur; homo verò iure laudatur & vituperatur.

ΣΧΟΛΙΑ, ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον πρῶτον.

Περὶ ἀποταγῆς.

Σχόλιον α'.

Ἀποταγὴ πρώτη ἡ τῶν πραγμάτων ἀπαλλαγή. δευτέρα δὲ, καὶ τρίτη, ἡ τῶν παθῶν καὶ τῆς ἀγνοίας. ῥαδίως τις βουληθεὶς, τῶν πραγμάτων ἀπαλλάττεται· οὐκ ὀλίγῳ δὲ καμάτῳ τῶν πρὸς αὐτὰ παθημάτων. α:

Σχόλιον Γρηγορίου Νυσσ. β'.

Αὐτεξουσιότης ἐστὶ ψυχῆς λογικῆς θέλησις ἑτοίμως κινουμένη εἰς ὅπερ ἂν θέλῃ, ἀλλ᾽ ἵνα πρὸς μόνον τὸ καλὸν ἑτοίμως ἔχειν πείσωμεν, ἵνα ἀεὶ ταῖς ἀγαθαῖς ἐννοίαις τὴν μνήμην ἀναλίσκωμεν τοῦ κακοῦ. β:

Ἄλλο.

Αὐτεξουσιότης αὖθις ἐστὶ νοερὰ τῆς ψυχῆς κίνησις αὐτοκρατής. ὅθεν καὶ τὰ ἄλογα οὐκ εἰσὶν αὐτεξούσια. ἄγονται γὰρ μᾶλλον ὑπὸ τῆς φύσεως, ἤπερ ἄγουσι. διὸ οὔτε ἀντιλέγουσι τῇ φυσικῇ ὀρέξει. ἀλλ᾽ ἅμα ὀρεχθῶσι τινὸς, ὁρμῶσι πρὸς τὴν πρᾶξιν. ὁ δὲ ἄνθρωπος λογικὸς ὢν, ἄγει μᾶλλον τὴν φύσιν, ἤπερ ἄγεται. διὸ καὶ ὀρεγόμενος, εἴπερ ἐθέλει, ἐξουσίαν ἔχει ἀναχαιτίσαι ὄρεξιν, ἢ ἀκολουθῆσαι αὐτῇ. ὅθεν τὰ μὲν ἄλογα οὐδὲ ἐπαινεῖται, οὐδὲ ψέγεται. ὁ δὲ ἄνθρωπος, καὶ ἐπαινεῖται, καὶ ψέγεται.

Σχόλιον γʹ.

γʹ. Σκυθρωπὸν, καὶ λάμπουσαν ἐκάλεσε τὴν ταπεινοφροσύνην, εἰκότως. σκυθρωπὸν μὲν διὰ τὴν ὑπομονὴν, καὶ τὴν καρτερίαν τῶν λυπηρῶν, ὧν ἐν πείρᾳ εἰσὶν οἱ ταπεινοφρονοῦντες. λάμπουσαν δὲ πάλιν διὰ τὴν δόξαν καὶ ὕψωσιν, ἣν προξενεῖ τοῖς αὐτὴν κατορθώσασιν. ἢ σκυθρωπὸν μὲν τοῖς ῥαθύμοις, καὶ μηδὲν ὁποῖον διὰ θεὸν θέλουσιν ὑπομένειν· λάμπουσαν δὲ τοῖς καρτερικοῖς, καὶ ἀνδρείοις, καὶ πάντα διὰ θεὸν ὑπομένουσι, καὶ τῆς αὐτῆς γινώσκουσιν ὠφέλειαν ὁπόση.

Σχόλιον δʹ.

δʹ. Τὸ θεὸς ὄνομα λέγεται ἢ ἐκ τοῦ θέειν, καὶ περιέπειν τὰ σύμπαντα· ἢ ἐκ τοῦ αἴθειν, ὅ ἐστι καίειν. ὁ γὰρ θεὸς πῦρ καταναλίσκον πᾶσαν κακίαν ἐστίν. ἢ ἀπὸ τοῦ θεᾶσθαι τὰ πάντα, θεατής γάρ ἐστι καὶ πάντων ἐπόπτης. ἐθεάσατο γὰρ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν.

Σχόλιον εʹ.

εʹ. Ἀσεβής ἐστι καὶ ὁ προσεγγίσας τῷ ἐπαγγέλματι, καὶ ἀποθέμενος αὐτό. ἀσεβὴς δὲ καὶ ὁ μηδὲ προσεγγίσας δι' ἀφροσύνην. καθ' ὅ, εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, οὐκ ἔστι θεός· ὡς τὰ κτίσματα τοῦ ἀκτίστου προτιμησάμενος κτίστου.

Σχόλιον ςʹ.

ςʹ. Βίαν ἐκάλεσε τὴν τῶν σωμάτων καταπόνησιν, ἣν ὑπομένουσιν ἑκουσίως οἱ τοῦ Χριστοῦ μαθηταὶ ἐν τῇ ἀρνήσει τῶν οἰκείων θελημάτων, καὶ τῆς κατὰ τὸ σῶμα ἀναπαύσεως, ἐπὶ φυλακῇ τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ.

Σχόλιον ζʹ.

ζʹ. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῷ τῆς φύσεως λογιστικῷ αἱ σχέσεις εἰσίν· ἐν τῷ θυμικῷ μὲν ἡ ὀργή· ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ, ἡ λύπη· ὁ ὑπερβὰς ταῦτα, τὴν φύσιν ἠρνήσατο.

Σχόλιον ηʹ.

ηʹ. Εἰς τρία διαιρεῖ τὸν τῆς μετανοίας λόγον, καὶ ἐὰν μή τις * ὁποτέρου τῷ ἀναλαμβάνοντι, γίνεται ἄχρηστος δι' ὅλου ἡ τοιάδε κατάστασις. προκριτέον δὲ τὴν διὰ τὸν τρίτον τρόπον, ἤγουν τὸν ἔσχατον. αὕτη γὰρ καὶ ἀναλίγαρος, καὶ πολύμισθος τῷ κτησαμένῳ. διὰ βασιλείαν οὐρανῶν, διὰ πλῆθος ἁμαρτιῶν, δι' ἀγάπην εἰς θεόν.

* videtur desiderari aliquid.

Scholion 3.

Meritò tristem,& claram simul humilitatem appellauit. tristem propter patientiam & molestiarum tolerantiam, quas sustinent & quotidie experiuntur humiles. claram quod humilitatis sectatores sequatur gloria,& sublimis honor, quem humilitas illis conciliat. Aut, tristem ignauis, nec quiduis pro Deo sustinere volentibus; claram verò patientibus & fortibus, & nihil non pro Deo sustinere paratis, & iis, qui quanta sit illius vtilitas probè cognoscunt. 3.

Scholion 4.

Deus Græcè θεὸς dicitur, & deducitur à θέω,quod est currere & curare omnia: vel ab αἴθω, quod est vrere. Deus enim est ignis,qui omnem malitiam consumit. aut à verbo θεᾶσθαι, quod est videre seu inspicere omnia. Deum enim nihil latet, qui inspicit omnia. omnia enim vidit priusquam crearentur. 4.

Scholion 5.

Impius est,qui professionem susce- 5.
pit,& eam abdicat. etiam hic impius, qui propter stultitiam ad illam non accedit: de quo illud: *Dixit insipiens in corde suo non est Deus.* vt qui opera Dei increati præponit suo creatori. Psal. 52.

Scholion 6.

Violentiam appellauit defatigationem corporum, quam sustinent ij, qui Christum in voluntatis propriæ, nec non corporis quietis abnegatione, propter obseruationem præceptorum Christi, sponte sequuntur. 6.

Scholion 7.

Quandoquidem in rationalis naturæ facultate habitus sunt; & in irascendi quidem, ira; in appetendi, tristitia; qui hæc vicit, naturam negauit & abdicauit. 7.

Scholion 8.

In tria genera partitur sermonem de pœnitentia: ex quibus nisi pœnitens vnum aliquod arripiat, tota illius pœnitentia nulla est. Optimum autem est è tribus vltimum, siue tertius pœnitendi modus. hæc enim pœnitudo est accurata; & acquisita plurimam pœnitenti mercedem comparat. vel enim suscipitur propter regnum cælorum, vel ob multitudinem peccatorum, vel ex amore in Deum. 8.

Scholion 9.

9. De assiduo plãctu loquitur, qui pro- vt sanctus ille pater dixit, luctus operatur, & opera custodit. Ecce enim hue ipse luctus, inquit, beatam animi tranquillitatem lugenti conciliat.

Scholion abbatis Isaiæ 10.

10. Depugnemus ergo fratres aduersus ignauiam, & velum tenebrarum rescindamus à nobis, quod est obliuio, & respiciamus lumen pœnitentiæ. Comparemus nobis Martham & Mariam, quæ sunt malorum tolerantia, & luctus: quæ plorant coram Saluatore vt Lazarum excitet, hoc est, vt mentem multis institis, seu fasciis propriarum voluntatum illigatam & vinctam soluat.

Scholion 11.

11. Ægyptus spiritualis est obtenebratio perturbationum animi, seu passionum, in quam nemo nisi fame coactus descendit.

Aliud.

Non negligas actionem, quia (per otium) minuitur cognitio, & fame cogente descendis in Ægyptum. Ægyptum patres interpretantur voluntatem carnis, quæ nos trahit ad otium, & quietem corporis mentémque reddit molliorem.

Scholion 12.

12. Passim nominat violentiã: vt quãdo dicit, Monachus est assidua naturæ violentia. vult ergo dicere, quòd consuetudine per habitum infixa, & in naturam, vt vulgo dicitur, mutata & versa, violentia sit inueteratos mores mutare, & in aliam viuendi rationem transferre: vnde Christus dicit, *Regnum cælorum vim pati.*

Scholion 13.

13. Scias oportet, quod abdicatus sæculo nisi in cœnobio perseuerauerit, certè extra cœnobium tam diu sub alterius magisterio viuat, quoad instituatur, & discat discernere varietatem cogitationum & spirituum. Hoc enim per Moysis & angeli ductum, quã Israëlitarum, quã Loth subobscurè significatur. Quemadmodum & alius pater dicit: Si difficile est in quacunque alia arte sine magistro proficere, & aliquid rectè præstare, quantò magis opus erit ductore in hac omnium artium arte difficillima?

Σχόλιον θ'.

Περὶ πένθους λέγει διηνεκοῦς, ὅτι κατὰ τὸν εἰπόντα ἅγιον γέροντα, πένθος ἐργάζεται καὶ φυλάσσει. ἰδοὺ γὰρ καὶ τῆς μακαρίας ἀπαθείας πρόξενον αὐτὸ λέγει. θ'.

Σχόλιον Ησαΐου ι'.

Αγωνισώμεθα οὖν ἀδελφοὶ κατὰ τῆς ὀκνηρίας, καὶ ἀποσχίσωμεν τὸ σουδάριον τοῦ σκότους ἀφ' ἡμῶν, ὅ ἐστιν ἡ λήθη· καὶ ὀψώμεθα τὸ φῶς τῆς μετανοίας· κτησώμεθα ἑαυτοῖς τὴν Μάρθαν καὶ τὴν Μαρίαν, αἵ τινες εἰσὶν ἡ κακοπάθεια, καὶ τὸ πένθος· αἳ κλαίουσιν ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος, ἵνα ἐγείρῃ τὸν Λάζαρον, τοῦτ' ἔστι τὸν νοῦν τὸν δεδεμένον πολλαῖς κειρίαις τῶν ἰδίων θελημάτων. ι'.

Σχόλιον ια'.

Αἴγυπτός ἐστι νοητή, ὁ σκοτασμὸς τῶν παθῶν, εἰς ἣν οὐδεὶς καταβαίνει εἰ μὴ λιμῷ περιπέσῃ. ια'.

Αλλο.

Μὴ ἀμέλει τῆς πράξεως· ἐπεὶ μειοῦται ἡ γνῶσις, καὶ λιμοῦ γενομένου καταβαίνεις εἰς Αἴγυπτον. Αἴγυπτον λέγουσιν οἱ πατέρες τὸ θέλημα τὸ σαρκικὸν τὸ κλίνον ἡμᾶς εἰς τὴν σωματικὴν ἀνάπαυσιν, καὶ διδάσκον τὸν νοῦν ἡμῶν ἡδυπαθέστερον.

Σχόλιον ιβ'.

Πολλαχοῦ τὴν βίαν προσκαλεῖται, ὡς ὅταν λέγει· μοναχός ἐστι βία φύσεως διηνεκής. ἔστιν οὖν εἰπεῖν ὅτι τῆς συνηθείας ἐν ἕξει πηγνυμένης, καὶ εἰς φύσιν, τὸ δὴ λεγόμενον, μεθισταμένης, βία ἐστὶ μετατεθῆναι, καὶ μετασκευάσαι πολυχρόνιον ἦθος. διὸ καὶ ὁ κύριός φησι, βιαστική ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. ιβ'.

Σχόλιον ιγ'.

Επίστασθαι χρὴ, ὡς ἀποταξάμενος, εἰ μὴ ἐν κοινοβίῳ αὐτόθι διακαρτερήσοι, * μὴ ἐν κοινοβίῳ πῶς ὑπὸ καθηγητὴν ἔσω πρὸς συγχείωσιν, καὶ μάθησιν διακρίσεως λογισμῶν, καὶ πνευμάτων. τοῦτο γὰρ διὰ τῆς τοῦ Μωσέως εἰσηγήσεως, καὶ τοῦ ἀγγέλου, κατά τε τὸν Ισραὴλ καὶ τὸν Λὼτ αἰνίττεται· καθὼς καὶ ἄλλος πατὴρ λέγει, ὅτι ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν, εἰ χωρὶς καθηγητοῦ κατορθοῦν δυσχερές, ἐν τῇ τῶν τεχνῶν δὲ ταύτῃ τέχνῃ πόσον τούτου χρεία; ιγ'.

Locus videtur mendosus.
* hæc tria verba μὴ ἐν κοινοβίῳ videntur redundare.

Σχόλιον ιδ'.

ιδ'. Σκληρᾷ μὲν, διὰ τὴν τῶν αἰσθητηρίων φυλακὴν, στενῇ δὲ διὰ τὸν ὑπωπιασμὸν τῆς σαρκὸς, καὶ τὴν χρονίων ἐθῶν τὴν μετὰ πικρίας ἀπόθεσιν. ἐλαφρᾷ δὲ διὰ τὴν πρὸς θεὸν πεποίθησιν, ἢ διὰ τὴν εἰς ὕστερον προκοπὴν, καὶ τὴν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐλπίδα.

Σχόλιον ιε'.

ιε'. Οὐ πᾶς ὁ βαπτιζόμενος σέσωσται, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ. δηλονότι οὐδὲ πᾶς ὁ ἀποκειρόμενος, ἀλλ' ὁ φυλάττων τὰ τοῖς μοναχοῖς πρέποντα.

Ἄλλο.

Καὶ γὰρ ἐβάπτισε Μωϋσῆς ἐν τῇ νεφέλῃ, καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ. ἐβάπτισε καὶ Ἰωάννης ἵνα πιστεύσωσιν εἰς τὸν ἐρχόμενον. βαπτίζει καὶ Ἰησοῦς, ἀλλ' ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. τοῦτο σωτήριον. εἰ δὲ ὅτι τινὲς ἐπαναστρέφονται εἰς τὸν ἴδιον ἔμετον, καὶ ἐκπίπτουσι τῆς σωτηρίας, καὶ αὐτὸ εὔλογόν ἐστιν εἰπεῖν.

Σχόλιον ις'.

ις'. Ὁ δι' ἀνταπόδοσιν ἀποταξάμενος, ἀεὶ τῆς κατὰ δύναμιν ἐργασίας ἐπιμελεῖται, λογιζόμενος ὡς αὐτοῦ μικρὸν ῥαθυμήσαντος, καὶ τὸν μισθὸν ἐλαττωθῆναι συμβήσεται.

Σχόλιον ιζ'.

ιζ'. Οἶμαι τοὺς ἀποτασσομένους λέγει. καὶ οἱ μὲν τοὺς πλίνθους οἰκοδομοῦντες ἐπάνω λίθων, εἰσὶν οἱ χωρὶς ὑποταγῆς μεγάλων ἀρετῶν ἐν προοιμίοις οἰκοδομὴν * ποιησάμενοι, καὶ διὰ τὸ ἀπείρους αὐτοὺς τῶν ταπεινῶν τῆς ὑποταγῆς ἄθλων ὑπάρχειν, ἡττήθησαν, καὶ τὴν οἰκοδομὴν πρὸς τὸ ταπεινότερον, καὶ ἀσθενέστερον ἐνήλλαξαν. οἱ δὲ ἐπάνω τῆς γῆς στύλους ἑδραιώσαντες τοῖς εὐθὺς ἐκ προοιμίων τῷ ἀναχωρητικῷ βίῳ προσελθοῦσιν, * διὰ τοῦτο χωρὶς ὄντες θεμελίων καταβάλλονται. οἱ δὲ πεζεύοντες, οἱ τῷ ἀτύφῳ τῆς ὑποταγῆς δρόμῳ κατ' ὀλίγον αὐξηθέντες, καὶ ἀκαταγώνιστοι γενόμενοι, ἅτε πεῖραν τῶν πολέμων ἐσχηκότες.

* ποιούμενοι.

* ὅμοιοι videtur desiderari vel aliqua vox similis.

Scholion 14.

Duro quidem & aspero, propter arctam sensuum custodiam; angusto verò & arduo propter corporis vexationem & castigationem, tum etiam propter inueteratiorum consuetudinum cum acerbitate emendationem. sed leui facilique ob fiduciam diuinã, aut perfectum in posterũ faciendum, aut spem futurorum bonorum. 14.

Scholion 15.

Non omnis qui sacro baptismatis fonte lustratus est, ob eam causam saluus est, sed qui facit opera Dei. vtique ergo nec omnis in monachum tonsus, sed qui officium monachi facit. 15.

Aliud.

Baptizauit & Moyses in nube, & mari. baptizauit & Ioannes vt crederent in Christum venturum. baptizat & Iesus, sed in Spiritu sancto, & in remissionem peccatorum. & hoc est salutare. si autem nonnulli reuertuntur ad vomitum suum, & excidunt salute, & hoc non sine ratione permitti dicendum est.

Scholion 16.

Qui propter mercedem se curis humanis abdicauit semper pro viribus laborat, arbitratus quod quantumuis parum cessauerit, illud ipsum tamen parum minuat mercedem laborantis. 16.

Scholion 17.

Abdicatos sæculo opinor intelligit. ex quibus qui lateres super lapides ædificeant, sunt ij, qui sine fundamento subiectionis ingens magnarum virtutum opus sub ipsum initium religiosæ vitæ moliuntur. Et cum humilium certaminum, quæ sub obedientia sunt, imperiti sint, victi fabricam humiliore & infirmiore mutarunt. Qui autem columnas super terram collocarunt, iis similes sunt qui statim ab initio religiosæ vitæ se ad solitariam vitam contulerunt, cúmque fundamentis caterent, subruti ciciderunt. Qui autem pedibus incedunt, hi modesto, ac simplici obedientiæ cursu paulatim progressi inexpugnabiles facti sunt, vt qui multum sibi bellorum vsum & experientiam compararint. 17.

Scholion 18.

18. Loquitur Climacus de abrenunciationibus nõ absolutis, sed quæ ex casu aliquo, & calamitatum aliquarum subitò existentium euentu fiunt. Exules autem vocantur, qui ob facinus aliquod patria pelluntur. Cùm igitur vnus quidem ex his in regione versaretur, accidit vt rex illâc transiret, eique significaretur, ipsum aduersus se praua consilia agitare: tum rex præcipit illum vi adduci: qui tamen cum habita quæstione intelligeret hominem illum nihil in se peccasse, & illum ab exilio reuocauit, & omni genere honorum excepit, ita vt illum etiam mensâ suâ dignaretur. Hæc talis parabola & similitudo beatum Paulum, & multos alios qui primùm inuiti Christo occurrerunt, sed demum cum eo cæleste regnum sunt ingressi, & cum illo in cælo regnarunt, nobis ostendit.

Σχόλιον ιη'.

Περιστατικὰς ἀποταγὰς τὰς κατὰ σύμβασιν, καὶ συμφορῶν τινων ἐπέλευσιν γινομένας λέγει. Φυγάδες δὲ ὀνομάζονται οἱ τῆς πατρίδος διά τι πλημμέλημα διωκόμενοι. ἐπειδὴ οὖν τινὸς αὐτῶν κατὰ τὴν χώραν διάγοντος, συμβῇ βασιλικὴν γενέσθαι πρόοδον ἐκεῖθεν, εἶτα μηνυθείη τι κατ' αὐτοῦ σκαιωρεῖ, βίᾳ μὲν αὐτὸν ἀχθῆναι προστάξῃ· ἐρευνήσας δὲ, καὶ μαθὼν μηδὲν εἰς αὐτὸν ἡμαρτηκέναι τὸν ἄνθρωπον, τῆς δὲ φυγαδείας ἀνακαλέσηται, καὶ παντοίοις δεξιώσηται καλοῖς, ὡς καὶ συνδειπνῆσαι ἐπιτρέψαι αὐτῷ. ἡ δὲ τοιαύτη παραβολὴ τὸν μακάριον δηλοῖ Παῦλον, καὶ ἄλλους πολλοὺς Χριστῷ ἀκουσίως ἀπαντήσαντας, σὺν αὐτῷ δὲ εἰσελθόντας, καὶ συμβασιλεύσαντας. ιη'.

Scholion 19.

19. Vbi onerum, seu peccatorum nimium est pondus, ibi alieno auxilio opus est, & vbi multæ animæ sordes, ibi multis lacrymis vsus.

Σχόλιον ιθ'.

Ὅπου βάρος φορτίων, ἐκεῖ συμβοηθοῦντος χρεία. καὶ ὅπου βόρβορος ψυχῆς, ἐκεῖ δακρύων χρεία. ιθ'.

Scholion 20.

20. Gratus diuinæ voluntatis odor est sanitas animæ, contrà verò diuina voluntate excidere est pestis animæ in mortem vergentis.

****

Σχόλιον κ'.

Ὑγεία ἐστὶ ψυχῆς, ἡ τοῦ θείου θελήματος εὐωδία. ὥσπερ δὴ ἔμπαλιν, τὸ ἐκπεσεῖν τοῦ ἀγαθοῦ θελήματος, νόσος ἐστὶ ψυχῆς τελευτώσης εἰς θάνατον. κ'.

****

Scholion 21.

21. Quisquis verbũ veritatis admittit, Deum recipit, testante Domino: *Qui vos*, inquit, *recipit, me recipit.*

Matth. 10. v. 40.

Σχόλιον κα'.

Ὁ δεχόμενος λόγον ἀληθείας, ὑποδέξεται τὸν θεὸν, λέγει. φησὶ γὰρ ὁ κύριος, ὁ δεχόμενος ἡμᾶς ἐμὲ δέχεται. κα'.

Scholion 22.

22. Mens bono fine commota inueniet veritatem, sed ex vitiosè affectu incitata non assequetur illam.

Σχόλιον κβ'.

Νοῦς ἐξ ὀρθότητος κινούμενος, εὑρίσκει ἀλήθειαν. ὁ δὲ ἐκ πάθους τινὸς, ἀποτεύξεται αὐτῆς. κβ'.

Scholion 23.

23. Animæ faciem, potentias seu facultates animæ appellauit. ex naturalibus enim signis hostes nostri dæmones, statum affectionum, & inclinationum nostrarum colligunt, & perspiciunt. nam ex vi sua ad cogitatiónes nostras penetrare non possunt. solas suas fraudes ingerunt; & expectant quo cum sensu insidias illorum, & suggestiones admittamus seu excipiamus: & cùm non videant, per ignauiam tamen nostram, vt videant efficimus.

Σχόλιον κγ'.

Πρόσωπον ψυχῆς, τὰς δυνάμεις εἴρηκε τῆς ψυχῆς, καὶ γὰρ ἐκ τῶν αἰνιγμάτων τῶν ψυχικῶν διαθέσεων, καὶ μιμήσεων ἡμῶν βλέπουσιν τὴν κατάστασιν οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν δαίμονες. ἐπεὶ οὐκ ἐξ ἑαυτῶν γινώσκουσι τὰς ἡμῶν διανοίας, μόνας δὲ τὰς ἰδίας τέχνας ἐπισπείρουσι, καὶ ἐκδέχονται τὸ μετὰ ποίας διαθέσεως εἰσδεχόμεθα τὰς ἐπιβουλάς· καὶ μὴ ὁρῶντας, ὁρᾷν ποιοῦμεν αὐτοὺς διὰ τῆς ἡμῶν ῥαθυμίας. κγ'.

Σχόλιον κδ'.

κδ'. Πολλοὶ τὴν δυσχέρειαν ὁρῶντες τοῦ σταδίου φασὶ, ὅτι χρηστὸν, καὶ ἐλαφρὸν Χριστὸς τὸν ζυγὸν ὀνομάζων, πῶς βιάζονται οἱ αἴροντες; ἀγνοοῦντες, ὡς οἶμαι, ὅτι πρὸς τὴν ἀποκαραδοκίαν τῆς ἀναπαύσεως, καὶ ἀπολαύσεως τοῖς ἀφορῶσιν ἐλαφρὰ, καὶ εὐχερῆ εἴρηνται· τοῖς δὲ χαμερπέσι καὶ σκληρὰ, καὶ ἀπροσπέλαστα. καὶ γὰρ ὁ δυσαποσπάστως ἔχων περὶ τὰ κάτω, βιάζεται πρὸς τὴν ἄνοδον· οὕτω καὶ ὁ νεανίσκος πάντα ποιῆσαι ὁμολογήσας, πρὸς τὸ τελειότατον ἀπεσφάλη. ὁ δὲ πάντα ἀποτιναξάμενος, κοῦφος ὑπερνήχεται τὸν ἀέρα τοῦτον.

Scholion 24.

Complures spectata religiosi stadij difficultate dicunt, cùm Christus iugum suũ suaue & leue affirmet, quomodo vim faciunt, qui tollunt illud? ignari, vt reor, quòd iis omnia leuia & facilia dicta sint, qui ad solicitam futuræ quietis & voluptatis, seu fructus expectationem respiciunt: illis verò qui humi repunt, seu ad hæc terrena tantùm respiciunt, aspera & intolerabilia. qui enim ægre ab his infimis auellitur, non nisi per vim ad superiora enititur. Sic adolescens Euangelicus omnia se mandata seruasse professus, ad perfectionem inuitatus defecit. qui verò omnia humana ab se excussit, leuis, & expeditus super hunc aëtem natat & euolat. 24.

Σχόλιον κε'.

κε'. Ἀγαθὸν ἀνδρὶ, ὅταν ἄρῃ ζυγὸν ἐκ νεότητος αὐτοῦ.

Scholion 25.

Bonum est viro, si ab adolescentia sua iugum portauerit. 25. Thren.3.

Σχόλιον κϛ'.

κϛ'. Πρὸς τὴν ἐνέργειαν τῶν φλεγμάτων, καὶ τῶν παθῶν, θυμοῦ φημὶ, καὶ ἐπιθυμίας, ὡς διὰ χειρῶν, τῶν ἐνεργειῶν οἱ πονηροὶ ἕλκουσιν ἡμᾶς δαίμονες.

Scholion 26.

Ad ardentissimarum affectionum & perturbationum, iræ inquam, & concupiscentiæ, opera nos, improbi dæmones, tanquam manibus quibusdam actionum pertrahunt. 26.

Σχόλιον κζ'.

κζ'. Ταῦτά τινες ἁπλῶς ἀναγνόντες, καὶ ἀδιακρίτως βίᾳ ἑαυτοὺς ἐκδόντες διαπεφωνήκασιν. οὐ πᾶσιν οὖν, ἀλλὰ τοῖς δυνατοῖς, καὶ σῶμα σφριγῶν ἔχουσι, καὶ χάριν ἐν τούτοις λαβοῦσι, ταῦτα νομοθετεῖ ὁ πατήρ. τοῖς δὲ λοιποῖς κατὰ δύναμιν αὐτὸ δουλαγωγεῖν, προνοίας αὐτοῦ εἰς ἐπιθυμίαν μὴ ποιουμένοις.

Scholion 27.

Hæc nonnulli simplici nimis animo lectitantes, imprudenter illata sibi vi defecerunt. Non omnibus ergo hæc præscripsit Climacus, sed iis duntaxat, qui sufficientes ad eam rẽ vires haberent, quorúmq; corpus nimis lasciuiret, & qui gratiam à Deo accepissent. Reliquis autem, vt pro sua quisque facultate, & viribus illud in seruitutem redigeret, & prouideret, ne in prauas cupiditates, seu concupiscentias prolaberetur. 27.

Σχόλιον κη'.

κη'. Ὁ ἀβουλήτως κοπιῶν καθολικῶς πτωχεύει. ὁ δὲ μετ᾽ ἐλπίδος τρέχων, δίπλουτος ἔσται.

Scholion 28.

Qui inconsideratè se nimium fatigat, omninò ad mendicitatem redigitur. Qui cum spe currit, tanto ampliùs locupletabitur. 28.

Codex Augustanus ita habet.

Οἷς μὴ ὑπάρχει κυβέρνησις, πίπτουσιν, ὥσπερ φύλλα, καὶ οἱ ἀβουλήτως κοπιῶντες καθολικῶς πτωχεύουσιν. οἱ δὲ μετ᾽ ἐλπίδος τρέχοντες δίπλουτοι ἔσονται.

Augustanus codex.

Qui duce & gubernatore carent, tãquam folia decidũt: & qui inconsideratè laborant, ad extremam mendicitatem rediguntur. Qui autem cũ spe currunt, duplo ampliùs ditabuntur.

Σχόλιον ἄλλο.

Μὴ ἀπαναίνου μανθάνειν, κἂν λίαν φρόνιμος τυγχάνῃς. ἡ γὰρ οἰκονομία τοῦ θεοῦ ὠφελιμωτέρα ἐστὶ τῆς ἡμετέρας φρονήσεως.

Scholion aliud.

Nunquam recuses discere, quantumuis sapias: vtilior est enim diuinæ gubernationis ratio nostrâ prudentia.

Aliud.

Quòd tibi videris bene agere, noli bonum putare, nisi à viris piis tanquam testibus comprobetur.

Scholion 29.

29. Abiicere bona facilè est: comparare autem difficile: duos enim satellites vitium habet, quibus grauiter virtutem hinc & inde oppugnat: hinc per excessum vrgens, inde per defectum: virtus autem in medio consistens aduersus * alterutrum hostium semper cogitur depugnare.

* vicissim aduersus vtrumque.

Scholion 30.

30. Et rursum: *Si consenserint duo*, hoc est peccator & monitor, qui peccatorē hortatur, vt à malis operibus desistat:& reprehēsus paruerit reprehendenti ipsum, de omni peccato quod petierint, dabitur à Deo venia illi qui peccauit. Et iterum: *Si cōsenserint duo* in bonis operibus, quodcūque petierint, quod sit ad salutem petentium, dabitur illis à Deo. Voluntatem enim timentium ipsum faciet, & liberabit illos ex multis tribulationibus.

Ἄλλο.

Μὴ ὃ δοκεῖς πεπρᾶχθαι καλὸν, ἀγαθὸν ἡγοῦ εἶναι· ἀλλὰ τὸ μαρτυρούμενον ὑπὸ ἀνδρῶν εὐσεβῶν.

Σχόλιον κθʹ.

Ἀποβαλεῖν μὲν τὰ χρηστὰ ῥᾷον· κτήσασθαι δὲ οὐ ῥᾷον. δύο γὰρ ἡ κακία δορυφόρους ἔχουσα χαλεπῶς πέφυκε καταπολεμεῖν τὴν ἀρετὴν, ἔνθεν, κἀκεῖθεν διὰ τῆς ὑπερβολῆς ἐφισταμένη, καὶ τῆς ἐλλείψεως. ἡ δὲ ἀρετὴ ἐν μόνῃ φυομένη τῇ μεσότητι πρὸς ἑκάτερον βιάζεται τῶν πολεμίων ἀνταγωνίζεσθαι. κθʹ.

Σχόλιον λʹ.

Καὶ πάλιν, ἐὰν συμφωνήσωσι δύο. τουτέστιν ὁ ἁμαρτάνων, καὶ νουθετῶν αὐτὸν ἀποστῆναι τῶν κακῶν ἔργων· καὶ ὑπακούσῃ ὁ ἐλεγχθεὶς τῷ ἐλέγχοντι αὐτὸν περὶ πάσης ἁμαρτίας, οὗ ἐὰν αἰτήσονται, δοθήσεται παρὰ θεοῦ ἄφεσις τῷ ἡμαρτηκότι. καὶ πάλιν ἐὰν συμφωνήσωσι δύο ἐν ἀγαθοῖς ἔργοις, ὃ ἐὰν αἰτήσωνται πρὸς τὸ συμφέρον, δοθήσεται αὐτοῖς ἐκ θεοῦ. θέλημα γὰρ τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιήσει, καὶ ῥύσεται αὐτοὺς ἐκ πολλῶν θλίψεων. λʹ.

GRADVS II.

De exuendis affectibus, omnibúsque curarum molestiis abiiciendis.

1. VI Deum ex animo [1] diligit: qui ad cælum toto [2] pectore adspirat; qui in lapsibus suis emendandis vehementer desudat; qui futuri iudicij supplicia sempiterna pertinaci memoria reuoluit; qui assiduè versatur in formidine & expectatione animi à corpore digressionis, is omnem affectum & studium erga pecunias & opes, erga parentes & humanam gloriam, erga fratres & amicos, erga omnia denique mortalia, quæ terram sapiunt, non solùm procul habet abiicítque, sed omnem sensum, omnémque curam de his

2.

ΛΟΓΟΣ βʹ.

Περὶ ἀπροσπαθείας, ἤγουν ἀλυπίας.

Ὁ ἐν [α] ἀληθείᾳ τὸν κύριον ἀγαπήσας· ὁ ἐν [β] ἀληθείᾳ τῆς μελλούσης βασιλείας ἐπιτυχεῖν ἐπιζητήσας· ὁ ἐν ἀληθείᾳ πόνον περὶ τῶν ἑαυτοῦ πταισμάτων ἐσχηκώς· ὁ ἐν ἀληθείᾳ μνήμην κολάσεως κτησάμενος, καὶ κρίσεως αἰωνίου· ὁ ἐν ἀληθείᾳ φόβον τῆς ἑαυτοῦ ἐξόδου ἀναλαβών· οὐκ ἔτι ἀγαπήσει· οὐκ ἔτι φροντίσει, ἢ μεριμνήσει, οὐ χρημάτων, οὐ κτημάτων, οὐ γονέων, οὐ δόξης τοῦ βίου, οὐ φίλου, οὐκ ἀδελφῶν, οὐδενὸς ἐπιγείου τὸ παράπαν· ἀλλὰ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν σχέσιν, πᾶσαν τὴν περὶ τούτου

α. β.

φροντίδα ἐκτιναξάμενος, καὶ μισήσας· ἔτι καὶ τὴν ἑαυτοῦ σάρκα· πρὸς τούτοις
γ. γυμνὸς, καὶ ἀμέριμνος, καὶ ἀόκνως Χριστῷ ἀκολουθεῖ, πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀεὶ βλέπων, καὶ τὴν ἐκεῖθεν βοήθειαν ἀναδεχόμενος, κατὰ τὸν εἰπόντα ἅγιον· ἐκολλήθη ἡ ψυχή μου ὀπίσω σου, καὶ τὸν ἄλλον τὸν ἀείμνηστον εἰρηκότα· ἐγὼ δὲ οὐκ ἐκοπίασα κατακολουθῶν σοι, καὶ ἡμέραν, ἢ ἀνάπαυσιν ἀνθρώπου οὐκ ἐπεθύμησα
δ. κύριε. ^δ αἰσχύνη μεγίστη ὑπάρχει τὸ πάντα τὰ προειρημένα καταλιπόντας μετὰ τὴν κλῆσιν ἡμῶν, ἣν ὁ κύριος κέκληκεν ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἄνθρωπος, τινὸς φροντίζειν μὴ δυναμένου ἡμᾶς εὐεργετῆσαι ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἀνάγκης ἡμῶν, ἤγουν τῆς ἐξόδου. τοῦτο γάρ ἐστιν ὅπερ εἶπεν ὁ κύριος, στραφῆναι εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ μὴ εὑρεθῆναι εὔθετον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁ κύριος ἡμῶν τὸ εὐόλισθον ἡμῶν τῶν εἰσαγωγικῶν γινώσκων, καὶ ὡς εὐχερῶς ἐν τοῖς κοσμικοῖς συνδιάγοντες, ἢ συντυγχάνοντες, πάλιν ἐπὶ τὸν κόσμον στρεφόμεθα, φησὶ πρὸς τὸν εἰρηκότα αὐτῷ· ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθεῖν
ε. θάψαι τὸν πατέρα μου· ^ε ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. οἱ δαίμονες μετὰ τὴν ἀποταγὴν, λοιπὸν τοὺς ἐλεήμονας ἡμῖν, καὶ συμπαθεῖς τῶν κοσμικῶν μακαρίζειν ὑποτίθενται· καὶ ἑαυτοὺς ἀποστερήσαντας. σκοπὸς δὲ τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν διὰ νόθου ταπεινώσεως, ἢ πρὸς τὸν κόσμον ἡμᾶς ἐπιστρέψαι, ἢ μένοντας μοναχοὺς πρὸς τὴν ἀπόγνωσιν κατακρημνίσαι. ἔστιν εὐτελίζειν τοὺς ἐν κόσμῳ διὰ οἴησιν, καὶ ἔστιν αὐτοὺς ἀπόν-

excussam abiectámque, & cum his suum ipsius quoque corpus odio persequitur,[3] nudúsque & 3.
omni cura vacuus impigrè Christum sequitur, semper ad cælum anhelans, & promissum inde auxilium ex oraculo vatis expectans: *Adhæsit anima mea post* Psal.63.
te. Et alterius nunquam tacendi vatis: *Ego autem non sum fatigatus* Hier.17.
te sequendo; nec diem, neque requiem hominis quæsiui.[4] Turpissimum est 4.
omninò, nos abiectis omnibus, quæ supra memorauimus, post vocationem, qua non homo nos, sed dominus ad militiam euocauit, quærere aliquid, quod nobis in vltimæ necessitatis articulo, &
decessu non hilum prosit. Hoc Luc.9.
enim est quod monet Dominus, ne conuertamur retrorsum, & fiamus inepti ad regnum Dei. Dominus haud ignarus nostræ tironum inconstantiæ, & quàm facili negotio, ex vsu, & familiaritate externorum, ad ea, quæ spreuimus, reuertamur, petenti illi, vti sibi copiam faceret patris sui sepeliendi: [5] *Dimitte*, in- 5.
quit, *mortuos sepelire mortuos suos.* Luc.9.
Suggerunt nobis dæmones post rerum humanarũ abdicationem vt beatos prædicemus illos, qui in egentes sunt benigni, nósque miseros dictitare, quod eiuscemodi misericordia omni virtute destituti simus. Consilium autem hostium est, vti nos per demissionis speciem, aut ad profanam sæculi vitam retrahant; aut in religione perseuerantes ad desperationis laqueum adigant. Sunt qui alios in sæculo versantes per animi elationem præ se contemnunt; sunt qui eosdem absen-

tes despiciunt, vt ipsi non despe-
rent, & animum ampliore spe fir-
ment. Audiamus Dominum ado-
lescenti illi, qui diuinorum præ-
Matth.10. ceptorum leges ferè omnes cu-
stodierat, suadentem: *Vnum tibi*
6. *deest, vt vadas & [6] vendas omnia*
quæ possides, & des pauperibus, vt
ipse pauper aliorum misericor-
diæ indigeas, & stipem accipias.
Quicunque impigrè & strenuè
religiosæ vitæ stadium decurre-
re cœpimus, attentè pensitemus,
quo pacto Dominus omnes sæ-
culares & viuentes, [7] tamen mor-
7. tuos iudicarit; quando illi dixit:
Relinque mortuos seculares, mor-
Luc.9. *tuos suos* [8] corpore, sepelire. Ni-
8. hil opes adolescentem illum, quo
minus ad baptismum accederet,
impediuerunt. Frustra proinde
sunt, qui stolidè contendunt iu-
ueni baptismi suscipiendi gra-
tiâ, vt omnia venderet, impe-
ratum fuisse. Satis sit nobis hæc
Christi talis auctoritas ad cer-
tissimam maximæ cuiusdam glo-
riæ, quæ professioni nostræ est
promissa testificationem. Quæ-
rendum porrò, quid sit quam-
obrem illi, qui in mediis sæculi
turbis versantur, & peruigiliis,
ieiunationibus, laboribus, ma-
lorúmque omnium perpessioni-
bus sese affligant, quando ad vi-
tam solitariam, tanquam ger-
manæ virtutis exploratricem, &
lusti stadij circum, seu scamma
transeunt, priores vitæ exercita-
9. tiones, tamquam [9] adulterinas &
spurias prætermittant? Animad-
uerti plurima, & diuersi generis
virtutum plantaria, ab iis, qui in
mundo degunt, consita, tan-
quam ex occulti cuniculi ven-
tosæ gloriæ sentina irrigari, at-

τας ἐξουθενεῖν, διὰ τὸ φυγεῖν τὴν
ἀπόγνωσιν, καὶ τὴν ἐλπίδα προσκλή-
σασθαι. ἀκούσωμεν οὖν τοῦ κυρίου
πρὸς ἐκεῖνον τὸν νεανίσκον, τὸν πάσας
σχεδὸν τὰς ἐντολὰς ἐργασάμενον εἰ-
ρηκότα· ὅτι ἕν σοι λείπει, τὸ [ς] πω- ς.
λῆσαι τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δοῦναι πτω-
χοῖς, καὶ ἑαυτὸν πτωχὸν καταστῆσαι ἐ-
λεημοσύνην δεχόμενον.
Οἱ προθύμως καὶ ζέως διαδραμεῖν
βουλόμενοι, συνεχῶς ἐπισκεψώμεθα
πῶς ὁ κύριος πάντας τοὺς ἐν κόσμῳ
διατρίβοντας, καὶ ζῶντας [ζ] νεκροὺς κα- ζ.
τεδίκασεν, εἰπὼν πρός τινα· ἄφες
τοὺς νεκροὺς κοσμικοὺς, τοὺς τῷ σώ-
ματι [η] νεκροὺς θάψαι· οὐδὲν ἐκώλυσε τὸν η.
νεανίσκον ἐκεῖνον ὁ πλοῦτος προσελ-
θεῖν τῷ βαπτίσματι. ἐματαιώθησαν
τοίνυν φάσκοντές τινες, ὅτι τοῦ βαπτί-
σματος χάριν ὁ κύριος πωλῆσαι αὐ-
τὸν τὸν πλοῦτον διετάξατο. ἀρκείτω
ἡμῖν εἰς μεγίστην πληροφορίαν τῆς
μεγίστης δόξης τοῦ ἡμετέρου ἐπαγγέλ-
ματος, ἡ τοιαύτη πληροφορία· ζη-
τητέον πῶς οἱ ἐν κόσμῳ διάγοντες, καὶ
ἀγρυπνίαις, καὶ νηστείαις, καὶ κόποις, καὶ
κακοπαθείαις διατρίβοντες, ἐν μονή-
ρει βίῳ ὥσπερ ἐν δοκιμαστηρίῳ, καὶ
σκάμματι ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἀναχω-
ροῦντες, τὴν προτέραν ἄσκησιν αὐτῶν
τὴν νενοθευμένην, [θ] καὶ ἐπίπλασον οὐκ θ.
ἔτι μετέρχονται; ἑώρακα πλεῖστα, καὶ
διάφορα φυτὰ τῶν ἀρετῶν παρ' αὐ-
τῶν ἐν κόσμῳ καταφυτευόμενα·
καὶ ὥσπερ ἐξ ὑπονόμου βορβόρου,
ὑπὸ τῆς κενοδοξίας ποτιζόμενα, καὶ

ὑπὸ φαντασμοῦ κελευόμενα, καὶ
ὑπὸ ἐπαίνων κοπριζόμενα· καὶ
μέντοι μεταφυτευθέντα ἐν γῇ ἐρή-
μῳ, καὶ ἀβάτῳ κοσμικῶν, καὶ
ἀνύδρῳ κενοδοξιακοῦ, καὶ βρω-
μώδους ὕδατος, εὐθέως ἐπεξηράν-
θησαν. οὐ γὰρ πεφύκασι τὰ ἔνυ-
δρα φυτὰ ἐν σκληροῖς, καὶ ἀνύ-
δροις γυμνασηρίοις καρποφορεῖν.
ι'. εἴ τις [ι'] κόσμον ἐμίσησεν, οὗτος λύ-
πην διέφυγεν. εἰ δέ τις πρός τι τῶν
ὁρωμένων προσπάθειαν κέκτηται,
ια'. οὐδέπω [ια'] λύπης λελύτρωται. πῶς
γὰρ ἂν καὶ μὴ λυπηθήσεται ἐπὶ
τῇ στερήσει τοῦ ἀγαπωμένου; ἐν πᾶσι
μὲν πολλῆς ἡμῖν χρεία τῆς νήψεως,
ἐπιπλεῖον δὲ τούτῳ προσεκτέον
νουνεχῶς περὶ τῶν λοιπῶν. πολ-
λοὺς τεθεάκαμεν ἐν κόσμῳ ὑπὸ με-
ριμνῶν, καὶ φροντίδων, καὶ ἀδο-
λεσχιῶν, καὶ ἀγρυπνιῶν σωματικῶν
τὴν τοῦ οἰκείου σώματος μανίαν
ἐκφυγόντας· ἐν ἀμεριμνίᾳ δὲ
πάσῃ ἐπὶ τὸν μονήρη βίον ἐληλυ-
θότας· οἱ τοιοῦτοι ἐλεεινῶς ὑπὸ τῆς
ιβ'. τοῦ σώματος κινήσεως [ιβ'] ἐρρυπώ-
θησαν· προσέχωμεν ἑαυτοῖς μή-
ποτε ἐπὶ τὴν στενὴν, καὶ τεθλιμ-
ιγ'. μένην [ιγ'] ὁδὸν λέγοντες ὁδεύειν, τὴν
πλατεῖαν, καὶ εὐρύχωρον κατερχόν-
ιδ'. τες ἐπλανήθημεν. [ιδ'] στενὴν ὁδὸν
ἐμφανίσει σοι θλίψις κοιλίας, στά-
σις παννύχιος, μέτρον ὕδατος, ἄρ-
του ἔνδεια, ἀτιμίας πόμα καθάρ-
σιον· μυκτηρισμοί, καταγέλωτες,
ἐμπαιγμοί, ἐκκοπὴ θελημάτων οἰ-

quæ ex oftentatione quadam fu-
fcepta, laudibúfque velut fter-
core nutrita & inquinata, poft-
quam in fola eremi loca, & fe-
cularibus inuia tranflata funt,
nulláque graueolentis profana-
rum rerum vligine tincta, repen-
tè exaruiffe. Neque enim in hu-
mido natæ ftirpes folent in afpe-
ris aridífque religiofæ difcipli-
næ officinis fructus gignere. Qui
[10] mundum odit, is triftitiam ef- 10.
fugit. Qui rerum adhuc adfpe-
ctabilium defiderio trahitur, is
[11] nondum ab animo mœftitiam 11.
abfterfit. Quonam pacto enim
non triftetur is, qui rebus priua-
tur iis, quarum amore detinetur?
Omnibus quidem in rebus opus
eft nobis valde fobria mente; fed
hoc præ cæteris eft nobis maxi-
mè curandum. Haud paucos no-
tauimus, dum adhuc in ftrepitu
negotiorum fæculi verfarentur,
præ curarum, folicitudinum, nu-
garum, peruigiliarum conten-
tione & labore, corporis fui fu-
riofam tyrannidem effugiffe:
eofdem tamen poftea quàm fe
ad religiofæ quietis, & fecretæ
vitæ filentium contulerunt, per
refractarios corporis motus, mi-
ferandum in modum [12] inqui- 12.
natos & pollutos effe. Studiosè
attendamus, ne dum verbo nos
per anguftam & arduam virtu-
tis [13] viam incedere profitemur, 13.
rè ipfa latam & fpaciofam per
imprudentiam incedamus. [14] An- 14.
guftæ viæ veftigia tibi prodet
ventris afflictio, ftatio pernox,
aquæ etiam bibendæ modus, pa-
nis, feu menfæ frugalitas, igno-
miniæ poculum animum repur-
gans; farcafmorum, irrifionum,
ludibriorum tolerantia, volun-

tatum propriarum abdicatio, of-
fensionum patientia, nulla aduer-
sus nostri contemptum obmur-
muratio, exantlatus contumelia-
rum impetus; si lædentem te for-
titer toleres; si obtrectantē æquo
animo sustineas; si contemptus
non irascaris; si damnatus te hu-
milies. Beati qui semitam hanc,
15. ex supra memoratis viis,[15] ingre-
diuntur; ipsorum est enim re-
gnum cælorum. Nullus religio-
sus in cælestem thalamum ad co-
ronam immortalitatis referen-
dam admittetur, qui non & pri-
mam, & alteram, & tertiam ab-
dicandi se rationem obseruat: vt
omnibus, inquam, rebus, homi-
nibus, parentibúsque nuntium
remittat: voluntatem inde suam
proscribat & recidat: ac demum
inanis gloriæ, quæ ex obedien-
tiæ obsequio nasci solet, retun-
Isa.52. dat. *Exite è medio eorum, sepa-*
16. *ramini, &*[16] *immunda seculi no-*
lite tangere, inquit Dominus.
Quis enim apud illos vmquam
admiranda aliqua perpetrauit?
quis mortuis vitam reddidit?
quis dæmones profligauit? ne-
mo. Hæc enim omnia religioso-
rum virorum sunt præmia, quæ
mundus capere non potest. Nam
si posset, ad quid religiosa exer-
citatio? quorsum ab sæculo se-
cessio? Quando suggerentibus
dæmonibus animi nostri memo-
riâ parentum, aut fratrum inca-
lescunt, ad arma precum confu-
giamus, ignísque æterni recor-
datione nos contra inflamme-
17. mus, vt[17] importunum cordis
incendium grauioris, & num-
quam finiendi incendij metu
18. extinguamus. Qui[18] nullam ad
rem se affici putat, & tamen

κείων, προσκρούσεων ὑπομονή,
περιφρονήσεως ἀγνωσία, ὕβρεων
βία, ἀδικούμενον ὑπομένειν ἰσχυ-
ρῶς, καταλαλούμενον μὴ ἀγανα-
κτεῖν, ἐξουδενούμενοι μὴ ὀργίζεσθαι,
κατακρινόμενον ταπεινῶσαι. μακά-
ριοι οἱ τὴν ὁδὸν τῶν προειρημένων
ὁδῶν [ιε] πορευόμενοι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ιε'.
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. οὐδεὶς
ἐν τῷ οὐρανίῳ νυμφῶνι * στεφα- * A. στεφανώσεως ἀξιωθήσεται.
νηφορεῖν ἐλεύσεται, μὴ τὴν πρώ-
την, καὶ δευτέραν, καὶ τρίτην ἀπο-
ταγὴν ἀποταξάμενος· λέγω δὴ
τὴν πάντων πραγμάτων, καὶ ἀνθρώ-
πων, καὶ γονέων, καὶ τὴν ἐκκοπὴν τοῦ
ἰδίου θελήματος· καὶ τρίτην ἀπο-
ταγὴν τῆς κενοδοξίας, τῆς ἐπακο-
λουθούσης τῇ ὑπακοῇ. ἐξέλθετε ἐκ
μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε· [ις] καὶ ις'.
ἀκαθαρσίας κόσμου μὴ * ἅπτεσθε * ἅψησθε.
λέγει κύριος· τίς γὰρ παρ' ἐκείνοις
θαύματα πεποίηκε πώποτε; τίς νε-
κροὺς ἤγειρε; τίς δαίμονας ἀπήλασεν;
οὐδείς. ταῦτα γὰρ πάντα μοναχῶν τὰ
ἔπαθλα, ἃ ὁ κόσμος χωρῆσαι οὐ
δύναται· εἰ γὰρ ἠδύνατο, περὶ τί ἡ
ἄσκησις, ἤγουν ἡ ἀναχώρησις; ὁπό-
ταν οἱ δαίμονες μετὰ τὴν ἀποταγὴν
τῇ πρὸς τοὺς γονεῖς ἡμῶν μνήμῃ, καὶ
ἀδελφοὺς, καὶ καρδίαν ἡμῶν ἐκθερ-
μαίνωσι, τότε ἡμεῖς τῇ προσευχῇ
κατ' αὐτῶν ὁπλισώμεθα, καὶ τῇ τοῦ αἰω-
νίου πυρὸς μνήμῃ ἑαυτοὺς πυρώσωμεν,
ἵνα τῇ τούτου ὑπομνήσει τὸ ἄκαιρον
[ζ] τῆς καρδίας πῦρ κατασβέσωμεν. ζ'.
[ιη] εἴ τις ἀπροσπαθῶς πρὸς * οἱονοῦν ιη'. * οἱονοῦν.
πρᾶγμα

πρᾶγμα διακεῖσθαι νομίζει. ἐπεὶ δὲ τῇ τούτου ἀποστερήσει τὴν καρδίαν λελύπηται, ὁ τοιοῦτος τελείως ἑαυτὸν ἠπάτησεν. ὅσοι νέοι περὶ τοὺς τῶν σωμάτων ἔρωτας, καὶ τὴν τρυφὴν ἐμμανῶς διάκεινται, καὶ τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ προσελθεῖν βούλονται, πάσῃ νήψει καὶ προσευχῇ ἑαυτοὺς γυμνάσωσι, καὶ πείσωσι
ιθ: πάσης [ιθ'] τρυφῆς, καὶ πονηρίας ἀπέχεσθαι· μήπως γένωνται αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν πρώτων. ὁ λιμὴν καὶ σωτηρίας, καὶ κινδύνων πρόξενος, καὶ τοῦτο γινώσκουσιν οἱ τὴν νοητὴν θάλασσαν πλέοντες. ἐλεεινὸν δὲ ἰδεῖν θέαμα, τοὺς ἐν τῷ πελάγει διασωθέντας, ἐν τῷ λιμένι ναυαγήσαντας.

Δευτέρα ἀνάβασις· ὁ τρέχων μὴ τὴν σύζυγον, ἀλλὰ τὸν Λὼτ μιμούμενος φεύγῃ.

cùm desiderandum quid est, dolet, seipse planissimè decipit. Adolescentes amoribus & deliciis corporis penitus immersi, quando ad religiosæ vitæ disciplinam transire cupiunt, sobrietati & orationibus se totos adducant, sibíque ab omni corporis [19] gaudio, luxu, & nequitia 19.
abstinendum existiment, ne posteriora illorum fortè fiant peiora prioribus. Matth. 12.
Portus (hoc est religio) & potest esse salutis, & exitij occasio: quod haud ignorant ij, qui fretum hoc spirituale traiiciunt. Lamentabile spectaculum est, post traiectum mundi pelagus, in religionis portu cernere naufragantes.

Alter hic gradus est, vti Lothum, non Lothi vxorem, fugiendo imitere.

ΣΧΟΛΙΑ, ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον δεύτερον.

Περὶ ἀπροσπαθείας.

Σχόλιον α'.

α: ΟΣΤΙΣ ἐν ἀπαθείᾳ, καὶ συμπαθείᾳ ἀμετάτρεπτος πρὸς τὴν ἀγάπην ἕστηκεν, οὗτος ἐν ἀληθείᾳ ἀγαπᾷ τὸν ἀγαπώμενον. τὸ δὲ τιθέναι τὸν νοῦν πρὸς πάθη, καὶ φροντίδας τὰς κατὰ κόσμον, πρὸς τὰ, ἀφ' ὧν ἐξελήλυθεν ἐπιστραφῆναι ἐστίν.

Σχόλιον τοῦ Μεγάλου Βασιλείου β'.

β. Λυθῆναι δεῖ τὸν δεσμὸν τῆς προσπαθείας τοῦ βίου, τὸν γὰρ ἀληθινῶς τῷ θεῷ κατακολουθήσειν μέλ[...]. τοῦτο δὲ διὰ παντελοῦς ἀναχωρήσεως, καὶ λήθης τῶν παλαιῶν ἠθῶν κατορθοῦται. ὡς εἰ μή γε ἀποξενώσωμεν ἑαυτοὺς καὶ συγγενείας σαρκικῆς, καὶ κοινωνίας βίου, ὡσπερεὶ πρὸς ἕτερον βίον διὰ τῆς σχέσεως μεταβάντες, κατὰ τὸν εἰπόντα·

SCHOLIA AD GRADVM SECVNDVM.

De exuendis affectibus erga res mortales.

Scholion 1.

1. QVICVMQVE in animi tranquillitate & affectu immotus persistit, hic verè diligendum diligit. Mentem verò ad affectus, & curas rerum sæcularium transferre, est reuerti ad ea quæ deseruit.

Scholion Basilij Magni 2.

2. Quisquis Deum verè sequi studet, oportet vt à vinculis affectionum huius vitæ soluatur. hoc autem rectè fiet, si ab hominum tumultu omnino recesserimus, & prioris vitæ mores, & consuetudines æterna obliuione sepeliuerimus. Nisi quippe nos ab necessitudinibus sanguinis, & propinquitatis seiunxerimus, & affectu animi velut in alteram vitam transiuerimus, quemadmodum ille di-

Ad Philip. c.3.v.20. xit: *Nostra autem conuersatio in cælis est,* fieri nullo modo potest, vt metam nobis propositam attingamus, Deóque placeamus, Domino sic absolutè pronunciante, *Quoniam omnis ex vobis, qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Luc. 14. v. 33.

Scholion 3.

3. Hoc ergo primum est, quo par est verum & sincerum Christianum potissimũ exui & nudari, mali inquam erga vitia & varia, & diuersa, per quæ inquinatur anima, affectus. Sed enim quod secundus gradus, seu sermo præscribit, ponendus etiam & exuendus affectus est erga bona.

Dauidis Hieremiæ 4.

4. Per abdicationem vitæ secularis feliciter (ait) progredi eum, qui ad sublimem religionis vitam aspirat, eo quòd multum animæ negotium rerum corporearum cura & solicitudo facessat.

Aliud Scholion.

Omnis erga res mundi affectionis abdicatio, & cum humili sensu, veráque pœnitentiâ contemptio vehemẽter prosunt animæ in mortis necessitate constitutæ.

Scholion 5.

5. Quemadmodum moritur mundo, qui mundi affectiones & sensum superat, ita moritur vitæ, qui vitæ præcepta non facit. Et quemadmodum animal cùm non amplius mouetur, & nihil agit, mortuum dicimus, ita religiosus, qui per abnegationem volũtatum suarum, eò quod non sequatur studia vitæ, verè secundum spiritalem sensum, mortuus & est, & dicitur.

Scholion 6.

6. Bona vendere & dare pauperibus, & tollere crucem suam, & sequi se Dominus præcepit, vt nobis ostenderet, quod voluntatem propriam rescindere sit saluari. Quod cùm audisset (ille Euangelicus adolescens) tristis factus vehementer abiit. Didicerat enim quod parum, aut nihil negotij sit, dare sua pauperibus præ illo quod etiam tollenda crux sit. dare enim sua pauperibus vna quædam virtus est, quam homo dum crucem tollit, facit. Crux verò ipsa, cessatio est ab omni peccato, & parit charitatem. sine charitate quippe neque crux est. Dum enim suam quis voluntatem exscindit, hoc ipso acquirit ab omni prauo affectu liberationem, ex qua ad perfectam cum Deo aspirat animi tranquillitatem.

ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει. ἀμήχανον ἡμᾶς περιγενέσθαι τοῦ σκοποῦ τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως, τοῦ κυρίου ὁριστικῶς εἰπόντος οὕτως. ὅτι πᾶς ἐξ ὑμῶν ὃς οὐκ ἀποτάσσεται τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής.

Σχόλιον γ'.

Τὸ μὲν οὖν προηγούμενόν ἐστιν, ὃ μάλιστα προσήκει τὸν ὄντως γυμνωθῆναι χριστιανὸν, τὰ κατὰ κακίας πάθη, τὰ ποικίλα τε, καὶ διάφορα, δι' ὧν μολύνεται ἡ ψυχή. χρὴ δὲ κατὰ δεύτερον λόγον, καὶ τὴν τῶν ὑπαρχόντων προσπᾶσθαι. γ.

Δαβὶδ Ἱερεμίας δ'.

Ἀποταγὴν κατορθωθῆναι τὸν πρὸς τὸν ὑψηλὸν ἀποβλέποντα βίον. διότι πολὺν παρέχει περισπασμὸν τῇ ψυχῇ ἡ τῶν ὑλικῶν πραγμάτων φροντίς τε, καὶ ἐπιμέλεια. δ.

Σχόλιον ἄλλο.

Πάσης σχέσεως ἀπόθεσις, καὶ καταφρόνησις μετὰ φρονήματος ταπεινοῦ, καὶ μετανοίας εἰλικρινοῦς εὐεργετήματά ἐστι τῆς κατὰ τὴν ἔξοδον ἀνάγκης.

Σχόλιον ε'.

Ὥσπερ γὰρ νεκροῦται τῷ κόσμῳ, ὁ τὰ ἰδιώματα τοῦ κόσμου ὑπεκδραμών. οὕτω νεκροῦται τῇ ζωῇ, ὁ τὰ τῆς ζωῆς μὴ ποιῶν ἐντάλματα. ἐπεὶ καθὼς διὰ τὸ ἀκίνητον, καὶ ἀνενέργητον γενέσθαι τὸ ζῶον, νεκρὸν εἶναι φαμέν. οὕτω καὶ διὰ τὸ μὴ ἐπακολουθεῖν τῇ ζωῇ, διὰ τῆς ἀπαρνήσεως τῶν θελημάτων, νεκρὸς νοητὸς, καί ἐστι, καὶ λέγεται. ε.

Σχόλιον ς'.

Ὑπάρχοντα πωλῆσαι καὶ δοῦναι πτωχοῖς, καὶ ἆραι τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖν αὐτῷ ὁ κύριος διεκελεύσατο, δεικνύων ἡμῖν ὅτι τὸ κόψαι τὸ θέλημα, τοῦτ' ἔστι τὸ σωθῆναι. ἀκούσας γὰρ περίλυπος ἐγένετο σφόδρα, καὶ ἀνεχώρησεν. ἔμαθε γὰρ ὅτι οὐκ ἔστι κόπος τὸ δοῦναι τὰ ἑαυτοῦ τοῖς πτωχοῖς, μία ἀρετή ἐστι, καὶ ποιεῖ αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος διὰ τοῦ [illegible]άσαι τὸν σταυρόν. ὁ δὲ σταυρὸς κατάργησίς ἐστι πάσης ἁμαρτίας, καὶ τίκτει τὴν ἀγάπην, καὶ χωρὶς ἀγάπης οὐδὲ σταυρός. ἐκ τοῦ γὰρ κόπτειν τινὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, κτᾶται τὴν ἀπροσπάθειαν, καὶ ἐκ τῆς ἀπροσπαθείας ἔρχεται σὺν θεῷ εἰς τὴν τελείαν ἀπάθειαν. ς.

Σχόλιον ζ′.

ζ. Αἰσθητῶς καὶ νοητῶς· διχῶς γὰρ εἴρηται νέκρωσις. ἔστι νεκρὸς, θανὼν διὰ τὸ ἀκίνητον, καὶ ἀνενέργητον. καὶ ἔστι νεκρὸς, ὁ τῇ ψυχῇ νεκρωθεὶς, διὰ τὸ μὴ ἀκολουθεῖν τῇ ζωῇ.

Σχόλιον η′.

η. Νέκρωσον τὴν κακίαν, ἵνα μὴ νεκρὸς ἀναστῇ, καὶ ἐκ μικροῦ θανάτου εἰς μέγαν μεταβῇς.

Σχόλιον θ′.

θ. Νόθος ἄσκησις, ἡ δι' ἔπαινον ἀνθρώπων γενομένη. τὸ δὲ μετὰ δοκιμασίας πατέρων τελούμενον, γνήσιον κατὰ τὸν λέγοντα. ὅτι ἀφ' ἑαυτοῦ ποιῶ οὐδέν. ὃ μετὰ τοῦ τέλειον εἶναι, τηρεῖται καὶ ἀκενόδοξον.

Σχόλιον ι′.

ι. Κόσμον λέγει ὑλικὸν ἡ γραφὴ, τὰ ὑλικὰ πράγματα. καὶ κοσμικοί εἰσιν οἱ τούτοις τὸν νοῦν ἐνασχολοῦντες, πρὸς οὓς καὶ λέγει ἐντρεπτικώτερον. μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν κόσμῳ. ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου ἐστί. καὶ τὰ ἑξῆς.

Σχόλιον ια′.

ια. Μὴ νομίσῃς ὅτι τοῦ χρυσίου, καὶ τοῦ ἀργυρίου ἡ κτῆσις μόνη φιλοκτημοσύνη ἐστίν. ἀλλὰ παντὸς ὁτιοῦν, ἐν ᾧ τὸ θέλημά σου κρέμαται.

Σχόλιον ιβ′.

ιβ. Γίνεται τοῦτο ἐξ ἀμελείας, ἐξ ἀπροσεξίας, ἐξ οἰήσεως, ἐξ ἰδιορυθμίας, καὶ ἐκ τῶν παιδευόντων ἐγκαταλείψεως, ὅπερ κίνδυνος τοῦ προεστῶτος.

Σχόλιον ιγ′.

ιγ. Ὁδοὺς ἡ γραφὴ τὰς ἀρετὰς ὀνομάζει. μεῖζον δὲ πασῶν ἀρετῶν ἡ ἀγάπη καθέστηκε. διὰ τοῦτο λέγει ὁ Ἀπόστολος, καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν δείκνυμι. ὡς καταφρονεῖν πείθουσαν ὕλης ἁπάσης, καὶ μηδὲν τῶν προσχείρων προτιμήσασθαι τῶν αἰωνίων.

Σχόλιον ιδ′.

ιδ. Ἐπειδὴ αἱ θλίψεις, καὶ οἱ κίνδυνοι ἀποκτείνουσι τὴν ἡδυπάθειαν, ἡ δὲ ἀνάπαυσις τρέφει, καὶ αὔξει αὐτήν. διὰ τοῦτο μακάριοι, οἱ τὴν τεθλιμμένην ὁδὸν ὁδεύοντες.

Σχόλιον ιε′.

ιε. Κατ' αὐτὸ τοῦτο καὶ τὴν ξενιτείαν ὁρίζονται

Scholion 7.

Quâ sensu, quâ ratione. Duplicem 7.
enim dictum est esse mortificationem.
Est mortuus qui motu, & actione caret:
& est mortuus, qui mortificatus animo,
non viuit secundum sensum vitæ sæcularis.

Scholion 8.

Neca malitiam, ne mortuus (sensus) 8.
resurgat, & ex praua morte ruina ingens
sequatur.

Scholion 9.

Exercitatio ficta & spuria est, quæ pro- 9.
pter humanam laudem suscipitur. quod
per patrum spiritualium probationem
perficitur, sincerum est, vti testatur qui
dicit: *Quia à me ipso facio nihil.* Quod Ioan. 8.
cum perfectione coniunctum est, etiam v. 28.
vana gloria vacat.

Scholion 10.

Mundum scriptura sacra vocat nego- 10.
tia mundana & sæcularia: mundani sunt
qui mentem huiusmodi negotiis occupant,
quos acrius hortatur: *Nolite diligere* 1. Ioan. 2.
mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Con- v. 15.
cupiscentia oculorum, & superbia vitæ
non est ex Deo, sed ex mundo est, & quæ
sequuntur.

Scholion 11.

Non est quod existimes auri tantum, 11.
& argenti possessionem auaritiæ nomine
contineri: auaritia est à quocumque tua
voluntas pendet.

Scholion 12.

Hoc fit ex negligentia, & remissione 12.
attentionis, suique ipsius existimatione;
proprio iudicio; informantium, seu instituentium
cessatione, quod periculum religiosi præsidis est.

Scholion 13.

Vias scriptura virtutes appellat. Vir- 13.
tutum autem omnium princeps est charitas.
propterea dixit Apostolus: *Et ad-* 1. Cor. 12.
huc excellentiorem viam demonstro, quæ v. 31.
persuadeat vt omnia corporea contemnatis,
& nihil præsentium æternis præponatis.

Scholion 14.

Cùm afflictiones & pericula mactent 14.
voluptatem, quies autem alat & augeat
eandem; beati sunt qui viam arctam ingrediuntur
& incedunt.

Scholion 15.

Eodem modo secessum à sæculo defi- 15.
niunt, vt peregrinus religiosus deserat

pecunias, opes, corpora, gloriam, voluntatem suam.

Scholion 16.

16. Non quatenus homo factus, & creatus est, dicitur impurus: sed quatenus peruersa sua voluntate à Deo declinauit. Omnis autem à Deo impurus habetur, qui est arrogans. Impuritas mundi est, quicquid voluptatem, res corporeas, & vanam gloriam sectatur.

Scholion 17.

17. Importunum ignem vocat, quod cupiditatem & affectum erga cognatos, & res mundanas accendat, & inflammet nos, vt in eorum affectu hæreamus. Opportunus enim est, qui à charitate Dei profectus accenditur.

Scholion 18.

18. Omnis rei quæ in sensum cadit cogitatio, in qua mens diu hæret, omnino, quòd affectum habeas ad illam ostendit.

Scholion 19.

10. Luxuria; propter fornicationem, & mentis obscurationem: malitia autem, propter reprehensionum querelas.

χρημάτων, κτημάτων, σωμάτων, δόξης, καὶ θελήματος.

Σχόλιον ις.

Οὐ καθὸ ἐκτίσθη, καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος λέγεται ἀκάθαρτος. ἀλλὰ καθὸ τοῖς θελήμασι ἐξετράπη. καὶ ἀκάθαρτος παρὰ κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος. ἀκαθαρσία κόσμου τὸ φιλήδονον, τὸ φιλόϋλον, τὸ φιλόδοξον. ις.

Σχόλιον ιζ.

Ἄκαιρον πῦρ λέγει, ὅτι τῆς ἐπιθυμίας, καὶ προσπαθείας τῆς συγγενῶν, καὶ τῆς τοῦ κόσμου ἀνάπτων, καὶ ἐκκαῖον ἡμᾶς εἰς τὸ εἰσέτι τῇ αὐτῶν προσπαθείᾳ ἐμμένειν. εὔκαιρον γὰρ τὸ ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ ἐκκαιόμενον πῦρ. ζ.

Σχόλιον ιη.

Πᾶν νόημα πράγματος αἰσθητοῦ, ἐν ᾧ ἐγχρονίζει ὁ νοῦς, πάντως ὅτι πάθος ἔχει πρὸς αὐτὸ δείκνυσι. ιη.

Σχόλιον ιθ.

Τῆς τρυφῆς. διὰ τὴν πορνείαν, καὶ τὴν τοῦ νοὸς σκότωσιν· τῆς δὲ πονηρίας διὰ τὸ μεμψίμοιρον. ιθ.

GRADVS III.

De peregrinatione, siue De fuga mundi & ingressu religiosæ vitæ.

1. PEREGRINATIO, seu fuga sæculi, est omnium commodorum, quæ ab destinata te pietatis meta præpediunt, in omnem vitam repudiario. Peregrinatio est morum disciplina, ignora sapientia, abhorrens à publico sensus, * abdita vita, non apparens finis & scopus, tacita meditatio, despicientiæ appetentia, desiderium afflictionis, diuini affectus argumentum, amoris copia, vanæ gloriæ proscriptio; altum silentium. Solet præterea & hæc cogitatio ab ipso statim principio Domini sectatoribus, tanquam igne cælesti succensis assiduè, ve-

* dissimulata.

ΛΟΓΟΣ Γ.

Περὶ ξενιτείας.

Ξενιτεία ἐστὶ κατάληψις ἀνεπίστροφος πάντων τῶν ἐν τῇ πατρίδι, πρὸς τὸν τῆς εὐσεβείας σκοπὸν ἡμῖν ἀντιπραττόντων. ξενιτεία ἐστὶν ἀπαρρησίαστον ἦθος, ἄγνωστος σοφία, ἀδημοσίευτος σύνεσις, ἀπόκρυφος βίος, ἀθεώρητος σκοπός, ἀφανὴς λογισμός, εὐτελείας ὄρεξις, στενοχωρίας ἐπιθυμία, πόθου θείου ὑπόθεσις, ἔρωτος πλῆθος, κενοδοξίας ἄρνησις, σιωπῆς βυθός. πέφυκέ πως, καὶ οὗτος ὁ λογισμὸς ἐν προοιμίοις τοῖς ἐρασταῖς κυρίου ἀεννάως, καὶ ἐπιτεταμένως ἐνο- α.

Mendosus hic cod. M. sequor Augustanum.

χλεῖν, ὡς ἐνδεῖῳ πυρί· λέγω δὲ ὁ
* Α.οἰκείων. τῶν * ἰδίων μακρισμὸς, σκοπῷ ἀ-
τελείας, καὶ θλίψεως, προτρε-
πόμενος τῶν ἐραστὰς τοῦ τοιούτου
καλοῦ. πλὴν καθ' ὅσον μέγας, καὶ
ἀξιέπαινός ἐστι, κατὰ τοσοῦτον πολ-
λὴν, καὶ τὴν διάκρισιν κέκληται.
β'. οὐ γὰρ πᾶσα β' ξενιτεία ἄκρως
* γινομένη. * γινομένη καλή· εἰ πᾶς προφή-
της ἄτιμος ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι,
ὡς φησιν ὁ κύριος, σκοπήσωμεν
μή πως γένηται ἡμῖν ξενιτεία κε-
νοδοξίας ὑπόθεσις. ξενιτεία γάρ
γ'. ἐστιν ὁ γ' πάντων χωρισμὸς, διὰ
τὸ τὸν λογισμὸν ποιῆσαι θεοῦ ἀ-
χώριστον. ξενιτεία ἐστὶν ἀνεμπλήστου
δ'. πένθους ἐραστὴς, καὶ ἐργάτης. δ' ξέ-
νος ἐστὶν ὁ πάσης ἰδίων, καὶ ἀλ-
λοτρίων σχέσεως φυγάς· μὴ ἀνά-
μενε ἐπὶ τὴν μονίαν, ἢ ἐπὶ τὴν
ξενιτείαν ἐπειγόμενος τὰς φιλο-
κόσμους ψυχάς· διότι ὁ κλέ-
πτης ἀνυπονόητος. πολλοὶ συσῶσαι
πειραθέντες ῥαθύμους, καὶ ὀκνη-
ροὺς, συναπώλοντο, τοῦ πυρὸς τῷ
χρόνῳ ἀποσβεσθέντος. δεξάμενος
φλόγα τρέχε. οὐ γὰρ γινώσκεις,
τὸ, πότε σβέννυται, καὶ ἐν σκο-
τίᾳ σε καταλήψει. ἄλλους μὲν σῶ-
σαι οὐ πάντες ἀπαιτούμεθα. φη-
σὶ γὰρ ὁ θεῖος Ἀπόστολος· ἄρα
οὖν ἕκαστος ἡμῶν ἀδελφοὶ, πε-
ρὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ θεῷ.
καὶ πάλιν· ὁ διδάσκων, φησὶν,
ἕτερον σεαυτὸν οὐ διδάσκεις. ὥσπερ
ἔλεγε· περὶ ἄλλων μὲν οὐκ οἶδα·

hementérq; obstrepere & incumbere, sciunctio & separatio ab suis, quæ non alio fine fit, quàm studio proprij contemptus & afflictionis, quo ad tantum decus Dei amatores impelluntur. quæ quidem quáto sublimior est, maioréque laude dignior, tanto maiore iudicio & prudétia indiget.
Neque enim omnis[2] secessio ma- 2.
gno animi impetu facta probanda est. Nam si, teste Domino, nul- Matth.13.
lus in patria Propheta non contemnitur, videndum est ne fugiendo patriam, patriam quæramus, hoc est vanæ gloriæ segetem metamus. Est enim secessus hic nihil aliud, quàm vt cogita-
tione ab rebus[3] omnibus separe- 3.
ris, pro eo quod mens tua non separatur à Deo. Hæc pere-
grinatio est, assidui luctus cul- 4.
trix & effectrix.[4] Peregrinus est, qui omnem ad sua, & aliena affectum fugit. Tu (qui solitudinem cogitas) noli expectare dum se tui familiares ab mundi negotiis expediant, ne te mors vti fur inopinatò deprehendat. Haud pauci sanè, dum ignauos & desides, quos seruare secum cupiebant, præstolati sunt, calore cælestis flammæ sensim refrigescente, cum illis perierunt. Ergo concepto hoc intra te diuini amoris incendio curre; cùm ignores quando extinguatur, & te in tenebris relictú destituat. De aliorum periculo non ab omnibus nobis reposcetur ratio, vti diui-
nus docet Apostolus: *Itaque vnus-* Ad Rom.4.
quisque nostrûm pro se rationem, & 2.
fratres, Deo reddet. Et iterum: *Qui doces alium, te ipsum non doces.* perinde quasi diceret: De aliis quidem haud scio: seipsum certè

quisque nosse penitus, & seruare cogitur. Peregrinabundus caue vagabundum & voluptarium dæmonem: Peregrinatio enim illi occasionem propinat. Præclarum est omni rerum humanarum affectu vacare, quam rem
5. efficit hic secessus. Qui [5] Christi causa peregrinatur, nullius rei desiderio trahitur, nisi Christi; alioqui errabundus animi sui affectus morbósque sequi videbitur. Qui mundum deseruisti, quæ mundi sunt ne contigeris. Amant enim sopita desideria reuiuiscere. Eua ægrè à paradiso auulsa est: religiosus spontè animi à patria exulat. Illa enim lignum inobedientiæ rursum concupitura erat: hic certissimum salutis periculum per cognatos aditurus.
6. Refuge [6] non secus atque à flagro, loca quæ tibi lapsus & peccati occasionẽ præbent. Pomum absens non ita perpetuò appetitur, ac præsens. Nec iste te dolus astúsq; stygiorum tenebrionum fugiat. Suggerunt enim nobis ne ab hominum turbis secedamus, quod magnum inde gloriæ præmium simus relaturi, si fœminam oculis contemplati, ab illa tamen nos abstinuerimus. Non sunt hi nobis audiendi, imò contra nitendum. Quando à familiaribus & domesticis vnum alterúmve, aut complures etiam annos seiuncti, qualemqualem in solitudine pietatis fructũ tulimus, dolorémque de exacta cum peccatis vita cum luctu concepimus, & continentiam cõparauimus, tum verò nobis ineptæ mox cogitationes de repetẽda patria occursant, vti multis, quos ante morũ prauitate offendimus, exemplo

ἑαυτοὺς δὲ πάντες πάντως. ξενιτεύων ἀσφαλίζου τὸν γυρευτὴν, καὶ φιλήδονον δαίμονα. ἡ γὰρ ξενιτεία ἀφορμὴν αὐτῷ δίδωσι. καλὴ ἡ ἀπροσπάθεια, ταύτης δὲ ξενιτεία μήτηρ. ὁ [5] ξενιτεύσας διὰ τὸν κύριον, οὐκ ἔτι σχέσεις ἔχηκεν, ἵνα μὴ φανῇ διὰ πάθη πλαζόμενος. ὁ κόσμου ξενιτεύων, μηκέτι κόσμου προσψαύσῃς· πεφύκασι γὰρ τὰ πάθη φιλεπίστροφα εἶναι. ἐξορίζεται ἀκουσίως ἡ Εὔα τοῦ παραδείσου, καὶ μοναχὸς ἑκουσίως τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος. ἡ μὲν γὰρ πάλιν τοῦ ξύλου τῆς παρακοῆς ἐπιθυμεῖν ἔμελλεν. ὁ δὲ κίνδυνον ἐκ τῶν κατὰ σάρκα συγγενῶν πάντως ὑφίστατο. [6] ἀπόφευγε ὡς ἀπὸ μάστιγος, τοὺς τῶν πτωμάτων τόπους. καρποῦ γὰρ μὴ παρόντος οὐ συνεχῶς ὀρεγόμεθα. μὴ δὲ τοῦτο ὁ τρόπος, καὶ δόλος τῶν κλεπτῶν λανθανέτω σε· ὑποβάλλουσι γὰρ ἡμῖν τῶν κοσμικῶν μὴ χωρίζεσθαι, πολὺν τὸν μισθὸν ἡμᾶς λέγοντες κομίζεσθαι, εἴπερ ὁρῶντες τὸ θῆλυ ἑαυτῶν κρατήσωμεν, οἷστισιν οὐ πείθεσθαι δεῖ, μᾶλλον δὲ τοὐναντίον ποιεῖν. ὅταν τῶν οἰκείων ἡμῶν ἐπὶ χρόνον, ἢ χρόνους διαχωρίσαντες μικράν τινα εὐλάβειαν, ἢ κατάνυξιν, ἢ ἐγκράτειαν ἑαυτοῖς περιποιησώμεθα· τότε λοιπὸν οἱ λογισμοὶ τῆς ματαιότητος ἐπιστάντες προβάλλεσθαι ἡμῖν πάλιν ἐπὶ τὴν οἰκείαν πατρίδα ἐπιτρέπουσιν εἰς οἰκοδομὴν πολλῶν, φησὶν, καὶ τύ-

πον, καὶ ὠφέλειαν τὴν τὰς πράξεις
ἡμῶν τὰς ἀθεμίτους σκοποιούντων. εἰ δὲ
τοῦ λόγου, τοῦ φίλης γνώσεως εὐπο-
ροῦντες τυγχάνομεν, τότε λοιπὸν ὡς
σωτῆρας ψυχῶν, καὶ διδασκάλους
ἡμᾶς ἐν αὐτῷ κόσμῳ ὑποβάλλου-
σιν, ἵνα τὰ ἐν τῷ λιμένι συναχθέν-
τα καλῶς, ἐν τῷ πελάγει κακῶς
ζ. σκορπίσωσι. μὴ τὴν [7] γυναῖκα,
η. ἀλλ' αὐτὸν τὸν Λὼτ μιμεῖσθαι σπου-
δάσωμεν· ψυχὴ γὰρ [8] στραφεῖσα
ὅθεν ἐξῆλθεν, ὡς τὸ ἅλας μωραν-
θήσεται, καὶ ἀκίνητος λοιπὸν μένει.
φεῦγε Αἴγυπτον ἀμεταστρεπτί. αἱ γὰρ
στραφεῖσαι καρδίαι ἐκεῖ τὴν γῆν
τῆς ἀπαθείας Ἱερουσαλὴμ οὐκ ἐθεά-
σαντο. ἔστιν ἐν προοιμίοις διὰ τὸ
νηπιῶδες ἀπολίποντας τὰ οἰκεῖα,
καὶ τελείως καθαρθέντας, πρὸς αὐ-
τὰ συμφερόντως ἐπιστραφῆναι,
ἴσως σκοπῷ τοῦ μετὰ τὸ σωθῆναι
σῶσαί τινας. καίπερ ἐκ θεοῦ Μω-
σῆς ἐκεῖνος ὁ θεόπτης, πρὸς σω-
τηρίαν τοῦ ὁμοφύλου γένους ἀπο-
σταλείς, πολλοὺς ἐν Αἰγύπτῳ τοὺς
κινδύνους, ἤγουν ἐν τῷ κόσμῳ τοὺς
σκοτασμοὺς ἔσχηκε. καλὸν λυπῆσαι
γονεῖς, καὶ μὴ κύριον· ὁ μὲν γὰρ
καὶ ἔπλασε, καὶ ἔσωσεν· οἱ δὲ πολ-
λάκις οὓς ἠγάπησαν, ἀπώλεσαν, καὶ
τῇ κολάσει παρέδωκαν· ξένος
θ. ἐκεῖνός ἐστι· ὁ ὡς [9] ἀλλόγλωσσος
ἐν ἑτερογλώσσοις· * ἐν γνώσει καθή- *ἀδιεσπ.
ι. μενος. οὐ [10] μισοῦντες ἡμεῖς τοὺς
οἰκείους ἑαυτῶν, ἢ τοὺς τόπους ἀνα-
χωροῦμεν, μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τὴν ἐκ

vitæ nouáque viuendi ratione
ad imitationem permoueamus.
Quòd si qua nobis dicendi fa-
cultas, aut aliqua rerum cogni-
tio inerit, tum nos eximios alio-
rum magistros, & doctores du-
ctoresque salutis in populo fore
prædicant, * vti collectum in *vt bene parta, malè dissipemus.
portu thesaurum in * pelagus *in mari dissipemus.
spargamus. Lotum, non [7] vxo- 7.
rem Loti imitari studeamus.
Nam [8] quisquis ad ea vnde abiit 8.
reuertitur, tanquam sal infatua-
bitur, & deinceps (vt statua illa)
immotus obdurescet. Ægyptum
sine spe reditionis fuge: nam
quorum animi cordáve illuc re-
uersa sunt, sedem pacis & tran-
quillitatis Hierusalem non vi-
derunt. Sunt tamen qui primùm
innocétiæ tuendæ causa patriam
deseruere, ac demum confirmato
repurgatóque animo, non sine
fructu, ad eandem reuiserunt, eo
reor animo, vti partam sibi sa-
lutem, aliis etiam nonnullis im-
pertirentur. Quando diuinus ille
spectator, & contemplator nu-
minis Moyses ad gentem suam,
publicæ salutis causa, à Deo re-
missus, multos periculorum ca-
sus adiit, multáque mundi cali-
gine, & nocte sæpè inuolutus est.
Præstat offendere parentes, quàm
Dominum parentum: hic enim
te formauit & liberauit: illi sæ-
pè, quos dilexerunt, perdidere,
æternísque inferorum cruciati-
bus tradidere. Peregrinus est, qui
velut mutus inter [9] peregrinæ 9.
linguæ gentes omnium intelli-
gens moratur. Cùm relictâ pa-
triâ in solitudinem secedimus,
non id domesticorum, vel loco-
rum [10] odio facimus: absit hoc à 10.
nobis piaculum: sed inde fugi-

mus vt damnum nobis illorum causa imminens euitemus. Quemadmodum aliis omnibus in rebus, ita in hac quoque re Dominus nobis magister, & exemplum extitit. Videtur enim, & ipse sæpe parentes suos reliquisse. Nam cùm ab quibusdam
Matth.12. audiret, *Mater tua & fratres tui quærunt te*; optimus magister, & præceptor noster ex-
* sine malo affectu. templo odium * absque odio nobis exemplo ostendit, quando dixit: *Mater mea & fratres mei sunt, qui faciunt voluntatem patris mei, qui est in cælis.* Pater tuus sit, qui te possit & velit ab onere peccatorum leuare.
* compunctio. mater tua * luctus super peccatis, qui animi sordes abstergat: frater qui te ad rerum cælestium cursum adiuuet, tecúmque vt commilito laboret ac pugnet. Quære tibi coniugem nunquam separandam, assiduam mortis meditationem. Nati tui charissimi, sint perpetui gemitus cordis. seruus tuus sit cor-
11. pus tuum. " Amici cælitum legiones, quæ tibi, si familiares hic reddideris, in digressu animi à corpore, suppetias ibunt. Hæc est generatio quærentium
12. Psal.23. Dominum. " desiderium cæli, desiderium extinxit parentum.
* Deum & homines. Qui iactat se * vtrumque possidere, seipsum fallit, cùm audiat
13. Matth.6. reclamantem: " *Nemo potest duobus dominis seruire*, & quæ sequun-
Matth.10. tur. *Non veni*, inquit, *mittere pacem in terram* (parentum erga filios, & fratres qui seruire mihi decreuerunt) *sed bellum & gladium*, vt separem cultores Dei ab amatoribus mundi, terram à cælo, superbos ab submissis. De-

αὐτὴν ἡμῖν προσγινομένην βλάβην ἐκφεύγοντες. ὡς ἐν πᾶσι, καὶ ἐν τούτοις γίνεται ἡμῖν Χριστὸς τοῖς ἀγαθοῖς διδάσκαλος. φαίνεται γὰρ καὶ αὐτὸς τοὺς γονεῖς κατὰ σάρκα πολλάκις καταλιπών· καὶ παρά τινων ἀκούων, ἡ μήτηρ σου, καὶ οἱ ἀδελφοί σου ζητοῦσί σε· θᾶττον ὁ καλὸς ἡμῶν κύριος, καὶ διδάσκαλος ἀπαθὲς μῖσος * ὑπέδειξεν εἰπών. μήτηρ * φίλια.
μου, καὶ ἀδελφοί μου εἰσὶν οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ἔστω σου πατὴρ ὁ πρὸς τὸ φορτίον τῶν ἁμαρτημάτων συγκοπάσαι δυνάμενος, καὶ βουλόμενος, μήτηρ δὲ, ἡ κατάνυξις, ἡ ἀποπλῦναι σε τοῦ ῥύπου ἰσχύουσα· ἀδελφὸς δὲ, ὁ πρὸς τὸν δρόμον τὸν ἄνω συμπονῶν καὶ συναμιλλώμενος· κτῆσαι σύμβιον ἀναπόσπαστον μνήμην θανάτου. τέκνα δέ σου φιλητὰ ἔστωσαν στεναγμοὶ καρδίας. δοῦλον κτῆσαι σὸν σῶμα.
ια΄ " φίλους δὲ τὰς ἁγίας δυνάμεις, αἵτινες ἐν καιρῷ ἐξόδου ὠφελῆσαί σε δύνανται, ἐὰν φίλοι σου γίνωνται. αὕτη ἡ γενεὰ ζητούντων τὸν κύριον,
ιβ΄ " πόθος θεοῦ ἀπέσβεσεν πόθον γονέων. ὁ δὲ λέγων ἀμφότερα ἔχειν, πεπλάνηκεν ἑαυτὸν ἀκούων τοῦ λέγοντος· οὐδεὶς
ιγ΄ δύναται " δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, καὶ τὰ ἑξῆς. οὐκ ἦλθον, φησὶν ὁ κύριος, εἰρήνην βαλεῖν ἐπὶ τῆς γῆς (γονέων πρὸς υἱοὺς καὶ ἀδελφοὺς δουλεῦσαί μοι προαιρουμένους) ἀλλὰ μάχην καὶ μάχαιραν, διχάσαι φιλοθέους ἐκ φιλοκόσμων· ὑλικοὺς ἐξ ἀΰλων. φιλοδόξους ἐκ ταπεινοφρόνων. δι-

φαίνεται γὰρ κύριος ἐπὶ ἀμφιβολίᾳ
καὶ χωρισμῷ, διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν
ἀγάπην γινομένῳ. ὅρα ὅρα, μήπως
ὑδάτων τὰ πάντα σοι πεπληρωμένα,
φανῇ διὰ τὴν προσπάθειαν τῶν οἰ-
κείων σοι ἀγαπητῶν, καὶ τῷ κατακλυ-
σμῷ φιλονεικίας συναπέλθῃς. μὴ
οἰκτειρήσῃς γονέων ἢ φίλων δάκρυα·
εἰ δὲ μὴ, αἰωνίως μέλλεις δακρύειν.
ὁπόταν σε περικυκλώσωσιν ὥσπερ μέ-
λισσαι, μᾶλλον δὲ σφῆκες, θρῆνον
οἱ ἴδιοι ποιούμενοι ἐπὶ σοὶ, συντόμως
πρὸς τὸν θάνατον, καὶ τὰς πράξεις τὸ
τῆς ψυχῆς ὄμμα ἀμεταστρέπτως ἀ-
ιδ'. τένισον, ἵνα [ιδ'] πόνον πόνῳ διωκηθῇς
ἀποπέμψασθαι. ὑπισχνοῦνται δο-
ιε'. λίως ἡμῖν οἱ ἡμέτεροι, καὶ οὐχ [ιε'] ἡμέτεροι,
πάντα τὰ φίλα διαπράττεσθαι,
σκοπὸς δὲ τούτοις τῷ ἀρίστῳ ἡμῶν
ἐμποδίσαι δρόμῳ, εἶτ' οὕτως λοι-
πὸν πρὸς τὸν οἰκεῖον σκοπὸν ἡμᾶς
ἐπισπάσασθαι. ἡ τῶν τόπων ἡμῶν
ἀναχώρησις ἔσω, εἰς τὰ ἀπαρακλη-
τικώτερα, καὶ ἀκενοδοξότερα, καὶ τα-
πεινότερα μέρη· εἰ δὲ μὴ, μετὰ πα-
ις'. θους πετόμεθα. [ις'] ἀπόκρυπτε εὐγένειαν,
καὶ εὐδοξίαν μὴ ἀναπόμπευε, μήπως
εὑρεθῇς ἕτερος μὲν ἐν τῷ σώματι, ἕτερος
δὲ ἐν τοῖς πράγμασι διακείμενος. οὐ-
ιζ'. δεὶς [ιζ'] τοσοῦτον τῇ ξενιτείᾳ ἐκδέδω-
κεν ἑαυτὸν, ὡς ὁ μέγας ἐκεῖνος ὁ ἀκη-
κοώς· ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ
τῆς συγγενείας σου· καὶ ἐξ οἴκου τοῦ πα-
τρός σου καίπερ ἐν ἀλλογλώσσῳ, καὶ
βαρβαρώδει γῇ προσκαλούμενος.
ἔστιν ὅταν κύριος τὸν μέγαν τοῦτον τινὰ ξενι-

lectatur enim Dominus hac dis-
sensione & secessione suâ causâ
facta. Caue caue, ne omnibus
aquarum inundatione obrutis,
rerum domesticarum desiderio
tactus, & tractus simul illuuione
mundi inuoluaris. Non te paren-
tum & amicorum lacrymæ mo-
ueant, ne olim æternum plores.
Quando illi te velut apum exa-
mina, imò vesparum, cinxerint,
tuíque super te velut lessum &
lamentationem instituerint, ex-
templo animum pertinaciter ad
mortis meditationem, & labores
transfer, vt [14] laborem labore, 14.
tanquam clauum clauo pellas.
Pollicentur illi domestici nostri
(imò [15] alieni potiùs) nobis in 15.
speciem aureos montes, omniá-
que se nobis grata præstaturos,
sed eo fine, vti nos ab optimo sa-
lutis cursu præpediant, ac de-
mum ad sua studia votáque per-
trahant. Secedendum autem no-
bis est in ea loca, quæ minus ce-
lebritatis, consolationis & glo-
riæ habent. alioqui (velut aues)
cælum non animum mutabimus,
si cum cupiditatibus nostris auo-
labimus. Tege [16] generis nobili- 16.
tatem, & nominis claritudinem
noli iactare, ne aliud corpo-
re, aliud actionibus profitearis.
Nemo [17] admodum tam per- 17.
fectè rebus omnibus suis pere-
grinando renuntiauit, quàm ma-
gnus ille pater patrum Abraha-
mus, cui dictum: *Egredere de ter-* Gen. 12.
ra tua, & de cognatione tua, & de
domo patris tui; quamuis ad gen-
tem barbaram, & peregrinæ lin-
guæ euocaretur. Est cùm Domi-
nus etiam illum aliquem amplio-
ri gloria illustrauit, qui pro co-

natu ſuo omnia deſerēdo ſtuduit Abrahamum imitari. ſed tamen gloria hæc quamuis à Deo profecta per clypeum ſubmiſſionis declinanda eſt. Quando nos dæmones ob fugam ſæculi, tāquam de aliquo egregio facinore perpetrato, vel ipſi etiam homines, per laudem conantur extollere, tum ſubeat mentem noſtram meditatio recordatióque illius, qui noſtra cauſa è cælo in terram vſq; peregrinatus eſt: & nos in omnē ſæculorum æternitatem, nihil ſimile poſſe cognoſcemus. Vehemens eſt erga quemcumque, ſeu propinquorum, ſeu aliorum affectus, qui nos ſenſim ad mūdum poteſt retrahere, & ſalutaris ignē luctus penitus extinguere. Quēadmodum fieri non poteſt, vt altero oculorum cælum, altero terram reſpiciamus; ita nulla ratione fieri poteſt, vt is qui non perfectè penitúſq; omnibus charis, ſeu domeſticis, ſeu quibuſcūque aliis, corpore & animo renūciat, non *vltimum* ſalutis & animæ diſcrimen adeat. Nonniſi multo & graui labore, & ſudore mores noſtri emendantur. Et fieri poteſt, vt quod multo labore emendatum eſt, vno temporis puncto funditus peruertatur. Corrumpunt enim bonos mores colloquia praua, [18] vana & profana.

18. Secularia & non ſecularia, ſeu non decentia.

19. Quicūque [19] poſteà quàm rebus omnibus valedixit, ad vſum & familiaritatem profani vulgi & mundi reuertitur, is aut omnino eiſdem cum illis laqueis irretitur; aut animum rerum profanarum cogitationibus inquinat; aut ſi ipſe non inquinatur, inquinatos temerè damnat, adeóque ſemper ipſe cum ipſis inquinabitur.

πεύσαντα, ἐπὶ πλεῖον ὁ κύριος ἐδόξασεν. πλὴν εἰ καὶ δόξα θεόσδοτος, καλὸν αὐτὴν διὰ θυρεοῦ ταπεινώσεως ἀποστρέφεσθαι. ὁπηνίκα οἱ δαίμονες ὡς ἐπὶ μεγάλῳ κατορθώματι τῇ ξενιτείᾳ ἐπαινοῦσιν ἡμᾶς, ἢ καὶ οἱ ἄνθρωποι, τότε ἡμεῖς τοῦ δι' ἡμᾶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν ξενιτεύσαντος * ἀναλαμβάνωμεν ἔννοιαν, καὶ εὑρήσομεν ἑαυτοὺς εἰς αἰῶνα αἰῶνος ἀνταπληροῦν μὴ ἰσχύοντας. χαλεπὴ ἡ πρός τινα τῶν οἰκείων, ἢ καὶ ξένων προσπάθεια, ἡ δυναμένη κατὰ μικρὸν ἐπὶ τὸν κόσμον ἡμᾶς ἐπισπάσασθαι, καὶ τὸ πῦρ ἡμῶν τῆς κατανύξεως τελείως ἀποψυχρῶσαι. ὡς ἀμήχανον ἐνὶ μὲν ὀφθαλμῷ εἰς τὸν οὐρανόν· ἐνὶ δὲ εἰς τὴν γῆν νεύειν· οὕτως ἀδύνατον τὸν μὴ τελείως πάντων τῶν οἰκείων, καὶ ἀνοικείων τῷ λογισμῷ, καὶ τῷ σώματι ξενιτεύσαντα μὴ κινδυνεῦσαι κατὰ ψυχήν. κόπῳ πολλῷ, καὶ μόχθῳ κατορθοῦται ἐν ἡμῖν ἦθος χρηστὸν καὶ εὐκατάστατον, καὶ τῷ πολλῷ μόχθῳ κατορθούμενον δυνατὸν ἐν μιᾷ ῥοπῇ ἀπολέσθαι· φθείρουσι γὰρ ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί, καὶ ** κοσμικαί, καὶ ἄκοσμοι. ὁ * τοῖς κατὰ τὸν κόσμον μετὰ τὴν ἀποταγὴν συναναστρεφόμενος, ἢ πλησίον τυγχάνων. πάντως, ἢ ἐν τοῖς αὐτῶν περιπεσεῖται βρόχοις, ἢ τὴν καρδίαν ἐν τῇ περὶ τούτων ἐννοίᾳ μολυνεῖ, ἢ μὴ μολυνόμενος τοὺς μολυνομένους κατακρίνων, καὶ αὐτὸς σὺν αὐτοῖς μολυνθήσεται.

Περὶ ἐνυπνίων ἀκολουθούντων εἰσαγωγικοῖς.

Ὅτι μὲν τῆς ἡμετέρας γνώσεως ὁ νοῦς ἀτελὴς ὅλος, καὶ πάσης
* ἰσ δυνατόν. ἀγνοίας ἀνάπλεως, καὶ κρύπτειν * ἀδύνατον. λάρυγξ μὲν γὰρ βρώματα διακρίνει· ἀκοὴ δὲ νοήματα διαγινώσκει· ἀσθένειαν μὲν γὰρ ὀμμάτων ἐδήλωσεν ἥλιος· ἀγνωσίαν δὲ ψυ-
* C. A. χῆς ἐδήλωσε ῥήματα. πλὴν * ὁ τῆς ἀγάπης νόμος ἐστὶ πρὸς τὰ ὑπὲρ δύναμιν ἐκβιαστής. ἐκ οὖν οἶμαι· οὐδὲ γὰρ ὁρίζομαι· ἀκόλουθον μετὰ τοὺς τῆς ξενιτείας λόγους· μᾶλλον δὲ ἐν αὐτοῖς, μικρὰ περὶ τῶν ὀνείρων ἐντάξαι, ὅσον μηδὲ τούτου τοῦ δόλου τῶν δολίων
κ'. ἀμυήτους ὑπάρχειν ἡμᾶς. κ' ἐνύπνιόν
κα'. ἐστι νοὸς κίνησις ἐν κα' ἀκινησίᾳ σώ-
* C. A. ματος. Φαντασία ἐστὶν * ἀπάτη ὀφθαλμῶν ἐν κοιμωμένῃ διανοίᾳ. Φαντασία ἐστὶν ἔκστασις νοὸς ἐγρηγορότος σώματος. Φαντασία ἐστὶν
* nulla re subiecta, sine re. * ἀνυπόστατος θεωρία. ἡ αἰτία δι' ἣν μετὰ τὴν περιλαβοῦσαν τάξιν περὶ ὀνείρων λέγειν ἠβουλήθημεν, πρόδηλος· ὅταν καταλείψαντες διὰ τὸν κύριον τοὺς ἑαυτῶν οἴκους, καὶ οἰκείους, ξενιτείᾳ διὰ ἀγάπην θεοῦ ἑαυτοὺς πωλήσωμεν, τότε λοιπὸν οἱ δαίμονες δι' ἐνυπνίων θορυβεῖν δοκιμάσουσιν ἡμᾶς, τοὺς οἰκείους ἑαυτῶν ἡμῖν ὑποδεικνύντες· ἢ κοπτομένους, ἢ θνήσκοντας, ἢ ὑπὲρ ἡμῶν κατεχομένους, καὶ σινομένους. ὁ τοίνυν ὀνείροις πιστεύων ὅμοιός ἐστι τῷ τὴν σκιὰν ἑαυτοῦ κα-

De insomniis quæ fugam sæculi sequi solent. sub eod. gradu.

Aciem mentis nostræ planè hebetatam esse, cognitionem imperfectam & ignorantiæ plenam, dissimulari nullo modo potest. Palatus, seu gula de ciborum genere iudicat; aures de cogitationibus decernunt: oculorum hebetudinem sol deprehendit: animi imperitiam verba produnt. Enimuero lex charitatis nos etiam ad ea, quę vires ingenij nostri excedunt, tentanda vrget. Proinde censeo, etsi non pronuncio, post caput de fuga sæculi explicatum, cōsequens esse, vel potiùs coniunctum cū illo, vti pauca de insomniis tradantur, ne huius quoq; doli illorum veteratorum ignari simus. [20] Insomnium 20.
est agitatio mentis [21] quiescente 21.
corpore. Phantasia seu visum, est ludibrium oculorum in sopita mente. Phātasia seu visio, est auocatio animi ab corpore vigilāte. Phantasia est vacua rerum visio. Ratio quā ad dicendum de somniis, post institutam rerū tractandarum seriem, inducti sumus, in promptu est. Nam cùm post desertam Christi causa domum & domesticos, nos ipsos per fugam patriæ, rerum cælestium studio vendiderimus, tum per insomnia nos cacodæmones perturbare conantur: dum nobis domesticorum imagines repræsentant, & vel lamentantes exhibēt, vel morituri entes; vel nostra causâ afflictos, vel incommodis mactatos obiectant. Qui insomniis vt rebus veris ducitur, perinde facit atque is, qui persequitur vmbram

ſuam, eandémque conatur comprehẽdere. Dęmones fumos vanę gloriæ venditantes per ſomnum vaticinantur, futura ſagaciſſimè coniectantes, quæ nobis ingerũt ac denunciant, vt cum ea, quę per ſomnum vidimus, facta animaduerterimus, plenos ſtuporis & admirationis, tanquam rerũ futurarum præſenſionibus diuinitus illuſtratos, in ſuperbiam extollãt. Iis qui dæmoni fidem præbent, ſæpè vates fuit: Ab illis qui ipſius ſomnia contẽnunt, ſemper mendax deprehenſus eſt. Is cùm ſpiritus ſit, intuetur omnia quæ ſub complexu aëris fiunt. Cúmque morientem quépiam cognoſcit, promptis ad credẽdum per ſomnium aperit. Nihil futurorũ per præſcientiam cognoſcunt. Cæterùm etiam medici nobis mortem antè denunciare poterant. Sæpè in angelum lucis, aut martyrum formas verſi ſe nobis ſpectandos per ſomnum offerunt, gaudióque & animi elatione vbi expergefacti ſumus, impletos perdunt. Hoc tibi pro fraudis indicio ſignum accipe. Angeli nobis ſupplicia, iudicia, ſeiũctiones repræſentant, & ſomniantes pauidos mœſtóſque efficiunt. Quòd ſi in ſomniis cœperimus duci, aut credere, tunc etiam vigilãtibus illudent. Qui ſomniorum ludibriis trahitur, nullius penſi homo eſt. Qui * omnia prorſus vt inania reiicit, hic demum verè ſapiens credendus eſt. Quicumque tibi per ſomnum pœnas, & iudicia exhibent ſolis crede. Quòd ſi te ad deſperationem impellant, & hæc ab orco exiſtere ne dubita.

*Omnia nõ abſolutè, ſed quaſi prophetica læta, vana; alioqui nec ius quæ iudicia, & pœnas nobis exhibent credendum eſſet, quod eſt contra mox ſequẽtem ſententiam.

Tertium hoc curriculum SS. Trinitatis eſt ſymbolũ, quod ingreſſus, neq; dextrorſum flectas, neq; ſiniſtrorſum.

παρέχοντι, καὶ ταύτην κατέχειν δοκιμάζοντι. δαίμονες κενοδοξίας καθ' ὕπνους προφῆται, τὰ μέλλοντα ὡς πανοῦργοι τεκμαιρόμενοι, καὶ ταῦτα ἡμῖν προδιαγγελιζόμενοι· τῶν ὁραμάτων πεπληρωμένων ἡμεῖς ἐθαμβήθημεν, καὶ ὡς πλησίον τοῦ προγνωστικοῦ λοιπὸν ὑπάρχοντες χαρίσματος, τὸν λογισμὸν ἀνυψώσωμεν. ἐν τοῖς πειθομένοις τῷ δαίμονι πολλάκις προφήτης ἐγένετο· ἐν τοῖς δὲ ἐξουθενοῦσιν αὐτὸν, ἀεὶ ἐψεύσατο. πνεῦμα ὂν γὰρ ἐν τοῖς τοῦ ἀέρος τούτου ἑώρακεν, καὶ νοήσας αὐτὸν θνήσκοντα, δι' ἐνυπνίου ἐν τοῖς κουφοτέροις προεφήτευσεν· οὐδὲν τῶν μελλόντων ἐκ προγνώσεως οἴδασιν· ἐπεὶ οἱ φαρμακοὶ ἡμῖν, καὶ τὸν θάνατον προλέγειν ἐδύναντο. εἰς ἄγγελον φωτὸς, καὶ μαρτύρων εἶδος πολλάκις μετασχηματίζονται, καὶ ἡμᾶς προσερχομένους αὐτοῖς καθ' ὕπνους ὑπέδειξαν· διυπνισθέντας δὲ χαρᾷ, καὶ οἰήσει κατεβάπτισαν. τοῦτο δὲ σοι ἔσται τὸ σημεῖον πλάνης· κολάσεις καὶ κρίσεις, καὶ χωρισμοὺς ὑποδεικνύουσιν ἄγγελοι· διυπνισθέντας ἐντρόμους, καὶ σκυθρωποὺς ἀπεργάζονται. ὁπόταν ἐν τοῖς ὕπνοις τοῖς δαίμοσι πείθεσθαι ἀρξώμεθα, τότε λοιπὸν καὶ ἐγρηγορότας ἐμπαίζουσιν. ὁ ἐνυπνίοις πεισθεὶς εἰς ἅπαν ἀδόκιμος· ὁ δὲ πᾶσιν ἀπιστῶν, φιλόσοφος οὗτος· πᾶσι σοι τοῖς κόλασιν, καὶ κρίσιν διαγγελιζομένοις πίστευε μόνοις· εἰ δὲ ἀπόγνωσίς σοι διενοχλεῖ, καὶ ταῦτα ἐκ δαιμόνων.

*Ὁ τρίτος τριάδος ἰσάριθμος δρόμος· ὁ ἐπιβεβηκὼς μὴ περιβλέψῃ δεξιὰ, ἢ ἀριστερά.

*C. A. ὁ τρίτος ἐν τύποις τριάδος ὁ δρόμος· εἰς ὃν ἐμβὰς μηδόλως ἀποκλίνῃς, μὴ δεξιοῖς τούτου, μηδ' εὐωνύμοις.

ΣΧΟ-

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον τρίτον.

Περὶ ξενιτείας.

Σχόλιον α'.

α'. Ἤγουν, συγγενῶν, κτημάτων, χρημάτων, βρωμάτων, παθῶν, μετεωρισμῶν, τόπων, δόξης καὶ λοιπῶν.

Σχόλιον ἄλλο.

Ξένος ἐστὶν ὁ κατὰ διάνοιαν ἔξω γενόμενος πάντων τῶν βιωτικῶν.

Σχόλιον ἄλλο.

Ξένος ἐκεῖνος, οὗ ξένα τὰ τοῦ κόσμου.

Ἄλλο.

Ἐὰν ξενιτεύσῃς διὰ τὸν θεὸν μὴ θελήσῃ συμμίξαι ἑαυτὸν μετὰ τῶν ἐν τῷ τόπῳ, μηδὲ τὸν λόγον σου συμμίξῃς μετ' αὐτῶν. ἐπεὶ συμφέρει σοι σχεδὸν εἶναι μετὰ τῶν κατὰ σάρκα συγγενῶν σου μᾶλλον.

Σχόλιον β'.

β'. Ὅταν ὁ ξενιτεύων ἄρξηται ἀνακαλύπτειν εὐγένειαν, καὶ παρρησιάζεσθαι, τιμὴν δὲ ἐπιζητεῖν, καὶ ὑπερηφανεύεσθαι, ἡ τοιαύτη ξενιτεία οὐ καλή.

Σχόλιον γ'.

γ'. Διὰ τοῦ πάντων χωρισμοῦ τὰ ἔνοικα διώκει πάθη, καὶ τηνικαῦτα γίνεται θεοῦ ἀχώριστος. τῶν δὲ παθῶν συμπαρόντων, οὐ πολλὴ ἡ τῆς ξενιτείας ὠφέλεια.

Σχόλιον δ'.

δ'. Ἰδίων τῶν θελημάτων φησί, καὶ τῶν κατὰ σάρκα διαφερόντων, ἀλλοτρίων δὲ ἐκτός, ἤγουν χρημάτων, καὶ κτημάτων, ἀφ' ὧν τις ἀλλοτριωθεὶς, καὶ φυγὼν, εὔλογον καὶ λελογισμένην τὴν πρὸς σωτηρίαν φέρουσαν ὁδὸν ὁδεύει.

Σχόλιον ε'.

ε'. Ἐὰν πρὸς ὀλίγον τῶν παθῶν τὰς αἰτίας ἐκκόψαντες, τοῖς πνευματικοῖς ἐνασχοληθῶμεν θεωρήμασι, ἐν αὐτοῖς δὲ ἀεὶ διατρίψωμεν, αὐτὸ τοῦτο ἔχοντες ἔργον, εὐχερῶς πάλιν ἐπὶ τὰ τῆς σαρκὸς πάθη τρεπόμεθα, μηδὲν ἄλλο ἐκεῖθεν καρπωσάμενοι, ἢ ψιλὴν γνῶσιν μετ' οἰήσεως, ἧς τὸ τέλος ἥτε αὐτῆς κατὰ μικρὸν τῆς γνώσεως οἴησις, καὶ σκότωσις, καὶ ἡ παντελὴς τοῦ νοῦ ἐπὶ τὰ ὑλικὰ ἐκτροπή.

SCHOLIA AD GRADVM TERTIVM.

De ſeceſſu à mundo, ſiue peregrinatione.

Scholion 1.

1. SIVE (derelictio) propinquorum, opum, ciborum, vitiorum, ſeu malarum affectionum, ſuperbię & elationis, locorum, gloriæ, & huius generis aliorum.

Scholion aliud.

Religioſus peregrinus eſt, qui mente omnia præſentia reliquit.

Scholion aliud.

Ille eſt peregrinus, cui omnia mundi negotia peregrina ſunt & incognita.

Scholion aliud.

Si Dei cauſa peregrinaris, noli te miſcere cum iis, qui in eo loco habitant, neque ſermones cum illis inſtituas. Alioqui ferè præſtaret te inter cognatos viuere.

Scholion 2.

2. Quando religioſus peregrinus ſuam aliis prodere generis nobilitatem cœperit, aut honorem quærere, liberiùs loqui & agere, aut efferri & ſuperbire, huiuſmodi peregrinatio non eſt laudabilis.

Scholion 3.

3: Peregrinus per ſeparationem ab omnibus (curis & negotiis) perſequitur domeſtica vitia, & inibi ſtatim cum Deo inſeparabiliter coniungitur. Quod qui non facit, nec à vitiis ſuis auellitur, exiguum ſuæ peregrinationis fructum capit.

Scholion 4.

4. Per propriam voluntatē intelligit etiam illa, quæ in mundo pro magnis habentur; ſed ab iis, qui mūdum reliquerunt aliena ſunt, ſiue pecuniæ ſint, ſiue opes, à quibus abſtractus & profugus veram, & rationi omnino conſentaneam ad ſalutem viam inſiſtit.

Scholion 5.

5. Si ſublatis ad breue tempus vitioſarum cupiditatum cauſis, diuinis cōtemplationibus operā dederimus, & in his ſemper occupati fuerimus; idq; vnum duntaxat egerimus, facili negotio ad priora carnis vitia relabemur, nō aliud inde cōmodum relaturi, quàm exiguam cum animi quadam elatione cognitionē, cuius finis hæc ipſa exiguæ ſcientiæ ſuperba opinio, & mentis confuſio, ſeu excæcatio, & demū tota animi ad mundana rurſus conuerſio eſt.

Scholion 6.

6. Negat (Climaeus) idem opinari aliquid esse, & verum esse. Vanitas ergo mera, nec est aliquid, nec dicitur aliquid. vanitatis cogitationes, sunt cogitationes elationis, quæ ostentatores & inanis gloriæ sectatores creant.

Scholion 7.

7. Amor rerum propriarum Loti vxorem in statuam vertit. affectus erga res alienas Esaü iure primigeniorum priuauit. propria voluntas afflixit membra populi in deserto. opum alienarum cupiditas Iezabelem interfecit. * pecuniarum appetitio Iudam fecit proditorem. Quibus vitiis affectionum qui caret, verè Abrahami peregrinantis hospitale tabernaculum & vitam inuenit.

* Auaritia.

Scholion 8.

8. Animaduerte quomodo facta sit reditio non ad res & negotia, sed tantùm quod cogitatio & mens propiùs ad * res sæculares accesserit, eóq; iudicium damnationis subierit. mens enim seu animus populi, non ipse populus in vicina Ægypti loca descendit.

* Sermones de rebus sæcularibus.

Scholion 9.

9. Peregrinus ille est, qui inter suæ linguæ gentem, tanquam ignarus eius linguæ vt alienigena versatur: siue qui aliam linguam, non eandem cum populo diuersæ linguæ habet. Sedet autem tacitus in se collectus, quòd indignum se iudicet, qui cum aliquo loquatur, aut familiarius agat, & hæc eximiis patribus visa.

Scholion 10.

10. Odium est occulta animi affectio, qua indignatur aduersus aliquid, quod molestum est. aut, odiũ est alienatio animi ab eo quod ingratum, seu insuaue est. aut, odium est auersio mentis ab iis quæ molesta sunt nobis. Ab nullo ergo horum fit secessus à monachis, qui familiariter cum aliis versantur.

Scholion 11.

11. Amicos para non sine delectu omnes, quantumuis promptos, sed qui naturâ digni sint.

Scholion 12.

12. Desiderium est feruor animi ex dilecti affectu, velut igne conceptus.

Aliud.

Desiderium est amicitiæ incrementum cum dilecto colludens.

Σχόλιον ϛʹ.

Τὸ οἴεσθαι εἶναι, τὸ ἀληθῶς εἶναι οὐκ ἐᾷ. ἡ ματαιότης οὖν ἀνυπαρξία, καὶ ἔστι, καὶ λέγεται. ματαιότητος δὲ λογισμοί, αἱ τῆς οἰήσεως εἰσὶ φιλενδείκτους, καὶ φιλοδόξους ἐγκαθιστῶντες. ϛ.

Σχόλιον ζʹ.

Σχέσις ἰδίων τὴν τοῦ Λὼτ γυναῖκα ἐστήλωσεν. σχέσις ἀλλοτρίων Ἠσαῦ πρωτοτοκίων ἀπεστέρησε. σχέσις θελημάτων τὰ κῶλα τοῦ λαοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ κατέστρωσεν. σχέσις κτημάτων τὴν Ἰεζαβὴλ ἀπέκτεινε. σχέσις χρημάτων τὸν Ἰούδαν προδότην εἰργάσατο. ὁ δὲ χωρίσας τῶν τοιούτων, εὗρεν ἀληθῶς τὴν τοῦ ξενιτεύσαντος Ἀβραὰμ φιλόξενον σκηνὴν, καὶ ζωήν. ζ.

Σχόλιον ηʹ.

Ὅρα πῶς οὐ πρὸς τὰ πράγματα γέγονεν ἡ ἐπιστροφή, ἀλλὰ πρὸς τοὺς λόγους τῶν πραγμάτων, ἡ ἔννοια προσεπέλασε μόνον. διὸ καὶ κατακέκριται. οὐ γὰρ εἰς Αἴγυπτον, ἀλλ' ἐν τοῖς περὶ τὴν Αἴγυπτον τόποις ὁ νοῦς τοῦ λαοῦ καταβέβηκεν. η.

Σχόλιον θʹ.

Ξένος ἐστὶν ἐκεῖνος ὁ ἐν τοῖς ὁμογλώσσοις καθήμενος, ὥσπερ κάθηται δηλονότι ὁ ἀλλόγλωσσος, ἤγουν ὁ ἄλλην, καὶ οὐ τὴν αὐτὴν ἔχων γλῶσσαν, καὶ φωνὴν μετ' ἑτερογλώσσου, καὶ οὐχ ὁμογλώσσου. κάθηται δὲ ἐν αἰσθήσει, ὅπερ ἐστὶ τὸ μὴ ἑαυτὸν κρίνειν ἄξιον τοῦ λέγειν, καὶ συνομιλεῖν τισι. καὶ ταῦτα πατράσιν ὑψηλοῖς. θ.

Σχόλιον ιʹ.

Μίσος ἐστὶ κεκρυμμένη διάθεσις ἀπεχθανομένη, πρός τι τῶν λυπηρῶν· ἢ μίσος ἐστὶν, ἡ πρὸς τὸ ἀηδὲς ἀλλοτρίωσις, καὶ ἡ τῶν λυπούντων ἀποστροφή. ἐπ' οὐδενὶ γοῦν τούτων ἡ τῶν οἰκείων γίνεται τῶν μοναχῶν ἀναχώρησις. ι.

Σχόλιον ιαʹ.

Φίλους κτῶ μὴ πάντας τοὺς βουλομένους, ἀλλὰ τοὺς τῆς φύσεως ἀξίους ὄντας. ια.

Σχόλιον ιβʹ.

Πόθος ἐστὶ ζέσις ἐνδιάθετος διὰ πυρὸς ἐπιθυμίας τοῦ φιλουμένου. ιβ.

Ἄλλο.

Πόθος ἐστὶ φιλίας ἐπίτασις τῷ ἐρωμένῳ συνδιάζουσα.

Σχόλιον ιγ΄.

ιγ. Ἂν εἶ κοσμικὸς, ἐν τῇ διαγωγῇ τῶν κοσμικῶν ἀγαθῶν ἀναστρέφου. εἰ δὲ μοναχὸς εἶ, ἐν τοῖς ἔργοις, ἐν οἷς ἀριστεύουσιν οἱ μοναχοὶ διάτεινον. εἰ μέντοι ἐν * ἑτέροις βούλει ἀναστραφῆναι, ἀπὸ τῶν δύο πεσεῖν μέλλεις. (* ἰσχυροῖς.)

Σχόλιον ιδ΄.

ιδ. Ὁ τὰ μέγιστα θέλων οὐκ ἐνασχολεῖται τοῖς εὐτελεστέροις.

Σχόλιον ιε΄.

ιε. Φιλῶν ἃ δεῖ, οὐ φιλήσεις ἃ μὴ δεῖ.

Ἄλλο.

Πόνον πόνει εὐπόνως, ἵνα δυνηθῇς ἐκφυγεῖν τῶν ματαίων πόνων τοὺς πόνους.

Ἄλλο.

Ἡμῶν μέν εἰσιν οἱ κατὰ σάρκα γονεῖς, διὰ τὴν συγγένειαν τῆς σαρκός. οὐχ ἡμῶν δὲ καθ' ὃ οὐ συμπράττουσι τῷ θεοσεβεῖ ἡμῶν σκοπῷ.

Σχόλιον ις΄.

ις. Μή πως τὴν σωματικὴν εὐγένειαν, αἱ ἄτιμοι πράξεις ψευδομένην ἐλέγξωσιν.

Ἄλλο.

Μὴ ἐπερείδου εὐγενείᾳ σαρκός. σαρκικὸς γὰρ οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος.

Σχόλιον ιζ΄.

ιζ. Ὅταν ἀκούσῃς τοῦ κυρίου λέγοντος, ὅτι εἴ τις οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς οὖσιν αὐτοῦ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος, μὴ μόνον περὶ χρημάτων νόει, ἀλλὰ καὶ περὶ πάντων τῆς κακίας πραγμάτων. οὐδεὶς φησὶ στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις. ὁ γὰρ μετὰ τῆς ἐμπλοκῆς τὰ πάθη νικῆσαι θέλων, ὅμοιός ἐστι τῷ μετ' ἀχύρων σβεννύειν ἐπιχειροῦντι.

Σχόλιον ιη΄.

ιη. Κοσμικὰς ὁμιλίας εἶπε τὰς ἐκ τοῦ κόσμου. ἀκόσμους δὲ εἶπεν αὐτὰς διὰ τὸ αἰσχρὰς εἶναι, καὶ βλαβερὰς τοῖς φυγοῦσι τὸν κόσμον.

Σχόλιον ιθ΄.

ιθ. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον, ἡ ἔρημος πολλάκις ποτὲ μὲν τοῖς φεύγουσι γίνεται ὠφέλιμος, ποτὲ δὲ τοῖς δυνατοῖς. τοῖς φεύγουσι μὲν, ἵνα μὴ εὑρεθῇ ὕλη αὖθις αὐξῆσαι τὰ πάθη αὐτῶν. τοῖς δυνατοῖς δὲ ἐν τῷ μὴ μεσάζειν ἐν ὕλῃ, ἡ καταλυτῆσαι πρὸς τοὺς πολέμους τοῦ πονηροῦ.

Scholion 13.

Si sæcularis es, in bonorum sæcularium tractatione versare. si monachus es, virtutum in studiis, quibus excellunt monachi te exerceas. si vtramque simul vitam sectari cupias, neutram assequeris, vtrâque excides. 13.

Scholion 14.

Qui ad maxima aspirat, viliora negligit. 14.

Scholion 15.

Si diligas quæ oportet, non diliges quæ non oportet. 15.

Aliud.

Labora accuratè quod laboras, vt stultorum laborum labores effugias.

Aliud.

Parentes nostri naturales, nostri quidem sunt secundum sanguinis propinquitatem: nostri autem non sunt, quando nos in pio nostro instituto non adiuuant.

Scholion 16.

Cauendum ne generis nobilitatē facta ignobilia mendacem redarguant. 16.

Aliud.

Ne innitaris generis nobilitati, quæ ex carne est. *Carnalis enim non percipit ea quæ spiritus.*

Scholion 17.

Quando audis à Domino dici, *Qui non renunciat omnibus quæ possidet, non est me dignus*: non de pecuniis tantùm dictum accipe, sed de omnibus vitiosis rebus & negotiis. *Nemo enim*, inquit, *militans implicatur negotiis sæcularibus.* Qui enim vnà cum his occupationibus vult prauos (animi & corporis) affectus euolare, perinde facit atque is, qui ignem palea, & stramine conatur extinguere. 17.

Scholion 18.

Sæcularia colloquia appellauit illa quæ è sæculo sunt: indecētia verò dixit, quod sint erubescenda & noxia iis, qui sæculum fugerunt, mundóque renunciarunt. 18.

Scholion 19.

Ad hunc modum (háncque ob causam) sæpè solitudo est vtilis, nunc quidem primùm è sæculo exeuntibus, nunc autem etiam fortibus & exercitatis. Fugientibus primùm mundum, ne habeant materiam augendi cupiditatem affectus, seu passiones: Fortibus autem, ne semper in media peccandi materia, & acie contra hostem versari cogantur (seséque periculis obiectare.) 19.

Scholion 20.

20. Visi & insomnij discrimen ita intelliges: visum est, quod in somno per visionem, quasi in sensu apparet & videtur: insomnium, quod in somno per imaginationem tractatur & cogitatur.

Scholion 21.

21. Per vocem ἀκινησίας sine motu, quietem intelligit: cùm autem motus sex modis accipiatur pro genere (seu generatione) corruptione, augmẽtatione, alteratione, diminutione & locorũ mutatione, nullo horum carere corpus videtur. Quiescit autem magis dum somnũ carpit, & quod per se est mobile, tunc quasi fit immobile, mobile quidem naturâ suâ, immobile quòd ita illi accidat.

Diadochi c. 38. & 39.

De eo quod bonum sit, nulli omnino visioni nocturnæ credere, exemplo nobis sit huius rei famulus, quem dominus ex longa peregrinatione reuersus, noctu ante vestibulum domus euocet, cui seruus nullo modo voluerit aperire: metuerat enim ne se similitudo vocis falleret, & rerum, quas à domino commissas habebat, proditorem faceret. cui dominus postea die cùm illuxisset, non solùm iratus non est, sed multis etiam laudibus ornauit, quod domini vocem præstigias existimarit, dum ne quid de rebus domini sui deperderet.

Σχόλιον κ'.

Ὁράματος καὶ ἐνυπνίου διαφορὰν οὕτως νοήσεις. ὅραμά ἐστι τὸ ὡς ἐν αἰσθήσει σχεδὸν καθ' ὕπαρ ὁρώμενον. ἐνύπνιον δὲ τὸ καθ' ὕπνον φανταζόμενον. κ'.

Σχόλιον κα'.

Ἀκινησίας τὴν ἠρεμίαν φησί. ἑξαχῶς κα'. γὰρ τῆς κινήσεως λαμβανομένης, γενέσεως, φθορᾶς, αὐξήσεως, ἀλλοιώσεως, μειώσεως, καὶ τόπων μεταβολῆς, καθ' οὐδὲν τούτων τὸ σῶμα φαίνεται ὑστερούμενον· * ἠρεμεῖ δὲ * ἠρεμῶν. μᾶλλον ὑπνώττον, καὶ ἔστιν ἀκίνητον, κινητόν. τὸ μὲν πεφυκὸς, τὸ δὲ πεπονθός.

Διαδόχου.

Περὶ τοῦ, ὅτι καλὸν μηδεμιᾷ ὅλως ὁράσει πείθεσθαι, ἧτο πρὸς ὑπόδειγμα ἡμῖν τοῦ πράγματος, δοῦλος ὑπὸ δεσπότου νύκτωρ, καὶ μετὰ πολλὴν ἀποδημίαν, περὶ τὸν πρόβολον τῆς οἰκίας καλούμενος, ᾧτινι τὴν ἄνοιξιν τῶν θυρῶν δι' ὅλου ὁ οἰκέτης ἠρνήσατο. ἐδεδίει γὰρ μὴ ὁμοιότης αὐτὸν φωνῆς συναρπάσασα προδότην παρασκευάσῃ γενέσθαι, ὧνπερ παρ' αὐτοῦ ἐπιστεύετο πραγμάτων. ᾧτινι οὐ μόνον οὐκ ὠργίσθη ἡμέρας γενομένης ὁ κύριος αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἐπαίνων ἠξίωσεν, ὅτι καὶ τὴν τοῦ δεσπότου φωνὴν πλάνην εἶναι ἐνόμισε, μή τι θέλων τῶν αὐτοῦ ἀπολέσαι πραγμάτων.

GRADVS IV.

De beata sempérque laudanda, seu memoranda obedientia.

1. AD pugiles & athletas Christi à nobis deinceps oratio instituetur, quæ loco suo ordinéque nobis occurrit. Vt fructum omnem flos præcedit, ita omnem obedientiam fuga mundi, quæ vel corpore fit, vel voluntate. His quippe duabus virtutibus, tanquam aureis quibusdam alis, anima sancta ad cælum ardenter enititur. Et forrasse de hac, diuini spiritus haustu ebrius vates cecinit, cùm dixit: Quis mihi da-

ΛΟΓΟΣ Δ'.

Περὶ τῆς μακαρίας, καὶ ἀειμνήστου ὑπακοῆς.

Πρὸς τοὺς πύκτας ἡμῖν λοιπὸν, α'. καὶ τοῦ Χριστοῦ ἀθλητὰς περιὼν ὁ λόγος εὐθέτως κατήντησεν. παντὸς μὲν γὰρ καρποῦ προηγεῖται ἄνθος· πάσης δὲ ὑπακοῆς ξενιτεία, ἢ σώματος, ἢ θελήματος. ἐν ταῖς δυσὶ γὰρ ταύταις ἀρεταῖς, ὥσπερ ἐν χρυσαῖς πτέρυξι πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀόκνως ἀνέρχεται ἡ ὁσία. καὶ ἴσως περὶ αὐτῆς πνευματοδόχος τις ἐμελῴδησε. τίς δώσει μοι πτέ-

ρυγας ὡσεὶ περιστερᾶς, καὶ πετασθήσομαι διὰ πρακτικῆς, καὶ καταπαύσω διὰ θεωρίας, καὶ ταπεινώσεως. μὴ δ' αὐτὸ τὸ σχῆμα, εἰ δοκεῖ, τῶν ἀνδρείων τούτων πολεμιστῶν παραδράμωμεν τῷ λόγῳ κατάδηλον ποιήσασθαι, πῶς τε τὸν θυρεὸν κατέχουσι τῆς πρὸς τὸν θεὸν, καὶ πρὸς τὸν γυμναστὴν πίστεως, ἐν αὐτῷ ὡς εἰπεῖν πάντα ἀπιστίας, ἢ μεταβάσεως λογισμὸν ἀπωθούμενοι, τήν τε μάχαιραν τοῦ πνεύματος ἀνατείνοντες διηνεκῶς· καὶ πᾶν ἑαυτῶν θέλημα πλησιάζον αὐτοῖς ἀποκλείοντες, θώρακάς τε σιδηροῦς πρᾳότητος, καὶ ὑπομονῆς ἠμφιεσμένοι, πᾶσαν ὕβριν καὶ κέντησιν, καὶ βολίδα ἑαυτῶν δι' αὐτῶν ἀποκρουόμενοι· ἔχουσί τε καὶ περικεφαλαίαν σωτηρίου τὴν τοῦ προεστῶτος δι' εὐχῆς σκέπην. ἵστανται δὲ σύμποδες οὐ δι' ὅλως, ἀλλὰ
β. τὸν [2] μὲν εἰς διακονίαν προτείνοντες, τὸν δὲ ἐπὶ προσευχὴν ἀκίνητον ἔχοντες. ὑπακοή ἐστιν ἄρνησις ψυχῆς οἰκείας παντελὴς διὰ σώματος ἐπιδεικνυμένη ἐνεργῶς. ἢ τάχα τὸ ἔμπαλιν, ὑπακοή
γ. ἐστι [3] νέκρωσις μελῶν ἐν ζώσῃ διανοίᾳ. ὑπακοή ἐστιν ἀνεξέταστος κίνησις· ἑκούσιος θάνατος· ἀπερίεργος ζωή· ἀμέριμνος κίνδυνος· * ἀμελέτητος θεοῦ ἀπο-
ἀκαλίπτς. λογία· ἀφοβία θανάτου· ἀκίνδυνος πλοῦς, ὑπνοῦσα ὁδοιπορία. ὑπακοή ἐστι μνῆμα θελήσεως, καὶ ἔγερσις ταπεινώσεως· οὐκ ἀντερεῖ, ἢ διακρίνει νεκρὸς ἐν ἀγαθοῖς, ἢ τῷ δοκεῖν πο-
∴ νηροῖς. ὁ γὰρ [5] θανατώσας αὐτοῦ εὐσεβῶς τὴν ψυχὴν, ὑπὲρ πάντων ἀπο-

bit pennas sicut columbæ, & volabo per actioné, & requiescam per contemplationem & animi demissionem. Sed enim, si videtur, non prætereundus est hîc generosorum bellatorum armaturæ habitus: dictione scilicet explicandum, quomodo tenere soleant scutum fidei erga Deum, & religiosæ palestræ dictatorem, quo omnem, vt sic loquar, infidelitatis & auersionis cogitationem retundant; & gladium spiritus semper strictum teneant, quo voluntatis contrauenientis sensum mactent; thoraces ferreos mansuetudinis & patientiæ induant, quibus omnes contumelias, stimulos, & iacula verborum repellant. gestent & galeam salutis, præsidis inquam pro nobis assiduè precantis tegumentú. Stent autem nullis cópediti vinculis liberi, alterúmque [2] pedum 2.
ad obeunda ministeria extendát; alterum verò ad assiduam precationem immotum teneant. Obedientia est perfecta animæ propriæ, per corporis officia demonstrata abdicatio. Aut contra fortasse, Obedientia [3] est sensuum in 3.
anima viua mactatio. Obedientia est motus simplex, & inexcussus: voluntaria mors; incuriosa vita, securum periculum, * expe- *indefensa
dita apud Deum defensio, mor- Dei propugnatio.
tis securitas, nauigatio sine periculo, dormiens peregrinatio. Obedientia est animi in morte securitas, sepultura voluntatis, excitatio humilitatis, quæ non
* obloquitur, non diiudicat, nec *contradicit, resistit.
bona táquam mortua, nec vulgi opinione mala sétit. * Qui [5] enim 5.
animá suam religioso mortifica- * Qui enim
uerit, de omnibus sese ipse purga- sensum animæ suæ piè

mactauit, seu, qui animam suam piè mactauit, (mortificauit) in omnibus excusabitur.

bit ac defender. Obedientia est
iudicij cum summo iudicio, [a] ab-
dicatio. Principium [7] huius reli-
giosæ mortis, quâ voluntate ani-
mi, quâ corporis sensu & mem-
brorum, habet laboré. Medium
6. aliâs adhuc laboriosum est, aliâs
7. caret labore. Finis iam vacat om-
ni sensu laboris, & motu pertur-
bationis. Tum primùm perbea-
tus hic idémque viuus iuxta, at-
que mortuus sentit laborem &
doloré, cùm animaduertit suum
se voluntatis sensum secutum, ex
quo sui pondus iudicij reformi-
8. dat. Quicumque [8] ad religiosæ
professionis stadium decurren-
dum vestem paratis ponere: qui-
cumque iugum Christi in cerui-
cem vestram vultis tollere: qui-
cumq; ab hoc ipso puncto tem-
poris impedimenta sarcinatum
in alterius humeros reiicere co-
namini: quicumque vos ipsos in
seruitutem transcribere & eman-
cipare properatis, vt pro illa ve-
ram in libertaté asseramini: qui-
cumque manibus alienis leuati,
hoc ingens mundi pelagus traii-
cere cupitis, scitote vos asperam
quidem, sed compédiosam viam
insistere, quæ vnum duntaxat, &
vnicum in se continet erroris la-
9. byrinthum [9] ἰδιορυθμίαν dictum,
(si pro tui nempè ipsius iudicij
sensu, sine ductu alterius velis
progredi) quam qui cautus om-
nino declinarit, hic verò prius-
quam iter est ingressus, iam ad
metam eorum, quæ honesta, reli-
giosa, & Deo grata videntur, per-
uenit. Obedientia quippe nihil
aliud est, quàm sibi ipsi in omni-
bus per omnem vitam ad mor-
tem vsque diffidere. Quicumque
ceruicé iugo Domini subiicere,

λογίσεται. ὑπακοή ἐστιν ἀπόθεσις
[ϛ] διακρίσεως ἐν πλούτῳ διακρίσεως, ϛ.
[ζ] ἀρχὴ [a] μὲν νεκρώσεως, καὶ ψυχῆς ζ.
θελήματος, καὶ μέλους σώματος πό-
νος· μεσότης δὲ ποτὲ μὲν πόνος,
ποτὲ δὲ ἀπονία· τέλος δὲ ἀναισθη-
σία λοιπὸν πᾶσα, καὶ ἀκινησία πό-
νου· τότε πονῶν ὁρᾶται, καὶ ἀλ-
γυνόμενος ὁ ζῶν νεκρὸς οὗτος ὁ μα-
καρίτης, ὅταν ἑαυτὸν ὄψεται τὸ οἰ-
κεῖον ποιοῦντα θέλημα, δεδοικότα
τὴν βάσανον τοῦ ἑαυτοῦ κρίματος.
ὅσοι [η] πρὸς τὸ στάδιον τῆς νοερᾶς ὁ- η.
μολογίας ἐπεχειρήσατε ἀποδύσασθαι·
ὅσοι τὸν τοῦ Χριστοῦ ζυγὸν ἐπὶ τὸν
οἰκεῖον αὐχένα ἆραι βούλεσθε· ὅσοι
ἐκ τούτου τὸ ἑαυτῶν φορτίον ἐπὶ
τὸν τοῦ ἑτέρου τράχηλον ἐπιθεῖναι
σπουδάζετε· ὅσοι τὰς ἑαυτῶν ὠνὰς
γράψαι ἑκουσίως σπεύδετε, καὶ
ἀντ' ἐκείνων ἐλευθερίαν γράφεσθαι
ὑμῖν βούλεσθε· ὅσοι χερσὶν ἑτέρων
ἀνυψούμενοι νηχόμενοι τὸ μέγα τοῦ-
το περαιοῦσθε πέλαγος, γνῶτε ὡς
συντομόν τινα, καὶ τραχεῖαν ὁ-
δὸν βαδίζειν ἐπεχειρήσατε, μίαν
πλάνην καὶ μόνην ἐν αὐτῇ κεκτη-
μένοι, αὕτη δὲ καλεῖται [θ] ἰδιορυθ- θ.
μία· ὁ γὰρ ταύτην εἰς ἅπαν ἀπαρ-
νησάμενος, ἐν οἷς δοκεῖ εἶναι κα-
λοῖς, καὶ πνευματικοῖς, καὶ θεαρ-
έστοις πρὸ τοῦ βαδίζειν ἔφθασεν.
ὑπακοὴ γάρ ἐστιν ἀπιστία ἑαυτῷ
ἐν τοῖς καλοῖς ἅπασι μέχρι τέ-
λους ζωῆς. μέλλοντες ἐν κυρίῳ
τὸν ἑαυτῶν αὐχένα κλίνειν, σκοπῷ

[a] C. ἀρχὴ τῆ νεκρώσει, καὶ μέλεις σώματος, καὶ ψυχῆς θελήματος αὐτῆς.

μὲν καὶ λόγῳ ταπεινοφροσύνης,
καὶ κυρίως τὴν ἡμῶν σωτηρίαν
ἑτέρῳ ἐν κυρίῳ πιστεύειν. πρὸ μὲν
τῆς εἰσόδου, εἴπερ τις πονηρία,
καὶ φρόνησις παρ' ἡμῖν τυγχάνει,
τὸν κυβερνήτην ἀνακρίνωμεν, καὶ
ἐξετάσωμεν· καὶ, ἵν' οὕτως εἴπω,
καὶ πειράσωμεν, ἵνα μὴ τῷ ναύ-
τῃ ὡς κυβερνήτῃ, καὶ τῷ νοσοῦντι
ὡς ἰατρῷ, καὶ τῷ ἐμπαθεῖ, ὡς
ια. ἀπαθεῖ, καὶ τῷ " πελάγει, ὡς λι-
μένι περιπεσόντες, ἕτοιμον ἑαυτῆς
εὑρήσωμεν ναυάγιον. μετὰ δὲ τὴν
ἐν τῷ σταδίῳ λοιπὸν τῆς εὐσεβείας,
ιβ. καὶ ὑποταγῆς εἴσοδον, " μηκέτι
τὸν καλὸν ἡμῶν ἀγωνοθέτην ἔν
ιγ. τινι τὸ σύνολον " ἀνακρίνωμεν,
κἂν τινα ἐν αὐτῷ ὡς ἐν ἀνθρώ-
πῳ, ἴσως ἔτι βραχέα πλημμελή-
ματα θεασώμεθα. εἰ δὲ μή, οὐ-
δὲν ἐκ τῆς ὑποταγῆς οἱ ἀνακρίνον-
τες ὠφελούμεθα. ἀνάγκη πᾶσα τοὺς
βουλομένους ἐν τοῖς ἐπιστάταις πί-
στιν ἀδίστακτον διὰ παντὸς κατέχειν,
τὰ τούτων κατορθώματα ἐν τῇ αὐ-
τῶν καρδίᾳ ἀνεξάλειπτα, καὶ ἀεί-
μνηστα φυλάττειν, ἵνα ὅτε οἱ δαί-
μονες ἡμῖν ἀπιστίαν πρὸς αὐτοὺς
σπείρωσιν, ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν μνη-
μονευομένων ἀποφιμώσωμεν. κα-
θόσον γὰρ ἡ πίστις θάλλει ἐν τῇ
καρδίᾳ, κατὰ τοσοῦτον καὶ τὸ σῶ-
μα σπεύδει ἐν τῇ διακονίᾳ. ἐπεὶ
δὲ εἰς ἀπιστίαν προσκόψει, ἔπεσε·
πάντως γὰρ ὃ οὐκ ἐκ πίστεως,
ἁμαρτία ἐστίν. ἐπεὶ σε ὁ λογι-

& submissionis ac salutis studio
nostram salutẽ alteri in Domino
verè committere volumus, ante
ingressum religionis (si qua tamẽ
in nobis est mica salis, astutiæ in-
quam & prudentiæ) gubernato-
rem diligenter ante exploremus
& excutiamus, atq; vt ita loquar,
totum pertẽtemus, ne pro nauar-
cho in remigem; pro medico in
ęgrum; pro perfecto in vitiosum,
& affectibus obnoxium incida-
mus, adeóque dum portũ quæri-
mus, in " Scyllam & Charybdim 11.
cum certo naufragij exitio im-
pingamus. Cæterùm vbi stadium
pietatis, & obedientiæ ingressi
fuerimus, bonum præsidem no-
strum " nequaquam ampliùs " iu- 12.
dicabimus, neq; illius mores vlla 13.
ratione ad iudicij nostri cẽsuram
reuocabimus, quamuis nonnul-
las, vt in homine, labes maculás-
ve exiguas notauerimus: alioqui
nullum ex obsequẽdi studio fru-
ctum operæ referemus. Prorsus
necesse est, vt qui bonæ mentis
constantiam erga suos maiores
inconcussam tueri statuit, rectè
facta illorum & virtutes intimis
animi sensibus reponat, nec vn-
quam ex memoria deleat, sed fixa
æternáque custodiat; vt si quãdo
satores malorum dæmones diffi-
dentiæ semina contra cœnobij
antistites in nobis sparserint, ex
præteritæ vitæ recordatione cer-
berorum ora retundamus. Nam
quo magis fides in animo sub-
iecti erga religiosos patres efflo-
ruerit, hoc promptius ad omnia
corpus officia discurret. Quicun-
que verò ad diffidẽtis animi sco-
pulum offenderit, labetur; imò iã
lapsus est. Quicquid enim non ex
fide agit, peccatum est. Vbi te co-

gitationum turbę impulerint, vti
in præsidē tuum, aut inquiras, aut
eum damnes, ab illis tanquam ab
stupro resili; neq; deceptus huic
viperæ vllam fidem prębe, neque
locum da, nec aditum, nec vllum
principij vestigium. Quin tu ex-
cetram illam sic cōpella: Audin'
humani tu generis.* proditor? * deceptor, impostor.
Non ego præsidis in me iudiciū,
sed meum ipse in se suscepit: non
illius ego, sed meus ille iudex est.
Maiores nostri arma religionis
dixere psalmodiam; mœnia, pre-
ces; balnea, sinceras lacrymas:
sanctam verò obedientiam con-
14. fessionem esse iudicarunt, sine [14]
qua nemo, vitiis obnoxius, ad
Dei cōspectum admittetur. Sub-
iectus aduersus seipsum fert sen-
tētiam. Nam si in gratiam numi-
15. nis perfectè [15] obedierit, quamuis
non videatur perfectè id facere,
iudicio tamen se liberauit. Quòd
si quacūque in re pro suæ volun-
tatis arbitratu quid fecerit, etiāsi
obsequi videatur, diuini tamen
iudicij discrimen adibit. Si tamē
ipsum cœnobij pręfectus assiduo
verborum iurgio euerberare nō
cessabit, nondum est conclama-
16. tus. Si verò cœnobiarcha [16] ta-
cuerit (tanquam de desperato)
non habeo quod dicam. Qui in
17. Domino cum [17] simplicitate sub-
iecti, per curiosam rerum impe-
ratarum disquisitionem insidias,
& artes dæmonum in se non con-
citant, feliciter vitæ stadium de-
currunt. Sed primum omnium,
optimo iudici nostro præteritæ
vitæ peccata aperiamus, idque
vel soli, vel si imperet ille, omni-
bus. Ostensa quippe & in publi-
cum prolata vulnera facilè cura-
buntur, neque recrudescent am-

σμὸς διακρῖναι, ἢ κατακρῖναι τὸν
προηγούμενον ὑποβάλλῃ, ὡς ἀπὸ
πορνείας ἀποπήδησον· μηδ' ὅλως
τῷ ὄφει τούτῳ παράσχῃς ἄδειαν·
μὴ τόπον· μὴ εἴσοδον· μὴ ἀρχήν.
φθέγγου δὲ πρὸς τὸν δράκοντα· ὦ
ἀπατεών· οὐκ ἐγὼ τοῦ ἄρχοντος·
ἀλλ' αὐτὸς τὸ ἐμὸν κρίμα ἀνεδέξατο.
οὐκ ἐγὼ ἐκείνου· ἀλλ' αὐτὸς ἐμοῦ κρι-
τὴς καθέστηκεν. ὅπλον μὲν οἱ πατέρες
τὴν ψαλμῳδίαν, τὴν δὲ προσευ-
χὴν τεῖχος· λουτρὸν δὲ τὸ ἄμωμον
δάκρυον εἶναι ὁρίζονται· τὴν δὲ μα-
καρίαν ὑπακοὴν ὁμολογίαν ἔκριναν,
ἧς [ιδ'] χωρὶς οὐδεὶς τῶν ἐμπαθῶν, ιδ'.
ὄψεται τὸν κύριον· ὁ ὑποτακτικὸς
αὐτὸς τὴν ψῆφον καθ' ἑαυτοῦ ἐκφέ-
ρει· εἰ μὲν* διὰ κύριον τελείως [ιε'] ὑπα- ιε'. *C.A. γρ.
κούσῃ, εἰ καὶ μὴ δόξει τελείως, τὸ ἑαυτοῦ
κρίμα ἐξεδύσατο· εἰ δὲ τὸ ἑαυτοῦ ἐν
ἴσοις ἐκπληροῖ θέλημα, ἢ καὶ δόξει
ὑπακούειν, αὐτὸς τὸ φορτίον ἐπι-
φέρεται· εἰ μέντοι αὐτὸν ἐλέγχων ὁ
προεστὼς οὐκ ἐπαύσατο, εὖ ἂν ἔχοι·
εἰ δὲ [ις'] σεσιώπηκε, τί λέγειν οὐκ ἔχω. ις'.
οἱ ἐν [ιζ'] ἁπλότητι ὑποτασσόμενοι ἐν ιζ'.
κυρίῳ καλὸν δρόμον * περαιοῦσι, μὴ *A.C. [illegible]οῦται.
κεκινηκότες ἑαυτοῖς δι' ἀκριβολογίαν
τὴν τῶν δαιμόνων πανουργίαν. πρὸ
πάντων ἐξομολογησώμεθα τῷ καλῷ
ἡμῶν δικαστῇ καὶ μόνῳ. εἰ δὲ κελεύει
καὶ πᾶσι· μώλωπες γὰρ θριαμβευό-
μενοι, οὐ προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον,
ἀλλ' ἰαθήσονται. φοβερόν που παρα-
γενόμενος ἐν κοινοβίῳ καλοῦ κριτοῦ,
καὶ ποιμένος ἑώρακα κριτήριον.

τετύχηκα γάρ μου ἐκεῖσε ὑπάρχοντος, ἵνα ἐκ λῃστρικῆς τάξεως τῇ μοναδικῇ προσελθεῖν πολιτείᾳ, ὃν ὁ ἄριστος ἐκεῖνος ποιμὴν, καὶ ἰατρὸς ἐκέλευσεν ἐπὶ ἡμέρας ἑπτὰ ἀναπαύσεως ἁπάσης ἀπολαῦσαι πρὸς θεωρίαν (καὶ) μόνην τῆς ἐν τόπῳ καταστάσεως. *· μετὰ οὖν τὴν " ἑβδόμην προσκαλεσάμενος αὐτὸν κατ' ἰδίαν ὁ ποιμὴν ἠρώτα, εἰ ἀρεστὸν αὐτῷ τὴν συνοίκησιν μετ' αὐτῶν ποιήσασθαι· ὡς δὲ συνθέμενον αὐτὸν μετὰ πάσης εἰλικρινείας ἐθεάσατο, πάλιν ἠρώτα τί αὐτῷ ἄτοπον ἐν τῷ κόσμῳ πέπρακται; ὡς δὲ οἶδεν αὐτὸν σὺν τῷ λόγῳ πάντων προθύμως ἐξομολογησάμενον· ·· πάλιν πρὸς αὐτὸν " πειράζων ἔλεγε. βούλομαί σε, φησὶν, ἐπὶ πάσης τῆς ἀδελφότητος ταῦτα θριαμβεῦσαι· ὁ δὲ ὄντως τὴν ἑαυτοῦ *· ἁμαρτίαν μισήσας * ἐκεῖνος, καὶ αἰσχύνης ἁπάσης καταφρονήσας ἀδιστάκτως ὑπέσχετο· καὶ εἰ βούλει, φησὶ κατὰ μέσον Ἀλεξάνδρου τῆς πόλεως. εἶτα συναθροίζει ὁ ποιμὴν ἐν τῷ κυριακῷ πάντα τὰ πρόβατα ὄντα ἀριθμὸν τριακόσια τριάκοντα, καὶ τῆς θείας συνάξεως τελουμένης· ἦν γὰρ κυριακὴ τῶν ἡμερῶν, μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ Εὐαγγελίου εἰσφέρει λοιπὸν τὸν ἄμεμπτον κατάδικον ἐκεῖνον ὑπό τινων ἀδελφῶν συρόμενον, καὶ μετρίως τυπτόμενον, τὰς χεῖρας δὲ ὄπισθεν δεδεμένον, τὸν σάκκον τρίχινον ἠμφιεσμένον, τὴν σποδὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὡς καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς θεωρίας

pliùs. Cùm in cuiusdam præclari
iudicis,& religiosi pastoris * cœ-
nobium venissem, tremendum
sanè pro tribunali iudicium spe-
ctaui. E sorte latronum,me præ-
sente, venit quidam vti genus vi-
tæ religiosum complecteretur.
Huic optimus ille pastor, & me-
dicus septem dies ad animi quie-
tem dedit; intra quos mores loci,
& religiosæ vitæ statum illic ex-
ploraret. Post exactam " hebdo-
madem,præses accersitū seorsum 18:
percōtatus est,an placeret vitam
illic cum aliis religiosam degere?
Vbi paratissimum esse, & sine
fraude dolóque respōdisse sensit,
porrò interrogauit,quid in omni
vita nefariè sceleratéque fecerit?
cùm & hîc apertè promptéque,
& prudenter confessum animad-
uertisset;rursum " tentandi cau-
sa;Placet,inquit,vti,quæ hîc soli 19:
mihi aperuisti, illa ipsa in totius
cœnobij conuentu publicè ex-
ponas. Hîc ille reuera sua scelera
° execratus,veróque odio prose- 20:
cutus, omni verecundiæ pudore
proiecto,constantissimè se factu-
rum promisit:&,si placet,inquit,
in medio Alexandriæ foro faci-
nora mea proclamabo. Ergo (vbi
promptum vidit) coacto pastor
in templo toto ouili cœtúq; fra-
trum (erant inibi trecenti supra
triginta) dum res diuina fieret,
erat enim dies Dominica, secun-
dum Euangelij lectionem, reum
illum, iam tum inculpatum, in-
troducit,manus post terga re vin-
ctum, horrido cilicij sacro cin-
ctum, caput cinere conspersum,
fune per quosdam è cœnobio
tractum, & perfunctoriè verbe-
ratum, vt ipsa viri species terre-
ret omnes, ipsóq; primo aspectu

* quod erat Alexādriæ, vt Scholiastes docet, nō Raithu, vt olim existimabam.

omnes perculsi in apertum prorumperent eiulatum: nemo enim quid rei gereretur antè agnouerat. Cùm deinde reus ad fores templi peruenisset, sacer ille & humanę salutis studiosus antistes ingenti voce intonuit: illóque compellato, siste gradum, inquit, indignus es, qui pedem huc inferas. Hìc ille voce è sacro pastoris ore ad se delata attonitus (vt iuratissimus nobis affirmabat, se nó loquentis vocem, sed fulminātis tonitru audisse) illico pronus in faciem plenus terroris ac tremoris concidit. Iacentem humi & pauimentum largo lacrymarum imbre irrigantem, rursus ille mirandus animorum medicus (qui salutē illius miseri omnibus modis procurabat, omnibúsque formam verè salutaris, & efficacis humilitatis proponere cupiebat) hortatur imperatq; vti quicquid (impiè sceleratéq;) egisset singillatim per capita singula ordine exponat. Ergo cū horrore omniū omnia speciatim confitetur, omniúmq; aures attonitas reddit, dū facinora aperit fanda, infanda; quęque ex naturæ consuetudine, quæque cōtra naturam in homines, & iumenta peccarat. Non tacuit veneficia, nō cædes, non alia, quæque aures horreant, quæque

21. chartæ erubescāt. " Confessione ergo purgatum, statim iubet in monachum attonderi, & in fratrum cōtubernium admitti. Ego verò sapientis viri (præsulis inquam) admiratus sapiētiam seorsim ex illo percontabar, quâ gra-

22. tia tale támque inusitatum " spectaculum instituisset. Ille verò vt verus medicus: Duas, inquit, ob causas id feci; primùm vti sua cri-

ἅπαντας καταπλαγέντας ἀθρόως τῶν κλαυθμῶν ἀπαλλάξαι· οὐ γὰρ ἔγνω τις τὸ γινόμενον. εἶτα ὡς πλησίον τῶν τῆς ἐκκλησίας πυλῶν ἔφθασε, προσφωνεῖ αὐτῷ ἡ ἱερὰ ἐκείνη τοῦ φιλανθρώπου κεφαλὴ μεγάλῃ τῇ φωνῇ· στῆθι, ἀνάξιος γὰρ ὑπάρχεις τῆς ἐνταῦθα εἰσόδου. ἐκπλαγεὶς οὖν ἐπὶ τῇ τοῦ ποιμένος ἐξ ἱερατείου ἐνεχθείσῃ πρὸς αὐτὸν φωνῇ· ἐνόμιζε γὰρ, ὡς ἔλεγεν ἡμᾶς ὅρκοις ἐπληροφόρει, οὐκ ἀνθρώπου, ἀλλὰ βροντῆς ἀκηκοέναι· πίπτει μὲν ἀθρόως ἐπὶ πρόσωπον ἔντρομος γενόμενος, καὶ ὅλος τῷ φόβῳ κλονηθείς. χαμαὶ τοίνυν ὑπάρχων, καὶ τὸ ἔδαφος τοῖς δάκρυσι βρέχων· ἐπιτρέπεται πάλιν παρὰ τοῦ θαυμασίου ἰατροῦ τοῦ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ ἐν ἅπασι πραγματευομένου· καὶ τύπον σωτηρίας, καὶ ἐνεργοῦς ταπεινώσεως πᾶσι παρέχοντος, εἰπεῖν πάντα τὰ πεπραγμένα αὐτῷ κατ' εἶδος ἐπὶ πάντων. ὁ δὲ μετὰ φρίκης* ἐξομολογεῖ τὰ ἅπαντα καθ' * ἐξολογεῖται

ἃ ἐν πάσαις ἀκοαῖς ξενίζονται. οὐ μόνον τὰ σωματικὰ κατὰ φύσιν, καὶ παρὰ φύσιν, ἐν λογικοῖς τε ζώοις, καὶ ἀλόγοις· ἀλλά γε καὶ ἄχρι φαρμακειῶν, καὶ φόνων, καὶ ἑτέρων, ὧν οὐ θέμις ἀκοῦσαι,

ἢ γραφῇ παραδοῦναι. κα' ἐξομολογησάμενον τοίνυν ἐπιτρέπει ἀθρόως ἀποκαρθῆναι, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς συγκαταριθμηθῆναι. ἐγὼ δὲ τὴν τοῦ ὁσίου ἐκείνου θαυμάσας σοφίαν, ἠρώτων ἰδίᾳ· τίνος χάριν τὸ τοιοῦτον κβ' ξένον σχῆμα πεποίηκεν. ὁ δὲ ὄντως ἰατρὸς, δύο τούτων χάριν φησίν· πρῶτον μὲν ἵν'

αὐτὸν ἐξομολογησάμενος διὰ τῆς παρούσης αἰσχύνης, τῆς μελλούσης ἀπαλλάξω, ὅπερ καὶ γέγονεν. οὐ γὰρ ἀνέστη τοῦ ἐδάφους, ὦ ἀδελφὲ Ἰωάννης, ἄχρις οὗ τῆς πάντων ἀφέσεως τετύχηκε· καὶ μὴ ἀπίστει· τίς γάρ μοι τῶν ἐκεῖσε τυγχανόντων τεθάρρηκεν ἀδελφὸς λέγων· ὅτι, φησὶν, ἐθεώρουν τινὰ φοβερὸν κατέχοντα χάρτην γεγραμμένον, καὶ κάλαμον· καὶ ἅμα, φησὶ, τὴν ἁμαρτίαν ὁ κείμενος ἔλεγε, ταύτην ἐκεῖνος τῷ καλάμῳ ἐχάραττεν, καὶ εἰκότως· εἶπα γάρ φησιν, ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ κυρίῳ, καὶ σὺ ἀφῆκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου· δεύτερον δὲ, ἐπεὶ τινας κέκτημαι ἀνεξαγόρευτα πταίσματα ἔχοντας, καὶ διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐκείνους εἰς ἐξομολόγησιν προτρεπόμενος, ἧς χωρὶς οὐδεὶς ἀφέσεως τεύξεται· καὶ ἕτερα μὲν οὖν πολλὰ ἀξιοθαύμαστα, καὶ ἀξιομνημόνευτα παρὰ τῷ ἀειμνήστῳ ἐκείνῳ ἑώρακα ποιμένι, καὶ ποίμνῃ, ὧν τὰ πλεῖστα ὑμῖν κατάδηλα ποιῆσαι πειράσομαι· ἔμεινα γὰρ παρ' αὐτῷ χρόνον οὐκ ὀλίγον τὴν αὐτῶν ἀνιχνεύων πολιτείαν, καὶ ἐπὶ ταύτῃ μεγάλως ἐξιστάμενος, πῶς τε οἱ ἐπίγειοι ἐκεῖνοι τοὺς οὐρανίους ἐμιμοῦντο· * ἀγάπης μὲν παρ' αὐτῆς ἐδέδετο δεσμὸς ἄλυτος. καὶ τὸ δὴ θαυμαστότερον, πάσης παρρησίας καὶ ἀργολογίας ἀπηλλαγμένη· ἤσκουν δὲ πρὸ πάντων τοῦτο. τὸ μὴ πλῆξαι ἀδελφοῦ τὴν συνεί-

*C. A. [illegible] ἐν ἀγάπῃ παρ' αὐτοῖς δεσμοῖς ἄλυτος.

mina publicè confitentē per præsentem verecundiæ ruborem, ab æterno ignominiæ pudore liberarem; quod & factum est. Nam prius quàm de terra surgeret, omnium scelerum veniam à Deo impetrauit. Nec est, mi Ioãnes, quòd ea de re dubites. E cœtu quippe fratrum fuit, qui affirmatissimè, spectabam, inquit, formidãdum quendam virum, qui librum scriptum & calamum manu tenebat, & simulac, inquit, ille humi fusus peccatum pronunciarat, pennâ illud ille formidabilis signauit (seu expunxit.) Et verò meritò: *Dixi enim*, inquit vates, *confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti iniquitatem cordis mei.* Deinde quod inter meos essent, qui suas noxas numquam aperuerant, vt hoc modo ad detegenda peccata commouerem: nemo quippe sine cõfessione veniam delictorum impetrat. Sed præter hæc, multa alia digna admiratione, dignáq; literis & monumentis apud illum sempiterna memoria celebrãdum pastorem, & gregem coràm spectaui, quorum vobis maximam partem conabor enarrare; moratus sum enim apud illum non breui tempore, quo omnium illorum vitã, mores & statũ * exploraui, & præ admiratione propè in stuporem datus sum, quãdo vidi, quo pacto mortales ad immortalium cœlitum vitam & perfectionem eniterētur. Erat ergo apud illos vinculum charitatis indissolubile, & quod magis admireris remotũ ab omni libertate procacioris aut vanioris sermonis. Præ cunctis autem magnopere cauebant, ne alter alterius conscientiam vul-

* inuestigaui.

neraret, aut vlla in re percelleretur. Quòd si quis ex illo cōrubernio aliorum osor deprehenderetur, hunc verò pastor ille in seiūctum ab aliis cœnobium, tanquā reum in exilium amandabat. Conuiciatus erat olim alter alteri, cùm extemplo sanctissimus ille præ-
23. ses [23] conuitiatorem eiici præcepit, quod negaret par esse vt in cœnobio gemini sint dæmones, spectabilis alter, & alter inadspectabilis (hoc est, alter diabolus, & alter homo similis diabolo) Spectaui ego apud illos venerandos patres cùm vtilia, tum reuera admiranda, sodalitatem inquam, ex mente diuina collectam, & inter se charitatis nexu deuinctam sanè, quòd simul admirandam & actionem & contemplationem complecteretur. Adeò enim se rerum diuinarum studiis dedebant, exercebántque, vti nullius ferè magistri admonitione indigerent, sed ipsi inter se ad virtutem & alacritatem quādam diuinam satis alter alterum excitaret. Erant enim illis certæ quædam, ac definitæ meditatæque & fixæ diuinarum exercitationum leges. Nam cùm absente antistite, quispiam vel calumniæ, vel temerarij iudicij, vel otiosi sermonis auctor esset, hūc proximus occulta nutus significatione clam de officio admonebat, reprimebátque. Quòd si monitus non sentire vel aduertere videretur, tum monitor prostrato ante illum in pœnitentis modū corpore, recedebat. Erat illis (cùm loquendum esset) sermocinatio assidua & perpetua de futura morte, déque iudicij extremi meditatione. Non possum hîc facere quin vobis exponam

δησιν ἔν τινι. εἰ δέ που ἐφάνη τις μισάλληλος, τοῦτον ὁ ποιμὴν ἐν τῷ ἀφορισικῷ μοναστηρίῳ ὡς κατάκριτον ἐξώριζεν. ποτὲ δέ τινος τῶν ἀδελφῶν, πρὸς αὐτὸν τὸν πλησίον [23] λοιδορήσαντος, παραυτίκα διωχθῆναι αὐτὸν ὁ πανόσιος προσέταξε, λέγων μὴ συγχωρεῖν εἶναι ἐν τῇ μονῇ ὁρατὸν, καὶ ἀόρατον διάβολον. εἶδον ἐγὼ παρὰ τοῖς ὁσίοις ἐκείνοις ὀνησιφόρα, καὶ ἀξιάγαστα ὄντως πράγματα· ἀδελφότητά τε κατὰ κύριον συνηγμένην, καὶ συνδεδεμένην, θαυμαστὴν κεκτημένην, καὶ τὴν ἐργασίαν, καὶ τὴν θεωρίαν. οὕτως γὰρ ἑαυτοὺς τοῖς θείοις ἐξέτελουν, καὶ ἐγύμναζον κατορθώμασιν, ὡς μὴ δεῖσθαι σχεδὸν τῆς τοῦ προεστηκότος ὑπομνήσεως· ἀλλ' ἰδιαιρέτως ἀλλήλους πρὸς τὴν θείαν διυπνίζειν ἐγρήγορσιν. ἦν γὰρ αὐτοῖς ὡρισμένα τε, καὶ μεμελετημένα, καὶ πεπαγιωμένα ὅσιά τινα, καὶ θεῖα γυμνάσματα· εἰ ἔδοξε γάρ τινα αὐτῶν ποτε τοῦ προεστῶτος μὴ παρόντος λοιδορείας, ἢ κατακρίσεως, ἢ ὅλως ἀργολογίας ἄρξασθαι, νεύματι αὐτὸν ἀγνώστως ἀδελφός τις ἕτερος ὑπομιμνήσκων λεληθότως κατέπαυεν. εἰ δὲ καὶ οὐκ ᾔσθετο ἴσως, βαλὼν λοιπὸν μετάνοιαν ὁ ὑπομνήσας ἀνεχώρει. ἦν δὲ αὐτοῖς ἄληκτος (εἰ δέοιτο φθέγξασθαι) καὶ ἄπαυστος συλλαλία, ἡ τοῦ θανάτου ἀνάμνησις, καὶ κρίσεως αἰωνίου ἔννοια. οὐ σιωπήσω ὑμῖν φράσαι τοῦ κγ'.

ὀψοποιοῦ

ὀψοποιοῦ τῶν αὐτόθι τὸ παραδοξότατον κατόρθωμα· ὁρῶν γὰρ αὐτὸν ἀέναον ἐν τῇ διακονίᾳ κεκτημένον τὴν σύννοιαν, καὶ τὸ δάκρυον, ἱκέτευον ἐπαγγεῖλαί μοι, πόθεν τῆς τοιαύτης χάριτος ἠξιώθη. ὁ δὲ βιασθεὶς παρ' ἐμοῦ ἀπεκρίνατο. οὐδέποτέ φησιν, ἀνθρώποις με δουλεύειν ἐνενόηκα, ἀλλὰ τῷ θεῷ· καὶ τῆς ἡσυχίας πάσης ἀνάξιον ἑαυτὸν καταδικάσας, αὐτὴν τὴν τοῦ πυρὸς θέαν ὑπόμνησιν τῆς μελλούσης φλογὸς διὰ παντὸς κέκτημαι· ἄλλου παραδόξου αὐτῶν ἀκουσώμεθα κατορθώματος. καὶ γὰρ οὐδὲ ἐπ' αὐτῆς τῆς τραπέζης, τὰς νοερὰς ἐργασίας ἐπαύοντο. σεσημειωμένῳ δὲ ἤθει τινὶ ἀγνώστῳ, καὶ νεύματι τῆς κατὰ ψυχὴν ἑαυτοὺς προσευχῆς ὑπεμίμνησκον οἱ μακάριοι· οὐκ ἐν τῇ τραπέζῃ δὲ τοῦτο ποιοῦντες μόνον ἐφαίνοντο· ἀλλὰ καὶ κατὰ πᾶσαν ἑαυτῶν ἀπάντησίν τε καὶ σύνοδον. εἴποτε δὲ παράπτωμά τις αὐτῶν πεποίηκε, πλείστας ἱκεσίας παρὰ τῶν ἀδελφῶν ἐδέχετο αὐτοῖς περὶ τούτου πρὸς τὸν ποιμένα καταλιπεῖν τὴν φροντίδα, καὶ ἀπολογίαν, καὶ ἐπίπληξιν· ὅθεν ὁ μέγας τὴν τῶν μαθητῶν ἐπιγνοὺς ἐργασίαν, κουφοτέρας λοιπόν, καὶ τὰς ἐπιτιμήσεις παρεῖχεν, ὡς γινώσκων ἀνεύθυνον ὑπάρχειν τὸν ἐπιτιμώμενον· οὐ μέντοι καὶ ἐπεζήτει τὸν κυρίως ἐπιπεσόντα τῷ πταίσματι. ποῦ ποτε παρ' ἐκείνοις ἐπεπολίτευτο ἀργολογίας, ἢ εὐτραπελίας ὑπόμνησις; καὶ εἴ πού τις τῶν ἐν αὐτοῖς ἀμφιβολίας πρὸς τὸν πλησίον ἤρξατο, παριὼν ἕτερος,

coci illius loci rarissimam, & planè singularem virtutem. Nam cùm in culinæ ministerio perpetuò occupatum viderem, & sibi tamen semper præsentem, iugiq; lacrymarum fonte mundatum, rogaui ne mihi aperire grauaretur, qua ratione tãtam à Deo gratiam impetrasset. Coactus ille mea importunitate respondit: Non homini vnquam, sed Deo ministrare visus, omni me, inquit, quiete indignum arbitratus sum, & per contẽplationem ignis præsentis assiduam futuri inferorum incẽdij memoriam excitare consueui. Aliud horum non minus rarum, & inusitatũ pietatis exemplum audiamus. Nec, dũ ad mensam accumberent, ab cælestium rerum meditatione animum remittebant. Nam more quodã per occulta signa, & nutus perbeati illi seipsos in animo ad preces reuocabant. Neque hoc sub mensam tantùm, sed quandocumque sibi mutuò occurrebant, aut alioquin conueniebãt. Quòd si quis quid offẽdisset peccassetve, multis illum precibus alij adierunt, rogaruntque vti sibi curam causamque & pœnã relinqueret, qua se apud pręsulẽ satisfacturos pollicebantur. Vnde fiebat vti magnus ille cœnobij præses, quòd suorum religiosorum studia non ignoraret, & illum, qui culpã pro altero profitebatur, innocentem esse sciret, multo leuiores pœnas pro delictis irrogaret; imò ne quæreret quidem quis esset, qui reuera peccasset. Vbi vnquam apud illos vel vana instituta colloquia, vel iocorum leporúmve mentio? Si quis cũ altero iurgari cœpisset, alius, qui fortè trãsibat,

in pœnitentis modum abiectus iram diſſoluit. Quos ſi iniuriarũ memores ſenſiſſet, congreſſum illorum, & impetum illi, qui pro-
24 ximas ab [24] abbate partes adminiſtrabat, ſignificauit, & ante ſolem occaſum illos inter ſe componebat. Quòd ſi duriores medicinam non admitterent, neque reconciliari ſe paterētur, ab menſâ tantiſper arcebantur, quoad poſitis odiis amicitiam redintegrarent, aut omnino è contubernio ſodalitatis eliminabantur. Erat verò & hæc illorum diligentia laude digna, neque vt videtur fruſtra adhibita, ſed ingentem omnibus vtilitatem & fructum adferebat. Cõplures quippè ex illis ſanctis viris agendo ſimul, & contemplando valebant, iuxtáque conſulti, prudentes & humiles habebantur. Percellere poterat queinpiam, & illud cæleſte apud illos ſpectaculum. Quippe videre erat viros canitie venerandos, oris maieſtate ſuſpiciendos, ritu infantium ad obſequia præſidis accurrere, vt qui ſummã in ipſa ſubmiſſione gloriam collocarent. Spectaui illîc viros, qui quinquaginta circiter annos ſub *obedientiæ* iugo vixerant, quos percontabar ecquam ex tanto labore conſolationem percepiſſent? Hîc alij ſe ad tantam animi demiſſionem deſcendiſſe memorabant, per quam de cætero bellum omne in omnem vitam repuliſſent: alij ad eum locum ſe progreſſos affirmabant, vti nullam ex conuicio, nullam ex quacumque contumelia moleſtiam, aut perturbationem ſentirent. Vidi alios ex illo laudatiſſimorum numero, venerando

καὶ μετάνοιαν πεποιηκὼς τὴν ὀργὴν διεσκέδαζεν. εἰ δὲ μνησικακοῦντας ᾔσθετο, τῷ τὰ δεύτερα τοῦ * προεστῶτος διέποντι τὴν ὁμιλίαν ἀπήγγειλε, καὶ περὶ τῆς ἡλίου δύσεως διαλλάττεσθαι αὐτοὺς ἑαυτοῖς παρεσκεύαζεν. εἰ δὲ σκληρυνόμενοι ἐσκληρύνοντο, ἢ μὴ μεταλαμβάνειν τροφῆς ἄχρι τῆς διαλλαγῆς ἐπετιμῶντο· ἢ τῆς μονῆς ἐξεβάλλοντο. ἦν δὲ ἡ ἀξιέπαινος (καὶ) αὕτη ἀκρίβεια παρ' αὐτοῖς οὐ * μάτην ἐπιτελουμένη· ἀλλά γε τὸν καρπὸν πολὺν ποιοῦσα, καὶ δηλοῦσα. πολλοὶ γὰρ παρ' αὐτοῖς τοῖς ὁσίοις ἀνεδείχθησαν πρακτικοί τε, καὶ θεωρητικοί· διακριτικοί τε, καὶ ταπεινόφρονες. καὶ ἦν ἰδεῖν φοβερὸν ἐπ' ἐκείνοις, καὶ ἀγγελοπρεπὲς θέαμα. πολιαῖς αἰδεσίμοις, καὶ ἱεροπρεπεῖς δίκην νηπίων τῇ ὑπακοῇ ἐπιτρέχοντας, καὶ καύχημα μέγιστον κεκτημένους τὴν ἑαυτῶν ταπείνωσιν· ἑώρακα ἐκεῖσε ἄνδρας περὶ τὰ πεντήκοντα ἔτη ἐν τῇ ὑπακοῇ ἔχοντας, οὓς ἱκέτευον μαθεῖν, τίνα ἐκ τοῦ τοσούτου κόπου παραμυθίαν προσελάβοντο; ὧν οἱ μὲν εἰς ἄβυσσον ταπεινοφροσύνης κατηντηκέναι λοιπὸν ἑαυτοὺς ἔφασκον, δι' ἧς πάντα πόλεμον εἰς αἰῶνα διακρούονται. ἕτεροι δὲ τελείαν ἀναισθησίαν, καὶ ἀπόνοιαν ἐν λοιδορίαις, καὶ ὕβρεσι λοιπὸν ἔχειν ἔλεγον. ἑώρακα ἑτέρους τῶν ἀειμνήστων ἐκείνων σὺν τῇ πολιᾷ τῇ ἀγ-

κδ.

* C.A. οὐχ ἁπλῶς ἐστι, ἢ ἀσύντακ.

γηροειδεῖ εἰς βαθυτάτην ἀκακίαν, καὶ ἁπλότητα σεσοφισμένην, καὶ *ἑκουσιογνώμον, καὶ θεοκατόρθωτον ἐληλακότας. ὥσπερ γὰρ ὁ πονηρὸς δύο ἐστὶν, ἄλλο τὸ φαινόμενον, καὶ ἄλλο τὸ κρυπτόμενον· οὕτως ὁ ἁπλοῦς, οὐ διπλοῦς, ἀλλ' ἕν τι ἐστίν. οὐκ ἄλογός τις ὤν, καὶ ἄσοφος κατὰ τοὺς ἐν κόσμῳ γηραιοὺς, οὓς καὶ λεληρηκότας φιλοῦσι καλεῖν· ἀλλ' ἔξωθεν μὲν, ἠπίους ὅλους, προσηνεῖς, φαιδροὺς, ἄπλαστον ἔχοντας, καὶ ἀνεπιτήδευτον, καὶ ἀνόθευτον, καὶ τὸν λόγον, καὶ τὸ ἦθος, πρᾶγμα οὐκ ἐν πολλοῖς εὑρισκόμενον· ἔσωθεν δὲ τῇ ψυχῇ τὸν θεὸν αὐτὸν, καὶ τὸν προεστῶτα ὡς ἀκέραια νήπια ἀναπνέοντας· καὶ ἰταμὸν, καὶ στερέμνιον τὸ τοῦ νοὸς ὄμμα πρὸς τοὺς δαίμονας, καὶ τὰ πάθη κεκτημένους· ἐπιλείψει με, ὦ ἱερὰ κορυφὴ, καὶ θεοφιλὴς συνάθροισις, ὁ τῆς ζωῆς μου χρόνος, τὴν ἐκείνων τῶν μακαρίων διηγούμενον ἀρετὴν, καὶ οὐρανομίμητον βίωσιν· ἀλλ' ὅμως ἄμεινον ἐκ τῶν ἐκείνοις πεπονημένων ἱδρώτων τὸν ἡμέτερον ἐγκαλλωπίσαι πως ἡμᾶς λόγον, καὶ εἰς ζῆλον θεοφιλῆ διεγεῖραι· ἢ ἐξ οἰκείων παραινέσεων. χωρὶς γὰρ πάσης ἀντιλογίας τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος κατακοσμεῖται. ἐκεῖνο δὲ ἐρωτῶ, μηδὲν ἡμᾶς πεπλανημένον γράφειν ὑπονοῆσαι· ἔθος γὰρ τῇ ἀπιστίᾳ τὴν ὠφέλειαν λυμαίνεσθαι. πάλιν δὲ τῶν προειρημένων ἐχώμεθα. τὶς ἀνὴρ Ἰσίδωρος τοὔνομα ἐξ ἀρχοντικῆς ἀξίας Ἀλεξάνδρου

* C. A. δι-λωτον.

quodam flore canorum aspersos, & quasi cælesti vultu refulgẽtes, qui ad summam vitæ innocentiam, sapientissimámque simplicitatem summa voluntatis alacritate, Deíque ductu peruenerunt. Quemadmodũ enim malus quodammodo duo est; aliud quod videtur, aliud quod est, nec apparet; ita simplex non geminũ, sed vnum quid est. Nullus aliquis ibi erat seniorum infans, & bis puer, quemadmodũ in profano sæculi vulgo reperiuntur, quos deliros senes appellitant, sed omnes, quâ habitu quidẽ externo oris, mites omninò, & suaues, atque hilares, & qui nihil vel in sermone, vel moribus fictum, vel solutum, vel non sincerũ præ se ferrent; (qua re nihil inter mortales rarius potest reperiri.) quâ verò animi intus affectu, in Deo & præside suo, tanquã infantes fraude dolóque carentes, conquiescebãt, toruam interim & trucem in dæmones, & vitia aciem mentis intorquentes. Vita me (venerande antistes, & Deo dilecta sodalitas) citiùs deficiet, quàm possim beatorum illorum virtutes, & mores planè cælestes enarrando explicare. Sed enim præstat nos librũ nostrum explicãdis, illorum laboribus, & sudoribus illustrare, & vos ad rerum cælestium studium potiùs, quàm nostris præceptis excitare. Quis enim inficias eat, deteriora ab præstantioribus exornari. Illud duntaxat vos oratos velim, ne quid à nobis fictũ tradi scribíve existimeris. Solet enim abrogata historiæ fides omnem tollere fructum lectionis. Sed ad institutam narrationẽ redeamus. Ciuis Alexandrinus erat (Isidorum dixere)

vir honestus, & gestis magistratibus clarus, qui superioribus annis rebus humanis nuncium remiserat, & se in id cœnobium, de quo supra mētionem habui, contulerat, quémque ego ibidem adhuc offendi. Hunc cùm sanctissimus ille cœnobij præses exercitati ad malitiam ingenij, trucémque,
25. & truculentum, [25] insolentémque, & titulis honorū tumentem animaduerteret, sapientissimus pater improbans dæmonum
26. [26] artes humano consilio elusit & elisit, Isidorum ita allocutus: Si
27. penitus animo tuo sedet [27] iugū Christi tollere, præ cunctis volo
28. vt [28] *obedientiam* exerceas. Vt ferrum, inquit Isidorus, fabro ferrario, sic ego me tibi, pater sanctissime, tractandum subieci. Hoc illius responso magnus antistes firmatus, statim Isidorum admouit incudi, & ; placet, inquit, sincerissime frater, vti stes in aditu monasterij, & cuiuis intranti & exeunti supplex posito genu acci-
29. das, dicásque; ora pro me, pater, quia * epilepticus sum. [29] Paruit Isidorus suo præsidi, non secus atque angelus Deo. Ergo exacto ad portam septennio, cùm ad altissimam animi demissionem, & intimum sensum pœnitētiæ peruenisset, visum est laudatissimo patri Isidorum, post septem annos legitimæ [30] seruitutis, & inexplicabilem tolerantiam, dignissimum iam cōtubernio religiosorum fratrum adiungere, & sacris etiam ordinibus initiare. Hîc verò Isidorus cū per alios, tum per meipsum miserum, plurimas ad suum pastorem preces allegauit, vti bona ipsius venia sibi liceret
30. in eodem loco ad ianuam per-

* Nescio quamobrē Camaldulensis exponat τὸ ἐπιληπτικὸς peccatorem. Cæterū valet etiā à malo genio arreptum, & dignū reprehensione, quo reor Camaldulēsis respexit, quod omnis qui peccat reprehēsione dignus est. propriè ἐπιληψία, est morbus caducus.

τῆς πόλεως ἐν τῷ εἰρημένῳ κοινοβίῳ, περὶ τούτων τῶν χρόνων ἀπετάξατο, ὃν κἀγὼ ἐκεῖσε ἔτι κατέλαβον· τοῦτον δεξάμενος ὁ πανόσιος ἐκεῖνος ποιμὴν κακεντρεχῆ πάνυ, καὶ ὠμὸν, δεινόν τε, καὶ ἀγέρωχον [κε] διασάμενος, σοφίζεται ὁ πάνσοφος δαιμόνων [κς] πανουργίαν δι' αἰθεροπίνης ἐπινοίας, καί φησι πρὸς τὸν Ἰσίδωρον, εἰ ἄρα τὸν τοῦ Χριστοῦ ζυγὸν ἆραι [κζ] προῄρησαι, ὑπακοὴν σε [κη] ἀσκεῖν πρὸ πάντων βούλομαι. ὁ δέ φησιν, ὡς σίδηρος χαλκεῖ, οὕτως ἁγιώτατε ὑποτάσσεσθαι ἑαυτὸν δέδωκα. ὁ δὲ μέγας καὶ ἐπ' αὐτῷ τῷ παραδείγματι θεραπευθεὶς, δίδωσιν εὐθέως τὸ γυμνάσιον τῷ σιδηρῷ Ἰσιδώρῳ καί φησιν· βούλομαί σε ὦ ἀδελφὲ * τῇ φύσει, ἐν τῷ πυλῶνι τῆς μονῆς παρίστασθαι· καὶ πάσῃ ψυχῇ εἰσιούσῃ τε, καὶ ἐξιούσῃ ποιεῖν γονυκλισίαν λέγοντα· εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ πάτερ, ὅτι ἐπιληπτικός εἰμι. [κθ] ὑπήκουσε δὲ * οὗτος, ὡς ἄγγελος κυρίῳ. ἑπταετίαν δὲ αὐτοῦ ἐκεῖσε πεποιηκότος, καὶ εἰς βαθυτάτην ταπείνωσιν, καὶ κατάνυξιν ἐληλακότος, ἠβουλήθη ὁ ἀοίδιμος μετὰ τὴν [λ] νομικὴν ἑπταετίαν, καὶ τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀνείκαστον ὑπομονὴν, τοῦτον, ὡς ὑπεράξιον, τοῖς ἀδελφοῖς συναριθμῆσαι, καὶ χειροτονίας ἀξιῶσαι. ὁ δὲ πλείστας καὶ δι' ἑτέρων, καὶ δι' ἐμοῦ τοῦ ἀσθενοῦς ἱκεσίας πεποίηκε τῷ ποιμένι, ἐκεῖσε αὐτὸν ὡσαύτως διάγοντα τελειῶσαι τὸν δρόμον, αἰνιξάμενος,

* τῇ φύσει, inquit Scholiastes, τῷ ἔτει, ... ἀγαθῷ, quod omisit Camaldulensis miratus quid sibi vellet.
* οὕτως.

καὶ ἀμυδρῶς πως τῷ λόγῳ τὸ τέ-
λος, καὶ τὴν αὐτοῦ κλῆσιν πλησιά-
ζουσαν, ὅπερ καὶ γέγονεν· ἐάσαν-
τος γὰρ αὐτὸν ἐν τῇ αὐτῇ τάξει τοῦ
διδασκάλου, μετὰ δεκάτην ἡμέραν
πρὸς κύριον δι' ἀδοξίας ἐνδόξως
ἐξεδήμησε, τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ τῆς
αὐτοῦ κοιμήσεως, καὶ τὸν θυρωρὸν
τῆς μονῆς πρὸς κύριον προσλα-
βόμενος. ἦν γὰρ αὐτῷ εἰρηκὼς ὁ
μακάριος, ὅτι περ, ἐὰν τύχω παῤ-
ῥησίας πρὸς κύριον, ἀχώριστός μου
γενήσῃ κἀκεῖ διὰ τάχους· ὅπερ καὶ
γέγονεν, εἰς μεγίστην πληροφο-
ρίαν τῆς ἀκαταισχύντου αὐτοῦ ὑ-
πακοῆς, καὶ ταπεινώσεως θεομι-
μήτου. ἠρώτησα ἔτι περιόντα τὸν
μέγαν τοῦτον Ἰσίδωρον, ποίαν ἐρ-
γασίαν αὐτοῦ ὁ νοῦς ἐν τῷ πυλῶ-
νι διάγοντος ἐκέκτητο; καὶ οὐκ
ἔκρυψεν ὠφελῆσαί με θέλων ὁ ἀ-
λα'. είμνηστος. ἐν [λα'] ταῖς ἀρχαῖς μὲν γὰρ
τοῦτό φησιν ἐλογιζόμην, ὅτι περ ὑ-
πὲρ τῶν ἁμαρτιῶν μου ἐπράθην.
λβ'. ὅθεν καὶ μετὰ [λβ'] πικρίας πάσης,
καὶ βίας, καὶ αἵματος τὴν με-
τάνοιαν ἔβαλλον. ἐνιαυτοῦ δὲ πλη-
ρωθέντος ἀλύπως λοιπὸν διεκείμην
λγ'. τὴν καρδίαν, μισθὸν παρὰ [λγ'] αὐτοῦ
θεοῦ ὑπομονῆς προσδεχόμενος.
περαιωθέντος δὲ ἑτέρου ἑνὸς χρό-
νου, ἀνάξιον ἑαυτὸν λοιπὸν ἐλο-
γιζόμην σὺν αἰσθήσει καρδίας, καὶ
τῆς ἐν τῇ μονῇ διατριβῆς, καὶ
τῆς τῶν πατέρων θέας, καὶ συν-
τυχίας, καὶ τῆς τῶν μυστηρίων με-

ſeuerare, & curriculum vitæ ab-
ſoluere, innuendo ſubobſcurè iis
verbis, iam finem certaminis ap-
petere, & in proximo eſſe vt è vi-
ta euocetur: quemadmodum &
mox docuit euentus. Nam cùm
illũ magiſter in ſua ſtatione vitæ
reliquiſſet, decimo pòſt die per
gloriæ contemptum ad gloriam
graſſatus, ad dominũ emigrauit.
Poſt ſeptimũ inde à morte diem,
cuſtodem ianuæ ſecũ aſſumpſit,
quòd illi beatus antè denunciaſ-
ſet; ſi quid, inquit, mihi fiduciæ
fuerit erga dominũ, intra breue
tempus ibi numquam à me ſepa-
randus, apparebis. quod ita ad
teſtificandum eius, quam num-
quam erubuit, perfectã obedien-
tiam, &, qua Deum imitatus eſt,
humilitatem, euenit. Percontа-
tus ſum ego præclarum hunc Iſi-
dorum, cũ adhuc ſuperſtes eſſet,
quas animus illius, quãdo ad por-
tam degebat, cogitationes vo-
luerit? Neque me clam id habuit
laudatiſſimus ille (athleta) quod
id ad ſalutem & vtilitatem meam
pertinere arbitraretur. " Primũ, 31.
inquit, perinde mecum actum
exiſtimaui, ac ſi pro peccatis meis
venũdatus eſſem. vnde cum ſum-
ma animi " acerbitate, vi doloris, 32.
& ſanguine, imperium obedien-
tiæ & pœnitentiæ (me ad ſingu-
los abiiciendo) exhauſi. In hoc
ſtatu cùm annum tranſegiſſem,
deinceps ſine animi moleſtia vi-
xi, quod patientię meæ prœmium
" à Deo expectare ſperarémque. 33.
Verrente verò iam altero anno,
me ex animi ſententia indignum
iudicaui, qui in hoc loco & cœ-
nobio verſarer, qui patres intue-
rer, illorum alloquio fruerer aut
dignarer, ſanctorum ſacramen-

torum particeps fierem, aut à quoquam aſpicerer. Itaque deiectis humi oculis, & multo magis animo, ingrediẽtes egredienteſque ſinceré, vti pro me Deum deprecarentur, rogitabam. Aſſidẽte me aliquãdo in mẽſa magno illi præſidi, admouit ille ſacrum os ſuum auriculæ meæ; &, vin', inquit, oſtendam tibi in vltima canitie, & ſenecta ætate diuinum ſenſum & mentem? annuente me, & verò obſecrante, euocat iuſtus ille antiſtes ex altera menſa Laurentium quemdam, quadrageſimum octauum annum inter religioſos agentem, & honore ſacerdotij proximum à primo. Venienti ergo & ad genua præſidis accidenti bene precatus quidem eſt de more abbas, ſed aſſurgentem nullo verbo affatus, reliquit ieiunum mẽſę aſſiſtere. erat enim initium prandij. adeò vt bene longam horam, imò propè duas aſtaret, & ego ipſe verecundatus non auderem os ſerui Dei reſpicere. octogeſimum quippè agebat annũ, totúſque incanuerat. Cum ergo tota menſa abſque reſponſo tacitus perſtitiſſet, ſurgentibus nobis, ab ſancto antiſtite miſſus eſt ad magnum illum, de quo modò memineram, Iſidorum, iuſſúſque verſum primum trigeſimi noni Pſalmi pronunciare, (*Expectans expectaui dominum.*) Non neglexi ego velut improbiſſimus occaſionem pertentandi ſenis. Ergo quærente me, eequid dum aſſiſteret menſæ, animo tractarit cogitaritus? Chriſti, inquit, perſonam antiſtiti meo aſſignans, non ab homine, ſed planè ab ipſo Deo mihi pręcepta edi cogitaui. Proinde, mi pater

παλήψεως, καὶ τῆς ἐν προσώπῳ τινὸς θεωρίας· κάτω δὲ νεύων τῷ ὄμματι, καὶ κατωτέρῳ φρονήματι τοὺς εἰσιόντας, καὶ ἐξιόντας εἰλικρινῶς λοιπὸν ὑπὲρ εὐχῆς ἱκέτευον. ἐν τῇ τραπέζῃ ποτὲ συγκαθημένῳ μοι τῷ μεγάλῳ ἐπιστάτῃ, πρὸς τὸ ἐμὸν οὖς κεκλικὼς τὸ ἅγιον αὐτοῦ στόμα φησί· βούλει σοι δείξω ἐν πολιᾷ βαθυτάτῃ θεϊκὸν φρόνημα; ἐμοῦ δὲ ἱκετεύσαντος, ὁ δίκαιος ἐκ τῆς δευτέρας τραπέζης Λαυρέντιον τοὔνομα περὶ τὰ τεσσαράκοντα ὀκτὼ ἔτη ἐν τῇ μονῇ ἔχοντα, καὶ δεύτερον τοῦ ἱερατείου πρεσβύτερον ὑπάρχοντα. ἐλθόντα οὖν, καὶ βαλόντα τῷ ἡγουμένῳ γονυκλισίαν, εὐλογεῖται μὲν παρ᾽ αὐτοῦ· ἀναστάντι δὲ οὐδὲν τὸ σύνολον εἴρηκεν· ἀλλ᾽ εἴασεν αὐτὸν πρὸ τῆς τραπέζης ἑστῶτα, καὶ μὴ ἐσθίοντα· ἦν δὲ τοῦ ἀρίστου ἡ εἴσοδος· ὥστε ποιῆσαι περὶ ὥραν μεγάλην, ἢ καὶ δύο ἱστάμενον· ὡς ἐμὲ λοιπὸν αἰδεῖσθαι κἂν εἰς πρόσωπον τοῦ ἐργάτου ἀτενίσαι. ἦν γὰρ ὁλοπόλιος, ὀγδοηκοστὸν ἄγων χρόνον. ἀναποκρίτου τε ἄχρι τῆς πληρώσεως τῆς ἑστιάσεως μείναντος· ἀναστάντων ἡμῶν πέμπεται ὑπὸ τοῦ ὁσίου εἰπεῖν τῷ προμνημονευθέντι μεγάλῳ Ἰσιδώρῳ τὴν τοῦ τριακοστοῦ ἐννάτου ψαλμοῦ ἀρχήν. οὐ παρεῖδον δὲ ἐγὼ ὡς πονηρότατος τὸν γέροντα πειράσαι· ἐρωτήσαντος δέ μου αὐτὸν τί ἄρα παριστάμενος τῇ τραπέζῃ ἐλογίζετο; τοῦ Χριστοῦ, ἔφη, τὴν εἰκόνα τῷ ποιμένι περιθέμενος, οὐδ᾽ ὅλως ποτὲ ἐξ αὐτοῦ ἐπιτάττεσθαι λελόγισμαι, ἀλλ᾽ ἐκ θεοῦ. ὅθεν,

πάτερ Ἰωάννη, οὐχ ὡς ἐνώπιον τραπέζης ἀνθρώπων, ἀλλ' ὡς ἐνώπιον θυσιαστηρίου θεοῦ, καὶ θεῷ ἱστάμην προσευχόμενος· οὐδ' ὅλως ἔννοιάν τινα πρὸς τὸν ποιμένα πονηρὰν λογισάμενος, ἐκ τῆς πρὸς αὐτόν μου πίστεως καὶ ἀγάπης· εἴρηκε γάρ τις, ὅτι ἡ ἀγάπη οὐ λογίζεται τὸ κακόν. πλὴν κἀκεῖνο γίνωσκε πάτερ· ὅτι ἐπάν τις εἰς ἁπλότητα, καὶ ἑκουσίαν ἀκακίαν ἐκδῷ, οὐκ ἔτι ἐκεῖ ὁ πονηρὸς χώραν, ἢ ὥραν ἀναλαμβάνει· κύριος ὁ δίκαιος, οἷος καὶ ἦν ὁ τῶν λογικῶν θρεμμάτων σωτὴρ διὰ τοῦ θεοῦ ἐκεῖνος, τοιοῦτον αὐτῷ καὶ οἰκονομοῦντα τὸν τὴν μονὴν ἄλλον πέπομφε. ἦν γὰρ σώφρων εἰ καί τις ἄλλος, πρᾶος, ὡς πάνυ ὀλίγοι. Τούτῳ πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν ὠφέλειαν ἐπιπλήχθη ὁ γέρων ὁ μέγας εἰκῆ ἐπὶ τοῦ κυριακοῦ διωχθῆναι αὐτὸν κελεύσας ἀκαίρως. ἐγὼ δὲ ἐγνωκὼς ἄμεμπτον αὐτὸν εἶναι ἐφ' ᾧ ἐγκλήματι πρὸς αὐτὸν ἤλεγχεν ὁ ποιμὴν, κατ' ἰδίαν ὑπὲρ τοῦ οἰκονόμου ἀπολογίαν ἐποιούμην πρὸς τὸν μέγαν. ὁ δὲ σοφὸς φησι· * καί γε ἔγνωκα πάτερ, ἀλλ' ὥσπερ οὐ δίκαιον, ἀλλ' ἐλεεινὸν ἐκλιμώττοντος νηπίου τὸν ἄρτον ἐκ στόματος ἀφαρπάσαι· οὕτως καὶ ἑαυτὸν, καὶ τὸν ἐργάτην ὁ ψυχῶν προεστηκὼς, * μὴ λλ' προξενῶν αὐτῷ στεφάνους, ὅσους καὶ γινώσκει αὐτὸν ὑπομένειν, κατὰ πᾶσαν ὥραν· εἴτε δι' ὕβρεων, εἴτε δι' ἀτιμιῶν, δι' ἐξουδενώσεως, δι' ἐμπαιγμῶν· τρία γὰρ μέγιστα ἀδικεῖται· πρῶτον μὲν στερούμενος αὐτὸς

*κἀγώ

λλ'. * βλάπτει aliter ζημιοῖ.

Ioannes, non ad mensam discumbentium hominum, sed ad numinis aram astare mihi visus comprecabar, neque vlla cogitatione sinistra, aut praua aduersus pastorem meum, pro mea in illū fide, & charitate, pulsatus sum. Charitas enim, vt quidam dixit, non cogitat malum. Quin & illud cognosce, pater, nullum amplius aditum esse hosti generis humani ad eum, qui se totum (sanctæ) simplicitati, & innocentiæ voluntariæ, seu bonitati emancipa-rit. Et profectò iustus Deus, qualis erat humani gregis ille custos, & per opem diuinam seruator, talem ipsi misit œconomum, & rei familiaris administrum. Erat enim sobrius & prudens, vt si quis alius, mitis, & mansuetus, vt nemo ferè alius. In hunc ergo ad aliorum documentum & salutem, magnus ille pater gratis omnino in speciem, tamen sanè grauiter inuectus, iussit ab Ecclesia importunè eiici. Ego cùm illum extra omnem culpam, cuius arguebatur, probè nossem, cœpi seorsim apud antistitem pro œconomo defensionem instituere. Tum sapiens ille: haud, inquit, ignoro, pater, innocentem esse: sed quemadmodum æquum non est, sed dolendum, si ab esurientis ore infantis panem deripias; ita nocet, & sibi ipsi præses, & subiecto, qui illi non semper augendæ coronæ (quantum quidem illum sustinere posse cognoscit) siue irrogandis contumeliis, siue ignominiis afferendis, seu contemnendo illo, seu illudendo[34] occasionem præbet. Tribus quippè modis maximopere læditur; primùm quod præmio 34

ex reprehensionis patientia priuetur; deinde quòd cùm antistes per illius virtutem aliis prodesse potuerit, id facere neglexerit: postremò quod omnium est grauissimum, vsu venire sæpè solet, vt iis, qui olim videbātur laborum & contumeliarum patientissimi, si aliquamdiu non exerceentur, & tanquam perfecti ab rectore non vituperētur, aut conuiciis exagitentur; mansuetudine solita, consuetáque patientia destituantur. Quamuis enim subinde gleba terræ sit bona, fertilis & præpinguis, deficiente tamen humoris contumeliarum irrigatione, solet siluescere, & in vepreta superbiæ, luxuriæ, noxiæque (pulso timore numinis) securitatis degenerare. Id quod probè nouit magnus ille Apostolus, dum scribit
2.Tim.4. Timotheo: Insta, inuehere, increpa illos opportunè & importunè. Me verò contra præclarum illum ductorem animarum nitente, causantéque nostræ generis humani naturæ imbecillitatem, quòd multi fortasse ex hac seu æqua, seu iniqua obiurgatione ab grege euellantur; rursum ille thesaurus sapientiæ: Anima, inquit, pastori suo vinculo charitatis, & fidei Christi nomine deuincta, ne si sanguis quidem profundendus sit, auellitur, præsertim olim à peccatorum vulneribus ab ipso curata, memor nem-
Rom.8. pè illius qui dixit, *Neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque creatura vlla nos potuit à Christi charitate separare.* Quòd si anima hunc in modum affecta, vel astricta, vel agglutinata suo præsidi non est, equidē demiror quid frustra hoc in loco ficto,

τοῦ ἐκ τῆς ἐπιτιμήσεως μισθοῦ· δεύτερον δὲ ὅτι, καὶ ἄλλους ὠφελεῖν ἐκ τῆς ἑτέρου ἀρετῆς δυνάμενος, οὐκ ἐποίησε. τρίτον δὲ καὶ βαρύτατον· ὅτι πολλάκις καὶ αὐτοὶ οἱ δοκοῦντες φερέπονοι, καὶ ὑπομονητικοὶ ὑπάρχειν, ἐπὶ χρόνον ἀμεληθέντες, καὶ ὡς δῆθεν ἐνάρετοι, λοιπὸν ὑπὸ τοῦ προεστῶτος μὴ ἐλεγχόμενοι, ἢ ὀνειδιζόμενοι, τῆς προσούσης αὐτοῖς πρᾳότητος, καὶ ὑπομονῆς ἐστερήθησαν. κἂν γὰρ καλή, καὶ καρποφόρος, καὶ πίων ἐστὶν ἡ γῆ· ἀλλ' οἶδεν λείψει ὕδατος ἀτιμίας ὑλομανοῦσαν αὐτὴν ποιεῖν. καὶ ἀκάνθας τύφου, καὶ πορνείας, καὶ ἀφοβίας ἐν αὐτῇ βλαστῆσαι. τοῦτο γινώσκων ὁ μέγας ἐκεῖνος Ἀπόστολος τῷ Τιμοθέῳ ἐπέστελλεν· ἐπίστηθι· ἐπενέχθητι· ἐπίπληξον αὐτοῖς εὐκαίρως, ἀκαίρως. ἐμοῦ δὲ πρὸς τὸν ὁδηγὸν ὄντως ἐκεῖνον ἀντιφιλονεικοῦντος, καὶ τὴν ἀσθένειαν τῆς καθ' ἡμᾶς φύσεως προβαλλομένου· καὶ ὡς πολλοὶ ἴσως ἐκ τῆς εἰκῆ, τάχα δὲ καὶ οὐκ εἰκῆ ἐπιπλήξεως τῆς ποίμνης ἀπορρήγνυνται· πάλιν ὁ τῆς σοφίας οἶκος ἔλεγε· ψυχὴ δεθεῖσα διὰ Χριστὸν ἀγάπῃ ποιμένος, καὶ πίστει, μέχρις αἵματος οὐκ ἀφίσταται· μάλιστα εἰ καὶ εὐεργετηθεῖσα ἐπὶ μώλωψί ποτε τυγχάνει παρ' αὐτοῦ· μνημονεύουσα τοῦ φάσκοντος· οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαί, οὔτε δυνάμεις, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα χωρίσαι ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ δεδύνηται. ἡ δὲ μὴ οὕτως δεθεῖσα, καὶ παγεῖσα, καὶ κολληθεῖσα, θαυμάζω, εἰ οὐκ εἰκῆ τὴν ἐν τῷ τόπῳ διατριβὴν διαπαίνει, ἐπιπλάσω,

καὶ ἠπατημένη ὑποταγῇ συνημμέ-
νη· οὐκ ἔψευσται δὲ ἑαυτὸν ἀληθῶς ὁ
μέγας· ἀλλὰ καὶ κεκράτηκε, καὶ ὡ-
δήγηκε, καὶ τετελείωκε, καὶ προσ-
ενήνοχε Χριστῷ ἄμωμα θύματα. ἀ-
κούσωμεν σοφίαν θεοῦ, καὶ θαυμά-
σωμεν ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν εὑρη-
λε. μένην. ἀγάμενος [λε] ἐγὼ ἐκεῖσε
παρὼν τὴν τινῶν τῶν νεοπαγῶν πί-
στιν, καὶ ὑπομονὴν, καὶ ἀδάμαστον
καρτερίαν ἐπὶ ταῖς τοῦ προεστῶ-
τος [λε] ἀλλὰ καὶ τῶν λίαν ὑποβεβηκό-
των· ἠρώτων, οἰκοδομῆς χάριν, ἕνα
τῶν ἀδελφῶν πέντε καὶ δέκα ἔτη
ἐν τῇ μονῇ ἔχοντα, ὀνόματι Ἀββά-
κυρον, ὃν καὶ μάλιστα ὑπὸ πάντων
σχεδὸν ἀδικούμενον, ἑώρων ὅτι καθ'
ἡμέραν, τῆς τραπέζης ἐκ τῶν ὑ-
πηρετῶν διωκόμενον ἔβλεπον· ἦν
γὰρ ἐκ φύσεως μικρὸν πάνυ περὶ
τὴν γλῶσσαν ἀκράτητος ἀδελφός.
καὶ πρὸς αὐτὸν ἔλεγον. ἀδελφὲ
Ἀββάκυρε· διὰ τί τῆς τραπέζης
καθ' ἡμέραν ἐλαυνόμενόν σε θεω-
ρῶ, καὶ ἄδειπνον πολλάκις κοιμώ-
μενον; καὶ φησι, πίστευσόν μοι πά-
λς. τερ, ὅτι [λς] δοκιμάζουσί με οἱ πατέ-
ρες μου, ἐὰν ποιῶ μοναχὸν, ἐπεὶ οὐκ
ἐν ἀληθείᾳ τοῦτο ποιοῦσι; κἀγὼ λοι-
πὸν γινώσκων τὸν σκοπὸν τοῦ μεγά-
λου, καὶ αὐτῶν, ὑπομένω πάντα ἀβα-
ρῶς. καὶ ἰδοὺ δεκαπέντε ἔτη ἔχων τοῦτο
λογιζόμενος, καθὼς μοι καὶ αὐτοὶ ἐν
τῇ ἐμῇ εἰσόδῳ ἔφησαν· ὅτι ἄχρι τῆς
λζ. τριακονταετίας δοκιμάζουσι [λζ] τοὺς
ἀποτασσομένους· καὶ δικαίως πάτερ

coactóque obedientiæ imperio
detenta moretur? Nec sane fal-
sus animi est præclarus ille anti-
stes, sed euicit, & deduxit, & per-
fecit, & immaculatas Christo
hostias consecrauit. Audiamus
obsecro sapientiam Dei in vasis
fictilibus inuentam, & obstupe-
scamus.[35] Admiratus ego præ- 35.
sens ibi quorumdam tironum fi-
dem, patientiam, & inexpugna-
bilem in obiurgationibus, igno-
miniis, & quandoque etiam iniu-
riis sui præsidis perferendis tole-
rantiam, nec præsidis tantùm, sed
longè hoc inferiorum, quærebá,
exempli causa, ex quodam de nu-
mero fratrũ (qui totos iam quin-
decim annos in cœnobio tradu-
xerat, cui Abbacyro nomen, quẽ
potissimum ab omnibus passim
exagitari, & propè quotidie ab
ipsa mensa per ministros propelli
videbá, (erat enim linguæ naturâ
aliquantulum intemperantioris)
hunc ergo affatus, quid est inquá
Abbacyre frater, quod te quoti-
die à cœna reiici videam, & incœ-
natũ ad somnũ proficisci? Qua,
crede mihi pater, inquit, mei pa-
tres[36] explorant animum meum, 36.
an sim aptus ad vitá inter mona-
chos degendá. neque enim seriò
me affligunt, sed tentát duntaxat.
quam ego mentem magni præsu-
lis nostri, & aliorum patrum cùm
probè perspectam habeam, om-
nia æquo animo sustineo. Et ecce
quintumdecimum iam annũ hoc
mecum recognosco, quéadmo-
dum mihi in religionis ingressu
patres testati sunt, consuesse illos
ad trigesimum vsque annũ suos
tirones rebus humanis abdicatos
in tirocinio exercere, & constan-
tiam[37] tentare. Et meritò hoc, pa- 37.

ter Ioannes, sine examine quippè seu igne aurum non politur & perficitur. Hic ergo generosus Abbacyrus biennio postquam adueneram, excessit è vita, patres iam iam vita abiturus intermorituris vocibus allocutus: Grates, inquit, grates domino & vobis, à quibus salutis meæ causa ab dæmonum insultibus decem ecce, & septem annos liber fui. Hunc æquissimus illorum antistes, tanquam Confessorem cum sanctis illîc sitis patribus mortuum collocari iussit. Omnino offendam æmulos virtutis cultores, si memoriæ eorum subduxero Macedonij, primi illîc inter Diaconos præclarū facinus & certamen. Hic ergo in paucis Deo carus, appetente Trium regum celebritate (quam Græci Theophaniorum festum appellant) petit à præside suo biduo antè, potestatem domesticorum negotiorum causa Alexandriam proficiscendi, pollicitus se propter sequentem diem festum, & præparationem maturè rediturum. Sed enim hostis bonorum cacodæmon archidiacono à cœnobiarcha dimisso impedimentum obiecit, quo minus ad solennia Theophaniorum & præscriptum diem adesset. Vno igi-
38. tur [38] die seriùs aduentantem cœnobij moderator honore ministerij sui, & officij exutum in ordinem tironum redegit, quam
39. illc patientiæ minister & [39] tolerantiæ archidiaconus, patris sententiam & pœnam tam pacatè placidéque suscepit, ac si alteri, non ipsi, inflicta esset. Cùm ergo quadraginta dies inter nouitios

Ἰωάννη· χωρὶς γὰρ δοκιμῆς ὁ χρυσὸς οὐ τελειοῦται. ἐπιμείνας οὖν ὁ γενναῖος οὗτος Ἀββάκυρος μετὰ τὴν ἐμὴν ἄφιξιν τῷ μοναστηρίῳ διετῆ χρόνον, πρὸς κύριον ἀπεδήμησε, τοῦτο εἰπὼν τοῖς πατράσιν ἐν τῷ μέλλειν ἐκλείπειν· εὐχαριστῶ εὐχαριστῶ τῷ κυρίῳ, καὶ ὑμῖν, ὅτι διὰ τὸ πειράζεσθαι εἰς σωτηρίαν μου ἐξ ὑμῶν, ἔμεινα ἐκ δαιμόνων ἀπείρατος ἰδοὺ δεκαεπτὰ ἔτη· ὃν καὶ ὡς ὁμολογητὴν μετὰ τῶν ἐκεῖσε κατακειμένων ἁγίων ἀξίως ὁ δικαιοκρίτης ποιμὴν κατατεθῆναι ἐκέλευσεν. ἀδικῶ * πάντας τοὺς ζηλωτὰς τῶν καλῶν, εἴπερ σιωπῆς μνήματι θάψω τὸ Μακεδονίου τοῦ πρώτου τῶν ἐκεῖσε διακόνων κατόρθωμα καὶ ἆθλον· οὗτος ὁ μεμελημένος κυρίῳ ποτὲ τῆς τῶν ἁγίων θεοφανίων ἑορτῆς καταλαβούσης, λιπαρεῖ τὸν ποιμένα, πρὸ δύο ἡμερῶν ἐν τῇ πόλει Ἀλεξανδρείᾳ εἰσελθεῖν οἰκείας χρείας χάριν τινός, ὑποσχόμενος μέντοι θᾶττον ἐξέρχεσθαι τῆς πόλεως, διὰ τὴν τῆς ἑορτῆς ἀκολουθίαν τε, καὶ ἑτοιμασίαν. ὁ οὖν μισόκαλος διάβολος ἐμπόδιον πεποιηκὼς τῷ ἀρχιδιακόνῳ πεποίηκεν αὐτὸν ἀπολυθέντα τοῦ ἡγουμένου, μὴ καταλαβεῖν τῇ ἁγίᾳ ἑορτῇ ἐν τῇ μονῇ κατὰ τὸν ὅρον, ὃν ἦν ἐκ τοῦ προεστῶτος κομισάμενος. [λη] μεθ' ἡμέραν οὖν καταλαβόντα, ἀφορίζει ὁ ποιμὴν τῆς διακονίας, καὶ ἐν τῷ ἐσχάτων ἀρχαρίων κατατάττει χώρᾳ· δέχεται ὁ καλὸς τῆς [λθ] ὑπομονῆς διάκονος * τὸν τοῦ πατρὸς ὅρον, καὶ ἀλύπως οὕτως, ὡς ἑτέρου ἐπιτιμηθέντος, καὶ οὐκ αὐτοῦ * πεποιηκότος * τοίνυν αὐτὸν ἐν τῇ τοιαύτῃ τάξει

* τοὺς πάν. — λη'. — λθ'. — * καὶ τῆς ὑπομονῆς ἀρχιδιάκονος. — * πεπονηκότος.

τεσσαράκοντα ἡμέρας, πάλιν ἐπὶ τὸν ἴδιον βαθμὸν ἀνήγαγε ὁ σοφός· καὶ δὴ μετὰ μίαν ἡμέραν δυσωπεῖται ὑπὸ τοῦ ἀρχιδιακόνου πάλιν ἐν τῇ ἐπιτιμίᾳ, καὶ τῇ προτέρᾳ ἀτιμίᾳ καταστῆναι, φήσας αὐτῷ, ὅτι περὶ ἀσυγχώρητόν τι ἐν τῇ πόλει ἔπταισα. γνοὺς δὲ ὁ ὅσιος ἀληθῆ μὴ λέγειν αὐτὸν, ἀλλὰ ταπεινώσεως χάριν τοῦτο ἐπιζητεῖν, εἶξε τῇ καλῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ ἐργάτου· καὶ
* τῇ ἀρχαίων. ἦν ἰδεῖν πολιὰν αἰδέσιμον ἐν τῇ * ἀρχαϊκῇ διάγουσαν τάξει· καὶ πάντας δυσωποῦσαν εἰλικρινῶς ὑπὲρ αὐτοῦ εὔχεσθαι. ἐπειδή φησι εἰς πορνείαν παρακοῆς πέπτωκα· ἐμοὶ δὲ τῷ ταπεινῷ τεθάρρηκεν ὁ μέγας οὗτος Μακεδόνιος, τίνος χάριν τῇ τοιαύτῃ τεταπεινωμένῃ διαγωγῇ ἑκουσίως προσέδραμεν· οὐδέποτε γὰρ κουφισμὸν οὕτως πολέμου παντὸς, καὶ φωτὸς θείου γλυκασμὸν ἐν ἑαυτῷ ὡς νῦν
μ. τεθέαμαι. μ ἀγγέλων φησὶ, τὸ μὴ πίπτειν, ἴσως καὶ μὴ δυναμένων, ὥς φασί τινες· ἀνθρώπων δὲ τὸ πίπτειν, καὶ θᾶττον ἀνίστασθαι· ὁσάκις τοῦτο καὶ συμβαίη· δαιμόνων δὲ καὶ μόνον, τὸ πεσόντας μὴ ἐγείρεσθαι. ὁ τὴν διακονίαν τῆς μονῆς πεπιστευμένος

egisset, restituit illum præfectus monasterij suo loco & honori: sed archidiaconus mox sequenti die deprecatus suum præsidem, petiit ab eo, vti sibi in suscepta pœna,& loco,ignominiáq; inter tirones porrò viuere,& perseuerare liceret: admisisse se Alexandriç [a] facinus inexpiabile,nullaq; venia dignū. Et quamuis sanctus pater haud ignoraret illum, id tantum studio submissionis,non ex vero dicere, cessit tamen præclari Dei famuli desiderio. Spectasses igitur in infima tironum statione, & ordine venerandam archidiaconi canitiem stantem, & omnium preces ex animo pro se expetentem: quoniam cecidi, inquit, in scelus & stuprū inobedientiæ. Mihi verò ex postremis vni magnus ille Macedonius affirmauit causam fuisse, cur ad illam abiectionem & humilitatem vitæ spōte animi properarit; quod, inquit, nūquam antéa tantam sub religiosi belli mole facilitatem senserim, nec tantam luminis diuini in me suauitatem & dulcedinem animaduetterim.
40. Angelorum, inquit, est numquam cadere: quod ipsum forte, vti quorumdam est sententia, nec possint: mortalium cadere & mox resurgere, quotiescumque id cōtigerit: dæmonum solùm, postquam ciciderint,nūquam resurgere.* Oeconomus cœnobij (qui alius à diacono fuisse videtur) 40.

*Is cui monasterij dispensatio tradita erat.

OBSERVATIVNCVLA.

Cassianum vide lib. 4. cap. 18. & Scholiasten Gazæum ibid.

[a] Vetus interpres, non ille Camaldulensis, illud *inexpiabile scelus* his verbis interpretatur: *Grauissimum animæ lapsum dicit, quia furtiuè & occultè comederat extraordinariè ex his quæ animalia portant, quod grauissimum & penè inexpiabile peccatum existimabatur, vt docet magnus pater Basilius in principio regulæ suæ.* Hæc interpretis verba quamuis in ordine versuum posita, sunt tamen non Climaci, sed merum glossema, proinde nec in Græcis codicibus leguntur, nec apud Camaldulensem reperiuntur.

*affirmauit. hoc de se fidenter mihi * concredidit: Cùm, inquit, essem adolescens, & curam iumentorum [41] haberem, accidit vt in grauissimam animæ noxam prolaberer. Cùm autem consuessem (si quid à me peccatum esset) nũquam serpentem in sinu cordis fouere, medico hunc animi, cõprehensâ illius cauda, caudã dico finẽ actionis (fassus nempe scelus meũ) repræsentaui: Qui renidenti vultu, & malâ leni verbere permulsâ; abi, inquit, fili, & perinde ac priùs, officio ministerij nihil omnino veritus, perfungere. Ego porrò ardenti fide incensus intra paucos dies tota animi sanitate recuperata, gaudens simul & tremens viam meam currebam. In omni rerum à Deo creatarũ statu certa sunt discrimina, vt aliqui obseruarunt. In religiosorum igitur virorum contubernio alius aliorum est profectus & sensus. Cùm nonnullos animorum medicus animaduerteret in congressibus externorũ, cùm cœnobium inuiserent, sese ostẽtare, hos notabat, & illis præsentibus, abiectissimis ministeriis, vltimis etiam conuitiis oneratos, occupabat, vti deinceps illi, cùm in hospites inciderent, extemplo se ab eorum aspectu subducerẽt. Et erat monstri simile videre vanam gloriam seipsam persequentem, hominũque aspectum refugientem. Cæterùm cum me dominus nollet priuare precibus sancti cuiusdã patris, quem è vita, vna antè hebdomade, quã è monasterio discederem, in cælum assumpserat, virum sanè eximium, & dignitate, & officio proximum à cœnobiarcha, * Menam nomine, qui ipsos

* De alio eiusdẽ nominis Mena Io. Euiratus, p. 431.

*τεθάῤῥηκε· νέου μου ὄντος φησὶ, καὶ ἐν τῇ τῶν ἀλόγων μα' φροντίδι διάγοντος, συνέβη πτῶμα *κατενεχθῆναι βαρύτατον ψυχῆς· ἐμοῦ δὲ σεσυνηθηκότος μηδέποτε κρύπτειν ὄφιν ἐν φωλεῷ καρδίας, τῷ ἰατρῷ τοῦτον τῆς κέρκου κρατήσας ἐστηλίτευσα· κέρκον δὲ λέγω τὸ τέλος τῆς πράξεως· ὁ δὲ μειδιῶν τῷ προσώπῳ φησὶν πρὸς με, παίσας μου τὴν σιαγόνα μετρίως· ἄπιθι τέκνον, ἔχου τῆς διακονίας σου, ὡς τὸ πρὶν, μηδὲν τὸ παράπαν δεδιώς. ἐγὼ δὲ πίστει διαπύρῳ πεισθεὶς ἐν βραχείαις ἡμέραις τῆς ἰάσεως πληροφορίαν εἰληφὼς, ἔτρεχον τὴν ὁδόν μου χαίρων ἅμα καὶ τρέμων. κέκτηται πᾶσα τάξις κτιστῶν, ὥς φασί τινες, διαφορὰς διαφερόντων. ἐπεὶ οὖν *ἦσαν καὶ παρὰ τῇ συνόδῳ τῶν ἀδελφῶν προκοπῶν, καὶ γνωμῶν διαφοραί· ἐπειδή τινας τούτων ὁ ἰατρὸς φιλενδείκτας ἐπὶ ταῖς τῶν κατὰ κόσμον ἐν τῇ μονῇ ἐπιδημίαις *ἐσημειοῦτο, καὶ τούτους ἐπὶ τούτων ἐσχάταις ὕβρεσι, καὶ διακονίαις ἀτιμοτέραις *περιέβαλλεν· ὥστε λοιπὸν δρομαίως ὑποχωρεῖν ἡνίκα δ' ἂν τινων τὴν κατὰ κόσμον ἐπιδημίαν ἔβλεπον· καὶ ἦν ἰδέσθαι ὑπερφυὲς τὸ γινόμενον, αὐτὴν τὴν κενοδοξίαν ἑαυτὴν ἐκδιώκουσαν, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀποκρύπτουσαν. μὴ στερῆσαί με κύριος ὁσίου πατρὸς εὐχῆς βουλόμενος, πρὸ μιᾶς ἑβδομάδος τῆς ἐμῆς τοῦ ὁσίου τόπου ἐξελεύσεως, προσελάβετο τὸν τὰ δεύτερα τοῦ ποιμένος διέποντα, ἄνδρα θαυμαστὸν, Μηνᾶν τοὔνομα, πεντήκοντα ἐννέα

* τοῦτό μοι.
μα.
* εἰς πτῶμα πεσεῖν.
* ἦν.
* ἔβλεπε.
* ὑπώπτ ὀκνῆσαι.

ἐννέα ἔτη ἔχοντα ἐν τῷ κοινοβίῳ, λοιπὸν διακονήσαντα πᾶσαν διακονίαν· τῇ οὖν ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, ἡμῶν τὸν συνήθη κανόνα τῆς τοῦ ὁσίου κοιμήσεως ἐπιτελούντων, ἐξαίφνης εὐωδιάζεται ὅλος ὁ χῶρος, ἐν ᾧ ὁ ὅσιος κατέκειτο· ἐπέτρεψεν οὖν ὁ μέγας τὴν, ἐν ᾗ κατετέθη, θήκην ὁ ὅσιος ἀποσκεπάσαι ἡμᾶς· καὶ τούτου γινομένου, ὁρῶμεν πάντες ἐκ τῶν αὐτοῦ τιμίων πελμάτων δίκην δύο πηγῶν τὴν τοῦ μύρου εὐωδίαν ἐκπορευομένων. Τότε, φησὶν ὁ διδάσκαλος πρὸς πάντας, ὁρᾶτε; ἰδοὺ οἱ τῶν * πόνων αὐτοῦ, καὶ κόπων ἱδρῶτες μύρον θεῷ προσηνέχθησαν. καὶ ἀληθῶς. καὶ ἄλλα τε πλεῖστα ἡμῖν περὶ αὐτοῦ τοῦ πανοσίου Μηνᾶ, οἱ τοῦ τόπου πατέρες κατορθώματα ἀπήγγειλαν, ἐν οἷς καὶ τοῦτο ἔλεγον. ὅτι * φησί ποτε ὁ προεστὼς τὴν αὐτοῦ θεοδώρητον ὑπομονὴν δοκιμάσαι βουλόμενος, ἀνελθόντα αὐτὸν ἐν τῷ ἡγουμενείῳ, καὶ βαλόντα μετάνοιαν ἑσπέρας τῷ ἡγουμένῳ, παράθεσίν τε λαβεῖν συνήθως ἱκετεύοντα, εἴασεν αὐτὸν οὕτως χαμαὶ κείμενον ἄχρι τοῦ κανόνος ὥρας· τότε λοιπὸν αὐτὸν εὐλογήσας, καὶ λοιδορήσας ὡς φιλενδείκτην καὶ ἀνυπομόνητον ἀνέστησεν. ἐγίνωσκε γὰρ ὁ ὅσιος, ὅτι ὑποφέρει γενναίως· διὸ καὶ τὸ δρᾶμα πρὸς οἰκοδομὴν πᾶσι πεποίηκεν. ὁ δὲ τούτου ἡμᾶς τοῦ ὁσίου Μηνᾶ μαθητὴς ἐπληροφόρει ἡμᾶς τὰ κατὰ τὸν * ἐπιστάτην. διό, καί φησιν, ἐμοῦ

* τῶν πόνων αὐτοῦ.

* ἑσπ.

* διδάσκαλον

nouem & quinquaginta annos in cœnobio exegerat, & totius domus, secundum abbatem, administrationem habebat. Ergo tertio post S. Viri mortem die, cùm consuetas pro illo preces & exequias celebraremus, repentè totum odeum, seu locus in quo funus iacebat, gratissimo odore perfusus completur. Itaque præses cœnobij iubet aperiri feretrum: tum verò præsentes omnes cernimus ex venerandis eius plantis geminos quasi fontes fragrantis vnguenti scaturire. Quare præfectus monasterij: Videtis, inquit, omnes, miraculum? en laborum & fatigationum è pedibus ipsius expressi sudores, tam gratum Deo odorem vnguenti (*per obedientiæ sacrificium*) obtulerunt. Et verè sanè. nam cùm & alia plurima nobis de illo sanctissimo Mena patres illi præclara facta narrarũt, tum hoc inter illa: Cùm, inquiunt, moderator cœnobij olim statuisset diuinam illius patientiam explorare, reuertentem alicunde domum, & vesperi ad modum pœnitentis ante pedes præsidis prostratum, & pro more gratiam benedictionis petentem, sic humi abiectum reliquit Pater vsque ad preces * Canonicas, tum demum piâ precatione impertitũ, (non tamen sine reprehensione, quasi esset ostentator, & impatiens) surgere iussit; nouerat quippè venerandus præses generosum illius animũ, quòd id fortiter ferret; quæ etiam causa fuit, vt hãc scenam ad omnium exemplum adornaret. Atque hæc de archimandrita discipulus huius sancti Menæ nobis testatus; Quapropter, inquit, cùm curio-

* ὥρας Canonis alij Collectam interpretãtur, alij diuinum officium. Quid si Completorium intelligat, vel matutinas? longum satis spacium temporis fuisse ex eo constat, quòd iacẽs ad pedes præsulis totum psalterium recitauit, vt infra traditur

siùs quærerem ex ipso, an in illa
tam diuturna geniculatione ad
pedes sui præsidis iacens nullo
somno fuerit correptus, sanctè
affirmauit, totum se humi iacentem psalterium recitasse. Non
committam quin sermonis mei,
coronam præsenti velut smaragdo illustrem. Fuit, cùm quibusdam ex præclaris illis patribus
ponerem quæstionem de vita
quieta & solitaria: Tum illi, subridenti vultu placido more comiter: Nos, ô pater Ioannes, inquiunt, cum è corporum concretione cōnstemus, genus vitæ corporibus aptius complexi sumus,
rati illud è re nostra fore melius,
si pro ratione imbecillitatis humanæ genus quoq; belli mollius
subiremus, & cū hominibus potiùs, aliàs quidem efferatis, aliàs
verò rursum mitescétibus & pœ-
42. nitentibus, quam cū [42] dæmonibus æternis generis humani hostibus semper furentibus, semper in nos armatis decertaremus.
Alius verò ex illo semper laudando patrum cœtu singulari me affectu, & sancto amore fiduciáq;
complexus: Si tibi, inquit, virorum sapientissime, est illa vis in
sensu animæ tuæ illius qui dixit:
Philip.4. *Omnia possum in eo qui me confortat*
Christus; *Si spiritus S.* rore casti-
Luc.1. tatis exemplo B. Virginis *superuenit in te*; *Si virtus altissimi* per patientiam *obumbrauit tibi*; *accinge sicut vir* (Christus nempè Deus noster) *lumbos tuos linteo* obedientiæ, & *surgens è cœna* quietis & so-
Ioan.13. litariæ vitæ *laua in spiritu & corde contrito fratrum tuorum pedes*. Imò verò submisso penitus animi tui sensu, pedibus te subiice contubernalium tuorū. Colloca acer-

πολυπραγμονήσαντος αὐτὸν, εἰ ἄρα ἐν τῇ τοιαύτῃ πρὸς τὸν ἡγούμενον γονυκλισίᾳ ὕπνῳ κατηνέχθη, ἐπληροφόρει, φησὶν, ὡς ἅπαν τὸ ψαλτήριον χαμαὶ κείμενος ἀποστηθίσαι. οὐ παρίδω ἐγὼ ἐγκαλλωπίσαι τὸν τοῦ λόγου στέφανον καὶ τῷ παρόντι σμαράγδῳ. κεκίνηκα ποτὲ περὶ ἡσυχίας λόγον ἐπὶ τῶν ἀνδρειοτάτων γερόντων ἐκείνων· οἱ δὲ μειδιῶντι τῷ προσώπῳ, καὶ ἱλαρῷ ἤθει ἀστείως φασὶ πρός με· ἡμεῖς ὦ πάτερ Ἰωάννη ὑλικοὶ ὄντες ὑλικωτέραν καὶ ἀγωγὴν μετερχόμεθα· ἐκεῖνο προκρίναντες, κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἑαυτῶν ἀσθενείας καὶ τὸν πόλεμον ὑπελθεῖν· ἄμεινον λογισάμενοι ἀνθρώποις παλαίειν, τοῖς ποτὲ μὲν ἠγριωμένοις· ποτὲ δὲ
μετανοοῦσι, καὶ μὴ δαίμοσι [μβ'] διὰ παν- μβ'.
τὸς πρὸς ἡμᾶς μαινομένοις, καὶ ὁπλιζομένοις. *Εἷς δὲ τῶν ἀειμνήστων, πολλὴν πρός με τὴν κατὰ θεὸν ἀγάπην καὶ παῤῥησίαν κεκτημένος, φησί μοι μετ' εὐμενείας· εἰ ἄρα σοι πρόσεστι, πάνσοφε, ἡ τοῦ εἰπόντος ἐν αἰσθήσει ψυχῆς ἐνέργεια, ὅτι πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ· εἰ πνεῦμα ἅγιον δρόσου ἁγνείας κατὰ τὴν παρθένον ἐπῆλθεν ἐπὶ σε· εἰ δύναμις ὑψίστου ὑπομονῆς ἐπεσκίασέ σοι. ζῶσαι ὥσπερ ἀνὴρ (Χριστὸς ὁ θεὸς) τὴν ὀσφύν σου λεντίῳ ὑπακοῆς. καὶ ἀναστὰς ἐκ τοῦ δείπνου τῆς ἡσυχίας νίψον πόδας ἀδελφῶν ἐν συντετριμμένῳ πνεύματι· μᾶλλον δὲ κυλίου ὑπὸ πόδας συνοδίας ἐν καταβεβλημένῳ φρονήματι. στῆσον

* [illegible]

πυλωροὺς ἀποτόμους, καὶ ἀΰπνους ἐν πύλῃ καρδίας σου· κράτει νοῦν ἀκράτητον ἐν περισπωμένῳ σώματι· ἄσκει νοερὰν ἡσυχίαν ἐν κινουμένοις καὶ σαλευομένοις μέλεσι· τὸ πάντων παραδοξότατον, γίνου ἀπτόητος ψυχῇ μεταξὺ τῶν θορύβων· ἄγχε γλῶτταν προπηδῶσαν ἐν ἀντιλογίαις μαινομένην· πάλαιε τῇ δεσποίνῃ ταύτῃ ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ τῆς ἡμέρας· πῆξον ἐν ξύλῳ ψυχῆς σταυροῦ νοῦ ἄκμονα δι' ἀλληλεπαλλήλων σφυρῶν καὶ κτύπων τυπτόμενον, ἐμπαιζόμενον, λοιδορούμενον, χλευαζόμενον, ἀδικούμενον· καὶ μηδαμῶς ἐκλυόμενον· μηδὲ θραῦσιν ὑπομένοντα. ἀλλ' ὅλον λεῖον καὶ ἀκίνητον ὑπάρχοντα. ἀπόδυσαι θέλημα ὡς αἰσχύνης περιβολὴν, καὶ γυμνὸς τούτου ἐν τῷ σκάμματι εἴσελθε. τὸ
* δυσχέρετον. σπάνιον, καὶ * δυσεύρετον, ἔνδυσαι πίστεως θώρακα, ὑπὸ ἀπιστίας πρὸς τὸν ἀγωνοθέτην μὴ διαλυόμενον, μηδὲ τιτρωσκόμενον·
κγ'. κράτει κγ' χαλινῷ σωφροσύνης ἀφὴν ἀναιδῶς προπηδῶσαν· ἄγχε ὀφθαλμὸν μελέτῃ θανάτου, μεγέθη καὶ ὥραν σωμάτων περιεργάζεσθαι καθ' ὥραν βουλόμενον· φίμου νοῦ περίεργον ἐν οἰκείᾳ μερίμνῃ τὸν ἀδελφὸν κατακρίνειν ἐν ἀμε-
* ἔργον al. ἔργων. λείᾳ βουλόμενον * ἔργων· καὶ πᾶσαν ἀγάπην, καὶ συμπάθειαν πρὸς τὸν πλησίον ἀπλανῶς ἐμφανίζοντα. γνώσονται πάντες ἀληθῶς ἐν τούτῳ,

rimos, & numquam conniuentes ad cordis tui aditus custodes. serua mentem in vago, & variis negotiis distracto corpore firmã & inuictam; cole spiritualem quietem in membris (variis curis) agitatis & iactatis. Quódq; omnium est pulcherrimum, sed rarissimũ; animus tuus in mediis turbarum & curarum tumultibus sit imperturbatus & interritus. Furiosam linguam & ad contradicendum proiectam coërce, & quotidie septuagies septies aduersus hanc improbam dominam depræliare. Defige incudem hoc est mentem in animæ ligno, quod crux est, vti per alternos malleorum ictus & fragores ludibriis euerberata, calumniis vexata, irrisionibus exagitata, iniuriis afflicta, neque infringatur, neque vlla ratione lædatur; sed tota plana, seu læuis & immota persistat. Exue voluntatem tuam, tanquam (inutilis) pudoris velum, nudúsq; scamma seu stadium palæstræ ingredere. Indue loricam bonæ fidei erga munerarium & præsidem certaminis, quam nulla diffidentia (quod sanè rarum & inuentu difficile est) dissuat aut penetret. Sensum [45] tactus impudenter prorũpentem freno temperantiæ retunde. 45. Oculorum curiositatem, per omnes egregiorum corporum formas omnibus propè momentis vagari cupientem, assidua mortis contemplatione reprime. Cohibe etiam singulari studio animum curiosum, ne dũ ipse sui negligens est, dãnet alterius facta, sed potiùs omnia charitatis officia cũ pia commiseratione aliis sincerè exhibeat. In hoc enim verè cognoscẽt om-

nes, cariſſime pater, quod Chriſti diſcipulus ſis, vbi in cœtu fratrũ
Ioan. 13. *dilectionem habuerimus ad inuicem.*
Huc huc, bonus ille familiaris meus, huc ades, inquit, & nobiſcum hîc vnâ dege. Bibe irriſiones ſemper tanquam aquam viuam. nam omnia quæ cæli complexu continentur amabilia perſcrutatus Dauid, poſtremò quaſi de omnibus dubitabundus exclamauit.
Psal. 132. Ecce quid bonum & quid iucundum? nihil, * niſi *habitare fratres in vnum.* Quòd ſi à Deo tanto bono patientiæ & obedientiæ nondum dignati ſumus, reliquum eſt vti noſtram animi imbecillitatẽ recognoſcentes ſeorſum eminus & procul à ſtadio conſiſtamus, fortiſſimóſq; athletas beatos prędicemus, illiſque patientiam apprecemur.

* aut certè, ſi legas εἰ ἀλλὸ ὅ, ſeu cum apoſtropho ἀλλ' ὅ, transfer, *Nihil aliud quam.*

44. Victus [44] ego à bono patre, & optimo magiſtro aduerſus nos Euangelicis & Propheticis oraculis, & reſtimoniis, longè verò magis fraterno amore decertante, ſine omni dubitatione palmam diuinæ obedientiæ volentes libentes decreuimus. Sed ego vbi adhuc vnâ eámque peruilem felicium illorum Patrum virtutem commemorauero, velut ex paradiſo egreſſus, rurſum
45. ad [45] inuenuſta & inutilia vobis teſqua & vepreta ſermonis mei reuertar. Cùm frequenter [46] precibus illorum intereſſemus, animaduertit ſanctus illorum pręſes quoſdam inter ſe ſermocinari, quos ille per totã hebdomadem ante fores templi ſtatuit, iuſſitq; ab omnibus cum ingredientibus tum egredientibus veniam petere, fuerántque hi quod magis admireris, clerici iidémque preſbyteri. Quemdam è fratrum cœtu

ὦ περισφιλέστατε πάτερ, ὅτι Χριστοῦ μαθητὴς ὑπάρχεις τότε, ἐὰν ἐν συνοδίᾳ ἀγάπην ἔχωμεν ἐν ἀλλήλοις· δεῦρο δεῦρο, πάλιν ἔλεγεν ὁ καλὸς φίλος, δεῦρο συναυλίσθητι.* πίε μυκτηρισμὸν καθ' ὥραν, ὥσπερ ὕδωρ ζῶν, ἐπεὶ πάντα τὰ τερπνὰ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ὁ Δαβὶδ ἐξερευνήσας, ἔσχατον πάντων διαπορῶν ἔλεγεν. ἰδοὺ δὴ τί καλὸν, καὶ τί τερπνὸν οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό. εἰ δὲ οὔπω τοῦ ἀγαθοῦ τῆς τοιαύτης ὑπομονῆς καὶ ὑπακοῆς ἠξιώθημεν, καλὸν λοιπὸν κἂν τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν ἐπεγνωκότας, κατὰ μόνας πόρρω τοῦ ἀθλητικοῦ σταδίου ἱσταμένους τοὺς ἀθλοῦντας μακαρίζειν, καὶ τούτοις ὑπομονὴν εὔχεσθαι.

* ἐστίν.

ἡττήθην μδ' ἐγὼ καλῷ πατρὶ, καὶ διδασκάλῳ ἀρίστῳ Εὐαγγελικῶς ἡμῖν καὶ Προφητικῶς μαχεσαμένῳ· μᾶλλον δὲ φιλικῶς, καὶ τὰ * πρεσβεῖα τῇ μακαρίᾳ ὑπακοῇ δοῦναι ἀναμφιβόλως πεπλήκαμεν. μιᾶς δὲ ἔτι ὀνησιφόρου τῶν μακαρίων τούτων ἀρετῆς ἐπιμνησθεὶς, ὥσπερ ἐκ παραδείσου ἐξιὼν, πάλιν τὰ με' ἀκαλλῆ, καὶ ἀνησιφόρα ὑμῖν ἀκανθολογήματα παραθήσομαι. ἐν τῇ εὐχῇ μς' πολλάκις ἡμῶν παρισταμένων, συντυχίας τινὰς ποιήσαντας ἐσημειώσατο ὁ μακάριος ποιμήν· οὓς ἐπὶ ἑβδομαδιαῖον χρόνον περὶ τῆς ἐκκλησίας στήσας, πᾶσι μετάνοιαν ποιεῖν παρεκέλευσε· τοῖς εἰσιοῦσί τε, καὶ ἐξιοῦσι· καὶ τὸ δὴ θαυμαστότερον, καί τινας κληρικοὺς ὑπάρχοντας τοὺς δ' ἔτι πρεσβυτέρους. τινὰ τῶν ἀδελφῶν ὁρῶν συν

* βεβαίως.

αἰσθήσει καρδίας πλέον τῶν πολλῶν ἐν
τῇ ψαλμῳδίᾳ παριστάμενον· καὶ μά-
λιστα ἐν τῇ πρωτολογίᾳ τῶν ὕμνων
πρός τινας τοῖς ἑαυτοῦ ἤθεσι, καὶ τῷ
προσώπῳ διαλεγόμενον, ἠρώτων τοῦ
ἤθους τοῦ μακαρίου τὴν ἔννοιαν μαθεῖν.
οὐδὲν μὴ κρύπτειν, nihil tegere solitus. ὁ δὲ * γνοὺς ἵνα μὴ κρύπτειν ὠφελῆσαι,
φησί. τοὺς μζ λογισμούς μου πάτερ
μζ. Ἰωάννη, καὶ τὸν νοῦν σὺν τῇ ψυχῇ εἴωθα
ἐκ προοιμίων ἐπισυνάγειν, καὶ συγκα-
λῶν κράζειν τούτοις· δεῦτε προσκυνή-
σωμεν, καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ Χριστῷ
βασιλεῖ καὶ Θεῷ ἡμῶν. τὸν δὲ ἐπιτράπεζα
τοῦτο ποιοῦντα κατέλαβον πολυπρα-
γμονήσας, μικρὸν γὰρ πτύχιον ἐν τῇ
ζώνῃ κρεμάμενον ἔχοντα ὁρῶν, ἔμα-
θον ὡς τοὺς ἑαυτοῦ καθ' ἡμέραν ση-
μη: μειούμενος μη λογισμούς, τούτους πάντας
τῷ ποιμένι ἐξήγγελλε. οὐ μόνον δέ,
ἀλλὰ καὶ ἑτέρους πλείους τῶν αὐτόθι τοῦτο
ποιοῦντας ἐθεώμην. ἦν δὲ καὶ αὕτη ἐν-
τολὴ τοῦ μεγάλου ὡς ἀκήκοα· ἐδιώχθη
τις παρ' αὐτοῦ ποτὲ τῶν ἀδελφῶν τῷ
πλησίον πρὸς αὐτὸν διαβαλὼν ὡς
φλύαρον καὶ λάλον. ὁ δὲ προσκαρ-
τερήσας τῷ πυλῶνι τῆς μονῆς ἑβδομα-
δαῖον χρόνον δυσωπῶν εἰσόδου, καὶ συγ-
χωρήσεως τυχεῖν· ὡς δὲ τοῦτο ἔμαθεν ὁ
φιλόψυχος, περιεργασάμενος αὐτόν,
μηδὲν βεβρωκέναι ἐν ταῖς ἓξ ἡμέραις
τὸ παράπαν, δηλοῖ αὐτῷ, εἰ ὅλως ἐν
τῇ μονῇ τὴν οἴκησιν ποιήσασθαι βούλει,
μθ. ἐν τῇ τῶν μθ μετανοούντων τάξει σε
κατατάξω. ὡς δὲ ἀσμένως τοῦτο ἐδέξατο
μετανοῶν, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ ποιμὴν
ἐν τῇ μονῇ τῇ ἰδιαζούσῃ τῶν ἐπὶ

obseruaram plerisque attentiùs
cum singulari cordis affectu pre-
cantem, præsertim in * ingressu *antiphona ante psalmum dici solita.
psalmorum & hymnorũ, quando
veluti cum quibusdam per nutus
suos, & vultus significatione lo-
quebatur. cuius sancti moris ra-
tionem quærenti sincerè & sine
fuco, vti mihi prodesset fassus:
Pater Ioannes, inquit, ego sub ini-
tium precationis [47] cogitationi- 47.
bus meis, mentíque cum animo
conuentum indico, coactísque
omnibus clamito, *Venite*, inquã, Psal. 94.
adoremus & procidamus ante Chri-
stum regem Deúmque nostrum. Illum
verò qui triclinio parando erat
præfectus, hoc factitare curiosè
obseruaui. codicillum gerebat à
zona pendentẽ, in quo quicquid
per diem [48] cogitabat, annotare 48.
solebat; omnésque cogitationes
suas postea patri, qui cœnobio
præsidebat, exposuit, quod & ab
aliis quàplurimis fieri conspexi,
& hoc, vt accepi, ex imperio cœ-
nobiarchæ. Vnus aliquis è fratri-
bus olim à præside eiectus erat è
cœnobio, quod alterum apud
ipsum, vt nugacem & loquacem
criminatus esset. Expulsus autem,
in vestibulo portæ totos septem
dies substitit assiduè aditum rur-
sus ad cœnobium, & delicti ve-
niam precatus. Quòd vbi amans
salutis animarũ præses cognouit,
simúlque intellexit, illum per sex
dies illos nihil omnino gustasse,
curauit illi significari, si omnino
ad contubernium fratrũ admitti
vellet, ad [49] pœnitentium classem 49.
transiret. quam conditionem cũ
is quem facti ex animo pœnite-
bat obuiis manibus amplexatus
esset, iussit eum abbas ad locum
* priuatum deduci, vbi mora- * separatũ.

bantur ij qui peccata sua plangebant. quod & factum est. Et quia in illius domicilij separati à cœnobio mētionem incidimus, breuissimè de illo trademus.

(De hoc loco sequenti capite tractabitur: hic tantùm ex occasione tangitur.)

il sistema penitenziario non è poi così moderno!

Locus erat ab ipso monasterio vno duntaxat lapide, seu milliari seiunctus, Carcer dictus, illætabilis prorsus, & omnibus corporis gaudiis destitutus. Nullus ibi vnquam culinæ fumus cernebatur; non vinum; non oleum in cibum adhibebatur; non aliud quicquā è foco, præter panem, & minuta oluscula, in mensam inferebatur. In hoc eos, qui post religiosam professionem in peccatum prolapsi erant, ita cōcludebat, vt pedem efferre nūquam possent: nec plures simul iungebat, sed singulos seorsim, aut vt plurimum binos: manebántq; ibi, quoad præses de singulis diuinitus edoceretur.* Præfecit autem eisdem virum quēdam eximium, cui Isaacus nomen, qui ab sibi commissis precum assiduarum pensum exigebat, & propè nunquam à votis cessare permittebat. Suppeditabat illis magna palmarū copia, (è quibus) ad vitandum otium (calathos texebant.) Hæc illis viuendi ratio, hic status, hæc disciplina erat eorum, qui verè quærebant faciem Dei Iacob. Admirari sanctorum athletarum labores prēclarum est, sed æmulari, salutē
50. conciliat. Velle autem vno momento illorum viuendi rationem imitando assequi, insanū, & supra hominis vires est. Vbi nos ob delicta nostra cōscientia morsicat, tādiu reuoluamus peccata nostra in animis

* Præfecerat.

πτώμασι πενθούντων ἐπενεχθῆναι, ὅπερ καὶ γέγονεν. ἐπεὶ δὲ τῆς εἰρημένης ἐμνήσθημεν μονῆς, διὰ βραχέων περὶ αὐτῆς εἴπωμεν.

Meliores codices hîc nullum paragraphum nouum faciunt, nec sanè faciendus est; cùm sequens caput singulare de hoc carcere, Gradu V. tractet.

Τόπος μὲν ἦν ἀπὸ σημείου ἑνὸς τῆς μεγάλης μονῆς, φυλακὴ λεγομένη, ἀπαράκλητος· οὐκ ἦν ἐκεῖσε πώποτε καπνὸν ὀφθῆναι· οὐκ οἶνον, οὐκ ἔλαιον εἰς βρῶσιν· οὐχ ἕτερόν τι ἄλλο, ἢ ἄρτον, καὶ λεπτὰ λάχανα. ἐν τούτῳ τοὺς μετὰ τὴν κλῆσιν συμποδιζομένους ἀπροΐτους κατέκλεισεν· οὐχ ἅμα, ἀλλ' ἰδίᾳ, καὶ χωρὶς, ἢ καὶ δύο τὸ πολὺ, ἕως οὗ ὁ κύριος αὐτὸν περὶ ἑκάστου ἐπληροφόρει· κατέστησε δὲ αὐτοῖς, καὶ τοποποιὸν μέγαν Ἰσαὰκ ὀνόματι, ὃς ἀπήτει τὴν προσευχὴν ἀδιάλειπτον παρὰ τῶν αὐτῷ παραδιδομένους· εἶχον δὲ καὶ θαλλοὺς πλείστους εἰς ἀκηδίας ἐμπόδιον· οὗτος ὁ βίος· αὕτη κατάστασις· αὕτη ἡ διαγωγὴ τῶν ὄντως ζητούντων τὸ πρόσωπον τοῦ θεοῦ Ἰακώβ· τὸ μὲν θαυμάζειν τῶν ἁγίων πόνους καλόν· τὸ δὲ ζηλοῦν σωτηρίας πρόξενον· τὸ δὲ ὑφ' ἓν τὴν ἐκείνων μιμεῖσθαι θέλειν πολιτείαν, ἄλογον καὶ ἀμήχανον· δακνόμενοι μὲν ἐπὶ τοῖς ἐλέγχοις τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων μνημονεύσωμεν, ἄχρις οὗ ὁ κύ-

να'. ελος τὴν βίαν ἡμῶν τῶν να' βιαστῶν
* ἁμαρτίας. αὐτοῦ ὁρῶν* ταύτας ἐξαλείψῃ, καὶ
τὴν δάκνουσαν ἡμᾶς ἐν τῇ καρδίᾳ
ὀδύνην εἰς χαρὰν μεταποιήσῃ. κατὰ
γὰρ τὸ πλῆθος τῶν ὀδυνῶν μου, ἐν
τῇ καρδίᾳ μου, φησὶν, κατὰ τοσοῦ-
τον αἱ παρακλήσεις σου εὔφραναν
τὴν ψυχήν μου. ἐν τῷ ἰδίῳ και-
ρῷ μὴ ἐπιλαθώμεθα τοῦ λέγον-
τος πρὸς κύριον· ὅσας ἔδειξάς μοι
θλίψεις πολλὰς, καὶ κακὰς, καὶ
ἐπιστρέψας ἐζωοποίησάς με, καὶ ἐκ
τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς μετὰ τὸ πεσεῖν
νβ'. πάλιν ἀνήγαγές με· νβ' μακάριος
ὃς διὰ θεὸν καθ' ἡμέρας λοιδορού-
μενος, καὶ ἐξουδενούμενος ἑαυτὸν
ἐβιάσατο. μετὰ μαρτύρων χορεύσει
οὗτος, καὶ μετὰ ἀγγέλων παῤῥησιάσε-
νγ'. ται. νγ' μακάριος μοναχὸς, ὃς πά-
σης ἀτιμίας, καὶ ἐξουδενώσεως ἑαυτὸν
ἄξιον καθ' ὥραν λογίζεται· μακά-
ριος ὃς τὸ ἑαυτοῦ θέλημα εἰς τέλος ἐνέ-
κρωσε, καὶ τῷ ἐν κυρίῳ διδασκάλῳ
τὴν ἑαυτοῦ ἐκδέδωκεν ἐπιμέλειαν· ἐκ
νδ'. δεξιῶν νδ' γὰρ τοῦ σταυρωθέντος σταθή-
σεται. εἴ τις ἔλεγχον δίκαιον, ἢ ἄδικον,
ἐξ ἑαυτοῦ ἀπερρίψατο, οὗτος τὴν ἑαυτοῦ
σωτηρίαν ἠρνήσατο. εἰ δέ τις τοῦτον μετὰ
πόνου, ἢ καὶ ἀπόνως κατεδέξατο, τα-
χέως τῆς τῶν ἑαυτοῦ πταισμάτων ἀφέ-
σεως τεύξεται· θεῷ νοερῶς πρὸς τὸν
σὸν πατέρα πίστιν, καὶ ἀγάπην εἰλικρι-
νῶς ὑποδείκνυε, κἀκεῖνος ἀγνώστως
τοῦτον λοιπὸν πληροφορήσει κατὰ τὴν σὴν
πρὸς αὐτὸν διάθεσιν προστεθῆναι,
καὶ οἰκειωθῆναί σοι. ὁ πάντα ὄφιν στηλι-

nostris, quoad dominus laborem
nostrum, & vim, [51] quam sibi vio- 51.
lenti hi certatores inferunt, respi-
ciat, peccatáque deleat, & carni-
ficinam conscientiæ in gaudium
conuertat. *Secundum enim multitu-* Psal. 93.
dinem dolorum meorum in corde meo,
inquit Psaltes, *consolationes tuæ*
(tantopere) *lætificauerunt animam*
meam. Opportuno tempore non
obliuiscamur illius qui loquitur
ad Dominum: *Quantas ostendisti* Psal. 70.
mihi tribulationes multas & malas,
& conuersus viuificasti me, & ex
abyssis terræ, post lapsum iterum
reduxisti me. [52] Felix ille qui quoti- 52.
die Dei causa cõuitiis exagitatus
& contentus violenter seipsum
(per patientiam) vincit, næ ille
cum martyribus tripudiabit, &
inter angelos liber vt angelus in-
cedet. Beatus [53] ille monachus, qui 53.
seipsum omni contemptu dignũ,
nulliúsque pensi, & vsus homun-
cionem iudicat. Beatus & ille, qui
voluntatis suæ arbitrium penitus
* mactauit, seséque totum curæ * mortifi-
religiosi magistri sui commisit. cauit.
Etenim ad [54] dextram Domini sui 54.
crucifixi olim statuetur. Quicũ-
que obiurgationem seu æquam,
seu iniquam à se reiicit, ille con-
tra salutem suam agit. Quòd si
hanc siue ægrè, siue alacriter su-
scipit, extemplo delictorum suo-
rum veniam consequetur. Deo
sensus tui testi bonę fidei, & amo-
ris tui erga religiosum præsidem
tuum sincerũ affectum ostende,
& ille tuum erga ipsum sinceri
affectus sensum illi per occultum
instinctum testatum faciet, vicis-
simque tibi qualem optas, faci-
lem, suauem & familiarẽ reddet.
Qui nullum in pectore serpen-

tem celat, certissimam fidé ostendit. Qui verò in latebris illũ conscientiæ condit, procul à virtutis tramite aberrat. Qui super religiosi fratris sui delictis ex animo dolebit; & de profectu illius in virtutibus & cælestibus gratiis
55. sincerè [55] gaudebit, is demum intelliget, se veram & germanã charitatem & amoré erga illum possidere.
56. Qui in communi [56] sermocinatione sentẽtiam suam quantumuis veram, pertinaciùs defendere contenderit, sciat se morbo diabolico laborare. Quòd si in æqualium suorum colloquio id faciat, fortasse per maiorum obiurgationem curabitur. Si verò idem inter seniores & sapientiores se audeat, * humanitus incurabilis est. *
57. Qui [57] loquendo non submittit se, certè nec agendo se submittet. Qualis in modico est, talis est in * omnibus, frustráque laborat, & ex sancta obedientia nihil nisi *graue*, & mortiferum iudiciũ sibi reportat. Qui seipsum sincera & pura conscientia perfectissimè religiosi patris obedientiæ subiecit, mortem deinceps intrepidus velut somnum, seu potiùs vitam quotidie expectat, certus in excessu vitæ non à se, sed à præside suo rationem exactum iri. Qui officium ministerij ab religioso patre in Domino delatum vltro, non coactus recipit, & in ea re postea quid peccauerit aut offenderit, culpa recipienti arma, non danti adscribetur. Accepit enim gladium vt in hostem pugnaret, quem ipse in suo ipsius pectore defixit. Si autem inuitus, & suam virium imbecillitatem præfatus, & præsidi contestatus, propter Dominum

*per homines curari non potest.

*Qui verbo se non submittit, ille certè nec opere submittet.

Qualis oratio talis vir.

*ceteris.

τεύων πίστιν ἐναργῆ ἔδειξεν. ὁ δὲ ἀποκρύπτων, εἰς ἀνοδίας ἔτι πεπλάνηται. Τότε τὴν ἑαυτοῦ φιλαδελφίαν, καὶ κυρίως ἀγάπην ἐπιγνώσεταί τις, ὅταν ἑαυτὸν πενθοῦντα ἐπὶ τοῖς τοῦ ἀδελφοῦ σφάλμασιν * ὄψεται· καὶ ὅταν ἀγαλλόμενον
[νε] ἐπὶ ταῖς ἐκείνου προκοπαῖς, καὶ χαρίσμασιν. νε'.
ὁ ἐν διαλέξει [νς] τὸν ἑαυτοῦ λόγον, νς'.
κἂν ἀληθῆ λέγῃ, συστῆσαι * θέλων καὶ βουλόμενος, γινωσκέτω τὴν τοῦ διαβόλου νόσον νοσεῖν. καὶ εἰ μὲν ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἴσους συλλαλιᾷ τοῦτο ἐργάζεται, ἴσως ἔστιν αὐτὸν ἰαθῆναι ἐκ τῆς τῶν μειζόνων ἐπιτιμίας. εἰ δὲ καὶ πρὸς τοὺς μείζονας ἢ σοφωτέρους οὕτως διάκειται· παρὰ ἀνθρώπων τοῦτο ἀνίατον.
ὁ λόγῳ [νζ] μὴ νζ'.
ὑποβεβηκὼς, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἔργῳ. ὁ γὰρ ἐν ὀλίγῳ ἄπιστος, καὶ ἐν ἔργῳ ἄκλιτός ἐστι, μάτην κοπιῶν, καὶ τῆς ὁσίας ὑποταγῆς οὐδὲν, εἰ κρίμα ἑαυτῷ, κομιζόμενος. εἴ τις τὸ ἑαυτοῦ συνειδὸς καθαρὸν εἰς ἄκρον εἰς τὴν παρὰ τοῦ πατρὸς ὑποταγὴν ἐκτήσατο· οὗτος λοιπὸν τὸν θάνατον ὥσπερ ὕπνον, μᾶλλον δὲ ζωὴν, καθ' ἡμέραν ἐκδεχόμενος οὐ πτοεῖται· γινώσκων ἐν βεβαίῳ, ὡς οὐκ αὐτὸς ἐν καιρῷ τοῦ χωρισμοῦ, ἀλλὰ προεστὼς λογοθετηθήσεται. εἴ τις ἐν κυρίῳ ἀβιάστως ἐκ τοῦ πατρὸς ἐγχείρημα διακονίας εἰληφὼς, ἀδόκητόν τι πέπονθεν ἐν αὐτῇ πρόσκομμα, μὴ τῷ δεδωκότι τὸ ὅπλον ἀλλὰ τῷ δεξαμένῳ τὴν αἰτίαν ἐπιγραφοίτο. εἴληφεν γὰρ ὅπλον πρὸς μάχην ἐχθροῦ, περιέωσε δὲ αὐτὸ τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ. εἰ δὲ * βεβίασται, ἑαυτὸν διακύρων, καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν τῷ διδόντι

*ὄψει.

*[illegible]

*βεβίασται.

προεῖπεν, θαρσείτω, κἂν γὰρ πέ-
νί. πτωκεν," οὐκ ἀπέθανε. λέληθα ὑμῖν,
ὦ φίλοι, καὶ τοῦτον παραθεῖναι τὸν
ἥδιστον τῆς ἀρετῆς ἄρτον, ὡς ἑώ-
*ιαώ. ρακα * ἐν κυρίῳ ὑπηκόους ταῖς
ὕβρεσιν ἑαυτοὺς ἐκτρίβοντας κατὰ θεὸν
ἀτιμάζοντας, ἵνα ἐπὶ ταῖς ἔξω-
θεν προσφερομέναις αὐτοῖς προ-
παρασκευασμένοι τυγχάνωσιν ἐπ'
ἀτιμίαις μὴ θλίβεσθαι· ψυχὴ ἐξα-
γόρευσιν ἐννοουμένη, ὡς ὑπὸ χα-
λινοῦ, ὑπὸ ταύτης κατέχεται, μὴ
ἁμαρτάνειν. τὰ γὰρ ἀνεξαγόρευτα
ὡς ἐν σκότει ἀδεῶς λοιπὸν πράτ-
τομεν. ὅταν τοῦ προεστῶτος ἀπόν-
τος, τὸ αὐτοῦ πρόσωπον ἐξεικονίζον-
τες, τοῦτον παρίστασθαι ἡμῖν νομίζω-
μεν, καὶ πᾶσαν συντυχίαν, ἢ λόγον,
ἢ βρῶσιν, ἢ ὕπνον, ἢ ἄλλο τι πρὸς
ὃ ὑπειλήφαμεν ἀηδῶς αὐτὸν ἔχειν
ἐν ἡμῖν ἀποστρεφώμεθα· τότε ἀλη-
θῶς ἐγνώκαμεν ὑπακοὴν ἀνόθευτον.
οἱ μὲν νόθοι τῶν παίδων χαρὰν τὴν
τοῦ διδασκάλου ἀπουσίαν· οἱ δὲ γνή-
σιοι ζημίαν ταύτην λογίζονται. ἠρώ-
τησά ποτέ τινα τῶν δοκιμωτάτων
δυσωπῶν, πῶς ἡ ὑπακοὴ τὴν ταπει-
νοσύνην κέκτηται; ὁ δέ φησι· κἂν
νεκροὺς ὁ εὐγνώμων ὑπήκοος ἀναστήσῃ·
κἂν δάκρυον κτήσηται· κἂν ἀπαλ-
λαγὴν πολέμων, λογίζεται πάντως,
ὅτι ἡ τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς εὐχὴ
τοῦτο ἐποίησε· καὶ μένει αὐτὸς ἐκ τῆς
ματαίας οἰήσεως ξένος, καὶ ἀλλό-
τριος· πῶς γὰρ ἂν καὶ ὑψωθήσεται ἐπ'
*λέγει. ἐκεῖνο, ὃ ἐξ ἑτέρας βοηθείας * λέγει,

tamen officium suscepit, bono
animo sit, etiamsi deliquit, [58] non 58.
enim mortuus est. Quin & hunc
dulcem virtutis panē vobis charissimi
apponere oblitus sum.
Quod viderim ibi inter religiosos,
qui seipsos per contumelias
ad patientiam exercerēt, vt ad irrogatas
ab aliis ignominias, tanquam
iam exercitati non deiicerentur.
Qui confessionem peccatorum
semper animo reuoluit,
ab illa tanquam freno ne peccet,
coërcetur. Celanda enim deinceps
velut tenebris sepelienda secure
admittimus. Quando præsidem
cœnobij absentem, nobis
tamen in quocumque colloquio,
sermone, mensa, cubiculo & somno,
aut quacūque alia in re, quam
illi displiciturum in nobis putamus,
tanquam præsentem corpore
finxerimus, peccaréque caverimus,
tum deinde nos germanos
obedientiæ filios esse existimabimus.
Veri enim & sinceri
discipuli doctoris sui absentiam
suum detrimentum interpretantur:
spurij verò & dyscoli præceptorem
abesse gaudent. Quærenti
mihi olim ex laudatissimo
quodam patre, quonam pacto
virtus obedientiæ cum religiosa
humilitate coniuncta sit? Verus,
inquit, obedientiæ discipulus,
etiamsi mortuos excitauerit,
etiamsi cæleste lacrymarum donum
habuerit, etiamsi summa
animi quiete perfruatur, semper
tamen cogitabit id spiritualis patris
sui beneficium esse, eiúsque
precibus omnia fieri, & sic ab
omni vanæ existimationis tumore
liber & alienus manebit. Quomodo
enim illo efferetur is, qui
fatetur id non suo studio & vir-

tute, sed alterius ope factum esse? Hæc in rebus iam cõmemoratis virtutis studia anachoreta non est expertus. Opinio quippè propriæ virtutis rectè factorum laudem suæ industriæ arrogãter tribuit. Obedientiæ imperio subiectus vbi * geminos hostis dolos vicerit, laqueósve declinarit, manebit deinceps seruus ille Christi certus & æternus obedientiæ filius. Studet cacodęmon obedientiæ alumnos, nunc quidem fœdis corporis sordibus seu humoribus polluendo inquinare, conatúrque illos hoc pacto duros tetricósque reddere, prætérq; mo-

59. rem[19] perturbatos è cardine obedientiæ excutere; nunc verò aridos & steriles efficere, & ad preces tardiores ac somnolentos, vt offusis menti tenebris existiment se nullum ex obedientiæ studio fructum capere, sed in virtutis stadio etiam regredi, quo illos ab obedientiæ palæstra penitus auellat. Nec enim dat illis spatium cogitandi & recognoscendi, quòd dum virtutum thesaurus, quem possidere videmur, nobis diuino nutu subducitur, occasio maximæ submissionis præbeatur. Sed is quem diximus veterator, ab nonnullis sæpè longa patientia repulsus est. Dein adhuc isto loquente, alius adest insidiarum architectus genius malus, qui paulò pòst aliâ nos viâ fallere conatur. Animaduerti enim alios ex obedientiæ disciplina profectos curâ præsidis sui ad promptum peccatorum lugẽdorum sensum, ad miram mansuetudinem, continentiam, diligentiam, inuictam constantiam & ardorem spiritus redactos: quibus insidiantes cacodæmones persuadere student aptos iam

*inobedientiam & arrogantiam.

πεποιηκέναι, καὶ οὐκ ἐκ τῆς αὐτοῦ σπουδῆς· οὐκ οἶδεν ἡσυχαστὴς τὴν τῶν προειρημένων ἐργασίαν· τὰ δίκαια γὰρ πρὸς αὐτὸν ἡ οἴησις κέκτηται ἰδίᾳ σπουδῇ τὰ κατορθώματα αὐτοῦ ὑποβάλλουσα ἐπιτελεῖν. * δύο νενικηκὼς ὁ ὢν ἐν ὑποταγῇ * δόλους, μένει λοιπὸν δοῦλος Χριστοῦ αἰώνιος ὑπήκοος· πυκτεύει ὁ δαίμων τοὺς ὑπηκόους, ποτὲ μὲν μολυσμοῖς μολύνειν, καὶ σκληροκαρδίους ἐργάζεσθαι, τούτους ταραχώδεις παρὰ συνήθειαν γίνεσθαι ἐκμοχλεύων, ποτὲ δὲ ξηρούς τινας, καὶ ἀκάρπους, καὶ περὶ τὴν προσευχὴν ὀκνηροτέρους, ὑπνώδεις τε καὶ ἐσκοτισμένους, ἵν' ὡς μηδὲν ἐκ τῆς ὑποταγῆς ὠφεληθέντας· ἀλλὰ καὶ κατόπιν βαδίσαντας· τῆς ἀθλήσεως ἀποσπάσῃ. οὐ γὰρ συγχωρεῖ αὐτοῖς ἐννοεῖν, ὅτι πολλάκις ἡ τῶν δοκούντων ἐν ἡμῖν ἀγαθῶν οἰκονομικὴ ἀφαίρεσις βαθυτάτης ταπεινοφροσύνης γίνεται πρόξενος. ἀπεκρούσθη δὲ ὑπομονῆς πολλάκις παρά τισιν ὁ προλεχθεὶς ἀπατεών. εἶτα ἔτι τούτου λαλοῦντος, ἕτερος ἄγγελος παραστὰς μετ' ὀλίγον ἑτέρῳ τρόπῳ ἀπατᾶν ἡμᾶς δοκιμάζει. εἶδον ὑπηκόους εὐκατανύκτους, προσηνεῖς, ἐγκρατεῖς, σπουδαίους, ἀπολεμήτους, θερμοὺς ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς σκέπης γεγονότας· οἷς οἱ δαίμονες ἐπιστάντες δυνατοὺς εἶναι λοι-

N.

* [illegible]
* διὸ quapropter. melius δύο, duos.
* δόλους, ita antiquus codex & verè.

τὴν πρὸς ἡσυχίαν ὑπέσπειραν, ὡς πρὸς τέλειον λοιπὸν ἔπαθλον, καὶ πρὸς ἀπάθειαν δι' ἐκείνης καταντῆσαι ἰσχύοντας· καὶ μέντοι ἀπατηθέντες τοῦ λιμένος ἐπὶ τὸ πέλαγος χωρήσαντες, ζάλης αὐτῆς καταλαβούσης, κυβερνητῶν μὴ εὐπορήσαντες, ἐλεεινῶς ὑπὸ τῆς θαλάσσης ταύτης τῆς ῥυπαρᾶς καὶ ἁλμυρᾶς ἐκινδύνευσαν· ἀνάγκη τὴν θάλασσαν ταραχθῆναι καὶ ἀγριωθῆναι, ἵνα τότε τὴν ὕλην, ἥνπερ οἱ ποταμοὶ τῶν παθῶν, καὶ τὸν χόρτον, καὶ πᾶσαν σαπρίαν ἐν αὐτῇ κατήγαγον, δι' αὐτῶν πάλιν ἐν τῇ γῇ ἀπορρίψηται· ἐπισκεψώμεθα, καὶ εὑρήσομεν μετὰ τὴν ἐν τῇ θαλάσσῃ ζάλην βαθεῖαν γινομένην γαλήνην. ὁ ποτὲ μὲν ὑπακούων, ποτὲ δὲ παρακούων τοῦ πατρὸς, ὅμοιός ἐστι ἀνδρὶ τῷ ποτὲ μὲν κολλούριον, ποτὲ δὲ ἄσβεστον τῷ ἑαυτοῦ ὀφθαλμῷ προσάγοντι. εἷς γάρ φησιν, οἰκοδομῶν, καὶ εἷς καταλύων, τί ὠφέλησαν, ἀλλ' ἢ κόπους; μὴ ἀπατῶ, ὦ υἱὲ ὑπήκοε κυρίου, πνεύματι οἰήσεως, καὶ ὡς ἐξ ἑτέρου δῆθεν προσώπου τὰ σὰ πλημμελήματα τῷ διδασκάλῳ ἀπάγγελε. οὐ γάρ ἐστιν ἐκτὸς αἰσχύνης, αἰσχύνης ἀπαλλαγῆναι. γύμνου σὸν μώλωπα τῷ ἰατρῷ, εἰπὲ, καὶ μὴ αἰσχυνθῇς, ἐμὸν τὸ τραῦμα πάτερ· ἐμὴ ἡ πληγή· ἐξ οἰκείας ῥαθυμίας, καὶ οὐκ ἐξ ἑτέρου προσγινομένη· οὐδεὶς ταύτης αἴτιος· οὐκ ἄνθρωπος, οὐ πνεῦμα, οὐ σῶμα, οὐ ἕτερον, ἀλλ' ἴσω ἔστω. ἡ ἐμὴ ἀμέλεια. γίνου καὶ τῷ [a] εἴδει καὶ τῷ λογισμῷ ὡς καταδίκος ἐπὶ

illos esse ad solitudinem, per quam ad supremum virtutis, & indolentiæ gradum possint eniti. Atqui infelices isti sic delusi fida portus religiosi statione in altum solitudinis pelagus abrepti, ingruente tempestate, gubernatorum ope auxilióque destituti, impuri demum salsíque maris (fluctibus hausti) miserandum in modum perierunt. Commoueri, intumescere, perturbari mare necesse est, vti, quæ vitiorum flumina sarmenta, fœnum, sordésque in illud deuexerunt, per ipsa rursum quicquid algæ corruptum est, ac putridum in terram reiiciatur. Si attendamus, videbimus post sæuas tempestatis procellas miram sequi tranquillitatem. Qui religioso patri nunc paret, nunc non paret, perinde facit atque is qui nunc collyrium, nunc calcem oculis iniicit. *Vnus enim ædificans, & vnus destruens, quid prodest illis, nisi labor?* Eccles.34. Noli mi fili, qui domino obedis, noli spiritu superbiæ falli, vti tanquam ex aliena persona delicta tua magistro tuo denuncies. nec enim potes sine verecundia ab æterna ignominia liberari. Aperi, ostende vulnus tuum religioso medico, positóque rubore fatere, dic, en adsum, pater, ego peccaui, mea est culpa, mea plaga, mea non aliena fuit ignauia. nemo præter me reus, nemo peccati mei auctor est, non hominum quisquam, non dæmonum, non corpus, non quidvis aliud præter meam vnius puram putam negligentiam. Esto cùm ad confessionem accedis, & habitu corporis, & vultus modestiâ, & ani-

mo tanquam reus & damnatus
ad pœnam, luminibus in terram
deiectis, vestigia iudicis & medici
tanquam Christi pedes lacrymis,
si quas abs te potes impetrare,
riga & munda. Solitant hostes
nostri, dæmones, aut nos inducere
ne peccata per confessionem
aperiamus, aut vt hoc tanquam
in aliena persona peragamus,
aut alios culpæ nostræ au-
60. ctores prætexamus? Si [60] omnia
consuetudo potest, secúmq; naturam
trahit, cur non idé, & multo
quidem magis possit in virtutum
exercitatione, præsertim eũ
laborantem magnus subleuet
Deus. Non diu, mi fili, desudabis,
vt beata animi quiete perfruaris,
si sub initium religiosæ vitæ toto
te animo ad omnes contumelias,
& indignitates perferendas obtuletis.
Non est quod Deo velut
61. adiutori dedigneris [61] submisso
animo confiteri. Vidi ego ex reis
qui ex tristissimo oris habitu, &
grauissima sui ipsorum accusatione
& supplicatione inexorabilem
iudicis sæuitiam flecterẽt,
& seueritatem in commiserationem
permutarent. Hinc est quod
Matth. 3. ptodromus Christi Ioannes ab
accedẽtibus ad baptismum confessionem
peccatorum exegerit,
non sua causa, qui illa nõ egebat,
sed ob eorum salutem procurandam,
qui ad illum accedebant.
Non est quod obstupescamus, si
peracta confessione adhuc impugnemur.
præstat enim cum vitiis
& sordibus corporis, quam cum
superbia depugnare. Non accurras,
nec superbas aures arrigas cũ
anachoretarum & solitudinem
sectantium vitę narrãtur. tu enim
in Stephani protomartyris exer-

τῇ ἐξομολογήσει· εἰς γῆν νενευκώς,
καὶ εἰ δυνατὸν, τοὺς τοῦ κριτοῦ καὶ ἰατροῦ
πόδας, ὡς τοῦ Χριστοῦ, δάκρυσι
βρέχων. ἔθος πολλάκις τοῖς δαίμοσιν,
ἢ μὴ ἐξομολογεῖσθαι ἡμᾶς ὑποβάλλειν·
ἢ ὡς ἐκ προσώπου ἑτέρου
τοῦτο ποιεῖν· ἢ ἵνα ἐπὶ τῇ ἑαυτῶν
ἁμαρτίᾳ καταμέμφεσθαι ὡς αἰτίοις·
εἰ πάντα ἡ συνηθείᾳ ἤρτηνται, ἡ.
καὶ ἐπακολουθοῦσι, πολλῷ πλέον
πάντως τὰ ἀγαθὰ, ὡς μέγαν συνεργὸν
ἔχοντα τὸν θεόν. οὐ κοπιάσεις
υἱὲ ἐν πολλοῖς ἔτεσιν εὑρεῖν ἐν σοὶ
τὴν μακαρίαν ἀνάπαυσιν, ἐὰν ἐν
ἀρχαῖς ὁλοψύχως ἑαυτὸν ἀτιμίαις
ἐνδύσῃς. μὴ ἀπαξιώσῃς ὡς ἡ θεῷ ἡ.
τῷ βοηθῷ ἐν καταβεβλημένῳ ἤθει
τὴν ἐξομολογίαν ποιήσασθαι. εἶδον
γὰρ καταδίκους ἐλεεινοτάτῳ
ἤθει, καὶ σφοδροτέρᾳ ἐξομολογήσει,
καὶ ἱκεσίᾳ ἀποτομίαν δικαστοῦ
μαλάξαντας, καὶ τὸν θυμὸν
αὐτοῦ εἰς εὐσπλαγχνίαν μεταμορφώσαντας.
διὰ τοῦτο καὶ Ἰωάννης
ὁ πρόδρομος τὴν ἐξομολόγησιν
πρὸ τοῦ βαπτίσματος ἐπεζήτει
παρὰ τῶν προσερχομένων, οὐκ αὐτὸς
ταύτης δεόμενος, ἀλλὰ τὴν
τῶν προσερχομένων σωτηρίαν πραγματευόμενος·
μὴ θαμβηθῶμεν
τὸ μετ' ἐξομολόγησιν πολεμούμενοι·
ἄμεινον γὰρ μολυσμοῖς, καὶ μὴ οἰήσει
παλαίειν. μὴ πρόστρεχε, μηδὲ συνεπαίρου
ἐπὶ διηγήμασιν ἡσυχαστῶν, καὶ
ἀναχωρητῶν πατέρων· τῇ γὰρ τοῦ
πρωτομάρτυρος στρατιᾷ βαδίζων
ὑπάρ-

ξβ. ὑπάρχῃς· μηδὲ [ξβ] πίπτων ὑποχώρει τοῦ σκάμματος. τότε γὰρ μάλιστα ἰατροῦ πολλῷ πλέον δεόμεθα. ὁ μετὰ βοηθείας εἰς λίθον τὸν πόδα προσκόψας, ὁ ἐκτὸς βοηθείας ὑπάρχων, πάντως οὐ προσκόπτειν μόνον, ἀλλ' ἀποθνήσκειν ἤμελλεν. ὅταν κατενεχθῶμεν, τότε πλέον οἱ δαίμονες ἐπιστάντες ἀφορμαῖς εὐλόγου, μᾶλλον δὲ ἀλόγου δραξάμενοι τὴν ἡσυχίαν ἡμῖν ὑποτίθενται· σκοπὸς δὲ τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν τραῦμα ἐπὶ πτώματι προσθεῖναι ἐφ' ἡμᾶς· ὅταν ὁ ἰατρὸς ἀδυναμίαν προβάλληται, τότε ἀνάγκη ἐφ' ἕτερον πορεύεσθαι, χωρὶς γὰρ ἰατροῦ σπάνιοι οἱ θεραπευόμενοι· τίς ἄρα ὁ δοκῶν ἀντιλέγειν ἡμῖν ὁρίζουσιν; ὅτι πᾶσα ναῦς κυβερνήτην ἔμπειρον κεκτημένη, καὶ ναυαγίῳ περιπεσοῦσα, ἐκτὸς κυβερνήτου, πάντως ἀπόλ-
ξγ. λυσθαι ἤμελλεν. ἐξ [ξγ] ὑπακοῆς ταπείνωσις, ἐκ ταπεινώσεως ἀπάθεια. ἐπείπερ ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ κύριος, καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν· οὐκ οὐδὲν τὸ κωλῦον εἰπεῖν. ὅτι ἐξ ὑπακοῆς ἀπάθεια, δι' ἧς τὸ τέλος τῆς ταπεινώ-
ξδ. σεως γίνεται· [ξδ] ἄρχεται μὲν γὰρ ἐκείνης αὕτη, ὡς Μωϋσῆς νόμου, τελειοῖ δὲ ἡ θυγάτηρ τὴν μητέρα, ὡς Μαρία τὴν συναγωγήν. τιμωρίας ἁπάσης ἄξιοι παρὰ θεῷ οἱ νοσοῦντες, οἱ μετὰ τὴν τοῦ ἰατροῦ πεῖραν, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ ὠφέλειαν τοῦτον ἐφ' ἑτέρου προκρίσει καταλιμπάνοντες πρὸ τελείας ἰάσεως· μὴ φεῦγε χεῖρας

citu meres. Quòd si in conflictu
[62] cadas, è stadio ramen non exce- 62.
de, tunc enim opem medici multo magis desideramus. Quòd si vsus auxilio alieno nihilominus pedem ad lapidem offendit, nónne sine auxilio non solùm offenderet; sed omnino concideret & periret? Quando victi deiicimur, tú verò hostes vsi opportuna importuna occasione acrius instant vrgéntq. vt ad solitudinem properemus, non alio fine, quàm vt iacentes vulneribus conficiant, & noua nos ruina elidant. Quando religiosus medicus spem nos iuuandi consumsit, neque sanare se nos posse profitetur, ad alium confugiendum est; nam absque medico pauci curantur. Ecquis ita censentibus nobis videtur posse contrauenire? Nónne quæcunque nauis, peritissimo licèt nauarcho vsa, sine cõtrouersia tamen absque gubernatore nau-
fragio peritura fuit. Ex [63] obe- 63.
dientia nascitur humilitas, ex humilitate vitiosarum affectionum vacuitas (hoc est perfecta sui victoria.) Si *in humilitate nostra* Ps. 135.
Dominus memor fuit nostri, & liberauit nos de inimicis nostris, quid est quod pronunciare nos prohi- 64.
beat, ex obedientiā existere animi tranquillitatem; ex qua humilitatis finis & perfectio sequitur. * Illius enim hæc [64] parens est, vti legis Moses. Matrem autem filia, vt synagogam Maria perficit. ᵃ Omni supplicio Deo iudice digni sunt illi ægri qui salutarem medici sui manum experti, priusquam perfectam sanitatem recipiant, deserto hoc & contemto ad alium protugiunt. Ne fugias manus illius

* *Al.* Humilitas est initium obedientiæ, sicut Moses legis initiũ fecit, & obediẽtia quæ est filia humilitatis perficit matrẽ suam humilitatẽ.

ᵃ Omne suppliciũ meritò Deo debent.

qui te Domino obtulit, neminem enim per omnem vitam tuam sic revereberis, ut illũ. Ut periculosũ tironi & imperito militiq; gregario seipsum duello cõmittere, sic viro religioso ante capta experimenta & multam in edomandis animi affectibus exercitationem, plena periculi alea est in solitudinem secedere. ut enim ille de vita, sic iste de æterna salute periclitatur. Boni duo super unum, inquit
* C.4.n.4. Hebraica interpretatio habet: Melius est ergo duos esse simul, &c. *Ecclesiastes, hoc est, Bonũ est religioso filio si cum religiosi patris ope, divino spiritu auxiliãte adversus anticipatas hostis petitiones depugnet. Qui cæcum duce, gregẽ pastore, errantem ductore, infantem patre suo, ægrum medico, navem gubernatore destituit, utrisq. periculum creat. Qui ergo sine patris religiosi ope adversus infernos spiritus decertare audet, ab illis circumventus occidetur. Qui primũ
* officinã medicam. *pharmacopolium ingrediuntur, morbos suos observent; qui verò religiosæ obedientiæ se subiicere cogitant, videant an submissum secum animum afferãt. Illis quippe certissimum est sanitatis secutæ argumentum, dolorum remissio; his verò, si animadvertant augeri in se vitiorum suorum cum
* detestatione. reprehensione & * damnatione præteritæ vitæ cognitionem. Tuã conscientiam tamquam “ speculum consule, utrùm sis germanus obedientiæ filius, & sufficit tibi. Qui in solitudine patri spirituali subiecti sunt, malos dæmonas duntaxat, quibuscum depugnent, hostes habent. Qui verò in communi fratrum cœtu degunt, his cum inferis & hominibus decertandum est. Illi à præscriptis sibi legibus,

τοῦ τῷ κυρίῳ σε προσενέγκαντος· οὐκ αἰδεσθήσῃ γὰρ ὡς αὐτὸν ἐν τῇ ζωῇ σου τινά. οὐκ ἀσφαλὲς τῷ ἀπείρῳ ἐκ τοῦ πλήθους τῶν στρατιωτῶν, πρὸς μονομαχίαν ἑαυτὸν ἀποχωρεῖσαι, καὶ οὐκ ἀκίνδυνον τῷ μοναχῷ πρὸ πείρας καὶ γυμνασίας πολλῆς τῶν ψυχικῶν παθῶν ἐπὶ τὴν ἡσυχίαν χωρῆσαι. πέφυκε ὁ γὰρ μὲν σωματικῶς, ὁ δὲ ψυχικῶς κινδυνεύειν· ἀγαθοί, φησιν, ἡ γραφή, οἱ δύο ὑπὲρ τὸν ἕνα, τουτέστιν, Εκκλησ. ex Septuaginta. ἀγαθὸν υἱῷ μετὰ πατρὸς δι' ἐνεργείας θείου πνεύματος πρὸς τὰς προλήψεις ἀγωνίζεσθαι. ὁ ἀποστερῶν τυφλὸν ὁδηγοῦ, καὶ ποίμνην ποιμένος, τὸν πλαζόμενον χειραγωγοῦ, τὸν νήπιον τοῦ ἑαυτοῦ πατρὸς, τὸν ἰατροῦ τὸν νοσοῦντα, τὸ πλοῖον τοῦ κυβερνήτου, ἀμφοτέροις κίνδυνον προξενεῖ. ὁ δὲ ἀβοηθήτως πνεύμασι προσπαλαίειν ἐπιχειρῶν, θανατοῦται ὑπ' αὐτῶν. οἱ μὲν ἐν ἰατρείῳ ἐν ἀρχαῖς παραγινόμενοι, τὰς ὀδύνας τὰς ἑαυτῶν σημειούσθωσαν· οἱ δὲ ἐν ὑποταγῇ τὴν προσοῦσαν αὐτοῖς ταπείνωσιν. τοῖς μὲν γὰρ ὁ τῶν ὀδυνῶν κουφισμός· τοῖς δὲ, ἡ τῆς ἑαυτῶν καταγνώσεως προσθήκη σημεῖον ἀπλανὲς τῆς ὑγιείας, ὡς οὐχ ἕτερόν τι φανήσεται. τὸ συνειδός σοι εἰς ἔσοπτρον τῆς ὑποταγῆς ἔστω. καὶ ἀρκετόν ἐστιν. ἐξ. οἱ μὲν καθ' ἡσυχίαν πατρὶ ὑποτασσόμενοι, δαίμονας, καὶ μόνον τοὺς ἀντιπαράττοντας κέκτηνται. οἱ δὲ ἐν συνοδίᾳ ὑπάρχοντες δαίμοσι καὶ ἀνθρώποις ὁμοῦ προσπαλαίουσι. καὶ οἱ μὲν πρότεροι διὰ τὸ διηνεκοῦς τοῦ

διδασκάλου θέας ἀκριβεστέρας τὰς παρ' αὐτοῦ φυλάττουσιν ἐντολάς. οἱ δὲ δεύτεροι πολλάκις διὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ μικρὸν ταύτας παρατιτρώσκουσι. πλὴν ἐὰν σπουδαῖοί τινες καὶ φιλόπονοι γίνονται, διὰ τῆς τῶν προσκρούσεων ὑπομονῆς ὑπεραναπληροῦσι τὴν ἔλλειψιν καὶ διπλοῦς τοὺς στεφάνους κομίζονται.
ξς. πάσῃ φυλακῇ τηροῦντες ἑαυτοὺς τηρήσωμεν. λιμὴν γὰρ πλοίων ἀνάπλεως εὐχερῶς ταῦτα συντρίβειν πέφυκεν, καὶ μάλιστα τὰ ὑπὸ θυμοῦ, ὥσπερ ὑπὸ σκώληκός τινος τετρημμένα λεληθότως. σιωπὴν ἐσχάτην καὶ ἄγνοιαν ἐπὶ τοῦ προεστῶτος ἀσκήσωμεν· ἀνὴρ γὰρ σιωπηλὸς * φιλοσοφίας υἱὸς γνῶσιν πολλὴν πάντοτε κτώμενος. εἶδον ὑποτακτικὸν τὴν διήγησιν ἐκ στόματος τοῦ προεστῶτος ἁρπάσαντα, καὶ τὴν ἐκείνου ὑποταγὴν ἀπέγνωκα, ὑπερηφανίαν καὶ οὐ ταπείνωσιν βλέπων αὐτὸν ἐκ ταύτης προσλαμβανόμενον. πάσῃ νήψει νήψωμεν, καὶ τηρήσει τηρήσωμεν, καὶ φυλακῇ φυλαξώμεθα, πότε καὶ πῶς ἡ διακονία τῆς προσευχῆς ὀφείλει προκρίνεσθαι. οὐ γὰρ πάντοτε πάντως· πρόσεχε σεαυτῷ τοῖς ἀδελφοῖς σου παρών, καὶ μὴ σπεῦδε δικαιότερος αὐτῶν φαίνεσθαι τὸ παράπαν ἔν τινι. δύο γὰρ ἐργάσῃ κακά, ἐκείνους μὲν διὰ τῆς σῆς ψευδεπιπλάστου σπουδῆς πλήξας· ἑαυτῷ δὲ ἐκ παντὸς τρόπου ὑψηλοφροσύνην προξενήσας· γίνου
ξζ. ἔσω σπουδαῖος ψυχῇ, μηδόλως σώματι τοῦτο ἐμφαίνων, μὴ σχήματι, μὴ

quia in oculis patris semper versantur, vix vnquam discedunt: hi propter frequentem præsidis absentiam illas nonnunquam leuiter violant. Enimuerò attenti & laborum studiosi, per * offensionum patientiam, negligentiam illam copiosissimè resarciunt, & geminam inde coronæ palmam reportant. 66 Omni custodia custodiamus nos ipsos. Portus nauigiis plenus naues facilè inter se collidit, præsertim si à bile velut occulto verme fuerint exesæ. Dum sub religioso præside sumus, extremum silentium & ignorantiam de illo exerceamus. Est enim taciturnus alumnus sapientiæ, omni rerum cognitione præditus. Animaduerti è subiectis quempiam, qui ex ore religiosi patris sui vocem raperet, & de illius obedientia desperaui, quod viderem illum dictis præsidis sui ad suam superbiam, non ad submissionem abuti. Sobriè & prudenter notemus, omníque obseruatione obseruemus, & vigilantia summa dispiciamus, quando & quomodo officium ministerij nostri sit precibus anteponendum. Neque enim id omni modo sempérque faciendum est. Obserua teipsum cùm inter domesticos tuos versaris, & caue velis vlla in re sanctior illis videri. Duo quippe mala inde paries; Illos enim religiosos fratres tuos ficta tua nimia simulatáque cura & diligentia percelles, tibi verò ipsi omnino superbiam & elationem conciliabis. Ex animo 67 probus esto sine vlla corporis ad id compositi fictione, non ad speciem, non

* obiurgationum.

66.
67.

διὸ ὡς κυρίῳ λειτουργοῦντες ἄγγελοι, οὕτω πειρώμεθα διακεῖσθαι τὴν καρδίαν ἡμῶν. ποτὲ μὲν οἱ ἐν τῷ οὐρανῷ τούτῳ ὄντες τῇ καρδίᾳ ὡς λιθώδεις διάκεινται. ποτὲ δὲ πάλιν διὰ τῆς κατανύξεως παρακαλοῦνται, ἵνα καὶ τὴν οἴησιν ἐκφύγωσι, καὶ τοὺς κόπους διὰ τῶν δακρύων παραμυθήσωνται· μικρὸν πῦρ κηρὸν πολὺν κατεμάλαξε, καὶ μικρὰ ἀτιμία πολλάκις ἐπισυμβᾶσα ἅπασαν τὴν τῆς καρδίας ἀγριότητα καὶ ἀναισθησίαν, καὶ πώρωσιν αἰφνιδίως κατεμάλαξε, καὶ κατεγλύκανε, καὶ ἐξήλειψεν. εἶδον ποτὲ δύο λεληθότως παρακαθημένους, καὶ τοὺς τῶν ἀγωνιζομένων στεναγμοὺς καὶ καμάτους ἐπιτηροῦντας, καὶ προσακροωμένους· ἀλλ' ὁ μὲν, ἵνα ζηλώσῃ· ὁ δὲ ἵνα καιροῦ καλοῦντος, ὀνειδιστικῶς ταῦτα θριαμβεύσῃ, καὶ τὸν τοῦ θεοῦ ἐργάτην, τῆς καλῆς ἐργασίας διακόψῃ.
ἐξ. μὴ γίνου ἀλόγως [ἐξ] σιωπητικὸς, ἑτέροις ταραχὴν καὶ πικρίαν προξενῶν. μὴ δὲ νωθρὸς τῷ ἤθει καὶ τῷ βήματι σπουδάζειν ἐπιτρεπόμενος· εἰ δὲ μὴ, τῶν μαινομένων καὶ ταραχωδῶν, χεῖρον κατέστηκας· ἑώρακα τοιαῦτα, καθώς φησιν ὁ Ἰὼβ, πολλάκις ἤθους* νωθρότητι, ἐστὶ δ' ὅτε καὶ ἐπιτηδειότητι ψυχὰς ὀδυνηθείσας· καὶ ἐθαύμασα πῶς ποικίλη ἡ κακία. ὁ ἐν τῷ μέσῳ, οὐ τοσοῦτον ἐκ τῆς ψαλμῳδίας, ὅσον ἐκ τῆς εὐχῆς κερδαίνειν δύναται· ἡ γὰρ σύγχυσις, ψαλμοῦ διάλυσις. πάλαιε ἐννοίᾳ ἀδιαλείπτως, τὴν ῥεμβομένην ἐπισυνάγων πρὸς ἑαυτόν.

* νωθρίαν.

est, vt angelos Domino ministrãtes sẽsu & affectu imitemur & exprimamus. Est cùm in hoc terrestri cœlo versantes tam sicci & aridi redduntur, vt in lapides versi videantur: Est cùm iidem rursum per afflicti cordis dolorem cœlesti consolatione recreantur, vt & superbum animi sensum effugiãt, & per lachrymarum copiam reficiantur. Paruula flamma multam ceræ vim emollit & liquefacit: & exigua sæpe contumelia & ignominia præter expectationẽ illata, omnem cordis feritatem & stuporem obduratúmque callũ repente mitigat, demulcet & extinguit. Fuit cùm duos aliquos viderem aliorum agonistarum sanctorum labores & gemitus ex occulto arbitrantes & attendentes: atq. alter quidem bona mente imitandi studio id factitabat; alter verò vti data occasione generosum Christi athletam publicè irrideret, traduceret, & à præclaro pietatis studio auelleret. Caue ne morosõ & [69] importuno silentio tuo alios perturbes & exasperes: Iussus accelerare, caue ne segniter & lentiùs agẽdo, vel tardiùs incedendo cuncteris, alioqui furiosis & turbulẽtis deterior eris. Vidi [70] eiusmodi, quemadmodũ Iobus ait, sæpe quidẽ simulatã morũ grauitate, quãdoq. verò dextra quadam facilitate captos hominũ animos, & demiratus sum tantam in malitia varietatem. Qui inter fratrum cœtus versatur, non tantùm ex psalmorum cantu, quantum ex precibus proficit: vocum enim confusio, psalmorum confundit intellectum. Quantum potes sine cessatione cõtende animo, vt mentem vagabundã coerceas & ad se recolligas.

69.

70. Quem hic locum Iobi alludat nondum comperi. Vide Scholia.

Cæterùm Deus ab discipulis obe-
diétiæ non tam attétas & ab omni
exerratione abstractas preces re-
poscit. Proinde non est quod de-
speres, cũ tibi mẽs aliò, quasi furto
subducitur; sed habe bonũ animũ,
dispersas identidẽ cogitationes ad
mentẽ reuocãdo. Soli angeli sẽper
sibi præsentes sunt. Qui apud ani-
71. mũ suum [71] decretũ habet, se vsq.
ad extremũ spiritũ (pro salute sua)
72. decertaturum, & [72] mille mortes
cùm corporis tum animi non sub-
terfugiturũ, non facilè in aliquod
ex memoratis suprà delictis in-
73. curret. Animi [73] inconstantia &
locorum mutatio semper eiusce-
modi offensiones creant, & cala-
mitates. Qui ex loco in locum, è
cœnobio in cœnobium facilè de-
migrant, propè infames fiunt.
Nihil enim adeò parit spiritus ste-
rilitatem, quàm impatientia (in
eodem nempe loco subsistendi.)
74. Quando ad [74] ignotum tibi phar-
In cœnobium & cœnobiarcham. macopolium, ignotúmque medi-
cum incidisti, tamquam transitu-
rus hospes, omnium mores qui ibi
versantur, explora. Vbi verò ex ar-
tificibus & ministris pro morbis
* persenseris. tuis vtilem medicinam * persenti-
75. scis, præsertim [75] quàm quærebas
aduersus animi elationẽ & fastum;
tum verò accede, & auto demissio-
nis & chirographo obedientiæ &
tabulis ministerij, & angelis testi-
bus vẽde teipsum, & instrumentũ
proprij arbitrij & voluntatis pro
his lacera & cõcerpe. Circumcur-
sando verò & nusquam subsisten-
do, pretium quo te Christus rede-
mit, perdidisti. Claustrum cœno-
bij sit pro monumento sepulcri, ex
quo nemo ante extremũ iudicium
progreditur. Quòd si qui egressi
76. *memẽto. sunt, illos periisse [76] * recognosce.

οὐ γὰρ ἀρέμβαστον ὁ θεὸς τοῖς ὑπη-
κόοις ἀπαιτεῖ προσευχήν, μὴ ἀθύ-
μει κλεπτόμενος· ἀλλ' εὐθύμει, τὸν
νοῦν ἀεὶ ἀνακαλούμενος· ἀγγέλου
γὰρ μόνον τὸ ἄσυλον. ὁ [οα'] πεπεικὼς οα'.
ἑαυτὸν λεληθότως, μὴ τοῦ παλαίσμα-
τος ἀναχωρεῖν ἄχρις ὑστάτης ἀνα-
πνοῆς· καὶ [οβ'] χιλίων θανάτων, καὶ οβ'.
σώματος, καὶ ψυχῆς μὴ ὑποχω-
ρεῖν, ἐν οὐδενὶ ῥᾳδίως τῶν τοιούτων
πεσεῖται· [ογ'] δισταγμὸς γὰρ καρδίας καὶ ογ'.
ἀπιστία τόπων, τὰς προσκόψεις ἀεὶ,
καὶ τὰς συμφορὰς ποιεῖν πέφυκεν·
οἱ εὐχερεῖς πρὸς μετάβασιν πάντη
ἀδόκιμοι· οὐδὲν γὰρ οὕτως τὴν ἀκαρ-
πίαν, ὡς ἀϋπομονησία ἐργάζεται.
εἰ μὲν ἐν [οδ'] ἀγνώστῳ ἰατρῷ, καὶ ἰα- οδ'.
τρείῳ κατήντησας, γίνου ὡς πα-
ριὼν, καὶ λεληθότως τὴν ἁπάν-
των πεῖραν τῶν αὐτόθι λαμβάνων·
ἐπειδὰν δὲ καὶ ἐκ τῶν τεχνιτῶν καὶ ὑπουρ-
γῶν ὠφελείας ἐν ταῖς σαῖς νόσοις
αἰσθάνῃ, καὶ [οε'] μάλιστα ἐν τῇ οἰκώ- οε'.
σει τῆς ψυχῆς τὸ ζητούμενον, τότε
καὶ πρόσελθε λοιπὸν, καὶ πιπρά-
σκου χρυσίῳ ταπεινώσεως, καὶ χάρτῃ
ὑπακοῆς, καὶ γράμμασι διακονίας,
καὶ μάρτυσιν ἀγγέλοις διαῤῥήσσων
ἐπὶ τούτων διάῤῥηξον τὸ τοῦ οἰκείου
θελήματος χάρτην· περιιὼν γὰρ ἀνα-
τρέπειν τὴν ὠνὴν πέφυκας, ᾗ σε
λοιπὸν Χριστὸς ἐξωνήσατο. μνῆμά σοι
πρὸ μνήματος ὁ τόπος ἔστω. οὐδεὶς
γὰρ ἀπὸ μνήματος ἐξέρχεται ἄχρι
τῆς κοινῆς ἀναστάσεως· εἰ δὲ καί τι-
νες ἐξῆλθον, ὅρα ὅτι [ος'] ἀπέθανον, ος'.

ὅπερ μὴ παθεῖν ἡμᾶς, τὸν κύριον
οζ΄. δυσωπήσωμεν. ὅτε μὲν [77] αἴσθονται
βαρέα τὰ ἐπιτάγματα εἶναι οἱ ὀκνη-
ρότεροι, τότε τὴν προσευχὴν μᾶλλον
προκρίνειν ἐπιχειροῦσιν. ὅτε δὲ κουφό-
τερα, ἐκ ταύτης ὡς ἀπὸ πυρὸς ἀπο-
οη΄. φεύγουσιν. ἔστιν ὁ [78] ἐγχείρημα μετερ-
χόμενος διακονίας, καὶ πρὸς δὲ ἀπαι-
σιν ἄλλου ἀδελφοῦ αἰτηθεὶς τοῦτο κα-
ταλιμπάνων αὐτό. καὶ ἔστιν ὁ ἐξ ὀκνη-
ρίας τοῦτο καταλιμπάνων. καὶ ἔστιν καὶ
αὖθις ὁ ἐκ κενοδοξίας τοῦτο κατα-
λιμπάνων· καὶ ἔστιν ὁ ἐκ προθυμίας. εἰ
οθ΄. [79] συνηρπάγης ἐν ταῖς συνθήκαις, καὶ
ἀπρόσκοπον ὁρᾷς τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα·
* διάζευξιν. μὴ παραιτήσῃ τὴν * διάταξιν· πλὴν
ὁ δόκιμος πανταχοῦ δόκιμος· ὥσπερ
καὶ τὸ ἔμπαλιν. λοιδορίαι κατὰ κόσμον
πολλοὺς χωρισμοὺς πεποιήκασιν. γα-
στριμαργίαι δὲ ἐν συνοδίαις πάντα τὰ
πτώματα, καὶ τὰς ἀθετήσεις ἐργάζονται.
π΄. ἐὰν τῆς δεσποίνης [80] ἄρξῃς, πᾶν σοι κά-
θισμα προξενήσει ἀπάθειαν· ἐκείνης δὲ
ἀρχούσης, ἐκτὸς μνήματος πανταχοῦ
κινδυνεύσεις. κύριος μὲν σοφοῖ τυ-
φλοὺς τοὺς τῶν ὑπηκόων ὀφθαλμοὺς ἐν
ταῖς τοῦ διδασκάλου ἀρεταῖς, ἐν δὲ ταῖς
πα΄. ἐλλείψεσι [81] σκοτοῖ· ὁ δὲ μισόκαλος
* ἄριστος. τοὐναντίον. τύπος ἡμῖν, ὦ οὗτοι, * ἀρίστης
ὑποταγῆς ὁ λεγόμενος ὑδρώδης ἄρ-
γυρος ἔστω· ὑποκάτω γὰρ κυλινδούμε-
νος πάντων, παντὸς ῥύπου μένει ἀνεπί-
μικτος· οἱ σπουδαῖοι μᾶλλον ἑαυτοῖς
προσεχέτωσαν, ἵνα μὴ διὰ τοῦ κρίνειν
τοὺς ῥᾳθύμους, ἐκείνων πλεῖον κατα-
κριθῶσιν. διὰ τοῦτο, οἶμαι, ὁ Λὼτ δεδι-

Quod vt nobis non vsu veniat,
Dominus exorandus est. Ignaui
religiosi vbi sibi quid [77] grauius 77.
imperari sentiunt, prætexunt
tunc sibi precandum esse. Vbi le-
uiora, tum ab studio precan-
di velut ab incendio refugiunt.
Est qui susceptum [78] ministerij 78.
munus in alterius gratiam roga-
tus dimittit: Est qui idem facit
ex inertia: Est qui vanæ glorio-
læ captandæ studio dimittit: Est
qui vltro sponte animi cedit of-
ficio. Quod si in aliquem reli-
giosum conuentum [79] abreptus 79.
es, & animaduertis illum lumini-
bus animæ tuæ officere, ne du-
bita ab illo te seiungere: Quam-
uis probus vbique probus est:
vti contra improbus nusquam
probus. Calumniæ in rebus pu-
blicis secessiones pariunt. In re-
ligione gula virtutem omnem
profligat, & religionis contem-
tum adfert. Si hanc vitiorum
[80] reginam deuiceris, vbique lo- 80.
corum tranquilla animi pace per-
fruere: ab eadem victus, ad mor-
tem vsque semper de salute pe-
riclitabere. Dominus obsequen-
tium oculos exacuit ad virtutes
religiosi præsidis contemplan-
das, & ad eiusdem vitia cernen-
da [81] occæcat. Hostis autem vir- 81.
tutis, omnia contra factitare
consueuit. Forma perfectæ obe-
dientiæ sit nobis, amici, ar-
gentum viuum, quomodo-
cunque enim voluatur, infrá-
que omnia mergatur, manet ta-
men ab omni sordium concre-
tione liberum. Attendant stu-
diosi virtutis, ne dum alios
ignauos iudicant, præ illis dam-
nentur. Et hinc, arbitror, patriar-
cha Lot iustitiæ laudem obti-

nuit, quod in medio impiorum versatus, nunquam tamen auditus sit quemquam illorum damnauisse. Semper quidem aliàs, sed tum potissimùm mens ab omni perturbatione & inquietudine custodienda est, cùm precibus & laudibus diuinis vacamus. Conantur enim mali genij per huiusmodi mentis distractionem fructum precationis corrumpere.
11. Ille germanus Dei [11] minister est, qui corpore quidem homini seruit, animo verò per vota & preces cœlum pulsat, (adeóque in cœlo versatur.) Contumeliæ, contemtus, obiurgationes, & hoc genus alia in obedientis animo absinthij amaritudinem exprimunt; laudes verò & honores, & gloriolæ animos talia captantes, mira velut mellis dulcedine perfundunt. Sed videamus quæ sit vtriusque vis & natura. Absinthium omnem intestinorum sentinam repurgat; mel bilem augere consueuit. Omnino sine omni cura fidendum est iis qui salutis nostræ curam in Domino susceperunt; etiamsi quandoque in speciem contraria saluti nostræ imperare videantur. Tunc enim, tunc, inquam, nostra aduersus præsides nostros sincera fiducia velut in camino submissionis probatur. Hoc enim certissimum est verissimæ fidei symbolum & argumentum, cùm ij, qui præter spem sibi imperata vident, illa nihilominus sine dubitatione exequuntur. Ex obedientia, vti iam supra diximus, existit humilitas: ex humilitate religiosa prudentia, (quam religiosi scriptores discretionem vocant.) De qua Cassia-

κάθηται, ὅτι μέσος ὑπάρχων τοιούτων, οὐδ᾽ ὅλως ἐφάνη τούτους κατακρίνων ποτέ· πάντοτε μὲν, ἐπὶ πλεῖον δὲ ἐν ταῖς ὑμνῳδίαις τὸ ἡσύχιον, καὶ ἀτάραχον τηρήσωμεν· σκοπὸς γὰρ τοῖς δαίμοσι διὰ ταραχῶν τὴν προσευχὴν ἀφανίζειν. ια΄ διακονῶν ἐστι, ια΄.
σώματι μὲν ἀνθρώποις παρεστὼς, νοῒ δὲ ἐν οὐρανοῖς διὰ προσευχῆς κρούων. αἱ μὲν ὕβρεις καὶ ἐξουδενώσεις, καὶ τὰ τοιαῦτα ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ὑπηκόου ἀψινθίου πικρότητι παρεικάζονται. οἱ δὲ ἔπαινοι, τιμαί τε καὶ εὐφημίαι μέλιτος δίκην ἐν τοῖς ἡδυπαθέσιν ἡδύτητα πᾶσαν ἀποτίκτουσι. προσκοπήσωμεν τίνων πῶς ἡ φύσις τῶν ἑκατέρων. ἡ μὲν καθαίρειν ἅπαντα τὰ ἐντὸς ὑλώδη· ἡ δὲ αὔξειν εἴωθε τὴν χολήν. πιστευτέον ἀμερίμνως τοῖς ἐν κυρίῳ τὴν ἡμῶν ἀναδεξαμένοις ἐπιμέλειαν· κἂν ἐναντία τινὰ τῷ δοκεῖν καὶ τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν ἐνδυπούμενα ἐπιτάττωσι· τότε γὰρ ἡ πρὸς αὐτοὺς ἡμῶν πίστις, ὡς ἐν χωνευτηρίῳ ταπεινώσεως, δοκιμάζεται· τοῦτο γὰρ πίστεως ἀληθεστάτης γνώρισμα τὸ τὰ ἐναντία τῶν ἐλπιζομένων γινόμενα θεωροῦντας, τοῖς προστάττουσι πείθεσθαι ἀδιστάκτως· ἐξ ὑπακοῆς ταπείνωσις, ὡς καὶ ἤδη φθάσαντες εἴπομεν· ἐκ ταπεινώσεως διάκρισις· ὡς καὶ τῷ μεγάλῳ Κασσια-

νῷ ἐν τῷ περὶ διακρίσεως αὐτοῦ λόγῳ πεφιλοσόφηται κάλλιστά τε, καὶ ὑψηλότατα. ἐκ διακρίσεως διόρασις· ἐκ δὲ ταύτης, προόρασις· καὶ τίς ἄρα μὴ δράμῃ ἐν τῷ καλῷ τούτῳ τῆς ὑπακοῆς δρόμῳ, τοιούτων ἀγαθῶν ἑτοιμασίας ὁρῶν ἔμπροσθεν αὐτοῦ; περὶ ταύτης τῆς μεγάλης ἔλεγεν ὁ καλὸς ψάλτης ἐκεῖνος· ἡτοίμασας ἐν τῇ χρηστότητί σου τῷ πτωχῷ ὑπηκόῳ, ὁ θεὸς, τὴν σὴν παρουσίαν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ.
πγʹ. πγʹ μὴ ἐπιλάθῃ ἐν τῇ ζωῇ σου πάσῃ τοῦ ἀθλητοῦ τοῦ μεγάλου ἐκείνου; ὃς ἐν ὅλοις δεκαοκτὼ ἔτεσιν οὐκ ἀκήκοε τοῖς ἔξωθεν ὠσὶ, παρὰ τοῦ ἐπιστάτου· σωθείης· τοῖς δὲ ἔνδον καθ' ἡμέραν ἤκουεν παρὰ τοῦ κυρίου, οὐ, σωθείης, τοῦτο γὰρ εὐκτικόν ἐστι καὶ ἄδηλον, ἀλλ', ἐσώθης, ὅπερ ὁριστικὸν καὶ βέβαιον καθέστηκεν· ἔλαθον ἑαυτοὺς τῶν ὑπηκόων τινὲς τὸ εὐπειθὲς καὶ συγκαταβατικὸν τοῦ προεστῶτος αἰσθόμενοι· καὶ πρὸς τὰς ἑαυτῶν θελήσεις τὰς ἐπιταγὰς αἰτούμενοι· κομισάμενοι δὲ γινωσκέτωσαν ἐκπεπτωκέναι πάντῃ τοῦ τῆς ὁμολογίας στεφάνου· ὑπακοὴ γάρ ἐστιν ὑποκρίσεως καὶ ἐφέσεως οἰκείας ξενισμός. ἔστιν ὁ
πδʹ. πδʹ ἐπιταγὴν κομισάμενος, καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ ἐπιτάξαντος αἰσθόμενος * μὴ ἡδέως τὴν τοῦ ἐπιταχθέντος περαίωσιν ἔχοντα ταύτην παραιτησάμενος. καὶ ἔστιν ὁ αἰσθόμενος καὶ ἀναμφιβόλως ὑπακούσας. ζητητέον τίς αὐτῶν εὐσεβέστερος

* ἀηδῶς περὶ τοῦτο διακείμενος ταύτην παραιτούμενος, καὶ ἔστιν ὁ αἰσθόμενος. Nota varietatem codicum.

nus ille eximius in libro de eadem virtute pulcherrimè & acutissimè disputauit. Ex discretione, dispiciendi gratia, ex hac præuidendi facultas redundat. Ecquis ergo in hoc præclaro obedientiæ stadio tantis bonorum thesautis ante oculos propositis, non libenter decurrat? De hac eximia virtute cecinit nobilis ille Psaltes: Parasti in bonitate tua pauperi obedienti discipulo, Deus, in corde ipsius præsentiam tuam. Nunquam [83] ponas in omni vita memoriam illius ingentis athletæ, qui totis decem & octo annis, nunquam auribus suis à præside suo, cui inseruiit, illam vocem accepit: saluus sis. sed ille tamen idem interiore animi sensu quotidie audiit à Domino; non quidem, saluus sis, quod optantis est & incertum; sed saluus es, quod affirmantis est certum & definitum. Reperias nonnullos ex obedientiæ officina profectos, qui seipsos magnopere fallunt, dum animaduersa magistri sui facilitate & gratificandi subiectis voluntate imperia ipsius ad nutus & arbitria sua petunt. sed enim intelligant hi, posteaquam impetrarunt, quod voluerunt, se omni legitimo obedientiæ præmio fraudatos. Est enim obedientia omnis simulationis affectúsque proprij perfecta abdicatio. Est qui [84] accepto mandato animaduertit rem peragendam displiciturum imperanti, si peragatur, ob eámque caussam negligit imperata. Est qui idem intelligit, & tamen sine vlla disputatione & examine exequitur mandata. Quæritur vter ex duobus sanctiùs fe-

Nota. Hinc discis Climacum post Cassianũ vixisse.

Collat. 2. tota. Et Clim. infrà gradu 26. de ead.

Ps. 67.

83.

84.

Ita nec voluntas præsidis sibi ipsi est contraria.

cerit? Nullo modo credendum est hostem nostrum suæ ipsius volũtati repugnare. Argumento sint, qui cum negligentia viuunt, & contrà qui in cellula aut cœnobio cum patientia perseuerant. Cùm vt de loco migremus, tentamur, hoc ipsum sit nobis certa diuinæ voluntatis significatio quod Deo placeat, vt in statione nostra persistamus; nam oppugnari, indicio
85. est, pugnandũ esse.[85] Pugnat enim qui impugnatur. Næ ego improbus sim & inhumanus, si per silentiũ celare & subducere lectori velim, quæ tacere nefas sit. Ioannes Sabaites, vir mihi in paucis carus, res mihi auditu dignissimas retulit. Quin tu ipse, venerãde antistes, virũ illũ ab omnib. animi perturbationibus liberũ, & ab omni orationis vanitate alienũ, ipso experimento cognouisti. Hic ergo mihi sic narrationẽ exorsus est. Erat, inquit, in eo Asiæ cœnobio, in quo ego degebã (inde enim vir hic sanctus venerat) è senibus quidã religiosis, admodũ solutus & malè sanè[86] moratus: testor hoc veri caussa, nõ hominis[87] iudicãdi. Nactus is erat discipulũ nescio quomodo, admodũ iuuenẽ, cui nomen Acacius, ingenio simplici, sed animo cetera minimè imprudenti. Hic ab illo tetrico silicernio tanta ac tam indigna sæpe tulit, vti multis
86. fortasse res supra fidem videri pos-
87. sit. quippe qui non conuitiis tantùm & contumeliis illum exagitarit, sed quotidie verberibus & plagis malè mulctarit. Et Acacius omnia prudenter & patienter perferebat. Hunc ego cùm in singulos dies velut emtitiũ mancipium pessimè tractari cernerem, sæpenumero occurrentem allocutus,

Nota errorem veterum interpretũ qui (ὁ πάνυ) fecerũt cognomẽ Ioannes Opanij: cùm sit in Græco Ἰωάννης μοι ὁ πάνυ, Ioãnes valde illustris, nobilis, clarus, magnus; exẽpla passim occurrũt. subauditur μέγας, vel ἄξιος, vel hoc genus aliquid. μοι ὁ πάνυ, mihi valde charus, ἀγαπητός.

ἐποίησε; τὴν ἐκ τῶν ἐνδεχομένων δεῖ τῷ ἑαυτοῦ θελήματι τὸν διάβολον ἀντιστῆναι· καὶ πειθέτωσάν σε οἱ ἐν ἀμελείᾳ ζῶντες, καὶ ἐν ἑνὶ ἡσυχαστηρίῳ κεκαρτερηκότες, ἢ κοινοβίῳ. γινέσθω ἡμῖν ἡ ἐκ τῶν τόπων πολεμουμένη ἀναχώρησις τῆς ἡμετέρας ἐκεῖσε εὐαρεστήσεως ἀπόδειξις. εἴπερ τὸ πολεμεῖσθαι, σημεῖον τοῦ [σι] πολεμεῖν· οὐ γενήσομαι κρύ- σι.
πτης ἄδικος, καὶ πλεονέκτης ἀπάνθρωπος σιωπῶν ὑμῖν, ἃ σιγᾶσθαι μὴ θέμις. Ἰωάννης μοι ὁ πάνυ, ὁ Σαβαΐτης ἀξιάκουστα διηγήσατο πράγματα· ὅτι δὲ ἀπαθὴς ὁ ἀνήρ, καὶ παντὸς ψεύδους καὶ λόγου, καὶ ἔργου πονηροῦ καθαρός, ἐκ τῆς αὐτοῦ πείρας ἐπίστασαι, ὅσιε. οὗτός μοι διηγήσατο. ὅτιπερ ἐν τῇ μονῇ μου τῇ εἰς Ἀσίαν, ἐκεῖθεν γὰρ ὁ δίκαιος ὥρμητο, γέρων τις πάνυ
ἀμελής, καὶ [σι] ἀκόλαστος, λέγω σι.
γὰρ μὴ κρίνων, [σζ] ἵνα φανῶ ἀλη- σζ.
θεύων· ὅστις, οὐκ οἶδ' ὅπως ἐκτήσατο μαθητὴν νεώτερον, τῷ ὀνόματι Ἀκάκιον, ἁπλοῦν τινὰ τῇ γνώμῃ, φρόνιμον δὲ τῷ λογισμῷ· ὃς τοσαῦτα παρὰ τοῦ τοιούτου γέροντος ὑπέμεινεν, ὅσα τοῖς πολλοῖς ἄπιστα ἴσως εἶναι δόξει. οὐ μόνον γὰρ ὕβρεσι καὶ ἀτιμίαις αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ πληγαῖς καθ' ἡμέραν ἀνεβασάνιζεν. ἦν ἡ ὑπομονὴ αὐτοῦ οὐκ ἄλογος· ὁρῶν οὖν αὐτὸν ἐγὼ καθ' ἡμέραν ὡς ὠνητὸν δοῦλον ἐσχάτως ταλαιπωροῦντα, ἐν ἀπαντήσει πολλάκις ἔλεγον πρὸς αὐτόν·

τί ἐστιν, ἀδελφὲ ἀκάκιε; πῶς εἶ σήμερον; καὶ εὐθὺς ἐκεῖνος, ποτὲ μὲν ὀφθαλμὸν πεπελιδνωμένον· ποτὲ δὲ τὸν τράχηλον· ἄλλοτε δὲ τὴν κεφαλὴν πεπληγμένην μοι ὑπεδείκνυε. γινώσκων οὖν ἐγὼ, ὅτι ἐργάτης ἐστὶν, ἔλεγον αὐτῷ, καλῶς, καλῶς, ὑπόμεινον, καὶ ὠφεληθήσῃ. ποιήσας οὖν ὑπὸ τὸν γέροντα τὸν ἀνελεῆ ἐκεῖνον ἐννέα χρόνους, ἐπορεύθη πρὸς κύριον. ταφέντος οὖν αὐτοῦ ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῶν πατέρων, μετὰ πέντε ἡμέρας ἀπῆλθε πρός τινα γέροντα μέγαν τῶν αὐτόθι ὁ τοῦ Ἀκακίου ἐπιστάτης, καὶ λέγει αὐτῷ· πάτερ, ὁ ἀδελφὸς Ἀκάκιος ἀπέθανεν· ὡς δὲ ἤκουσεν ὁ γέρων, λέγει τῷ εἰπόντι· πίστευσον, γέρον, οὐ πείθομαι· ὁ δέ φησιν· ἔρχου καὶ ἴδε. ἀνέστη ὁ γέρων τάχιστα, καὶ καταλαμβάνει τὸ κοιμητήριον σὺν τῷ ἐπιστάτῃ τοῦ μακαρίου πύκτου· καὶ βοᾷ ὡς ζῶντι πρὸς τὸν ἀληθῶς ἐν κοιμήσει ζῶντα, καὶ λέγει· ἀδελφὲ ἀκάκιε ἀπέθανες; ὁ δὲ εὐγνώμων ὑπήκοος, καὶ μετὰ θάνατον ὑπακοὴν ἐνδεικνύμενος. ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν μέγαν· πῶς, πάτερ, ἀποθανεῖν δυνατὸν ἄνθρωπον ὑπακοῆς ἐργάτην; τότε ὁ γέρων ὁ πρώην αὐτοῦ ** ἐπιστάτης, ἔμφοβος γενόμενος, ἐπὶ πρόσωπον σὺν δάκρυσιν ἔπεσε, καὶ αἰτησάμενος τὸν τῆς λαύρας ἡγούμενον πλησίον τοῦ μνήματος κελλίον, ἐκεῖ σωφρόνως λοιπὸν ἔζησε, λέγων ἀεὶ τοῖς πατράσιν, ὅτι φόνον πεποίηκα. ἐμοὶ δοκεῖ, πάτερ Ἰωάννη, τὸν μέγαν τοῦτον Ἰωάννην εἶναι τὸν τῷ νεκρῷ λαλήσαντα·

quid eſt, inquam, frater Acaci, quomodo habes hodie? tum ille mihi mox nunc liuentes oculos, nunc læſum collum, nunc caput plagis contuſum oſtendit. At ego, quod germanũ patientiæ alumnũ ſcirem, Bene habet, bene habet, inquam, ſuſtine; fruſtum patientiæ feres. Hoc pacto cùm nouénium totum apud immitem illum ſenem Acacius exegiſſet, ad cœlum profectus eſt. Poſt quintum inde diem magiſter ille ſæuus Acacij mortui, abiit ad quemdam è ſenioribus magni nominis virum, quem affatus, Pater, inquit, frater Acacius mortuus eſt. At ſenior hoc audito: Crede mihi, inquit, Pater, non credo mortuum. tum magiſter Acacij: veni, inquit, & vide. Surrexit illico pater, & cum illo ad cœmeterium nobilis ac beati illius pugilis properauit. Vbi ad ſepulchrum conſtitit, exclamat pater, & velut viuentem (nam reuera in quiete ſanctorum viuebat) compellans, frater Acaci, inquit, eſne mortuus? Hic ille præclarus obedientiæ filius etiam à morte ſpecimen obedientiæ præbiturus; Quomodo, inquit, mi pater, fieri poteſt, vt verus obedientiæ alumnus moriatur? tum verò ſenior ille Acacij priùs ** moderator attonitus **
cum lacrymis in faciem proiectus? petiuit ab Lauræ cœnobiarcha vicinum tumulo domiciliũ, vbi reliquam omnem vitam cum magna animi modeſtia & ſubmiſſione exegit, identidem patribus dictitans: Homicidium feci. Pater Ioannes, mihi videtur ille ipſe eximius Ioannes fuiſſe, qui cum defuncto ſermocinatus eſt, & nobis hæc expoſuit.

Nam beatus ille vir & aliud mihi tamquam de alio narrauit, quod postea illi ipsi contigisse certò cognoui. Erat, inquit, in eodem Asiæ cœnobio alius quispiam alteri viro religioso & seniori in disciplinam traditus, homini valde miris * æqui & sedati ingenij, sed tiro ille, cùm videret se ab suo magistro coli &
89. » obseruari, sapienter apud se rem dispexit, quam multis sæpe periculosam & exitiosam fuisse recognorat. Itaque venia abeundi petita, magistrum suum, vt dimitteretur, rogauit. Quod seniori non poterat esse valdè molestum, cùm alium haberet discipulum ad manum. Inde ergo cum sui præsidis commendatitiis egressus, se ad quoddam in Ponto cœnobium contulit, quod ingressus prima statim nocte visus est sibi secundùm quietem quosdam videre qui rationes abs se exigerent, seseque post tremendum illud & horrendum examinis tribunal ectum auri pondo repetundarum postulatum. Experrectum ergo de obiecto per somnum viso seriò cogitasse ac dixisse: Infelix inquam Antioche (nam id illi nomen erat) graui reuerà ære alieno oppressi sumus. Perseueraui ergo in illo, inquit, cœnobio tres annos sine discrimine omnibus subiectus, ab omnibus tanquam aduentitius despectus, abiectus & afflictus. nemo enim alius illic peregrinus erat præter me. Rursus ergo post triennium ad examen citatus, video per somnium decem duntaxat auri librarum debitionem remissam. Tum verò post quietem intellecto probè cœlesti viso: Per triennium pro

* commodi, moderati.

καὶ ἕτερον γάρ μοι ὡς περὶ ἄλλου τινὸς διηγήσατο ἡ μακαρία αὐτοῦ ψυχή. ἣν δὲ αὐτὸς, ὡς ὕστερον ἀκριβῶς μαθεῖν ἠδυνήθην * ἐμαθήτευσε, φησὶν ἕτερός τις ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ τῆς Ἀσίας μοναχῷ τινι πρᾴῳ καὶ ἐπιεικεῖ, καὶ ἡσυχίῳ· καὶ ὁρῶν ἑαυτὸν ὑπὸ τοῦ γέροντος ὡς τιμώμενον καὶ * ἀπεριφρονούμενον, σκέπτεται καλῶς ὅπερ πολλοῖς σφαλερόν. καὶ δυσωπεῖ τὸν γέροντα ἀπολῦσαι αὐτόν. εἶχε γὰρ καὶ ἕτερον μαθητὴν, καὶ οὐ πάνυ ἦν τὸ γινόμενον λυπηρόν. ἐξέρχεται οὖν ἐξ αὐτοῦ καὶ καθιστᾷ ἑαυτὸν δι' ἐπιστολῆς τοῦ ἐπιστάτου ἔν τινι τῶν κατὰ τὸν πόντον κοινοβίων· καὶ τῇ πρώτῃ νυκτὶ, καθ' ἣν εἰσῆλθεν εἰς τὸ κοινόβιον, ὁρᾷ κατὰ τοὺς ὕπνους ἑαυτὸν ὑπό τινων λογοθετούμενον, καὶ μετὰ τὸ τέλος τοῦ φοβερωτάτου ἐκείνου λογοθεσίου, λοιπαζόμενον καὶ χρεωστοῦντα χρυσίου λίτρας ἑκατόν. διυπνισθεὶς οὖν ἔκρινε τὸ ὁραθὲν, καὶ εἶπε· ταπεινὲ Ἀντίοχε (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα αὐτῷ) ὄντως πολλὰ λοιπαζόμεθα τοῦ χρέους ἡμῶν· ὡς οὖν ἔμεινα, φησὶν, ἐν τῷ κοινοβίῳ χρόνους τρεῖς ἐν ἀδιακρίτῳ ὑπακοῇ, ὑπὸ πάντων ὡς ξένος εὐτελιζόμενος καὶ θλιβόμενος· οὐ γὰρ ἦν ἐκεῖσε ἄλλος μοναχὸς ξένος· θεωρῶ πάλιν κατὰ τοὺς ὕπνους τινὰ δόντα μοι ἀπόδειξιν δέκα λιτρῶν τοῦ χρέους μου· διυπνισθεὶς οὖν, ἔγνων τὸ ὅραμα, καὶ λέγω· ἀκμὴν δέκα, καὶ πότε

* ἐμαθητεύθη.

* ἀλ. [illegible]μένου, inquietè viuere.

πότε ἄρα μνᾶν ἀποπληρῶσαι; τότε λέγω ἐμαυτῷ· ταπεινὲ Ἀντίοχε πλειοτέρου κόπου καὶ ἀτιμίας χρεία· ἐκ τότε οὖν ἠρξάμην τὸν ἔξηχον ὑποκρίνεσθαι μὴ μέντοι ἔργων τῆς διακονίας τὸ σύνολον· ὅθεν ὁρῶντές με ἐν τῇ αὐτῇ τάξει καὶ προθυμίᾳ οἱ ἀνελεήμονες πατέρες, πάντα τὰ τῆς μονῆς μοι βαρέα ἔργα ἐπέταττον. ἐπιμείνας οὖν τῇ τοιαύτῃ διαγωγῇ ἐπὶ δεκατρία ἔτη, εἶδον τοὺς πρώην ὀφθέντας μοι ἐλθόντας αὖθις· καὶ τελείαν ἀμνημονείαν τοῦ χρέους μοι γράψαντας. ὅτε οὖν εἰ ἔθλιβόν με, τῆς μονῆς ἔν τινι τοῦ χρέους μου ὑπομιμνησκόμενος γενναίως ὑπέφερον. ταῦτά μοι ὁ πάνσοφος Ἰωάννης, πάτερ Ἰωάννη, ὡς ἐκ προσώπου δῆθεν ἄλλου διηγήσατο· διὸ καὶ Ἀντίοχον ἑαυτὸν μετωνόμασεν. οὗτος δὲ ἦν ὡς ἀληθῶς ὁ τὸ χειρόγραφον δι' ὑπομονῆς διαρρήξας γενναίως· οἷος δὲ καὶ γέγονε διακριτικὸς ὁ ὅσιος ἐκ τῆς ἄκρας αὐτοῦ ὑπακοῆς, ἀκούσωμεν. καθεζομένῳ τούτῳ ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Σαββᾶ προσῆλθον τρεῖς νεώτεροι μοναχοὶ μαθητεῦσαι αὐτῷ βουλόμενοι· οὓς ὑποδεξάμενος παραυτίκα ἐφιλοξένησεν, ἀσμένως τὴν τῆς ὁδοιπορίας κόπων ἀναψύξαι βουλόμενος. μετὰ τρίτην οὖν ἡμέραν λέγει αὐτοῖς ὁ γέρων· φύσει, ἀδελφοί, αὐθερ-

decem tantùm pondo ſatisfeci, ecquando miſer omnia nomina diſſoluam? Ergo mecum ipſe, viliſſime Antioche, maiori labore opus eſt, & grauioribus contumeliis adſueſcendum, vt totam debiti ſyngrapham aboleas. Deinceps ergo fatui perſonam ſumpſi, non tamen omnino mente deſtituti. Quod vbi patres animaduertere, meámque ſimul animi alacritatem, nihilominus in obeundo meo officio ſenſere, immiſericordes illi omnia monaſterij moleſta & grauia onera tamquam purgamento cœnobij impoſuere. Quo in genere vitæ cùm annos tredecim duraſſem, rurſum quos primùm videram exactores rationũ, mihi oblatos aſpexi, qui mihi totius debiti ſyngrapha perſcripta, omne debitum remiſſum oſtenderunt. Illis ergo annis cùm me patres affligerent, ſemper memor æris alieni, omnia inuicto animo exantlabam. Hæc mihi ſapientiſſimus ille Ioannes, mi pater Ioannes, ex aliena perſona de ſeipſo tamquam de alio denarrauit; eóque ſe Antiochum cognominarat. Hic verè eſt ille qui vt magnanimus heros chirographum peccati per patientiam dilacerauit. Quam prudens verò idem in diiudicandis hominum animis fuerit (quam ex perfectiſſima obedientia conſecutus erat virtutem) audiamus. Cùm in phrontiſterio ſancti Sabbæ degeret, tres ad eum religioſi iuuenes venere, vti ſe in eius diſciplinam traderent, quos ipſe vt hoſpites mox peramanter excepit hoſpitio, & ab itineris moleſtia qua potuit humanitate recreauit. Poſt triduum inde ſenior illos allocutus: Fratres, inquit, ego na-

tuta pronus sum in venerem, ptoinde nullum ex vobis in disciplinam possum admittete. Sed illi hoc dicto minimè offensi, nouerant enim patris virtutem, cùm multis eum deprecarentur (vt impetrarent quod optabant) nec quicquam proficerent, simul omnes ad eius pedes proiecti obtestabantur vti saltem salutares sibi viuendi leges præscriberet, quomodo & vbi sibi degendum putaret. Cessit ergo patet precibus eotum, quòd videret illos cum veta animi submissione & studio obsequendi dicta esse excepturos. Ergo ex tribus vni,
90 [90] placet, inquit, fili, Domino vt in solitudine sub disciplina religiosi alicuius parris viuas. alteri dein: tu vade & rotum voluntatis tuæ sensum dona Deo,
91 & rolle [91] crucem tuam, arque in communi religiosorum fratrum & cœnobio dege, & certum habebis thesautum in cœlo. Postremò verò, tu hauri toto spiritu mentis tuæ, vocem dicentis, quæ tibi nunquam excidat, Qui perseuerauetit in finem, hic saluus erit. Abi ergo & quàm fieri porest, ex omni mortalium genere quæte naturâ & ingenio asperrimum & seuerissimum vitæ & morum tuorum * institutorem, & perseuerando apud illum quotidie subsannationes, & ludibria veluti lac & mel bibe. Tum ille ad eximium P. Ioannem, Quid si, inquir, Patet ille per desidiam suum officium non faciat? Et Ioannes, Etiamsi, inquit, *fornicantem [92] & incontinentem videris, ne recedas ab illo, sed tibi ipsi dic, amice ad quid venisti?

*Informatorem, seu correctorem, emendatorem, magistrum.

* (dummodo non in alios.)

92.

πος πόρνος εἰμὶ, καὶ οὐ δύναμαι δέξασθαι τινὰς ἐξ ὑμῶν. ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἐσκανδαλίσθησαν, ἐγίνωσκον γὰρ τὴν ἐργασίαν τοῦ γέροντος. ὡς οὖν πολλὰ παρακαλέσαντες αὐτὸν, πεῖσαι ὅλως οὐκ ἴσχυσαν. τότε ῥίπτουσιν ἑαυτοὺς εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ· δυσωποῦντες κἂν κανονισθῆναι παρ' αὐτοῦ, ὅπως τε καὶ ὅπου καθίσαι ὀφείλουσιν. εἴξας οὖν ὁ γέρων, καὶ γνοὺς ὅτι μετὰ ταπεινώσεως καὶ ὑπακοῆς δέχονται, λέγει τῷ ἑνί· [90] βούλεταί σε ὁ κύριος, τέκνον, ἐν ἡσυχαστικῷ τόπῳ μετὰ πατρὸς ἐν ὑποταγῇ καθεσθῆναι. λέγει καὶ τῷ δευτέρῳ, ἀπελθὼν πώλησόν σου τὰ θελήματα, καὶ δὸς θεῷ· καὶ ἆρον τὸν [91] σταυρόν σου, καὶ καρτέρει ἐν συνοδίᾳ καὶ κοινοβίῳ ἀδελφῶν· καὶ πάντως ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς. εἶτα καὶ τῷ τρίτῳ λέγει· ἀναλαβοῦ σὺν τῇ πνοῇ σου ἀχωρίστως τὸν λόγον τὸν φάσκοντα. ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. καὶ ἄπελθε εἰ δυνατὸν, μὴ ἐάσῃς ἐν ἀνθρώπων φύσει ἐπιπληκτικώτερον, ἢ ἀποτομώτερον τοῦ σοῦ ἐν κυρίῳ γυμναστοῦ, καὶ καρτερήσας καθ' ἡμέραν πίνε ὡσεὶ μέλι καὶ γάλα μυκτηρισμὸν, καὶ χλευασμόν. ὁ δὲ ἀδελφὸς φησὶ πρὸς τὸν μέγαν Ἰωάννην, κἂν ἐν ἀμελείᾳ πατὴρ ὁ τοιοῦτος παρέχεται τί; ὁ δὲ γέρων· κἂν [92] πορνεύοντα αὐτὸν θεάσῃ, μὴ ἀποστῇς. ἀλλὰ λέγε καθ' ἑαυτὸν, ἑταῖρε, ἐφ' ᾧ πάρει·

τότε ὄψει ἐκ σοῦ ἀφανιζομένην φυσίωσιν καὶ μαραινομένην πύρωσιν. ἀγωνισώμεθα δυνάμει πάσῃ πάντες οἱ τὸν κύριον φοβηθῆναι βουλόμενοι, ἵνα μὴ ἐν τῷ τῆς ἀρετῆς γυμνασίῳ, ἐκεῖσε πονηρίαν ἑαυτοῖς μᾶλλον καὶ κακίαν, δεινότητά τε καὶ πανουργίαν, κακεντρέχειαν, καὶ ὀργὴν ἐπικτησώμεθα. γίνεται γὰρ καὶ οὐ θαῦμα. ἕως μὲν γὰρ ἰδιώτης ἐστὶν, ἢ ναυτικὸς, ἢ γηπόνος ἄνθρωπος, οὐ τοσοῦτον κατ' αὐτοῦ οἱ τοῦ βασιλέως ἐχθροὶ ὁπλίζονται. ἐπὰν δὲ αὐτὸν τὴν [93] σφραγῖδα λαβόντα καὶ τὴν ἀσπίδα, καὶ τὴν μάχαιραν καὶ τὴν ῥομφαίαν, καὶ τὸ τόξον, καὶ τοῦ στρατιώτου τὸ ἔνδυμα ἠμφιεσμένον θεάσονται· τότε καὶ αὐτοὶ τοὺς ὀδόντας κατ' αὐτοῦ βρύχουσι, καὶ πάντως ἀνελεῖν αὐτὸν δοκιμάζουσι· διόπερ μὴ ὑπνώσωμεν. ἑώρακα ἀκέραια καὶ κάλλιστα νήπια ἐν σχολῇ διὰ σοφίαν, καὶ παιδείαν, καὶ ὠφέλειαν παραγινόμενα· καὶ μηδὲν ἐκεῖσε εἰ μὴ δεινότητα καὶ κακίαν παιδευθέντα ἐκ τῆς τῶν λοιπῶν συνδιατριβῆς. ὁ νοῦν ἔχων νοήσει. ἀδύνατον τοὺς τέχνην μανθάνοντας ὁλοψύχως μὴ καθ' ἡμέραν προκόπτειν ἐν αὐτῇ· ἀλλ' οἱ μὲν τὴν προκοπὴν ἐπιγινώσκουσιν· οἱ δὲ οἰκονομικῶς ἀγνοοῦσιν. ἄριστος τραπεζίτης [94] καθ' ἑσπέραν τὸ τῆς ἡμέρας κέρδος, ἢ ζημίαν πάντως ψηφίζει· οὐ δύναται δὲ σαφῶς γνῶναι,

Tum demum senties omnem in te superbiæ fastum concidere, omnémque luxuriæ flammam languescere & extingui. Tota vi & viribus decertemus omnes, qui Dominum timemus, ne in palæstra virtutis versati, inde pro virtutibus malitiam, vafritiem, improbitatem, astutiam, & iracundiam reportemus. Nec est quòd mireris si quandoque id vsu venire videas. Nam quamdiu inter priuatos aut nautas aut agricolas degis, hostes tui regis non ita acriter in te concitantur. At vbi te imperatoris tui [93] insignia induere, scutum sumere, & gladium ac rhomphæam, 93.
arcum, sagum & vestem militarem conspexerint; tum enimuerò frendere dentibus, omnibúsque viribus in te insurgere & funditus perdere conantur. Itaque semper in excubiis vigiles persistamus. Vidi ego teneros puellos & innocentia & forma corporis pulcherrima prorsus amabiles ad ludum literarium comparandæ doctrinæ, sapientiæ, & hauriendæ vtilitatis caussa missos, qui tamen ex æqualium societate nihil inde nisi vafritiem & improbitatem retulerunt. Qui sapit intelligit, quorsum hæc pertineant. Fieri non potest vt qui se opificio addiscendo totum addicit, quin plurimùm in eo quotidie proficiat, quem quidem profectum alij sentiunt, alij verò, pro Dei prouidentia, non animaduertunt. Optimus ille [94] mensarius * est, 94. * Trapezita.
qui quotidie sub vesperam lucri damnive rationes computat. Quod accuratè fieri non potest,

nisi per omnes horas in pugillaribus rationes annotes, singularum enim horarum obseruatio totius diei statum ostendunt. Malus religiosus cùm reprehenditur & obiurgatur, dolet & vritur, & obloqui solet, aut statim supplex veniam petit ab obiurgante, non submissionis studio, sed vt pater finem faciat obiurgandi.*Conuitiis euerberatus tace, & fortiter sustine animi cauterium & vstionem, imò verò castimoniæ faces & lumina. Vbi medicus desiit obiurgare, tunc supplex veniam precare, & culpam deprecare, in ardore enim vstionis fortasse non admittet pœnitentiam. Iis qui in religiosorum cœtibus versantur,
95. aduersus [95] omnia quidem alia, sed inprimis duo vitia singulis propè momentis depugnandum est: aduersus insanam ventris rabiem & bilem seu iracundiam. His enim vitiis ipsa copia domesticorum copiosam materiam subministrat. sub antistitis imperio vitam agentibus hostis noster subinde virtutum facultatem & vires nostras excedentium desiderium immittit. sicut anachoretis absurda quædam suggerit. Excute improborum seu stultorum religiosorum mentes, & deprehen-
96. des [96] errorem in illis: nimium so-
97. litudinis [97] studium, extremas ieiunitates, indefessam precandi cōtentionem, vltimam sui despiciētiam, ęternam mortis memoriam, continuum animi luctum, perfectam irę sedationem, summam taciturnitatem, cęlestem castitatem. Quas virtutes cùm in tyrocinio religionis, quòd ita Deo videretur, non statim assequerentur, temerè à cœpto conatu decepti resilierunt.

*Dum obiurgatis.

εἰ μὴ καθ' ὥραν ἐν τῷ πινακιδίῳ σημειοῦσθαι. τὰ γὰρ καθ' ὥραν λογοθέσια τὸ *καθημερινὸν φωτίζουσι. ὅταν ὀνειδιζόμενος, ἢ κατακρινόμενος ὁ ἄφρων δάκνηται, καὶ ἀντιλέγειν δοκιμάζει, ἢ συντόμως τῷ ἐπιπλήττοντι μετάνοιαν δέδωκεν, οὐ ταπεινώσεως χάριν· ἀλλὰ τοὺς ὀνειδισμοὺς παῦσαι βουλόμενος· τυπτόμενος σιώπα, καὶ καταδέχου ψυχῆς καυστῆρας· μᾶλλον δὲ ἁγνείας φωστῆρας. παυσαμένου τοῦ ἰατροῦ, τότε τούτῳ μετανόει· ἐν τῷ θυμῷ γὰρ ἴσως οὐδὲ τὴν μετάνοιαν δέχεται. πρὸς πάντα [ϟε] μὲν, ϟε.
πλὴν ἴσως πρὸς τὰ δύο ταῦτα πάθη οἱ ἐν συνοδίαις καθ' ὥραν ἀγωνισώμεθα· πρὸς τὴν κοιλιομανίαν, καὶ τὴν ὀξυχολίαν· τῶν οἰκείων γὰρ ὑλῶν ἐν τῷ ὄχλῳ εὐποροῦσι. τοῖς ἐν ὑποταγῇ ὁ διάβολος ἀδυνάτων αὐτοῖς ἀρετῶν ἐπιθυμίαν ἐμβάλλει. ὁμοίως καὶ τοῖς ἐν ἡσυχίᾳ τὰ ἀνοίκεια ὑποτίθεται· ἀνάπτυξον ὑποτακτικῶν ἀδοκίμων διάνοιαν, καὶ εὑρήσεις ἐκεῖ
[ϟϛ] πεπλανημένην ἔννοιαν, ἐπι- ϟϛ.
θυμίαν [ϟζ] ἡσυχίας, νηστείας ἀ- ϟζ.
κροτάτης, προσευχῆς ἀρεμβάστου, ἀκενοδοξίας ἄκρας, μνήμης ἀνεπιλήστου ἐξόδου, διηνεκοῦς κατανύξεως, ἀοργησίας παντελοῦς, σιωπῆς βαθείας, ἁγνείας ὑπερβαλλούσης. ὧνπερ κατ' οἰκονομίαν ἐν προοιμίοις ἀποροῦντες, εἰκῆ μετεπήδησαν ἀπατηθέντες.

*καθ' ἡμέραν ἡμᾶς φωτίζουσι.

περὶ γὰρ καιροῦ ζητῆσαι αὐτῶν, ὁ ἐχθρὸς ταῦτα πεποίηκεν, ἵνα μὴ ἀπομείναντες ἐν τῷ καιρῷ τούτων ἐπιτύχωσι. μακαρίζει παρ' ἡσυχασταῖς ὁ ἀπατεὼν τῶν ὑπηκόων τὴν φιλοξενίαν, τὴν διακονίαν, τὴν φιλαδελφίαν, τὴν συνδιαγωγὴν, τὴν τῶν νοσούντων ὑπηρεσίαν, ἵνα κἀκείνους ἀνυπομονήτους κατὰ τοὺς προτέρους ἀπεργάσηται ὁ πλάνος. σπανίων μὲν γὰρ, ὡς ἀληθῶς * τὸ, λόγῳ τῆς ἡσυχίας μετέρχεσθαι· κἀκείνων μόνων τῶν τὴν θείαν παράκλησιν πρὸς τὴν τῶν πόνων παραμυθίαν, καὶ πολέμων συνεργείαν κτησαμένων. πρὸς τὰς ποιότητας ἡμῶν τῶν παθῶν, καὶ τὰς ὑποταγὰς διακρίνωμεν, καὶ ἐκλεξώμεθα πρεπόντως. ἔστω ϟη' σοι περὶ τὸ λάγνον ἀκρατῶς ἔχοντι καὶ ῥέποντι γυμναστὴς, ϟθ' ἀσκητὴς, καὶ ἀπαράκλητος πρὸς τροφὴν, καὶ μὴ μᾶλλον θαυματοποιὸς, καὶ ἕτοιμος παντὶ εἰς ὑποδοχὴν καὶ τράπεζαν. ἔστω σοι ὑψαύχενι ὄντι ὀξὺς καὶ ἀπαραχώρητος, καὶ μὴ πρᾶος καὶ φιλάνθρωπος· μὴ ζητῶμεν προγνώστας, μηδὲ προβλέπτας. ἀλλὰ πρὸ πάντων πάντως ταπεινόφρονας, καὶ τῇ ἐν ἡμῖν νόσῳ ἁρμοδίους ἐκ τρόπου καὶ τοῦ * καπίσματος. ἔστω σοι κατὰ τὸν Ἀββάκυρον τὸν προμνημονευθέντα δίκαιον, καὶ οὗτος καλὸς πρὸς ὑπακοὴν ὁ τρόπος. τὸ ἀεὶ λογίζεσθαι, ὅτι πειράζει σε ὁ προεστὼς, καὶ οὐ μὴ ἀστοχήσεις ποτέ.

* τῷ λόγῳ. melius τὸ, λόγῳ, vt membranæ habent. τὸ referatur ad μετέρχεσθαι.

* καθίσματος.

Nam idcirco hostis ante iustum tempus affectare tam sublimia illos voluit, ne perseuerantes virtutibus illis suo tempore potirentur. Deprædicat apud anachoretas idem veterator cœnobitarum hospitalitatem, ministerium, fraternam charitatem, familiare contubernium, curam ægrorum, vt & illos, quemadmodum priores, præstigiator de statu vitæ suæ deiiciat. Paucorum sanè est, vitam anachoreticam, *vti decet, agere, & eorum duntaxat qui ad laborum, certaminum alacriter sustinendorum gratiam, cœlesti consolatione firmantur. Pro ratione vitiorum nostrorum conuenienter nobis quæramus & deligamus statum obedientiæ. Qui te ad 98 intemperantiam & corporis voluptates propendēte sentis, virtutis magistrum & ventris 99 castigationem inexorabilem inquire, non prodigiorum patratorem seu thaumaturgum, non hospitalem & cuiuis aduentori mensam apparentem. Elatus & arrogans deligat rectorem morum stomachosum, tetricum, nunquam renidentem, sed inclementem & inhumanum. Non quæramus, qui nobis de rebus futuris oracula edant, aut multa præuideant: sed doctores qui ante omnia submissionis & humilitatis exempla prę se ferant, quique ad morbos animi nostri curandos sint idonei, seséque ad mores nostros & statum locúmque accommodent. Sit tibi in studio obsequendi, sanctus ille suprà laudatus Abbacyrus forma, semper cogitando: tentat te & explorat virtutem tuam tuus antistes, nec vnquam aberrabis à meta.

* cum ratione λόγῳ.

Margin: ϟη. / ϟθ'. — 98. / 99.

Si assiduè te præside tuo obiurgante maiorem in illum fidem & affectum induetis, sanctum spiritum in anima tua quamuis inadspectabilem sibi sedem fixisse scias. Enimuerò non est quòd glorietis aut magnopere læteris, si contumelias & conuitia fortiter & generosè perferas, imò verò est, quòd potiùs doleas & deplores, quòd omnino dignum te iusta obiurgatione præbueris, & pattis tui animum in te concitaris.
100. Non est quòd [100] perculsus obstupescàs super eo quod dicturus sum: habeo enim sententiæ suffragatorem * Mosen. Hoc aio, præstare in Deum ipsum peccare, quam in teligiosum patrem antistitem nostrum. Nam Deum à nobis offensum noster præses placare & reconciliate nobis potest: offenso autem teligioso patre nostro, quem deinceps habebimus, qui Deum nobis propitium reddat? Quæ tamen vttaque in vnam sententiam recurrunt. Videamus & dispiciamus, & sobria mente rem perpendamus. Obiurgatis à moderatore nostro nunc quidem grato & patienti animo cum silentio reprehensio sustinenda est, nunc verò ratio facti nostri reddenda est. Meo quidem iudicio cùm nos ipsi duntaxat contumeliosiùs tractamur, omnino tacendum est, tunc enim lucri comparandi est tempus. Vbi verò contumelia in alterius quoque damnum redundat, tum mutuæ charitatis & pacis indissolubilis vinculum exigit, vt pro altero respondeamus. Quicunq; ab obedientia desilierunt, illi tibi eius vtilitatem denarrabunt. tum demum enim intelligunt, quo in cœlo priùs con-

Annotatio 27.

*Michael Isselius qui notas ad Climacum scripsit negat hîc intelligendum esse magnum illū Israelitarum ductorem & prophetā, sed Monachum At- qui Græci Patres omnino id affirmant, & rem exemplis demóstrant.

ὅταν ἐπιπλήσσοντος ἀπαύστως, πλείονα τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν καὶ ἀγάπην προσλαμβάνῃς, πνεῦμα ἅγιον ἀοράτως ἐν τῇ ψυχῇ σου ἐνῴκησε, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπεσκίασέ σοι, γίνωσκε. πλὴν μὴ καυχῶ, μηδὲ χαῖρε, γενναίως ὑποφέρων τὰς ὕβρεις καὶ τὰς ἀτιμίας· ἀλλὰ μᾶλλον θρήνει, ὅτι ὅλως ἄξιόν τι ὕβρεως διεπράξω, καὶ ἐτάραξας ψυχὴν κατὰ σοῦ. μὴ ἐκθαμβηθῇς, ἐφ' ᾧ μέλλω λέγειν. Μωσῆν γὰρ ἔχω συνήγορον· συμφέρον εἰς θεὸν, καὶ μὴ εἰς πατέρα ἡμῶν ἁμαρτῆσαι· θεοῦ μὲν γὰρ παροργισθέντος ὁ ἡμῶν ὁδηγὸς καταλλάξαι αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς δύναται, τούτου δὲ ὑφ' ἡμῶν * παραχθέντος τινὰ τὸν ἐξιλεούμενον λοιπὸν ὑπὲρ ἡμῶν οὐκ ἔχομεν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ εἰς μίαν δόξαν ἀνατρέχειν τὰ ἀμφότερα. σκοπήσωμεν καὶ διακρίνωμεν, καὶ νήψωμεν, ποτὲ μὲν κατηγορούμενοι πρὸς τὸν ποιμένα εὐχαρίστως ὑπομένειν καὶ ἡσυχίως ὀφείλομεν. ποτὲ δὲ πρὸς αὐτὸν πληροφορίαν ποιήσασθαι. ἐμοὶ δοκεῖ ἐπὶ πᾶσι μὲν ταῖς ἀτιμίαις ἡμῶν προξενοῦσι σιωπᾶν, κέρδους γὰρ ὥρα ἐστίν· ἐπὶ δὲ ταῖς εἰς πρόσωπον ἑτέρου ἀναφέρουσιν ἀπολογεῖσθαι, διὰ τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς ἀλύτου εἰρήνης. ὅσοι δὲ ὑπακοῆς ἀπεπήδησαν, οὗτοί σοι ἀναγγελοῦσι τὴν ταύτης ὠφέλειαν. τότε γὰρ ἔγνωσαν ἐν ποίῳ οὐρανῷ ἵσταν-

* παρο[illegible]

ται. ὁ πρὸς τὴν ἀπάθειαν, καὶ τὸν θεὸν τρέχων, πᾶσαν ἡμέραν, ἐν ᾗ οὐ λοιδορεῖται, πολλὴν ζημίαν λογίζεται, ὥσπερ τὰ δένδρα ὑπὸ τῶν ἀνέμων σειόμενα, βαθείας ῥίζας καταβάλλουσιν· οὕτω καὶ οἱ ἐν ὑπακοῇ διατρίβοντες ἰσχυρὰς καὶ ἀσαλεύτους ψυχὰς κέκτηνται· ὅστις καθ' ἡσυχίαν καθήμενος, ἐπέγνω τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν· καὶ μετελθὼν πέπρακεν ἑαυτὸν ὑπακοῇ, οὗτος τυφλὸς ὤν, ἀκόπως πρὸς Χριστὸν ἀνέβλεψε· στῆτε, στῆτε, καὶ πάλιν ἐρῶ, στῆτε· τρέχοντες, ἀδελφοὶ ἀθληταί, ἀκούοντες περὶ ὑμῶν τοῦ σοφοῦ ἐκείνου βοῶντος. ὡς χρυσὸν ὁ κύριος ἐν χωνευτηρίῳ, μᾶλλον δὲ ἐν κοινοβίῳ ἐδοκίμασεν αὐτούς, καὶ ὡς ὁλοκαύτωμα θυσίας προσεδέξατο αὐτοὺς ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ. ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος αἰώνιος σὺν πατρὶ ἀνάρχῳ καὶ πνεύματι ἁγίῳ καὶ προσκυνητῷ. ἀμήν.

Ἰσάριθμος εὐαγγελιστῶν βαθμός. ὁ ἀθλητὴς στήκει, τρέχων ἀφόβως. προέδραμέ ποτε Πέτρου Ἰωάννης. προτέτακται δὲ νῦν ὑπακοὴ μετανοίας. ὁ μὲν γὰρ, προλαβὼν ὑπακοῆς· ὁ δὲ ἕτερος, περὶ μετανοίας τύπον κατέστηκεν.

ſtiterint. Qui ad veram animi tranquillitatem & ipſum Deum properat, ingens detrimentum ſe accepiſſe exiſtimat, quo die nullam calumniam tulit. Quemadmodum enim arbores à ventis agitatæ altiores radices agunt, ita qui ſub obedientiæ iugo viuunt, fortes & inuicti redduntur. Quiſquis in ſolitudine verſatus, ſuam ipſius imbecillitatem cœpit recognoſcere, indéque ad cœnobium demigrans ſeipſum vltrò obedientiæ auctorat & addicit, hic cœcus antè, repentè ſine labore Chriſtum cœpit reſpicere. State, ſtate, religioſi athletæ, iterum atque iterum dicam, ſtate, & perſeuerate, & currite ſtadium obedientiæ, ſapientis illius vocem attendentes tamquam aurum in fornace, imò verò multò magis in cœnobio Dominus probauit illos: & ſicut holocauſti hoſtias accepit illos in ſinu ſuo, cui gloria & imperium æternum cum patre qui eſt ſine principio, & Spiritu ſancto adorando. Amen.

De quatuor adhuc gradibus paradiſi egimus, qui numerum quatuor Euangeliſtarum exprimunt. Stet athleta Chriſti, & impauidus ſtadium obedientiæ decurrat. Olim Ioannes Petrum curſu anteuertit: nunc ergo & hîc gradus obedientiæ ante gradum pœnitentiæ collocatus eſt. Ioannes enim præcurrendo ſymbolum obedientiæ expreſſit, Petrus verò pœnitentiæ.

SCHOLIA AD GRADVM QVARTVM.

De Obedientia.

Scholion 1.

1. SIVE ad agonistas & milites Christi aduersus dæmones depræliantes. Veteres enim, omnes bellatores, pugiles vocitabant, quod digitis in pugnum collectis & condylis manuum in bellum ad singulare certamen prodirét.

Aliud Photij.

Sunt ex perturbationibus affectuũ quædam quæ se insinuant & illatebrant nobis, & tyrannis quædam, & tormenta, & supplicia, quæ ab externa corporis tyrannide nihil differunt. Qui ergo huiusmodi tyrannidi fortiter & generosè resistit, & liberũ mentis imperium atque arbitrium non inficiatur, ille pari cum martyribus cursu contendit, nec dubium est quin par quoque præmium sit relaturus.

Scholion 2.

2. Siue non habent pedes suos velut glutino deuinctos, sed alterum quidem ad motum paratum, alterum verò immorum ad precandum retinent.

Scholion 3.

3. Obedientia est voluntatis in homine existentis obedientia, non illius in quo voluntas non est: quod enim ratione caret, nec obediens, nec inobediens dici potest.

Aliud Scholion.

Si quis vult venire post me, abneget semetipsum. Quomodo autem homo abnegat semetipsum, nisi renunciet naturali voluntati suæ, & sequatur Christum? Hoc ergo non ignorãs de naturæ bonis non quæ sunt præter naturam, loquitur: qui enim ea quæ præter naturam sunt, reliquit, nihil suorum reliquit propter Deum; Neq. enim ipsius sunt; qui autem suæ naturæ bona (seu propriam voluntatem) reliquit, hic abnegauit seipsum.

Scholion 4.

4. Non loquitur hîc de periculo animæ, sed corporis, quod subit obediens fortè fortuna, aut mari nauigans, aut in latrones incidens, adeó-

ΣΧΟΛΙΑ, ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον τέταρτον.

Περὶ ὑπακοῆς.

Σχόλιον α'.

ΗΤΟΙ, πρὸς ἀγωνιστὰς καὶ στρατιώτας τοῦ Χριστοῦ τοὺς πολεμοῦντας κατὰ τῶν δαιμόνων. πάντας γὰρ οἱ ἀρχαῖοι τοὺς πολεμιστὰς, πύκτας ἐκάλουν, διὰ τὸ μετὰ τῶν πυγμῶν, ἤτοι τῶν κονδύλων τῶν χειρῶν ἐξιέναι αὐτοὺς εἰς πόλεμον καὶ μονομαχεῖν. α.

Φωτίου ἄλλο.

Εἰσὶ τῶν ἐμφωλευόντων ἡμῖν παθῶν καὶ τυραννὶς, καὶ βάσανοι, καὶ κολαστήρια, τῆς ἔξωθεν τυραννίδος οὐδὲν διαφέροντα. ὁ γοῦν ἀντέχων γενναίως πρὸς ταῦτα, καὶ τὸ τοῦ λογισμοῦ μὴ ἀποστησάμενος αὐτεξούσιον, τοῖς μαρτυρικοῖς ἀγῶσι παραθέων, οὐδὲν τῶν ὁμοίων ἐπάθλων ἀστοχήσει.

Σχόλιον β'.

Ἤγουν, οὐκ ἔχουσι τοὺς πόδας αὐτῶν κεκολλημένους, ἀλλὰ τὸν μὲν ἕτοιμον πρὸς κίνησιν, τὸν δὲ ἀμετακίνητον ἐπὶ προσευχὴν ἔχοντες. β.

Σχόλιον γ'.

Ἡ ὑπακοὴ τοῦ ὄντος θελήματός ἐστιν ὑπακοή. οὐ τοῦ μὴ ὄντος ἀποταγή· οὐ γὰρ τὸ ἄλογον ὑπήκοον ἢ παρήκοον λέξομεν. γ.

Ἄλλο σχόλιον.

Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν. πῶς δὲ ἑαυτὸν ἀρνεῖται ὁ ἄνθρωπος, εἰ μὴ ἀφεὶς τὰ θελήματα αὐτοῦ τὰ φυσικὰ, καὶ αὐτῷ ἀκολουθήσει; διὰ τοῦτο εἰδὼς περὶ τῶν φυσικῶν λέγει, καὶ οὐ τῶν παρὰ φύσιν. ἐὰν γὰρ τὰ παρὰ φύσιν ἀφήσει τις, τῶν αὐτοῦ οὐδὲν ἀφῆκε διὰ τὸν θεόν. οὐδὲ γὰρ αὐτοῦ εἰσίν. ὁ δὲ τὰ φυσικὰ αὐτοῦ ἀφεὶς οὗτος ἠρνήσατο ἑαυτόν.

Σχόλιον δ'.

Οὐ τὸν ψυχικὸν κίνδυνόν φησι, ἀλλὰ τὸν σωματικὸν, ὃν ὑφίσταται ὁ ὑπακούων ἐκ συμβεβηκότος, ἢ θαλάσσῃ πλέων, ἢ λῃσταῖς περιπεσὼν, καὶ δ.

οὕτως ἀποθνήσκων, ὃν ἴσως θάνατον οὐ μεριμνᾷ ὁ ἀληθινὸς ὑπήκοος, καλῶς εἰδὼς ὅτι εἰς μαρτύριον αὐτῷ ἔσται ὁ συμβεβηκὼς κίνδυνος τὴν ὑπακοὴν ἀδιακρίτως ἐπιτελοῦντι.

Σχόλιον ε'.

ε. Τὸν προεστῶτα λέγει. τοῦ γὰρ ὑπηκόου τὸ θέλημα αὐτὸς ἀνελάβετο, καὶ μονονουχὶ ἐθανάτωσεν αὐτόν· τοιγαροῦν ὑπὲρ τοῦ ὑπηκόου ἀπολογήσεται.

Σχόλιον ϛ'.

ϛ. Ἀπόθεσις διακρίσεώς ἐστι τὸ ὑπακούειν, ὡς καλοῖς, τοῖς φαινομένοις, ὡς κακοῖς, ὡς Ἀβραὰμ κελευσθεὶς σφάξαι τὸν υἱόν, ἐπλούτει ἀδιακρίτως τὴν ἐξ ἀρχῆς στοιχειωθεῖσαν ὑπακοήν.

Εὐαγρίου ζ.

ζ. Τὸν νοῦν καὶ αἱ ἀρεταὶ, καὶ αἱ κακίαι τυφλὸν ἀπεργάζονται· αἱ μὲν, ἵνα μὴ βλέπῃ τὰς κακίας· αἱ δὲ, ἵνα μὴ πάλιν ἴδῃ τὰς ἀρετάς.

Σχόλιον η'.

η. Στάδιον ἀθλήσεως ἡ προκοπῆς εὐοδία, καὶ διηνεκὴς γυμνασία, καὶ μελέτη τῶν τοῦ κυρίου ἐντολῶν, ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατοίκησίς ἐστι τῶν ἀδελφῶν.

Σχόλιον θ'.

θ. Ὁ τὴν ἰδιορρυθμίαν ἀποκρουσάμενος, ὑπήκοος καὶ προσανέχων τῷ διδασκάλῳ, ἤδη ἐστὶν ἐν τοῖς τῶν τελείων ἔργοις. κἂν μήπω δι' αὐτῶν ὥδευσεν. ἐπειδὴ γὰρ εἴωθεν ὁ πονηρὸς ἐνοχλεῖν τοῖς ἐν ὑποταγῇ, καὶ ἐξουθενεῖν τὸν κόπον αὐτῶν, ὡς μήτε νηστείαν, μήτε ἄσκησιν ἐχόντων ἀκριβῆ, μήτε προσευχὴν καθαράν, μήτε τὰ ἄλλα, ἅ ἐστι τοῖς ἡσυχάζουσι, λέγει πατήρ, ὅτι οὐδέν εἰσι ταῦτα πρὸς τὴν ἀληθινὴν ὑπακοήν. τὸν γὰρ τόπον αὐτῶν αὕτη ἀναπληροῖ, καὶ πρὸ τοῦ διελθεῖν τὸν ὑπήκοον δι' αὐτῶν ἐν μέσοις αὐτοῖς εἶναι παρασκευάζει.

Σχόλιον ι'.

ι. Πᾶσα κρίσις ἰδίου θελήματος ἐπισφαλής. ὅπερ εἰδὼς ὁ Δαβὶδ ἔλεγεν, ὤμοσα καὶ ἔστησα τοῦ φυλάξασθαι τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου, οὐ τὰ ἐμὰ θελήματα.

Ἄλλο.

Τὸ κόψαι τὸ θέλημα, τουτέστι,

que sic moritur: quam mortem cui vera obedientia cordi est, non curae, quòd optimè norit periculum, quo ea-su perfunctus est, ipsi obedientiam sine propria diiudicatione & examinatione exequenti in coronam martyrii cessuram.

Scholion 5.

Cœnobiarcham intelligit, qui volúntatem obedientis in se suscepit, & subiectum tantumnon (secundùm propriam eius voluntatem) mactauit. hic ergo pro subiecto suo, Deo rationem reddet. 5.

Scholion 6.

Abdicatio proprij iudicij est obedire tanquam bonis, quamuis videatur mala, vt Abraham iussus mactare filium adeptus est à principio doctam fine discussione simplicem obedientiam. 6.

Euagrij 7.

Mentem, & virtutes & vitia cœcam reddũt; virtutes quidem, ne mens vitia respiciat, vitia, ne virtutes agnoscat. 7.

Scholion 8.

Stadium certaminis est felix in via Domini progressus, assidua exercitatio, & meditatio præceptorum Dei, & habitatio frãtrum in vnum. 8.

Scholion 9.

Qui suam viuendi rationem non sequitur, sed potiùs repudiat, hic & obediens est, & ad nutum sui religiosi magistri se fingit, & iam in statu versatur perfectorũ, quamuis per opera perfectionis nondum incesserit. Quando solet improbus dæmon obstrepere obedientibus, eorúmque laborem eleuare & contemnere, quasi neq. ieiunia, neque disciplinam religiosam ritè exerceant, neque precibus puris animum intendere, neque alia præstare possint, quæ anachoretis & solitariis conueniunt, tum Pater dicit, quòd hæc omnia nihil sint, si cum vera obediētia cōparentur. Vicem enim illorum hęc implet, & antequam obediens per illa ingrediatur, efficit vt iam in medio illorum versetur. 9.

Scholion 10.

Omne iudicium propriæ voluntatis periculosum est, quod haud ignorauit (propheta) Dauid, cùm dixit, *Iuraui & statui custodire iudicia iustificationū tua*, non meas voluntates. 10.

Aliud.

Extirpare suam voluntatem, hoc est,

vt quis in bonis rebus propriam voluntatem rescindat, & Sanctorum faciat: in malis autem per se, quod non decet, refugiat.

Scholion 11.

11. Consuetudinem negligenter viuentis refugias, quantumuis apud alios magnum virtutis nomen obtineat.

Scholion 12.

12. Ante abdicationem sæculi, religiosi doctoris mores explorandi sunt, post abdicationem non ampliùs. Nam qui explorat, damnat; qui damnat, contémnit, postea nec paret ampliùs nec fidit.

Aliud Scholion 13.

13. Vita religiosa stadium appellatur. qui autem præsidem suum religiosum iudicat & explorat, certò in quibusdã etiã damnat: qui autẽ damnat, aut non paret, aut quod illi præscribitur, nõ cũ debita fide exequitur: qui autem non fideliter præscripta faciunt, peccant.

Aliud.

Non ij tantùm qui ob Christi nomen mortem oppetunt, martyres sunt; sed ij etiam qui propter legum ipsius obseruationem moriuntur.

Scholion 14.

14. Quærendum quomodo sine subiectione nemo Deum visurus sit? quid enim? Maria Ægyptiaca & alij quidam nulli vnquam subiecti, non videbunt Dominum? Affirmamus ergo Climacum non de subiectione corporis tantùm loqui, sed de subiectione etiam animæ. Nullum igitur reperimus Sanctorum qui non subiecerit corpus spiritui, vt clarum proinde sit, quod nisi quis & hanc (obedientiam) vnà cum corporis subiectione habeat, non visurus sit Dominum. Multi enim parentibus subiecti, nullum tamen ex hac subiectione fructum retulere, eo quòd animũ voluptatũ seruituti subiecerint.

Scholion 15.

15. Humilis non videtur sibi perfectè subiectus esse & obedire. Qui autem sua voluntate aliquid facit, quamuis videatur sibi obedire & subiectus esse, feret tamen ipse (iudicij sui) onus.

Scholion 16.

16. Communem Climacus culpam & casum facit & discipuli & religiosi moderatoris ipsius, propter spiritus inopiam & insciitiam, docétq. religiosum præsidem propter imperitiam seu spiritus inopiam pœnæ obnoxium esse.

ἵνα ἐν μὲν τοῖς καλοῖς τὸ ἴδιον κόψῃ τις θέλημα, τὸ δὲ τῶν ἁγίων ποιῇ. ἐν δὲ τοῖς κακοῖς ἀφ' ἑαυτοῦ φεύγῃ τὸ ἄτοπον.

Σχόλιον ια'.

Τοῦ ἀμελῶς βιοῦντος μάκρυνον σεαυτόν, ια'.
κἂν ὄνομα μέγα παρὰ πολλοῖς κέκτηται.

Σχόλιον ιβ'.

Πρὸ τῆς ἀποταγῆς ἀκριβολογεῖν τὸν δι- ιβ'.
δάσκαλον προσήκει· μετὰ δὲ τὴν ἀποταγὴν οὐκ ἔτι. ὁ ἀκριβολογῶν, καταγινώσκει, καὶ ὁ καταγινώσκων, ἀθετεῖ· εἶτα καὶ ἀπειθεῖ.

Σχόλιον ιγ'.

Στάδιον λέγεται ὁ μοναχικὸς βίος. ὁ δὲ ιγ'.
ἀνακρίνων τὸν προεστῶτα, δηλονότι ἔν τισι καταγινώσκει· ὁ δὲ καταγινώσκων, ἢ ἀπειθεῖ, ἢ οὐ μετὰ πίστεως τὸ ἐπιταχθὲν αὐτῷ. τοῖς δὲ οὐκ ἐκ πίστεως, ἁμαρτία ἐστίν.

Ἄλλο.

Οὐ μόνον οἱ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν δεξάμενοι τὸν θάνατον, μάρτυρές εἰσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ τήρησιν ἀποθνήσκοντες.

Σχόλιον ιδ'.

Ζητητέον πῶς χωρὶς ὑποταγῆς οὐδεὶς ιδ'.
ὄψεται τὸν θεόν· τί γάρ; ἡ Αἰγυπτία Μαρία, καὶ ἄλλοι τινὲς μὴ ὑποταγέντες τινὶ, οὐκ ὄψονται τὸν κύριον; λέγομεν οὖν, ὅτι οὐ λέγει περὶ τῆς σωματικῆς μόνης ὑποταγῆς, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ψυχικῆς· οὐδένα οὖν εὑρίσκομεν τῶν ἁγίων, ὃς οὐχ ὑπέταξε τὸ σῶμα τῷ πνεύματι· ὥστε δῆλον, ὅτι ὁ μὴ καὶ ταύτην μετὰ τῆς σωματικῆς ἔχων, οὐκ ὄψεται τὸν κύριον. πολλοὶ τοίνυν σωματικοῖς πατράσιν ὑποτασσόμενοι ταῖς ἡδοναῖς τὴν ψυχὴν κατεδούλωσαν, οὐδὲν δὲ ἀπὸ τῆς τοιαύτης ὑποταγῆς ὠφελήθησαν.

Σχόλιον ιε'.

Ὁ ταπεινόφρων οὐ δοκεῖ τελείως ὑπο- ιε'.
τετάχθαι. ὁ δὲ τῷ ἰδίῳ θελήματι ποιῶν τι, εἰ καὶ δοκεῖ ὑποτετάχθαι, ὅμως αὐτὸς τὸ φορτίον ἐπιφέρεται.

Σχόλιον ιϛ'.

Κοινὴν ποιεῖται διὰ τῆς ἀπειρίας τὴν παρέκ- ιϛ'.
πτωσιν τοῦ τε ἀνυποτάκτου μαθητοῦ, καὶ τοῦ μὴ ἐλέγχοντος πατρὸς ἐμφαίνων διὰ τῆς ἀπειρίας καὶ τὸν προεστῶτα εἶναι ὑπόδικον.

Ἄλλο.

Ὁ παρασιωπῶν τῶν ὑπηκόων τὰ πλημμελήματα, ὡς αὐτὸς πράξας κατακριθήσεται.

Σχόλιον ιζ'.

ιζ'. Οὐ δίδοται χώρα τῷ εὐγνώμονι ὑπηκόῳ λογοπραγμονεῖν τὰς πράξεις τοῦ ποιμένος. ἐπεὶ οἱ δαίμονες εἰς διακρίσεις λογισμῶν τῶν διαφόροιαν ῥέμβοντες ἐν κολιότητι διαστρέφειν τὴν ἁπλῆν ὑπακοῆς ὁδὸν πανούργως οἱ κακοὶ ὑποβάλλουσι.

Σχόλιον ιη'.

ιη'. Μετὰ τὴν ἑβδόμην, καὶ οὐχὶ ἐντὸς τῶν ἑπτά· ὅτι πᾶσαν αὐτὴν τὴν ἔνσαρκον ζωὴν διὰ τῆς ἑβδόμης σημαίας εἰς ἄμειψιν κατηνύτησεν ἑτέρου βίου ὃ κατ' ἀξίαν τῶν ἤδη πεπραγμένων ἀντιλαμβάνων, ἢ περὶ αἰσχύνης τῆς ἐν τῇ ὀγδόῃ, ἤγουν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ἐν τῷ παρόντι βίῳ αἰσχύνην ὑφιστάμενος, ἔτι μένων εἰς τὸ ἑξῆς ἀνεπαίσχυντος.

Ἄλλο.

Περὶ τῶν ἑπτὰ ἡλικιῶν τοῦ ἀνθρώπου. Βρέφος ἀπὸ γεννήσεως μέχρις ἐτῶν δ'. παῖς ἀπὸ ἐτῶν ε', ἕως ιδ'. μειράκιον ἀπὸ ἐτῶν ιε', ἕως ἐτῶν κβ'. νεανίσκος ἀπὸ ἐτῶν κγ', ἕως ἐτῶν μδ'. ἀνὴρ ἀπὸ ἐτῶν με', ἕως ἐτῶν νς'. γηραιὸς, ἀπὸ ἐτῶν νζ' ἕως ἐτῶν ξς'. πρεσβύτης ἀπὸ ἐτῶν ξζ', ἕως τέλους τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

Σχόλιον ιθ'.

ιθ'. Δοκιμάζειν χρὴ, καὶ εἴ τις ἐν ἁμαρτήμασι προληφθεὶς, ἀνεπαισχύντως ἐξαγορεύει τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, καὶ κατήγορος ἑαυτοῦ γίνεται, ὁμοῦ τε καταισχύνων καὶ ἀποποιούμενος τοὺς τῶν πονηρῶν ἔργων αὐτοῦ συνεργοὺς, κατὰ τὸν εἰπόντα· ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν, καὶ ἀσφάλειαν ἑαυτοῦ εἰς τὸν ἑξῆς βίον κτώμενος πρὸς τὸ μηκέτι τοῖς ὁμοίοις πάθεσι περιπεσεῖν.

Πῶς κατορθοῖ τις τὸ μῖσος πρὸς τὰ ἁμαρτήματα.

Ἀπόκρισις κ'.

κ'. Ἐκ τοῦ ἀηδοῦς ἀεὶ, καὶ λυπηροῦ ἀποτελέσματος τὸ μῖσος πρὸς τοὺς αἰτίους τῶν τοιούτων ἐγγίνεται· ἐὰν οὖν τις πληροφορηθῇ καὶ ὅσων καὶ ἡλίκων κακῶν γέγονε τὰ ἁμαρτήματα

Aliud.

Qui subiectorum delicta per silentium dissimulat (nec castigat) ipsemet tanquã auctor delictorũ condẽnabitur.

Scholion 17.

Bonæ mentis subditus non sumit sibi tẽpus & otium quo in vitam & mores sui religiosi patris inquirat, cùm nõ ignoret, quòd improbi dęmones mentem per iudicia & suspiciones distrahant, ne subiectus per simplicẽ & rectã obedientiæ viam incedat, sed in obliqua deflectat, suáq; non ritè peragat. 17.

Scholion 18.

Post hebdomadem, non intra septimum diem, quia totã mortali seu præsenti vitã per significationẽ septẽ dierum exactã, ad alterius vitę mercedem properauit, vti pro meritis rerum in hac vita gestarum & ignominia, in illa octaua die, seu futuro seculo præmium accipiat, vt qui in præsenti vita erubuit, deinceps in altera vita non amplius erubescat. 18

Aliud.

De septem hominis ætatib. agit. Infans est ab die natali vsque ad annum 4. expletum: puer à 5. ad 14. adolescens à 15. adulterum supra 20. Iuuenis à 23. vsque ad 43. vir à quinto & quadragesimo ad quinquagesimum sextum: senex à quinquagesimo septimo vsque ad sexagesimum sextum: vetulus ab anno sexagesimo septimo ad finem vitæ ipsius.

Sholion Basilij M. 19.

Examinandus est tiro, etsi peccatis occupatus, abiecto noxio pudore occulta verecundiæ liberè exponat, adeóque sui ipsius accusator fiat, simúlque pudefaciat socios operum malorum & ipsis valedicat, prout ille dixit: Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem, vt comparata sibi in reliquam vitam securitate à similibus vitiis deinceps abstineat. 19.

Eiusdem quæstio.

Quomodo odium comparandum sit aduersus peccata?

Responsio 20.

Ex acerbo & tristi effectu nascitur odium aduersus eos qui caussas huiusmodi malorum præbuerunt. Vbi ergo quis exploratum habebit, quot & quantorum malorum caussæ sint, 20.

sua sponte & ex animo odium aduersus illa concipit, quemadmodum ostendit Psal. 118. qui dixit, *Iniquitatem odio habui & abominatus sum.*

Isaaci Scholium 21.

21. Fieri nullo modo potest, vt aut peccandi habitum exuas, nisi priùs cum illo inimicitias exerceas, aut veniam impetres antequam peccata cófitearis: illę enim sűt verę humilitatis caussę, hęc verò (confessio inquã) cõpunctionis, quæ ex verecundia sequitur in corde.

Scholion 22.

22. Dixit Deus ad Moysen & Aaron: *Si quæ fœmina aut vir peccatum fecerit, illúdque vestro Domino confitebitur, dignámque pœnitentiam egerit, hic acceptus erit Domino.*

Aliud.

Rarum seu peregrinum est, & antehac ignotum, quod fieri non soleret. Rarum etiam & peregrinum est, quod admiratione dignum est habitus autem peregrinus, est mirificè quidem, sed recens factus.

Basilij Magni interrogatio.

Quid est conuitium?

Responsio 23.

23. Reg. breui: p. 330. Andr. Schott. Omne verbum quod eo animo profertur, vt ex eo alter ignominia afficiatur, conuitium est, quamuis verbum ipsum non videatur contumeliosum. Atque hoc manifestum est ex Euangelio vbi de Iudæis agit, quia maledixerunt ei & dixerunt, Tu discipulus illius es.

Eiusdem interrogatio.

Quibus ex verbis otiosus sermo iudicatur?

Responsio.

Generatim loquendo omne verbum quod ad destinatã in Domino vtilitaté non facit, otiosum est, & tam graue periculum est eiusmodi verbi, vt quamuis ex se bonum sit, quod dicitur, nisi tamé ad ædificationem fidei accommodetur, nequaquam proptere a, quod bonum sit, vacet periculo, qui illud locutus est: quippe qui ex eo quòd ad ædificationem illud non direxerit, contristasse noscitur Spiritum sanctum Dei. Hoc enim apertè docuit Apostolus, cùm dixit, [a] *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus.* Et subiecit illud: *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei in*

a Eph. 4.

αἴτια, αἰσθομένως καὶ ἐνδιαθέτως ἔχει τὸ πρὸς αὐτὰ μῖσος. δὴ ἔδειξεν ὁ εἰπών· ἀδικίαν ἐμίσησα, καὶ ἐβδελυξάμην.

Ισαὰκ σχόλιον κα΄.

Αδύνατον τινὶ τὴν ἕξιν τῆς ἁμαρτίας καταλιπεῖν, πλὴν ἔχθραν κτήσηται· μετ᾽ αὐτῆς, ἢ ἀφέσεως τυχεῖν πρὸ τῆς τῶν πλημμελημάτων ἐξομολογήσεως. ἡ μὲν γὰρ ταπεινώσεως ἐστὶν ἀληθοῦς αἰτία, ἡ δὲ κατανύξεως ἀπὸ αἰσχύνης ἀκολουθούσης τῇ καρδίᾳ. κα΄.

Σχόλιον κβ΄.

Εἶπεν ὁ θεὸς πρὸς Μωυσῆν καὶ Ααρών· εἴ τις γυνὴ, ἢ ἀνὴρ ποιήσῃ ἁμαρτίαν, ἐξομολογήσεται δὲ ὑμῶν τῷ κυρίῳ, καὶ ἀξίως μετανοήσῃ, οὗτος ἔσται δεκτός. κβ΄.

Αλλο.

Ξένον μέν ἐστι, καὶ τὸ τέως ἄγνωστον διὰ τὸ ἀσυνήθες· ἐστὶ δὲ ξένον καὶ τὸ θαύματος ἄξιον· σχῆμα δὲ ξένον τὸ παραδόξως μὲν, προσφάτως δὲ τελεσθέν.

Τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐρώτησις.

Τί ἐστι λοιδορία;

Απόκρισις κγ΄.

Πᾶν ῥῆμα ἐκ διαθέσεως τοῦ ἀτιμάσαι λεγόμενον, λοιδορία ἐστὶ, κἂν αὐτὸ τὸ ῥῆμα μὴ δόξῃ εἶναι ὑβριστικόν· καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ εὐαγγελίου λέγοντος περὶ τῶν Ιουδαίων. ὅτι ἐλοιδόρησαν αὐτὸν καὶ εἶπον, σὺ εἶ μαθητὴς ἐκείνου. κγ΄.

Τοῦ αὐτοῦ ἐρώτησις.

Εως ποίων ῥημάτων ἡ ἀργολογία κρίνεται;

Απόκρισις.

Καθόλου πᾶν ῥῆμα, ὃ μὴ συντελοῦν πρὸς τὴν προκειμένην ἐν κυρίῳ χρείαν, ἀργόν ἐστι. καὶ τοσοῦτός ἐστι τοῦ τοιούτου ῥήματος ὁ κίνδυνος, ὅτι κἂν ἀγαθὸν ᾖ τὸ λεγόμενον, μὴ πρὸς οἰκοδομὴν δὲ τῆς πίστεως οἰκοδομῆται, οὐκ ἐν τῇ ἀγαθότητι τοῦ ῥήματος ὁ λαλήσας ἔχει τὸν κίνδυνον, ἀλλ᾽ ἐν τῷ μὴ πρὸς οἰκοδομὴν οἰκονομῆσαι τὸ ῥηθὲν, λυπεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τοῦτο γὰρ σαφῶς ἐδίδαξεν ὁ ἀπόστολος εἰπών. πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω. ἀλλὰ τὸ ἀγαθὸν. πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως, ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσι. καὶ ἐπαγαγών. καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφρα-

ᾧ ἐσφραγίσθητε. τὸ δὲ λυπῆσαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅσον ἐστὶ κακὸν, τί δεῖ λέγειν;

Τοῦ αὐτοῦ ἐρώτησις.

Τί ἐστιν ἀργὸς λόγος;

Ἀπόκρισις.

Ἐπαγγελία πίστεως ἔργον οὐκ ἔχουσα. πιστεύει μὲν γὰρ ὁμολογεῖ Χριστὸν, ἀλλ' ἀργεῖ μὴ ποιῶν ὃ προσέταξεν. ἔστι καὶ ἄλλος ἀργὸς λόγος, ὅτε τις ἐξομολογεῖται, καὶ οὐ διορθοῦται, ὅτε μετάνοιαν λέγει, καὶ πάλιν ἁμαρτάνει. καὶ ἡ καταλαλία δὲ ἀργὸς λόγος ἐστὶν, ὅτε τις ὁρᾷ τὸν διασύροντα, καὶ σιωπᾷ· καὶ ὁ μὴ ἐλέγχων δὲ μετὰ παρρησίας, καὶ αὐτὸς καταλαλεῖ, ἐπειδὴ γὰρ ὃ λαλεῖ, οὐκ ἔχει ὑπόστασιν. καὶ ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ ψεύδους συνθέτης, ἀργολογίαν ἐργάζεται, ἐπειδὴ τὸ μὴ πραχθὲν, ἢ ὁραθὲν διηγήσατο. καὶ ὁ διδάσκων καλὸν ποιεῖν, αὐτὸς δὲ μὴ ποιῶν, ἀργολόγος ἐστίν.

Τοῦ μεγάλου Βασιλείου κδ'. περὶ τοῦ μὴ συγκρύπτειν ἁμαρτήματα ἀδελφῶν ἢ ἑαυτῶν.

κδ'. Πᾶν ἁμάρτημα ἀναφέρεσθαι χρὴ τῷ προεστῶτι, ἢ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἡμαρτηκότος, ἢ παρὰ τῶν συνεγνωκότων, ἐὰν αὐτοὶ θεραπεῦσαι μὴ δυνηθῶσι, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ κυρίου προστεταγμένον. κακία γὰρ σιωπηθεῖσα νόσος ὕπουλός ἐστιν ἐν ψυχῇ. ὡς οὖν οὐκ ἂν εἴπωμεν εὐεργέτην τὸν ἔγκατα κλείοντα τῷ σώματι τὰ ὀλέθρια, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν δι' ὀδύνης καὶ ἀμύξεως εἰς τὸ φανερὸν ἕλκοντα· ὥστε ἢ δι' ἐμέτου ἀπορρῖψαι τὸ βλαβερὸν, ἢ καθόλου διὰ τῆς τοῦ πάθους φανερώσεως εὔγνωστον ὑπάρξαι τὸν τρόπον τῆς θεραπείας. οὕτω δῆλον ὅτι καὶ τὸ κρύπτειν ἁμαρτίαν συγκατασκευάζειν ἐστὶ τῷ νοσοῦντι τὸν θάνατον· κέντρον γάρ ἐστι τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία, φησί. κρείσσονες δὲ ἔλεγχοι μετὰ παρρησίας, κρυπτομένης φιλίας· μήτε οὖν ἄλλος ἄλλῳ συγκρυπτέτω, ἵνα μὴ ἀδελφοκτόνος ἀντὶ ἀδελφοῦ γένηται, μήτε αὐτὸς ἑαυτῷ.

quo signati estis. Quàm autem graue malum, sit contristasse Spiritum sanctum, quid opus est dicere?

Eiusdem Interrogatio.

Quid est otiosus sermo?

Responsio.

Promissio fidei quæ opere fidei caret. Credit quidem & confitetur Christum, sed feriatur nec facit quod Christus præcepit. Est & alius sermo otiosus, quando quis confitetur, & non emendat peccata, quando se pœnitentiam agere profitetur, & iterum peccat. Est & detractio sermo otiosus, cùm quis videt quod alterum alter laceret & calumnietur, & tacet. Quin & qui detrahentem non liberè redarguit, ipse quoque detrabit, quandoquidem quod loquitur non habet rem subsistentem: & qui per se comminiscitur mendacium, otiosum sermonem effutit, quando rem non factam aut visam narrat. Et qui alterum docet quod bonum est, & ipse non facit, ipse otiosus doctor est.

Basilij Magni de non occultandis seu proprijs seu alienis delictis. 24.

Omne peccatum referendum est ad antistitem, siue ab eo ipso qui peccauit, siue ab aliis, qui illius conscij sunt, si illud ipsi curare non possint, & eo modo mederi, quo à Domino præceptum est; quando vitium dissimulatum morbus est in animo oblitescens, & supputrescens. Quemadmodum igitur nullo modo benè de nobis meritum diceremus illum qui intestina, peste infecta in corpore nostro clauderet, sed illum potiùs qui cum dolore & cruoris etiam missione per sectionem seu scarificationem ea in apertum extraheret; quò videlicet aut quod noxium esset per vomitum repelleret, aut in vniuersum per morbi declarationem efficeret, vt modus quoque * curationis faciliùs cognosceretur: ita clatum & certum est, eum qui celat peccatum, ægrotanti mortem procurare, *stimulus enim peccati mors*, inquit Apostolus. Reprehensiones verò seu obiurgationes liberæ & apertæ, vtiliores occultâ amicitiâ. Nemo ergo alius alterius peccatum tegat, ne pro fratre fratris fiat homicida, neque suum ipsius ipse.

* illius curandi.

* quiſe- ipſum in ſuis operibus de- uaſtat. qui enim ſeipſe in ſuis operibus non curat, frater eſt ſe * ipſum perdentis.

Scholion 25.

25. Et hîc quidem, maximus hic pater, ſicut & conſuetudo ſeu vſus loquendi vocem hanc (ἀγέρωχοι) in malam partem accipit: audaces enim & indoctos & præfidentes & arrogantes, & inſolentes & elatos dicunt ἀγερώχους. Homerus * verò & alij ſapientum valde honoratos (ſiue heroas) vocant ἀγερώχους ab ἄγαν quod eſt valde, & γέρας honor, & ὀχεῖσθαι, quod valde magno honore euehantur, ἄγαν ἐπὶ τῷ γέρας ὀχεῖσθαι. Nonnulli gloſſographi docent propriè quoſdam inſulares dictos ἀγερώχους, eo quòd illatis & inuectis vterentur alimentis, ab ἀγείρειν ὀχὴν, à corrogando ſeu colligendo victu. ὀχὴ enim apud complures doctorum virorum dicitur alimentum, eò quòd alat & tueatur vitam animalis.

* Iliad. ϛ. 654.

Baſil. Magn. 26.

26. Aſtuti appellatio duo ſignificat .... & quidem, qui, quomodo aliis noceat, meditatur, malus eſt; laudabiliter verò aſtutus eſt, qui acutè & prudenter bonum ſuum inueſtigat & deprehendit, atque meditatas ſibi per fraudes & inſidias aliorum noxas & damna cautè declinat.

Marci 27.

27. Qui ærumnas & ignominiam pro veritate tuenda eligit, apoſtolicam viam ambulat, etueémque tollit catena circumdatus. Qui extra hæc duo, cordi ſuo obſequi conabitur fallitur animo, incidirque in tentationes, & laqueos diaboli.

Maximi 28.

28. Quiſquis cum religioſis fratribus viuere decreſti, ſtatim ab ipſo veſtibulo & ingreſſu tuas voluntates abdica, neque enim alio modo vel * diuina vel humana pace frui vnquam poteris.

* apud Deum vel tuos contubernales.

Diadochi 29.

29. Exploratum eſt obedientiam eſſe virtutum omnium, quæ ad religioſam vitam viam muniunt principem; retundit enim omnem faſtum ſuíque exiſtimationem tollit, humilitatem parit: vnde & aditum aperit iis qui promtè eam amplectuntur ad Dei charitatem.

SS PP. Biblior. to. 5. p. 526. c. 41.

ὁ γὰρ μὴ ἰώμενος ἑαυτὸν, φησὶ, ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, ἀδελφός ἐστι τοῦ λυμαινομένου ἑαυτόν.

Σχόλιον κε'.

Ἐνταῦθα μὲν ὁ παμμέγας οὗτος πατὴρ, καὶ ἡ συνήθεια τὴν λέξιν ἐπὶ ψόγου τάσσει. τοὺς γὰρ αὐθάδεις καὶ ἀπαιδεύτους, καὶ θρασεῖς καὶ ἀλαζόνας, καὶ οἰηματίας, καὶ ἐπηρμένους ἀγερώχους λέγουσιν. ὁ δὲ Ὅμηρος, καί τινες τῶν σοφῶν, τοὺς ἄγαν ἐντίμους ἀγερώχους φασίν· ἀπὸ τοῦ ἄγαν ἐπὶ τῷ γέρας ὀχεῖσθαι. * ἔνιοι δὲ τῶν γλωσσογράφων ἰδίως τοὺς νησιώτας εἶπον ἀγερώχους καλεῖσθαι διὰ τὸ ἐπεισάκτῳ τροφῇ κεχρῆσθαι αὐτούς, ἀπὸ ἀγείρειν ὀχήν· ἤγουν συνάγειν τροφήν· ὀχὴ γὰρ λέγεται τροφὴ παρὰ τοῖς πολλοῖς τῶν σοφῶν, ἐκ τοῦ ἔχειν καὶ διακρατεῖν τὸν ζῶον. κε'.

* Heſychius.

Βασιλ. μεγάλου κϛ'.

Δύο σημαίνει ἡ τοῦ πανούργου προσηγορία, καὶ ὁ μὲν (πῶς) ἐπιβλαβὴ ἑτέρων τῇ ἐπινοίᾳ χρώμενος, πονηρός. ὁ δὲ ἐπαινετὸς πανοῦργος, ὁ ὀξέως καὶ συνετῶς τὸ οἰκεῖον ἀγαθὸν ἐξευρίσκων, καὶ τὰς δολίους, καὶ ἐπιβουλὰς τὰς ἑτέρων αὐτοῦ βλάβας σκαιωρουμένας ἀποδιδράσκων. κϛ'.

Μάρκου κζ.

Ὁ κακουχίας καὶ ἀτιμίας ὑπὲρ ἀληθείας αἱρούμενος, ἀποστολικὴν ὁδὸν πορεύεται, τὸν σταυρὸν ἄρας, καὶ τὴν ἅλυσιν περικείμενος· ὁ δὲ ἐκτὸς τῶν δύο τούτων, τῇ καρδίᾳ προσέχειν πειρώμενος πλανᾶται κατὰ νοῦν, καὶ ἐμπίπτει εἰς πειρασμὸν, καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. κζ.

Μαξίμου κη'.

Πνευματικοῖς ἀδελφοῖς συζῆσαι προῃρημένος, τοῖς σοῖς θελήμασι ἀπὸ θυρῶν ἀπόταξαι, οὐ μὴ γὰρ ἑτέρῳ τρόπῳ εἰρηνεῦσαι δυνήσῃ, οὔτε πρὸς θεὸν, οὔτε πρὸς τοὺς συζῶντας. κη'.

Διαδόχου κθ'.

Ἡ ὑπακοὴ πρῶτον ἐν πάσαις ταῖς εἰσαγωγαῖς ἀρεταῖς ὑπάρχειν ἔγνωσται καλόν. ἀπωθεῖ γὰρ τύφος τὴν οἴησιν, τίκτει δὲ ἡμῖν τὴν ταπεινοφροσύνην. ὅθεν καὶ θύρα γίνεται τοῖς αὐτὴν αἱρουμένοις ἡδέως τῆς εἰς θεὸν ἀγάπης. κθ'.

ταύτην ἀθετήσας ὁ Ἀδάμ, εἰς τὸν βυθὸν ἀπωλίσθησε ταρτάρου. ταύτης ἐραστὴς ὁ κύριος τῷ τῆς οἰκονομίας λόγῳ ἀρχῇ φανεὶς καὶ θανάτου ὑπήκουσε τῷ ἑαυτοῦ πατρί· προτέρου οὖν τούτου ἐπιμελεῖσθαι δεῖ τοὺς πρὸς τὴν οἴησιν τοῦ διαβόλου ἀναδεχομένους τὴν πάλην· δείξει γὰρ ἡμῖν αὐτὴ προϊοῦσα πάσας ἀπλανῶς τὰς τρίβους τῆς ἀρετῆς.

Hanc cùm Adamus exuisset, se ipse in imum tartarum præcipitem egit. Hanc cùm Dominus per susceptam humanitatem redamasset, factus est patri suo obediens vsque ad crucem, & mortem. Prima ergo & summa huius cura habenda est iis qui cum superbiæ spiritu diabolo certamen aggrediuntur. Hęc enim vlteriùs progrediendo omnes nobis virtutis vias sine vllo errore demonstrabit.

Σχόλιον λ'.

λ'. Τιμᾷ ὁ πατὴρ τὴν νομικὴν ἑπταετίαν, λύσας τοῦ ἐπιτιμίου τὸν Ἰσίδωρον τούτῳ παραδεικνὺς ὅτι ἐπωδύνως τὴν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ζωὴν διέρχεσθαι πάντα ἄνθρωπον συμβαίνει, μέχρις ἂν τῆς ὧδε ἀπαλλαγεὶς πρὸς τὴν ἐκεῖθεν καταντήσῃ ἀνάπαυσιν.

Scholion 30.

Veneratur & obseruat pater legitimum septennium, dum illo exacto Isidorum à statu pœnitentiæ exsoluit, quo ostendit hoc omnibus mortalibus vsu venire, vt præsentem vitam cum labore & dolore exigant, quoad his præsentibus perfuncti ad requiem alterius vitæ perueniant. 30.

Θαλασσίου λα'.

λα'. Ἄριστον μάθημά ἐστιν ἀνθρώποις τὸ ἀπομαθεῖν τὰ κακά.

Hic Thalassius est to. 3. bibl. cuius sunt 4. hecatontades p. 562. sed hic locus non reperitur.

Thalasy 31.

Optima disciplina seu studium, mala dediscere. 31.

Μάρκου λβ'.

λβ'. Τὰ μέλλοντα μοχθηρὰ ἀναιρεῖν βουλόμενος, ὀφείλει τὰ ἐνεστῶτα ἡδέως ὑποφέρειν· οὕτω γὰρ νοερῶς συναλλάσσων πρᾶγμα πράγματι, διὰ μικρῶν ὀδυνῶν μεγάλας ἐκφεύξεται.

Marci 32.

Qui futuras ærumnas & labores tollere & extinguere voluerit, oportet vt præsentes libenter & iucundè perpetiatur. Ita prudenter rem cum re connectens modicis doloribus ingentes molestias declinabit. 32. Pag. 80. n. 175.

Ἰσαὰκ ἄλλο.

Θλῖψις μικρὰ διὰ τὸν θεὸν γενομένη κρείσσων ἐστὶ μεγάλου ἔργου τοῦ ἀθλίπτως τελουμένου. διότι ἡ ἑκούσιος θλῖψις, τὸ δοκίμιον τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἀγάπης ἀνατέλλει. τὸ δὲ ἔργον τῆς ἀναπαύσεως ἐκ τοῦ κόρου τῆς συνειδήσεως γίνεται. διὰ τοῦτο ἐν θλίψεσιν ἐδοκιμάσθησαν οἱ ἅγιοι ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, καὶ οὐχὶ ἐν ἀνέσει· διότι τὸ χωρὶς κόπου γενόμενον ἔργον, ἡ δικαιοσύνη ἐστὶ τῶν κοσμικῶν, οἵτινες ἐκ τῶν ἔξωθεν ποιοῦσιν ἐλεημοσύνην, καὶ οὐκ ἐν ἑαυτοῖς κερδαίνουσιν.

Isaaci.

Parua afflictio propter Deum suscepta, aut tolerata, præstat operi magno sine afflictione facto. Quia voluntaria afflictio specimen fidei & charitatis edit: opus verò quietis, quasi ex conscientiæ copia, seu satietate nascitur. propterea Sanctorum in Christum charitas per afflictiones probata fuit, (& non per quietem.) Itaque opus sine labore factum secularium est iustitia, qui ex bonis exterioribus eleemosynam largiuntur, & non ex seipsis lucrum faciunt.

Σχόλιον λγ'.

λγ'. Ὁ τὰ ἐνεστῶτα θλιβερὰ, προσδοκίᾳ τῶν μεταγενεστέρων ἀγαθῶν προσδεχόμενος, γνῶσιν ἀληθείας εὕρηκε, καὶ ὀργῆς, καὶ λύπης ῥᾳδίως ἀπαλλαγήσεται.

Scholion 33.

Quicunque mala imminentia spe futurorum bonorum excipit & tolerat, hic veritatis cognitionem inuenit, & nullo negotio ab ira & tristitia liberabitur. 33.

Ἰσαὰκ σχόλιον λδ'.

λδ'. Οἱ ἀγωνισταὶ πειράζονται, ἵνα προσθήσωσι τῷ πλούτῳ αὐτῶν. οἱ χαῦνοι, ἵνα ἐκ τῶν βλαπτόντων ἑαυτοὺς φυλάξωνται· καὶ

Isaaci Scholion 34.

Religiosi certatores tentantur, vt opes suas cælestes (gratias) augeant: superbi vt ab noxiis sibi caueant; som- 34.

niculosi vt ad vigilantiam excitentur: Qui remotiores sunt à Deo vt ad illum propiùs accedant: qui domestici & familiares sunt vt* ad maiorem Dei familiaritatem admittantur.

* Deum adeant.

Scholion 35.

35. Aduerte quomodo non temerè humilitas cum melioribus & perfectioribus comparetur: sed cùm iam in quibusdam, qui fundamentum illius posuerunt, perficitur, tunc admirabilior apparet.

Scholion Marci 36.

36. Pag. 99. n. 170. Qui subdito contradicenti vbi non oportet, cesserit eo ipso, fallit & efficit vt obedientiæ leges contemnat.

Scholion 37.

37. Non solùm gladio cæsos & ab tyrannis martyrio affectos Dominus coronat, sed religiosos etiam athletas aut ascetas, aut ex charitate probatos. Quemadmodum enim illi propter Dominum supplicia pertulerunt, ita hi propter eundem Dominum omnia vitæ incommoda & labores vitæ religiosæ subierunt.

Ex Marco Scholion 38.

38. Pag. 65. n. 124. t. 3. Qui obedientiæ miscet propriam voluntatem, adulter est, quemadmodum sapiens docet, & propter mentis inopiam, dolores & ignominias sustinet.

Aliud Ioannis Carpathiorum Episcopi.

Nunquam tibi subiecti vocem audias cùm dicit, Da mihi* potestatem ad tempus, ad virtutem, vel ad hoc illúdve negotium probandum, & sic rectè agam. qui enim ita loquitur, suam ipsius voluntatem manifestè sequitur, & optimæ obedientiæ institutum infringit, & optimæ subiectionis fœdera irrita facit.

* liberam voluntatem.

Chrysologi Scholion 39.

39. Afflictio non obest tibi, sed patientiam præstat. Quemadmodum ignis auro non nocet, ita generosum animum non corrumpit afflictio.

Maximi 40.

40. Tres sunt ordines: Angeli, homines, dæmones. Non peccare Angelorum est, non natura, sed electione; neque enim natura sunt immutabiles seu immobiles ad malum; neque enim Satanas cecidisset, si per naturam cadere non potuisset.

ὑπνώττοντες, ἵνα εἰς ἐξυπνισμὸν εὐτρεπισθῶσι· καὶ οἱ μακρὰν ὄντες, ἵνα προσεγγίσωσι τῷ θεῷ· καὶ οἱ οἰκεῖοι, ἵνα ἐν παῤῥησίᾳ εἰσοικισθῶσιν.

Σχόλιον λε'.

Ὅρα πῶς οὐ κενῶς τοῖς κρείττοσι καὶ ἀναβεβηκόσι παραμετρεῖται ἡ ταπείνωσις· ἀλλ' ἐὰν ἐν τοῖς ἤδη βαλοῦσιν ἀρχὴν τελεῖται, τότε πλέον θαυμάζεται. λε'.

Μάρκου σχόλιον λς'.

Ὁ ὑποτακτικῷ, ὅπου οὐ δεῖ, ἀντιλέγοντι παραχωρῶν πλανᾷ αὐτὸν ἐν ἐκείνῳ τῷ πράγματι, καὶ τὰς συνθήκας τῆς ὑποταγῆς ἀθετεῖν παρασκευάζει. λς'.

In Græco est ὅπου δεῖ, sed legendum ὅπου οὐ δεῖ, vt ex sensu colligitur.

Σχόλιον λζ'.

Οὐ μόνον τοὺς διὰ ξίφος θανόντας, καὶ ἐπὶ τυράννων μαρτυρήσαντας στεφανοῖ ὁ κύριος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν ἀσκήσει ἢ ἀγάπῃ εὐδοκιμήσαντας. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνοι διὰ τὸν κύριον ὑπέμειναν τοὺς αἰκισμούς, οὕτω καὶ οὗτοι διὰ τὸν κύριον ὑπέμειναν τὴν κακουχίαν, καὶ τὴν ἄσκησιν. λζ'.

Σχόλιον Μάρκου λη'.

Ὁ ἐν τῇ ὑποταγῇ μίσγων λάθρα τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, μοιχός ἐστι, καθὼς ἐν τῇ σοφίᾳ δεδήλωται, καὶ δι' ἔνδειαν φρενῶν ὀδύνας, καὶ ἀτιμίας ὑποφέρει. λη'.

Ἄλλο Ἰωάννου Καρπαθίων.

Μηδέποτε ὑποδέχου τὸν ἐν ὑποταγῇ σου λέγοντά σοι, παράσχου μοι ἐξουσίαν πρὸς ἀρετὴν χρόνον τινὰ, τὸν ἢ τόδε τὸ πρᾶγμα δοκιμάσαι, καὶ οὕτω κατορθῶσαι. ὁ γὰρ δὴ οὕτως λέγων, δηλονότι τὸ ἴδιον ἐπιτελεῖ θέλημα, καὶ τῆς βελτίστης ὑποταγῆς τὰς συνθήκας ἀθετεῖ.

Τοῦ Χρυσολόγου σχόλιον λθ'.

Οὐ βλάπτει σε θλῖψις· ἀλλ' ὑπομονὴν κατεργάζεται· ὥσπερ γὰρ τὸ χρυσίον οὐ βλάπτει κάμινος· οὕτως οὐδὲ τὸν γενναῖον διαφθείρει θλῖψις. λθ'.

Μαξίμου μ'.

Τρία εἰσὶ τάγματα· ἄγγελοι, ἄνθρωποι, δαίμονες· τὸ μὴ πίπτειν οὐ κατ' οὐσίαν οἱ ἄγγελοι κέκτηνται, ἀλλὰ κατὰ προαίρεσιν· οὐ γὰρ ἀκίνητοι φύσει πρὸς τὸ κακόν εἰσιν· ἐπεὶ οὔτε ὁ Σατανᾶς ἔπεσεν ἄν· ὡς ἐκ φύσεως μὴ δυνάμενος τοῦτο παθεῖν· μ'.

ἀλλὰ δυσκίνητοι πρὸς τὸ ἐναντίον πεφύκασιν, ὡς καὶ ὁ Θεολόγος λέγει Γρηγόριος. τοίνυν οὐ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ κατὰ προαιρετικὴν ποιότητα, ἣν οἱ δαίμονες ἐπὶ κακῷ στερεώσαντες, ἔμειναν διὰ τὸ ἀνεπίστροφον ἐν τῇ ἀποστασίᾳ· οἱ δὲ ἄνθρωποι διὰ τὴν ἐπιστροφὴν κρείττους ἐκείνων εἰσίν· ὥσπερ οἱ ἄγγελοι ὑπὲρ ἀμφοτέρους διὰ τὸ ἀμετάθετον. •

Σχόλιον μα'.

μα'. Φροντίδα ἀλόγων φησί· οὐχὶ δὲ κατὰ ἄλογον πάθος, ἐπεὶ οὐκ ἂν μειδιῶν τὴν ἀσέλγειαν ἰᾶτο, ὁ τῷ μεγάλῳ Ἀντωνίῳ μαρτυρῶν κλαίειν ἐπὶ τῷ ὑπὸ τῶν ὀνάγρων * ἐπιπαγῆναι· τί δὲ ἐστι νοῆσαι τὸ, τέλος τῆς πράξεως, ἢ λαθροφαγίας; ὅτι ἔφαγεν ἐκ τῶν βασταγμάτων τῶν ἀλόγων. εἰ δὲ βοσκήματα ἦν, ἀμέλξας ἀπεγεύσατο. ἢ ἄλλό τι τοιουτότροπον. * • • •

• • • • • • • * • •

• • • • * •

* ἀποτα-γῆναι.

Εὐαγρίου μβ'.

μβ'. Τοῖς μὲν ἀναχωρηταῖς οἱ δαίμονες γυμνοὶ προσπαλαίουσι· τοῖς δὲ ἐν κοινοβίοις ἢ συνοδίαις κατεργαζομένοις τὴν ἀρετὴν, τοὺς ἀμελεστέρους τῶν ἀδελφῶν ἐξοπλίζουσιν· ὁ δεύτερος δὲ πόλεμος πολλῷ κουφότερος τοῦ προτέρου· διότι οὐκ ἔστιν εὑρεῖν ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρώπους πικροτέρους δαιμόνων, εἰ καὶ πᾶσαν αὐτῶν ἀθρόως ὑποδεχομένους τὴν κακουργίαν.

Ἄλλο.

Ὁ ἀδικούντων ἀνθρώπων ὑπερευχόμενος, καταστρέφει δαίμονας. ὁ δὲ τοῖς προτέροις ἀντιπαρατασσόμενος, ὑπὸ τῶν δευτέρων τιτρώσκεται.

Ἄλλο.

Κρείττων πλημμέλεια ἀνθρώπων, * καὶ μὴ δαιμόνων. ὁ δὲ εὐαρεστῶν Κυρίῳ, τοὺς ἀμφοτέρους ἐνίκησεν.

* ἢ τῶν δαιμόνων.

μγ'. • • • • •

Scholium sequens obrasum à principio, legi nō potest, quare totū omitto. sūt duo vel tres versus.

Σχόλιον μδ'.

μδ'. Φιλαλήθης ἀκροατὴς ἀμφοτέρωθεν πορίζεται τὴν ὠφέλειαν· ἐπὶ μὲν τοῖς ἀγαθοῖς μαρτυρούμενος, προθυμότερος γίνεται· ἐπὶ δὲ τοῖς κακοῖς ἐλεγχόμενος, μετανοεῖν ἀναγκάζεται.

Sed ad contrarium ægrè impelluntur: vt Gregorius Theologus testatur. Non ergo ex natura rei peccant, vel non peccant, sed qualitate voluntaris ad eligendum liberè, quam electionem dæmones in malo obfirmarunt, & propterea facti immutabiles in apostasia à Deo & defectione manserunt. Homines autem propter mutationem seu conuersionem illis meliores sunt; angeli autem vincunt vtrosque, quod nunquam à bono auerti amplius possint.

Scholion 41.

Curam animalium ratione carentium intellige. sed viriū non erat præter rationem, neque enim ridendo lasciuiam sanauit, qui Antonio Magno testatus est se flere quod ab onagris (dæmonibus) esset victus. Quid autē intelligit cùm dicit (finem actionis) an quòd clam aliquid vorauerit? quia comederat ex iis quæ iumenta ferebant. Quòd si pecora * erant, mulgendo lac gustauit, aut quid huius generis (id est caseum, butyrum, serum.) * • • • 41.

* quorum curam habebat.

• • • • • • • • • • • • •

* * * *.

Euagrij 42.

Cum anachoretis seu solitariis dæmones nudi luctātur. Ex iis autem qui in cœnobiis & conuentibus ad virtutem exercentur, negligentiores exarmant. At bellum posterius multò leuius est priore: quapropter non est inuenire in terris atrociores * hostes dæmonibus, qui omnium hominum vincunt malitiam, etiamsi homines omnem simul improbitatem expromant. 42.

* homines dæmonibus.

Aliud Sholion.

Qui ab hominibus læsus pro illis deprecatur, dæmones affligit: qui hominibus resistit, vulneratur à dæmonibus.

Aliud.

Minor est culpa hominum quàm dęmonum, sed qui studet placere Domino, vtrosque vicit.

43.

* * * * * * 43.

44.

44. Veritatis studiosus duplex commodum percipit: super bonis operibus commendatus alacrior fit, ad eadem exercenda: reprehensus cogitur emendare, & pœnitentiam agere.

Aliud.

Pro ratione progressus, vita instituenda est; pro ratione vitæ, preces Deo offerendæ sunt.

Scholion 45.

45. In elegantia, si phrasin seu elocutionem spectes; inutilia, si secularem sortem & felicitatem; spinas, si duram vt videtur & tristem enarrationem.

Scholion 46.

46. Nouerat quòd qui peccāti conniuet, non minus quàm ipse qui peccauit, iudicium sustineat & condemnationem.

Aliud ex Marco.

Qui in magistratu est, oportet vt subiecto suum officium exponat: * obedire recusanti futurorum malorum imminentes pœnas prædicet, & antè denunciet.

* Qui non paret, malorū pœnam antè significat sibi iminētem.

Aliud.

Quando damnū vnius ad plures pertinet, tum non oportet cunctari & patienter ferre, neq; proprium cōmodū quærere, sed multorum vt salui fiant. Virtus enim quæ pluribus prodest, singulari est vtilior & præferenda.

Scholion 47.

47. Cogitationes viri boni meditantur sapientiam, & verba ipsius illuminant auditores.

Aliud.

Virtutibus animæ subiectis, anima bonas cogitationes voluit: vitiis in eadem dominantibus illa malas itidem parit cogitationes.

Scholion 48.

48. Tria sunt per quæ cogitationes in anima existunt; sensus, memoria, & corporis constitutio: sed grauiores sunt, quæ ex memoria proueniunt.

Aliud Photij.

Sponte aperire quædā peccata patribus spiritualib. argumētum est emēdationis vitæ: tegere, signum est vitiosę & perturbationib. obnoxiæ animæ. Nemo enim currēs cum furib. & portionē suam cum adulteris ponens, hos vnquā eiicit. nimio enim sēsus affectu fertur in vitium. Qui vicit affectus iā animo trāquillus, quando fratris peccatū profert, id duas ob causas facit, vel vt ipsū corrigat, vel vt alteri prosit, extra quas si dicat, siue ipsi qui fecit, siue alteri, vel exprobrandi causa, vel calumniādi & lacerandi gratia id facit, nec

Ἄλλο.

Δεῖ ἡμᾶς κατὰ τὴν προκοπὴν καὶ τὸν βίον ἔχειν, καὶ κατὰ τὸν βίον ὀφείλομεν τῷ θεῷ τὰς προσευχὰς ἀναφέρειν.

Σχόλιον με΄.

Ἀκαλλῆ κατὰ τὴν φράσιν· ἀνονησιφόρα, κατὰ τὴν κοσμικὴν εὐπραγίαν· ἀκανθολογήματα δὲ κατὰ τὴν σκληρὰν δοκοῦσαν διήγησιν. με΄.

Σχόλιον μϛ΄.

Ἤδει ὡς ὁ ἐφησυχάζων τῷ πταίοντι, οὐχ ἧττον αὐτοῦ τὴν καταδίκην * ὑφίσταται. μϛ΄.

* ὑφίσταται.

Ἄλλο Μάρκου.

Ἀρχικὸς ὑποταχθέντι χρεωστεῖ λέγειν τὸ ὀφειλόμενον, παρακουομένῳ δὲ τὴν ἐπιφορὰν τῶν κακῶν * προαγγέλλειν.

* προσαγγέλλειν.

Ἄλλο.

Ὅταν ἡ τοῦ ἑνὸς βλάβη εἰς πολλοὺς διατρέχῃ, τότε οὐ δεῖ μακροθυμεῖν, οὐδὲ ζητεῖν τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι. διότι τῆς μονομεροῦς ἀρετῆς ἡ πολυμερὴς ὠφελιμωτέρα τυγχάνει.

Σχόλιον μζ΄.

Λογισμοὶ σπουδαίου σοφίας μελετῶσι· καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ φωτίζουσι τοὺς ἀκούοντας. μζ΄.

Ἄλλο.

Ὑποκειμένων τῇ ψυχῇ ἀρετῶν ἀγαθοὺς γεωργεῖ λογισμούς· κακιῶν δὲ ὑποκειμένων φαύλας τίκτει ἐννοίας.

Σχόλιον μη΄.

Τρία ὑπάρχουσι πράγματα δι' ὧν (ἡ ψυχὴ) λαμβάνει τοὺς λογισμούς· ἡ αἴσθησις, ἡ μνήμη, καὶ ἡ κρᾶσις τοῦ σώματος· χαλεπώτεροι δὲ οἱ ἀπὸ τῆς μνήμης εἰσίν. μη΄.

Ἄλλο Φωτίου.

Τὸ ἐκφαίνειν ἑκουσίως τινὰ τὰ ἑαυτοῦ πταίσματα ἀνδράσι πνευματικοῖς σημαντικὸν βίου ἐπανορθώσεως. τὸ δὲ κρύπτειν, δηλωτικὸν ἐμπαθοῦς ψυχῆς· οὐδεὶς γὰρ συντρέχων κλέπταις, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ μοιχῶν τιθέμενος ἐξάγει τούτους ποτέ. διότι φιλοστόργως διάκειται πρὸς τὸ πάθος. ὁ ἀπαθὴς, λέγων ἁμάρτημα ἀδελφοῦ, κατὰ δύο αἰτίας λέγει, ἢ ἵνα αὐτὸν διορθώσηται, ἢ ἵνα ἄλλον ὠφελήσῃ. εἰ δὲ ἐκτὸς τούτων λέγει, εἴτε αὐτῷ εἴτε ἄλλῳ, ὀνειδίζων ἢ διασύρων λέγει, καὶ οὐ

μὴ ἐκφύγῃ τὴν θείαν ἐγκατάλειψιν. ἀλλ' ἢ τῷ αὐτῷ ἢ ἄλλῳ πταίσματι πάντως περιπεσεῖται, καὶ ὀνειδισθεὶς καταισχυνθήσεται.

Χρυσολόγου σχόλιον μθ'.

μθ'. Δῆσον τὸν πλημμελήσαντα, ἵνα ἐξιλεώσῃ τὸν θεόν· μὴ ἀφῇς λελυμένον, ἵνα μὴ πλέον δεθῇ τῇ τοῦ θεοῦ ὀργῇ. ἂν ἐγὼ δήσω, ὁ θεὸς οὐκ ἔτι δεσμεῖ· ἂν ἐγὼ μὴ δήσω, τὰ ἄρρηκτα αὐτὸν μένει δεσμά· εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· μηδεὶς ὠμότητος νομιζέτω τὸ τοιοῦτον, καὶ ἀπανθρωπίας· ἀλλὰ τῆς ἄκρας ἡμερότητος καὶ τῆς ἀρίστης ἰατρείας καὶ πολλῆς τῆς κηδεμονίας· ἀλλ' ἱκανὸν ἔδωκεν χρόνον τιμωρίας φησί· πόσον, εἰπέ μοι, ἐνιαυτὸν, καὶ δύο, καὶ τρία ἔτη; ἀλλ' οὐ τοῦτο ζητῶ, χρόνον, ἀλλὰ ψυχῆς διόρθωσιν· τοῦτο τοίνυν ἐπίδειξον, εἰ κατενύγησαν, εἰ μετεβάλοντο, καὶ τὸ πᾶν γέγονεν. ὡς ἂν μὴ τοῦτο ᾖ, οὐδὲν ὄφελος τοῦ χρόνου· οὐ γὰρ εἰ πολλάκις ἐπεδέθη τὸ τραῦμα ζητοῦμεν, ἀλλ' εἰ ὤνησέ τι ὁ δεσμός· εἰ μὲν ὠφέλησε καὶ ἐν χρόνῳ βραχεῖ, περιαιρείσθω μηκέτι· εἰ δὲ μηδὲν ὠφέλησε μετὰ δεκαπέντε ἐνιαυτούς, ἔτι περικείσθω, καὶ ὅρος οὗτος ἔστω λύσεως τοῦ δεδεμένου τὸ κέρδος.

Σχόλιον ν'.

ν'. Υφ' ἓν φησιν ἀδύνατον. πῶς γάρ; ὁ μὲν φιλόξενος, ὁ δὲ ἀπρόϊτος, καὶ ὁ μὲν ἄσκυλτος εἰς τὰς διανοίας· ὁ δὲ ἀπρόϊτος· καὶ ὁ μὲν διὰ πολλῶν ἡμερῶν τρεφόμενος, ὁ δὲ συνεχέστερον· λοιπὸν ὑφ' ἓν μιμήσασθαι πάντας, ἀδύνατον.

Σχόλιον να'.

να'. Αβίαστοι βιασταί εἰσιν, οἱ τῇ ἀγάπῃ τοῦ θεοῦ * τετρωμένοι, καὶ βιαζόμενοι τῷ θεῷ εὐαρεστῆσαι, οὐ βιαζομένου τινὸς, ἀλλ' ἑλκόμενοι τῇ τοῦ θεοῦ ἀγάπῃ, ὡς εἴρηται, τὸν ζυγὸν ἕλκειν τοῦ Χριστοῦ τὸν ἐλαφρὸν καὶ χρηστόν.

* πτερόμενοι.

Σχόλιον νβ'.

νβ'. Ο ἀββᾶς Ζωσιμᾶς ἔλεγεν οὕτως· ὅτι ἐὰν ἴδωσιν οἱ δαίμονες ὅτι ὑβρίσθη τις, ἢ ἠτιμάσθη, ἢ ἐζημιώθη, ἢ πᾶν ὅτι ἔπαθεν, καὶ θλίβεται, οὐχ ὅτι ἔπαθε κακῶς, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἤνεγκε γενναίως τὴν τοιαύτην ὁρμὴν, φοβοῦνται οἱ δαίμονες·

vindictam numinis, vt ab eo deseratur, effugiet, sed vel in illud ipsum scelus incidet, vel certè in aliud, & ab aliis reprehensus & probris affectus pudefiet.

Chrysologi Scholion 49.

49. *Vinci peccantem vt propitiet sibi Deum, nec solutũ dimitte, ne per iram Dei arctiùs vinciatur. Si ego illum ligauero, Deus illum non ligabit; si non ligauero, insolubilia illum vincula manent. *Si enim nos ipsos diiudicaremus, non vtiq; diiudicaremur.* Nemo hoc pro crudelitate vel inhumanitate interpretetur, sed pro sũma lenitate optimáq; curatione & medicina accipiat. sed satis, inquit, longo tẽpore pœnas dedit. quãto, obsecro? annum, duos, tres? non hoc quæro, nec curo tempus, sed animæ emendationem. hanc ergo ostende, an compuncti sint qui peccarunt, an mores mutauerint, & rem factam habebimus. nam hoc ita nisi fiat, nihil tempus prodest. Neque enim quærimus quoties & an sæpè vulnus sit obligatum, sed an ligamina aliquid profecerint. Nam si illa cura intra breue tempus profuit, & vulnus coaluit, nihil est, quod amplius addatur. Si nihil profuit etiam post quindecim annos curatio non cesset. Denique hic solutionis terminus esto, sanitas & commodum vincti seu ligati.

* Liga.

Scholion 50.

50. Simul, inquit, omnes imitari nemo potest. quomodo enim fieri possit? cùm hic sit admodum hospitalis, alter nunquam in publicum prodeat: hic inconcussus mente, ille inaccessus. hic post multos demũ dies cibũ sumat, ille quotidie aut certè frequẽtiùs. Superest ergo vt omnes imitari simul nemo possit.

Scholion 51.

51. Vim sine vi sibi inferunt, qui diuino amore vulnerati coguntur studere vt placeant Deo, ita vt nullo cogente, sed diuina charitate tracti, vt dictum est, suaue & leue iugum Christi portent, trahántque.

Scholion 52.

52. Abbas Zosimas ita loquebatur; dæmones vbi viderint quempiam vel cõtumelia affectum, vel ignominia notatum, vel damno aliquo mulctatum, vel quodcunque aliud malum perpessum, non affligi quod aliquid mali sustinuerit, sed quod illud ipsũ nõ generosè & fortiter pertulerit, huius vim & conatũ dæmones magnopere pertimescunt.

Norunt enim quod veritatem ipsam comprehenderit, & statuerit viam mandatorum Dei ingredi.

Scholion 53.

53. Idem dicebat, quod qui veram Dei viam & rectam verè affectat, dum turbatur, seipsum vehementer obiurget & dicat; Quid furis anima mea? quid turbaris velut insani qui despumant? hoc ipso ostendis te in morbo cubare: nam si sana esses, nihil patereris. quid cessas teipsam reprehendere? fratrem tuum accusas, quòd morbum tibi tuum ostẽderit reipsa & in veritate: Disce Dei præcepta: *Qui cùm malediceretur, non maledicebat; cùm pateretur, non comminabatur*, sed omnia sufferebat; & dicebat, quòd si quis viueret annos Mathusalę, neque hanc rectam incederet viã, quam omnes Sancti triuerunt, vt nempe ignominiis afficerentur, & incõmoda omnia perferrent, & hæc generoso animo sustinerent, non progrederetur nec parum, nec multum, sed annos duntaxat frustra sine vllo fructu consumeret.

Scholion 54.

54. Quemadmodum qui in mari nauigant, alacriter solis ardorem sustinent, ita qui malitiam oderunt, amant obiurgationem. Propterea nauta resistit ventis: religiosus vitiosis animi perturbationibus.

Aliud.

Hic animam suam pro fratre posuit.

Maximi 56.

56. Qui in publico consessu sermonum auditionem petulanter interpellat, haud dubia dat signa quòd ambitionis morbo teneatur, quo occupatus mille vias & ambages quæstionum & propositionum obiicit, vt seriem loquentium abrumpat aut interpolet.

Aliud.

Qui verè sapit, & qui docet ac docetur, hoc vnum habet propositum, vt & vtilia doceatur & doceat. Qui verò vult videri sapiens (nec est) is multa interrogans, & interrogatus tantùm curiosa, & nil ad rem pertinentia profert & proponit.

Isaaci 57.

57. Defendere & propugnare seipsum non est ex disciplina Christianorum, nec est obseruata vel notata in doctrina Christi.

γινώσκουσι γὰρ ὅτι ἥψατο τῆς ἀληθείας, καὶ βούλεται περιπατεῖν κατὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ.

Σχόλιον νγ'.

Ὁ αὐτὸς ἔλεγεν ὅτι ὁ ποθῶν τὴν ἀληθινὴν, καὶ εὐθεῖαν ὁδὸν, ἐν τῷ ταράττεσθαι, ἐπιπληττέτω ἑαυτὸν σφοδρῶς, καὶ λεγέτω. τί μαίνῃ ψυχή μου; τί ταράσσῃ ὡς οἱ ἀφρίζοντες; αὐτὸ τοῦτο δείκνυεις, ὅτι νοσεῖς. Εἰ μὴ ἐνόσεις, οὐκ ἔπασχες. τί ἀφίστασαι τοῦ ἑαυτὴν μέμφεσθαι; ἐγκαλεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ὅτι ἔδειξέ σοι τὴν νόσον σου καὶ πράγματι, καὶ ἀληθείᾳ. μάθε τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ, ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει· πάσχων οὐκ ἠπείλει, ἀλλὰ πάντα ὑπέμεινε· καὶ ἔλεγεν, ὅτι ἐὰν ζήσῃ τις τὰ ἔτη τοῦ Μαθουσαλὰ, καὶ μὴ ὁδεύσῃ ταύτην τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, ἣν ὥδευσαν πάντες οἱ ἅγιοι, λέγω δὴ τὴν τοῦ ἀτιμάζεσθαι, καὶ ζημιοῦσθαι, καὶ φέρειν γενναίως, οὐ μὴ προκόψῃ, οὐ μικρὸν, οὐ μέγα· ἀλλὰ μόνον τὰ ἔτη ἀναλίσκει διὰ κενῆς. νγ'.

Σχόλιον νδ'.

Ὥσπερ οἱ ἐν θαλάσσῃ πλέοντες, ἡδέως ὑπομένουσι τὸν ἡλιακὸν καύσωνα, οὕτως οἱ μισοῦντες κακίαν, ἀγαπῶσι ἔλεγχον· διότι ἐναντιοῦνται, ὁ μὲν τοῖς ἀνέμοις, ὁ δὲ πάθεσιν*. νδ'.

* videtur aliquid deesse. νε'.

Σχόλιον νε'.

*Οὗτος τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ τέθεικεν. νε'.

Μαξίμου νς'.

Ὁ ἐν συνεδρίῳ λόγων ἀκρόασιν προπετῶς διακόπτων, οὐκ ἔλαθε φιλοδοξίαν νοσῶν, ὑφ' ἧς ἀλισκόμενος μυρίους προβάλλεται δρόμους, καὶ περιδρόμους προτάσεων, τὸν εἱρμὸν τῶν λεγομένων διαρρῆσαι βουλόμενος. νς'.

Ἄλλο.

Ὁ σοφὸς, καὶ διδάσκων, καὶ διδασκόμενος, μόνα βούλεται τὰ ὠφελοῦντα διδάσκεσθαι καὶ διδάσκειν· ὁ δὲ δοκησίσοφος, καὶ ἐρωτῶν καὶ ἐρωτώμενος, τὰ περιεργότερα μόνον προβάλλεται.

Σχόλιον Ἰσαὰκ νζ'.

Ἡ δικαιολογία οὐκ ἔστι τῆς πολιτείας τῶν χριστιανῶν. καὶ οὐκ ἔστι σεσημειωμένη ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ Χριστοῦ. νζ'.

Ἄλλο.

Ἡ ἀντιλογία τὸ αὐτοκρατερικὸν, καὶ τὸ ἀνυπότακτον δείκνυσι· φυσιώσεως δὲ μᾶλλον, καὶ καταφρονήσεως ἀπόδειξιν ἔχει, ἀλλ' οὐ ταπεινότητος καὶ τῆς ἐν πᾶσιν ὑπακοῆς.

Ἄλλο.

Ὅτι ἀνίατος ἡ πρὸς τοὺς μείζονας ἀντιλογία.

Σχόλιον νη'.

νη'. Διαφέρει πτῶσις πτώσεως, ὅθεν καὶ τὸ τῆς διακονίας ἐγχείρημα, καὶ ἡ πτῶσις· μὴ οὖν πτῶσιν νόει τὴν τοῦ θεοῦ ἐξοστρακίζουσαν· ἀλλ' εἰς τὸ διακόνημα παραπίπτουσαν.

Δύο δόλοι.

Τὴν παρακοὴν καὶ τὴν οἴησιν.

Σχόλιον νθ'.

νθ'. Βιαίως μετακινεῖ) τοῦτο δὲ εἴρηκεν ἀπὸ μεταφορᾶς τοῦ μυλικοῦ μοχλοῦ. ὥσπερ γὰρ τὸν μύλον ἀκίνητον ὄντα βιαίως ὁ μοχλὸς κινεῖ, καὶ ἄκοντα· οὕτω καὶ ὁ διάβολος βίαιος μοχλὸς βουλόμενος καταναγκάζει τὸν ὑποτακτικὸν λίθου φύσιν ἔχοντα πρὸς τὸ κακὸν τὴν ἀκινησίαν φημὶ, καὶ ἄκοντα πρὸς τοῦτο φέρεσθαι.

Σχόλιον ξ'.

ξ'. Ὅρα πῶς τῷ χρόνῳ βεβαιούμενα ἤθη κυροῖ καὶ στηρίζει· καὶ ἀδιάπτωτα λέγει εἶναι.

Ἄλλο.

Οὐ μικρὸς δὲ οὗτος ἀγὼν τῆς ἑαυτοῦ συνηθείας τινὰ περιγενέσθαι. ἔθος γὰρ διὰ μακροῦ χρόνου βεβαιωθὲν φύσεως ἰσχὺν, ὡς τὰ πολλὰ, λαμβάνει.

Σχόλιον Γρηγορίου τοῦ θεολόγου ξα'.

ξα'. Μὴ ἀπαγορεύσῃς ἐξαγορεῦσαί σου τὴν ἁμαρτίαν, εἰδὼς ὅτι Ἰωάννης ἐβάπτιζε· μέρος γὰρ καὶ τοῦτο κολάσεως· καὶ ἡ σοφία λέγει· ὁ κρύπτων τὴν ἑαυτοῦ ἁμαρτίαν οὐ χρησιμεύσει· ὁ δὲ ὁμολογῶν τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας, ἐλέους τεύξεται παρὰ τοῦ θεοῦ.

Τοῦ μεγάλου Βασιλ. ξβ'.

ξβ'. P. 381. de Constant. Monast. c. 21. Ὥσπερ τὰ μέλη τοῦ σώματος φύσεως συμπεπηγμένα δεσμῷ οὐκ ἂν τοῦ σώματος ἀπορρήγνυσθαι δύναιντο, ἢ εἰ ἀπορραγείη, νεκρὸν τὸ ἀπορρηγνύμενον γένοιτ' ἄν· οὕτως ὁ ἀσκητὴς

Aliud.

Contradictio pertinacem & immorigerum minimeque subiectum prodit, imò verò argumentum est certum inflati *animi & omnia contemnentis, nequaquam autem humilitatis & in omnibus obedientiæ humilis & perfectè obedientis. * fastus & cōtemtus.

Aliud.

Qui maioribus contradicit, insanabilis est.

Scholion 58.

Casus à casu differt, vnde aliud est cura ministerij & casus. Caue ergo hic intelligas casum, qui à Deo separat cadentem, sed illum qui ad curam duntaxat ministerij pertinet. 58.

Duos dolos.

Inobedientiam & sui existimationem seu fastum.

Scholion 59.

Violenter dimouet à sua consuetudine, hoc autem transumpsit per metaphorā à vectibus molaribus. Quemadmodum enim saxum molare & immobile per vim quasi nolens & inuitū vectis loco mouet; ita diabolus qui est vectis molaris volūtatius, vrget obedientiæ subiectum, cæteroqui velut immobilis saxi naturā habentem, hoc est immotā constantiam, vt ad malū vel inuitus trahatur & impellatur (imò qui nec impelli inuitus possit,) vt sequitur. 59.

Scholion 60.

Vide quomodo mores bonos tēpore firmatos laudet & commendet, cùm nulli ampliùs casui obnoxios affirmat. 60.

Aliud.

Non leue hoc certamen est vt consuetudinem tuam vincas, consuetudo enim longo tempore corroborata vim, vt plurimùm, naturæ induit & habet.

Gregorij Theologi 61.

Non recuses peccatum tuum aperire & enunciare, cùm scias quod Ioannes illud abluat, & hoc ipsum sit pars pœnæ. Et Sapientia docet: *Qui celat peccatum, non prosperabitur: qui verò peccata sua confitetur, misericordiam à Deo consequetur.* 61.

Basilij Magni 62.

Quemadmodum membra corporis, naturę vinculo coniugata, à corpore auelli non possunt, aut si auellantur, quæ auulsa sunt, emoriuntur: ita religiosus asceta, quamdiu eum reliquorū 62.

fratrum corpore coniunctus est, potestatem non habet se auellendi ab iis, quibus adhæret & insertus est: aut si se auellat, illico mortuus est animâ, & ductoris sui magisterio destitutus, vt pote qui fœdus suum violauit. Sit ergo huiusmodi ab ipsa veritate iudicante damnatus, vt qui pluribus materiam scandali præbuerit: expedit enim illi vt suspendatur mola asinaria circum collum eius, & demergatur in profundum maris. Vbi enim anima per apostasiam deficere consueuerit, omni genere intemperantiæ completur.

Scholion 63.

63. Obedientia principium est humilitatis: Nisi quis enim seipsum tanquam omnis virtutis expertem iudicet, per alterius manum regi non potest: cùm ergo sui ipsius condemnatio animam intra se coerceat, deducit illam ad obedientiam: obedientia verò timore Domini perculsa parit charitatem Dei & humilitatem: perfecta autem humilitas omnem arrogantiam & sui existimationem exterminat. Repurgatus autem ab hoc & aliis huiusmodi vitiis, fit veræ tranquillitatis, vt par est, domicilium.

Scholion.

Principium quidem & finis est obedientia per humilitatem: obedientia principiū & finis est humilitatis. Humilitatis autem soboles est tranquillitas animi, quæ perficit genitricē suā, adeóque perfectā facit humilitatem.

Aliud.

Humilis & obediens, vitio arrogantiæ siue suæ existimationis non seruit. Qui liber est ab huiusmodi vitiis & animi perturbationibus, illum omnino frui animi tranquillitate constat. Tranquillus autem animo mansuetus & mitis est totus, ita vt etiam animi tranquillitatem obedientia per humilitatem pariat.

Scholion 64.

64. Origo & parens tranqoillitatis animi est obedientia per humilitatem, ex qua nata est animi tranquillitas, quæ perficit parentem, ita vt perfectam reddat humilitatem.

Supra idē n si quod ib pro ja rente ponat finem scholio præcedēte.

Scholion 65.

65. Tanquam in speculo, inquit, teipsum in conscientia contemplare, & tuas

ἀδελφότητι συναπτόμενος, οὐκ αὖ ἐξουσίαν ἔχοι τέμνεσθαι οἷς συνηρμόσθη, ἢ ποιῶν τοῦτο, νεκρός ἐστι τῇ ψυχῇ, καὶ ἐστερημένος τῆς τοῦ πατρὸς χορηγίας· οἷα δὴ τὴν ἐπ' αὐτοῦ συμβάσιν ἀθετήσας· ἔστω τοίνυν ὁ τοιοῦτος καταχεκριμένος παρὰ ἀληθεία δικαζούσῃ, ὡς σκανδάλων ὑποθέσεις πλείοσι καθιστάμενος. καὶ συμφέρει αὐτοῦ, ἵνα μύλος ὀνικὸς κρεμασθῇ περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης· ἐπὰν γὰρ ψυχὴ ἀποστατεῖν ἐθίσῃ, πολλῆς ἐμπίμπλαται ἀκρασίας.

Σχόλιον ξγ'.

Υπακοὴ ἀρχὴ ταπεινώσεως· ὁ γὰρ μὴ ἑαυτοῦ καταγνοὺς, ἐλλιπὴς εἶναι τὴν ἀρετὴν, ὑπὸ χεῖρα εἶναι ἑτέρου οὐ δύναται· εἰ οὖν κατάγνωσις συστέλλουσα τὴν ψυχὴν ἐπὶ τὴν ὑπακοὴν ἄγει, ἡ δὲ ὑπακοὴ φόβῳ θεοῦ κεχαρακτηρισμένη, γεννᾷ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ταπείνωσιν· ταπείνωσις δὲ τέλειος ἐξορίζει τὴν οἴησιν. ὁ δὲ τούτης καὶ τῶν λοιπῶν καθαρθεὶς, τῆς ἀπαθείας χρηματίζει οἶκος ὡς ἔοικεν. ξγ.

Σχόλιον.

Αρχὴ μὲν καὶ τέλος ὑπακοὴ διὰ τῆς ταπεινώσεως· ἡ δὲ θυγάτηρ αὐτῆς, ἡ ἀπάθεια, τελειωτικὴ γὰρ τῆς μητρὸς, καὶ τὴν τελείαν ταπείνωσιν παρέξει.

Αλλο.

Ο ταπεινὸς καὶ ὑπήκοος πάθει οὐ δουλεύει οἰήσεως· ὁ δὲ παθῶν ἀδούλωτος, ἀπαθὴς πάντως γνωρίζεται· ὁ δὲ ἀπαθὴς ἤπιός ἐστιν ὅλος καὶ πρᾶος, ὥστε καὶ ὑπακοὴ γεννᾷ τὴν ἀπάθειαν διὰ μέσου τῆς ταπεινώσεως.

Σχόλιον ξδ'.

Αρχὴ μὲν καὶ μήτηρ ἀπαθείας ὑπακοὴ διὰ ταπεινώσεως· ἡ δὲ θυγάτηρ αὐτῆς, ἡ ἀπάθεια τελειωτικὴ γὰρ τῆς μητρὸς· ὡς τὴν τελείαν παρεξενοῦσα ταπείνωσιν. ξδ.

Σχόλιον ξε'.

Ως ἐν κατόπτρῳ, φησὶ, τῷ συνειδότι σεαυτὸν ἀναθεώρει, καὶ ἀνερεύνα τοὺς ξε.

ἑαυτοῦ λογισμούς· καὶ εἰ οὐ κατηγορεῖ σου ἡ συνείδησις ἔν τινι· ἀλλὰ μαρτυρεῖ σοι ἐν πᾶσι τὴν ὑποταγὴν ἀδιάκριτον, μὴ ζήτει πληροφορίας μείζονα.

Σχόλιον ξς'.

ξς'. Ὁ ἀββᾶς Ζωσιμᾶς ἔλεγεν οὕτως· οὐκ οἴδαμεν οἱ ἄνθρωποι ἀγαπᾶσθαι ἢ τιμᾶσθαι· ἀλλ' ἀπωλέσαμεν τὴν φρόνησιν ἡμῶν. μικρὸν βαστάσει τις τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ὅταν θυμοῦται, ἢ θλίβεται, καὶ μετ' ὀλίγον ἔρχεται εἰς ἑαυτὸν, καὶ γνοὺς ὅτι ἐβάσταζεν αὐτὸν, αὐτὴν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ αὐτοῦ.

Σχόλιον ξζ'.

ξζ'. Τοῖς ἐν συνοδίαις λέγει, καὶ τοῖς ὑποτακτικοῖς· ἐὰν, φησὶν, οὐκ εἶ πρόχειρος εἰς τὸ μέμφεσθαι καὶ ἐξουθενεῖν τοὺς ἄλλους, ἐργάζου τὴν ἀρετὴν καθ' ἑαυτὸν, καὶ ἐν τῷ νοΐ σου, μήτε κινήματι τοῦτο ἐμφαίνων· εἰ δὲ πρὸς κατάκρισιν ἐπιρρεπῶς ἔχεις, μηδὲ ἐν τῇ ψυχῇ σου τινὰ ἐργασίαν ἔχε πλείω τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἔσο αὐτοῖς κατὰ πάντα ὅμοιος. ἐργασία δὲ ψυχῆς τὴν ἀδιάλειπτον εὐχὴν καὶ τὸν κλαυθμὸν, καὶ τὰ τοιαῦτα λέγει· ἐὰν οὖν, φησὶ, δι' αὐτῶν εἰς οἴησιν ἐμπίπτῃς; ἄφες αὐτά.

Σχόλιον ξη'.

ξη'. Μὴ τοῖς τῶν ἑτέρων κατορθώμασι θαρρῶμεν· ἀλλὰ κἂν θαυμαστὸν ἔχῃς τὸν γεγεννηκότα, μὴ νομίσῃς ἀρκεῖν σοι τοῦτο εἰς σωτηρίαν, ἢ εἰς τιμὴν, καὶ δόξαν, ἐὰν μὴ συγγενὴς αὐτοῦ γένῃ κατὰ τοὺς τρόπους. ὥσπερ οὖν κἂν φαῦλον ἔχῃς, μὴ νόμιζε καταδικάζεσθαι. εἴγε τὰ κατὰ σεαυτὸν διαθείης καλῶς.

Σχόλιον ξθ'.

ξθ'. Τὴν ἄλογον κολάζει σιωπὴν ὁ πατήρ. καὶ τὸ νόθον διορθοῦται τοῦ ἤθους· τὸ μὲν γὰρ ὑπεροψίας τεκμήριον, καὶ μάλιστα ὁπότε τῷ πλήθει συναγελάζοιτο· τὸ δὲ δυσκίνητον, τὸν ὄντα ἐν τοῖς πνευματικοῖς, ἀπεργάζεται πόνοις, καὶ τοῖς δυσχερέσιν ἐργασίαις· νομίζουσι γάρ τινες τὴν οἰκείαν ἀλογίαν πληροφοροῦντες, τάξιν κρατεῖν·

cogitationes inuestiga. Quòd si te conscientia non accuset vlla in re, sed testetur, te perfectè in omnibus sine discrimine obedientem & subiectum, non est quòd certiorem & meliorem testem quæras.

Scholion 66.

Abbas Zosimas dicebat: Nescimus nos mortales amari & honorati, sed perdidimus prudentiam nostram. Paululum sustinebit quis fratrem suum, quando irascitur aut ab ipso premitur, qui paulò pòst redit ad seipsum reuersus, cognito, quòd patienter alter tulerit ipsum, ipsam animam ponit pro illo patiente. 66.

Scholion 67.

Illos appellat qui in familia religiosa simul versantur, & quorum alter alteri patet. Si, inquit, fueris lentus & tardus ad reprehendendos alios atque spernendos, virtutem (quantam quantam potes) tecum ipse, siue seorsim in animo tuo exerce, quamuis neque verbo neque signo corporis illam declares. Quòd si ad alios damnandos proiectus es, neque in animo quidem tuo maiorem aliis laborem suscipe, sed reliquis par esto in omnibus. Laborem autem animi vocat assiduas preces luctum & fletum & hoc genus alia. Si ergo, inquit, hæc te in arrogantiam extollunt, dimitte illa. 67.

Scholion 68.

Non est quòd aliorum rectè factis & virtutibus nitamur: nam etiamsi dignum etiam admiratione genitorem habeas ipsum, non ob id saluus es, neque maiore vel honore, vel gloria dignior, nisi moribus etiam illum imitere. Quemadmodum si improbum haberes parentem, non proinde te quoque meritò condemnandum putes, si modò tu vitam ad honestatem & virtutem componas. 68.

Scholion 69.

Importunum silentium reprehendit pater, & quod in moribus spurium & insincerum est, emendat: alterum enim fastus & supercilij est argumētum, præsertim quando (silens) ad cœtū multorū accedit, & in sodalitate pluriū versatur: alterū ad labores religiosos lentū & tardū reddit, præsertim vbi arduū aliquid est aggrediēdū. Sūt enim qui existimāt dum stultam suam & priuatam viuendi rationem sequuntur, se ordinē seruare. 69.

sed ille priuatus viuendi ordo & modus non facit ad eum qui verè obediens est. Contraria his communis ordo & mentis vigilantiam & fraternam seu mutuam charitatem præstat.

Scholion 70.

70. Ab illa morum simulatione & naturali quadam comitate ali nouit studium placendi hominibus: ad quæ turba quoque accedit, quæ malum vultus habitum & fictos mores humilitatem interpretatur. Quorum omnium concursu inflari & elari ex fastu compungunrur. Quæ pater sanè perquam sapienter animaduertens, malitiam variam (nec vllo modo simplicem & sinceram) esse affirmauit.

Scholion 71.

71. Mors animæ peccatum est, & quamvis, inquit (religiosus athleta) subinde peccatit, agat rursum pœnitentiam, & nunquam de monasterio recedat. quoniam (occupando sermonem dicit) neque palæstrita, vbi in lucta ceciderit, à scammate seu loco certaminis excedat.

Scholion 72.

72. Constans animus & immobilis ad certum locum certámque familiam religiosam retinendam, patientiam parit. Dubius verò & incertus ereat infidelitatem vt excidat, perpetuásque mutationes & transitiones à pastoribus & ouilibus (hoc est, à Cœnobiarchis & cœnobiis) efficere solet.

Syncletica 73.

73. Quemadmodum gallina, quando ab ouis suis incubandis discedit, illa inania & sterilia facit; ita monachus qui locum ex loco mutat, animam fructu omni destituit.

Scholion 74.

74. Si, inquit, in ignotum medicum & officinam medicam incideris, de quibus nec per experimenta, nec per auditionem quicquam cognouisti; explora prius illius artem & medicamenta, & tum demum aperi illi morbum tuum ac spiritualem exhibe illi & ostende obedientiam, & mandata illius, testibus angelicis ordinibus, exequere.

Scholion 75.

75. Siue arrogantia tua deprimitur & fastus & animi elatio deiicitur: hoc enim est quod quærebatur.

ἀλλ' οὐ πρὸς ὑπήκοον ἔσται τάξις οἰκεία, εἴπερ ἀληθὴς ὑπήκοος· τὰ δὲ τούτων ἐναντία καὶ τὸ τοῦ νοὸς γρήγορον, καὶ τὸ φιλάλληλον περιίσησι. Ex Elia Cretensi emēdata.

Σχόλιον ο'.

Τὴν αἰθεροπρέσκειαν νωθρότης καὶ ἐπιτηδειότης οἶδε τρέφειν, οἷς καὶ προστρέχει ὁ ὄχλος, ταπείνωσιν τὸ κατεσκληκὸς τῆς ὄψεως, καὶ τὸ νωθρὸν ἦθος κατονομάζοντες. ὧν ταῖς συνδρομαῖς γαυρούμενοι ἐξ οἰήσεως κατεμυάσσονται. ἃ κατασκεψάμενος, μάλα σοφῶς ποικίλην τὴν κακίαν ὁ πατὴρ εἶναι ὠρίσατο. ο'.

Σχόλιον οα'.

Θάνατος ψυχῆς ἡ ἁμαρτία. κἂν ἐν τισὶν οὕτω ἁμαρτάνῃ, φησί, μετανοείτω πάλιν, καὶ μηδέ ποτε τῆς μονῆς ὑποχωρείτω, καὶ προλαβὼν γάρ' ἔφη· ὅτι μηδὲ πίπτων ὑποχωρεῖ τοῦ σκάμματος. οα'.

Σχόλιον οβ'.

Ἀδιάστακτος γνώμη τὴν πρὸς τοὺς τόπους, καὶ τὰς συνοδίας καρτερίαν ἐργάζεται· ὁ δὲ διστάγμὸς ἐργάζεται ἀπιστίαν καὶ ἔκπτωσιν, καὶ μεταβάσεις οἶδε καὶ ποιμένων, καὶ ποιμνίων ποιεῖν. οβ'.

Συγκλητικῆς σχόλιον ογ'.

Ὥσπερ ὄρνις τὰ ᾠὰ αὐτῆς ἐξισταμένη, οὔρια ταῦτα, καὶ ἄγονα ἀπεργάζεται· οὕτω καὶ μοναχὸς τόπον ἐκ τόπου μεταβαίνων. ογ'.

Σχόλιον οδ'.

Εἰ μὲν ἰατρῷ, φησί, κατεντυχήσας ἀγνοουμένῳ, καὶ ἰατρείῳ, περὶ ὧν οὔτε ἐκ πείρας, οὔτε ἐξ ἀκοῆς ἔμαθες, τὴν αὐτοῦ λάβε πρότερον δοκιμὴν, καὶ τότε ἀπογύμνωσον τὸ σὸν ἀῤῥώστημα· εἶτα καὶ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ δεῖξον πειθὼ, τοῖς αὐτοῦ διατάγμασι σχολάζων, ὑπὸ μάρτυσι ταῖς ἀγγελικαῖς τάξεσιν. οδ'.

Σχόλιον οε'.

Ἤγουν ταπεινοῦταί σου τὸ φρόνημα, καὶ ἡ ὄγκωσις τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ ἔπαρσις καταβάλλεται· τοῦτο γὰρ ζητούμενον. οε'.

Σχόλιον

Σχόλιον οϛ'.

οϛ'. Θάνατος κυρίως ἐστὶν ὁ τοῦ θεοῦ χωρισμός.

Σχόλιον οζ'.

οζ'. Ἐὰν εἰς ἔργα τὴν χεῖρα κινῇς, ἡ γλῶσσα ψαλλέτω, καὶ ὁ νοῦς προσευχέσθω· ἀπαιτεῖ γὰρ ἐξ ἡμῶν ὁ θεὸς ἀεὶ μνημονεύεσθαι.

Σχόλιον οη'.

οη'. Εἰ βούλει ταῦτα τῶν χειρῶν ἔργα θεῖά σοι καὶ μὴ χοϊκὰ γίνεσθαι, κοινά σοι τὰ ἐξ αὐτῶν γινέσθω πρὸς τοὺς * χρήζοντας. *χρήζοντες.

Ἄλλο.

Διὰ τὸ ἀναπαῦσαι τὸν ἀδελφὸν τὸ οἰκεῖον καταλιπὼν, ἀγάπην καὶ ταπείνωσιν ἔδειξεν.

Σχόλιον οθ'.

οθ'. Εἰ * συνείθου, φησὶ, ποίμνῃ, ἢ τισὶν ἄλλοις συνδιαιτᾶσθαι· ἀλυσιτελῶς δὲ τὴν ξυναυλίαν ὁρᾷς, ἀποδίϊσασο· κρεῖσσον γὰρ λόγων ἀθετητὴν γενέσθαι, ἢ ἀπωλείας καὶ λώβην ψυχῆς ἔχειν. Εἰ δὲ δόκιμος εἶ, στέργε τὴν συνδιαγωγήν· ἴσως γὰρ τοὺς συνόντας λόγῳ βελτιώσεις καὶ ἔργοις. *συνείθου.

Ἄλλο.

Πρὸ ἀναιρέσεως τῶν κακῶν, μὴ ὑπακούσῃς τῇ καρδίᾳ σου· οἵας γὰρ ἐνθήκας ἔχεις, τοιαύτας καὶ προσθήκας ἐπιζητεῖ.

Καρπαθίου σχόλιον π'.

π'. Θαυμάζω εἰ βρώμασι κορεννύμενος δυνήσεταί τις ἀπάθειαν κτήσασθαι· ἀπάθειαν δὲ λέγω, οὐ τὴν ἀποχὴν τῆς κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίας, αὕτη γὰρ ἐγκράτεια λέγεται· ἀλλὰ τὴν ἀπὸ τῆς διανοίας τὰς ἐμπαθεῖς ἐννοίας προρρίζους ἐκτίλλουσαν, ἥτις καὶ καθαρότης καρδίας ὠνόμασται.

Συγκλητικῆς σχόλιον πα'.

πα'. Ἐπικίνδυνον τὸν μὴ διὰ τοῦ πρακτικοῦ βιασθέντα διδάσκειν ἐπιχειρεῖν· ὥσπερ ἂν εἴ τις οἰκίαν ἔχων σαθρὰν ξένους ὑποδεξάμενος βλάψῃ τῇ πτώσει τοῦ οἰκήματος· οὕτω καὶ οὗτοι, μὴ πρότερον

Syncletica 76.

Mors proprie separatio est à Deo. 76.

Scholion 77.

Vbi manum operi faciundo admoueris, lingua interim psallat, & mens precibus vacet: exigit enim Deus à nobis perpetuam sui memoriam. 77.

Scholion 78.

Si vis hos corporis labores, qui manu fiunt, cælestes non terrestres tibi fieri, communica lucrum quod inde percipis cum pauperibus. 78.

Aliud.

Qui propter alterius quietem opus suum priuatum omittit, exercet charitatem & humilitatem.

Scholion 79.

Si consuesti, inquit, aut cum tuo grege, aut cum aliis nonnullis vnà viuere & habitare, & animaduertis contubernium tuum illis non vtile esse, seiungas te ab illis: præstat enim verborum iacturam facere, quàm religiosos suos filios perdere, & animæ noxam incurrere. Si autem experimento te probatum & vtilem didicisti cum illis in communi viuere, cole commune contubernium & conuictum; fortasse enim contubernales tuos verbo & exêplo meliores reddes. 79.

Aliud.

Priusquam vitia tollas, non audies quid tibi cor tuum suggerat. quale enim in animo fundamentum habes, tale ædificium extrues.

Carpathy scholion 80.

Per mihi mirum videtur, si quis satur epulis summam animi tranquillitatem ab omni perturbatione vitiorum remotam possidere potest: tranquillitatem dico, non quæ in vi abstinentiæ à peccato consistit, hæc enim continentia seu temperantia vocatur, sed illam quæ omnes ex animo etiam vitiosas cogitationes perturbationibus obnoxias, radicitus euellit & extirpat, quæ & munditia cordis appellatur. 80. Ἀπάθεια mundicia cordis.

Scholion Syncleticæ 81.

Periculosum est ad docendum progredi eum, qui non per vsum & praxim eo deductus est, & quasi coactus: quemadmodum enim si quis ruinosam & putrem domum habet, hospites tamen excipit, quos ruina & casu lædit; ita hi, qui non prius 81.

se ipsos validè solidéque firmant, & ædificant, etiam accedentes ad se simul perdunt, quos verbis quidem ad salutem inuitant, factis verò & malis moribus athletis Christi vehementer nocent, & iniuria afficiunt.

ἑαυτοὺς ἀσφαλῶς ᾠκοδομήσωνται, καὶ τοὺς προσελθόντας αὖθις συναπώλεσαν· τοὺς μὲν γὰρ λόγοις πρὸς σωτηρίαν καλοῦσι· τῷ δὲ ἔργῳ τοὺς ἀθλητὰς μᾶλλον ἠδίκησαν.

Scholion 82.

82. Diaconi officium facit, qui mentem ad sacra certamina inungit, & cogitationes vitiosas ab ipsa profligat. Dein presbyteri qui mentem rerum cognitione illuminat, & falsam scientiam extinguit: Postremo episcopi, qui oleo sancto scientiæ, qua sancta & adoranda Trinitas cognoscitur, perficit & consecrat.

Σχόλιον πβ΄.

Διακόνου λόγον ἐπέχει, ὁ πρὸς τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας ἀλείφων τὸν νοῦν· καὶ τοὺς ἐμπαθεῖς ἀπελαύνων λογισμοὺς ἀπ' αὐτοῦ. πρεσβυτέρου δὲ, ὁ εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ὄντων φωτίζων, καὶ τὴν ψευδώνυμον γνῶσιν ἐξαφανίζων· ἐπισκόπου δὲ, ὁ τῷ ἁγίῳ μύρῳ τελῶν τῆς γνώσεως, τῆς προσκυνητῆς καὶ ἁγίας τριάδος. πβ.

Scholion 83.

83. Videtur, quamuis subobscurè, loqui de quodam obediente & religioso fratre, à quo hoc per experimentum cognorat. propterea quasi conscium alloquitur, cùm dicit: non obliuiscatis illius, &c. Hic ergo cùm multis annis seniori ministrasset, nunquam * bene precandi aut salutandi modo audiuit hoc verbum, *saluus sis* (aut *salue*,) sed à Deo audiuit illud in animo suo, Ecce saluus es. Propter obedientiam ergo illius dicit: etsi à suo Magistro religioso nunquam audiuit apprecationem illam, accepit tamen à Deo testimonium salutis: quo magis enim moderator illius illum abiecit, hoc magis illum Deus intus certum salutis reddidit.

* bene precantis aut salutã- tis more.

Σχόλιον πγ΄.

Αἰνίττεσθαί μοι δοκεῖ τινὰ ὑπήκοον τῇ πείρᾳ, τοῦτο γνούς. διὸ καὶ ὡς πρὸς εἰδότα φησί· μὴ ἐπιλάθῃ τοῦδε· ἐπεὶ τοίνυν ἐν πολλοῖς ἔτεσι δεδουλευκὼς πατρὶ, οὐδέποτε παρ' αὐτοῦ ἤκουσεν εὐχῆς ἔπος τὸ, σωθῆς· ἀλλὰ μὲν παρὰ τοῦ θεοῦ ἤκουσε τὸ, ἰδοὺ ἐσώθης, νοερῶς. λέγει οὖν, ὅτι διὰ τὴν ὑπακοὴν αὐτοῦ, εἰ καὶ μὴ παρὰ τοῦ διδασκάλου ἤκουεν εὐχὴν, ἀλλὰ παρὰ τοῦ θεοῦ πεπληροφόρητο· ὅσον γὰρ ὁ διδάσκαλος αὐτὸν ἐξουθένει, τοσοῦτον ὁ θεὸς αὐτὸν ἔνδοθεν ἐπληροφόρει. πγ.

Scholion 84.

84. Duos producit quibus aliquid imperatum est per obediētiam, quorũ alter cùm iudicaret imperatũ negotiũ non gratum imperanti fore (si ita fieret vt imperatum est,) sed contratio fine alij alicui illud facere neglexit: alter verò cũ idē nō ignoraret, nihilominus obediuit & fecit. Quis (inquit Climacus) ex his duob. melius fecit? respōdemus vtrumq. pro ratione temporis & occasionis laudandũ: religiosus quippe tiro sine dubitatione melius faciet simpliciter obediendo, est enim in tirocinio adhuc probãdus inter tirones: alter verò cùm lōgo iam diu tēpore suam aliàs obedientiã suis maiorib. ritè probarit, rectè & ordine faciet, si non obedierit, magisq. obsequetur non obsequendo.

Σχόλιον πδ΄.

Δύο τινὰς προσάγει ἐπιτηδεύσαντας, ὧν ὁ μὲν μὴ ἡδέος ὄντος τοῦ πράγματος τῷ προστάξαντι· ἀλλ' ἐναντίῳ τινὶ πάλιν κατεμπεσόντος, τοῦτο παραιτησάμενος· ὁ δὲ ἕτερος, καὶ αὐτὸς εἰδὼς, ὅμως ὑπακούσας. τίς οὖν, φησὶ, κρεῖττον ἐποίησε; λέγομεν οὖν ὅτι ἕκαστος ἐν ἰδίῳ καιρῷ ἐπαινετός· ὁ μὲν γὰρ εἰσαγωγικὸς κρεῖττον ποιήσει ἀναμφιβόλως ὑπακούσας, ἔτι γὰρ τῶν δοκιμαζομένων ἐστίν. ὁ δὲ τῷ χρόνῳ ἀπόδειξιν πολλὴν τῆς ὑπακοῆς παρεχόμενος, καλῶς ποιήσει μὴ ὑπακούσας, καὶ μᾶλλον ἐπακούσεται μὴ ὑπακούσας. πδ.

οὐκέτι γὰρ ὡς δοῦλος τὴν λογικὴν προσφορὰν· ἀλλ' ὡς γνήσιος υἱὸς, καὶ φίλος τὴν γνωμικὴν τοῦ πατρὸς ἀνιχνεύσας ἐπιτελέσει βουλήν.

Σχόλιον πε'.

* * * Εἰ γὰρ οἱ παλαίοντες ἐν τῷ θλίβεσθαι καὶ ἀντιθλίβειν εἰσὶ, παλαίουσι δὲ ἡμῖν οἱ δαίμονες καὶ αὐτοὶ ἄρα θλίβοντες ἡμᾶς, ὑφ' ἡμῶν ἀντιθλίβονται. ἐκθλίψω γὰρ, φησὶν, αὐτοὺς, καὶ οὐ μὴ δυνῶνται στῆναι. καὶ πάλιν· οἱ θλίβοντές με, καὶ οἱ ἐχθροί μου, αὐτοὶ ἠσθένησαν καὶ ἔπεσον.

Σχόλιον, διήγημα πς'.

Τὸ ἀκολασταίνειν τινὲς ἐπὶ μόνης τῆς πορνείας εἰρήκασι, καὶ ἀκόλαστον τὸν πόρνον εἶπον· οὗτος δὲ ἐπὶ παντὸς λογισμοῦ τοῦ μὴ ἔχοντος τὴν περιτήνειαν· καὶ τὰς ἀλόγους τῆς ψυχῆς ὁρμὰς κολάζοντος, καὶ μὴ ἐῶντος προβῆναι εἰς ἔργον, ἀκόλαστον ἀπεφήνατο· καὶ γὰρ θυμῷ ὁ γέρων, καὶ ὁρμῇ ἀλόγῳ ἐκέχρητο. ὃ δὲ ἑξῆς τοῦτο δηλοῖ.

Σχόλιον πζ'.

Τὴν ἀλήθειαν, φησὶ, διηγοῦμαι, καὶ οὐ κατακρίνω τὸν ἄνθρωπον· οὐκ ἐξ ἐπινοίας, φησὶ, κατακρίνων· ἀλλὰ τὴν ἐναργῆ κίνησιν δεικνύων τοῦ πάθους, καὶ εἰς προῦπτον πᾶσιν ἐμφαίνων.

Σχόλιον πη'.

Εἰκότως καλούμενον ἐπιστάτην, οὐκ ὄντα δέ φησιν· ὁ γὰρ ἐπιστάτης σπουδάζει ἐκ τῶν καθ' ἑαυτὸν εἰς μίμησιν ἐγεῖραι τὸν ἐπιστατούμενον· ὅτε δὲ τοῖς ἔργοις διακρίνεται· ὁ γὰρ θυμοῦ ἥττων ἦν· ὁ δὲ κρείττων ὀργῆς· πῶς οὖν ἐπιστάτης δειχθῇ εἶναι τοῦ ὑπεραναβαίνοντος ἐξόχως ταῖς ἀρεταῖς.

Σχόλιον πθ'.

Οἱ περιφρονούμενοι οὐ τιμῶνται· πῶς οὖν περιφρονούμενοι καὶ τιμώμενοι; εἰ μὴ σαρκὶ μὲν τοῦτο· πνεύματι δὲ ἐκεῖνο· πᾶς γὰρ εὐπαθὴς δυσπαθείας ἀμέτοχος.

Neque enim vt seruus verbi sonum & syllabas imperantis, sed vt germanus obedientiæ filius & amicus, mentem patris, spectando voluntatem eius exequetur.

Scholion 85.

* * * Si enim ex iis qui pugnant, dum affliguntur, vicissim etiam affligunt; oppugnant autem nos dæmones, profectò qui affligunt nos, vicissim à nobis affliguntur: 85.
* *Elidam*, inquit, *ipsos, & non potuerunt stare.* & iterum, *Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt & ceciderunt.* * confringam.

Scholion 86.

Vocem ἀκολασταίνειν, intemperanter viuere, nonnulli tantùm de luxuria interpretantur, & ἀκόλαστον luxuriosum seu fornicatorem dicunt. 86.
Climacus autem has voces ad omnem refert cogitationem inconsideratam, nec animi motus ratione carentes, ne in opus erumpant, coercentem. senex enim hic cæco mentis impetu contra rationem propriam ferebatur. quod autem sequitur, hoc declarat.

Scholion 87.

Rem, inquit, & veritatem expono, hominem non damno. Non ex ratiocinatione, inquit, damnando illum, hoc dico, sed manifestum animi impetum ex perturbatione natum ostendo, omnibusque ante oculos videndum propono. 87.

Scholion 88.

Meritò dictum antè præsidem, quia non amplius erat, inquit, præses illius. Moderator enim alterius conatur clientem suum suis virtutibus ad æmulationem sui excitare. quando ex factis quisque suis diiudicatur. hic (senex qui præerat iuueni) iræ mancipium erat, discipulus autem dominus iræ. quomodo ergo ostendetur illius esse præses, à quo omnibus virtutibus longè superatur? 88.

Scholion 89.

Contempti non honorantur: quomodo ergo dicit contemtum & honoratum? honoratum corpore, contemtum spiritu; omnis enim delicatus & mollis abhorret à duritie & motosa natura. 89.

Aliud.

Hoc est, contemptum in iis quæ frustrà se assecuturum sperauerat, & à præside suo super iis non decenter reprehensum.

Marci Eremitæ 90.

90. Homo homini consilium suggerit, prout nouit: Deus autem operatur in audiente, prout credit.

Aliud S. Dorothei.

Filios appellant Sancti, quos verbo suo à vitiis ad virtutem conuerterunt & transformarunt. quemadmodum Apostolus dicit: *Filioli, quos iterùm parturio, quoad formetur in vobis Christus.*

Scholion 91.

91. Crucem vocat ingruentium afflictionum tolerantiam: Crux enim Christi, est abstinentia ab omni vitioso affectu.

Scholion 92.

92. Indiscussam & omni malitia carentem, & simplicem obedientiam & subiectionem fratri proponit Climacus.

Scholion 93.

93. Sigillum aut baptismum vocat, aut pœnitentiam intelligit, quæ omnes animi labes abstergit: scutum, mundi fugam, quæ exuendo omni ad illum affectu comparatur: gladium, fidem seu fiduciam erga pastorem suum: romphæam, voluntatum propriarum abnegationem; arcum seu iaculum preces quibus dæmones sternuntur: loricam militatem, indumentum virtutum.

Scholion 94.

94. Qui quotidie ab se vitæ suæ rationes exigit, & iudicat seipsum, & vitam sollicitam viuit, hic optimus est actionum suarum trapezita & curator.

Scholion 95.

95. Qui carnis curam in desiderio facit, & pro occasione, iniuriarum erga alterum memoriam seruat, hic * pro creatore creaturam adorat & colit.

* præter creatorē.

Scholion 96.

96. Mentem circa affectus & vitia oberrantem in viam reuocant & firmant lectio pia, vigiliæ, preces & psalmorum cantus.

Ἄλλο.

Τουτέστι παρορώμενον ἐφ' οἷς τυχεῖν ἐξημάρτανε· καὶ μὴ προσηκόντως ἐπὶ τούτοις ἐλεγχόμενον ὑπὸ τοῦ προεστῶτος.

Σχόλιον τοῦ Μάρκου ϟ'.

Ἄνθρωπος ὑποτίθεται τῷ πλησίον, καθὰ οἶδεν ἐπίσταται. ὁ δὲ θεὸς ἐργάζεται ἐν τῷ ἀκούοντι, καθὰ ἐπίστευσεν. ϟ. To. Bib. PP. p. 62. n. 80.

Ἄλλο τοῦ ἁγίου Δωροθέου.

Τέκνα καλοῦσιν οἱ ἅγιοι τοὺς διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν μεταμορφουμένους ἀπὸ τῆς κακίας ἐπὶ τὴν ἀρετήν, ὡς λέγει ὁ ἀπόστολος· τεκνία, οὓς πάλιν ὠδίνω, μέχρι οὗ Χριστὸς ἐν ὑμῖν μορφωθῇ.

Σχόλιον ϟα'.

Σταυρὸν λέγει, τὴν τῶν ἐπερχομένων θλίψεων ὑπομονήν· ὁ γὰρ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ ἐστὶν ἐγκράτεια ἐπὶ παντὸς πάθους. ϟα.

Σχόλιον ϟβ'.

Τὴν ἀδιάκριτον καὶ ἀπονηρευτον, καὶ ἀκακούργητον ὑποταγὴν ὑποτίθεται τῷ ἀδελφῷ ὁ πατήρ. ϟβ.

Σχόλιον ϟγ'.

Σφραγῖδα, ἢ τὸ βάπτισμά φησιν, ἢ τὴν μετάνοιαν, τὴν ἀνακαθαίρουσαν· ἀσπίδα τὴν τοῦ κόσμου φυγὴν δι' ἀπροσπαθείας κατασκευαζομένην· μάχαιραν τὴν πρὸς τὸν ποιμένα πίστιν· ῥομφαίαν τὴν τῶν θελημάτων ἄρνησιν· τόξον, τὴν προσευχήν, δι' ἧς οἱ δαίμονες βάλλονται· ἔνδυμα δὲ στρατιωτικὸν τὴν περιβολὴν τῶν ἀρετῶν. ϟγ.

Σχόλιον ϟδ'.

Ὁ ἑαυτὸν καθημέρας λογοθετῶν, καὶ κρίνων, καὶ ἐμμέριμνον ἔχοντα βίον· οὗτος ἄριστος τῶν ἰδίων πράξεων τραπεζίτης. ϟδ.

Σχόλιον ϟε'.

Ὁ πρόνοιαν τῆς σαρκὸς εἰς ἐπιθυμίαν ποιούμενος, καὶ μνησικακίας διὰ περίστασιν πρὸς τὸν πλησίον ἔχων, ὁ τοιοῦτος λατρεύει τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα. ϟε.

Σχόλιον ϟϛ'.

Ἵστησι τὸν νοῦν τῆς περὶ τὰ πάθη πλάνης, ἀνάγνωσις, καὶ ἀγρυπνία, καὶ προσευχή, καὶ ψαλμῳδία. ϟϛ.

Συγκλητικῆς ϟζ'.

ϟζ'. Οἱ ἐν κοινοβίῳ, μᾶλλον τὴν ὑπακοὴν τῆς ἀσκήσεως προκρίνομεν. ἡ μὲν γὰρ ὑπερηφανίαν διδάσκει· ἡ δὲ ταπεινοφροσύνην ἐπαγγέλλεται.

Ἄλλο.

Ἔστι καὶ ἀπλανὴς ἔννοια, ὅτε καὶ ἐν καιρῷ, καὶ προσηκόντως ταῦτα τελεῖ τις. ἤγουν δι' αὐτὸ τὸ καλὸν, καὶ τὴν αὐτοῦ διάθεσιν, δι' ἀκριβείας, καὶ συμβουλῆς τῶν ἐν πείρᾳ γενομένων· ἐν πᾶσι μὲν τότε τὸ αὐτάρεσκον ἀποστρεφόμενος, ὡς πλάνον, καὶ ἔκφυλον.

Σχόλιον ϟη'.

ϟη'. Καλόν ἐστι παρὰ διδασκάλῳ ἀκριβεῖ ὑπομένειν εἰς τέλος· καὶ μὴ ζητεῖν συγκαταβατικὸν ἐκλελυμένον.

Ἄλλο.

Ἐπικίνδυνόν ἐστι καὶ ὀλέθριον τοῖς μαθητευομένοις ἐπιλέγεσθαι· ὁδηγὸν κατὰ τὸ ἴδιον θέλημα· οἱ γὰρ τοιοῦτοι ἐν κρημνοῖς, καὶ βαράθροις, καὶ ἐν τόποις ἀπωλείας ὁδεύουσι.

Σχόλιον Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου ϟθ'.

ϟθ'. Ἄσκησις, ὦ φιλότης, πασῶν τῶν τοῦ κυρίου ἐντολῶν μίμησίς ἐστι καὶ δοχεῖον· ἀόργητος, ἀπόνηρος, ἄτυφος, ἀφιλάργυρος, ἀφίλαυτος, ὑποτακτική, διαχωροῦσα πάντη, ἀλλοτρία σώματος καθόλου, οἰκεία τοῦ πνεύματος μόνου, γλῶτταν εὐχάριστον ἔχουσα, πρὸς εὐχὴν χρησιμεύουσαν, πρὸς λοιδορίαν ἀκίνητον· πειθοῖ πάντα πράττουσα, καὶ τῷ τοῦ ἄρχοντος νεύματι, ὃν καὶ χρόνος, καὶ πόνος, καὶ θεία ψῆφος ἐπὶ τῶν οἰάκων τῆς προστασίας ἐκάθισε· τὰς ἐμβολὰς τῶν πνευμάτων καὶ γινώσκοντα καὶ ἐκκλίνοντα.

Σχόλιον ρ'.

ρ'. Καὶ γὰρ ὅτε μὲν εἰς Θεὸν ἥμαρτον οἱ Ἰσραηλῖται μοσχοποιήσαντες, καὶ ὑπὸ Θεοῦ πανωλεθρίας κατεδικάσθησαν ὑπὲρ αὐτῶν στάντος τοῦ Μωυσέως, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν εἰπόντος· ὅτι εἰ μὲν ἀφῆς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες, εἰ δὲ μή, κἀμὲ ἐξάλειψον ἐκ τῆς βίβλου ἧς ἔγραψας· ἵλεων ἔσχεν εὐθὺς τὸν Θεὸν

Syncletica 97.

Qui in cœnobiis versamur, obedientiam omnibus aliis religiosis exercitationibus anteponimus (e. g. ieiuniis, vigiliis, laboribus corporis) istæ enim superbiam docent, hæc humilitatem denunciat. 97. Vitæ PP. Rosw. p. 618. l. 5. n. 9.

Aliud.

Non fallitur tamen mens, quando hæc suo tempore modóque peragit, sive propter ipsum bonum & honestum, vel affectum & propensionem illius, atque studium seu diligentiam & consilium eorum qui talium rerum vsum & experimentum habent. Tunc enim in omnibus his sibi placendi voluntas vt deceptrix, & peregrinum quid & spurium damnatur & reiicitur.

Scholion 98.

Præclarum est apud eundem vitæ magistrum accuratum & seuerum vsque ad mortem perseuerare, & non quærere indulgentē aliquē & solutum. 98.

Aliud.

Plenum periculi est & perniciosum religiosis tyronibus, quando sibi pro sua voluntate ducem vitæ deligunt, per ardua enim & prærupta, altásque voragines, locáque præsenti exitio imminentia deferuntur & ambulant.

Ex Isidoro Pelusiota 99.

Disciplina religiosa (amice) omnium Dei præceptorum imitatio & receptaculum est; ab omni enim ira, improbitate, fastu, auaritia, sui ipsius amore abhorret, obedientiam colit, omnibus inseruit. à corpore prorsus aliena est, ac spiritûs duntaxat propria. linguam ad gratiarum actionem promptim habet, ad preces vtilem, ad maledicta immobilem, obsequio cuncta facit, ad moderatoris nutum facta, quem & tempus, & labor, & diuinus calculus ad sacræ præfecturæ gubernacula collocauit; vt qui ventorum turbines & impetus cognitos habeat & euitet. 99. Ep. 278. p. 100. Bellij.

Scholion 100.

Etenim quando Israëlitæ in Deum peccarunt, dum vitulum facerent & adorarent, & à Deo ad vltimum exitium & interneciónem damnati essent: stante pro illis Moyse & ad Deum clamante; Siquidem illis dimittis, hoc peccatum dimitte, aut si non, me quoque ex libro quem scripsisti, dele: statim Deum propitium 100.

habuit propter Moysen, pœnámque euasit: quando autem Dathan & Abiron, & soror ipsius Moysis Maria in Moysen deliquerunt, supplicium sine vlla mora dependerunt.

S. Maximi aliud.

Non recipias calumniam aduersus religiosum patrem tuum: neque calumniatoris ipsius te amicum & beneuolum ostendas, ne iratum numen ob sermones tuos tollat te ex terra viuentium.

Scholion aliud.

Qui fodit proximo suo foueam, incidet in eam, & qui laqueum appendit moderatori suo, impius & sceleratus est talis: proinde idem iudicium sustinebit cum Iuda, qui benefactorem & magistrum suum in manus tradidit impiorum.

διὰ Μωυσέα, καὶ τὴν δίκην διέφυγεν. ὅτε δὲ εἰς Μωυσέα ἐπλημμέλησαν οἱ περὶ Δαθὰν καὶ Ἀβειρὼν, καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Μαριὰμ, ἀναπότρεπτον τὴν ζημίαν ὑπέμειναν.

Αλλο τοῦ ἁγίου Μαξίμου.

Μὴ καταδέχου κατὰ πατρός σου λοιδορίαν, μηδὲ προθυμοποιήσῃς τὸν ἀτιμάζοντα αὐτὸν, ἵνα μὴ ὀργισθῇ κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις σου, καὶ ἐξολοθρεύσῃ σε ἐκ γῆς ζώντων.

Σχόλιον ἄλλο.

Ο ὀρύσσων βόθρον τῷ πλησίον, ἐμπεσεῖται εἰς αὐτὸν, καὶ ὁ ἱστῶν παγίδα τῷ ἑαυτοῦ διδασκάλῳ, δυσσεβὴς ὁ τοιοῦτος, καὶ παράνομος. ὅθεν καὶ συγκατάκριτος ἔσται τῷ τὸν εὐεργέτην καὶ διδάσκαλον παραδεδωκότι εἰς χεῖρας ἀνόμων.

GRADVS V.

De accurata & sincera Pœnitentia, in qua sanctorum & pœnitentium reorum vita factáque declarantur. & de Carcere.

Huius separati monasterij fit mentio ab S. Hieronymo præfat. ad regulam S. Pachomij, atque prius dictum Tanobum, postea Metanœã. Vide Alardum Gazæum ad Cass. pag 553.

1\. [1] Est alter per lacrymas baptismus.

2\. [2] futura.

POENITENTIA est * reuocatio baptismatis. Pœnitentia est pactum cum Deo initum de vita (priori emendanda,) & [2] meliore instituenda. Pœnitentia est procuratrix humilitatis. Pœnitentia est omnium gaudiorum corporis perpetua abdicatio. Pœnitentia est sui ipsius iudex, & [1] secura sui ipsius cura. Pœnitentia est filia spei, & abnegatio desperationis. Pœnitens est reus ab omni infamia liber. Pœnitentia est reconciliatio cum Deo per bonorum operum peccatis contrariorum exercitationem. Pœnitentia est Conscientiæ repurgatio. Pœnitentia est voluntaria omnium afflictionum tolerantia. Pœnitens est (optimus) castigandi sui artifex. Pœnitentia est

ΛΟΓΟΣ Ε΄.

Περὶ μετανοίας μεμεριμνημένης καὶ ἐναργοῦς, ἐν ᾗ καὶ βίος τῶν ἁγίων καταδίκων. καὶ περὶ τῆς φυλακῆς.

* ΜΕτάνοιά ἐστιν ἀνάκλησις βαπτίσματος. μετάνοιά ἐστι συνθήκη πρὸς θεὸν δευτέρου βίου. μετάνοιά ἐστι ταπεινώσεως ἀγοραστής. μετάνοιά ἐστι σωματικῆς καταλήσεως διηνεκὴς ἀνελπιστία. μετάνοιά ἐστι αὐτοκατάκριτος λογισμὸς, καὶ ἀμέριμνος αὐτομέριμνος. μετάνοιά ἐστι θυγάτηρ ἐλπίδος, καὶ ἄρνησις ἀνελπιστίας. μετανοῶν ἐστι κατάδικος ἀκαταίσχυντος. μετάνοιά ἐστι διαλλαγὴ κυρίου, διὰ τῆς τῶν ἐναντίων τοῖς πταίσμασιν ἀγαθῶν ἐργασίας. μετάνοιά ἐστι συνειδότος καθαρισμός. μετάνοια ἑκούσιος πάντων τῶν θλιβερῶν ὑπομονή. μετανοῶν ἐστι δημιουργὸς οἰκείων κολάσεων. μετάνοιά ἐστι

θλίψις γαστρὸς ἰσχυρά, καὶ ψυχῆς πλῆξις ἐν αἰσθήσει κραταιᾷ. συνδράμετε, καὶ προσέλθετε, δεῦτε καὶ ἀκούσατε, καὶ διηγήσομαι ὑμῖν πάντες οἱ τὸν θεὸν παροργήσαντες, ἀθροίσθητε καὶ ἴδετε, ὅσα πρὸς οἰκοδομὴν ὑπέδειξε τῇ ψυχῇ μου. προτάξωμεν τὴν προτιμήσωμεν τετιμημένων ἀτίμων ἐργατῶν διήγησιν. ἀκούσωμεν καὶ φυλάξωμεν, καὶ ποιήσωμεν, ὅσοι τι ἀδόκιμον πτῶμα πεπόνθαμεν. ἀνάστητε καὶ καθίσατε, οἱ διὰ τῶν πταισμάτων κατακείμενοι. προσέχετε, ἀδελφοί μου, τούτῳ τῷ λόγῳ μου· κλίνατε τὸ οὖς ὑμῶν οἱ τὸν θεὸν πάλιν ἑαυτοῖς διὰ ἐπιστροφῆς ἀληθοῦς διαλλάξαι βουλόμενοι. ἀκούσας ἐγὼ ὁ ἀσθενὴς μεγάλην τινὰ καὶ ξένην εἶναι τὴν κατάστασιν καὶ τὴν ταπείνωσιν τῶν ἐν τῇ μονῇ τῇ ἰδιαζούσῃ τῇ λεγομένῃ φυλακῇ, τῇ ὑποκειμένῃ τῷ προμνημονευθέντι φωστῆρι ἐκείνῳ τῶν φωστήρων. * ἐκεῖσέ μου ἔτι ὄντος, ἱκέτευσα τὸν δίκαιον παραγενέσθαι με ἐκεῖσε· καὶ δὴ * εἶξεν ὁ μέγας, μηδ᾽ ὅλως ποτὲ ψυχὴν λυπῆσαι θέλων. παραγενόμενος οὖν ἐγὼ ἐπὶ τῇ τῶν μετανοούντων μονῇ, καὶ ὄντως πενθούντων χώρᾳ, ἑώρακα ἀληθῶς, εἰ μὴ τολμηρὸν εἰπεῖν, ἃ ὡς ἔτυχεν ὀφθαλμὸς ἀνθρώπου ἀμελοῦς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς ῥαθύμου οὐ δέχεται, καὶ ἐπὶ καρδίαν ὀκνηροῦ οὐκ ἀνέβη· πράγματα καὶ ῥήματα τὸν θεὸν δυνάμενα βιάσασθαι, ἐπιτηδεύματά τε καὶ σχήματα τὸ αὐτοῦ φιλάνθρωπον συντόμως κατακάμπτοντα. Τοὺς

* ἔτι ὄν.

* μου τῷ παραλαβόν.

graue tormentum ventris, & animæ in forti sensu obiurgatio. Concurrite, accedite, adeste, audite; Exponam vobis quotquot Deum ad iram prouocastis, cogite cœtum, videte quanta ad exemplum & salutem aliorum Deus ostenderit animæ meæ. Porro narrationem de * abiectis, sed omni simul honore colendis operariis Christi præponamus, & honoris caussa primo loco collocemus. Audiamus, obseruemus & imitemur, quicunque per fœdam peccati ruinam concidimus. Resurgite & consistite quicunque per peccatum collapsi iacetis. Attendite, fratres mei, verba mea. inclinate aurem vestram quicunque vultis Deum vobis per vitę emendationem reconciliare. Cùm intellexissem ego imbecillis homo, esse quamdam raram & inusitatam abiectissimámque viuendi rationem quorumdam, qui in priuato & separato quodam loco, quem Carcerem dicunt, degunt, subiecto tamen illi alteri quod suprà laudaui * siderum sideri cœnobio, & adhuc ibi morarer, rogaui sanctum illum præsidem vti mihi liceret sedem illam coram inspicere. Cessit precibus meis ille inclytus cœnobij antistes, quod nollet me vlla ratione offensum. Cùm ergo ad locum illum pœnitentium; imò verò ad * regionem lugentium (carcerem inquam) venissem, vidi reuera, si fas dicere, quæ, vti solet, hominis ignaui oculus non vidit, & inertis aures non audierunt, quæque in cor pigri non ascenderunt, facta, inquam, & verba quæ Deo quodammodo possint vim inferre; studia & habitus quæ clementiam ipsius statim inflectant. vidi

* ignominiosis, cōtemtis.

* sanctissimo.

* Nota operarū lapsū apud Camaldulēsem, vbi pro *regionem lugētium* exaratum est, religionē fugientiū. χώρα πενθούντων, est locus seu *regio lugētium*, non *religionem fugientiū* qui tamē multos auctorum passim libros occupauit.

quoſdam ex innocentibus illis reis
totas noctes ad vſque manè ſub dio
immotis pedibus ſtantes, & miſe-
rabiliter cum ſomno & natura lu-
ctantes, vique huius pene fractos,
dum nullam ſibi penitus quietem
indulgerent, imò ſeipſos grauiter
adhuc obiurgarent, & conuitiis
inſuper & contumeliis excitarent.
Alios cœlum intuentes, & illinc
opem cum lamentabili voce gemi-
túque implorantes. Alios item qui
3. in [3] precibus perſeuerabant, manus
poſt terga ſceleratorum ritu reuin-
cti vultus alto mœrore confuſos
humi defigebant, vt qui ſe indi-
gnos iudicarent qui cœlum reſpi-
cerent, nihil auſos loqui nec vllam
vocem mittere, nec precari, Deúm-
ve præ cogitationum turba & con-
ſcientiæ trepidatione & ignominia
appellare, non habentes quid &
quomodo dicerent, vndéque pre-
cum exordia ducerent, ſed ſolam
4. [4] animam ratione confuſam men-
témque Deo, pleni tenebris & ſub-
tili quaſi deſperatione affecti, re-
præſentantes. Sedebant alij hu-
mi in pauimento ſuper cinerem
& ſaccum, genibúſque vultum te-
gebant, frontibus humum ferien-
tes: alij aſſiduè pectus tunde-
5. bant, [5] animæ ſuæ ſtatum pri-
mum vitámque præteritam (quam
cum virtute traduxerant) re-
uocantes. Ex his ergo alij paui-
mentum lacrymis inundabant, alij
lacrymarum fonte deſtituti [a] ſe-
ipſos diuerberabant. Alij tan-

μὲν τῶν ὑπευθύνων ἐκείνων τῶν ἀθῴ-
ων παννυχὶ μέχρι πρωΐας ἱστα-
μένους αἰθρίους, τοὺς πόδας ἀκινήτους
ἔχοντας· καὶ τῷ ὕπνῳ ἐλεεινῶς [*] κατα-
κλονουμένους τῇ βίᾳ ταύτης τῆς φύ-
σεως· καὶ μηδεμίαν ἀνάπαυσιν αὐτοῖς
χαριζομένους· ἀλλ' ἑαυτοὺς ἐπιπλήσ-
σοντας καὶ ἀτιμίαις καὶ ὕβρεσι διυπνίζον-
τας· ἄλλους εἰς οὐρανὸν ἀτενίζοντας, καὶ
τὴν ἐκεῖθεν βοήθειαν μετ' ὀδυρμῶν καὶ
βοῶν ἐπικαλουμένους· ἑτέρους ἐν
[γ] τῇ προσευχῇ παρισταμένους, καὶ ὄπισθεν γ.
ἑαυτῶν κατακρίτων δίκην τὰς χεῖρας
συνδήσαντας, εἰς γῆν τε τὸ σκοτεινὸν
αὐτῶν πρόσωπον κλίναντας, καὶ ἀναξίους
ἑαυτοὺς τῆς εἰς οὐρανὸν ἀναβλέψεως
καταδικάσαντας, μηδέ τι εἰπεῖν, ἢ
φθέγξασθαι, ἢ εὔξασθαι πρὸς Θεὸν, ὑπὸ
τοῦ τῶν λογισμῶν, καὶ τοῦ συνειδότος ἀτιμίας
ἀποροῦντας, μηδὲ πῶς ἢ πόθεν τὴν ἱκε-
σίαν ποιήσασθαι εὑρίσκοντας, μόνην
[δ] ψυχὴν ἄλογον, καὶ νοῦν ἄφωνον τῷ δ.
Θεῷ παριστῶντας, σκοτίας πεπληρω-
μένους, καὶ ψιλῆς ἀπογνώσεως· ἄλλους
ἐν τῷ ἐδάφει ἐπὶ σάκκου καὶ σποδοῦ
καθημένους· καὶ τὸ πρόσωπον τοῖς γό-
νασι καλύπτοντας, καὶ τὸ μέτωπον εἰς
γῆν τύπτοντας. ἑτέρους τὸ στῆθος δια-
παντὸς τύπτοντας, καὶ τὴν ἑαυτῶν [ε] ψυ- ε.
χὴν καὶ ζωὴν ἀνακαλουμένους. οἱ
μὲν ἐν ἐκείνοις τὸ ἔδαφος τοῖς δά-
κρυσιν ἔβρεχον· οἱ δὲ δακρύων ἀποροῦντες ἑαυτοὺς κατέκοπτον· οἱ μὲν

OBSERVATIO INTERPRETIS.

[a] MAlè tranſtulit hunc locum Camaldulenſis, quando illa verba Climaci ἑαυτοὺς κατέκοπτον interpretatus eſt; *ſeipſos miſerabiliter lamentabantur*: melius vetus interpres, *ſeipſos diſciplinis verberabant*, vti & nos *diuerberabant*; nam κόπτω & διακόπτω nunquam valet, quod lamentor vel plango. ſed κόπτομαι, τὸ μέσον κόπτω, verbum medium aliquando illam vim habet, vt plango vel lamentor ſignificet; κόπτω vel διακόπτω actiuum nunquam. Adi Gretſerum lib. 1. de Diſciplinis cap. 10. p. 65. & ſeq. Et Apologetico lib. 1. c. 13. p. 132. de Diſciplinis Græcorum.

ὡς ἐπὶ ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς ὠλόλυ-
ζον, τὴν συνοχὴν τῆς καρδίας φέρειν
ς. μὴ ἰσχύοντες. οἱ δὲ τῇ ˹ καρδίᾳ ἔβρυ-
χον, καὶ τῷ στόματι τὸν τοῦ ὀδυρμοῦ ψό-
φον διεκώλυον. ἔστι δὲ ὅτε μηκέτι κρα-
τεῖν ἰσχύοντες αἰφνιδίως ἀνέκραζον.
εἶδον ἐγὼ ἐκεῖ τινας ὥσπερ ἑαυτῶν
ἐξεστηκότας τῷ ἤθει καὶ τῇ συννοίᾳ ἐν-
νεούς τινας τῇ πολλῇ ἀδημονίᾳ γεγο-
νότας ὅλως ἐσκοτισμένους, καὶ ὥσπερ
ἀναισθήτους πρὸς πάντα κατὰ τοῦ βίου
τυγχάνοντας, τῷ νοῒ λοιπὸν ἐν τῇ ἀβύσ-
σῳ τῆς ταπεινώσεως καταδύσαντας,
καὶ τῷ πυρὶ τῆς ἀθυμίας τὰ τῶν ὀφθαλ-
μῶν δάκρυα ἀποτηγανίσαντας. ἄλλους
καθημένους συννοὺς εἰς γῆν νενευκό-
τας, καὶ τὴν ἑαυτῶν κεφαλὴν ἀδιαλεί-
πτως κινοῦντας, καὶ δίκην λεόντων
* ἐγκάτων. καρδίας, καὶ * ὀνύχων βρύχοντας καὶ
στένοντας. οἱ μὲν ἐν ἐκείνοις ἄφεσιν
εὐελπίστως παντελῆ ἐπεζήτουν καὶ ηὔ-
χοντο. ἕτεροι ἀναξίους ἑαυτοὺς τῆς ἀφέ-
σεως ἐκ ταπεινώσεως ἀφάτου κατε-
δίκαζον, καὶ μὴ ἰσχύειν ἀπολογήσασθαι
τῷ θεῷ ἀνέκραζον· τινὲς μὲν ἐνταῦθα
κολασθῆναι, κἀκεῖ ἐλεηθῆναι ἐδυ-
σώπουν τὸν κύριον· ἕτεροι συντετριμ-
μένοι ὑπὸ τοῦ βάρους τοῦ συνειδότος
ζ. ὑπάρχοντες, μήτε ˹ κολασθῆναι, μήτε
τῆς βασιλείας ἀξιωθῆναι εἰλικρινῶς
ἔλεγον, καὶ ἀρκετὸν ἡμῖν, φασίν, ἐστι·
η. ἑώρακα ἐκεῖ ψυχὰς ˙ * ταπεινὰς καὶ
* τεταπεινωμένας. συντετριμμένας, καὶ κατακαμπτο-
μένας ὑπὸ τοῦ βάρους τοῦ φορτίου
ὑπαρχούσας, καὶ αὐτὴν τὴν τῶν λίθων αἴ-
σθησιν κατανύξαι δυναμένας, ἐπὶ

quam in funere animas suas la-
menrabantur, nec magnitudinem
doloris pectore poterant conti-
nere. Alij [6] intus (leonum instar) 6.
rugiebant & spiritu fremebant,
sed interim strepitum lamento-
rum reprimebant, quamuis vim
doloris nonnunquam non po-
tuerint sustinere, sed repenre in
apertos clamores eruperint. Spe-
ctaui ego ibi quosdam eo cor-
poris habitu ac sibi ab se ipsis
excessissent, & alto mœrore de-
fixi ad stuporem animi & æter-
num silentium redacti essent, te-
nebris animi altissimis confu-
sos, & ad omnia viræ officia velut
stupentes & ex sensos: Cæte-
rùm animo ad extremum hu-
militatis gradum demissos, &
igne mœstitiæ lacrymas eliquan-
res. Spectaui alios qui capiti-
bus in terram promissis medita-
bundi sedebant, ceruicésque as-
siduè motabant, & ex imo pe-
ctore & inrimis visceribus ritu
leonum rugiebant & ingemisce-
bant. Ex quibus alij veniam om-
nium delictorum spei pleni pe-
tebanr & obsecrabant: alij se
indignos venia ex altissima hu-
militate iudicabanr, nec posse
pro delictis suis Deo respondere
vociferabantur. Nonnulli vr hîc
pœnas darent, & ibi gratiam
misericordiámque consequeren-
rur, rogitabanr. Alij simul o-
neris conscientiæ grauirate de-
pressi, & supplicia [7] æterna de- 7.
precabantur, & indignos ta-
men se cœlo sincerè proclama-
banr, & dummodo hoc, in-
quiunr, fiat, sufficit nobis. Vidi
illic animas [8] humiles contritas, & 8.
oneris pondere depressas, quæ sa-
xa ipsa verbis & vociferationibus

precibúsque ad Deum fusis ad sensum commiserationis possent flectere. Nutantibus quippe pronísque in terram capitibus dictitabant: Ita sanè non ignoramus, sed probè nouimus nos deinceps omni pœna & supplicio dignissimos, & meritò sanè: non possumus enim præ numero & multitudine peccatorum nostrorum satisfacere, etiamsi totus mundus conuocatus nobiscum plangeret. Illud vnum rogamus, illud deprecamur, illud deinceps
Psalm. 6. vnum obtestamur, *Ne in furore tuo arguas nos, neque in ira tua, sed* misericordia *corripias nos.* Satis enim nobis est, si à grauissima tua comminatione & inexplicabilibus & reconditis suppliciis liberemur. Vt enim omnis prorsus pœna nobis remittatur, veniáque donetur, petere non audemus. qua fronte enim id audeamus, qui votum sanctum violauimus, & post primam culparum omnium gratiam pro singulari tua clementia factam tam fœdè inquinauimus? Erat ibi, erat, amici, verè ibi claréque videre Dauidis verba; spectare, in-
Psalm. 37. quam, *afflictos, & curuatos vsque ad finem* totius vitæ, qui *toto die contristati incedebant*, olentibus iam & corruptis putrefactísque corporis cicatricibus, vt qui nullam corporis cu-
Psal. 101. ram haberent, & *obliti* erant *comedere panem suum, & potum aquæ lacrymis & fletu miscebant; pulverem & cinerem pro pane comedebant. Ossa cuti adhærebant, & ipsi tamquam fœnum exaruerant*: Nec aliud apud illos audire erat, quàm huiuscemodi voces, Væ væ miseris nobis,

τοῖς παρ' αὐτῶν πρὸς θεὸν βοωμέναις φωναῖς καὶ ῥήμασιν· ἔλεγον γὰρ κάτω εἰς γῆν νενευκότες· οὕτως ἴδαμεν, ἴδαμεν ὅτι ἄξιοι λοιπὸν πάσης τιμωρίας καὶ κολάσεώς ἐσμεν, καὶ δικαίως· οὐδὲ γὰρ ἐξαρκοῦμεν λοιπὸν πρὸς ἀπολογίαν τοῦ πλήθους τοῦ ἡμετέρου χρέους. οὐδ' ἂν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὑπὲρ ἡμῶν πενθοῦσαν συγκαλέσωμεν. ἐκεῖνο δὲ μόνον ἐρωτῶμεν· ἐκεῖνο δυσωποῦμεν. ἐκεῖνο ἱκετεύομεν λοιπόν, μὴ τῷ θυμῷ ἐλέγξῃς ἡμᾶς. μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃ ἡμᾶς· ἀλλὰ φειδομένως, καὶ ἀρκετὸν ἡμῖν τῆς πολλῆς σου ἀπειλῆς· καὶ βασάνων ἀνωνύμων καὶ ἀποκρύφων ἐλευθερωθῆναι· εἰς τέλος γὰρ ἄφεσιν αἰτήσασθαι, οὐ τολμῶμεν. πῶς γὰρ οἱ τὸ ἑαυτῶν ἐπάγγελμα μὴ φυλάξαντες ἄμωμον, ἀλλὰ τοῦτο μετὰ τὴν προτέραν φιλανθρωπίαν, καὶ ἄφεσιν ῥυπώσαντες; ἦν ἐκεῖ τὰ τοῦ Δαυὶδ ἐναργῶς θεάσασθαι ῥήματα, ταλαιπωροῦντας ἰδεῖν, κατακαμπτομένους ἕως τέλους τῆς ἑαυτῶν ζωῆς· ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζοντας πορευομένους· προσόζοντας καὶ σεσημμένους σώματος μώλωπας, καὶ ἀνεπιμελήτους ὑπάρχοντας, ἐπιλανθανομένους τοῦ φαγεῖν τὸν ἄρτον αὐτῶν· τὸ δὲ πόμα τοῦ ὕδατος μετὰ κλαυθμοῦ κιρνῶντας· καὶ σποδὸν, καὶ τέφραν ἀντὶ ἄρτου ἐσθίοντας· καὶ κεκολλημένα ἔχοντας τὰ ὀστᾶ τῇ σαρκί· καὶ αὐτοὺς ὡσεὶ χόρτος ἐξηραμμένους, οὐδὲν ἦν ἕτερον παρ' αὐτοῖς ἀκούειν, εἰ μὴ ταῦτα τὰ ῥήματα, οὐαὶ, οὐαὶ, οἴμοι,

οἴμοι, δικαίως, δικαίως· φεῖσαι, φεῖσαι, δέσποτα· οἱ μὲν ἔλεγον, ἐλέησον, ἐλέησον. οἱ δὲ πάλιν ἐπὶ ἐλεεινότερον, συγχώρησον, δέσποτα, συγχώρησον ἐὰν ἐνδέχεται. ἦν ἐν ἐκείνοις γλώσσας φλεγομένας ἰδέσθαι, καὶ δίκην κυνῶν τοῦ στόματος προβαλλομένας. οἱ μὲν ἐν τῷ καύσωνι ἑαυτοὺς ἐπημάρουν· οἱ δὲ ἐν τῷ ψύχει ἑαυτοὺς ἐβασάνιζον. ἔνιοι μὲν μικρὸν τοῦ ὕδατος ἀπογευόμενοι, ἐπαύοντο· ὅσον μόνον μὴ ἐκ δίψης ἀποθνήσκειν· οἱ δὲ τοῦ ἄρτου μικρὸν μεταλαμβάνοντες, τοῦτον τῇ χειρὶ μακρὰν ἀπέρριπτον, ἀναξίους ἑαυτοὺς λέγοντες λογικῆς βρώσεως ὡς τὰ τῶν ἀλόγων διαπραξαμένους· ποῦ ἐν ἐκείνοις γέλως ἐμφαίνεται; ποῦ ἀργολογία; ποῦ θυμός; ποῦ ὀργή; οὐδὲ εἰ ἔστιν ὀργὴ παρ' ἀνθρώποις λοιπὸν ἠπίσταντο· τοῦ πένθους εἰς τέλος τὸν θυμὸν ἀπολέσαντος· ποῦ ἀντιλογία; ποῦ ἑορτή; ποῦ παρρησία; ποῦ θεραπεία σώματος; ποῦ ἴχνος κενοδοξίας; ποῦ τρυφῆς λοιπὸν ἐλπίς; ποῦ οἴνου ἔννοια; ποῦ ὀπώρας γεῦσις; ποῦ χύτρας παράκλησις; ποῦ λάρυγγος γλυκασμός· πάντων γὰρ τούτων λοιπὸν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ἡ ἐλπὶς παρ' ἐκείνοις ἐσβέσθη· ποῦ ἐν ἐκείνοις μέριμνα ἐπιγείου τινός; ποῦ κρῖναί τινα ἄνθρωπον; οὐδαμοῦ. ταῦτα ἦν παρ' ἐκείνοις διηνεκῶς τὰ λεγόμενα καὶ βοώμενα πρὸς κύριον· οἱ μὲν τὸ στῆθος ἰσχυρῶς κρούοντες, ὥσπερ ἐν τῇ τοῦ οὐρανοῦ πύλῃ ἱστάμενοι πρὸς θεὸν ἔλεγον. ἄνοιξον ἡμῖν δι-

iterúmque væ miſeris nobis. meritò, meritò; parce, parce Domine. Alij clamitabant; miſerere, miſerere: rurſus alij miſerabiliùs; Ignoſce Domine, ignoſce ſi vllus veniæ locus. Videre erat in illis linguas ardentes & pro ritu canum ex ore promiſſas. alij in graui ſolis æſtu ſe cruciabant; alij frigore ſe torquebant: alij cùm modicum quid aquæ libaſſent, deſierunt, tantùm vt ne ſiti enecarentur: alij cùm panem guſtaſſent duntaxat, illum rurſus procul ab ſe reiiciebant, ſe indignos dictitantes qui cibum humanum ſumerent, qui beſtiarum opera exercuiſſent. Vbi ſignum apud illos riſus? vbi otioſæ fabulæ? vbi ſubitus furor aut ira? apud quos iam neſciebatur verum adhuc inter homines vllus eſſet iræ locus. adeò luctus æternus omnem in illis iræ motum extinxerat. Vbi verborum concertatio? vbi feriæ? vbi nimia loquendi libertas? vbi cura corporis? vbi veſtigium vanæ gloriæ? vbi deinceps deliciarum ſpes? vbi de vino cogitatio? vbi vel pomi guſtatio? vbi culinæ & ollæ ſolatium? vbi gulæ illecebra? omnium horum deinceps in omni præſenti vita ſpes apud illos penitus ſublata & deleta erat. Vbi cura inter illos vlla rerum humanarum? vbi iudicandi quemcunque alium libido? nuſquam. Sed hæc apud illos perpetuo ingeminabantur, hæc ad Dominum illi vociferabantur. Alij quippe pectus grauiter tundentes, perinde ac ſi ad cœli ſtarent limina ad Dominum clamitabant: Aperi nobis, iu-

dex, aperi nobis, quando nobis
ipsi peccatis nostris fores cœli
Psal.79. occlusimus, aperi nobis. Alij di-
Luc.1. ctitabant, *Ostende nobis solùm fa-
ciem tuam, & salui erimus*. Alius,
Psalm.78. *Illuminare his miseris qui in tene-
bris & umbra mortis sedent*. Alius,
*Citò anticipent nos misericordiæ tuæ,
Domine, quoniam periimus, quia
desperauimus, quia defecimus valde*.
Alij dicebant, An Dominus ite-
Psal. 123. rum apparebit super nos? Alij
verò: *Num transiuit anima nostra
Iob.42. aquam debiti intolerabilem?* Alius:
*Num consolabitur Dominus iterum
super nos?* putásne audiemus Do-
minum dicentem nobis vinculis
Isaiæ 49. insolubilibus adstrictis, *Exite: &
qui in carcere pœnitentiæ sedetis:
laxamini à delictis. An penetra-
uit clamor noster ad aures eius?*
Omnes porro sessitabant præ
oculis semper mortem defigen-
tes. Ecquid, inquiebant, no-
biscum fiet? quæ sententia in
nos proferetur? quis finis vi-
tæ nostræ? Erítne reditus *ab exi-
lio in cælestem patriam?* Erítne
spes veniæ tenebris confusis,
abiectis, reis? potuítne depre-
catio nostra ad conspectum
Domini peruenire? An meri-
tò reiecta est, abiecta & cum
ignominia repudiata? Vtrum
admissa potuit aliquantulum iu-
dicem placare? quantum pro-
fecit? quantum profuit? quid
9. effecit? quando ex ᵃ impuro ore
& corpore effusa est, non ma-
gnam profectò vim habuerit.
An iudicem nobis penitus recon-
ciliauit? an parum & aliquan-
tulum duntaxat? An dimidia
vulnerum pars tantum curata:
nam ingentia profectò multo
sudore & ingenti labore egent.

κατὰ, ἄνοιξον ἡμῖν, ἐπειδὴ ἁμαρτίαις ἐκλείσαμεν ἑαυτοῖς, ἄνοιξον ἡμῖν· οἱ δὲ ἔλεγον, ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου μόνον καὶ σωθησόμεθα. ἄλλος πάλιν· ἐπίφανον τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις ταπεινοῖς. ἕτερος, ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς οἱ οἰκτιρμοί σου, κύριε, ὅτι ἀπολώλαμεν, ὅτι ἀπεγνώκαμεν, ὅτι ἐξελείπομεν σφόδρα· οἱ μὲν ἔλεγον· εἰ ἄρα ἐπιφαύσοι κύριος τοῦ λοιποῦ ἐφ' ἡμᾶς· ἕτεροι δὲ, ἆρα διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὸ χρέος τὸ ἀνυπόστατον. ἄλλος, ἆρα, παρακληθήσεται κύριος τὸ λοιπὸν ἐφ' ἡμᾶς; ἆρα ἀκουσόμεθα αὐτοῦ λέγοντος ἡμῖν τοῖς ἐν δεσμοῖς ἀλύτοις, ἐξέλθετε, καὶ τοῖς ἐν τῷ ᾅδῃ τῆς μετανοίας, συγχωρήθητε; ἆρα εἰσῆλθεν ἡ κραυγὴ ἡμῶν εἰς τὰ ὦτα κυρίου; πάντες δὲ ἐκάθηντο ἀεὶ ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ὁρῶντες τὸν θάνατον, καὶ λέγοντες. ἆρα τί τὸ ἀποβησόμενον; ἆρα τίς ἡ ἀπόφασις; ἆρα τί τὸ τέλος ἡμῶν; ἆρα ἔστιν ἀνάκλησις; ἆρα ἔστι συγχώρησις τοῖς σκοτεινοῖς; τοῖς ταπεινοῖς; τοῖς καταδίκοις; ἆρα ἴσχυσεν ἡμῶν ἡ δέησις εἰσελθεῖν ἐνώπιον κυρίου; ἢ ἀπεστράφη δικαίως τεταπεινωμένη καὶ κατῃσχυμμένη; ἆρα δὲ εἰσελθοῦσα, πόσον ἐξευμενίσατο; πόσον ὤνησεν; πόσον ὠφέλησε; πόσον ἐνήργησεν; ἐπειδὴ ἐξ ἀκαθάρτων στομάτων καὶ σωμάτων ἀνεπέμφθη, καὶ οὐ πολλὴν τὴν ἰσχὺν κέκτηται. ἆρα εἰς τέλος διήλλαξε τὸν κριτήν; ἆρα μερικῶς; ἆρα κατὰ τὸ ἥμισυ τῶν μωλώπων; μεγάλοι γὰρ οὗτοι ὄντως, καὶ πολλῶν ἱδρώτων καὶ μόχθων δεόμενοι· ἆρα

ἆρα ἐπλησίασαν ἡμῖν καὶ ἡμῶν φύλακες; ἢ ἔτι πόῤῥω ἀφ' ἡμῶν ὑπάρχουσιν; ἐκείνων γὰρ μὴ ἐγγιζόντων πρὸς ἡμᾶς, πᾶς ὁ κόπος ἡμῶν ἀνωφελὴς καὶ ἀνόνητος· οὐ γὰρ ἔχει δύναμιν παῤῥησίας ἡ προσευχὴ ἡμῶν, οὐδὲ πτερὸν καθαρότητος εἰσελθεῖν πρὸς κύριον· εἰ μή γε καὶ ἄγγελοι ἡμῶν προσεγγίσαντες ἡμῖν ταύτην λαβόντες κυρίῳ προσενέγκωσιν. οἷα δὲ πολλάκις καὶ πρὸς ἀλλήλους διηπόρουν, καὶ ἔλεγον· ἆρα ἀδελφοὶ ἀνύομεν; ἆρα τυγχάνομεν τῆς αἰτήσεως; ἆρα δέχεται πάλιν; ἆρα ἀνοίγει; οἱ δὲ ἕτεροι πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο· τίς οἶδεν, ὡς εἶπον οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν οἱ Νινευῖται; μή πως μεταμεληθήσεται κύριος. καὶ κἂν τῆς πολλῆς κολάσεως λυτρώσηται ἡμᾶς, ὅμως ἡμᾶς τὸ ἐφ' ἡμῖν ποιήσωμεν. καὶ ἐὰν ἀνοίξῃ, εὖ καὶ καλῶς· ἐπεὶ, εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς ὁ ἀποκλείσας ἡμῖν δικαίως· πλὴν ἐπιμείνωμεν κρούοντες, ἕως τέλους τῆς ζωῆς ἡμῶν· ἴσως τῇ πολλῇ ἡμῶν ἀναιδείᾳ ἀνοίξει ἡμῖν· διὸ καὶ ἑαυτοὺς διεγείροντες, ἔλεγον· δράμωμεν, ἀδελφοί, δράμωμεν· δρόμου γὰρ χρεία καὶ δρόμου, ἐπειδὴ τῆς καλῆς ἡμῶν συνοδίας ἀπελείφθημεν· δράμωμεν μὴ φειδόμενοι ταύτης τῆς ῥυπαρᾶς καὶ μοχθηρᾶς σαρκὸς ἡμῶν· ἀλλ' ἀποκτείνωμεν αὐτὴν, ὡς ἀπέκτεινεν ἡμᾶς. ὥσπερ καὶ ἐποίουν οἱ μακάριοι ὑπεύθυνοι. ἐν ἐκείνοις ἑωρᾶτο γόνατα ἐπεσκληκότα τῷ πλήθει τῶν μετανοιῶν· οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκτακέντες καὶ ἔσω που εἰς βάθος δεδυκότες. τριχῶν

Num angeli custodes ad nos tandem redierunt? an adhuc procul à nobis absunt? Nam quamdiu illi dedignantur ad nos accedere, omnis conatus & labor noster inanis, & inutilis est nobis: nec enim spes est libertatis, nec vim confidentiæ hâbent preces nostræ, nec castum alarum remigium, quibus euolare possint ad Dominum, nisi angeli nostri nobis iterum familiares has à nobis oblatas Domino repræsentent. Aliàs sæpenumero subdubitantes inter se quærebant. Proficimus aliquid, fratres? potiemúrne voto nostro? Admittitne preces nostras iterum? iterúmne aperit nobis? Ad quæ alij: Quis, inquiút, nouit, vt olim fratres nostri Niniuitæ dicebant, an conuertatur Dominus, & ab immani illa pœna nos liberet? Vt vt sit, nos nostrum faciamus officiú. Et si quidé aperuerit nobis, bene est. Sin aliud visum illi; nihilominus benedictus Dominus Deus, qui meritò nos exclusit. Enimuero [10] perseueremus 10. pulsando vsque ad finé vitæ nostræ, fortasse propter importunitatem, & impudentiam nostram aperiet nobis. Ergo seipsos excitádo dicebant. Curramus, fratres, curramus. Opus est enim cursu & contentissimo cursu, quando sanctá societatem nostrá deseruimus. Curramus, neq; impuro & ærúnoso corpori nostro parcamus, sed mactemus carnem nostrá, quéadmodum illa mactauit animas nostras, quod & faciebát beati illi ad illú carcerem dánati. Erat videre in illis genua, quæ ex assidua geniculationú consuetudine callú obduxerant: oculos exesos & depiles, altósq; in sin* capitis recedétes: genas

habebant ıı saucias, & ardore feruentium lacrimarum adustas: vúltque pallentes & emaciatas facies, nihil à mortuis, si conferres, differentes: pectora plagarum ictibus liuentia, & è crebris pugnorum verberibus cruenta, sanguinis ex pectore reiecta sputa. Vbi illic lectus quieti positus? vbi mundities, & aduersus frigora vestis munimentum? rupta & lacera omnia & inquinata, sordibúsque verminum scarentia. Nihil ad horum patientiam obsessorum à dæmonibus vexatio: nihil mortuorum luctus; nihil in exilio degentium calamitas: nihil supplicium parricidarum: nihil reuera illorum pœnæ, & inflicta tormenta ad voluntariam horum castigationem & carnificinam. Rogo, fratres, nolite putare me vobis fabulas narrare. Rogabant illi sæpè eximium suum moderatorem & iudicem, Pastorem, inquam, & angelum inter homines versantem, & petebant vti collum numellis, & cæteris, manicis brachia constringerentur, pedes lippo & robore reorum ritu includerentur, nec prius inde expedirentur, donec sepulcro inferrentur, imò nec sepulcro se dignabantur. Nequaquam enim, nequaquam reticebo, & hanc verè sanctorum illorum miserandam humilitatem, & humillimam in Deum charitatem ac pœnitudinem. Quando ergo aliqui per mortem ad Dominum erant profecturi, ad inexorabile iudicis tribunal sistendi, tum ex inclytis illis in loco illo pœnitentiæ degentibus ciuibus, quando quis ex illis se in

ἀπεστερημένοι, παρειὰς κεκτημένοι ıı πεπληγμένας, καὶ περιπεφλεγμένας τῇ ζέσει τῶν πολλῶν δακρύων· πρόσωπα καταμεμαρασμένα καὶ ὠχρὰ· μηδὲν ἐν συγκρίσει νεκρῶν διαφέροντα. στήθη ταῖς πληγαῖς ἀλγοῦντα καὶ αἱμάτων πτύελοι ἐκ τῶν ἐν τῷ στήθει πυγμῶν ἐκπεμπόμενοι. ποῦ τὴν ἐκεῖ στρωμνῆς κατάστασις; ποῦ ἐνδύματος καθαρότης ἢ στερεότης; ἀλλὰ διερρηγμένα καὶ ῥυπῶντα, καὶ ὑπὸ τοῦ φθειρὸς ἐπικεκαλυμμένα. τί πρὸς ἐκείνους ἡ τῶν δαιμονώντων κακοπάθεια; τί ἡ τῶν νεκροὺς πενθούντων; τί ἡ τῶν ἐν ἐξορίᾳ διαγόντων; τί ἡ τῶν ἐπὶ φόνοις καταδίκων; οὐδὲν ὄντως ἡ ἐκείνων βάσανος, καὶ τιμωρία ἀκούσιος πρὸς τὴν τούτων ἑκούσιον. καὶ μὴ μύθους τὰ εἰρημένα λογίσησθε ἐρωτῶ, ἀδελφοί. ἐδυσώπουν πολλάκις τὸν κριτὴν τὸν μέγαν ἐκεῖνον, τὸν ποιμένα λέγω, τὸν ἄγγελον ἐν ἀνθρώποις· καὶ παρεκάλουν σίδηρα καὶ κλοιὰ ἐν χερσὶ καὶ τραχήλῳ περιθεῖναι· καὶ τοὺς πόδας ἐν τῷ τῶν παραχόντων κατασφαλισθῆναι ξύλῳ, καὶ μὴ πρότερον ἐκεῖθεν λυθῆναι, ἄχρι λοιπὸν τὸ μνῆμα διαδέξηται, πλὴν οὐδὲ τὸ μνῆμα· οὐ μὴ γάρ, οὐ μὴ κρύψω οὐδὲ ταύτην αὐτῶν τῶν μακαρίων ὄντως ἠλεημένην ταπείνωσιν, καὶ συντετριμμένην πρὸς θεὸν ἀγάπην, καὶ μετάνοιαν. μέλλοντες τοίνυν πρὸς κύριον πορεύεσθαι, καὶ τῷ ἀδεκάστῳ βήματι παρίστασθαι, καλοὶ ἐκεῖνοι τῆς χώρας τῆς μετανοίας πολῖται ὁπηνίκα τις αὐτῶν ἐν τῷ

ιϛ. [ιϛ] παντὶ ἐθεώρει ἑαυτὸν τοῦτο διὰ τοῦ προεστῶτος αἰτῶν ἐδυσώπει μεθ' ὅρκων τῶν μέγαν· τοῦ μὴ καταξιωθῆναι αὐτὸν ἀνθρωπίνης ταφῆς· ἀλλὰ ἀλόγου, ἢ ἐν τῷ ῥείθρῳ τοῦ ποταμοῦ, ἢ ἐν τῷ ἀγρῷ τοῖς θηρίοις παραδοθῆναι· ὅπερ πολλάκις καὶ * ὑπήκουσεν ὁ τῆς διακρίσεως λύχνος, ψαλμῳδίας τε πάσης, καὶ τιμῆς ἐστερημένοις ἐξοδιάζεσθαι κελεύων· οἷον δὲ καὶ τὸ θέαμα φοβερὸν καὶ ἐλεεινὸν τῆς ἐκείνων ἐσχάτης ὥρας· ὁπόταν γὰρ οἱ συγκατάδικοι τὸν προπορευόμενον τελευτᾶν μέλλοντα ᾔσθοντο, ἔτι τοῦ νοὸς ἐρρωμένου περιεκύκλουν τε διψῶντες, τε πενθοῦντες, καὶ ποθοῦντες ἐλεεινοτάτῳ ἤθει καὶ σκυθρωπῷ λόγῳ * τὴν κεφαλὴν σείοντες τὴν ἑαυτῶν, ἠρώτων τὸν ἐκλείποντα· καὶ καιόμενοι τῇ συμπαθείᾳ τῇ πρὸς αὐτὸν ἔλεγον· τί ἐστιν, ἀδελφὲ καὶ συγκατάδικε· πῶς; τί λέγεις; τί ἐλπίζεις; τί ὑπολαμβάνεις; ἤνυσας ἐκ τοῦ [ιζ] κόπου τὸ ζητούμενον, ἢ οὐκ ἴσχυσας; ἤνοιξας, ἢ ὑπεύθυνος ἔτι ὑπάρχεις; ἔφθασας, ἢ οὐκ ἐπέτυχες; ἔλαβές τινα πληροφορίαν, ἢ ἄδηλον ἔχεις τὴν ἐλπίδα; εἴληφας ἐλευθερίαν, ἢ κλονεῖται, καὶ ἀμφιβάλλει ἔτι ὁ λογισμός; ἢ ᾔσθου τινὸς ἐν τῇ καρδίᾳ φωτισμοῦ; ἢ ἐσκοτισμένη ἔτι, καὶ ἠτιμωμένη ὑπάρχει; ἐγένετό τις ἐν σοὶ φωνὴ λέγουσα ἔνδον; ἴδε ὑγιὴς γέγονας· ἤ, ἀφέονταί σου αἱ ἁμαρτίαι· ἤ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε· ἢ ἄρα ἔτι ἐκείνης ἀκούεις τῆς λεγούσης· ἀπο-

ιζ.

* ὑπείσιν στενώσεως.

* τὸ σεῖον τὴν κεφαλήν.

[12] valetudinario depositum videbat, præsidem illum eximium per iusiurandum rogabat, ne se communi hominum sepultura dignaretur, sed more pecudũ, vel in flumen abiiceret, vel feris in agro deuorandum exponeret. Quod horũ antistes, prudentiæ lumen, precibus illorum obsecutus sæpenumero fecit, iussitq; omni exequiarum, & precũ funebrium honore priuatos foras proiici. Sed enim extrema vitæ hora cuipiam imminente, tũ verò quale, & quàm tremendum miserãdúmque spectaculum videres. Nam quando socij pœnitentiæ, aliquẽ præcedere se ad mortẽ sensere, sibi adhuc præsentem & sentientẽ, omnes in orbem circumstabant, sitiq; æstuantes & luctu mœrentes, ardentésq; desiderio miserabili oris habitu, tristíque sermone capita agitãtes, iam deficientẽ summa cõmiseratione prosecuti cogitabant: Quid est, frater & cõmilito noster, quomodo habes? quid dicis? quid tibi spei superest? quid sentis? assecutúsne es quod tanto [13] labore quæsisti? an nondum etiam? Ingressus es portũ salutis, an adhuc fluctuaris animo? attigisti metam, an aberrasti? Concepistine certam veniæ spem, an adhuc in ancipiti salus tua pendet? donatúsne es libertate, an adhuc tumultuantur, & torquent te cogitationes tuæ? Illustratáne mens tua est cælesti lumine, an adhuc confusa tenebris, & ignominia hæret in nócte? accepistine vocem aliquam tibi in corde respondentem: *Ecce sanus factus es:* aut, *remittuntur tibi peccata tua:* aut, *fides tua te saluum fecit:* aut, fortasse illam terribilem adhuc sententiam audis,

12.

13.

Ioan. 14.

Matth. 9.

Marc. 5. & 10.

Luc. 7. & 17. & 18.

Psal. 9. *Conuertantur peccatores in infernum* : & , *Ligate manus & pedes eius* : & , *Tollatur impius, ne videat gloriam Domini.* Quid respondes omnino, frater, dic nobis, obsecramus te, vt & nos sciamus, quæ nos sors expectet. Tuum quippe vitæ tempus iam effluxit, quod in omnem æternitatem non redibit. Ad hæc

Psalm. 65. alij morientium dixere, *Benedictus Dominus qui non amouit orationem meam, & misericordiam suam à me.* Alij verò ite-

Psal. 123. rum ; *Benedictus Dominus qui non dedit nos in captionem dentibus eorum.* Alij autem admodum dolenter respondebant :

Ibid. *Forsitan pertransiuit anima nostra aeriarum potestatum intolerabilem aquam?* Incerti adhuc salutis & anxiè cogitantes, quid in illo tremendo iudicij tribunali futurum esset. Alij verò multo hoc tristius responde-

14. runt, [14] Væ, inquiebant, animæ, quæ voti sui professionem non inuiolatam custodiuit : hac in hora & sola experietur quid illi sit paratum. Hæc ego cùm apud illos coram spectassem & audissem, parum abfuit quin meam negligentiam cum illorum patientiâ & afflictione comparando, desperarem. Nam qualis non erat ipsius loci aspectus habitatio? tota domus obscura & tenebricosa, tota olens & fœtens, tota sordida & squalida. Carcer enim & damnatorum ergastulum, non immeritò appellata est. adeò vt solius loci contemplatio spectatorem ad pœnitentiam & luctum incitaret. Enimuerò quæ aliis

ἀποστραφήτωσαν οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς τὸν ᾅδην. καὶ, δήσατε χεῖρας καὶ πόδας. καὶ, ἀρθήτω ὁ ἀσεβὴς, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν κυρίου. τί λέγεις ἁπλῶς, ἀδελφέ; εἰπὲ ἡμῖν, δυσωπούμεθα, ἵνα καὶ ἡμεῖς γνῶμεν, ἐν ποίοις μέλλομεν ἔσεσθαι· σοῦ γὰρ λοιπὸν ὁ καιρὸς ἐκλείσθη, καὶ ἄλλον οὐχ εὑρήσεις ἔτι εἰς τὸν αἰῶνα. πρὸς ταῦτα, οἱ μὲν τῶν κοιμωμένων, εὐλογητὸς, κύριος ἀπεκρίνοντο, ὃς οὐκ ἀπέστησε τὴν προσευχήν μου, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀπ' ἐμοῦ. οἱ δὲ πάλιν, εὐλογητὸς κύριος, ὃς οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς εἰς θήραν τοῖς ὀδοῦσιν αὐτῶν. οἱ δὲ ἐκεῖνο ἐνωδύνως ἔλεγον· ἄρα διῆλθεν ἡ ψυχὴ ὑμῶν τὸ ὕδωρ τῶν πνευμάτων τοῦ ἀέρος τὸ ἀνυπόστατον; μὴ θαρροῦντες ἀκμὴν, ἀλλὰ ἀποσκοποῦντες τί ἐν τῷ λογοθεσίῳ ἐκείνῳ γίνεται· ἕτεροι δὲ τούτου ἐνωδυνωτέρον τι ἄλλο ἀπεκρίναντο, καὶ ἔλεγον· οὐαὶ [14] ψυχῇ, τῇ μὴ φυλαξάσῃ τὸ ιδ.
ἐπάγγελμα ἄμωμον, ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ καὶ μόνῃ γνώσεται τί αὐτῇ ἡτοίμασται· ἐγὼ δὲ ταῦτα ἑωρακώς τε παρ' ἐκείνοις, καὶ ἀκηκοὼς, μικροῦ δεῖν ἑαυτοῦ ἀπογινώσκων ἔμελλον, ὁρῶν τὴν * ἑαυ- * ἐμαυ
τοῦ ἀδιαφορίαν, καὶ συγκρίνων ταύτην πρὸς τὴν ἐκείνων κακοπάθειαν· οἵα γὰρ ἦν καὶ αὐτὴ ἡ τοῦ τόπου κατάστασις καὶ κατοίκησις; ὅλη σκοτεινὴ, ὅλη δυσώδης, ὅλη ῥυπῶσα, καὶ αὐχμηρά. φυλακὴ γὰρ καὶ καταδίκη εὐλόγως προσωνόμασται· ὡς καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ χώρου θέαν μετανοίας πάσης καὶ πένθους ὑπάρχειν διδάσκαλον· ἀλλὰ τὰ ἑτέροις

δυσχερῆ καὶ ἀπαράδεκτα, τοῖς δὲ ἀρετῆς, καὶ πνευματικοῦ πλούτου ἐκπεπτωκόσι πρότερον καὶ εὐπαράδεκτα τυγχάνουσι. ψυχὴ γὰρ παῤῥησίας προτέρας ἐστερημένη, καὶ ἐλπίδος ἀπαθείας ἐκπεσοῦσα, καὶ σφραγῖδα ἁγνείας διανοίξασα· καὶ πλούτου χαρισμάτων συληθεῖσα, θείας τε παρακλήσεως ἀλλοτριωθεῖσα, καὶ συνταγὴν κυρίου ἀθετήσασα· πυρὸς καλοῦ δακρύων ψυχικῶν ἀποσβεσθεῖσα, καὶ τῇ τούτου μνήμῃ πληττομένη, καὶ ἐνωδυνίως νυσσομένη, οὐ μόνον τοὺς προειρημένους πόνους μετὰ πάσης καταδέξεται προθυμίας, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὴν ἀναιρεῖν εὐσεβῶς δι' ἀσκήσεως ἐπιτηδεύει· εἰ ἄρα καὶ ἔστιν ἐν αὐτῇ ἐγκατάλειμμα σπινθῆρος ἀγάπης, ἢ φόβου κυρίου. οἷοι ὄντως ὑπῆρχον οἱ μακάριοι οὗτοι. ταῦτα γὰρ ἐν
ιε. [15] νῷ ἔχοντες, καὶ ὕψος οὗ ἐκπεπτώκασιν εἰς νοῦν λαμβάνοντες, ἔλεγον. ἐμνήσθημεν ἡμερῶν ἀρχαίων, τοῦ πυρὸς ἐκείνου τῆς ἡμετέρας σπουδῆς. ἄλλοι πρὸς τὸν θεὸν ἐβόων· ποῦ εἰσὶ τὰ ἐλέη σου τὰ ἀρχαῖα, κύριε, ἃ ἔδειξας τῇ ψυχῇ ἡμῶν ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου; μνήσθητι τοῦ ὀνειδισμοῦ καὶ τῶν μόχθων τῶν δούλων
ις. σου· [16] ἕτερος, τίς ἄν με θείη κατὰ μῆνας ἡμερῶν τῶν ἔμπροσθεν, ὧν με ἐφύλαττεν ὁ θεὸς, ὅτε ηὔγει ὁ λύχνος τοῦ φωτὸς αὐτοῦ ὑπὲρ κεφαλῆς τῆς καρδίας μου· πῶς τε τῶν προτέρων αὐτῶν ἐμνημόνευον κατορθωμάτων,

grauia & intolerabilia videntur, hæc iis, qui virtutis & cælestium gratiarum iacturam fecerunt, prona faciliáque sunt, & prompte suscipiuntur. Anima quippe, quæ à priori Dei familiaritate & fiducia repulsa est, & spe beatæ tranquillitatis recuperandæ excidit, signúmque castitatis violauit, & thesauro diuinarum gratiarum spoliata est, cælestique consolatione priuata, pactum Domini rescidit, & ignem præstantem lacrymarum spiritalium extinxit, dum horum omnium memoria percellitur, & ingenti dolore lancinata conuulneratur, non solùm commemoratos suprà labores promptissimè suscipit, sed seipsam religiosis exercitationibus piè mactare conatur. Si tamen vllæ sunt in illa reliquiæ, & scintillæ diuini amoris ac timoris Domini. Tales erant reipsa beati isti. Hæc enim [15] ani- 15.
mo versantes, & altissimum virtutis gradum, ex quo delapsi sunt, apud se reputantes, identidem dicebant, *Memorati sumus dierum antiquorum*, ardentísque illius virtutis nostræ. Alij ad Deum clamitabant, *Vbi sunt misericordiæ tuæ antiquæ, Domine*, quas ostendisti in veritate tua animæ nostræ? *Memor esto opprobrij & laboris seruorum tuorum.* Alius, Psalm.88.
[16] *quis me ponet secundum men-* 16.
ses dierum priorum, quibus custodiebat me Deus, quando splendebat lucerna luminis eius super caput cordis mei. Atque sic priora sanctioris vitæ studia in memoriam reuocabant, Iob.29.

NOTA.

OMNIA Græca exemplaria MSS. habent, νηπίων τεθνηκότων, sed mortui non plorant. Proinde rescripserim pro νηπίων τεθνηκότων, νηπίων τίκτων (vocantur enim νήπια τέκνα) vel θρηνούντων; sed τίκτων magis arridet, cui scriptura, similitudo vocis & syllabarum fauet: accedit, quod νήπιος vox mobilis sit, vt νήπιος παῖς, &c.

& ritu * innocentium paruulo-
rum plorabundi dicebant, Vbi
precum nostrarum munditia? vbi
per hanc cum Deo familiaritas &
fiducia? vbi dulces pro amaris la-
17. crymæ? vbi [17] spes perfectissimæ
castitatis & puræ conscientiæ?
Vbi expectatio beatæ tranquil-
18. litatis? vbi fides erga [18] pastorem?
vbi vis & efficacia precum eius
in nobis? Euanuere, periere hæc
omnia, & tanquam nunquam vi-
sa, & quasi nunquam omnino
fuissent, defecerũt, deleta sunt &
extincta: Atque hæc proloquen-
tes plorantésque optabant, alij à
malo dæmone occupari & tor-
queri; alij Dominũ precabantur,
vti morbo comitiali seu epilepsia
corriperentur: alij occæcari, &
fœdum miserandúmque naturæ
monstrum, portentum ac specta-
culum fieri cupiebãt: alij neruo-
rum stupore percuti, & paralysi
dissolui, dummodo ne futura in-
ferorum supplicia experiri coge-
rentur. Ego verò, amici, nescio
quo pacto lubens volens in illo
luctûs ergastulo detentus, mei
penitus sum oblitus, & attonitus
quasi à potestate mentis præ stu-
pore totus excessi. Sed enim reuo-
canda est, vnde digressa est ora-
tio Cùm ergo in illo carcere ad
trigesimum vsque diem moratus
essem, illis prorsus dissimilis &
minimè ferendus, ad inclytum il-
lud cœnobium & magnum præ-
sulem reuersus sum. qui me in-

καὶ ταῦτα δίκην νηπίων * τεθνηκότων * ἀπωδύροντο, καὶ ἔλεγον, ποῦ ἡ τῆς προσευχῆς καθαρότης; ποῦ ἡ ταύτης παῤῥησία; ποῦ τὸ γλυκὺ ἀντὶ πικροῦ δάκρυον; ποῦ [17] ἐλπὶς τῆς παντελοῦς ἁγνείας καὶ καθάρσεως; ποῦ ἡ προσδοκία τῆς μακαρίας ἀπαθείας; ποῦ ἡ πρὸς τὸν [18] ποιμένα πίστις; ποῦ ἡ τῆς αὐτοῦ προσευχῆς ἐν ἡμῖν * ἐνέργεια; ἀπόλωλε ταῦτα πάντα· καὶ ὥσπερ μὴ φανέντα, ἐκλέλοιπεν· καὶ ὡς μὴ ὑπάρξαντα, ἠφανίσθησαν, καὶ ᾤχετο. ταῦτα μὲν λέγοντες καὶ θρηνοῦντες, ὁ μὲν, δαιμονᾶν ηὔχοντο· ὁ δὲ τῇ ἱερᾷ περιπεσεῖν νόσῳ, ἐδυσώπουν τὸν κύριον· ὁ μὲν τὰς ὄψεις ἀποβάλλειν, καὶ ἐλεεινὸν προκεῖσθαι θέαμα· ὁ δὲ πάρετοι γενέσθαι, καὶ μόνον τῶν ἐκεῖ μοχθηρῶν μὴ πειραθῆναι· ἐγὼ δὲ, ὦ φίλοι, λέληθα ἐμαυτὸν ἐν τῷ ἐκείνῳ ἐμφιλοχωρεῖν πένθει, καὶ ὅλος τῷ νοῒ συνηρπάγην, κατέχειν ἐμαυτὸν μὴ δυνάμενος· ἀλλ' ἐπανακτέον τὸν λόγον. τοίνυν προσμείνας ἐν τῇ φρουρᾷ ἐπὶ ἡμέρας τριάκοντα, ἐπανέρχομαι ὁ ἀνυπομόνητος εἰς τὸ μέγα κοινόβιον πρὸς τὸν μέγαν. ὁ δὲ θαυ-

σάμενός με, ὥσπερ ἠλλοιωμένον ὅλον, καὶ ἐξεστηκότα, ἔγνω ὁ πάνσοφος ἀλλοιώσεως τὸν τρόπον· καί φησι, Τί ἐστι, πάτερ Ἰωάννη; ἑώρακας τοὺς τῶν καμνόντων ἄθλους; ἐγὼ δὲ ἔφην· καὶ ἑώρακα, πάτερ, καὶ τεθαύμακα, καὶ μεμακάρικα ἔγωγε τοὺς πεπτωκότας, καὶ πενθοῦντας, ὑπὲρ τοὺς μὴ πεπτωκότας. καὶ ἑαυτοὺς μὴ πενθοῦντας· ὅτι διὰ πτώσεως ἀνέστησαν ἀνάστασιν ἀκίνδυνον· ὅδε οὕτως ἔχει φησί, καὶ διηγήσατο ἡ ἀψευδὴς αὐτοῦ γλῶττα· ὅτι πρό, φησί, περὶ δέκα χρόνων, εἶχον ὧδε ἀδελφὸν πάνυ σπουδαῖον καὶ ἐργάτην, καὶ τοιοῦτον ὥστε με ὁρῶντα αὐτόν, οὕτως τῷ πνεύματι ζέοντα, τρέμειν ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν τοῦ διαβόλου φθόνον, μή πως τῷ πολλῷ δρόμῳ προσκόψῃ πρὸς λίθον τὸν πόδα· ὅπερ τοῖς ὀξέως βαδίζουσι συμβαίνειν πέφυκεν· ὅπερ καὶ γέγονεν. εἶτα ἀνέρχεται πρός με· ἑσπέρας βαθείας δείκνυσι τὸ τραῦμα γυμνόν· ζητεῖ ἔμπλαστρον, 19 αἰτεῖται καυτῆρα, θορυβεῖται σφοδρῶς. εἶτα ἐπεὶ ἄξιος συμπαθείας ἦν, ὁρᾷ μὴ πάνυ αὐτῷ αὐστηρᾷ τομῇ τὸν ἰατρὸν χρήσασθαι βουλόμενον, ῥίπτων ἑαυτὸν εἰς τὸ ἔδαφος, ἐπιλαμβάνεται τῶν ποδῶν, λούει ἱκανῶς τούτους τοῖς δάκρυσιν· αἰτεῖται καταδίκην ἐν ᾗ ἑώρακας φρουρᾷ· ἀδύνατον ἐβόα μὴ ἐκεῖ με πορευθῆναι. εἶτα βιάζεται διὰ σπλαγχνίαν ἰατρὸν μετενεγκεῖν εἰς ἀποτομίαν,

tuitus, cùm alium prorsus à priore & velut attonitum auocatúmque à sensibus videret, facilè rationem caussámque stuporis, vtpote sapientissimus, assecutus: Quid est, inquit, pater Ioannes? Vidistíne eximiè laborantium certamina? Et vidi, inquam, Pater, & demiratus, beatiores prædicaui eos, qui lapsi sunt, & suas culpas ita defleuerunt, iis qui non peccarunt, & seipsos non deplorant. Per lapsum enim ad vitam nulli amplius periculo subiectam resurrexerunt. Ita est, inquit præsul, & lingua quæ mentiri nescit, exposuit mihi huiuscemodi factum. Ante decem, inquit, annos fuit hîc ex fratrû numero quidam tam pius, solicitus & religiosus athleta, támque ardés spiritu, adeóq. talis, vti cótéplatus ipsum tremerem, ac vehementer inuidiam hostis aduersus illum formidarem, ne præ nimio & præcipiti cursu, *Offenderet ad lapidem pedem suum*, quod iis vsu venire solent, qui contentiùs ambulare solent: quod & huic accidit. Psal. 90. Ergo post casum ad me reuersus, sero vespere vulnus suum nudat, ostendítque, & 19 quærit emplastrum, vstorem & cauterium vehementissimè afflictus poscit. 19. Dein quòd dignus commiseratione videretur, cùm animaduerteret medicum minùs seuera sectione vti velle, humi abiectus pedésque meos cōplexus, largo lacrymarum imbre irrigauit, precatus vti ad carcerem illum quem vidisti damnaretur. clamitabat enim, impossibile est me illuc non proficisci. Vi ergo misericordiam medici ad seueritatem transtulit, vt in se cogeret esse durum,

quod in ægris perrarum & extra omnem vsum & morem videre est. Dicto ergo cirius ad pœnitentes properat, collegáque & socius fit laborum & dolorum. Vulneratus ergo in corde dolore tristitiæ tamquam gladio ex diuino amore, octauo post die migrauit ad Dominum, cùm priùs petiisset vt honore sepulturæ priuaretur. Sed ego illum huc reportari curaui, & vt minimè indignum suis, in patrum conditorio reponi, vt qui post septem [10] seruituris
10. dies octauo in libertatem sit assertus. Et est qui certò cognouit, illum priusquam ab indignis & impuris pedibus meis surgeret, iam tum plena peccatorum venia donatum, Deóque reconciliatum fuisse. Nec id mirum videri debet. Illius enim peccatricis fidem in animo assumserat, eadémque spe & fiducia vilissimos pedes la-
Mat. 9. crymis imbuerat. *Omnia autem possibilia credenti*, inquit Dominus. Vidi ego animas impuras insano quodam amore erga corpora affectas & furentes, quæ tamen per pœnitentiæ occasionem & considerationem amoris, impuri experimentum, eundem amorem & affectum totum in *Dominum transtulerunt, adeóque in diuinum commutarunt*, & omni seruili timore superato, totos se in diui-
* impulerunt. num amorem * demerserunt. Itaque Dominus * sobriæ illi peccatrici non dicit, *quoniam timuit*, sed
* prudenti.
Matth. 9. Luc. 7. *quoniam dilexit multum*. Potuit ergo, nullo negotio, amore amorem pellere. Non ignoro ego, viri eximij, hæc aliis supra fidem, aliis supra spem, visum iri; aliis etiam desperationem allatura quę narrauimus certamina. Atqui

τὸ σπάνιον ἐν νοσοῦσι καὶ παραδοξότατον· καταλαμβάνει θᾶττον τοὺς μετανοοῦντας, γίνεται κοινωνὸς καὶ συναλγός· πληγεὶς οὖν τὴν καρδίαν ὡς ὑπὸ ξίφους τῆς δι' ἀγάπην θεοῦ λύπης, τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἐκδημεῖ πρὸς κύριον, αἰτησάμενος ταφῆς μὴ τυχεῖν. ἐγὼ δὲ αὐτὸν καὶ ἐνταῦθα ἐνήνοχα, καὶ τοῖς πατράσι συντέταφα ὡς ἄξιον· διὸ καὶ μετὰ τὴν ἑβδόμην * δουλικὴν, τῇ ὀγδόῃ λύεται ἐλεύθερος ἡμέρᾳ. ἔστι δέ τις ἐκεῖνο νοοῦς ἐναργῶς, μὴ πρότερον αὐτὸν τῶν ἀπλύτων καὶ ῥυπαρῶν μου ποδῶν ἀναστῆναι, πρὶν θεὸν ἐξευμενίσασθαι· καὶ οὐ θαῦμα· πίστιν γὰρ ἐν καρδίᾳ τῆς πόρνης ἐκείνης ἀναλαβὼν, τοιαύτῃ καὶ αὐτὸς πληροφορίᾳ τοὺς ἐμοὺς ταπεινοὺς πόδας κατέβρεξε· πάντα δὲ δυνατὰ τῷ πιστεύοντι, ὁ κύριος εἴρηκεν. εἶδον ἀκαθάρτους ψυχὰς περὶ ἔρωτας σωμάτων ἐμμανῶς μαινομένας. καὶ δὴ * σκῆψιν * μετανοίας προσλαβοῦσαι, ἐκ πείρας ἔρωτος, τὸν αὐτὸν πρὸς κύριον μετενηνόχασιν ἔρωτα· καὶ πάντα φόβον ὑπερπηδήσασαι, ἀπλήστως εἰς ἀγάπην θεοῦ ἐνεκεντρίσθησαν. διὰ τοῦτο καὶ ὁ κύριος τῇ σώφρονι ἐκείνῃ πόρνῃ οὐ λέγει, ὅτι ἐφοβήθη, ἀλλ' ὅτι ἠγάπησε πολὺ, καὶ ἐδυνήθη ῥᾳδίως ἔρωτι ἔρωτα διακρούσασθαι. οὐκ ἀγνοῶ δὲ ἐγὼ, ὦ θαυμάσιοι, ὅτι τισὶν μὲν ἄπιστα, ἑτέροις δὲ ἀνέλπιστα· ἄλλοις δὲ ἀπόγνωσιν τίκτοντα φαίνονται, ἅπερ διηγησάμην, ἔπαθλα. διὸ περ

κα'. δὲ [κα'] ἀνδρεῖος ἐκ τούτων προσελάβετο κέντρον, καὶ βέλος πυρὸς, καὶ ζῆλον ἐν καρδίᾳ ἀπῆλθε βαστάζων· ὁ τούτου ὑποβεβηκὼς, ἐπέγνω τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, καὶ ταπεινοφροσύνην εὐχερῶς κτησάμενος διὰ τῆς ἑαυτοῦ μέμψεως* τὸν πρῶτον κατέδραμεν, ἀγνοῶ δὲ εἰ καὶ κατέλαβεν. ἀνὴρ δὲ ἀμελὴς μὴ προσψαύσῃ τοῖς εἰρημένοις, μήπως καὶ αὐτὸ ὃ ἐργάζεται, ἀπογνοὺς* σκορπίσει· καὶ γένηται καὶ ἐπ' αὐτῷ τὸ φάσκον λόγιον· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος προθυμίαν, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ· οὐκ ἔστιν ἡμᾶς ἐν τῷ λάκκῳ τῶν ἀνομιῶν πεπτωκότας, καὶ μὴ εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς ταπεινώσεως τῶν μετανοούντων καταδύσαντας, ἐκεῖθεν ἑλκυσθῆναι· [κβ'] ἄλλη ἡ τῶν* μετανοούντων σκυθρωπὴ ταπείνωσις, καὶ ἑτέρα τῶν ἔτι ἁμαρτανόντων τοῦ συνειδότος κατάγνωσις· καὶ ἄλλη ἡ τοῖς τελείοις δι' ἐνεργείας θεοῦ προσγινομένη μακαρία πλουτοταπείνωσις· μὴ* σπεύσωμεν τὴν τρίτην λόγοις εὑρεῖν, μάτην γὰρ* δραμούμεθα· τῆς δὲ δευτέρας σημεῖον, [κγ'] ὑπομονὴ ἀτιμίας παντελής. τυραννεῖ ἡ πρόληψις, καὶ τὸν πενθοῦντα πολλάκις. καὶ οὐ θαῦμα, ὁ περὶ κριμάτων, καὶ πτωμάτων λόγος σκοτεινὸς, καὶ* πάσῃ ψυχῇ ἀκατάληπτος· ποῖα μὲν τὰ δι' ἀμελείας, ποῖα δὲ δι' ἐγκατάλειψιν οἰκονομικήν· ποῖα δὲ δι' ἀποστροφὴν θεοῦ συμβαίνοντα ἡμῖν πτώματα· πλὴν ἐκεῖνό μοί τις διηγήσατο, ὅτι περὶ τὰ κατ' οἰκονομίαν ἡμῖν συμβαίνοντα, ταχεῖαν

(Left margin: * [illegible] — * [illegible] — κβ'. * [illegible] — * [illegible] — * [illegible] Al. [illegible] — κγ'. — * [illegible])

[21] generosus & heroïcus animus stimulum, inde ad virtutem arripuit, igneóq; iaculo diuini amoris saucius, succensus charitate & ardens abiuit. Qui in secundis constitit, quamuis longè illo inferior, agnouit tamen suam ipsius imbecillitatem, & per eam facilè cõparata humilitate per sui ipsius reprehensionem, alterum à tergo secutus, nescio vtrum sit assecutus. At degener & negligens certamini superiorũ ne se misceat, ne id ipsum, quod agit, per desperationem deserat, & in illum quadret illud Christi oraculũ: *Ab non habente* promptum animum & alacritatem, & *quod videtur habere, auferetur ab eo.* Fieri non potest, vt quicunque in lacũ iniquitatũ cecidimus, inde extrahamur, nisi abyssum humilitatis, per pœnitentiã ingressi fuerimus. [22] Alia est mœsta pœnitentiũ humilitas; alia adhuc peccantiũ conscientiæ condemnatio; alia quæ perfectis diuinitus accedit beata, ac copiosa humilitas. Non conemur hanc tertiã verbis assequi, frustra enim laborabimus. secundæ signũ est, perfecta ignominiæ & cõtemtus [23] patiẽtia, quamuis etiã non rarò lugentes adhuc prior viuendi cõsuetudo impellat in ruinam. Nec id demirandum, ratio quippe iudiciorum diuinorum, & lapsuũ in peccãtibus est perobscura, & quæ ab nulla anima comprehendi potest. Incertum est enim quæ sint, quę per negligentiam nostrã peccata cõmittuntur, quæ permissione diuina, & quæ ex auersione Dei perpetrantur. Enimuerò hæc non nemo affirmauit, eos qui ex aliqua numinis permissione peccãt, non diu in peccatis hærere, quod is

(Right margin: Mar. 25. — 22. — 23. — Tertiæ tacetur signũ, quod iam expresserat per damnationem conscientiæ.)

qui nos permisit cadere, non patiatur nos diu à spiritu tristitiæ torqueri. Nos qui cecidimus, ante omnia pugnemus aduersus hunc tristitiæ dęmonem qui tempore, quo precandum est, adstat nobis, & reuocato nobis priore innocentiæ statu, vult vt ab ora-
24. tione (tamquam desperati) desistamus. Nec [24] percellaris etiamsi quotidie labaris, nec resilias à studio piæ exercitationis, sed generose & fortiter persta, & angelus tuus tutelaris reuerebitur tuam patientiam, & constantiam. Dum vulnus recens est & adhuc calet, facilem habet curationem: Vbi tempore inueterauit, & neglectum corruptúmque est, ægerrimè curatur, multóque labore, ferro, pharmaco, igne & cauterio indiget. Enimuero etiam longo tempore in vsum deducta mala, & immedicabilia; à Deo tamen cui
25. nihil impossibile, curari possunt. [25] Ante peccati lapsú improbi dęmones Deum nobis benignum & clementé; post perpetratú peccatú, durum & inexorabilem dicũt. Ne tu credideris ei, qui tibi post grauius peccatum commissum de minutis, & quotidianis suggerit: Vtiná hoc non fecisses; nam hoc vel illud paruum nihil est: nam sępenumero exigua dona ingétem iudicis irá sedauerunt. Qui ex animo cũpit satisfacere pro admissis noxis, is omnem dié quem sine luctu transegit, perditam arbitratur, quamuis alia quæcunque bona in illa fecit. Nemo eorum qui peccata sua lugent, in morte primum securitatem expectet, * est enim id anceps & incertú. Dimitte me per certá spem, vt refrigerer, priusquá hinc salutis incert⁹ abeá.

* Quod enim obscurum, est incertum.

τὴν δὲ ἐξ αὐτῶν ἀποστροφὴν κέκτηνται, οὐ γὰρ συγχωρεῖ ὁ παραδούς· ἐπεὶ πολὺ κρατεῖσθαι ἡμᾶς τῷ τῆς λύπης δαίμονι· οἱ πεσόντες πρὸ πάντων μαχησώμεθα πρὸς αὐτόν. αὐτὸς γὰρ παρὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς ἡμῖν παριστάμενος, καὶ τῆς προτέρας ἡμῶν παῤῥησίας ὑπομιμνήσκων καταργῆσαι ἡμᾶς τῆς εὐχῆς βούλεται. μὴ [24] θαμβηθῇς καθ' ἡμέραν πίπτων· κδ. μηδὲ ἀποπήδα· ἀλλὰ στῆθι ἀνδρείως, καὶ πάντως αἰδεσθήσεταί σου τὴν ὑπομονὴν ὁ φυλάσσων σε ἄγγελος. ὡς νεαρὸν, καὶ ζέον τὸ τραῦμα εὐίατον εἶναι πέφυκε. τὰ γὰρ χρόνια, καὶ ἠμελημένα καὶ κεχερσωμένα δυσίατα, καὶ πολλοῦ τοῦ κόπου, καὶ σιδήρου καὶ ξηρίου, καὶ τοῦ πυρὸς ἐνταῦθα πρὸς ἰατρείαν δεόμενα. πολλὰ τῷ χρόνῳ ἀνίατα, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά. πρὸ μὲν [25] τοῦ πτώματος, φιλάνθρωπον· μετὰ δὲ τὸ πτῶμα ἀπότομον εἶναι θεὸν λέγουσιν οἱ δαίμονες· μὴ πείθου τῷ λέγοντι μετὰ τὸ πτῶμα ἐπὶ τοῖς μικροῖς ἐλαττώμασιν, εἴθε τόδε μὴ ἐποίησας· τοῦτο γὰρ οὐδέν ἐστι. πολλάκις γὰρ μικρὰ δῶρα πολὺν θυμὸν κριτοῦ κατέπαυσαν. ὁ ἐν ἀληθείᾳ εὐθύνας διδοὺς, πᾶσαν ἡμέραν ἐν ᾗ οὐ πενθεῖ, ὡς ἀπολέσας ταύτην λογίζεται. κἂν ὁποῖα ἀγαθὰ πεποίηκεν ἐν αὐτῇ· μηδεὶς τῶν θρηνούντων ἐν ἐξόδῳ τὴν πληροφορίαν ἐκδέξηται. τὸ γὰρ ἄδηλον οὐ βέβαιον. ἄνες μοι διὰ πληροφορίας, ἵνα ἀναψύξω πρὸ τοῦ με ἀπελθεῖν ἐντεῦθεν ἀπληροφόρητον.

ὅπου πνεῦμα κυρίου, ὁ δεσμὸς
κϛ. λέλυται· ὅπου [κϛ] ταπείνωσις ἀνείκαστος, ὁ δεσμὸς λέλυται· οἱ γὰρ τῶν δύο τούτων χωρὶς, μὴ πλανηθῶσι, δέδενται γάρ. οἱ ἐν κόσμῳ καὶ μόνοι τούτων ὑπάρχουσι ξένοι τῶν πληροφοριῶν, καὶ μάλιστα τῆς προτέρας, δι' ἐλεημοσύνης δέ τινες τρέχουσιν ἐν ἐξόδῳ τὸ ἑαυτῶν κέρδος γνωρίζοντες. οὐ γνώσεται ὁ ἑαυτὸν θρηνῶν, θρῆνον, ἢ πταῖσμα ἄλλου, ἢ μέμψιν. ὑπὸ θηρὸς δηχθεὶς κύων, ἐπὶ πλέον ἐθυμώθη κατ' αὐτοῦ, τῷ πόνῳ τῆς πληγῆς πρὸς αὐτὸν ἀσυγχω-
κζ. ρήτως μαινόμενος· [κζ] προσέχωμεν,
κη. μήπως οὐκ ἐκ [κη] καθαρότητος, ἀλλὰ προσκακήσαν ὥσπερ, τοῦ ἐλέγχειν τὸ συνειδὸς ἐπαύσατο. σημεῖον τῆς ἐν πταίσμασι λύσεως, τὸ διὰ παντὸς χρεώστην λογίζεσθαι. οὐδὲν τῶν τοῦ θεοῦ οἰκτιρμῶν ἴσον, ἢ μεῖζον ὑπάρχει· διὸ ὁ ἀπογινώσκων, ἑαυτὸν ἔσφαξε.
κθ. [κθ] σημεῖον μεμεριμνημένης μετανοίας πασῶν τῶν συμβαινουσῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων θλίψεων ἀξίους
πλείονα. ἑαυτὸν λογίζεσθαι· καὶ τούτων πλείω. Μωυσῆς μετὰ τὸ θεὸν ἐν τῷ βάτῳ ἰδέσθαι, πάλιν εἰς Αἴγυπτον, ἤγουν σκοτασμὸν πρὸς τὴν πλινθουργίαν τοῦ νοητοῦ ἴσως Φαραὼ ὑπέστρεψεν· ἀλλὰ πάλιν ἀνέρχεται ἐν τῇ βάτῳ· καὶ οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ὄρει. ὁ νοῶν τὸ θεώρημα, οὐδέποτε ἑαυτοῦ ἀπογινώσκει. πτωχεύει ὁ μέγας Ἰὼβ, ἀλλὰ πάλιν διπλῶς ἐπλού-

Vbi ſpiritus Domini, ibi vinculũ peccatorũ diruptum eſt: vbi ſincera [26] humilitas, ibi nexus omnis eſt exſolutus. 26.
Qui verò ſine his duobus comitibus decedunt, ne ſe fallãt, vincti ſunt. Qui in ſæculo verſantur, hi ſoli hac certa, & plena ſpe ſecuritatéq; pręſertim priore (ſpiritûs Domini) carent, cùm de vita migrant: Per opera tamen miſericordiæ nonnulli cùm ad vitæ finem properãt, ſuum in exitu commodum, & fructum percipiunt. Qui ſeipſum luget, nõ curabit, nec curioſè quæret de luctu, peccato, & reprehẽſione alterius. Canis à fera læſus, atrocius aduerſus eã inſurgit, nam vulneris dolore accẽſus implacabili rabie ſæuit in illam. [27] Caueamus ne conſcientia noſtra deſtiterit nos redarguere, non propter cordis [28] munditiem, ſed noſtram potiùs malitiã. 27.
Argumentum eſt remiſſæ noxæ, ſi te ſemper noxium, & debitorem recognoſcas. Nihil cum miſericordiis Dei comparari poteſt; nihil his maius eſt. proinde qui deſperat, ſui ipſius parricida eſt.
[29] Perfectæ & accuratæ pœnitentię ſignũ eſt, quando quis ſeipſum omnibus malis & afflictionibus, quę accidere ſolent, ſeu ſenſu tangãtur, ſeu inaſpectabiles & ſpirituales ſint, dignum exiſtimat, & his adhuc pluribus. 28.
Moſes cũ Deum in rubo vidiſſet, in Ægyptũ, ſiue ad mundi tenebras, & lateres coquendos ſymbolici illius fortaſſe Pharaonis reuerſus eſt, ſed idẽ ad rubum poſtliminio, imò ad montẽ Dei regreſſus eſt. Qui intelligit quid ſibi hoc viſũ & figura velit, nunquam de ſeipſo deſperabit. Iobus ille inclytus ad vltimã mẽdicitatẽ redactus, ad duplo poſtea

maiores opes quàm ante paupertatem habuerat, peruenit. Apud
30. ignauos & inertes, graues post sacram professionem seu vocationem solent esse casus & lapsus, qui spem beatæ tranquillitatis omnino incidunt, persuadéntq; iis qui peccarunt sat beatos fore, dummodo ex peccati voragine, & fouea emergant & resurgant. Sed enim attende, nulla ratione redeúndum est illa via qua exerrauimus, sed omnino breuiore. Vidi duos simul & eodem modo, & eodem tempore ad Dominum in religione currentes, quorum alter erat senior, & religiosis studiis excellentior; alter discipulus, qui cursu seniorem superauit, & prior ad monumentum humilitatis peruenit. Caueamus omnes & imprimis qui
31. lapsi sunt, ne morbo impij Origenis in animo concepto laboremus: Impura enim Origenis doctrina iis qui voluptatibus capiúntur de proposita Dei clemétiâ admodum grata est, & auidè arripitur. In meditatione mea, imò verò in pœnitentia mea, exardescet ignis precationis, quæ omnem peccati materiam absumit. Sint tibi pœnitentiæ duces, finis, modus, exemplum, imago & figura illi sancti rei, quos suprà in hoc gradu tibi proposui, & nullo per omnem vitam libro indigebis, quoad illuminabit te Christus Dei filius & Deus in resurrectione veræ & perfectæ pœnitentiæ, Amen.

Quintum gradum per pœnitentiam ascendisti, quinq; sensus per eam repurgasti, & pœnam inuito pendendam, suppliciúmque per eam quam ipse sponte suscepisti pœnitentiam euasisti.

πιστεν· ἐν τοῖς ῥαθύμοις, χαλεπὰ τὰ μετὰ τὴν κλῆσιν πτώματα, τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπαθείας ῥαπίσαντα καὶ εἰς μακάριον ἡγεῖσθαι πείθοντα λογιζομένους, κἂν τὴν τοῦ βόθρου ἀνάστασιν. ὅρα, οὐ γὰρ πάντως δι᾽ ἧς ὁδοῦ ἐπλανήθημεν, ἐπιστρεφόμεθα· ἀλλὰ δι᾽ ἑτέρας συντόμου. εἶδον δύο ὁμοτρόπως καὶ ὁμοχρόνως πρὸς κύριον βαδίζοντας· καὶ ὁ μὲν τούτων γηραιὸς ἦν, καὶ προύχων ἐν πόνοις· ὁ δὲ ἄλλος μαθητής, καὶ προέδραμε τάχιον τοῦ γέροντος καὶ ἦλθε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον τῆς ταπεινώσεως. προσέχωμεν πάντες, ἐπὶ πλείω δὲ οἱ πεπτωκότες μὴ νοσῆσαι ἐν καρδίᾳ τὴν τοῦ Ὠριγένους τοῦ ἀθέου νόσον· τὴν γὰρ θεοῦ φιλανθρωπίαν, ἡ μιαρὰ προβαλλομένη, εὐπαράδεκτος ἐν τοῖς φιληδόνοις γίνεται. ἐν τῇ μελέτῃ μου, μᾶλλον δὲ ἐν τῇ μετανοίᾳ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ προσευχῆς καιούσης ὕλην· ὅρος σοι, καὶ τύπος, καὶ ὑπόγραμμος, καὶ εἰκὼν πρὸς μετάνοιαν ἔστωσαν οἱ προμνημονευθέντες ἅγιοι κατάδικοι, καὶ οὐ μὴ δεηθήσῃ βιβλίου ὅλως ἐν τῇ ζωῇ σου πάσῃ, ἕως οὗ ἐπιφαύσῃ σοι ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ θεὸς ἐν τῇ ἀναστάσει τῆς μεμνημένης μετανοίας, Ἀμήν.

Πέμπτον βαθμὸν ἀνῆλθες ὁ μετανοήσας, τὰς γὰρ πέντε αἰσθήσεις ἐκάθηρας δι᾽ αὐτῆς· καὶ τὴν ἀκούσιον τιμωρίαν καὶ κόλασιν δι᾽ αὐτῆς αὐτοπροαιρέτου ἐκφυγών.

ΣΧΟΛΙΑ

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον πέμπτον.

Περὶ μετανοίας ἢ φυλακῆς.

Σχόλιον α'.

α'. Μετάνοιά ἐστιν ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν εἰς τὴν κατὰ φύσιν, καὶ ἐκ τοῦ διαβόλου πρὸς τὸν θεὸν ἐπάνοδος δι' ἀσκήσεως, καὶ πόνου.

Ἄλλο.

Μετάνοιά ἐστι τὸ ἀποστρέψαι ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας· οὐ γὰρ ἔστι μία ἁμαρτία· ἀλλ' ὅλος ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος ἁμαρτία καλεῖται.

Ἄλλο.

Μετάνοιά ἐστι καταλεῖψαι τὰ πρότερα, καὶ λυπεῖσθαι ὑπὲρ αὐτῶν.

Σχόλιον β'.

β'. Ὁ αὐτομέριμνος, καὶ αὐτοκατάκριτος ἐστί; ἐπεὶ οὖν διὰ τὸ αὐτομέριμνος, αὐτοκατάκριτος ἐστί, ἀμέριμνος εἰς ἅπαν χρηματίζει τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων, καὶ ἀκατάκριτος τῷ καλῷ λογισμῷ αὐτοῦ.

Ἄλλο.

Ἀμέριμνος μὲν ὡς μηδενὸς ἐπιγείου φροντίζων· αὐτομέριμνος δέ, ὡς μόνου ἑαυτοῦ μεριμνῶν, καὶ τῆς οἰκείας σωτηρίας.

Σχόλιον Ἰσαὰκ γ'.

γ'. Οὐδὲν ἕτερον * τοῦ ῥίψαι τινὰ ἑαυτὸν ἔμπροσθεν τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ γενέσθαι δεδεμένον εἰς τοὐπίσω τὰς χεῖρας· βούλει μὴ ψυχρανθῆναί σου τὴν θέρμην, καὶ πτωχεῦσαι τῶν δακρύων, ἐν τούτοις * διάσκησον σεαυτόν, καὶ μακάριος εἶ, ὦ ἄνθρωπε, ἐὰν φροντίσῃς τῶν λεγομένων σοι νυκτὸς καὶ ἡμέρας· καὶ μηδὲν ἕτερον μετ' αὐτῶν ζητήσῃς· τότε γὰρ ἀνατελεῖ σοι τὸ φῶς ἔνδοθέν σου, καὶ ἡ δικαιοσύνη σου ταχέως ἐπιλάμψει, καὶ γενήσῃ ὡς παράδεισος ἀνθισμένος, καὶ ὡς πηγὴ ὑδάτων ἀνέλλιπής.

* μεῖζον ἢ κρεῖττον.

Al. διοίκησον.

Σχόλιον δ'.

δ'. Τὴν ψυχὴν πρὸς τὸν νοητὸν ἀποκλίνασαν θάνατον ἐπὶ τὴν ἀΐδιον προσκαλουμένους ζωὴν ὡς πρὸς ἰδίαν.

SCHOLIA AD GRADVM QVINTVM.

De Pœnitentia seu carcere.

Scholion 1.

POENITENTIA est reditus ex statu in quo vixit contra naturam, ad statum qui est secundum naturam, & à diabolo ad Deum beneficio religiosæ disciplinæ & laboris. 1.

Aliud.

Pœnitentia est auerti à peccato. Non enim vnum est peccatum, sed totus vetus homo peccarum appellatur.

Aliud.

Pœnitentia est relinquere priora, & de iisdem dolere.

Scholion 2.

Qui tantùm sua curat, neminem præter se damnat; quoniam ergo qui sua tantùm curat, se ipsum tantùm iudicat & damnar, is qui euras alias omnes abiicit, omnino seculi curis defunctus est, & ob sanctas cogitationes suas indemnatus manet. 2.

Aliud.

Curis omnibus vacare is dicitur, qui nihil eorum, quæ in terris sunt, curat: *αὐτομέριμνος* is est, qui sua tantùm curat, & suæ duntaxat salutis curam habet.

Scholion Isaaci 3.

Nihil melius est quàm se ante Christum crucifixum pronum diu noctúque vinctis post tergum manibus abiicere. Vis calorem (diuini amoris) in te non refrigescere, & fontem lacrymarum non exarescere, exerce te in his (quæ sunt dicta) & beatus es, ô homo, si in his quæ tibi dicuntur, dies & noctes studiose consumpseris, nec præter hęc aliud quæsieris. Tunc enim tibi lux interius orietur, & iustitia tua celeriter effulgebit, & eris tanquam paradisus floridus, & fons perennis aquarum. 3.

Scholion 4.

Animam ad mortem spiritualem vergentem, ad æternam vitam tanquam propriam reuocantes. 4.

Aliud.

Animam enim suam per peccatum mortuam reuocabant ad virtutum vitam quam prius viuebant.

Scholion 5.

5. Stimuli enim conscientiæ vrgent semper, quamuis non ad desperationem adducant; hoc enim dæmonum est studium, vt nunquam sinant mentem respirare, sed semper exedant, ad quod illis sufficere videtur cogitatio quæ se ipsam semper ad vsque finem damnet.

Scholion 6.

6. Cor plenum tristitia, quod præ ægritudine & imbecillitate, publica corporis officia exequi non possit, implet vices omnium operum & laborum corporis.

Aliud.

Actiones corporis sine dolore aut tristitia animi, sunt velut corpus exanime.

Aliud.

Qui plenus est tristitia cordis, & sensibus suis interim solutus, est veluti æger & infirmus ad labores corporis, os tamen liberum & solutum atque aptum ad omnem cibum, qui nocet illi.

Scholion 7.

7. Rudes quidam & tirones indocti sæpe precantur, vt neque cælo dignentur, neque suppliciis inferorum addicantur; alterumque tanquam indigni, alterum, vt misericordiam consequantur, ignari quod ij qui extra regnum cæleste sunt, sint intra locum suppliciorum, cùm inter virtutem & malitiam nihil medij intercedat.

Scholion 8.

8. Animas humilium dixit; per habitum exteriorem corporis subindicat statum mentis. Illud autem quod sequitur, (quæ ipsam sensus expertem saxorum duritiem frangere possint) aut faeinoris magnitudinem ænigmatis seu metaphoræ insolentioris elatione ostendit (quemadmodum enim labentia per terram flumina frigore concreta miris modis sistuntur, ita saxa tanquam sentirent rumpuntur, quæ sunt tanquā paradoxa & inusitata) aut saxea hominum pectora & sensus affectúsve velut sensu carẽtes ad misericordiā * emollire & inflectere possent.

* emolliri & flecti posse.

S. Maximi 9.

9. Mentis impuritas est, primum, falsa rerum cognitione imbutum esse: Deinde, nescire quod generatim norunt omnes,

Ἄλλο.

Διὰ γὰρ τῆς ἁμαρτίας ἀποθανοῦσαν τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν ἀνεκαλοῦντο πρὸς τὴν κατ' ἀρετὴν ζωὴν, ἣν ἔζων τὸ πρότερον.

Σχόλιον ε'.

ε'. * Εἰ γὰρ τοῦ συνειδότος συνεχεῖς ἔλεγχοι, εἰ καὶ μὴ εἰς ἀπόγνωσιν κατάγουσι· τοῦτο γὰρ τῶν δαιμόνων ἐστὶν ἐπιτήδευμα· ἀλλ' οὖν οὐκ ἐῶσι τὴν διάνοιαν ἀναστῆναι, συντρίβοντες, καὶ ἐκπυρώσαντες, ὡς αὐτοκατάκριτον λογισμὸν διαρκεῖν ἕως τέλους. * οἱ vel οἳ.

Σχόλιον ς'.

ς'. Καρδία πεπληρωμένη λύπης ὑπὸ τῆς ἀσθενείας, καὶ ἀδυναμίας ὑπὸ τῶν σωματικῶν πράξεων τῶν φανερῶν, ἀναπληροῖ τὸν τόπον πάντων τῶν σωματικῶν ἔργων.

Ἄλλο.

Πράξεις τοῦ σώματος ἐκτὸς τῆς λύπης τῆς διανοίας, ὥσπερ σῶμα ἄψυχόν ἐστιν.

Ἄλλο.

Ὁ τῇ καρδίᾳ περίλυπος, καὶ ταῖς αἰσθήσεσιν αὐτοῦ λελυμένος, ὥσπερ ἄρρωστός ἐστι πόνων σωματικῶν, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ λελυμένον ἔχων εἰς πᾶν βρῶμα βλάπτον αὐτόν.

Ἀπόκρισις ζ.

ζ'. Τινὲς ἀμύητοι πολλάκις εὔχονται, μήτε τῆς βασιλείας τῆς οὐρανῶν ἀξιωθῆναι, μήτε κολασθῆναι. τὸ μὲν ὡς ἀνάξιοι, τὸ δὲ ὡς ἐλέους τευξόμενοι, ἀγνοοῦντες ὅτι ὁ τῆς βασιλείας ἐκτὸς, ἐντός ἐστι κολάσεως· ἀρετῆς γὰρ καὶ κακίας μέσον οὐδέν.

Σχόλιον η'.

η'. Ψυχὰς ταπεινῶν εἶπε· διὰ τοῦ ἐκτὸς ἤθους τὴν ἐντὸς αἰνίττεται κατάστασιν. τὸ δὲ καὶ αὐτὴν τὴν τῶν λίθων ἀναισθησίαν κατανύξαι δυναμένας, ἢ τὸ ὑπερβάλλον τῆς πράξεως τῇ ὑπεροχῇ δείκνυσι τοῦ αἰνίγματος· ὡς γὰρ πήγνυνται πεζευόμενα ὑπερφυῶς τὰ ὕδατα· οὕτω καὶ πέτραι διαρρήγνυνται αἰσθόμεναι ὥσπερ τὰ παράδοξα, ἢ τὰς λιθώδεις φησὶ, καὶ οἷον ἀναισθήτους διαθέσεις, μαλάξαι καὶ εἰς οἶκτον ἀγαγεῖν δυναμένας.

Σχόλιον τοῦ ἁγίου Μαξίμου θ'.

θ'. Νοός ἐστιν ἀκαθαρσία· πρῶτον μὲν τὸ γνῶσιν ἔχειν ψευδῆ. δεύτερον δὲ τὸ ἀγνοεῖν τι τῶν καθόλου

ὡς πρὸς ἀνθρώπινον νοῦν λέγω· ἀγγέλου γάρ ἐστι, τὸ μηδὲν τῶν ἐπιμέρους ἀγνοεῖν· τρίτον δὲ, τὸ ἐμπαθεῖς ἔχειν λογισμούς· τέταρτον δὲ, τὸ συγκατατίθεσθαι τῇ ἁμαρτίᾳ.

Ἄλλο.

Ψυχῆς ἐστιν ἀκαθαρσία, τὸ μὴ ἐνεργεῖν κατὰ φύσιν. ἐκ τούτου γὰρ τίκτονται τῷ νῷ οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοί· τότε γὰρ ἐνεργεῖ κατὰ φύσιν, ὅταν αἱ παθητικαὶ αὐτῆς δυνάμεις, ὁ θυμὸς λέγω, καὶ ἡ ἐπιθυμία, ἐν τῇ τῶν πραγμάτων, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς νοημάτων προσβολῇ ἀπαθεῖς διαμένωσι.

Ἄλλο.

Ἡ κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτία, σώματός ἐστιν ἀκαθαρσία.

Σχόλιον ι'.

ι. Σημεῖον ὑπομονῆς ἡ τῶν πόνων φιλία, εἰς οὓς θεωρῶν ὁ νοῦς, ἐλπίζει τυχεῖν τῶν ἐπηγγελμένων.

Σχόλιον ια'.

ια. Εἰσὶ τινὰ μὲν τῶν δακρύων καίοντα, καὶ εἰσὶ δάκρυα πιαίνοντα. πάντα οὖν τὰ δάκρυα, τὰ ἐκ τῆς καρδίας κατερχόμενα διὰ τῆς ἁμαρτίας, ταῦτα ξηραίνουσι τὸ σῶμα καὶ καίουσι, καὶ πολλάκις καὶ αὐτὸ τὸ ἡγεμονικὸν, τῆς ἐκ τούτων αἰσθάνεται βλάβης ἐν τῇ ἐξόδῳ αὐτῶν· καὶ πρῶτον μὲν ἐν ταύτῃ τῇ τάξει τῶν δακρύων ἐξ ἀνάγκης ἀπαντᾷ ὁ ἄνθρωπος· καὶ δι' αὐτῶν ἀνοίγεται θύρα αὐτῷ εἰσελθεῖν εἰς τὴν τάξιν τὴν δευτέραν τὴν κρείττονα αὐτῆς, ὅπερ ἐστὶ χαρὰ, ἐν ᾗ δέχεται ὁ ἄνθρωπος τὸ ἔλεος· ταῦτα δὲ εἰσὶ τὰ δάκρυα τὰ προχεόμενα ἐκ τῆς συνέσεως, ἃ καὶ ὡραΐζουσι, καὶ πιαίνουσι τὸ σῶμα, καὶ ἀβιάστως ἀφ' ἑαυτῶν κατέρχονται, καὶ ἡ ὅρασις τοῦ ἀνθρώπου ἀλλοιοῦται· καρδίας γὰρ, φησὶν, εὐφραινομένης, θάλλει πρόσωπον.

Σχόλιον ιβ'.

ιβ. Δύσφραστον καὶ δυσνόητον, τὸ ἐν παντὶ ἐθεώρει, ὃ ὁ πατὴρ ἐνταῦθα τέθηκε, καὶ ἀπορίαν πολλὴν ἐμποιοῦν τοῖς ἀναγινώσκουσιν. οἶμαι δὲ μὴ ἄλλως τοῦτο νοεῖσθαι ἢ οὕτως, ἡνίκα τις αὐτὸν ἐν τῷ παντὶ ἑώρα ἑαυτόν· τουτέστιν, ὁπόταν τις τῶν τελευτώντων ἁγίων καταδίκων ἔβλεπε, πάντας τοὺς λοιποὺς κυκλοῦντας αὐτόν·

de humana mente loquor: Angeli enim etiam omnia singularia pernoscunt: Tertiò, vitiosis cogitationum perturbationibus obnoxium esse: postremò, consentire peccato.

Aliud.

Impuritas animæ est quando non secundum naturam agit & operatur. Ex hoc existunt vitiosæ in mente cogitationes: tunc secundum naturam agit anima, quando inferiores eius facultates & passiones (ira inquam & appetitus seu concupiscentia) in rerum gerendarum & cogitationum ipsarum impetu sine perturbatione persistunt.

Aliud.

Corporis impuritas, est ipsius peccati perpetratio.

Scholion 10.

Argumentum seu signum patientiæ est amor laborum, in quos dum mens respicit, sperat se cœlestia promissa assecuturam. 10.

Scholion 11.

Lacrymarum aliæ vrunt & maciant corpus, aliæ saginant; omnes quæ ex corde per peccatum promanant, exhauriunt & exedunt corpus; neque rarò animus quoque imperator & melior pars hominis ex harum profluxione damnum capit & sentit: & primum quidem in has lacrymas hoc ordine profluentes necessariò incurrit homo, per quas aperitur illi ianua, vt à primis ad secundas transeat multo primis meliores, quod est gaudium quod homini conciliat misericordiam. Hæ lacrymæ proficiscuntur ex intelligentia, quibus efflorescit & pinguescit corpus, & sine vi sponte sua exundant, & aspectum hominis immutant: Corde enim, inquit, exhilarescente, vultus quoque serenatur. 11.

Scholion 12. 12.

Et dictu & cognitu perdifficile est, quid sibi parer velit his verbis quæ hîc posuit * ἐν τῷ παντὶ, in omni; quæ legentibus multam dubitationem adferunt. Existimo autem hoc non aliter intelligendum quàm sic: Quando quis se in communi fratrum videbat, hoc est, quando quis morituriencium sanctorum, qui seipsos dignos inferis iudicarant, omnes reliquos lecto circumfusos

* Nota ego intelligo valetudinarium δοχεῖον, in quo iā vicini morti & depositi collocabātur. hoc enim narratio ipsa ostendit.

& totos de ægro sollicitos interrogaturos de exitu illius futuro: tunc mandabat patri seu præsidi dicere quæ volebat.

Isaaci Interrogatio.

Vnde quis cognoscat se veniam peccatorum impetrasse?

Responsio 13.

13. Quando senserit in anima sua se ex animo perfectè odisse peccata. Et quando in manifestis suis contrario modo quàm erat antè, se gesserit & disposuerit; tunc ita affectus sibi persuadeat, se à Deo suorum delictorum veniam impetrasse conscientiâ testante, quam in se ipso habet; vt sacrum Apostoli oraculum docet: *Conscientia bona ipsa sibi testis est.*

Scholion Isaiæ Abbatis 14.

14. Quare væ? Quia eiusmodi homo nullam potest partem quietis capere qui in statu pœnitentiæ versatur, cùm aut corpore in luxuriam prolapsus sit, aut aliquid furatus sit, aut in alio aliquo peccato offenderit, aut improbo oculo cum malo affectu corpus alterius contemplatus sit, aut furtim & clam aliquid gustarit, interim circumspiciendo, an ab aliquo videretur, aut in melotarium (vestē ex ouilla pelle confectam) ab altero depositum curiosè inquisierit, quid habeat. Qui talia agit, Christum Iesum contumelia afficit.

Eiusdem de eodem.

Qui multa & magna prodigia facit, ægros curat, & omni scientia pollet, mortuos in vitam reuocat, & olim in peccatum prolapsus est, frui pace animi non potest, quia in statu pœnitentiæ est, quatenus in peccata prolapsus est. Quòd si etiam multis se laboribus fatiget, & viderit interim quempiam omni genere peccatorum inquinatum, siue negligentem, & illum contempserit, frustrà est, nec sua pœnitentia hilum proficit, quod iudicando membrum Christi abiecerit, & non ipsi Deo iudici iudicium permiserit.

15. *Scholion* 15.

16. Hi sunt, qui lateres supra lapides ædificarunt sine cæmento. siue qui ex virtutibus in vitia prolapsi sunt.

Scholion 16.

Quis me ponat, inquit, siue deducat in orbē dierum illorū, in quib. me Deus custodiuit, quādo mandata eius custodiebā,

Quis mihi tribuat, vt sim secundum menses pristinos, &c. apud Iob 19.v.2.

καὶ ὅλους τῆς φροντίδος ἐκείνου γενομένους, ὡς μέλλοντας ἐρωτᾷν περὶ τῆς ἐξόδου αὐτοῦ, τότε ἐπέσκηπτε τῷ πατρὶ εἰπεῖν ἃ ἐβούλετο.

Σχόλιον Ἰσαὰκ ἐρώτησις.

Πότε τις γνώσεται ὅτι ἔτυχε τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν;

Ἀπόκρισις ιγ'.

Ἡνίκα ἂν αἰσθηθῇ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, ὅτι τελείως αὐτὰς μεμίσηκεν ἐκ καρδίας· καὶ ὅταν ἐν τοῖς φανεροῖς αὐτοῦ ἐναντίως ἢ πρὶν ᾖ, διοικεῖ ἑαυτόν· ὁ τοιοῦτος πέπεισται, ὅτι τετύχηκε τῶν παραπτωμάτων συγχωρήσεως παρὰ Θεοῦ ἐκ τῆς μαρτυρίας τῆς συνειδήσεως· ἣν ἐν ἑαυτῷ κέκτηται, κατὰ τὸ φάσκον λόγιον τοῦ Ἀποστόλου· συνείδησις ἀκατάκριτος αὐτὴ ἑαυτῆς μάρτυς. ιγ'.

Σχόλιον Ἡσαΐου ιδ'.

Διὰ τί οὐαί; διότι οὐ δύναται ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος ἀμεριμνῆσαι ὑπὸ μετανοίας ὤν, ἢ πεσὼν τῷ σώματι, ἢ κλέψας, ἢ ἔν τινι πταίσας τῶν λοιπῶν ἁμαρτιῶν, ἢ τῷ ὀφθαλμῷ σῶμα ἐμπαθῶς θεασάμενος, ἢ καὶ μέχρι τοῦ γεύσασθαί τινος λάθρα περιβλεπόμενος τοῦ μὴ ὀφθῆναι ὑπό τινος· ἢ ἑτέρου θέντος τὸ μηλωτάριον αὐτοῦ περιεργασάμενος, τί ἔχει· ὁ γὰρ ταῦτα ποιῶν τὸν Ἰησοῦν ὑβρίζει. ιδ'.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ αὐτό.

Ἐὰν ἄνθρωπος δυνάμεις ποιῇ πολλὰς καὶ μεγάλας, καὶ ἰᾶται, καὶ ἔχει πᾶσαν γνῶσιν, καὶ ἀναστήσῃ νεκρούς, ἐφ' ὅσον ἔπεσεν εἰς ἁμαρτίαν, οὐ δύναται ἀμεριμνῆσαι, ὅτι ὑπὸ μετανοίας ἐστίν. Εἰ δὲ καὶ ἐν πολλοῖς κόποις, καὶ ἴδῃ τινὰ ἐν πάσῃ ἁμαρτίᾳ ἢ ἀμελείᾳ ὄντα, καὶ ἐξουδενώσῃ αὐτόν, εἰς μάτην ἐστὶ πᾶσα ἡ μετάνοια αὐτοῦ, ὅτι ἀπέρριψε μέλος Χριστοῦ κρίνων αὐτό, καὶ μὴ ἐάσας τὸ κρίμα τῷ κριτῇ Θεῷ.

Σχόλιον ιε'.

Οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπάνω λίθων πλίνθους οἰκοδομήσαντες, ἤγουν οἱ ἐκ τῶν ἀρετῶν πρὸς τὰ πάθη πεπτωκότες. ιε'.

Σχόλιον ιϛ'.

Τίς με θήσει, φησί, καὶ κατάξει εἰς τὴν περίοδον τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ἐν αἷς με ὁ Θεὸς ἐφύλαττεν, ὅτε τὰς αὐτοῦ ἐντολὰς ἐτήρουν, ιϛ'.

καὶ τὸν νοῦν τῆς ἐμῆς ψυχῆς ἐφώτιζεν.

Σχόλιον ιζ.

Ῥυθμήσωμεν ἑαυτοὺς τοῖς κανόσι τῆς εὐσεβείας, ἵνα μὴ εἰς πάθη παρασπασθέντες ἐκπέσωμεν τῆς ἐλπίδος.

Σχόλιον ιη.

Οἱ ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν ποιμένα πίστεως, καὶ ἀγάπης, καὶ τοῦ αὐτοῦ θελήματος τὰς ἀρετὰς κτησάμενοι· οὗτοι εἰσὶν οἱ ἐπάνω γῆς στύλους ἑδραιώσαντες τοῦ ταπεινοῦ αὐτῶν φρονήματος.

Σχόλιον ιθ.

Ὅταν ἄνθρωπος μνημονεύσῃ τῶν προτέρων αὐτοῦ ἁμαρτιῶν, καὶ κολάσῃ ἑαυτὸν, τότε καὶ ὁ θεὸς φροντίδα ποιεῖται ἀναπαῦσαι αὐτόν· διότι χαίρει ὁ θεὸς, ὅτι ἑκουσίως ἐπιτίμιον δέδωκεν αὐτὸς διὰ τὴν παράβασιν τῆς ὁδοῦ τοῦ θεοῦ· ὅπερ σημεῖόν ἐστι τῆς ὁδοῦ τῆς μετανοίας, καὶ ὅσον αὐτὸς πολλὰ βιάσεται τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, τοσοῦτον πληθύνεται ἐκ τοῦ θεοῦ ἡ τιμὴ αὐτοῦ.

Σχόλιον κ.

Ἑβδόμη, ἡ παροῦσα ζωὴ, δουλικὴ δὲ, ὡς τῇ φθορᾷ δουλευούσης τῆς κτίσεως· ὀγδόη ὁ μέλλων αἰὼν, καθ' ὃν τῆς ἐν φθορᾷ δουλείας ἐλευθερούμεθα.

Ἄλλο.

Ἑβδόμην δουλικὴν τὴν παροῦσαν λέγει ζωὴν, ἐλευθέραν δὲ τὴν μέλλουσαν· διὰ τῶν ἑπτὰ γὰρ ἡμερῶν τοῦ παρόντος βίου, τῶν ἐν αὐτῷ συμβαινόντων σφαλμάτων τὴν δουλοπρέπειαν ἐκτιναξάμενος, τῇ ὀγδόῃ πρὸς ζωὴν ἐλευθέραν μετῆλθεν.

Σχόλιον κα.

Αὕτη ἐστὶν ἡ ἀνδρία, τὸ ἀνταγωνίσασθαι τὸν ἄνθρωπον ταῖς προτέραις αὐτοῦ ἁμαρτίαις, ὑπὲρ ὧν καὶ παρακαλεῖ συγχωρηθῆναι, μὴ πάλιν πεισθῆναι αὐταῖς, εἴτε ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, εἴτε ἐν πράξεσι, εἴτε ἐν αἰσθήσεσι.

Ἄλλο.

Ἀνδρία καρδίας βοήθειά ἐστι τῇ ψυχῇ μετὰ θεὸν, ὥσπερ ἡ ἀκηδία βοήθειά ἐστι τῆς κακίας.

Ἄλλο.

Ἀγάπη ἡ εἰς θεὸν, ἐκδιώκει τὴν ἀμέλειαν· ἡ δὲ ἀφοβία, ἐγείρει αὐτήν.

& quando mentem animæ meæ illustrabat.

Scholion 17.

Exigamus vitam nostram ad leges pietatis, ne in vitia transuersim acti spe excidamus. 17.

Scholion 18.

Qui ex fiducia erga religiosum pastorem suum & charitate, & ipsius voluntate virtutes sibi pepererunt, hi sunt qui supra solidam terram columnas, & modestiam animi collocarunt. 18.

Scholion 19.

Quando homo omnia peccata sua priora in memoriam reuocat, & ipse seipsum castigat & punit; tunc Deus curam illius gerit, & ipsius conscientiam pacatam reddit. Gaudet enim voluntarij peccatoris pœna, quando dolet, quod à Dei via recesserit, limitésque legum transilierit. Quod signum est transitus ad pœnitentiam: & quanto magis animam afflixerit suam, tanto honor illi amplior accedit & augetur à Deo. 19.

Scholion 20.

Septem hebdomadis dies, præsentis vitæ statum significant, seruilem nempe, quod condita natura seruiat, & subiecta sit corruptioni: Octaua dies futurum seculum respicit, quo ab seruitutis corruptione liberabimur. 20.

Aliud.

Septem dies seruiles, præsentem vitam appellat, liberam autem quæ sequitur futura (octaua inquam) qui enim per septem dierum præsentis vitæ, peccatorum nempe, quæ in illa accidere solent, seruitutem debitam excussit, octaua ad liberratem vitæ transit.

Scholion 21.

Hæc est fortitudo vt homo luctetur aduersus priora peccata, pro quibus supplex rogat Deum, vt illa sibi ignoscat, totis viribus precatus ne deinceps illis consentiat siue in corde, siue cogitatione, siue actione seu opere, siue vllo sensu. 21.

Aliud.

Fortitudo cordis, est subsidium animæ secundum Deum, quemadmodum pigritia fomentum est malitiæ.

Aliud.

Charitas ergà Deum, expellit negligentiam; securitas autem quæ caret timore excitat & fouet illam.

Scholion Isaaci 22.

22. Est humilitas ex Deo, & est qui se humiliat propter timorem Dei, & est humilitas quæ nascitur ex desiderio Dei. Illum qui propter timorem Dei se humiliat, sequitur quædam membrorum moderatio, cum grata sensuum compositione & temperamento, & cor contritum omni tempore. Qui autem ex desiderio & gaudio se submittit & abiicit, multam assequitur simplicitatem & cordis augmentum & libertatem.

Scholion 23.

23. Humilitatis studium est, vt si quis nos execretur & persequatur, animo perinde affecti simus, vt canes qui pulsi recedunt, vocati veniunt, reputantes in corde nostro indignos nos esse, qui cum hominibus viuamus.

Scholion 24.

24. Attende, religiose, & vigila aductus spiritum qui homini molestias & tristitiam ingerit: multæ enim sunt insidiæ illius, quoad virtutem tuam & vim infringat: nam tristitia quæ à Deo prouenit, gaudium parit, dum homo videt se stare in tutela seu voluntate Dei: qui autem tibi dicit: Quo refugies (miser) pœnitentia tua nulla est: hic insidias & odium exercet, quoad hominem à continentia auertat: tristitia autem sancta non imponit homini, sed dicit illi, ne formides, redi modò; nouit enim quòd Deus potens est, & confirmat eum. Vis seu virtus eorum qui virtutes sectari & assequi volunt, hæc est, vt si, quando ceciderint, non abiiciant animum, sed iterum ad salutis curam redeant.

Aliud.

Est tristitia perutilis: & tristitia quæ corrumpit hominem. Tristitiæ vtilis officium est sua propria peccata plangere, itémque alterius ignorantiam, & eâ etiam de causa ne proposito (seu gratia diuina) excidat, sed perfectissimam bonitatem assequatur. Seculares cùm non laudantur, tristitia afficiuntur; vel enim alienorum appetitione cruciantur, vel paupertate torquentur, vel locupletati, insania efferantur.

Scholion 25.

25. In hoc diabolus hostis & vltor dicitur, cùm sit inimicus virtutis, posteaquam illa ab aliquo amissa est, vindex & vltor est.

Σχόλιον Ἰσαὰκ κβ΄.

Ἐστὶ ταπείνωσις ἐκ θεοῦ, καὶ ἔστιν ὁ διὰ τὸν φόβον τοῦ θεοῦ ταπεινούμενος· καὶ ἔστι ταπείνωσις ἐκ τοῦ πόθου τοῦ θεοῦ· καὶ ἐκείνῳ μὲν τῷ διὰ τὸν φόβον τοῦ θεοῦ ταπεινουμένῳ ἀκολουθεῖ ἐπιείκεια τῶν μελῶν μετ' εὐτάκτων αἰσθήσεων, καὶ καρδία συντετριμμένη ἐν παντὶ καιρῷ· τῷ δὲ διὰ τὸ χαρᾶς ταπεινουμένῳ, ἀκολουθεῖ ἁπλότης πολλή, καὶ καρδία αὐξανομένη καὶ ἀκράτητος. κβ΄.

Σχόλιον κγ΄.

Ἔργον ταπεινώσεώς ἐστιν, ἵνα ἐάν τις ἡμᾶς βδελύσσηται, ἢ διώκῃ, ἔχωμεν φρόνημα ἴσον κυνός, ὃς ὅταν διώκηται, ἀναχωρεῖ· ὅταν δὲ καλεῖται, ἔρχεται, ἔχοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὅτι οὐκ ἐσμὲν ἄξιοι μετ' αὐτῶν εἶναι. κγ΄.

Σχόλιον κδ΄.

Νῆφε, ἀδελφέ, πρὸς τὸ πνεῦμα τὸ φέρον λύπην ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, πολλὰ γὰρ τὰ θηρεύματα αὐτοῦ, ἕως οὗ ἀδυνάμου σε ποιήσῃ. ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη, χαρά ἐστιν, ἐν τῷ ὁρᾶσθαι σεαυτὸν ἱστάμενον ἐν τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ. ὁ δὲ λέγων σοι· ποῦ ἔχεις φυγεῖν, μετάνοιαν οὐκ ἔχεις· οὗτος τῆς ἔχθρας ἐστίν, ἕως οὗ ποιήσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπολέσαι τὴν ἐγκράτειαν· ἡ δὲ κατὰ θεὸν λύπη, οὐκ ἐπιτίθεται τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ, μὴ φοβοῦ· δεῦρο πάλιν, οἶδε γὰρ ὅτι ὁ θεὸς δυνατός ἐστι, καὶ ἐνδυναμοῖ αὐτόν· δύναμις τῶν θελόντων κτήσασθαι τὰς ἀρετὰς αὕτη ἐστίν, ἵνα ἐὰν πέσωσι, μὴ μικροψυχήσωσιν, ἀλλὰ πάλιν φροντίσωσιν. κδ΄.

Ἄλλο.

Ἐστὶ λύπη ἐπωφελής· καὶ ἐστὶ λύπη φθοροποιός· τῆς μὲν οὖν χρησίμης λύπης, τὸ μὲν ἐστι περὶ τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων στένειν. τὸ δέ, καὶ περὶ τῆς τοῦ πλησίον ἀγνωσίας, τὸ δὲ πρὸς τὸ μὴ ἐκπεσεῖν τῆς προθέσεως· τὸ δ' ἵνα τῆς τελειοτάτης ἐφάψηται ἀγαθότητος· οἱ δὲ κοσμικοὶ μὴ δοξαζόμενοι λυποῦνται, τῶν ἀλλοτρίων ὀρεγόμενοι τήκονται· πενόμενοι δυσφοροῦσι, πλουτοῦντες ἐκμαίνονται.

Σχόλιον κε΄.

Ἐν τούτῳ ὁ διάβολος ἐχθρὸς καὶ ἐκδικητὴς λέγεται· τῆς γὰρ ἀρετῆς ἐχθρὸς ὤν, μετὰ τὸ αὐτῆς ἐκπέσωσιν, ὡς ἐκδικῶν φαίνεται. κε΄.

Σχόλιον κϛ'.

κϛ'. Διὰ τῆς ταπεινώσεως πᾶσιν ἀγαθοῖς ἐπισέρχεται, ἐν οἷς καὶ ἡ συμπάθεια, δι' ἧς καὶ ἡ πληροφορία τῆς συγχωρήσεως.

Σχόλιον Ἡσαΐου κζ'.

κζ'. Ἐὰν ἴδῃς εὐχόμενος ἑαυτὸν μηδὲν τὸ σύνολον τῆς κακίας κατηγοροῦντά σε, ἄρα ὄντως ἐλεύθερος εἶ, καὶ εἰσῆλθες ὄντως εἰς τὴν ἁγίαν κατάπαυσιν αὐτοῦ, κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ.

Θαλασσίου κη'.

κη'. Συνείδησιν καθαρὰν πόνοι ποιοῦσιν ἀσκήσεως· οἷον νηστεία, ἀγρυπνία, ὑπομονή, μακροθυμία.

Ἄλλο.

Ὥσπερ δι' ἔργων καὶ λόγων φανεροῦται ἔννοια· οὕτω διὰ τῶν ἐνεργημάτων τῶν καρδιακῶν ἡ μετάνοια ἀνταπόδοσις.

Σχόλιον Μάρκου κθ'.

κθ'. Τὸ τῆς μετανοίας ἔργον ἐν τρισὶ ταύταις ἀρεταῖς ἐξυφαίνεται, ἐν τῷ λογισμοὺς καθαρεῖν, καὶ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι, καὶ τὰς ἐπερχομένας θλίψεις ὑποφέρειν, ἅπερ οὐ μόνον φανερῶς, ἀλλὰ καὶ νοερῶς ἐργασίαν ὀφείλει ἔχειν, ὥστε τοὺς ἐγχρονίζοντας ἀπαθεῖς καταστῆσαι, ἐπεὶ ἄνευ τῶν προειρημένων τριῶν ἀρετῶν οὐ δύναται τελειωθῆναι τὸ τῆς μετανοίας ἔργον.

Σχόλιον λ'.

λ'. Ἐν τοῖς ῥαθύμοις εἰπὼν ὁ πατὴρ· διεχώρισε τοὺς ὀκνηροὺς καὶ προθύμους· καὶ τοῦτο φανερόν· εἰκὸς γὰρ αὐτοὺς ῥαθύμους ὄντας δύσκολον ἡγεῖσθαι τὴν ἀνάκλησιν, ἐάν τινι περιπέσωσι πτώματι· τῇ γὰρ οἰκείᾳ ῥαθυμίᾳ πιεζόμενοι, ἀπογινώσκουσι τῆς ἀπαθείας, διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι ἑαυτοὺς πλεονεκτέροις ἐκδοῦναι πόνοις· διὰ τοῦτο καὶ κρεῖττον ἡγοῦνται, τὸ κἂν τοῦ παρόντος πταίσματος ἀπαλλαγῆναι κακῶς νοσοῦντες· οἱ γάρ τοι σπουδαῖοι μυριάκις εἰ πέσοιεν, οὐδέπω τῆς τελειότητος ἀπογινώσκουσιν· ἀλλὰ προθύμως ὅτι πρὸς αὐτὴν ἐλαύνουσι.

Ἀριστοτέλους.

Πᾶσα συμφορὰ κούφη, ἀνδρὶ μὴ κούφῳ.

Σχόλιον λα'.

λα'. Ἐκεῖνος ἐπιχρόνιόν τισι τῶν ἁμαρτωλῶν κόλασιν ἐπιτιθέμενος, ὥστε καθαρθῆναι τὸν ἐκ τῆς ἁμαρτίας ῥύπον τῷ πυρὶ τῶν κολάσεων· μετὰ τοῦτο τῇ τῶν οὐρανῶν ἀποκαθίστησι βασιλείᾳ σὺν

Scholion 26.

Per humilitatem (religiosus) omnia bona consequitur, inter quæ & commiserationem, per quam & ipse certus redditur veniæ impetrandæ. 26.

Scholion 27. Isaiæ abbatis.

Quando inter preces animaduerteris te nullius peccati ab conscientia accusari, tunc in veram libertatem assertus es, & reuera in sanctam quietem Dei ingressus es ex voluntate ipsius. 27.

Thalasfy 28.

Conscientiam mundam disciplinæ religiosæ labores efficiunt, quales sunt ieiunium, vigiliæ, patientia, longanimitas. 28.

Aliud.

Quemadmodum per facta & verba proditur cogitatio, ita per effectus cordis, quasi pro compensatione pœnitentia.

Marci 29.

Pœnitentiæ opus his tribus contexitur virtutibus: repurgatione cogitationum, assidua precatione, & afflictionum tolerantia, quæ non solùm externam, sed etiam internam mentis actionem desiderant; vt qui in his perseuerant ab omnibus malarum affectionum perturbationibus liberentur: nam sine his tribus dictis virtutibus opus pœnitentiæ perfici non potest. 29

Scholion 30.

Quando dixit pater ἐν τοῖς ῥαθύμοις hoc est in ignauis, distinxit & seiunxit impigros & promtos. Et cur hoc, manifestum est; pronum enim est credere, cùm ignaui sint, difficilem illorum esse reuocationem seu emendationem, sicubi in peccatum prolapsi fuerint: sua enim socordia depressi desperant illam animi tranquillitatem ab omnibus affectuum perturbationibus remotam, quod se ipsos nolint paullo maioribus laboribus exponere; melius rati à præsenti duntaxat delicto liberari, malo sanè morbo laborantes. Impigri verò & exercitati illi etiam si millies ceciderint, nunquam de perfectione assequenda desperant; sed quam possunt promtissimè ad illam enituntur. 30.

Aristotelis.

Omnis calamitas leuis est viro non leui.

Scholion 31.

Origenis impij morbum.] Ille diuturnam quibusdam delinquentibus pœnam præscribebat, vt sordes peccati, igne suppliciorum expiarent: tum deinde hos in cœlo cum iustis collo- 31.

cabat, Deique clementiam malè prætexebat his patronam.

Scholion.

Ignis in humidis lignis non ardet, & cœlestis calor in corde, quod amat quietem seu otium, non exardescit.

τοῖς δικαίοις καὶ τούτοις, κακῶς προβαλλόμενος τὴν τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίαν συνήγορον.

Σχόλιον.

Πῦρ ἐν ὑγροῖς ξύλοις οὐχ ἅπτεται· καὶ ἡ θεία θερμασία ἐν ἀγαπώσῃ καρδίᾳ τὴν ἀνάπαυσιν οὐκ ἐξάπτεται.

GRADVS VI.

De memoria mortis.

1. OMNE verbum præcedit cogitatio. Mortis verò & delictorum recordatio ducunt hominem in lacrimas & luctum. proinde iusto ordine hæc in hoc libro sunt collocata. Mortis memoria, quotidiana mors est: extremi verò exitûs recordatio, assiduus est gemitus. Metus mortis à natura proficiscitur ex inobedientia natus. Tremor autem mortis, argumentum est animi per pœnitentiam non expiati. Expauescit Christus mortem, non tremiscit, vt duarum in se naturarum proprias affectiones demonstraret. Quemadmodum ex omni genere ciborum panis est maximè necessarius, ita ex omnibus actionibus meditatio
2. mortis. Mortis[a] recordatio in iis quidem, qui in communi fratrum versantur, parit labores & pias exercitationes, imò verò contemtûs desiderium & dulcedinem: Qui verò extra turbas (in solitudinem) degunt iis adfert curarum omnium neglectum, & suggerit perpetuas preces, mentisque custodiam. Quæ virtutes huius genitrices sunt & filiæ: sicut stannum si cum argento componatur, facilè ab illo secernitur, quantumuis aliàs illi simile videatur,

ΛΟΓΟΣ ϛʹ.

Περὶ μνήμης θανάτου.

Πάντος λόγου προηγεῖται ἔννοια· μνήμη δὲ θανάτου καὶ πταισμάτων προηγεῖται κλαυθμοῦ καὶ πένθους· διὸ κατὰ τὴν οἰκείαν τάξιν καὶ ἐν τῷ λόγῳ τέθειται. μνήμη θανάτου ἐστὶ καθημερινὸς θάνατος. μνήμη δὲ ἐξόδου κάθωρος στεναγμός. δειλία μὲν θανάτου ἐστὶν ἰδίωμα φύσεως ἐκ παρακοῆς προσγινόμενον. τρόμος δὲ θανάτου ἐστὶν ἀμετανοήτων πταισμάτων τεκμήριον· δειλιᾷ Χριστὸς θάνατον, οὐ τρέμει, ἵνα τῶν δύο φύσεων τὰ ἰδιώματα σαφῶς ἐμφανίσῃ. ὡς πασῶν τροφῶν ὁ ἄρτος ἀναγκαιότερος, οὕτως πασῶν ἐργασιῶν ἡ
β. τοῦ θανάτου ἔννοια· μνήμη[a] θανάτου γεννᾷ ἐν μὲν τοῖς ἐν μέσῳ πόνοις, καὶ ἀδολεσχίας· μᾶλλον δὲ ἀτιμίας ἡδύτητα· παρὰ δὲ τοῖς ἐκτὸς θορύβου φροντίδων ἀπόθεσιν καὶ εὐχὴν διηνεκῆ, καὶ νοὸς φυλακήν. αἱ αὐταὶ δὲ αὐτῆς καὶ μητέρες καὶ θυγατέρες καθεστήκασιν. ὡς φανερὸς ὁ κασσίτερος παρὰ τὸν ἄργυρον· κἂν τὴν θεωρίαν ἔοικεν,

οὕτως παρὰ τοῖς διακριτικοῖς φανερὰ καὶ δήλη ἡ φυσική, καὶ ἡ παρὰ φύσιν δειλία τῆς ἐξόδου. τοῦτο ἀληθὲς τεκμήριον τὸ ἐν αἰσθήσει καρδίας μνημονευόντων τοῦ θανάτου, ἡ πρὸς πᾶσαν τὴν κτίσιν ἑκούσιος ἀπροσπάθεια, καὶ τοῦ ἰδίου θελήματος παντελὴς ἐγκατάλειψις· δόκιμος μὲν, ὁ τοῦτον καθ' ἡμέραν πάντως προσδεχόμενος. ἅγιος δὲ, ὁ τοῦτον καθ' ὥραν ἐφιέμενος. οὐ πᾶσα ἐπιθυμία θανάτου ἀγαθή. εἰσὶ γὰρ οἱ διηνεκῶς βίᾳ ἕξεως πταίοντες, καὶ τοῦτον αἰτούμενοι μετὰ ταπεινώσεως. καί εἰσιν * οἱ μετανοῆσαι μὴ βουλόμενοι, καὶ τὸν θάνατον ἐξ ἀπογνώσεως προσκαλούμενοι. καί εἰσιν * τὸ ἐξ οἰήσεως ἀπαθεῖς ἑαυτοὺς ἔχοντες, καὶ τοῦτον μὴ δειλαινόμενοι· καί εἰσιν, εἴπερ καὶ νῦν ἄρα εἰσὶν, τὸ δι' ἐνεργείας πνεύματος ἁγίου τὴν ἐκδημίαν ἐπιζητοῦντες τὴν ἑαυτῶν. ζητοῦσί τινες καὶ διαποροῦσι, τίνος ἕνεκεν οὕτως εὐεργετούσης ἡμᾶς τῆς τοῦ θανάτου μνήμης, τὴν τούτου πρόγνωσιν ὁ θεὸς ἐξ ἡμῶν ἀπέκρυψεν, μὴ γινώσκοντες ὅτι τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ὁ θεὸς διὰ τούτου εἰργάσατο θαυμασίως. οὐδεὶς γὰρ τὸν ἑαυτοῦ θάνατον προγνοὺς περὶ πολλοῦ χρόνου τῷ βαπτίσματι, ἢ τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ προσέτρεχεν. ἀπάσας δὲ τὰς ἑαυτοῦ ἡμέρας ἐν ἀνομίαις διετέλεσεν, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐξόδῳ εἰς τὸ βάπτισμα, καὶ εἰς τὴν μετάνοιαν προσήρχετο. μηδέποτε πενθῶν ἀποδέξῃ,

* αὐτοί.
* ἴσ.

iraij qui rerum diuinarum cognitionem habent, certum & manifestum discrimen inter naturalem mortis metum, & eum qui est præter naturam norunt. Hoc autem certissimum est indicium, illos ex animo mortis memoriam complexos, sensúque cordis impressam habere qui omnem erga res omnes creatas affectum exuerunt, suámque voluntatem abiecerunt. Laudandus quidem ille est, qui mortem tamquam hodie venturam expectar: sed ille sanctus, qui eamdem semper desiderat. Non omne moriendi desiderium probandum est. Sunt qui mori ex humilitate cupiant, quod vi quadam & consuetudine peccandi ad peccatum continenter trahantur. Sunt qui pœnitere nolunt, & mortem ex desperatione arcessunt. Sunt rursum qui se affectibus liberos ad summæ tranquillitatis statum peruenisse rati, mortem non formidant: & sunt, si tamen hodie sunt, qui per Spiritus sancti vim & virtutem migrare è vita cupiunt. Quærunt hoc loco nonnulli, & dubitant quid sit, quamobrem Deus nos extremum vitæ diem præsciscere nolit, cùm memoria tamen mortis nobis tam salutaris sit, ignorantes Deum hoc ipsum salutis nostræ caussa facere. Nemo quippe ex iis qui diem vitæ vltimum præciperent animo diu ante mortem, aut ad baptismum properaret, aut religiosam vitam profiteretur: sed plerique omnes omnem vitam suam in flagitiis detererent, & in fatali demum hora ad cœlestem baptismatis fontem, & peccatorum expiationem accederet. Tu verè luges,

nequaquam admittas canem illum tartareum, qui Deum benignum, & clementem esse suggerit (nisi cùm te sentis vltima propè desperatione absorberi) hoc enim studet vti luctum & timorem Domini, qui veram parit securitatem abs te excludat. Qui mortis & extremi iudicij memoriam in seipso perpetuam vult alere, & curis interim profanis se occupat, perin-
* Immotis. de facit, atque is qui vult * vinctis manibus natare. Vera autem mortis & efficax meditatio gulam omnino necat. gulâ autem victâ, iacent omnia simul vitia victa.
3. Cordis [3] stupor mentem excæcat; copia cibi fontem lacrymarum exhaurit. sitis & vigiliæ cor affligunt. Ex afflicto corde resi-
4. liunt aquæ. [4] Dura sunt hæc, quæ diximus, gulosis & ventri seruientibus, inertibus autem incredibilia. At vir exercitatus hæc alacriter aggredietur, & vsu doctus ridebit super rei facilitate. Qui verò de his inquiret & disputabit, nil nisi tristitiam referet. Quemadmodum patres charitatem perfectam labi posse negarunt, sic ego perfectum mortis sensum timoris expertem af-
* Exercitatæ practicæ. firmo. Multa sunt * industriæ mentis opera, amoris inquam diuini meditatio, mortis memoria, recordatio Dei, regni cœ-
* Æmulatio Martyrum. zelus imitādi martyres. lestis contemplatio, * memoria ardoris SS. Martyrum, memoria Dei semper præsentis, quemadmodum ille dicit, *Prouidebam Dominum (in conspectu meo*
Psal. 15. Act. 2. *semper.)* Memoria cœlestium potestatum & angelorum, memoria exitus animæ, occursus ad tribunal Dei, supplicij, vltimæ sententiæ pronunciatio.

τὸν κύνα ἐκεῖνον τὸν φιλάνθρωπόν σοι τὸν θεὸν ὑποβάλλοντα. σκοπὸς γὰρ αὐτῷ, τὸ πένθος, καὶ τὸν φόβον τὸν ἄφοβον ἐκ σοῦ ἐξεώσασθαι, εἰ μή τι ἂν εἰς βαθεῖαν ἀπόγνωσιν * ἴδῃς
* ἴδῃς, al. εἴδεις.
σεαυτὸν κατασυρόμενον· ὁ μνήμην θανάτου, καὶ κρίσεως θεοῦ ἐν ἑαυτῷ διὰ παντὸς κατέχειν βουλόμενος, καὶ φροντίσι καὶ περισπασμοῖς ὑλικοῖς ἑαυτὸν ἐκδιδοὺς, ὅμοιός ἐστι τῷ νηχομένῳ, καὶ τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας * κρατεῖν βουλομένῳ. μνήμη θανάτου ἐναργὴς περιέκοψε βρώματα, βρωμάτων δὲ ἐν ταπεινώσει κοπέντων, συνεξεκόπησαν πάθη. [γ] ἀναλγησία καρδίας ἐπώρωσε νοῦν. βρωμάτων δὲ πλῆθος ἐξήρανε πηγάς· δίψα καὶ ἀγρυπνία ἐξέθλιψαν καρδίαν· καρδίας δὲ θλιβείσης ἀπεπήδησαν ὕδατα, [δ] σκληρὰ μὲν γαστριμάργοις ἅπερ δὲ ῥαθύμοις τὰ εἰρημένα· ἀνὴρ δὲ πρακτικὸς δοκιμάσει προθύμως· ὁ πείρᾳ εὑρηκὼς μειδιάσει ἐπὶ τούτοις. ὁ δὲ ἐπιζητῶν, σκυθρωπότερος ἔσται. ὥσπερ τὴν τελείαν ἀγάπην οἱ πατέρες ἄπτωτον εἶναι ὁρίζονται, οὕτως ἔγωγε τὴν τελείαν τοῦ θανάτου αἴσθησιν, ἄφοβον εἶναι ἀποφαίνομαι· πολλαὶ μὲν τοῦ νοὸς τοῦ πρακτικοῦ αἱ ἐργασίαι· λέγω δὲ ἔννοια ἀγάπης, τῆς πρὸς θεόν· μνήμης θανάτου, μνήμης θεοῦ, μνήμης βασιλείας ζήλου τῶν ἁγίων μαρτύρων, μνήμης αὐτοῦ τοῦ θεοῦ παρόντος, κατὰ τὸν εἰπόντα, προωρώμην τὸν κύριον. μνήμης ἁγίων καὶ νοερῶν δυνάμεων· μνήμης ἐξόδου, ἀπαντήσεως, κολάσεως, ἀποφάσεως.

* κροτεῖν sed emendatius κροτεῖν τὰς χεῖρας. κροτεῖν τὰς χεῖρας esset manus cōplodere, seu cōplosis manib. natare.

ἐν μεγάλοις μὲν ἠρξάμεθα, ἀναπλώτοις δὲ κατελήξαμεν· διηγήσατό μοί ποτε Αἰγύπτιος μοναχὸς, ὡς ὅτι μετὰ τὸ ἐν αἰσθήσει καρδίας τῆς τοῦ θανάτου μνήμης παγιῶσαι, θελήσαντός μου χρείας καταλαβούσης μικρὸν τὸν πηλὸν ' παραμυθήσασθαι, ὑπὸ τῆς μνήμης, ὡς ὑπὸ δικαστοῦ κεκώλυμαι· καὶ τὸ θαυμαστὸν, ὅτι περ καὶ βουληθεὶς οὐκ ἠδυνήθην ἀπώσασθαι· ἕτερός τις οἰκῶν ἐνταῦθα ἐν τῷ λεγομένῳ Θολᾷ τόπῳ, πολλάκις ἐκ τῆς τοιαύτης ἐννοίας ἐξίστατο, καὶ ὡς * ὀλιγοθυμήσας, ἢ καὶ ἐπιληπτιάσας παρὰ τῶν διερχομένων ἀδελφῶν, ἄπνους σχεδὸν ἐβαστάζετο· οὐ σιωπήσω σοι, καὶ τὸ τοῦ * ἡσυχίου τοῦ χωρηβίτου σημανται διήγημα· οὗτος ἀεὶ ἐν πάσῃ ἀμελείᾳ διετέλει, τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς τὸ παράπαν μὴ ποιούμενος ἐπιμέλειαν· ἀσθενήσας οὖν ἐσχάτως τοῦ σώματος, ὡς ἐπὶ ὥραν μίαν ἀκριβῶς ἐξεδήμησε· καὶ εἰς αὐτὸν ἐπανελθὼν δυσωπεῖ μὲν ἡμᾶς πάντας εὐθέως ἀναχωρῆσαι. καὶ τὴν θύραν τῆς κέλλης ἀνοικοδομήσας ἔμεινεν ἔνδον χρόνοις δύο καὶ δέκα μηδενὶ τὸ παράπαν συντετυχηκὼς, οὐ μικρὸν, οὐ μέγαν λόγον, οὐχ ἑτέρου τινὸς, ἀλλ' ἢ ἄρτου καὶ ὕδατος ἀπογευόμενος· μόνον δὲ καθήμενος καὶ πρὸς ἃ ἑώρακεν ἐν τῇ ἐκστάσει ἐξεστηκὼς συννοῶν οὕτως, ὡς μηδέποτε ἐπὶ κυρίου τὸ ἴδιον ἦθος ἀλλοιῶσαι, ἀλλ' ἔννους ἀεὶ, καὶ δάκρυα θερμὰ ἀψοφητὶ καθ' ὅλου προχεόμενος. ὅτε δὲ ἤμελλεν τελευτᾶν,

* [illegible]

* D. bites an sit hic proprium nomen Hesychij, an cognomen.

* ἐπὶ κυρίου absunt in Augustano cod. sed in aliis omnibus leguntur.

A magnis cœpimus, in iis quæ lapsus peccati excludunt finiimus. Ægyptius quidam religiosus mihi olim de se cōmemorauit, quòd post infixam animo, adeóq; cum sensu impressam cordi mortis memoriam voluerit ex obiecta necessitatis occasione nonnihil, aliquid solatij luto corporis ' indulgere, sed per memoriam mortis, inquit, tamquam ab iudice prohibitus sum. Et quod admirabile est, cùm memoriā mortis (ad horam) excludere vellē, non potui. Alius qui hîc in loco Tholo dicto degebat, sæpenumero ex huiusmodi mortis consideratione à sensibus excessit, & quasi defectus animo, aut morbo comitiali agitatus, à fratribus inuentus, & prope exanimis reportatus est. Nō committam quin tibi etiam solitarij illius Chorebitæ factū exponā. Hic prioribus annis, neglecta prorsus animæ cura & salute, in summa vitæ religiosæ negligentia versabatur. Tādem graui afflictus morbo, cùm ad extrema propè venisset, ad vnius horæ spatium vita omninò cessisse videbatur. Sed vbi ad se rediit, rogauit nos omnes vti quamprimū omnes ab illo recederemus. Statimque cellæ suæ ianuam obstruxit, mansitque ita inclusus annos totos duodecim nullum verbum cum vllo locutus, nihilque præter aquam & panem gustabat. Sed eodem in loco sessitans, ea quæ in excessu viderat ita cogitabundus reuoluebat, vt nunquam proprij corporis statum & habitum mutaret, sed semper attonitus & velut ab sensibus auocatus, altóque silentiò defixus calentibus lacrymis mundaretur. Cùm verò iā illi mors immineret,

tum nos effractâ ianuâ ingressi,
multáque precati hoc vnum & so-
lum ab illo extorsimus: Ignoscite,
inquit, nemo qui mortis memo-
riam animo infixerit, vnquã pec-
care poterit. Quo nos responso
perculsi obstupuimus, admirati
tam subitam, & beatam vitæ mo-
rúmq; mutationem & metamor-
phosin, qui antea ipsius negligen-
tiam noueramus. Quem cùm in
cœmeterio, quod castro proximũ
erat, sepelissemus, postridie re-
uisentes sanctum eius corpus in se-
pulchro non amplius inuenimus,
Domino simul in hoc omnes do-
cente, qui post longam etiã præ-
teritæ vitæ cessationem, & negli-
gentiam ad frugem redeunt, gratã
sibi fuisse huius, adeóque omnium
esse accuratam, & laudabilem pœ-
6. nitentiam. ⁶ Quemadmodũ sunt
qui abyssum aquarũ altitudinem
vadis carentem definiunt, locum
*Fundo carens. enim illum appellant sine * vadis;
sic mortis meditatio castitatem
æternam, & reliquarum virtutum
exercitationem fine carenté pos-
sidet: quod dictum sanctus ille
quem modò laudaui confirmat.
Nam hi tales timorem timore au-
gent assiduè, nec cessant ab hac ex-
ercitatione, donec etiam ossa ex-
hauriant. Enimuero & hoc quoq;
Dei beneficium esse inter alia eius
innumera bona penitus nobis
persuadeamus. quando sæpius ex-
perti sumus. cùm ossaria ingressi
nullam lacrymæ guttam à nobis,
* extorquere. tamquam ferreis impetrare po-
tuimus, cũ tamen extra sepulcro-
rum huiusmodi cõtemplationem
sæpissimè in luctum, & lacrymas
soluamur. Qui omnium rerum af-
fectu defunctus est, hic verè mor-
tis memoriam complexus est.

ἀναφράξαντες τὴν θύραν εἰσεληλύ-
θαμεν, καὶ πολλὰ δυσωπήσαντες, τοῦτο
καὶ μόνον παρ' αὐτοῦ ἀκηκόαμεν·
συγχωρήσατε· οὐδεὶς μνήμην θανά-
του * ἐγνωκὼς, δυνήσεται ἁμαρτῆ- * ἰσχυ.
σαί ποτε· ἡμεῖς δὲ ἐθαμβούμεθα τὸν
οὕτως πρὶν ἀμελῆ ὁρῶντες, οὕτως
ἀθρόον μεταμορφωθέντα τὴν μα-
καρίαν ἀλλοίωσιν καὶ μεταμόρφωσιν·
θάψαντες δὲ αὐτὸν ὁσίως ἐν τῷ κοι-
μητηρίῳ τῷ πλησίον τοῦ κάστρου·
μεθ' ἡμέραν ἐπιζητήσαντες τὸ ἅγιον
αὐτοῦ λείψανον, οὐχ εὕρομεν· τοῦ κυ-
ρίου καὶ ἐν τούτῳ τὴν μεμεριμνημένην
αὐτοῦ καὶ ἀξιέπαινον μετάνοιαν πληρο-
φορήσαντος, πάντας τοὺς βουλομέ-
νους, καὶ μετὰ πολλὴν ἀμέλειαν διορθώ-
σασθαι· ⁶ ὥσπερ τὴν ἄβυσσον ἀπέρα-
τον, τινὲς εἶναι ὁρίζονται. τόπον γὰρ
αὐτὴν καλοῦσιν ἀπύθμαντον. οὕτως
ἡ τοῦ θανάτου ἔννοια ἄφθαρτον καὶ
τὴν ἁγνείαν καὶ τὴν ἐργασίαν κέ-
κτηται. βεβαιοῦται δὲ τὸ εἰρημένον
ὁ προειρημένος ὅσιος. φόβῳ φό-
βον διηνεκῶς οἱ τοιοῦτοι προσ-
λαμβάνοντες, οὐ παύονται ἄχρις
ἂν καὶ αὐτὴ ἡ τῶν ὀστέων ἐκδαπα-
νηθῇ δύναμις. δῶρον θεοῦ καὶ τοῦ-
το μετὰ πάντων ἀγαθῶν εἶναι ἑαυτοὺς
πληροφορήσωμεν· ἐπεί πως πολ-
λάκις καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς μνήμασι
παραγινόμενοι, ἀδάκρυτοί τινες
καὶ σκληροὶ διαμένομεν· ἐκτὸς δὲ
τῆς τοιαύτης θεωρίας πλειστάκις
κατανυσσόμεθα· ὁ πάντων νεκρω-
θεὶς, οὗτος θανάτου ἐμνημόνευσεν.
ὁ δὲ

ὁ δὲ ἔτι σχετικὸς, οὐ σχολάσει ἑαυτῷ αὐτεπίβουλος ὤν. μὴ θέλε
ζ. πάντας διὰ λόγων πληροφορεῖν τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην· μᾶλλον δὲ θεὸν αἴτει ταύτην αὐτοῖς ἀῤῥήτως ἐμφανίσαι· εἰ δὲ μὴ οὐκ ἐξαρκέσει σοι ὁ χρόνος πρὸς χρέσεις καὶ κατάνυξιν. μὴ ἀπατῶ ἄφρον ἐργάτα. χρόνῳ χρόνον ἀναπλήρου· οὐ γὰρ ἐξαρκεῖ ἡ ἡμέρα οὐδὲ τὸ ἑαυτῆς χρέος τῷ δεσπότῃ ἀνελλιπῶς πληρῶσαι, παρὰ ἀνθρώποις οὐκ ἔστι, φησὶν, οὐκ ἔστι τὴν ἐνεστῶσαν ἡμέραν εὐσεβῶς διεξιέναι, εἰ μὴ αὐτὴν ἐσχάτην παντὸς τοῦ βίου λογισώμεθα· καὶ θαῦμα ὄντως πῶς καὶ Ἕλληνές τι τοιοῦτον ἐφθέγξαντο, ἐπεὶ καὶ φιλοσοφίαν τοῦτο εἶναι ὁρίζονται, μελέτην θανάτου.

Ἕκτη ἀνάβασις, ὁ ἀναβὰς, οὐ μὴ λοιπὸν ἁμαρτήσει ποτέ. ὑπερμιμνήσκου τὰ ἔσχατά σου, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ ἁμάρτῃς.

Qui adhuc rerum desideriis tenetur, ipse non cessat esse sui ipsius insidiator. Noli velle[7] omnibus 7.
affectum tuum amoris erga illos declarare verbis: Deum potiùs roga, vt ipse arcano quo potest modo tuas erga alterum partes impleat. Quod nisi feceris, non vllũ tibi tempus sufficiet ad ostendendum animum tuum erga alios, & ad compunctionẽ animi excitandum. Ne fallare, stolidè mercenarie, tempus tempore redimendo: nec enim suo cuique debito operi sua dies sufficit, vt illud Deo integrum plenúmque repræsentetur. Fieri non potest, inquit nonnemo, nõ potest fieri inter mortales, vt præsentem diem satis piè religioséq; transigamus, nisi illũ ipsũ diẽ totius vitę supremũ vltimúmq; existimemus. Et sanè permirũ est, quomodo & pagani scriptores aliquid id genus pronũciarint, qui studiũ sapientię nihil aliud esse dixerũt, quàm meditationẽ mortis. Plato. Vide præfat. nostrã ad Syntagma de morientibus.

Qui sextum hunc gradum ascenderit, deinceps non peccabit vnquam. Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον ἕκτον.

Περὶ θανάτου.

Σχόλιον α'.

α'. Ἐκ τῆς μνήμης θανάτου γίνονται τρεῖς αὗται ἀρεταὶ, ἡ ἀπροσπάθεια, ἡ ἀδιάλειπτος προσευχὴ, καὶ ἡ τοῦ νοὸς φυλακή.

Σχόλιον β'.

β. Ἡ τοῦ θανάτου, φησὶν, ἔννοια τοὺς ἐν ὑποταγῇ φερεπόνους ποιεῖ, καὶ ταῖς ἀτιμίαις ἡδομένους μᾶλλον, τοὺς δὲ ἐν

SCHOLIA AD GRADVM SEXTVM.

De Morte.

Scholion 1.

Ex mortis memoria hæ tres virtutes existunt; nudus ab omnibus rebus præsentibus affectus,* assidua oratio, & mentis custodia. 1.

Scholion 2.

Mortis, inquit, consideratio illos qui sub religiosa disciplina viuunt, reddit laborum patientes, efficitque vt ignominiis magis delectentur: solitariis verò 2.

omnem rerum humanarum curam eximit, vt solis precibus & meditationibus vacent.

Scholion aliud.

Anachoretæ qui se mundo abdicarunt, amore paupertatis & propriæ voluntaris excidio destituti, dum in ipsa mortis meditatione versantur, perturbari solent.

Scholion aliud.

Apud illos quidem qui in mediis hominum turbis viuunt, creat labores & nugamenta, aut potiùs ignominiosas voluptates: apud illos verò qui extra tumultum degunt, curarum abiectionem parit, & assiduas preces & mentis custodiam: aut; apud Monachos inter medias mundi turbas negligenter, nec secundùm Deum viuentes, labores quidem parit aut inutiles defatigationes & nugationes, aut inutiles sermones & stultiloquia & delectationes infames . . . . apud illos qui extra hominum cœtus degunt, curarum abdicationem, & preces & mentis custodiam: his enim curæ sunt præcepta Christi & reditus seu conuersio ad illum.

* Locus corruptus aut mihi non intellectus. Græcè ἀηδεστάτους τῆς ἀτιμίας, nisi legas ἤγουν μὴ αἰσθανομένους ὥσπερ τῆς ἀτιμίας, siue nō abhorrentes tāquam ab infamib. si seu turpib. apud monachos, nēpe nō abhorrentes; ἀηδεστάτους nō respōdet Græcis περὶ τοὺς μοναχοὺς, scribendū ergo ἀηδιμένοις.

Scholion 3.

Obliuio mandatorum Dei, & liberi arbitrij peruersitas cor excæcant, & mentem stupidam efficiunt: siue contra, mentem excæcant & cor insensile siue saxeum reddunt.

Scholion 4.

Quæ aliis sunt ardua & difficilia hæc probè exercitatis sunt gaudij & tripudij causa & ansa: vtpore qui sibi facilitatem vsu ipso in his pepererunt, & per ea ad perfectionem profecerunt. Imperfecti verò non sine labore talia attingunt, si tamen attingunt.

Scholion 5.

Adeo, inquit, habuit familiarem memoriam mortis monachus hic Ægyptius, de quo memorauit, vt etiam multorum dierum fame vrgente, non potuerit tamen memoriam mortis ab se quamuis vellet repellere, imò verò hæc famem ipsam depulit.

3.
4.
5.
6.

Scholion 6.

Quemadmodum, inquit, immensa & incomprehensa maris est altitudo, ita finis castæ mentis quem assequaris nullus est, hoc est fine caret apud eos qui in sensu cordis mortis sibi memo-

ἡσυχίᾳ ἀφρόντιδας, καὶ μόνῃ τῇ εὐχῇ, καὶ τῇ προσευχῇ σχολάζοντας ἀεί.

Σχόλιον ἄλλο.

Τοῖς ἀναχωρήσασι μὲν τοῦ κόσμου, μὴ κτησαμένοις ἀκτημοσύνην, καὶ ἐκκοπὴν θελημάτων, θόρυβον γίνεται ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ θανάτου.

Σχόλιον ἄλλο.

Παρὰ μὲν τοῖς ἐν μέσῳ γίνεται πόνους καὶ ἀδολεσχίας, μᾶλλον δὲ ἀτιμίας ἡδύτητας· παρὰ δὲ τοῖς ἐκτὸς θορύβου, φροντίδων ἀπόθεσιν, καὶ εὐχὴν διηνεκῆ, καὶ νοὸς φυλακήν· ἤγουν παρὰ μὲν τοῖς ἐν μέσῳ κόσμου μοναχοῖς ἀμελῶς ζῶσι, καὶ μὴ κατὰ θεὸν, πόνους μὲν γίνεται ἤτοι κόπους ματαίους, καὶ ἀδολεσχίας, ἤτοι λόγους ἀνωφελεῖς καὶ μωρολογίας, καὶ ἡδύτητας ἀτιμίας, ἤγουν ἀηδεστάτους ὥσπερ τῆς ἀτιμίας· παρὰ δὲ τοῖς ἐκτὸς θορύβου, ἀπόθεσιν φροντίδων καὶ εὐχὴν, καὶ νοὸς φυλακήν· ἔργον γὰρ τούτοις αἱ ἐντολαὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ἐπάνοδος.

Σχόλιον γ΄.

Λήθη τῶν θείων ἐντολῶν, καὶ παρατροπὴ τοῦ αὐτεξουσίου καρδίαν πεπωρωμένην, καὶ νοῦν ἀνάλγητον ἀπεργάζονται· ἢ τὸ ἔμπαλιν, νοῦν πεπωρωμένον, καὶ καρδίαν ἀνάλγητον.

Σχόλιον δ΄.

Τὰ ἑτέροις δυσχερῆ, τοῖς κατὰ πρᾶξιν δεδοκιμασμένοις ἀγαλλιάσεως, καὶ θυμηδίας αἴτια γίνονται· εὐχέρειαν ἐκ πείρας πρὸς ταῦτα κτωμένοις, καὶ εἰς προκοπὴν τελειότητος φθάνουσιν· οἱ δὲ ἔτι ἀτελεῖς κόπῳ ταῦτα μετέρχονται, κἂν μετέρχονται.

Σχόλιον ε΄.

Τοσαύτην, φησὶν, ἔσχεν ἔνοικον τὴν μνήμην τοῦ θανάτου ὁ ῥηθεὶς Αἰγύπτιος μοναχὸς, ὅτι καὶ ὑπὸ τῆς πολυημέρου πείνης ἀναγκαζόμενος, οὐκ ἠδυνήθη τὴν μνήμην τοῦ θανάτου ἐξ αὐτοῦ διῶξαι, καί περ βουληθείς· ἀλλὰ μᾶλλον αὕτη τὴν πεῖναν ἐδίωξεν.

Σχόλιον ς΄.

Ὥσπερ, φησὶν, ἀμέτρητον, καὶ ἀκατάληπτόν ἐστι τὸ βάθος τῆς θαλάσσης, οὕτω καὶ τὸ τέλος ἁγνείας * ἄφθαστον· τουτέστι τέλος μὴ ἔχει παρὰ τοῖς ἐν αἰσθήσει καρδίας τὴν μνήμην τοῦ θανά-

* ἀνέφικτον, quod non possis assequi,

του κατηξιωμένοις. ἀδύνατον γὰρ ἄνθρωπον ταπεινὸν καὶ διηνεκῶς τοῦ θανάτου μεμνημένον εἰπεῖν ποτὲ φαρισαϊκῶς, ὅτι πέφθακα τὸ τέλος τῆς ἁγνείας, τουτέστι, τέλειος εὑρισκόμενος ἐν καθαρότητι· ὁ γὰρ τοιαῦτα λέγων, οὐκ ἂν εἴη ταπεινός, καὶ συμβαίνει θαυμαστὸν γίνεσθαι, παρὰ μὲν τοῦ τολμήσαντος τοῦτο εἰπεῖν, οὐδὲ ἄκροις δακτύλοις ἐφάπτεσθαι τῆς ἀπαθείας· πάθος γὰρ ἡ κενοδοξία χαλεπώτερον· παρὰ δὲ τοῦ ταπεινοῦ ἐφάπτεσθαι μὲν εἰς ἄκρον· τῇ δὲ ταπεινώσει ἐλλείπεσθαι· ὥστε εἶναι, κἂν τοῖς δυσί, τῷ τε ταπεινῷ, τῷ τε κενοδόξῳ τὴν ἁγνείαν, ἀπαράλλακτον.

Σχόλιον ζ.

ζ. Τὸ διὰ λόγων πληροφορεῖν τὴν εἰς πάντας ἀγάπην δύσκολόν ἐστι, καὶ λίαν ἀπόβλητον· τὸ δὲ δι' ἔργων, καὶ εὔκολον, καὶ ῥᾴδιον λίαν, τῷ σπεύδοντι κατορθῶσαι τὴν ἀρετήν· καὶ πῶς; ἄκουσον· ἐπῆλθέ τις ὑβρίζων με, ἢ καὶ δαίρων με· ἐὰν οὖν λέγω, καίπερ αὐτὸν δυνάμενος ἀμύνασθαι, μὴ ἀμύνωμαι, ἀλλὰ τοὐναντίον γονυπετήσω, παρακαλέσω, καταφιλήσω, χαριτώσωμαι οἷς δύναμαι, δῆλόν ἐστι πᾶσιν, ὡς ἐξ ἀγάπης ταῦτα πεποίηκα· καὶ τὸ μὲν δι' ἔργων οὕτως· τὸ δὲ διὰ λόγων πῶς ἂν γένοιτο. ἐὰν γὰρ προσευχόμενος πᾶσιν, ἀγαπᾶν αὐτοὺς λέγω, κόλαξ φανοῦμαι, καὶ ἀνθρωπάρεσκος, καὶ διὰ τὸ πεπλασμένον ἐπιτηδευόμενος ἀρετήν, καὶ δόξαν κενὴν ἐκ τούτου θηρώμενος. παρακαλεῖ οὖν ὁ πατήρ, μὴ διὰ λόγων σπουδάζειν τὴν ἀγάπην ἐπιδείκνυσθαι, ἀλλὰ δι' ἔργων, τὴν δὲ πρὸς θεὸν ἀγάπην, δι' ἀμφοτέρων, καὶ πλέον διὰ λόγων. σημεῖον γὰρ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης, ἡ διηνεκὴς προσευχή. οὕτως γὰρ ἂν ἀμφοτέρας κατορθώσῃς ἀρετάς· ἐπεὶ ἐὰν ἐκ λόγων μόνων τὴν πρὸς ἀνθρώπους ἀγάπην σπουδάζῃς ἐκτελεῖν, οὐδὲ ὁ τῆς ζωῆς σου χρόνος ἅπας ἀρκέσει σοι πρὸς ἀρέσεις καὶ κατάνυξιν.

riam impresserunt. Fieri quippe nulla ratione potest, vt homo demissus, qui mortem assidua meditatione reuoluit, cum Pharisæo vnquam dicat: Finem castitatis attigi, hoc est, perfectam puritatem: nam talia qui dicit, nequaquam humilis est, & permirum videri potest hoc quidem ab eo dici posse, qui neque extremis digitis veram animi tranquillitatem attigerit (vana quippe gloria, est inter grauiora malorum affectuum vitia) ab humili verò dici, quod illam putissimam integritatem assecutus sit, est destitutum esse humilitate, adeò vt intelligi non possit, quomodo in duobus hisce perfecta castitas sit, in humili, inquam, & superbo, seu vanæ gloriæ studio dedito.

Scholion 7.

Verbis velle testatam erga omnes charitatem facere & graue & planè dânandum est; factis autem & admodum facile & promptum est illi qui ad veram virtutem exercendam aspirat: & quomodo (possit hoc fieri) audi: venit aliquis qui me calumniatur, aut etiam verberat, quando ergo (apud me) dixero, Etsi me vindicare possum, non vindicabo tamen, sed potius contrà, genua ponam, deprecabor, osculabor, gratificabor quibuscunque modis potero: certum & clarum omnibus est quod hæc ex charitate fecerim: Et quidem factis charitas ita probatur. Alterum autem verbis quomodo fiet? Etenim si omnibus benè precando tester me ipsos diligere, adulator videbor, & qui hominibus studeam placere, quique fingam me virtutem colere, & inde vener popularem vanæ gloriæ auram. Hortatur ergo Climacus vti studeamus amorem nostrum erga alios non verbis, sed factis demonstrare: erga Deum verò vtrisque & verbis & factis; verbis quidem, ampliùs & prolixiùs; argumentum est enim charitatis erga Deum assidua precatio: sic enim vtramque exercebis virtutem. nam si amorem erga homines solis verbis declarare & exercere conaberis, non sufficiet tibi totius vitæ tuæ decursus ad affectus tuos & compunctionem comprobandam. 7.

GRADVS VII.

De luctu qui gaudium creat.

LVCTVS ex Deo pius, est quædam animæ tristitia & dolentis cordis affectio, quæ semper id quod ardentissimè sitit, quærit; quo dum caret, laboriosè id ipsum persequitur, & cum vlulatu, & lamentis à tergo dum fugit, inclamat. Aut: luctus est aureus animæ stimulus, qui lugentem omni rerum humanarum sensu & affectu exuit & nudat, & ex luctu in vigiliam & custodiam cordis affigit. Compunctio (quam religiosi suo nomine appellant) est æterna conscientiæ afflictio, quæ per internam confessionem ardorem cordis grato refrigerio temperat. Confessio est obliuio naturæ,
Psal. 101. quando per eam *oblitus est comedere panem suum*. Pœnitentia est læta omnis humanæ consolationis abdicatio. Proprium in beato luctu proficientis est, cibi temperantia, & oris silentium. Eorum qui iam profecerunt victoria, iræ & iniuriarum obliuio: Perfectorum verò sensus verè humilis, contumeliarum sitis, afflictionum contrariarum naturæ voluntaria fames, peccantium non solùm nulla condemnatio, sed supra quàm natura fert, *commiseratio. Approbandi primi; laudandi secundi; beati postremi qui esuriunt afflictiones, & sitiunt contumelias, quoniam ipsi saturabuntur cibo inexplebili. Qui compos luctûs factus es, quanta potes vi retine illum: solet enim priusquam radices in animo egit, facile per turbas, cu-

ΛΟΓΟΣ ζ'.

Περὶ τοῦ χαροποιοῦ πένθους.

ΠΕΝΘΟΣ κατὰ Θεόν ἐστι σκυθρωπότης ψυχῆς ἐνωδύνου καρδίας διάθεσις, ἀεὶ τὸ διψώμενον ἐμμανῶς ζητοῦσα· καὶ ἐν τῇ τούτου ἀποτυχίᾳ ἐμπόνως διώκουσα, καὶ ὄπισθεν τούτου δεινῶς ὀλολύζουσα, ἢ οὕτως πένθος ἐστὶ κέντρον χρύσεον ψυχῆς πάσης προσηλώσεως καὶ σχέσεως γυμνωθέν· καὶ ἐν ἐπισκοπῇ καρδίας ὑπὸ τῆς ὁσίας λύπης καταπηχθέν. κατάνυξίς ἐστιν ἀέναος συνειδότος βασανισμὸς, διὰ νοερᾶς ἐξαγορεύσεως τὴν ἀνάψυξιν τοῦ πυρὸς τῆς καρδίας πραγματευόμενος. ἐξομολόγησίς ἐστι λήθη φύσεως, εἴπερ ἐπελάθετό τις τοῦ φαγεῖν τὸν ἄρτον αὐτοῦ. μετάνοιά ἐστιν ἄθλιπτος στέρησις πάσης παρακλήσεως σωματικῆς. Τῶν μὲν προκοπτόντων ἔτι ἐν τῷ μακαρίῳ πένθει ἰδίωμα ἡ ἐγκράτεια καὶ σιωπὴ τῶν χειλέων· τῶν δὲ προκοψάντων, ἀοργησία, καὶ ἀμνησικακία· τῶν τελειωθέντων ταπεινοφροσύνη, ἀτιμιῶν δίψα, θλίψεων ἀκουσίων πεῖνα ἑκούσιος, ἀκατακρισία ἁμαρτανόντων, συμπάθεια ὑπὲρ δύναμιν. ἀποδεκτέοι οἱ πρῶτοι, ἀξιεπαίνετοι οἱ δεύτεροι· μακάριοι δὲ οἱ πεινῶντες θλίψιν, καὶ διψῶντες ἀτιμίαν, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται τροφῆς ἀκορέστου· κρατῶν πένθους πάσῃ ἰσχύϊ κράτει· πρὸ γὰρ ποιήσεως εὐαφαίρετον λίαν εἶναι πέφυκε· καὶ ἀπὸ θορύβων καὶ φροντ-

πάντων σωματικῶν καὶ τρυφῆς, καὶ μά-
β. λιστα β πολυλογίας καὶ εὐτραπελείας
ὥσπερ κηρὸς ἀπὸ πυρὸς εὐχερῶς δια-
γ. λυόμενον. γ μείζων τοῦ βαπτίσματος
μετὰ τὸ βάπτισμα ἡ τῶν δακρύων πηγὴ
καθέστηκεν, εἰ καὶ τολμηρόν ἐστί πως τὸ
λεγόμενον· διότι ἐκεῖνο μὲν τῶν προ-
γεγονότων ἐν ἡμῖν κακῶν ἐστι καθαρ-
τήριον· τοῦτο δὲ τῶν μεταγεγονότων,
κἀκεῖνο μὲν νήπιοι λαμβάνοντες,
πάντες ἐμολύναμεν· διὰ τούτου δὲ κά-
κεῖνο ἀνακαθαίρομεν· ὃ εἰ μὴ δεδώ-
ρητο φιλανθρώπως ἐκ θεοῦ τοῖς ἀν-
θρώποις, σπάνιοι ὄντως καὶ δυσεύρετοι
οἱ σωζόμενοι. οἱ μὲν στεναγμοί, καὶ ἡ
κατήφεια βοῶσι πρὸς κύριον. τὰ δὲ
ἐκ φόβου δάκρυα πρεσβεύουσι· τὰ δὲ
τῆς παναγίας ἀγάπης, τὴν ἱκεσίαν
προσδεχθεῖσαν ἡμῖν ἐμφανίζουσιν.
δ. εἰ οὐδὲν δ οὕτω τῇ ταπεινοφροσύνῃ ὡς
τὸ πένθος συνέρχεται, οὐδὲν πάντως
ε. αὐτῇ ὡς ὁ ε γέλως ἀνθέστηκεν. κατέχων
κάτεχε τὴν μακαρίαν τῆς ὁσίας κα-
τανύξεως χαρμολύπην· καὶ μὴ παύ-
σῃ τῆς ἐν αὐτῇ ἐργασίας, ἄχρις οὗ
μετάρσιον ἐκ τῶν ἐντεῦθεν τῷ Χριστῷ
καθαρὸν παραστήσῃ σε· ἀνατυπῶν ἐν
ἑαυτῷ μὴ παύσῃ καὶ διερευνῶν πυ-
ρὸς σκοτεινοῦ ἄβυσσον· καὶ ἀνελεεῖς,
ὑπηρέτας, ἀσυμπαθῆ κριτὴν καὶ
ἀσυγχώρητον, χάος τε ἀπέραντον κα-
ταχθονίου φλογὸς, καὶ ὑπογείων,
καὶ φοβερῶν τόπων, καὶ χασμάτων
τεθλιμμένας καταβάσεις, καὶ τῶν
τοιούτων πάντων εἰκόνας· ὅπως τῷ πολ-
λῷ τρόμῳ στυφθεῖσα * ἡ ἐνυπάρχουσα

* [illegible]

ras corporis & voluptates, præſertim verò per immodicā [2] loquacitatem, & ſcurrilem leuitatem ac petulantiam, tāquam cera ab igne diſſolui & euaneſcere. Poſt baptiſma [3] potentior baptiſmate, ſi ita fas loqui, fons eſt lacrymarū. Baptiſma quippe tantùm præteritas peccatorum ſordes repurgat, luctus autē noxas poſt baptiſmum cōtractas diluit. Baptiſma quo infantes tincti ſumus, omnes poſtea inquinauimus; per fontē autē lacrymarū etiam baptiſmum ſuo nitori reſtituimus, * quē ſi benigniſſimus Deus homini largitus nō eſſet, rari admodū aut perpauci ſalutem conſequerentur. Gemitus & afflictus mœrore animus clamant ad Dominum. Lacrymæ ex timore Domini profuſæ ſupplici legatione funguntur: Ex diuina verò charitate redūdātes preces noſtras Deo gratas fuiſſe oſtendunt. Si [4] nihil adeò adiutat humilitatem, quàm luctus animę, certum eſt nihil adeo illi aduerſari quàm riſū. [5] Quantum potes cuſtodi beatam ſanctæ compunctionis triſtitiam quæ verum parit gaudium. Ne ceſſes te in ea exercere, quoad te Chriſto ſublimem, & ab huius vitæ contagiis intactum ſiſtat. Nec deſiſtas vnquam quin tuis intimis ſenſibus imprimas, ac mente penētres ignis obſcuriſſimi dehiſcētem in immenſum voraginem, crudeles carnifices, iudicem immiſericordem & inexorabilem, infinitum incendij inferni chaos, ſubterraneorū & formidabilium locorum, & hiatuum altiſſimorum anguſtiſſimos deſcenſus, & horum omnium ac huiuſcemodi malorum formas & imagines, vt ingenti terrore perculſa

* Pœnitentiæ baptiſmum.

anima nostra in luxuriá prona inflámetur incorrupta castitate, & lumine spirituali quod ex luctu suscipit, magis illustretur, quam quouis igne quátumuis claros de se radios spargente. Dum das operam precibus, ᶠ sta coram iudice
6. tremebundus non secus ac reus, vt humili corporis statu foris, & animi habitu intus iusti iudicis iram extinguas. Non enim potest ille animam tanquam viduá dolenter coram se stantem, & importunè quamuis ipse infatigabilis, precibus fatigantē despicere. Qui luctu lacrymarū interiore tangitur, huic quiuis locus est ad luctum opportunus. Quibus lacrymæ ex oculis duntaxat corporis fluunt, is non desinet rationem locorum, & morum hominū obseruare. Quemadmodū thesaurus reconditus minus furto patet, quàm is qui in publico foro extat: ita perinde de luctu, & lacrymis occultis & apertis cogitandum est. Caue ne imiteris eos qui mortuos sepeliūt, qui nūc lugent defunctos, nunc propter illos ad ebrietatem se ingurgitāt, sed cogita te in latomiis inter vinctos degere, qui singulis horis ab lictoribus flagris cæduntur. Qui nunc quidem luget, nunc verò se in delicias & risum diffundit, perinde facit atque is, qui canē lasciuiētem pro lapide, pane petit, qui illum in speciem quidem abigit & persequitur, reipsa verò ad se inuitat & aduocat. Attende qui luges, & sis omnis ostentationis hostis, atq; totus in cordis tui custodiam abreptus. Refugiunt enim attentos, sibíq; intentos cacodæmones, non secus atque nocturni grassatores timent canes. O amici, non sumus huc ad nuptias vocati,

ἡμῶν τῇ ψυχῇ λαγνεία συναφθῇ τῇ ἀφθάρτῳ ἁγνείᾳ καὶ φωτὸς αὔλου πυρὸς παντὸς πλέον ἀποστίλβοντος ἐν αὐτῇ * δέξηται τὴν ἐμφαίαν. ᶠ στῆθι ἐν προσευχῆς δεήσει σύντρομος, ὡς κατάδικος παριστάμενος δικαστῇ, ἵνα τῷ ἐκτὸς εἴδει, καὶ τῷ ἐντὸς ἤθει καταςβέσῃς θυμὸν δικαίου κριτοῦ· οὐ γὰρ φέρει ὑπερορᾶν ψυχὴν χήραν κατωδύνως αὐτῷ παρισταμένην, καὶ κόπους τῷ ἀκόπῳ παρέχουσαν. εἴ τις δάκρυον ψυχικὸν ἐκτήσατο, τούτῳ πᾶς τόπος εἰς πένθος ἁρμόδιος. εἰ δὲ μόνον διὰ τοῦ ἐκτὸς ἐργάζεται, τοὺς τόπους καὶ τοὺς τρόπους διακρίνων οὐ μὴ παύσεται. ὡς ὁ κεκρυμμένος θησαυρὸς, τοῦ ἐπ᾽ ἀγορᾶς προκειμένου ἀσυλώτερος καθέστηκεν, οὕτω καὶ τὰ προλεχθέντα νοήσωμεν. μὴ γίνου ὡσεὶ νεκροὺς θάψαντες, ποτὲ μὲν ἐπ᾽ αὐτοῖς θρηνοῦντες, ποτὲ δὲ δι᾽ αὐτοὺς μεθυσκόμενοι· ἀλλὰ γενοῦ ὡς οἱ ἐν μετάλλοις δέσμιοι, καθ᾽ ὥραν ὑπὸ δημίων μαστιζόμενοι· ὁ ποτὲ μὲν πενθῶν, ποτὲ δὲ τρυφῶν, καὶ γελάζων, ὅμοιός ἐστι τῷ μετ᾽ ἄρτου τὸν κύνα τῆς φιληδονίας λιθάζοντι, ὃς τῷ μὲν σχήματι τοῦτον διώκει· τῷ δὲ πράγματι παρεδρεύειν τοῦτον προτρέπεται· γίνου συννοὺς ἀφιλένδεικτος, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν ἐξεστηκώς. δεδοίκασι γὰρ συννοίας οἱ δαίμονες, ὡς οἱ κλέπται τοὺς κύνας. οὐκ ἔστιν ἡμῖν, ὦ οὗτοι, ἐνταῦθα ἡ τοῦ γάμου κλῆσις,

* [illegible]

ὄκ ἔστιν, οὐκοῦν. πάντως δὲ εἰς πένθος
ἑαυτῶν ὁ καλέσας ἡμᾶς ἐνταῦθα
8. ἐκάλεσε· Τινὲς [8] δακρύοντες, μηδὲν
τὸ παράπαν ἐν τῷ καιρῷ τῷ μα-
καρίῳ λογίζεσθαι ἑαυτοὺς ἀκαίρως
βιάζονται, μὴ λογιζόμενοι, ὅτι δά-
κρυον ἀνέννοιον ἀλόγου φύσεως ἴδιον,
9. καὶ οὐ λογικῆς· [9] γέννημα ἐννοιῶν δά-
κρυον· πατὴρ δὲ ἐννοίας λογισμὸς καὶ
νοῦς. γινέσθω σοι ἡ ἐν τῇ κλίνῃ σου ἀνά-
κλισις τῆς ἐν τῷ τάφῳ σου κατακλί-
σεως τύπος, καὶ ἧττον ὑπνώσεις. καὶ αὐ-
τή σοι ἡ τῆς τραπέζης ἀπόλαυσις, τῆς
τῶν σκωλήκων ἐκείνων ὀδυνηρᾶς τρα-
πέζης γινέσθω ἀνάμνησις. καὶ ἧττον
τρυφήσεις· μηδὲ τοῦ ποτοῦ τοῦ ὕδα-
τος μεταλαμβάνων τῆς δίψης τῆς
φλογὸς ἐκείνης ἀμνημονήσεις· καὶ
πάντως βιάσῃ τὴν φύσιν· ἐπὶ δὲ
τῇ τοῦ ἐπιστατοῦντος ἡμῖν ἐντίμῳ ἀτι-
μίᾳ καὶ ἐπιπλήξει, καὶ ἐπιτιμίᾳ
τῆς τοῦ κριτοῦ φοβερᾶς ἐννοηθῶμεν
ἀποφάσεως· καὶ πάντως τὴν ἐπι-
φερομένην ἄλογον λύπην καὶ πι-
κρίαν πραότητι καὶ ὑπομονῇ, ὡς
ἐν διστόμῳ μαχαίρᾳ κατασφάζο-
μεν. χρόνῳ ἀφανίζεται θάλασσα,
ὥς φησιν ὁ Ἰώβ, καὶ χρόνῳ καὶ
ὑπομονῇ κατὰ μικρὸν τὰ εἰρημένα ἐν
ἡμῖν προσγίνεται καὶ τελειοῦται. πυ-
ρὸς αἰωνίου μνήμη καθ' ἑσπέραν
συγκοιμηθήτω σοι, καὶ συνδιανιστή-
τω σοι· καὶ οὐ μή σου ῥαθυμία ἐν
καιρῷ ψαλμῳδίας κυριεύσῃ πο-
τέ. πειράτω σε πρὸς ἐργασίαν πέν-
θους, κἂν αὐτό σου τὸ ἔνδυμα.

non ſumus; ſed omnino ad lugen-
dos nos ipſos huc à Deo vocati
ſumus. Quidam [8] dum in lacry- 8.
mas eunt, in illo beato lacryma-
rum ſtatu omnem abs ſe cogita-
tionem per vim excludunt, igna-
ti lacrymas ſine ſenſu cogitatio-
num profuſas (crocodilorum) &
animalium ratione carentiũ pro-
prias eſſe, non hominum. Lacry-
matum [9] fons & cogitatio, cogi- 9.
tationum parens, mens & ratio.
Quando vadis cubitum, ſit tibi
ipſe cubitus in lectulo tuo, for-
ma habitûs corporis in ſepulcro
iacentis, & minus dormies. Cùm
ad menſam accumbis, ſit tibi
ipſa comeſtura acerbę illius men-
ſæ recordatio, cùm vermes in
ſepulcro depaſcentur artus tuos,
& minus voluptatis capies. Ne-
que cùm aquam guſtabis, obli-
uiſcêris ſitis illius quam damnati
in flamma patiuntur, & omni-
no naturæ vim inferes. In con-
tumelia autem plena honoris, &
obiurgatione, & irrogata à præ-
ſide pœna recogitemus tremen-
dam illam iudicis ſententiam
(Ite maledicti) & prorſus infu-
ſam animo præter rationem mœ-
ſtitiam, tamquam ancipiti ma-
chæra mactatam per manſuetu-
dinem, & patientiam delebimus.
Tempore rareſcit mare, vti Iob te- Iob. 14.
ſtatur; mora item ſeu tempore per
patientiam ſenſim illa, quæ dicta
ſunt in nobis exiſtunt, & perficiũ-
tur. Sempiterni inferorum incen-
dij memoria tecum veſperi profi-
ciſcatur cubitum, tecúmq; mane
conſurgat, & nunquam te ſomno-
lentia, & pigritia tempore precũ,
& pſalmorũ recitandorũ occupa-
bit. Cultus ipſe corporis & veſtis
tua religioſa te ad luctum excitet.

Omnes quippe qui funera lugent, pullati incedunt. Quòd si lugere non potes, hoc ipsum luge. si luges, hoc magis luge, quòd ex statu quieto ad ærumnosum hunc per tua peccata teipsum deieceris. Respicit omnino optimus & æquissimus iudex noster, vt in cæteris omnibus, ita & in luctu & lacrymis, facultatem naturæ nostræ. Vidi perexiguas lacrymarum guttas laboriosè instar sanguinis protrusas, & vidi fontes lacrymarum sine labore profusos, & pronunciaui secundùm laborantem magis, quàm profusiùs lacrymantem, nec aliter ab Deo existimo iudicari. * Non conuenit lugentibus de rebus altis & theologicis tractatio seu cogitatio, extinguit enim luctum. Nam qui theologica cogitat, similis est illi qui in cathedra cum pompa, & docendi auctoritate residet: qui autem luget, illi, qui in sterquilinio, cilicio, & sacco sordibus versatur. Et hoc est, vti reor, quòd Dauid quantumuis cætera doctus, & sapiens interrogantibus respondit, cùm lugeret: *Quomodo cantabo canticum Domini in terra aliena?* hoc est, vitiis obnoxia. Quemadmodum in rerum
10. natura, alia per se [10] mouentur, alia ab aliis impelluntur; ita lacrymæ ex compunctione vel spôte profluunt, vel studio & labore eliciuntur. Quando anima nostra, nobis non solicitis, neque adlabotantibus, per se in lacrymas & luctum resoluta mitescit, tum verò currendum est: Dominus enim * inuocatus aduenit, vt spongiam nobis gratæ Deo tristitiæ porrigat, & fontem aperiat refrigerij, lacrymarum sanctarum ad delendũ

* Hunc locũ perperam intellexit Gerson, omissa enim negatione cõtrarium auctori sensum contra mentem ipsius protulit.

Psal. 136.

* Non vocatus.

πάντες γὰρ οἱ νεκροὺς θρηνοῦντες, μέλανα περιβάλλονται. εἰ μὲν οὐ πενθεῖς, διὰ τοῦτο πένθει. εἰ δὲ πενθεῖς, διὰ τοῦτο θρήνει μᾶλλον, ὅτι ἐξ ἀπόνου τάξεως εἰς ἐπίπονον ἑαυτὸν κατήγαγες διὰ τῶν σῶν πταισμάτων. κρίνεται πάντως παρὰ τῷ καλῷ καὶ δικαίῳ ἡμῶν κριτῇ, ὡς ἐν ἅπασι, καὶ ἐν τοῖς δάκρυσιν ἡ τῆς φύσεως δύναμις. εἶδον γὰρ μικρὰς σταγόνας δίκην αἵματος μετὰ πόνου προχεομένας· καὶ εἶδον πηγὰς ἀπόνως προχεομένας, καί περ ἔγωγε κατὰ τὸν πόνον μᾶλλον, καὶ οὐ κατὰ τὸ δάκρυον τοὺς κάμνοντας ἔκρινα· οἶμαι δὲ καὶ ὁ θεός. οὐχ ἁρμόζει πενθοῦσι θεολογία, διαλύειν γὰρ αὐτῶν τὸ πένθος πέφυκεν. ὁ μὲν γὰρ τῷ ἐπὶ θρόνου καθημένῳ διδασκαλικῷ ἔοικεν· ὁ δὲ, τῷ ἐπὶ κοπρίας καὶ σάκκου διατρίβοντι. καὶ τοῦτό ἐστιν, ὡς οἶμαι, ὅπερ καὶ Δαυὶδ, εἰ καὶ διδάσκαλος καὶ σοφὸς ὑπῆρχεν, ἡνίκα ἐπένθει, πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας ἀπεκρίνατο· πῶς ᾄσω τὴν ᾠδὴν κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας, ἤγουν, ἐμπαθείας· καὶ ἐπὶ τῆς κτίσεως, καὶ ἐπὶ τῆς κατανύξεώς ἐστιν ἡ αὐτοκίνητος καὶ ἑτεροκίνητος. ὅταν ἡ ψυχὴ, καὶ ὑμῶν μὴ σπουδασάντων, μηδὲ ἐπιτηδευσάντων δακρυώδης καὶ κάθυγρος καὶ ἠπία γίνηται, δράμωμεν, ὁ γὰρ κύριος ἀκλήτως ἐλήλυθε· σπόγγον ἡμῖν διδοὺς λύπης θεοφιλοῦς, καὶ ὕδωρ ἀναψύξεως δακρύων θεοσεβῶν πρὸς τὴν ἐξάλειψιν

τῶν ἐν τῷ χάρτῃ πλασμάτων, φύλαξον ταύτην ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ ἄχρις οὗ ὑποχωρήσῃ· πολλὴ γὰρ ἡ ἰσχὺς τούτου, ὑπὲρ τὸ τὸ ἐξ ἡμετέρας σπουδῆς καὶ ἐπινοίας προσγινόμενον. οὐχ ὅτε [12] βούλεται ὁ πενθῶν, ἐστὶ καλῶς πέφθακε πένθους· ἀλλ' ὁ ἐν οἷς ἐὰν βούλεται· καὶ οὐδὲ ἐν οἷς ἂν βούληται, ἀλλ' ὁ καθὼς θεὸς βούλεται. πολλάκις τῷ κατὰ θεὸν πένθει τὸ τῆς κενοδοξίας ἀχαρίστατον συμπλέκεται δάκρυον. τοῦτο δὲ δοκίμως καὶ εὐσεβῶς ἐπιγνωσόμεθα, ὁπόταν πενθοῦντας καὶ πονηρευομένους ἑαυτοὺς ἴδωμεν. κατάνυξις κυρία ἐστὶν, ἀμετεώριστος ὀδύνη ψυχῆς μηδεμίαν ἑαυτῇ παρηγορίαν παρέχουσα. μόνην δὲ τὴν ἑαυτῆς ἀνάλυσιν καθ' ὥραν φανταζομένη· καὶ τὴν τοῦ [15] παρακαλοῦντος θεοῦ τοὺς ταπεινοὺς μοναχοὺς παράκλησιν ὡς ὕδωρ ψυχρὸν προσδεχομένη· ὅσοι ἐν αἰσθήσει καρδίας πένθος ἐκτήσαντο, οὗτοι καὶ αὐτὴν τὴν ἑαυτῶν ζωὴν ἐμίσησαν· τὸ δὲ ἑαυτῶν σῶμα, ὡς ἐχθρὸν ἀπεστράφησαν. ὁπόταν ἐν τοῖς κατὰ θεὸν πενθεῖν δοκοῦσιν ὀργὴν καὶ ὑπερηφανίαν θεασώμεθα, τούτων τὰ δάκρυα ἐναντία λογισώμεθα· ποία γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; *γεννήματα μὲν νενοθευμένης κατανύξεως, οἴησις. ἐπαινουμένης δὲ παράκλησις· ὥσπερ ἀναιρετικὸν τὸ πῦρ καλάμης, οὕτω τὸ δάκρυον τὸ ἁγνὸν παντὸς φαινομένου, καὶ νοουμένου ῥύπου. ὁ περὶ τῶν δακρύων λόγος παρὰ πολλοῖς τῶν πατέρων σκοτεινός τις καὶ δυσδι-

chirographum peccatorum nostrorum; custodi hunc tamquam pupillā oculi, quoad recedat: Magna enim est vis illius, quæ longè vincit illum, quem labore & studio nostro adepti sumus. Nequaquam ille veram luctus gratiā assecutus est, qui [11] luget quādo vult, sed qui luget quę vult; nec tantùm quæ vult, sed qui luget vt Deus vult. Sæpè luctui vero miscentur inuisæ Deo vanæ gloriæ lacrymę: quod solerter & piè obseruabimus & intelligemus, quando nos lacrymari, & tamen vitia non emendare senserimus. Vera compunctio est dolor animę omni carens animi elatione, qui nullam sibi prǽstat consolationem, sed omnibus momentis migrationem è vita sibi ob oculos proponit, & consolationem à Deo qui humiles consolatur [11] monachos, veluti affusam frigidā expectat. 12. Quicunque verum ex cordis sensu luctum possederunt, illi vitam quoque suam, tamquam ærumnosam quamdam omnium lacrymarum & dolorum conciliatricem oderunt, corpúsque suum velut hostem auersantur. Quando in iis qui sibi verè secundum Deum lugere videntur, iram & superbiam notauerimus, horum lacrymas nequaquam sinceras,* neque ex vera compunctione profectas cogitabimus. *Quæ enim communicatio lucis ad tenebras?* Vera compunctio consolationem, falsa & spuria elationem animi parit. Quemadmodum ignis stipulam depascitur, ita lacrymæ sinceræ quicquid sordium vel apparet vel non apparet, abluunt & delent. 13 Ratio docendi & disputandi de lacrymis plerisque Patrum perobscura, & per-

*Sed veris cōtrarias.

1. Cor. 4.

difficilis esse videtur, præsertim apud tirones, quod illæ ex multis & diuersis fontibus & caussis oriri possint; ex natura, inquam, ex Deo, ex afflictione vel laudanda vel vituperanda, ex vana gloria, ex turpi amore, ex vera dilectione, ex memoria mortis, & aliis haud paucis. Excussis autem his omnibus modis per timorẽ Dei, & in lucem protractis, comparemus nobis eas lacrymas, quas absque hypocrisi puras & sinceras recordatio migrationis animæ è corpore parit; in his enim nulla fraus est aut superbia, sed munditiespotius & amoris diuini argumentum, peccatorúmque abolitio, & vitiorum perturbationúmque omnium sedatio. Lacrymas ab optimo luctus principio & fonte fluere, & demùm ab se ipsis in malum & prauum finem degenerare, non est magnopere demirãdum. sed à mala ortas scaturigine, aut naturali sensu profluentes in sanctum & spiritualem finem dirigere, hoc verò laudandũ & prædicandum. Quam sententiam optimè intelligunt ij qui ad vanam gloriam sunt propensiores. Caue ne de fontibus lacrymarum tuarũ etiam largis tibi credas, antequã ab omnibus peccatorũ sordibus penitus repurgeris. Non meretur laudẽ seu fidem illud vinũ, quod modò ex torcularibus in vasa est transfusum. Lacrymas quæ Deo gratę sunt, nobis esse perutiles nemo inficias ibit; quis autẽ fructus inde & vtilitas existat, mortis tẽpore cognoscemus. Qui in vero animę Deóq; grato luctu perpetuò

15. viuit, ille [15] quotidianas celebrare ferias non desistit. Qui verò corpori quotidie per luxũ festos dies

ρετος, ἐν τοῖς εἰσαγωγικοῖς μάλιστα εἶναι ὁρίζεται, καὶ ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων τρόπων ταῦτα τίκτεσθαι. λέγω δὴ ἐκ φύσεως, ἐκ θεοῦ, ἐκ θλίψεως ἐναντίας· ἐξ ἐπαινουμένης, ἐκ κενοδοξίας, ἐκ πορνείας, ἐξ ἀγάπης, ἐκ μνήμης θανάτου, καὶ ἑτέρων πολλῶν· σὺν δὲ τούτων ἁπάντων τρόπους φόβῳ θεοῦ γυμνάσαντες, τὰ τῆς ἡμετέρας ἀναλύσεως καθαρὰ καὶ ἄδολα ἑαυτοῖς περιποιησώμεθα δάκρυα· οὐ γάρ ἐστιν ἐν αὐτοῖς κλοπὴ ἢ οἴησις. κάθαρσις δὲ μᾶλλον καὶ ἀγάπης τῆς εἰς θεὸν προκοπὴ, καὶ ἁμαρτίας * ἔκπλυσις, καὶ παθῶν ἀπάθεια. * ablui.
τὸ μὲν γὰρ ἐξ ἀγαθῶν ἄρξασθαι * τὰ πένθους * δάκρυα, καὶ εἰς πονηρὰ καταλῆξαι, οὐ θαῦμα. τὸ δὲ * τῶν πενθούντων. * λόγων.
ἐξ ἐναντίων ἢ φυσικῶν εἰς πνευματικὰ μετακεντρεῖσαι ἀξιέπαινον· τοῦτο δὲ τὸ πρόβλημα οἱ περὶ τὴν κενοδοξίαν ἐπιρρεπῶς ἔχοντες, σαφῶς ἐπίστανται. μὴ πίστευε σαῖς πηγαῖς πρὸ τελείας καθάρσεως· οὐ γὰρ ἔχει πίστιν οἶνος εὐθέως ἐκ τῶν ληνῶν ἐγκλειόμενος· ὅτι μὲν ἅπαντα τὰ κατὰ θεὸν ἡμῶν δάκρυα ὠφέλημα, ὁ ἀντιλέγων οὐδείς· τίς δὲ ἐκ τούτων προσγινομένη ὄνησις, ἐν καιρῷ τῆς ἐξόδου γνωσόμεθα. ὅστις ἐν πένθει διηνεκεῖ κατὰ θεὸν πορεύεται, οὗτος * καθ' ἡμέραν ἑορτάζων οὐ παύεται· * καὶ ὅς * σωματικῶς ἑορτάζων οὐ παύεται,

τοῦτον πένθος αἰώνιον μέλλει διαδέχεσθαι. οὐκ ἔστι καταδίκοις ἐν φυλακῇ χαρμονή, καὶ οὐκ ἔστι μοναχοῖς ἀληθινοῖς ἐπὶ γῆς ἑορτή. καὶ ἴσως διὰ τοῦτο ἐκεῖνος ὁ καλλίπενθος στενάζων ἔλεγεν, ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχήν μου, τοῦ ἀγαλλιαθῆναι λοιπὸν ἐν τῷ ἀρρήτῳ φωτί σου. γενοῦ ὡς βασιλεὺς ἐν τῇ σῇ καρδίᾳ, ὑψηλὸς ἐν ταπεινώσει καθήμενος. καὶ κελεύων τῷ γέλωτι,
ιδ. ιδ´ πορεύου, καὶ πορεύεται· καὶ τῷ κλαυθμῷ τῷ γλυκεῖ ἔρχου, καὶ ἔρχεται, καὶ τῷ δούλῳ ἡμῶν, καὶ τυράννῳ σώματι, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. εἴ τις τὸ μακάριον καὶ κεχαριτωμένον πένθος ὥσπερ διπλοΐδα νυμφικὴν ἐνεδύσατο, οὗτος τὸν τῆς ψυχῆς πνευματικὸν ἐγνώρισε γέλωτα. τίς ἄρα τοιοῦτός ἐστιν ὃς τὸν ἑαυτοῦ χρόνον ἅπαντα τὸν ἐν τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ οὕτως δεδαπάνηκεν εὐσεβῶς, ὡς μὴ ἡμέραν, μὴ ὥραν, μὴ ῥοπὴν ζημιωθεῖν ποτέ, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ ταύτην ἐξαναλῶσαι, λογιζόμενος ὡς οὐκ ἔστι τὴν αὐτὴν ἡμέραν δὶς ἐν τῷ βίῳ θεάσασθαι. μακάριος μὲν μοναχός, ὁ τοῖς τῆς ψυχῆς ὄμμασι ταῖς νοεραῖς δυνάμεσιν ἐνατενίζειν δυνάμενος· ἄπτωτος δὲ ἀληθῶς ὁ τὰς ἑαυτοῦ παρειὰς τοῖς αἰσθητοῖς ὄμμασιν ἐκ μνήμης θανάτου καὶ πταισμάτων διηνεκῶς καταβρέχων τοῖς ζῶσι* δάκρυσι· κοπιῶ δὲ πιστεύειν ὡς χωρὶς τῆς δευτέρας καταστάσεως, ἡ προτέρα ἐβάδισεν. εἶδον ἐγὼ προσαίτας, καὶ πτωχοὺς ἀναιδεῖς, ἀστείοις τισὶ ῥήμασι, καὶ αὐτὰς τὰς βασιλέων καρδίας εἰς συμπάθειαν

*ἰδαν.

instituit, æternùm olim lugebit. Reis in carcere nullum est gaudium, nec veris monachis in terris * festa lætitia. Et fortasse propterea ille qui verè sanctéque lugebat gemens dixit: *Educ de custodia animam meam*, vti deinceps exultet in lumine tuo, quod nullis verbis exprimi potest. Esto velut Imperator in corde tuo sublimis in humilitate residens, qui imperet risui: *Vade*[14] *& vadit*: & dulcibus lacrymis, *Venite; & veniunt*: & seruili corpori nostro adeóque tyranno; *Fac hoc & facit*. Quisquis beatum & Deo gratum luctum velut vestem nuptialem induerit, ille risum & lætitiam spiritus veram sentiet. Quis enimuerò eiusmodi est, qui omne vitæ suæ tempus in religione ita sanctè religioséque consumpsit, * vti nullum diem, nullam horam, nullum momentum malè collocarit, sed omnem vitam suam optimè in Domino expenderit, non ignarus quòd diem semel præteritum nunquam sit aspecturus. Felix quidem ille est Monachus qui oculis animæ beatas cælitum mentes & angelos potest intueri. Sed impeccabilis omnino ille, qui genas suas per mortis meditationem & peccatorum suorum considerationem * calentibus lacrymis ex oculis etiam corporis profusis assiduè inundat. Ægrè autem adduci possim vt credam priorem felicitatis statum sine hoc secundo ad suam perfectionem peruenisse. Vidi ego rogatores & inuerecundos quosdam mendicos cum vrbanis & facetis verbis regum quoque animos ad misericordiam & commiserationem

* Vana.

Psal. 141.

14. Matth. 8.

* Nullius diei, horæ, momenti, iacturam fecerit.

* Viuis lacrymarum vndis: aqua viua.

ſtatim inflecterent. Vidi de alia mendicorum natione alios virtutum egentes, qui, non compoſitis ad vrbanitatem verbis, ſed humilibus quibuſdam atque demiſſis, ſubobſcuris quoque & dubiis, ex alto & quaſi deſperabundo pectore ad cæleſtem regem importunè & aſſiduè clamitantes, vi quodammodo ſua illius naturam, quæ nulla aliàs ratione cogi poteſt, ad commiſerationem & miſericordiam inflectebant. Qui ex gratia lacrymarum ſuarum animo inflatur, aliósque lacrymis defectos damnat, perſimilis eſt illi, qui ab rege ſuo petit arma aduerſus hoſtem ſuum, quibus deinde ſeipſum interficiat. Non indiget Deus lacrymis noſtris, neque placet illi luctus ex cordis angore profectus, ſed potiùs vult hominem ex charitate erga ipſum gaudio exultare in animo & ridere. Tolle peccatum, & non erit cur lacrymas ex oculis corporis fundas. Quid opus eſt cataplaſmate, vbi nullum eſt vulnus? Nunquam Adamus antequam peccaret lacrymatus eſt, nec poſt reſurrectionem abolito peccato deinceps
Apoc. 21. opus erit lacrymis; *Quando non erit ampliùs neque dolor neque luctus, neque triſtitia & gemitus.* Vidi in aliis defectum luctûs quamuis in luctu eſſent, ſed perinde affecti erant ac ſi luctu ſeu lacrymis carerent. Sed hi per nobilem charitatem extra prędonum periculum in tuto conſtituti ſunt.
Pſal. 145. Et hi ſunt de quibus dictum eſt, *Dominus illuminat cæcos.* Sæpe vſu
15. venit " vti leuiculos lacrymæ non rarò extollant, quæ illis idcirco ſubtrahuntur, qui proinde

συντόμως κατακλίναντας. καὶ εἶδον πτωχοὺς καὶ πένητας τῆς ἀρετῆς οὐκ ἀστείοις, ἀλλὰ μᾶλλον ταπεινοῖς τισὶ, καὶ σκοτεινοῖς, καὶ ἐξαπόροις ῥήμασιν ἐκ βαθείας, καὶ ἀπεγνωσμένης καρδίας πρὸς τὸν ἐπουράνιον βασιλέα δυσω-πήτως καὶ ἐπιμόνως ἀνακράζοντας· καὶ τῇ αὐτῶν βίᾳ τὴν ἀβίαστον αὐτοῦ βιαζομένους εὐσπλαγχνίαν καὶ φύσιν· ὁ ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ δάκρυσι ψυχικῶς φυσιούμενος, καὶ τῶν μὴ δακρυόντων ἐν ἑαυτῷ κατακρίνων, ὅμοιός ἐστι τῷ ὅπλον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τοῦ βασιλέως αἰτησαμένῳ, ἑαυτὸν δὲ ἐν τούτῳ διαχειρισαμένῳ. οὐ δέεται, ὦ οὗτοι, οὐδὲ βούλεται θεὸς ἄνθρωπον ἐξ ὀδύνης καρδίας πενθεῖν· ἀλλὰ μᾶλλον ἐξ ἀγάπης πρὸς αὐτὸν ἐν γέλωτι ψυχῆς ἀγάλλεσθαι. ἄφελε τὴν ἁμαρτίαν, καὶ περιττὸν τὸ κατώδυνον δάκρυον τοῖς αἰσθητοῖς ὄμμασιν. οὐδὲν γὰρ *ξηρέου μὴ παρόντος μώλωπος· οὐκ ἦν ἐν τῷ Ἀδὰμ πρὸ τῆς παραβάσεως δάκρυον· ὥσπερ οὐδὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν λοιπὸν καταργουμένης τῆς ἁμαρτίας, εἴπερ ἀπέδρα ὀδύνη τότε, λύπη καὶ στεναγμός. εἶδον ἐν τισι πένθος, καὶ εἶδον ἐν ἑτέροις διαπορείαν πένθους· πένθος καίπερ ἔχοντες, ὡς μὴ κατέχοντες διάκεινται· καὶ διὰ τῆς καλῆς ἀγνείας ἄσυλοι διαμένουσι· καὶ οὗτοί εἰσι, περὶ ὧν εἴρηται. κύριος σοφοῖ τυφλούς. " πέφυκε πολλάκις τοὺς κουφοτέρους καὶ τὸ δάκρυον ἐπαίρειν. διόπερ καί τισιν οὐ δίδοται. οἵ τινες ἐπὶ

* ξηρίου. Al. cautem.

ἐπὶ τῇ τούτου ζητήσει, ἑαυτοὺς ταλανίζουσι, καὶ καταδικάζουσι, στεναγμοῖς καὶ κατηφείᾳ καὶ λύπῃ ψυχῆς καὶ βαθείᾳ σκυθρωπότητι, καὶ ἐξαπορίᾳ, ἅπερ ἀναπληροῦν τὸν τοῦ δακρύου τόπον ἀκινδύνως πεφύκασιν, εἰ καὶ εἰς οὐδὲν παρ' αὐτοῖς συμφερόντως λογίζονται. ἐπιτηρήσαντες πολλάκις εὑρήσομεν γελοῖον πικρὸν παρ' αὐτοῖς δαίμοσι καθ' ἡμῶν γινόμενον. κορεσθέντας γὰρ ἡμᾶς κατανύσσουσι, καὶ νηστεύοντας σκληρύνουσιν, ἵνα τοῖς νόθοις δάκρυσιν ἀπατηθέντες τῇ μητρὶ τῶν παθῶν τρυφῇ, ἑαυτοὺς ἐκδώσωμεν· οἷς ἴσως οὐ πείθεσθαι δεῖ· μᾶλλον δὲ τοὐναντίον ποιεῖν. ἐγὼ δὲ καὶ αὐτὴν τὴν τῆς κατανύξεως ποιότητα ἐννοῶν ἐξίσταμαι· πῶς δὲ πένθος, καὶ λύπη λεγομένη τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐφροσύνην ἔνδοθεν ὥσπερ μέλι κηρίῳ συμπεπλεγμένην κέκτηται. τί δὲ ἐκ τούτου μανθάνομεν; ὅτι κυρίως ιϛ κυρίου δῶρον ἡ τοιαύτη κατάνυξις καθέστηκεν· οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ψυχῇ τότε ἀνήδονος ἡδονή, τοῦ θεοῦ λεληθότως παρακαλοῦντος τοὺς συντεθλασμένους τῇ καρδίᾳ· πρὸς δὲ ὄντως πένθους ἐναργεστάτου, καὶ ὀδύνης ὀνησιφόρου ὑπόθεσιν ἀκούσωμεν ψυχωφελοῦς καὶ ἐλεεινοτάτου διηγήματος. Στεφανός τις οἰκῶν ἐνταῦθα, τὸν ἐρημικὸν καὶ ἡσύχιον ἀσπαζόμενος βίον χρόνους τε ἱκανοὺς ἐν μοναδικῇ διατρίψας παλαίστρᾳ, νηστείαις τε μάλιστα καὶ δάκρυσι κατακεκοσμημένος, καὶ ἑτέροις ἀγαθοῖς πλεονεκτήμασι κεκαλλωπισμένος ὑπάρχων,

dùm has deſiderant, ſeipſos affligunt & damnant, gemitibúſque & mœrore, & animi dolore, altáque triſtitia & anxietate ſe cruciant, quæ omnia abſque periculo lugentis, locum lacrymarum ſupplent. quamuis ipſi nihil inde vtilitatis ſe capere exiſtiment. Illud etiam obſeruando deprehendemus nos ab ipſis dæmonibus amarulento riſu excipi & deludi, cùm cibo ſatiatos luctu & lacrymis inundant, & contrà ieiunos duros & aridos reddunt, vt ſpuriis lacrymis illuſi nos deliciis & voluptatibus omnium vitiorum miniſtris dedamus: quibus nullo modo cedendum eſt, ſed potiùs contraria omnia facienda. Ego porro cùm compunctionis naturam conſidero, obſtupeſco, quomodo luctus & triſtitia gaudium & lætitiam tanquam fauo mellis incluſam contineant. Quid porro ex hoc diſcendum? Huiuſmodi luctum & lacrymas verum & ſincerum eſſe [16] donum Dei. Non eſt in anima tunc illa voluptas ſine dulci conſolatione, Deo arcanè afflictos corde & contritos cœleſti gaudio permulcente. Ad argumentum verò hoc, de vero & * efficaciſſimo luctu, vtilíque dolore facit ſalutaris animæ, ſed prorſus lamentabilis hiſtoria; quam audiamus. Stephanus quiſpiam hîc degebat, qui vitæ genus ſolitarium & quietum ſectatus haud paucos annos in palæſtra vitæ ab omni ſocietate humana ſecretæ traduxit, ieiunij & lacrymarum gratia exornatus, aliíſque præclaris virtutibus . . . . excellens floréntque.

16.

* euidentiſſimo certiſſimóque.

Hic cellulam fixerat ad radicem sancti montis illius, in quo Helias prophetes Deum olim spectarat. Hic, inquam, hic laudatissimus vir ad maiorem & grauiorem laboriosiorémque pœnitentiam agendam, secessit in locum anachoretarum, quem dixere Siddim, vbi cùm aliquot annos in seuerissima, quam ipse sibi præscripserat, viuendi ratione transegisset: (erat enim locus inaccessus & adeo asper, vt nullam humanam consolationem admitteret, distabátque Castro milliaribus septuaginta,) sub extremum vitæ tempus ad priorem suam regressus est cellam, quam in sancto Heliæ monte posuerat senex: vbi duos ex Palæstina discipulos valde pios & religiosos habebat, qui interim dum abesset, ipsius casulam custodiebant. Paucis inde pòst diebus quàm redierat, in lethalem morbum, quo & decessit, incidit. Pridie ergo eius diei quàm moreretur, repente mente auocatus à sensibus, oculis tamen nunc ad dextrum lectuli sui latus, nunc ad sinistrum circumspiciebat, perinde quasi ab quibusdam vitæ suæ rationes reposceretur, respondebátque audientibus cunctis, qui circumstabant, iis qui acta eius ad examen vocabant, nunc quidem: Sanè, verè, feci hoc, sed hoc delictum tot annorum ieiuniis expiaui: nunc verò; hoc non feci, verè mentimini rursùm: Ita profectò hoc non nego à me factum, sed illud lacrymis deleui aliísque piis ministeriis compensaui. Deinde; imo falsò me omnino accusatis. Aliquando tamen dicebat ad quasdam obiectas culpas:

ἐκέκτητο τὴν κέλλαν πρὸς * τῇ καταβάσει τοῦ ἁγίου καὶ θεόπτου Ἠλίου ἐν τῷ ἁγίῳ τούτῳ ὄρει· οὗτός τε, ὅτε ὁ ἀοίδιμος κατείληφε σκοπῷ πρὸς σκοπὸν * ἐντρεχεστέρας καὶ στενοτέρας, καὶ ἐπιπόνου μετανοίας, τὸν τόπον τῶν ἀναχωρητῶν, τὸν καλούμενον Σιδδὴν, πεποιηκώς τε ἐκεῖσε ἐν στενοτάτῃ καὶ ἐπιτεταγμένῃ διαίτῃ χρόνους τινὰς ἐπεὶ ἀπαράκλητος ὁ τόπος καὶ πάσης ἀνθρώπου διόδου ἀνεπίβατος, ὡς ἐτύγχανεν ἀπὸ ἑβδομήκοντα μιλίων τοῦ κάστρου, ἀνέρχεται περὶ τὰ ἑαυτοῦ ἔσχατα ἐν τῷ ἰδίῳ κελλίῳ ἐν τῇ ἁγίᾳ κορυφῇ ὁ γέρων. εἶχε δὲ ἐκεῖ καὶ δύο μαθητὰς Παλαιστινοὺς εὐλαβεῖς πάνυ· οἳ καὶ ἐφύλαττον τὸ κελλίον τοῦ γέροντος. ποιήσας οὖν ὀλίγας ἡμέρας ὁ γέρων ἀσθενεῖ ἀσθένειαν, ἐν ᾗ καὶ ἐπετελειώθη. πρὸ οὖν μιᾶς ἡμέρας τοῦ ἀναλῦσαι, ἐξίσταται τῷ νοῒ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἀνεῳγμένων κατενόει εἰς τὰ δεξιὰ, καὶ εἰς τὰ ἀριστερὰ τῆς κλίνης· καὶ ὡς ὑπό τινων λογοθετούμενος, ἔλεγε πάντων ἀκουόντων τῶν περιεσταμένων, ποτὲ μὲν, ναὶ, ὄντως, ἀλήθεια, ἀλλ' ἐνήστευσα τοσούτους χρόνους ὑπὲρ τούτου· εἶτα πάλιν· οὐχὶ, ὄντως ψεύδεσθε, τοῦτο οὐκ ἐποίησα· καὶ πάλιν, ναὶ, ἀληθῶς τοῦτο, ναί. ἀλλ' ἔκλαυσα, ἀλλὰ διηκόνησα· καὶ πάλιν οὐχὶ, ὅλως κατηγορεῖτέ μου. ἔστι δὲ ὅτε εἴς τινα ἔλεγε·

ναὶ ἀληθῶς ναί· καὶ πρὸς τοῦτο τί εἰπεῖν οὐκ οἶδα· ἐν τῷ Θεῷ ἐστιν ἔλεος· καὶ ἦν ἀληθῶς θέαμα φρικτὸν καὶ φοβερόν, ἀόρατον καὶ ἀσυγχώρητον λογοθέσιον· καὶ τὸ φοβερώτερον, ὅτι καὶ ἃ οὐκ ἐποίησε, κατηγόρουν αὐτοῦ. βαβαί, ὁ ἡσυχαστὴς καὶ ἀναχωρητὴς ἔλεγεν εἴς τινα τῶν ἑαυτοῦ πλασμάτων, ὅτι πρὸς ταῦτα εἰπεῖν οὐκ οἶδα, ἔχων που λοιπὸν περὶ τὰ τεσσαράκοντα ἔτη μοναχός, καὶ ἔχων τὸ δάκρυον· οἴ μοι, οἴ μοι, ποῦ ἦν τότε ἡ τοῦ Ἰεζεκιὴλ φωνή, ἵνα εἴπῃ πρὸς αὐτούς, ὅτι ἐν ᾧ εὕρω σε, ἐν αὐτῷ καὶ κρινῶ σε, εἶπεν ὁ Θεός· ὄντως οὐδὲν τοιοῦτον εἰπεῖν ἠδυνήθη· τίνος χάριν δόξα τῷ μόνῳ γινώσκοντι· τινὲς δέ μοι, ὡς ἐπὶ Κυρίου διηγήσαντο, ὅτι καὶ * λεοπάρδαλιν ἀπὸ χειρὸς παρέβαλεν εἰς τὴν ἔρημον· καὶ οὕτω λογοθετούμενος, τοῦ σώματος ἐχωρίσθη, τί τὸ κρίμα, ἢ τὸ πέρας, ἢ ἀπόφασις αὐτοῦ, ἢ τὸ τέλος τοῦ λογοθεσίου κατάδηλον μὴ ποιησάμενος.

ιζ ὥσπερ ἡ χήρα τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα ἀποβαλοῦσα, καὶ μονογενῆ υἱὸν κεκτημένη μετὰ Κύριον, ἐκεῖνον μόνον παραμυθίαν κέκτηται. οὕτω καὶ ψυχῆς πεσούσης οὐκ ἔστι παραμυθία τις ἑτέρα ἐν καιρῷ ἐξόδου, ὡς οἱ κόποι τοῦ λαιμοῦ, καὶ τὸ δάκρυον. οὐ μελῳδήσουσιν οἱ τοιοῦτοί ποτε. οὐδὲ ἀλαλάζουσιν ἐν ὕμνοις πρὸς ἑαυτούς. λυμαντικὰ γὰρ τὰ τοιαῦτα τοῦ πένθους καθεστήκασιν.

* [illegible] κατὰ [illegible] ἐν τῇ ἐρήμῳ. [illegible] λεο[illegible] ἀπὸ χειρῶν τα[illegible] εἰς τὴν ἔρημον.

fateor me fecisse, nec habeo quod hîc excusem aut respondeam: superest tamen spes in misericordia Dei. Et erat reuera spectaculum tremendum & formidabile, iudiciúmque inadspectabile, sed protsus sine venia grauissimum. Et quod formidabilius erat, etiam illa accusabant, quæ nunquam fecerat. Papæ! quid hoc ô superi! homo anachoreta in solitudine versatus subinde negabat se habere quod responderet ad peccata obiecta: & hic quadraginta ipsos annos monachi vitam egerat, & lacrymarum fontibus abundabat. Heu mihi, irerúmque heu misero mihi, vbi vox illa Ezechielis, vt dicat ad ipsos: *In quo te statu inuenero, in ipso iudicabo te, dicit Dominus?* Reuera nihil horum tunc dicere potuit. Enimuerò gloria Deo soli arcanorum cognitori. Fuere portò qui mihi, Domino teste, sanctè affirmarint, ab huius manu dum in solitudine versaretur, leopardum fuisse pastum: Hic tamen ipse ab aspertimis rationum vitæ exactoribus adeo exagitatus, ita è corpore emigrauit, quo iudicio, fine, sententia absolutus an damnatus in obscuro reliquit. Ezechiel. 7.

17 Quemadmodum vidua viro priuata secundùm Dominum, nullum aliud solatium habet, nisi vnicum adhuc superstitem filium: ita animæ, quæ deliquit, non superest aliud gaudium, cùm è vita migrat, quàm quòd è labore, & afflictione gulæ atque lacrymis, luctúque percipit. Hoc genus lugentium nunquam cantabit; neque intra se per lætos hymnos exultabit, eo quòd luctum tollant & aboleant. 17.

Quòd si per cantica tibi luctum comparare studueris, næ tu procul ab illo & ille abs te abest. Luctus enim est inueteratus animæ * cœlesti igne liquescentis dolor, qui beatam animæ tranquillitatem solet præcurrere, illámque * adornare & repurgare, omnémque vitiorum in illa materiam absumere. Fuit egregiè in hoc excellenti luctu exercitatus, qui mihi de se narrauit, quod cùm non rarò vellem vel captare vanam gloriam, vel iræ laxare habenas, vel gulæ & ventri litare, tum luctûs memoria intus mihi testata est: Caue, inquit, vanam gloriam, aut deseram te; perindéque de aliis mihi vitiis respondit: Cui ego, Nunquam tibi non parebo, quoad me Christo sistas. Intimus animi luctus consolationem expertus est: sed
18. cordis [18] mundities cœlestis illustrationis radios hausit. Illustratio est inexplicabilis quædam efficacia quæ latenter intelligitur, & quodam modo non videndo videtur. Consolatio est dolentis animæ atque afflictæ refrigeratio, quæ ritu infantis simul intra se & * lacrymatur, & iucundè subridet. Opitulatio est animæ renouatio, tristitia lapsæ, quæ acerbas lacrymas admirabiliter dulcibus permutat. Lacrymæ quæ ex memoria mortis oriuntur, pariunt timorem, timor securitatem, è securitate existit gaudium, gaudio (quamuis nunquam deficiat) cessante, oritur flos
19. diuinæ charitatis. [19] Exclude tamquam indignus humilitatis dexterâ gaudium peregrinum,

* Camaldulensis legit ψυχῆς ἐμπίου, sed omnes chartæ meæ, & mẽbranæ habét ἐμπύρου, id est incensæ, nempe amore diuino.

* animam.

* Vagit.

ἂν διὰ τούτων προσκαλεῖσθαι αὐτὸ ἐπιτηδεύῃς, ἔτι πόρρω ἀπό σου ἀφέστηκε τὸ ἔργον· πένθος γάρ ἐστιν πεποιωμένον ἄλγημα ψυχῆς ἐμπύρου· πρόδρομον ἐν πολλοῖς τῆς μακαρίας ἀπαθείας τὸ πένθος γέγονε, προευτρεπίσαν, καὶ προσαροῦσαν, καὶ ἀναλῶσαν τὴν ὕλην. διηγήσατό μοι τις τούτου τοῦ καλοῦ ἐργάτης δόκιμος· ὅτι περ, φησὶν, ἐπιτηδεύοντί μοι πολλάκις πρὸς κενοδοξίαν, ἢ ὀργὴν, ἢ γαστρὸς κόρον ἐκφέρεσθαι, ὁ τοῦ πένθους ἔσωθεν διεμαρτύρατό μοι λογισμὸς, καί φησι· μὴ κενοδοξήσῃς, ἐπεὶ ἀναχωρῶ σου, ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων παθῶν· ἐγὼ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔλεγον. οὐ μή σου παρακούσω ποτὲ, ἄχρις οὗ τῷ Χριστῷ παραστήσῃς. ἄβυσσος μὲν πένθους παράκλησιν ἐθεάσατο, [18] καθαρότης δὲ καρδίας ἐδέξατο ἔλλαμψιν. ἔλλαμψίς 18.
ἐστιν, ἄρρητος ἐνέργεια, νοουμένη ἀγνώστως, καὶ ὁρωμένη ἀοράτως· παράκλησίς ἐστιν ὀδυνωμένου ψυχῆς ἀνάψυξις, νηπίου δίκην ἐν ἑαυτῇ * κλαυθμηριζομένης ἅμα καὶ φαιδρῶς μειδιώσης. ἀντίληψίς ἐστι ψυχῆς ἀνανέωσις, καταπεσούσης λύπῃ, τὸ ἐπώδυνον δάκρυον εἰς ἀνώδυνον θαυμασίως μεταποιήσασα. δάκρυα ἐξόδου ἀπέτεκον φόβον· φόβος δὲ τεκὼν ἀφοβίαν, ἐπέφανε χαρά, χαρᾶς δὲ ἀκαταλήκτου ληξάσης τῆς ὁσίας ἀγάπης, ἀνέτειλε τὸ ἄνθος. [19] ἀπόθου ὡς ἀνάξιος ἐν χειρὶ ταπεινώσεως ἐπιδημοῦσαν χαρὰν, ἵνα μὴ εὐπαράδεκτος ὤν, 19.

* Ita membranæ antiquæ. chartæ hic mendosæ.

δέξῃ λύκον ἀντὶ ποιμένος· μὴ πρόστρεχε θεωρίᾳ ἐν οὐ καιρῷ θεωρίας, ἵνα σοῦ τοῦ κάλλους τῆς ταπεινώσεως καταδιώξῃ, καὶ καταλήψηται, καὶ εἰς αἰῶνα αἰώνων συναφθήσεταί σοι ἐν πανάγνῳ γάμῳ. ἐν ἀρχαῖς μὲν αὐταῖς γνωρίζων ὁ νήπιος τὸν πατέρα, χαρᾶς ὅλος πεπληρωμένος γίνεται· τούτου δὲ πρὸς χρόνον οἰκονομικῶς ἀποδημοῦντος, εἶτα πάλιν ἐπιδημοῦντος, χαρᾶς ὁ παῖς καὶ λύπης ἀνάμεσος γίνεται· χαρᾶς μὲν, ὡς τὸν ποθούμενον ἰδὼν· λύπης δὲ, διὰ τὸ τοῦ τοσούτου χρόνου τοῦ καλοῦ κάλλους στέρησιν·
20. κρύπτει ἡ μήτηρ ἑαυτὴν τοῦ νηπίου, καὶ τούτου ὀδυνηρῶς ἐπιζητοῦντος αὐτὴν ὁρῶσα, τέρπεται, παιδεύουσα, αὐτὸ διηνεκῶς προσκολλᾶσθαι αὐτῇ· καὶ τὸ φίλτρον αὐτοῦ τὸ πρὸς ἑαυτὴν σφοδρῶς ἀναφλέγουσα. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω, φησὶν ὁ κύριος. οὐ μεριμνήσει ὁ τὴν ἀπόφασιν εἰληφὼς κατάδικος τὰς θεάτρων διοικήσεις· καὶ οὐ μὴ προσχῇ ὁ ἐναργῶς θρηνῶν, τρυφῇ, ἢ δόξῃ, ἢ ὀργῇ, ἢ ὀξυχολίᾳ ποτέ. πένθος ἐστὶ πεποιωμένη ὀδύνη μετανοούσης ψυχῆς, καθ' ἡμέραν ὀδύνας ὀδύναις προστιθεῖσα, ὡς ἡ τίκτουσα καὶ ὠδίνουσα.
21. [21] δίκαιος καὶ ὅσιος ὁ κύριος· καὶ τὸν λόγῳ ἡσυχάζοντα, λόγῳ κατανύσσων· καὶ τὸν λόγῳ ὑποτασσόμενον καθ' ἡμέραν εὐφραίνων. ὁ θατέρου τρόπον οὐκ ἀνοθεύτως μετερχόμενος, τοῦ πένθους ἀπήλλακται,
22. [22] ἀπόθου τὸν κύνα τὸν ἐν τῷ πένθει

ne deceptus lupum pro pastore excipias. Noli præpropere affectare non suo tempore contemplationem, vti te potiùs ob humilitatis elegantiam insequatur & occupet, & castissimis nuptiis tibi in omnem æternitatem copuletur. Infans simulac patrem agnoscit, incredibili gaudio perfunditur; parente verò ad tempus suas ob rationes peregrinante, & peregrè rursum adueniente, gaudio simul & mœrore repletur; gaudio, quòd diu desideratum reducem videat, mœrore, quòd tanto tempore sereno patris dulcissimi aspectu fuerit priuatus. [20] Mater subinde se 20.
ab infante subducit, à quo cùm se videt cum dolore & lacrymis quæri, magnopere delectatur, quo ipso filiolum docet, ne vnquam se ab eius præsentia patiatur auelli, magísque ac magis amorem illius in se accendat. *Qui* Luc. 14.
habet aures audiendi, audiat, dicit Dominus. Ille qui capitis est damnatus, nihil curat thearrorum spectacula & officia; itaque ex animo luget, nullo deliciarum, gloriæ, iræ, grauísque bilis sensu vnquam tangitur. Luctus est insitus animæ pœnitentis dolor, qui tanquam parturiens doléńsque dolorem quotidie dolore auget. [21] Iu- 21.
stus & sanctus est Dominus, qui solitariam vitam non absque ratione sectantem, cum ratione salutari compunctionis luctu afficit, & eum qui iusta quoque ratione inductus, se alterius potestati per obedientiam subiecit, quotidie exhilarat. Qui non alterutrum ex his modum sincerè complectitur, is vero luctu destitutus est. Abige [22] abs te canem desperationis 22.

qui tibi in summo luctu Deum inclementem, immitem & implacabilem fingit & subiicit. Nam vbi eumdem diligenter obseruaueris, deprehendes ab eodem cane tibi antè perpetratum peccatum eundem Deum benignum, misericordem, & ad veniam facilem promitti, & prædicari.
* Medita-tio. * Exercitatio parit assiduitatem, assiduitas desinit in vsum & facultatem, quæ vbi in sensu radices egit, non facilè tollitur. Qualiacunque demum vitæ studia quantumuis illustria sequamur,
23. si [23] internus animi dolor & sensus desit, frustra sumus, nihilque agimus. Necesse est enim, necesse omnino, vt ita loquar, vti, quicunque baptismatis fonte lustrati sumus, rursúmque postea vitiis inquinati, igne cordis nunquam elanguente, & oleo misericordiæ Dei picem vitiorum è manibus abstergamus. Vidi ego quosdam ad supremum luctus gradum ascendisse, qui præ animi dolore & afflicto corde cruorem ex ore eructabant,
Psal. 101. & memor fui dicentis, *Percussus sum vt fœnum, & exaruit cor meum.* Lacrymæ ex timore Dei profectæ in se ipsæ metum & custodiam cordis habent. Quæ verò ex charitate profluunt, ante perfectam charitatem partam ab nonnullis facilè amittuntur, nisi fortasse ignis ille æterna memoria recolendus operis tempore cor inflammarit. Et mirum dictu est, quomodo semper id quod humilius est & abiectius, suo loco securius & certius sit. Sunt res quæ lacrymarum fontes in nobis exhauriunt:

τῷ βαθυτάτῳ προσεστεργόμενον· καὶ τὸν θεὸν ἄσπλαγχνον καὶ ἀσυμπαθῆ ὑποβάλλοντα. ἐπιτηρήσας γὰρ αὐτὸν, εὑρήσεις πρὸ τῆς ἁμαρτίας φιλάνθρωπον, καὶ συμπαθῆ τὸν θεὸν καὶ συγχωρητικὸν προσαγορεύοντα. ἀδολεσχία γεννᾷ συνήθειαν, αὕτη δὲ καταλήγει εἰς αἴσθησιν. τὸ δὲ ἐν αἰσθήσει ποιούμενον, δυσαφαίρετον, κἂν ὁποίας δ' ἂν ἡμεῖς τὰς πολιτείας μεγάλας μετερχώμεθα, τὴν δὲ [κγ] καρδίαν ἐνώδυνον οὐ κεκτήμεθα, νόθοι αὗται καὶ ἕωλοι καθεστήκασι· δεῖ γὰρ ὄντως, δεῖ, ἵν' οὕτως εἴπω, τοὺς μετὰ τὸ λουτρὸν πάλιν μολυνθέντας, πυρὶ καρδίας ἀνενδότῳ, καὶ ἐλαίῳ θεοῦ τὰς ἑαυτῶν ἀποπισσῶσαι χεῖρας. εἶδον ἐγὼ ὅρον ἐν τισὶ * πένθους τὸν ἀκρότατον· αἷμα γὰρ αὐτοὺς αἰσθητῶς ἐκ τῆς κατωδύνου καὶ πεπληγμένης καρδίας ἐθεασάμην προχέοντας ἐκ τοῦ στόματος· καὶ ἐνεθυμήθην τοῦ φήσαντος· ἐπλήγην ὡσεὶ χόρτος, καὶ ἐξηράνθη ἡ καρδία μου· τὰ μὲν ἐκ φόβου δάκρυα, αὐτὰ ἐφ' ἑαυτοῖς τὸν τρόμον καὶ τὴν φυλακὴν κέκτηται· τὰ δὲ τῆς ἀγάπης πρὸ τῆς τελείας ἀγάπης ἴσως καὶ εὔσυλα ἔν τισιν καθεστήκασι. οὐκ οἶδα εἰ μήγε ἂν πολὺ τὸ ἀείμνηστον πῦρ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐνεργείας τὴν καρδίαν ἀνεξάψε. καὶ θαῦμα εἰπεῖν, πῶς τὸ ταπεινότερον, ἐστὶν ἀσφαλέστερον ἐν καιρῷ αὐτοῦ. εἰσὶν ὗλαι τὰς πηγὰς ἡμῶν ξηραίνουσαι·

καὶ εἰσὶν ἕτεραι ἃ βόρβορον ἐν αὐτοῖς, καὶ θηρία ἀποτίκτουσι· καὶ διὰ μὲν τῶν προτέρων ὁ Λὼτ ταῖς θυγατράσι παρανόμως συνεγίνετο· διὰ δὲ τῶν δευτέρων ὁ διάβολος ἐξ οὐρανοῦ πέπτωκε· πολλὴ παρ' αὐτοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν ἡ κακία, πῶς
24. τὰς [24] μητέρας τῶν ἀρετῶν, μητέρας κακιῶν ἀπεργάζονται, καὶ τὰς ποιητικὰς τῶν ταπεινώσεων ὕλας, ὑπερηφανίας δημιουργοὺς ἀποδεικνύουσι. πεφύκασι πολλάκις, καὶ αὐταὶ τῶν
25. [25] οἰκητηρίων ἡμῶν αἱ καταμοναὶ καὶ θέαι τὸν νοῦν ἡμῶν εἰς κατάνυξιν
Ἰησοῦς. προσκαλεῖσθαι· καὶ πιστούτωσαν * Ἴσως καὶ Ἠλίας, καὶ Ἰωάννης καθ' ἑαυτοὺς προσευχόμενοι. εἶδον ἐν πόλεσι καὶ θορύβοις πολλάκις κινηθέντα δάκρυα, ἵν' ὡς μηδὲν ἐκ τῶν θορύβων ἀδικεῖσθαι οἰόμενοι, τῷ κόσμῳ πλησιάσωμεν· σκοπὸς γὰρ ἐστὶ τοῖς πονηροῖς δαίμοσιν. εἷς μὲν λόγος πολλάκις πένθος διέλυσε. θαῦμα δέ, εἴπερ καὶ εἷς αὐτὸ συνήγαγεν· οὐκ ἐγκληθησόμεθα, ὦ οὗτοι, οὐκ ἐγκληθησόμεθα ἐν ἐξόδῳ ψυχῆς, διότι οὐ τεθαυματουργήκαμεν· οὐδ' ὅτι, οὐ τεθεολογήκαμεν· οὐδ' ὅτι θεωρητικοὶ οὐ γεγόναμεν, ἀλλὰ λόγον πάντως δώσομεν τῷ θεῷ διότι ἀδιαλείπτως οὐ πεπενθήκαμεν.

Βάσις ἑβδόμη, ὁ ἀξιωθεὶς κἀμοὶ βοηθείτω· αὐτὸς γὰρ ἤδη βεβοήθηται, διὰ τοῦ ἑβδόμου βαθμοῦ τὰς τοῦ αἰῶνος τούτου κηλίδας ἀπονιψάμενος.

ſunt item aliæ quæ in ipſis fontibus lutum & beſtias pariunt. Ex occaſione priorum Loth inceſtum cum filiabus ſuis commiſit. Ob poſteriores Lucifer è cælo deturbatus eſt. Incredibilis eſt hoſtium noſtrorum malitia, qui virtutum ſementem in [24] vitia conuertunt, & ea quæ humilitatem 24.
creant, in ſuperbiam deprauant. Solent non rarò ipſæ [25] domiciliorum noſtrorum ſedes, & loca 25.
oculis ſubiecta nos ad compunctionem prouocare, quemadmodum docent Ieſus, & Helias, & Ioannes, qui in ſolis locis apud ſemetipſos precibus vacarunt. Vidi & in mediis vrbibus & hominum turbis ac ſtrepitu nonnunquam religioſis viris proſilire lacrymas, vt hac ratione inducti exiſtimemus nullum nos ex vſu hominum & tumultuum detrimentum capere, adeóque libenter inter homines & turbas verſemur: hic enim finis eſt improborum dæmonum (vt trahant nos ad ſæculum) ſæpe verbum vnicum omnem animi luctum extinxit. ſed miraculi inſtar eſt, ſi verbum etiam vnum, luctum reduxit. Nequaquam, amici, in exceſſu animæ accuſabimur, quod nulla miracula patrauerimus, aut de rebus diuinis theologorum modo non acutè diſputauerimus, aut in contemplationem non abrepti fuerimus: ſed certò rationem dabimus, quod non continenter peccata noſtra defleuerimus.

Atque hic eſt ſeptimus gradus, quem qui ſuperauit, & mihi manus porrigat, quemadmodum & ipſe adiutus labes vitæ præſentis abſterſit.

SCHOLIA AD GRADVM SEPTIMVM.

De Luctu.

Scholion 1.

1. HOc multi decepti, temerè commiserationem erga delinquentes adhibendam putant; qui non sunt audiendi. aliud enim hîc genus commiserationis quæ vires superat intelligendum. Commiserationem enim dicimus luctum animæ insitum, & pro dilecto expositum, etiam quandoque præter meritum & dignitatem. * Prospicit enim quispiam illi quem amat ex affectu, vt ipsum qui peccat, neque lædar, neque læditur. Sed qui voluptatibus indulgens peccat, sine commiseratione læditur. Supra vires autem humanas amat, qui animam suam ponit pro salute amici sui, non ad illius exitium; neque enim qui delinquit, delictum abolere potest, nisi per pœnitentiam æquam quæ delicto respondet.

* cauet.

Scholion Theodori Edesseni 2.

2. Procul abs te repelle spiritum loquacitatis, in quo resident omnia atrocia genera vitiorum: hinc mendacium, inde nimia licentia, aliunde scurrilitas, vtrinque risus, obtrectatio, conuicium, turpiloquium, stultiloquium, & vt vno verbo complectar quod dictum est; Quoniam * ex multiloquio non effugietur peccatum. Vir taciturnus est sedes sensus siue sapientiæ: *quin & de omni otioso verbo nos reddituros rationem Dominus affirmauit.*

* in multiloquio non deerit peccatum.

Syncletica 3.

3. Ter in vitam edimur: primum ex vtero, alter & tertius natalis nos è terra in cœlum deducunt: Diuinus baptismus, quem & alterum in vitam reditum siue παλιγγενεσίαν appellamus quasi, alteram natiuitatem, & tertiam quæ ex pœnitentia existit.

Sancti Maximi 4.

4. Animi submissio est assidua oratio cum lacrymis & exercitatione laboris, qua dum Deum semper in auxilium vocat non finit imprudenter quemquam sua ipsius virtute & sapientia niti, sibique præfidere. virtute & sapientia non quæ sunt grauia vitia superbiæ morbo laborantis.

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ἕβδομον.

Περὶ πένθους.

Σχόλιον α'.

Οὕτω πολλοὶ ἀπατηθέντες ἀδίκως τὴν συμπάθειαν τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἐπάγουσι, οἷς οὐ χρὴ πείθεσθαι. ἀλλὰ γὰρ ἡ ἐνταῦθα συμπάθεια ὑπὲρ δύναμιν· συμπάθειαν γὰρ φαμὲν πένθος κατὰ ψυχὴν ἐγγινόμενον, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀγαπωμένου προτιθέμενον· ἔστιν ὅτε καὶ παρ' ἀξίαν· προνοεῖ μὲν γάρ τις τοῦ ἀγαπωμένου συμπαθῶς, ὥστε αὐτὸν μήτε ἀδικεῖν, μήτε ἀδικεῖσθαι· ὁ δὲ ἡδυπαθῶν ἁμαρτωλός, καὶ ἀδικεῖται ἀσυμπαθῶς· ὑπὲρ δύναμιν δέ, τὸ προστιθέναι τὴν ἰδίαν ψυχὴν ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ φίλου αὐτοῦ, οὐχὶ δὲ πρὸς ἀπώλειαν· οὐκ ἔστι γὰρ ἁμαρτήσαντα τὴν ἁμαρτίαν διαδρᾶναι, εἰ μὴ διὰ μετανοίας προσηκούσης τῷ σφάλματι. α.

Σχόλιον Θεοδώρου Ἐδέσσης β'.

Μακρὰν ἀπὸ σοῦ τὸ πολύρρητον ἀποδίωκε πνεῦμα· ἐν αὐτῷ γὰρ ἔγκεινται πάντα τὰ δεινὰ πάθη· ἔνθεν τὸ ψεῦδος, ἐκεῖθεν ἡ παρρησία· ἄλλοθεν ἡ εὐτραπελία, ὁ γέλως ἑτέρωθεν, ἡ καταλαλιά, ἡ λοιδορία, ἡ αἰσχρότης, ἡ μωρολογία, καὶ συντελόντως φάναι, τὸ εἰρημένον, ὅτι ἐκ πολυλογίας οὐκ ἐκφεύξεται ἁμαρτία· ἀνὴρ δὲ σιωπηλός, θρόνος αἰσθήσεως· ἀλλὰ καὶ λόγον διδόναι περὶ παντὸς ἀργοῦ ῥήματος ὁ κύριος ἔφησεν. β.

Σχόλιον συγκλητικῆς γ'.

Τρεῖς τοῦ βίου τικτόμεθα· ὧν ἡ μὲν μία ἐστὶν ἡ ἐκ γαστρός· αἱ δὲ λοιπαὶ δύο, ἐκ γῆς ἡμᾶς εἰς οὐρανὸν ἀνάγουσιν· ἡ διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος, ἣν καὶ παλιγγενεσίαν καλοῦμεν, καὶ ἡ ἐκ μετανοίας. γ.

Σχόλιον τοῦ ἁγίου Μαξίμου δ'.

Ταπεινοφροσύνη ἐστὶν προσευχὴ συνεχὴς μετὰ δακρύων, καὶ πόνου· αὕτη γὰρ τὸν θεὸν ἀεὶ εἰς βοήθειαν ἐπικαλουμένη, εἰς τὴν ἰδίαν δύναμιν, καὶ σοφίαν ἀφρόνως θαρρεῖν οὐκ ἐᾷ, οὐδὲ ἄλλων κατεπαίρεσθαι, ἃ δὴ ἐστι χαλεπὰ νοσήματα τοῦ τῆς ὑπερηφανίας πάθους. δ.

Ἄλλο.

Πένθος ἐστὶν αἴσθησίς τις ἀλγεινή, τῆς τῶν εὐφραινόντων στερήσεως.

Σχόλιον ε'. τοῦ μεγάλου Βασιλείου.

ε. Τὸ γέλωτι ἀκρατεῖ κεχρῆσθαι καὶ ἀσχέτῳ, ἀκρασίας σημεῖον, καὶ τοῦ μήπω ἀκριβεῖ λόγῳ τῆς ψυχῆς τὸ χαῦνον καταπιέζεσθαι. ἀρκεῖ γὰρ μειδιάματος, φαιδροῦ τῆς ψυχῆς τὴν διάχυσιν ὑποφαίνειν οὐκ ἀπρεπές, ὅσον δεῖξαι μόνον τὸ γεγραμμένον· καρδίας εὐφραινομένης πρόσωπον θάλλει· ἐκκαγχάζειν δὲ τῇ φωνῇ, καὶ ἀναβράζεσθαι τὸ σῶμα, οὐ τοῦ κατεσταλμένου τὴν ψυχήν, οὐδὲ τοῦ περικρατῶς ἔχοντος αὐτοῦ· βεβαιοῖ δὲ τὸν λόγον ὁ σοφώτατος Σαλομὼν φήσας. μωρὸς ἐν γέλωτι ἀνυψοῖ τὴν φωνὴν αὐτοῦ· ἀνὴρ δὲ σοφὸς μόλις ἡσυχῇ μειδιάσει.

Σχόλιον ϛ'.

ϛ. Ἦθός ἐστι προσευχῆς, σύννοια μετ' εὐλαβείας, καὶ κατανύξεως, καὶ ὀδύνης ψυχῆς, ἐν ἐξαγορεύσει πταισμάτων μετὰ στεναγμῶν ἀφώνων.

Ἄλλο.

Οὐ δύναται δεδεμένος δραμεῖν, οὐδὲ νοῦς πάθεσι δουλεύων προσευχῆς πνευματικῆς τόπον ἰδεῖν. ἕλκεται γὰρ καὶ περιφέρεται ἐκ τοῦ ἐμπαθοῦς νοήματος, καὶ οὐχ ἵσταται ἄκλονος.

Ἄλλο Μάρκου.

Προσευχή ἐστιν ἀπόθεσις νοημάτων.

Σχόλιον ζ'.

ζ. Φιλήδονος καρδία, εἱρκτὴ καὶ ἅλυσις τῇ ψυχῇ ἐν καιρῷ ἐξόδου· ἡ δὲ φιλόπονος, θύρα ἐστὶν ἠνεῳγμένη.

Ἄλλο.

Ἀπὸ φιληδονίας ἀμέλεια, καὶ ἀπὸ ἀμελείας λήθη προσγίνεται· τῶν συμφερόντων γὰρ τὴν γνῶσιν ὁ θεὸς πᾶσι δεδώρηται.

Ἄλλο Μαξίμου.

Οἱ τῶν ἡδονῶν καταφρονοῦντες, ἢ φόβῳ καταφρονοῦσι, ἢ ἐλπίδι, ἢ γνώσει, ἢ τῇ εἰς θεὸν ἀγάπῃ.

Ἄλλο Θαλασσίου.

Πρὸς τοὺς λυπηροὺς λογισμοὺς ἀμνησικάκως ἀπάντα· πρὸς δὲ τοὺς φιληδόνους ἐχθρωδῶς διάκεισο.

Aliud.

Luctus est sensus acerbus ex rerum iucundarum priuatione natus.

Basilij Magni 5.

In risum immodicum & effusum erumpere est intemperantiæ signum, & 5.
eius qui nondum animi sui tumorem seu superbiam seuerâ ratione compresserit: animi tamen læti diffusionem modico lenique risu declarare non dedecet, quatenus illud quod scriptum est, ostendatur: *Cor gaudens exhilarat faciem.* Prouerb. 15.13.
In apertos autem & immanes cachinnos voce prorumpere & corpore concuti aut subsultare, non est eius qui animo bene composito sit, & probo, & qui se ipsum in potestate habeat. Quam nostram sententiam confirmat sapientissimus Salomon, quando ait, *Fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autem sapiens vix tacitè subridebit.*

Scholion 6.

Habitus siue situs precantis est at- 6.
tenta mens cum reuerentia & compunctione & dolore animi, in confessione peccatorum cum tacitis gemitibus.

Aliud.

Vinctus currere non potest, neque mens obnoxia malis affectibus videre spiritualis precationis locum: trahitur enim & circumfertur cogitationibus perturbationum, & nusquam quieta est.

Marci, aliud.

Oratio est abdicatio cogitationum (alienarum ab oratione.)

Scholion 7.

Cor voluptatibus delectari solitum, 7.
est animæ carcer & catena tempore exitus siue mortis: deditum laboribus ianua aperta (ad cælum.)

Aliud.

Ex amore voluptatis nascitur negligentia, ex negligentia obliuio, rerum enim vtilium cognitionem Deus omnibus impertiuit.

Aliud S. Maximi.

Qui voluptates spernunt aut ob timorem id faciunt, aut spem, aut cognitionem, aut amorem erga Deum.

Aliud Thalassij.

Tristibus & molestis cogitationibus occurre per omnium iniuriarum obliuionem; mollibus seu luxuriosis, extremo odio & auersione.

Aliud Isaaci.

Attende & scribe hæc in corde tuo, quòd amor voluptatum & otij atque cessationis sit causa defectionis.

Scholion 8.

8. Quidam (inquit Climacus) qui tempore meditationis vel ex delictorum suorum vel mortis memoria, vel alterius rei consideratione lacrymas fundunt, sanè quàm importunè & indecenter, adeóq. stultè seipsos eò adigunt, vt eam cogitationem, à qua lacrymare cœperunt ab se reiiciant & excludant, tati, opinor, se luctum sine labore & molestia assecutos propter vanam gloriam dum non cogitāt quod flere sine caussa sit naturæ rationis expertis, quæ nescit quam ob causam ploret: compotis autem rationis, scire caussam lacrymarum. Proinde illi quod malè faciant à Climaco reprehenduntur & damnantur.

Scholion 9.

9. Lacrymæ ex mera leuitate seu loquacitate non arrogante & superba, & cogitationibus multis sibi perpetuò succedentibus nec variantibus aut aliò versis: ex memoria præterea alicuius leuiusculi facti per cogitationes quod mordet animum & ex huiuscemodi caussis, vt plurimum redundant & augentur.

Scholion 10.

10. Compunctio est alia non procurata, sed per se nata, alia studio quæsita & aliunde excitata: spontè existentem seu mitem illam, mansuetam & benignā placidámque appellat, & quòd is qui facilè & sine labore compungitur, & ad lacrymas pronus est, sit velut spongia quæ omnia peccata delet: hoc autem, inquit, donum deinceps velut pupillam oculi custodias.

Scholion 11.

11. Bene patet & hæc duo genera luctus euertit & damnauit, quando nempe qui luget, luget quando vult & propter quæ vult: est enim non rarò cùm quis lacrymatur, quando ab aliquo probris lacessitur, aut contumelia oneratur, aut damno aliquo mactatur. Et hoc genus luctus non est in laude positum nec religiosum, sed naturale. Excruciato enim corde ob afflictionem contumeliæ, quod non possit pœnas sumere de eo à quo læsus est, lacrymas fundit. Hoc idem accidit in iis quæ vult ipse lugere, in funere nempe cognati, vel alterius felici successu:

Αλλο Ισαάκ.

Βλέπε καὶ γράψον ταῦτα εἰς τὴν καρδίαν σου, ὅτι ἡ φιληδονία, καὶ τὸ ἀγαπᾷν τὴν ἀνάπαυσιν αἴτια εἰσὶ παραχωρήσεως.

Σχόλιον η'.

Τινὲς, * φησὶ, δακρύοντες ἐν καιρῷ προσευχῆς ἐξ ἐννοίας ἢ τῶν πλημμεληθέντων, ἢ τῆς μνήμης θανάτου, ἢ ἄλλης τινὸς, βιάζονται ἑαυτοὺς ἀχρείως ἤγουν ἀπρεπῶς, ἢ * μωρῶς ἀποδιῶξαι τὴν ἔννοιαν, ἀφ' ἧς τοῦ κλαίειν ἀπήρξαντο· σπεύδοντες οἶμαι τὸ πένθος ἐπικτήσασθαι ἀλύπως, διὰ κενοδοξίαν, μὴ ἐννοοῦντες ὅτι τῆς ἀλόγου ἐστὶ φύσεως, τὸ μὴ εἰδέναι, δι' ἣν αἰτίαν κλαίουσι· λογικῆς δὲ τὸ τὴν αἰτίαν εἰδέναι· διὸ ὡς κακῶς ποιοῦντες διαβάλλονται καὶ κακίζονται παρὰ τοῦ πατρός.

Σχόλιον θ'.

θ. Τὰ δάκρυα ἐκ τῆς ἀκραιφνοῦς ἀδολεσχίας τῆς ἀμετεωρίστου, καὶ τῶν λογισμῶν τῶν πολλῶν τῶν συνεχῶς, τῶν ἀκλινῶς γινομένων, καὶ ἐκ μνήμης τινὸς λεπτοῦ γινομένου ἐν τῇ διανοίᾳ, καὶ λυποῦντος τὴν καρδίαν, καὶ ἐκ τοιούτων πληθύνονται, καὶ ἐπὶ πλέον αὐξάνονται.

Σχόλιον ι'.

Η ἀνεπιτήδευτος κατάνυξις, αὐτοκίνητος· ἡ δὲ ἐπιτηδευτὴ ἑτεροκίνητος· ἠπίαν δὲ τὴν πρᾳείαν καὶ * προσηνῆ λέγει, * καὶ ὅτι σπόγγος ἁμαρτιῶν ἐστιν εὐκατάνυκτος, καὶ εὐδάκρυς ψυχῆς διάθεσις, ὃ δὲ ἑξῆς φύλαξον, φησὶν, ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τὸ δάκρυον.

Σχόλιον ια'.

ια. Καλῶς ἀνέτρεψεν ὁ πατὴρ καὶ δύο ταῦτα πένθη· τὸ ὅτε βούλεται ὁ πενθῶν, καὶ τὸ ἐν οἷς ἂν βούληται· ἔστι γὰρ βούλεσθαί τινα κλαίειν. πολλάκις ὅταν παρά τινος ὀνειδισθῇ, ἢ καὶ ὑβρισθῇ, ἢ ζημιωθῇ· καὶ τούτου οὐ τοῦ ἀγαθοῦ πένθους ἂν εἴη, ἤτοι τοῦ πνευματικοῦ, ἀλλὰ τοῦ φυσικοῦ. πιεζομένης γὰρ τῆς καρδίας τῇ θλίψει τῆς ὕβρεως διὰ τὸ μὴ ἰσχύειν ἀμύνασθαι τὸν βλάψαντα τὰ δάκρυα *. τὸ δ' αὐτὸ γὰρ * καὶ ἐν οἷς ἂν * βούληταί τις πενθεῖν, οἷον ἐπὶ θανάτῳ συγγενοῦς, ἐπὶ εὐπραγίᾳ τοῦ πλησίον·

* οἶμαι, non οἴει, Climacum enim faci loquentē.
* rescribo μωρῶς, ita enim sensus legere aũ docet, quamuis autographum habeat μωρός.
* συν- autogr. mendosè.
* χέει
* βούλεται

καὶ ἐπὶ ἄλλοις τισὶ βιωτικοῖς. ἐκεῖνο δὲ μόνον ἔφη καλὸν, τὸ γινόμενον καθὼς ὁ θεὸς βούλεται· βούλεται δὲ ὁ θεὸς κλαίειν τινὰ ἕνεκεν τῶν πεπλημμελημένων αὐτῷ, ἕνεκεν μνήμης θανάτου, ἕνεκεν τῆς ἀποτυχίας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ἁπλῶς ἕνεκεν πάντων τῶν εἰς ψυχὴν συντεινόντων· ὥστε τοῦτο μόνον τὸ πένθος ἐπαινετόν.

Σχόλιον ιβ'.

ιβ' Ὥσπερ ὑετὸς ἐπιχυθεὶς τῇ γῇ προσφυῆ τοῖς φυτοῖς παρέχει ποιότητα, γλυκεῖαν μὲν τοῖς γλυκέσι, στύφην δὲ τοῖς στύφοις· οὕτως ἡ χάρις ταῖς καρδίαις τῶν πιστῶν ἀπεράντως ἐπιβάλλουσα ἁρμοζούσας ταῖς ἀρεταῖς ταῖς ἐνεργείας χαρίζεται, τῷ μὲν Χριστὸν πεινῶντι τὴν τροφή· καὶ τῷ διψῶντι πόμα ἥδυστον· τῷ ῥιγῶντι ἔνδυμα, καὶ τῷ κοπιῶντι ἀνάπαυσις· τῷ προσευχομένῳ ἐλπὶς καρδιακή· καὶ τῷ πενθοῦντι παράκλησις.

Σχόλιον ιγ'.

ιγ' Ἑορτὴν νῦν καταχρηστικῶς, τὴν ἀργίαν καλεῖ, ἥτις καὶ κακοπραγίας ἀρχή· τοῖς δὲ τὸ θεῖον ἔργον ἐκτελοῦσι μοναχοῖς, οὐκ ἔστιν ἀργῆσαί ποτε· αὐτὸ γὰρ τοῦτο τὸ ἐνδελεχῶς προσομιλεῖν τῷ θεῷ ἑορτὴ αὐτοῖς ἐστιν, οὐκ ἀργίαν, ἀλλὰ δουλείαν ἀκατάπαυστον κατὰ τὴν τῶν ἀγγέλων ὁμοίωσιν ἐμφαίνουσα.

Σχόλιον ιδ'.

ιδ' Τῶν ἀλόγων μερῶν τῆς ψυχῆς, καὶ ὀρέξεων φυσικῶν ὁ νοῦς βασιλεύς ἐστί τε καὶ λέγεται· ὑψηλὸς δὲ ὡς πρὸς τὰ χαμαίζηλα πάθη ἐν καταβεβλημένῳ καὶ ταπεινῷ φρονήματι καθήμενος· ἤγουν ἐφ' ἑαυτοῦ μένων, καὶ τῇ οἰκείᾳ μερίμνῃ σχολάζων τε, καὶ ἀναπαυόμενος.

Σχόλιον ιε'.

ιε' Τῷ ὥσπερ ἐπὶ ἰδίοις προτερήμασι τοῖς χαρίσμασι τοῖς θείοις σεμνυνομένῳ εἰς φυσίωσιν, καὶ τὴν κατάγνωσιν ἐπιστρέφεσθαι ἔγνωμεν· τὸ γὰρ δάκρυον ἐκ φιλοθείας, ἐκ φιλοδοξίας, ἐξ οἰνοφλογίας, ἐκ δαιμονικῆς μεθοδείας, καὶ ἐξ ἀτιμίας, καὶ θλίψεως.

Σχόλιον ιϛ'.

ιϛ' Ἄλλη ἐστὶν ἡ εἰσαγωγὸς χαρά, καὶ ἄλλη ἡ τελειοποιός· ἡ μὲν γὰρ φαντασίας οὐχ ὑπάρχει ἄμοιρος, ἡ δὲ ταπεινοφροσύνης ἔχει

vel aliis huiuſcemodi caſibus vitæ humanæ. Illud autem ſolùm genus luctus laudat, quando fit quemadmodum Deo placet: placet autem Deo quempiam flere ob peccata commiſſa ab, ipſo aut ob mortis memoriam, aut quod *nondum ſit aſſecutus regnum cælorum, & denique ſimpliciter propter omnia quæ ad animam pertinent, itaque hoc ſolùm luctus genus laudabile eſt. * repulſus ſit.

Scholion 12.

Quemadmodum pluuia terræ infuſa plantis quibuſque naturæ conuenientem præbet pro qualitate ſuccum, dulcibus dulcem, amaris amarum; ita gratia diuina cordibus fidelium perpetuo immiſſa opportunas virtutibus opes & ſubſidia largitur: Chriſtum, inquam, eſurienti cibum, ſitienti dulciſsimum potum, frigenti veſtem, fatigato quietem, precanti ſpem ſordi infuſam, luti conſolationem. 12.

Scholion 13.

Per catachreſin ſeu abuſionem otium appellat feſtum, quod alioqui principium eſt improbæ actionis: ſed religioſis viris Deo operantibus nullum vnquam eſt otium. hoc enim ipſum aſsiduè cum Deo colloqui, eſt illis feſtus dies, qui non ceſſationem, ſed nunquam intermiſſum diuinæ ſeruitutis cultum ad exemplum Angelorum declarat. 13.

Scholion 14.

Facultatum animæ ratione carentium & appetitionum naturaliter imperator eſt animus & dicitur. Sublimis autem tanquam ad humanos & terreſtres affectus in deiecto & humili ſenſu reſidet, ſiue ſub ſe ipſe ſeu infra ſe manet, & priuatæ curæ vacat & requieſcit. 14.

Scholion 15.

Qui cæleſtia dona lacrymarum ſeu gratias quibus à Deo ornatur, ſuis propriis quaſi meritis & virtutibus tranſcribit, hunc in faſtum & damnationem vergere & verti nouimus. Lacrymæ enim vel ex amore diuino, vel ſtudio vanæ gloriæ, vel ardore Bacchi, vel inſidiis dæmonis, vel ignominia, vel afflictione exiſtunt. 15.

Scholion 16.

Aliud eſt gaudium quod præparat animum, aliud quod perfectum facit: illud non eſt expers phantaſiæ & imaginationis alterum humilitatis gratiam 16.

possunt: medium inter hæc tristitia quædam Deo pergrata, lacrymæ doloris exsortes. verè enim in multitudine sapientiæ multitudo cognitionis, & qui addit cognitionem, addit & dolorem. proinde per gaudium illud quod initiat & præparat animam, inducenda mens est ad subeunda certamina, vt increpetur & probetur à spiritu veritatis, super iis quæ deliquit & superbiæ elationibus quibus adhuc infestatur. *In increpationibus*, inquit, *propter iniquitatem corripuisti hominem, & tabescere fecisti, sicut araneam animum eius*, vt diuina illum increpatione probante, tanquam in fusorio siue metallaria fornace, ita virtutem capiat gaudij sine phantasmatum imaginibus in feruenti memoria Dei.

Scholion 17.

17. Omnis familia Ecclesiastica quæ olim diabolum pro viro & marito habuit, illóque reiecto Christum amplexata est, vidua est, & diu noctúque indiget iudice vindice, quando semper clamat, Vindica me ab aduersario meo.

Scholion Isaaci 18.

18. Tum sentit homo, quod mens ipsius mundiciem animi assecuta sit, quando omnes mortales bonos existimat, nec vllus illi impurus aut prophanus videtur: tunc enim verè mundus est corde, quomodo enim illud Apostoli oraculum implebitur, quando dicit; *omnes sibi superiores inuicem* in humilitate arbitrantes*, si non & illud dictum attendatur: quod *oculus purus nihil mali aspiciet*?

* ex sincero corde.
Phil. 2. n. 3.
Omnia munda mundis.

Scholion 19.

19. Importuna seu indiscreta contemplatio multa patit pericula: diabolus enim transformat se in angelum lucis, & eos qui modum & mensuram suæ nesciunt imbecillitatis, sæpe fallit. Hinc de senioribus quidam dixit, *Ego Christum in hac vita non cupio videre.*

Scholion 20.

20. Matrem intellige Dei bonitatem, illustrationem & contemplationem: Paruulum autem infantem * spem & orationis mundiciem monacho: anxiam autem inuestigationem, accipe preces cum labore à tali infante peragi solitas: delectationem autem matris eiusmodi perseuerantem in paruulo inquisitionem, hoc est, supplicem precationem.

Locus corruptus ex Elia emendatus.
*Elias melius: infantē autē intellige imperfectum adhuc od orationis munditiē monachū.

Scholion 21.

21. * Iustus Dominus æquè singulis auxi-

* Æquus.

τὴν δυνάμιν· μέσον δὲ τούτων ἐστὶ λύπη θεοφιλὴς, ἀνάλγητον δάκρυον· ἐν γὰρ πλήθει ὄντως σοφίας, πλῆθος γνώσεως, καὶ ὁ προστιθεὶς γνῶσιν, προστίθησιν ἄλγημα· διὰ τοῦτο δεῖ διὰ πρώτην τῇ εἰσαγωγῷ χαρᾷ πρὸς τοὺς ἀγῶνας προσκληθεῖσαν τὴν ψυχὴν ἐλεγχθῆναι δὲ αὐτὴν καὶ δοκιμασθῆναι λοιπὸν ὑπὸ τῆς ἀληθείας τοῦ πνεύματος, περὶ τι ὧν ἐπεπράχει κακῶς, καὶ ὧν ἔτι πάσχει μετεωρισμῶν· ἐν ἐλεγμοῖς γὰρ, φησὶν, ὑπὲρ ἀνομίας ἐπαίδευσας ἄνθρωπον, καὶ ἐξέτηξας ὡς ἀράχνην τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἵνα τῆς θείας αὐτὴν ἐλέγξεως δοκιμασάσης, ὥσπερ ἐν χωνευτηρίῳ, οὕτως τὴν ἐνέργειαν λάβοι τῆς ἀφαντάστου χαρᾶς ἐν θερμῇ μνήμῃ τοῦ θεοῦ.

Σχόλιον ιζ.

Πᾶσα ἀρχὴ ἐκκλησιαστικὴ, ἥ ποτε τὸν διάβολον ἄνδρα ἔχουσα, καὶ τοῦτον ἀπορρίψασα καὶ Χριστὸν ἐνστερνισαμένη, χήρα τυγχάνει, καὶ δέεται καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν καὶ νύκτα τοῦ κριτοῦ, λέγουσα· ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου.

Σχόλιον Ἰσαὰκ ιη΄

Γινώσκει ὁ ἄνθρωπος ὅτι ἦλθεν εἰς τὴν καθαρότητα ἡ καρδία αὐτοῦ, ὅταν πάντας καλοὺς θεωρῇ, καὶ οὐχ ὁρᾶται τις αὐτῷ ἀκάθαρτος ἢ βέβηλος· τότε ἐστὶν ἀληθῶς καθαρὸς τῇ καρδίᾳ· πῶς γὰρ πληροῦται ὁ λόγος τοῦ ἀποστόλου ὁ φάσκων, ὑπερέχοντας ἑαυτοῦ ἡγεῖσθαι, πάντας ἐν εἰλικρινεῖ καρδίᾳ, ἐὰν μὴ φασὶ τὸ εἰρημένον, ὅτι ὁ ὀφθαλμὸς καθαρὸς οὐκ ὄψεται πονηρά;

Σχόλιον ιθ΄.

Ἡ ἀδιάκριτος θεωρία πολλοὺς φέρει κινδύνους, καὶ γὰρ εἰς ἄγγελον φωτὸς μετασχηματίζεται ὁ διάβολος, καὶ τοὺς τὰ ἑαυτῶν ἀγνοήσαντας μέτρα, πολλάκις ἀπατᾷ· διὸ καί τις γέρων φησίν. ἐγὼ τὸν Χριστὸν ἐνταῦθα ἰδεῖν οὐ θέλω.

Σχόλιον κ΄.

Μητέρα δὲ νόει τὴν ἀγαθότητα θεοῦ τὴν ἔλλαμψιν * τὴν θεωρίαν· νήπιον δὲ * τὰς ἐλπίδας προσευχῆς καθαρμὸν μοναχοῦ. ἐναγώνιον δὲ ἐπιζήτησιν τὴν μετὰ πόνου τελουμένην εὐχὴν παρὰ τοῦ τοιούτου νηπίου, τέρψιν τῆς εἰρημένης μητρὸς τὴν ἔμμονον τοῦ νηπίου ζήτησιν, ἤγουν τὴν δέησιν τῆς ἱκετηρίας.

Σχόλιον κα.

Δίκαιος κύριος δικαίως ἑκάστῳ τὴν βοήθειαν

σθαι ἐπινέμει, τῷ τε ἡσυχάζοντι νομίμως, καὶ ὡς δεῖ ἡσυχάζειν, καὶ τῷ νομίμως ὑποτασσομένῳ. λέγει οὖν ὁ πατήρ· ὅτι ὁ * ἑκατέρων τρόπων ποιῶν, τουτέστιν, εἴτε τὴν ἡσυχίαν μετέρχεται, εἴτε τὴν ὑποταγὴν, ἐὰν μὴ, ὡς δεῖ, ταῦτα μετέρχωνται, ἀπηλλαγμένοι εἰσὶ τοῦ πνευματικοῦ πένθους, ἤγουν τῆς κατανύξεως· καὶ διὰ τοῦτο θρήνων εἰσὶ πολλῶν ἄξιοι· τὸ γὰρ οὐκ ἀνόθευτον, δηλονότι κακῶς γίν. καὶ μή σε πλανᾷ, ὦ ἀκροατά· τὸ ἀπηλλάχθαι τοῦ πένθους, ἐπὶ καλῷ τεθεῖσθαι· ἐπεὶ γὰρ ἅπας σχεδὸν λόγος περὶ πένθους εἴρηται, ἐὰν ἡμεῖς δεξώμεθα, τὸ * ἀπηλλάχθαι, τὴν ἡσυχαστικὴν, ἢ τὴν ὑποτακτικὴν, τοῦ πένθους, ἔξω τρέχομεν τοῦ πατρικοῦ σκοποῦ, καὶ οὐχ, ὡς δεῖ, νοοῦμεν· καὶ διὰ τοῦτο προσεκτέον.

* ἑκάτερον τρόπον, ὁ, ἑκάτερον τὸν τρόπον.

* ἀπηλλάχθαι τοῦ πένθους.

Σχόλιον κβ'.

κβ'. Τοῖς ἐν τῷ πένθει ἄσπλαγχνον τὸν θεὸν οἱ δαίμονες ὑποτίθενται πρὸς ἀπόγνωσιν τοὺς πενθοῦντας καταστῆσαι βουλόμενοι· πρὸ δὲ τῶν πλημμελημάτων εὔσπλαγχνον αὐτὸν δεικνύουσι πιθανοῖς ἐπιτηδεύμασιν, ὅπως πρὸς ἁμαρτίας καταχρημνίσωσιν.

Ἄλλο Ἰσαάκ.

Ἱκανὴ ἡ λύπη τῆς διανοίας ἀντὶ πάσης ἐργασίας σωματικῆς· ὁ γὰρ ἅγιος Γρηγόριος λέγει· ναὸς τῆς χάριτός ἐστιν ὁ συγκεκραμένος τῷ θεῷ, καὶ διαμένων ἐν φροντίδι τῆς κρίσεως αὐτοῦ.

Σχόλιον κγ'.

κγ'. Ἡ ἐπίμονος τῆς καρδίας λύπη εἰς ἕξιν ἐλθοῦσα, δυσκόλως ἀφαιρεῖται.

Σχόλιον κδ'.

κδ'. Ἢ ἐν τῇ ἐργασίᾳ ἐπαίρονται, ἢ ἐν τῇ πολυλογίᾳ * καταφρονοῦνται ἑτέρων.

* καταφρονοῦσι.

Ἄλλο.

Ἐν τῇ * φροντίσει τὸ ὑπερφρονεῖν, ἐν τῇ ἀνδρείᾳ τὸ θρασύνεσθαι, ἐν τῇ σωφροσύνῃ τὸ τὰ ναύτου φρονεῖν· ἐν τῇ δικαιοσύνῃ τὸ τοῖς τοιούτοις ἑαυτὸν ἐκδικεῖν.

* φρονήσει.

Σχόλιον κε'.

κε'. Πρὸς τοὺς ἀδοκιμάστους λέγοντας, τὸ, οὐχ ὁ τόπος, ἀλλ' ὁ τρόπος· εἰ ἐπιστάτωσαν τοῦτο καὶ γνώτωσαν, πῶς δίδωσιν ὁ τόπος τῷ τρόπῳ τὸ κάλλος,

lium impertitur, solitario vt decet & vt oportet solitarium agere, & illi qui alteri (in cœnobio) legitimè paret. Dicit ergo pater, quod alterutram vitam secutus, hoc est, siue solitariam sectetur, siue obedientiæ se subiiciat, si non vt par est, suum vtrque statum colat, eique conuenienter viuat, repulsus sit à spirituali luctu & compunctione, atque hos multis lacrymis deplorandos. quod enim sincerum non est, sine controuersia spurium est, siue quando aliquid non fit vt fieri oportet, elarum est illud malè fieri. nec fallo te, auditor, illud destitutum esse à luctu in bonam partem acceptum & positum esse: nam cùm omnis ferè oratio (in hoc septimo gradu) de luctu sit, si nos illud *solutum* seu *destitutum* esse à *luctu*, ad solitarium vel obedientem transtulerimus, extra propositum à Climaco scopum excurremus. nec vt oportet rem intelligemus: proinde attendendum est.

Scholion 22.

His qui (post perpetratum peccatum) in luctu versantur, dæmones Deum immitem & inexorabilem subiiciunt, vt eos ad desperationem adigant. ante delicta misericordem & clementem probabilibus argumentis ostendunt, vt illos in peccata præcipitent. 22.

Scholion Isaaci. 23.

Tristitia mentis nostræ gratior est Deo omni corporis actione: sanctus enim Gregorius, qui cum Deo coniunctus est, inquit, & perseuerat in timore & cura iudicij eius, est templum gratiæ Dei. 24.

Scholion 23. 25.

Tristitia quæ diu hæret in corde & in habitum versa est, ægrè tollitur.

Scholion 24.

Aut in opere faciundo extolluntur, aut in multiloquio contemnunt alios.

Scholion aliud.

In prudentia alios contemnere & superbire; in fortitudine se iactare, in temperantia nautas & vectores imitari, in iustitia seipsum in similibus vindicare.

Scholion 25.

Hoc ad illos qui inexperti dicunt illud vulgare οὐχ ὁ τόπος, ἀλλ' ὁ τρόπος, non locus, sed mores & vita faciunt sanctum. Hi sciant & intelligant quomodo locus etiam mores ornet & decus addat;

Non fuisse Romæ sed Romę sanctè vixisse est aliquid. Vestigia Christi in terris relicta plurimos trahunt Hierosolymā, vt Lauretum. S. Iacobus Cōpostellanus. In Germania, Oetinga Monst. Eremus Heluetiorū. S. Seb. Ebersperga. &c.

& non solùm viuendi ratio, vt nonnulli simpliciter dicunt; sed locus vt plurimum etiam magnam vim & virtutem adferat.

Aliud.

Tres sunt res, quas ægrè sibi comparat homo, quæque omnes virtutes custodiunt; luctus, & flere peccata sua, & semper ob oculos suos habere mortem suam.

ὥστε οὐχ ὁ τρόπος μόνος, ὡς τινὲς ἁπλῶς λέγουσιν· ἀλλὰ καὶ ὁ τόπος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὰ μέγιστα εἰς ἀρετῆς ἐργασίαν συμβάλλεται.

Ἄλλο.

Τρία ἐστὶ πράγματα, ἃ δυσκόλως κτᾶται ὁ ἄνθρωπος, καὶ αὐτὰ φυλάττει πάσας τὰς ἀρετάς· τὸ πένθος, τὸ κλαίειν ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ· καὶ τὸ ἔχειν πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν ἑαυτοῦ θάνατον.

GRADVS VIII.

De Victoria iræ, & mansuetudine.

QVEMADMODVM flamma affusâ sensim aquâ, tandem omnino extinguitur; ita lacrymæ è vero luctu natæ totum iræ incendiú, animíque furoré opprimút & extinguunt: eámq. ob caussam luctui mansuetudiné & animi lenitaté subiecimus. Perfecta ergo iræ victoria nihil est aliud, quá inexplebilis ignominiæ sitis & desidetiú, vti contrà in captatoribus vanæ glorię, est imméſa laudis cupido. Iræ vacuitas est victoria superatæ naturæ, quę nullo iá iniuriarú sensú tacta ex certaminibus & sudoribus existit. Mansuetudo est immotus animi status, qui nulla vel cōtumelia vel laude de constātia dimoueri potest. Primū virtutis huius & iræ vincendæ tirociniū est, intra labia continere verborū impetum, quantumuis cor tumultuetur. Profectus & quasi media virtus est tumultuantiū cogitationū sedatio cū exigua adhuc animi perturbatione. Absoluta demū irę victoria est inter immaniū turbinū * flatus tranquilla animi serenitas.

* Ἀοργησία Latinis inirascentia. de ea scripsit Plutarchus singularé libellū. Est politicis scriptoribus, Latinis & Græcis in vitio. Christianis sūma virtus, vt humilitas.

* Procellas.

ΛΟΓΟΣ η'.

Περὶ ἀοργησίας, καὶ πραότητος.

ὭΣΠΕΡ ὕδατος ἐν φλογὶ κατὰ μικρὸν προστιθεμένου, τελείως ἡ φλὸξ ἀποσβέννυται· οὕτω καὶ τοῦ ἀληθινοῦ πένθους τὸ δάκρυον πᾶσαν τὴν φλόγα τοῦ θυμοῦ καὶ ὀξυχολίας * ἀποκτείνειν πέφυκε· διὸ αὐτὸ καὶ ἀκολούθως τετάχαμεν. ἀοργησία τοίνυν ἐστὶν ἔφεσις ἀτιμίας ἀκόρεστος, ὡς ἐν τοῖς κενοδόξοις εὐφημίας ἀπέραντος. ἀοργησία ἐστὶ φύσεως ἧττα, ἐν ἀναισθησίαις ὕβρεων ἐξ ἀγώνων, καὶ ἱδρώτων προσγινομένη· πραότης ἐστὶν ἀκίνητος ψυχῆς κατάστασις, ἐν ἀτιμίαις καὶ εὐφημίαις ὡσαύτως ἔχουσα· ἀρχὴ μὲν ἀοργησίας, σιωπὴ χειλέων ἐν ταραχῇ καρδίας· μεσότης δὲ σιωπὴ λογισμῶν ἐν ψιλῇ ταραχῇ ψυχῆς. τέλος δὲ πεπηγμένη γαλήνη ἐν πνοῇ ἀνέμων ἀκαθάρτων.

* ἀπο- κτεῖ.

α. ὀργή ἐστιν * ὑπόμνησις κεκρυμμένου μίσους, ἤγουν μνησικακίας. ὀργή ἐστιν
β. ἐπιθυμία * κακώσεως τοῦ παροξύνοντος. ὀξυχολία ἐστὶν ἔξαψις καρδίας ἀκόσμως γινομένη. πικρία ἐστὶν ἀηδὴς κίνησις ἐν ψυχῇ συγκαθημένη.
γ. * θυμός ἐστιν * εὐμετάβολος κίνησις ἠθῶν, καὶ ψυχῆς ἀσχημοσύνη. ὡς φωτὸς φανέντος ὑποχωρεῖ τὸ σκότος· οὕτως καὶ ἐξ ὀσμῆς ταπεινώσεως πᾶσα πικρία καὶ θυμὸς ἐξαφανίζεται. τινὲς εὐμετάβλητοι ἐκ θυμοῦ ὑπάρχοντες, ἀμελῶς περὶ τὴν τούτου θεραπείαν καὶ ἐπιμέλειαν διάκεινται, μὴ ἐννοοῦντες οἱ τάλανες τοῦ εἰπόντος· ἡ ῥοπὴ τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ, πτῶσις αὐτῷ. ἔστι κίνησις μύλου ὀξεῖα ἐν μιᾷ ῥοπῇ ὑπὲρ τὴν τοῦ ἑτέρου ἡμέραν, σῖτον ψυχῆς, καὶ καρπὸν συντρίβουσα καὶ ἐξαφανίζουσα· διὸ προσεκτέον νουνεχῶς. ἔστι φλογὸς ἔξαψις συντόμως ὑπὸ σφοδροῦ πνεύματος ἀναπτομένη, καὶ ὑπὲρ φλόγα χρονίζουσαν τὸν ἀγρὸν τῆς καρδίας * ἀνεμπυρίζουσα, καὶ ἀπολλύουσα. οὐδὲ τοῦτο ἡμᾶς λανθάνειν ὀφείλει, ὦ φίλοι, ὅτι πρὸς ἐν καιρῷ οἱ πονηροὶ δαίμονες ἑαυτοὺς συντόμως ὑποστέλλουσιν, ἵν' ὡς μικρῶν τῶν μεγάλων παθῶν ἀμελήσαντες, ἀνίατα λοιπὸν νοσήσωμεν. ὥσπερ λίθος ὀξύγωνος, καὶ ἀπόκροτος ἑτέροις λίθοις συγκρουόμενος καὶ συνδαιρόμενος, ἅπασαν αὐτοῦ τὴν ὀξύγωνον καὶ ἀπόκροτον καὶ στερρὰν διάπλασιν διαθρύπτεται, καὶ * στρογγυλοειδῆ ἀπεργάζεται·

Ira est occulti odij [1] recordatio, siue memoria iniuriarum. 1.
Ira est desiderium vlciscendi eum qui nos ad iram [2] incitauit. 2.
Furor est intempestiua cordis inflammatio. Acerbitas animi seu amaritudo est sensus seu affectus amarulentus animi omni gaudio & delectatione destitutus. [3] Ira est prona morum 3.
deprauatio, & deformitas animi. Vt ad solis exortum fugiunt tenebræ, ita ad odorem humilitatis omnis ex animo euanescit amaritudo, & extinguitur iracundia. Quidam cùm ex ira facilè commoueantur, nullum huic morbo quærunt remedium & curam, dum infelices non meminerunt illud dicentis, *Momentum furoris eius, ruina est illi.* Isa. 45.
Celer catilli seu molæ in orbem motus vno momento plus frumenti animæ & fructus conterit & perdit, quàm tardus alius toto die. Quapropter magnopere & solerter attendendum est. Est flammæ incendium quod vehementi turbine ventorum auctum, breui totum cordis agrum incendit & perdit, quem lentus aliàs ignis diu non absumsisset. Sed & hoc vos non celarim, amici, consuesse improbos spiritus ad tempus se per astum à tentatione opportunè subducere, vt sensim magna vitia tamquam parua negligamus, & ita in morbos animi immedicabiles incidamus. Vt saxum acutis angulis asperum, si cum aliis saxis confligat collidaturque, omnem salebrosam asperitatem, acutámque duritiem attritu amittit, & rotundam efficitur,

ita animus aſper & bilioſus, ſi cum aſperis ingeniis viuat degátque, ex duobus alterum neceſſariò perpetitur: aut per patientiam vulnus ſuum curabit, aut ſi iniuriis fractus cedat, ſuam ipſe imbecillitatem agnoſcet, quam imbellis fuga illi quaſi in ſpeculo oſtendet. Furioſæ iræ obnoxius ſua voluntate eſt epilepticus, quamuis inuitus morbo occupetur, eliditur tamen, rumpitur & cadit. Nihil tam inimicum eſt pœnitentibus quàm animi furor qui mentem perturbat, quando vita religioſa magnam deſiderat ſubmiſſionem. Furor autem eſt * magnæ ſuperbiæ indicium. Si hoc definitio & [4] ſignum eſt ſummæ manſuetudinis cùm quis præſente eo qui nos prouocat ad iram, ſereno eſt corde, & amanter erga eundem afficitur; certè extremi furoris eſt argumentum, cùm quis apud ſeipſum ſeorſum, & ſolum verbis, & geſtibus cum abſente à quo moleſtia eſt affectus, depugnat & efferatur. Si Spiritus ſanctus pax animæ, & dicitur & eſt, ira verò, cordis perturbatio, & eſt & appellatur, neceſſariò ſequitur nihil . . . . adeo Spiritus ſancti præſentiæ * repugnare quàm iram. Copioſa & improba ſoboles eſt iræ, ſed vnus nepos quamuis ſpurius, & licet nolens, vtilis tamen nobis. [5] Animaduerti enim nonnullos ſummo furore inflammatos diuturnam & altè repoſitam iniuriæ memoriam reuomuiſſe, & per vitium à vitio liberatos:

* ſummæ.

4.

* Præſentiam arcere, & præpedire ὑποτειχίζειν viam præcludere.

5.

οὕτως καὶ ψυχὴ ὀξεῖα καὶ ἀπότομος συμμιγνυμένη, καὶ συνδιάγουσα σκληροῖς τισι, δυεῖν θάτερον ὑπομένει· ἢ ἐκ τῆς ὑπομονῆς τὸ ἴδιον τραῦμα θεραπεύσει, ἢ ὑποχωρήσασα τὴν ἰδίαν πάντως ἀσθένειαν γνωρίσει· τῆς φυγῆς τῆς δειλάνδρου ταύτην αὐτῇ, ὥσπερ ἔσοπτρον φανερωσάσης. θυμώδης ἐστὶν ἐπιληπτικὸς ἑκούσιος, ἐξ ἀκουσίου περιλήψεως, καταρρηγνύμενος καὶ * ῥασσόμενος. οὐδὲν οὕτω τοῖς μετανοοῦσιν ἀνοίκειον, ὡς θυμὸς ταρασσόμενος, εἴπερ ἡ ἐπιστροφὴ πολλῆς δεῖται τῆς ταπεινώσεως. ὁ δὲ πάσης οἰήσεως ὑπάρχει τεκμήριον. εἰ τοῦτο δ' ὅρος ἀκροτάτης πραότητος, τὸ καὶ παρόντος τοῦ ἐρεθίζοντος γαληνῶς τῇ καρδίᾳ καὶ ἀγαπητικῶς πρὸς αὐτὸν διακεῖσθαι, πάντως τοῦτο ὅρος ἀκροτάτου θυμοῦ, τὸ καὶ καθ' ἑαυτὸν διάγοντα μόνον, λόγοις καὶ σχήμασι πρὸς τὸν λυπήσαντα διαμάχεσθαι, καὶ θηριοῦσθαι. εἰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰρήνη ψυχῆς καὶ ὁρίζεται, καὶ ὑπάρχει· ἡ δὲ ὀργὴ, ταραχὴ καρδίας καὶ ὑπάρχει καὶ λέγεται. οὐκ οὖν οὐδὲν οὕτω τὴν αὐτοῦ παρουσίαν ἐν ἡμῖν, ὡς θυμὸς ὑποτειχίζειν πέφυκε· πάμπολλα καὶ χαλεπὰ αὐτοῦ τὰ γεννήματα γνωρίζοντες· ἕνα καὶ μόνον ἀκούσιον ἀπόγονον, εἰ καὶ νόθον, ὅμως ὠφέλιμον ἐπεγνώκαμεν. εἶδον μανικῶς ἐξαφθέντας, καὶ τὴν χρονίαν καὶ ἐναπόθετον μνησικακίαν ἐμέσαντας, καὶ διὰ πάθους, πάθους ἀπαλλαγέντας·

* ἢ πνῶν

περὶ τῆς χρονίου λύπης ἢ μετάνοιαν, ἢ πληροφορίαν ἐκ τοῦ λελυπηκότος κομισαμένους. καὶ εἶδον τὸ ᶜ δοκεῖν μακροθυμήσαντας ἀλόγως, καὶ ἐκ τῆς σιωπῆς μνησικακίαν ἔνδον ἀποθεμένους, καὶ τῶν μαινομένων μᾶλλον αὐτοὺς ἐταλάνισα, ὡς διὰ μέλανος * περιστερὰν ἀφανίσαντας· πολλῆς ἡμῖν πρὸς τὸν ὄφιν δεῖ τοῦτον τῆς ἐπιμελείας· τὴν γὰρ φύσιν καὶ αὐτὸς, ὡς καὶ ὁ τῶν σωμάτων συνεργοῦσαν αὐτῷ, κέκτηται. εἶδον ὀργισθέντας, καὶ ἐκ πικρίας τὴν τροφὴν ἀπωσαμένους, καὶ μέντοι ἰὸν ἰῷ διὰ τῆς ἀλόγου ἐγκρατείας προσεπιλαβόντο. καὶ εἶδον ἑτέρους ἀφορμῆς δῆθεν εὐλόγου τῆς θυμοῦ δραξαμένους, καὶ γαστριμαργίᾳ ἑαυτοὺς μεθοδεύσαντας, καὶ ἐκ βοθύνου εἰς κρημνὸν περιπεσόντας. ἑτέρους δὲ ἐχέφρονας τεθέαμαι, ὡς καλοὺς ἰατροὺς ἀμφότερα συγκεράσαντας, καὶ τὰ μέγιστα ἐκ τῆς συμμέτρου παρακλήσεως ὠφεληθέντας. ποτὲ μὲν ἡ μελῳδία τὸν θυμὸν ἀρίστως διαλύει, ἡ σύμμετρος. ποτὲ δὲ τῇ φιληδονίᾳ συνέρχεται, ἥγε ἄμετρος, καὶ ἄκαιρος. τοὺς οὖν καιροὺς κανονίζοντες, οὕτως ἐχρησώμεθα. ἤκουσα παρακαθήμενος ἔξω κατά τινα χρείαν ἀνδρῶν ἡσυχαζόντων, ὡς περδίκων ἐν τῇ κέλλῃ ἐκ πικρίας τοῦ θυμοῦ καθ' ἑαυτοὺς * κλοβομαχούντων, τῷ προσώπῳ δὲ ὡς παρόντος τοῦ λελυπηκότος ἐπιπηδώντων.

ᶜ.

* τὸ τῆς περιστερᾶς λευκόν.

* κλουβομαχούντων.

cùm is à quo offensi erant, vel facti sui se pœnitere diceret, vel illis satisfaceret, vnde ab diuturna animi molestia sunt curati. Vidi alios, qui in ᶜ speciem rationi prorsus aduersam simulabant se per silentium patienter ferre iniuriam, cuius tamen memoriam penitus in animo intus condiderant, quos equidem palàm furentibus deteriores iudicaui; vt qui columbæ candorem atro odij colore extinxerint. Magna aduersus hunc serpentem à nobis cura adhibenda est. Habet enim & ipse non secus atque luxuriæ spiritus corporis patrocinantem sibi naturam. Notaui etiam quosdam ira succensos ex animi indignatione à cibo abstinuisse, qui ob intempestiuam abstinentiam venenum veneno affuderunt. Alios quoque obseruaui (his contrarios) tamquam iusta ira commotos sese gulæ dedidisse, adeóque ex fouea in præcipitium incidisse. Denique spectaui alios prudentiores his qui tamquam probi medici vtrumque temperantes veluti media via incesserunt, magnásque vtilitates ex hoc temperamento retulerunt. Est cùm concinna musica furorem optimè sedat. Est cùm inconcinnæ & intempestiuæ miscetur voluptas: optimè hac vtemur, si temporum rationem habuerimus. Cùm olim ad cellas quorumdam anachoretarum ob negotia quædam expedienda foris sessitarem, audiui illos intus ex animi acerbitate & furore ritu perdicum apud se ipsos perstrepentes & corrixantes, & in faciem eius à quo læsi erant, tamquam præsentis insilientes, ᶜ.

quibus ego piè suasi, vt è solitudine ad monasteria migrarent, ne ex hominibus in dæmones verterentur. Quos contrà videbam molles & gulæ deditos, blandósque simul & palpatores, nimiúmque aliis familiares, comptulos & elegantiæ pulcritudinísque studiosos & cultos, his auctor fui vt solitudinem peterent, tamquam inimicam luxuriæ & gulæ, vt quas tamquam nouacula amputat, ne per hæc vitia ex homine in bestias migrarent. Qui verò se ad vtrumque vitium (iram inquam & mollitiem) pronos lamentabantur, hos omnino alieno arbitrio, non suo, viuere volui, amicéque illorum moderatoribus suggessi, vti illos in vtroque vitæ statu nunc ad tempus in quiete & solitudine collocarent, nunc inter domesticos exercerent: sic tamen vt supremo cœnobiarchæ ceruicem penitus submitterem.
7. Solent enim [7] voluptuarij & effœminati seipsos, nec rarò fortasse etiam alios sibi addictos corrumpere: furiosus autem & iracundus sæpe tamquam lupus gregem omnem perturbauit, multorúmque afflictas animas elisit. Non leue crimen est cordis oculum per furorem conturbare, quemadmodum testatur,
Psal. 10. qui dixit: *Turbatus est à furore oculus meus*, sed grauius est impetum animi verbis prodere. Longè verò grauissimum, & vitæ religiosæ, angelicæ & diuinæ prorsus alienum & ini-
8. micum ad manus venire. Si [8] festucam alterius sanare vis, aut velle te potiùs arbitraris, caue ne pro scalpro, trabe hanc

οἷς ἔγωγε τὸ μὴ ἀποδιάζειν ἀσεβῶς συμβεβούλευκα, ἵνα μὴ ἐξ ἀνθρώπων δαίμονες καταστάθωσι. καὶ πέπειραμαι πάλιν λάγνους καὶ βεβρωμάδεις καρδίας, πρᾴους τινὰς καὶ κόλακας, καὶ φιλαδέλφους, καὶ φιλοκαλλιπροσώπους ὑπάρχοντας, οἷς τὴν ἡσυχίαν ὡς * ξύρεον μισόλαγνον, καὶ μισόβρωμον μετιέναι παρεσκεύασα, ἵνα μὴ ἐκ λογικῆς εἰς ἄλογον φύσιν ἐλεεινῶς μεταπέσωσιν. ἐπεὶ δέ μοί τινες ἐν ἀμφοτέροις ἑαυτοὺς ἔλεγον οἰκείως ἐκφέρεσθαι, τούτους ἔγωγε πάντη αὐτεξουσίως πορεύεσθαι κεκώλυκα. τοῖς μέντοι αὐτῶν ἐπιστάταις τοῦτο φιλικῶς ὑποθέμενος· ποτὲ μὲν αὐτοῖς τοῦ χρόνου ταύτην, ποτὲ δὲ ἐκείνην τὴν τάξιν ἐπιτρέπειν μετέρχεσθαι. ὅμως * τὸ πᾶν τῷ κρατοῦντι τὸν αὐχένα δούς. ὁ μὲν [7] φιλήδονος ἑαυτόν, ἴσως δὲ καὶ ἕτερον ἕνα φιλομύστην αὐτοῦ λυμαίνεσθαι πέφυκεν· ὁ δὲ θυμώδης ὥσπερ λύκος πᾶσαν πολλάκις τὴν ποίμνην διετάραξε, καὶ πολλὰς ψυχὰς ταπεινώσας διέθλιψε· χαλεπὸν μὲν τὸν τῆς καρδίας ὀφθαλμὸν ἐκ θυμοῦ ταράξαι, κατὰ τὸν εἰπόντα· ἐταράχθη ἀπὸ θυμοῦ ὁ ὀφθαλμός μου. χαλεπώτερον δὲ τὸ διὰ χειλέων τὴν τῆς ψυχῆς ὁρμὴν ἐνδείξασθαι· τὸ διὰ χειρῶν πάντη που τῆς μοναδικῆς, καὶ ἀγγελικῆς, καὶ θεϊκῆς πολιτείας ἐχθρὸν καὶ ἀλλότριον. εἰ [8] κάρφος ἑτέρου ἰάσασθαι θέλεις, μᾶλλον δὲ νομίζεις μὴ ἀντὶ * μύλης δοκῷ τοῦτον

* ἀποχείσεις, ἢ ἀποσύψης· δοκός
ἐστι * βαρεῖς λόγοι, σχήματα ἀπρε-
πῆ. τὸ δὲ ἕτερον ἐπιεικὴς διδασκα-
λία, καὶ μακρόθυμος ἐπιτιμία.
ἔλεγξον, φησὶν, ἐπιτίμησον, παρα-
κάλεσον· οὐ μέντοι καὶ τύψον. εἰ δὲ
θ. καὶ τοῦτο δέοι, θ σπανίως καὶ οὐ δι'
ἑαυτοῦ. ἐπισκεψάμεθα δὲ ἐν τοῖς πολ-
λοῖς τῶν θυμικῶν τὴν ἀγρυπνίαν
προθύμως, καὶ τὴν νηστείαν καὶ
ἡσυχίαν ἐπιτελουμένην θεασόμεθα.
σκοπὸς γὰρ τῷ δαίμονι ταῖς αὐξητι-
καῖς τοῦ πάθους ὕλαις, προφάσει δῆ-
θεν μετανοίας, καὶ πένθους αὐτοῖς
ι. ὑποτίθεσθαι· εἰ εἷς λύκος, ὡς προέ-
φημεν, δύναται ἐκταράξαι ποί-
μνην, δαίμονα συνεργὸν κεκτη-
μένος, πάντως καὶ εἷς ἀδελφὸς σο-
ια. φώτατος, ὥσπερ ια ἀσκὸς χρηστὸς
ἐλαίου μεστὸς τὸ κῦμα παρενέγκαι τε
γαληνιάσαι ποιεῖν τὴν ὁλκάδα, ἄγ-
γελον συνεργὸν κεκτημένος, κατὰ τὸ
μέγεθος τοῦ προτέρου κρίματος, οὕτως
ἐκ θεοῦ μισθὸν κομισόμενος, καὶ τύ-
πος ὠφελείας πᾶσι γινόμενος. ἀρ-
χὴ τῆς μακαρίας ἀνεξικακίας ἐν
πικρίᾳ καὶ ὀδύνῃ ψυχῆς τὰς ἀτι-
μίας καταδέχεσθαι. μεσότης δὲ ἀλύ-
πως ἐν ταύταις διακεῖσθαι· τελείω-
σις δὲ, εἴπερ καὶ ἔστιν, ὡς εὐφη-
μίας ταύτας λογίζεσθαι. χαίροις ὁ
πρότερος, ἔρρωσο ὁ δεύτερος,
μακάριος ἐν κυρίῳ καὶ ἀγαλλιῶ
ιβ. ὁ τρίτος· ἐλεεινὸν ιβ ἐπεσημηνά-
μην ἐν ὀργίλοις θέαμα, ἐξ οἰή-
σεως λεληθότως αὐτοῖς συμβαῖνον,

deradas, aut potiùs denses & re-
tundas. Trabs est aspera com-
pellatio, & indecentes gestus.
Scalpellum verò benigna institu-
tio & lenta lenisque reprehen-
sio seu obiurgatio. *Argue*, in- 1. Tim. 4.
quit, *increpa*, *obsecra*, sed ne
verbera. Quòd si tamen id res
exigat, & 9 rarò fiat, & non per 9.
te ipsum. Sæpius in iracundis,
vbi attenderimus, promtum ad
vigilias, ieiunationes & quietis
silentium, studium perspicie-
mus. Hac quippe arte callidissi-
mus hostis per speciem pœniten-
tiæ & luctus auget materiam, &
maiores subiicit faces iracundiæ.
Si vnus aliquis, vti dictum est,
tamquam 10 lupus totum religio- 10.
sum gregem dæmone adiutan-
te perturbare potest, cur non
possit vnus aliquis è sapientissi-
mis fratrum ope S. Angeli, tam-
quam 11 vas oleo plenum pertur- 11.
bationum fluctus sedare, nauém-
que in serenam tranquillitatem
reducere, vti pro rei magnitudi-
ne exemplum virtutis saluberri-
mum omnibus factus, præmium,
quemadmodum prior iudicium
& pœnam, reportet. Rudimen-
tum primum beatæ patientiæ
est, contumelias cum animi a-
cerbitate & dolore tolerare. In
medio versatur, qui iam easdem
indignitates sine molestia animi
sustinet. Ad summum perfectio-
nis gradum ascendit, si tamen est,
qui vnquam ascendit, qui igno-
minias pro laudibus suis interpre-
tatur. Gaudeat primus, * viuat al- * bene valeat.
ter, felix & beatus triumphet in
Domino postremus. Dolendum
12 animaduerti in stomachosis 12.
spectaculum, quod illis ex arcano
quodam animi tumore vsu venire

ſolet, cùm victi ab ira ſe victos iraſcuntur, admiratus cùm viderem quòd ruina ruinam perſequeretur, miſeratúſque infelices dum ſpectarem quomodo peccatum peccato plecterent, obſtupeſcendo ſummam dæmonum improbitatem, cùm parum abfuit quin eiuſmodi ſuam ipſorum vitam deſperarent. Si quis ab ſuperbia & iracundia, ab improbitate & hypocriſi facilè ſe vinci ſenſerit, & contra hæc vitia ancipitem manſuetudinis & patientiæ gladium ſtringere molitur, proficiſcatur ad cœnobium religioſorum fratrum (tamquam ad officinam aliquam ſalutarem fullonum) ſed ſeueriſſimorum, ſi modò perfectè exuere vitia ſtudet, vt inibi contumeliis, ignominiis & decumanis tentationum fluctibus expoſitus, adeóque conuitiis euerberatus, imò verò etiam reuera quandoque pulſatus & dedolatus, quin & omnino protritus & calcibus proculcatus, ſordes animæ ſenſibus inhærétes diluat, vt ipſa vox paſſim vſurpata te doceat probra & contumelias eſſe vitiorum animæ lauacrum. Sic enim vulgo loquuntur, quando multis alios conuitiis coram onerant, eáque de re apud alios gloriantur ſe hunc illúmve probè aceto * perfudiſſe & abluiſſe. Quod & veriſſimum eſt. Alia eſt quæ in tironibus ex fletu & planctu naſcitur iracundiæ victoria; alia quæ in iam perfectis exiſtit immobilis animi aduerſus iram conſtantia. Illa rudium lacrymis quaſi freno coërcetur; hęc verò tãquam ſerpens per animę tranquillitaté (iam ab omnibus affectibus liberam) velut gladio mactata eſt.

ὀργιζόμενοι γὰρ διὰ τὴν ἧτταν, πάλιν ὠργίζοντο· καὶ πτώματι πτῶμα ἐκδιωκόμενον ὁρῶν ἐθαύμαζον· καὶ ἁμαρτίαν ἁμαρτίᾳ διεκδικοῦντας ἠλέουν θεώμενος, καὶ δαιμόνων πανουργίαν ἐκπληττόμενος, τῆς ἑαυτῶν ζωῆς μικροῦ δεῖν ἀπεγίνωσκον. εἴ τις ἑαυτὸν ἀπὸ οἰήσεως καὶ ὀξυχολίας, πονηρίας τε καὶ ὑποκρίσεως εὐχερῶς ἡττώμενον θεάσοιτο, καὶ οὕτως τὴν μάχαιραν τῆς πρᾳότητος, καὶ ἀνεξικακίας δίστομον καθ' αὐτῶν ἐσκέψατο σπάσασθαι, ἀπίτω πορευθεὶς * παρεγγύηται, ὥσπερ ἐν κναφείῳ σωτηρίας, ἐν συνοδίᾳ ἀδελφῶν, καὶ μάλιστα σκληροτάτων, εἴπερ αὐτὰ τελείως ἐκδύσασθαι βούλεται, ἵνα ἐκεῖσε ἐξ ὕβρεων καὶ ἀτιμιῶν, καὶ τελκυμιῶν τῶν ἀδελφῶν τινόμενος, καὶ νοερῶς τυπτόμενος, ἢ τάχα που καὶ αἰσθητῶς ξεόμενος, καὶ πατούμενος καὶ λακτιζόμενος, τὸν ῥύπον τὸν ἐνυπάρχοντα αὐτῷ τῇ αἰσθήσει τῆς ψυχῆς ἀποπλύνῃ· αὐτή σε ἡ δημώδης φωνὴ πεισάτω πλυντήριον τὸν ὀνειδισμὸν τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν καθίστασθαι· φασὶ γάρ τινες τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἡνίκα τινα κατὰ πρόσωπον ἀτιμίας περιβάλλωσι, καυχώμενοι πρὸς ἑτέρους, ὅτι τὸν δεῖνα ἀπέπλυνα. ὅ, τι καὶ ἀληθὲς καθέστηκεν. ἄλλη ἐστὶν ἡ ἐκ πένθους ἐν τοῖς εἰσαγωγικοῖς ἀοργησία, καὶ ἑτέρα, ἡ ἐν τοῖς τελείοις ὑπάρχουσα ἀκινησία· καὶ ἡ μὲν, ὥσπερ χαλινῷ τινι τῷ δακρύῳ δέδεται. ἡ δὲ, ὥσπερ ὄφις ὑπὸ τῆς ἀπαθείας, ὡς ὑπὸ μαχαίρας, τεθανάτωται.

ιε· τρεῖς ἔγωγέ ποτε ὁμοθυμαδὸν ἑώρακα μοναχοὺς ἀτιμασθέντας· καὶ ὁ μὲν *δέδηκται, καὶ ἐσιώπησεν· ὁ δὲ ἐχάρη ἑαυτοῦ χάριν, λελύπηται δὲ περὶ τοῦ λοιδορήσαντος· ὁ δὲ τρίτος τὴν τοῦ πλησίον βλάβην ἀνατυπώσας ἐδάκρυσε θερμῶς· καὶ ἦν ἰδεῖν φόβου, καὶ μισθοῦ, καὶ ἀγάπης ἐργάτας· ὥσπερ ὁ τῶν σωμάτων πυρετὸς, εἷς μέν ἐστι, πολλὰς δὲ καὶ οὐ μίαν τῆς αὐτοῦ ζέσεως τὰς ἀφορμὰς κέκτηται· οὕτως καὶ ἡ τοῦ θυμοῦ ζέσις, καὶ κίνησις, καὶ τῶν λοιπῶν ἡμῶν παθῶν πολλὰς καὶ διαφόρους αἰτίας ἔχουσα καθεστήκασι. διὸ καὶ ἀδύνατον κατὰ τούτων μονοτρόπως ὁρίσασθαι. γνώμην δὲ δίδωμι μᾶλλον ἐν ἑκάστου λοιπὸν τῶν νοσούντων μεμεριμνημένῃ σπουδῇ τῆς ἰατρείας τὴν* θεραπείαν ἐπιζητεῖν. πρώτη δ' ἂν εἴη θεραπεία, τὴν αὐτοῦ ἀλγηδόνος τὴν αἰτίαν ἐπιγνῶναι, ἵνα τῆς αἰτίας εὑρεθείσης πρὸς αὐτὴν, καὶ τὸ ἔμπλαστρον ἐκ προνοίας Θεοῦ καὶ ἰατρῶν πνευματικῶν λήψεται, ὡς ἐν ὑποδείγμασιν οἱ βουλόμενοι ἡμῖν ἐν Κυρίῳ εἰς τὸ νοερὸν καὶ προβεβλημένον δικαστήριον συνεισελθεῖν, συνεισελθέτωσαν, καὶ ἀμυδρῶς πως περὶ τῶν προειρημένων παθῶν ἢ αἰτιῶν βασανίσωμεν. δεθήτω λοιπὸν θυμὸς ὡς τύραννος ἐν δεσμοῖς πραότητος, καὶ τυπτόμενος ὑπὸ μακροθυμίας ἐκσυρόμενός τε ὑπὸ τῆς ἁγίας ἀγάπης ἐν τῷ βήματι τούτῳ τοῦ λόγου παραστὰς τὰ προσήκοντα ἐξεταζέσθω. λέγε ἡμῖν, ὦ παράφρον καὶ ἄσημε, τήν τε τοῦ γεγεννηκότος *προση-

* λυπη. al. λυπ.)

* μᾶλλον.

* σι.

Tres ego quondam simul religiosos vidi contumeliis affectos, quorum primus sensit quidem morsum, sed dolorem silentio oppressit; alter sua quidem caussa gaudebat, sed vicem calumniantis dolebat: postremus omnino sui oblitus, tantùm lacrymas & calentes quidem pro offendente, cuius damnum videbat, ex charitate profundebat. Vbi simul licuit spectare tres eximios virtutis athletas, timoris inquam, mercedis & charitatis. Quemadmodum in humanis corporibus febris quidem vna est, sed multas habet ardoris caussas: sic itæ motus & incendium vti reliquorum vitiorum morbi multus & varias origines habent & fontes. Proinde fieri non potest, vt de singulis singillatim præcipiamus. Consultum autem erit pro solicita cuiusque ægrotantium cura opportunam cuique morbo medicinam quærere. Quarum prima sit, vt afflictionis ipsius caussa cognoscatur, qua deprehensa aptum ex diuina prouidentia & medicorum religiosorum cura emplastrum accipiat: vt, qui *exemplo nostro nobiscum cupiunt in Domino spirituale & religiosis propositum iudicij tribunal ingredi, ingrediantur, & de affectibus & caussis suprà memoratis aliquo modo secretiùs inquirant. Vinciatur ergo iracundus animus veluti tyrannus nexibus mansuetudinis, & longanimitatis flagro tundatur, adeóque per charitatem sanctam ad tribunal rationis sistatur, atque illa quæ conuenit per quæstiones rogetur: Age fatue & impudens, ede nobis parentis tui nomen, matrísque tuæ quæ te infe- 15

* Pro documentis.

liciter genuit, cognomen, nec non eorum, qui ex te nati natæque sunt, impurorum liberorum nomina. Imò fatere etiam à quibus qualibúsque hostibus possis expugnari & mactari. Ad quæ ille; Quæ me, inquit, peperere multæ sunt, nec vnus mihi pater est. genitrices sunt inanis gloriæ studium, auaritia, gula, & quæ indequandoque nascitur impudicitia. qui me creauit pater, appellatur fastus. Filiæ sunt, memoria acceptarum iniuriarum, odium, inimicitiæ, contentiones. hostes autem mei, à quibus nunc vinctus detineor, sunt virtutes his vitiis contrariæ, iræ victoria, & mansuetudo. Quæ verò mihi insidias ponit, Humilitas appellatur, quam quis genuerit illam suo loco interrogate.

In octauo gradu corona mansuetudinis sita est. Qui ingenio miti est ex natura, fortasse illam coronam non assequitur: Qui verò suis iram * sudoribus vicit, is demum verè per reliquos omnes virtutum gradus ad octauum victor euasit.

* Laboribus.

γορείαν, καὶ τῆς κακῶς τεκούσης σε προσωνυμίαν, τῶν σῶν τε υἱῶν καὶ θυγατέρων μιαρῶν τὰ ὀνόματα· οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ τῶν πολεμούντων καὶ ἀποκτεινούντων σε τὰς σημασίας. ὁ δὲ πρὸς ἡμᾶς ἀποκρινόμενος ἔλεγεν. αἱ ἐμὲ γεννήσασαι πολλαί, καὶ ὁ ἐμὸς πατὴρ οὐχ εἷς. αἱ δὲ μητέρες μου κενοδοξία, φιλαργυρία, γαστριμαργία· ἔστι δὲ ὅτε καὶ πορνεία· ὁ ἐμὲ γεγεννηκὼς προσαγορεύεται τῦφος. αἱ δὲ ἐμαὶ θυγατέρες μνησικακίαι, μῖσος, ἔχθρα, δικαιολογία· αἱ ἐμοῦ δὲ ἀντίδικοι, ὑφ' ὧν νῦν περιέχομαι δέσμιος, αἱ τούτων ἀντικείμεναι, ἀοργησία καὶ πραότης. ἡ δὲ ἐμὴ ἐπίβουλος, ταπεινοφροσύνη προσαγορεύεται. τίς δὲ ὁ τετοκὼς ἐκείνην, ἐν ἰδίῳ καιρῷ αὐτὴν ἐρωτήσατε.

Εν ὀγδόῳ τινὶ βαθμῷ ὁ τῆς ἀοργησίας κεῖται στέφανος, καὶ ὁ μὲν ἐκ φύσεως τούτων περικείμενος, ἴσως οὐ περίκειται ἕτερον. ὁ δὲ ἐξ ἱδρώτων, εἰς ἅπαν τῶν ὀκτὼ νενίκηκεν.

SCHOLIA AD GRADVM OCTAVVM.

De Victoria iræ.

Scholion Isaiæ abbatis 1.

1\. IRA est, velle tuam voluntatem fieri. Falsa scientia est, velle docere, amanda esse commoda mundi. * abiectio animi est nimis anxium esse & constringi, nil velle sufferre, nil dare, sed accipere.

* Pusillanimitas.

Scholion 2.

2\. Ira est, subita & vehementissima animi perturbatio: dicitur enim feruor seu ardor animi, & commotio aduersus eum, qui nos per iniuriam læsit,

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΛΟΓΟΝ ὄγδοον.

Περὶ ἀοργησίας.

Σχόλιον Ισαΐου. α'.

Ὀργή ἐστι τὸ θέλειν προβαίνειν τὸ θέλημά σου· ἡ ψευδογνωσία τὸ θέλειν διδάσκειν, τὸ ἀγαπῆσαι τὴν χρείαν τοῦ κόσμου· ἡ μικροψυχία τὸ στενοχωρεῖσθαι, τὸ μὴ βαστάζειν· τὸ δοῦναι, καὶ λαβεῖν. * α'.

* μι.

Σχόλιον β'.

Η ὀργὴ πάθος ἐστὶν ὀξύτατον, θυμὸς γὰρ λέγεται ζέσις, καὶ κίνησις κατὰ τοῦ ἠδικηκότος, ἢ δοκοῦντος ἠδικηκέναι, β'.

ἥτις πολυμερέσιν ἀχρειοῖ τὴν ψυχήν· μάλιστα δὲ ἐν ταῖς προσευχαῖς συναρπάζει τὸν νοῦν, ὃ τοῦ λελυπηκότος πρόσωπον ὑπογράφουσα· ἔστι δὲ χρονίζουσα, καὶ μεταβαλλομένη εἰς μῖσιν ταραχὰς νύκτωρ παρέχει, τῆξίν τε τοῦ σώματος, καὶ ὠχρότητα, καὶ θηρίων ἰοβόλων ἐπιδρομάς· ταῦτα δὲ τέσσαρα μετὰ τὴν μῖσιν συμβαίνοντα εὕροι ἄν τις παρακολουθοῦντα πλείοσι λογισμοῖς.

Σχόλιον γ'.

γ'. Θυμός ἐστι ζέσις ἢ ἔξαψις, καὶ ἀναθυμίασις πρὸς ἄμυναν παρορμῶσα τοῦ λυπήσαντος· θυμοῦ δὲ ἴδιον πρὸς δαίμονας καὶ πάθη μάχεσθαι.

Τοῦ ἁγίου Μαξίμου σχόλιον δ'.

δ'. Μακρόθυμος ἀνὴρ πολὺς ἐν φρονήσει, ὅτι πάντα περιμένων ἀνέχεται τῶν λυπηρῶν· ὃ δὲ τέλος ζωὴ αἰώνιός ἐστι κατὰ τὸν ἀπόστολον. αὕτη δέ ἐστιν αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν θεόν, καὶ ὃν ἀπέσταλκας Ἰησοῦν Χριστόν· κἂν ἀδελφὸς τυχὸν ἐπιμένῃ κακολογῶν σε· ἀλλὰ σύ γε μὴ ἐξενεχθῇς τῆς ἀγαπητικῆς καταστάσεως τοῦ πονηροῦ ἐνοχλοῦντός σοι κατὰ διανοίας. οὐκ ἐξελθῇς γὰρ ταύτης, ἐὰν λοιδορούμενος εὐλογήσῃς, ἐὰν ἐπιβουλευόμενος εὐνοήσῃς· αὕτη ἐστὶν ἡ ὁδὸς τῆς κατὰ θεὸν φιλοσοφίας· ἣν ὁ μὴ ταύτην ὁδεύων, οὐ συναυλίζεται αὐτῷ. διὰ γὰρ τῆς ταραχώδους, καὶ σκοτιζούσης μνησικακίας, τὴν ἔνδον γαλήνην, καὶ εἰρήνην τῶν λογισμῶν, ἐν ᾗ τοῦτο τοῦ θεοῦ πνεῦμα ἐπαναπαύεται, ἠφάνισε καὶ ἀπώλεσεν.

Ἄλλο.

Περιστερά ἐστιν, ἡ δι' ἀγάπης ἐναργοῦς ὑπάρχουσα τῇ ψυχῇ ἀρετή, ἥτις διὰ τὸ ἀκηδὲς τῆς κακίας ὑπεξίσταται· οὐδεμία γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος, οὐδὲ Χριστῷ πρὸς Βελιάλ.

Σχόλιον ε'.

ε'. Ἡ λύπη τῇ μνησικακίᾳ συνέζευκται· ὅταν οὖν ὁ νοῦς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀδελφοῦ μετὰ λύπης ἐνσημειώζηται, δῆλον ὅτι μνησικακίαν ἔχει πρὸς αὐτόν· ὁδοὶ δὲ μνησικάκων εἰς θάνατον· διότι πᾶς μνησίκακος παράνομος.

aut lædere videbatur, quæ animam tota die infestat, & exulcerat: sed potissimum inter preces subducit nobis mentem, & eius qui nos contristauit aspectum & vultum per imaginationē repræsentat. hæc cùm morâ inualescit, vertitur in odiū, & per noctē nos infestat & perturbat, corporiq. tabem & pallorē conciliat & (per somnium) noxiarum bestiarū incursiones mēti obijcit: hæc autē quatuor, quæ post conceptū odiū vsu veniūt, deprehendet quis multis cogitationib. comitata sequi.

Scholion 3.

Excandescentia est feruor siue inflammatio & vapor, seu spiritus qui nos ad vindictam de eo sumendam incitat, qui nos tristitia & molestia affecit. proprium autem est huius iracundi affectus aduersus dæmones & vitia præliari. 3.

S. Maximi scholion 4.

Æqui vir & patientis animi multæ est prudentiæ, quia patienter expectans omnia, sustinet omnes molestias. Finis autem huius est vita æterna, testante* Apostolo cùm dicit, *Hæc est vita æterna, vt te cognoscant, te solum verum Deum & quem misisti Iesum Christum.* Et si frater à tibi maledicendo non destiterit, tu tamen à proposito statu charitatis quantumuis infestante te maligno ac mentem tuam perturbante, ne discedas. Non excutieris autem, nec discedes, si contumelia affectus bene contra fueris precatus conuiciatori; si insidiis appetitus insidiatorem beneuolentia prosecutus fueris. Atque hæc est via quam docet cælestis philosophiæ disciplina, per quam qui non incedit, cum Deo non habitabit. nam per turbulentā & tenebricosam iniuriarum recordationem animi serenitatem & pacem perdidit & extinxit. 4.

* Imò Christo, apud Apostolū. Ioan. 17.

Aliud.

Columba, est virtus quæ per charitatem operibus expressam inest animæ, quæ per malitiæ auaritiam exterminatur: nulla enim est communicatio luci ad tenebras, neque Christo cum Belial.

Scholion 5.

Tristitia coniuncta est & implicita cum iniuriarum recordatione: quando ergo mens faciem fratris cum tristitia imaginatur, certum est, quòd ipse iniuriarum memoriam foueat erga fratrem. Viæ porrò iniurias recordantium ducunt ad mortem: proinde qui iniurias sibi illatas animo retinet, iniquus est & diuinæ legis violator. 5.

Scholion 6.

6. Qui per speciem æquo & patienti animo est, silentium reponit in tempus vindictæ, hic etiam per iniuriarum memoriam totam abolet longanimitatem: quod hominis ratione carentis argumentum est.

Aliud Gregorij Nysseni.

Tu tecum ipse ratiocinare, quæ qualisque sit vita eorum qui suspicionibus & odiis inter se conflictantur: multi occursus ingrati & inuisi, omniáque inter se ipsis odiosa & execrata, muta omnia, auersi vultus, aures voci vtriusque, & qui te odit, & quem odisti occlusæ. Quicquid alteri gratum est, alteri est inuisum. & contra, quicquid alteri inimicum & odiosum, alteri est gratum & acceptum.

Scholion 7.

7. In domo scopis purgata spiritus habitant nequitiæ, & in solitudine seu deserto per occasionem feræ perturbationum & vitiorum stabulant, quæ imperitos dum se per virtutis viam incedere existimant, arripiunt & propositi sui statum ostendunt.

Dorothei.

Non est tum frater, cùm te offendit corripiendus, sed nec aliàs vnquam propriæ vindictæ causâ.

Scholion 8.

8. Sapiens iustitia ornatus Deo similis est; nunquam castigat peccantem ad perniciem ipsius, sed vt emendetur qui peccauit, vel vt alij metuant: quod si castigatio est ab hac diuersa, non est castigatio.

S. Antony 9.

9. Aduersus peccantes irascendum non est, quamuis delicta ab ipsis perpetrata digna sunt castigatione: sed delinquentes propter æquitatem ipsam à nobis reducendi & puniendi, si ita res ferat, siue per nosipsos, siue per alios. Irasci autem & excandescere non oportet, quia ira nil nisi perturbatè & vitiosè agit, nihil verò ex iudicio & æquitate. Proinde nec illi probandi sunt, qui præter ius & fas aliorum miserentur, propter honestum ipsum & æquum. puniendi sunt improbi, & non ex proprio iræ & impetu & affectu.

Scholion 10.

10. Mitis & sibi ipsi & aliis vitæ tranquillitatem & serenitatem parit, ira verò

Σχόλιον ϛʹ.

Ο τῷ δοκεῖν μακροθυμῶν εἰς καιρὸν ἀμύνης τὴν σιωπὴν ταμιεύεται, καὶ διὰ μνησικακίας τὴν μακροθυμίαν ἀφανίζει· ὅπερ ἐστὶν ἀλογίας τεκμήριον. ϛ.

Αλλο Γρηγορίου Νύσσης.

Αὐτὸς σὺ κατὰ σεαυτὸν ἐπιλόγισαι, οἷος ὁ βίος τῶν ἀλλήλοις δι' ὑποψίας ἢ μίσους ἐχόντων· ἐν δυσαρέστῃ αἱ συντυχίαι· βδελυκτὰ δὲ αὐτοῖς τὰ ἀλλήλων πάντα· ἄφθογγα δὲ τὰ στόματα, καὶ ἀπεστραμμένα τὰ βλέμματα· καὶ ἀκοὴ πεφραγμένη τῇ τοῦ μισοῦντος φωνῇ, καὶ μισουμένου· πᾶν δὲ φίλον ἑκατέρῳ αὐτῶν, ὃ μὴ τῷ ἑτέρῳ φίλον· καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου πᾶν ἐχθρὸν καὶ πολέμιον, ὃ τῷ δυσμενεῖ καταθύμιον.

Σχόλιον ζʹ.

Εν τῷ σεσαρωμένῳ οἴκῳ τὰ τῆς πονηρίας ἐνοικίζεται πνεύματα, καὶ ἐν τῇ κατὰ καιρὸν ἐρημίᾳ οἱ τῶν παθῶν ἐμφωλεύουσι θῆρες, οἳ τοὺς ἀπείρους διὰ τῆς νομιζομένης τῶν ἀρετῶν ὁδοῦ δραξάμενοι τὰς οἰκείας ἐνδείκνυνται τῆς προαιρέσεως καταστάσεις. ζ

Δωροθέου ἄλλο.

Οὐ δεῖ τινὰ ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ ἁμαρτάνει ὁ ἀδελφὸς κατ' αὐτοῦ, διορθώσασθαι αὐτόν· ἀλλ' οὐδὲ ἐν ἄλλῳ καιρῷ χάριν τῆς ἰδίας ἐκδικήσεως.

Σχόλιον ηʹ.

Δίκαιος σοφὸς τῷ θεῷ ἐστὶν ὅμοιος· οὐ παιδεύει πώποτε τὸν ἄνθρωπον ἀμυνόμενος αὐτὸν εἰς τὴν κακίαν αὐτοῦ· ἀλλ' ἵνα διορθωθῇ ἄνθρωπος, ἢ ἄλλοι φοβηθῶσιν· ἡ δὲ μὴ ὁμοία οὖσα ταύτῃ, οὐκ ἔστι * παιδία. η. * παιδεία

Σχόλιον τοῦ ἁγίου Αντωνίου. θʹ.

Επὶ τοῖς ἁμαρτάνουσιν οὐ χρὴ ὀργίζεσθαι, κἂν ἐγκλήματα εἶεν τὰ δρώμενα παρ' αὐτῶν, κολάσεως ἄξια· ἀλλὰ τοὺς μὲν πλαίοντας, διὰ τὸ δίκαιον αὐτὸ ἐπιστρέφειν ὀφείλομεν· καὶ κολάζειν, εἰ οὕτω τύχοι, εἴτε δι' αὐτῶν, εἴτε δι' ἑτέρων· ὀργίζεσθαι δὲ, ἢ θυμοῦσθαι οὐ χρή· διότι ἡ ὀργὴ κατὰ πάθος ποιεῖ μόνον, καὶ οὐ κατὰ κρίσιν, καὶ τὸ δίκαιον· ὅθεν οὐδὲ τοὺς παρὰ τὸ δέον ἐλεοῦντας ἀποδέχεσθαι δεῖ· διὰ δὲ τὸ καλὸν αὐτὸ, καὶ τὸ δίκαιον, χρὴ τιμωρεῖσθαι τοὺς πονηρούς, καὶ οὐ διὰ τὸ οἰκεῖον πάθος τῆς ὀργῆς. θ.

Σχόλιον ιʹ.

Ο πρᾶος ἑαυτῷ τε, καὶ τοῖς πλησίον γαλήνην καθίστησι βίου· ὑποβρυχίους δὲ ι.

πολλοὺς

πολλοὺς ἐποίησεν ἡ ὀργὴ, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων τοὺς ὀργιζομένους.

Σχόλιον ια'.

ια'. Ἀνάγνωθι, ἀδελφὲ, τὴν ἑξαήμερον τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καὶ ἐκεῖ εὑρήσεις τὸ περὶ τοῦ ἐλαίου, καὶ τῶν κυμάτων θαυμασίως ἐξηγημένον. ἐνταῦθα δὲ, ὡς οἶμαι, ὁ τῆς κλίμακος τροπολογικῶς ἐκλαμβάνει τὸ περὶ τῆς ἀγριαινούσης θαλάσσης· ἀσκὸν τὸ σῶμα, ἔλαιον τὴν πραότητα, κύματα τὸ οἴδημα, καὶ τὴν ἀγριότητα, ὁλκάδα τὸν ἀδελφὸν, ἢ τὴν ἀδελφότητα σημαίνει.

Σχόλιον ιβ'.

ιβ'. Ὠργίσθη ἐπὶ τὸν Ναβαλ Δαυὶδ, καὶ οὐχ ὅτι ὠργίσθη πάλιν ὠργίζετο· ἀλλ' εὐχαρίστει τῇ Ἀβιγαίᾳ ἐξ αἱμάτων αὐτοῦ τὰς χεῖρας ῥυσαμένῃ· ἔστιν οὖν ἐν τῇ ὀργῇ κατὰ πάθος ὀργίζεσθαι· καὶ ἔστιν οὐ κατὰ πάθος. καὶ ἔστι μέμψασθαι ἑαυτὸν ὅτι οὐ κατ' ὀργὴν κινηθῆναι ὡρμήθη. διαφορὰς οὖν τῆς ὀργῆς ἡ μεταμέλεια, ὡς ἀναγνοὺς μαθήσῃ.

Σχόλιον ιγ'.

ιγ'. Ὁ οὖν ἱστῶν δι' ἀγώνων τὰ πάθη, σεσιώπηκε διδαχθείς· ὁ δὲ βρυλλίῳ δεσμῶν λελύπηται, ὡς ἀδελφὸν σκανδαλίσας· ὁ δὲ ἀποκτενῶν, ὅταν τῆς τοῦ ἀδελφοῦ σωτηρίας πενθῇ δι' ἀγάπης αὐτὸν ἀμειβόμενος· ὁ δὲ καὶ βρυλλίῳ δεσμῶν· ἤγουν τοσοῦτον καταφρονῶν τῶν παθῶν ὥστε μετ' εὐτελῶν τινῶν δεσμῶν αὐτὰ συνέχων, διὰ τὸ καταφρονεῖν, εἴτε διὰ προσευχῆς, εἴτε διὰ μόνης ἐμβριμήσεως.

multos reddidit feroces & contumaces præsertim iracundos.

Scholion 11.

* Lege, frater, Basilij M. hexaëmeron siue sex dierum opus, & ibi reperies illud quod de oleo * & fluctibus mirabiliter explicatum est. Hic autem, vt arbitror, auctor scalæ figuratè & tropologicè accipit, quod de sæuiente mari dixit: ac per vtrem corpus, per oleum mansuetudinem, per fluctus tumentes, tumorem & elationem animi, sæuitiam seu ferociam; per onerariam, fratrem seu contubernium religiosorum hominum intelligit. 11. * Plinius l. 2. c. 101. S. Basilius: oleū in altam aquæ voraginem immissum illustrat locum & conciliat perspicuitatē. ho. 2. hexaëm. p. 8. C.

Scholion 12.

Iratus fuit Dauid aduersus Nabal, nec quod iratus fuit, iterum irascitur. sed gratias egit & benedixit Abigaili (vxori eius) quæ manus eius à sanguine liberarat. Est ergo eùm ex perturbatione vitiosa ira existit, & est quando sine vitio. Est eùm quis seipsum reprehendit, quod sine ira rem gesserit: & est, qui sibi ipsi irascitur quod totus in iram exarserit: aut quod impetu iræ abreptus fuerit. Varia est ergo vt lector intelligat, ira & pœnitudo. 12.

Scholion 13.

Hic in medio perturbationum certamine versatus, tacere didicit: ille strepitu vinculorum afflictus est, perinde quasi alteri scandalo fuisset: tertius mactaturus malum affectum, pro salute fratris luget charitate illatam ignominiam compensando. Ille verò etiam strepitu seu fremitu vinculorum, siue adeo contemnens vitiosos affectus, vt leuibus quibusdam vinculis illos coërceret (eo quod ipsos contemneret) siue oratione siue sola interminatione. 13.

ΛΟΓΟΣ θ'.

Περὶ μνησικακίας.

Αἱ μὲν * ἅγιαι ἀρεταὶ, τῇ τοῦ Ἰακὼβ κλίμακι παρεοίκασιν, αἱ δὲ ἀνόσιοι κακίαι, τῇ ἁλύσει τῇ ἐκπεσούσῃ ἐκ Πέτρου τοῦ κορυφαίου. διὸ αἱ μὲν μία τῇ μιᾷ συνδεθεῖσαι εἰς

GRADVS IX.

De abolenda iniuriarum memoria.

VIRTVTES quidem * sanctæ gradibus scalæ Iacobææ comparantur, improba verò vitia cum catena, quæ de Petri principis Apostolorum corpore decidit, componuntur. Itaque illæ velut annuli singillatim inter se 1.

connexæ virtutis studiosum ad cælum efferunt: Hæc verò altera alteram parere & constringere solet. Quapropter cùm iam iniuriarum memoriam, fœtum proprium irati & amentis animi ipso fatente intellexerimus, locus nunc monet vt de illa pertractemus. Iniuriarum memoria est cauda in quam ira desinit, peccatorum custos, odium iustitiæ, pestis virtutum, virus animæ, vermis mentis,
2. precationis pudor,[2] orationis exterminatio, charitatis auersio, clauus animæ infixus, dulcis sensûs amarities, perpetuum peccatum, peruigil iniquitas, continua malitia. Vnum & hoc ex obscuris & tristibus vitiis est, memoriæ inquam iniuriarum, quod gignitur
3. & non gignit vitia, aut etiam [3] gignere solet: quapropter non libet copiosiùs de illo disputare. Qui iram compescuit, simul memoriam iniuriarum extinxit. viuo enim patre generantur liberi. Qui charitatem possidet, eliminat iracundiam: qui inimicitias alit, importunos sibi labores * creat. Conuiuium * amoris soluit odium; casta munera & sincera placant & permulcent animam. Mensa quæ * frugalitatem negligit, est parens licentiæ, & per speciem charitatis tamquam per fenestram insilit gula & ventris ingluuies. Vidi ego per odium diuturnum veneris nexum abruptum, solutúmque ibi deinceps
4. per iniuriarum [4] recordationem præter opinionem permansisse. Erátque admirandum spectaculum videre dæmonem à dæmone sanatum. Sed hoc fortasse non tam dæmonum quàm Dei sic rem disponentis opus est.

* cumulat.

* charitatis.

* ἀσύνετον, cuius ratio non habetur, ad quod non attenditur.

οὐρανὸν τῶν περιαιρουμένων διαφέρουσιν· αἱ δὲ, ἑτέρα τὴν ἑτέραν γεννᾷν καὶ συσφίγγειν πεφύκασιν. διὸ καὶ ἠκούσαμεν νῦν τῆς ἀσυνέτου θυμοῦ γέννημα αὐτῆς οἰκεῖον τὴν μνησικακίαν ὑπάρχειν φήσαντος, ὅθεν καὶ καιροῦ νῦν καλοῦντος περὶ αὐτῆς εἴπωμεν· μνησικακία ἐστὶ θυμοῦ καταλῆξις, ἁμαρτημάτων φύλαξ, δικαιοσύνης μῖσος, ἀρετῶν ἀπώλεια, ἰὸς ψυχῆς, σκώληξ νοὸς, προσευχῆς αἰσχύνη,
ς' δεήσεως ἐκκοπή· ἀγάπης ἀλλοτρίωσις, ψυχῆς ἧλος πεπηγὼς, ἀνώδυνος αἴσθησις ἐν ἡδύτητι πικρίας ἀγαπωμένη, διηνεκὴς ἁμαρτία. ἄϋπνος παρανομία, κάθωρος κακία. ἓν καὶ τοῦτο σκοτεινὸν, καὶ ἀηδὲς πάθος, λέγω δὴ τὸ τῆς μνησικακίας τῶν γεννωμένων καὶ οὐ ζ' γεννώντων, ἢ καὶ γεννώντων καθέστηκεν. ὅθεν περὶ αὐτῆς οὐ πλεῖστα λέγειν βουλόμεθα. ὁ παύσας ὀργὴν ἀνεῖλε μνησικακίαν. τοῦ γὰρ πατρὸς ζῶντος τεκνογονία γίνεται· ὁ κτησάμενος ἀγάπην, ἐξενίτευσε μήνιδες· ὁ δὲ ἐχθραίνων, κόπους ἀκαίρους ἑαυτῷ συναθροίζει· τράπεζα ἀπερίσκεπτος μήτηρ παρρησίας, καὶ διὰ θυρίδος ἀγάπης εἰσπηδᾷ γαστριμαργία. εἶδον μῖσος πορνείας δεσμὸν χρόνιον διαρρῆξαν, καὶ
η' μνησικακίαν ἐκεῖ ἄδεσμον αὐτὸν τοῦ λοιποῦ παραδόξως διατηρήσασαν· θαυμαστὸν * ὅραμα, δαίμονα τὸν δαίμονα ἰώμενον. τοῦτο δὲ ἴσως ἔργον θεοῦ οἰκονομικῶς, καὶ οὐ δαιμόνων καθέστηκε.

* θεάμα al. ὅραμα.

Μακρὰν ἀπὸ ἀγάπης στερρᾶς φυσικῆς μνησικακία, ἀγχιθύρως δὲ πορνεία πλησιάζει αὐτῇ· καὶ λεληθότως ὁρᾷς ἐν περιστερᾷ φθεῖρας. μνησικακῶν μνησικάκει δαίμοσι, καὶ ἐχθραίνων ἔχθραινε τῷ σώματι διὰ παντός. ἀγνώμων καὶ δόλως φίλος ἡ σάρξ· καὶ θεραπευομένη, μειζόνως ἀδικεῖ· γραφικὸς ὑφηγητὴς μνησικακία· πρὸς τὴν ἰδίαν εἴδησιν τὰ τοῦ πνεύματος λόγια ἀλληγορῶν· αἰσχυνέσθω αὐτὸν Ἰησοῦ ἡ προσευχὴ, ἣν λέγειν σὺν αὐτῷ οὐ δυνάμεθα· ὁπόταν πολλὰ πυκτεύσας τὸ σκῶλον διαλῦσαι εἰς τέλος οὐ δύνασαι, μετανόει τῷ ἐχθρῷ, κἂν τῷ σχήματι, ἵν' ἐπὶ πολὺ ὑπόκρισιν τὴν πρὸς αὐτὸν αἰδεσθεὶς, τελείως * ἀποδέξῃ ὑπὸ τοῦ συνειδότος, ὡς ὑπὸ πυρὸς νυττόμενος· τότε γνώσῃ ἑαυτὸν τῆς σηπεδόνος ταύτης ἀπαλλαγέντα· οὐχ ὅταν ὑπὲρ τοῦ λυπήσαντος εὔξῃ· οὐδ' ὅταν αὐτὸν δώροις ἀνταμείψῃ· οὐδ' ὅταν ἐπὶ τράπεζαν ἄγῃς· ἀλλ' ὅταν αὐτὸν ἢ ἐν τοῖς κατὰ ψυχὴν, ἢ σωματικὴν * συμφορὰν δεξάμενον ἀκούσῃς· καὶ ὡς ἐφ' ἑαυτῷ, ὀδυνηθῇς καὶ δακρύσῃς· μνησίκακος ἡσυχαστὴς ἐμφωλεύουσα ἀσπίς· ἰὸν θανατηφόρον ἐν ἑαυτῇ περιφέρουσα· μνῆμα παθημάτων Ἰησοῦ, ἰάσεται μνησικακίαν ἐκ τῆς αὐτοῦ ἀνεξικακίας

[Margin: * [illegible]] [Margin: * [illegible]]

Iniuriarum memoria valde remota est ab solida & genuina charitate, cui facilè miſcetur impurus amor, quemadmodum in columba clàm ſ deprehendas corruprelam. 5; Qui non vult obliuiſci iniurias, memor ſit iniuriarum ſibi ab dæmonibus illatarum, & illis iraſcatur. Qui inimicitias vult exercere, erga ſuum corpus quouis modo (velut maximum hoſtē) exerceat. Ingratus & inſidioſus amicus eſt corpus, quod quo magis foues, hoc magis te impugnat. Peſſimus ſcripturæ ſacræ interpres eſt recordatio iniuriarum, quæ Spiritus S. oracula ad ſuum ſenſum trahit & explicat. Erubeſcat hic ex Chriſti * precatione, quam iniuriarum memores cum illo pronunciare non poſſumus. Quando diu multúmq. luctatus, hanc tamen ſpinam ſtirpitus conuellere non potes, ſaltem verbis humilia te apud inimicum, vti tute ob longam tuam ſimulationem verecundatus, & à conſcientia tamquam ab igne aſſiduè extimulatus, hoſtem tandem perfectè diligas. Tunc verò intelliges te ab hac animi putredine penitus curatum, non quando pro eo qui te iniuria aut moleſtia affecit, fueris precatus, neque quando illum donis affeceris, neque cùm ad menſam vocaueris, ſed cùm illum vel in animi vel corporis calamitatem incidiſſe audieris, illiúſque caſum veluti tuum ipſius dolueris & deploraris. Anachoreta iniuriarum memoriam retinens in pectore, eſt aſpidis nidus, mortiferum ſecum venenum vbique circumferens. Meditatio de Chriſto patiente iniuriarum memoriam valde ad illius tolerantiam

[Margin: * Dimitte nobis debita noſtra.]

erubescentem abolebit. Lignum
putre verminat: mitissimis inge-
nijs & quietæ solitudini, sed adul-
terinę insinuat se iracundia; quam
* inuenit qui reiicit, veniam * adipiscitur
peccatorum: Qui fouet, indi-
gnum se miseratione reddit. Ma-
gnos nonnulli labores & dolores
exantlarunt, vt venia donarentur:
sed qui memoriam omnem iniu-
riarum abolet, illos anteuertit.
Quando verissimum est illud,
Luc. 6. Christe *Dimitte celeriter, & co-
piosè dimittitur vobis.* Sinceræ pœ-
nitentiæ argumentum est, obli-
uio iniuriarum: qui verò non po-
nit memoriam hanc, & tamen de
peccatis dolere sibi videtur, non
absimilis est illi qui se currere
somniat. Vidi ego hoc morbo
repositæ altius iniuriæ laboran-
tes, qui tamen alios eidem vitio
obnoxios ad obliuionem acceptę
6. iniuriæ [6] adhortati, suis ipsi verbis
7. [7] permoti, omnem iniuriarū me-
moriam posuerunt. Nemo recon-
ditas has & obscuras seruatæ iniu-
riæ tenebras mentis, exiguum vi-
tium existimet: Non rarò quippe
etiam ad religiosos vsque piósque
viros penetrat.

Nonum hunc gradum qui as-
cendis, securè IESVM salutis au-
ctorem veniam peccatorum suo-
rum roget.

ἰσχυρᾶς αἰσχυνομένην. ξύλῳ σαθρῷ ἔνδοθεν ἐναποτίκτονται σκώληκες· καὶ πρᾳοτάτοις, καὶ ἡσυχίοις νόθοις συγκολλᾶται μῆνις, ὁ ἀποβάλλων αὐτὴν εὗρεν ἄφεσιν. ὁ δὲ προσκολλώμενος αὐτῇ, ἐστερήθη οἰκτιρμῶν· εἰς πόνους καὶ ἱδρῶτας διὰ συγχώρησιν ἑαυτούς τινες ἐκδεδώκασιν· ἀμνησίκακος δὲ ἀνὴρ προκατελάβετο τούτους· εἴπερ ἄφετε συντόμως, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν πλουσίως· τῆς γνησίας ἡ ἀμνησικακία τεκμήριον· ὁ δὲ ταύτην κατέχων, καὶ μετανοεῖν δοκῶν, ὅμοιός ἐστι τῷ καθ' ὕπνους τρέχειν δοκοῦντι. εἶδον μνησικάκους περὶ ἀμνησικακίας, ἄλλοις μνησι-
κάκοις [ϛ] παραινέσαντες καὶ τοῖς οἰ- ϛ
κείοις λόγοις [ζ] ἐντραπέντες, τοῦ πά- ζ
θους ἐπαύσαντο· μηδεὶς ψιλὸν πάθος τὴν ἐσκοτισμένην ταύτην ὑπονοήσοιτο· πέφυκε γὰρ πολλάκις καὶ μέχρι τῶν πνευματικῶν ἀνδρῶν ἐπεκτείνεσθαι.

Βαθμὸς ἔνατος ὁ κτησάμενος, παῤῥησίᾳ λοιπὸν τὴν λύσιν τῶν πλασμάτων αἰτείτω παρὰ τοῦ σωτῆρος Ἰησοῦ.

SCHOLIA AD GRADVM NONVM.

De iniuriarum memoria.

Schelion 1.

1. TTENDE diligenter quomodo pater hoc caput disposuerit: virtutes enim eo quod in altum ferrent, scalæ gradibus comparauit: quicunque enim scalam init, clarum est

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΛΟΓΟΝ ἔνατον.

Περὶ μνησικακίας.

Σχόλιον α'.

ΡΑ ἀκριβῶς, πῶς ὁ πατὴρ τέθεικε τὸ κεφάλαιον τοῦτο· τὰς γὰρ ἀρετὰς διὰ τὸ ὑψοῦν, κλίμακι ἀπείκασε· πᾶς γὰρ ὁ κλίμακα ἀνιών, ἐστὶ φανερόν,

ὅτι ἐφ' ὕψος φέρεται· τὰς δὲ κακίας ἁλύσει βαρείᾳ παρεσωμοίωσε, διὰ τὸ βάρος οἶμαι καὶ τὸ καθέλκον τὸν δεδεμένον διηνεκῶς ἐπὶ τὰ κάτω· ἢ καὶ τὸ μὴ ἐᾶν αὐτὸν ἐλευθέρως τι μεταχειρίσασθαι· καὶ οὐ ψευδές· τοιοῦτον γὰρ βάρος εἴωθεν ἐμποιεῖν ἡ κακία τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἔστιν ὅτε μηδὲ τῶν ἄγαν λυπηρῶν ἐπαισθάνεσθαι, διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν, τῇ ἐκπεσούσῃ, παρεδήλωσέ πως τὸ εἶναι δυνατὸν αὐτὴν ἀποβαλεῖν, ἐὰν βουληθῶμεν διὰ τῆς θερμῆς πίστεως· καὶ τοῦτο ἐπιγνῶναι ὡς ἀπὸ τοῦ εἰς μέσον φέρειν τὸν Πέτρον, καὶ μὴ ἄλλον τινά· ἐκεῖνος γὰρ θερμότερος πάντων μαρτυρεῖται κατὰ τὴν πίστιν, ἢ καὶ διὰ τὴν αὐτοῦ μετάνοιαν.

Σχόλιον β'.

β'. Ἐν γὰρ τῇ προσευχῇ λέγοντες, ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν, καὶ μὴ ἀφέντες ἑαυτοὺς αἰσχυνόμεθα, ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενοι, καθὼς καὶ ὁ διδάσκαλος φησίν. αἰσχυνέτω αὐτοὺς ἡ Ἰησοῦ προσευχή. καὶ τὰ ἑξῆς.

Σχόλιον γ'.

γ'. Ἤγουν τικτομένων καὶ γεννώντων, ἡ γὰρ μνησικακία γεννᾶται ἐκ τοῦ θυμοῦ. καὶ γὰρ ὁ μετὰ τύφου θυμὸς γεννᾷ μνησικακίαν· αὕτη δὲ φθόνους ἀποτίκτει, καὶ φόνους.

Σχόλιον * * * *

Σχόλιον δ'.

δ'. Καὶ εἶδον μνησικακίαν ἐκεῖ, ἣν ἑαυτῇ συνέδησεν, ἄνετον παντελῶς τῆς πορνείας διατηρήσασαν, καὶ τήνδε μετ' αὐτῆς ἄδετον· εὐχερῶς μὲν τοῖς ἀγαπῶσι πορνεία ἐμφιλοχωρεῖ· ἀπὸ δὲ τῶν μισούντων ὡς πορρωτάτω ἀφίσταται.

Σχόλιον ε'.

ε'. Ὁ φθεὶρ τὴν περιστερὰν δαμάζει καὶ λυμαίνεται· οὕτως ἡ πορνεία τὴν ἀγάπην δαμάζει καὶ λυμαίνεται.

Σχόλιον ς'.

ς'. Ὁ χρεωφειλέτης τῶν μυρίων ταλάντων παιδευέτω σε· ὡς εἰ μὴ ἀφήσεις τῷ ὀφειλέτῃ, οὐδὲ αὐτὸς τεύξῃ τῆς ἀφέσεως. παρέδωκε γὰρ αὐτόν φησι τοῖς βασανισταῖς.

Ἄλλο.

Πέντε εἰσὶν οἱ τρόποι τῆς μετανοίας· κατάγνωσις τῶν ἡμαρτημένων· τὸ ἀφιέναι τοῖς πλησίον τὰ ἁμαρτήματα· τὸ εὔχεσθαι· τὸ ἐλεεῖν· τὸ ταπεινοφρονεῖν.

Σχόλιον τοῦ ἁγίου Νείλου ζ'.

ζ'. Λέγειν χρὴ τὸν μὴ καλὰ πράττοντα, ὅπως ἄρξηται, τῶν ἔργων τοὺς λόγους αἰσχυνόμενος.

quod in altum feratur: vitia autem cum graui catena composuit, propter pondus arbitror, quod vinctum semper deorsum trahat, aut non sinat quicquam liberè agere vel aggredi: atque hoc verum est, nam vitium tanto onere solet cor hominis premere, vt etiam molestissima quoque non sentiat. Per illa autem verba τῇ ἐκπεσούσῃ, siue catena excidenti do manibus, declarauit aliquo modo fieri posse, vt si velimus, per ardorem fidei illam abiiciamus. Atque hoc cognosci ex adducto in medium exemplo D. Petri & non alterius: hunc enim omnibus feruentiorem in fide fuisse constat, aut etiam propter pœnitentiam.

Scholion 2.

2. Dùm in precatione Dominica dicimus, *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus*: quando non dimittimus, nos ipsos redarguente conscientia pudore afficimus, quemadmodum ipse explicando dicit: Erubescere faciat illos Domini Iesu oratio, & quæ sequuntur. Pudefaciat illos: in rubore det illos.

Scholion 3.

3. Siue generatorum siue generantium: nam iniuriarum recordatio generatur ab ira, & ira cum fastu & superbia generat iniuriarum memoriam: hæc verò creat inuidiam & cædes.

Scholion.

Abrasus versus. * * * *

Scholion 4.

4. Vidi recordationem ibi iniuriarum, quæ quem sibi deuinxit, liberum omninò ab luxuria conseruauit, eundémque vnà cum ipsa à vinculis absoluit: facilè amantibus se Venus insinuat, ab odiis autem longissimè abest.

Scholion 5.

5. Pediculus vexat & corrumpit columbam: luxuria charitatẽ perdit & abolet.

Scholion 6.

6. Ille qui debuit decem millia talenta, doceat te, quod nisi debitori tuo remiseris, nec tu veniam impetrabis: tradidit enim, inquit, ipsum tortoribus.

Aliud.

Quinque sunt modi pœnitentiæ: detestatio peccatorum commissorum, remittere proximo peccata, precari, misereri aliorum, & se per humilitatem deprimere.

Scholion Sancti Nili 7.

7. Decet honesta loqui etiam eum qui non facit honesta, vt incipiat eum per verba, etiam operum pudere.

GRADVS X.

De Detractione.

NEMO opinor rectè sentientium inficias ibit, ex odio & acceptæ iniuriæ memoria detractionem existere; vti proinde recta serie post ipsius progenitores hæc collocata sit. Detractio est odij partus, subtilis morbus, crassa tamen sed latens & occulta hirudo, quæ charitatis sanguinem exhaurit & absumit: amoris simulatio, & cordi sordes & conscientiæ graue onus conciliat, castitatémque abolet.
1. Sunt nonnullæ [1] adolescentulæ quæ sine vlla verecundia peccant: sunt aliæ quæ clàm & verecundiùs, sed longè grauius prioribus delinquunt. Par est ratio malarum animi affectionum seu vitiorum ignominiæ. Plures illæ nequam puellæ, sunt hypocrisis, malitia, tristitia, acceptarum iniuriarum recordatio, de alieno corde iudicium & detractio, quæ aliud ad speciem prætendunt, & aliud respiciunt
2. atque agunt. Cùm [2] obtrectantes aliis audirem, eos grauiter increpui, qui vt improbi malorum coneinnatores excusando se id ex charitate & cura salutis illius cui obtrectabant, hoc fecerddixerunt. At ego, apage inquam cum hac charitate, ne illum mendacij coarguaris qui di-
Psal. 100. xit, *Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar.* Si te amare hunc affirmas, clàm precare pro eo, & non exagita scommatis virum. Hic enim modus

ΛΟΓΟΣ ι.

Περὶ καταλαλιᾶς.

ΟΥΔΕΙΣ τῶν ἀφρονούντων ἀντείπῃ, οἶμαι, μὴ ἐκ μίσους καὶ μνησικακίας τὴν καταλαλιὰν ὑπάρχειν· διὸ καὶ μετὰ τοὺς αὐτῆς προγόνους ὡς ἐν εἱρμῷ τέτακται. καταλαλιά ἐστιν ἀποκύημα μίσους· λεπτὴ νόσος, παχεῖα, κεκρυμμένη καὶ λανθάνουσα βδέλλα, ἀγάπης ἐκδαπανῶσα καὶ ἐξαφανίζουσα αἷμα. ἀγάπης ὑπόκρισις· καρδίας ῥύπου, καὶ βάρους πρόξενος· ἀφανισμὸς ἁγνείας·
ὥσπερ εἰσὶ νεάνιδες [ε] ἀπηρυθριασμένως τὰ κακὰ πράττουσαι· εἰσὶ δὲ ἕτεραι λεληθότως καὶ αἰδεσιμωτέρως χαλεπώτερα τῶν προτέρων ἐπιτελοῦσαι· οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας ἐστὶν * ἰδεῖν· αἱ πλείους ὕπουλοι νεάνιδες ὑπόκρισις, πονηρία, λύπη, μνησικακία, καταλαλιὰ καρδίας, ἄλλα μὲν τῷ δοκεῖν ὑποτιθέμεναι, ἄλλα δὲ ἀποβλέπουσαι· ἤκουσα [ς] καταλαλούντων, καὶ ἔπληξα, καὶ τοῦτο πρὸς ἀπολογίαν οἱ τοῦ κακοῦ ἐργάται ἀπεκρίναντο· ὡς ἐξ ἀγάπης καὶ φροντίδος τοῦ καταλαλουμένου τοῦτο ποιοῦσιν. ἐγὼ δὲ αὐτοῖς, παύσασθε, ἔφην τῆς τοιαύτης ἀγάπης· ἵνα μὴ ψεύστῃ ὁ εἰρηκὼς, τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τὸν πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον. εἰ λέγεις ἀγαπᾷν, εὔχου λεληθότως, καὶ μὴ σκῶπτε τὸν ἄνδρα· οὗτος γὰρ ὁ τρόπος

δεκτὸς παρὰ κυρίῳ. μὴ δὲ τοῦτό σε λανθανέτω, καὶ πάντως ἐκνήψας τοῦ μὴ κρίνειν τὸν πταίοντα. Ἰούδας ἐν τῷ χορῷ τῶν μαθητῶν ἦν, ὁ δὲ λῃστὴς ἐν τῷ χορῷ τῶν φονευτῶν· καὶ θαῦμα πῶς ἐν μιᾷ ῥοπῇ ἡ ἀντικαταλλαγὴ γέγονεν. εἴ τις καταλαλιᾶς πνεῦμα νικῆσαι βούλεται, μὴ τῷ πταίοντι, ἀλλὰ τῷ ὑποβάλλοντι δαίμονι τὴν μέμψιν ἐπιγραφέτω· οὐδεὶς γὰρ θέλει εἰς θεὸν ἁμαρτῆσαι, εἰ καὶ ἀβίαστος πᾶς ἡμῶν τυγχάνει. εἶδον περιφανῶς ἁμαρτήσαντα, καὶ λεληθότως μετανοήσαντα, καὶ ὃν κατέκρινα ὡς πόρνον, ἦν λοιπὸν παρὰ θεῷ σώφρων διὰ τῆς ἐπιστροφῆς γνησίως αὐτὸν ἐξευμενισάμενος·

γ. α. μηδέποτε αἰδεσθῇς τὸν πρὸς σὲ * τοῦ πλησίον καταλαλοῦντα· μᾶλλον δὲ λέγε· παῦσαι ἀδελφέ. ἐγὼ καθημέραν ἐν χαλεπωτέροις πταίω· καὶ πῶς ἐκεῖνον κατακρίνειν δύναμαι; δύο γὰρ ταῦτα κερδανεῖς ἐν μιᾷ ἐμπλάστρῳ, καὶ σεαυτὸν, καὶ τὸν πλησίον ἰασάμενος· μία καὶ αὕτη τῶν συντόμως ὁδῶν πρὸς τὴν ἄφεσιν τῶν πταισμάτων καθέστηκεν ὁδηγουσῶν· λέγω δὲ τὸ μὴ κρίνειν, εἴπερ μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε· ἀλλότριον τὸ πῦρ τοῦ ὕδατος, ὥσπερ τὸ κρίνειν * τῷ μετανοεῖν βουλομένῳ· [* [illegible] βουλομένων.] κἂν ἐν αὐτῇ τῇ ἐξόδῳ τινὰ θεάσῃ πταίοντα, μὴ τότε αὐτὸν κατάκρινε. ἄδηλον γὰρ ἀνθρώποις τὸ τοῦ θεοῦ κρίμα καθέστηκεν. ἔπταισάν τινες μεγάλα περιφανῶς· εἰργάσαντο δὲ ἀγαθὰ μείζονα κρυπτῶς· καὶ ἠπατήθησαν οἱ φιλοσκῶπται καπνὸν ἀντὶ ἡλίου κα-

Domino gratus est. Quin & hoc attende, & penitus abstinebis ab iudicando, si quem videris peccantem. Iudas in collegio discipulorum erat, latro verò in numero homicidarum. Et mirandum est quanta rerum vno momento facta sit conuersio. Quisquis obtrectationis spiritum conatur vincere, non peccanti, sed dæmoni suggerenti culpam assignet; nemo quippe vult in Deum peccare, quamuis nemo nostrum coactus aut non sponte peccet. Vidi qui palàm peccaret & clàm pœniteret, & quem ego vt impurum nequam damnaueram, iam apud Deum temperans & pudicus habebatur, cùm per sinceram emendationem Deum sibi propitiasset. Ne

³ reuerearis quemquam alteri apud te detrahentem, sed obtrectatori dicito: Tace frater, ego quotidie grauiùs delinquo, & quo pacto illum damnabo? Sic vno medicamento duo consequeris: te ipsum * seruabis, & alterum sanabis. [* innoxiū.] Est & hæc breuissima quæ ad impetrandam peccatorum veniam ducit via, non iudicare inquam; *Si enim non iudicaueritis, non iudicabimini.* [Matth. 7.] Vt contrarius est ignis aquæ; ita quemque velle iudicare, repugnat illi qui de suis peccatis vult ex animo pœnitere. Tu si quempiam etiam in extremo spiritu videris peccare, noli tamen condemnare. nam diuinum iudicium nobis est incognitum. Quidam propalam grauiter deliquerunt, & * clam multo maiora bona perpetrarunt. & magnopere decepti illi aliorum irrisores, qui fumum pro sole complexi [* Et seorsum peccata multis maioribus compensarunt.]

λήψει τῆς ἑαυτῶν καθαρότητος χαλεπῶς ἐπεμβαίνοντας τοῖς ψιλὰ πταίουσι, καὶ δημοσιευομένοις. κρῖναι, ἐστὶν τῆς τοῦ θεοῦ ἀξίας ἀναιδὴς ἁρπαγμός· κατακρῖναι δὲ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ὄλεθρος· ὥσπερ ἡ οἴησις καὶ χωρὶς ἑτέρου πάθους ἀπολέσαι τὸν ἄνθρωπον ἰσχύει· οὕτως καὶ τὸ κρίνειν καθ' ἑαυτὸ καὶ μόνον ἐν ἡμῖν ὑπάρχον τελείως ἀπολέσαι ἡμᾶς δύναται· εἴπερ ὁ Φαρισαῖος ἐκεῖνος ἐπὶ τούτου καταδεδίκασται. ὁ καλὸς ῥαγολόγος τὰς πεπείρους ῥάγας ἐσθίων, οὐδὲν περὶ τῶν ὀμφάκων ἐπεργολογήσει. καὶ ὁ εὐγνώμων καὶ ἐχέφρων νοῦς, ὅσας μὲν ἔν τισιν ἀρετὰς ὄψεται, ταύτας σπουδαίως σημειώσεται. ὁ δὲ ἄφρων τὰς μέμψεις καὶ τὰς ἐλλείψεις ἐξερευνήσει, περὶ οὗ καὶ εἴρηται, ἐξηρεύνησαν ἀνομίαν, ἐξέλιπον ἐξερευνῶντες ἐξερευνήσεις· μηδὲ τοῖς σοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρῶν, κατάκρινε· πολλάκις γὰρ καὶ αὐτοὶ πεπλάνηνται.

Ἀνάβασις δεκάτη, ἣν ὁ νικήσας, ἀγάπης ἐργάτης ἢ πένθους καθέστηκεν.

men opinione sancti & scelerum puri grauissimè imminent iis qui vel in leuibus publicè delinquunt. Iudicare alterum, est diuini honoris per impudentem rapinam vsurpatio. Condemnare, præsens animæ propriæ exitium. Quemadmodum superbia etiam sine alio vitio hominem perdere potest; ira iudicare per se iam solùm sufficit ad nos funditus perdendos: quando pharisæus ille ob hoc damnatus est. Vt prudens vuæ vinitor maturos duntaxar acinos comedit, labruscas & acerbas vuas negligit: ita bona mens & sapiens quascunque in aliis virtutes viderit, studiosè notabit; insipiens verò, tantùm vitia defectúsque peruestigabit. De quo etiam dictum est, *Scrutati sunt iniquitates, defecerunt scrutantes scrutinia.* Imò verò si tuis ipse oculis peccantem videris, noli damnare: non raro enim & ipsi delusi sunt.

Luc. 18.

Psalm. 63

Doroth. Serm. 9. Virid. 3. n. 10. p. 43. c. 1.

Gradum decimum qui vicit, nihil nisi ex charitate agit, in vero luctu constitutus.

ΣΧΟΛΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ δέκατον λόγον.

περὶ καταλαλιᾶς.

Σχόλιον α'.

α' Ἀπηρυθριασμέναι εἰσὶν παιδίσκαι, γαστριμαργία, μέθη, πορνεία, κενοδοξία· κρυπταὶ δὲ ὑπόκρισις, καταλαλία, μῖσος, φθόνος, αἳ καὶ φόνον ἐπιτελοῦσι.

Σχόλιον β'.

β' Καταλάλος ψυχὴ, τρίβολον ἔχει γλῶσσαν· ἑαυτὴν γὰρ καὶ τὸν ἀκούοντα, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ τὸν καταλαλούμενον βλάπτει.

SCHOLIA AD GRADVM DECIMVM.

De obtrectatione.

Scholion 1.

EFFRONTES & impudentes adolescentulæ sunt, ventris ingluuies, ebrietas, luxuria, inanis gloria: occultæ autem (& quæ palàm honestæ apparent) hypocrisis seu simulatio, obtrectatio, odium, inuidia, quæ etiam mortem inferunt.

Scholion 2.

Anima quæ detractionibus est obnoxia, trisulcam habet linguam: nocet enim & sibi ipsi & auditori, & illi quandoque cui detrahitur.

Aliud.

Exitium animæ est odium erga proximum: propugnaculum qui illud scienter in hostes vertunt: carpere autem proximum, est per inscitiam subruere propugnaculum.

Isaia Abbatis, 3.

3. Si quis sermones * inutiles intulerit, tu ne velis illos audire, ne perdas animam tuam, nec reuerearis vultum, contristatu illum, nec dicentium verba cura, cùm dicunt: Nos hæc in animum non admittimus: ne dixeris hoc: Non es melior Adamo protoplasto, quem Deus ipse sua manu formauit, cui non profuit mala sermocinatio. Fuge ergo, ne audi; caue etiam, ne dùm declinas corpore, dicta tamen velis ab aliis (absens) cognoscere. nam si minimam verbi partem aut apicem audieris, dæmones non dimittunt dictum quod audisti, sed occidunt animam tuam: proinde omnibus modis quantùm potes (detractiones seu inutiles fabulas) fuge.

* perniciosos.

Photij Patriarchæ Constantinopol. 4.

4. * Curiosæ mentes ad rectè facta alterius seu virtutes nolunt attendere nec respicere, minimum verò lapsum peracutè cernunt, & si quid deprehenderint, arripiunt, exagitant & examinant. si nihil reperiant, ipsi sibi somnia & imagines fingunt, potiùs quàm vt ipsi inanem curiositatem suam abire sinant.

* Curiosa ingenia.

Aliud.

Malignus animus etiam rectè facta & vtiles sermones in deteriorem partem trahere nititur.

Isaaci.

Cum superbo & inuido cautè loquitor: sicut enim loqueris, pro ratione tui sermonis & sui in te amoris format ipse in animo suo verborum tuorum interpretationem; & ex bonis tuis accipit argumentum, quo abutitur apud alios vt offendantur, & verba tua transferuntur in mentem ipsius ad materiam & rationem morbi illius.

Ἄλλο.

Θάνατος ψυχῆς μῖσος πρὸς τὸν πλησίον. τεῖχος ἐστὶ τῶν ἐν γνώσει πολεμούντων· τὸ δὲ ψέξαι αὐτόν, καταλύει τὸ τεῖχος ἐν ἀγνωσίᾳ.

Σχόλιον Ἠσαΐου γʹ.

Ἐὰν τίς σοι λέγῃ λόγους ἀνωφελεῖς, μὴ θελήσῃς ἀκοῦσαι αὐτούς, ἵνα μὴ ἀνέλῃς τὴν ψυχήν σου, καὶ μὴ αἰδεσθῇς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ εἰς τὸ λυπῆσαι αὐτόν, καὶ μὴ ἀναδέξῃ τῶν λεγομένων λόγους, ὅτι τῇ καρδίᾳ οὐ παραδεχόμεθα· μὴ εἴπῃς τοῦτο, οὐ γὰρ εἶ ὑπὲρ τὸν πρωτόπλαστον, ὃν ἔπλασεν ὁ θεὸς τῇ ἰδίᾳ χειρί, ὃν οὐκ ὠφέλησεν ἡ οὐ καλὴ ὁμιλία· φεῦγε οὖν, καὶ μὴ θέλε ἀκούειν, ὅρα δὲ μήποτε φεύγων τῷ σώματι βουληθῇς γνῶναι τὰ ῥηθέντα· ἐὰν γὰρ σημεῖον λόγου ἀκούσῃς, οἱ δαίμονες οὐκ ἐῶσι τὸ ῥηθὲν ὃ ἤκουσας· ἀλλὰ φονεύουσι τὴν ψυχήν σου. διὸ φεύγων φεῦγε παντελῶς. γʹ.

Σχόλιον Φωτίου Κωνσταντινουπόλεως δʹ.

Αἱ περίεργοι φύσεις πρὸς μὲν τὸ κατόρθωμα τοῦ πλησίον οὐκ ἐθέλουσι βλέπειν· ὀξυωποῦσι δὲ πρὸς τὸ ἐλάττωμα. κἂν μὲν εὕρωσιν, ἥρπασαν, καὶ διεκωδώνισαν, ἂν δὲ μὴ εὕρωσιν, αὐτοὶ μᾶλλον εἰδωλοποιεῖν καὶ πλάττειν αἱροῦνται, ἢ κενὴν ἀπελθεῖν τὴν περιεργασίαν ἀνέχονται. δʹ.

Ἄλλο.

Αἱ δυσμενεῖς γνῶμαι, καὶ τὰς χρηστὰς πράξεις, καὶ τοὺς ὠφελίμους λόγους πρὸς τὸ χεῖρον διαστρέφειν ἀγωνίζονται.

Ἄλλο Ἰσαάκ.

Ἐνώπιον ὑψηλόφρονος καὶ νοσοῦντος τὸν φθόνον, μετὰ παρατηρήσεως λάλει· ὡς γὰρ σὺ λαλεῖς, αὐτὸς ποιεῖ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐξήγησιν τῶν λόγων σου καθὼς καὶ ἀγαπᾷ· καὶ ἐκ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐν σοὶ λαμβάνει ὕλην εἰς τὸ ποιεῖν ἄλλους προσκόψαι· καὶ ἀλλάσσονται οἱ λόγοι σου ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ πρὸς τὴν ὕλην τῆς ἀρρωστίας αὐτοῦ.

ΛΟΓΟΣ ια΄.

Περὶ πολυλογίας καὶ σιωπῆς.

ΕΙΡΗΤΑΙ μὲν ἡμῖν βραχέως ἐν τοῖς φθάσασιν, ὡς ἐπισφαλὲς λίαν, καὶ αὐτοῖς τοῖς πνευματικοῖς εἶναι δοκοῦσι
ά. παρεισδυόμενον τὸ ¹κρίνειν· μᾶλλον δὲ τὸ κρίνεσθαι, καὶ ὑπὸ γλώττης κολάζεσθαι· νυνὶ δὲ λοιπὸν καὶ τὴν αἰτίαν, καὶ τὴν θύραν δι' ἧς εἰσέρχεται, μᾶλλον δὲ ἐξέρχεται, ἀκόλουθον ἐν λόγοις τάξαι. πολυλογία ἐστὶ κενοδοξίας καθέδρα, δι' ἧς ἑαυτὴν ἐμφανίζειν καὶ διαπομπεύειν πέφυκε. πολυλογία ἐστὶν ἀγνωσίας τεκμήριον·
*χειρ- καταλαλιᾶς θύρα, εὐτραπελίας *χειραγωγὸς, ψεύδους ὑπουργὸς, κατανύξεως διάλυσις, ἀκηδίας κλήτωρ, ὕπνου πρόδρομος, συννοίας σκορπισμὸς,
ψυχ- χεῖον. φυλακῆς ἀφανισμὸς, θέρμης *ψυχηστήριον, προσευχῆς ἀμαύρωσις,
ς. σιωπὴ ἐν γνώσει, ς μήτηρ προσευχῆς· αἰχμαλωσίας ἀνάκλησις, πυρὸς φυλακὴ, λογισμῶν ἐπίσκοπος, σκοπὸς πολεμίων, πένθους δεσμωτήριον, δακρύων φίλη, θανάτου μνήμης ἐργάτης, κολάσεως ζωγράφος, κρίσεως φιλοπράγμων, ἀδημονίας ὑπουργὸς, παῤῥησίας ἔχθρα, ἡσυχίας σύζυγος· φιλοδιδασκαλίας ἀντίπαλος, γνώσεως προσθήκη, θεωρημάτων δημιουργὸς, ἀφανὴς προκο-

GRADVS XI.

De Loquacitate & Silentio.

EXPOSITVM est priore capite breuiter, quàm plenum sit periculi, & nonnunquam subrepat etiam iis, qui videntur religiosi, vitium alios ¹iudicandi, aut potiùs, ti. vt ab aliis iudicemur, & ab lingua nostra plectamur. Reliquum est ergo, vt nunc causam aperiamus, & ianuam per quam id vitium ingrediatur, immo verò egrediatur, ordine ostendamus. Loquacitas est sedes vanæ gloriæ, per quam se ipsam ostentare, & in scenam ac theatrum solet deducere. Loquacitas est ignorantiæ argumentum, fenestra obtrectationis, scurrilium nugamentorum magistra, ministra mendacij, compunctionis abstersio, auctrix & conciliatrix ignauiæ, somni nuncia, meditationis distractio, custodiæ cordis abolitio, feruoris diuini frigidarium & gelicidium, orationis *obscuratio seu infirmatio.
*languor seu potiùs extinctio, silentium ²*prudens est parens orationis, à captiuitate liberatio, ardoris diuini custodia, obseruatio 2. *cognitione versatur.
cogitationum, ³ speculator hostium, luctus carcer, amans lacrymarum, assiduæ mortis memoriæ 3.
effector, suppliciorum æternorùm pictor, curiosus iudicij obseruator, minister salutaris tristitiæ, hostis nimiæ confidentiæ, religiosæ quietis * coniunx, ambitiosæ *comes.
doctrinæ oppugnator, scientiæ augmentum, contemplationis informator, occultus in virtutibus

profectus, arcanus in Deum aſcenſus. Qui ſuos lapſus agnoſcit, facilè ſuæ linguæ imperat. Homo verboſus nondum ſatis in ſui cognitionem deſcendit. Studioſus ſilentij eſt familiaris Deo, & arcano quodam modo, dum cum illo familiariter colloquitur, à Deo illuſtratur. Silentium IESV Pilatum ad reuerentiam eius commouit; & quies à ſermone, vanæ gloriæ neruos incidit. Petrus prolata voce fleuit amarè, immemor illius qui dixit: *Dixi, custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea.* & alterius qui cenſuit præſtare è ſublimi in terram ruere, quàm lingua offendere. Plura de his tradere ſuperſedeo, quamuis multæ me & improbæ vitiorum
4. ſtrophæ ad id hortentur. Enimuerò accepi ego à quodam viro fide digno, qui de taciturnitate oris mecum collocutus, affirmauit loquacitatem ex vno horum fontium omnino exiſtere, aut ex vita & conſuetudine praua atque incontinente (lingua enim cùm naturale corporis ſit membrum, quod didicit, hoc (vt pſittacus) deinceps ex vſu garrit) aut in iis qui exercentur, ex inani gloria potiſſimum; eſt tamen cùm ex ventris ingluuie naſcitur. Quapropter non pauci nec rarò coercito per abſtinentiam ventre, vi quadam velut inciſis neruis linguam quoque & loquacitatem retuderunt, atque intra ſepta dentium concluſerunt. Qui exceſſum vitæ ſemper ſollicitè meditatur, linguam iam truncauit. Qui verum animæ luctum ſibi comparauit, à fabulis inanibus tanquam ab igne refugit, qui ſolitudinem amat, iam os obſerauit.

πὴ, λεληθυῖα ἀνάβασις. ὁ ἐπιγνοὺς παραπτώματα, ἐκράτησε γλώσσης· ὁ δὲ πολύλογος οὔπω ἐπέγνω ἑαυτὸν ὡς δεῖ. ὁ σιωπῆς φίλος προσεγγίζει θεῷ, καὶ λεληθότως συνομιλῶν φωτίζεται παρὰ τοῦ θεοῦ. Ἰησοῦ σιωπὴ ἐνέτρεψε Πιλάτον, καὶ ἀνδρὸς ἡσυχία, φωνῆς κατήργησε κενοδοξίαν. λόγον εἰπὼν Πέτρος ἐθρήνησε πικρῶς ἀμνημονήσας τοῦ εἰπόντος· εἶπα, φυλάξω τὰς ὁδούς μου τοῦ μὴ ἁμαρτάνειν με ἐν γλώσσῃ μου· καὶ τοῦ ἑτέρου φήσαντος, κρεῖττον πεσεῖν ἀπὸ ὕψους εἰς γῆν, ἢ ἀπὸ γλώσσης. καὶ πολλὰ περὶ τούτων ἔγωγε γράφειν οὐ βούλομαι, κἂν αἱ τῶν παθῶν πανουργίαι τοῦτο ποιεῖν δ.
προτρέπωνται. πλὴν ἤκουσά ποτέ τινος περὶ ἡσυχίας στόματος πρός με φιλοσοφοῦντος. ὃς ἔλεγε· τὴν μὲν πολυλογίαν ἐξ ἑνὸς τούτων τίκτεσθαι πάντως, ἢ ἐκ διαστροφῆς καὶ συνηθείας πονηρᾶς καὶ ἀκρασίας, μέλος γὰρ ὂν φυσικὸν ἡ γλῶσσα τοῦ σώματος, καθ' ὃ λοιπὸν παιδευθῇ συνήθειαν ἀπαιτήσειεν, ἢ πάλιν ἐν τοῖς ἀγωνιζομένοις, καὶ μάλιστα ἐκ τῆς κενοδοξίας· ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἐκ τῆς γαστριμαργίας. διόπερ πολλάκις πολλοὶ χαλινοῦντες τὴν γαστέρα, βίᾳ τινὶ καὶ ἀτονίᾳ συγκλείουσι καὶ τὴν γλῶτταν, καὶ τὴν πολυέπειαν. ὁ μεμνημένος ἐξόδου περιέκοψε λόγους· καὶ ὁ κτησάμενος πένθος ψυχῆς, ὡς πῦρ ἀπεστράφη πολυλογίαν· ὁ ἀγαπήσας ἡσυχίαν, ἀπέκλεισε στόμα.

ὁ δὲ χαίρων ταῖς περιόδοις, ὑπὸ τοῦ πάθους ἐκ τῆς κέλλης διώκεται· ὁ γνοὺς ὀσμὴν πυρὸς ὑψίστου, ὡς μέλισσα καπνὸν, ἀνθρώπων φεύγει συνόδον· τὴν μὲν γὰρ ὁ καπνὸς διώκει· τὴν δὲ ἀνθρώπων συνόδος αἰτιᾶται. ὀλίγων λίαν τὸ ὕδωρ ἄφρακτον κωλύειν· ὀλιγωτέρων δὲ στόμα ἀκρατὲς δαμάσαι.

Βαθμὸν ἐνδέκατον ὁ νικήσας, πλῆθος κακῶν ὑφ' ἓν περιέκοψεν.

Qui extra cellam vagari gaudet, ab hoc ipso loquacitatis vitio extra cellam propellitur. Qui ignis cœlestis seu diuini amoris odorem olfecit, is velus apicula fumum, ita hominum cœtus odit: illam enim fumus infestat, hunc hominum frequentia & turbæ fugant & persequuntur. Difficile est aquam sine cataractis coërcere, difficilius linguam & oris intemperantiam refrenare & domare.

Qui gradum vndecimum ascendit, ille simul vitiorum segetem vno falcis ictu resecuit.

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΛΟΓΟΝ ἑνδέκατον.

Περὶ πολυλογίας καὶ σιωπῆς.

Σχόλιον α'.

α. Πρὸς αὐτοὺς τοὺς κρινομένους ὑπὸ τῶν κατακρινόντων. εἰ γὰρ ὁ νοῦς ἔξω γένηται, τὰ οἰκεῖα καταλιπὼν, καὶ τὰ τῶν ἄλλων κατασκοπῶν, εἰς τὸ κρίνειν οὐκ ἔρχεται.

Σχόλιον β'.

β. Σιωπὴ ἐν γνώσει οὐ μόνον ἐκ τῶν πολεμίων φυλάττει, ἀλλ' οὐδὲ ἐᾷ προσεγγίσαι αὐτούς.

Σχόλιον ἄλλο.

Προθεὶς τὰς θύρας, τὰς δι' ὧν ἐπὶ τὸ κρίνειν ἐξέρχεται, δείκνυσι νῦν καὶ τὰς, δι' ὧν εἰσέρχεται· ὥσπερ οὖν πολυλογία ἐξῆγεν αὐτὸν, οὕτω καὶ ἡ ἐν γνώσει σιωπὴ εἰσάγει πάλιν αὐτόν.

Σχόλιον γ'.

γ. Ἐὰν φυλάξῃς τὴν γλῶσσάν σου, ἀδελφὲ, δίδοταί σοι παρὰ θεοῦ ἡ χάρις τῆς κατανύξεως τῆς καρδίας, τοῦ θεάσασθαι ἐν αὐτῇ τὴν ψυχήν σου, καὶ ἐν ταύτῃ εἰσέρχῃ εἰς τὴν χαρὰν τοῦ πνεύματος· ἐὰν δὲ ἡ γλῶσσά σου νικήσῃ σε, πίστευσόν μοι εἰς ὅπερ λέγω σοι, οὐδέποτε δυνήσῃ ἐξελθεῖν ἐκ τῆς σκοτώσεως.

Ἄλλο.

Ἐὰν οὐκ ἔχῃς καρδίαν καθαρὰν, ἔχε κἂν στόμα καθαρόν.

SCHOLIA AD GRADVM VNDECIMVM.

De loquacitate & silentio.

Scholion 1.

Condemnantibus ad ipsos iudicandos: animus enim dum extrauagatur, & sua negligit, & aliena curat, ad seipsum iudicandum non accedit. 1.

Scholion 2.

Silentium cum prudentia seu scientia coniunctum non solùm animam ab hostibus defendit, sed hostes nec accedere quidem propius permittit. 2.

Aliud.

Cùm exposuisset ianuas per quas mens ad iudicandos alios egreditur; ostendit nunc & illas, per quas ingreditur: quemadmodum enim loquacitas mentem eduxit, ita silentium cum prudentiâ & scientiâ eandem reducit.

Scholion 3.

Si tuam linguam, frater, custodieris, dabitur tibi à Deo gratia, compunctio nempe cordis, in qua videbis animam tuam, & in hac ingredieris in gaudium spiritus: si autem lingua te rexerit & vicerit, crede mihi, quòd dico tibi, nunquam poteris à tenebris mentis emergere. 3.

Aliud.

Si non habueris cor mundum, saltem da operam vt habeas os mundum.

R

Scholion 4.

4. Nam malitia vitiorum sæpe nos, vt vitiosè de vitiosis affectibus disputando excurramus, hortatur, siue de loquacitate & silentio, & hoc genus aliis, quibus ego haud persuadeor vt faueam: neque enim sustineo vt multa de silentio garriam.

Scholion 5.

5. Vt sunt pauci, imò perpauci, qui aquarum impetum coercere possint, nisi priùs aggeres struant. quomodo enim prohibeant? ita pauciores sunt, qui effrænе os retundere possint. Aqua per aggerem prohibetur, lingua per continentiam vincitur.

Σχόλιον δ'.

Αἱ γὰρ τῶν παθῶν πανουργίαι ἐμπαθῶς περὶ παθῶν ἐξεργάζεσθαι ἡμᾶς πολλάκις προτρέπουσι, ἤγουν περὶ πολυλογίας, περὶ σιωπῆς καὶ περὶ ἄλλων· αἷς ἐγὼ οὐ πεισθήσομαι, οὐ γὰρ ἀνέχομαι περὶ σιωπῆς λέγων μακρολογεῖν. δ'.

Σχόλιον ε'.

Ὥσπερ ὀλίγοι, καὶ παντελῶς ὀλίγοι εἰσί, οἱ δυνάμενοι ὑδάτων ὁρμὰς κωλῦσαι, μὴ πρότερον φράξαντες. πῶς γάρ; οὕτως ὀλιγώτεροί εἰσιν οἱ στόμα ἀκρατὲς δυνάμενοι δαμάσαι. διὰ φραγμοῦ γὰρ ὕδωρ κωλύεται, καὶ δι' ἐγκρατείας ἡ γλῶσσα δεσμεύεται. ε'.

GRADVS XII.

De mendacio.

E ferro & lapide excutitur ignis, ex loquacitate verò & scurrilitate mendacia nascuntur. Mendacium extinguit charitatem; periurium verò negat Deum. Nemo mihi cordatorum virorum existimet mendacium esse leue peccatum: Nam contra nullum vitium tam atrocem & tremendam sententiam sanctissimus spiritus pro-
Psal. 5. nunciauit. Si perdes omnes qui loquuntur mendacium, vt Dauid Deum allocutus testatur, quid fiet iis qui periuriis mendacium confirmant? Notaui nonnullos de mendacio etiam sibi placere & applaudere, qui dum per scurrilitatem & vaniloquentiam risum captarunt, sensum piè lugentium,
1. dum illos [1] audirent, miserabiliter extinxerunt. Dæmones vbi nos animaduertunt à cœpta vrbanarum facetiarum, quas molesti illi narratores effutiunt, auditione tamquam à morbo aliquo pestilente velle recedere, tum

ΛΟΓΟΣ ιβ'.

Περὶ ψεύδους.

Γέννημα μὲν σιδήρου καὶ λίθου πῦρ· γέννημα δὲ πολυλογίας καὶ εὐτραπελίας ψεῦδος. ψεῦδός ἐστιν ἀγάπης ἀφανισμός. ἐπιορκία δὲ θεοῦ ἄρνησις. μηδεὶς τῶν εὐφρονούντων μικρόν τινα τὴν τοῦ ψεύδους ἁμαρτίαν εἶναι ὑπονοήσῃ· φοβερὰν γὰρ ὑπὲρ πάντα ἀπόφασιν κατὰ τούτου τὸ πανάγιον πνεῦμα ἐχρήσατο. εἰ ἀπολεῖς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος, ὡς φησὶν ὁ Δαυὶδ πρὸς τὸν θεόν, τί λοιπὸν πείσονται οἱ μεθ' ὅρκων τὸ ψεῦδος συῤῥάπτοντες; εἶδόν τινας ἐπὶ ψεύδει σεμνυνομένους, καὶ δι' εὐτραπελίας, καὶ ἀργολογίας γέλοια ἐξυφαίνοντας· καὶ τὰ τῶν προσακροωμένων πένθη ἐλεεινῶς [1] ἐξαφανίζοντας· ὁπόταν οἱ δαίμονες ἴδωσιν ἡμᾶς ὡς ἐκ λοιμικῆς νόσου τῆς τῶν ἀστείων ἀκροάσεως μετὰ τὴν προκατάρξιν τοῦ χαλεποῦ ὑφηγητοῦ ἀναχωρεῖν δοκιμάζοντας, τότε λοιπὸν δυσὶν

ἡμᾶς δελεάζειν ἐπιχειροῦσι λογισμοῖς. μὴ λυπήσῃς τὸν ἐξηγητὴν, β. ὑποβάλλοντες ἡμῖν. ἢ μὴ φανερώσῃς σεαυτὸν φιλοθεώτερον τῶν παρόντων· ἀποπήδα, μὴ χρονίσῃς. εἰ δὲ μὴ, ἐν τῇ προσευχῇ σου ἐννοίας γελοίων ἀνατυπώσεις· μὴ μόνον φεῦγε, ἀλλὰ καὶ τὸν πονηρὸν συνακτήριον εὐσεβῶς διάλυε, θανάτου καὶ κρίσεως εἰς μέσον ὑπόμνησιν προβαλλόμενος· ἄμεινόν σε γὰρ ἐκ τούτου ἴσως καὶ μικρᾷ κενῇ δόξῃ ῥαντισθῆναι, καὶ μόνον πᾶσι πρό-
γ. ξενον ὠφελείας εὑρεθῆναι. γ ὑπόκρισις μήτηρ ψεύδους πολλάκις, καὶ ὑπόθεσις· οὐδὲν γάρ τινες ὑπόκρισιν ὁρίζονται, ἀλλ' ἢ ψεύδους μελέτην καὶ δημιουργὸν * κεκολασμένον, καὶ συμπεπλεγμένον· ὁ
δ. δ φόβον κυρίου κτησάμενος, ἐξενίτευσε ψεύδους, δικαστὴν ἀδέκαστον ἔχων τὴν ἰδίαν συνείδησιν. ὥσπερ ἐν πᾶσι τοῖς πάθεσι διαφορὰν βλάβης γνωρίζομεν, οὕτως καὶ ἐπὶ
ε. τοῦ ψεύδους. ἄλλο ε μὲν γὰρ τὸ κρῖμα τοῦ διὰ φόβον κολάσεως ψευδομένου· καὶ ἕτερον τὸ, κινδύνου μὴ προκειμένου ψεύδεσθαι. ἄλλος διὰ τρυφὴν ἐψεύσατο, ἕτερος διὰ φιληδονίαν· ἄλλος ἵνα τοῖς παροῦσι προξενήσῃ γέλωτα. ἕτερος δὲ ἵνα τῷ ἀδελφῷ ἐπιβουλεύσῃ, καὶ τοῦτον κακοποιήσῃ. ἐκ βασάνων ἀρχόντων ἐξαλείφεται ψεῦδος· ἐκ δὲ δακρύων πλήθους εἰς τέλος ἀπόλλυται·

* κεκολασμένον ἴσως.

geminis cogitationibus (tamquam veris rationibus) suauiter captos, detinere conantur, quando nobis suggerunt, Ne contristes narrantem; aut, Ne velis cæteris præsentibus ² videri sanctior; 2.
ocyus te proripe, ne cuncteris. Quod nisi feceris, inter preces ridicula tibi mentis phantasmata occurrent. imò non fuge tantùm, sed qua potes arte piâ improbum illum cœtum iniecta mortis & iudicij mentione dissolue. præstat enim vt leui aliqua fortasse vanæ gloriolæ labecula aspersus vnus omnibus emolumenti auctor existas. ³ Hypo- 3.
crisis est parens mendacij, sæpe etiam argumentum & materia. Sunt enim qui docent, hypocrisin nihil aliud esse quàm excogitationem seu meditationem adeóque opificem mendacij quæ coniunctum secum habeat, & connexum mendacium. Qui ⁴ ti- 4.
more Dei imbutus est, alienus est à mendacio, habet enim incorruptum iudicem conscientiam suam. Quemadmodum in reliquis omnibus animi morbis discrimen ex damno deprehendimus, ita & in mendacio. Aliud enim iudicium ⁵ imminet illi 5.
qui formidine pœnæ mentitur; aliud illi qui nullo periculo supplicij proposito audet mentiri. Est qui voluptatis caussa mentitur; est qui propter delicias: est qui mentitur ex vrbanitate vt aliis moueat risum: est denique qui per mendacium insidias nectit, alteri, vt illum damno aliquo mactet. Magistratus per tormenta mendacium profligant. sed lacrymarum inundatione penitus extinguitur.

Qui mendacium profert, prætexit diſpenſationes & exitium animarum, iuſtitiam interpretatur. Architectus mendacij ſe Raab meretricis exemplum ſequi affirmat, & dum ſe ipſos perdit, aliorum ſe ſalutem procurare teſtatur. Vbi nos ab omni mentiẽdi vanitate liberos ſenſerimus, tum demum loco & vſu exigente, non ſine timore tamen, quandoque licebit cautè mendacium ſubiicere. Infans mentiri neſcit, vt & ab omni ſceleris improbitate pura anima. Vt vino exhilaratus etiam nolens verum per omnia dicit, ita lacrymis compunctionis ebrius non poterit mentiri.

Quiſquis hunc XII. gradum ſuperauit, omnium virtutum fundamentum poſuit.

προφασίζεται οἰκονομίας, ὁ ψεύδους * περιβολεὺς, καὶ δικαιοσύνας πολλάκις λογίζεται τὰς ψυχῆς ἀπωλείας· τῆς Ῥαὰβ μιμητὴν ἑαυτὸν τεκμαίρεσθαι ψευδοπλάσης ἀνὴρ, καὶ δι' ἀπωλείας οἰκείας, τὴν ἑτέραν σωτηρίαν λέγει πραγματεύεσθαι· ὁπόταν ψεύδους εἰς ἅπαν καθαρεύσωμεν, τότε αὐτὸ μετὰ φόβου, καὶ καιροῦ καλοῦντος πέλθωμεν. οὐκ οἶδεν νήπιος ψεῦδος· οὐδὲ ψυχὴ πονηρίας ἐστερημένη· ὁ οἴνῳ εὐφρανθεὶς ἀκουσίως ἀληθεύσει εἰς πάντα· καὶ ὁ μεθυσθεὶς κατανύξει οὐ δυνήσεται ψεύσασθαι. * [illegible]

Ἀνάβασις δωδεκάτη ὁ ἐπιβεβηκὼς ῥίζαν τῶν καλῶν κέκτηται.

SCHOLIA AD GRADVM DVODECIMVM.

De mendacio.

ΣΧΟΛΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον δωδέκατον.

Περὶ ψεύδους.

Scholion 1.

1\. AVDIENTES: gradus eſt quidam eorum qui ad pœnitentiã veniunt, qui & προσκλαίοντες, hoc eſt, adlacrymantes vocantur, & extra templorum limina conſiſtunt, & per ſinceram pœnitentiam extremúmque luctum petunt, vt admittantur ſeu reuocentur, qui tamen per leuitatem ſuam & * ridicula quędam facta fructu boni operis caruerunt & exciderunt.

* Audientes erant catechumeni, & pœnitẽtes qui poſt catechumenos cõſiſtebant. Vide Bar. t.2. p. 52. & 3. & 4.

* pœnitẽtium irriſionem. An riſerũt ritus? an pœni ẽtiã ſimula. ũcr vt Climacus dicit, & aliorum lacrymas deriſerũt.

Scholion 2.

2\. Quiſquis aliud lingua promptum, aliud corde clauſum habet per malitiam, huius tota pietas & ſeruitium diuinum eſt inane: nec te huic tali vnquam ſociaueris, ne impuro illius veneno inficiaris.

Scholion 3.

3\. Hypocrita quamdiu quidem videtur latere, gloriam ex opinione venatus, iuſtus apparet; vbi autem fuerit deprehen-

Σχόλιον α'.

Οἱ ἀκροώμενοι· βαθμός τίς ἐστι τῶν εἰς μετάνοιαν ἡκόντων, οἱ καὶ προσκλαίοντες λέγονται ἔξω τῶν πυλῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱστάμενοι, καὶ διὰ μετανοίας εἰλικρινοῦς καὶ πένθους ἀκροτάτου τὴν ἀνάκλησιν ἐπιζητοῦντες· οἱ διὰ τῶν γελοίων τῆς ἀγαθῆς ἐκπίπτουσι ἐργασίας. α'.

Σχόλιον β'.

Ὅστις λαλεῖ ἄλλο, καὶ ἔχει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἄλλο ἐν πονηρίᾳ, πᾶσα ἡ λειτουργία τοῦ τοιούτου ματαία. μὴ κολληθῇς τινὶ τοιούτῳ, ἵνα μὴ ἀπολεσθῇς ἐκ τοῦ ἰοῦ αὐτοῦ τοῦ ἀκαθάρτου. β'.

Σχόλιον γ'.

Ὁ ὑποκριτὴς, ἕως μὲν δοκεῖ λανθάνειν, τῇ ἐκ τοῦ δοκεῖν δίκαιος δόξαν θηρώμενος φαίνεται. ἐπει- γ'.

δὴν δὲ φωραθῇ, θανατηφόροις ὑποφθέγγεται λόγοις, ταῖς κατ' ἄλλων λοιδορίαις τὴν οἰκείαν ἀδοξίαν συγκαλύπτειν· *ἀσχημοσύνην· ὃν ἐχίδνης γεννήματα, ὡς παλίμβολον προσέχουσας ὁ λόγος ἀξίους τῆς μετανοίας καρποὺς προσέταξεν αὐτῷ ποιεῖν· τουτέστι, πρὸς τοὺς φαινομένους τρόπους μεταποιεῖσθαι τὴν κρυπτομένην τῆς καρδίας διάθεσιν.

(* indecentiam.)

Σχόλιον δ'.

δ' Τὸ ἀγαπᾶν τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων τίκτει τὸ ψεῦδος· τὸ δὲ ἀνατρέψαι αὐτὸ ἐν ταπεινώσει, ποιεῖ τὸν φόβον τοῦ θεοῦ μείζονα ἐν τῇ καρδίᾳ σου.

Σχόλιον ε'.

ε' Δίδαξον τὴν γλῶτταν σου εἰς τοὺς λόγους τοῦ θεοῦ ἐν γνώσει, καὶ τὸ ψεῦδος φεύξεται ἀπὸ σοῦ.

Σχόλιον ἄλλο.

Κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν ψευδολογιῶν, καὶ τῶν κριμάτων ὁ λόγος· ἢ γὰρ κατὰ ἡδονήν, ἢ ἀστειότητα, ἢ δολιότητα, ἢ ὑπόκρισιν γίνεται ψεῦδος· ἢ ὅτι καιρὸς καλεῖ ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ πλησίον καταπείσας τὸν ἀληθεύοντα ἀλλάξαι ἢ ῥῆμα, ἢ ἦθος, ἢ ὑπόθεσιν· καὶ ἔχεις τὴν Ῥαάβ, τὸν Δαυίδ, τὸν Σαμουήλ· καὶ λόγον μὲν ἀλλάσσει, ὡς ἡ Ῥαάβ· ἦθος δέ, ὡς ὁ Δαυίδ· ὑπόθεσιν δὲ ὡς ὁ Σαμουὴλ ἐπὶ τῇ χρίσει τοῦ Δαυίδ.

sus, virulentis & mortiferis calumniis de aliis inspersis, suum dedecus & ignominiam velate velle, huic veluti genimini viperarum, & veteratori praecepit Dei verbum, vt fructus dignos faceret poenitentiae, hoc est, vt occultum & tectum simulatúmque cordis sensum mutet, & mores illos sincerè induat, & exhibeat, quos antea simulabat.

Scholion 4.

Mendacium parit ambitionem gloriae humanae. Mendacium autem per humilitatem delere & extinguere, excitat maiorem in corde tuo timorem Dei. 4.

Scholion 5.

Erudi linguam tuam ad verbum Dei in cognitione, & tergum vertet fugietque abs te mendacium. 5.

Scholion aliud.

Pro varietate mendaciorum & iudiciorum nascitur oratio: aut enim propter voluptatem aut vrbanitatem, aut dolum seu fraudem, aut simulationem seu hypocrisin fit mendacium, aut* eùm vsus exigit pro alterius salute, quando indueit vera dicentem vt muret verbum, aut habitum oris & corporis: aut argumentum rei. Et habes exemplum Raabae, Dauidis, Samuelis: verbum variat vt Raab, habitum vt Dauidi, argumentum & causam vt Samuel vncturus Dauidem in regem. 6.

(* cogente tempo-ris necessitate.)

ΛΟΓΟΣ ιγ'.

Περὶ ἀκηδίας.

ΕΙΣ καὶ οὗτος πολλάκις τῶν τῆς πολυλογίας κλάδων, ὡς καὶ ἤδη φθάσαντες εἴπομεν ἐστί, καὶ πρῶτος ἀπόγονος· λέγω δὴ ὁ τῆς ἀκηδίας. διὸ καὶ ἁρμόζουσαν αὐτῷ τάξιν ἐν τῇ πονηρᾷ ἁλύσει ἀπενείμαμεν.
α' ἀκηδία ἐστὶ παρέσις ψυχῆς, καὶ νοὸς ἔκλυσις, ὀλιγωρία ἀσκήσεως, μῖσος τοῦ ἐπαγγέλματος· κοσμικῶν

GRADVS XIII.

De Taedio seu Acedia.

ET hic surculus vnus est ex loquacitatis ramis, vti supra docuimus, & ex nepotibus primus, Acedia inquam. Proinde conuenientem illi locum in improba vitiorum catena assignauimus.
1 Acedia est animi remissio, mentis eneruatio, neglectus religiosae exercitationis, odium professionis, laudatrix rerum saecularium, quae non

verecundatur Deum ipsum calumniari, quòd sit durus & immitis. Languida est in sacra psalmodia, ad preces infirma, ferrea ad ministeria, impigra ad labores externos, ficta ad parendum. Vir obediens nescit quid sit ignauia, per actiones externas mentem perficit.
a. ᵃ Cœnobium repugnat acediæ. Virum solitarium vbique comitatur acedia, nec ante mortem illum deserit, sed ad finem vsque vitæ quotidie oppugnat. Vbi anachoretæ cellam videt, subridet, & propiùs accedens, iuxta illum sedem ponit. Medicus ægros manè inuisit: acedia religiosos sub meridiem. Acedia gaudet frequentia hospitum, & monet anachoretam, vt operæ pretium faciat, quo possit eleemosynas largiri: hortatur vt ægri strenuè inuisantur, in memoriam reuo-
Matt. 25. cando illud Christi: *Infirmus eram, & venistis ad me.* rogat vt ad desperabundos & pusillanimes adeamus, suggerendo consolandos esse pusillanimes, cùm ipsa sit pusillanimis. Inter preces negotia quædam tamquam necessaria suggerit, & nullum non mouet lapidem vt nos stulta velut sapienti capistro à precibus auellat. Tribus horis ante cœnam Spiritus acediæ tentat religiosos, & nunc hortore percellit, nunc dolore capitis, nunc febri, nunc vertigine torquet. Hora nona (quæ tertia est apud nos pomeridiana) imminente, aliquantulum respirat. At mensa iam posita, exilit è lecto. vbi tempus precandi redit, rursum corpus grauedine languet. Inter ipsas verò iam preces versantem

μακαριστεία, Θεοῦ διαβλήτωρ, ὡς ἀσπλάγχνου καὶ ἀφιλανθρώπου, ἀτονία ψαλμῳδίας, ἐν προσευχῇ ἀσθενοῦσα, ἐν διακονίᾳ σιδηρᾶ, ἐν ἐργοχείρῳ ἄοκνος, ἐν ὑπακοῇ * δόκιμος· ἀνὴρ ὑποτακτικὸς ἀγνώριστος, διὰ τῶν αἰσθητῶν τὰ νοητὰ κατορθωκώς. ᶜ κοινόβιον ἀκηδίας ἀντίπαλον· ἀνδρὶ δὲ ἡσυχαστῇ σύζυγος αἰώνιος, πρὸ θανάτου αὐτοῦ οὐ μὴ ἀποστήσεται· καὶ πρὸ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ καθημέραν παλαίουσα. κέλλαν ἀναχωρητοῦ ἰδοῦσα ἐμειδίασε, καὶ προσεγγίσασα αὐτῷ πλησίον ἐσκήνωσεν· ἰατρὸς νοσοῦντας ἕωθεν ἐπισκέπτεται· ἡ δὲ ἀκηδία ἀσκοῦντας περὶ μέσον ἡμέρας. * ξενοδοχίας ἀκηδία ὑποβολή, καὶ ἐλεημοσύνας δι' ἐργοχείρου δυσωπεῖ ἐργάζεσθαι. ἐπισκέπτεσθαι ἀσθενοῦντας προτρέπεται προθύμως, ὑπομιμνήσκουσα τοῦ λέγοντος· ἀσθενὴς ἤμην, καὶ ἤλθετε πρός με. πρὸς ἀθυμοῦντας καὶ ὀλιγοψύχους δυσωπεῖ ἀπέρχεσθαι· παρακαλεῖν τε τοὺς ὀλιγοψύχους ἡ ὀλιγόψυχος ὑποβάλλουσα· ἐν προσευχῇ σταθέντας ἀναγκαίων πραγμάτων ὑπομιμνήσκει, καὶ πᾶσαν μηχανὴν ποιεῖ ἐκεῖθεν ἡμᾶς φορβειᾷ εὐλόγῳ ἀποσύραι ἡ ἄλογος. τρίωρον φρίκην καὶ κεφαλαλγίαν, πυρετόν τε καὶ στρόφον ἀκηδίας δαίμων πεποίηκε. τῆς ἐνάτης καταλαβούσης μικρὸν ἀνένευσε· τῆς τε τραπέζης τεθείσης, τῆς στρωμνῆς ἐπήδησε· καὶ τῆς εὐχῆς καταλαβούσης πάλιν τὸ σῶμα βεβάρηται. ἐν προσευχῇ στάντα, τῷ ὕπνῳ

* Lege ἀδόκιμος quamuis omnia exempl. habēt δόκιμος contra sensum.
c.
* ξενοδοχεῖν ἀκηδίας ὑποβολή.

ἐξεάπλισε καὶ χάσμοις ἀκαίροις τοῦ σώματος τὸν στίχον διήρπασεν. τὰ μὲν λοιπὰ πάθη μιᾷ τινι ἀρετῇ ἕκαστον αὐτῶν κατήργηται. ἀκηδία δὲ τῷ μοναχῷ περιεκτικὸς θάνατος· ἀνδρεία ψυχὴ νοῦν ἀποθανόντα ἀνέστησεν· ἀκηδία δὲ καὶ ὀκνηρία ὅλον τὸν πλοῦτον ἐσκόρπισεν. ἑνὸς καὶ τούτου καὶ πάντων βαρυτάτου τῶν ὀκτὼ τῆς κακίας προστατῶν ὑπάρχοντος κατὰ τὴν ἐκείνων ἀκολουθίαν, καὶ ἐν τούτῳ ποιήσωμεν. πλὴν κἀκεῖνο προσθήσομεν· ψαλμῳδίας μὴ παρούσης, ἀκηδία οὐ φαίνεται· καὶ κανόνος τελεσθέντος ὀφθαλμοὶ διηνοίχθησαν. ἐν καιρῷ ἀκηδίας οἱ βιασταὶ φαίνονται. οὐδὲν γὰρ στεφάνους προξενεῖ ὡς ἀκηδία μοναχῷ. κατανόησον καὶ εὑρήσεις ἐν τῇ στάσει τῶν ποδῶν παλαίουσαν· καὶ ἐν καθέδρᾳ ἀνακλίνειν δοκιμάζει, τῷ τοίχῳ τῆς κέλλης παρακύπτειν προτρέπεται, ψόφους καὶ κτύπους ποδῶν ποιοῦσα· ὁ ἑαυτὸν πενθῶν ἀκηδίαν οὐκ οἶδεν. δεσμείσθω καὶ οὗτος ὁ τύραννος ὑπὸ μνήμης πταισμάτων, καὶ τυπτέσθω ὑπ' ἐργοχείρου· συρόμενός τε ὑπὸ ἐννοίας τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· καὶ παραστὰς τὰ προσήκοντα ἐρωτάσθω· λέγε λοιπὸν σὺ, ὦ παρειμένε καὶ ἔκλυτε, τίς ὁ τετοκώς σε κακῶς; τίνες οἱ σοὶ ἀπόγονοι; τίνες δὲ οἵ σε πολεμοῦντες; καὶ τίς ὁ σοῦ ἀναιρέτης; ὁ δὲ φησίν, ἐν τοῖς μὲν ἀληθείᾳ ὑποτακτικοῖς οὐκ ἔχω ἐγὼ ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι· ἐν οἷς δὲ ἔχω καθ' ἡσυχίαν συνδιάγω τούτοις. αἱ δὲ μοῦ

somno totum mergit & irrigat, fœdísque & importunis oscitationibus & gannitibus versum ex ore psallentis surripit. Cæteris vitiis singula singulas virtutes eneruant: Acedia verò religioso mortem adfert * generalem. Generosa mens emortuum animum in vitam reuocat. Acedia verò & ignauia totum virtutis thesaurum dissipat. Sed cùm hoc vitium sit vnum ex octo capitalibus grauissimum, supetest vt de eo perinde atque aliis tractemus. Sed & hoc addendum; Intermisso psalmorum cantu, Acedia * notari non potest: peracto verò penso oculi * recluduntur. Acediæ tempore apparent ij, qui sibi vim inferunt violenti: Nihil enim est quòd tot coronas pariat monacho, quot pugna cum Acedia. Obserua & deprehendes ab illa, insistentes pedibus suis oppugnari, sedentes vt in cellæ parietes inclinent & circumspiciant inuitari, & strepitum sonitúmque pedibus excitent. Qui luget animam suam, liber est ab Acedia. Enimuerò vinciatur & hic tyrannus à memoria propriorum peccatorum, & diuerberetur ab opere manuú & labore, tractus à meditatione futurorum bonorum, & (velut ad tribunal) consistens, vt par est interrogetur: Age fatere, cessator & piger, quis te talem tam malè genuit parens, & qui sunt improbi nepotes tui, quique hostes tui qui te perimunt? Qui, inquit, sunt germani obedientiæ discipuli, in his non habeo vbi reclinem caput meum: in quibus verò locum habeo, sunt qui in solitudine versantur, quibuscum dego semper. Quæ porro me

* quæ simul omnes virtutes extinguit.

* non apparet.

* aperiuntur.

vocant & accetſunt, ſunt plurimæ. Aliquando eſt quidam animi ſtupor: aliàs obliuio rerum cœleſtium. eſt cùm etiam magnitudo laborum & ſudorum me inuitat. Mei demum nepotes, & improba progenies ſunt locorum frequentes mutationes mihi ingenitæ; inobedientia erga religioſum patrem, obliuio iudicij, & nonnunquam neglectus votorum. Aduerſarij mei ſunt à quibus nunc vinctus teneor, pſalmodia & labor: hoſtis, mortis meditatio. Quæ demum omnino me conficit & mactat, eſt oratio cum ſpe certa futurorum bonorum. Orationem verò quis* genuerit ipſam interrogate.

* Vide ſcholium Græcum.

Qui hanc tertiam decimam victoriam de Acedia retulit, in omni virtutum genere excellit.

κλήτειαι· * πλεῖσοι. ποτὲ μὲν ἀναισθησία ψυχῆς, ποτὲ δὲ ἀμνημοσύνη τῶν ἄνω· ἔστι δὲ ὅτε καὶ ὑπερβολὴ * κωμάτων· ἐμοῦ δ᾽ ἀπόγονοι μεταβάσεις τόπων σὺν ἐμοὶ γινόμεναι· παρακοὴ πατρὸς, ἀμνημοσύνη κρίσεως· ἔστι δὲ ὅτε καὶ κατάλειψις τοῦ ἀπαγγέλματος· αἱ ἐμοῦ ἀντίδικοι, ὑφ᾽ ὧν δέδεμαι νῦν, ψαλμῳδία σὺν ἐργοχείρῳ· ἐμοῦ ἐχθρὸς, θανάτου ἔννοια· ἡ δὲ ἐμὲ θανατοῦσα, ἐστὶ προσευχὴ μετὰ ἐλπίδος βεβαίας τῶν καλῶν.

* πλεῖσαι. * κόπων habet tria exemplaria. δ. ε.

Τίς δὲ ὁ τετοκὼς προσευχὴν, αὐτὴν ἐρωτήσατε.

Τρεισκαιδεκάτη νίκη, ἣν ὄντως ὁ κτησάμενος ἐν παντὶ, δόκιμος κατέστηκε καλῶν.

SCHOLIA AD GRADVM DECIMVM TERTIVM.

De Pigritia ſeu Acedia.

Scholion 1.

1. * Quando precantes ſomno premit & irrigat.

PIGRITIA ſeu Acedia * dominatur inter preces & pſalmorum decantationem: extollitur & tantùm non rumpitur in ſubeundo miniſterio & opere laboréque corporis, & ſuperbos quidem facit audaces qui ſub ipſa ſtipendia faciunt. ſolutos autem illos, quos iam triumphauit.

Aliud Thalaſſy.

Acedia eſt inopia animæ, inops autem mendica eſt anima, quæ voluptatum affectu laborat.

Aliud.

Qui Ieſum amat exercet ſe laboribus, laborum autem patientia pigritiam inſectatur. Acedia oritur ex elatione animi, elatio ex laborum vacatione & lectione, vano colloquio, aut ex ventris repleti ingluuie.

ΣΧΟΛΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον τρεισκαιδέκατον.

Περὶ ἀκηδίας.

Σχόλιον α΄.

ΟΤΙ ἡ ἀκηδία ἐν προσευχαῖς καὶ ψαλμῳδίαις ἀνδραγαθεῖ, ὑποχωρεῖται δὲ καὶ καταρρήγνυται ἐν διακονίαις καὶ ἐργοχείρῳ· καὶ θρασεῖς μὲν ἐργάζεται τοὺς γαύρους, ὑπ᾽ αὐτῆς πολεμουμένους, ἐκλελυμένους δὲ πρὸς οὓς τὰ νικητήρια ἔσχεν. α.

Ἄλλο Θαλασσίου.

Ἀκηδία ἐστὶν ὀλιγωρία ψυχῆς· ὀλιγωρεῖ δὲ ψυχὴ φιληδονίαν νοσοῦσα.

Ἄλλο.

Ἰησοῦν ἀγαπῶν γυμνάζεται ἐν πόνοις. καρτερία δὲ πόνων, ἐκδιώκει ἀκηδίαν· ἡ ἀκηδία ἐκ τοῦ μετεωρισμοῦ τῆς διανοίας, καὶ ὁ μετεωρισμὸς ἐκ τῆς ἀργίας τῶν ἔργων, καὶ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως, καὶ τῆς ματαίας συντυχίας ἢ ἀπὸ γαστρὸς πεπληρωμένης.

Σχόλιον β'.

β. Ἕως αὐ πάθος εἰς ἕξιν ἔλθοι, σφοδρῶς οἱ πολέμιοι συνίστανται· ἐπὰν δὲ ἐν ἕξει τῇ συνηθείᾳ γένηται, μετεωρεῖται ὁ πόλεμος· καὶ ἡ συνήθεια τὰ δοκοῦντα εὐθυβόλως ἐπιτελεῖ· τῶν ἡττηθέντων οὕτω ὑποχωροῦσι· πολεμοῦσι δὲ τοὺς ἀνταγωνιζομένους κραταιῶς· δύσμαχος γίνεται οὖσα, κατὰ τῶν εὐχομένων, καὶ ψαλλόντων, καὶ ἡσυχαζόντων καθοπλίζεται, καὶ ἀνδριοῦται· ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ἀνδραγαθεῖ.

Σχόλιον γ'.

γ. Ἐγκαρτέρει ἐν ᾧ καθέζῃ τόπῳ, τῇ ὀλιγωρίᾳ ἀντιστάμενος· οὐ γὰρ ἐν τῇ μεταβάσει, καὶ μεταστάσει ἐξημεροῖς τὰ πάθη· ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ νοῦ προσοχῇ ὑπομονῆς ἔχομεν χρείαν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ποιήσαντες τύχωμεν τῆς ἐπαγγελίας· ὁ δὲ τῇ ἀκηδίᾳ συμπεριφερόμενος, μακρὰν ἀφέστηκε τῆς ὑπομονῆς· καθάπερ καὶ ὁ νοσῶν τῆς ὑγείας· οὐκοῦν οὐκ ἐν τῇ ἀκηδίᾳ ἡ ἀρετή, ἀλλ' ἐν τῇ ὑπομονῇ γνωρίζεται· ἡ δὲ ὑπομονὴ ἀνανεουμένη κραταιοῦται ἐν τῷ τὸν νοῦν προσασχολεῖσθαι τῇ θεωρίᾳ καὶ μελέτῃ τῶν προσδοκωμένων· ἐκεῖθεν γὰρ πιαινόμενος ὁ νοῦς μεταλαμβάνει ἰσχύν· καθάπερ καὶ τὸ σῶμα ὑπὸ τῶν ἐδωδίμων καὶ αἰσθητῶν βρωμάτων.

Σχόλιον δ'.

δ. Ἐὰν μεριμνᾷς περὶ τὴν ἐντολὴν ἐν ζεούσῃ καρδίᾳ, καταμανθάνεις τοὺς ταράσσοντάς σε ἐκ ποίας σε προφάσεως θορυβοῦσιν· ὀλιγωρίᾳ ἀποφέροντες ἐκλέξασθαι τόπον αἰτίας μὴ ἔχοντα, καὶ πάλιν μεταμελόμενοι καθήμεθα· ταράσσουσι γὰρ τὸν νοῦν, ὅπως γένηται μετέωρος, καὶ ἀργός· οἱ δὲ ἐπιγνόντες τὴν κακουργίαν αὐτῶν ἀπαράχωροι μένουσιν, εὐχαριστοῦντες τῷ κυρίῳ ἐν ᾧ ὑπομεῖναι ἔδωκεν αὐτοῖς· ἡ γὰρ ὑπομονή, καὶ ἡ μακροθυμία, καὶ ἡ ἀγάπη ἐπὶ τοῖς κόποις καὶ μόχθοις εὐχαριστεῖ· ἡ δὲ ἀκηδία καὶ ἡ ὀλιγωρία, καὶ τὸ ἀγαπῆσαι τὴν ἀνάπαυσιν, ἐν ᾧ δοξάζονται ζητοῦσι τόπον· ἐκ τῆς τῶν πολλῶν δόξης ἐξασθενοῦσιν αἱ αἰσθήσεις· καὶ ἀναγκαίως ἡ αἰχμαλωσία τῶν παθῶν καταδυναστεύει αὐτῶν, καὶ ἀπόλλυσι τὴν ἐγκράτειαν τὴν κρυπτὴν διὰ τοῦ μετεωρισμοῦ καὶ τοῦ κόρου.

Scholion 2.

Quoad vitium in vsum & habitum deducatur, vehementer hostes vrgent & instant: postquam verò in habitum ex consuetudine est deductum, tum rempetant pugnam: consuetudo enim promtè ea quæ placent, exequitur; à victis ergo se subducunt (nempe à suis) repugnantes autem & reluctantes acerrimè oppugnant: cùm ergo ægrè expugnetur, insurgit potissimum aduersus eos qui precibus dant operam & psalmodiæ, & vitam solitariam agunt, quos omnibus armis oppugnat & viribus, & est, cùm etiam vincit. 2.

Scholion 3.

Perseuera in loco in quo resides, & aduersus negligentiam luctare: neque enim ferociam passionum mutatione & transitione locorum mitigabis, sed mentis attentione, patientia nobis necessaria est, vt Dei voluntatem perficiamus, & Christi promissiones assequamur: qui autem ab acedia circumagitur, procul abest à tolerantia, sicut & æger ab sanitate. Non ergo in pigritia, sed in patientia cognoscitur: patientia autem renouata redditur fortior, dum mens in contemplatione & meditatione futurorum bonorum occupatur. Inde enim mens saginata vires mutuatur & sumit, quemadmodum corpus è cibis corporalibus. 3.

Scholion 4.

Si ardenti corde præcepta Domini teuoluetis, animaduertes qui te perturbant, qua ex causa id faciant: per negligentiam te adducentes, vt locum vitio carentem deligamus, & tamen mox pœnitudine ducti residemus. perturbant enim mentem, vt in superbiam elata otio se dedat: sed qui hostium artes & improbitatem norunt: imperturbati persistunt, & gratias Deo meminerunt, quod ipsis patientiam largitus sit, vt vim hostium sustinerent: patientia enim & perseuerans animi æquitas, & caritas in laboribus & ærumnis, grata ipsa gratias Deo agit. Acedia verò & negligentia & quietis amor locum quærunt vbi laudentur & celebrentur: ex multorum enim laude & gloria sensus illorum ægrescunt, & demum necessariò à victricibus passionibus & vitiis captiui trahuntur, perdúntque occultam abstinentiam per superbiam & satietatem. 4.

5. *Scholion 5.*

Egregia & certa erga Deum fides, spes acquirendi diuinas promissiones, & perfecta charitas abstinentiæ consuetæ iuncta, orationem pariunt semper intentam & nusquam euagantem.

Σχόλιον ε'.

Πίστις πρὸς θεὸν ἐναργὴς, καὶ ἡ πρὸς τὴν ἐπαγγελίαν ἐλπὶς, καὶ ἡ τελεία ἀγάπη προσευχὴν ἀρέμβαστον ἀποτίκτουσι τῇ συνεχεῖ ἐγκρατείᾳ ἑνούμεναι. ε.

GRADVS XIV.

De grata omnibus, sed mala ventris domina Gula.

DE Gula dicturi, si vnquam aliàs, nunc maximè contra nos ipsos philoso-
1. phari [1] statuimus. Miraculi enim loco duco, si quis ante mortem & sepulcrum ab hac domina se in libertatem vendicauit. Gula
2. [2] est hypocrisis ventris, qui satur saturum tamen se negat, & distentus fartúsque & propè ruptus, clamat tamen adhuc se esurire. Gula est repertor con-
* Voluptatum. dimentorum, fons * deliciarum, venam (libidinis) hebetasti, aliunde (per gulam) se exerit; hanc occidisti, alterâ victus es. Gula est oculorum
* Sobriè pasta. ludibrium, quæ * mediocribus acceptis omnia simul exhaurienda putat. Satietas [3] ci-
3. borum, est parens libidinis: ventris afflictio est castitatis conciliatrix. Leonem mansuetarius permulcendo sæpe cicurauit; qui
4. blanditus est [4] corpori, illud sæpe magis efferat. Iudæus gaudet Sabbato & die festo: monachus gulosus Sabbato & Dominico. dies numerat ante Pascha, & ante tempus edulia pa-
5. rat. Mancipium ventris [5] cogitat, quibus ciborum delicijs velit diem festum exigere: famulus Dei, quas gratiarum cœlestium opes sibi velit comparare.

ΛΟΓΟΣ ιδ'.

*Περὶ τῆς * παμφίλου καὶ δεσποίνης πονηρᾶς γαστρός.* * famosa.

ΜΕλλοντες περὶ γαστρὸς λέγειν ὡς ἐν ἅπασι, νῦν πλέον καθ' ἑαυτῶν φιλοσοφεῖν [α] προεθέμεθα. α.
θαυμάζω γὰρ εἰ, μήτις τάφον οἰκήσας, ἐγένετο ταύτης ἐλεύθερος. γαστριμαργία ἐστὶν [β] κοιλίας ὑπόκρισις· β.
κεκορεσμένη γὰρ οὖσα ἐνδεῖσθαι διαβοᾷ, καὶ πεφορημένη καὶ ῥηγνυμένη πεινᾶν διακράζει. γαστριμαργία ἐστὶν καρυκείας δημιουργὸς, ἡδυτήτων πηγή· κατέρρηξας τὴν φλέβα, καὶ ἄλλοθεν διέκυψε· καὶ ταύτην ἀποσφάξας, ἑτέρᾳ ἡττήθης· γαστριμαργία ἐστὶν ὀφθαλμῶν ἀπάτη· μέτρια δεχομένη, τὰ δὲ σύμπαντα καταπίνειν ὑφὲν ὑποτιθεμένη· κόρος [γ] βρωμάτων, πορνείας γ.
πατήρ· θλίψις δὲ κοιλίας, ἁγνείας πρόξενος· λέοντα ὁ κολακεύσας, πολλάκις ἡμέρωσε· [δ] σῶμα δὲ ὁ θερα- δ.
πεύσας ἐπὶ πλεῖον ἠγρίωσε· χαίρει Ἰουδαῖος σαββάτῳ καὶ ἑορτῇ· μοναχὸς γαστρίμαργος σαββάτῳ καὶ κυριακῇ· περὶ χρόνου τὸ Πάσχα ψηφίζει, καὶ περὶ ἡμερῶν τὰ ἐδέσματα εὐτρεπίζει. ψηφίζει [ε] κοιλιόδουλος ἐν ε.
ποίοις βρώμασιν ἑορτάσει· ὁ δὲ θεόδουλος ἐν ποίοις χαρίσμασι πλουτήσει.

6. ⁶ ξένου ἐπιδημήσαντος εἰς ἀγάπην
ὅλος ἐκ γαστριμαργίας κινεῖται·
καὶ παράκλησιν ἀδελφοῦ τὴν ἑαυ-
τοῦ κατάλυσιν λογίζεται· ἐπὶ πα-
ρουσίᾳ ξένων τοῦ οἴνου καταλύειν
* ἐσκέψατο. καὶ ἀρετὴν δοκῶν
κρύπτειν, πάθους δοῦλος ἐγένετο.
ἐχθραίνει πολλάκις κενοδοξία τῇ
γαστριμαργίᾳ, καὶ ὡς ἐπὶ ὀνη-
σίμῳ δούλῳ τῷ ἀθλίῳ μοναχῷ
διαμάχονται· ἡ μὲν καταλύειν
βιάζεται, ἡ δὲ τὴν ἑαυτῆς ἀρε-
τὴν θριαμβεύειν ὑποτίθεται· σο-
φὸς μοναχὸς ἀμφοτέρων ἐκφεύ-
ξεται· ἐν οἰκείῳ καιρῷ τῇ ἑτέρᾳ
τὴν ἑτέραν ἀποσειόμενος. τῆς μὲν
σαρκὸς σφριγώσης, ἐν παντὶ και-
ρῷ καὶ τόπῳ ταύτην τιμωρήσω-
μεν. ταύτης δὲ ἠρεμούσης, ὅπερ
πρὸ τάφου οὐ πείθομαι, τὴν ἑαυ-
τῶν ἐργασίαν ἀποκρύψομεν· εἶ-
8. δον ⁸ πρεσβύτας ἱερεῖς ὑπὸ δαι-
μόνων ἐμπαιζομένους· καὶ τοὺς
μὴ ὑποκειμένους αὐτοῖς νέους ἐν
συμποσίοις, τοῦ οἴνου καὶ τῶν λοι-
πῶν μετ᾽ εὐλογίας λύοντας. εἰ μὲν
9. ἐν κυρίῳ ⁹ μεμαρτυρημένοι ὑπάρ-
χουσι, μετρίως λύσωμεν· εἰ δὲ
ἀμελεῖς, μηδὲν περὶ τῆς ἑαυτῶν
εὐλογίας φροντίσωμεν· καὶ μά-
λιστα, εἴπερ τῷ πυρὶ μαχόμενοι
τυγχάνομεν· ἐδόκησεν ὁ θεήλα-
τος Εὐάγριος τῶν σοφῶν σοφώτε-
ρος τῇ τε προφορᾷ καὶ τοῖς νοήμα-
σι γενέσθαι· ἀλλ᾽ ἐψεύσθη ὁ δείλαιος,
τῶν ἀφρόνων φανεὶς ἀφρονέστερος· ἐν

* Al. οἴνου ποσιν.

* Ille hūc locum ... transtulit Camaldulensis, à quo etiam decepti alij.

⁶ Peregrino aliquo aduenien- 6.
te totus in charitatem ex gula
effunditur, & suam licentiam
interpretatur alterius consola-
tionem. In hospitum præsentia
putat sibi vinum libandum: sed
dum virtutem temperantiæ vide-
tur velle occulere, intemperantiæ
mancipium factus est. Vana glo-
ria & gula subinde inter se inimi-
citias exercent, & de infelici mo-
nacho tamquam venali manci-
pio digladiantur: altera vrget vt
ieiunium soluat; altera vt de vir-
tute sua (per abstinentiam) trium-
phet seu glorietur. Sed ⁷ cautus 7.
religiosus vtrumque scopulum
declinabit, & suo quamque tem-
pore alteram per alteram ab se re-
pellet. Lasciuiente adhuc (per
ætatem & calorem) corpore, car-
nem quouis tempore, occasione
& loco per ieiunia affligamus:
Extincto verò iam igne lasciuiæ,
quod quidem ante mortem non
puto fieri, tum demum virtutem
abstinentiæ non nihil poterimus
celare. Vidi sacerdotes ⁸ senes à 8.
dæmonibus delusos, qui iunio-
res, sibi non subiectos, in com-
potationibus per speciem faustæ
precationis seu benedictionis per
pocula & alia soluunt seu cor-
rumpunt. Quòd si seniores illi
ab aliis virtutis & pietatis ⁹ testi- 9.
monium referunt, cum modera-
tione respōdeamus illis: Si negli-
gentes & soluti; nihil curemus il-
lorum benedictionem, præser-
tim si adhuc in ardore pugnæ ad-
uersus carnem consistamus. * E-
uagrius ille à malo Dei spiritu
agitatus, visus est sibi cùm * lo-
quendo, tum cogitando sapienti-
bus fuisse sapientior, sed dece-
ptus est miser, quando tum in

* Hic Euagrius fuit Origenista. Ioannem Euiratum vide cap. 177. pag. 496. Rosweid. p. 963. 964. 989.

* eloquētiâ & ingenio.

hoc, tum aliis, omnibus dementibus dementior fuisse deprehen-
10. sus est, cùm ait, [10] Quando anima nostra varia ciborum genera desiderat, pane & aqua emacietur; quod perinde est ac si pueto imperatet, vt vno passu totam scalam transcendetet: cuius parum sanam doctrinam nos ita corrigamus: Quando mens nostra varias ciborum delicias esurit, quærit id quod naturæ animalis proptium est. ptoinde ingenio singulari contra ingeniosissimam gulam vtendum est: quod nisi fiat, gtauissimum nobis faciet bellum, aut ruinæ laqueos intendet. Primùm ergo remoueamus à mensa nostra cibos qui nimium saginant; deinde qui corpus inflammant; postea suaues & gratos. Sed ta-
11. men, si [11] fieri potest, ptæbe ventri eiusmodi alimenta quæ illum impleant, & facilè digetantur, vt pet satietatem, inexplebilem eius auiditatem expleas: hac enim ratione per celetem eius secretionem seu petflationem ab ardote nimio tamquam à flagello liberabimur. Attendamus, & sentiamus plerasque animantium quæ spirant, etiam sese mouete. Ride dæmonem qui tibi post cœnam suggerit vt consuetum capiendi cibi tempus differas; hora quippe nona imminente pactum ante tecum initium inficiatut. Aliud genus abstinentiæ conuenit innocentibus; aliud nocentibus: insontes enim prauum corporis motum pro signo habent, sontes autem abstinentiam vsque ad mortem & finem sine vlla consolatione & telaxatione seuerissimè custodiunt. Illi prio-

πολλοῖς μὲν πλὴν καὶ ἐν τούτῳ· φησὶ γὰρ· ὁπηνίκα διαφόρων βρωμάτων ἐπιθυμεῖ ἡμῶν ἡ ψυχή, ἐν ἄρτῳ στενούσθω καὶ ὕδατι, ὅμοιον δέ τι προςέταξε τῷ εἰπόντι τῷ παιδὶ ἐν * ἑνὶ βήματι πᾶσαν ἀνελθεῖν τὴν κλίμακα· τίνων ἀποτρέποντες αὐτοῦ τὸν ὅρον, ἡμεῖς φήσομεν· ὁπηνίκα διαφόρων βρωμάτων ἐπιθυμεῖ ἡμῶν ἡ ψυχή, φύσεως ἴδιον ἐπιζητεῖ· διὸ μηχανῇ πρὸς τὴν παμμήχανον χρησόμεθα· εἴπερ μή, βαρύτατος παρέστη * πόλεμος ἢ πτώματος ἀθυμίαι. περικόψωμεν πρῶτον τὰ λιπαίνοντα. εἶτα τὰ ἐκκαίοντα, εἶθ' οὕτως τὰ ἡδύνοντα, εἰ ** δυνατὸν δίδου σῇ τῇ κοιλίᾳ τροφὴν ἐμπιπλῶσαν καὶ εὔπεπτον· ἵνα διὰ μὲν τῆς πλησμονῆς, τὴν ἄπληστον αὐτῆς γνώμην ἀποστήσωμεν· διὰ δὲ τῆς ταχείας διαπνεύσεως, τῆς πυρώσεως ὡς μάστιγος λυτρωθῶμεν. ἐπισκεψώμεθα καὶ τὰ πλεῖστα τῶν πνευματούντων, τὰ κινοῦντα εὑρήσομεν. γέλα ἐπὶ τῷ δαίμονι τῷ μετὰ τὸ δεῖπνον ὑπὲρ θεσίμους σε ποιεῖν ὑποτιθεμένῳ. τῆς γὰρ ἐννάτης τῇ ἑξῆς καταλαβούσης, ἠρνήσατο τὴν συνταγὴν τῆς προλαβούσης· ἄλλη ἡ τοῖς ἀνευθύνοις, καὶ ἑτέρα τοῖς ὑπευθύνοις, ἁρμόζουσα ἐγκράτεια· οἱ μὲν γὰρ τὴν τοῦ σώματος κίνησιν εἰς σημεῖον κέκτηνται. οἱ δὲ μέχρι θανάτου καὶ τέλους πρὸς τοῦτο ἀπαρακλήτως καὶ ἀδιαλήκτως διάκεινται· οἱ μὲν πρότεροι τὴν

* Al. τό.
* Al. [illegible]

τὴν σύγκρασιν τοῦ νοὸς ἀεὶ φυλάτ-
τειν ἐθέλουσιν· οἱ δὲ δεύτεροι διὰ
τῆς ψυχικῆς σκυθρωπότητος καὶ τή-
ιβ'. ξεως τὸν θεὸν ἐξευμενίζονται. ιβ' και-
ρὸς εὐφροσύνης καὶ παρακλήσεως
τῷ μὲν τελείῳ ἀμεριμνία ἐν πᾶ-
σι. τῷ δὲ ἀγωνιστῇ καιρὸς πάλης·
τῷ δὲ ἐμπαθεῖ ἑορτὴ ἑορτῶν, καὶ
πανήγυρις πανηγύρεων· ἐνύπνια
βρωμάτων καὶ θρεμμάτων ἐν καρ-
δίᾳ γαστριμάργων· ἐνύπνια δὲ κο-
λάσεων καὶ κρίσεως ἐν καρδίᾳ
πενθούντων· κράτει κοιλίας, πρὶν
αὐτή σου κρατήσῃ· καὶ τότε μέλ-
λεις μετ' αἰσχύνης ἐγκρατεύεσθαι·
οἴδασι τὸ εἰρημένον οἱ τῷ ἀῤῥή-
τῳ περιπεσόντες βόθρῳ· εὐνοῦχοι
ιγ'. ιγ' δὲ ἄνδρες ἀπείρατοι τούτου. κοι-
λίαν περικόψωμεν ἐννοίᾳ πυρός·
ταύτῃ γὰρ ὑπακούσαντές τινες,
ἔσχατον τὰ μέλη ἑαυτῶν ἐξέκο-
ψαν· καὶ διπλοῦν τεθνήκασι θά-
νατον. ζητήσωμεν, καὶ πάντως εὑ-
ρήσομεν τὰ παρ' ἡμῖν ναυάγια ταύ-
την μόνην ἐργαζομένην· νοῦς
ιδ'. ιδ' νηστευτοῦ προσεύχεται νηφόντως,
ὁ δὲ τοῦ ἀκρατοῦς εἰδώλων ἀκα-
ιε'. θάρτων πεπλήρωται· κοιλίας ιε' κό-
ρος ἐξήρανε πηγάς· αὕτη δὲ ξη-
ρανθεῖσα ἐγέννησεν ὕδατα· ὁ τὴν
ιϛ'. ἑαυτοῦ ιϛ' θεραπεύων γαστέρα, καὶ
πνεῦμα πορνείας νικῆσαι βουλό-
μενος, ὅμοιός ἐστι τῷ μετ' ἐλαίου
σβεννύοντι ἐμπρησμόν· θλιβομέ-
νης κοιλίας ταπεινοῦται καρδία·
θεραπευομένης δὲ ταύτης γαυριᾷ

res iustum mentis statum ac temperamentũ tueri semper conãtur; hi verò alteri per pium animi luctum & compunctionẽ Deũ sibi propitiare student. Tum [12] tẽpus 12.
est consolationis & lætitiæ, cũ viri perfecti animus ab omnibus mũdi curis prorsus est liber & vacuus, sed qui adhuc cum vitiis certat, adhuc in pugna versatur; perturbationũ verò morbis obnoxius pro suo affectu diem festũ ex festo, & perpetuas agitat celebritates. Gulosi nil nisi in corde cibos & cõuiuia somniãt. Qui verò lugent, iudicia & supplicia æterna per somnũ animo versant. Coërce ventrẽ, priusquam ab illo coërcearis, ne serò nec sine rubore cogaris temperantiùs viuere. Intelligunt quod dixi, qui in pudendam & tacendam * ruinæ foueam inciderunt: * peccati.
quã de re nullum habent experimentum [13] eunuchi. Restringa- 13.
mus ventrem æterni ignis memoriã. nam nonnulli qui huic obedierunt, tandem eo deuenerunt, vt ipsi sibi genitalia præciderent, geminámque sibi mortem corporis & animæ inferrent. Inquiramus & omnino intelligemus gulam nobis huiusmodi naufragiorum vnicam esse caussam &
auctricem. Mens [14] ieiunantis so- 14.
brias fundit preces: intemperantis verò impuris phantasmatum imaginibus repletur & illuditur.
Ventris [15] ingluuies & satietas ex- 15.
haurit fontes (gratiarum;) ipse verò exhaustus creat aquas. Qui
seruit [16] ventri suo, & interim co- 16.
natur spiritum luxuriæ vincere, perinde facit atque is, qui incendium oleo vult extinguere. Vẽtre afflicto cor submittit alas superbiæ, saginato verò eodẽ, exultans

cogitationes. Explora teipsum sub primam horam & meridiem, & extremam ante cœnam, & fructum ieiunij inde disces. Prima diei hora cogitationes adhuc alacres exiliunt: hora sexta, ad meridiem nempe, sensim remittunt: occidente demum sole omnino debilitantur
17. & concidunt. [17] Frena gulam, & linguam intra os penitus concludes. per copiam enim esculentorum, lingua vires sumit & roboratur. Quanta vi potes, pugna aduersus ventrem, & certa per sobrietatem cum illa; nam si vel modicum adnisus fueris, statim Domini senties auxilium. Vtres molliti laxantur & plus solito capiunt, neglecti verò & arétes, minus recipiunt. Qui ingurgitat se, viscera extendit; qui verò studet temperatè viuere, restringit illa. restricta autem, parum capiunt, & deinceps ipsa natura nos abstinentes reddet. Sitis nonnunquam sitim extinguit, sed famem famo pellere difficile est, & nulla ratione fieri potest. Si quando gula te vicerit, laboribus edoma illam: si verò ob infirmitatem nõ potueris, insomni vigilia saltem aggredere. Oculis iam fatigatis succedat labor. somno autem te non vrgente opus non facias. Nemo enim simul Deo seruire potest & mammonæ, hoc est, mentem intendere ad Deum & labores. Nec hoc ignorandum, malum gulæ spiritum subinde stomacho insidere vt satiari homo non possit, etiamsi totam Ægyptum deuoraret, & totum Nilum exhauriret. Post repletum ventrem discedit impius, & im-
18. mittit in nos [18] impuritatis spi-

λογισμός. ψηλάφα σεαυτὸν περὶ τὴν μέσην, καὶ περὶ τὴν ἐσχάτην ὥραν πρὸ τῆς βρώσεως· καὶ μαθήσῃ ἐξ αὐτοῦ τὴν τῆς νηστείας ὠφέλειαν. σκιρτᾷ μὲν πρωΐας καὶ πελάζεται λογισμός· τῆς ἕκτης καταλαβούσης, μικρὸν ὑπεχόλασε, τῆς δὲ ἡλίου δύσεως εἰς τέλος ἐταπεινώθη·
θλίβε τὴν κοιλίαν, καὶ πάντως κλείσεις καὶ ιζ.
στόμα· νευροῦται γὰρ γλῶσσα ὑπὸ πλήθους ἐδεσμάτων· πυκτεύων πύκτευε* αὐτῇ, καὶ νήφων νῆφε αὐτῇ. * περὶ αὐτῶν.
ἂν γὰρ μικρὸν πονήσῃς, εὐθέως καὶ ὁ κύριος συνεργήσει· μαλασσόμενοι ἀσκοὶ ἐπιδιδόασι τῇ χωρήσει, περιφρονούμενοι δέ, οὐ τοσοῦτον δέχονται· ὁ καταναγκάζων γαστέρα αὐτοῦ, ἐπλάτυνεν ἔντερα· ὁ δὲ ἀγωνιζόμενος πρὸς αὐτήν, συνέσφιγξε ταῦτα. τούτων δὲ συσφιγχθέντων, οὐ πολλὰ δέξονται. καὶ τότε λοιπὸν γινόμεθα φυσικῶς νηστεύοντες. δίψα δίψαν πολλάκις κατέπαυσε· πεῖναν δὲ πεῖναν περικόψαι χαλεπὸν καὶ ἀμήχανον. ὁπόταν νικήσῃ σε, ἐν πόνοις δάμαζε αὐτήν. εἰ δὲ καὶ τοῦτο ἀδύνατον δι' ἀσθένειαν, ἀγρυπνίᾳ πάλαισον πρὸς αὐτήν. ὀφθαλμῶν βαρυνομένων ἐπιλαβοῦ ἐργοχείρου· ὕπνου δὲ μὴ παρόντος, μὴ ἅψῃ αὐτοῦ, ἀδύνατον γὰρ θεῷ καὶ μαμμωνᾷ, τοῦτ' ἔστι θεῷ καὶ ἐργοχείρῳ παραστῆσαι τὸν νοῦν· γίνωσκε, ὅτι περ πολλάκις ὁ δαίμων τῷ στομάχῳ καθίζει, καὶ μὴ κορέννυσθαι τὸν ἄνθρωπον παρασκευάζει, κἂν πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον φάγῃ, καὶ τὸν Νεῖλον ποταμὸν πίῃ. μετὰ τὸν κόρον ἀναχωρεῖ ὁ ἀνόσιος· καὶ τὸ τῆς πορνείας ἡμῖν ἀπο- ιη.

στέλλει, ἀπαγγείλας αὐτῷ τὸ γινόμενον· κατάλαβε, λέγων, θορύβησον αὐτόν· τῆς κοιλίας γὰρ ἐμπεφορημένης κοπωθήσῃ· ἐλθὼν ἐμειδίασε, καὶ τῷ ὕπνῳ δήσας ἡμῶν χεῖρας, καὶ πόδας, πάντα λοιπὸν ὅσα ἠθέλησεν, ἐποίησεν· τὴν ψυχὴν τὸ σῶμα ἐν μολυσμοῖς, καὶ φαντασίαις, καὶ ἐκκρίσεσι καταμιάνας. θαῦμα ἰδέσθαι νοῦν ἀσώματον ὑπὸ σώματος μολυνόμενον καὶ σκοτιζόμενον· καὶ πάλιν διὰ πηλοῦ τὸ ἄϋλον ἀνακαθαιρόμενον καὶ λεπτυνόμενον. ἐὰν τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν ὁδεύειν τῷ Χριστῷ συνετάξω, στένωσον τὴν γαστέρα. ταύτης γὰρ θεραπευομένης, καὶ πλατυνομένης, τὰς συνθήκας ἠθέτησας. ἐπίσκεψαι καὶ ἀκούσεις τοῦ λέγοντος· [19] πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς τῆς κοιλίας, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν τῆς πορνείας· καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς. τί [20] στενὴ πύλη καὶ τεθλιμμένη ὁδὸς τῆς νηστείας, ἡ εἰσάγουσα εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἁγνείας, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς. ἄρχων δαιμόνων, ὁ πεσὼν ἑωσφόρος· καὶ ἄρχων παθῶν ὁ λαιμὸς τῆς κοιλίας· ἐν τραπέζῃ ἐδεσμάτων ἀνακλινόμενος, μνήμην θανάτου καὶ κρίσεως εἰς μέσον ἄγε· μόλις γὰρ, κἂν οὕτως μικρὸν πάθος ἐμποδίσῃς. τὸ πόμα πίνων, τοῦ ὄξους καὶ τῆς χολῆς τοῦ σοῦ δεσπότου μὴ παύσῃ ἐννοῶν· καὶ πάντως ἢ ἐγκρατεύσῃ, ἢ στενάξεις, ἢ καὶ ταπεινότερον ποιήσεις τὸ φρόνημα.

ritum, statúmque illi ventris saginati exponit. Occupa, inquit, illum & perturba. Ventre enim distento, nullo illum negotio vinces & deiicies. Ergo malus ille veneris satelles, vbi venit, ridet & primùm per somnum vinctis manibus & pedibus, deinde quicquid libet facit, animámque simul & corpus fœdis sordibus & phantasmatis, obscœnísque egestis humoribus inquinat & consputcat. Stupendum est videre quo pacto mens ab omni corporis concretione libera, à corpore tamen inquinetur & obscuretur: & contra per cœnum & lutum, id quod sine materia & corpore est, rursum purgetur & extenuetur. Si Christo per angustam & asperam viam ambulando adhæsurum te promisisti, coërce ventrem tuum: hunc enim si bene curaueris, & saginatum extenderis, pacta cum Christo inita rescidisti. Attende & audies monentem. [19] *Lata & spatiosa via est ventris quæ ad interitum luxuriæ deducit, & multi sunt qui intrant per eam.* Quàm [20] angusta & arcta est via abstinentiæ, quæ ducit ad vitam castitatis, & pauci sunt, qui intrant per eam. Lucifer princeps dæmonum est, qui de cœlo cecidit: & gula ventris, caput vitiorum. Vbi ad capiendum cibum accubueris, in medio pone mortis & iudicij memoriam, ægrè enim vel sic modicè gulam refrenabis. Vbi poculum bibiturus sumseris, aceti & fellis Domini tui nunquam obliuisceris, & omnino vel moderatè bibes vel ingemisces, vel certè humilior inde & modestior euades.

19. Matth. 7.
20.

Caue erres, non liberaberis à Pharaone, nec Pascha cœleste * videbis, nisi herbas amaras & azyma per omnem vitam * comederis. Amaræ herbæ seu lactucæ agrestes sunt violentia & labor ieiuniorum; azyma verò mens seu sensus ad modestiam sine fastu compositus. Dum viuis & spiras, inhæreat animo tuo vox dicentis, *Ego verò dum mihi, dæmones, inquam, molesti essent, induebar* [21] *cilicio, & humiliabam in ieiunio animam meam, & oratio mea in sinu animæ meæ adhærebat.* [22] Ieiunium est vis naturæ illata; ieiunio, suauitas gulæ coërcetur, flamma carnis extinguitur, cogitationes malæ exscinduntur, insomnia tolluntur, ex quo preces puræ nascuntur. Ieiunium est lux animæ, custodia mentis, cœci cordis illuminatio, ianua compunctionis, humilis gemitus, lætus contriti cordis luctus, loquacitatis cessatio, solitudinis quietæ occasio, obedientiæ custos, somni leuatio, salus corporis, beatæ tranquillitatis auctor, peccatorum remissio, [23] paradisi porta & voluptas. Quæramus & ex hoc nostro, imò omnium malorum nostrorum [24] architecto & hostium maximo (gulâ inquam) omnium viriorum principe & auctore, ex quo casus Adami natus est, qui Esaü perdidit, Israëlitis exitium attulit, Noe ad ignominiam nudauit, Gomorrham prodidit, Lot inquinauit, Heli sacerdotis filios ad internecionem occidit, qui omnium inquinationum caussa & dux est. Sed vnde gula & quibus ex parentibus nascitur, quæ huius proge-

Margin: * celebrabis. — Exod. XII. & LXX. — * gustaris — Psalm. 34. — 21. — 22. — 23. — 24.

μὴ πλανῶ, οὐ μὴ τοῦ Φαραὼ ἐλευθερωθήσῃ, οὐδὲ τὸ ἄνω Πάσχα θεάσῃ, ἂν οὐ πικρίδας καὶ ἄζυμα * φάγῃς διὰ παντός. πικρίδες, ἐστὶν ἡ τῆς νηστείας βία καὶ πόνος· ἄζυμα δὲ, τὸ μὴ φυσιούμενον φρόνημα· τῇ σῇ ἀναπνοῇ συγκολληθήτω ὁ λόγος τοῦ λέγοντος· ἐγὼ δὲ ἐν τῷ τοὺς δαίμονας παρενοχλεῖν μοι, ἐνεδυόμην [κα] σάκκον· καὶ ἐταπείνουν ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχήν μου. καὶ ἡ προσευχή μου εἰς κόλπον ψυχῆς μου ἐκεκόλλητο· [κβ] νηστεία ἐστὶ βία φύσεως, καὶ περιτομὴ ἡδύτητος λάρυγγος, πυρώσεως ἐκτομή, πονηρῶν ἐννοιῶν ἐκκοπή, ἐνυπνιασμῶν ἐλευθερία, προσευχῆς καθαρότης· ψυχῆς φωστὴρ, νοὸς φυλακή· πωρώσεως λύσις, κατανύξεως θύρα, στεναγμὸς ταπεινὸς, συντριμμὸς ἱλαρὸς, πολυλογίας ἀργία, ἡσυχίας ἀφορμή, ὑπακοῆς φύλαξ, ὕπνου κουφισμός, ὑγεία σώματος, ἀπαθείας πρόξενος, ἁμαρτημάτων ἄφεσις· [κγ] παραδείσου θύρα καὶ τρυφή. ἀπαιτήσωμεν καὶ τοῦτον, μᾶλλον δὲ περὶ πάντων τούτων τὸν [κδ] προστάτην τῶν κακῶν ἡμῶν πολέμιον, τὴν θύραν τῶν παθῶν, τὴν πτῶσιν τοῦ Ἀδάμ. τὴν τοῦ Ησαῦ ἀπώλειαν· τῶν Ισραηλιτῶν τὸν ὄλεθρον· τὴν τοῦ Νῶε ἀσχημοσύνην· τὴν τῶν Γομόῤῥων προδοσίαν· τὴν τοῦ Λὼτ μέμψιν· τὴν τῶν υἱῶν Ηλεὶ τοῦ ἱερέως ἐξολόθρευσιν· τὴν τῶν μολυσμῶν χειραγωγόν. πόθεν δὲ τίκτεται; καὶ τίνες οἱ ταύτης ἀπόγονοι; τίς τὸ ὁ συν-

Margin: * γεύσ. — κα. — κβ. — κγ. — κδ.

τρέφων αὐτήν; καὶ τίς ὁ ἀπολλύων
αὐτὴν εἰς τέλος; λέγε ἡμῖν, ὦ ἡ πάν-
των τῶν βροτῶν τύραννις· ἡ πάντας
ὠνησαμένη χρυσῷ ἀπληστίας, πόθεν
τὴν εἴσοδον ἐν ἡμῖν κέκτησαι; καὶ
τί μετὰ τὴν εἴσοδον τίκτειν πέφυκας;
καὶ τίς ἡ σοῦ ἐξ ἡμῶν ἔξοδος; ἡ δὲ
ἐπὶ ταῖς ὕβρεσι πονήσασα, πρὸς
ἡμᾶς τυραννικῶς ἡ μαιμάσσουσα,
καὶ ἀγρία ἀπεκρίνετο· τί με λοιδο-
ρίαις βάλλετε ὑμεῖς ἐμοὶ ὑπεύθυ-
νοι τυγχάνοντες; πῶς δέ μου χω-
ρισθῆναι σπουδάζετε; κἀγὼ τῇ φύ-
σει συνδέδεμαι· ἐμοῦ θύρα, φύ-
σις βρωμάτων· ἐμοῦ δὲ ἀπληστίας
κε. [κε] συνήθεια αἴτιος· ἐμοῦ δὲ πάθους
ὑπόθεσις συνήθεια προλαβοῦσα,
καὶ ἀναλγησία ψυχῆς, καὶ ἀμνη-
μοσύνη θανάτου· πῶς δὲ τῶν ἐμῶν
ἀπογόνων τὰ ὀνόματα ζητεῖτε μα-
θεῖν; ἐξαριθμήσομαι αὐτοὺς, καὶ
ὑπὲρ ἄμμον πληθυνθήσονται· ὅμως
τοὺς πρωτοτόκους μου καὶ ἀγαπητοὺς
ἀκούσατε τίνες προσαγορεύονται·
υἱὸς πρωτότοκός μου, πορνείας ὑπουρ-
γὸς, ἐκείνου δὲ δεύτερος σκληρότης
κϛ. καρδίας. ὁ ὕπνος τρίτος, [κϛ] θάλασ-
σα λογισμῶν, κύματα μολυσμῶν·
κζ. βυθὸς ἀγνώστων καὶ ἀρρήτων [κζ] ἀ-
καθαρσιῶν ἐξ ἐμοῦ ἐκπορεύονται.
ἐμοῦ θυγατέρες ὀκνηρία, πολυλο-
γία, παῤῥησία, γελωτοποιΐα, εὐ-
τραπελία, ἀντιλογία, σκληρο-
τραχηλία, ἀνηκοΐα, ἀναισθησία,
αἰχμαλωσία, μεγαλαυχία, θρα-
σύτης, φιλοκοσμία, ἣν διαδέχεται

nies & nepotes? quis illius hostis qui illam elidit aut conterit? Ede nobis totius generis humani crudelis dominatrix, quæ omnes inexplebilis vorandi desiderij auro emisti, vnde tibi aditum ad nos parasti? & quid in nobis post ingressum tuum creare & gignere consuesti? & quis tuus à nobis discessus & exitus? Illa verò conuitio euerberata, nobis ferox frendénsque rabie ita respondit, Quid me maledictis incessitis, cùm mihi sitis obnoxij? Quomodo à me seiungi cupitis, quos mihi natura deuinxit? Ianua mea est natura ciborum, inexplebilis verò vorandi auiditatis caussa, est improba [25] consuetudo. Radix inquam huius mei vitij est, 25.
vt dixi, consuetudo anticipata, & stupor quidam animæ, mortísque obliuio. Quomodo autem multæ sobolis meæ nomina quæritis? enumerabo eos & super arenam multiplicabuntur. Primogeniti tamen mei mihíque in paucis chari qui sint, quíque vocentur, audite. Primus est minister & ciniflo luxuriæ; alter à primo, cordis durities, tertius somnus, quos sequitur [26] mare impurarum co- 26.
gitationum, ex quibus mouentur fluctus fœdarum inquinationum, ac demum ingens ignotarum & infandarum [27] sordium 27.
corporis & luxuriæ ex me sentina & vorago existi. Filiæ porro ex me natæ sunt desidia, loquacitas, audax confidentia seu audacia, risus concitatio, * scurrilitas, contradictio, peruicacia, contumacia, stupor animi & captiuitas, thrasonica iactatio, studium placendi mundo,

* Ad Ephes. c. 5. v. 4. εὐτραπελία.

quam sequitur inquinata sordibus immundis precatio, & variatum turbines cogitationum: nec tarò subiti & inexpectati casus seu calamitates, quibus, quæ omnium deterrima est, adhæret desperatio. Me oppugnat, sed non expugnat, memoria præteritorum peccatorum: persequitur me extremo odio meditatio mortis, sed nihil est in mortali vita quod omnino me conficiat. Qui Spiritum sanctum habet, cùm hoc agit contra me, & ille exoratus prohibet aliquid vitiosè & improbè agere: nam qui illum cœlestem consolatorem non gustarunt, meis illecebris capti per me cupiunt ad satietatem delectari.

Generosa huius vitij est victoria. victor apertâ via grassatur ad summam animi tranquillitatem & supremam temperantiam.

προσευχὴ ῥυπαρὰ, καὶ ῥεμβασμοὶ λογισμῶν. πολλάκις δὲ καὶ συμφοραὶ ἀνέλπιστοι καὶ ἀπροσδόκητοι, αἷς προσομιλήσει ἀνελπιστία ἡ πάντων χαλεπωτέρα· ἐμὲ πολεμεῖ μὲν, οὐ νικᾷ δὲ μνήμη πταισμάτων· ἐχθραίνει μοι εἰς ἅπαν ἔννοια θανάτου. τὸ δὲ ἐμὲ καταργοῦν τελείως ἐν αἰσθητοῖς οὐδέν· ὁ κτησάμενος παράκλητον, τούτῳ ἐντυγχάνει κατ' ἐμοῦ· κἀκεῖνος δυσωπηθεὶς, ἐμπαθῶς οὐκ ἐᾷ με ἐνεργεῖν· οἱ γὰρ ἐκείνου ἄγευστοι, διὰ τῆς ἐμῆς γλυκύτητος πάντως ἡδύνεσθαι ζητοῦσι.

Ἀνδρία νίκη. ὁ ἰσχύσας δῆλος πρὸς ἀπάθειαν καὶ σωφροσύνην ἀκροτάτην ἐπειγόμενος.

SCHOLIA AD GRADVM DECIMVM QVARTVM.

De Gula.

Scholion 1.

1. NOn est in nostra potestate situm, vt nobis improbæ cogitationes, qualescunque sint, non occurrant aut molestæ sint: vt autem passiones commoueant,& diu in nobis hæreāt, aut non moueant & hæreant, hoc verò in nobis situm est. propterea sanctus, contra nos ipsos, inquit, philosophari instituimus, philosophādo dixit, quia in nobis est non vinci ab aliqua illarum passionum.

Scholion 2.

2. Octo sunt communissimæ cogitationes, quibus omnis cogitatio comprehenditur; prima gulæ, altera luxuriæ, tertia auaritiæ, quarta tristitiæ, quinta iræ, sexta acediæ, septima vanæ gloriæ, vltima superbiæ: sed vt hæ omnes molestæ, aut non molestæ sint animæ nostræ, non est nostræ facultatis.

ΣΧΟΛΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον τεσσαρεσκαιδέκατον.

Περὶ γαστριμαργίας.

Σχόλιον α'.

ΤΟ προσβάλλειν καὶ παρενοχλεῖν τοὺς τῆς κακίας συλλογισμοὺς ψυχικοὺς καὶ πάντας τῇ ψυχῇ ἡμῶν, τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστι· τὸ δὲ κινεῖν πάθος καὶ χρονίζειν ἐν ἡμῖν, ἢ μή, τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστι· καὶ διὰ τοῦτο καθ' ἑαυτῶν ὁ ἅγιος, φιλοσοφεῖν εἴρηκεν· ἐφ' ἡμῖν γάρ ἐστι τὸ μὴ ἡττᾶσθαι ὑπὸ τούτων. α.

Σχόλιον β'.

Ὀκτώ εἰσι πάντες οἱ γενικώτατοι λογισμοί, ἐν οἷς περιέχεται πᾶς λογισμός· πρῶτος ὁ τῆς γαστριμαργίας· καὶ μετ' αὐτὸν, ὁ τῆς πορνείας· τρίτος ὁ τῆς φιλαργυρίας· τέταρτος ὁ τῆς λύπης· πέμπτος ὁ τῆς ὀργῆς, ἕκτος ὁ τῆς ἀκηδίας· ἕβδομος ὁ τῆς κενοδοξίας ὄγδοος ὁ τῆς ὑπερηφανίας· τούτους πάντας παρενοχλεῖν μὲν τῇ ψυχῇ, ἢ μὴ παρενοχλεῖν, τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν. β.

Ἄλλο Εὐαγρίου.

Ὁ μὲν τῆς γαστριμαργίας λογισμὸς ἔκλειψιν ταχεῖαν τῷ μοναχῷ τῆς ἀσκήσεως ὑποβάλλει· στόμαχον καὶ ἧπαρ, καὶ σπλῆνα, καὶ ὕδρωπα διαγράφων, καὶ νόσον μακρὰν, καὶ σπάνιν πάντων τῶν ἐπιτηδείων, καὶ ἰατρῶν ἀπορίαν· φέρει δὲ πολλάκις καὶ εἰς μνήμην ἀδελφῶν τινῶν τούτοις περιπεσόντων τοῖς πάθεσιν. ἔστι δὲ ὅτε καὶ αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς πεπονθότας παραβάλλει ἀναπάλλα τοῖς ἐγκρατευομένοις· καὶ τὰς ἑαυτῶν ἐκδιηγεῖσθαι συμφορὰς, καὶ ὡς ἐκ τῆς ἀσκήσεως τοιοῦτοι γεγόνασι.

Aliud Euagrij.

Gulæ ſpiritus ſeu cogitatio maturam monacho defectionem religioſæ exercitationis ſuggerit: ſtomachum enim, & hepar, & lienem, & hydropen ſiue aquam intercutem depingit & deſcribit illi, diuturnum item morbum & rerum neceſſariarum inopiam, & medicorum penuriam: ſæpe etiam memoriam reuocat fratrum quorundam qui in hæc mala ceciderunt; eſt etiam cùm illos ipſos, qui talia paſſi ſunt affectus vitioſus cum abſtinentibus comparat, vt narrent quas perpeſſi ſunt ærumnas, & quomodo in illas inciderint, ſeu quando tales ex religioſa exercitatione redditi ſint.

Σχόλιον Μάρκου γ'.

γ. Ὥσπερ λύκῳ πρόβατον οὐ συνέρχεται εἰς τεκνογονίαν· οὕτως οὔτε κόρῳ πόνος καρδιακὸς εἰς κύησιν ἀρετῆς.

Marci Eremitæ 3.

Quemadmodum oui non conuenit cum lupo ad generandum fœtum, ita nec labori cordis cum cibi ſaturitate ad concipiendas virtutes. 3.

Σχόλιον Ἡσαΐου δ'.

δ. Διὰ τεσσάρων πραγμάτων πληθύνεται ἡ πορνεία τοῦ σώματος, διὰ τοῦ κοιμηθῆναι εἰς κόρον, καὶ φαγεῖν εἰς πλησμονὴν, καὶ ἀπὸ εὐτραπελίας, καὶ ἀπὸ κοσμήσεως τοῦ σώματος.

Iſaiæ Abbatis 4.

Quatuor rebus augetur luxuria corporis: multo ſomno vſque ad ſatietatem: cibo ad ſaturitatem; ſcurrilitate ſeu leuitate; & cultu corporis. 4.

Σχόλιον ε'.

ε. Οὐκ ἐν οἰνοποσίαις τὰς ἑορτὰς χρὴ ἐκτελεῖν· ἀλλ' ἐν ἀνακαινήσει νοὸς καὶ ψυχῆς καθαρότητι· ὁ δὲ γαστριζόμενος, καὶ οἰνοποτῶν παροργίζει μᾶλλον τὸν τῆς πανηγύρεως προεξάρχοντα.

Scholion 5.

Dies feſti non ſunt exhauriendis Bacchi calicibus celebrandi, ſed renouando ſpiritu mentis & repurgando corde: qui enim ventri & Baccho litat, magis ad iram commouet præſidem celebritatis. 5.

Σχόλιον ς'.

ς. Ἔστιν ὁ ποιῶν ἐντολὴν, καὶ προφανῶς δουλεύων πάθει, καὶ διὰ πονηρῶν λογισμῶν ἀγαθὴν ἀφανίζων πρᾶξιν.

Scholion 6.

Eſt qui obſeruat præceptum, ſed palàm vitioſis ſuis affectibus indulget, & per improbas cogitationes extinguit bonum opus. 6.

Ἄλλο.

Ὁ θεὸς τὰς πράξεις κατὰ τὰς διαθέσεις λογίζεται· δῴη γάρ σοι, φησὶν, ὁ κύριος κατὰ τὴν καρδίαν σου.

Aliud.

Deus actiones ſeu opera ex affectu mentis noſtræ æſtimat: *Det, inquit, tibi Dominus, ſecundum cor tuum.*

Σχόλιον ζ.

ζ. Ἐμπαίζεται ὑπὸ δαιμόνων, ὁ τῇ ἰδίᾳ συνέσει στοιχῶν, καὶ παρὰ τὰ διατεταγμένα βουλόμενος ἀφ' ἑαυτοῦ νομοθετεῖν.

Scholion 7.

Deluditur à dæmonibus, qui pro ſuo priuato ſenſu ambulat & viuit, & præter præſcripta Patrum, ſibi ipſi leges dicit. 7.

Σχόλιον η'.

η. Ἀμετρονηστεία ἐστὶν, ἡ τὸν καιρὸν τὸν νενομισμένον ἀναμένουσα, ἀχαλινώτως δὲ ἐν τῇ τῆς τροφῆς ὥρᾳ πρὸς τὴν τράπεζαν ὁρμῶσα καὶ μετὰ τῆς σαρκὸς, καὶ τὸν νοῦν πρὸς τὴν τῶν παρακειμένων δεσμοῦσα ἡδονήν.

Scholion 8.

Immoderatum ieiunium eſt, quod præſcriptum quidem tempus obſeruat, ſed imminente cibi capiendi hora effreni quodam impetu abripitur ad menſam, & cum corpore mentem quoque ad appoſitorum ferculorum voluptatem vinctam trahit. 8.

Aliud.

Malorum virorum consilia auersare, mancipia quippe ventris, & quæ sub ventre sunt vitiorum sese exhibent.

Aliud Isaaci.

Quies solis iuuenibus nocet, dissolutio autem perfectis etiam & senibus.

Marci 9.

9. Quisquis aduersatur obseruationi præceptorum Dei, sit exceratus & inuisus, cum quo nec cibus quidem sumendus est.

Aliud.

Homo in bonis formatus & positus illa ipsa sibi imaginatur & appetit. Vnde factum est vt nonnulli ab huiusmodi quodam animi feruore abrepti, præsentibus bonis pro veris tota mente inhiarint & decepti sint.

Scholion 10.

10. Vide quid dicat, quod per gulæ & ventris castigationem ab incendio impuro corporis tanquam à flagello liberemur. per ingluuiem verò flamma exardescat in nobis. Mediocris afflictio ventris cum modo adhibita, motus corporis compescit: inedia verò cum sui existimatione coniuncta commouet corpus & libidine inflammat.

Solomonis regis.

Domine, diuitias & paupertatem ne dederis mihi: sed tantùm necessaria & sufficientia orna mihi: diuitias abundantiam interpretatus, paupertatem, absolutam rerum inopiam, quæ ad vitæ vsum pertinent.

Scholion 11.

11. Perfectus (religiosus) qui omnes improbas cupiditates vicit, deinceps sine cura liberè viuit, & nequo tempore quidem lætitiæ quærit vllas delicias, aut sequitur affectum. Qui autem adhuc cum vitiosis animi perturbationibus luctatur, etiam consolationis tempore de lucta cogitat, & cupiditates coërcet, & illis modum finésque certos præscribit. Obnoxius autem cupiditatibus, semper appetit voluptates, & tempore læto abusus, totum se delieiis & voluptatibus tradit. singulis enim horis & momentis illis oblectari fruíque desiderat.

Scholion 12.

12. Affectibus indulgens gaudet festis & celebritatibus, sed athleta Christi gau-

Ἄλλο.

Κακῶν ἀνθρώπων τὰς συμβουλίας ἀποστρέφου· δούλους γὰρ περιέστησαν ἑαυτοὺς γαστρός τε, καὶ τῶν ὑπὸ γαστέρα παθῶν.

Ἄλλο Ἰσαάκ.

Ἡ μὲν ἀνάπαυσις τοὺς νέους μόνους βλάπτει, ἡ λύσις δὲ καὶ τοὺς τελείους καὶ τοὺς γέροντας.

Σχόλιον Μάρκου θʹ.

Ἔστω σοι πᾶς ὁ ἐναντιούμενος πρὸς κατόρθωσιν ἐντολῶν θεοῦ, βδέλυκτος καὶ μίσητος· τῷ τοιούτῳ δὲ μὴ συνεσθίειν καλόν. θ.

Ἄλλο.

Ἐν ἀγαθοῖς καὶ πλασθεὶς ὁ ἄνθρωπος, καὶ τεθεὶς, ἐκεῖνα καὶ φαντάζεται καὶ ὀρέγεται· ὅθεν τινὲς τῇ πρὸς τὰ τοιαῦτα θέρμῃ ἀντὶ τῶν ὄντων πρὸς τὰ παρόντα κεχήνασιν ἀγαθά· διὸ καὶ ἠπάτηνται.

Σχόλιον ιʹ.

Ὅρα τί φησιν, ὅτι τῆς πυρώσεως ὡς μάστιγος λυτρούμεθα, διὰ τῆς ἐνδείας τῆς γαστρός· λοιπὸν ἄρα, καὶ διὰ τῆς πλησμονῆς αὐτῆς ἐπεισέρχεται ἡ πύρωσις· ἡ γὰρ μεμετρημένη ἔνδεια ἐν μετριότητι τὰς κινήσεις οἶδε κατασιγάζειν· ἡ δὲ μετὰ οἰήσεως ἀσιτία, καὶ κινήσεις καὶ πυρώσεις ἐμπυρεύεται. ι.

Ἄλλο Σολομῶντος.

Κύριε, πλοῦτον καὶ πενίαν μή μοι δῷς· σύνταξον δέ μοι τὰ δέοντα καὶ αὐτάρκη· πλοῦτον μὲν εἰπὼν τὴν πλησμονὴν ὁριζόμενος· πενίαν δὲ τὴν παντελῆ ἀπορίαν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων.

Σχόλιον ιαʹ.

Ὁ μὲν τέλεος τὰ πάθη νικήσας, ἐν πᾶσιν ἀμερίμνως διάκειται, καὶ οὔτε ἐν τῷ τῆς εὐφροσύνης καιρῷ φροντίζει τινὸς καθ᾽ ἡδονὴν, ἢ ἐμπάθειαν. ὁ δὲ ἔτι πρὸς τὰ πάθη ἀγωνιζόμενος, καὶ τὸν τῆς παρακλήσεως καιρὸν, καιρὸν πάλης ποιεῖ, κολάζων τὴν ὄρεξιν καὶ μέτρα καὶ ὅρους ταύτῃ τιθείς. ὁ δὲ ἐμπαθὴς, ἀεὶ ταῖς ἡδοναῖς ἐφιεὶς ἐν τῷ τῆς εὐφροσύνης καιρῷ, ὥσπερ ἀφορμῆς τινὸς λαβόμενος, ὅλος τῇ ἡδυπαθείᾳ, καὶ ἀπολαύσεσιν δίδωσι, ἀπαιτεῖ γὰρ ἑκάστῃ ὥρᾳ τὰ ἐν αὐταῖς ἐπιτελῆσαι. ια.

Σχόλιον ιβʹ.

Ὁ μὲν ἐμπαθὴς χαίρει ἐν ἑορταῖς καὶ πανηγύρεσιν· ὁ δὲ ἀγωνιστὴς ἐν καιρῷ ιβ.

πάλης, προτεθειμένων αὐτοῖς στεφάνων κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν καμάτων· ὁ δὲ τέλειος ταῦτα ἀμερίμνως ἐσαββάτισεν.

Σχόλιον ιγ'.

ιγ'. Εὐνούχους φησὶν, οὓς ὁ κύριος ἑαυτοὺς εὐνουχίσαι εἶπε, διὰ τὴν οὐρανῶν βασιλείαν, καὶ περιεκτικῶς ἐγκρατευομένους· οἱ γὰρ λοιποὶ οὐδὲν διαφέρουσι, τοῖς αὐτοῖς περιπίπτοντες πάθεσι.

Σχόλιον ιδ'.

ιδ'. Ὁ νοῦς ἐγκρατοῦς ναὸς τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὁ δὲ τοῦ γαστριμάργου κατοικητήριον κοράκων.

Σχόλιον ιε'.

ιε'. Ὁπηνίκα ὑγραίνεται γαστὴρ διὰ κόρου, ξηραίνεται δάκρυα. ὅτε δὲ δι' ἐγκρατείας ἡ κοιλία ξηραίνεται, αὔξουσι τὰ τῶν δακρύων ὕδατα.

Σχόλιον ιϛ'.

ιϛ'. Κυνὶ ἔοικεν ἡ ἡδονὴ, ἐὰν διώξῃς, φεύγει, ἐὰν δὲ θρέψῃς, παραμένει. φεῦγε τὴν τέρψιν διὰ τὴν θλίψιν, μὴ τοῖς σοῖς μέλεσι, βέλεσι κατὰ σοῦ χρήσηται ὁ διάβολος.

Σχόλιον ιζ'.

ιζ'. Ἐπιστημόνως ἐπιμελοῦ καὶ ἐμπόνως περὶ ταύτην καρτέρησον, ἵνα διὰ τὸν ὑπωπιασμὸν τῆς γαστρὸς τὸ στόμα ἀποκλείηται πρὸς τὸ μὴ προπηδᾶν τὴν γλῶσσαν, καὶ ἐν ἕξει γίνεσθαι πολυλογίας.

Ἄλλο Ἰσαάκ.

Ἐοίκασι τὰ πάθη κυναρίοις τοῖς εἰωθόσι σχολάζειν τοῖς μακελλαρίοις, ἅτινα μόνῃ φωνῇ ἀποδιδράσκουσι, ἀμελούμενα δὲ ὡς λέοντες παμμεγέθεις ἐπέρχονται.

Ἄλλο.

Οὐδεὶς δύναται νικῆσαι τὰ πάθη, εἰ μὴ δι' ἀρετῶν αἰσθητῶν θεωρούμενον.

Σχόλιον ιη'.

ιη'. Δαίμων δαίμονα οὐκ ἐκβάλλει, παραπέμπει δὲ ὁ τῆς γαστριμαργίας πρὸς τὸν τῆς πορνείας· ὁ τῆς κενοδοξίας, πρὸς τὸν τῆς ὑπερηφανίας· ὁ τῆς ὀξυχολίας, πρὸς τὸν τῆς μνησικακίας· ὁ τῆς λαγνείας, πρὸς τὸν τῆς ἀπογνώσεως. καὶ ἁπλῶς οἱ ἑξῆς πρὸς τοὺς ἑξῆς.

Σχόλιον ιθ'.

ιθ'. Εὔχου γενέσθαι τῶν ὀλίγων. ἀσύ-

det tempore luctæ & certaminis, propositis sibi coronis & præmiis, quæ ex proportione respondebunt laboribus. Perfectus autem hæc celebrat sabbata & ferias sine alia cura.

Scholion 13.

Eunuchos intelligit, de quibus dicit dominus quod seipsos castrauerint propter regnum cœlorum, quique ab omnibus abstinent. Nam reliqui Eunuchi nihil differunt ab aliis hominibus, iisdem vitiis obnoxij. 13.

Scholion 14.

Mens continentis est templum Spiritus sancti: mens gulonis est nidus coruorum. 14.

Scholion 15.

Quando venter satietate humescit, arescunt lacrymæ: quando autem per inediam venter arescit, humescunt & inundant lacrymæ. 15.

Scholion 16.

Voluptas persimilis est cani, quem si insequaris, fugit; si alas, manet. Fuge delectationem propter afflictionem, ne aduersus te per tua membra tuis armis vtatur. 16.

Scholion 17.

Prudenter cura & studiosè laborioséque circa hanc aduigila, vt per ventris afflictiones os concludas, ne quà lingua exiliat aut erumpat, & habitum loquacitatis contrahat. 17.

Scholion Isaaci.

Vitiosæ cupiditates persimiles sunt catellis, qui macellis adsueuerunt, quos sola vox hominis fugat: sed neglecti tanquam ingentes leones insiliunt.

Aliud.

Nemo potest prauas cupiditates vincere nisi per virtutes, quæ per sensus, adhibita animi contéplatione exercentur.

Scholion 18.

Dæmon dæmonem non pellit, sed spiritus gulæ transmittit gulosum ad spiritú luxuriæ: spiritus vanæ gloriæ, gloriæ cupidum ad spiritum superbiæ: iracundiæ spiritus iracundum ad spiritum qui iniurias præteritas iniuriam passo semper in memoriam reuocat: spiritus impuritatis impurum ad spiritum desperationis: & simpliciter alij deinceps ad alios. 18.

Scholion 19.

Precare Deum vt sis è numero pau- 19.

corum. *Rarum est quod bonum est.* proinde pauci cœlum ingrediuntur. Noli putare omnes qui in cellis monachorum resident bonos perinde ac malos saluos fieri; non est ita; multi enim accedunt ad probam vitam, sed pauci iugum eius suscipiunt.

Basilij Magni 20.

20. Multos ego animaduerti, qui cum vitiis aliis & affectibus prauis laborarent, ad sanitatem reductos: qui autem hoc morbo tenebantur, vt aut in occulto esitarent, aut gula ducerentur, emendatum vidi neminem; sed aut à continentium contubernio se penitus abruperunt; & vitæ huius mundi illecebris se se dediderunt; aut dum inter abstinentes occultare se studuerunt, voluptatibus addicti duce diabolo stipendia meruerunt. Nam qui istiusmodi sunt, ij sunt mendaces, periuriosi, litigiosi, qui percussi repercutiunt, clamosi, & qui se edisse pernegent, illiberales, qui victu delicato gaudeant, querulosi, aliorum curiosi exploratores, tenebriones, omnis honestæ vitæ de industria inimici; qui vt gulæ vitium obtegant, innumerabilibus se aliis noxis inuoluunt: qui cum specie seu habitu inter saluos esse videantur, reipsa inter damnandos numerandi sunt.

De abdicatione rerum p. 250.f.1.C.

Scholion 21.

21. Cultu vestium, ventris ingluuie, prauis & noxiis occursibus seu colloquiis malas in anima cogitationes generari & existere à peritis, & iis qui rerum vsum habent, senibus audiui.

Scholion 22.

22. Ieiunium tempestiuum Deóque gratum gaudet breui mensa, & tenui inopéque victu, & quod fugiat placere hominibus.

Scholion 23.

23. Deus ab initio hominem in omni bonorum copia constituit, ac propterea voluptatum extirpatio, vt quæ præter naturæ constitutionem sit, quamuis deliberato animo fiat, tamen vim infert naturæ. Rectè igitur ieiunium voluptate priuatum violentia naturæ dicitur.

Scholion 24.

24. Si ventrem seu gulam restrinxeris, paradisum incoles; si laxaueris; mortis pabulum factus es.

Scholion Isaaci 25.

25. Qui malam consuetudinem alit apud

νιον γὰρ τὸ ἀγαθόν. διὰ καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εἰσερχόμενοι. μὴ πάντας λογίζου τοὺς ἐν τῇ κέλλῃ, σώζεσθαι φαύλους τε καὶ χρηστούς· οὐ γὰρ οὕτως ἔχει. πολλοὶ μὲν γὰρ προσέρχονται τῷ ἐναρέτῳ βίῳ· ὀλίγοι δὲ τὸν ζυγὸν αὐτοῦ καταδέχονται.

Σχόλιον τοῦ μεγ. Βασιλείου κ'.

Πολλοὺς οἶδα πάθεσι κρατηθέντας ἐν ὑγείᾳ γινομένους· ἕνα δὲ ἐκ πάντων λαθροφάγον ἢ γαστρίμαργον, οὐκ οἶδα· ἀλλ' ἢ ἀπορραγέντας τοῦ ἐγκρατοῦς βίου· ἢ τῷ κόσμῳ συνδιαφθαρέντας, ἢ τοῖς ἐγκρατέσιν ἐναποκρύπτεσθαι πειρωμένους, καὶ τῷ διαβόλῳ τῇ ἡδυπαθείᾳ συγκαταταζομένους· ψεῦσται γάρ εἰσιν οὗτοι· πολύορκοι, ἀντιστάται, ἀντιπλῆκται, ἀνακράκται, ἀρνησιφάγοι, ἀνελεύθεροι, ἁβροδίαιτοι, μεμψίμοιροι, ἐρευνηταί, σκοτεινοχαρεῖς· πάσης τῆς ἐναρέτου πολιτείας ἀντεργάται ἑκούσιοι. ἵνα δὲ τῆς γαστριμαργίας πάθος σκεπάσωσι, τῷ ἔσω τὴν κακίαν περιστέλλουσιν· οἵτινες τῷ μὲν σχήματι εἰσὶν ἐν τοῖς σωζομένοις· τῷ δὲ πράγματι εἰσὶ κατακεκριμένοι. κ.

Σχόλιον κα'.

Καλλωπισμοῖς ἱματίων, καὶ πλησμονῇ γαστρὸς, ἐντεύξεσιν βλαβεραῖς τοὺς πονηροὺς γίνεσθαι λογισμοὺς ἐν τῇ ψυχῇ ἐκ τῶν ἐμπείρων καὶ πρακτικῶν γερόντων ἀκήκοα. κα

Σχόλιον κβ'.

Ὡραία ἡ νηστεία, ἡ βραχυφαγίᾳ χαίρουσα, καὶ λιτοφαγίαν ἔχουσα, καὶ ἀνθρωπαρεσκείαν φεύγουσα. κβ

Σχόλιον κγ'.

Ἐν ἀφθονίᾳ ἀγαθῶν τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν ὑπεστήσατο ἀπ' ἀρχῆς ὁ θεός· διὸ ἡ τῶν ἀπολαύσεων ἐκκοπὴ ὡς παρὰ τὴν σύστασιν οὖσα, κἂν ὑπάρχῃ κατὰ προαίρεσιν, ὅμως ἐκβιάζεται τῆς συστάσεως λόγον· ὀρθῶς οὖν ἡ ἐστερημένη τῶν καθ' ἡδονὴν, βία εἶναι φύσεως λέγεται. κγ.

Σχόλιον κδ'.

Εἰ κρατήσεις γαστρὸς, οἰκήσεις τὸν παράδεισον· εἰ δὲ οὐ κρατήσεις, γέγονας θανάτου παρανάλωμα. κδ.

Σχόλιον Ἰσαὰκ κε'.

Ὁ τρέφων τὴν ἑαυτοῦ συνήθειαν, ὡς κε.

ἄνθρωπός ἐστιν τρέφων πῦρ· τὸ γὰρ μέσον τῆς δυνάμεως τῶν δύο, ἐν ὕλῃ συνίσταται.

Ἄλλο.

Ἡ συνήθεια ἐὰν ζητήσῃ ἅπαξ, καὶ κωλυθῇ τὸ αἴτημα αὐτῆς, ἄλλοτε εὑρίσκεις αὐτὴν ἀσθενῆ· καὶ ἐὰν ποιήσῃ τὸ θέλημα αὐτῆς πρὸς ἅπαξ, τὸ δεύτερον πλέον αὐτὴν εὑρήσεις ἰσχυροτέραν κατὰ σοῦ· περὶ παντὸς πράγματος αὕτη ἡ μνήμη ἐμμενέτω παρὰ σοί. κρεῖττον γάρ ἐστιν ἡ βοήθεια ἐκ τῆς προφυλακῆς, ὑπὲρ τὴν ἐξ ἔργων βοήθειαν.

Σχόλιον κϛʹ.

κϛ. Ὥσπερ ἡ θάλασσα ταραχθεῖσα κύματα διανίστησι, τὰ δὲ τὸ σκάφος βυθίζοντα, οὕτως ἡ τῶν λογισμῶν ζάλη μολυσμοὺς ἐπεγείρουσα, τὴν ψυχὴν κατεβάπτισε· καὶ ἐν τῷ τῆς ἀπωλείας βυθῷ παρέπεμψεν.

Σχόλιον κζ.

κζ. Ἐρώτησις. τί ἐστιν ἀκαθαρσία; καὶ τί ἐστιν ἀσέλγεια; Ἀπόκρισις. τὴν μὲν ἀκαθαρσίαν ὁ νόμος ἔδειξε, χρησάμενος τῷ ὀνόματι ἐπὶ τῶν ἀκουσίως ἐκ φυσικῆς ἀνάγκης συμβαινόντων. τὴν δὲ ἀσέλγειαν δοκεῖ μοι ἐμφαίνειν ὁ σοφώτατος Σολομῶν· ἡδεῖαν καὶ ἀνάλγητον ὀνομάσας, ὡς εἶναι τὴν ἀσέλγειαν διάθεσιν ψυχῆς, μὴ * φέρουσαν ἢ ἔχουσαν ἄλγος ἀθλητικόν. ὥσπερ καὶ ἀκρασία ἐστὶν, ἡ μὴ ἔχουσα κράτος κατὰ τῶν ὀχλουσῶν ἡδονῶν.

[illegible]

Σχόλιον.

Τὸ μηδέ ποτε ἐλπίζειν ἀπαλλαγῆναι αὐτῶν.

se, perinde facit atque is qui alit ignem; medium enim seu modus facultatis duorum, in materia consistit.

Aliud.

Consuetudo vbi semel quæsierit, * & * impedita fuerit, aliàs deprehendes illam ægram. Vbi quod volet, semel feceris, deinceps potentiorem aduersus te experieris: Quæcunque in re memoria hæc apud te hæreat. melius enim est auxilium à custodia sui narum, quàm ex factis profectum. Satisfacere cupiditati suæ.

Scholion 26.

Quemadmodum mare perturbatum ciet fluctus, qui nauigium mergunt, ita cogitationum tempestas inquinationes creat, & animam immundat atque in profundum exitij pelagus deprimit & absorbet. 26.

Scholion 27.

Quæstio. Quid est immunditia? & quid est lasciuia? Responsio. Immunditiam lex ostendit, quæ nomine hoc vtitur in iis qui inuiti ex naturæ necessitate sordidantur. Lasciuiam autem mihi videtur sapientissimus mortalium Salomon declarare, cum dulcem & doloris expertem nominauit, ita vt ἀσέλγεια seu nequitia seu lasciuia sit affectio animæ, quæ nullum doloris sensum adferat; aut habeat dolorem athleticum, qui fatiget aut erueiet. quemadmodum intemperantia seu ἀκρασία est, quòd nullum habeat κράτος seu vim quà voluptatibus ingruentibus resistat. 27.

Scholion.

Quòd nunquam speret se ab iis liberatum iri.

Προοίμιον τοῦ περὶ σωμάτων, καὶ ἀσωμάτων ἀνθρώπων λόγου.

Ἠκούσαμεν τῆς μαινάδος νῦν εἰρηκυίας αὐτῆς εἶναι ἀπόγονον ὃν πρὸς τὰ σώματα πόλεμον, καὶ οὐ θαῦμα· διδάσκει γὰρ τοῦτο καὶ ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἐκεῖνος προπάτωρ Ἀδάμ,

Proœmium sermonis de corporibus & hominibus in corpore extra corpus.

INtelleximus nunc à furiosa illa Domina, Gula inquã, fatête improbam suam sobolem esse luxuriam, qua corpora hominũ oppugnat. Nec sanè mirum videri debet, docet enim hoc primæuus ille noster generis humani prosator Adamus,

nisi ab gula victus fuisset, numquam cognouisset quid vxor esset. Qui ergo primum Dei præceptum obseruant, in altero non offendunt, sed manent filij Adam, ignari quid Adam (post peccatum) fuerit paulo * infra naturam & statum angelorum positi. Atque hoc, vt ait ille cui * theologia cognomen dedit, ne immortale & æternum maneret malum.

* Minuisti eum paulo minus ab Angelis. Psal. 8.

* Gregorium Nazianzenũ Theologũ arbitror intelligit, aut S. Io. Euangelistam, qui sæpe vocatur Theologus absolutè.

εἰ μὴ γὰρ τῇ γαστρὶ ἡττήθη, οὐκ ἂν τὴν ὁμόζυγον τί ἦν ἐγίνωσκεν· οὐκοῦν οἱ τὴν πρώτην ἐντολὴν τηροῦντες, τῇ δευτέρᾳ παραβάσει οὐ περιπίπτουσιν. ἀλλὰ μένουσιν υἱοὶ τοῦ Ἀδάμ, μὴ γινώσκοντες τί ἦν Ἀδάμ· ἀλλὰ βραχύ τι ἠλαττωμένοι ἀγγέλων. καὶ τοῦτο, ἵνα μὴ ἀθάνατον μείνῃ τὸ κακόν, ὥς φησιν ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος.

GRADVS XV.

De incorrupta à corruptis mortalibus per labores & sudores comparata castitate & temperantia.

ΛΟΓΟΣ ιε'.

Περὶ ἀφθάρτου ἐν φθαρτοῖς ἐκ καμάτων καὶ ἱδρώτων ἁγνείας καὶ σωφροσύνης.

* Qui castitatẽ seruat, vendicat sibi naturam incorruptã.

* Castitas est naturæ non corporeæ védicatio. Castitas est gratissimũ Christi domicilium, & terrestre scutum cordis. Castitas est eximia naturæ supra naturam negatio seu victoria, veréque admirandũ corporis mortalis cũ immortalibus angelis [1] certamen & æmulatio. Castus autem amorẽ amore [2] pellit; & ignem corporis, igne spiritus extinguit. Temperantia est commune omnium virtutum cognomen; Temperans seu continens est ille qui ne in somno quidem vllum sensum corporis sibi coniuncti motúmve persentiscit. Castus est qui nullum penitus in corporum varietate (pulcritudine inquam, teneritudine, sexu) discrimen vllo sensu percipit. Hæc nota & regula est, descriptióque perfectæ, illibatæ & purissimæ castitatis, perinde affici erga animata quã inanima, erga homines quàm animantes.

Ἁγνεία ἐστὶν ἀσωμάτου φύσεως οἰκείωσις. ἁγνεία ἐστὶν φύσεως ὑπὲρ φύσιν ὑπερφυὴς ἄρνησις· καὶ ἀσωμάτων σώματος θνητοῦ καὶ φθαρτοῦ παράδοξος ὄντως [a] ἅμιλλα· ἁγνός ἐστιν ὁ ἔρωτι ἔρωτα [c] διακρουσάμενος, καὶ πῦρ πυρὶ ἀΰλῳ ἀποσβέσας. σωφροσύνη ἐστὶν καθολικὴ πασῶν τῶν ἀρετῶν ἐπωνυμία. σώφρων ἐστὶν ὁ ἐν αὐτοῖς τοῖς ὕπνοις μηδεμίαν κίνησιν τῆς προσούσης αὐτῷ καταστάσεως αἰσθόμενος· σώφρων ἐστὶν, ὁ τελείαν ἀναισθησίαν ἐπὶ διαφορᾷ σωμάτων διὰ παντὸς κτησάμενος. οὗτος κανὼν καὶ ὅρος τῆς τελείας καὶ πανάγνου ἁγνείας· τὸ ὡσαύτως ἐπί ἐμψύχοις τε, καὶ ἀψύχοις, λογικοῖς τε, καὶ ἀλόγοις διακεῖσθαι,

est ... re... priem...

μηδεὶς

μηδεὶς τὴν ἁγνείαν ἐξησκηκότων ἑαυτῷ τὴν ταύτης κτῆσιν λογίσοιτο· τὴν γὰρ φύσιν αὐτὴν νικῆσαι τῶν ἐκ ἐνδεχομένων ἐστίν, ὅπου [γ] φύσεως ἥττα γέγονεν, ἐκεῖ τοῦ ὑπὲρ φύσιν παρουσία ἐπέγνωσται. χωρὶς γὰρ πάσης ἀντιλογίας, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος καταργεῖται. ἀρχὴ μὲν ἁγνείας ἀσυγκατάθετος λογισμὸς, καὶ ἀνείδωλοι διὰ χρόνων ἐκκρίσεις. μεσότης ἁγνείας, φυσικαὶ κινήσεις ἐπὶ πλήθει βρωμάτων, καὶ μόνων ἀνειδώλως συνιστάμεναι, καὶ ῥεύσεως ἀπηλλαγμέναι. τέλος δὲ νέκρωσις σώματος προθανόντων λογισμῶν. μακάριος ἀληθῶς, ὃς ἐν παντὶ σώματι, καὶ χρώματι, καὶ ὥρᾳ τελείαν ἀναισθησίαν ἐκτήσατο· οὐχ ὁ τὸν πηλὸν ἄρρυπον φυλάξας, οὗτος ἁγνός· ἀλλ' ὁ τὰ [ε] μέλη ταύτης τῇ ψυχῇ ὑποτάξας τελείως· μέγας μὲν ὁ ἐπὶ ἁφῇ διαμένων ἀπαθής· διαμείνας ἄτρωτος, καὶ νικήσας πυρὸς θέαν ἐννοίᾳ κάλλους τῶν ἄνω. ὁ μὲν εὐχῇ τὸν κύνα ἀπωθούμενος, τῷ μαχομένῳ προσέοικε λέοντι· ὁ δὲ ἀντιῤῥήσει τοῦτον [ς] ἀνατρέπων, τῷ καταδιώκοντι ἔτι τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ· ὁ δὲ τὴν τούτου προσβολὴν εἰς ἅπαξ ἐξουθενήσας, εἰ καὶ ἐν σαρκί ἐστιν, ἀλλά γε τῆς τάφου ἀνέστη.

Nemo eorum qui in palæstra castimoniæ desudarunt, suis eam se laboribus adeptū sibi persuadeat. Vincere enim naturā non est naturæ nostræ: victā autem [3] natura certum est adesse auctoré naturæ. sine vlla enim controuersia deterius à meliore vincitur, vel emendatur, vel omnino tollitur. Indicium exorientis primum castitatis sunt cogitationes impuræ absque consensu voluntatis, nec non genitalis humoris, sine phantasmatū fœdorum [4] imaginibus, suis temporibus purgationes & fluxus. Proficientis verò castitatis & quasi in medio iam versantis signa sunt, naturales post cibos copiosius sūptos, commotiones (in somno) sine vllis imaginibus existentes & citra fluxionem liquoris obscœni consistentes. Perfectæ demum & cōsummatæ castitatis argumenta sunt quasi emortui iam corporis sensus sine sensu, cogitationibus impuris iā ante penitus extinctis. Felix ille & verè beatus qui nullo prorsus amplius sensū ex corporū, colorum & formatum elegātium aspectu tangitur. Non qui lutum corporis sine sordib. seruauit, ille castus est, sed qui [5] mébra corporis animæ perfectè subiecit. Magnus ille est, qui ex contactu corporum nihil mouetur; maior qui ex aspectu corporū inuulneratus manet, & aspectum flāmæ vincit meditatione pulchritudinis cœlestis. Qui precib⁹ cané hūc luxuriæ repellit, non dissimilis est pugnāti cum leone. Qui verò cōtradicédo hosté [6] euertit, is persequéti inimicū suum par est. Qui auté impetū eius omnino retudit, is quāuis in corpore adhuc mortali versetur, iam tamen è sepulcro resurrexit.

Si hoc est indicium veræ castitatis, nullis amplius motibus etiam in somno per phātasmatum imagines incitari, tum illud extremæ luxuriæ argumentum erit, per cogitationes impuras humore fœdo vigilantem pollui. Qui hunc aduersarium suum suis laboribus & sudoribus vincere conatur, perinde facit atque is qui hostem suum * iunco aut vimine (infirmo nempe vinculo) ligat. Qui verò [7] abstinentia & vigiliis cum hoc certat, facit vt is qui canem millo & catena vinctum tenet. Qui demum humilitate, mansuetudine, & siti cum hoste congreditur, comparatur cū eo qui hostē suum occidit, & occisum sabulo seu arena condit. Arenā accipies pro humili animi demissione, quæ non alit vitiorum herbas & pabulum, sed est terra sterilis & cinis. Est qui [8] colluctando, est qui per humilitatem, est qui diuina illustratione dignatus tyrānum hunc vinctum tenet. Primus cœleste luciferi sidus refert, alter plenæ lunæ est similis, tertius cum ipso splendidissimo sole meritò comparatur. Omnes hi tamen in cœlo simul versantur; vt enim ex [9] auroræ radiis lux, è luce sol nascitur, * ita res habet cum iis de quibus est modò dictum. Vulpes dormire se simulat vt aues capiat; dæmon pudicitiam, vt animam perdat. Nunquam dum viues credes luto corporis tui, nec fides illi donec sistaris Christo, nec persuadeas tibi te propter abstinentiam tuam non casurum: nam fuit qui nihil vnquam gustauit, & tamen è cœlo deiectus est. Abdicationem sapientes definierunt aliud nihil esse quàm odiū erga propriū corpus,

* Vetus interpres habet fūda. Camaldulēsis papyrū interpretatur, quod inde sicut è scirpo & iunco funes fiant. funda nihil facit ad Græcum.

7.

8.

9.

* Ita ferè habere cū iis de quibus diximus, est, inuenimus & deprehendemus.

εἰ τοῦτο ἀληθοῦς ἁγνείας τεκμήριον, τὸ ἀκίνητον εἶναι ἐν τοῖς καθ' * ὕπνον φαντάσμασιν· τοῦτο πάντως ὅρος λαγνείας, τὸ ῥύσιν ὑπομένειν ἐγρηγοροῦντα τοῖς ἐνθυμήμασιν· ὁ μὲν ἐξ ἱδρώτων καὶ μόχθων πολεμῶν τούτῳ τῷ ἀντιδίκῳ, τῷ καταδήσαντι * βρυλλίῳ τὸν ἐχθρὸν ἑαυτοῦ ἔοικεν. ὁ δὲ ἐξ ⁷ ἐγκρατείας καὶ ἀγρυπνίας, τῷ * κλοιὰ τοῦτον περιβαλόντι. ὁ δὲ διὰ ταπεινοφροσύνης, καὶ ἀοργησίας, καὶ δίψης, τῷ ἀποκτείναντι τὸν πολέμιον, καὶ ἐν ψάμμῳ κρύψαντι· ψάμμον νοήσεις τὴν ταπείνωσιν· οὐ γὰρ τρέφει παθῶν βοσκήν, ἀλλ' ἔστι γῆ καὶ σποδός. ⁸ ἔστιν ὁ ἐξ ἀγώνων, καὶ ἔστιν ὁ ἐκ ταπεινώσεως· καὶ ἄλλος, ὁ θείᾳ ἀποκαλύψει τὸν τύραννον δεδεμένον ἔχων· ὁ μὲν τῷ ἑωσφόρῳ, ὁ δὲ τῇ μεγάλῃ σελήνῃ, ὁ δὲ τῷ λαμπρῷ ἡλίῳ προσεοίκασιν. ἀμφότεροι δὲ ἐν οὐρανοῖς τὸ πολίτευμα κέκτηνται· ἐκ μὲν ⁹ αὐγῆς φῶς, ἐκ φωτὸς δὲ ἀνέτειλεν ἥλιος· ὡς καὶ ἐπὶ τῶν εἰρημένων ἔστι νοῆσαι καὶ εὑρεῖν. ὑποκρίνεται μὲν * ἀλώπηξ ὕπνον, δαίμων δὲ καὶ σωφροσύνην. ἀλλ' ἡ μὲν, ἵνα ὄρνιν ἀπατήσῃ· ὁ δὲ ἵνα ψυχὴν ἀπολέσῃ· μὴ πιστεύσῃς τῷ πηλῷ ἐν τῇ ζωῇ σου· καὶ μὴ θαρρήσῃς αὐτῷ ἄχρι Χριστῷ ὑπαντήσῃς· μὴ θάρσει ἐξ ἐγκρατείας μὴ πεσεῖν· μηδὲ γὰρ ἐσθίων τις ἐξ οὐρανοῦ ἐρρίφη. ἀποταγὴν τινὲς γνωστικοὶ καλῶς ὡρίσαντο λέγοντες, ταύτην ἔχθραν πρὸς σῶμα,

* al. ὕπνῳ mendose

ζ.

* Ita habent omnes MSS. chartæ & membranæ, an te[illegible] bendu[illegible] βρυλλίῳ vimine, iunco. de Mer[illegible] sij lexi[illegible] Græco-barba[illegible] voce βρ[illegible] λον, & βρύλλιον.

* G[illegible] κλοιὸς [illegible] cunt κλοιά, MSS. omnes κλοιά referunt. Apud Plutarchum tamen κλοιός repetitur.

θ.

* Gesnerus de vulpe, lexica D.

καὶ μάλιστα πρὸς κοιλίαν. ἐν μὲν τοῖς εἰσαγωγικοῖς, ἐκ τρυφῆς τὰ πτώματα ἐπίπαν πεφύκασι γίνεσθαι τὰ τοῦ σώματος. ἐν δὲ μέσοις, καὶ ἐξ ὑψηλοφροσύνης, πλὴν ὅτι καὶ ἐν εἰσαγωγικοῖς. ἐν τοῖς δὲ τῇ τελειότητι προσεγγίζουσι, ἐκ τοῦ κατακρίνειν τὸν πλησίον μόνον. τινὲς μεμακαρίκασι τοὺς φύσει εὐνούχους ἀποτεχθέντας, ὡς τῆς τοῦ σώματος τυραννίδος λελυτρωμένους. ἐγὼ δὲ μεμακάρικα τοὺς καθημερινοὺς εὐνούχους· οἵτινες λογισμῷ ὥσπερ μαχαίρᾳ ἑαυτοὺς ἀκρωτηριάζειν πεφύκασιν. ἑώρακα ἀκουσίως πεσόντας, καὶ ἑώρακα ἑκουσίως πίπτειν βουλομένους μὲν, μὴ δυναμένους δὲ, καὶ τῶν καθ᾽ ἡμέραν πιπτόντων αὐτοὺς μᾶλλον ἐταλάνισα, ὡς καὶ μὴ δυναμένους τῆς δυσωδίας ἐφίεσθαι. [11] ἐλεεινὸς ὁ πίπτων· ἐλεεινότερος δὲ ὁ καὶ ἑτέρῳ τοῦτο προξενῶν· διότι τὴν δύο πτωμάτων καὶ τῆς ἑτέρου ἡδονῆς αὐτὸς τὸ βάρος ἐπισύρεται. μὴ [12] θέλε δικαιολογίαις καὶ ἀντιρρήσεσιν ἀνατρέπειν τὸν τῆς πορνείας δαίμονα· διότι ἐκεῖνος τὰ εὔλογα κέκτηται ὡς φυσικῶς ἡμῖν μαχόμενος. ὁ τὴν ἑαυτοῦ σάρκα βουληθεὶς πολεμῆσαι, ἢ νικῆσαι ἐξ ἑαυτοῦ, εἰς μάτην τρέχει. ἐὰν γὰρ μὴ κύριος καταλύσῃ οἶκον σαρκὸς, καὶ οἰκοδομήσῃ οἶκον ψυχῆς, εἰς μάτην ἠγρύπνησε, καὶ ἐνήστευσεν ὁ καταλύων. ἀνάθου κυρίῳ τὴν τῆς φύσεως ἀσθένειαν, ἐπιγνοὺς εἰς ἅπαν τὴν οἰκείαν ἀδυναμίαν, καὶ λήψῃ χάρισμα σωφροσύνης ἀνεπαισθήτως·

& perpetuam pugnam aduersus gulam & ventrem. Lapsus corporis & carnis in religiosis tironibus vt plurimum solent fieri deliciarum caussa: in iis qui iam profecerunt in religione, ex animi quoque elatione, quamquam & nouitiis id soleat vsu venire: in iis qui iam ad perfectionem adspirant, tantùm ex eo quod soleāt alios temerè iudicare & damnare. Fuere qui beatos prædicarent, naturâ eunuchos, quòd à tyrānide corporis essent exempti: at ego beatos illos existimaui, qui se
10 quotidie * castis cogitationibus tamquam cultro castrare solent. Vidi qui * præter suam voluntatē caderent; vidi qui sponte vellent pollui & non potuerunt, & hos miserabiliores iudicaui illis, qui quotidie cadunt, quandoquidem hi fœdis sordibus potiri non poterant. [11] Miserabilis est qui cadit, sed miserabilior ille qui etiam alios ad casum prouocat: hic enim duorum lapsuum & peccatorum, suæ inquam & alterius voluptatis, pondus feret. Noli [12] rationibus & contrariis argumentis spiritum luxuriæ velle euincere & prosternere: habet enim in promtu rationi valde consentanea, & nos per naturam nostrā oppugnat. Quisquis suam ipsius carnem sua solius opera & virtute vult debellare & vincere, in vanum currit. Nisi enim Dominus domum carnis euerterit, & domū spiritus ædificarit, frustra est qui vigilat, & abstinendo illā dissoluere conatur. Propone ob oculos Domini, tuā naturæ imbecillitatē, tuarúmq. virium defectū penitus recognosce, & sine sensu sētiés percipiésq. gratiā castitatis,

10. * ratione.

* Adi D. Paulum ad Rom. c. 7, v. 19. *Non enim quod volo bonum hoc facio, sed quod nolo malū hoc ago.* Climacus ergo ἀκουσίως πίπτοντας intelligit ἀκουσίως peccātes, non ἀναγκαστῶς, sicut illi qui ἑκουσίως peccant.

11.

12.

Est quidam in iis qui fœdis voluptatibus capiuntur (vt is qui eius rei experimentum habuit, postea-quam ad frugem * rediit, mihi retulit) sensus quidam vesani amoris erga corpora, & spiritus impudens & inhumanus, qui in ipso cordis [13] sensu non sine manifestis præsentiæ signis residet, atque efficit [14] vt ab luxuria tentatus tali cordis æstu laboret, quali ex fæuiente intus flamma fornax. Non timet ille Deum, omnem suppliciorum æternorum recordationem contemnit, & vt fabulam irridet. preces execratur, cadauerum contemplatione non plus quàm lapidum aspectu mouetur. Et in ipsa ferè nefarij sceleris perpetratione occupatum, amentem quodammodo hominem reddit, & ratione priuat continuo hominum & bestiarum desiderio furentem: cuius nisi [15] abbreuiati essent dies, non fieret salua omnis anima luto hoc corporis per sanguiné & cœnosum limũ concreti vestita. Quia ex quo quidq. factũ constat, id velut naturæ suæ côueniés insatiabiliter appetit, sanguis sanguiné, vermis vermé, limus limũ; nunquid ergo & caro carné? quam tamé deceptricem nos qui naturæ & regno cœlesti vim inferimus, illúdq. desideramus, certis artibus & piis dolis circumuenire & fallere conamur. Sed enim felices illi qui belli iam dicti (cum carne & luxuria) nullũ experiméntum habent, rogandúsq. à nobis Deus vt à tali experiétia belli huius omnino liberemur. In illam enim, de qua dictũ est, scrobé luxuriæ prolapsi, ab illa cœlesti * scala ascendentium & descendentiũ angelorum procul reciderunt,

* resipuit.

* Scala Iacob.

ἔστιν ἐν τοῖς ἡδυπαθέσιν, ὥς μοι τις αὐτὴν ἐκ πείρας γεγονὼς μετὰ τὴν ἔκνηψιν διηγήσατο, αἴσθησίς τινος σωμάτων ἔρωτος, καὶ πνεῦμα ἀναιδὲς καὶ ἀπάνθρωπον αὐτῇ τῆς καρδίας [ιγ'] αἰσθήσει ἐναργῶς ἐγκαθήμενον, καὶ [ιδ'] σωματικοῦ καρδίας πόνου δίκην ἐκ πυρὸς καμίνου, τῷ πολεμουμένῳ αἰσθέσθαι * παρασκευάζον, θεὸν μὲν μὴ φοβούμενον, μνήμην κολάσεως ὡς * οὐδὲν καταφρονοῦν, εὐχὴν βδελυσσόμενον, καὶ ἐπ' αὐτῇ τῇ πράξει σχεδὸν ἐπιτελουμένῃ νεκρῶν λειψάνων ὡς ἀψύχων λίθων τὴν θεωρίαν λογιζόμενον ἔννοιάν τινα, καὶ ἐξεστηκότα τὸν πάσχοντα ἀπεργαζόμενον· λογικῆς τε καὶ ἀλόγου οὐσίας ἐν ἐφέσει διηνεκεῖ μεμεθυσμένον, οὗ εἰ μὴ [ιε'] ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα ψυχή, τὸν πηλὸν ταύτην τῷ αἵματι καὶ χυμῷ ῥυπαρῷ συγκεκραμένην, ἠμφιεσμένη. πῶς γάρ; διότι πᾶν τὸ γεγονός, τῆς συγγενείας τῆς ἑαυτοῦ ἐμφίεται * ἀπλήστως. τὸ αἷμα αἵματος, καὶ ὁ σκώληξ σκώληκος, καὶ ἡ πηλὸς * πηλοῦ· οὐκοῦν καὶ ἡ σάρξ σαρκός; κἂν μεθοδείαις αὐτὴν τὴν ἀπατεῶνα ἀπατᾶν δοκιμάζωμεν, οἱ τῆς φύσεως καὶ τῆς βασιλείας βιασταὶ καὶ ἐπιθυμηταί. τοῦ μὲν προειρημένου πολέμου, οἱ μὴ πειρασθέντες, μακάριοι. εὐξώμεθα εἰς ἅπαν τῆς αὐτῆς τοιαύτης λυτρωθῆναι πείρας· οἱ γὰρ ἐν τῷ προειρημένῳ κατολισθήσαντες βόθρῳ, τῶν ἐκείνῃ τῇ κλίμακι ἀνερχομένων,

* Al. αἰσ- [illegible]

* Al. πά- [illegible]

* Al. ἐμπί- [illegible]

* Ἡ πηλὸς dicitur, & ὁ πηλός. lutum. Climacus plerumque ἡ πηλὸς dicit, in genere muliebri, & ita rescribe, si inueneris; ὁ πηλός.

καὶ κατερχομένων μακρὰν ἀποπίπτουσι, καὶ πρὸς τὴν ἐκεῖθεν ἀνάβασιν ἱδρώτων πολλῶν μετὰ λιμοῦ δέονται ἀκροτάτου. σκοπήσωμεν μήπως ἐπὶ τῶν νοερῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ὥσπερ ἐν αἰσθητῷ πολέμῳ ἐν τῇ παρατάξει αὐτῶν τῇ πρὸς ἡμᾶς οἰκείαν τινὰ ἕκαστος αὐτῶν τὴν ἐγχείρησιν μετέρχεσθαι τέτακται· ὅπερ θαῦμα ἐπεσημειωσάμην ἐν τοῖς πειραζομένοις· καὶ ἑώρακα πτώματα
* ὦτα, ἢ, οὖς. πτωμάτων χαλεπώτερα· καὶ ἔχων* νοῦν ἀκούειν ἀκουέτω. εἴθισται τῷ δαίμονι καὶ μάλιστα ἐν τοῖς ἀγωνιζομένοις, καὶ τὸν μονήρη βίον μετερχομένοις πολλάκις πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ὁρμὴν, καὶ τὴν σπουδὴν καὶ μηχανὴν, καὶ πανουργίαν, καὶ ἐπί-
ιζ. * μᾶλλον. νοιαν, ἐν τοῖς παρὰ φύσιν* μόνον, καὶ οὐκ ἐν τοῖς κατὰ φύσιν αὐτοὺς παρασκευάζειν πολεμεῖσθαι. ὅθεν καὶ πολλάκις τῷ θήλει συνδιάγοντες, πρὸς αὐτὸ εἰς ἐπιθυμίαν, ἢ ἔννοιαν ὅλως μὴ πολεμούμενοι, ἑαυτοὺς μεμακαρίκασιν. ἀγνοήσαντες οἱ τάλανες ὅτι ὅπου μεί-
* ἐλάσσον. ζων ὁ ὄλεθρος, ἐκεῖ τοῦ * ἐλάττονος χρεία οὐ καθέστηκεν· οἶμαι δυοῖν τούτων αἰτιῶν οἱ φόνιοι ἡμᾶς τοὺς ἀθλίους οἱ πανάθλιοι ἐν τοῖς παρὰ φύσιν ἐπορθεῖν πεφύκασιν, ὡς τῆς ὕλης τοῦ πτώματος πανταχοῦ ἡμῶν εὐπορούντων· καὶ ὡς μείζονα τὴν τιμωρίαν κεκτημένων. οἶδε τὸ εἰρημένον ὁ τοῖς ὀνάγροις πρότερον μὲν ἐπιτρέπων· ἔσχατον δὲ ὑπὸ τῶν ἀγρίων ὀνάγρων ἐλεεινῶς ἐπτραπεὶς καὶ ἐμπαιχθεὶς, καὶ οὐρανίῳ τρεφόμενος ἄρτῳ, ὕστερον δὲ τοῦ καλοῦ στερηθείς,

atque vt eandem rurſus multis
ſudoribus & laboribus conde-
ſcendere poſſint, ſummáque re-
rum omnium abſtinentia & fa-
me opus eſt. Accuratè quoque
obſeruandum eſt, numquid non
ſinguli hoſtium noſtrorum ſpi-
ritualium, quemadmodum in ve-
ro bello aduerſus nos in acie col-
locati proprium &[16] ſingulare 16.
munus exequendi, dum nos ag-
grediuntur, acceperint. Quód-
que mirum eſt, animaduerti in
iis qui tentantur, alios aliis la-
pſibus eſſe grauiores; * qui habet * Qui habet aures.
* mentem audiendi audiat. Con- * vel aurē.
ſueuit improbus dæmō non rarò
omnem vim ſuam, operá, ſtudiú,
artes omnes, omnémque impro-
bitatem, malitiam & conſilia eò
deſtinare, vt aſcetas potiſſimùm
& anachoretas iis in flagitiis op-
pugnet, quæ ſunt præter [17] & non 18.
ſecundum naturam: vnde factum
frequenter, vt inter fœminas ver-
ſantes nulla cogitatione aut deſi-
derio peccādi ſollicitati ſeſe bea-
tos exiſtimarint, dum miſeri & in-
felices non intellexerūt, quòd vbi
maius imminet exitij periculum,
ibi non ſit opus minore tentatio-
ne. * Duas opinor ob cauſſas mi- * Periculū enim per ſe ſatis magnum alio periculo & tētatione nō indiget.
ſerrimi illi homicidæ nos miſeros
ad flagitia quę naturę aduersātur,
vt nos funditus euertāt, ſollicitare
ſolēt, tum quòd peccādi materia
aduerſus naturam ſemper & vbi-
que in promptu ſit, tum vt maio-
ribus ſuppliciis obnoxij reddan-
tur. Expertus eſt hoc quod eſt di-
ctū, ille qui prius onagris conſue-
uerat imperitare, ſed poſtremò à
feris (orci) onagris miſerandum
in modum circumuentus & delu-
ſus eſt, cœleſti antea pane pa-
ſtus, poſtea omni bono priuatus.

quódque magis mirandum est,
posteaquam is de commisso flagitio pœnitentiam egit, Antonius tamen institutor noster, acerbè casum illius deplorans, ingens, inquit, columna concidit! Modum tamen & formam peccati commissi vir sapiens non expressit: nouerat enim flagitium luxuriæ non cum alieno, sed suo ipsius corpore commissum. Est quædam mors in nobis & ruinæ exitialis caussa, quam habemus in nobis, & nobiscum in corpore semper circumferimus, præsertim in iuuentutis ardore, quam ego in literas mittere non audeo, quòd is mihi manus iniecerit qui
Ephes. dixit, *Quæ in secreto à quibusdam fiunt, turpe est dicere*, scribere, &
18. audire. Hanc [18] carnem meam, inimicam & amicam, B. Pau-
Ad Rom. lus mortem appellauit: *Quis*, in-
7. quit, *liberabit me à corpore mor-*
* Gregor. Nazianzenus. *tis huius?* Alius porrò * Theologus eandem vitiosam & ancillam nocturnam vocat. Sed caussam ego, caussam, inquam, magno-
*Sitiebam ἐδίψων. pere * cupiebam discere, cur his eam nominibus vocitarint. Si caro, vti dictum est, mors est, ergo qui carnem hanc vicit, prorsus non morietur. Sed da mihi illum hominem, qui viuet & mortem nulla inquinatus labe carnis suæ non videbit? Operæ pretium erit
19. hîc quærere [19] vter maior sit, ísne qui mortuus ad vitam rediit, an is qui nunquam est mortuus. qui beatum prædicauit secundum, deceptus est. Christus enim mortuus resurrexit. Qui verò primum beatum putat, nullam apud morientes vel potiùs peccantes desperationem salutis esse existimat; suggerit

τὸ δὲ θαυμασιώτερον, ὅτι καὶ μετὰ μετάνοιαν στῦλος μὲν μέγας ἔπεσεν ὀδυνώμενος πικρῶς ὁ καθηγητὴς ἡμῶν ἔφησεν Ἀντώνιος· τὸν δὲ τρόπον τῆς πτώσεως ὁ σοφὸς ἀπέκρυψεν· ἐγίνωσκε γὰρ εἶναι πορνείαν σωματικῶς, καὶ ἐκτὸς ἑτέρου σώματος· ἔστι τις θάνατος ἐν ἡμῖν καὶ ἀπώλεια πτώματος ἐν ἡμῖν, καὶ μεθ' ἡμῶν ἀεὶ συμπεριφερόμενος, ἐν νεότητι μάλιστα· ὃν ἔγωγε γραφῇ παραδοῦναι οὐ τετόλμηκα· ἐπέσχε γάρ μου τὴν χεῖρα ὁ εἰρηκώς· τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπό τινων, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν, καὶ γράφειν, καὶ ἀκούειν·
τὴν μὲν ἐμὴν [18] ταύτην, καὶ οὐκ ἐμὴν 18
ἐχθρὰν φίλην σάρκα, Παῦλος μὲν θάνατον προσηγόρευσε· τίς με γάρ, φησί, ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; ἕτερος δὲ θεολόγος ἐμπαθῆ καὶ δούλην τε νυκτερινήν· τίνος δὲ τίνος χάριν τοιαύταις πρὸς αὐτὴν προσηγορίαις ἐχρήσαντο, μαθεῖν ἐδίψων. εἰ θάνατος, ὡς προλέλεκται, σάρξ, ὁ ταύτην νικήσας πάντως οὐκ ἀποθνήσκει· καὶ τίς ἐστιν ἄρα ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὃς ζή-
σεται, καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον μολυσμοῦ 19
σαρκὸς αὐτοῦ; [19] ζητητέον δυσωπῶ, τίς μείζων· ὁ θανὼν καὶ ἀναστάς, ἢ ὁ μηδ' ὅλως θανών· καὶ ὁ μὲν τὸν δεύτερον μακαρίσας, ἐψεύσατο. θανὼν γὰρ ὁ Χριστός, ἀνέστη· ὁ δὲ τὸν πρότερον, μηδεμίαν παρὰ τοῖς θνήσκουσι, μᾶλλον δὲ πίπτουσι τὴν ἀπόγνωσιν εἶναι δυσωπεῖ· φιλάνθρωπον

γὰρ τὸν Θεὸν ὁ ἀπαραίτητος ἐχθρὸς ὁ τῆς
πορνείας προστάτης λέγει· καὶ πολ-
λὴν συγγνώμην τῷ πάθει τούτῳ, ὡς
φυσικῷ παρέχοντα· ἐπιτηρήσωμεν
δὲ δόλους δαιμόνων, καὶ μετὰ τὴν
πρᾶξιν δικαιοκρίτην αὐτὸν, καὶ
ἀσυγχώρητον εὑρήσομεν αὐτὸν ὀνο-
μάζοντες· ἐκεῖ μὲν γὰρ ἵνα ἐπὶ
τὴν ἁμαρτίαν προτρέψωνται, οὕ-
τως ἐχρήσαντο· νῦν δὲ λοιπὸν, ἵνα
ἐπὶ τὴν ἀπόγνωσιν ἡμᾶς καταπον-
τίσωσι· τῆς μὲν λύπης, καὶ ἀπο-
γνώσεως συνισταμένης, ἑαυτὸν ἐπὶ
τῷ πταίσματι ἐκδιδόναι πάλιν οὐ
πεφύκαμεν. ταύτης δὲ κατασβε-
σθείσης, πάλιν ὁ τῆς φιλανθρω-
πίας ἡμᾶς τύραννος διαδέχεται. κα-
θόσον ἄφθαρτος καὶ ἀσώματος ὁ
κύριος, κατὰ τοσοῦτον τῇ ἁγνείᾳ καὶ
τῇ ἀφθαρσίᾳ τοῦ σώματος ἡμῶν εὐ-
φραίνεται, οὐδενὶ οὕτως ἑτέρῳ ὡς τῇ
δυσωδίᾳ τῆς πορνείας τινές φασιν
ἐπιχαίρειν τοὺς δαίμονας· οὐκ οὖν
οὐδὲ πάθει ἑτέρῳ, ὡς τῷ τοῦ σώ-
ματος μολυσμῷ. ἁγνεία θεοῦ οἰ-
κείωσις, καὶ ὁμοίωσις κατὰ τὸ δυνα-
τὸν ἀνθρώποις. μήτηρ μὲν γλυκύ-
ι. τητος, γῆ, καὶ δρόσος· μήτηρ δὲ
ἁγνείας [10] ἡσυχία σὺν ὑπακοῇ· ἡ
μὲν ἐξ ἡσυχίας κατορθουμένη τοῦ
σώματος ἀπάθεια, κόσμῳ πολλάκις
πλησιάζουσα οὐκ ἀσάλευτος διέμει-
νεν· ἡ δὲ ἐξ ὑπακοῆς προσγι-
νομένη, πανταχοῦ δόκιμος καὶ
ια. ἀκράδαντος· εἶδον [11] ὑπερηφα-
νίαν ταπεινοφροσύνης πρόξενον,

enim malus & infestus nobis ho-
stis noster & luxuriæ auctor, Deũ
esse clementem, qui facilem huic
vitio naturæ tam agnato veniam
tribuat. Attendamus ad impro-
bas dæmonum artes, & experie-
mur post commissum peccatum
Deum nobis ab illis seuerùm, iu-
stum & inexorabilem iudicem
fingi & proponi. Ante perpetra-
tum scelus nobis facilem & cle-
mentem affirmant, vt nos ad il-
lud impellant; impulsos, vt ad de-
sperationem adigant, & submer-
sos absorbeant. Premente nos
graui tristitia & desperatione non
facilè rursum nos peccandi peri-
culo & ruinæ exponere solemus;
Vbi tristitia cum desperatione
abstersa est, rursum nobis tyran-
nus clementiam (vt iterum in
ruinam præcipitet) in memoriam
reuocat. Quo purior est Domi-
nus, & ab omni corporis conta-
gione remotior, hoc magis casti-
tate & corporis nostri munditia
capitur & recreatur. vti contra
impuri orci monstra nulla re ma-
gis, vt quidam aiunt, quam fœ-
tore libidinis, nec vllo magis
quàm corporis inquinatione de-
lectantur. Castitas nos Deo fami-
liares, & quantum humana natu-
ra patitur, similes efficit. Procrea-
trix dulcedinis est, terra irrigata
rore: castitatis [10] parens est, reli- 10.
giosa quies cum obedientia con-
iuncta. Corporis motus ex solitu-
dinis quiete compositi & sedati,
si sæpe in publicum & mundum
prodeant, non inconcussi per-
manent. Sensus verò * corporis * Carnis motus.
per obedientiam extinctus num-
quã reuiuiscit, sed immotus vbi-
que est & probatus. Obseruaui
cũ è [11] superbia humilitas extitit, 11.

& redij in memoriam eius qui di-
Rom. 11 xit: *Quis nouit * sensum Domini*;
* Μέτεω. Fouea & tumor, fastus ac super-
bia impellunt ad lapsum peccati:
* Iis qui sponte peccant. lapsus autem in * voluntariis sæ-
pe est caussa humilitatis. Qui sa-
tur ventre bene saginato vult spi-
ritum luxuriæ vincere, prorsus fa-
cit, quod is qui incendium co-
natur oleo extinguere. Qui sola
22. abstinentia [22] bellum hoc com-
ponere sibi posse videtur, imita-
tur illum qui vna manu è pelagi
fluctibus natando conatur elu-
ctari. coniunge cum abstinentia
23. [23] humilitatem, sine altera enim
prima nihil proficit aut potest.
Qui se vitio alicui obnoxium
animaduertit, ante omnia aduer-
sus illud vnum se obarmet, præ-
sertim si hostis domesticus & in-
ternus sit, quem nisi prostraueri-
mus, frustra in aliis debellandis
laborabimus. Cæso autem Ægy-
ptio omnino Deum in rubo hu-
militatis intuebimur. Sensi ego
olim tentatus lupum hunc, gau-
dium præter rationem, & lacry-
mas, & consolationem per insi-
dias mihi ingerentem, & simplex
ego fructum me non corrupte-
lam percepisse arbitrabar. Cùm
omne peccatum quod peccare so-
let homo, extra corpus fit, solus
autem luxuriosus in suum cor-
pus peccet, idque inde omnino
accidat, quod per obscœni hu-
moris fluxionem caro ipsa inqui-
netur, quod aliis in peccatis fieri
non potest; [24] quæro ego quid
24. sit quamobrem in omnibus aliis
peccatis dicere soleamus, homi-
nes deceptos esse, cùm verò ali-
quem contra castitatem peccasse
audiuimus, tum verò non sine
[illegible] gemitu & dolore exclamamus:

καὶ τοῦ λέγοντος ἐμνημόνευσα· Τίς ἔγνω
νοῦν Κυρίου; λάκκος καὶ * κύημα τύφου, * Conceptus fastus.
πλάσμα· πτῶμα δὲ πολλάκις ἐν τοῖς βου-
λομένοις ταπεινοφροσύνης ὑπόθεσις.
ὁ μετὰ γαστριμαργίας καὶ κόρου τὸν τῆς πορ-
νείας νικῆσαι βουλόμενος δαίμονα,
ὅμοιός ἐστι, τῷ μετ' ἐλαίου σβεννύοντι
ἐμπρησμόν· ὁ μετ' ἐγκρατείας καὶ μόνης
κβ´ πόλεμον δοκιμάσας καταπαῦσαι, κβ.
ὅμοιός ἐστι τῷ μιᾷ χειρὶ νηχομένῳ, καὶ
* πελάγους λυτροῦσθαι φιλονεικοῦντι. * τοῦ πελάγους ἀπαλλαγῆναι.
σύζευξον ἐγκρατείᾳ κγ´ ταπείνωσιν· ἐκ- κγ.
τὸς γὰρ τῆς δευτέρας ἡ προτέρα ἀνωφε-
λὴς εὑρίσκεται. ὅστις ἑαυτὸν ὑπό τινος
πάθους πλεονεκτούμενον θεάσεται, κατ'
αὐτοῦ καὶ μόνου πρὸ πάντων ὁπλισάτω
ἑαυτόν, καὶ μάλιστα τοῦ ἐμφυλίου ἐχθροῦ.
τούτου γὰρ μὴ καθαιρεθέντος, οὐδὲν
ἐκ τῆς τῶν λοιπῶν νίκης ὠφελούμεθα. τὸν
δὲ Αἰγύπτιον τοῦτον, καὶ ἡμεῖς πατάξαν-
τες πάντως ἐν τῇ βάτῳ τῆς ταπεινώ-
σεως τὸν θεὸν ὀψόμεθα. ᾐσθόμην ἐγὼ
πειραζόμενος τὸν λύκον τοῦτον, χαρὰν
ἄλογον, καὶ δάκρυα, καὶ παράκλησιν τῇ
ψυχῇ ἀπατηλῶς ποιοῦντα, καὶ ἐδόκουν
νηπιώδης καρπὸν καὶ οὐ φθορὰν κατέχειν.
εἰ πᾶσα ἁμαρτία ἣν ἂν ποιήσῃ ἄνθρω-
πος ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν, ὁ δὲ πορνεύων
εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει, πάντως διὰ
τοῦτο, ἐπειδὴ αὐτὴν τὴν τῆς σαρκὸς οὐσίαν
μολύνειν τῇ ῥοῇ πεφύκαμεν· ὅπερ ἐπ'
ἄλλης ἁμαρτίας γίνεσθαι ἀδύνατον. κδ´ ζη- κδ.
τῶ δὲ ἐγὼ πῶς ἐπὶ πάσης ἁμαρτίας
σφαλλομένους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μό-
νον * σεσυνηθήκαμεν λέγειν. ἐπὰν δέ τινα * συν[illegible]
πεπορνευκότα ἀκούσωμεν, ὀδυνηρῶς κε´:

λέγομεν, ὁ δεῖνα πέπλωκεν. φεύγει
κε'. ἄγκιστρον ἰχθὺς ὀξέως, καὶ φιλήδο-
νος ψυχὴ ἀποστρέφεται ἡσυχίαν. ὅταν
πρὸς ἀλλήλους τινὰς ὁ διάβολος
δεσμὸν αἰσχρὸν δῆσαι βούλεται, τὰ
ἑκατέρων μέρη δοκιμάσας, ἐκεῖθεν
τοῦ πυρὸς ἄρχεται. πολλάκις οἱ πε-
ρὶ τὸ φιλήδονον ῥέποντες, συμπα-
θεῖς καὶ ἐλεήμονες, καὶ συνδάκρυες, καὶ
κόλακες εἶναι πεφύκασιν. οἱ δὲ ἁγνείας
ἐπιμελούμενοι οὐχ οὕτως τὰ τοιάδε
κέκτηνται. γνωστικός με κς' ἀνὴρ φο-
κς'. βερὸν ἐπηρώτησε πρόβλημα. ποία,
φήσας, ἁμαρτία, φόνου καὶ ἀρνήσεως
χωρὶς, βαρυτέρα πάντων καθέστη-
κε; κἀμοῦ, τὸ εἰς αἵρεσιν πεσεῖν εἰ-
ρηκότος, καὶ πῶς, φησὶν, αἱρετι-
κοὺς ἐκκλησία μὲν καθολικὴ δεχο-
μένη σὺν τῷ γνησίῳ τῆς οἰκείας αἱρέ-
σεως ἀναθεματισμῷ, τῶν μυστηρίων
αὐτοὺς ἀξιοῖ μεταλήψεως· τὸν δὲ πε-
πορνευκότα ἐξομολογούμενον, καὶ τῆς
ἁμαρτίας παυόμενον εἰσδεχομένη
ἐπὶ χρόνους αὐτὸν τῶν ἀχράντων μυ-
στηρίων ἀφορίζειν παρὰ τῶν ἀποστολι-
κῶν ὑποτρέπεται κανόνων; κἀμοῦ τῇ ἀ-
πορίᾳ καταπλαγέντος, τὸ ἄπορον με-
μένηκεν ἄπορον, καὶ ἀδιάλυτον. ἐρευνή-
σωμεν καὶ μετρήσωμεν, καὶ τηρήσωμεν
ποία μὲν ἐν τῇ ψαλμῳδίᾳ ἐκ τοῦ τῆς
πορνείας δαίμονος ἡδύτης ἡμῖν προσ-
γίνεται· ποία δὲ ἐκ τῶν λόγων τοῦ πνεύμα-
τος καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ὑπαρχούσης χάρι-
τος καὶ δυνάμεως. μὴ λάθῃς σεαυτὸν
ὦ νέε. εἶδον γὰρ ἐκ ψυχῆς τινὰς
τοῖς ἑαυτῶν προσφιλέσι προσευ-

ille cecidit. Piscis solerter declinat
hamum, & anima [25] voluptatibus 25.
dedita religiosam quietem. Quá-
do diabolus duos aliquos inter se
turpi amoris vinculo vult colli-
gare, explorata vtriusque natura,
inde subiicere faces incipit. So-
lent ij qui voluptatibus capiun-
tur, erga alios affectū duci, alio-
rum mala miserari, misericordia
tangi, collacrimari, aliis blandi-
ri; quibus verò castimonia cordi
est, nullis huiusmodi sensibus af-
ficiuntur. Fuit è sapientibus &
eruditis, [26] qui mihi hanc ancipi- 26.
tem & sanè grauem ac difficilem
quæstionem posuit. Quod, in-
quit, genus peccati, excepta cæ-
de & negatione Dei, est reliquis
omnibus grauius? méque, eum qui
in hæresin prolapsus esset, res-
pondente, Quomodo ergo, in-
quit, Ecclesia Catholica hæreti-
cos posteaquam hæresin sua ipso-
rum sincera confessione damna-
runt, statim ad mysteriorum di-
uinorum participationem admit-
tit: illum autem qui se fornica-
tum confitetur, & à peccato de-
sistit, postquam veniâ impertiuit,
ad tempus & annos, tamen ab sa-
crosanctis & immaculatis Eucha-
ristiæ mysteriis, vti Apostolorum
decreta præscribunt, arcet? Hic
me ad dubitationem hanc hæten-
te & attonito, quæstio quoque in
medio hæsit, nec soluta est. Per-
scrutemur & dimetiamur, & ob-
seruemus quæ nobis inter psal-
modiam ab luxuriæ spiritu dele-
ctatio ingeratur; quæ item ex Spi-
ritus S. oraculis, quæque in illis est
vis gratiæ & virtutis. O iuuenis, te-
ipsum diligenter explora. Ani-
maduerti ego nonnullos dum ex
animo pro charis & amicis Deum

deprecaretur, impuro spiritu afflatos & cõmotos existimasse se memoriam grati animi erga suos exercuisse & officiũ charitatis præstiti-
27. se. Est cũ ex solo [27] man⁹ tactu corp⁹ inquinatur, nihil enim isto sẽsu
28. tactûs periculosius. Non [28] excidat tibi ille qui (gestaturus ægram matrem) manum suam veste inuoluit, & tu vicissim à tactu naturalium & non naturaliũ à corpore tam proprio quàm alieno manum reprime & coërce. Nemo prorsus, vt arbitror, iure veréque cognomine sancti affici potest, qui non prius limũ hunc terræ (corpus inquam) ab omni labe repurgatum, purũ sanctũmque reddiderit, & quodammodo transformarit, si tamẽ vllum * trãsformari (in præsenti vita) potest.

* transformare licet.

Cùm dormituri in lectulo recumbimus, tum verò cautè agendum & aduigilãdum est: nam id temporis mẽs sine corpore sola cum dæmonibus decertat, & si animus in voluptates proclinat, facilè per proditionem cum hostibus coniurat. Mortis memoria * cum dormituro dormiat, & cum surrecturo surgat, & per preces cum solo Iesu colloquium fiat: nihil enim his in somno remediis tam efficax senties. Sũt qui existimant luctas cum luxuria & obscœni liquoris missionem ex sola ciborum copia existere. Arqui vidi ego morbis grauissimè & extremè laborantes vltimáque inedia se emacianres fœdis hisce humoris inquinarionibus vehementer infestari & pollui. Percõtatus sum olim ex vno quodam laudatissimorum & prudẽtissimorum monachorum, & docuit me ille perbeatus clarè prorsus & disertè. Est (inquit ille semper laudandus) cùm in somno ex ciborum

* Tecum cubitum eat, & tecum mane surgat.

γενομένους, καὶ ἐκ πορνείας κινούμενοι ἐδόκουν μνήμην, καὶ θεσμὸν ἀγάπης ἐκτελεῖν· ἔστι δὲ ἀφῆς [κζ] * σωματικῶς * μολύνεσθαι· οὐδὲν γὰρ βαρύτερον ταύτης τῆς αἰσθήσεως· μέμνησο [κή] τοῦ συμπλέξαντος τῇ χειρὶ τὸ θέρετρον, καὶ νάρκα χεῖρα ἐπὶ φυσικῶν, καὶ οὐ φυσικῶν, οἰκείου τε, καὶ ἀλλοτρίου σώματος. οἶμαι μὴ λέγεσθαί τινα τὸ παράπαν ἅγιον φερωνύμως, εἰ μὴ πρότερον τὴν γῆν ταύτην εἰς ἁγιασμὸν μεταποιήσῃ. * εἴπερ, καὶ ἔνεστι μεταμορφῶσαι. ἐν τῇ στρωμνῇ ἀναπεσόντες, τότε νήψωμεν· διότι ὁ νοῦς τότε χωρὶς τοῦ σώματος συμπαλαίει τοῖς δαίμοσι· κἂν αἱρεθῇ φιλήδονος, προδότης ἡδέως γίνεται. μνήμη θανάτου πάντως συγκοιμηθήτω σοι, καὶ συνανιστήτω σοι, καὶ μονολόγιστος Ἰησοῦ εὐχή· οὐδὲν γὰρ ὡς ταῦτα ἐν τῷ ὕπνῳ εὑρήσεις βοηθήματα. τινὲς ἐκ βρωμάτων μόνων τοὺς πολέμους, καὶ τὰς ἐκκρίσεις εἶναι δοκιμάζουσιν· ἐγὼ δὲ ἐσχάτως νοσοῦντας, καὶ εἰς ἄκρον νηστεύοντας ταύταις ἰσχυρῶς μολυνομένους τεθέαμαι· ἠρώτησά ποτέ τινα περὶ τούτων τῶν δοκιμωτάτων διακριτικῶν μοναχῶν· καὶ ἐδίδαξεν ὁ μακάριος μάλα σαφῶς. ἔστι, φησὶν ὁ ἀοίδιμος, καθύπνοις ἔκκρισις ἐκ πλήθους

κζ. σωματικῶς.
κή.
* οὐχ ἢ ἔστι μεταβαλεῖν.
* εἴπερ ἐστί.

βρωμάτων καὶ ἀνέσεως· ἐπέρχεται ἐξ ὑπερηφανίας, ὅταν ἐν τῇ χρονίᾳ ἡμῶν τυφώμεθα * ἀῤῥωστίᾳ· καὶ ἔστιν ἐκ τοῦ τὸν πλησίον κατακρίνειν· καὶ αἱ μὲν δύο φησὶ, δύνανται καὶ τοῖς ἀσθενοῦσι συμβαίνειν· νομίζω δὲ καὶ αἱ τρεῖς· εἰ δέ τις ἑαυτὸν πασῶν τῶν προειρημένων αἰτιῶν καθαρεύοντα ψηλαφήσειε, μακάριος τῆς τοιαύτης ἀπαθείας ἐργάτης· ἐκ φθόνου δαιμόνων, καὶ μόνον τὸ συμβὰν πεπονθὼς τοῦτο τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ συγχωρήσαντος γενέσθαι ἐκ χρόνου· ἵνα δι᾽ ἀναμαρτήτου συμφορᾶς ὑψηλοτάτην κτήσεται τὴν ταπείνωσιν. μηδεὶς τὰ καθ᾽ ὕπνους φαντάσματα πρὸς ἑαυτὸν μεθ᾽ ἡμέραν λογίζεσθαι θελήσειεν· σκοπὸς γὰρ καὶ τοῦτο τοῖς δαίμοσιν, ἵνα ἐξ ἐνυπνίων ἐγρηγοροῦντας ἡμᾶς μολύνωσιν. ἀκούσωμεν καὶ ἄλλην τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν πανουργίαν. ὥσπερ τὰ τὸ σῶμα βλάπτοντα βρώματα μετὰ χρόνον, ἢ ἡμέραν τὴν νόσον ἡμῖν ποιεῖν πεφύκασιν, οὕτω πολλάκις καὶ ἐπὶ τῶν τὴν ψυχὴν μολυνόντων αἰτιῶν. [29] ἑώρακα τρυφῶντας, καὶ παραυτίκα μὲν πολεμουμένους· καὶ ἑώρακα [30] γυναιξὶ συνεσθίοντας, καὶ συνδιατρίβοντας· καὶ μηδεμίαν πονηρὰν ἔννοιαν παρ᾽ αὐτὰ λογιζομένους· καὶ μέντοι θαῤῥήσαντες οἱ ἀπατώμενοι, ὅταν ἔδοξαν εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν ἔχειν, ἐν τῇ ἑαυτῶν κέλλῃ αἰφνίδιον

* ἀρρωστία antiquiss. membr. & melius ἀ ῥώσης ἀγρυπνία.

satietate & quiete fluit genitalis humor: est cùm ex superbia prouenit, quando longo tempore fluxio constitit, vnde inflamur & nobis placemus. Aliquando verò polluimur, cùm alterius facta & vitam temerè iudicamus & damnamus, ex quibus duabus posterioribus caussis fieri potest, vt & ægris id accidat: imò quandoque ex omnibus, vt opinor, tribus. Qui autem ab omnibus his caussis purum se liberúmque sentit, is ob hanc corporis tranquillam munditiam beatus est, & ex dæmonum inuidia hoc tantùm patitur; hoc Deo ad tempus illi accidere permittente vt ex hac inculpabili afflictione, altissimam sibi comparet humilitatem. Nemo nocturna somnia & phantasmata per diem postea studeat reuoluere: hostes enim nostri etiam eo collineant, vt nos ex insomniis vigilantes polluant. Sed enim audiamus & aliam aduersariorum nostrorum malitiam: quemadmodum certa ciborum genera nobis morbos vel post annum vel etiam post diem creant; sic etiam obseruati non raro eos qui deliciis indulgent, [29] & caussas inquinandæ per impuras corporis fluxiones animæ præbent, 29.
non semper statim, sed sæpius longo pòst tempore ad scelus solicitari. Vidi qui cum [30] fœminis 30.
familiariter ad mensam accumberent, & versarentur, tum quidem in præsentia nullis improbis cogitationibus tentatos; qui sibi nimium confisi tandem in lapsum decepti procubuerunt, quando inquam se alta pace & securitate frui existimabant, repente in suo

cubiculo in exitiũ pręcipitati sunt. Quod autem illud sit exitiũ, quod nobis seorsum solis degẽtibus, quà corporis, quà animæ soleat accidere, nouit is qui tẽtatus id facto ipso expertus est. Qui expertus non est, experiri ne cupiat. In illis tentationum fluctibus periclitantibus magno subsidio erunt, molesta cilicij tunica, cinis, totius noctis cum perpetuo standi labore peruigilium, fames præterea, seu panis desiderium, & ardens è siti lingua, modico liquore tincta; in cadauerum [31] hypogeis & ossariis habitatio, & præ cunctis aliis alta cordis humilitas, &, si copia sit, religiosus aliquis pater, aut probus frater, qui non tam annis quàm sapientia senem referat, & laboranti succurrat. Nam vt solus tuo vnius labore nauem è naufragio serues, miraculi loco erit. Idem [32] peccatum sæpe centuplo grauius meretur iudicium & supplicium ab alio atque alio diuersa ratione patratum: auget enim vel minuit crimen consuetudo, locus, profectus, & alia haud pauca. Rarum mihi & inusitatum quidam supremúmque castitatis gradum descripsit & enarrauit. Quidam, inquit, cum pulcrum [33] corpus esset intuitus, auctorem illius Deum ex occasione illius magnificè prædicauit, & ex sola illius contemplatione in Dei amorem effusus magnam * vim lacrymarum profudit: stupendúmque erat videre id quod alterum in exitium & ruinam trahebat, hoc alteri supra naturę vim in præmium cœleste cessisse. Si quisquã eiusmodi est, qui in tali statu talem sensum & vsum in suis religiosis studiis adeptus est, is verè ante cõmunem omnium [34] resurrectionem iam nunc

* fontes lacrymarum laxauit.

ἔπαθον ὄλεθρον· ὡς δὲ ὁ ὄλεθρος, ὁ κατὰ μόνας μόνοις ἡμῖν σωματικῶς καὶ ψυχικῶς γινόμενος; ὁ μὲν πειραθεὶς ἐπίσταται· ὁ δὲ μὴ πειραθεὶς, γνῶναι οὐ δεῖται· τῷ καιρῷ ἐκείνῳ καλὸν ἡμῖν βοήθημα σάκκος, σποδὸς, στάσις παννύχιος· ἐπιθυμία ἄρτου· γλῶσσα φλεγομένη, καὶ μετρίως δροσιζομένη· [λα'] σορῶν οἴκησις· καὶ περὶ πάντων ταπείνωσις καρδίας· καὶ εἰ δυνατὸν, πατὴρ, ἢ ἀδελφὸς σπουδαῖος· γηραιὸς τῷ φρονήματι εἰς βοήθειαν. θαυμάζω γὰρ εἰ μόνος τις ἐκ πελάγους ναῦν διασῶσαι δύναται. [λβ'] τὸ αὐτὸ πταῖσμα πολλάκις ἑκατονταπλάσιον τοῦ ἑτέρου πραχθέντος κρίμα κέκτηται, ἐκ τρόπου, ἐκ τόπου, ἐκ προκοπῆς, καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν. παράδοξόν μοί τις καὶ ἀκρότατον ἁγνείας ὅρον ὑφηγήσατο. κάλλος [λγ'] γάρ, φησίν, τις θεασάμενος, τὸν ποιητὴν μεγάλως ἐξ ἐκείνου ἐδόξασε· καὶ ἀπὸ μόνης τῆς θέας εἰς ἀγάπην θεοῦ καὶ δακρύων πηγὴν κατεφέρετο· καὶ ἦν θάμβος ἰδέσθαι τὸν ἑτέρου βόθρον, ἄλλῳ στέφανον γινόμενον ὑπὲρ φύσιν· εἰ πάντοτε ὁ τοιοῦτος ἐν τοῖς τοιούτοις τὴν τοιαύτην αἴσθησιν, καὶ ἐργασίαν κέκτηται, ἀνέστη [λδ'] ἄφθαρτος πρὸ τῆς κοινῆς ἀναστά-

ἀναστάσεως. τῷ αὐτῷ κανόνι, καὶ ἐπὶ τῶν μελῳδικῶν καὶ ᾀσμάτων χρησόμεθα. οἱ μὲν γὰρ φιλόθεοι, εἰς ἱλαρότητα καὶ θείαν ἀγάπην, καὶ δάκρυα, καὶ ἐκ τῶν ἔξωθεν, καὶ ἐκ τῶν πνευματικῶν ᾠδῶν κινεῖσθαι πεφύκασιν· οἱ δὲ φιλήδονοι, τὸ ἐναντίον· τινές, καθὼς καὶ φθάσαντες εἴπομεν, ἐν τοῖς ἡσυχαστικοῖς τόποις, πολλῷ πλέον πολεμεῖσθαι πεφύκασι. καὶ οὐ θαῦμα, φιλοχωροῦσι γὰρ ἐκεῖ πολλῷ πλέον οἱ δαίμονες ὑπὸ τοῦ κυρίου ἐν ταῖς ἐρήμοις, καὶ ἐν τῇ ἀβύσσῳ ἐξορισθέντες πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν. πο-
λε. λεμοῦσιν [λε] ἡσυχαστῇ χαλεπῶς οἱ τῆς πορνείας δαίμονες· ἵνα ὡς μηδὲν ὠφελούμενον ἐκ τῆς ἐρήμου
* ἐγερῶσι. πρὸς τὸν κόσμον * διώξωσιν. ἀναχωροῦσιν ἐξ ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ διαγόντων· ἵνα ὡς μὴ πολεμούμενοι τοῖς κοσμικοῖς συναπομείνωμεν· ὅπου πολεμούμεθα, ἐκεῖ πάντως τῷ ἐχθρῷ χαλεπῶς πολεμοῦμεν. μὴ πολεμούμενος γὰρ ἐξ ἡμῶν, φίλος ἐχθρῶν καὶ αὐτὸς εὑρίσκεται· σκεπόμεθα τῇ χειρὶ τοῦ κυρίου ἐν τῷ κόσμῳ κατά τινα χρείαν διάγοντες, ἴσως ἐξ εὐχῆς τοῦ πατρὸς πολλάκις, ἵνα μὴ καὶ
* δι' ἐμοῦ. ὁ κύριος βλασφημηθῇ * δι' ἡμᾶς. ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἐξ ἀναλγησίας, καὶ τοῦ ἐν πολλῇ πείρᾳ, καὶ κόρῳ τῶν θεωμένων, καὶ λαλουμένων προϋπάρχειν· ἢ καὶ τῶν δαιμόνων ὑποχωρούντων ἑκουσίως,

incorruptus resurrexit. pari modo etiam in melodiis & canticis vtemur. Nam qui verè Deum diligunt, ex quibuscunque seu sacris seu profanis cantionibus ad hilaritatem & diuinum amorem lacrymásque excitantur & commouentur: Qui verò voluptatibus capiuntur, omnia alia experiuntur. Quidam, vti supra diximus, qui in solis locis, vt anachoretæ, degunt, multo grauius impugnari solent. nec id sanè mirum videri debet: multo quippe magis dæmones solitudinem infestant, à Domino ex hominum corporibus & sedibus ad salutem nostram proscripti, & in eremum aut inferos detrusi. Grauiter oppugnant [35] anachoretas præsertim 35.
luxuriæ spiritus, vt infelices religiosi nullum sibi fructum ex quieta vita percipere videantur: indéque rursum ad hominum turbas & mundum expellantur. Dein recedunt à nobis dum in sæculo degimus, vt à tentatione liberi apud seculares maneamus. Quando ab hoste oppugnamur, omnino actiter, & vehementer cum illo confligimus. Quicunque ex nobis non oppugnatur, iam deprehenditur cum hoste velut amico coniurare. Quando inter seculares alicuius negotij conficiendi caussa missi versamur, tum Domini manu & gratia tegimur, sæpe etiam fortasse precibus religiosi Patris nostri, ne Dominus blasphemetur propter nos. Est cùm non tentamur inter turbas, quòd iam, quasi insensiles, callum obduxerimus, aut ex longo vsu & satietate rerum vel spectatarum vel auditarum nil mouemur amplius aut quòd recedentibus

aliis malis geniis relinquant nobis vnum elationis & superbiæ spiritū, qui aliorum omnium partes expleat. Audite quotquot estis quibus castimonia cordi est, quáque exercere & tueri conamini: audite inquam, veteratoris huius improbam artem & malitiam; sed & cauete. Exposuit mihi quidam ex iis qui experimentum fraudis huius accepit, quòd luxuriæ spiritus frequentissimè se per insidias ad finē operis quod destinauit, subducat, interimque monacho summā religionis pietatem suggerat, subindéque in lacrymas ire cogat, eo tempore quo tempore cum fæminis residet, vt cum iis de consideratione mortis, iudicij, temperantiæ tractet, eásque ad eas virtutes & meditationes impellat, vt ita per colloquium & simulatam pietatē miseræ deceptæ ad illum lupum tamquam verum pastorem accurrant, qui sensim inita cum illis familiaritate, & agendi loquendique libertate inde nata, infelicissimus demum in ruinam præceps agatur.

36. Tota mente [36] fugiamus, neque videre, neq. audire cupiamus fructū arboris infelicis, quem in omnem vitā nūquam nos gustaturos professi sumus. Demiror enim illos se * Dauide propheta fortiores existimant, quod fieri non potest. Tam altū sublime & nobile & encomicum & laus castitatis est, vt sint ex patribus qui illam audeat beatā ac omni vitio carētem animi corporísque trāquillitatē appellare. Sūt qui dicant neminem post gustatum voluptatis peccatū posse castum appellari. quibus ego reprehensis & correctis, censui facile & promptum esse Deo, si velit oleastrum in bonam oliuam inserere.

* quod nos Dauide fortiores existimemus.

καὶ καταλιμπανόντων ἡμῖν τὴν τῆς οἰήσεως δαίμονα τὸν τόπον πάντων ἀναπληροῦντα. ἀκούσατε τοῦ ἀπατεῶνος τούτου μηχανὴν καὶ πανουργίαν πάντες οἱ ἁγνείαν ἐξασκεῖν προαιρούμενοι, καὶ φυλάξασθε. διηγήσατό μοι τις τὴν ἐν πείρᾳ τοῦ δόλου γεγονότων· ὡς πλειστάκις ὁ τῶν σωμάτων δαίμων ὑποστέλλει ἑαυτὸν εἰς τέλος, εὐλάβειαν ἀκροτάτην τῷ μοναχῷ ὑποτιθέμενος, καὶ δακρύων ἴσως πηγὴν κατὰ τὸν καιρὸν ἡνίκα γυναιξὶ συγκάθηται, ἢ διαλέγεται περὶ μνήμης τε θανάτου, καὶ κρίσεως, καὶ σωφροσύνης, αὐτὸν ταύτας νουθετεῖν ὑποβάλλων, ἵνα διὰ τοῦ λόγου, καὶ τῆς ἐπιπλάστου εὐλαβείας προσδράμωσιν ὡς ποιμένι τῷ λύκῳ αἱ ἄθλιαι· καὶ συνηθείας, καὶ παῤῥησίας λοιπὸν γενομένης, τότε τὸ πτῶμα ὁ ταλαίθλιος ὑποστήσεται. φεύγοντες λϛʹ φεύγωμεν τοῦ μὴ βλέπειν, μηδὲ ἀκούειν καρποῦ οὗ μὴ γεύσασθαι λοιπὸν συνεταξάμεθα. θαυμάζω γὰρ τοῦ Δαυὶδ τοῦ προφήτου ἰσχυροτέρους ἑαυτοὺς λογιζόμεθα ὅπερ ἀμήχανον. οὕτως ὑψηλὸν καὶ μέγα τὸ τῆς ἁγνείας ἐγκώμιον, ὡς τολμῆσαί τινας τῶν πατέρων ἀπάθειαν αὐτὴν προσαγορεῦσαι. τινές φασιν ἀμήχανον λοιπὸν μετὰ γεῦσιν ἁμαρτίας, ἁγνὸν ὀνομάζεσθαι. ἐγὼ δὲ αὐτοὺς ἀνατρέπων ἔφασκον· δυνατὸν καὶ ῥᾴδιον τῷ βουλομένῳ ἀγριέλαιον εἰς καλλιέλαιον μετεγκεντρίσαι.

λζ'. εἰ μὲν παρθένῳ λζ' τῷ σώματι αἱ κλεῖς τῶν ἄνω ἐπιστεύθησαν, δίκαια ἴσως οἱ προλεχθέντες ἐδογμάτιζον· αἰσχυνέτω οὖν τοῦτον ὁ πενθερὰν κτησάμενος, καὶ ἁγνὸς γενόμενος, καὶ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας ἐπιφερόμενος.
λη'. λη' πολύμορφος ὁ τῶν σωμάτων ὄφις· τοῖς μὲν ἀπείροις ἐνσπείρει τὸ ἐν πείρᾳ, καὶ μόνῃ γεύσασθαι, καὶ παύσασθαι· τοῖς δὲ ἐμπείροις ἐκ τῆς μνήμης πρὸς τὴν πεῖραν αὖθις προτρέπεται ὁ * δείλαιος. (δόλιος.) πολλοὶ τῶν προτέρων ἐκ τῆς τοῦ κακοῦ ἀγνωσίας ἀπολέμητοι ὑπάρχουσι. τῶν δὲ δευτέρων ὡς ἐν πείρᾳ τοῦ * μύσους τούτου γεγονότες, ὀχλήσεις λοιπὸν, καὶ πολέμους ὑφίστανται πλείω καὶ τοὐναντίον πολλάκις ἐστίν. ὅτε ἐκ τῶν λθ' ὕπνων ἀγαθοὶ καὶ εἰρηνικοί τινες ἀνιστάμεθα, ὑπὸ ἁγίων ἀγγέλων τοῦτο λεληθότως ὑπομηνύομεν, καὶ μάλιστα ὅταν μετὰ πολλῆς εὐχῆς, καὶ νήψεως κοιμηθέντες τυγχάνωμεν· ἔστι δὲ ὅτε καὶ οὐκ ἀγαθοὶ τῶν ὕπνων ἀνιστάμεθα, ὑπὸ πονηρῶν ἐνυπνίων τοῦτο * παθόντες. εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον, καὶ ἐπαιρόμενον, καὶ ταρασσόμενον, καὶ μαινόμενον ἐν ἐμοὶ, ὡς τὰς κέδρους τοῦ λιβάνου, καὶ παρῆλθον δι' ἐγκρατείας. καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν ὡς τὸ πρὶν ὁ θυμὸς αὐτοῦ. καὶ ἐζήτησα αὐτὸν ταπεινώσας μου τὸν λογισμὸν, καὶ οὐχ εὑρέθη ἐν ἐμοὶ ὁ τόπος αὐτοῦ, ἢ τὸ ἴχνος αὐτοῦ.

[Margin: … odio in experientia cō… unt, … ceps … tati… nū ca… tur.] … al. …]

Si claues regni cœlestis essent illi concreditæ qui corpus [37] virgineum, nunquam resignatum, possedisset, rectè illi patres forrasse censuissent. sed redarguit * cum pudore is qui socrum habuit, & castus effectus claues regni cœlestis reportauit. Vertumnus [38] est ille serpens luxuriæ præses, & mille formas induit: innocentibus enim & rerum venerearum expertibus omnis modis suadere conatur, vt tantùm voluptates gustent, experiantur, & postea desistant. Lapsos autem, ex memoria prætetitorum instigat denuo improbus vt repetant culpam, iterúmque quod experti sunt, experiantur. Multi ex prioribus seu innocentibus propter huius mali ignorantiam non tentantur. Læsi autem vt flagitij huius oblectationem experti, deinceps difficultates & pugnas sustinent: quamquam in his contrarium quoque non frequenter vsu venire soleat. Quando aliqui è somno [39] sanctè tranquilléque exurgimus, id cælitum sanctorum beneficio clam fieri cogitemus, præsertim quando precabundi sobriéque nos ad somnum composuimus. Quandóque verò parum bene, sed tristes mœstíque è somno euigilamus ab improbis somniis, & phantasmatis seu visis vexati & perturbati. *Vidi impium superexaltatum, & eleuatum, & perturbatum, & furentem in me tamquam cedros libani*, & transiui per abstinentiam, & ecce non erat vt priùs furor eius. & quæsiui illum in humilitate cogitationum mearum, & non est inuentus in me locus eius aut vestigium eius.

37. Ad Rom. cap. ix.
* redarguat illos.
38.
39.
Psalm. 36.

40. Quisquis [40] corpus suum seu car-
nem vicit, vicit naturā ipsam; qui
naturam vicit, iam supra naturam
est. Qui eiusmodi est iam, paullo
minor est Angelis, ausim propè
dicere nihil talem differre ab An-
gelis. Mirum videri non debet, si
naturæ corpore carenres inter se
pugnent (vt angelus cum diabolo)
sed ingens miraculum est, verè in-
quam miraculū quod homo cor-
41. pore pressus & inimica [41] atque in-
sidiosa carne hoste animæ, hostes
tamen ab omni corporis molestia
liberos (dæmonas inquam) vincat
& in fugam vertat. Quantam bo-
nus Deus generis humani curā ge-
rar, etiam in hoc ostendit, quando
fœminæ impudentiam verecūdia
tamquam freno aliquo coercuit &
repressit. nam si illa ad masculum
vltro accurreret, non fieret salua
omnis caro. Aliud ab religiosis &
rerum spiritualium prudentibus
patribus traditur esse primus im-
petus, aliud coniunctio (*cogitatio-
nis cum obiecta impura specie;*) aliud
consensus; aliud captiuitas; aliud
* passio. pugna; aliud quod dicitur * mor-
bus seu animi affectio. Primum
impetū beati patres aiunt esse nu-
dum & simplex verbum, aut ima-
ginem cuiuslibet rei recens menti
seu cordi obiectam: Coniunctio-
nē obiectæ formæ & mentis, quā-
do mens eripuit obiectam speciē,
& cum illa colloquitur, seu cum
malo affectu, seu sine affectu: Cō-
sensum docēt esse, quando anima
cum delectatione annuit obiectæ
42. formæ: Captiuitatē [42] verò cū cor
violēter & inuitum quasi per vim
abripitur ab iniecta specie aut per-
seuerantē cōiunctionē cum re ob-
iecta, quæ optimū animæ nostræ
statū funditus euertit & extinguit.

ὅστις [μ'] σῶμα ἐνίκησεν, οὗτος φύ- μ'.
σιν ἐνίκησεν· ὁ δὲ τὴν φύσιν νι-
κήσας, πάντως ὑπὲρ φύσιν ἐγέ-
νετο· ὁ δὲ οὗτος γενόμενος ἠλατ-
τώθη βραχύ τι παρ' ἀγγέλους, ἵνα
μὴ εἴπω, οὐδέν. οὐ θαῦμα τὸν
ἄυλον πρὸς ἄυλον μάχεσθαι· θαῦ-
μα δὲ ὄντως θαῦμα, τὸ ἔνυλον
κατὰ τῆς ἐχθρᾶς [μα'] ταύτης καὶ ἐπι- μα'.
βούλου ὕλης τοὺς ἀΰλους ἐχθροὺς
τροπώσασθαι. πολλὴν περὶ ἡμᾶς ὁ
ἀγαθὸς Κύριος ποιούμενος, καὶ
ἐν τούτῳ τὴν ἐπιμέλειαν, τὴν τοῦ
θήλεος ἀναισχυντίαν, ὥσπερ χα-
λινῷ τινι τῇ αἰδοῖ ἐπεστόμισεν. εἰ
γὰρ ἐκεῖνο πρὸς τὸ ἄρρεν ηὐτο-
μόλει, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ.
ἄλλο προσβολή, καὶ ἄλλο συν-
δυασμός, καὶ ἄλλο συγκατάθεσις,
καὶ ἄλλο αἰχμαλωσία, καὶ ἕτε-
ρον πάλη, καὶ ἄλλο τὸ λεγόμε-
νον πάθος ἐπὶ τῆς ψυχῆς, πα-
ρὰ τοῖς τῶν πατέρων διακριτικοῖς
εἶναι ὁρίζεται. προσβολὴν μὲν
γὰρ οἱ μακάριοι εἶναι ὁρίζονται λό-
γον ψιλόν, ἢ εἰκόνα τοῦ τυχόν-
τος νεοφανῶς ἐν τῇ καρδίᾳ ἐμ-
φερομένην· συνδυασμὸν δέ, τὸ
συλλαλῆσαι τῷ φανέντι μετὰ πά-
θους, ἢ ἀπαθῶς. συγκατάθεσιν δὲ
νεῦσιν ἐνήδονον τῆς ψυχῆς πρὸς
τὸ ὀφθὲν γινομένην· [μβ'] αἰχμα- μβ'.
λωσίαν δὲ βιαίαν καὶ ἀκούσιον τῆς
καρδίας ἀπαγωγήν, ἢ ἐπίμονον καὶ
τῆς ἀρίστης ἡμῶν καταστάσεως ἀφα-
νιστικὴν συνουσίαν πρὸς τὸ τυχόν.

πάλην δὲ ὁρίζονται εἶναι ἰσοσθενῆ πρὸς τὸν μαχόμενον δύναμιν, ἑκουσίως ἢ νικῶσαν, ἢ τὴν ἧτταν ὑπομένουσαν· πάθος δὲ κυρίως εἶναι λέγουσι τὸ χρόνῳ μακρῷ ἐν τῇ ψυχῇ ἐμπαθῶς ἐμφωλεῦον, καὶ ὥσπερ εἰς ἕξιν αὐτὴν λοιπὸν ἐν τῇ πρὸς αὐτὸ συνηθείᾳ ἀγαγόν, καὶ αὐθαιρέτως λοιπὸν ἐν αὐτῷ καὶ οἰκείως αὐτομολοῦσαν. Τούτων πάντων τὸ μὲν πρῶτον ἀναμάρτητον, τὸ δὲ δεύτερον οὐ πάντως· τὸ δὲ τρίτον πρὸς τὴν τοῦ ἀγωνιζομένου κατάστασιν· ἡ δὲ πάλη ἢ στεφάνων, ἢ τιμωριῶν αἴτιος. ἡ γὰρ αἰχμαλωσία ἑτέρως ἐν καιρῷ προσευχῆς· καὶ ἑτέρως ἐν ἑτέρῳ καιρῷ, καὶ ἄλλως ἐπὶ μέσοις, καὶ ἄλλως ἐπὶ πονηροῖς ἐνθυμήμασι κρίνεται· τὸ δὲ πάθος ἀναμφιβόλως
47. ἐν πᾶσιν, ἢ ἀντιζύγῳ μετανοίᾳ, ἢ τῇ μελλούσῃ κολάσει ὑπόκειται· ὁ τοίνυν τὸ πρῶτον ἀπαθῶς λογιζόμενος, πάντα τὰ ἔσχατα ὑφ᾿ ἓν περιέκοψεν. ἔστι παρὰ τοῖς ἀκριβεστάτοις τῶν γνωστικῶν πατέρων, καὶ ἑτέρα τις τούτων λεπτοτέρα ἔννοια, * ὅπερ παραρριπισμὸν νοὸς τινὲς ὀνομάζεσθαι λέγουσιν, ὅστις χρόνου χωρίς, καὶ λόγου, καὶ εἰκόνος ὀξυτέρως τὸ πάθος τῷ πάσχοντι σημαίνειν πέφυκε. θᾶττον οὐδὲν * τῶν τῶν σωμάτων, ὀξύτερον ἢ ἀφανέστερον ἐν πνεύμασιν εἶναι πέφυκε, μνήμῃ ψιλῇ καὶ ἀσυνδιάστῳ, ἀχρόνῳ τε καὶ * ἀφράστῳ, παρά τισι δὲ καὶ ἀγνώστῳ τὴν ἑαυτοῦ ἐν τῇ ψυχῇ παρουσίαν * ποιοῦντος.

* [illegible], nisi [illegible] intel[illegible]

* ἐπί.

* [illegible]

* ἑαυτὸν al. ποιοῦ.

Pugnam seu luctam definiũt, cùm pari virtute aduersus hostem pugnatur, & luctator vel sponte vincit, vel sponte vincitur. Morbum seu passionem animæ dicunt vitium quod longo tẽpore quodammodo nidificauit in anima; ac deinceps quasi in habitum & vsum illam deduxit, vti demum sua spõte & vltro familiariter ad vitium illud quod in ipso sedem posuit, accurrat. Ex his omnibus gradibus primus cogitationis seu tentationis assultus, & * impetus peccato caret: alter verò non omnino vacat culpa: tertius seu consensus pro ratione & statu luctantis se habet: lucta autẽ aut coronam parit, aut supplicium. Captiuitas aliter tempore orationis, aliter alio tempore, aliter in incertis mediis seu indifferentibus, aliter in improbis cogitationibus iudicatur: vitiosa autem animi affectione sine vlla controuersia, nisi pari pœnitentia 43 eluitur, supplicio expianda est. Qui primum impetum tentationis fortiter nulla admissa improba cogitatione sustinuit, simul omnibus sequentibus assultibus viam præclusit & præcidit. Adhuc alia quædam his longè subtilior ab studiosissimis doctorum patrum cogitatio deprehenditur, quam quidam insinuationem seu * subreptionem appellari affirmãt, quæ se in tentati animum in momẽto, sine verbi notione, sine obiecta imagine insinuare solet. Nihil in corpore celerius, nihil in spiritibus promptius aut subtilius fieri consueuit. Memoria nuda sine collocutione aut coniunctione, sine mora, ex improuiso, ita vt apud nonnullos nec agnoscatur quidẽ, suam præsentiam animæ ostendit.

* quia est primo primus.

43.

* Græcè est παραρριπισμὸς à παραρριπίζω, subrepto. ineptè emendat cõtra omnium codicum fidem Isfelsius παρασπασμὸν & παρουσίαν exponit, morbum inquã corporis veteri tentiginem: prorsus abs re, cũ auctor hic λεπτοτέραν ἔννοιαν, ἀθρόαν & ἄγνωστον appellet, qua nihil potest esse subtilius, cùm prius primo nihil sit crassius & notabilius.

Siquis hanc talem illius subtilitatem per planctum capere potest & intelligere, ille nos poterit docere, quomodo inquam fiat, vt per simplicem oculorum obtutum, solúmque aspectum, aut contactum manus, aut cantilenæ auditionem; sine vlla cogitatione aut ratiocinatione anima libidinosè inquinetur & corrumpatur. Sunt qui censent, ex cogitationibus à corde profectis corpus in luxuriam impelli & infici. Alij contra per sensus corporis aiunt existere improbas cogitationes. Illi affirmant

Ex corde enim procedūt cogitat. malæ, adulteria, &c. Matth. 15.

44. nisi [44] mens præcurrat, corpus non sequi. Hi verò vitiosi corporis improbitatem pro suo patrocinio adducunt, dicuntque sæpenumero cogitationes in cor penetrare, vel ex elegantissimi & gratissimi corporis aspectu, vel ex manus tactu, vel ex odorum fragrantia, quam nares hauriunt, vel dulcis soni auditu natas ortásque. Quisquis potest, nos, obsecro, in domino doceat. Sunt enim hoc genus institutiones iis pernecessariæ & vtiles, qui per cognitionem ad actionem exercendam progrediuntur. Nam iis qui in simplicitate cordis sui Deo operantur, nulla rerum huiuscemodi ratio habenda. Nec enim omnium est scientia, nec omnium est beata illa simplicitas thorax quo hostium doli eluduntur. Malæ hæ voluptatum cupiditates partim

45. intus in animo [45] natæ in corpus erumpunt: Quædam contra è corpore ad animum transeunt. Iis qui in seculo degunt alterum solet vsu venire. Religionis primum, quod in his absit materia (quam præsentem habent homines profani.) De hoc illud censeo

εἴ τις τοίνυν τὴν τοιαύτην αὐτοῦ λεπτότητα διὰ πένθους καταλαβεῖν ἠδυνήθη, οὗτος ἡμᾶς διδάξαι δύναται, πῶς πέφυκε καὶ * ὀφθαλμῷ μόνῳ, ψιλῇ τε θέᾳ καὶ ἀφῇ χειρὸς, καὶ μέλους ἀκροάσει ἐκτὸς πάσης ἐννοίας, καὶ λογισμοῦ πορνεύειν ψυχὴν ἐμπαθῶς. τινές φασιν ἐκ τῶν λογισμῶν τῆς καρδίας τὸ σῶμα εἰς πάθη ἔρχεσθαι. τινὲς δὲ πάλιν τὸ ἔμπαλιν, ἐκ τῶν τοῦ σώματος αἰσθήσεων τοὺς πονηροὺς ἀποτίκτεσθαι λογισμούς· καὶ οἱ μὲν πρότεροί φασιν ἐὰν μὴ ὁ νοῦς προδράμῃ, οὐκ ἂν τὸ σῶμα * ἐπακολουθήσειεν· οἱ δὲ δεύτεροι τὴν τοῦ σωματικοῦ πάθους κακουργίαν εἰς οἰκείαν συνηγορείαν φέρουσι λέγοντες πολλάκις ἐξ ἡδίστης ὄψεως ἢ χειρὸς ἁφῆς, ἢ εὐώδους ὀσφρήσεως, ἢ ἀκοῆς ἡδυφωνίας τοὺς λογισμοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ τὴν εἴσοδον λαμβάνουσιν· περὶ τούτων ὁ δυνάμενος ἐν κυρίῳ διδάξει· πάνυ γὰρ τὰ τοιαῦτα τοῖς διὰ γνώσεως τὴν πρακτικὴν μετερχομένοις ἀναγκαῖα καὶ ὠφέλημα. τοῖς γὰρ ἐν ἁπλότητι καρδίας ἐργάταις τούτων λόγος οὐδείς· οὐ γὰρ πάντων ἡ γνῶσις, οὐδὲ πάντων ἡ μακαρία ἁπλότης ὁ θώραξ πρὸς τοὺς τῶν πονηρῶν δόλους. ἔνια μὲν τῶν παθῶν ἐκ τῶν ἐντὸς ἐπὶ τὸ σῶμα προέρχονται. τινὰ δὲ πάλιν τὸ ἔμπαλιν καὶ ἐν τοῖς μὲν ἐν κόσμῳ τὸ δεύτερον· ἐν δὲ τοῖς μονήρη βίον μετιοῦσι τὸ πρότερον διὰ τὴν τῶν ὑλῶν ἀπορίαν· ἐγὼ δὲ περὶ τούτου ἐκεῖνο λέγω.

* ὀφθαλμῷ μόνῳ, al. ὀφθαλμοῖς.

* ἐπακολουθήσειν.

ζητήσεις παρὰ κακοῖς σύνεσιν, καὶ οὐχ εὑρήσεις. ὅταν πολλὰ πρὸς τὸν τῆς πηλοῦ σύζυγον δαίμονα ἀγωνισάμενοι, τοῦτον ἐκ τῆς ἡμετέρας καρδίας διὰ λίθων νηστείας, καὶ ξίφους ταπεινώσεως βασανίσαντες ἐξελάσωμεν, τότε λοιπὸν ἐν τῷ σώματι ὥσπερ σκώληξ τις ἐγκαθήμενος εἰς ἀλόγους τινὰς κινήσεις καὶ ἀκαίρους ἡμᾶς γαργαλίζων ὁ δείλαιος μολύνειν βιάζεται. τοῦτο δὲ μάλιστα πάσχειν εἰώθασιν οἱ τῷ τῆς κενοδοξίας δαίμονι πειθόμενοι, διότι ἐν καρδίᾳ μηκέτι λογισμοὺς πορνικοὺς συνεχῶς λογιζόμενοι, τῇ κενοδοξίᾳ προσεπέλασεν. καὶ ὅτι τὸ εἰρημένον ἀψευδές, ὁπόταν ἡσυχίας τινὸς οὗτοι ἐπιλάβωνται, νουνεχῶς ἑαυτοὺς διακρινάτωσαν* καὶ πάντως *εὑρήσκοισι λογισμόν τινα κατὰ βάθους τῆς καρδίας αὐτῶν, ὥσπερ τινὰ ὄφιν ἐν κόπρῳ κρυπτόμενον, καὶ ἐξ οἰκείας σπουδῆς καὶ προθυμίας τὸ κατόρθωμα τὸ τῆς καρδιακῆς ποσῶς ἁγνείας κατορθωκότας* ὑποτιθέμενον, μὴ νοοῦντες ὦ τάλανες τό. τί γὰρ ἔχεις μὲν ὃ οὐκ ἔλαβες δωρεὰν, ἢ ἐκ θεοῦ, ἢ ἐξ ἑτέρων συνεργίας καὶ εὐχῆς; σκοπείτωσαν τοίνυν, καὶ πάσῃ σπουδῇ τὸν προειρημένον ὄφιν τῆς ἑαυτῶν καρδίας διὰ ταπεινοφροσύνης πολλῆς νεκρώσαντες *ἀποπεμπέτωσαν. ὅπως τούτου ἀπαλλοτριωθέντες, δυνήσωνται ἴσως ποτὲ καὶ οὗτοι τοὺς δερματίνους χιτῶνας ἐκδύσασθαι, καὶ τὸν ἐπινίκιον τῆς ἁγνείας, ὡς ποτε τὰ ἅγια νήπια, ὕμνον τῷ κυρίῳ ᾆσαι. εἴπερ ἐκδυσάμενοι οὐ γυμνοὶ τῶν ἐκείνων

*εὑρήσουσι.

*[illegible]

*[illegible]

Quæres apud improbos sensum prudentiæ, nec inuenies. Quando diu multúmque cum dæmone cœnosæ carnis socio luctati, hunc demum ex corde nostro lapidibus ieiunij, & gladio humilitatis tortum eiecerimus, tunc infelix ille tanquam vermis in corpore nostro residens nos ad importunos quosdam, & rationi contrarios motus proritando inquinare conatur. Quod ij potissimùm experiuntur, qui vanæ gloriæ dæmoni obsequuntur: dum enim secum assiduè reputant, se ab impuris cordis cogitationibus non amplius infestari, incidunt in vanam gloriam. Et quia certum est, quod est dictum, Hi* qui aliquam (ab impuris cogitationibus) quietem adepti sunt, se diligenter excutiant, & sine dubitatione deprehendent in intimis cordis sui latebris tamquam in sterquilinio latitantem aliquem serpentem, qui suggerat nobis, quod nostro studio & labore virtutem castitatis & qualem qualem cordis munditiem nobis comparauerimus, miseri nos & immemores illius dicti: Quid enim habes [46] quod non gratis siue à Deo siue per auxilium operámque & preces aliorum accepisti. Dent ergo operam vt latitantem hunc anguem omni studio per summam animi demissionem mactatum ex corde penitus excludant, vt ab illo liberati possint, & ipsi olim pelliceas tunicas exuti cum puris illis *infantibus triumphalem castitatis hymnum Domino decantare. Si tamen pelles exuti, non nudi interim, sed tecti illorum

* An hoc dictum? Dixi in abundãtia mea non mouebor in æternum, &c. An quod infra sequitur? Quid habes quod non accepisti?

46. 1. Cor. 2.

* pueris.

Laudate pueri Dominum.

innocentia, & naturali humilitate reperientur. Aucupatur hic ipse dæmon, & longè curiosius quàm omnes alij, tempora illa potissimùm, quibus vti corporis opera ad preces fundendas aduersus eum non possumus, & tunc impius ille maximè nos inuadit. A-
47. lioqui valde iuuat [47] eos, qui nondum ad veram cordis orationem adspirarunt, vexatio corporis inter precandum, manus inquam extendendo, tundendo pectus, cœlum identidem sincerè suspiciendo, vehementer suspirando & ingemiscendo, genibus flexis assiduè precando, quæ dum in aliorum præsentia persæpe fieri non possunt, tunc nimirum insultare nobis dæmones consueuerunt. Qui non possunt adhuc hosti vi mentis & interna virtute orationis resistere, fortasse necessariò hostibus cedunt. Sed tu, si fieri potest, quàm primùm te subduc, vel potiùs exili à turba, & abde latenter in secretum, tolle mentis aciem, si potes, in cœlum; si non potes, saltem oculis cœlum
48. suspice, exprime formam [48] crucis manibus immotis, vt per figuram saltem crucis Amalecen pudefacias & prosternas. Clama ad eum qui te seruare potest, non verbis ad elegantiam & sapientiam compositis, sed precibus infimis & intimis vocibus præ omnibus aliis incipe dicere:
49. [49] *Miserere mei, quoniam infirmus sum.* Tunc altissimi senties auxilium, & inadspectabiles hostes cœlesti manu persequêris & repelles. Qui ita in hostes pugnare consueuit, celerem de hostibus victoriam sola etiam mente pugnando consequetur.

ἀκακίας καὶ ταπεινώσεως φυσικῆς εὑρεθήσονται. Ἐπιτηρεῖ καὶ αὐτὸς τοῦτο ὁ δαίμων, καὶ πολλῷ πλέον τῶν ἄλλων τοὺς καιρούς, ὅταν μάλιστα οὐ δυνάμεθα σωματικῶς κατ' αὐτοῦ εὔξασθαι· καὶ τότε πολεμεῖν ἡμᾶς δοκιμάζει ὁ ἀνόσιος. Συνέρχεται
[47] τοῖς μήπω κεκτημένοις προσευχὴν μζ.
καρδίας ἀληθῆ ὁ ἐν τῇ σωματικῇ εὐχῇ σκυλμός, λέγω δή, ἔκτασις χειρῶν, στήθους τύψις, εἰς οὐρανοὺς εἰλικρινὴς ἀνάβλεψις, στεναγμῶν θόρυβος, γονάτων συνεχὴς κλίσις, ἅπερ ποιεῖν διὰ τοὺς παρόντας οὐ δύναται πολλάκις. Διόπερ τότε πολεμεῖν οἱ δαίμονες δοκιμάζουσιν· οἱ δὲ μὴ ἰσχύοντες ἀκμὴν τῇ τοῦ νοὸς ἐμβριθείᾳ, καὶ ἀοράτῳ δυνάμει προσευχῆς ἀνθίστασθαι ἐξ ἀνάγκης ἴσως ὑποχαλῶσι τοῖς πολεμοῦσιν αὐτούς· ἀποπήδησον, εἰ δυνατόν, συντόμως, ἀποκρύβηθι μικρὸν ἀγνώστως· ἀνάβλεψον ὄμματι, εἰ δυνατὸν ψυχικῷ. εἰ δὲ μή, κἂν ἐξωτερικῷ
[48] σταύρωσον χεῖρας ἀκινήτως, ἵνα καὶ μη.
διὰ τοῦ τύπου τὸν Ἀμαλὴκ αἰσχύνῃς καὶ νικήσῃς· βόησον πρὸς τὸν δυνάμενον σῶσαι, μὴ ἐν σεσοφισμένοις ῥήμασιν, ἀλλ' ἐν ταπεινοῖς φθέγμασι
πρὸ πάντων, [49] ἐλέησόν με, ὅτι μθ.
ἀσθενής εἰμι· προοιμιαζόμενος· τότε πειραθήσῃ ὑψίστου δυνάμεως· καὶ ἀοράτως ἀοράτους διώξεις δι' ἀοράτου βοηθείας. Ὁ οὕτως συνηθικῶς πολεμεῖν, ταχέως καὶ τῇ ψυχῇ μόνῃ τοὺς ἐχθροὺς ἐκδιώκειν ἄρξεται.

ἀντίδωρον γὰρ τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον παρὰ θεοῦ τοῖς ἐργάταις καὶ δικαίως. ἐν συναθροίσει που εὑρεθεὶς, ἐπεσημειωσάμην σπουδαῖον ἀδελφὸν ὑπὸ πονηρῶν λογισμῶν ὀχληθέντα· καὶ τόπου ἁρμοδίου μὴ εὑρεθέντος εἰς ἀπόκρυφον προσευχῆς, εἰς τὸν τῆς γαστρὸς χρείαν εἰσπεπηδηκὼς ὡς ὑπ᾽ αὐτῆς νενυγμένος, εὐτόνῳ εὐχῇ κατὰ τῶν πολεμίων ἐχρήσατο· ἐμοῦ δὲ ἐπὶ τῇ τοῦ τόπου * ἀνοικειότητι αὐτὸν ἐπιμεμψαμένου, ὑπὲρ ἀκαθάρτων, φησὶν, λογισμῶν διώξεως ἐν ἀκαθάρτῳ τόπῳ προσευξάμην καθαρισθῆναι ῥύπου. πάντες μὲν οἱ δαίμονες σκοτοῦν τὸν νοῦν δοκιμάζουσιν· εἶθ᾽ οὕτως, τὰ αὐτοῖς φίλα ὑποβάλλουσιν· εἰ μὴ γὰρ ἐκεῖνος καμμύσει, οὐ συληθήσεται ὁ θησαυρός. ὁ δὲ τῆς πορνείας πολλῷ πλέον πάντων· οὗτος πολλάκις τὸν ἡγεμόνα νοῦν * συλλήσας, καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων ποιεῖν προτρέπεται, καὶ παρασκευάζει, ἅπερ οἱ ἐξεστηκότες μόνοι ἐργάζονται. ὅθεν μετὰ καιρὸν τοῦ νοὸς ἐκνήφοντες οὐ μόνον τοὺς θεασαμένους, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοὺς ἐπὶ ταῖς ἑαυτῶν ἀσέμνοις πράξεσι, καὶ ὁμιλίαις ἢ σχήμασιν αἰσχυνόμεθα, καὶ τὴν προτέραν ἡμῶν πώρωσιν ἐκθαμβούμεθα. τοίνυν τινὲς πολλάκις ἐκ τῆς τοιαύτης διακρίσεως τοῦ κακοῦ ἐπαύσαντο.

ν'. ἀποστρέφου τὸν πολέμιον τὸν μετὰ τὴν πρᾶξιν προσεύχεσθαί σε, ἢ θεοσεβεῖν, ἢ ἀγρυπνεῖν διακόπτοντα·

* Adi epistolā Petri Damiani Card. ad Agnetem Augustā quæ rogarat an liceret in sella familiari precari Apud Baron. to. 11. anno 1062. pag. 324. edit. Antuerp. an. 1608.

* σκοτίσας.

Ita enim Deus suos luctatores inuictos præstare, & præmij loco meritò remunerari solet. In quodam cœtu religiosorum virorum obseruaui quendam attentum ad salutem suam fratrem, qui spurcis cogitationibus ab hoste infestatus, cùm secretum & aptum ad precandum locum non inueniret, quasi ab aluo ad requisita naturæ citatus properauit, & inibi intentissimis precibus cum hoste conflixit: quem ego cùm ob locum precibus inconuenientem obiurgassem: Ego, inquit, cùm immundæ me cogitationes infestarent, in loco immundo preces fudi vt ab immūditiis repurgarer. Omnes nostri hostes dæmones menti tenebras offundere solent, tum nobis sua philtra propinant. Nisi enim religiosus priùs mentis oculos clauserit, thesauro spoliari non poterit. Sed hoc præ cunctis luxuriæ dæmon facere consueuit. Hic enim rectore & duce hominis animo nocte quadam cœcitatis confuso ad ea facta & facinora etiam coram hominibus facienda adigit religiosum, quæ nemo nisi amens facere solet. Vnde fit vti post temporis interuallum, mente, discussa crapula, ad se reuersa, non solùm spectatores actionum nostrarum, sed nos ipsos ob indecentia facta, sermones & gestus erubescamus, nostrámque mentis priorem cœcitatem magnopere obstupescamus. Vnde non raro factum est vt multi ex huius rei consideratione mores emendarint.

Execrare [50] hostem illum, qui te post perpetratum peccatum prohibet precibus operam dare, aut piis studiis vacare, aut vigilare, 50

memor illius qui dixit, *Eo quod mihi molesta esset* anima mea, peccatorum meorum anticipatione velut tyrannide quadam oppressa, vltionem faciam ex inimicis eius. Quis corpus suum seu carnem vicit? contritus corde. quis est contritus corde? qui seipsum abnegauit. quomodo enim non contritus corde, qui voluntati suæ mortuus est. Est ex vitiosis alius alio vitiosior, qui intemperantiæ sordes cum voluptate commemorat. Impuræ mentis cogitationes & obscœnæ solent à cordis corruptore dæmone luxutiæ excitari, quas temperantia, & earum neglectus & contemtio sanare consueuit. Qua autem ratione, quóque modo hunc amicum meum (corpus inquam) more cæterorum vitiorum vinctum iudicem, non video. Antequam enim ligem illum, soluitur; priusquam iudicem, cum illo in gratiam redeo. Antequam puniam, flector. Quomodo oderim quem naturâ diligo? Quomodo ab illo liberabor, cum quo in omnes æternitates colligatus sum? Quomodo extinguam, cum quo resurrecturus sum? Quomodo incorruptum præstabo, corruptam naturam sortitus? Quibus rationibus contra illum agam, qui & suas naturæ rationes mihi opponit. Hunc si per ieiunium vincire conet, tum non ieiunantem damnando rursum illi tradot. Vbi ab iudicando alterum destitero, elatus in superbiam cordis, in eundem hostem delabor. Idem enim & hostis est & adiutor, auxiliator & aduersarius, opitulator & insidiator. Cum bene curatur

μνημονεύων τοῦ εἰπόντος, διὰ τὸ τὸν κόπους μοι παρέχειν τὴν ὑπὸ τῶν προλήψεων τυραννουμένην ψυχήν, ποιήσω τὴν ἐκδίκησιν αὐτῆς ἐκ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς. τίς σῶμα ἐνίκησεν; ὅστις καρδίαν συνέτριψεν. τίς δὲ καρδίαν συνέτριψεν; ὃς ἑαυτὸν ἠρνήσατο. πῶς γὰρ οὐ συνετρίβη, ὃς θελήματι τέθνηκεν. ἔστιν ἐμπαθὴς ἐμπαθοῦς ἐμπαθέστερος, καὶ αὐτὴν τὴν τῶν ἑαυτοῦ μολυσμῶν ἐξαγόρευσιν μετὰ ἡδυπαθείας ἐνηδόνως ποιούμενος. οἱ ἐν καρδίᾳ ἀκάθαρτοι καὶ αἰσχροὶ λόγοι ἐκ τοῦ ἀπατεῶνος τῆς καρδίας οὐ τοῦ τῆς πορνείας δαίμονος πεφύκασι τίκτεσθαι· οὓς ἰᾶται ἐγκράτεια καὶ τὸ τούτους εἰς οὐδὲν ὅλως λογίζεσθαι· ποίῳ δὲ ἐγὼ ἤδη καὶ τρόπῳ τὸν ἐμὸν τοῦτον φίλον δήσας κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶν λοιπῶν δικάσω, οὐκ ἐπίσταμαι· πρὶν γὰρ δήσω, λύεται· καὶ πρὶν δικάσω, διαλλάσσομαι· καὶ πρὶν τιμωρήσω, κατακάμπτομαι· πῶς μισήσω, ὃν φύσει ἀγαπᾶν πέφυκα; πῶς ἐλευθερωθῶ, ᾧ εἰς αἰῶνας συνδέδεμαι; πῶς καταργήσω τὸ σὺν ἐμοὶ ἀνιστάμενον; πῶς δείξω ἄφθαρτον, τὸ φθαρτὴν εἰληφὸς φύσιν; τί εὔλογον εἴπω τῷ τὰ εὔλογα κεκτημένῳ διὰ τῆς φύσεως; ἂν δήσω νηστείᾳ τοῦτον, κατακρίνας τὸν πλησίον, αὐτῷ πάλιν παραδίδομαι. ἂν τὸ κρίνειν παύσας τοῦτον νικήσω, ὑψωθεὶς τῇ καρδίᾳ κατηνέχθην ἐν τούτῳ· καὶ γὰρ καὶ συνεργός ἐστι, καὶ πολέμιος· καὶ βοηθὸς καὶ ἀντίδικος· καὶ ἀντιλήπτωρ, καὶ ἐπίβουλος· θεραπευόμενος πολεμεῖ,

καὶ τηκόμενος ἀτονεῖ, ἀναπαυόμενος ἀτακτεῖ, καὶ σαινόμενος οὐ φέρει, ἐὰν λυπήσω, ὅλως κινδυνεύσω· ἐὰν πλήξω, οὐκ ἔχω διὰ τίνος τὰς ἀρετὰς κτήσομαι. τὸν αὐτὸν καὶ ἀποστρέφομαι καὶ περιπλέκομαι· τί τὸ περὶ ἐμὲ μυστήριον; τίς ὁ λόγος τῆς ἐμῆς συγκράσεως; πῶς ἑαυτῷ ἐχθρὸς καὶ φίλος καθέστηκα; λέγε μοι σύ, λέγε μοι, ὦ ἡ ἐμὴ σύζυγος, ὦ ἡ ἐμὴ φύσις· οὐ γὰρ παρ' ἄλλου μαθεῖν περὶ σοῦ δεήσομαι· πῶς ἐκ σοῦ μείνω ἄτρωτος; πῶς δυνηθῶ τὸν φυσικὸν ἐκφυγεῖν κίνδυνον; ἐπειδὴ λοιπὸν ἔχθραν πρὸς σὲ Χριστῷ συντέταγμαι. πῶς σοῦ τὴν τυραννίδα νικήσω, ἐπειδὴ βιαστής σου γενέσθαι προήρηται. ἡ δὲ πρὸς τὴν ἑαυτῆς ψυχὴν ἀποκρινομένη ἔλεγεν· οὐ μή σοι μέντοι φράσω, ὃ καὶ σὺ οὐκ ἐπίστασαι, ἀλλ' ὃ ἅμα τῇ γνώσει κατέχομεν. ἐγὼ ἐν ἐμοὶ

ιά. ἀγάπησιν πατέρα ἔχω, τῆς μὲν ἔξωθεν πυρώσεως τὴν ἐμὴν θεραπείαν καὶ καθολικῶς ἄνεσιν, τῆς δὲ ἔσωθεν κινήσεως ἐκ προλαβούσης ἀνέσεως, καὶ γεγονότων πράξεων. ἐγὼ συλλαβοῦσα τίκτω πτώματα· ἐκεῖνα δὲ τεχθέντα πάλιν θάνατον δι'

γνῷς. ἀπογνώσεως τίκτουσιν· ἐὰν * γνῷς τὴν ἐμήν, καὶ σὴν ἐναργῆ, καὶ βαθεῖαν ἀσθένειαν, ἔδησάς μου τὰς χεῖρας, ἐὰν τὸν λαιμὸν βασανίσῃς, ἔδησάς μου

[illegible] τοὺς πόδας τοῦ μὴ * πόρρω βαδίζειν· ἐὰν ζευχθῇς ὑπακοῇ, ἐμοῦ ἀπεζεύχθης. ἐὰν κτήσῃ ταπείνωσιν, ἐμοῦ τὴν κεφαλὴν ἀπέκοψας.

& fouetur, insolescit & insultat: maceratus deficit: recreatus lasciuit; verbera recusat; tristitia affectus me in vltimum periculum coniicit. Si frangam, per quem virtutes exerceam non habeo. eundẽ auersor & amplector. Quod hoc in me naturæ miraculum? quæ animæ & corporis concretionis ratio? quomodo mihi ipse hostis & amicus sum? Dic tu mihi dic obsecro; dic caro coniunx mea, natura mea; nec enim ab alio, nisi abs te, de te, cupio doceri. Dic quomodo abs te inuulneratus manebo? quo pacto naturæ periculum effugiã? quãdo iam cum Christo aduersus te bellũ suscepi. quomodo tyrãnidem tuã vincam, quando iam decretum est mihi, me summa vi in te vsurum? Tum caro animæ suæ respondens: Non, inquit, ea effabor quæ tibi sunt incognita, sed quorum simul ambo cognitionem habemus. Ego in me parentem dilectionem (mei) contineo, & exterioris quidem incẽdij caussam nimiam mei curam & immodicã (virtutis exercendæ) cessationem: interioris verò flammæ occasio existit ex illa pietatis iam dictæ remissione, & actionum præteritarum ratione. Ego cùm concepero, pariò peccata & ruinas. Peccata verò consummata generant mortem desperationis. Vbi meam tuámque certam & summam imbecillitatem cognoueris; manibus meis manicas iniecisti; vbi gulam torseris & refrenaris, illigasti pedẽs meos compedibus, vt vlterius progredi nõn possint. Vbi te cum obedientia coniunxeris, ab me abiunctus est. Vbi veram humilitatem possederis, amputasti mihi ceruicem meam.

Quintumdecimum virtutis præmium, qui in carne degens accepit, mortuus resurrexit, & futuræ immortalitatis gustum iam nunc inde præcepit.

Πεντεκαιδέκατον ἔπαθλον, ὁ ἐν σαρκὶ ὤν, καὶ τοῦτο εἰληφὼς ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη· καὶ τῆς μελλούσης ἀφθαρσίας τὸ προοίμιον ἤδη ἀπ' ἐντεῦθεν ἐγνώρισεν.

SCHOLIA AD GRADVM DECIMVM QVINTVM.

De Castitate.

Scholion 1.

1. CERTAMEN. certare siue contendere,& corpus* exæquate(illis spiritibus beatis) qui corpore carent, hoc veræ est castitatis, & quæ nō fallit, integritatis seu incorruptionis.

* tam castum reddere.

Scholion 2.

2. Desiderium rerum meliorum, quod in potestate & facultate sua desideria voluptatum habet, semper cogit deteriora contemnere & auersari, quemadmodum omnium sanctorum exempla docent.

Scholion 3.

3. Vicisse dicit corporis seu carnis incendia, motúsque eius impotentes subegisse, & animo subiecisse. Nam qui ab his vincitur, non vicit, sed victus est.

Scholion 4.

4. Motus naturales corporis, qui in somno sine imaginum formis existunt, animam vtcunque bene habere docent. Firma autem phantasmatum imaginatio, signum sunt ægritudinis animæ. Et incertorum quidem corporum formæ veteris affectus mali; certorum autem recentis plagæ & vulneris argumentum & symbolum crede.

Scholion 5.

5. Subiicit autem membra carnis spiritui, qui sensibus ex præscripto naturæ vtitur, nec vllum ab illis incommodum sustinet, sempérque in Dei oculos intentus, animo eius pulchritudines nulla verborum vi explicandas semper intuetur & contemplatur.

Scholion 6.

6. Oblocutio dicitur contradictio. verùm nisi priùs te per preces humiliaueris, ad hoc aspirare non potes.

ΣΧΟΛΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον πεντεκαιδέκατον.

Περὶ ἁγνείας.

Σχόλιον α'.

Ἅμιλλα. τὸ ἁμιλλᾶσθαι, ἤγουν φιλονικεῖν, καὶ ἐξισοῦσθαι τὸ σῶμα καὶ τὸ ἀσώματον ὅπερ ἀληθοῦς ἁγνείας ἐστὶ, καὶ ἀψευδοῦς ἀφθορίας.

Σχόλιον β'.

Ἀεὶ ἡ τῶν κρειττόνων ἐπιθυμία ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἔχουσα τῶν ἐπιθυμουμένων τὴν ἀπόλαυσιν, καταφρονεῖν, ἀποστρέφεσθαι ἀναγκάζει τὰ ἐλάττονα, ὡς ἔδειξαν πάντες οἱ ἅγιοι.

Σχόλιον γ'.

Τὸ νικῆσαι λέγει τὰς σωματικὰς ἐκπυρώσεις, καὶ τῆς σαρκὸς καθυποτάξαι σκιρτήματα· γὰρ ὑπὸ τούτων νικώμενος οὐκ ἐνίκησεν, ἀλλ' ἐνικήθη.

Σχόλιον δ'.

Αἱ ἀνείδωλοι ἐν ὕπνοις τοῦ σώματος φυσικαὶ κινήσεις, ὑγιαίνειν πως μηνύουσι τὴν ψυχὴν, πῆξις δὲ εἰδώλων ἀῤῥωστίας γνώρισμα, καὶ τὰ μὲν ἀόριστα πρόσωπα τοῦ παλαιοῦ πάθους· τὰ δὲ ὡρισμένα τῆς προσφάτου πληγῆς σύμβολα νόμιζε.

Σχόλιον ε'.

Ὑποτάσσει δὲ τὰ μέλη τῆς σαρκὸς τῷ πνεύματι, ὁ κατὰ φύσιν χρώμενος ταῖς αἰσθήσεσι, καὶ ὑπ' οὐδενὸς τούτων βλάβην ὑπομενων. τὸ ἐποπτικὸν τοῦ θεοῦ προσβλεπόμενος, καὶ τὰ ἐκεῖθεν ἄφραστα κάλλη ἐνοπτριζόμενος πάντοτε.

Σχόλιον ϛ'.

Ἀντίῤῥησις λέγεται ἡ ἀντιλογία. πλὴν εἰ μὴ πρότερον ταπεινώσῃς σεαυτὸν διὰ προσευχῆς, εἰς τοῦτο ἐλθεῖν οὐ δυνήσῃ.

Σχόλιον

Σχόλιον ζ.

Ἐγκράτειά ἐστι χαλινὸς ἄγχων τὴν ἐπὶ βρώματα, ἢ χρήματα, ἢ πόματα, ἢ δόξας τοῦ ἐπιθυμητικοῦ ὁρμήν.

Σχόλιον.

Ἐγκράτεια αἰσθητή ἐστιν ἔκκλισις ἀπὸ πάντων τῶν διὰ σαρκὸς ἐνεργουμένων παραλόγων πράξεων. ἐγκράτεια δὲ νοητή ἐστιν ἔκκλισις νοὸς ἀπὸ ἡδονῆς νοημάτων ἐμπαθῶν· οὐ κατορθοῦσθαι δὲ ἡ προτέρα, μὴ τῆς μελέτης, καὶ τῆς τηρήσεως τῆς δευτέρας ἀχωρίστου τῇ ψυχῇ ὑπαρχούσης.

Ἄλλο τοῦ μεγάλου Βασιλείου.

Ὁ ὑποπιασμὸς τοῦ σώματος, καὶ ἡ δουλαγωγία ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου τοσοῦτον, ὥσπερ τῆς ἐγκρατείας κατορθοῦται. τὸ γὰρ βράζον τῆς νεότητος, καὶ πρὸς τὰς ὁρμὰς δυσκάθεκτον, οἱονεὶ χαλινῷ τινὶ τῇ ἐγκρατείᾳ καταργεῖται· οὐ γὰρ συμφέρει ἄφρονι τρυφή, κατὰ τὸν Σολομῶντα· τί δὲ σαρκὸς εὐπαθούσης * * * * * * * * *

* desunt. ἀποχὴν τῶν βρωμάτων. τοῦτο γὰρ βιαία τίς ἐστι διάλυσις τῆς ζωῆς. ἀλλὰ τὴν ἐπὶ καθαιρέσει τοῦ φρονήματος τῆς σαρκὸς πρὸς τὸν τῆς εὐσεβείας σκοπὸν ἐπιτηδευομένην ἀποχὴν τῶν ἡδέων, καὶ ἁπαξαπλῶς ὧν αἱ ἀπολαύσεις ἐπιθυμηταὶ τοῖς κατὰ πάθος ζῶσι, τούτων ἡ ἐγκράτεια ἀναγκαία τοῖς ῥυθμιζομένοις πρὸς τὴν εὐσέβειαν.

Σχόλιον η'.

Οἱ μὲν τῶν ἀνθρώπων διὰ φόβον ἀνθρώπινον τῶν παθῶν ἀπέχονται. οἱ δὲ διὰ κενοδοξίας. ἄλλοι δὲ δι' ἐγκράτειαν· ἕτεροι δὲ διὰ θείων κριμάτων τῶν παθῶν ἐλευθεροῦνται.

Σχόλιον θ'.

Ἤγουν τοῦ ῥηθέντος ὑποδείγματος· τὸ γὰρ ἐν τοῦ ἑτέρου καθίσταται πρόξενον, καὶ ἐκ μὲν ἀγώνων ἡ ταπείνωσις, ἐκ δὲ ταύτης ἡ θεία ἔλλαμψις τῷ ἀνθρώπῳ προσγίνεται, ἥτις προσποιεῖται αὐτῷ τὴν τῆς ἁγνείας ἀκρότητα.

Σχόλιον ι'.

Τὰς τῆς σαρκὸς ὀρέξεις, καὶ τὴν ἐγκατάθεσιν αὐτήν, ἥτις ἀρχὴ τῆς πράξεως ἐστίν.

Scholion 7.

Tempetantia seu abstinentia est frenum, quod impetum naturæ in cibis, pecuniis, poculis, gloria appetendis coërcet. 7.

Scholion.

Continentia corporis est declinatio ab omnibus actionibus quæ prætet rationem per corpus fiunt. Continentia spiritus siue animi est declinatio mentis ab omni delectatione cogitationum noxiarum. prior perfici seu exerceri non potest, nisi altera per meditationem & custodiam sit in anima, nec vnquam ab illa separetur.

Aliud Basily Magni.

Castigatio corporis & in seruitutem redactio nulla alia re tantopere efficitur, quàm abstinentia. Feruor enim ille qui in iuuenibus vigere solet, & difficilis ille ad coërcendas libidines impetus, * abstinentiâ tanquam freno quodam cohibetur: non enim vtiles sunt stulto, vt Solomon ait, deliciæ. Quid autem carne quæ molliter accuratur, (& iuuentutis æstu temerè huc illúcque agitatur, fingi stultius potest?) [Continentiam autem appellamus, non si quis se] à cibo penitus abstineat, quando hoc violenta quædam vitæ dissolutio est: sed eam quam tollendæ corporis contumaciæ causa, pietatis ergo, de industria sequimur rerum voluptatem titillantium abstinentiam. Atque vt semel finiam, quarum rerum voluptates ab iis, qui ex libidine vitam degunt, expeti solitæ sunt, ab iis nobis qui ad veram pietatis culturam contendimus, est temperandum.

lib. regul. fusius disp. interrogatione xv. p. 305. & 306.

* continentia.

Inclusa parenthesi sunt in Græco abrasa. nec habui aliud Græcum exemplar ad manum.

Scholion 8.

Alij hominum quod metuant homines abstinent à prauis cupiditatibus: alij ex vana gloria: alij propter continentiam, alij ab iisdem ob diuinorum iudiciorum metum liberantur. 8.

Scholion 9.

Siue ex dicto iam exemplo, alterum enim est caussa alterius, nam ex luctis & certaminibus humilitas oritur, ex hac * cœlestis illustratio accedit, quæ illum ad summum castitatis fastigium perducit. 9.

* diuina illustratione mēs perfunditur.

Scholion 10.

Carnis appetitiones & ipsam intimam affectionem, quæ actionis prima caussa existit, intelligit. 10.

Scholion 11.

11. Procuratorem hic seu pararium appellat hominem pestilentem & lenonem, quorum alter alios verbis, alter factis in exitij barathrum impellit. Potest & alio intellectu pararius seu conciliator & auctor dici ruinæ, qui nempe sine vllo iudicio & probatione ministeria aliis imponit: videndum enim quali quis in officio ponatur, & an probatus & probus sit, ne ex ministerio in casum præcipitetur, & omnino excidat.

Isaie 12.

12. Quæstio. Quid est luxuria? Resp. Intemperantia. Quæst. Quid est Intemperantia. Resp. Cultus corporis, distractio, pigritia, ridiculi sermones, impudenter auscultare, infidelitas seu non credere diuinis promissis, ampliter incedere, quia pompam amas, & misericordiam odisti, quia ambis inanem gloriam, nec vllum æstimas præ te, conscientiam negligis, nec ad iudicium Dei animum aduertis.

Scholion Marci 13.

13. Est malitia seu vitium quo cor prorsus tenetur propter diuturnum mentis habitum, seu præoccupationem: Et est malitia seu vitium quod mentem per quotidianas actiones & negotia impugnat.

n. 183. p. 68. to. 3. Bibl. PP.

Aliud.

Ad quod vnumquemque & captu faciliorem & propensiorem hostis animaduertit, ad id laqueos componit, veluti ad consuetudinem, aut ætatem, aut mores, aut locum; non enim importunas, sed opportunas & ad exequendum faciles admittenti subiicit cogitationes, vt familiari & prompta rei facultate præcipitet in hoc (quod vult) illum qui oppugnatur.

Scholion 14.

14. Efficit impudens Spiritus, vt qui affectibus impuris obnoxij sunt, & sensu, & mente per amorem corporum sentiant labores cordis, atque si à flamma ardentis fornacis ignem amoris conflagrarent.

Scholion 15.

15. * Restringuntur enim improbi Spiritus conatus, & ingens belli impetus retunditur, ac vis improba nequam Spiritus temperatur: quod nisi fieret, nunquam liceret respirare oppugnato, nec ad vllam libertatem respirare.

* Abbreuiātur, reprimūtur.

Σχόλιον ια΄.

Πρόξενον ἐνταῦθα τὸν * λιμὸν καὶ τὸν μαστρωπὸν ὀνομάζει. ὁ μὲν γὰρ λόγοις, ὁ δὲ ἔργοις πρὸς τὸν βόθρον ὠθοῦσιν. ἔστι δὲ καὶ κατ' ἄλλο πρόξενον εἰπεῖν, ἤγουν τὸν ἀδιακρίτως τὰς διακονίας προστάσσοντα, καὶ ἀδοκιμάστως. δοκιμάζειν γὰρ χρὴ ἐν ποίᾳ διακονίᾳ πεποίωταί τις καὶ δόκιμος ἦ, ἵνα μὴ ὀλίσθοις τῷ διακονοῦντι ἐκ τοῦ διακονήματος γίνηται, καὶ ἔκπτωσις. ια΄. * λοιμὸν.

Σχόλιον Ισαίου ιβ΄.

Ερώτησις. τί ἐστι πορνεία; ἀπόκρισις, ἀκρασία. ἐρωτ. καὶ τί ἐστιν ἀκρασία, ἀπόκ. κόσμησις τοῦ σώματος, περισπασμὸς, ὀκνηρία, γελωτοποιοὶ λόγοι, τὸ προσέχειν ἀναιδῶς, ἀπιστία τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ, τὸ φιλοπλατύνεσθαι· διότι θέλεις τὸ καύχημα τοῦ κόσμου, καὶ ἀγαπᾷς τὴν ἀελεημοσύνην. διότι ἀγαπᾷς τὴν κενοδοξίαν, τὸ μὴ μετρῆσαι τινά. τὴν ἀσυνειδησίαν, καὶ τὸ μὴ προσέχειν τῷ κρίματι τοῦ Θεοῦ. ιβ΄.

Σχόλιον Μάρκου ιγ΄.

Εστὶ κακία καρδιακῶς κατέχουσα διὰ τὴν χρονίαν πρόληψιν· καὶ ἔστι κακία λογικῶς πολεμοῦσα διὰ τῶν καθ' ἡμέραν πραγμάτων. ιγ΄.

Αλλο.

Πρὸς ὃ ἕκαστον ἐπιρρεπέστερον καὶ εὐαλωτότερον ἴδῃ ὁ ἐχθρὸς, πρὸς τοῦτο καὶ τὰς παγίδας ἵστησιν, εἴτε πρὸς τὴν συνήθειαν, ἢ τὴν ἡλικίαν, ἢ τὸν τρόπον, ἢ τὸν τόπον. οὐ γὰρ ἀνοικείους, ἀλλ' ἁρμοδίους τῷ δεχομένῳ καὶ εὐπορίστους τοὺς λογισμοὺς ὑποτίθησιν, ἵνα τῷ οἰκείῳ, καὶ εὐπορίστῳ τοῦ πράγματος, ὑποσκελίσῃ εἰς τοῦτο τὸν πολεμούμενον.

Σχόλιον ιδ΄.

Παρασκευάζει τὸ ἀναιδὲς πνεῦμα αἰσθάνεσθαι τοὺς ἀγαπῶντας τὰ πάθη, αἰσθητῶς, καὶ νοητῶς ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τῶν σωμάτων πόνων τῆς καρδίας, δίκην καμιναίας φλογὸς, καὶ ὑπὸ πυρός τινος τοῦ ἔρωτος καταφλέγεσθαι. ιδ΄.

Σχόλιον ιε΄.

Καὶ γὰρ κολοβοῦνται τοῦ πονηροῦ πνεύματος αἱ ἐνέργειαι· καὶ ἡ σφοδρὰ τοῦ πολέμου ἐπίθεσις, τῇ πανούργῳ δυνάμει τοῦ πνεύματος· ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἦν ἀναπνεῦσαι τὸν πολεμούμενον, καὶ ἐλευθερίας τυχεῖν. ιε΄.

Σχόλιον ιϛ'.

ιϛ'. Οἱ δαίμονες ὁποίους ἂν εὕρωσιν ἡμᾶς, τοιοῦτοι καὶ αὐτοὶ γίνονται. καὶ πρὸς ἃς ἂν εὑρίσκουσιν ἐν ἡμῖν ἐννοίας, πρὸς ταύτας καὶ αὐτοὶ φαντασίας ἀφομοιοῦσι.

Σχόλιον ιζ'.

ιζ'. Τὰ παρὰ φύσιν ἀρρενοφθορίαι καὶ ζωοφθορίαι· τούτων δὲ καὶ τὴν μαλακίαν τούτοις συνέλεξεν, εἰπὼν, πορνείαν δὲ τὸ πάθος ἐκτὸς ἑτέρου σώματος· καὶ γὰρ πᾶσα αἰσχρότης κατὰ νοῦν τελεῖται, καὶ ἐκροαὶ συμβαίνουσι, καὶ δυσαποσπάστως πρὸς τοῦτο ἔχουσιν, ὡς μήτε ὁρώμενοι, μήτε τινὰ ἔλεγχον, ἢ μόνον τὸ συνειδέναι, ὃ καὶ θάνατον προσηγόρευσεν· ἔστι γάρ τις θάνατος ἐν ἡμῖν, καὶ μεθ' ἡμῶν ἀεὶ συμπεριφερόμενος.

Σχόλιον ιη'.

ιη'. Ἐμὴ μὲν ὡς σύμφυτος τῇ ψυχῇ, καὶ στεργομένη παρ' αὐτῆς· οὐκ ἐμὴ δὲ, ὡς στρατευομένη κατὰ τῆς ψυχῆς, καὶ ἐρωμένη ταύτης πολέμιος· ὃ καὶ δεινότατόν ἐστιν. ὁ μὲν οὖν ἀπόστολος, διὰ τὰ ἐκ τῆς γαστρὸς συμβαίνοντα σκάνδαλα τῇ ψυχῇ, θάνατον τὸ σῶμα προσηγόρευσεν. ὁ δὲ θεολόγος Γρηγόριος, ἐμπαθῆ καὶ νυκτερινὴν τὴν σωματικὴν γέννησιν ὠνόμασεν· ὡς ἡδονῆς καὶ ἐλευθέρας, καὶ ἡμερινῆς ἥττονα καὶ ἀντίθετον.

Ἄλλο τοῦ Χρυσοστόμου.

Μὴ νόμιζε τῆς σαρκὸς αὐτῆς κατηγορεῖν· οὐδὲ γὰρ εἶπε, σῶμα ἁμαρτίας· ἀλλὰ σῶμα θανάτου, ἤγουν τὸ χειρωθὲν ὑπὸ τοῦ θανάτου, οὐ τὸ γεννῆσαν θάνατον· ὅπερ οὐδὲ τῆς πονηρίας τῆς σαρκὸς, ἀλλὰ τῆς ἐπηρείας τῆς σαρκὸς, ἧς ὑπέμεινε, δεῖγμά ἐστιν· ὥσπερ ἂν εἴ τις αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ βαρβάρων, οὐκ ἐπειδὴ βάρβαρός ἐστιν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὑπ' ἐκείνων κατέχεται· οὕτω καὶ τὸ σῶμα θανάτου λέγεται· ἐπειδὴ κατεσχέθη παρ' αὐτοῦ· οὐκ ἐπειδὴ προεξένησεν αὐτόν· διόπερ οὐδὲ αὐτὸς τοῦ σώματος ῥυσθῆναι βούλεται, ἀλλὰ τοῦ θνητοῦ σώματος.

Σχόλιον ιθ'.

ιθ'. Ὁ θανὼν ταῖς ἁμαρτίαις, καὶ διὰ τῆς μετανοίας ἀναστήσας· ἢ τῷ δοκεῖν μὴ θανών. εἰ γὰρ καὶ τὰ παχύτερα ἐξέφυγε πάθη· ἀλλὰ τοῖς λεπτοῖς τισὶν ἐκοινώνησε· παραπτώματα γὰρ, φησὶ, τίς συνήσει. εἰ γὰρ ὁ Χριστὸς, φησὶν, ἐν ᾧ οὐδὲ

Scholion 16.

Quales nos dæmones deprehendunt, tales & ipsi se erga nos gerunt: & quales in nobis cogitationes reperiunt, tales ipsi nobis imagines & formas subiiciunt. 16.

Scholion 17.

Contra naturam sunt præposteræ marium & bestiarum libidines: hic autem auctor etiam molliciem illis adiungit, quando vocat fornicationem virium *quod non fit eum alieno corpore. Nam omnis turpitudo mente perficitur, & effluxiones contingunt, & firmiter in hoc hærent, eò, quod flagitium hoc non videatur, nec reprehendatur, sed tantùm conscientiam habeat testem, quod & mortem appellauit. est enim quædam mors in nobis, quam semper nobiscum circumferimus. 17.

*quod nō fit extra corpus propriū.

Scholion 18.

Hæc (caro) inimica mea tanquam naturâ animæ consors, & *quæ diligitur ab illa. Non mea, vt pote contra quam pugnat anima velut hostem suum. id quod grauissimum est. Apostolus ergo propter scandala quæ ex ventre proueniunt animæ, corpus mortem appellauit. Gregorius autem Theologus vitiosam & nocturnam corporis generationem vocauit, noctis nempe & voluptatis opus, spiritu & libertate & luce deterius & inimicum. 18.

*fouendo seu quæ fouetur ab illa.

Aliud Chrysostomi.

Noli putare carnem ipsam accusari. Non dixit Apostolus *corpus peccati*, sed *corpus mortis*. Siue subactum à morte, non quod genera uit mortem, quod non est malitiæ, sed violentiæ carnis, quam sustinuit, signum. Vt si quis à barbaris captus, non quòd ipse barbarus sit, sed quod ab ipsis detineatur. Ita corpus mortis dicitur, eò quòd à morte captum sit seu detentum, non quòd corpus mortem procurarit aut crearit. proinde ipse non cupit à corpore liberari, sed à mortali corpore.

Scholion 19.

Qui per peccata mortuus est, & per pœnitentiam resipuit, aut qui visus est non fuisse mortuus. Etsi enim crassiora seu grauiora vitia effugit, leuibus tamen adhæresceit. Delicta enim (inquit Dauid) quis intelliget: si enim Christus in cuius ore non est 19.

inuentus dolus, mortuus est & resurrexit, quis est qui peccati mortem effugiet? cùm nemo prorsus non peccet. Beatus ergo ille prædicandus, qui per pœnitentiam reuocatur. Sequentis autem sermonis seu verbi cum præcedenti dicto sic cohæret. Qui beatum, inquit, prædicat pœnitentem: hic enim est prior, hoc monet & docet, nullo modo desperandum iis qui ceciderunt. Siue, non oportet desperare qui cadunt. Illud δυσωπεῖ, rogat, ponit pro παραινεῖ, id est, hortatur, moner * * * * * * * * * * * *

Desunt pauca verba, e. g. vt iterū pœnitentiam agant qui peccarūt. iterum. Regum quispiam Ephesiam sacerdotem incredibili pulchritudine reitentem intuitus, statim Epheso excessit, ne quid impij (seu stupri & sacrilegij) præter voluntatem perpetrare cogeretur. Et Cyrus Persarum rex

Adde his Alexandr. M. & Scip. Africanū. Panrheiam nec ad aspectum quidem admittere ausus est, quam satis constabat esse pulchritudine admiranda inexpugnabili. Quòd si ergo & res ipsæ, & pagani quoque, & exteri confirmant Pauli dictum affirmantis: *Ego castigo corpus meum, & in seruitutem redigo* (assiduus enim aspectus via est quæ ducit ad ipsam actionem; quòd si ad opus ipsum non descendat, inquinat tamen mentem & caprum aspectu ostendit adulterum) quis tam audax erit, qui assiduè inter elegantes aliarum formas versatus dicat, nullum se inde incommodum accepisse? Si autem hoc difficile est, certè magnopere fœminarum consuetudines sunt refugiendæ. Vbi tamen necesse fuerit, in conspectum illarum venire, frenandi sunt oculi & coërcendi.

Scholion 20.

20. Quatuor sunt virtutes quæ puram reddunt animam, silentium, custodia præceptorum, * angustus locus, & animi demissio.

*an angustiæ & luctus?

Scholion 21.

21. Superbus à charitate desertus cecidit, & ex casu humilis factus est, & ita superbia præbuit illi caussam humilitatis.

Aliud.

Humilitas est mens omnibus subiecta, nascitur ex affectione fortis & generosæ animæ, metúque iudicij seu examinis.

δόλος ἐν τῷ στόματι ἐξευρέθη, ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, τίς ἄρα ἐστὶν ὁ τὸν ἐκ τῆς ἁμαρτίας θάνατον διαφευξόμενος; οὐδεὶς ὁ μηδόλως ἁμαρτών· μακαριστὸς οὖν ὁ διὰ μετανοίας ἀνακαλούμενος· ἡ δὲ σύνταξις τοῦ προκειμένου λόγου, τῷ ῥηθέντι ἐστὶν αὕτη· ὁ μακαρίζων, φησί, τὸν μετανοοῦντα· ἔστι γὰρ ὁ πρότερος· τοῦτο παραινεῖ καὶ διδάσκει· μηδόλως εἶναι τὴν ἀπόγνωσιν ἐν τοῖς πεσοῦσιν. ἤγουν, οὐ χρὴ ἀπογινώσκειν τοὺς πίπτοντας. τὸ δυσωπεῖ δὲ ἀντὶ τοῦ παραινεῖ, ἤγουν αἰτεῖ πάλιν * * * * * *
* * * * * * * * * *

βασιλεύς τις Ἐφεσίαν * ἱερείαν ἰδὼν ὑπερβολῇ καλῇ φαινομένην, ἀνεχώρησεν εὐθὺς τῆς Ἐφέσου· φοβούμενος μὴ παρὰ γνώμην ἐκβιασθῇ πρᾶξαί τι τῶν οὐχ ὁσίων. καὶ Κῦρος δὲ ὁ Πέρσης οὐδὲ ἰδεῖν τὴν Πανθείαν ἐτόλμησε, θαυμαστόν τι, καὶ ἀμήχανον κάλλος ἔχειν μαρτυρουμένην· εἰ τοίνυν καὶ τὰ πράγματα, καὶ οἱ ἔξωθεν τῷ Παύλῳ μαρτυροῦσι λέγοντι. ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα, καὶ δουλαγωγῶ, (ἡ γὰρ συνεχὴς θέα, ὁδός ἐστιν ἐπὶ τὴν πρᾶξιν ἄγουσα· εἰ δὲ καὶ εἰς ἔργον μὴ ἐκβαίη, μολύνει τὸν λογισμόν, καὶ μοιχὸν ἀποφαίνει τὸν ἀλόντα,) τίς τοσοῦτόν ἐστι τολμηρός, ὡς τοῖς ἀλλοτρίοις συνεχῶς ἐνιστάμενος κάλλεσι, λέγει μηδὲν τὸ παράπαν βλάπτεσθαι; εἰ δὲ τοῦτο δύσκολον, χρὴ μάλιστα φεύγειν τὰς συνεχεῖς τῶν γυναικῶν ἐντεύξεις. εἰ δὲ ἀνάγκη εἴη, χαλινοῦν τοὺς ὀφθαλμούς.

* versus vnus deest vbi nunc pro ἀστεῖ mulieris * ἱέρειαν.

Σχόλιον κ'.

Τέσσαρές εἰσιν ἀρεταὶ ἁγνίζουσαι τὴν ψυχήν. ἡ σιωπή, καὶ τὸ φυλάξασθαι τὰς ἐντολάς, καὶ ἡ στενοχωρία, καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη. κ'.

Σχόλιον κα'.

Ο ὑπερηφανευθεὶς ὑπὸ τῆς χάριτος καταλειφθεὶς ἔπεσεν, καὶ πεσὼν ἐταπεινώθη, καὶ γέγονεν ἐν αὐτῷ ἡ ὑπερηφανία ταπεινοφροσύνης αἰτία. κα'.

Αλλο.

Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ γνώμη πᾶσιν ὑποκειμένη· γίνεται δὲ ἐκ διαθέσεως ἀνδρείας ψυχῆς καὶ φόβου ἐξετάσεως.

Σχόλιον κβ΄.

κβ΄. Ἰστέον ὡς οὐκ ἐξαρκεῖ ἡ ἐγκράτεια κατὰ παθῶν μόνη, εἰ μὴ καὶ ἄλλαι ἀρεταὶ συνέλθοιεν, ἐξαιρέτως δὲ ἡ ταπεινοφροσύνη ὀφείλει συνεῖναι τῇ ἐγκρατείᾳ, ἵνα τὸν ἐκ ταύτης προσγενόμενον ἀποστρέφῃ τῦφον· ἐὰν γὰρ οὗτος καταργηθῇ, ἡ ἀπάθεια προσγίνεται ἑτοίμως.

Σχόλιον τοῦ ἁγίου Μαξίμου κγ΄.

κγ΄. Ταπείνωσις καὶ κακοπάθεια πάσης ἁμαρτίας ἐλευθεροῦσι τὸν ἄνθρωπον. ἡ μὲν τὰ τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ τὰ τοῦ σώματος περικόπτουσα πάθη· τοῦτο γὰρ ὁ μακάριος Δαυὶδ ποιῶν φαίνεται, ἐν οἷς εὔχεται πρὸς τὸν Θεὸν λέγων· ἴδε τὴν ταπείνωσίν μου, καὶ τὸν κόπον μου, καὶ ἄφες πάσας τὰς ἁμαρτίας μου.

Σχόλιον κδ΄.

κδ΄. Ἐσφάλη τις, καὶ δι' ἧς ὁδοῦ παρετράπη, ἐπανῆλθε πάλιν. ἠρνήσατο γὰρ Θεὸν διὰ τῆς γλώσσης, καὶ πάλιν δι' αὐτῆς ὡμολόγησεν· ἥρπασε διὰ τῶν χειρῶν, καὶ δι' αὐτῶν ἐσκόρπισε, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως· ὁ δὲ πορνεύσας, οὐδ' ἐκείνης τῆς ὁδοῦ δι' ἧς καὶ ἔπεσεν· ἀλλὰ δι' ἑτέρας ἐπανέρχεται. κλαίει γὰρ, νηστεύει, στένει· διὸ καὶ κυρίως ἡ πορνεία πτῶμα· ἄλλως τε καὶ τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ τοῦτο παρὰ τὰ λοιπὰ οἰκειότερον, τὸ παρθενεύειν, ὃ καὶ βούλεται ἡ τοῦ μοναχοῦ προσηγορία, καὶ τὸ ἐπάγγελμα· ὁ οὖν διαφθείρας τὴν παρθενίαν, πέπτωκεν ἀληθῶς, ἀθετήσας ὃ ἐπηγγείλατο.

Σχόλιον Θαλασσίου κε΄.

κε΄. Ἡσυχίαν ἀγαπᾷ, ὁ μὴ πάσχων πρὸς τὰ τοῦ κόσμου, καὶ πάντας ἀνθρώπους, ὁ μηδὲν ἀγαπῶν ἀνθρώπινον.

Σχόλιον κϛ΄.

κϛ΄. Ἡ μὲν αἵρεσις νοός ἐστι παρεκτροπή, καὶ γλώσσης ὑπουργία· ὅθεν καὶ * σφάλμα. ἡ δὲ πορνεία τὰς αἰσθήσεις πάσας, καὶ τὰς δυνάμεις τοῦ σώματος, καὶ τῆς ψυχῆς μεθοδεύει, καὶ μεταπλάττει ἐκ τοῦ κατ' εἰκόνα, καὶ καθ' ὁμοίωσιν μετάγουσα, καὶ εἰς τὸ μὴ ὂν ἀπορρίπτουσα· ὅθεν καὶ πτῶσιν αὐτὴν φασίν.

* σφάλμ.

Scholion 22.

Sciendum solam abstinentiam non sufficere ad vitiosos affectus edomandos, sed alias quoque virtutes desiderari, præsertim oportet vt humilitas coniuncta sit cum abstinentia, quæ fastum ex illa orientem reprimat & auerterat: qui si eneruatus fuerit, in promptu erit animi tranquillitas ab omni perturbationum tumultu libera. 22.

S. Maximi 23.

Humilitas & afflictiones hominem ab omni peccato liberant. nam illa animi, hæc corporis vitia recidunt. Hoc enim B. Dauid videtur facere in iis quæ à Deo precatur, cùm dicit: *Vide humilitatem meam & laborem meum, & dimitte vniuersa delicta mea.* 23.

Scholion 24.

Exerrauit quis, & per viam suam à qua declinauerat, reuersus est iterum: negauit quis veluti per linguam Deum, & per eandem rursus Deum confessus est: rapuit manibus, & manibus in pauperes dispersit. & perinde de aliis loquendo. Qui autem contra castitatem peccarit, non per eandem viam, per quam cecidit, sed per aliam reuertitur. Plorat enim & abstinet, & gemit. Quapropter * luxuria propriè ruina seu casus appellatur, præsertim cùm religiosæ vitæ prætet alia sit magis familiare & proprium studium virginitatis, quod & appellatio Monachi (vt qui solus sine consorte habitet) declarat & professio seu votum. Qui ergo virginitatem corrupit, verè cecidit, irritum reddendo quod promisit seu vouit. 24.

* fornicatio.

Scholion Thalassij 25.

Ille verè solitariam vitam amat, qui nihil afficitur erga res mundi & quosuis homines aut humana. 25.

Scholion 26.

Hæresis est seductio mentis, & linguæ ministra, vnde & error. Luxuria autem omnes sensus & facultates corporis & animæ à via abducit, & immutat, & ab imagine Dei, ad cuius similitudinem facta est, transformat & corrumpit, abiicitque in nihilum, vnde & casum appellant. 26.

Aliud.

Ex animi elatione suíve existimatione oritur hæresis, ex deliciis seu delectatione luxuria. Hæretici per humilitatem, luxuriosi per afflictiones perfectè corriguntur.

Scholion 27.

17. Actionis seu operis luxuriosi parens est tactio, quemadmodum huius visio, visionis, auditio, & huius olfactio. Si quis ergo non per hæc ad tactum ductus peruenerit, sed potiùs cogitando ceciderit, ad opus non progredietur, vel potiùs in improbam actionem non præcipitabitur, quam etiam atque etiam * cum ipsa cogitatione refugimus.

* per contemplatione rerum diuinarum.

Scholion 28.

28. Obseruandum quod non sint manus, vel aliud corporis membrum tangendum, etiamsi propinqui sint qui tanguntur, ad exemplum illius fratris religiosi, qui manus theristro seu veste seu strophiolo, seu alio panno inuoluit, & ita matrem suam ægram gestauit, & non solùm aliud alterius non tangendum, sed nec ex propriis vllum, qualecunque sit, contrectandum, nudum scilicet, præsertim si iuuenis sit & carnis stimulis oppugnetur; imò nec scabendi caussa, tactus enim est actionis ipsius & operis effector & parens. Si quis ergo non per hæc veluti manu ductus ad tactum ipsum progressus fuerit, sed offusis potiùs tenebris (quasi per ignorantiam) * ceciderit, ad nefarium opus siue ad improbum & exitialem actum non procedet. Sanctus vocatur, qui ab nequitia & peccato purus est. Vnde maximum animæ studium virtutis est & Deo gratissimum, vt homo omni culpa & malitia vacet. * Sanctitas autem est omni tempore per curam, studium & solicitudinem constantissimè semper ex toto corde sancto in iis quæ Deo placent, Deo adhærere.

Pag.54.& 96.& 431. Auctor Græcus Anonym. de virtute. πολὺ τὸ ἐπίσκοπον τῶν ἀφῶν, &c. c.23. Io. Vuegelinus.

* cadat.

* Sanctificatio.

Scholion 29.

29. Hoc magnæ est nequitiæ. nunquam enim dæmones nobiscum belli faciunt inducias. quando etiam relaxatio fuerit, remittunt seu dimittunt (in speciem) pugnam, vt contemto periculo tanquam in securo iam tranquillitatis portu constituti idem quouis tempore audeamus. Dico verò quod & in ipso disciplinæ religiosæ rigore eos qui solitariam vitam agunt, in exitium præ-

Ἄλλο.

Ἐξ οἰήσεως αἱρέσεις, ἐξ εὐπαθείας δὲ αἱ πορνεῖαι. διὰ ταπείνωσιν μὲν οἱ πρῶτοι, διὰ δὲ δυσπαθείας οἱ δεύτεροι τοῦ τελείου τυγχάνουσιν.

Σχόλιον κζ.

Τῆς πράξεως ἡ ἁφὴ γεννήτειρα, ὥσπερ ταύτης ἡ ὅρασις, καὶ ταύτης ἡ ἀκοή τε καὶ ὄσφρησις. ἐὰν οὖν τις μὴ διὰ τούτων πρὸς τὴν ἁφὴν χειραγωγούμενος ἔλθῃ, μᾶλλον δὲ σκοτούμενος πέσῃ, εἰς ἔργον οὐκ ἔρχεται. μᾶλλον δὲ εἰς κακοεργίαν οὐ βάλλεται, ἣν πολὺ φυγῶμεν ἅμα καὶ τῷ θεωρεῖν. κζ.

Σχόλιον κη.

Σημειωτέον, ὅτι οὐ χρὴ προσάπτεσθαι χειρῶν, ἢ ἄλλου τινὸς μέλους· κἂν ἴδιοι εἰσὶν οἱ ἁπτόμενοι κατὰ τὸν ἀδελφὸν τὸν ἑλίξαντα τὰς χεῖρας τῷ θερίστρῳ, ἤτοι τῷ φακεολίῳ, ἢ ἄλλῳ τινὶ ῥάκει, καὶ οὕτω τὴν μητέρα βαστάσαντα, καὶ οὐ μόνον ἄλλον ἄλλου μὴ προσψαύειν, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἰδίων αὐτοῦ μελῶν τὸ οἱονοῦν κρατεῖν. γυμνὸν δηλονότι, καὶ μάλιστα εἴ τις νέος ἐστὶ, καὶ ὑπὸ τῆς σαρκὸς πολεμούμενος, μηδὲ χάριν τοῦ κνᾶσθαι· τῆς γὰρ πράξεως ἡ ἁφὴ γεννήτειρα. ἐὰν οὖν τις μὴ διὰ τούτων πως χειραγωγούμενος εἰς τὴν ἁφὴν ἔλθοι, μᾶλλον δὲ σκοτούμενος πέσοι, εἰς ἔργον οὐκ ἔρχεται ἤγουν εἰς τὴν κακὴν καὶ ὀλέθριον πρᾶξιν. ἅγιος ὀνομάζεται ὁ καθαρὸς ἀπὸ κακίας, καὶ ἀπὸ ἁμαρτήματος· ὅθεν καὶ μέγιστόν ἐστι ψυχῆς κατόρθωμα, καὶ ἀρέσκον θεῷ τὸ μὴ εἶναι κακίας ἐν ἀνθρώπῳ. ἁγιασμὸς δέ ἐστι, τὸ ἀνακεῖσθαι τῷ ἁγίῳ θεῷ ἐξ ὁλοκλήρου καὶ ἀδιαστάκτως ἐν παντὶ καιρῷ, διὰ φροντίδος, καὶ σπουδῆς τῶν αὐτῷ ἀρεσκόντων. κη.

Σχόλιον κθ.

Τοῦτο πανουργίας μεγάλης· οἱ μηδέποτε γὰρ ἡμῖν ἐνδιδόντες πολεμεῖν δαίμονες πρόσκαιρον, ὅταν καὶ χαύνωσις ᾖ, ἀφίασιν, ἵνα ὡς ἀπαθεῖς, καταφρονῆσαι ποιήσαντες ἐν παντὶ καιρῷ· λέγω δὲ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τῆς ἀκριβείας, εἰς ὄλεθρον κατὰ μόνας ὄντας κρημνί- κθ.

σωσι· ὅταν φυλαττώμεθα, ἵνα μὴ χερσὶ σωμάτων ἄλλων τοῖς οἰκείοις κατὰ τὴν κακίαν ἀποχρησώμεθα, μᾶλλον δὲ βοθρισθῶμεν ὑπουργούμενοι μέλεσιν.

Σχόλιον Ἰσιδώρου λ'.

λ'. Πᾶσαν μὲν οἵαν τε ὁμιλίαν γυναικῶν ἐκτρέπεσθαι χρὴ, ὡς ἔχουσάν τινα πρὸς χαύνωσιν ἐπιτήδευσιν· Εἴγε δὲ τοῦτο ἀδύνατον διὰ περιστάσεις χρειῶν, ἢ οἰκονομίαν πτωχῶν, κάτω νεύοντας * διαλέγεσθαι. τοῖς γὰρ πλείοσιν, ἢ πᾶσι σχεδὸν, τοῖς ἡττηθεῖσι κάλλους γυναικῶν, διὰ τῆς θυρίδος ἀνέβη ὁ θάνατος, ὃς καὶ τοῦ μεγάλου προφήτου καὶ βασιλέως ἐκράτησεν, ὅτε πρὸς τὸ λουτρὸν ἐκεῖνο τὸ θανατηφόρον ἀπέβλεψεν.

* κα.

Σχόλιον λα'.

λα'. Ὅτι καὶ σορὸς πρὸς τὸ φυγεῖν πειρασμὸν συμβάλλονται. τὸ δὲ ὅλον ἡ ταπείνωσις, ταπεινὸς γὰρ ἡ σορὸς * ἴδιον· πρὸς οἷς καὶ τὸν συνευχόμενον ἔχειν χρὴ ἤτοι συναδελφόν τινα ἐκ τῶν ἀγωνιστῶν.

* ἴδιον.

Σχόλιον λβ'.

λβ'. Τὸ αὐτὸ πτῶμα ὑπὸ δύο τινῶν πεπραγμένον, τοῦ μὲν καλῶς ἀναβαφέντος, καὶ θεοφιλῶς, καὶ πόρρω ἀπῳκισμένου τοῦ τῶν πτωμάτων τόπου, μετὰ καὶ προσκοπτικῆς πείρας μοναχικῆς καταστάσεως· ὁ γὰρ χρηστοῖς ἤθεσιν, καὶ πόρρω πτωμάτων τόπων κατῳκισμένος, καὶ πάλης ἀσκητικῆς πεπειραμένος, πορνείᾳ περιπτωθεὶς, βαρύτερον κέκτηται κρίμα, τοῦ ἐν ἀμαθείᾳ καὶ ἀτοπίᾳ καὶ ἀπειρίᾳ ἐντραφέντος καὶ ὀλισθήσαντος. τὸ δὲ ἐξ ἄλλων πολλῶν, ἐν ἱερῷ δηλονότι τόπῳ, ὅτι βία, ὅτι καθαρὰ ψυχὴ, ὅτι μονάστρια, ὅτι ὕπανδρος, ὅτι σωματικὴ ἡ συγγένεια. καὶ ἐκ τοῦ γενέσθαι πονηρᾶς διδαχῆς αἴτιον.

Σχόλιον λγ'.

λγ'. Οἶμαι, αὐτὸν Νόννον λέγει, τὸν τὴν ἁγίαν Πελαγίαν βαπτίσαντα. ἐστὶ γὰρ πρὸς συνεζευγμένα πάθη τοῖς πράγμασι, καὶ νοήμασιν ἐκπολεμήσας, τῆς ἀπαθείας ἐνεδύσατο τὴν στολὴν, ἐμπεσούσης γὰρ τῆς ὕλης οὐκ ἐλέγχθη ἐμπαθὴς, καὶ

cipitent. Quod cauendum nobis, ne qui ſine ſocietate alienorum corporum degimus, noſtris ad flagitium abutamur; imò potiùs dum noſtris membris inſeruimus, alto exitij barathro hauriamur.

Scholion Iſidori 30.

Omne quidem qualiumcunque fœminatum colloquium declinandum eſt, 30. vt quod habeat quoddam ad * relaxationem incitamentum; ſi tamen propter * diſſolutionem. neceſſariatum rerum vſum, & curam pauperum id fieri nullo modo poſſit, dejectis in terram oculis demiſſóque vultu cum illis colloquendum eſt. Ad plures aut ferè omnes, mulierum pulchritudine victos mors per feneſtras (oculorum) * intrauit. quæ & magnum prophetam & regem ſubegit, quando ad * inuolauit. exitiale illud balneum reſpexit.

Scholion 31.

Quia etiam mortuorum conditoria 31. ad effugiendam tentationem iuuant. Hoc autem totum eſt humilitas. Humilis enim eſt ipſum propter conditorium & loculus: Ad quæ adſciſcendus eſt etiam aliquis, qui tecum comprecetur ex fratribus fortibúſque Chriſti athletis.

Scholion 32.

Idem peccatum à duobus perpetra- 32. tum, altero quidem honeſtè educato & ſanctè & procul à peccantium loco degente, poſt profectum in vita religioſa, & vſum cognitionémque diſciplinæ monaſticæ. Nam qui bonis moribus inſtitutus eſt, & ab omnibus peccatorum locis remotus vixit, & religioſis exercitationibus, & luctis eruditus, & expertus in luxuriam præceps actus eſt, multò grauius iudicium ſuſtinuit, quàm is qui negligenter, ineptè tuditérque educatus eſt, & in peccatum prolapſus. Illa autem verba Climaci: (ex multis aliis) intellige, in ſacro nempe loco, quod vis; quod pura anima, quod religioſa fœmina, quod ſub viri poteſtate, quòd vel ſanguinis, vel ſpiritualis propinquitas, & quòd quis improbæ doctrinæ (ad peccata nempe ignota) auctor fuerit.

Scholion 33.

Puto ipſum Nonnum hîc intelligi, 33. qui S. Pelagiam ſacro baptiſmatis fonte Vitæ PP. abluit. Hic enim aduerſus catenatā vitio- de S. Nō- rū turbā factis, & cogitationibus ſeu mē- no in vita te, & corpore deprœliatus ſtolā tranquil- S. Pelagiæ litatis ab omni perturbationum inquina- l. 1. p. 376. tione purā induit. Nā occaſione peccā- apud Ro- di oblata imperturbatus apparuit, quod ſweidum.

omnem affectum ad peccandi materiam exuisset, & cœlestium pulchritudines contemplaretur. Voluptatibus autem dediti omnia contra agunt.

Scholion 34.

34. Deus proposita futura corporum resurrectione, aliam interim hic à nobis exigit, nouum inquam vitæ genus in præsenti vita ex morum mutatione factum. Quando enim impurus fit temperans; auarus, misericors; asper & iracundus mitis, tum hic resurrectio facta est, quæ est imago & ianua futuræ. Et quomodo resurrectio? Peccati inquam mortificatio, & iustitiæ resurrectio, veteri quidem & flagitiosa vita abolita, nouissima verò & angelica instituta.

Scholion Isaaci 35.

35. Cogitationes malæ cùm ex propriæ voluntatis proposito, tum ex dæmonum improbitate existunt. Bonæ verò cùm ex natura: boni enim nati sumus; tum animi electione seu proposito, propter libertatem arbitrij: tum etiam ex angelico instinctu & impulsu, ita vt malæ cogitationes ex duobus duntaxat fontibus oriantur, bonæ verò ex tribus. Meminisse ergo in præsenti vitæ statu oportet illius quod Theologus dixit: Resistite diabolo, & fugiet à vobis. Cæterùm persistendum est in lucta seu certamine. Contrà, cùm in mundo versanti oppugnatus cedit, fraus est hostis, non clementia vel humanitas.

Iacob. Apost. ep. c. 4. n. 7. Dionysius omnes Apostolos vocat, & S. Petrum verticem Theologorum.

Scholion 36.

36. Fugiamus, ne videamus neque audiamus fructum, de quo nos non gustaturos decreuimus. desideratur autem vox ἕνεκα coniunctio causalis. Dicit enim: Fugiamus propter hoc. Vide hîc quam loci mutatio adferat vtilitatem. cùm enim sanctissimus spiritus patres docuisset, quod hostis ex locorum mutatione posset mores immutare, clamant hi, Fugite loca casibus peccatorum obnoxia, vt & hîc: Fugientes fugiamus. Climacus Dauidis ex aspectu Bersabeæ decepti historiam memorans declarat.

Aliud.

Mens quæ sensibus indulget, per il-

ᾗ ἀπήλλακτο ζωότης. τὰ δ᾽ ἄνω κάλλη τελείως ἐνωπτρίζετο. οἱ δὲ φιλήδονοι τὸ ἐναντίον.

Σχόλιον λδ'.

Ὁ θεὸς, προκειμένης τῆς μελλούσης, ἑτέραν ἡμῖν ἀνάστασιν ἀπαιτεῖ· τὴν καινὴν πολιτείαν, τὴν κατὰ τὸν παρόντα βίον ἐκ τῆς τῶν τρόπων μεταβολῆς γινομένην. ὅταν γὰρ ὁ πόρνος γένηται σώφρων, καὶ ὁ πλεονέκτης ἐλεήμων, καὶ ὁ τραχὺς ἥμερος, καὶ ἐνταῦθα ἀνάστασις γέγονεν, ἐκείνης οὖσα προοίμιον· καὶ πῶς ἀνάστασις; τῆς μὲν ἁμαρτίας * νεκρωθείσης, τῆς δὲ δικαιοσύνης ἀναστάσης· καὶ τῆς μὲν παλαιᾶς ζωῆς ἀφανισθείσης, τῆς δὲ καινοτάτης, καὶ ἀγγελικῆς πολιτευομένης. λδ'. * νέκρωσι.

Σχόλιον λε'.

Οἱ πονηροὶ λογισμοὶ τὴν σύστασιν ἔκ τε τῆς προαιρέσεως ἔχουσιν, ἔκ τε τῆς τῶν δαιμόνων κακουργίας. οἱ δὲ ἀγαθοὶ ἔκ τε τῆς φύσεως, καλοὶ γὰρ γεγόναμεν, ἔκ τε τῆς προαιρέσεως, διὰ τὸ αὐτεξούσιον, ἔκ τε τῆς ἀγγελικῆς ἐπιρροπῆς· ὥστε τοὺς μὲν πονηροὺς ἐκ δύο τὴν σύστασιν ἔχειν· τοὺς δὲ ἀγαθοὺς ἐκ τριῶν· μνημονεύειν οὖν χρὴ κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν τοῦ εἰρηκότος θεολόγου· ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ, καὶ φεύξεται ἀφ᾽ ὑμῶν· καὶ λοιπὸν δεῖ ἐν ἀγωνίᾳ ἐγκαρτερεῖν. τὸ δὲ ἔμπαλιν, τὸ ἐν τῷ κόσμῳ διαπολέμητον, δόλος ἐστὶ τοῦ ἐχθροῦ καὶ οὐ φιλανθρωπία. λε'.

Σχόλιον λϛ'.

Φεύγωμεν ἕνεκα τοῦ μὴ βλέπειν μηδὲ ἀκούειν καρποῦ, οὗ μὴ γεύσασθαι λοιπὸν συνεταξάμεθα. λείπει δὲ τὸ, ἕνεκα αἰτιολογικὸς σύνδεσμος· φεύγωμεν γὰρ, φησὶν, ἕνεκα τοῦδε· βλέπε ἐνταῦθα ἡ ἐκ τοῦ τόπου * μετάστασις τὴν ὠφέλειαν· διδάξαντος γὰρ τοῦ παναγίου πνεύματος τοὺς πατέρας, ὅτι δύναται τοὺς τρόπους ἐκ τῶν τόπων ὁ παλαιὸς ἀμείβειν, οὗτοι βοῶσι, φεύγετε τοὺς τόπους τῶν πτωμάτων, ὡς καὶ ἐνταῦθα, φεύγοντες φεύγωμεν, τοῦ Δαυὶδ μνημονεύσας τῆς κατὰ τὴν Βηρσαβεὲ ἱστορίας τὴν ἀπάτην ἐνέφηνεν. λϛ'. * τῆς μοναστηρ.

Ἄλλο.

Νοῦς μὴ ἐπισπάτων τῇ αἰσθήσει, δι᾽ αὐ-

τῆς περιστάσεως κακοῖς· ὑφ' ἡδονῆς γὰρ τῶν αἰσθητῶν ἀπατηθεῖσαι, τίκτει αὐτοῖς φαυλότητα.

Σχόλιον Ισαάκ.

Ὁ μὴ μακρύνων ἑαυτὸν τῶν αἰτιῶν τῶν παθῶν, ἑκουσίως ἀκουσίως ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας καθέλκεται· ταῦτα δὲ εἰσὶ τὰ αἴτια τῆς ἁμαρτίας ὁ οἶνος, καὶ αἱ γυναῖκες, ὁ πλοῦτος, καὶ ἡ εὐεξία τοῦ σώματος, οὐχ ὅτι φυσικῶς ἁμαρτία εἰσὶ ταῦτα· ἀλλ' ὅτι ἡ φύσις ἐξ αὐτῶν εὐκόλως κλίνη πρὸς τὰ πάθη τῆς ἁμαρτίας· καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλει ὁ ἄνθρωπος διαφυλάττεσθαι σπουδαίως.

Σχόλιον λζ.

λζ. Ἐνταῦθα οὐκ ἀπέδωκε τὸν (δὲ) συμπλεκτικὸν σύνδεσμον χρήματι τοῦ κατ' ἀπόλυτον μερισμόν, εἰ καὶ ἐπιτηδευμένως εἴρηται· ὅτι τοῦ Πέτρου * βίῳ προσομιλήσαντι αἱ κλεῖς τῆς βασιλείας ἀπονεμήθησαν.

*ἐν βίῳ.

Σχόλιον λη.

λη. Πᾶν νόημα πράγματος αἰσθητοῦ, ἐν ᾧ χρονίζει ὁ νοῦς, πάντως * δηλοῖ, ὅτι πάθος ἔχει πρὸς αὐτό· οὐκ ἐκλείψοι ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ γονοῤῥυὴς καὶ λεπρὸς κρατῶν σκυτάλην, καὶ πίπτων ἐν ῥομφαίᾳ αὐτοῦ.

*δηλονότι. 2. Reg. 3. n. 29. Sept. Interpr.

Σχόλιον λθ.

λθ. Σημειωτέον, τὰς καθ' ὕπνον διακρίσεις (μᾶλλον δὲ διὰ τὸ μὴ ὡσαύτως ἔχειν ἀεὶ) παντὶ φευκτέον· πάνυ γὰρ ὀλίγων αἱ διακρίσεις.

Σχόλιον μ.

μ. Ὁ τὰς καθ' ἡδονὴν κινήσεις ἀποκρουσάμενος, καὶ σαρκὸς καὶ αἵματος ἀφειδήσας.

Σχόλιον μα.

μα. Ἐπίβουλον ὕλην τὴν σάρκα φησὶ καὶ αἷμα, αὔλους τοὺς δαίμονας· ἔνυλον τὴν συζευχθεῖσαν ψυχὴν τῷ σώματι· ἄϋλον πάλιν τὸν νοῦν, τὸν μετὰ τῶν πνευμάτων μαχόμενον· θαῦμα οὖν φησὶ πῶς ἡ κατὰ χρόνον ἔνυλος τοῖς αὔλοις συμπλέκεται, καὶ νικᾷ.

Σχόλιον μβ.

μβ. Ἡ μὲν αἰχμαλωσία τῷ συνδυασμῷ ἀκολουθεῖ, ἢ χρόνιον, καὶ τὸ πῶς σφοδροτέρως

los in peccata incidet, voluptatibus enim & delectatione rerum quæ sub sensus cadunt delusi, animum debilitant & frangunt.

Aliud Isaaci.

Qui non procul se remouet & recedit a caussis & occasionibus vitiorum, volens nolens in peccarum trahetur. Caussæ autem peccati seu iniciramenta sunt vinum, mulieres, opes, bonus habitus corporis; non quòd hæc natura sua peccata sint, (aut peccatum,) sed quod natura per hæc facilè ad peccati morbos & viria inclinetur & trahatur. proinde domini diligenter ab his cauendum est.

Scholion 37.

Hic non reddidit coniunctionem copulatiuam (δὲ, verò, autem) figuræ per absolutam partitionem, etsi nec studio arbitror: quia Petro dum viuerer colloquenti traditæ sunt claues regni cœlestis. 37.

Scholion 38.

Omnis cogitatio rei quæ sub sensum cadit, in qua mens diu moratur, omnino ostendit, quod erga illam afficiatur. *Non deficiat ergo à domo tua fluxum sanguinis sustinens, & leprosus, & tenens scuticam, & cadens in gladio.* 38.

Scholion 39.

Magna prudentia adhibenda est in iis quæ in somno visu veniunt, quin potiùs quia inconstans est eorum ratio, omnino negligenda sunt, paucorum enim eorum diiudicatio. 39.

Scholion 40.

Qui motiones corporis molliores & delectabiles repulit, nec carni, nec sanguini pepercit. 40.

Scholion 41.

Insidiatricem materiam, carnem appellat & sanguinem, materiæ seu corporis expertes dæmonas. materiæ affixam & innexam animam corpori coniunctam. Mentem etiam sine materia cum dæmonibus luctantem. Mirandum ergo air quomodo natura corporis concretione impedita eum dæmonibus incorporeis pugnet & vincat. 41.

Scholion 42.

Captiuitas sequitur coniunctionem seu congressum & colloquium (animæ 42.

cum incidente cogitatione) quæ & diuturnior & vehementior est, ventilatio iam calens sequitur communem seu coniunctum raptum, repente enim sine studio, temporéque vt plurimum, & dispositione pestis simul abreptis nobis tenuibus & subtilibus cogitationibus & sensibus obrepit & sese insinuat.

Scholion Isaac 43.

43. Vide quid dicat Climacus de vitiosis affectionibus siue passionibus, quod pœnitentia conuenienti sint eluendæ, aut futuro iudicio reseruentur. Vnde ergo noui legislatores sine digna pœnitentia illis indulgent?

Aliud Basilij Magni.

Quæstio. Qui sunt fructus digni pœnitentiæ? Resp. Opera iustitiæ peccato contraria, quæ pœnitenti sunt facienda, vt quod scriptum est, impleat, *in omni opere bono fructificantes.*

Scholion 44.

44. Quæ ex corporis sensibus oriuntur, nocent corpori; & quæ ex animæ facultatibus, animæ.

Aliud.

Malam cogitationem præcedit mala affectio; affectionis autem causa & sensus, abusus autem huius est mens.

Aliud S. Maximi.

Ab sensibus oriuntur mali affectus, qui præsente charitate & temperantia non mouebuntur; absente autem mouebuntur. Pluribus autem, excepta concupiscentia, indiget remediis ira, & propterea *charitas* vocatur *magna*, quod sit frænum iræ, quam sanctus ille Moses appellauit in physicis
Leuit. xi. v. 22. seu naturalibus per comparationem, & figuram oppugnatricem serpentum.

Aliud Isaaci.

Animi seu cogitationum motus in homine ex quatuor causarum fontibus oriuntur. primùm ex naturali carnis voluntate; deinde ex phantasia seu imaginatione sensuum è seculi rebus quas videt vel audit, nata: Tertio ex iis quæ præcesserunt inueteratis consuetudinibus, & animæ effusione quas habet in mente. postremò ex dæmonum impulsibus & suggestionibus.

Scholion 45.

45. Quæcunque mens per se concipit

ἐπιτρέχουσα· ὁ δὲ παραρριπισμὸς τῇ συναρπαγῇ, ἐξαπίνης γὰρ ἐπιτηδεύσεως χωρὶς καὶ χρόνου, ὡς τὰ πολλά, καὶ διαθέσεως ἐκτός, ὁ ὀλέθριος προσυφίσταται ψιλαῖς ἐννοίαις καὶ αἰσθήσεσι συναρπαζομένων ἡμῶν.

Σχόλιον μγ´.

Ὅρα τί φησι περὶ ἐμπαθείας, ὅτι ἀντιζύγῳ μετανοίᾳ, ἢ τῇ μελλούσῃ κρίσει ὑπόκειται· πόθεν οὖν ἄνευ τῆς προσηκούσης μετανοίας οἱ νέοι νομοθέται τὰς συμπαθείας ποιοῦνται; μγ´.

Ἄλλο τοῦ μεγάλου Βασιλείου.

Ἐρώτησις. Τίνες εἰσὶν οἱ ἄξιοι καρποὶ τῆς μετανοίας; Ἀπόκρισις. Τὰ ἀντικείμενα τῇ ἁμαρτίᾳ ἔργα δικαιοσύνης, ἅπερ ὁ μετανοῶν ὀφείλει ποιεῖν, πληρῶν τὸ γεγραμμένον, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες.

Σχόλιον μδ´.

Τὰ ἐκ τῶν περὶ τὸ σῶμα, τὸ σῶμα βλάπτει, καὶ τὰ ἐκ τῶν περὶ τὴν ψυχήν, τὴν ψυχήν. μδ´.

Ἄλλο.

Κακῆς ἐννοίας προηγεῖται πάθος· τοῦ δὲ πάθους αἰτία καθέστηκεν ἡ αἴσθησις· τῆς δὲ κακῆς αὐτῆς χρήσεως δηλονότι ὁ νοῦς.

Ἄλλο τοῦ ἁγίου Μαξίμου.

Ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων πέφυκε κινεῖσθαι τὰ πάθη· καὶ παρούσης μὲν ἀγάπης καὶ ἐγκρατείας οὐ κινηθήσεται· ἀπούσης δὲ κινηθήσεται. πλειόνων δὲ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν ὁ θυμὸς δεῖται καὶ διὰ τοῦτο μεγάλη λέγεται ἡ ἀγάπη, φαρμάκων ὅτι χαλινός ἐστι τοῦ θυμοῦ, ταύτην καὶ Μωσῆς ἐκεῖνος ὁ ἅγιος ἐν τοῖς φυσικοῖς συμβολικῶς ὀφιόμαχον ὠνόμασεν.

Ἄλλο τοῦ Ἰσαάκ.

Ἡ κίνησις τῶν λογισμῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἀπὸ τεσσάρων αἰτιῶν ἐστί. πρῶτον μὲν ἐκ θελήματος τῆς σαρκὸς τοῦ φυσικοῦ· δεύτερον δὲ ἐκ τῆς φαντασίας τῶν αἰσθήσεων τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων, ὧν παρακούει καὶ βλέπει· τρίτον ἐκ τῶν προλήψεων, καὶ ἐκ τῆς ἐκλύσεως τῆς ψυχῆς, ὧν ἔχει κατὰ νοῦν· τέταρτον ἐκ τῶν προσβολῶν τῶν δαιμόνων πολεμούντων.

Σχόλιον με´.

Ὅσα ἀφ᾽ ἑαυτοῦ λογίζεται ὁ νοῦς πάθη με´.

λέγεται· ὅσα ἐνοχλούμενος ὑπὸ τοῦ σώματος, ταῦτα ὡς πρὸς τὸν νοῦν ἐμπαθῆ· τὰ δὲ πρὸς σύστασιν τοῦ σώματος λογιζόμενα, κακία τοῦ νοῦ καὶ ἔστι καὶ λέγονται.

Σχόλιον.

Ἀνακρινάτωσαν καὶ ψηλαφισάτωσαν.

Ἄλλο.

Τὸ κοπρῶδες πάθος καλεῖ κόπρον.

Σχόλιον μς'.

μς'. Φιλόδωρος ὢν ὁ θεὸς παρέχει τοῖς ἀξίοις τὰ πρόσφορα, ἢ τῇ οἰκείᾳ ἀγαθότητι χρώμενος, ἢ ταῖς τῶν αἰτουμένων ἐπικλινόμενος δεήσεσι, κατὰ τὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου αἴνιγμα.

Σχόλιον μζ.

μζ. Δικαίως εὐχὴν νοερὰν, ἥτις παρέπεται ὑπὸ τῶν διακονούντων σωματικῶς· ὑπὸ γὰρ ὅταν πρὸς τὰς σωματικὰς διακονίας οἱ δαίμονες ἴδωσιν ἀνασχολουμένους, ἐπεὶ σωματικῶς εὔξασθαι κατὰ τὴν ἐχθρὰν οὐχ οἷός τε ἐστὶν, ἐπιτίθενται αὐτῷ διὰ τῶν αἰσχίστων ἐννοιῶν βαρέως, καὶ εἰς ἧτταν * προσκαλοῦσι· χρεὼν οὖν τότε τοῦ διακονήματος περιτμῆσαι τὴν κατ' ἔθος σωματικὴν προσευχὴν, τῆς νοερᾶς δηλονότι καταφρονουμένης.

* συγκα-men-

Σχόλιον μη'.

μη'. Διὰ τούτου τὴν νοερὰν διδάσκει προσευχὴν καὶ ἐνδιάθετον.

Σχόλιον μθ'.

μθ'. Προσεύχου πρότερον περὶ τοῦ καθαρθῆναι παθῶν· καὶ δεύτερον περὶ τοῦ ῥυσθῆναι ἀπὸ τῆς ἀγνωσίας· καὶ τρίτον ἀπὸ παντὸς πειρασμοῦ καὶ ἐγκαταλείψεως.

Σχόλιον.

Τὸ γὰρ τῆς τοῦ θεοῦ βοηθείας * πειραθῆναι ἡμᾶς, ἀντίδοσίς ἐστι τῆς ψυχῆς ἡμῶν καταστάσεως.

* πειρασθῆναι.

Σχόλιον τοῦ ἁγίου Χρυσοστόμου ν'.

ν'. Ἰστέον ὅτι οὐ ζητεῖται τόπος τῆς προσευχῆς, ἀλλὰ τρόπος· ὁ Ἱερεμίας ἐν βορβόρῳ ἦν, καὶ τὸν θεὸν ἐπεσπάσατο· ὁ Δανιὴλ ἐν λάκκῳ λεόντων, καὶ τὸν θεὸν ἐξευμενίσατο· οἱ τρεῖς παῖδες ἐν τῇ καμίνῳ ἦσαν, καὶ τὸν θεὸν ἐδυσώπησαν. ὁ Ἰὼβ ἐν τῇ κοπρίᾳ, καὶ τὸν θεὸν ἑώρακεν· ὁ Μωϋσῆς ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἔλεγεν αὐτῷ ὁ θεός· τί βοᾷς πρός με· ὁ λῃστὴς ἐν τῷ σταυρῷ, καὶ τὸν παράδεισον ἤνοιξεν· οὐκοῦν

& coquit, passiones seu affectiones dicuntur: quæ autem à corpore patitur, appellantur motus tanquam erga animum affecti. Quæ autem in gratiam corporis, & affectum à mente pertractantur, vitia mentis & sunt & dicuntur.

Scholion.

Diiudicent & perscrutentur.

Aliud.

Impuram affectionem stercus aut fimum appellat.

Scholion 46.

Benignus Deus iis qui digni sunt exhibet commoda ipsis conuenientia aut sua bonitate impulsus, aut petentium votis inflexus, vt Petrus apostolus quasi per ænigma docet. 46.

Scholion 47.

Meritò precationem quæ mente fit, 47.
quæque peragitur etiam ab iis qui corporis officiis occupantur. Etenim quando dæmones vident religiosum externis corporis ministeriis distractum non posse precibus vocalibus operam dare, inuadunt ipsum grauissimè, & turpissimas cogitationes obiiciunt, quibus illum ad ruinam impellant. Tum verò necesse est vt posthabita meditatione mentis sub opere ad vocales & consuetas preces recurrat.

Scholion 48.

Docet internam quæ mente agitur precationem. 48.

Scholion 49.

Primum precare vt ab omni passionum impuritia repurgeris. Deinde vt ab ignorantia: postremo ab omni tentatione & interna derelictione liberteris. 49.

Scholion.

Diuinum enim auxilium experiri est remuneratio animæ nostræ in bono statu versantis. 50.

Scholion S. Chrysostomi 50.

Sciendum quod non quæratur loci aspectus, sed mentis affectus, Hieremias in cœno & luto erat, & Deum precibus flexit; Daniel in lacu Deum sibi conciliauit: tres pueri in camino Deum propitiarunt: Iob in sterquilinio Deum vidit: Moyses in mari, cui dixit Deus, Quid clamas ad me: latro in cruce paradisum aperuit. Ergo

Vide Agnetis Imper. quæstionem apud Damianũ. S. Pauli epistolam in omni loco puras leuare manus.

Prodigus ex hora porcorum fecit arã.

& tu vbicunque fueris, in pura conscientia precare, & Deus audit, ipsius enim est terra & plenitudo eius.

Aliud.

Non Romæ fuisse, sed Romę sanctè vixisse laudis est.

Non locus virtuti, sed virtus loco solet venerationem conciliare.

Scholion 51.

51. Vide quomodo dicat animam tyrannide oppressam non à passionibus, sed ob præteritorum peccatorum consuetudinem seu memoriam. Voluntarius enim liberi arbitrij accessus & collusio dat passionibus imperium: tyrannis enim & violentia est, cùm nolenti obiiciuntur & suggeruntur (peccatorum illicia & illecebræ.)

Aliud.

Deus cogitationes cum diiudicatione tractas in examen vocat. quando enim aliud cogitauerò & eo recreatus & delectatus fuero, & rem ipsam seu actum desideraro, & cum deliberatione & iudicio consensum præbuero, tum reus iudicij condemnor.

Aliud.

Quando aliquid mali & impuri mente concipio, & statim cogitationes illas compesco, extra culpam sum, nec damnor. Si autem hæsero in illis, & desideraro, & victus captiuúsque ad consensum fuero protractus, subibo damnationis iudicium, tanquam cogitationibus in exitium raptus & inquinationibus sordidatus per ea quæ in mente descripta, depicta & perfecta sunt.

Scholion.

*Caro seu natura.

* Ego in meipsa me dilectionem habere parentem glorior, & ab ipsa generatam & educatam: & exterioris porro & corporei ardoris genitricem habeo (nimiam) mei curam & communem quandam (virturum ac laborum) cessationem seu remissionem. Ita enim culta & mollitet rractata in sensibus exterioribus exardesco. Interioris autem flammæ, & cogitationum impulsûs caussæ & occasiones nascuntur & existunt ex præcedenti cessatione & præteritis actionibus.

καὶ σὺ ὅπου ἂν ᾖς, εὔχου ἐν καθαρῷ συνειδότι, καὶ ὁ θεὸς ἀκούει· αὐτοῦ γὰρ ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς.

Ἄλλο.

Οὐχ ὁ τόπος τὴν ἀρετήν· ἀλλ' ἡ ἀρετὴ πέφυκε τὸν τόπον σεμνύνειν.

Σχόλιον να'.

να'. Ὅρα πῶς οὐχὶ τὴν ὑπὸ τῶν παθῶν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς προλήψεως τυραννουμένην. προσῳδία γὰρ ἑκούσιος τοῦ αὐτεξουσίου, ἡ τῶν παθῶν ἐστιν ἐπικράτεια· ἀκούσιος γὰρ τυραννὶς ἡ προσβολὴ καὶ ὑπόληψις.

Ἄλλο.

Τὰς μετὰ διαγνώσεως ἐνθυμήσεις ὁ θεὸς ἐξετάζει· ὅταν γὰρ λογίσωμαί τι καὶ εὐφρανθῶ, καὶ ποθήσω τὴν πρᾶξιν, ἐν τῇ προαιρέσει, καὶ κρίσει συγκατάθεσιν ποιήσω, λογοθετοῦμαι καὶ κατακρίνομαι.

Ἄλλο.

Εἰ λογίσομαι πονηρίας καὶ ἀκαθαρσίαν, καὶ ταχέως παύσομαι, οὐ κατακρίνομαι· εἰ δὲ χρονίσω, καὶ ποθήσω, καὶ ἡττηθῶ, καὶ αἰχμαλωτισθῶ ταῖς συγκαταθέσεσι τῆς πράξεως, κατακρίνομαι, ὡς τοῖς λογισμοῖς ὀλισθήσων, καὶ σπιλούμενος τοῖς μολυσμοῖς, τοῖς ἐν τῇ διανοίᾳ ζωγραφουμένοις καὶ τελουμένοις.

Σχόλιον.

Ἐγὼ ἐν ἐμαυτῇ ἀγάπην συνέχειν καυχῶμαι μητέρα, καὶ ὑπὸ ταύτης γεννηθῆναί τε, καὶ ἀνατραφῆναι· καὶ τῆς μὲν ἔξωθεν σωματικῆς πυρώσεως τὴν ἐμὴν θεραπείαν ἔχω γεννήτειραν· καὶ αὐτὴν τὴν καθολικὴν ἄνεσιν· θεραπευομένη γὰρ καὶ ἀνέσεως μεταλαμβάνουσα ἔξωθεν ἐκπυροῦμαι· τῆς δὲ ἔσωθεν φλογὸς καὶ κινήσεως τῶν λογισμῶν αἱ ἀφορμαὶ ἀποτίκτονται ἐκ προλαβούσης ἀνέσεως καὶ πράξεων προγεγενημένων.

ΛΟΓΟΣ

ΛΟΓΟΣ ιϛ'.

Περὶ φιλαργυρείας.

β'. ΛΕΙΣΤΟΙ ὅσοι τῶν σοφῶν διδασκάλων πεφύκασι μετὰ τὸν προγεγραμμένον τύραννον τὸν παρόντα μυριοκέφαλον δαίμονα φιλαργυρείας ἐντάττειν· ἵνα μὴ οὖν τὴν τάξιν τῶν σοφῶν οἱ ἄσοφοι ἡμεῖς ἐναλλάξωμεν, τούτῳ ὅρῳ καὶ κανόνι ἐξηκολουθήσαμεν. διὸ περὶ τῆς νόσου, εἰ δοκεῖ, μικρά, εἶθ' οὕτως περὶ τῆς ὑγείας βραχέα διαλάβωμεν. Φιλαργυρεία ἐστὶν
ε'. [e] εἰδώλων προσκύνησις· ἀπιστίας θυγάτηρ, ἀσθενειῶν προφασίστρια, γήρως μάντις, λιμῶν προμηνύτης,
γ'. ἀβροχίας ὑποβολεύς. [γ] Φιλάργυρός ἐστιν εὐαγγελίων μυκτηριστής,
δ'. καὶ ἑκούσιος παραβάτης. ὁ [δ] κτησάμενος ἀγάπην, διεσκόρπισε χρήματα· ὁ δὲ τὰ δύο λέγων συζῆν, ἑαυτὸν ἠπάτησεν· ὁ πενθῶν ἑαυτὸν καὶ τὸ σῶμα ἠρνήσατο· καὶ καιροῦ καλοῦντος, οὐδὲ τούτου ἐφείσατο. μὴ λέγε συνάγειν τῶν πτωχῶν ἕνεκα. δύο γὰρ λεπτὰ τὴν βασιλείαν ἠγόρασαν· φιλόξενος καὶ φιλάργυρος ἑαυτοῖς ὑπηντήσαν· ὁ δὲ δεύτερος τὸν πρότερον ἀδιάκριτον ὠνόμασεν· ὁ νικήσας τὸ πάθος, μερίμνας περιέκοψεν· ὁ δὲ δεδεμένος, οὐδέποτε καθαρῶς προσεύξεται· ἀρχὴ φιλαργυρείας ὑπόθεσις ἐλεημοσύ-

GRADVS XVI.

De Auaritia.

[1] AXIMA pars doctorum patrum post tyrannum corporis & carnis, iam explicatum, subiiciunt hunc præsentem auaritiæ dæmonem innumeris capitibus redundantem. Ne ergo nos insipientes sapientum virorum dispositionem immutaremus, eandem cum illis ordinis & legis rationem secuti sumus. De hoc ergo morbo animi pauca si placet, dein de remediis breuiter tractemus. Auaritia est cultus [2] idolorum, soboles incredulitatis, morborum & infirmi corporis excusatrix, senectutis vates, famis prænuncia, siccitatis monitrix. [3] Auarus est Euangeliorum irrisor, & voluntarius præuaricator. Qui [4] possidet charitatem, pecunias dispertit. Qui vtrumque se possidere dicit (charitatem inquam & pecunias) deceptus (neutrum tenet.) Qui seipsum luget, etiam corpus abnegauit; suóque tempore ne illi quidem parcit. Ne dic te in pauperum gratiam pecuniæ studere. Duobus quippe minutis cœleste regnum comparatum est. Vir hospitalis & auarus sibi mutuo occurrerunt. Auarus hospitalem iudicio carere dixit. Victor huius vitij omnes curas abiecit. qui illo adstrictus est, numquam puras ad Deum preces fundet. Auaritia primùm in speciem, benignitatem in paupe-

res prætexit. Postremò (comparato thesauro) illos cane peius & angue odit. Donec colligat aurum, misericors est; collectis pecuniis restringit manus. Vidi pauperes à pecunia, spiritu diuites effectos, suæque prioris paupertatis oblitos, dum inter pauperes spiritu versarentur. Monachus studiosus pecuniæ, nunquam est otiosus, semper illud Apostoli secum reuoluens: *Qui non vult operari non manducet.* Et, * *Manus meæ ministrauerunt mihi, & his qui mecum sunt.*

Ad Thess. ep. 2. c. 3. Græcè ἀργὸς otiosus non mãducet.
* Act. 20.

Luctâ sextadecimâ qui vicit, aut charitatem acquisiuit, aut curas abiecit.

νης. τέλος δὲ ταύτης μῖσος πρὸς πένητας. ἕως οὗ συνάξῃ, ἐλεήμων γίνεται· τῶν χρημάτων δὲ παρόντων, τὰς χεῖρας ἀπέσφιγξεν. εἶδον πένητας τοῖς χρήμασιν ἐν τῇ τῶν πτωχῶν τῷ πνεύματι πολιτείᾳ πλουτήσαντας· καί γε τῆς προτέρας αὐτῶν πενίας ἐπελάθοντο· φιλοχρήμων μοναχὸς, ἀκηδίας ἀλλότριος· τοῦ ἀποστολικοῦ λόγου καθ' ὥραν μνημονεύων· ὁ ἀργὸς μηδὲ ἐσθιέτω, καὶ, αἱ χεῖρές μου διηκόνησαν ἐμοὶ, καὶ τοῖς σὺν ἐμοί.

Εκκαιδεκάτῃ πάλῃ, ὁ νικήσας, ἢ ἀγάπην κέκτηται, ἢ μερίμνας περιέκοψεν.

SCHOLIA AD GRADVM DECIMVM SEXTVM.

De Auaritia.

Scholion 1.

1. LATO auaros cum iis comparat, qui aqua intercute laborant, quando dicebat, quod hi quidem, quamuis aqua pleni, semper tamen aquam sitiant, illi verò pecunias.

Vt quibus intumuit suffusa venter ab vnda, Quo plus sunt potæ plus sitiuntur aquæ. Crescit amor nũmi, quantum ipsa pecunia crescit.

Aliud.

Vita auarorum persimilis est cœnæ mortuorum: cùm enim omnia habeat, illud quod sibi imaginatur non habet.

Aliud Euagrij.

Auaritia imaginatur sibi longam senectutem, & ad labores futuros imbecillitatem, futuram famem, morbos ingruentes, paupertatis ærumnas, & quod omnium probrosissimum est, aliena misericordia viuere.

Scholion 2.

2. Auarus vbi à Dei charitate defecit, colit hominum idola, & imagines auro cælatas pro Deo.

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΛΟΓΟΝ ἑκκαιδέκατον.

Περὶ φιλαργυρίας.

Σχόλιον α'.

Λάτων τοὺς φιλαργύρους ὑδρωπιῶσιν ἐοικέναι ἔλεγεν· οἱ μὲν γὰρ πεπλησμένοι ὑδάτων, διψῶσιν, οἱ δὲ χρημάτων.

Αλλο.

Ο φιλαργύρων βίος ἔοικε νεκροῦ δείπνῳ· πάντα γὰρ ἔχων, ὃ ἐμφανταζόμενος οὐκ ἔχει.

Αλλο Εὐαγρίου.

Η φιλαργυρία γῆρας μακρὸν ὑποβάλλει, καὶ πρὸς ἐργασίαν ἀδυναμίαν χειρῶν, λιμούς τε ἐσομένους, καὶ νόσους συμβησομένους, καὶ τὰ τῆς πενίας πικρὰ, καὶ ὡς ἐπονείδιστον, τὸ παρ' ἑτέρων λαμβάνειν τὰ πρὸς χρείαν.

Σχόλιον β'.

Αποστήσας ὁ φιλάργυρος τὸν νοῦν ἑαυτοῦ ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ, εἴδωλα ἀνθρώπων ἐγγεγλυμμένα τῷ χρυσῷ ἀγαπᾷ.

Ἄλλο τοῦ ἁγίου Μαξίμου.

Ὁ μὲν φιλήδονος ἀγαπᾷ ἀργύριον, ἵνα δι' αὐτοῦ τρυφήσῃ, ὁ δὲ κενόδοξος, ἵνα δι' αὐτοῦ δοξασθῇ· ὁ δὲ ἄπιστος, ἵνα κρύψῃ, καὶ φυλάξῃ λιμὸν φοβούμενος, ἢ γῆρας, ἢ νόσον, ἢ ξενιτείαν· καὶ ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἐλπίζει, ἢ τῷ Θεῷ, τῷ πάσης κτίσεως δημιουργῷ καὶ προνοητῇ, καὶ ἕως τῶν ἐλαχίστων, καὶ σμικροτάτων ζώων.

Σχόλιον γ'.

γ'. Ἀκούων ὁ φιλάργυρος τοῦ εὐαγγελίου λέγοντος· πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ τὰ ἑξῆς, ὡς ἀδυνάτου τῆς ἐντολῆς μυκτηρίζει. Εἰ πάντες γὰρ, φησὶ, πωλοῦσι, τίς ὁ ἀγοράζων; ὁμοίως ἀκούων, μὴ μεριμνήσητε περὶ τῆς αὔριον· οὐ πείθεται, ἀλλ' ἀντιβαίνει, καὶ ἑκουσίως παραβαίνει ἀντιλέγων.

Ἄλλο τοῦ ἁγίου Μαξίμου.

Τρία εἰσὶ τὰ αἴτια τῆς τῶν χρημάτων ἀγάπης· φιληδονία, κενοδοξία, καὶ ἀπιστία· χαλεπωτέρα δὲ τῶν δύο, ἡ ἀπιστία.

Ἄλλο τοῦ αὐτοῦ.

Τέσσαρες εἰσιν οἱ περιποιούμενοι χρήματα· οἱ προειρημένοι τρεῖς, καὶ ὁ οἰκονομικός· μόνος δὲ ἐστὶ δηλονότι ὀρθῶς περιποιεῖται, ἵνα ἑκάστῳ τὴν χρείαν παρέχων, μὴ διαλίποι ποτέ.

Ἄλλο Ἰωάννου Καρπαθίου.

Ἐστὶν ὅστις πλεῖον τῆς ἰδίας χρείας κέκτηται, τῆς ἑτέρων θεραπείας ἕνεκεν, ἀλλ' οὐχ ἡδονῇ κτήσεως· εἰ γὰρ καὶ δοκεῖ τῆς ἑαυτοῦ χρείας πλεῖον κεκτῆσθαι, ἀλλ' οὐ πλεῖον κέκτηται, ἐπεὶ χρείαν ἡγεῖται ἰδίαν τὴν ἑτέρων θεραπείαν.

Σχόλιον τοῦ ἁγίου Μαξίμου δ'.

δ'. Ὡς ζωὴν καὶ θάνατον ἅμα συμβῆναι ἐν ταὐτῷ τῶν οὐκ ἐνδεχομένων ἐστίν· οὕτως ἀγάπην χρήμασι συνυπάρξαι τῶν ἀδυνάτων ἐστίν· ἀναιρετικὴ γὰρ οὐ μόνον χρημάτων ἡ ἀγάπη, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἡμῶν τῆς προσκαίρου ζωῆς.

S. Maximi aliud.

Voluptatibus addictus amat pecunias vt possit sibi indulgere genio, captator vanæ gloriæ vt per eas colatur, infidelis vt recondat & seruet ob metum famis vel imminentis senectutis, vel morbi, vel exilij, nititúrque magis pecuniâ quàm Deo totius mundi conditore, qui prouidet omnibus, vsque ad minimas etiam & vltimas animantes.

Scholion 3.

Auarus cùm audit euangelium quod dicit: *Vende quæ habes*, & quæ sequuntur, tanquam præceptum quod sit supra hominis facultatem irridet. Si enim, inquit, omnes venderent, quis emeret? Eodem modo cùm audit, *Nolite solliciti esse de crastino*; non credit, sed contra venit, & sciens volens contradicit & peccat. 3.

Aliud S. Maximi.

Tria sunt quæ mortales ad studium diuitiarum impellunt: voluptatis amor, seu vita luxuriosa, inanis gloriæ studium, & * infidelitas, quæ postrema est omnium grauissima.

* incredulitas, diffidentia.

Aliud eiusdem.

Quatuor sunt hominum genera pecunias sitientium: primum tria illa iam modò explicata, quibus accedit quartum patris familiæ, qui solus rectè & ordine dat operam pecuniis acquirendis, vt omnibus necessaria largiatur, ne aliquando quid deficiat.

Aliud Ioannis Carpathij.

Est qui plus possidet, quàm priuata necessitas exigit, vt aliis succurrere possit, * non ob possidendi libidinem. Quamuis enim videatur plus possidere quàm vsus proprius exigat, non plus tamen possidet, quia auxilium alterius seu liberalitatem in alios, interpretatur suam necessitatem.

* pò quo sit amor opum.

S. Maximi 4.

Vt mors & vita simul in eodem subiecto recipi non possunt, ita charitas simul cum pecuniis consistere nullo modo potest. Charitas enim non solùm tollit amorem pecuniæ, sed etiam præsentem exponit vitam. 4.

Camaldul. non distinguit hūc gradū à priore, sed membranæ & chartæ omnes fecerunt.

GRADVS XVII.

De Paupertate ad cælum properante:

1. Religiosa paupertas est curarum abdicatio, libera à curis vitæ, viatrix expedita, obseruatio præceptorum, ab omni molestia aliena. Pauper religiosus, est Dominus mundi, qui omnes curas reiecit in Deum, quique per fidem omnes suos efficit seruos. Vbi re aliqua egebit, querelam non deponet apud hominem. Quæ verò illi præbentur, tamquam è manu Domini recipiet. Pauper religiosus, alumnus est tranquillitatis animi ab omni affectu liber, qui non magis curat præsentia, quàm absentia, aut ea quæ omnino non sunt, solitudinem ingressus omnia arbitrabitur vt stercora: Quòd si quapiam re indigēs doleat, nondū est pauper. Vir pauper puras Deo preces fternit. Auarus * simulacra rerum in oratione quærit. Qui sub alterius imperio viuunt, ab omni pecuniæ cupiditate alieni sunt, cùm enim etiam corpus suum emanciparint, quid deinceps proprium possideant? Vno tamen incommodo laborant, quod faciles & semper parati sint ad permutandum locum. Vidi quibus res parta vt in loco perseuerarent adiumento fuit, sed illis beatiores iudicaui propter Dominum in loco perseuerantes. Qui cælestia degustauit, facilè contemnit terrena. Qui verò rerum cœlestium gustum nullum est expertus, opibus humanis delectatur.

* idola materiæ adorat. siue imagines rerum corporearum sibi imaginatur.

ΛΟΓΟΣ ιζ΄.

Περὶ * ἀκτημοσύνης.

* τῆς οὐρανοδρόμου. ά.

ά. Ἀκτημοσύνη ἐστὶ φροντίδων ἀπόθεσις, ἀμεριμνία βίου, ὁδοιπόρος ἀνεμπόδιστος, πίστις ἐντολῶν, λύπης ἀλλότριος· ἀκτήμων μοναχὸς δεσπότης κόσμου, τῷ θεῷ τὴν φροντίδα πιστεύων, καὶ διὰ πίστεως πάντας δούλους κεκτημένος· οὐκ ἐρεῖ ἀνθρώπῳ περὶ χρείας αὐτοῦ· τὰ δὲ ἐρχόμενα ὡς ἐκ χειρὸς κυρίου δέξεται. ἀκτήμων ἐργάτης, ἀπροσπαθείας υἱὸς, τὰ προσόντα αὐτῷ ὡς μὴ ὄντα λογιζόμενος, ἀναχωρήσεως καταλαβούσης ἡγήσατο πάντα σκύβαλα. εἰ δὲ λυπεῖται ἐν τινι, οὔπω ἀκτήμων γέγονεν· ἀκτήμων ἀνὴρ ἐν προσευχῇ καθαρός· ὁ δὲ φιλοκτήμων εἰκόνας ὕλης προσεύχεται· οἱ ἐν ὑποταγῇ διατρίβοντες, φιλαργυρίας ἀλλότριοι· ὅπου γὰρ καὶ τὸ σῶμα ἐξέδωκαν, τί λοιπὸν κέκτηνται ἴδιον; ἓν οἱ τοιοῦτοι ἀδικεῖσθαι πεφύκασιν, εἰς μετάβασιν εὐχερεῖς καὶ ἕτοιμοι ὑπάρχοντες. εἶδον ὕλην ὑπομονὴν μοναχοῖς ἐν τόπῳ γεννήσασαν. ἐκείνων δὲ ἐγὼ τοὺς διὰ κύριον πλαζομένους πλέον ἐμακάρισα· ὁ γευσάμενος τῶν ἄνω, εὐχερῶς καταφρονεῖ τῶν κάτω· ὁ δὲ ἐκείνων ἄγευστος, ἐπὶ κτήμασιν ἀγάλλεται.

ἄλογος ἀκτήμων δύο ἀδικεῖται· τῶν παρόντων ἀπεχόμενος, καὶ τῶν μελλόντων στερούμενος. μὴ οὖν φανῶμεν, ὦ μοναχοί, τῶν [c] πετεινῶν ἀπιστότεροι. οὐ γὰρ μεριμνῶσιν, οὐδὲ συνάγουσιν· μέγας γὰρ ὁ ἀποκτώμενος εὐσεβῶς χρήματα. ἅγιος δὲ ὁ ἀποκτώμενος τὸ ἑαυτοῦ θέλημα. ὁ μὲν ἑκατονταπλασίονα ἢ διὰ χρημάτων, ἢ διὰ χαρισμάτων λήψεται· ὁ δὲ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. οὐκ ἐκλείψει κύματα θάλασσαν· οὐδὲ φιλάργυρον ὀργὴ καὶ λύπη. ὁ καταφρονήσας ὕλης, ἐλυτρώθη δικαιολογίας, καὶ ἀντιλογίας· ὁ δὲ φιλοκτήμων ὑπὲρ ῥαφίδος ἕως θανάτου πυκτεύει· πίστις ἀκλινὴς περικόψει φροντίδας· θανάτου δὲ μνήμη ἀπαρνεῖται καὶ σῶμα. οὐκ ἦν ἐν τῷ Ἰὼβ φιλαργυρίας ἴχνος· διὸ καὶ στερηθεὶς, ἀθόρυβος ἔμεινε. ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστι, καὶ λέγεται ἡ φιλαργυρία· μίσους γὰρ, καὶ κλοπὰς, καὶ φθόνους, καὶ χωρισμοὺς, καὶ ἔχθρας, καὶ ζάλας, καὶ μνησικακίας, καὶ ἀσπλαγχνίας, καὶ φόνους αὕτη ἐποίησε. διὰ μικροῦ πυρός τινες πολλὴν ὕλην κατέκαυσαν, καὶ διὰ μικρᾶς ἀρετῆς ὅλα τὰ παρόντα, καὶ τὰ εἰρημένα ἔφυγον πάθη· αὕτη καλεῖται ἀπερισπασία. ταύτην δὲ ἔτεκε πεῖρα καὶ γεῦσις γνώσεως θεοῦ, καὶ φροντὶς ἀπολογίας ἐξόδου. οὐκ ἠγνόηται μὲν τῷ μετὰ προσοχῆς ἀνεγνωκότι [s] πάσης τῆς [y] μητροκάκου ὁ λόγος. φησὶ γὰρ ἐν τῇ πονηρᾷ αὐτῆς καὶ ἐπαράτῳ τεκνογονίᾳ,

Pauper sine iudicio in duo mala incidit. Præsentibus non fruitur, futuris bonis priuatur. Caueamus, ô Monachi, ne [a] alitibus deteriores videamur, quæ (de crastino) non solicitæ sunt, neque congregant. Magnus est qui se pecuniis suis religiosè abdicat: sed ille sanctus est qui de suæ voluntatis iure sponte decedit. Ille quidem centuplũ accipiet, siue per pecunias, siue per cœlestia dona & gratias; hic verò vitam æternam possidebit. Numquam fluctus destituent mare, neque vnquam fluctus destituent mare, neque vnquam auarus carebit molestia & ira. Qui opes contemsit, ab omnibus litibus & cõtrouersiis sese expediuit. Auri mancipium super acu ad necem vsque decertabit. Inconcussa fides tollit omnes curas. Mortis meditatio ipsũ abnegat corpus. Nullũ in patiente Iob vestigiũ fuit auaritiæ; vnde factũ est vt omnibus bonis funditus euersus, tamẽ nõ perturbaretur. Auaritia est & dicitur omniũ malorum radix, quæ odia, furta, inuidiã, diuortia, inimicitias, perturbationũ procellas, iniuriarũ memorias, inhumanitatem, & cædes denique creare solet. Per exiguum igniculũ magna sæpe silua exusta est, & per exiguã paruámq. virtutẽ multi omnia præsẽtia quæ diximus, vitia effugerũt. Hęc paupertas rectè appellatur omnium malarum cupiditatum priuatio, quam pepetit diuinæ cognitionis gustus & vsus, atque rationis in morte reddendæ solicitudo. Non ignoratis qui cum attẽtione legit quartum decimum caput seu gradum de gula omnium malorum [s] parente, quæ in improba & execrata sua progenie affirmauit,

secundam suam prolem esse saxeum animi stuporem, cui quo minus suum locum datem, intercessit multiceps draco & idolorum cultrix Auaritia: tertium locum qua ratione apud prudentes patres in illa octo vitiorum serie & catena occuparit, nescio. Sed Auaritiam cùm mediocriter explicauerimus, deinceps de illo animi stupore dicere statuimus, vt qui tertius in ordine, sed propagine secundus est. Post quem de somno & vigilia, nec non de puerili & degenere timore breuiter tractabimus, quæ sunt vitia & morbi plerunque tironum.

Septimum decimum certaminis præmium adeptus ad cælum quodammodo sine re terrena proficiscitur.

δεύτερον αὐτῆς εἶναι ἀπόγονον, τὸν ἀναισθησίας λίθον· κεκώλυκε δέ με τὴν οἰκείαν αὐτῷ τάξιν ἀπονεῖμαι ὁ πολυκέφαλος τῆς εἰδωλολατρείας ὄφις. τρίτην πῶς οὐκ οἶδα λαχὸν παρὰ τοῖς διακριτικοῖς τῶν πατέρων ἐν τῇ τῶν ὀκτὼ ἁλύσει· ὃν συμμέτρως ἀποπερατώσαντες λέγειν λοιπὸν περὶ ἀναισθησίας βουλόμεθα, ὡς τρίτης ὑπαρχούσης τῇ ἐν γενέσει δευτέρας, μεθ' ἣν λοιπὸν καὶ περὶ ὕπνου καὶ ἀγρυπνίας· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς νηπιώδους καὶ ἀνάνδρου δειλίας, βραχέα διαλάβωμεν· εἰσαγωγικῶν γὰρ τὰ τοιαῦτα νοσήματα.

Ἑπτακαιδέκατον ἄθλον ὁ κτησάμενος, πρὸς οὐρανὸν ἀΰλως ὁδοιπορεῖ.

SCHOLIA AD GRADVM DECIMVM SEPTIMVM.

De Paupertate spiritus.

Scholion 1.

1\. PAVPERTAS est omnino perfecta animi tranquillitas, quam assecurus animus prorsus à rebus præsentibus recedit.

Aliud S. Maximi.

Ille nihil possidet, & verè pauper est, qui se omnibus suis bonis abdicauit, & nihil prorsus in terra possidet, præter corpus, quique omnem ad id affectionem abrupit, Deóque & religiosis patribus curam vitæ commisit.

Aliud eiusdem.

Qui rebus humanis se abdicauit, vxori nempe, opibus, & hoc genus aliis, exteriorem hominem fecit monachum, nondum autem interiorem. Qui autem affectum etiam animi & cogitationum erga easdem res exuit, ille etiam interiorem hominem mutauit in monachum, qui est animus. Et quà exteriora facilè quis monachum induat, modò ve-

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον ἑπτακαιδέκατον.

Περὶ ἀκτημοσύνης.

Σχόλιον α'.

Ἀκτημοσύνη ἐστὶ νοητή, ἡ παντελὴς ἀπάθεια, καθ' ἣν γενόμενος ὁ νοῦς ἀναχωρεῖ τῶν ἐνταῦθα. α.

Ἄλλο τοῦ ἁγίου Μαξίμου.

Ἀκτήμων ἐστὶν ὁ ἀποταξάμενος πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ, καὶ μηδὲν τὸ σύνολον ἐπὶ τῆς γῆς κεκτημένος, πλὴν τοῦ σώματος, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸ δὲ σχέσιν διαρρήξας, τῷ θεῷ καὶ τοῖς εὐσεβέσι τὴν ἑαυτοῦ κατεπίστευσεν οἰκονομίαν.

Τοῦ αὐτοῦ.

Ὁ μὲν τοῖς πράγμασιν ἀποταξάμενος· οἷον τῇ γυναικί, καὶ τοῖς χρήμασι, καὶ τοῖς ἑξῆς· τὸν ἔξω ἄνθρωπον ἐποίησε μοναχόν· οὔπω δὲ καὶ τὸν ἔσω· ὁ δὲ τοῖς τούτων ἐμπαθέσι νοήμασι, τὸν ἔσω ἄνθρωπον, ὅς ἐστιν ὁ νοῦς· καὶ τὸν μὲν ἔξω ἄνθρωπον εὐκόλως τίς ποιεῖ μοναχόν, μόνον ἐὰν θελήσῃ,

ἐκ ὀλίγος δὲ ἀγών, τὸν ἔσω ἄνθρωπον ποιῆσαι μοναχόν.

Σχόλιον β'.

β. Νόησον ὑψηλότερον, πετεινὰ οὐρανοῦ τοὺς τὴν θεωρητικὴν μετιόντας φιλοσοφίαν, καὶ τῆς μὲν κοσμικῆς σχέσεως καὶ τύρβης ἀπεξενωμένους παντάπασι, πρὸς μόνα δὲ θεῖα καὶ ἐπουράνια τὸν νοῦν ἐπανατείνοντας.

Σχόλιον γ'.

γ. Ἤγουν τῆς γαστριμαργίας, ἧς ἀπόγονον ἐκεῖ δεύτερον ὀνομάσας τὴν σκληρότητα τῆς καρδίας, νῦν ἀναισθησίαν λέγει ταύτην ὡς τῆς ἀναισθησίας, καὶ τῆς σκληρότητος τὸ αὐτὸ σημαινούσης.

lit, ſed interiorem hominem in monachum transformare, hoc opus, hic labor eſt.

Scholion 2.

Altius intellige, & volueres cœli interpretare eos qui contemplationi addicti, rebúſque omnibus humanis & ſecularibus turbis penitus abdicati, tantum diuinis & cœleſtibus animo ſunt intenti. 2.

Scholion 3.

Siue gulæ, cuius ibi alteram prolem appellauit duritiem cordis, hic eandem vocat ſtuporem ſenſuum ſeu mentis, quo ſignificat, idem eſſe animi ſtuporem & duritiem cordis. 3.

ΛΟΓΟΣ ιη'.

Περὶ ἀναισθησίας ἤγουν νεκρώσεως ψυχῆς, καὶ θανάτου νοὸς πρὸ θανάτου σώματος.

α. [1] ΑΝαισθησία καὶ ἐπὶ σωμάτων, καὶ ἐπὶ πνευμάτων ἐστὶν νενεκρωμένη αἴσθησις, ἐκ χρονίας νόσου, καὶ ἀμελείας εἰς ἀναισθησίαν καταλήξασα. ἀναλγησία ἐστὶ πεπωρωμένη ἀμέλεια, ναρκῶσα ἔννοια· προλήψεως γέννημα, προθυμίας παγὶς, ἀνδρείας βρόχος· κατανύξεως ἄγνοια· ἀπογνώσεως

β. θύρα, λήθης [2] μήτηρ, ἡ μετὰ τόκον μητρὸς οἰκείας μήτηρ, διάκρισις φόβου· ἀνάλγητός ἐστιν ἄφρων φιλόσοφος αὐτοκατάκριτος ἐξηγητής·

γ. [3] αὐτεναντίος φιλολόγος, [4] τυφλὸς

δ. διδάσκαλος τοῦ βλέπειν· περὶ τῆς τοῦ τραύματος ὑγείας διαλέγεται, καὶ τοῦτο ἐπικνήθων οὐ παύεται, κατὰ

ε. τοῦ πάθους [5] φθέγγεται, καὶ τὰ βλάπτοντα ἐσθίων οὐ παύεται· κατ' αὐτοῦ

GRADVS XVIII.

De Inſenſibili mentis ſtupore ſeu duritie & morte animæ ante mortem corporis.

[1] STupor ſenſuũ tam in corpore quã ſpiritu eſt mortuus ſenſus, qui ex diuturno morbo, & negligentia in ſtuporem ſenſuum deſinit. Indolentia eſt negligentia quæ in vſum & habitum venit, torpor quidam mentis, præſumptionis partus, Alacritatis pedicæ, generoſi animi laqueus, compunctionis ignorantia, ianua deſperationis, [2] obliuionis parens; quam vbi pepererit, ipſa nata fit mater ſuæ matris, quæ timorẽ Domini penitus excludit. Religioſus ſtupidus & exſenſus, & ſtultus philoſophus qui docẽdo ſeipſum condẽnat, Orator qui contra [3] ſeipſum cauſſam agit, [4] cœcus vidẽdi medicus, doctor, qui de vulnere curãdo diſputat, & vulnus ipſum interim refricãdo exulcerare non ceſſat. Contra [5] morbum diſſerit, & ipſe ab noxiis cibis non abſtinet: contra 1. 2. 3. 4. 5.

ſe deprecatur, & ſtatim ad prauam agendi conſuetudinem reuertitur: In qua dum verſatur, contra ſeipſum indignatur, & ſuper ſuis verbis infelix non erubeſcit. Malè facio, clamat, in facinus tamen grauiter incumbit. Ore contra ſe precatur, corpore pro ſe laborat. De morte philoſophatur, & ipſe vt immortalis eſt effectus. De migratione vitæ ingemiſcit, & ipſe velut æternus futurus dormitat. De abſtinentia diſſertat, & gulæ genióque liberaliter indulget. Lectitat de extremo iudicio, & ſubridere incipit: De vana item gloria, & ſub ipſa lectione gloriam vanam aucupatur. Vigilias eructat, & ipſe ſtatim alto ſopore mergitur. Preces laudibus celebrat, à quibus tamen tamquam à flagro refugit & abhorret. Obedientiam beatã prædicat, *quam primus ipſe violat. Extollit illos qui nullius rei cupiditate tenentur, & ipſe pro viliſſimo panni flocco non erubeſcit iraſci & rixari. Indignatur cùm iraſcitur, & quòd indignatus ſit, iterum iraſcitur, & cum identidem vincatur & ruat, iterúmque vincatur & ruat, ruinam tamen ſtupidus non ſentit. Bene ſaginato ventre pœnitet, & paullùm progreſſus ſaginam ſaginæ addit, & iterum vorat. Silentium beatum affirmat, & contra ſilentium multa de laudibus ſilentij garrit: de manſuetudine docet, & inter docendum ſæpe iraſcitur, & rurſum quod iraſcatur, iraſcitur. Reſipiſcens ingemiſcit, & motato capite rurſus relabitur. Riſum reprehendit, & ipſe de luctu ſubridens docet.

* cui primus ipſe repugnat.

προσεύχεται, καὶ εὐθέως ἐπὶ τὴν αὐτοῦ ἐργασίαν προβαίνεται· ἐπὶ τῇ τούτου ἐργασίᾳ κατ' αὐτοῦ ὀργίζεται· καὶ ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις οὐκ αἰσχύνεται ὁ τάλας· κακῶς πράττω, βοᾷ, καὶ προθύμως ἐπίκειται· τὸ στόμα κατ' αὐτοῦ προσεύχεται, καὶ τὸ σῶμα ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγωνίζεται. περὶ θανάτου φιλοσοφεῖ, καὶ ὡς ἀθάνατος διάκειται. περὶ χωρισμοῦ στενάζει, καὶ ὡς αἰώνιος νυστάζει. περὶ ἐγκρατείας διαλέγεται, καὶ περὶ γαστριμαργίας ἀγωνίζεται. περὶ κρίσεως ἀναγινώσκει, καὶ μειδιᾶν ἄρχεται· περὶ κενοδοξίας, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀναγνώσει κενοδοξεῖ· περὶ ἀγρυπνίας ἐκστηθίζει, καὶ τῷ ὕπνῳ εὐθέως ἑαυτὸν καταβαπτίζει· τὴν προσευχὴν ἐγκωμιάζει, καὶ ὡς ἀπὸ μάστιγος ταύτης φεύγει· τὴν ὑπακοὴν μακαρίζει, καὶ πρῶτος αὐτὸς παρακούει. τὸν ἀπροσπαθῆ ἐπαινεῖ, καὶ διὰ ῥάκος μνησικακῶν, καὶ πολεμῶν οὐκ αἰσχύνεται. ὀργιζόμενος πικραίνεται, καὶ ἐπὶ τῇ πικρίᾳ πάλιν ὀργίζεται, καὶ τῇ ἥττῃ ἧτταν προστεθεὶς οὐκ αἰσθάνεται· κορεσθεὶς μεταμελεῖται, καὶ μικρὸν προβὰς, πάλιν τῷ κόρῳ προσέθηκε. τὴν σιωπὴν μακαρίζει, καὶ διὰ πολυλογίας αὐτὴν ἐγκωμιάζει. περὶ πραότητος διδάσκει, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ διδασκαλίᾳ πολλάκις ὀργίζεται, καὶ ἐπὶ τῇ πικρίᾳ πάλιν ὀργίζεται· ἀνανήψας ἐστέναξε, καὶ τὴν κεφαλὴν κινήσας πάλιν τοῦ πάθους ἔχεται. τὸν γέλωτα ψέγει, καὶ μειδιῶν περὶ πένθους διδάσκει.

ἑαυτὸν ὡς κενόδοξον ἐπὶ τινῶν καταμέμφεται, καὶ διὰ τοῦ ψόγου δόξαν ἑαυτῷ πραγματεύεται. ἐμπαθῶς εἰς πρόσωπον βλέπει, καὶ περὶ σωφροσύνης διαλέγεται. τοὺς ἡσυχάζοντας ἐν κόσμῳ διατρίβων ἐπαινεῖ, καὶ ἑαυτὸν αἰσχύνων οὐ κατανοεῖ. τοὺς ἐλεήμονας δοξάζει, καὶ τοὺς πτωχοὺς ὀνειδίζει· πάντοτε ἑαυτοῦ κατήγορος γίνεται, καὶ εἰς συναίσθησιν ἐλθεῖν οὐ βούλεται, ἵνα μὴ εἴπω οὐ δύναται. ἑώρακα ἐγὼ τοιούτους πολλοὺς περὶ τῆς ἐξόδου καὶ φοβερῶν κριτηρίων ἀκηκοότας καὶ δακρύοντας, καὶ ἔτι τῶν δακρύων ἐν ὀφθαλμοῖς ὑπαρχόντων σπουδαίως ἐπὶ τὰς τραπέζας ἐβάδιζον. καὶ τεθαύμακα πῶς καὶ πένθος αὕτη ἡ δέσποινα καὶ ὀζοθήκη ἀπώσασθαι ἠδυνήθη ἐκ τῆς ἀναλγησίας πολλῆς κρατυνομένη. κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ψιλὴν τὴν παραδοθεῖσάν μοι τὰς λιθώδεις ταύτης, καὶ ἀκροτόμου μαινάδος, καὶ μωρᾶς τοὺς δόλους, καὶ μώλωπας γεγύμνωκα. ἐπὶ πολὺ γὰρ φιλολογεῖν πρὸς αὐτὴν οὐκ ἀνέχομαι· ὁ δὲ δυνάμενος ἐν κυρίῳ ἐκπειρασθῆναι τοῖς μώλωψι τὰ φάρμακα, μὴ κατοκνήσῃ· οὐ γὰρ αἰσχύνομαι πρὸς ταῦτα ἀδυναμίαν προβαλλόμενος ὡς ὑπὸ ταύτης ἰσχυρῶς κατεχόμενος, οὐδέ γε τοὺς δόλους αὐτῆς καὶ μηχανὰς ἐξ ἑαυτοῦ καταλαβέσθαι ἴσχυσα, εἰ μή γε αὐτὴν που καταληφθῶς βίᾳ κεκράτηκε. καὶ τὰ προλεχθέντα βασανίσας αὐτὴν ὁμολογῆσαι πεποίηκα, μάστιγι φόβου κυρίου, καὶ ἀδιαλείπτου προσευχῆς μαστιγώσας αὐτήν. διὸ καὶ

Seipſum vanæ gloriæ coram aliquibus reum profitetur, & per ipſam hanc profeſſionem, vanam gloriam captat. impudicè vultus aliorum contemplatur, & de pudicitia interea argumentatur. Vitam ſolitariam ipſe extra ſolitudinem in ſeculo degens collaudat, & quòd ſeipſum redarguat ac pudefaciat, ſtupidus non intelligit. Benignos in pauperes laudibus proſequitur, & ipſe mendicis interim conuiciatur. In omnibus ſeipſum [c] accuſat, & non ſtudet reſipiſcere, ne dicam, non poteſt. Vidi ego permultos ex hoc genere hominum, cùm de exitu vitæ, & tremendo iudicis tribunali, alios peroranres audirent, lacrymis perfundi, eoſdémque lacrymantibus adhuc oculis ad menſam properare. Et demiratus ſum, quomodo hæc olida domina ex diuturna indolentia & ſtupore corroborata potuerit etiam luctum ipſum vincere. Ego pro tenui mea facultate huius ſaxeæ, præcipitíſque & furioſæ ac ſtolidæ Dominæ malas artes & vulnerum vibices detexi: nam multa cum illa fabulari & ſermocinari non ſuſtineo. Si quis tamen eſt, qui vſu doctus vulneribus his mederi poteſt, id facere ne cunctetur. Ego quippe non vereor ingenuè confiteri, meas ad hanc rem vires deficere, vt qui ipſe huic vitio valde obnoxius ſim, cuius ſtrophas & fraudes ne deprehendere quidem per me potuiſſem, niſi improbam hanc inſidiatricem vi comprehenſam flagróque timoris Domini, & aſſiduis precibus tortam ea confiteri quæ de illa ſcripſi, coëgiſſem. Itaque

improba illa & sæua tyrannis prolocuta: Fœderati mei, inquit, cadauera contemplantes rident, inter preces saxei & duri, confusique seu cœci sunt: cùm ad sacram synaxin accedunt sine vllo pieraris sensu cœleste donum, perinde ac si vile pannis crustulum gustarent, percipiunr. Ego quando compunctos video irrideo. Ego omnia præclara opera ex generoso animo & bono affectu nata ab eo qui me genuit, patre, mactare didici. Ego parens sum leuitatis & risus: ego nutrix somni: ego societatis amica: ego simulatæ pietati me adiungo: ego obiurgata non doleo. Hæc ego infelix cùm ab hac furia cognouissem, in summam admirationem raptus, & obstupefactus omnino cupiui nomen patris huius cognoscere; Ego verò, inquit, non è simplici vnáque stirpe nata sum: mixtus enim mihi & incertus originis sanguis est, variáque conceptus ratio. Nimius me cibus roborat, tempus auget, improba consuetudo * firmat, qua qui 7 tenetur à me nunquam liberabitur. Perseuera in assidua per multas vigilias iudicij extremi meditatione, & fortasse non nihil tibi cedam. Dispice diligenter caussam, ex qua tibi nata sum, & aduersus matrem meam decerta, quam non vnam habeo. In ossariis sepulchrorum frequenter precare, & in corde tuo imaginem mortuorum æternam depinge: hac enim in mente tua, penicillo ieiunij non descripta, nullis seculis me vinces.

* detinet.

7.

ἔλεγεν ἡ τυραννὶς καὶ κακόδρομος· οἱ ἐμοὶ ὑπόσπονδοι νεκροὺς ὁρῶντες γελῶσιν. ἐν προσευχῇ παριστάμενοι, λιθώδεις ὅλοι καὶ σκληροὶ καὶ σκοτεινοὶ τυγχάνουσι· πρὸς τὴν ἱερὰν τράπεζαν παριστάμενοι ἀναισθήτως τοῦ δώρου μεταλαμβάνοντες ὡς ψιλοῦ ἄρτου ἐπιγευθεῖσι διάκεινται. ἐγὼ κατανυσσομένους ὁρῶσα μυκτηρίζω. πάντα τὰ τικτόμενα ἐξ ἀνδρείας καὶ πόθου ἀγαθὰ ἐγὼ ἀποκτείνειν ὑπὸ τοῦ ἐμὲ γεγεννηκότος πατρὸς μεμάθηκα. ἐγὼ γέλωτος μήτηρ· ἐγὼ ὕπνου τροφός· ἐγὼ κόρου φίλη· ἐγὼ ψευδευλαβείᾳ συμπλέκομαι· ἐγὼ ἐλεγχομένη οὐ πονῶ. ἐγὼ οὖν ὁ τάλας τῆς μαινάδος τὸν λόγον θαμβηθεὶς, ἠρώτων τοῦ ταύτην γεγεννηκότος τὸ ὄνομα μανθάνειν θέλων· ἡ δὲ, γέννησιν μίαν οὐ κέκτημαι· μικτὴ δέ πως καὶ ἄστατος ἡ ἐμὴ καθέστηκα κύησις· ἐμὲ κρατύνει κόρος, ἐμὲ ηὔξησε χρόνος, ἐμὲ πεπαλαίωκε συνήθεια πονηρά, ἐκείνην ὁ ζ κατέχων οὐκ ἐλευθερωθήσεταί μου. ἐπίμενε μελέτῃ ἐν ἀγρυπνίᾳ πολλῇ κρίσιν αἰωνίαν, ἴσως μικρὸν ὑποχαλάσω σοι. ἔρα τὴν ἐμὴν αἰτίαν πόθεν ἐν σοὶ τίκτομαι· καὶ κατὰ τῆς ἐμῆς ἀγωνίζου μητρός· οὐ γὰρ μίαν ἐν πᾶσι κέκτημαι. ἐν σοροῖς προσεύχου πυκνά· εἰκόνα τούτων ἀνεξάλειπτον ζωγραφῶν ἐν σῇ καρδίᾳ· ταύτης γὰρ μὴ γραφείσης γραφείῳ νηστείας, οὐ μή με νικήσῃς εἰς τὸν αἰῶνα. ζ.

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον ὀκτωκαιδέκατον.

Περὶ ἀναισθησίας.

Σχόλιον α'.

α'. ΑΝαίσθητός ἐστιν, ὁ ἀνέργητα κεκτημένος τὰ αἰσθητήρια, καὶ ἀφῃρημένος τὸ πεφυκὸς τὴν κατὰ τὰ αἰσθητήρια ἕξειν, καὶ ἐπὶ τῶν ἐννοιῶν ὡσαύτως.

Σχόλιον β'.

β'. Αναισθησία καὶ λήθη ἀλληλομητρότεκνος γίνεται· λήθη ἐστὶ μνήμης ἀποβολή.

Σχόλιον γ'.

γ'. Ἑαυτῷ καὶ τοῖς ἰδίοις λόγοις, καὶ πράξεσιν ἐναντιούμενος.

Σχόλιον δ'.

δ'. Ὁ τὴν ψυχὴν ἀσθενῶν, καὶ τοῖς ἄλλοις διορθοῦσθαι συμβουλεύων, ὥσπερ ἄνθρωπός ἐστι τυφλός, καὶ δεικνύων τὴν ὁδόν.

Σχόλιον ε'.

ε'. Εἰσί τινες λαλοῦντες τὰ τῆς βασιλείας ἔργα, μὴ ἐργαζόμενοι δὲ αὐτά. καὶ εἰσί τινες ἐργαζόμενοι τὰ τῆς βασιλείας, ἀλλ' οὐκ ἐν φυλακῇ, οὐδὲ ἐν γνώσει· ἐν οἷς δὲ λέγεται ὁ λόγος τοῦ σωτῆρος, τὸ, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν, ὀλίγοι καὶ σπάνιοι εἰσὶ καὶ δυσεύρετοι.

Ἄλλο.

Τοῦτό ἐστι κόπος ὅτι τὴν ἀπάθειαν ἔχομεν ἐν τῷ στόματι, τὴν δὲ ἀνομίαν, καὶ τὴν κακίαν ἐν τῇ καρδίᾳ.

Ἄλλο.

Οὐδὲν πτωχότερον διανοίας, ἐκτὸς θεοῦ, φιλοσοφούσης τὰ τοῦ θεοῦ.

Ἄλλο.

Εἴ τις ὁμολογεῖ γλυκύτητα, μὴ ἐσθίει δὲ ἀπ' αὐτῆς, ὁ τοιοῦτος πικρὰν αὐτὴν δείκνυσι.

Ἄλλο.

Ὁ γνωστικὸν ἑαυτὸν δεικνύων, καὶ οὐ μᾶλλον πρακτικόν, ἀναισθησίαν νοσεῖ.

Ἄλλο.

Σημείωσαι ὅτι ὁ διὰ λόγου ἑαυτοῦ καταγινώσκων οὐδὲν ὠφελεῖται ἐκ τούτου,

SCHOLIA AD GRADVM DECIMVM OCTAVVM.

De Stupore animi.

Scholion 1.

ILLE stupore laborat neruorum, cuius instrumenta sensuum sunt otiosa & eneruata, quique destitutus est facultatibus naturæ, quibus sensuum officia exequatur: eadémque ratio cogitationum in eo qui animi stupore laborat. 1

Scholion 2.

Stupor animi & obliuio se mutuò pariunt, alteráque est alterius mater & soboles. Obliuio est memoriæ abolitio 2

Scholion 3.

Sibi ipsi & verbis & factis suis contrarius. 3

Scholion 4.

Qui æger est ab animo, & aliis rectè viuendi consilium suggerit, perinde facit, vt cæcus qui aliis viam monstrat. 4

Scholion 5.

Sunt qui loquuntur de operibus quibus regnum Dei acquiritur, quæ tamen ipsi non faciunt. Sunt qui & faciunt, sed non cautè & scienter: Illi autem, de quibus sermo Saluatoris loquitur: *regnum Dei intra vos est*, & pauci sunt & rari * & inuentu difficiles. 5

* quique ægrè inueniantur.

Aliud.

Hoc molestum est quod verbum ἀπαθείας, hoc est, animi tranquillitatem omni perturbationum affectu carentem, in ore habeamus, & in corde iniquitatē & malitiam seu vitium retineamus.

Aliud.

Nihil est pauperius, & miserius mente quæ caret Deo, & de Deo philosophatur & disputat.

Aliud.

Qui fatetur dulcedinem & non gustat de illa, hic amaram esse illam ostendit.

Aliud.

Qui se multa scire & pauca facere ostendit, ille morbo insensilis stuporis laborat,

Aliud.

Obserua quod qui seipsum verbis damnat, nihil ex eo fructus percipiat,

nisi simul mores emendet, & melioribus permutet.

Gregorij Nysseni 6.

6. Quorum magnitudo mali simul sensum eorum quæ patiuntur abstulit.

Aliud Photij Patriarchæ.

Virtutum paulatim defectio quantum de sensu peccantis subducit, tanto grauius damnum efficit. Postquam enim sensum mali extinxit, morbum immedicabilem efficit.

Scholion 7.

7. A quorum oculis timor Dei absconditus recessit, hos insensibilis animi stupor comprehendit.

Aliud Isaaci.

Mens fermento vitiorum corrupta non potest effugere obliuionem, & sapientia tali aditum ad se præcludit.

ἐὰν μὴ καὶ τὴν διὰ τῶν ἔργων ἐπιστροφὴν κτήσηται.

Σχόλιον Γρηγορίου Νυσσέως ϛ'.

Ὧν ἡ ὑπερβολὴ τοῦ κακοῦ, καὶ τὴν αἴσθησιν, ὧν πάσχουσι, προσαφήρηται. ϛ.

Ἄλλο Φωτίου Πατριάρχου.

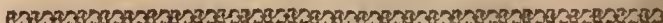
Ἡ κατὰ μέρος τῶν ἀρετῶν ἀπόρροιη, ὅσον ὑποκλέπτει τὴν αἴσθησιν, τοσοῦτον τὴν βλάβην χαλεπωτέραν ἐργάζεται· δυσπαίσθητον γὰρ ἐπιφερόμενον τὸ κακὸν, ἀθεράπευτον τὴν νόσον εἴωθε ποιεῖν.

Σχόλιον ζ.

Ὧν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὁ φόβος ἀπεκρύβη τοῦ θεοῦ, τούτους ἀναισθησία πεπέδηκεν. ζ.

Ἄλλο Ἰσαάκ.

Νοῦς ἐμπεφυρμένος οὐ δύναται φυγεῖν τὴν λήθην, καὶ ἡ σοφία τὴν ἑαυτῆς θύραν τῷ τοιούτῳ οὐκ ἀνοίγει.

GRADVS XIX.

De somno, precibus, & in publico conuentu psalmorum cantu.

1. 1 SOMNVS est status seu affectus quidã naturæ, * mortis imago, sensuum, quies & cessatio. Vna quidem est ratio somni, sed plurimas, veluti cupiditas, habet caussas. Ex natura inquam, ex cibis, à dæmonibus, aut fortasse etiam ex summa & nimia ieiunij inedia, qua debilitatum corpus per somnum deinceps conatur se reficere & recreare. Quemadmodum frequens & larga potitatio ex consuetudine nata est, ita multus & longus somnus: contra quem in ipso religionis & tyrocinij exordio pugnandum est. Inueteratam enim consuetudinem emendare & sanare est difficile. Obseruemus accuratè & intelligemus, signo sa-

* Stulte quid est somnus, gelidæ nisi mortis imago?

ΛΟΓΟΣ ιθ'.

Περὶ ὕπνου καὶ προσευχῆς, καὶ τῆς ἐν συνοδίᾳ ψαλμῳδίας.

α' Ὕπνος ἐστὶ φύσεως ποσῶς σύστασις, εἰκὼν θανάτου, αἰσθήσεων ἀργία· εἷς μὲν ὁ ὕπνος, πλείστας δὲ τὰς ὑποθέσεις, ὡς καὶ ἡ ἐπιθυμία ἔχει. λέγω δὴ ἐκ φύσεως, ἐκ βρωμάτων, ἐκ δαιμόνων, ἢ τάχα πού καὶ ἐξ ἄκρας ἐπιτεταμένης νηστείας· ἐξ ἧς ἐξασθενοῦσα ἡ σὰρξ, δι' ὕπνου λοιπὸν ἑαυτὴν παραμυθεῖσθαι βούλεται, ὥσπερ ἡ πολυποσία συνηθείᾳ ἤρτηται· οὕτως καὶ ἡ πολυϋπνία· διὸ ἐν ἀρχαῖς μάλιστα τῆς ὑποταγῆς κατ' αὐτῆς ἀγωνισώμεθα. χαλεπὸν γὰρ συνήθειαν μακρὰν ἰάσασθαι· ἐπιτηρήσωμεν καὶ εὑρήσομεν τῆς πνευματι-

κῆς

κης σάλπιγγος σημαινούσης ἐργάταις μὲν ἀθροιζομένους ἀδελφούς, ἀοράτως δὲ συναγομένους τοὺς ἐχθρούς· διὸ οἱ μὲν ἐπὶ τὴν κλίνην ἐπιστάντες μετὰ τὴν διέγερσιν, πάλιν ἡμᾶς ἐπὶ ταύτην ἀνακλιθῆναι ὑποτίθενται. μεῖνον λέγοντες ἄχρι συμπληρώσεως τῶν προοιμιακῶν ὕμνων, εἶθ' οὕτως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πορεύσῃ· οἱ δὲ ἐν τῇ προσευχῇ παρεσταμένους τῷ ὕπνῳ καταβαπτίζουσιν. ἕτεροι τὴν γαστέρα παρὰ τὴν συνήθειαν ἐπιτεταμένως νύττουσιν· ἄλλοι συντυχίας ποιεῖν ἐν τῷ κυριακῷ παρατρέπονται· ἄλλοι τὸν νοῦν εἰς λογισμοὺς αἰσχροὺς ὑποσύρουσιν· ἕτεροι δὲ τῷ τοίχῳ ἡμᾶς, ὡς ἐξατονήσαντας διακλίνουσιν· ἔστι δὲ ὅτι καὶ χάσμαις πλείοσι περιβάλλουσι· τινὲς μὲν αὐτῶν γέλωτα πολλάκις ἐν τῷ τῆς προσευχῆς καιρῷ γενέσθαι ἐποίησαν, ἵνα δι' ἐκείνου τὸν θεὸν καθ' ἡμῶν εἰς ἀγανάκτησιν διεγείρωσιν· ἄλλοι σπεύδειν ἡμᾶς ἐν τῇ ʿ ἐκ ῥαθυμίας βιάζονται· ἄλλοι σχολαιότερον ψάλλειν ἐκ φιληδονίας παρατρέπονται. ἔστι δὲ ὅτι καὶ τῷ στόματι παρακαθήμενοι κεκλεισμένον τοῦτο, καὶ δυσάνοικτον ἀπεργάζονται. ὁ θεῷ παρεστάναι λογιζόμενος, ἐν αἰσθήσει καρδίας, ἐν προσευχῇ στύλος ἀκίνητος εὑρεθήσεται ὑπ' οὐδενὸς τῶν προειρημένων ἐμπαιζόμενος. ὁ ὄντως ὑπήκοος πολλάκις ἐξαίφνης ἐπὶ προσευχὴν ὅλως φωτεινὸς, καὶ ἀγαλλιώμενος γίνεται. προπαρεσκευασμένος γὰρ ἦν διὰ τῆς ἀδόλου διακονίας, καὶ προπεπυρωμένος ὁ πύκτης.

ctæ tubæ canente cogi fratrum cœtus oculis parentes, simúlque inaspectabiles hostes nostros concurrere qui ad lectum cubicularem adstant, & nos postquam euigilauimus, rursum conantur in lectum deiicere. Mane inquiunt tantisper, dum primi psalmodiæ hymni absoluantur, & tum satis adhuc maturè ad ecclesiam descendes. Alij precibus vacantes circumstant, vt nos somno mergant. Alij præter morem intempestiuè aluum vehementiùs vrgent: Alij nos ad fabulas in templo conferendas incitant: Alij mentem ad impuras cogitationes pertrahunt: Alij nos in parietem veluti debiles & exhaustos inclinant: Alij crebris nos oscitationibus fatigant: Nonnulli risum etiam ipso precandi tempore nobis mouent, vt irati numinis indignationem aduersus nos concitent: Alij nos ad [a] præcipitandos psalmorum versus ex ignauia impellunt: alij vt tardius cum quadam delectatione pronunciemus hortantur: Alij denique quasi linguam & os obsiderent, impediunt nos & os occludunt vt ægrè labia aperiamus dum psalmis vacamus. Qui Deo adsistere se cogitat, in intimo sensu cordis inter preces tanquam immobilis columna reperietur, nulla re eorum quę sunt enarrata delusus. Verus & obediens religiosus sæpe repente ad precandū prosilit totus illustratus cœlestibúsq. gaudiis inundatus & exhilaratus. Est enim huiuscemodi Religiosus iam antè per sincerissimum, & fidelissimum ministerium tamquam egregius pugil præparatus ad orationem.

Omnes quidem possunt inter multos cum multis precationi vacare, sed multis opportunius est cum vno solo eiusdem animi & affectus psallere. Paucorum enim est solitaria oratio: Si cum multis psallas, non poteris contemplari sine imaginum formis. Sit tibi ad occupandam mentem sacrorum eloquiorum quæ recitantur, meditatio: aut etiam certa precatio dum expectas, quoad * alter versum finiat. [3] Non decet vllo modo vt inter preces aliud agatur seu necessarium sit, seu
3. non necessarium. Hoc enim expressè docuit, teste magno Antonio, Angelus; [4] Ignis explorat
4. aurum, attenta & sincera oratio Monachorum studium & charitatem erga Deum.

* alternis enim canebant, vt hodie passim in ecclesiis.

Hoc laudabile precandi studium qui possidet, Deum ad se inuitat, & dæmonas fugat.

πᾶσι μὲν δυνατὸν μετὰ πλήθους προσεύχεσθαι, τοῖς πολλοῖς δὲ ἁρμόδιον μεθ' ὁμοψύχου μόνου· ὀλίγων γὰρ λίαν ἡ μεμονωμένη προσευχή· μετὰ πλήθους ὑμνῶν, οὐ δυνήσῃ ἀΰλως προσεύξασθαι. ἔστω δέ σοι εἰς ἐργασίαν νοὸς ἡ τῶν λεγομένων λογίων θεωρία, ἢ πάλιν ὡρισμένη εὐχὴ ἐν τῇ ἀναμονῇ τοῦ στίχου τοῦ
πλησίου. [γ] οὐδενὶ πρέπον ἐν προσευ- γ.
χῇ πάρεργον, μᾶλλον δὲ κάπεργον. τοῦτο γὰρ σαφῶς ἐπαίδευσεν ὁ κατὰ
τὸν μέγαν Ἀντώνιον ἄγγελος. [δ] δο- δ.
κιμάζει μὲν γὰρ κάμινος χρυσόν, προσευχῆς δὲ παράστασις σπουδὴν καὶ ἀγάπην πρὸς θεὸν μοναχῶν.

Ἐπαινετὸν ἔργον ὁ κτησάμενος, καὶ θεῷ πλησιάζει, καὶ δαίμονας δραπετεύει.

SCHOLIA AD GRADVM DECIMVM NONVM.

De Somno.

Scholion 1.

1. EST somnus, bona bonorum actio; & est laborum remissio, vt illud psal. testatur: *Cùm dederit dilectis suis somnum.* Et: *Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt in manibus suis.*

Scholion 2.

2. Pigritiæ præses dæmon, & stupor animi vrgent nos vt in psalmorum recitatione properemus.

Scholion 3.

3. Obseruandum, nunquam, dum * res diuina fit, vllum opus manuum omnino attingendum.

* inter sacrum seu missæ officium.

Scholion 4.

4. Studium, inquit, precandi, ostendit monachorum diligentiam & charitatem quam habent erga solum Deum, & non ad aliud aliquid, quàm laborem corporis siue animi euagationem.

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον δωδέκατον.

Περὶ ὕπνου.

Σχόλιον α'.

Ἔστιν ὁ ὕπνος, καὶ ἀγαθῶν εὐεργεσία, καὶ καμάτων ἄνεσις, κατὰ τὸ· ὅταν δῷ τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ ὕπνον· καὶ, ὕπνωσαν ὕπνον αὐτῶν, καὶ οὐχ εὗρον οὐδέν. α.

Σχόλιον β'.

Καὶ ὁ δαίμων ὁ τῆς ἀκηδίας, σπεύδειν ἡμᾶς ἐν τῇ στιχολογίᾳ ποιεῖ, καὶ ἡ ἀναισθησία. β.

Σχόλιον γ'.

Σημειωτέον ὅτι ἐν οὐδεμιᾷ λειτουργίᾳ αὐτοῦ ἵνα χρὴ ἐργόχειρον κρατεῖν τὸ σύνολον. γ.

Σχόλιον δ'.

Ἡ τῆς προσευχῆς, φησὶ, παράστασις, τὴν σπουδὴν, καὶ τὴν ἀγάπην τῶν μοναχῶν φανεροῖ, ἣν πρὸς τὸν θεὸν μόνον ἔχουσι, καὶ οὐ πρὸς ἄλλο τι, ἐργόχειρον, ἢ ῥεμβασμόν. δ.

ΛΟΓΟΣ κʹ.

Περὶ ἀγρυπνίας σωματικῆς, πῶς διὰ ταύτης γίνεται ἡ τοῦ πνεύματος, καὶ πῶς δεῖ ταύτην μετιέναι.

…πλοι. ΤΟΙΣ ἐπὶ γῆς βασιλεῦσιν οἱ μὲν * ἄοπλοί τινες, καὶ γυμνοί, οἱ δὲ ῥάβδους κατέχοντες, οἱ δὲ θυρεούς, οἱ δὲ μαχαίρας παρίστανται· πολλὴ δέ τις ἡ διαφορὰ τῶν πρωτευόντων παρὰ τοὺς ἐσχάτους καὶ ἀσύγκριτος· οὗτοι γὰρ καὶ συγγενεῖς κυρίως, καὶ οἰκεῖοι τοῦ βασιλέως εἶναι πεφύκασι. καὶ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις· φέρε δὴ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἴδωμεν πῶς τὰς ἡμετέρας παραστάσεις πρὸς τὸν θεὸν καὶ βασιλέα ποιούμεθα, ἔν τε ταῖς ἑσπεριναῖς καὶ ἡμεριναῖς, καὶ νυκτεριναῖς παραστάσεσι, καὶ εὐχαῖς. τινὲς [a] μὲν γὰρ ἐν τῇ ἑσπερινῇ διανυκτερεύσει ἄυλοι, καὶ γυμνοὶ πάσης φροντίδος ἐπὶ προσευχὴν τὰς χεῖρας ἐκτείνουσιν· ἕτεροι δὲ μετὰ ψαλμῳδίας ἐν ταύταις παρίστανται· ἄλλοι τῇ ἀναγνώσει μᾶλλον προσκαρτεροῦσι· τινὲς δὲ διὰ τοῦ ἔργου τὴν χεῖρον ἐξ [c] ἀσθενείας ἀνδρείως τῷ ὕπνῳ μάχονται· ἄλλοι τῇ τοῦ θανάτου ἐννοίᾳ προσασχολούμενοι, διὰ ταύτης κατάνυξιν προσλαβέσθαι βούλονται. Τούτων πάντων οἱ πρῶτοι καὶ ἔσχατοι θεοφιλεῖ προσκαρτεροῦσι διανυκτερεύσει· οἱ δὲ δεύτεροι μοναχικῇ· οἱ δὲ τρίτοι ἐσχάτην βαδίζουσιν ὁδόν· πλὴν κατὰ τὸν λογισμόν, καὶ τὴν δύναμιν ὁ θεὸς

a.

c.

GRADVS XX.

*De Vigiliis corporis, quomodo per eas fiant vigiliæ spiritus, & quomodo hæ sint * exercendæ.* * agendæ.

QVI terrarum reges stipant, alij inermes & nudi sunt, alij fascibus, alij scutis, alij gladiis armati. Inter quos tamen ipsos magnum est, & incomparabile discrimen, cùm alij inter vltimos, alij inter primos sint. Hi quippe cognati & domestici familiarésque regis esse solent. Atque hæc in his fieri consueuerunt. Enimuero videamus quomodo & nos geramus, quando Deo regi nostro in precibus diurnis, vespertinis, & nocturnis adsistimus. Sunt enim [1] qui in vespertinis & nocturnis excubiis ab omnibus rerum adspectabilium curis nudi, & expediti puras ad Deum in precibus manus extendunt. Alij per psalmorum cantum in iisdem (excubiis) se Deo repræsentant. Alij in rerum sacrarum lectione peruigilant. Alij mente [2] debiliores, opere tamen faciendo generosè cum somno colluctantur: alij assidua mortis consideratione sibi compunctionem conciliare student. Ex his omnibus primi, & vltimi in Deo gratissimis precum peruigiliis excubant. Secundi monasticam precandi rationem sequuntur. Tertij extremum & infimum exercitationis gradum insistunt: Deus tamen pro ratione piæ voluntatis, & [3] facultatis

1.

2.

3.

oblata illorum munera acceptat & æstimat. Vigil oculus omnes mẽtis labes abſterſit. Multus ſomnus obtundit & occæcat animam. Monachus vigilans, hoſtis eſt luxuriæ: [4] ſomnolentus verò illius eſt contubernalis. Vigiliæ libidinis faces extinguunt, inſomnia fœda pellunt, oculos lacrymis ſuffundunt, conſcientiá cordis teneram & delicatam reddũt, cogitationes in poteſtate habent & cuſtodiunt: cibos tamquam fornax abſumũt, vitia cupiditatũ & dæmonas edomant. Linguæ petulantiam plectunt, omnium phantaſmatum formas delent. [5] Peruigil monachus piſcator cogitationum ſuarum, nullo negotio illas in tranquillitate noctis [6] obſeruat & capit. Monachus Dei amator ſigno ad comprecandum ſonante (lætus & alacer) exclamat: Euge euge. ſocors verò & ignauus ingemiſcit: Oïmœ, heu mihi, væ mihi. Inſtructio menſæ oſtendit guloſos, ſtudium precandi, veros Dei cultores, Deíque amantes. Ille inſtructam menſam intuens exultat gaudio; hic triſtem vultum oſtendit. Multus ſomnus [7] obliuionem parit, vigiliæ repurgant memoriam. Agricolæ ſuas opes in area & torculario vini lacu colligunt: Monachi theſaurũ cœleſtis cognitionis veſpertinis & nocturnis precib. mentíſque exercitatione & contemplatione ſibi comparant. Multus ſomnus improbus eſt conuictor, qui dimidium vitæ tempus, vel eo ampliùs ignauis, & inertibus [8] ſubducit & furatur. [8] Illaudatus religioſus in familiari fratrum colloquio vigilat; cum precandi hora adeſt, ſomno premitur. Monachus ſolutus ad fabulas

τὰ δῶρα δέχεται, καὶ λογίζεται· ἄγρυπνον ὄμμα ἥγνισεν νοῦν. [δ'] πλῆθος δὲ ὕπνου ἐπώρωσε ψυχήν· ὁ δὲ ὑπνώδης, ταύτης σύζυγος· ἀγρυπνία πυρώσεων θραῦσις· ἐνυπνιασμῶν λύτρωσις· κάθυγρος ὀφθαλμὸς, ἡπαλυμένη καρδία· λογισμῶν φυλακὴ, βρωμάτων χωνευτήριον, πνευμάτων δαμαστήριον, γλώττης κολαστήριον, φαντασιῶν φυγαδευτήριον. [ε'] μοναχὸς ἄγρυπνος, ἁλιευτὴς λογισμῶν, ἐν γαλήνῃ νυκτὸς εὐχερῶς τούτους [ς'] κατανοεῖν, καὶ ἀγρεύειν δυνάμενος· μοναχὸς φιλόθεος σάλπιγγος προσευχῆς σημαινούσης λέγει· εὖγε εὖγε. ὁ δὲ ῥάθυμος λέγει, οἴμοι, οἴμοι. τραπέζης ἑτοιμασία, ἐδοκίμασε γαστριμάργους· καὶ προσευχῆς ἐργασία, ἐδοκίμασε φιλοθέους· ὁ μὲν τράπεζαν ἰδὼν ἐκείνην, σκιρτᾷ, ὁ δὲ δεύτερος σκυθρωπάζει· λήθης [ζ'] πρόξενος ὕπνος πολύς· ἀγρυπνία δὲ μνήμην ἐκκαθαίρει· πλοῦτος γεωργοῖς ἐν ἅλωνι καὶ ληνῷ συνάγεται· πλοῦτός τε καὶ γνῶσις μοναχοῖς ἐν ἑσπεριναῖς, καὶ νυκτεριναῖς παραστάσεσι, καὶ ἐργασίαις νοός· ὕπνος πολὺς σύμβιος ἄδικος· τὸ ἥμισυ τῆς ζωῆς τῶν ῥαθύμων ἀφαρπάζων ἀπ' αὐτῶν, ἢ καὶ πλέον. [η'] ἀδόκιμος μοναχὸς ἐν συντυχίαις ἄγρυπνος, τῆς ὥρας εὐχῆς καταλαβούσης, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐβαρήθη· μοναχὸς χαῦνος ἐν

[illegible] ab [illegible]

πολυλογίαις δόκιμος, καὶ ἀναγνώσεως ἐνεχθείσης, ἐμβλέπειν ἀπὸ τοῦ ὕπνου οὐ δύναται. σάλπιγγος γινομένης νεκρῶν ἀνάστασις, καὶ ἀργολογίας καταλαβούσης κοιμωμένων ἀνάνηψις· δόλιος φίλος τοῦ ὕπνου ὁ τύραννος· κορεσθέντων ἡμῶν πολλάκις ὑποχωρεῖ. καὶ ἐν πείνῃ, καὶ ἐν δίψῃ ἰσχυρῶς πολεμεῖ· ἔργον χερῶν ἐν ταῖς εὐχαῖς βαστάζειν ὑποτίθεται· ἄλλως γὰρ τὴν προσευχὴν τῶν ἀγρυπνούντων ἀφανίζειν οὐ δύναται· τοῖς εἰσαγωγικοῖς πρῶτον ἐν τῷ πολέμῳ ὑπεισέρχεται, ἵνα ῥαθυμῆσαι ἐκ προοιμίων ποιήσῃ· ἢ ἵνα τῷ τῆς πορνείας προευτρεπίσῃ δαίμονι. ἕως οὗ τούτου ἐλευθερωθῶμεν, μετὰ πλήθους ψάλλειν μὴ παραιτησώμεθα· πολλάκις γὰρ αἰδούμενοι, οὐ νυστάζομεν· ἐχθραίνει τοῖς λαγωοῖς ὁ κύων, καὶ τῷ ὕπνῳ ὁ τῆς κενοδοξίας δαίμων.
r. μετὰ μὲν τὴν ἡμέραν ὁ πρατής· μετὰ δὲ τὴν ψαλμῳδίαν ὁ ἐργάτης καθεσθεὶς τὸ κέρδος ψηφίζει· ἔκδεξαι μετὰ προσευχὴν νηφόντως· καὶ τότε ὄψει ἑρμαθοὺς δαιμόνων ὡς πολεμηθέντας ὑφ' ἡμῶν μετὰ τὴν προσευχὴν ταῖς ἀτόποις ἡμᾶς φαντασίαις περιπείρειν δοκιμάζοντας· καθεσθεὶς τήρει, καὶ ὄψει τοὺς σεσυνηθηκότας τὰς ἀπαρχὰς ἀφαρπάζειν τῆς ψυχῆς· ἔστι μὲν κατὰ τοὺς ὕπνους ἐκ συνεχείας μελετᾶν τὰ τῶν ψαλμῶν λόγια· ἔστι δὲ ὅτε οἱ δαίμονες ἡμῖν ταῦτα ὑποτίθενται, ἵνα πρὸς ὑπερηφανίαν ἀνεπαίρωσι. τὸ δὲ τρίτον λέγειν οὐκ ἤθελον, πλὴν τίς με λέγειν βεβίακε.

promptus est & alacer: vbi sacra lectio proponitur, sopitus legere non potest. Quemadmodum ad tubam nouissimam mortui exurgent, ita nunc ad otiosas fabulas somnolenti monachi euigilant. Fallax est amicus somni dominus. Bene saginatis nobis sæpe se subducit: in fame verò & siti nos * vehementer oppugnat. Suggerit quoque vt inter preces opus faciamus, quando aliter peruigilantium preces interpolare aut impedire & abolere non potest. Tironibus religiosis primum mouet bellum per somnum, vt illos statim ab initio ignauos reddat, aut luxuriæ dæmoni aditum paret. Quoad ergo ab hoc tyranno liberemur, non grauemur cum toto fratrum cœtu psallere: sic enim verecundia præpediti sæpe non dormitabimus. Odit lepores canis, & somnum vanæ gloriæ spiritus. Mercator sub ⁹ vesperam, religiosus post psalmodiam residens rationes parti lucri init. Post preces sobrius dura, & spectabis magnas dæmonum turmas à nobis oppugnatas post pias meditationes absurdis phantasmatum cogitationibus obiectis conari nos infestare & circumuenire. Obserua quietus & videbis qui sint qui rapere primitias animæ & cogitationum consueuerunt. Est cùm subinde in somno, propter assiduum precandi vsum, psalmorum oracula meditamur. Est etiam cùm hostes improbi nobis illa suggerunt, vt nos in superbiam extollant. Tertium prudens tacuissem, nisi me quis per vim eloqui rem coëgisset.

* acerrimè.

⁹:

10. Anima quæ per diem [10] verbum Dei perpetuo secum meditando reuoluit, in somno quoque idem versare mente consueuit. Est enim hæc vera prioris exercitationis merces & remuneratio, qua improborum dæmonum phantasmata arcemus.

Gradus xx. quem qui superauit * illius in corde cœleste lumen refulsit.

* hic in corde suo cœleste lumen recepit.

ψυχὴ ι´ λόγον κυρίου ἀδιαλείπτως μεθ' ἡμέραν μελετῶσα, καὶ τῷ ὕπνῳ ἐν τούτῳ ἐμφιλοχωρεῖν πέφυκεν· ἀντιμισθία γὰρ κυρίως τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον πρὸς ἀποζήτησιν πνευμάτων καὶ φαντασμάτων. ι´

Βαθμὸς εἰκοστός· ὁ τοῦτον εἰληφὼς, φῶς * ἐδέξατο ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

* [illegible]

SCHOLIA AD GRADVM VIGESIMVM.

De Vigiliis.

Scholion 1.

1. NON consistunt totæ vigiliæ in stando, aut recitatione psalmorum; sed est, qui tota quidem nocte psallit; & est, qui eandem in studiis pœnitentiæ & precibus & inclinatione in terram consumit. Est etiam qui in fletu & lacrymis & planctu super admissis peccatis totam ponit. Exiguntur etiam vigiliæ, cùm quis sub initium vesperi incipit à psalmorum recitatione, & reliquum noctis consumit in tropariis seu breuibus canticis directis ad Deum & sanctos. Fiunt rursum, cùm Deo laudes decantantur, aut prælectioni impenduntur. Instituuntur etiam à quibusdam, qui sibi legem dicunt, ne genu ponant aut flectant ad exemplum illius, qui luxuriæ cogitationibus oppugnabatur.

Scholion 2.

2. Ex imbecillitate quidem animi, sed constanti patientia qua bellum aduersus somnum sustinet.

Scholion 3.

3. Deus iudicat & æstimat opera nostra pro ratione propositi: *Det*, inquit, *tibi Deus, secundum cor tuum.*

Scholion 4.

4. Semper quidem in orationibus & lectionibus vigilare iubemur, sed potissimum festis diebus. Vigilans monachus mentem suam exacuit, & subtiliorem reddit ad contemplationem, vtilem animæ: multus somnus eandem obtundit

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΛΟΓΟΝ εἰκοστόν.

Περὶ ἀγρυπνίας.

Σχόλιον α´.

ΟΥχὶ ἡ στάσις ἐστὶν, ὅλη ἡ ἀγρυπνία· οὐδὲ πάλιν ἡ στιχολογία τῶν ψαλμῶν μόνων· ἀλλ' ἔστιν ὁ ἐν ψαλμοῖς ἐκφέρων ὅλην τὴν νύκτα. καὶ ἔστιν ὁ ἐν μετανοίαις, καὶ εὐχαῖς, καὶ κατακλίσεσιν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ἔστιν ὁ ἐν κλαυθμῷ, καὶ ἐν δάκρυσι, καὶ θρήνοις ἐπὶ τοῖς πεπλημμελημένοις αὐτοῦ· καὶ γίνεται πάλιν ἡνίκα ὀλίγον ἐν τῇ ἑσπέρᾳ στιχολογεῖ τις καὶ τὸ ὑπόλοιπον τῆς νυκτὸς εἰς τροπάρια· καὶ γὰρ πάλιν εἰς δοξολογίαν, καὶ γὰρ εἰς ἀνάγνωσιν· καὶ γὰρ πάλιν ὅτι θεὶς ὅρον ἑαυτῷ, μὴ κλῖναι γόνυ, κατ' ἐκεῖνον τὸν πολεμούμενον ὑπὸ τοῦ τῆς πορνείας λογισμοῦ. α.

Σχόλιον β´.

Ἀσθενείας μὲν τοῦ νοός· ἀνδρείας δὲ τῆς ὑπομονῆς, τοῦ πρὸς τὸν ὕπνον πολέμου. β.

Σχόλιον γ´.

Ὁ θεὸς τὰς πράξεις κατὰ τὰς προθέσεις λογίζεται· δῴη γάρ σοι, φησὶν, ὁ κύριος κατὰ τὴν καρδίαν σου. γ.

Σχόλιον δ´.

Ἀγρυπνεῖν ἐν προσευχαῖς, καὶ ἀναγνώσει πάντοτε μὲν, ἐν ἑορταῖς δὲ μάλιστα προστετάγμεθα· ἄγρυπνος γὰρ μοναχὸς λεπτύνει διάνοιαν αὐτοῦ, πρὸς θεωρίαν * ψυχωφελῆ· ὕπνος δὲ πολὺς ἰσοῦ δ.

* ψυχοφελὴς ψυχωφελ...

παχυνεῖ· ἀλλ᾽ ὅρα μὴ δῷς σεαυτὸν ἐν ἀγρυπνίᾳ διηγήμασι κενοῖς, ἢ λογισμοῖς πονηροῖς· κρεῖσσον γὰρ καθεύδειν, ἢ περὶ λόγους τε καὶ λογισμοὺς ἀγρυπνεῖν ματαίους.

Σχόλιον ε'.

ε'. Ὅτι διὰ τῆς ἀγρυπνίας ἐκνευρίζονται τὰ τῆς πονηρίας πνεύματα, καὶ οἱ πόλεμοι καταπραΰνονται, ἢ ὅτι διὰ τῆς ἀγρυπνίας εἰς κατάνυξιν ἄγονται αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαί, συντελούσης, καὶ εἰς ταπείνωσιν ἀγούσης αὐτάς.

Σχόλιον ϛ'.

ϛ'. Σάλπιγξ εἰς προσευχὴν διεγείρουσα, τὸν ῥάθυμον ἀπὸ τοῦ προθύμου χωρίζει· καὶ γὰρ αἱ θεοφιλεῖς ἔννοιαι ἐν τεταραγμένῃ διανοίᾳ ἐμμένειν οὐ δύνανται, ἀλλ᾽ ἐν νοῒ φροντίδων ἀπηλλαγμένῳ.

Σχόλιον ζ'.

ζ'. Λήθη καθ᾽ ἑαυτὴν οὐδεμίαν ἔχει δύναμιν, ἀλλ᾽ ἐκ τῆς ἡμετέρας ἀμελείας κατ᾽ ἀναλογίαν κρατύνεται.

Ἄλλο.

Μὴ λέγε, τί ποιήσω; ὅτι οὐ θέλω, καὶ ἔρχεται· διότι μνημονεύων παρελογίσω τὸ ὀφειλόμενον;

Ἄλλο.

Ὃ μνημονεύεις, ποίησον· καὶ ὃ ἀμνημονεῖς, ἀποκαλύπτεταί σοι· καὶ οὐ μὴ παραδῷς ἀκρίτως λήθῃ τὴν διάνοιαν.

Σχόλιον η'.

η'. Ἀγαθὸν, ὑπνοῦν ἐν σιωπῇ, καὶ γνώσει, ἢ ἀγρυπνεῖν ἐν ματαιολογίᾳ.

Σχόλιον θ'.

θ'. Παρῆλθεν ἡ ἡμέρα, καὶ ὁ ἀγών· ἡ ἐμπορεία ἐπιτηρεῖται· ὁ ἔμπορος ἐρευνᾷ τί ἔπραξεν, εἰ * ἐζημιώθη, εἰ ἡττήθη· εἰ κατὰ ἀνθρώπου ἔπραξεν; εἰ κατὰ θεὸν ἠγωνίσατο· τὸ μὲν γὰρ φιλοθέου· τὸ δὲ φιλοδόξου· καὶ τὸ μὲν κέρδος, τὸ δὲ ζημίαν * * *

* ἐνεπορεύσατο.

Σχόλιον ι'.

ι'. Ὁ κατὰ τὸν Δαβὶδ τὸν νόμον τοῦ κυρίου ὅλην τὴν ἡμέραν μελετᾶν πεπεισμένος, καὶ ἐν τῷ ὑπνοῦν τοῦτο διὰ τῆς φαντασίας ἐμμελετᾷ· ὡς καὶ ἐπ᾽ αὐτῷ πληροῦσθαι τὸ φάσκον λόγιον· καὶ ἐν τῷ νόμῳ κυρίου μελετήσει ἡμέρας καὶ νυκτός· καὶ τό· ἐγὼ * *

& crassiorem efficit. Sed caue ne vigilias vanis fabulis aut improbis cogitationibus impendas. Præstat enim dormire quàm vanis sermonibus & cogitationibus inuigilare.

Scholion 5.

Quando per vigilias eneruantur malitiæ spiritus, & bella mitigantur: aut quòd per vigilias animæ hominum ad dolorem de peccatis concipiendum permouentur. Vigiliæ enim conterunt animam, & ad humilitatem deducunt. 5.

Scholion 6.

Tuba quæ ad precandum nos excitat, ignauum à sedulo & alacri separat. nam piæ cogitationes Deum amantium in perturbata mente durare non possunt, sed in animo curis vacuo conquiescunt. 6.

Scholion 7.

Obliuio per se nullam habet vim, sed ab ignauia nostra pro rata portione vires sumit. 7.

Aliud.

Ne dicas, quid faciam? quia nolenti obrepit obliuio. Quia cùm memor esses, neglexisti & elusisti officium tuum?

Aliud.

Quod meministi, facito; quod oblitus es, non erit tibi fraudi; sed aperietur tibi; interim non tradas temerè cogitationes tuas & mentem obliuioni.

Scholion 8.

Melius est in silentio & scientia dormire, quàm eum vaniloquiis vigilare. 8.

Scholion 9.

Dies abiit & certamen; quæstus seruatur. Mercator quid egerit inquirit, an quæstum fecerit, an damnum acceperit, an victus sit, an quod fecit ad captandam humanam laudem retulerit; an pro gloria Dei decertarit. Hoc enim est hominis Deum verè amantis; illud ambitiosi & vanæ gloriæ studiosi. Et hoc lucrum; illud, damnum parit. * 9.

* desunt tria aut quatuor verba abrasa.

Scholion 10.

Qui ad exemplum Dauidis legem Domini meditatur tota die, etiam dum dormit, idem **per formarum imagines* reuoluit, vt in ipso oraculum illud expleatur: *In lege Domini meditabitur die & nocte:* & illud, * 10.

* mēte per phantasiā.

* deest versus abrasus.

GRADVS XXI.

De effeminata Timiditate.

QVI in cœnobiis aut hominum religiosorũ cœtibus virtutem sequitur, ab hoc pauore non multum oppugnatur. Tu verò qui in locis magis solitariis decerras, caue ne in te improba vanæ gloriæ soboles, & infidelitatis proles formido dominetur.
1. [1] Timiditas est puerilis in senili & vanæ gloriæ obnoxia anima affectus. Timiditas est defectio fidei ex rerum inopinararum expectatione nata. Metus est præmeditatum periculum. aut: Metus seu timor est trepidus cordis sensus ex incertis calamitatibus conceptus & afflictus. Timor est confidentiæ perfectæ priuatio.
2. Anima [2] superba est serua timiditatis sibi præfidés, & ad sonum adeóque ipsius vmbræ pauens &
3. tremens. Qui verè [3] lugent & dolere desierunt, omnem ex animo pauorem abiecerunt. Pauidi verò seu formidolosi sæpe exanimãtur, & in mentis stuporem incidunt, nec sanè immeritò. Sanctè enim facit Deus cùm superbos sua tutela destituit, vti nos quoque alieno malo sapiamus, &
4. cristas demittamus. [4] Omnes quidem timidi, sunt vanæ gloriæ obnoxij; sed non omnes timoris expertes sunt humiles. Nam & latrones & bustirapi seu violatores sepulcrorum aliquando non ti-
5. ment. Quibus [5] in locis terreri soles, hæc intempesta nocte adire nil cuncteris. Si verò his terricu-

ΛΟΓΟΣ κα'.

Περὶ τῆς ἀνάνδρου δειλίας.

ΕΙ μὲν ἐν κοινοβίοις, ἢ ἐν συνοδίαις τὴν ἀρετὴν μετέρχῃ, οὐ πάνυ ὑπὸ δειλίας πολεμεῖσθαι πέφυκας· εἰ δὲ ἐν ἡσυχαστικωτέροις τόποις ἀγωνίζῃ, μή σου κυριεύσῃ τὸ τῆς κενοδοξίας γέννημα, καὶ ἀπιστίας θυγάτηρ· δειλία ἐστὶ νηπιῶδες ἦθος ἐν γηραλέᾳ κενοδόξῳ ψυχῇ. [b] δειλία ἐστὶν β.
ἐκτροπὴ πίστεως ἐπὶ προσδοκίᾳ * ἀδοκήτων· φόβος ἐστὶ προμελετώμενος κίνδυνος· ἢ πάλιν· φόβος ἐστὶ σύντρομος αἴσθησις καρδίας περὶ ἀδήλων συμφορῶν κλονουμένη, καὶ ἀσχάλλουσα· φόβος ἐστὶ πληροφορίας στέρησις. * ἀλλότρ.
[c] ὑπερήφανος ψυχὴ ἐστὶ δειλίας δούλη ἐφ' ἑαυτῇ πεποιθυῖα, καὶ κτύποις κτισμάτων, καὶ σκιὰς δεδιῶσα. οἱ μὲν γ.
[d] πενθοῦντες καὶ ἀπηλγηκότες, δειλίαν οὐ κέκτηνται· ἐκστάσει δὲ πολλάκις δειλαινόμενοι ὑπομεμενήκασι· καὶ εἰκότως. δικαίως γὰρ τοὺς ὑπερηφάνους ἐγκαταλιμπάνει κύριος, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ παιδευθῶμεν μὴ ἐπαίρεσθαι. δ.
[e] πάντες μὲν οἱ δειλιῶντες κενόδοξοι· οὐ πάντες δὲ οἱ μὴ δειλιῶντες ταπεινόφρονες, ἐπεὶ καὶ λῃσταὶ καὶ τυμβωρύχοι οὐ δειλιαίνονται ὡς ἔτυχεν. ε.
[f] ἐν οἷς ἐκδειματοῦσθαι εἰώθεις τόποις, ἀωρίᾳ μὴ ὄκνει παραγίνεσθαι. εἰ δὲ ὑποχα- ς.

λάσαις ὀλίγον, συγγηράσει σοι τοῦτο τὸ νηπιῶδες πάθος καὶ γελοῖον. πορευόμενος, 6 προσευχῇ ὁπλίζου· καταλαβὼν, τὰς χεῖρας διαπέτασον, Ἰησοῦ ὀνόματι μάστιζε πολεμίους· οὐ γάρ ἐστιν ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ γῆς ἰσχυρότερον ὅπλον· ἀπαλλαγεὶς τῆς νόσου ἀνύμνει τὸν λυτρωσάμενον· εὐχαριστούμενος γὰρ εἰς αἰῶνα σκεπάσει σε· οὐδέποτε δυνήσῃ τὴν γαστέρα ἐφ' ἓν ἐμπλῆσαι· ὥσπερ οὐδὲ δειλίαν νικῆσαι· κατὰ τὸ μέτρον τοῦ πένθους θᾶττον ὑποχωρήσει, καὶ κατὰ τὴν ἐκείνου ἔλλειψιν δειλοὶ διαμένομεν· ἔφριξαν μου τρίχες, καὶ σάρκες, ὁ Ἐλιφὰζ ἔφησε, τὴν τοῦ δαίμονος πανουργίαν διηγούμενος· ποτὲ μὲν ἡ ψυχὴ, ποτὲ δὲ τὸ σῶμα προεδειλίασε· καὶ τῷ ἑτέρῳ τοῦ πάθους μεταδέδωκεν. ὅταν τῆς σαρκὸς δειλανθείσης, ἐν τῇ ψυχῇ ὁ φόβος ὁ ἄκαιρος οὐκ εἰσέδυσε, πλησίον ἡ τῆς νόσου ἀπαλλαγή· ὅταν δὲ ὄντως δειλίας ἠλευθερώθημεν, οὐ τόπων σκοτία καὶ ἐρημία ἐνοπλοῖ καθ' ἡμῶν τοὺς δαίμονας, ἀλλὰ ψυχῆς ἀκαρπία· ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἡ οἰκονομικὴ παίδευσις· ὁ δοῦλος κυρίου γενόμενος τὸν οἰκεῖον δεσπότην, καὶ μόνον φοβηθήσεται. ὁ δὲ τοῦτον οὔπω φοβούμενος, τὴν ἑαυτοῦ σκιὰν
7 πολλάκις πεφόβηται. ζ' ἐπιστάντος μὲν ἀοράτου πνεύματος φοβεῖται τὸ σῶμα· ἐπιστάντος δὲ ἀγγέλου ἀγάλλεται ταπεινῶν ἡ ψυχή. διὸ ἐκ τῆς ἐνεργείας τὴν παρουσίαν νοήσαντες, θᾶττον εἰς προσευχὴν ἀναπηδήσωμεν,

lamentis vel medicam cesseris & indulseris, puerilis hic & ridiculus affectus & metus tecum consenescet. Cum ad horrentia illa loca re [6] confers, vide vt precibus 6.
armatus egrediaris. Quando eò perueneris, passis manibus implorato nomine Iesu hostes cæde. Neque enim in cælo neque in terra sunt potentiora arma. Vbi euaseris ex hoc morbo, gratulare liberatori tuo victoriam, lauda illum, gratum enim tutabitur semper. Quemadmodum non vno momento placabis & saturabis ventrem, ita nec pauorem hunc extemplo pellis, sed pro ratione & modo sancti luctus celerius decedet, &, pro modo defectus illius pauidi manebimus. Inhorruerunt pili & carnes meæ, inquit Eliphaz, dum mali dæmonis malas artes ostendit. Est cùm priùs anima, est cùm corpus trepidare incipit, pauorémque inter se communicant. Quando pauente carne timor animum non percellit, propemodum curatus es. Vbi reuera perfectè ab timiditate liberati fuerimus, tum nulla locorum obscuritas, nullæ solitudinis tenebræ hostes in nos armabunt, sed animæ sterilis ieiunitas, & quandóque etiam castigatio diuinitus immissa. Verus Dei famulus solum & vnicum suum formidabit, hunc qui nondum metuit, ab vmbra sua territus sæpe refugiet. [7] Imminente 7.
nobis maligno & inaspectabili spiritu, pauet corpus; adstante verò angelo exultat humilium anima. Quapropter vbi ex effectu eius præsentiam senserimus, statim ad preces exiliamus

venit enim ad nos cœlestis custos noster, vt nobiscum precetur, & nos adiuuet.

συμπροσεύξασθαι γὰρ ἡμῖν ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν φύλαξ ἐλήλυθεν.

SCHOLIA AD GRADVM VIGESIMVM PRIMVM.

De Effeminata Timiditate.

Scholion Isaaci monachi 1.

1. HOMO timidus; ostendit se duobus morbis laborare, modica fide, & corporis sui amore.

Scholion 2.

2. Quando quis à modo & medio prudentiæ exciderit, timidus simul & audax efficitur, anima in morbo cubante & male affecta. Quemadmodum enim corpus quando temperamentum qualitatum perdidit, omnibus morbis, propter humorum intemperiem tentatur & capitur: ita anima postquam magnitudinem & excellentiam cum humilitate perdidit, induit quendam imbecillum habitum & naturam, & timida simul & audax, adeoque fatua redditur, seipsamque ignorat: qui autem seipsum ignorat, quomodo noscet illa quæ supra ipsum sunt cœlestia?

Scholion 3.

3. Qui luctum sine consolatione suscipit, hic vicit timorem.

Isaaci 4.

4. Cordis audacia periculorúmque contemtus ex vno de duobus nascitur, aut ex duritie & stupore cordis, aut ex multa erga Deum fide. Et cordis quidem duritiem sequitur superbia; fidem autem cordis humilitas.

Scholion 5.

5. Quemadmodum infantes formidolosæ & horridæ phasmarum laruæ territant, quas viri * perfecti rident; ita superbos vmbræ. Aut νηπιῶδες seu puerile, dixit, quod infantes in Christo, non perfectos iam, soleant huiusmodi formidines vexare & oppugnare.

* pruden-tes.

Scholion 6.

6. Fieri non potest, vt qui verè Deum timet, timiditati sit obnoxius, cùm * ipse dixerit, nullum præter ipsum timendum.

* ab ipso dictū sit.

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον ὀκτωκαιδέκατον.

Περὶ δειλίας.

Σχόλιον Ἰσαὰκ α'.

Ειλὸς ἄνθρωπος σημαίνει, ὅτι δύο νόσους νοσεῖ, ὀλιγοπιστίαν καὶ φιλοσωματίαν. α'.

Σχόλιον β'.

Ὅταν τις ἐκπέσῃ τοῦ μέτρου τῆς φρονήσεως, καὶ δειλὸς ὁμοῦ, καὶ θρασὺς γίνεται, τῆς ψυχῆς ἀσθενοῦς γινομένης· καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα, ὅταν τὴν σύμμετρον ἀπολέσῃ κρᾶσιν, γινόμενον δύσκρατον, πᾶσιν ἁλίσκεται τοῖς πάθεσιν· οὕτω καὶ ψυχὴ ἐπειδὰν τὸ μεγαλοφυὲς ἀπολέσῃ, καὶ τὸ ταπεινοφρονεῖν, ἕξιν δεξαμένη τινὰ ἀσθενῆ, καὶ δειλὴ, καὶ θρασεῖα καὶ ἀνόητος γίνεται, καὶ ἑαυτὴν ἀγνοεῖ λοιπόν· ὁ δὲ ἑαυτὸν ἀγνοῶν, πῶς τὰ ὑπὲρ αὐτὸν εἴσεται; β'.

Σχόλιον γ'.

Πένθος ἀπαράκλητον ἐν καρδίᾳ δεξάμενος, ἐστὶ δειλίας ἀνώτερος γίνεται. γ'.

Σχόλιον Ἰσαὰκ δ'.

Ἡ εὐτολμία τῆς καρδίας, καὶ ἡ καταφρόνησις τῶν κινδύνων, ἀπὸ ἑνὸς τῶν δύο γίνεται, ἢ ἐκ τῆς σκληροκαρδίας, ἢ ἐκ τῆς πολλῆς πρὸς θεὸν πίστεως· καὶ τῇ μὲν σκληροκαρδίᾳ ἀκολουθεῖ ὑπερηφανία, τῇ δὲ πίστει ταπεινοφροσύνη καρδίας. δ'.

Σχόλιον ε'.

Ὡς τοὺς νηπίους ἐκδειματοῦσι τὰ μορμολύκια, ἃ παρὰ τοῖς τελείοις γέλωτος εἰσὶν ἄξια, οὕτω καὶ τοὺς ὑπερηφάνους αἱ σκιαί· ἢ νηπιῶδες, ὅτι τοῖς ἔτι νηπίοις ἐν Χριστῷ, οὐ τοῖς τελείοις πολεμεῖν ἤδη πέφυκε. ε'.

Σχόλιον ς'.

Οὐ δυνατὸν, τὸν ἀληθινῶς φοβούμενον τὸν θεὸν τὴν δειλίαν ἔχειν εἰρηκότος, τοῦ πλὴν αὐτοῦ μὴ φοβεῖσθαι ἄλλον. ς'.

Σχόλιον ζ.

ζ. Μετριότης φρονήματος, καὶ ἁπλότης καρδίας πεφωτισμένη διακρίσεως χάριτι, τὰς διαφορὰς τῶν πνευμάτων διαγινώσκειν ποιεῖ.

Scholion 7.

Modestia animi, simplicitásque cordis, discretionis gratia illuminata, discrimina spirituum ostendit & secernere facit. 6.

ΛΟΓΟΣ κβ'.

Περὶ τῆς πολυμόρφου κενοδοξίας.

a. Τινὲς μὲν ἰδιαιρέτῳ τάξει καὶ λόγῳ τὴν κενοδοξίαν παρὰ τὴν ὑπερηφανίαν φιλοσοφοῦσιν ὁρίζειν· ὅθεν καὶ ὀκτὼ τοὺς τῆς κακίας λογισμοὺς πρωτεύοντας καὶ ἐπιζήμους λέγουσιν εἶναι. ὁ δὲ θεόλογος Γρηγόριος, καὶ ἕτεροι, ἑπτὰ πάλιν τούτους ἐξέδωκαν· οἷς ἔγωγε μάλιστα συμπαθῶς πείθομαι. τίς γὰρ
b. κενοδοξίαν νικήσας [b] ὑπερηφανίαν κέκτηται; τοσαύτην δὲ μόνον πρὸς ἀλλήλας τὴν διαφορὰν κέκτηνται, ὅσην ἔχει τῇ φύσει ὁ παῖς παρὰ τὸν ἄνδρα, καὶ ὁ σῖτος παρὰ τὸν ἄρτον· ἀρχὴ μὲν γὰρ τὸ πρότερον, τέλος δὲ τὸ δεύτερον. οὐκοῦν
c. περὶ ἀρχῆς καὶ πληρώματος [c] παθῶν τῆς ἀνοσιουργήσεως καιροῦ καλέσαντος, εἴπωμεν συντόμως. ὁ γὰρ διὰ μήκους περὶ τούτων φιλοσοφεῖν ἐπιχειρῶν, ὅμοιός ἐστι τῷ περὶ ἀνέμων σταθμοῦ πολυπραγμονοῦντι εἰκῇ. κενοδοξία ἐστὶ κατὰ μὲν τὸ εἶδος φύσεως ἐναλλαγὴ, καὶ ἠθῶν διαστροφὴ, καὶ παρατήρησις μέμψεως. κατὰ δὲ τὴν ποιότητα, καμάτων σκορπιστήριον, ἱδρώτων ἀπώλεια, θησαυροῦ ἐπιβουλὴ, ἀπιστίας ἔκγονος, ὑπερηφανίας πρόδρομος, ἐν λιμένι ναυάγιον, ἐν ἅλωνι μύρμηξ, λεπτὸς μὲν ὑπάρχων, παντὶ δὲ καμάτῳ, καὶ καρπῷ

GRADVS XXII.

De multiformi vana gloria.

SVNT qui seorsum ab superbia, singulari capite & sermone de vana gloria solent tractare, vnde & octo capitalia & primaria vitia affirmant. Sed Gregorius Theologus & alij, septem duntaxat descripsere, ad quorum sententiam, meam quoque adiungo. Etenim quis vanæ gloriæ victor, [b] superbiæ sit obnoxius? differunt autem inter se tantum, quantum puer à viro, & frumentum à pane. Vana gloriæ cupiditas est initium, superbia finis & absolutum vitium. Itaque de initio & fine huius impij [c] fastus & tumoris loco iam id exigente paucis dicemus: nam qui omnia de his vitiis persequi volet, perinde faciet atque is qui ventorum pondus nequicquam inquirit. Vana gloria, si formam seu speciem quæras, est naturæ permutatio, morum peruersitas, & * declinatio reprehensionis; si qualitatem, laborum est dissipatio, sudorum perditio, thesauri insidiatrix, infidelitatis soboles, nuncia superbiæ, in portu naufragium, in area formica, parua quidem bestiola, sed quæ omnibus laboribus, & frugibus

a. Gregorius Nazianzenus. Vixit anno Christi ccclxx. Bellar. p. 134. a.

b.

*obseruatione reprehendaris.

insidiatur. Expectat formica dum
messis colligatur, vana gloria
dum virtutum opes comparentur:
illa vt grana subducat, hæc
vt virtutes dissipet. Spiritus desperationis
gaudet, cùm innumeram
vim scelerum commissorum
intuetur; spiritus vanæ gloriæ
triumphat cum magnum virtutum
thesaurum contemplatur.
Ianuam desperationi aperit, vulnerum
multitudo; vanæ gloriæ,
collectus ex laboribus virtutum
4. thesaurus. [4] Obserua & deprehendes
hanc pestem vsque ad sepulcrum
& cineres flore vestium,
vnguentorum, aromatum, honore
pomparum, & aliarum rerum
delectari. Sol affatim omnia
luce sua perfundit, & vana
5. [5] gloria omnibus virtutum studiis
gaudet: cùm inquam ieiuniis
operam do, vana gloria intumesco:
6. Cùm [6] ieiunia latendi
caussa soluo, vt prudens efferor.
Cùm splendidus incedo,
ab hac victus discedo; cùm rursus
viliori permuto, iterum vanâ
gloria extollor. Quando loquor,
huic succumbo; quando taceo
rursum vincor: quomodocunque
murices hos abieceris, ieceris,
sparseris, semper erectis mucronibus
stabunt. Vanæ gloriæ
mancipium est idololatra Christianus,
qui in speciem quidem
Deum colit, homini autem placere
studet: vanæ gloriæ venator
7. [7] omnis est sui ostentator.
Ieiunium eius qui vanam gloriam
aucupatur, nullam habet
mercedem. Preces illius ingratæ
& intempestiuæ sunt, vtrumque
enim propter laudem facit religiosus.
Vanæ gloriæ auceps duplici
incômodo mactatur, quod

ἐπιβουλεύων· ἀναμένει μύρμηξ
πλεσθῆναι τὸν σῖτον, καὶ κενοδοξία
συναχθῆναι τὸν πλοῦτον.
ὁ μὲν γὰρ χαίρει ἵνα κλέψῃ, ἡ
δὲ ἵνα σκορπίσῃ· πνεῦμα ἀπογνώσεως
χαίρει θεωροῦν πληθυνομένην
κακίαν. πνεῦμα δὲ κενοδοξίας
πληθυνομένην ἀρετήν·
θύρα γὰρ τοῦ πρώτου τὰ πλήθη
τῶν τραυμάτων. τοῦ δὲ δευτέρου
ὁ πλοῦτος τῶν καμάτων. [4] ἐπιτήρει, δ.
καὶ μέχρι μνήματος τὴν
δυσσεβῆ αἰσθέσθαι εὑρήσεις, ἐν ἱματίοις,
καὶ μύροις, καὶ προπομπῇ,
καὶ ἀρώμασι, καὶ ἑτέροις.
πᾶσιν ἀφθόνως λάμπει ὁ ἥλιος,
καὶ πᾶσιν ἐπιτηδεύμασιν ἐπιχαίρει
[5] κενοδοξία. οἷόν τι λέγω, ε.
[6] νηστεύων κενοδοξῶ, καὶ καταλύων ς.
ἵνα μὴ γνωσθῶ, ὡς φρόνιμος
πάλιν κενοδοξῶ. λαμπρὰ
περιβεβλημένος, ἡττῶμαι ταύτῃ,
καὶ εὐτελῆ ἐξαλλάσσων, πάλιν κενοδοξῶ·
λαλῶν ἡττῶμαι, καὶ
σιωπῶν πάλιν ἡττήθην. ὡς ἂν ῥίψῃς
ταύτην τὴν τρίβολον, ὀρθὸν
τὸ κέντρον ἵσταται. κενόδοξός
ἐστιν εἰδωλολάτρης πιστὸς, θεὸν
μὲν τῷ δοκεῖν σεβόμενος, ἀνθρώποις
δὲ, καὶ οὐ θεῷ, ἀρέσκειν
βουλόμενος. κενόδοξός ἐστι [7] πᾶς ζ.
φιλενδείκτης· κενοδόξου νηστεία
ἄμισθος, καὶ προσευχὴ ἄκαιρος·
δι' ἔπαινον γὰρ ἀνθρώπων ἀμφότερα
ἐργάζεται· κενόδοξος
ἀσκητὴς ἀδικεῖται διπλῶς· καὶ τὸ
σῶμα

σῶμα καταπήκων, καὶ μισθὸν μὴ λαμβάνων. Τίς μὴ γελάσῃ τὸν τῆς κενοδοξίας ἐργάτην; ἐν ταῖς ψαλμῳδίαις ἱστάμενον, καὶ ὑπὸ ταύτης κινούμενον· ποτὲ μὲν γελᾶν· ποτὲ δὲ ἐπὶ πάντων κλαίειν παρασκευάζει. κρύπτει κύριος ἐξ ὀφθαλμῶν ἡμῶν πολλάκις, καὶ ἅπερ κεκτήμεθα καλά. ἀνὴρ δὲ ἐπαινέτης, μᾶλλον δὲ πλανήτης διὰ τοῦ ἐπαίνου τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν ἀνέῳξε. τούτων δὲ ἀνοιχθέντων ἄφαντος ὁ

8. πλοῦτος ἐγένετο ἀφ' ἡμῶν. [8] ὁ κολακευτὴς ἐστὶ δαιμόνων διάκονος, ὑπερηφανίας χειραγωγός, κατανύξεως ἐξολοθρευτής, καλῶν ἀφανιστής, πλάνος ὁδοῦ. οἱ γὰρ μακαρίζοντες ὑμᾶς, πλανῶσιν ὑμᾶς, φησὶν ὁ προφήτης. ὑψηλῶν μὲν, τὸ ὑπενεγκεῖν γενναίως καὶ ἀπαθῶς ὕβριν. ἁγίων δὲ καὶ ὁσίων, τὸ ἀβλαβῶς παρελθεῖν τὸν ἔπαινον. εἶδον πενθοῦντας ἐπαινεθέντας, καὶ εἰς ὀργὴν ἐξαφθέντας, καὶ ὡς ἐν πανηγύρει πάθει πάθος συναλλάξαντας. οὐδεὶς γινώσκει τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου. αἰσχυνέσθωσαν οὖν, καὶ φιμούσθωσαν οἱ ἐπὶ πρόσωπον μακαρίζειν ἐπιχειροῦντες. ὅταν

9. [9] ἀκούσῃς ὅτι ὁ πλησίον σου, καὶ ὁ φίλος ἐλοιδόρησέ σε ἀπόντα ἢ παρόντα, τότε τὴν ἀγάπην ἔνδειξαι ἐπαινέσας αὐτόν· μέγα τὸ ἀποσείσασθαι ἐκ τῆς ψυχῆς ἔπαινον ἀνθρώπων· μεῖζον δὲ, ἔπαινον

10. δαιμόνων. [10] Ταπεινοφροσύνην ἔδειξεν, οὐχὶ ἑαυτὸν εὐτελίζων· πῶς γὰρ ἑαυτὸν οὐ βαστάσει; ἀλλ' ὁ παρ' ἑτέρου ὀνειδισθεὶς, καὶ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ

& corpus affligat, & præmium inde nullum percipiat. Quis non vanæ gloriæ captatorem derideat, quem in precibus versantem vana gloria nunc ad risum, nunc ad lacrymas in omnium conspectu mouet & incitat? Bonus Deus subinde virtutes quas possidemus, abscondit à nobis: Laudator verò, imò deceptor dum nos laudat, oculos aperit. His porrò apertis, thesaurus virtutum omnium euanescit. [8] Adulator est minister diaboli, & 8.
doctor superbiæ, perditor compunctionis, extinctor virtutum, erroris dux, *Qui enim vos beatos* Is. 3.
prædicant, decipiunt vos, inquit 1. Cor. 2.
propheta. Excelsi quidem animi est generoso pectore & prompto animo iniurias & contumelias sufferre & decoquere; sed nulla capi laudis dulcedine est planè viri religiosi & sancti. Vidi ego lugentes dum laudarentur, ira accendi, & velut in publica concione affectum affectu commutare. *Nemo nouit quid sit in homine nisi spiritus hominis.* Erubescant ergo & obmutescant, qui nos in os audent laudare & beatos prædicare. Quando [9] te quispiam ex 9.
proximis vel amicis etiam seu Euge, euge.
præsentem seu absentem calumniatus fuerit, hanc tu laudando amore te prosequi ostende. Est non exigua laus humanas laudes ab anima prorsus excludere: sed multo laudabilius est laudes dæmonum execrari. Non ille suam mihi [10] humilitatem probarit, 10.
qui seipsum verbo paruipendit, aut vilem prædicat (quis enim aut quomodo seipsum non ferat) sed ille qui ab alio probris exagitatus, amorem erga exprobrãtem

11. non imminuit. [11] Animaduerti spiritum vanæ gloriæ cogitationes quasdam fratri cuidam suggessisse, quas alteri quoque reuelauit, effecítque vt is priori illi arcana cordis sui panderet, atque ita posteriorem deinceps vt diuinum vatem beatum prædicaret. Quin aliquando idem improbus vanæ gloriæ dæmon etiam corporis membra inuadere solet, vt palpitent & motibus quibusdam exiliant. Repelle etiã illum, qui tibi pontificatus & cœnobiotum præfecturas & magistetia ptoponit. Difficile enim est, canem à macello & mensa abigere. Vbi quempiam vel modicum viderit in quieto & tranquillo solitudinis statu profecisse, statim illum vt ex eremo in publicum ptodeat, impellit. Abi, inquit, ad salutem peteuntium animarum conseruandam. Alia fotma est æthiopum, alia statuarum: Alia ratio est vanæ gloriæ apud eos qui in cœnobiis viuunt,
12. & alia eorum qui in [12] solitudine
13. degunt. [13] Sæculatium hominum aduentus præcipit animo vana gloria, & leuiusculos monachos incitat vt illis obuiam prodeant, & ad pedes eorum se abiiciant: simulátque humilitatem, cùm plena turgeat superbia. Ad modestiam mores & vocem componit, & interim oculos in manus hospitum spe aliquid accipiendi, coniicit, dominos suos appellitat & præsides, & secundum Deum vitę seruatores. Vana gloria dum ad mensam accumbitur, suadet abstinentiam, & inferiores se acriter perstringit: inter preces ex ignauis facit genetosos, ex raucis & absonis [14] vocales
14.

μὴ μειώσας. [11] ἐπεσημειωσάμην τὸν τῆς κενοδοξίας δαίμονα λογισμοὺς ἀδελφῷ ὑποβάλλοντα, καὶ ἑτέρῳ τούτους ἀποκαλύψαντα, κἀκείνῳ τὰ ἐγκάρδια αὐτοῦ εἰπεῖν παρασκευάσαντα, καὶ ὡς προγνώστην λοιπὸν τοῦτον μακαρίζοντα. ἔστι δὲ ὅτε καὶ αὐτῶν τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἐφαπτόμενος παλμοὺς ποιεῖν ὁ ἀνόσιος πέφυκεν. μὴ παραδέξῃ αὐτὸν, ἐπισκοπήν σοι, καὶ ἡγουμενείαν, καὶ διδασκαλίαν ὑποβάλλοντα. κόπος γὰρ κύνα ἀπὸ μακελλικῆς τραπέζης διῶξαι. ἐπὰν μικρόν τινα εἰρηνικὴν ἤδη ἔχοντας κατάστασιν, εὐθὺς ἐκ τῆς ἐρήμου εἰς τὸν κόσμον παραγενέσθαι προτρέπει· ἄπελθε, λέγων εἰς σωτηρίαν ἀπολλυμένων ψυχῶν· ἄλλη μορφὴ αἰθιόπων, καὶ ἑτέρα ἀνδριάντων· καὶ ἄλλος ὁ τῆς τῶν ἐν κοινοβίῳ διατριβόντων κενοδοξίας τρόπος, παρὰ τὸν [12] τῶν ἐν ἐρήμοις ὄντων. [13] κοσμικῶν ἐπιδημίας προλαμβάνει κενοδοξία, καὶ τοὺς κουφοτέρους εἰς ἀπάντησιν τῶν ἐρχομένων μοναχοὺς προτρέπεται ἐξελθεῖν, πρὸ τῶν ποδῶν ἐκείνων παρασκευάζει προσπίπτειν, καὶ ταπείνωσιν ὑποδύεται ἡ ὑπερηφανίας ἀνάπλεως· ἦθος καὶ φωνὴν καταστέλλει, καὶ πρὸς τὰς χεῖρας τῶν ἐπιδημησάντων πρὸς τὸ λαβεῖν ἀποβλέπει, δεσπότας καλεῖ καὶ προστάτας, καὶ μετὰ θεὸν τῆς ζωῆς χαριζομένους· εἰς τὴν τράπεζαν καθεσθέντας ἐγκρατεύεσθαι προτρέπεται· καὶ τοῖς κατωτέροις ἀνηλεῶς ἐπιπλήττειν· ἐν [14] ψαλμῳδίᾳ

σταθέντας τοὺς ῥαθύμους ἀνδρείους ἐποίησε· τοὺς ἀφώνους καλλιφώνους, καὶ τοὺς νυστακτὰς ἀγρύπνους. τὸν ἐπὶ τοῦ κανόνος θωπεύει· καὶ τὰ πρωτεῖα αὐτῷ χαρίσασθαι δυσωπεῖ, πατέρα καὶ διδάσκαλον καλεῖ, ἄχρι τῆς τῶν ξένων ἀποδημίας· προτιμωμένους ὑπερηφάνους κατέστησε· καὶ καταφρονουμένους μνησικάκους ἔδειξε.
ιε. ιε' κενοδοξία ἀντὶ τιμῆς πολλάκις ἀτιμίας ἐγένετο πρόξενος, ὀργισθεῖσι γὰρ τοῖς αὐτῆς μαθηταῖς αἰσχύνην μεγάλην προσήγαγεν. κενοδοξία τοὺς ὀξεῖς ἐπὶ ἀνθρώπων πράους
ιϛ. εἰργάσατο· φυσικοῖς ιϛ' χαρίσμασιν ἐπιπηδᾷ μεγάλως· καὶ διὰ τούτων πολλάκις τοὺς ἀθλίους ἔρριψεν. εἶδον δαίμονα τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν λυπήσαντα καὶ διώξαντα. ὀργιζομένου γάρ ποτε τινὸς ἀδελφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ κοσμικῶν παρουσία κατέλαβε, καὶ τῇ κενοδοξίᾳ ἐξ ὀργῆς μετεποιήθη ὁ ἄθλιος· ὁμοθυμαδὸν γὰρ αὐταῖς δουλεῦσαι οὐκ ἠδύνατο. ὁ κενοδοξίᾳ ἀπεμποληθεὶς διπλοῦν τὸν βίον κέκτηται· ἐν μοναχοῖς μὲν διατρίβων τῷ σχήματι, ἐν κόσμῳ δὲ τῷ φρονήματι, καὶ τῷ ἐνθυμήματι. ἐὰν πρὸς τὴν ἄνω εὐαρέστησιν σπεύδειν ἐπειγώμεθα, τῆς ἄνω δόξης, πάντως καὶ γευσόμεθα ἐκείνης. ὁ δὲ γευσάμενος πάσης τῆς ἐπιγείου καταφρονήσει. θαυμάζω γὰρ εἰ μὴ τῆς προτέρας τις γευσάμενος, πάσης τῆς δευτέρας κατεφρόνησε. πολλάκις ὑπὸ κενοδοξίας συληθέντες, στραφέντες ἡμεῖς εὐφυεστέρως αὐτὴν ἐσυλήσαμεν. εἶδον τινας ἐργασίας πνευματικῆς ἐκ κενοδοξίας

& sonoros ex somnolentis vigiles. Præfecto cantûs adulatur, rogátque vti sibi primas in psalmodia partes assignet, eundémque patrem & magistrum vocitar, quoad hospites discedant. Honoratiores in cœnobio erigit in superbiam, viliores & abiectos * iniuriarum memores efficit. Vana gloria [15] sæpenumero pro 15.
honore ignominiam conciliat, nam irascentes sibi mutuo discipulos suos magno pudore afficit. Vana gloria iracundos natura, apud alios effingit mansuetos. [16] Naturæ bonis & ornamentis mitificè exultat, & per hæc ipsa miseros deiicit. 16.
Vidi cùm malus dæmon suum ipsius cultorem vexaret & persequeretur; cùm enim rixanti cum aliis externus interuenisset, miser ille statim posita ira se vanæ gloriæ addixit, quod simul duobus dominis (iræ & vanæ gloriæ inquam) non posset seruire. Vanæ gloriæ mancipium duplicem vitam viuit; nam habitu corporis seu veste versatur cum monachis, animo verò & cogitationibus in seculo. Studeamus Deo placere, & cœlestem gloriam degustabimus, qua gustata omnem mundi gloriam contemnemus. Demiror verò siquis vnquam vanam gloriam contemsit, qui cœlestem non gustauit. Non rarò nos à vana gloria virtutum thesauris spoliati & exuti, conuersi postea illam multo sollertiùs spoliauimus. Animaduerti quosdam virtutis & Spiritus sancti studia cum vana gloria

* contentiosos facit.

17. cœpiſſe, ſed poſtmodum [17] abie-
cto malo exordio, optimo fine
ob mutatã mentẽ opuſcũ cõcluſiſſe.
18. Quicunque naturæ [18] donis, acu-
mine inquam ingenij, docilitate,
lectione, cõmoda pronunciario-
ne, præclara indole, & hoc genus
aliis naturæ ornamẽtis, non labo-
re partis, ſed nobiſcũ natis extol-
litur, nunquam cœleſtibus quæ
naturã ſuperant, bonis potietur.
Matth. 16. *Qui enim in modico infidelis eſt*, in
multo quoque infidelis, & vana
gloria intumeſcet. Sunt qui, vt ſu-
premã animi tranquillitatem, &
cœleſtium donorum theſaurũ, &
perperrandorum miraculorũ gra-
tiam, & rerũ futurarũ cognitionẽ
19. aſſequantur, ſua [19] corpora vexãt
& affligunt, cùm ignorent miſeri
huiuſmodi donorũ prærogatiuas
nõ laboribus, ſed humilitate pari
& cõparari. Quiſquis pro conati-
bus ſuis dona repoſcit, lubricum
valde rerum ſuarum fundamen-
tum ponit. Qui verò debitorẽ ſe
agnoſcit, ille inexpectatis & ſubi-
tis è cælo theſauris locupletabi-
20. tur. [20] Caue fidas ventilatori ſeu
potiùs præſtigiatori cùm tibi
ſuggerit, vti ſtudia virtutum tua-
rum apud alios ad auditorum vti-
litatem prædices, & publicè velut
in triumpho ſpectandas propo-
Luc. 16. nas. *Quid enim prodeſt homini ſi vni-
uerſum mundum lucretur, & ſibi ipſi
noceat?* Nihil ita ad pietatẽ mouet
ſpectatores, quã ſimplices & hu-
miles ſincerique mores & ſermo:
eſt enim & aliis documentum &
exemplum, ne vnquã in ſuperbiã
efferantur, quo neſcio quis maior
inde fructus exiſtere poſſit. Ob-
ſeruauit quiſpiã ex iis qui acutius
huiuſmodi peruidere ſoliti ſũt, &
quod vidit expoſuit; cùm, inquit,

ἀπαρξαμένους, καὶ τῆς ἀρχῆς
καταβληθείσης [ιζ] μωμητῆς, τὸ τέ- ιζ.
λος γέγονεν ἐπαινετὸν, διὰ τὸ με-
τενεχθῆναι τὴν ἔννοιαν. ὁ ἐπὶ φυ-
σικοῖς [ιη] πλεονεκτήμασι, λέγω δὴ ιη.
ἀγχινοίᾳ, εὐμαθείᾳ, ἀναγνώσει,
προφορᾷ εὐφυίᾳ, καὶ τοῖς τοιού-
τοις πᾶσι τοῖς ἀπόνως προσοῦσιν
ἡμῖν ἐπαιρόμενος, οὐδέποτε τῶν
ὑπὲρ φύσιν ἀγαθῶν ἐντεύξεται· ὁ γὰρ
ἐν ὀλίγῳ ἄπιστος, καὶ ἐν πολλῷ ἄπι-
στος, καὶ κενόδοξος. διʼ ἀπάθειαν
ἀκροτάτην, καὶ πλοῦτον χαρισ-
μάτων, καὶ θαυμάτων ἐνέργειαν,
καὶ προγνώσεως δύναμιν τινες
[ιθ] τὰ ἑαυτῶν σώματα εἰκῆ κατα- ιθ.
τρίβουσι· λαθόντες οἱ τάλανες,
ὡς οὐ πόνοι, ἀλλὰ μᾶλλον ταπεί-
νωσις τῶν τοιούτων μήτηρ καθέστη-
κεν. ὁ δὲ χρεώστην ἑαυτὸν λογιζό-
μενος, ἀπροσδόκητον πλοῦτον,
καὶ αἰφνίδιον λήψεται. [κ] μὴ πεί- κ.
θου τῷ λικμήτορι τῷ πρὸς ὠφέ-
λειαν τῶν ἀκουόντων τὰς ἀρετὰς
θριαμβεύειν ὑποβάλλοντι· τί γὰρ
ὠφελήσει ἄνθρωπος, ἐὰν ὅλον τὸν
κόσμον ὠφελήσῃ, ἑαυτὸν δὲ ζη-
μιωθῇ; οὐδὲν οὕτως ὡς ταπει-
νὸν, καὶ ἀνόθευτον ἦθος, καὶ
λόγος τοὺς ὁρῶντας οἰκοδομῆσαι
δύναται· γίνεται γὰρ καὶ ἑτέ-
ροις ἐφόδιον τοῦ μηδέ ποτε ἐπαί-
ρεσθαι· οὗ τί ἂν ὠφελείας μεῖ-
ζον καθέστηκεν; ἐπεσημειώσατό τις
τῶν ὁρᾷν δυναμένων, καὶ διη-
γεῖτο βλέπων ὅτι τί, φησὶν,

ἐν συνεδρίῳ μου καθημένου ἐληλυθό-
τες οἱ τῆς κενοδοξίας, καὶ τῆς ὑπερηφανίας
δαίμονες ἐξ ἑκατέρωθέν μου ἐκάθισαν-
το. καὶ ὁ μὲν ἔνυττέ με τὴν πλευρὰν τῷ
δακτύλῳ αὐτοῦ τῷ κενοδόξῳ προτρε-
πόμενός με λέγειν τινὰ θεωρίαν, ἢ
ἐργασίαν, ἣν πεποίηκα ἐν τῇ ἐρήμῳ·
κα. ὡς δὲ τοῦτον ἀπωσάμην εἰπὼν, [κα] ἀ-
ποστραφείησαν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ καται-
σχυνθείησαν οἱ λογιζόμενοί μοι κακά,
θᾶττον ὁ ἐξ εὐωνύμων πρὸς τὸ ἐμὸν
κβ. οὖς ἔλεγεν, [κβ] εὖγε εὖγε πεποίηκας· καὶ
μέγας γέγονας τῆς ἐμῆς ἀναιδεστάτης
μητέρα νενικηκώς· πρὸς ὃν ἐγὼ εὐθυ-
βόλως τὸ ἑξῆς τοῦ στίχου ἀναλαβὼν
εἴρηκα. ἀποστραφήτωσαν παραυτίκα
αἰσχυνόμενοι οἱ λέγοντές μοι, εὖγε εὖ-
γε, πεποίηκας. ἐρωτήσαντί μοι τὸν αὐτὸν
κγ. πῶς ἡ [κγ] κενοδοξία μήτηρ ὑπερηφα-
νίας; ἀπεκρίνατο. οἱ μὲν ἔπαινοι ὑψοῦσι
καὶ φυσιοῦσιν· ὑψωθείσης δὲ τῆς ψυχῆς
τότε αὐτὴν ἡ ὑπερηφανία λαβοῦσα
ἀναφέρει ἕως τῶν οὐρανῶν, καὶ καταφέρει
κδ. ἕως τῶν ἀβύσσων. ἔστι [κδ] δόξα ἐκ κυρίου
περιγινομένη, τοὺς γὰρ δοξάζοντάς
με δοξάσω, φησί. καὶ ἔστιν ἐκ διαβολι-
κῆς παρασκευῆς ἐπακολουθοῦσα. οὐαὶ
γὰρ, φησὶν, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι
πάντες οἱ ἄνθρωποι. ἐπιγνώσῃ σαφῶς
τὴν προτέραν, ὁπόταν αὐτὴν ὡς βλα-
βερὰν λογιζόμενος πάσῃ μηχανῇ ταύ-
την ἀποστρέφῃ. καὶ ὅπου δ' ἂν πορεύῃ
τὴν σεαυτοῦ πολιτείαν ἀποκρύπτῃς· τὴν δὲ
κε. δευτέραν, [κε] ὁπόταν κἂν τὸ τυχὸν πρὸς
τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις ἐργάζῃ
χρηματίζεσθαι ἡμᾶς τὴν οὐ προσοῦσαν

in cœtu fratrum sederem, venerunt duo improbi dæmones,
alter vanæ gloriæ, alret superbiæ, qui vtrinque latera mea stipabant,
& alter ille digito vanæ gloriæ pupugit latus meum,
hortatus vt publicè enarrarem visum aliquod aut opus quod
in solitudine perpetrassem. Cùm verò genium hunc improbum
à me repulissem illud precatus:
[21] *Auertantur retrorsum & erubescant, qui cogitant mihi mala*: 21. Psalm.39.
Tum statim qui ab sinistris mihi assedit, in aurem insusurrauit: *Euge euge*; præclarè fecisti, & magnus [22] euasisti, 22.
qui impudentissimam genitricem meam deuicisti. Cui ego
rectè quod sequitur in versu,
Auertantur statim erubescentes, Psalm.39.
qui dicunt mihi euge, euge, præclarè fecisti. [23] Quærenti mihi 23.
ex eodem patre, quomodo vana gloria superbiæ parens esset?
Laudes, inquit, extollunt & inflant animam: elatam autem superbia arripit, & in cœlum
vsque euehit, & mox ad tartara detrudit. Est gloria quæ à 24.
Deo proficiscitur: *Ego*, inquit, *glorificantes me glorificabo*: & est
quæ artibus diaboli concinnatur. *Væ*, inquit, *cum vos beatos prædicauerint omnes homines.*
Priorem illam (vanam gloriam inquam) manifestè deprehendes, vbi illam velut noxiam tibi ratus, omnibus modis fueris
auersatus, & quacunque iter feceris, tuam viuendi rationem celaueris. [25] Alteram verò (super- 25.
biam nempe) deprehendes, vbi,
si quicquid tandem feceris, *vt ab* Matt. 25.
hominibus videare, suggesserit illa impura nobis, vt fingamus

eam nos virtutem possidere qua
Matth. 5. caremus: *Sic enim luceat*, inquit,
lux vestra coram hominibus, vt
videant (subiicit) *opera vestra bo-*
26. *na*. [26] Sæpenumero Deus vanæ gloriæ cupidos per inexpectatam aliquam ignominiam in contemptum vanæ gloriæ adducit. Initium de vana gloria victoriæ, est custodia linguæ, & desiderium ignominiæ. Medium attigit, qui cogitationes omnes ad vanæ gloriæ studia trahentes præcidit. Ad finem & perfectionem peruenit (si tamen in hac immensa profunditatis voragine finis vllus deprehendi potest) qui exercete omnia publicè, sine vllo doloris sensu, quæ ad nostram ignominiam pertinent, non erubescit. Non est quod celes, quæ tibi ruborem exprimunt, propter offensæ alienæ metum. Cæterùm pro ratione & varia culpæ conditione varia sunt, vt videtur, pharmaca adhibenda. Quandocun-
27. que [27] gloriam captamus, aut quando non captata ab aliis tamen submissa venit, aut quando vanæ gloriæ studio aliquid aggredi molimur: tum in memoriam salutaris luctus nostri regrediemur, & habitum in secreto orationis coram Deo cum timore & pauore astantium in memoriam breui reuocabimus, & haud dubiè impudentem illam vanam gloriam retundemus, si tamen studium precandi sincerè nobis curæ est. Quòd si hoc nos non iuuat, tum statim ad memoriam mortis & exitum vitæ recurramus. Quòd si nec tum cedat, saltem ignominiam quæ vaná glo-
Matth. 23. riam sequitur, metuamus: *Qui enim se exaltat, omnino humiliabitur,*

ἡμῖν ἀρετὴν ἢ μικρὰ ὑποτίθεται. οὕτως γάρ, φησίν, λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα, ὑποβάλλουσα. [25] πολλάκις ὁ κύριος τοὺς κενοδόξους δι' ἀτιμίας ἐπισυμβαινούσης εἰς ἀκενοδοξίαν κατέστησεν. ἀρχὴ ἀκενοδοξίας φυλακὴ στόματος, καὶ ἀτιμίας ἀγάπη· μεσότης δὲ ἀνακοπὴ πάντων τῶν νοουμένων τῆς κενοδοξίας ἐπιτηδευμάτων· τέλος δὲ (εἴ περ ἄρα καὶ ἔστι τῇ ἀβύσσῳ τέλος) τὸ τὰ πρὸς ἀτιμίαν συντελοῦντα ἐπὶ πλήθους ἐπιτηδεύειν ἀνεπαισθήτως. μὴ κρύπτε τὴν αἰσχύνην διὰ τὸ δοκεῖν μὴ διδόναι πρόσκομμα. λοιπὸν δὲ καὶ πρὸς τὸ εἶδος τοῦ σφάλματος, οὐ τῇ αὐτῇ ἐμπλάστρῳ ἴσως χρήσασθαι χρή. [27] ὁπόταν ἡμεῖς τὴν δόξαν προσκαλούμεθα, καὶ ὅταν ἀκλήτως ὑφ' ἑτέρων προσπεμπομένη πρὸς ἡμᾶς παραγίνηται. ὅταν πρὸς κενοδοξίαν ἐπιτηδεύματά τινα πράττειν ἐπιχειρήσωμεν, τοῦ ἑαυτῶν πένθους, * καὶ τῆς ἐν τῇ ἰδιαζούσῃ ἡμῶν προσευχῇ ἐμφόβου παραστάσεως ἐννοηθῶμεν συντόμως, καὶ πάντως ἐκτρέψομεν τὴν ἀναιδῆ, εἴπερ ἄρα καὶ προσευχῆς ἀληθινῆς ἐπιμελούμεθα· εἰ δὲ οὔ, τῆς ἑαυτῶν ἐξόδου συντόμως ἔννοιαν λάβωμεν. εἰ δὲ μή, κἂν τὴν ἐπακολουθοῦσαν αἰσχύνην τῇ κενοδοξίᾳ φοβηθῶμεν. ὁ γὰρ ὑψῶν ἑαυτόν, ταπεινωθήσεται πάντως,

καὶ ἐνταῦθα πρὸ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· ὅταν οἱ ἐπαινεταί, μᾶλλον δὲ πλάνηται, ἐπαινεῖν ἡμᾶς ἄρξωνται, τοῦ πλήθους τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν κατὰ νοῦν συντόμως μνημονεύσωμεν, καὶ εὑρήσομεν ἑαυτοὺς ἀναξίους τῶν λεγομένων, ἢ πραττομένων. εἰσὶ πάντως καὶ κενόδοξοι ἔν τισιν αἰτήμασιν αὐτῶν εἰσακουσθῆναι παρὰ τοῦ θεοῦ ὀφείλοντες, ὧν ὁ κύριος προκαταλαμβάνειν τὰς εὐχὰς καὶ τὰς δεήσεις πέφυκεν· ἵνα μὴ δι' εὐχῆς εἰληφότες τῇ ἑαυτῶν οἰήσει προσθήσωσιν· οὐ πάνυ οἱ ἁπλούστεροι τῷ ἰῷ τούτῳ περιπίπτειν πεφύκασι. κενοδοξία γάρ ἐστιν ἁπλότητος ἀποβολή, καὶ ἐπίπλαστος διαγωγή· σκώληξ πολλάκις αὐξηθεὶς πτεροφυήσας ἀνηνέχθη εἰς ὕψος, καὶ κενοδοξία τελεσθεῖσα ὑπερηφανίαν ἔτεκε, τὴν πάντων τῶν κακῶν ἀρχηγὸν καὶ τελείωσιν.

Ὁ τῆς νόσου ταύτης ἐκτός, ἔγγιστα τῆς σωτηρίας· ὁ δ' οὔ, πόρρω φανήσεται τῆς ἁγίων δόξης.

Βαθμὸς κβ΄. ὁ ταύτῃ μὴ ἁλούς, οὐ μὴ περιπέσῃ τῇ ἐχθραινούσῃ θεῷ ἀκεφάλῳ ὑπερηφανίᾳ.

etiam in hac præsenti vita ante futurum seculum. Quando laudatores aut potiùs deceptores nos laudare cœperint, tum innumeram peccatorum nostrorum multitudinem nobis ob oculos proponemus, & nos prorsus indignos iis quæ de nobis dicuntur aut fiunt, reperiemus. Sunt quidam ex gloriæ captatoribus à Deo prorsus exaudiendi in quibusdam postulationibus, quorum etiam preces & vota Deus solet anteuertere, ne si per preces, quod petunt, impetrent, inde magis intumescant & superbiát. Simplicioris ingenij religiosi, nō admodum hoc veneno lædi solent; Est enim vana gloria hostis simplicitatis, magistra simulationis: vermis dum magis ac magis crescit, alis tandem natis in sublime tollitur, & vana gloria vbi ad supremum gradum peruenit, superbiam parit omnium malorum effectricem & perfectricem.

Qui liber ab hoc morbo est, proximè à salute abest; qui verò adhuc illo detinetur, procul ab sanctorum gloria abesse deprehenditur.

Gradus XXII. Qui vanæ gloriæ expers est, non incidet in inuisam Deo superbiam.

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον εἰκοστὸν δεύτερον.

Περὶ κενοδοξίας.

Σχόλιον α΄.

ΚΕΝΟΔΟΞΙΑΣ κρατῶν, ἀπὸ πορνείων πρόσεχε, μή ποτε τὰς τιμὰς φεύγων ἀτιμίᾳ περιπέσῃς.

SCHOLIA AD GRADVM VIGESIMVM SECVNDVM.

De Vana gloria.

Scholion I.

QVI vanam gloriam vicisti, caue tibi à luxuria, ne dum fugis honores, in ignominiam incidas.

Euagrij 2.

2. Spiritus superbiæ grauissimos animæ casus patit: Persuadet enim illi vt neget Deum esse adiutorem, sed seipsam putet rectè factorum & virtutum auctorem, atque ita aduersus fratres se extollat & infletur superbiâ, illósque pro stultis habeat, eo quòd non omnes hoc de ipso sentiant & sciant. Comitantur autem hanc, ira & tristitia, & quod est vltimum malorum, mentis alienatio & excessus, furórque seu insania, & visa dæmonum plurima in aëre spectra.

Scholion 3.

3. Vitiosi affectus commoti * fugant vanam gloriam, sublati omnino euertunt.

* Quia ira vel gula & hoc genus alia, cum foras prorumpunt, imperfectũ ostendunt hominẽ, qui ipse sibi ob eam caussã irascitur & ita fugat vanã gloriã, quod videatur aliis imperfectus.

Aliud.

Non est leue certamen à vana gloria missionem accipere: liberatur autem is qui virtutes clam exercet & preces frequentat. Argumentum liberationis est non meminisse siue statim obliuisci si quis tibi maledicat aut nimium garriat.

Scholion 4.

Non sensu priuatum & vitâ pater dicit captare vanam gloriam, sed quòd vana gloria hæc quoque non ignoret, qualia sunt, splendida funera & pomparum apparatus.

Marci scholion 5.

4. 5. Radix turpis desiderij est laus humana, non quando hanc audimus, sed quando admittimus.

Scholion 6.

6. Quando viceris nonnulla ex ignominiosioribus vitiis, gulæ nempe, aut luxuriæ, aut iræ, aut auaritiæ, statim aduolat ad te spiritus seu cogitatio vanæ gloriæ, & hac quoque victâ, sequitur superbiæ.

Basily Magni 7.

7. Quod non ex charitate erga Deum, sed propter humanam laudem fit, qualecunque fit, non habet laudem pietatis, sed humanæ complacentiæ aut contentionis, aut inuidiæ, aut huiusmodi caussæ, iudicium Dei sustinebit. Quapropter *opus iniquitatis* dominus vocat, quando ad eos, qui dicturi sunt illud: *Manducauimus coram te*, & quæ sequuntur, dicet. *Discedite à me operarij iniquitatis.* Quomodo enim non operatij iniquitatis, qui dono Dei ad voluptatum suarum studium & rationes abusi sunt?

Εὐαγρίου β΄.

Ὁ τῆς ὑπερηφανίας δαίμων χαλεπωτάτης πτώσεως τῇ ψυχῇ πρόξενος γίνεται· ἀναπείθει γὰρ αὐτὴν θεὸν μὲν μὴ ὁμολογεῖν βοηθόν, ἑαυτὴν δὲ τῶν κατορθουμένων αἰτίαν εἶναι νομίζειν· καὶ φυσιοῦσθαι κατὰ τῶν ἀδελφῶν ὡς ἀνοήτων, διότι μὴ τοῦτο περὶ αὐτῆς πάντες ἐπίστανται· παρακολουθεῖ δὲ ταύτῃ ὀργή, καὶ λύπη, καὶ τὸ τελευταῖον κακὸν ἔκστασις φρενῶν, καὶ μανία, καὶ δαιμόνων ἐν ἀέρι πλῆθος ὁρώμενον. β.

Σχόλιον γ΄.

Κινούμενα τὰ πάθη ἀπελαύνουσι κενοδοξίαν, ἀναιρούμενα δὲ ὑποστρέφουσι. γ.

Ἄλλο.

Οὐ μικρὸς ἀγὼν κενοδοξίας ἀπαλλαγῆναι· ἀπαλλάττεται δέ τις κρυφίως τῆς ἀρετῆς ἐργασίας, καὶ συχνοτέρας προσευχῆς· σημεῖον δὲ τῆς ἀπαλλαγῆς, τὸ μηκέτι μνησικακεῖν τῷ κακολογήσαντι, ἢ μακρολογοῦντι.

Σχόλιον δ΄.

Οὐ τὸν ἐστερημένον αἰσθήσεως κενοδοξεῖν ὁ πατήρ φησι· ἀλλ᾽ ὅτι εἴδη κενοδοξία καὶ ταῦτα, οἷον, λαμπραὶ κηδεῖαι, καὶ πομπαί. δ.

Μάρκου ε΄.

Ῥίζα αἰσχρᾶς ἐπιθυμίας ἀνθρώπινος ἔπαινος, οὐχ ὅταν αὐτὰ ἀκούσωμεν· ἀλλ᾽ ὅταν αὐτὰ καταδεξώμεθα. ε.

Σχόλιον ς΄.

Ὅταν τινὰ νικήσῃς τῶν ἀτιμοτέρων παθῶν, ἢ γαστριμαργίας, ἢ πορνείας, ἢ ὀργῆς, ἢ πλεονεξίας· εὐθὺς ἐφίπταται ἐπὶ σὲ ὁ τῆς κενοδοξίας λογισμός· ἐὰν δὲ καὶ τοῦτον νικήσῃς, ὁ τῆς ὑπερηφανίας διαδέχεται. ς.

Σχόλιον τοῦ Μεγ. Βασιλείου ζ.

Τὸ μὴ διὰ τὴν πρὸς θεὸν ἀγάπην, ἀλλὰ διὰ τὸν παρὰ ἀνθρώπων ἔπαινον γινόμενον, οἷον ἂν ᾖ, οὐ θεοσεβείας ἔπαινον οὐκ εἰσάξει, ἀλλ᾽ ἀνθρωπαρεσκίας, ἢ φιλονεικίας, ἢ φθόνου, ἢ τοιαύτης αἰτίας ἔχει τὸ κρῖμα· διὸ καὶ ἀδικίας ἔργον ὁ κύριος ὀνομάζει, λέγων πρὸς τοὺς εἰπόντας τὸ, ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου, καὶ τὰ ἑξῆς. ἀπόστητε ἀπ᾽ ἐμοῦ ἐργάται τῆς ἀδικίας· πῶς γὰρ οὐκ ἀδικίας ἐργάται, εἰ τὰς τοῦ θεοῦ δωρεὰς εἰς πραγματείαν τῶν ἡδονῶν τῶν ἰδίων καταχρώμενοι; ζ.

Σχόλιον ἄλλο.

Ματαιόφρων ὁ τὸν ἐξ ἀνθρώπων θηρώμενος ἔπαινον, καὶ ἕτερον μὴ ἐλπίζων.

Σχόλιον η'.

η'. Φευγώμεθα καὶ τὸ μακαρίζεσθαι, καὶ τὸ μακαρίζειν ἀλλήλους εἰς πρόσωπον· τὸ μὲν γὰρ κολακευτικόν, καὶ ἐκ δαιμόνων κινουμένων· τὸ δὲ κοῦφον, καὶ εὐσυλήτων τὰ κατορθώματα· ὁ πρῶτος τοίνυν φθορεὺς τῶν ἀγαθῶν, τοῦ διαβόλου ἐστί πως ἄγγελος· ὁ δεύτερος κληρονόμος ἀλόγιστος ἑτοίμως τὰ ποιήματα ἀποκτώμενος· ἀμφότεροι δὲ τῆς ἀλλήλων ἀπωλείας συνίστορες.

Σχόλιον θ'.

θ'. Τῆς ταπεινώσεως ἡ τελειότης ἐστὶ τὸ φέρειν μετὰ χαρᾶς τὰς ψευδεῖς κατηγορίας.

Σχόλιον Ισαάκ.

Ο ταπεινόφρων ἐν ἀληθείᾳ ἀδικούμενος, οὐ ταράττεται, οὐδὲ ἀπολογίας ποιεῖται περὶ τοῦ πράγματος οὗ ἠδικήθη· ἀλλὰ δέχεται τὴν συκοφαντίαν ὡς ἀλήθειαν· καὶ οὐ μεριμνᾷ πεῖσαι τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ἐσυκοφαντήθη· ἀλλὰ συγχώρησιν αἰτεῖται.

Σχόλιον ι.

ι'. Σὺ μὲν ταπείνωσιν νομίζεις ἔχειν· ἀλλ' οὐδὲ σεαυτὸν κατηγορούμενον φέρεις· εἰ οὖν βούλει γνῶναι, ὅτι ταπεινόφρων εἶ, δοκίμασον σεαυτὸν ἐν τοῖς εἰρημένοις.

Σχόλιον ια'.

ια'. Μηχανὴ δαίμονος κενοδοξία· ἴστε δέ, ὅτι τούτῳ τῷ τρόπῳ καὶ θαυματουργεῖ.

Φωτίου ἄλλο.

Οὗ τις ἐφίεται, τοῦτο καὶ ἀπὸν παρεῖναι φαντάζεται, θέλημα ἔχων δημιουργὸν τῆς φύσεως.

Φωτίου ἄλλο.

Ο τὴν ἀλλοτρίας συμφορᾶς ἅρπαγμα ποιησάμενος πλοῦτον, εἰ καὶ δόξει τισὶν ἐκεῖθεν εὐποιεῖν, οὐκ ἐξ ὧν παρέχει τὸ φιλάνθρωπον, ἀλλ' ἐξ ὧν ἥρπασε, τὸ μισάνθρωπον καὶ τυραννικὸν στηλιτεύει τῆς γνώμης.

Σχόλιον ιβ'.

ιβ'. Οἱ μὲν αὐχοῦσι ταῖς εὐτελείαις, οἱ δὲ ταῖς εὐεργεσίαις.

Σχόλιον ιγ'.

ιγ'. Ο μὲν πλεονέκτης ἔχει τὰ τῶν πενήτων· σὺ δὲ ταῦτα λαμβάνων καὶ μέρος ποιησάμενος τῆς σῆς

Aliud.

Stultus est qui laudem humanam aucupatur, & aliam non sperat.

Scholion 8.

Caueamus ne mutuò alter ab altero in os beatus prædicetur & prædicer: hoce enim est adulatorum & ab malis geniis submissorum; illud leuium, & qui bona opera sua prædæ exponunt. Primus est corruptor bonorum, nuncius quodammodo diaboli; alter hæres inconsideratus, qui vltrò labores suos abalienar, vterque verò exitij mutui conscius. 8.

Scholion 9.

Humilitatis perfectio in eo consistit, vt eum gaudio sustineas falsas accusationes. 9.

Aliud Isaaci.

Humilis reipsa iniuriâ affectus non perturbatur, neque factum suum defendit aut excusat cùm læsus est; sed calumniam tanquam veritatem suscipit, neque solicitus est vt persuadeat aliis, quòd calumniam sit passus, sed veniam precatur.

Scholion 10.

Tu quidem putas te humilitatem possidere, sed neque teipsum accusatum ferre potes. Quando ergo nosse desideras an verè de te submisse sentias, in iam dictis te ipsum explora & proba. 10.

Scholion 11.

Vana gloria est instrumentum & machina diaboli; quem tali modo & miracula edere nostis. 11.

Aliud Photij.

Quod quis desiderat, hoc & absens tanquam adesset, imaginatur, & voluntatem habet quasi opificem seu præsidem naturæ.

Aliud eiusdem.

Ille qui ex alienis calamitatibus occasionem opes rapiendi accipit, etsi videatur quibusdam inde benignè facere, non ostendit ex iis quæ præbet humanitatem, sed ex iis quæ rapuit, odium & tyrannicam mentem.

Scholion 12.

Illi quidem (eremitæ) glotiantur sua cibi parsimonia & frugalitate, cœnobitæ verò bonis operibus. 12.

Scholion 13.

Auarus quidem res pauperum possidet. tu verò cùm hæc ab illo accipis, 13.

& rem tuam facis, es iniquo illo iniquior, & auaro auarior.

Aliud. Quæstio.

Vnde ergo fit, vt multi ex auaris non malè habeant?

Resp.

Maximè verò patientur, pessiméque habebunt, etsi non statim patiantur, & in præsens pœnas effugerint: tu tamen hoc magis time, quia maiori supplicio reseruantur. Etsi ipsi omninò impunè hîc tulerint, posteri tamen eorum siue hæredes postea luent nec effugiunt vindictam.

Aliud. Quæstio.

Et quomodo hoc æquum est quod dicit?

Resp.

* Et quidem valdè æquum: nam hæres bonorum iniquorum factus, etsi ipse non rapuisti, * rapta tamen possides. Ille peccatum & iram in die iræ sibi thesaurizauit, tu peccati & iræ hæreditatem adiisti. abs te omnia exigentur. Id quod & ciuiles leges non ignorant, quæ præcipiunt, vt aliena & rapta bona non ab iis exigantur qui rapuerunt,) sed qui possederunt & possident.)

* raptis tamen frueris.

Hæc inclusa parenthesi in Græco sunt abrasa.

S. Maximi 14.

14. Sunt quædam naturâ bona quæ ab hominibus fieri solent, sed quæ per malas caussas vitiantur & mala fiunt. exempli caussa. ieiunium, vigiliæ, precatio, psalmorum cantus, eleemosyna, hospitalitas, peregrinorum inuitatio seu susceptio, naturâ bona sunt opera, sed quando laudis humanæ captandæ gratiâ fiunt, non sunt bona.

Scholion 15.

15. Vanæ gloriæ auceps simulat mansuetudinem seu iræ vacuitatem: quando ergo excandescit, pro gloria ignominiam recipit.

Scholion 16.

16. Diligenter aduerte ad hoc execratum vitium, quod se ipsum virtutibus immiscet, quoad illas perdat. Nisi enim hoc infame vitium extirparit, non potest in diuinis virtutibus proficere; ipsum enim omnia mala consequuntur.

Aliud S. Maximi.

Noli te cum imperfectioribus hominibus comparare, sed cum illis qui

πλεονεξίας, ἀδίκου ἀδικώτερος ἐφάνης, καὶ πλεονέκτου πλεονεκτικώτερος.

Ἄλλο. Ἐρώτησις.

Τί οὖν, ὅτι πολλοὶ πλεονεκτοῦντες οὐ πάσχουσι κακῶς;

Ἀπόκρισις.

Μάλιστα μὲν πείσονται, κἂν μὴ παραυτὰ πάθωσι. εἰ δὲ νῦν ἐκφύγωσι, τότε φοβοῦ ἔτι μᾶλλον, ὅτι μείζονι κολάσει τηροῦνται, κἂν αὐτοὶ διαφύγωσιν· ἀλλ' οἱ κληρονομήσαντες τὰ αὐτῶν, οὐ διαφεύξονται.

Ἄλλο. Ἐρώτησις.

Καὶ πῶς τὸ δίκαιον φησί;

Ἀπόκρισις.

Καὶ σφόδρα δίκαιον· ὁ γὰρ διαδεξάμενος κλῆρον ἀδικίας γενόμενος, εἰ καὶ αὐτὸς μὴ ἥρπασας, ἀλλὰ σὺ ἀπολαύεις· ἐκεῖνος ἁμαρτίαν ἐθησαύρισεν, ὀργὴν ὅτε ἐν ἡμέρα ὀργῆς, καὶ σὺ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν ὀργὴν ἐκληρονόμησας, καὶ ἀπαιτηθήσῃ περὶ αὐτῶν πάντων· ταῦτα δὲ καὶ οἱ τῶν ἔξωθεν ἴσασι νόμοι. οὐ γὰρ τοὺς ἁρπάσαντας, καὶ ὑφελομένους ἐκείνους κελεύουσι ἀπαιτεῖν· ἀλλὰ * * * * * *

Σχόλιον Μαξίμου ιδ'.

Εἰσὶ τινὰ φύσει καλὰ παρὰ τῶν ἀνθρώπων γινόμενα· ἀλλ' οὐ καλὰ πάλιν διὰ αἰτίας· οἷον νηστεία, καὶ ἀγρυπνία, καὶ προσευχὴ, καὶ ψαλμῳδία, ἐλεημοσύνη, καὶ φιλοξενία, καὶ ξενοδοχία, φύσει καλὰ ἔργα εἰσὶν, ἀλλ ὅταν διὰ κενοδοξίαν γίνωνται, οὐκ ἔστι καλά. ιδ'.

Σχόλιον ιε'.

Ὑποκρίνεται κενόδοξος ἀοργησίαν· ὁπόταν οὖν ταύτῃ ληφθῇ, ἀντὶ τιμῆς, ἀτιμίαν ὑφίσταται. ιε'.

Σχόλιον ιϛ'.

Φρόντισον τοῦ πάθους τούτου τοῦ κατηραμένου τοῦ μιγνύντος ἑαυτὸ μετὰ τῶν ἀρετῶν, ἕως οὗ ἀπολέσῃ αὐτάς· ἐὰν γὰρ μὴ ὁ ἄνθρωπος ἐκκόψῃ τὸ ἄτιμον τοῦ πάθους, οὐ δύναται προκόψαι κατὰ θεόν· αὐτῷ γὰρ ἐξακολουθοῦσι πάντα τὰ κακά. ιϛ'.

Ἄλλο, τοῦ ἁγίου Μαξίμου.

Μὴ τῶν ἀνθρώπων τοῖς ἀτελεστέροις σεαυτὸν παραμέτρει, ἀλλὰ τοῖς ἐμβαλλήτης

τῆς ἀγάπης· μᾶλλον παραμετρῶν· τοῖς μὲν γὰρ παραμετρῶν, εἰς τὸν βόθρον τῆς οἰήσεως ἐμπέσῃς· τῇ δὲ παρατείνων, εἰς τὸ ὕψος τῆς ταπεινώσεως προκόψῃς.

Σχόλιον ιζ.

ιζ. Μωμητῆς) ἤγουν ψεκτῆς: μωμητὴ ἡ τοῦ Ναβουχοδονόσορ μεγαλαυχία, ἀλλ' ἐπαινετὴ ἡ κατὰ γνῶσιν θεοῦ εἰς τὰ ἔσχατον μετριότης, ἤγουν ταπεινοφροσύνη.

Μαξίμου ιη'.

ιη. Εἰ θέλεις γενέσθαι ἐπιγνώμων καὶ μέτριος, καὶ τῷ πάθει τῆς οἰήσεως μὴ δουλεύειν, ἀεὶ ζήτει ἐν τοῖς οὖσι τί ἐστι τὸ κρυπτόμενον τῇ σῇ γνώσει· καὶ εὑρίσκων πάμπολλα, καὶ διάφορα λανθάνοντά σε θαυμάσεις τε ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει, καὶ συστελεῖς τὸ φρόνημα, καὶ σεαυτὸν ἐπιγνούς, συνήσεις πολλὰ καὶ μεγάλα πράγματα, ἐπεὶ τὸ νομίζειν εἰδέναι, οὐκ ἐᾷ προκόπτειν εἰς τὸ εἰδέναι.

Σχόλιον τοῦ Ισαὰκ ιθ'.

ιθ. Εκάστη ἀρετὴ μήτηρ ἐστὶ τῆς δευτέρας· ἐὰν οὖν ἀφήσεις τὴν μητέρα τὴν γεννῶσαν τὰς ἀρετάς, καὶ ἀπέλθῃς ζητῆσαι τὰς θυγατέρας πρὸ τοῦ κτήσασθαι τὴν μητέρα αὐτῶν, ἔχιδναι εὑρίσκονται ἐν σοὶ ἐν τῇ ψυχῇ, ἐὰν μὴ ῥίψῃς αὐτὰς ἀπὸ σοῦ.

Σχόλιον ἐκ τῆς * πρὸς τὴν παρθένον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐπισκόπου κ'. (* περὶ παρθενίας pag. 116.)

κ. Ἐὰν φανερώσῃς σου τὸν βίον, κενοδοξία σοι τίκτεται, καὶ ζημιοῖ. ἐὰν δὲ εὕρῃς ψυχὴν συμφωνοῦσάν σοι ποιῆσαι τὰ τοῦ θεοῦ, ὡς καὶ σύ, πρὸς ταύτην μόνην ἀποκάλυψον τὸ μυστήριον· ἐκεῖ οὐκ ἔστι κενοδοξία. ἐλάλησας γάρ, ἵνα σωθῇ ψυχή· τοῖς οὖν ἔχουσι πόθον ἀκούειν, λάλει τὰ συμφέροντα· ἐὰν δὲ προσεύχῃ, ἢ ψάλλῃς, ἢ ἀναγινώσκῃς, κατ' ἰδίαν κάθου· καὶ μηδεὶς ἀκουέτω, εἰ μὴ σὺ μόνη· καὶ ἐὰν ἔχῃς καὶ ὁμοψύχους σοι μίαν ἢ δύο παρθένους. (* ὁμοιόμορφον ἔχουσα τῷ βίῳ αὐτῆς, ᾗ ταύτῃ μόνῃ ἀποκάλυψον, ὦ μονάζουσα.)

Ἄλλο.

Ἐὰν θέλῃς παρὰ κυρίου ἐπικαλυφθῆναι τὰς ἁμαρτίας σου, μὴ φανεροποιήσῃς ἀνθρώποις τὰς ἑαυτοῦ ἀρετάς· ὃ γὰρ ἂν ποιῶμεν ἐπὶ ταύταις, τοῦτο καὶ ὁ θεὸς ἐπ' ἐκείναις ἐργάζεται.

eximia charitate eminuerunt. si enim te cum illis prioribus comparaueris, in scrobem superbiæ & æstimationis tui ipsius incides: si autem cum horum charitate te contuleris, ad sublimem humilitatis statum proficies.

Scholion 17.

Correcto) siue reprehenso. reprehendenda fuit Nabuchodonosoris insolens iactantia, sed laudanda ad extremum nata ex Dei cognitione mediocritas seu modestia, adeoque humilitas. 17.

S. Maximi 18.

Si vis teipsum nosse & modestus fieri, neque vitio tumoris & existimationis seruire, in omnibus rebus quære, quid sit quod tuam cognitionem effugiat, & cùm * multa & varia quæ te lateant, inueneris, miraberis tuam scientiam (seu potiùs inscitiam) & fastum tuum retundes: & cùm te ipsum cognoueris, multas & magnas res intelliges. nam eo ipso quòd scire nos existimamus, ad scientiam venire non possumus. 18. (* plurima.)

Isaaci 19.

Vnaquæque virtus est alterius virtutis procreatrix. si ergo relicta procreatrice virtutum matre, abieris ad inuestigandas filias priusquam parentem illarum possideas, viperæ in anima tua reperientur, si illas abs te non reieceris. 19.

*Scholion Sancti Athanasij, ex epistola quam scripsit ad * Virginem. 20.* (* de Virginitate.)

Si tuam vitam * exposueris aliis, existet in te vana gloria, & damnum inde capies. Si autem inueneris animam aliquam eiusdem tecum sensus, quæ Deo operatur quemadmodum & tu, cum hac sola communica occulta tua in arcano; ibi enim nullum est vanæ gloriæ periculum. Locuta es enim vt illa anima salua fiat. Qui ergo desiderant audire, cum his loquere vtilia. Quod si preceris, aut psallas, aut legas, seorsum sede, nec vllus te audiat nisi tu sola, &, si vnam aut alteram eiusdem instituti socias virgines habes. 20. (* aperueris.)

Aliud.

Si volueris tua delicta à Domino tegi, tuas virtutes aliis hominibus ne aperias. quod enim in his nos facimus, hoc facit Deus in illis.

Aliud.

Quemadmodum thesaurus proditus rarescit, ita virtus in publicum prolata & publicata euanescit.

S. Maximi 21.

21. Qui animas nostras assiduè quærunt (vt perdant) quærunt per implicitas animo affectiones malas & cogitationes, vt illas vel per cogitationes vel opera in peccatum præcipitent. Quando ergo senserint ab animo illas reiici, tunc pudore affecti erubescent. quando autem in spirituali contemplatione occupatum viderint, omninò auertentur & pudefient.

Scholion 22.

22. Vana gloria sublata parit sui existimationem seu tumorem animi, manens arrogantiam.

Scholion 23.

23. Vbi videris duos improbos inter se amare, scias quòd alter alteri subseruiat in voluntate mala exequenda.

Quæstio 24.

24. Quando se vanæ gloriæ cogitatio ingerit, quod virtutem exercueris & benefeceris, nónne cogitationi cogitatione repugnandum est?

Resp.

Quacunque hora incipias contendere cum illa cogitatione, illa fortior & impetuosior efficitur. Plura enim inuenit, quàm tu, quibus te oppugnet, nec Spiritus sanctus tantopere tibi succurrit. Videt enim quòd quasi iactabundus videar mihi ipsi sufficere ad debellandas animi vitiositates. Quemadmodum enim qui patrem habet spiritualem, patri omnia committit, & ipse deinceps sine omni cura est, nec iudicium Dei sustinet: ita qui seipsum Deo tradit, non est quod vllam cogitationum suarum curam gerat, aut repugnet, aut penitus illi det aditum ad se. Si autem intrauerit, tolle illam sursum ad patrem tuum, & dic illi: Ego nihil habeo negotij, ecce pater meus nouit ipsam. Dum ergo retuleris ad patrem spiritalem tuã cogitationem, inter eundum deseret te * * *

Scholion 25.

25. Quando quis, non vt videatur ab hominibus, bonum operatur, quamuis ab iis, qui vident opera eius bona, laudetur, nihil tamen ex laude illa detrimenti capiet.

Ἄλλο.

Ὥσπερ θησαυρὸς φανερωθεὶς σπανίζεται· οὕτως ἀρετὴ γνωριζομένη, καὶ δημοσιευομένη ἀφανίζεται.

Σχόλιον τοῦ ἁγίου Μαξίμου κα΄.

Οἱ τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἀεὶ ζητοῦντες, διὰ τῶν κα΄
ἐμπαθῶν λογισμῶν ἀεὶ ζητοῦσι, ἵνα αὐτὰς κατὰ διάνοιαν, ἢ κατ᾽ ἐνέργειαν, ἁμαρτίαν ἐμβάλωσιν· ὅταν οὖν εὕρωσι τὸν νοῦν μὴ παραδεχόμενον, τότε ἐντραπήσονται καὶ αἰσχυνθήσονται· ὅταν δὲ τῇ πνευματικῇ θεωρίᾳ ἀναχολούμενον, τότε ἀποστραφήσονται, καὶ καταισχυνθήσονται.

Σχόλιον κβ΄.

Ἡ κενοδοξία ἀναιρουμένη μὲν, οἴησιν ἐμ- κβ΄
ποιεῖ· μένουσα δὲ ἀλαζονείαν.

Σχόλιον κγ΄.

Ὅταν ἴδῃς δύο κακοὺς, πρὸς ἀλλήλους κγ΄
ἔχοντας ἀγάπην, γίνωσκε ὅτι ἕτερος τῷ ἑτέρῳ συνεργεῖ πρὸς τὸ θέλημα.

Ἐρωτ. κδ΄.

Ἐὰν κενοδοξίας λογισμὸς ἐπέλθῃ, ὅτι κα- κδ΄
τώρθωσας τὴν ἀρετὴν, οὐκ ὀφείλει ἀντιλέξαι ὁ λογισμός;

Ἀποκρ.

Οἵᾳ δήποτε ὥρᾳ ἀντιλέγει τις, ἐκεῖνος ἰσχυρότερος, καὶ ῥαδιαιότερος γίνεται· πλείω γάρ σου ἐκεῖνος εὑρίσκει ἀντιλέγειν, ἢ οὐ τοσοῦτον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀντιλαμβάνεταί σου. Βλέπει γὰρ ὡς μεγαλαυχῶν, ὅτι ἐμαυτῷ ἀρκούμενος μάχεσθαι πρὸς τὰ πάθη· ὥσπερ γὰρ ὁ πατέρα ἔχων πνευματικὸν τῷ πατρὶ παραχωρεῖ, καὶ ἀμέριμνός ἐστι κατὰ πάντα, καὶ κρίμα οὐκ ἔχει παρὰ τοῦ θεοῦ· οὕτω καὶ ὁ τῷ θεῷ ἑαυτὸν ἐπιδοὺς οὐκ ὀφείλει ὅλως φροντίδα ποιεῖσθαι λογισμοῦ, καὶ ἀντιλέξαι, ἢ ὅλως ἐᾶσαι αὐτὸν εἰσελθεῖν· ἐὰν δὲ καὶ εἰσέλθῃ, ἄνω πρὸς τὸν πατέρα σου ἆρον αὐτὸν, καὶ εἰπὲ αὐτῷ· ὅτι ἐγὼ οὐκ ἔχω πρᾶγμα, ἰδοὺ ὁ πατήρ μου αὐτὸ οἶδε, καὶ ἔστι ἀναφέρων αὐτὸν μέσον τῆς ὁδοῦ καταλείψας σε * * *

(* ἱκανοχεῖσαι ἐμαυτῷ.)

Σχόλιον κε΄.

Ὅτε μὴ πρὸς τὸ θεαθῆναί τις τὸ ἔργον τοῦ κε΄
θεοῦ ἐργάζεται, οἱ θεώμενοι δὲ δοξάζουσιν, οὐδὲν ἐργαζόμενος ἐκ τοῦ ἐπαίνου ἐπιβλαβὲς λυπήσεται.

Σχόλιον κϛʹ.

κϛʹ. Τὸ φροντίσαι τῆς γλώσσης, δῆλον ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὅτι πρακτικός ἐστιν· ἡ δὲ ἀπαιδευσία τῆς γλώσσης, σημαίνει, ὅτι οὐκ ἔχει ἔνδοθεν αὐτοῦ ἀρετήν.

Σχόλιον κζʹ.

κζʹ. Δοξάζεται κατ᾽ ἀξίαν Δαυὶδ, παρ᾽ ἀξίαν Σαοὺλ, μὴ ἕλκοντες τὴν δόξαν πρὸς ἑαυτούς· ὁ δὲ Ἀβεσαλὼν βιασάμενος ἑλκύσαι τὴν δόξαν, πλείω τῆς δόξης τὴν ἀδοξίαν ἐπεσπάσατο.

Σχόλιον ἄλλο.

Ὅταν ἴδῃς λογισμὸν ἀνθρωπίνην δόξαν ὑπαγορεύοντα, γίνωσκε σαφῶς ὅτι αἰσχύνην σοι κατασκευάζει.

Scholion 26.

Custodia linguæ ostendit hominem exercitatum esse in virtutibus. petulantia verò linguæ redarguit eundem carere intus virtute. 26.

Scholion 27.

Laudatur pro dignitate Dauid, * præter dignitatem Saül, dum non attrahunt & arrogant sibi ipsis gloriam. Absalom autem per vim sibi gloriam rapiendo, maiorem gloriã ignominiam contraxit. 27.

Scholion aliud.

Quando animaduerteris tibi abs tua cogitatione laudem humanam suggeri, certò scias tibi dedecus & ignominiam conciliari.

ΛΟΓΟΣ κγʹ.

Περὶ τῆς ἀκεφάλου ὑπερηφανίας, ἐν ᾧ καὶ περὶ ἀκαθάρτων λογισμῶν τῆς βλασφημίας.

αʹ. Ὑπερηφανία ἐστὶ θεοῦ ἄρνησις· δαιμόνων εὕρημα,
βʹ. ἐξουδένωσις ἀνθρώπων, κατακρίσεως μήτηρ· ἐπαίνων ἀπόγονος, ἀκαρπίας τεκμήριον· βοηθείας θεοῦ φυγαδευτήριον, ἐκστάσεως πρόδρομος· πτωμάτων πρόξενος· ἐπιληψίας ὑπόθεσις, θυμοῦ πηγή. ὑποκρίσεως θύρα· δαιμόνων στήριγμα· ἁμαρτημάτων φύλαξ· ἀσπλαγχνίας πρόξενος· συμπαθείας ἄγνοια· λογοθέτης πικρὸς, δικαστὴς ἀπάνθρωπος· θεοῦ ἀντίπαλος· βλασφημίας ῥίζα.
γʹ. ἀρχὴ ὑπερηφανίας, τέλος κενοδοξίας. μεσότης δὲ ἐξουδένωσις τοῦ πλησίον· πόνων ἰδίων ἀναιδὴς ἐκπόμπευσις, ἔπαινος ἐν καρδίᾳ· ἐλέγχου μῖσος. τέλος ἄρνησις θεοῦ βοηθείας, καὶ οἰκείας σπουδῆς ἔπαρσις·

GRADVS XXIII.

De acephala seu stulta superbia: in quo gradu simul de impuris blasphemiæ cogitationibus tractatur. Carente capite.

1 Superbia est negatio Dei inuentum 1.
diaboli*, despectus hominum, parens 2.
temerarij iudicij seu condemnationis alienæ, mala progenies laudum, sterilitatis argumentum, auxilij diuini obstaculum, stuporis prænũcia, lapsuum procuratrix, *Epilepsiæ seu morbi caduci (spiritualis) fomes seu materia, fons furoris, simulationis seu hypocrisis ianua, propugnaculum dæmonũ, custos peccatorum, inhumanitatis seu immisericordiæ causa, cõmiserationis ignoratio, acerba legũ auctrix, iudex immitis, hostis Dei, blasphemię radix, origo 3 superbiæ, finis vanæ gloriæ, mediũ contemptus alterius. Laborũ propriorũ impudens iactatio, * amor laudis, odium reprehensionis. Finis, diuini auxilij negatio, virtutis propriæ elatio seu prædicatio,

* ἐπιληψία morbus sacer, comitialis, caducus philosophorum quispiam οἴησιν, seu fastum & superbiam morbum sacrum appellauit.

* principium.

* affectus laudis in corde profectus.

diabolicus affectus. Aduertamus omnes qui scrobem hanc altam
* trãsilire. * euadere cupimus; hoc vitium sæpe ab initio vires sumere & augeri ex gratiarum actione solet; nam statim à principio tam impudenter Deum negandum non
4. audet suggerere. Vidi ego * qui Deo ore grates dicerent, & mente superbè gloriarentur, quòd apertè Pharisæus ille testatur, qui
Luc. 18. Deo gratias egit, cùm dixit, *Deus, gratias tibi ago.* Vbicunque lapsus contigit, ibi iam antè superbia nidificarat: index enim
* præcedentis. * prioris sequens casus est. Cogita tu mihi duodecim esse vitia ignominiæ. Audiui ego à viro valde honorato qui dixit: si vnum ex his (elationem animi dico) voluntate tua complexus fueris, illud vnum vicem vndecim reliquorum supplebit. Monachus superbus vehemẽter contradicit aliis. Humilis contradicere prorsus nescit. Cupressus numquam ramos in terram demittit vt humi repat, nec superbus monachus obedientiæ se sub-
5. mittit. Vir elati [5] animi regnare cupit, neque enim alio modo, vt casus fert, funditus perire potest, aut aliter non vult
Iac. 4. interire. *Superbis Deus resistit.* Quis porro hosce miserari pos-
6. sit, [6] impurus est omnis apud Deum, quisquis superbo est corde. Ecquis verò huiuscemodi pu-
* Eruditio, correctio, reprehẽsio. rum reddere queat? * Institutio superbo ruinæ occasio est, stimulus superbi seu palus, dæmon
* Subtractio interna (diuinæ nempe gratiæ.) est, * destitutio stuporem inducit. Et priora quidem hominum vitia sæpe ab hominibus curata sunt. Extremum verò seu stupor, ab nullo mortaliũ curari potest.

δαιμονιῶδες ἦθος· ἀκούσωμεν πάντες οἱ τὸν βόθρον ἐκφυγεῖν βουλόμενοι, ὅτι ἐξ εὐχαριστίας πολλάκις τὸ πάθος τὴν νομὴν φιλεῖ προσλαμβάνεσθαι. ἀναιδῶν γὰρ ἐκ προοιμίων θεὸν ἀρνεῖσθαι οὐχ ὑποτίθεται· εἶδον δ' * εὐχαριστοῦντας τῷ θεῷ στόματι, καὶ μεγαλαυχοῦντας τῷ φρονήματι. καὶ μαρτυρεῖ τοῦτο σαφῶς ὁ Φαρισαῖος ἐκεῖνος εἰρηκώς, ὁ θεὸς εὐχαριστῶ σοι, ὅπου πτῶμα κατέλαβεν, ἐκεῖ ὑπερηφανία προεσκήνωσε· μηνυτὴς γὰρ τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον. ὑπόθου μοι εἶναι δώδεκα πάθη τῆς ἀτιμίας. τινὸς τετιμημένου ἀκήκοα φήσαντος· ἐὰν ἓν τούτων (λέγω δὴ τὴν οἴησιν) ἀγαπήσῃς θελήματι, ἐκεῖνο ἀναπληρώσει τὸν τόπον τῶν ἕνδεκα. ὑψηλόφρων μοναχὸς ἀντιλέγει σφοδρῶς. ὁ δὲ ταπεινόφρων * οὐδαμῶς ἀντιλέγειν ἐπίσταται. οὐχ ὑποκλίνει κυπάρισσος εἰς γῆν περιπατεῖν· οὐδὲ μοναχὸς ὑψηλοκάρδιος ὑπακοὴν κτήσασθαι. ἀνὴρ * ὑψηλοκάρδιος τοῦ ἄρχειν ὀρέγεται· ἄλλως γὰρ, ὡς ἔτυχεν, ἀπολέσθαι εἰς τέλος οὐ δύναται· μᾶλλον δὲ οὐ βούλεται. ὑπερηφάνοις κύριος ἀντιτάσσεται. τίς λοιπὸν τούτους ἐλεῆσαι δύναται; * ἀκάθαρτος παρὰ κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος· καὶ τίς λοιπὸν τὸν τοιοῦτον ἀποκαθᾶραι δύναται; παίδευσις μὲν ὑπερηφάνου πτῶμα· σκόλοψ δὲ δαίμων· ἐγκατάλειψις δὲ ἔκστασις. καὶ τὰ μὲν πρότερα πολλάκις καὶ ἄνθρωποι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐθεραπεύθησαν· τὸ δὲ ἔσχατον παρ' ἀνθρώποις ἀνίατον.

ὁ ἀποστρεφόμενος ἔλεγχον, τὸ πάθος
ἐσήμανεν· ὁ δὲ προσδραμὼν, τοῦ
7. δεσμοῦ λέλυται· εἰ χωρὶς [7] ἑτέρου
πάθους τις διὰ τούτου καὶ μόνου τῶν
οὐρανῶν κατέπεσε, ζητητέον μήπως καὶ
δίχα ἀρετῆς ἑτέρας ἐκ ταπεινώσεως
εἰς οὐρανοὺς ἀναβαίνειν ἐνδέχεται. ὑπερη-
φανία ἐστὶ πλούτου καὶ ἱδρώτων ἀπώ-
λεια· ἐκέκραξαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ σώζων,
πάντως, ὅτι μετὰ ὑπερηφανίας· ἐκέ-
κραξαν πρὸς κύριον, καὶ οὐκ εἰσή-
κουσεν αὐτῶν, πάντως, ὅτι τὰς αἰτίας
καθ᾽ ὧν ηὔχοντο, οὐκ ἀπέκοπτον ἀδελ-
8. φὸν [8] ὑπερηφανευόμενον γέρων γνω-
στικώτατος πνευματικῶς ἐνουθέτησεν,
ὁ δὲ τυφλώττων, φησί· συγχώρησόν
πάτερ, οὐκ εἰμὶ ὑπερήφανος· ὁ δὲ πάν-
σοφος γέρων πρὸς αὐτόν· καὶ ποίαν,
φησὶ, τέκνον, ἀπόδειξιν σαφεστέραν
ταύτης παρέχεις ἡμῖν τοῦ πάθους·
ἀλλ᾽ ἢ τὸ εἰπεῖν, οὐκ εἰμὶ ὑπερήφανος·
πάνυ τοῖς τοιούτοις συνέρχεται ἡ ὑπο-
ταγὴ, καὶ παχυτέρα, καὶ ἀτιμοτέρα
διαγωγή· καὶ ἡ τῶν ὑπὲρ φύσιν τῶν πα-
τέρων κατορθωμάτων ἀνάγνωσις·
ἴσως κἂν οὕτως ἔσται τοῖς νοσοῦσι μι-
9. κρὰ σωτηρίας ἐλπίς. αἰσχύνη [9] ἐπ᾽
ἀλλοτρίῳ κόσμῳ ἐπαίρεσθαι. ἄνοια δὲ
ἐσχάτη, ἐπὶ χαρίσμασι θεοῦ φαντά-
ζεσθαι. ὅσα σοι κατορθώματα πρὸ τῆς
γεννήσεως γεγόνασιν, ἐπὶ τούτοις
μόνοις ἐπαίρου· τὰ γὰρ μετὰ γέννησιν ὁ
θεὸς ἐδωρήσατο, ὥσπερ καὶ τὴν γέννησιν·
ὅσας ἐκτὸς τοῦ νοὸς ἀρετὰς κατώρθω-
κας, αὗται καὶ μόναι σου τυγχάνουσι,
ἐπεὶ γὰρ νοῦν θεὸς ὁ δωρησάμενος.

Qui reprehensionem auersatur
& repellit, vitium suum prodit:
qui verò quærit obiurgationem
expeditus est à vinculo superbiæ.
Si quis absque [7] cæteris vitiis per 7.
hoc solum & vnicum (Lucifer)
è cœlo decidit, quærendum est
an forsan quispiam absque aliis
virtutibus per solam humilita-
tem cœlum conscendere possit?
Superbia omnium laborum & su-
dorum opes perdit: Clamauerũt,
nec erat qui saluos faceret, haud
dubiè propterea quòd cum su-
perbia clamarent. Clamauerũt ad
dominum, nec * exaudiuit eos, id- * erat qui saluaret.
circo nempe, quod caussas aduer-
sus quas clamauerũt non sustule-
rint priùs. Superbum [8] quendam 8.
fratrẽ senior quidam rerum spiri-
tualiũ scientissimus ad humilita-
tẽ hortatus est. sed ille cœcutiens,
Ignosce inquit, pater, nõ sum su-
perbus. & sapientissimus ille se-
nex: ecquod, inquit, fili, maius
superbiæ signum & argumẽtum
edere nobis potes, quàm dicen-
do: non sum superbus. Admo-
dum podest huiusmodi ingeniis
subiectio, & agrestior viliórq. vi-
uendi ratio & disciplina; Rectè
item factorum sanctorũ Patrum
quæ naturæ gradum superare vi-
dẽtur, lectio, fortasse enim & hinc
aliqua spes salutis malè affectis
hisce affulgebit. Turpe est [9] alie- 9.
nis plumis superbire, sed extremæ
demẽtię ob cœlestia dona extolli
eáque sibi arrogare. De solis rectè
factis efferri potes, quæ antequã
natus esses, possedisti. nam quas
natus accepisti, Deus donauit, vti
& hoc ipsũ quod nascerere. Quas-
cunque virtutes sine anima exer-
cuisti, illæ solæ tuæ sunt, Deus e-
nim animũ ipsũ tibi impertiuit.

Et quæcunque virtutum certamina extra corpus subiisti, illa tuo studio sola adscribere potes: nam corpus, tuum non est,
10. sed opus Dei. Caue [10] tibi fidas ante pronunciatam de te vltimam sententiam, cùm videas illum, qui in thalamo iam discubuerat, ligatis manibus & pedibus in tenebras exteriores eiectum. Noli elatis ceruicibus incedendo cœlum tangere, cùm sis è cœno terræ factus. Multi enim è cœlo sancti & corporis expertes deturbati sũt. Vbi malus dæmon in suis ministris sedem fixit, tunc vel in somno vel in vigilantibus per visum habitu formáque vel beati alicuius angeli, vel martyris apparet, & arcana quædam aperit, vel quibusdam gratiarum donis ornat, vt ita delusi infelices, mente demum penitus excidant. Quòd
11. si vel infinitas pro Christo mortes toleramus, nullo tamen modo vel sic pro debito satisfaceremus. Aliud enim est sanguis Dei, aliud seruorum, Dei sanguis, si dignitatem, non naturam respiciamus. Vbi diligenter in nos ipsos inquisiuerimus, nostrámq. vitam ad exempla sanctorum Patrum, qui ante nos vixerũt, & velut vera mundi lumina resplenduerunt, exigere non cessauerimus; tum verò nos nullum penitus vestigium in nobis quod teramus religiosæ & feriæ vitæ, deprehendemus, nec quod professioni nostræ satisfaciamus, sed potiùs adhuc in statu vitæ secularis & pro-
12. fanæ versemur. Monachus [12] propriè veréque ille est, qui mentis oculum nunquam extollit, & corporis sensum immotum custodit. Monachus est qui hostes, ferarũ ri-

ὅσα ἐκτὸς τοῦ σώματος ἐπεδείξω ἔπαθλα, ἐκ σῆς σπουδῆς, καὶ μόνον γεγόνασι· τὸ γὰρ σῶμα, οὐ σὸν, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ ποίημα· μὴ θαρσεῖ ἕως τῆς ἀπόφασιν δέξῃ, ὁρῶν ἐκεῖνον καὶ μετὰ τὴν ἐν τῷ νυμφῶνι κατάκλισιν χεῖρας καὶ πόδας δεσμούμενον, καὶ εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον ἐξορριζόμενον· μὴ ὑψαυχένει, γήϊνος ὤν· πολλοὶ γὰρ καὶ ἐξ οὐρανῶν ἐρρίφησαν ἅγιοι καὶ ἄϋλοι τυγχάνοντες. ὅταν χώραν ἐν τοῖς ἑαυτοῦ ἐργάταις ὁ δαίμων λήψεται· τότε δὴ τοῖς κατὰ τοὺς ὕπνους, ἢ καὶ καθ' ὕπαρ ὡς ἐν σχήματι δῆθεν ἁγίου ἀγγέλου, ἢ καὶ μάρτυρός τινος ἐπιφαινόμενος, μυστηρίων αὐτοῖς ἀποκάλυψιν, ἢ χαρισμάτων δωρεὰν ἐπιδίδωσιν, ἵνα ἀπατηθέντες οἱ τάλανες τελείως
τῶν φρενῶν ἐκπέσωσιν. εἰ καὶ [ια] μυ- ια.
ρίοις θανάτοις ὑπὲρ Χριστοῦ ὑπομείνωμεν, οὐδὲ οὕτως τὸ δέον ἀνεπληρώσαμεν· ἄλλο γὰρ αἷμα Θεοῦ, καὶ ἕτερον αἷμα δούλων, κατὰ τὸ ἀξίωμα, καὶ οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν. συζητοῦντες ἑαυτοὺς ἀεὶ, καὶ ἀνακρίνοντες πρὸς τοὺς πρὸ ἡμῶν πατέρας καὶ φωστῆρας, μὴ παυσώμεθα, καὶ τότε εὑρήσομεν ἑαυτοὺς μηδὲ ὅλως ἴχνος ἀκριβοῦς πολιτείας πατήσαντας· μηδὲ τὸ ἐπάγγελμα ὁσίως τηρήσαντας· ἀλλ' ἔτι ἐν τῇ κοσμικῇ κατα-
στάσει διατρίβοντας. μοναχὸς [ιβ] κυ- ιβ.
ρίως ἐστὶν ἀμετεώριστον ὄμμα ψυχῆς, καὶ ἀκίνητος σώματος αἴσθησις· μοναχός ἐστιν, ὁ τοὺς πολεμίους, δίκην

θηρῶν, προσκαλούμενος, καὶ ἐρεθί-
ζων ἐν τῷ φεύγειν ἀπ' αὐτοῦ. μοναχὸς
ἐστὶν ἀδιάστατος ἔκστασις, καὶ λύπη
ζωῆς. μοναχός ἐστιν, ὁ ποιωθεὶς ταῖς
ἀρεταῖς, ὡς ἄλλος ταῖς ἡδοναῖς· μο-
ναχός ἐστιν ἄληκτον φῶς ἐν ὀφθαλ-
μῷ καρδίας. μοναχός ἐστιν ἄβυσσος
ταπεινώσεως, ἐν αὐτῇ πᾶν πνεῦμα κρη-
ο· μνίσας καὶ ἀποπνίξας. λήθην [13] πται-
σμάτων τῦφος ἐργάζεται· ἐκείνων
γὰρ μνήμη ταπεινοφροσύνης πρό-
ω· ξενος· ὑπερηφανία ἐστὶν ἐσχάτη [14] πε-
νία ψυχῆς. πλοῦτον ἐν σκοτίᾳ οἰομένη
οὐ μόνον προβαίνειν οὐκ ἐᾷ ἡ μιαρά,
ἀλλὰ καὶ τοῦ ὕψους ἀπορρίπτει. ὑπερηφα-
νία ἐστὶ ῥοιὰ ἔσωθεν σεσηπυῖα, ἔξωθεν
δὲ τῇ ὥρᾳ ἀποστίλβουσα· μοναχὸς
ὑπερήφανος οὐ δεηθήσεται δαίμονος·
αὐτὸς γὰρ λοιπὸν ἑαυτῷ δαίμων καὶ πο-
λέμιος γέγονεν· ἀλλότριον μὲν τοῦ φω-
τὸς τὸ σκότος· ἀλλότριος δὲ καὶ ὑπερή-
φανος πάσης ἀρετῆς. ἐν ὑπερηφά-
α· νων καρδίαις γεννηθήσονται [15] βλασφη-
μίας ῥήματα, ἐν ταπεινῶν δὲ ψυχαῖς,
οὐράνια θεωρήματα. βδελύττεται ἥλιον
π· [16] κλέπτης, ὑπερήφανος δὲ πρᾳεῖς ἐξου-
δενώσει. ἔλαθόν πως οὐκ οἶδα ἑαυτοὺς
ὑπερηφάνων πλεῖστοι· καὶ δόξαντες ἀπα-
θεῖς εἶναι, τὴν οἰκείαν πενίαν ἐν ἐξόδῳ
ἑωράκασιν· ὁ ταύτῃ ἁλοὺς κυρίου
δεηθήσεται· ματαία γὰρ παρ' ἐκείνῳ
σωτηρία ἀνθρώπων. κατείληφά που
τὴν ἀκέφαλον πλάνην πελεύουσαν ἐν
τῇ ἐμῇ καρδίᾳ· καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων
τῆς οἰκείας μητρὸς ὀχουμένην· ἃς
ζ. [17] παγιδεύσας δεσμῷ ὑπακοῆς,

tu, ad pugnam prouocat & irri-
tat, dum illæ profugiunt ab eo.
Monachus est perpetuus mentis
excessus & vitæ luctus. Monachus
ita virtutibus est affectus & tem-
peratus, vt alius voluptatibus cor-
ruptus & perditus. Monachus est
inextinctum in oculo cordis lu-
men. Monachus est infinitũ hu-
militatis profundum, quo omnis
improbus spiritus præceps hauri-
tur & suffocatur. Inflatus super-
bia animus peccatorum memo-
riam [13] delet, quorum recordatio 13.
patit humilitatem. Superbia est
extrema [14] animę inopia, quę sibi 14.
diuitias in tenebris fingit, adeóq;
exectata illa pestis, non solũ pro-
gredi non sinit ascendentem, sed
ex alto etiam deturbat. Superbia
malum est intus putre, foris nitẽs
& florens. Monachus superbus
non indiget alio dæmone, ipse
enim sibi est iam dęmon & hostis
factus. vt tenebræ alienæ sunt ab
luce, ita superbus ab omni virtu-
te est alienus. In corde superbo-
rum nascuntur blasphema ver- 15.
ba, in corde humilium, cœle-
stes illustrationes; vti solem fur
auersatur, ita superbus mansue- 16.
tos contemnit. Plerique super-
borum nescio quo pacto se ipsos
dum viuunt, nesciant, dum sibi
videntur in summa animi tran-
quillitate constituti, qui in ex-
cessu vitæ suam demum inopiam
agnoscunt. Qui ab superbia oc-
cupatus est & captus, auxilio di-
uino indiget, vana enim apud hu-
iusmodi salus hominũ. Compre-
hendi ego olim hanc capite dimi-
nutã præstigiatricẽ (quæ in corde
meo nidulata fuerat, & humeris
matris suæ vehebatur) & ambas
vinculo [17] obedientiæ cõstrictas, 17.

& vtilitatis meæ flagro cæsas exprimere coëgi, quo pacto se in cor meum insinuassent. Nos ergo, diuerberatæ aiebant, principio caremus, neque nasci solemus, sed ipsæmet sumus principes & omnium vitiorum procreatrices. Vehementer autem oppugnat & aduersatur nobis contritio cordis ex obedientia nata. Consueuimus enim nulli parere. Idcirco in cœlo quoque principes factæ defectionem molitæ sumus. Itaque vt omnia verbo complectamur, omnium vitiorum quæ humilitati repugnant, nos auctrices & genitrices sumus. Omnia enim quæ Humilitati suffragantur, nobis aduersantur. Enimuerò nos in cœlo præpotuimus, & quò à facie nostra fugies? Nos non rarò post toleratas ignominias, obedientiam exercitam, iracundiam repressam, deletam iniuriarum memoriam, officia & ministeria insequi religiosos solemus: A nobis porrò hæc vitiosa progenies propagatur: lapsus religiosorum, ira, obtrectatio, animorum acerbitas, furor, clamor, maledicta, virtutum simulatio, odium, inuidia, oblocutio, suo modo & voto velle viuere, non consiliis, non imperiis parére. Vnum quiddam & solum est in quo aggrediendo & efficiendo omnes vires nostræ elanguescunt, & hoc tibi flagro obiurgatæ & coactæ enunciamus. Si te ipsum in conspectu Dei sincerè accusaueris & culpaueris, tum verò nos
18. velut aranearum [18] telas contemnes & eludes. Nam vt vides, equus superbiæ est vana gloria, quam ego superbia conscendi: Sancta verò humilitas & sui ipsius repre-
19. hensio [19] ridebunt *equum & ascen-*

καὶ μάστιγι εὐτελείας μαστιγώσας, τὴν ἐν ἐμοὶ αὐτῶν εἴσοδον ἐξήταζον λέγειν· διὸ καὶ μαστιζόμεναι ἔλεγον· ἡμεῖς ἀρχὴν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ γένησιν· ἄρχουσαι γὰρ καὶ γεννήτειραι πάντων τῶν παθῶν καθεστήκαμεν· πολεμεῖ δὲ ἡμᾶς οὐ μετρίως συντετριμμένος καρδίας ἐν ὑποταγῇ τικτόμενος· ἄρχεσθαι γὰρ ὑπ' οὐδενὸς σεσυνηθήκαμεν. διὸ καὶ ἐν οὐρανοῖς ἄρχουσαι γεγονυῖαι, ἐκεῖθεν ἀπεστατήσαμεν· διὸ καὶ πάντων συλλήβδην εἰπεῖν, τῶν ἀντιπαρελθόντων τῇ ταπεινοφροσύνῃ, ἡμεῖς γεννήτειραι. πάντα γὰρ τὰ ἐκείνῃ συνεργοῦντα, ἡμῖν ἀντίκεινται. πλὴν ἐν οὐρανῷ ἰσχύσαμεν, καὶ ποῦ ἀπὸ προσώπου ἡμῶν φεύξῃ; ἡμεῖς πολλάκις ἐπ' ἀτιμίαις, καὶ ὑπακοῇ, καὶ ἀοργησίᾳ, καὶ ἀμνησικακίᾳ, καὶ διακονίᾳ ἐπακολουθεῖν πεφύκαμεν. ἡμῶν ἔκγονα πτώματα πνευματικῶν, ὀργή, καταλαλιά, πικρία, θυμός, κραυγή, βλασφημία, ὑπόκρισις, μῖσος, φθόνος, ἀντιλογία, ἰδιορυθμία, ἀπείθεια. ἓν δέ ἐστι καὶ μόνον ἐν ᾧ ἐπιχειρεῖν οὐκ ἔχομεν δύναμιν· καὶ τοῦτο σοι μαστιζόμεναι λέγομεν· ἐὰν ἑαυτὸν ἐνώπιον κυρίου εἰλικρινῶς καταμέμψῃ, ἡμᾶς ὡς [18] ἀράχνην λελο- 18.
γίσῃ· ἵππος μὲν γὰρ, ὡς ὁρᾷς, ὑπερηφανίας κενοδοξία, ἐφ' ἣν ἐπιβέβηκα· ἡ δὲ ὁσία ταπείνωσις, καὶ [19] αὐτο- 19.
μεμψία καταγελάσονται ἵππου καὶ τοῦ

ἐπιβάτου αὐτοῦ. τὸν ἐπινίκιον ᾠδὴν ἐνδόξως ᾄδουσαι· ᾄσωμεν τῷ κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται· ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασσαν, καὶ ἄβυσσον ταπεινώσεως.

Εἰκοστὸς τρίτος βαθμός· ὁ ἀναβεβηκὼς ἴσχυσεν, εἴπερ ἄρα καὶ ἀναβεβηκέναι δεδύνηται.

forem eius, carmen triumphale suauissimè decantaturæ. *Cantemus Domino, gloriosè enim magnificatus est: equum & ascensorem deiecit in mare*, & profundum humilitatis. Exod. 15.

Qui tertium & vigesimum gradum conscendit, vir est, si tamen quisquam conscendere poterit.

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον εἰκοστὸν τρίτον.

Περὶ ὑπερηφανίας.

Σχόλιον α΄.

α. Ὁ μὴ ἐκ τῆς ἄνωθεν βοηθείας, ἀλλ' ἐξ ἑαυτοῦ δοκῶν τι κατορθοῦν, ἀρνεῖται τὸν θεόν, τὸν ἐπὶ πᾶσιν ἀντιλήπτορα αὐτοῦ. διὸ καὶ πίπτει, καταλειφθεὶς ὑπὸ τῆς χάριτος, ἣν ἠθέτησεν.

Σχόλιον β΄.

β. Ἴδιον ὑπερηφανίας τὸ ἐξουθενεῖν, καὶ θυμοῦσθαι.

Σχόλιον ἁγίου Νείλου γ΄.

γ. Μὴ τὸ ἔχειν ἀρετήν, καλὸν εἶναι νόμιζε· ἀλλὰ τὸ ὡς δεῖ· ὁ τῇ ἰδίᾳ δυνάμει δοκῶν νικᾶν πολεμίους, τὸν θεὸν ὥσπερ ἀθετεῖ· διὸ καὶ πίπτει πτῶμα ἀκούσιον, ἀμοιρῶν ἐπικουρίας τῆς ἄνωθεν.

Σχόλιον δ΄.

δ. Εἰ βούλει μεγάλα σου δεῖξαι τὰ κατορθώματα, μὴ μέγα φρόνει, μηδὲ νόμιζε εἶναι αὐτὰ μεγάλα (ἐστὶ μεγάλων) οὐδὲν οὕτως θεῷ φίλον, ὡς μετὰ τῶν ἐσχάτων ἑαυτὸν ἀριθμεῖν.

Clausa parentesi videntur redúdare.

Ἄλλο.

Φιλόσοφός τις τὴν οἴησιν ἱερὰν νόσον ἔλεγεν εἶναι.

Ἄλλο.

Εἶδον ἀρρωστίαν δεινήν, πλοῦτον φυλασσόμενον τῷ παρ' αὐτοῦ εἰς κακίαν αὐτοῦ, καὶ ὁ κύριος· οὐαὶ οἱ πλουτοῦντες ὅτι πεινάσετε· ὅτι ἀπέχετε τὸν μισθὸν ὑμῶν, καὶ τὴν παράκλησιν.

Σχόλιον ε΄.

ε. Μὴ σπεύσῃς * κεφαλαιῶσαι ἀδελφότητος, ἵνα μὴ ἐπιθήσῃς ἀλλοτρίους φόρτους τῶν ἁμαρτημάτων ἐπὶ σῷ τραχήλῳ.

* κεφαλαιῶσαι.

SCHOLIA AD GRADVM VIGESIMVM TERTIVM.

De Superbia.

Scholion 1.

QVI non cœlesti auxilio, sed sua se virtute rectè quippiam facere arbitratur, negat Deum, qui in omnibus eius est adiutor. Quapropter cadit destitutus à gratia Dei quam contempsit. 1.

Scholion 2.

Proprium est superbiæ alios contemnere, & animo exeandescere. 2.

Scholion S. Nili 3.

Ne pulchrum existima habere virtutem, sed habere, vt oportet. Qui sua virtute putat se hostes vincere, Deum quasi exauctorat & reiicit. Vnde & cadit, quantumuis cadat inuitus, cœlesti auxilio destitutus. 3.

Scholion 4.

Si vis tua præclarè facta ostendere, non altum sapias, neque existima esse magna. Nihil tam gratum Deo, quàm seipsum inter postremos numerare. 4.

Aliud.

Philosophus quispiam animi tumorem siue sui existimationem dixit esse morbum sacrum.

Aliud.

Vidi grauem morbum, diuitias seruatas sibi in suum exitium & malum. Et dominus: *Va, inquit, qui diuites estis & abundatis, quia esurietis, quia recepistis mercedem vestram*, & consolationem.

Scholion 5.

Ne properes ve præsis fratrum sodalitati, ne aliena onera peccatorum imponas ceruici tuæ. 5.

Scholion 6.

Non credere placere Deo studium suum, conciliat diuinum auxilium, vt te custodiat, & conuertat retro ingruentes tentationes.

Scholion 7.

6. Saluator quoque noster in Beatitudinibus, pauperibus spiritu solis repositum esse regnum cœlorum dixit.

Marci monachi 8.

8. Sicut altum sapere pœnitentiam agenti repugnat, ita fieri non potest vt humiliter & demissè de se sentiat, qui sponte peccat.

Aliud.

Victus à malis cupiditatibus & in mortem datus, omne consilium sanum repudiat, * nec vllam disciplinam religiosam sustinet.

* nec vllã religiosam admonitioné admittit.

Scholion 9.

9. Demonstratio est quæ ostendit de nulla re gloriandum aut * superbiendum, tanquam propria prudentia & viribus nixus sine incomparabili Dei gratia & dono aliquid rectè gesseris.

* animum extollendum.

Aliud.

Abstinens gulam coërcet; opum contemtor, habendi cupiditatem; solitudinis cultor, loquacitatem; castus voluptatem; pudicus luxuriam; contentus suo, pecuniæ studium; mitis tumultus; humilis vanam gloriam; subiectus contentiones; reprehensus simulationem, precabundus desperationem, mendicus diuitias recusat; Confessor negationem, Martyr Idololatriam. Vides omnem, quæ ad mortem vsque exercetur virtutem, nihil aliud esse, quàm continentiam seu abstinentiam à peccato. Abstinentia autem est naturæ opus, non regni compensatio * * *

Ioannis Carpathij 10.

10. Vestem nuptialem de qua diuina Christi oracula loquuntur, sancti Spiritus gratiam interpretare, quam qui vt induerct, dignus habitus non est, cœlestium nuptiarum & cœnæ cœlestis patticeps non erit.

Marci monachi 11.

11. Quidam qui Dei mandata negligunt rectè se credere existimant. Quidam qui præcepta Dei sequuntur, regnum Dei tanquam pro debito stipendio expectant; ambo procul à vero aberrant.

Scholion 12.

Quando mentem aut per otiosum ser-

Σχόλιον ϛ'.

Τὸ μὴ πιστεύειν ἀρέσκειν τῷ θεῷ τὸν σκοπόν σου, παρασκευάζει τὴν βοήθειαν τοῦ θεοῦ φυλάσσειν σε, καὶ ἐπιστρέφει εἰς τὰ ὀπίσω τοὺς ἐπερχομένους. ϛ.

Σχόλιον ζ.

Καὶ ὁ σωτὴρ δὲ ἐν τοῖς μακαρισμοῖς τοῖς πτωχοῖς τῷ πνεύματι μόνοις ἀποκεῖσθαι ἔφησε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ζ.

Σχόλιον η'.

Ὡς τῷ μετανοοῦντι τὸ ὑψηλοφρονεῖν ἀλλότριον· οὕτως τὸν ἑκουσίως ἁμαρτάνοντα τὸ ταπεινοφρονεῖν ἀδύνατον. η.

Ἄλλο.

Ὁ νικηθεὶς ὑπὸ παθῶν, συμβουλῆς οὐκ αἰσθάνεται, καὶ παιδεύσεως πνευματικῆς, τὸ σύνολον οὐκ ἀνέχεται.

Σχόλιον θ'.

Ἀπόδειξις δεικνύουσα ἐπὶ μηδενὶ γαυριᾶν καὶ ἐξογκοῦσθαι ὡς οἰκεία φρονήσει, ἢ ἰσχύϊ κατορθοῦντι, ἄνευ τῆς τοῦ θεοῦ ἀσυγκρίτου μεγαλοδωρεᾶς. θ.

Ἄλλο.

Ὁ ἐγκρατὴς ἀπέχεται γαστριμαργίας· ὁ ἀκτήμων πλεονεξίας· ὁ ἡσυχαστὴς πολυλαλιᾶς· ὁ ἁγνὸς φιληδονίας· ὁ σεμνὸς πορνείας· ὁ αὐτάρκης φιλαργυρίας· ὁ πρᾶος ταραχῆς· ὁ ταπεινόφρων κενοδοξίας· ὁ ὑποτακτικὸς φιλονεικίας· ὁ ἐλεγκτικὸς ὑποκρίσεως· ὁ προσευχόμενος ἀνελπιστίας· ὁ πτωχὸς πολυχρηματίας· ὁ ὁμολογητὴς ἀρνήσεως· ὁ μάρτυς εἰδωλολατρείας. Βλέπεις πῶς πᾶσα ἡ ἕως θανάτου ἐπιτελουμένη ἀρετή, οὐδέν ἐστιν ἕτερον, πλὴν ἁμαρτίας ἐστὶν ἀποχή· ἁμαρτίας δὲ ἀποχὴ φύσεως ἐστὶν ἔργον· οὐ βασιλείας ἀντάλλαγμα * *

Ἰωάν. Καρπαθίου ι'.

Τὸ τοῦ γάμου ἔνδυμα, περὶ οὗ τὰ θεῖα Χριστοῦ διαλαμβάνει λόγια, τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος εἶναι χάριν ἡγοῦ· ἣν ὁ μὴ ἐνδύσασθαι γενηθεὶς ἄξιος, τοῦ ἐπουρανίου γάμου, καὶ τοῦ δείπνου τοῦ πνευματικοῦ κοινωνὸς οὐκ ἔσται. ι.

Σχόλιον Μάρκου ια'.

Τινὲς μὴ ποιοῦντες τὰς ἐντολὰς πιστεύειν ὀρθῶς νομίζουσι· τινὲς δὲ ποιοῦντες, ὡς μισθὸν ὀφειλόμενον τὴν βασιλείαν ἐκδέχονται· ἀμφότεροι δὲ τῆς ἀληθείας ἀπεσφάλησαν. ια.

Σχόλιον ιβ'.

Ὅταν τὸν νοῦν, ἢ δι᾽ ἀργολογίας, ιβ.

ἢ εὐτραπελίας, ἢ ἄλλου τινὸς τοιούτου ἐκ θεοῦ ἀφιστώμεθα, καὶ μετεωριζόμεθα, οὐ μοναχοί ἐσμεν.

Σχόλιον ιγʹ.

ιγʹ. Λήθη πταισμάτων, ποτὲ μὲν οἴησιν τεχνουργεῖ, ποτὲ δὲ ἀναισθησίαν.

Εὐαγρίου ιδʹ.

ιδʹ. Μὴ σπεῦδε πλουτεῖν, μὴ ταχὺ πένης γένῃ.

Σχόλιον ιεʹ.

ιεʹ. Ὁ ὑπερηφανευόμενος παραχωρεῖται πεσεῖν εἰς βλασφημίας, καὶ ὁ ἐν τῇ ἀρετῇ τῆς πράξεως ἐπαιρόμενος, ἐν τῇ πορνείᾳ παραχωρεῖται πεσεῖν· καὶ ὁ ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ ἐπαιρόμενος, ἐν ταῖς σκοτειναῖς παγίσι τῆς ἀγνοίας ἐμπεσεῖν παραχωρεῖται.

Σχόλιον ιϛʹ.

ιϛʹ. Μέγα νομίζω καὶ τίμιον, τὸ τὴν κενοδοξίαν νικῆσαι, καὶ προκόψαι εἰς γνῶσιν θεοῦ· ὁ γὰρ ἐμπεσὼν εἰς τὴν αἰσχρότητα τοῦ πονηροῦ τούτου πάθους τῆς κενοδοξίας, τῆς εἰρήνης ἀλλοτριοῦται, καὶ σκληρύνεται τὴν καρδίαν πρὸς τοὺς ἁγίους· καὶ ἐν τῷ τέλει τῶν κακῶν αὐτοῦ, εἰς ὑψηλοφροσύνην περιπίπτει πονηρὰν καὶ φροντίδα τοῦ ψεύδεσθαι.

Σχόλιον ιζʹ.

ιζʹ. Ὅρα, ὅτι τὸ ἀπολῦσαι τὸ θέλημά σου τῷ πλησίον ἐν γνώσει, αὕτη ἐστὶν ἡ ταπείνωσις.

Μαξίμου ιηʹ.

Εἰ βούλει μὴ ἐνεργεῖσθαι ὑπὸ τῶν πονηρῶν, ἐξουδένωσιν ψυχῆς, καὶ θλῖψιν σαρκὸς καταδέχου, καὶ τοῦτο, οὐ μερικῶς· ἀλλ' ἐπὶ παντὶ τόπῳ, καὶ καιρῷ, καὶ πράγματι.

Σχόλιον ιθʹ.

ιθʹ. Ἀμήχανον τὸν μὴ καταδεξάμενον τὸ πρὸς πάντας * ὑποδεὲς καὶ ἔσχατον διαμεῖναί ποτε, ἢ λοιδορούμενον, θυμοῦ κρατῆσαι, ἢ θλιβόμενον μετὰ μακροθυμίας πε[illegible] τὸν πειρασμόν.

* [illegible] vitiosè.

monem, aut scurrilitatem, aut huiusmodi aliquid à Deo auertimus, & superbimus, monachi non sumus.

Scholion 13.

Obliuio delictorum nunc creat animi tumorem, nunc stuporem. 13.

Scholion 14.

Noli statim velle ditescere, ne subitò pauper fias. 14.

Schollon 15.

Qui superbia tumet, permittitur in blasphemias cadere; qui virtutis exercitatione tollitur, in luxuriam qui sapientia sua tumet, in ignorantiæ tenebras & laqueos incidit. 15.

Scholion 16.

Rem ingentem & magnificam existimo vicisse vanam gloriam & profecisse in cognitione Dei. Qui e. im in dedecus huius improbi vitij vanæ gloriæ incidit, exsors est pacis, & cor obdurat erga sanctos, & postquam ad finem & extremum malorum suorum peruenit, in improbam incidit superbiam & libidinem mentiendi. 16.

Scholion 17.

Obserua quod voluntatem suam cum scientia seu prudentia committere proximo, hæc vera sit humilitas. 17.

Scholion 18.

Si non vis occupari & subigi à malignis * spiritibus contemptum animi, & corporis afflictationem suscipe, & hoc non subinde & singillatim, sed in omni loco & occasione & re. 18.

* cogitationibus.

Scholion 19.

Fieri non potest, vt, qui non erga omnes pro extrema sua facultate * metum quendam suscipit, vel conuitio, vel contumelia appetitus, iram vincat; aut afflictus æquo animo tentationem superet. 19.

* venerationem.

De inexplicabilibus blasphemiæ cogitationibus.

Sub eod. Gradu.

ERNICIOSÆ stirpis & parentis perniciosissimam sobolem esse supra demonstratum est, execratæ inquam superbiæ infandam blasphemiæ prolem. Proinde necesse est vt eam in medio ponamus, neque enim ex obuiis & vulgaribus est aduersariis, sed omnium qui sunt, longè infestissimus inimicus & hostis, & quod grauius est, explicatu difficilis, quique ægrè per confessionem religioso animi medico sistatur & aperiatur. Vnde sæpenumero non paucis vsuuenit, vt in vltimam desperationem omni salutis spe sublata inciderent. Non secus enim ac teredo lignum, ita spem omnem impia absumit. Ista ergo ista, execranda blasphemia inter ipsas sacras synaxes, & sub ipsam horam qua tremenda mysteria Eucharistiæ peraguntur, solet Dominum impiis cogitationibus incessere, adeóq. sacrificium ipsum impiare. Vnde planè intelligimus illa, infanda incomprehensa, & impia cogitationum maledicta in Deum non ab anima nostra, sed ab hoste Dei dæmone è cœlo profugo, vbi quoque Deum diris execrationibus visus est incessisse, proficisci. Si enim fœda & indecora mentis verba mea sunt, quomodo dum cœleste illud donum sumo, supplex adoro? quomodo simul possum eidem & malè & benedicere? Multos ille

Περὶ τῶν ἀνεκφράστων λογισμῶν τῆς βλασφημίας.

Αλεπῆς ῥίζης καὶ μητρὸς χαλεπώτατον ἀπόγονον εἶναι ἐν τοῖς φθάσασιν ἀκηκόαμεν. λέγω δὴ τῆς μιαρᾶς ὑπερηφανίας ἄρρητον τῆς βλασφημίας ἀπόγονον· διὸ ἀναγκαῖον αὐτὸν εἰς μέσον ἀχθῆναι. οὐ γὰρ τῶν τυχόντων· ἀλλά γε καὶ πολὺ πάντων χαλεπώτερος ἐχθρὸς, καὶ πολέμιος καθέστηκε. καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον οὐδὲ εὐχερῶς ἐκφρασθῆναι καὶ ἐξομολογηθῆναι, ἢ στηλιτευθῆναι πνευματικῷ ἰατρῷ δυνάμενος· διὸ καὶ πολλοῖς πολλάκις ἀπόγνωσιν καὶ ἀνελπιστίαν ἐγέννησεν· ὥσπερ σκώληξ ἐν ξύλῳ, πᾶσαν αὐτῶν τὴν ἐλπίδα ἐξαναλώσας ὁ ἀνόσιος. οὗτος τοίνυν οὗτος ὁ παμμίαρος φιλεῖ πολλάκις παρ' αὐτὰς τὰς ἁγίας συνάξεις, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν φρικτὴν τῶν μυστηρίων ὥραν δυσφημεῖν τὸν κύριον, καὶ τὰ τελούμενα ἅγια. ὅθεν μάλιστα καὶ μανθάνομεν σαφῶς μὴ οὖσαν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς τὰ ἄθεσμα, καὶ ἀκατάληπτα ἐκεῖνα, καὶ ἄρρητα λόγια ἔνδοθεν φθεγξαμένην· ἀλλὰ τὸν μισόθεον δαίμονα τὸν ἐκ τῶν οὐρανῶν δραπετεύσαντα· διὰ τὸ κἀκεῖ τὸν κύριον βλασφημίας τῷ δοκεῖν βαλεῖν· εἰ γὰρ ἐμοὶ οἱ ἄσεμνοι ἐκεῖνοι, καὶ ἀπρεπεῖς λόγοι, πῶς τὸ δῶρον δεξάμενος προσκυνῶ; πῶς λοιδορεῖν, καὶ εὐλογεῖν δύναμαι; πολλοὺς

ὁ ἀπατεὼν οὗτος καὶ ψυχοφθόρος εἰς ἔκστασιν φρενῶν ἤγαγε πολλάκις· οὐδεὶς γὰρ ἕτερος λογισμὸς οὕτως δυσεξαγόρευτος, ὡς αὐτὸς καθέστηκε· διὸ πολλάκις τοῖς πολλοῖς καὶ συνεγήρασεν. οὐδὲν γὰρ οὕτως τοῖς δαίμοσι, καὶ τοῖς λογισμοῖς ἰσχὺν καθ' ἡμῶν δίδωσιν, ὡς τὸ τούτους ἀνεξαγορεύτους ἐν τῇ καρδίᾳ στηρίζεσθαι καὶ ἀποκρύπτεσθαι· μηδεὶς ἐπὶ λογισμοῖς βλασφημίας αὐτὸν αἴτιον εἶναι λογίσοιτο· καρδιογνώστης γάρ ἐστιν ὁ κύριος, καὶ ἐπίσταται, οὐχ ἡμῶν, ἀλλὰ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν εἶναι τὰ τοιαῦτα ῥήματα. τὸ μεθύειν αἴτιον τοῦ προσκόπτειν· καὶ τὸ ὑπερηφανεύεσθαι, αἴτιον τῶν ἀπρεπῶν λογισμῶν. καὶ ἐκ μὲν τοῦ προσκόπτειν ἀναίτιος ὁ προσκόψας. ἐκ δὲ τοῦ μεθύειν πάντως τιμωρηθήσεται. ἐν προσευχῇ σταθέντων ἡμῶν οἱ ἀκάθαρτοι καὶ ἄρρητοι λογισμοὶ ἐκεῖνοι ἐπανέστησαν· καὶ τὴν προσευχὴν πληρωσάντων, εὐθέως ὑπεχώρησαν. τοῖς γὰρ μὴ μαχομένοις αὐτοῖς οὐ φιλοῦσι μάχεσθαι· οὐ μόνον τὸ θεῖον, καὶ τὰ θεῖα πάντα ὁ ἄθεος βλασφημεῖ, ἀλλὰ αἰσχροτάτους τινὰς καὶ ἀπρεπεῖς λόγους ἐν ἡμῖν φθέγγεται· ἵνα ἢ τὴν προσευχὴν καταλείψωμεν, ἢ ἑαυτῶν ἀπογνῶμεν· πολλοὺς μὲν τῆς προσευχῆς ἀνέκοψε, πολλοὺς δὲ τῶν μυστηρίων ἀπεχώρησε· τινῶν μὲν τὰ σώματα τῇ λύπῃ κατέτηξεν. ἄλλους δὲ διὰ νηστείας δεδάμακεν ὁ πονηρὸς οὗτος καὶ ἀπάνθρωπος τύραννος· καὶ οὐδεμίαν αὐτῆς τὴν ἄνεσιν δέδωκεν· οὐ μόνον τοῖς κατὰ κόσμον· ἀλλὰ καὶ τοῖς τὸν μοναδικὸν βίον

veterator & animarum perditor sæpe de statu mentis deiecit. Nulla enim alia cogitatio tam ægrè quàm hæc blasphemiæ aperitur. Itaque sæpe cum multis clausa intus consenuit. Nihil enim adeò dæmonum & cogitationum impiarum aduersus nos vim auget, atque has in corde tacitas nutrire & celare. Nemo se propter huiuscemodi blasphemiæ cogitationes rerum fieri aut peccare existimet, nouit enim cordium cognitor Deus non nostras, sed hostium nostrorum esse eiusmodi cogitationes. Vt ebrietas est caussa cur offendas, ita superbia impiarum cogitationum. Et quamuis offendendo non pecces, punieris tamen propter ebrietatem. Dum precibus operam damus, impuræ illæ & infandæ cogitationes nos infestant. Precibus absolutis statim euanescunt. Neque enim iis molestæ sunt qui aduersus eas non decertant. Non solùm numen diuinum & omnia diuina impius ille blasphemat: sed & obscœnissimas & spurcissimas cogitationes in nobis excitat, vt aut à precibus desistamus, aut de salute nostra desperemus. Multorum sanè preces interplorauit aut præpediuit, multos à sacris mysteriis sacramentorum absterruit, quorundam etiam corpora per tristitiam emaciauit & corrupit. Alios etiam improbus hic & crudelis tyrannus inedia confecit, nullámque quietis partem concessit, atque hoc non solùm apud sæculares, sed religiosos etiam & solitarios

effecit, vti ſpem de cætero omnem ſalutis abiicerent, ſed iidem ſe etiam infidelibus & dæmonum cultoribus miſerabiliores exiſtimarent. Qui huiuſcemodi ſpiritu blaſphemiæ exagitatur, & ab eo liberari cupit, ſciat certò, non ab anima ipſius huiuſmodi cogitationes proficiſci, ſed ab eodem impuro dæmone qui olim ad
Matth. 4. dominum dixit: *Hæc omnia dabo tibi, ſi cadens adoraueris me.* Proinde & nos contempto illo nihil penitus illius phantaſmata curemus, aut penſi habeamus, ſed dicamus: *Vade poſt me, Satana, Dominum Deum meum adorabo, & illi ſoli ſeruiam.* Sermo autem labórque tuus in caput tuum conuertetur, & blaſphemia tua in verticem tuum & nunc in hoc præſenti, & pòſt in futuro ſæculo deſcendet. Qui præter hunc à nobis demonſtratum modum cum ſpiritu blaſphemiæ volet pugnare, perinde faciet atque is, qui fulgettum manu complecti conatur: quomodo enim complectetur, aut quomodo contraueniet, aut pugnabit aduerſus eum, qui puncto temporis repente per cor, venti inſtar, tranſuolat, & momento velocius ſparſo verbo ſtatim euaneſcit? Reliqui namque hoſtes omnes, & conſiſtunt, reluctantur & decertant, morantur, & aduerſario ſpatium pugnandi præbent. Hic autem nequaquam, ſed ſimul atque apparuit, ſe ſubducit, & mox poſt
* allocutionem tranſit. ¹ Conſueuit ſæpe huiuſmodi baſphemiæ ſpiritus ſimpliciorum & incor-

μετερχομένοις τοῦτο ἀπεργασάμενος, μηδεμίαν αὐτοῖς λοιπὸν σωτηρίαν ἔχειν ὑποτιθέμενος· ἀλλὰ τῶν ἀπίστων καὶ ἑλλήνων πάντων ἐλεεινοτέρους εἶναι ἀποφαινόμενος. ὁ πνεύματι βλασφημίας ὀχλούμενος, καὶ τούτου ἀπαλλαγῆναι βουλόμενος ἐπιγνώτω ἀκριβῶς, μὴ τὴν ψυχὴν τὴν ἑαυτοῦ αἴτιον εἶναι τῶν τοιούτων λογισμῶν, ἀλλὰ αὐτὸν ἀκάθαρτον δαίμονα, τόν ποτε πρὸς κύριον λέγοντα. ταῦτα πάντα σοι δώσω· εἰ* ἂν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι· διὸ καὶ ἡμεῖς ἐξουθενοῦντες αὐτόν, καὶ μηδόλως τὰ παρ' αὐτοῦ λογιζόμενα εἰς μέσον ἔχοντες, εἴπωμεν, ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, κύριον τὸν θεόν μου προσκυνήσω, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσω. σοῦ δὲ ἐπιστρέψει ὁ πόνος καὶ ὁ λόγος ἐπὶ τὴν κεφαλήν σου, καὶ ἐπὶ τὴν κορυφήν σου, ἡ βλασφημία σου καταβήσεται ἐν τῷ νῦν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. ὁ ἐκτὸς τοῦ προειρημένου τρόπου τὸν τῆς βλασφημίας δαίμονα παλαῖσαι βουλόμενος, ὅμοιός ἐστι τῷ ἐν ταῖς αὐτοῦ χερσὶν ἀστραπὴν κατασχεῖν δοκιμάζοντι· πῶς γὰρ καὶ καταλήψεται, ἢ ἀντείπῃ, ἢ παλαίσῃ τῷ ἐξαίφνης ἐν τῇ καρδίᾳ δίκην ἀνέμου παρερχομένῳ καὶ ῥοπῆς, τάχιστα τὸν λόγον λέγοντι, καὶ εὐθέως ἀφαντουμένῳ; πάντες γὰρ οἱ πολέμιοι καὶ ἵστανται, καὶ προσαπαλαίουσι, καὶ χρονίζουσι, καὶ καιρὸν παρέχουσι τῷ κατ' αὐτῶν παλαίειν βουλομένῳ. οὗτος δὲ οὔ, ἀλλ' ἅμα τοῦ φανῆναι ἀπέστη, καὶ ἅμα τοῦ προσλαλῆσαι παρῆλθε. ¹ πολλάκις ἐν τῇ τῶν ἁπλουστέρων ἀκεραιοτέρων διανοίᾳ ὁ τοιοῦτος δαίμων

δαίμων φιλοχωρεῖν εἴωθε. οἵτινες καὶ μάλιστα σφοδροτέρως τῶν ἄλλων θορυβοῦνται, καὶ ταράττονται. ἐν οἷς ἐστὶ λεγόμενον κυρίως, οὐκ ἐξ οἰήσεως, ἀλλ' ἐκ φθόνου τῶν δαιμόνων τὸ πᾶν γίνεσθαι· τοῦ κρίνειν, καὶ τοῦ κατακρίνειν τὸν πλησίον παυσώμεθα, καὶ λογισμοὺς βλασφημίας οὐ φοβηθησόμεθα· ἀφορμὴ γὰρ καὶ ῥίζα τοῦ δευτέρου τὸ πρότερον· ὥσπερ ὁ ἐν οἴκῳ κατακεκλεισμένος ὑπάρχων τῶν ἔξω παριόντων τοὺς λόγους ἀκούει, αὐτὸς τούτοις μὴ φθεγγόμενος· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἐν ἑαυτῇ διάγουσα, τὰς τοῦ δαίμονος βλασφημίας ἀκροωμένη ταράττεται, ἅπερ φθέγγεται δι' αὐτῆς παρερχόμενος, ὁ ἐξουθενώσας τοῦτον, τοῦ πάθους ἠλευθέρωται· ὁ δὲ ἄλλως αὐτῷ παλαίειν σοφιζόμενος, εἰς τέλος ὑπόκειται· ὁ γὰρ * λόγοις πνεύματα κρατῆσαι βουλόμενος, ὅμοιός ἐστι τῷ ἀνέμους ἐγκλείοντι· μοναχὸς σπουδαῖος ὑπὸ τούτου ὀχλούμενος τοῦ δαίμονος ἐπὶ εἰκοσὸν ἔτος τὰς ἑαυτοῦ σάρκας νηστείαις καὶ ἀγρυπνίαις κατέτηξε. καὶ ὡς οὐδεμιᾶς ὠφελείας ᾔσθετο ἀπελθὼν καὶ τὸ πάθος ἐν χάρτῃ γεγραφὼς, ἁγίῳ τινὶ ἀνδρὶ ἐπέδωκεν, ἐπὶ πρόσωπον κείμενος ἐστὶ πρὸς αὐτὸν ἀναβλέπειν μὴ δυνάμενος· ὡς δὲ ἀνέγνω ὁ γέρων, ἐμειδίασε, καὶ ἀναστήσας τὸν ἀδελφὸν λέγει αὐτῷ· ἐπίθες, τέκνον, τὴν σὴν χεῖρα ἐπὶ τὸν ἐμὸν αὐχένα· καὶ ὡς τοῦτο ὁ ἀδελφὸς πεποίηκε, λέγει ὁ μέγας, ἐπὶ τὸν ἐμὸν τράχηλον, ἀδελφέ, ἡ ἁμαρτία αὕτη, ὅσα ἔτη ἐστὶ πεποίηκα· καὶ

* ἴσ. χερσί. λόγοις πνεύματα πιέσαι.

ruptorum animos occupare, qui plus aliis solent ex huiusmodi cogitationibus perturbari & vexari. In hoc genere hominum verè testamur, non solere blasphemias ex animi tumore aut superbia nasci, sed omnes ex mera dæmonum inuidia excitari. Desistamus alios iudicare & damnare, & blasphemiarum cogitationes non formidabimus. Caussa enim & radix * blasphemiarum est temerarium de altero iudicium. Quemadmodum domi clausus prætereuntium verba audit, quæ ipse tamen non pronunciat: ita anima secum habitans, dum impias dæmonum blasphemias audit, terretur, quas tamen non ipsa, sed dæmon per ipsam transiens spargit, quas qui contemnit, ab omni perturbatione huius tentationis liberatur. Qui autem aliter agere & multùm luctari cum hoste volet; demum succumbet. Qui enim dæmones verbis superare contendit, ventos incassum includere conatur. Monachus quidam, admodum religiosus ab hoc spiritu per annos viginti vexatus corpus suum inediâ & vigiliis afflixit: sed cùm se frustra laborasse sentiret, perscriptâ in charta tentationis formâ ad virum quendam sanctum abiit chartámque porrexit, & in faciem se pronus abiecit, præ verecundia non ausus illum intueri. Pater vt chartam legit, subrisit, & leuato fratris corpore: Fili, inquit, pone manum super ceruicem meam; quod cùm ille fecisset, super me & collum meum (inquit magnus ille) sit frater, peccatum tuum, quotquot annis te vel vexauit antè, vel deinceps

* prius posterioris iudicium blasphemiæ.

affliget, tu tantùm posthac neglige, & nullam prorsus illius curam habe. Affirmauit ille postea, sed antequam ex senioris illius cella egrederetur, penitus ab illa tentatione fuisse liberatum, omnésque cogitationes impias in fumum euanuisse. Hoc mihi ipse qui rem totam expertus est, gratiis Christo actis enarrauit.

Qui de hoc vitio victoriam retulit, superbiam superauit & exclusit.

ποιήσῃ ἐν σοί, μόνον οὐ αὐτὴν εἰς μέσον μηκέτι ἔχε· καὶ διεβεβαιοῦτο ὁ τοιοῦτος, ὡς οὐ πρότερον τῆς κέλλης τοῦ γέροντος ἐξεληλύθει, ἕως οὗ τὸ πάθος αὐτοῦ ἄφαντον γέγονεν, τούτου ἐν πείρᾳ γενόμενος ἐμοὶ διηγήσατο εὐχαριστῶν τῷ Χριστῷ.

Νίκην τοῦ πάθους ὁ εἰληφὼς ἀπώσατο ὑπερηφανίαν.

SCHOLIA AD GRADVM VIGESIMVM TERTIVM.

De Blasphemia.

Scholion 1.

1. * infidelitate, diffidentia.

EX * incredulitate nascitur inobedientia; ex inobedientia, sui complacentia; ex hac, vana gloria; ex vana gloria, superbia; ex superbia blasphemia aut stupor animi. In simplicioribus blasphemia existit ex inuidia dæmonum.

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον εἰκοστὸν τρίτον.

Περὶ βλασφημίας.

Σχόλιον α'.

Ἐξ ἀπιστίας παρακοή, ἐκ παρακοῆς αὐταρέσκεια· ἐκ ταύτης κενοδοξία· ἐκ κενοδοξίας ὑπερηφανία· ἐξ ὑπερηφανίας βλασφημία, ἢ ἔκστασις νοός· ἐν δὲ τοῖς ἁπλουστέροις, ἐκ φθόνου δαιμόνων γίνεται ἡ βλασφημία.

GRADVS XXIV.

De lenitate seu mansuetudine, simplicitate, innocentia & malitia non ab natura insitis, sed virtute vel vitio partis.

SOLEM matutina lux auroræ præcurrit, humilitatem mansuetudo præcedit. Itaque lucem (Christum) priùs audiamus, quæ eas ita per gradum disponit. ε Discedite, inquit, à me, quia mitis sum, & humilis corde. Par est ergo, vt priùs, quàm de sole agamus, hac luce illustremur, ac tum demum oculos in solem cla-

ε. Matth. 11.

ΛΟΓΟΣ κδ'.

Περὶ πραότητος, καὶ ἁπλότητος, καὶ ἀκακίας, καὶ πονηρίας σεσοφισμένων, καὶ οὐ φυσικῶν.

Προτρέχει μὲν τοῦ ἡλίου τὸ πρωϊνὸν φῶς, πάσης δὲ ταπεινοφροσύνης * πραότης πρόδρομος· διὸ καὶ τοῦ φωτὸς ἀκούσωμεν οὕτως αὐτὰς τῷ βαθμῷ κατατάττοντος. ε μάθετε γὰρ ἀπ' ἐμοῦ, φησί, ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ. οὐκοῦν θέμις πρὸ ἡλίου περὶ φωτὸς φωτισθῆναι. εἶθ' οὕτως τῷ ἡλίῳ ἐναν-

* πραεῖς ita sæpius mēbrana vbi alij codices πράεις, sed idem valet vtrumque à πρᾶος & πραΰς.

τενίσαι τρανῶς. οὐκ ἔστι γάρ; οὐκ ἔστι τὸν μὴ τοῦτο προεγνόντα, ἐκεῖνον θεάσασθαι, ὡς ἡ τῶν * λεγομένων διδάσκει ἀληθὴς κατάστασις. πραΰτης ἐστὶν ἀμετάθετος νοὸς κατάστασις, ἐν τιμαῖς καὶ ἀτιμίαις ὡσαύτως ἔχουσα. πραΰτης ἐστὶν ἐν ταραχαῖς τοῦ πλησίον ἀνεπαισθήτως καὶ εἰλικρινῶς ὑπὲρ αὐτοῦ προσεύχεσθαι. πραΰτης ἐστὶν ὑπερκειμένη τῆς τοῦ θυμοῦ θαλάττης πέτρα· πάντα τὰ προσρήσσοντα κύματα διαλύουσα, καὶ οὐδαμῶς κλόνον ὑπομένουσα. πραΰτης ἐστὶν ὑπομονῆς στήριγμα, ἀγάπης θύρα; μᾶλλον δὲ μήτηρ· διακρίσεως ὑπόθεσις· διδάξει γάρ, φησί· κύριος; πραεῖς ὁδοὺς αὐτοῦ· ἀφέσεως πρόξενος· παῤῥησία ἐν προσευχῇ· πνεύματος ἁγίου χωρίον. ἐπὶ τίνας γὰρ ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν * πρᾶον καὶ ἡσύχιον; πραΰτης ὑπακοῆς συνεργός, ἀδελφότητος ὁδηγός, μαινομένων χαλινός, θυμουμένων ἐκκοπή, καὶ χαρᾶς χορηγός, Χριστοῦ μίμημα, ἀγγέλων ἰδίωμα, δαιμόνων δεσμός, καὶ πικρίας θυρεός. ἐν καρδίαις πραέων ἐπαναπαύσεται κύριος· ψυχὴ δὲ ταραχώδης διαβόλου καθέδρα. οἱ πραεῖς κληρονομήσουσι γῆν· μᾶλλον δὲ κατακυριεύσουσι γῆς· μεμηνότες δὲ ἄνδρες ἐκπορθοῦνται ἀπὸ γῆς αὐτῶν. ψυχὴ πραεῖα θρόνος ἁπλότητος· νοῦς δὲ ὀργίλος δημιουργὸς πονηρίας. ψυχὴ ἠπία χωρήσει λόγους σοφίας,

ε. * al. γεγονότων.

* πρᾳῶ.

rius intendamus. Fieri non poteſt, non poteſt inquam fieri, vt ſolem is intueatur, qui hanc lucē * antè non cognouit. Sicut vera docendi ratio & ordo dicendi nos monet. Manſuetudo eſt immutabilis animi ſtatus, qui in omni fortuna honorum & contumeliarum æquabilem animi habitum conſeruat. Manſuetudo eſt pro aliis te perturbantibus ſine perturbatione ſincerè & ex animo precari. Manſuetudo eſt prominens aduerſus iram maris rupes, quæ omnes illiſos fluctus diſſoluit ac frangit, nec ipſa interim mouetur aut frangitur. Manſuetudo eſt ſtabilimentum patientiæ, charitatis ianua, imò verò parens, prudentiæ argumentum; *Docebit* enim, inquit Dominus, *mites vias ſuas*: procuratrix veniæ peccatorum, fiducia in precibus, Spiritus ſancti domicilium, *Super quos enim reſpiciam, niſi ſuper manſuetum & quietum?* Manſuetudo eſt adiutrix obedientiæ, dux religioſæ ſocietatis, furentium frenum, * iraſcentium expultrix, magiſtra gaudij; imitatrix Chriſti, cælitum proprietas, vinculum & nodus dæmonum, ſcutum aduerſus amaritudinem ſeu animi acerbitatem. In cordibus manſuetorum requieſcet Dominus. Anima autem turbulenta nidus eſt diaboli. *Mites hæreditabunt terram*, vel potiùs dominabuntur terris, furioſi autem exterminabuntur à terris ſuis. Anima manſueta eſt thalamus ſimplicitatis: Animus autem iracundus eſt architectus improbitatis. Mitis anima capiet verba ſapientiæ,

a.

Pſalm. 50.

Iſa. 66.

* iracundorum.

Matth. 5.

Pſalm. 24. *Diriget* enim *Dominus manſuetos in iudicio*, imò in diſcretione ſeu prudentia. Anima ſincera & recta, eſt contubernalis Humilitatis; improba verò eſt ſuperbiæ ancilla. Animæ manſuetorum implebuntur ſcientia, iracundus verò animus ſocius & domeſticus eſt * noctis & ignorantiæ.

* caliginis.

3. Cùm [3] iracundus & diſſimulator ſibi mutuò occurriſſent, nulla ſincera ſermocinatio poterat inter illos fieri. Si cor iracundi explicaueris, deprehendes inſaniam: ſi diſſimulatoris animum

4. perſcruteris, videbis [4] malitiam. Simplicitas eſt habitus animæ minimè varius, omnis peruerſæ cogitationis expers. Malitia eſt ſcientia, vel potiùs (vt ita loquar) diabolica indecentia ſeu turpitudo veritate deſtituta, quæ ſibi videtur alios nequitiam ſuam celare poſſe. Hypocriſis eſt contrarius corporis & animæ ſtatus omni genere commentorum perplexus. Innocentia eſt ſerena animæ tranquillitas ab omni peruerſa cogitatione remota. Rectitudo ſeu rectus animus eſt, qui ſuperuacanea & curioſa cogitatione vacat, * indoles ſincera & non adulterata, ſermo non fictus, nec in fraudem præmeditatus aut fucatus. Non malitioſus eſt, qui prout natura animæ purè condita eſt, cum omnibus ſincerè & apertè agit & verſatur. Malitia eſt à vero & recto animo ſeu rectitudine detorta peruerſitas, fraudulenta mens, ementita & victa viuendi ratio, iuramenta pœnis obnoxia ſeu falſa, verba perplexa & dubia, cor tectum & profundum, dolus

* Vide Quintil. l. 6. c. 2. qui negat ἤθος Latinè exprimi poſſe. κακολαθμένους ὅρκους habent chartæ & membranæ, non κεκολασμένους, vt alij interpretes, qui annexa iuramenta tranſtulerunt.

ὁδηγήσει γὰρ κύριος πραεῖς ἐν κρίσει, μᾶλλον δὲ ἐν διακρίσει. ψυχὴ εὐθὴς σύμβιος ταπεινώσεως· ἡ δὲ πονηρὰ ὑπερηφανίας νεανίς. ψυχαὶ πραέων πλησθήσονται γνώσεως· θυμώδης δὲ νοῦς σκότους, καὶ ἀγνωσίας σύνοικος. [γ] θυμώδης καὶ εἴρων ἀλλήλοις ὑπήντησαν· καὶ οὐκ ἦν εὑρεῖν λόγον εὐθῆ ἐν διαλέξει αὐτῶν· ἀναπτύξας τὴν καρδίαν τοῦ γ.
πρώτου, εὑρήσεις μανίαν, τὴν δὲ τοῦ δευτέρου ψυχὴν ἐρευνήσας, θεωρήσεις [δ] πονηρίαν· δ.
ἁπλότης ἐστὶν ἕξις ψυχῆς ἀποίκιλος, πρὸς κακόνοιαν γινομένη ἀκίνητος. πονηρία ἐστὶν ἐπιστήμη, μᾶλλον δὲ ἀσχημοσύνη δαιμονιώδης, ἀληθείας ἀποστερηθεῖσα, καὶ τοῦτο πολλοὺς λανθάνειν δοκοῦσα. ὑπόκρισίς ἐστι σώματος καὶ ψυχῆς ἐναντία κατάστασις ἐπινοίαις ἁπάσαις ἐμπεπλεγμένη· ἀκακία ἐστὶν ἱλαρὰ ψυχῆς κατάστασις ἐπινοίας πάσης ἀπηλλαγμένη. εὐθύτης ἐστὶν ἀπερίεργος ἔννοια, * ἀνόθευτον ἦθος, ἄπλαστος, καὶ ἀπροκατασκεύαστος λόγος· ἀπόνηρός ἐστι καθαρὰ φύσις ψυχῆς, ὡς πέφυκε κτισθεῖσα ταῖς ἐντεύξεσι πρὸς πάντας ποιουμένη· πονηρία ἐστὶν εὐθύτητος ἐναλλαγή, πεπλανημένη ἔννοια· οἰκονομίας ψευδομένη· κεκολασμένοι ὅρκοι, συμπεπλεγμένοι λόγοι· βυθὸς καρδίας, ἄβυσσος δόλου,

* ſinceri mores.

πεποιωμένον ψεῦδος, φυσικὴ λοιπὸν
οἴησις, ταπεινώσεως ἀντίπαλος, με-
τανοίας ὑπόκρισις, πένθους μακρυσ-
μὸς, ἐξομολογήσεως ἐχθρά. ἰδιογνω-
μόρυθμος, πτωμάτων πρόξενος,
ἀναστάσεως ἀντίθετος, ὕβρεων μει-
διασμὸς, μεμωραμμένη κατήφεια,
ἐπίπλαστος εὐλάβεια, δαιμονιώδης
βίος· πονηρὸς ἐστὶ διαβόλου συνώ-
νυμος καὶ συνόμιλος. διὸ καὶ κύ-
ριος οὕτως αὐτὸν ἡμᾶς ὀνομάζειν
ἐδίδαξε λέγοντας· ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ
τοῦ πονηροῦ. φύγωμεν ἀπὸ κρημνοῦ
ὑποκρίσεως, καὶ ἀπὸ * λάκκου   * fossa, fouea.
ὑπουλότητος ἀκούοντες τοῦ λέγοντος   5.
ὅτι οἱ πονηρευόμενοι ἐξολοθρευθή-
σονται, καὶ ὡσεὶ λάχανα χλόης
ταχὺ ἀποπεσοῦνται. οἱ γὰρ τοιοῦτοι
* βοσκὴ δαιμόνων. ὥσπερ ἀγάπη   * Bonū membranæ, pascuum, seu pastores.
ὁ θεὸς ὀνομάζεται, οὕτως καὶ εὐ-
θύτης. διὸ ὁ σοφὸς ἐν τοῖς ᾄσμασι,
φησὶ πρὸς τὴν καθαρὰν καρδίαν.
εὐθύτης ἠγάπησέ σε. καὶ πάλιν ὁ
τούτου πατήρ· Χρηστὸς καὶ * εὐθὺς ὁ   * Iustus & rectus Dominus.
κύριος. καὶ τοὺς συνωνύμους αὐτοῦ σώ-
ζεσθαι λέγει· φησὶ γὰρ, τοῦ σώζον-
τος τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ. καὶ πά-
λιν· εὐθύτητας ψυχῶν εἶδε, καὶ
ἐπεσκέψατο τὸ πρόσωπον αὐτοῦ·
πρῶτον ἰδίωμα τῆς τῶν παίδων
αὐξήσεως, ἁπλότης ἀποίκιλος,
ἣν ἕως εἶχεν Ἀδὰμ ἐκεῖνος, οὐκ
εἶδε γύμνωσιν ψυχῆς αὐτοῦ· οὐδὲ
ἀσχημοσύνην σαρκὸς αὐτοῦ. κα-
λὴ μὲν καὶ ἡ φύσει τισὶν ἐνυπάρ-
χουσα ἁπλότης, καὶ μακαρία·

altus & incomprehenſus, mendacium iam modificatum & vſurpatum, tumor inde iam animi naturalis, hoſtis humilitatis, ſimulatio pœnitentiæ, fuga luctûs, inimica confeſſionis, pertinax ſuæ ſententiæ propugnatio, ſpiritualium ruinarum miniſtra, aduerſaria emendationis ſeu religioſę reſurrectionis, contumeliarum (virtutis cauſſa toleratarum) irriſio ſeu cauillatio, 5.
ſtulta & affectata * triſtitia, ficta religio, diabolica vita. Malus eſt cognominis dæmonis & familiaris. ita enim Chriſtus appellandum docuit in Dominica oratione, cùm dicimus: *libera nos à malo.* Caueamus ab hypocriſis præcipitio, & ſubdolæ verſutæque * calliditatis lacu, attenti ad dictum illius, *quoniam qui malignantur, exterminabuntur, & quemadmodum olera herbarum citò decident*: huiuſmodi enim ſunt pabulum dæmonum. 6.

* grauitas

Obſerua, πονηρὸς in oratione dominica ſignificat diabolū, qui per antonomaſiā vocatur malus.

Matth. 6.

Sicut charitas Dei nomen accepit, ita & rectus animus. Quapropter in Canticis Sapiens puram animam compellans dicit: *Rectitudo dilexit te.* Et rurſum Sapientis huius pater (Dauid) *Bonus & rectus Dominus.* Et cognomines ipſius ſaluari dicit, *Qui*, inquit, *ſaluos facit rectos corde.* Et iterum: *Rectitudines, æquitates*, (animarum nempe) *vidit & viſitauit vultus eius*, (pſal. 10.) Prima virtus ſeu proprietas puerorum creſcentium eſt ſincera & infucata ſimplicitas, quam ille Adamus quamdiu retinuit, nuditatem animę ſuæ, & corporis ſui turpitudinem non vidit. Bona quidem & 7.
beata eſt etiam naturalis ſimplicitas, quæ in quibuſdā reperitur,

Cant. 1.

Ita ſeptuaginta εὐθεῖαι ἠγάπησάν σε. vulgatis *Recti diligunt te.*

ſed melior & beatior eſt, quæ ex
malitia multo labore traducta
eſt. Nam illa ab omni fuco &
fraude viriiſque animi defendi-
tur. Hæc verò, altiſſimæ humili-
tatis & manſuetudinis eſt conci-
liatrix. Illi exiguum præmium,
huic inexplicabile eſt deſtinatū.
Quicunque deuincire ſibi domi-
num cupiunt, ad eum tanquam
diſcipuli ad magiſtrum ad capié-
das diſciplinas ſimpliciter & can-
didè, non ficto animo, ſine fuco
& fraude, ſine malitia & curioſi-
tate accedant. Cùm enim ipſe
ſimplex natura & ab omni con-
cretione ſegregatus ſit, ſimplices
etiam quaſdam, & puras ſinceráſ-
que animas ad ſe vult accedere.
8. Nunquid ſanè [8] ſimplicitatem
ab humilitate videas ſeiunctam.
Malignus eſt mendax coniector,
qui ex verbis cogitationes & ex
habitu & geſtibus corporis arca-
na cordis ſe deprehendere poſſe
9. exiſtimat. Vidi [9] innocentes ab
improbis improbitatem hauſiſſe,
demiratus quomodo tam citò
ſimplicitatem naturæ ſuæ, & in-
nocentiæ prærogatiuam potue-
rint amittere. Quàm facilè in-
nocentes peruertuntur, tam dif-
ficulter malitioſi. emendari &
10. corrigi poſſunt. Vera [10] ſæculi
fuga & ſubiectio, & linguæ con-
tinentia, multa ſæpe præter om-
nem ſpem & opinionem imme-
dicabilia mala potuerunt curare
& perſanare. Si complures ſcien-
tia inflat, fortaſſe imperitia & in-
ſcitia aliquo modo ſolet humiles
reddere. Exemplum & documen-
tum, veráque & aperta definitio,
adeóque forma beatæ ſimplici-
tatis, beatiſſimus Paulus cogno-
mento ſimplex nobis factus eſt.

οὐχ οὕτως δὲ, ὡς ἡ ἐκ πονηρίας δι'
ἱδρώτων κατεσκευασθεῖσα· ἡ μὲν γὰρ
ἀπὸ πολλῆς ποικιλίας καὶ παθῶν σκέ-
πεται· ἡ δὲ ὑψηλοτάτης ταπεινο-
φροσύνης, καὶ πραότητος γίνεται
πρόξενος· καὶ τῇ μὲν οὐ πολὺς ὁ μι-
σθὸς, τῇ δὲ ὑπερύμνητος· πάντες οἱ τὸν
κύριον ἑαυτοῖς ἐπισπάσασθαι βου-
λόμενοι, ἁπλῶς καὶ ἀπλάστως, καὶ
ἀποικίλως, καὶ ἀπονήρως ὡς δι-
δασκάλῳ ἐν τοῖς μαθήμασιν ἀπε-
ριέργως προσέλθωμεν. ἁπλοῦς γὰρ
ὢν, καὶ ἀσύνθετος, ἁπλᾶς εἶναι καὶ
ἀκεραίους τὰς ἑαυτῷ προσερχομέ-
νας ψυχὰς εἶναι βούλεται. οὐκ ἔστι
γάρ· ἁπλότητα ἀπηλλαγμένην τα- η'.
πεινώσεως θεάσασθαί ποτε. πονηρός
ἐστι προβλέπτης, ψευδὴς ἐκ λόγων
τοὺς λογισμοὺς, καὶ ἐκ σχημάτων τὰ
ἐγκάρδια λαμβάνειν φανταζόμε-
νος· εἶδον [θ] ἀθώους ἐκ πονηρῶν πονη- θ'.
ρεύεσθαι μεμαθηκότας, καὶ * πε- * cogitaui.
φάντασμαι πῶς καὶ φύσεως ἰδίωμα
καὶ προτέρημα οὕτως ταχέως ἀπολέ-
σαι ἴσχυσαν. ὅσα οἱ ἀθῷοι εὐχερῶς
μεταπίπτουσι, τοσούτῳ δυσχερῶς τὸ
ἐναντίον μεταποιηθῆναι δύνανται.
[ι] ξενιτεία ἀληθὴς καὶ ὑποταγὴ, καὶ ι'
φυλακὴ χειλέων πολλὰ πολλάκις
ἴσχυσαν καὶ μετεποίησαν παραδόξως
ἀνίατα. εἰ ἡ γνῶσις φυσιοῖ τοὺς πλείο-
νας· μήπως ἡ ἰδιωτεία, καὶ ἡ ἀμαθία
ταπεινοῦν συμμέτρως πέφυκεν. ἀπό-
δειξις καὶ ὅρος ἐναργὴς καὶ τύπος ἡμῖν
τῆς μακαρίας ἁπλότητος, ὁ τρισμα-
κάριος Παῦλος γέγονεν ὁ ἁπλοῦς.

οὐδεὶς γὰρ οὐδεὶς οὐδαμοῦ τοιαύτην
προκοπὴν ἐν ὀλίγῳ οὐδὲ εἶδεν, οὐδὲ
ἤκουσεν. οὐδὲ ἰδεῖν δύναταί ποτε.
ἁπλοῦς μοναχὸς, ἄλογον λογικὸν,
ὑπήκοον, τὸ οἰκεῖον φορτίον τελείως τῷ
ἄγοντι ἀποθέμενος. οὐκ ἀντιπίπτει ζῶον
τῷ δεσμοῦντι· οὐδὲ ψυχὴ εὐθὴς τῷ
ἐπιστατοῦντι. ἕπεται τῷ ἕλκοντι ὡς
βούλεται, καὶ μέχρι θύσεως ἀντιλέ-
γειν οὐκ ἐπίσταται. δυσκόλως πλούσιοι
ια. εἰς βασιλείαν, καὶ ια' φρόνιμοι ἄφρο-
νες εἰς ἁπλότητα εἰσελεύσονται. πτῶ-
μα πολλάκις δειλοὺς ἐσωφρόνισεν·
ιβ. ἀκούσιον αὐτοῖς σωτηρίαν καὶ ἀκα-
κίαν κεχαρισμένον. ιβ' πάλαιε πλα-
νᾶν σου τὴν φρόνησιν, καὶ οὕτως ποιῶν
εὑρήσεις σωτηρίαν, καὶ εὐθύτητα
ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν,
ἀμήν.

Nemo enim vnquam vsquam,
nemo inquam tam breui tempo-
re in vllo alio tantum profectum
vel vidit, vel audiuit, vel videre
potest. Simplex monachus est
veluti iumentum rationis com-
pos & obediens, quod totum o-
nus suum penitus in ductorem
suum reiicit. Animal non contra-
dicit vincienti ipsum, neque ani-
mus rectus suo præsidi, sequitur
quocunque ducentem, nec oblu-
ctari vel obloqui vsque ad mortis
sacrificium nouit. *Ægrè diuites in-
grediuntur regnum cælorum*, nec sibi
[11] stultè sapientes ad simplicitaté. 11.
Sæpenumero grauis peccati la-
psus improbos correxit, & mode-
stiam docuit, ita vt nolentibus sa-
luté & innocentiā adferret. [12] Pu- 12.
gna & stude tuam ipsius pruden-
tiam eludere: quod si feceris, in-
uenies salutem & rectam mentem
in Christo Iesu Domino nostro.

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον εἰκοστὸν τέταρτον.

Περὶ πραότητος.

Σχόλιον α'.

α. Η μὲν πραότης ἀπέραντον τὸν θυμὸν διαφυλάττει. ἡ δὲ ταπείνωσις τύφου, καὶ κενοδοξίας τὸν νοῦν ἐλευθεροῖ.

Σχόλιον β'.

β. Τὸ βαστάσαι, ἐστὶν ἡ πραότης.

Σχόλιον γ'.

γ. Εἴρων λέγεται ὁ κόλαξ, ὁ ἀπατεών, ὁ ψευδολόγος ἐκ τοῦ συμπλέκειν λόγους πρὸς χάριν, οὐ πρὸς ἀλήθειαν.

Σχόλιον Εὐαγρίου δ'.

δ. Φύσις θυμοῦ τὸ τοῖς δαίμοσι μάχεσθαι, καὶ ὑπὲρ ἧστινος οὖν ἡδονῆς ἀγωνίζεσθαι· διό περ οἱ μὲν ἄγγελοι τὴν πνευματικὴν ἡμῖν ἡδονὴν ὑποβάλλοντες· καὶ τὴν ἐκ ταύτης

SCHOLIA AD GRADVM VICESIMVM QVARTVM.

De Mansuetudine.

Scholion 1.

Ansvetvdo imperturbatum conseruat animum: Humilitas à tumore superbiæ & vana gloria liberat mentem. 1.

Scholion 2.

Sustinere est mansuetudo. 2.

Scholion 3.

Dissimulator dicitur adulator, impostor, mendax, quod verba sua referat ad gratiam, non ad veritatem. 3.

Euagrij 4.

Natura (indignantis) animi, siue iræ est aduersus dæmonas pugnare, & pro qualicumque delectatione decertare. Itaque Angeli spiritualem nobis voluptatem suggerunt, & hortantur 4.

nos, vt pro nata inde beatitate iram aduersus dæmones alamus: contra, diaboli ad sæculares & profanas cupiditates trahunt nos,* irámque commouent vt aduersus homines repugnante natura depugnemus, vti mens offusis tenebris amissáque scientia virtutum proditrix fiat.

* animũque.

Aliud Greg. Theologi.

Coërce iram ne mente excidas. castiga & retunde excandescentem animum, est enim insaniæ parens qui modum omnem excedit.

Scholion 5.

5. Malitia enim non sinit hominem per pœnitentiam resurgere.

Scholion 6.

6. Homo subdolus & fallax est rete absconditum.

Scholion 7.

7. Naturalis simplicitas, inquit, à multis vitiis est immunis.

Scholion 8.

8. Simplicitas & seipsum non æstimare, à malo animum repurgat.

Scholion 9.

9. Fugiendos improbos conuictores quantum fieri potest, moneo, hortórque ne illorum vitiis capiamur.

Scholion 10.

10. De moribus loquitur, quomodo improbi & subdoli subinde mutentur & emendentur.

Scholion 11.

11. Quidam, prudentes existimant illos, qui negotia externa sensuum commodè & prudenter administrant. Sed reuera prudentes sunt, qui voluntatem propriam in officio continent.

Scholion aliud.

Stulti verè sunt illi qui sibi sapere videntur, & illius prophetici oraculi (væ) meritò hæredes fiunt.

Aliud.

Non illos qui verè in Christo sapiunt, damnat, sed quos mundus videtur dicere prudentes, & ex malitiæ stultitia noti facti sunt.

Scholion 12.

12. Contende, inquit, ne facias quòd tuæ prudentiæ occurrit sine maiorum consilio seu approbatione.

μακαριότητα πρὸς τοὺς δαίμονας τὸν θυμὸν τρέψαι παρακαλοῦσιν· ἐκεῖνοι δ' αὖ πάλιν πρὸς τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας ἕλκοντα ἡμᾶς, τὸν θυμὸν τοῖς ἀνθρώποις παρὰ φύσιν βιάζονται μάχεσθαι, ἵνα σκοτισθεὶς ὁ νοῦς καὶ τῆς γνώσεως ἐκπεσὼν, προδότης τῆς ἀρετῆς γένηται.

Ἄλλο Γρηγορίου Θεολόγου.

Θυμὸν χαλινοῦ, μὴ φρενῶν ἔξω πέσῃς· κόλαζε τὸν θυμὸν, μανίας γάρ ἐστι πατὴρ τὸ μέτρον ἐξερχόμενος.

Σχόλιον ε'.

Ἡ γὰρ πονηρία οὐ συγχωρεῖ διὰ μετανοίας ἀναστῆναι τοῦ πτώματος. ε.

Σχόλιον ς'.

Ὕπουλος ἀνὴρ, δίκτυον κεκρυμμένον. ς.

Σχόλιον ζ'.

Ἡ φυσικὴ ἁπλότης, φησὶ, πολλῶν παθῶν τηρεῖται ἀμέτοχος. ζ.

Σχόλιον η'.

Ἡ ἁπλότης, καὶ τὸ μὴ μετρεῖν ἑαυτὸν, ἁγνίζει τὴν καρδίαν ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. η.

Σχόλιον θ'.

Φευκτέον παρακαλῶ τοὺς κακοὺς συνδιαιτητὰς, ὅσον δυνάμεις, ἵνα μὴ συναλῶμεν τῇ κακίᾳ αὐτῶν. θ.

Σχόλιον ι'.

Τὸν τρόπον λέγει· πῶς δεῖ οἱ πονηροὶ καὶ ὕπουλοι * μεταβληθεῖεν ποτέ. ι.

* ἢ μεταβάλλω- τα. [illegible] act. pass. pro peri. plur. μεταβλη- θῶσι. pro μεταβλη- θεῖεν.

Σχόλιον ια'.

Τινὲς φρονίμους λέγουσι τοὺς διακριτικοὺς τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων· φρόνιμοι δέ εἰσιν οἱ ἐπικρατοῦντες τῶν οἰκείων θελημάτων. ια.

Σχόλιον ἄλλο.

Ἄφρονες ἀληθῶς οἱ παρ' ἑαυτοῖς φρόνιμοι· καὶ τοῦ προφητικοῦ οὐαὶ κληρονόμοι ἐπάξιοι.

Ἄλλο.

Οὐ τοὺς ἀληθινοὺς ἐν Χριστῷ φρονίμους ἐκβάλλει· ἀλλ' οὓς ὁ κόσμος δοκεῖ λέγειν φρονίμους, τῇ τῆς πονηρίας ἀφροσύνῃ γνωριζομένους.

Σχόλιον ιβ'.

Ἀγωνίζου, φησὶ, μὴ ποιεῖν τὰ τῇ φρονήσει σου παριστάμενα ἄνευ τῆς τῶν μειζόνων δοκιμασίας. ιβ.

ΛΟΓΟΣ κε΄.

Περὶ τῆς τῶν παθῶν ἀπωλείας τῆς ὑψίστου ταπεινοφροσύνης, ἀοράτῳ αἰσθήσει ἐγγινομένης· ὃς ἀνάβασιν ἴσχυσεν, θαρσείτω, τὸν διδάσκαλον γὰρ Χριστὸν μιμησάμενος σέσωσται.

Ἀγάπης κυρίου κυρίως, καὶ ταπεινοφροσύνης πρεπόντως, καὶ μακαρίας ἁγνείας ἀληθῶς, καὶ ἐλλάμψεως θεοῦ ἐναργῶς, καὶ φόβου αὐτοῦ ἀψευδῶς, καὶ πληροφορίας καρδίας εἰλικρινῶς αἴσθησιν, καὶ ἐνέργειαν διὰ λόγου * ὁρατοῦ διηγεῖσθαι βουλόμενος, καὶ τοὺς ταύτης ἀγεύστους ἐν ἐξηγήσεσι περὶ τῶν τοιούτων φωτίζειν δοκῶν, ὅμοιόν τι ποιεῖ ἀνδρὶ, τῷ τοὺς μὴ γευσαμένους μέλιτος πώποτε τὴν τούτου γλυκύτητα διὰ λόγων, καὶ ὑποδειγμάτων διδάσκειν θέλοντι. ἀλλ' ὁ μὲν δεύτερος εἰς μάτην φιλολογεῖ, ἵνα μὴ εἴπω βαττολογεῖ· ὁ δὲ πρότερος, ἢ ἄπειρος τῆς ἑαυτοῦ διηγήσεως κατέστηκεν, ἢ ὑπὸ κενοδοξίας ὀξέως ἐμπαίζεται. * περιέθηκεν ὁ λόγος θησαυρὸν εἰς βάσανον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσι, μᾶλλον δὲ σώμασι, κατησφαλισμένον ὑπάρχοντα, παντὶ λόγῳ τῇ ποιότητι ἀγνώριστον διαμένοντα. μόνην δὲ τὴν ἄνωθεν ἐπιγραφὴν ἀκατάληπτον περικείμενον πολλὴν καὶ ἀπέραντον τοῖς λόγῳ ζητοῦσι τὴν ἔρευναν, καὶ τὸν

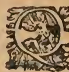
ἀ.

* περιέθηκεν.

GRADVS XXV.

*De * perditrice omnium vitiositatum altissima* Humilitate, *incorporeo sensui insita, quem gradum qui superauit, fidat, Christum enim imitatus, saluus factus est.*

* interfectrice omnium vitiorum.

QVI sensum & effectum charitatis diuinæ propriè, & Humilitatis * decenter; & beatæ castitatis verè; & diuinæ illustrationis * clarè & apertè; & Timoris eius non fictè; & certæ cordis fiduciæ sincerè verbis, quę sub [1] sensum cadunt, explicare conatur, eorúmque animos, qui hunc sensum & effectum nunquam degustarunt, de his & huiuscemodi virtutibus illustrare & erudire se per explanationem orationis posse existimat, perinde facit ac qui verbis & similitudinibus vult mellis dulcedinem iis declarare, qui illam nunquam gustarunt. sed hic quidem frustrà disserendo laborat, ne dicam nugatur & operam perdit. Sed ille prior, aut nescit quid doceat, aut per vanę glorię cupiditatem subtiliter deluditur. Proposuit hic sermo thesaurum ad explorandas reliquas virtutes in vasis fictilibus, seu potiùs in corporibus humanis reconditum & custoditum, sed cuius vim & qualitatem nullis verbis assequaris, qui tantùm cælestem inscriptionem habet adiectam, sed quæ nullo humano sensu capi possit, quæque infinitam inuestigationem & laborem exhibeat, iis qui illam

* vti decet.

* ἀναργῶς habet omnes codices, non ἐναργῶς, vt Camaldulensis videtur legisse, qui *firmiter* exponit.

1.

verbis conantur explicare. Sunt autem inscriptionis verba isthæc; Sancta HVMILITAS. Quicunque
2. Dei spiritu [2] aguntur, hi nobiscum in concilium spirituale & plenum sapientiæ conueniant, secúmque tabulas cognitionis diuinitus scriptas, & vtraque manu spirituali ferant. Coacti ergo in senatum conuenimus, & vim venerandæ inscriptionis ac tituli ad examen vocauimus. & hic quidem aiebat Humilitatem esse perpetuam seu continuam omnium rectè factorum obliuionem. Alius verò (dicebat) eandem esse, inter postremissimos se, & peccatis magis quàm cæteros obnoxium existimare. Alius, suæ imbecillitatis & fragilitatis cognitionem habere. Alius, anteuertere alterum in altercationis reconciliatione, ita vt prior ipse iram missam faciat & dissoluat. Alius rursum, diuinæ gratiæ & commiserationis seu misericordiæ agnitionem. Alius item contritæ animæ sensum & voluntatis propriæ abdicationem. Quæ ego cùm omnia audiuissem, & consideratè sobriéque mecum perpendissem, beatum illum Humilitatis sensum per auditionem assequi non potui. Itaque velut vltimus omnium & vilissimus tanquam catellus de micis è mensa & ore sapientum illorum & beatorum patrum cadentibus collegi, & de Humilitate dissertus dixi: Humilitas est gratia ani-
3. mæ nominis [3] expers, solis nominata iis qui eius experimentum ceperunt. inexplicabilis thesaurus à Deo nomen sortita singulare, munus Dei. *Discite*, inquit, non ab angelo, non ab homine,

Definitiones variæ Humilitatis.

Matth. 11.

* μόχθον παρέχουσαν. εἶχε δὲ ἡ λέξις οὕτως· ἡ ἁγία ταπείνωσις. ὅσοι πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοι ἡμῖν εἰς τὸ νοερὸν τοῦτο, καὶ πάνσοφον συνδραμέτωσαν συνέδριον, πλάκας γνώσεως θεογράφους σὺν αὐτοῖς μετὰ χεῖρας νοερὰς ἐπιφερόμενοι· καὶ συνεληλύθαμεν καὶ συνεζητήκαμεν, καὶ βεβασανίκαμεν τῆς τιμίας ἐπιγραφῆς τὴν δύναμιν· καὶ ὁ μὲν ἔλεγε· λήθην τῶν κατορθουμένων προσεχῆ. ἕτερος δὲ τὸ πάντων ἐσχατώτερον καὶ ἁμαρτωλότερον ἑαυτὸν λογίζεσθαι· ἄλλος ἐπίγνωσιν νοὸς τῆς οἰκείας ἀσθενείας καὶ ἀδυναμίας· ἕτερος, τό, προκαταλαμβάνειν τὸν πλησίον ἐν παροργισμοῖς, καὶ λύειν πρότερον τὴν μῆνιν· ἕτερος πάλιν χάριτος θεοῦ καὶ συμπαθείας ἐπίγνωσιν. ἄλλος συντετριμμένης ψυχῆς αἴσθησιν, καὶ θελήματος οἰκείου ἄρνησιν. ἐγὼ δὲ πάντων ἀκηκοὼς, καὶ ἐν ἑαυτῷ ταῦτα ἐπεσκεμμένως τε καὶ νηφαλέως βεβασανικὼς, τὴν μακαρίαν ἐκείνης αἴσθησιν δι' ἀκοῆς μανθάνειν οὐ δεδύνημαι. διόπερ καὶ ἔσχατος πάντων ὡς κύων ἐκ ψιχίων τραπέζης τῶν γνωστικῶν καὶ μακαρίων ἐκπιπτόντων αὐτῶν τοῦ στόματος συλλελεχὼς περὶ ταύτης ὁριζόμενος εἶπον. ταπεινοφροσύνη ἐστὶν [3] ἀνώνυμος χάρις ψυχῆς, μόνοις ἐπώνυμος τοῖς τὴν πεῖραν εἰληφόσιν. ἄφραστος πλοῦτος θεοῦ ὀνομασία, καὶ χορηγία. μάθετε γάρ, φησίν, οὐκ ἀπ' ἀγγέλου, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπου,

* ὤον. ἐν. γ.

ἐκ ἀπὸ δέλτου, ἀλλ' ἀπ' ἐμοῦ, τοῦτ' ἔστιν, ἐκ τῆς ἐμῆς ἐν ὑμῖν ἐνοικειώσεως καὶ ἐλλάμψεως, καὶ ἐνεργείας· ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ τῷ λογισμῷ, καὶ τῷ φρονήματι, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν πολέμων, καὶ κουφισμὸν λογισμῶν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ἄλλη τῆς ὁσίας ταύτης ἀμπέλου ἡ θέα ἐν χειμῶνι παθῶν ἔτι, καὶ ἄλλη ἐν ἔαρι λοιπὸν τῶν καρπῶν· καὶ ἑτέρα ἡ ἐν θέρει τῶν ἀρετῶν. εἰ καὶ εἰς μίαν πᾶσαι αὐτῆς αἱ
*γρ. *θεωρίαι συντρέχουσιν τῆς εὐφροσύνην καὶ καρποφορίαν· ὅθεν καὶ οἰκεῖα ὥσπερ τὰ σύμβολα, καὶ τὰ τεκμήρια
δ. τῶν καρπῶν κέκτηνται. ὅταν μὲν γὰρ ἐν ἡμῖν ὁ τῆς ὁσίας ταύτης ἐπανθεῖν βότρυς ἄρξηται, μισοῦμεν εὐθέως μετὰ πόνου πᾶσαν ἀνθρωπίνην δόξαν, καὶ εὐφημίαν· θυμὸν καὶ ὀργὴν ἐξ ἑαυτῶν ἐξορίζοντες· προκοπτούσης δὲ λοιπὸν τῆς βασιλίδος ταύτης τῶν ἀρετῶν τῇ πνευματικῇ ἡλικίᾳ ἐν τῇ ψυχῇ, εἰς οὐδὲν, μᾶλλον εἰς βδέλυγμα, πάντα τὰ παρ' ἡμῶν ἐκτελούμενα ἀγαθὰ λογιζόμεθα· πᾶσαν ἡμέραν προστιθέναι μᾶλλον τῷ φορτίῳ ἐν ἀγνώστῳ σκορπισμῷ ὑπολαμβάνοντες· τὴν δὲ τῶν ἐν ἡμῖν ἐπιδημούντων θείων χαρισμάτων περισσείαν, ὡς προσθήκην πλείονος κολάσεως, ὡς οὐκ ἀξίοις αὐτῶν ὑποπτευόμεθα. διὸ τότε καὶ μένει ὁ νοῦς ἄσυλος ἐν βαλαντίῳ μετριότητος ἑαυτὸν κατασφαλισάμενος, τῶν κτύπους μόνον, καὶ τὰ ἀθύρματα τῶν κλεπτῶν ἀκούων, καὶ ὑπ' οὐδενὸς τούτων ἐπηρεασθῆναι δυνάμενος, εἴπερ μετριό-

non ex libro, sed à me, hoc est, ex mea in vobis habitatione, illustratione, & operatione, *quia mitis sum & humilis corde*, & cogitatione & sensu, *& inuenietis* bellorum interiorum *requiem animabus vestris*, & leuamen cogitationum vestrarum. Alia est religiosæ & sanctæ huius vineæ in hiemis adhuc tempestate & conflictu vitiorum, facies alia iam in verno fructuum flore, alia denique in plena virtutum æstare, quamquam & omnes hæ considerationes & spectacula in vnam frugum omnium lætitiam & vbertatem concurrant, vnde & propria veluti symbola seu signa & argumenta fructuum habent.
* Quando enim diuinæ huius vineæ vuæ cœperint efflorescere, 4.
tum verò statim omnes humanas laudes & glorias non sine animi dolore odimus, ira omni & furore procul à nobis expulsis & reiectis. Cæterùm vbi regina hæc virtutum ad iustam spiritûs ætatem in anima profecerit, tum deinceps omnia quæ facimus bona nihili æstimamus, imò potiùs velut abominandum quid execramur, & quotidie nos oneri peccatorum aliquid, per incognitam * dissipationem, adiicere arbitramur. Cœlestium verò gratiarum redundantem in nobis, quibus indigni sumus, copiam, velut maiorum suppliciorum auctarium suspectam habemus. Quas ob caussas mens nostra ab hostibus inspoliata manet, seséque intra suæ mediocritatis pelliculam tuetur ac tenet, nihilque nisi furum strepitus, & ludibria audit, sed ab nullo lædi violaríve potest, quando aurea illa medio-

* vultne hoc dicere, nos per incognitam & occultã dissipationẽ onus quotidie diminuere, dum putamus nos augere. an potiùs per dissipationem donorum Dei occultã augere onus peccati?

* De primo ergo humilitatis flore quem parturit.

critas est velut inexpugnabile ærarium. * De efflorescente ergo hac virtute, celerique fructus huius semper virentis profectu, breuiter differere & philosophari ausi sumus. Quod verò nunc sit diuinæ huius virtutis perfectum præmium, quærite ex ipso Domino qui illius familiares & domestici estis. Magnitudo huius thesauri nullis verbis exprimi potest: & multò minùs modus seu qualitas eiusdem: De proprietate igitur Humilitatis, prout nobis mens suggesserit, dicere aliquid conabimur. Pœnitentia, verùm accurata; luctus qui omnem animi labem eluit; sanctissima tironum Humilitas, tanto inter se discrimine & discretione differunt, quanto fermentum & farina à pane. Per veram & efficacem pœnitentiam anima conteritur & extenuatur, adunatur verò &, vt sic loquar, permiscetur quodámodo Deo per sinceri luctus aquam, ex quo concepto Domini igne in panem formatur & excluso iam omni fermento & tumore superbiæ solidatur beata Humilitas. Vnde tanquam in vnam vim & virtutem in seipsam reuoluta sanctissima hæc & trilix
5. catena, vel potiùs [5] Iris, suas quasdam & singulares habet actiones & proprietates, quódque signum alteri ex illis conuenire dixeris, hoc & in altera quoque deprehendes. Itaque quod à me iam breuiter dictum est, hoc demonstrare conabor. Prima & princeps excellentis huius & admirandæ Triados proprietas & natura est, promptissima ignominiæ perpessio, quam supinis manibus anima

της ἐστὶν ταμεῖον ἀνεπιχείρητον. περὶ μὲν οὖν τῆς αἰθυφορείας καὶ περικοπῆς βραχείας τοῦ ἀειθαλοῦς καρποῦ διὰ μικρολογίας φιλοσοφεῖν τετολμήκαμεν· τί δὲ λοιπὸν τὸ τέλειον ἔπαθλον τῆς ἱερᾶς, τὸν κύριον οἱ τοῦ κυρίου οἰκεῖοι ἐρωτήσατε. περὶ μὲν οὖν τῆς ποσότητος τῆς οὐσίας ταύτης λέγειν οὐ δυνατόν. περὶ δὲ τῆς ποιότητος ἀδυνατώτερον φράσαι· πλὴν δὲ περὶ τῆς ἰδιότητος κατὰ τὰς ὑπεισελθούσας ἡμῖν ἐννοίας λέγειν ἐπιχειρήσομεν· μετάνοια, μεμεριμνημένη μένοι, καὶ πένθος ἀφηγνισμένον πάσης κηλῖδος, καὶ ἡ πανόσιος εἰσαγομένων ταπείνωσις, τοσαύτην ἀπ᾽ ἀλλήλων τὴν διαφορὰν, καὶ τὴν διάκρισιν κέκτηνται, ὅσην ἔχει παρὰ τὸν ἄρτον ἡ ζύμη, καὶ ὁ ἄλευρος. συντρίβεται μὲν γὰρ ψυχὴ καὶ λεπτύνεται διὰ μετανοίας ἐναργοῦς· ἑνοῦται δέ πως, καὶ ἵν᾽ οὕτως εἴπω συμφύρεται θεῷ δι᾽ ὕδατος πένθους ἀψευδοῦς· ἐξ οὗ καὶ ἐξάψασα πῦρ κυρίου ἀρτοποιεῖται καὶ στερεοῦται ἡ μακαρία ταπείνωσις ἡ ἄζυμος καὶ ἄτυφος· ὅθεν καὶ ὡς εἰς μίαν δύναμιν, καὶ ἐνέργειαν, καὶ συνθεῖσα ἑαυτῇ ἡ πανόσιος αὕτη τρίσειρος ἅλυσις, μᾶλλον δὲ ἶρις, οἰκείας πως καὶ τὰς ἐργασίας, καὶ ἰδιότητας κέκτηται. καὶ ὅπερ ἂν θατέρας εἴποις ὑπάρχειν σύμβολον, τοῦτο καὶ τῆς ἑτέρας εὕροις ἀναγινόμενον γνώρισμα. διὸ καὶ ἐν συντόμῳ τὸ εἰρημένον δι᾽ ἀποδείξεως κυρῶσαι πειράσομαι. ἰδίωμα μὲν γὰρ τῆς καλῆς ταύτης καὶ ἀξιαγάστου τριάδος πρῶτον καὶ ἐξαίρετον ἀτιμίας ὑποδοχὴ ἀσμενεστάτη, ὑπτίαις χερσὶ ψυχῆς προσδεχο-

προσδεχομένης καὶ περιπτυσσομένης ταύτην ὡς καταπαύουσαν καὶ καταφλέγουσαν νόσους ψυχῆς, καὶ ἁμαρτίας μεγάλας. δεύτερον δὲ ἀπ' ἐκείνου θυμοῦ παντὸς * ἀπώλεια, καὶ μετριότης ἐν τῇ τούτου κατευνάσει. τρίτος δὲ βαθμὸς κάλλιστος, τῶν οἰκείων καλῶν ἀπιστία τις, καὶ διηνεκὴς μαθήσεως ὄρεξις. τέλος μὲν νόμου καὶ προφητῶν, Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι. τέλος δὲ παθῶν

ϛ. ἀκαθάρτων ϛ κενοδοξία καὶ ὑπερηφανία παντὶ τῷ μὴ προσέχοντι. ὧν καθαιρέτις οὖσα ἡ νοερὰ αὕτη ἔλαφος φυλάττει τὸν ἑαυτῆς σύμβιον παντὸς ἰοῦ θανατηφόρου ἀνεπίδεκτον. ποῦ γὰρ ἐν αὐτῇ ὑποκρίσεως ἰὸς ἐμφανίζεται; ποῦ καταλαλιᾶς; ποῦ ὄφις ἐν φωλεᾷ κρύπτεται; καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐκ τῆς γῆς τῆς καρδίας δημοσιευόμενος θανατοῦται καὶ ἀναλίσκεται. οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ταύτῃ συναφείᾳ μίσους ἔμφασις, οὐκ ἀντιλογίας εἶδος, οὐκ ἀπειθείας ὀσμή, εἰ μή που ὁ λόγος περὶ πίστεως. ὁ ταύτῃ νυμφικῶς ἑνωθεὶς, ἤπιος, προσηνὴς, εὐκατάνυκτος, συμπαθὴς, ὑπὲρ ἅπαντα γαληνὸς, φαιδρὸς, εὐήνιος, ἄλυπος, ἄγρυπνος, ἄοκνος τέλει· καὶ τί δεῖ πολλὰ λέγειν, ἀπαθής, εἴπερ ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ κύριος, καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν, καὶ τῶν παθῶν, καὶ τῶν μολυσμῶν ἡμῶν.

ζ. μοναχὸς ζ ταπεινόφρων οὐ πολυπραγμονήσει ἄρρητα. ὁ δὲ ὑπερήφανος πολυπραγμονήσει κρίματα.

* ἀπώλ.

excepit & amplexatur, vt quae omnibus animae morbis medeatur, & magna peccata deleat & absumat. Altera omnis irae illius extinctio * & in ea consopienda seruata modestia & modus. Tertius & praestantissimus huius gradus est bona fide credere se non esse bonum, cum perpetuo discendi desiderio. Finis quidem legis & prophetarum Christus in iustificationem omni credenti. Finis verò vitiositatum & impurarum perturbationum ⁶ vana gloria & 6.
superbia omni non attendenti, quas omnes pestes animorũ enecat spiritualis illa ceruа suúmque conuictorem ab omni lethali veneno intactum & illaesum conseruat. Vbi enim in illa hypocrisis virus apparet? vbi obtrectationis? vbi serpens in cauerna latitat? quin potiùs ex ipsa terrae & cordis latebra in publicum protrahitur, interimitur & absumitur. Non apparet in hoc contubernio vllius odij signum, non oblocutionis species, non odor contumaciae aut tergiuersationis, nisi fortè cum fides venit in periculum. Qui cum hac velut sponsa sponsus copulatus est, lenis, placidus, pronus in compunctionem, misericors, super omnia verò serenus & tranquillus, laetus & alacer, obsequens, omnium molestiarum expers, vigil & impiger est, & vt vno verbo complectar omnia, imperturbatus. Siquidem *in Humilitate nostra memor fuit nostri Dominus, & liberauit nos de inimicis nostris*, & animi morbis & inquinamentis nostris. Psal. 135.
Humilis ⁷ monachus non curiosè inquirit in arcana Dei. Superbus autem etiam iudicia perscrutatur. 7.

* & in eius extinctione seruata modestia, sedatione

κατευνάζω, consopio.

Quendam ex prouidentissimis fratribus maligni spiritus oculis eius spectabili forma obuersantes beatum prædicabant. quibus ille sapientissimus: Si me, inquit, in anima mea laudare desieritis, ex discessu vestro me magnum & eximium existimabo, si verò laudare perrexeritis, ex vestra laudatione meas ipsius sordes & impuritatem facilè coniectabo. Immundus enim omnis apud Dominum superbus corde. Aut ergo discedite, & ecce magnus sum, aut laudate, & per vos humilis fio. Quo dilemmate perculsi & attoniti dæmones ex oculis euanuerunt. Non sit anima tua cisterna aquæ viuæ; quæ modò fontium vitalium scaturigine
8. * redundet, modò vanæ gloriæ & superbiæ ardoribus exhausta exarescat, sed fons potiùs omnium perturbationum limo carens, qui flumen paupertatis ex se perpetuo fundat. Non ignores, amice, frumentum & fructum spiritualem in vallibus copiosum proferri. Vallis est humilis anima, quæ inter montes laborum & virtutum semper depressa, humilis & immobilis manet. Non ieiunaui, non peruigilaui, non humi in nudo solo somnum cepi: sed *humiliatus sum* (inquit scriptura) *& velociter saluauit me* Dominus. Pœnitentia suscitat, luctus ad fores cœli pulsat, sancta Humilitas aperit. Ego verò dico
9. & * adoro trinitatem in vnitate, & vnitatem in trinitate. Omnia quæ cernuntur, sol illuminat: omnia quæ ratione fiunt, humilitas confirmat. Absente sole, omnia tenebris inhorrescunt. absente humilitate omnia nostra

Ἕνα τῶν γνωστικωτάτων ἀδελφῶν ὀφθαλμοφανῶς οἱ δαίμονες ἐμακάρισαν ἐπιστάντες· ὁ δὲ πάνσοφός φησι πρὸς αὐτούς· εἰ μὲν τοῦ ἐπαινεῖν με ἐν τῇ ἐμῇ ψυχῇ ἐπαύσασθε, ἐκ τῆς ὑμῶν ὑποχωρήσεως μέγαν εἶναι ἑαυτὸν * νενόηκα. εἰ δὲ ἐπαινοῦντες οὐ παύεσθε, ἐκ τοῦ ὑμῶν ἐπαίνου, τὴν ἐμαυτοῦ ἀκαθαρσίαν στοχάζομαι. ἀκάθαρτος γὰρ παρὰ κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος. ἢ οὖν ὑποχωρεῖτε, καὶ ἰδοὺ μέγας γέγονα, ἢ ἐπαινεῖτε, καὶ δι' ὑμῶν ταπείνωσιν κτῶμαι· καὶ καταπλαγέντες τὴν ἀπορίαν ἄφαντοι γεγόνασι· μὴ ἔστω ἡ ψυχὴ λάκκος τοῦ ζωοποιοῦ τούτου νάματος, ποτὲ μὲν τοῦτο * βρύουσα, ποτὲ δὲ πάλιν λήγουσα ὑπὸ καύσωνος δόξης καὶ ἐπάρσεως· ἀλλὰ πηγὴ ἀπαθείας, ποταμὸν πτωχείας ἐξ αὐτῆς διὰ παντὸς ἀναφέρουσα. γίνωσκε, ὦ φιλότης, ὡς αἱ κοιλάδες πληθύνουσι σῖτον, καὶ καρπὸν πνευματικὸν ἐν αὐταῖς. κοιλάς ἐστι, ψυχὴ τεταπεινωμένη ἀνὰ μέσον ὀρέων, πόνων καὶ ἀρετῶν, ἄτυφος ἀεὶ καὶ ἀκίνητος μένουσα· οὐκ ἐνήστευκα, οὐκ ἠγρύπνηκα, οὐκ ἐχαμεύνηκα. ἀλλ' ἐταπεινώθην, καὶ ἔσωσέ με συντόμως ὁ κύριος. ἡ μὲν μετάνοια ἀνιστᾷ· τὸ δὲ πένθος εἰς οὐρανοὺς κρούει· ἡ δὲ ὁσία ταπείνωσις ἀνοίγει. ἐγὼ δὲ λέγω, καὶ προσκυνῶ τριάδα ἐν μονάδι, καὶ μονάδα ἐν τριάδι. πάντα μὲν τὰ ὁρώμενα φωτίζει ὁ ἥλιος· πάντα δὲ τὰ λόγῳ πραττόμενα κρατύνει ταπείνωσις. μὴ παρόντος φωτὸς πάντα ζοφώδη· καὶ μὴ παρούσης ταπεινοφροσύνης πάντα ἡμῶν

* [illegible]
β
c.

ι. ἔωλα. εἷς ἐν πάσῃ τῇ κτίσει χῶρος ἅπαξ τεθέαται ἥλιον· καὶ εἷς λογισμὸς πολλάκις, ταπείνωσιν τέτοκε. μιᾷ καὶ μόνῃ ἡμέρᾳ πᾶς ὁ κόσμος ἠγαλλίαται· καὶ μία αὕτη ἐστὶν ἀρετὴ τοῖς δαίμοσι ἀμίμητος· ἄλλο τὸ ἐπαίρεσθαι· καὶ ἕτερον τὸ μὴ ἐπαίρεσθαι, καὶ ἄλλο τὸ ταπεινοῦσθαι· ὁ μὲν γὰρ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν· ὁ δὲ οὐ κρίνει· οὐ μέντοι καὶ ἑαυτὸν κατακρίνει· ὁ δὲ ἀκαταδίκαστος ὢν διὰ παντὸς ἑαυτὸν καταδικάζει· ἄλλο τὸ ταπεινοφρονεῖν· καὶ ἄλλο τὸ ἀγωνίζεσθαι ταπεινοφρονεῖν· καὶ ἕτερον τὸ ἐπαινεῖν τὸν ταπεινόφρονα. τὸ μὲν πρῶτον τελείων· τὸ δὲ δεύτερον ὑποτακτικῶν ἀληθινῶς· τὸ δὲ τρίτον, πάντων πιστῶν· ὁ τὰ ἔσω τεταπεινωκώς, ὑπὸ χειλέων οὐ κλέπτεται· ὃ γὰρ οὐκ ἔχει ὁ θησαυρός, οὐ προφέρει ἡ θύρα· μεμονωμένος ἵππος πολλάκις τρέχειν δοκεῖ, συναγελαζόμενος δὲ τότε τὴν ἑαυτοῦ ἐπέγνω νωθρότητα. ἐὰν μηκέτι ἐν τοῖς φυσικοῖς ὁ λογισμὸς ἐναβρύνηται, ἀρχῆς ὑγείας τεκμήριον· ἕως δὲ τῆς ὀζωδίας ἐκείνης ἐπαισθάνεται, ὀσμῆς μύρου οὐκ αἰσθάνεται,
ια. οὐκ [ια] ἔτι πλήξει, οὐ δικάσει, οὐκ ἄρξει, οὐ σοφισθήσεται ὁ ἐμὸς ἐραστὴς ἡ ὁσία ἔφησεν, ἄχρις ἂν ἐμοὶ συναφθῇ. μετὰ γὰρ τὴν ἐμὴν συνάφειαν, τούτῳ λοιπὸν νόμος οὐ κεῖται. Γενὴ τῶν ἐπὶ τὴν

ιε. Scholiū (ιε.) vndecimum ad nullum signum refertur nec ad præsentē materiam facit.

opera marcent & fœtent. In toto terrarum orbe vnicus est [10] locus, qui solem duntaxat semel 10.
aspexit, & vnica sæpe cogitatio peperit Humilitatem. Vno quodam die & vnico totus simul mundus gaudiis exultauit. Et vna hæc virtus Humilitatis est, quam nemo diabolorum imitari potest. Aliud est extolli, aliud non extolli, aliud humiliari. Ille enim primus iudicat omnia; alter non iudicat quemquam, sed seipsum condemnat: tertius indemnatus & innocens semper seipsum velut nocentem condemnat. Aliud est humilem esse; aliud est studere vt sis humilis; aliud laudare humilem: Primum est perfectorum: alterum eorum qui verè se obedientiæ iugo subiiciunt: postremum omnium Christianorum. Qui ex animo humilis est, per linguam seu labia non spoliatur, quod enim thesaurus non habet, hoc ianua in publicum non profert. Equus solitarius sæpe sibi celeriter currere videtur, sed quando cum grege coniungitur, tum demum suam agnoscit lentitudinem & tarditatem. Quando mens de naturæ donis & ornamentis sibi non amplius blanditur aut placet, signum habet sanitatis & humilitatis: Quamdiu verò hircum illum superbiæ olet & sentit, gratiam preciosi humilitatis vnguenti sentire non potest. Qui me amat, inquit, sancta Humilitas, non [11] obiurgabit vllum, nullum iudicabit, non imperitabit, non argutabitur, quod mihi penitus copuletur & coniungatur, copulationem verò meam nulla deinceps illi lex posita est. Fuit ex iis qui 1. Tim. 2.

Humilitas nō habet linguam, nō ianuam.

11.

ad hanc beatam virtutem enitebantur, insignis athleta, cui improbi spiritus laudem in corde subserere conati sunt, sed ille vicissim dæmonum malitiam pio diuinitus suggesto artificio retundere aggressus, surrexit, & in cellæ suæ pariete summarum & præstantissimarum virtutum indices & nomina descripsit, perfectæ inquam charitatis, & angelicæ humilitatis, nec non puræ orationis, intactæque & illibatæ castitatis, & hoc genus aliarum. Quando ergo illum cogitationes superbiæ extollere conabantur: Age, [13] inquiebat, eamus ad iudicem, accedénsque titulos virtutum recognoscebat, & exclamans, * quoad has, inquit, virtutes possederis, scito quòd procul adhuc à Deo absis.

*(In margin: 13. — * quandiu has virtutes non possederis.)*

Quæ vis & natura solis sit nemo mortalium explicare potest, sed ex actionibus illius & proprietatibus, quæ illi insit natura, docere consueuimus. Humilitas est tutela diuina, & velum quo opera virtutum nostrarum teguntur, ne illa videamus. Humilitas est altissima & subtilissima vilitatis propriæ cognitio, furibus cunctis inaccessa. Humilitas est turris fortitudinis à facie inimici. *Nibil proficiet inimicus in eo, & filius*, seu potiùs cogitatio, *iniquitatis non apponet nocere ei, & concidet à facie eius inimicos eius*, & eos qui oderunt eum in fugam conuertet. Sunt & aliæ huic præclaro domestici thesauri Domino in anima non ignoratæ proprietates, præter omnes illas iam explicatas, illæ enim [14] omnes, excepta vna, intuentibus sunt

(In margin: Psal. 88. — 14.)

μακαρίαν ταύτην σπουδαζόντων, ἀνδρὶ ἀγωνιστῇ ἔπαινον ἐν καρδίᾳ ἐνδώσοι ὑπέσπειραν δαίμονες· ὁ δὲ μηχανᾶται ἐκ θείας ἐμπνεύσεως πνευμάτων πονηρίαν νικῆσαι εὐσεβεῖ μεθοδείᾳ· καὶ δὴ ἀναστὰς κατατάττει ἐν τῷ τοίχῳ τοῦ ἑαυτοῦ κέλλης τὰς τῶν ὑψηλοτάτων ἀρετῶν προσηγορίας. λέγω δὲ τῆς τελείας ἀγάπης, τῆς ἀγγελικῆς ταπεινοφροσύνης, τῆς καθαρᾶς προσευχῆς, τῆς ἀφθάρτου ἁγνείας, καὶ τῶν τοιούτων. ἡνίκα οὖν αὐτὸν οἱ λογισμοὶ ἐπαινεῖν ἤρχοντο, ἔλεγεν αὐτοῖς· [ιγ] ἄγωμεν ἐπὶ τὸν ἔλεγχον, καὶ ἐρχόμενος λοιπὸν τὰς προσηγορίας ἀνεγίνωσκε· καὶ ἐβόα αὐτῷ· ὁπηνίκα ταύτας κτήσῃ, * γνῶθι ὅτι μακρὰν εἶ ἔτι ἀπὸ τοῦ θεοῦ· τίς μὲν ἡ τοῦ ἡλίου δύναμις, καὶ οὐσία, εἰπεῖν ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα· ἐκ τῶν δὲ ἐνεργειῶν αὐτοῦ λοιπὸν, καὶ ἰδιωμάτων τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ οὐσίαν πεφανερώκαμεν. ταπεινοφροσύνη ἐστὶ σκέπη θεία, ἐπὶ ἀβλεψίᾳ τῶν οἰκείων κατορθωμάτων. ταπεινοφροσύνη ἐστὶν ἄβυσσος εὐτελείας πᾶσι κλέπταις οὖσα δυσεπιχείρητος· ταπεινοφροσύνη ἐστὶ πύργος ἰσχύος ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ· οὐκ ὠφελήσει ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ, καὶ υἱὸς, μᾶλλον δὲ λογισμὸς ἀνομίας, οὐ προσθήσει τοῦ κακῶσαι αὐτὸν, καὶ συγκόψαι ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, καὶ τοὺς μισοῦντας αὐτὸν τροπώσεται. ἀλλὰ τὰ τῷ κτήτορι τούτῳ τῷ μεγάλῳ τοῦ οἰκείου πλούτου ἐν τῇ ψυχῇ γνωριζόμενα ἰδιώματα, παρὰ πάντα τὰ προδεδηλωμένα. ἐκεῖνα [ιδ] γὰρ ἅπαντα ἀφ' ἑνὸς τοῖς ὁρῶσιν εἰσι

τῆς πληθύνου σημαντικά· γνώσῃ καὶ
οὐκ ἀπατηθήσῃ ἐν ἑαυτῷ περιφανῶς
οἶον σοὶ τὴν ὁσίαν ταύτην δού-
λην, ἐν πλήθει φωτὸς ἀρρήτου,
καὶ προσευχῆς ἔρωτι ἀμυθήτῳ
προκαταλήψεως τούτων, ἀλοιδό-
ρητος καρδία ἐν πταίσμασιν ἀλλο-
* al. προδραμόν. τρίοις. προέδραμον * τῆς λεχθεί-
σης κενοδοξίας πάσης μῖσος. ὁ [15] ἑαυ-
τὸν ἐπιγνοὺς ἐν πάσῃ αἰσθήσει ψυ-
χῆς, ἐπὶ τὴν γῆν ἔσπειρεν. οὐκ
ἔστι γὰρ μὴ οὕτως σπείραντας ταπεινοφροσύνην ἀνθῆσαι. ὁ ἑαυ-
τὸν ἐπιγνοὺς κατείληφε φόβου κυ-
ρίου ἔννοιαν. διὰ δὲ ταύτης βαδί-
σας εἰς πύλην ἀγάπης ἔφθασε. ταπείνωσίς ἐστι βασιλείας πύλη, τοὺς
πλησιάζοντας εἰσάγουσα. διὰ ταύ-
της οἶμαι τὸν κύριον εἰρηκέναι
16. τὸν εἰσιόντα, ὅτι καὶ [16] εἰσελεύσε-
ται, καὶ ἐξελεύσεται ἀφόβως ἐκ
τοῦ βίου, καὶ νομὴν εὑρήσει, καὶ
χλόην ἐν τῷ παραδείσῳ. πάν-
τες ὅσοι ἦλθον δι' ἑτέρας ἐν τῷ σχή-
ματι, κλέπται εἰσὶ τῆς ἑαυτῶν
ζωῆς, καὶ λησταί. συζητοῦντες ἑαυ-
τοὺς τὸ καταλαβεῖν βουλόμενοι,
μὴ διαλίπωμεν, κἂν ἐν αἰσθή-
σει ψυχῆς τὸν πλησίον πάντα προὔ-
17. χειν ἡμῶν οἰώμεθα, ἐγγὺς τὸ [17] ἔλεος.
ἀδύνατον ἐκ χιόνος προϊέναι
φλόγα· ἀμηχανώτερον δὲ ἐν ἑτε-
ροδόξῳ ταπεινοφροσύνην ὑπάρ-
18. χειν. [18] πιστῶν καὶ εὐσεβῶν τὸ κα-
τόρθωμα, καὶ τοῦτο τοῖς λοιπὸν
* τῶν κεκαθαρμένων. * κεκαθαρμένοις. οἱ πλείους μὲν

indices huius thesauri humilitatis: Deprehendes, & non falleris, in te ipso sanctam hanc humilitatis virtutem & naturam tibi presentem, ex inexplicabili copia luminis diuini, & orationis amore inenarrabili. Præoipit hæc & anticipat cor omnis calumniæ expers in lapsibus & offensis alienis. Anteuertit verum humilitatem odium vanæ gloriæ supra explicatæ. Qui [15] seipsum probè cognoscit, & intimos animi sui sensus exploratos habet, sementem in terra fecit. Fieri enim non potest, vt nisi tali modo setatur, Humilitas efflorescat. Qui seipsum pernouit, timoris Domini cognitionem accepit, per quam qui incedit, ad charitatis portam peruenit. Humilitas est ianua regni cœlestis, quæ accedentes introducit; per hanc reor Dominum ipsum ingredientem dixisse: quod (Humilis) [16] *ingredietur & egredietur*, ex hac vita absque vllo timore; *& pascua inueniet*; & amœna in paradiso vitera. Quicunque alio modo & habitu per aliam ianuam venerunt, fures sunt & latrones vitæ suæ. Qui nos ipsos pernosse volumus, numquam desistamus in nos ipsos inquirere; & si ex intimo animi sensu alios omnes nobis meliores credamus, tum demum nos non procul à diuina [17] misericordia abesse credentus. Numquam è niue ignis emicare potest, multo minùs in hæretico seu alterius sectæ alumno locum habere humilitas. [18] Fidelium seu Catholicorum & piorũ virtus hæc propria est, & quidẽ integrorum & ab omnibus vitiis repurgatorum. Complures ex nobis nos

15. 16. Ioan.10. 17. 18.

ipſos peccatores dicimus, & for-
taſſe iudicamus, ſed [19] ignomi-
19. nia exploratrix cordis eſt. Quiſ-
quis ad hunc tranquillitatis por-
tum appellere contendit, num-
quam ceſſabit inquirere modos,
rationes, ratiocinationes, ex-
cogitationes ſeu commentatio-
nes, quæſtiones, inquiſitiones
ſeu inueſtigationes, inſtitutio-
nes, ſolertes machinas, ſoler-
tiam; preces etiam adhibebit
& apprecationes, omnia faciet
& excogitabit, quoad ope cœ-
leſti per abiectiora, & viliora
ſtudia, & exercitationes ani-
mæ ſuæ puppim ex infeſto ſem-
per, & proceloſo ſuperbiæ pela-
go ereptam in tranquillo portu
collocet. Qui enim ab hac (ſu-
perbia) fuerit expeditus, de om-
nibus peccatis facilè, tamquam
publicanus ille, ſatisfaciet. Sunt
qui præterita peccata etiam poſt
veniam de illis acceptam, in Hu-
militatis cauſſam & argumentum
trahunt, memores illorum vſque
ad mortem, per quæ ſuperbiam
mactant. Sunt alij qui Chriſti
paſſionem meditando ſemper ſe
æternos debitores agnoſcunt. A-
lij propter quotidiana delicta,
ſeſe abiiciunt & viliſſimos iudi-
cant. Alij ex tentationibus quæ
accidunt, & morbis animi, & la-
pſibus, gratiarum parentem ſibi
familiarem reddunt. Sunt & alij,
(vtrum verò hodie ſint, dicere nō
habeo) qui per ipſa cœleſtia Dei
20. dona, [20] quibus quotidie afficiun-
tur & proficiunt, ſeipſis ſubmiſ-
ſiores fiunt, dum ſe indignos tãtis
gratiarum theſauris exiſtimant,
& perinde afficiuntur ac ſi quoti-
die nomina debitorum augerent.
Hæc eſt humilitas, hęc beatitudo,

ἑαυτοὺς ἁμαρτωλούς, καὶ λεγόμεθα ἴσως,
καὶ ἐχόμεθα. [19] ἀτιμία δὲ καρδίαν ἐδοκί- 19.
μασεν· οὐ παύσεται ὁ ἐπειγόμενος ἐπὶ
τὸν λιμένα τοῦτον τὸν ἀκύμαντον, τρό-
πους, καὶ λόγους, καὶ ἐννοίας, καὶ ἐπι-
νοίας, καὶ ζητήσεις, καὶ ἐκζητήσεις, καὶ
ἀγωγὰς, καὶ μηχανὰς, καὶ εὐχὰς, καὶ
προσευχὰς ποιῶν, καὶ νοῶν, καὶ
ἐπινοῶν, ἄχρις οὗ διὰ θεοῦ συνερ-
γίας καὶ ταπεινοτέρων καὶ ἀτιμοτέ-
ρων ἀγωγῶν, τῆς ἀρχιμάστου οἰή-
σεως θαλάσσης ἐλευθερώσῃ τὸ τῆς
οἰκείας ψυχῆς σκάφος· ὁ γὰρ ταύ-
της ἀπαλλαγεὶς, ἐπὶ πᾶσι τοῖς λοι-
ποῖς ἁμαρτήμασιν εὐαπολόγητος τε-
λώνης γίνεται· τινὲς γὰρ τὰ προ-
γεγονότα κακὰ, καὶ μετὰ τὴν ἄφε-
σιν τούτων εἰς ὑπόθεσιν ταπεινοφρο-
σύνης, ἕως τέλους ἐσχήκασι· δι' ἐκεί-
νων τὸ μάταιον οἴημα κολαφίζον-
τες. ἕτεροι δὲ τὸ τοῦ Χριστοῦ ἐννοοῦν-
τες πάθος, ἑαυτοὺς ἀεὶ χρεώστας
λογίζονται. ἄλλοι διὰ τῶν καθημε-
ρινῶν ἐλλείψεων ἑαυτοὺς εὐτελί-
ζουσιν· ἄλλοι ἐκ συμβατικῶν πει-
ρασμῶν, καὶ νόσων, καὶ πτωμά-
των, τὴν τῶν χαρισμάτων μητέ-
ρα ᾠκειώσαντο· εἰσὶ δέ τινες, εἴ-
περ καὶ νῦν εἰσὶν, οὐκ ἔχω λέγειν·
ὧν δὲ αὐτῶν · τῶν τοῦ θεοῦ δωρεῶν 20.
κατὰ πρόσβασιν τούτων ἑαυτοὺς τα-
πεινοῦντες, ἀναξίους ἑαυτοὺς τοῦ
τοιούτου πλούτου λογιζόμενοι, καὶ
ὡς καθημέραν τῷ ἑαυτοῦ χρέει
προστιθέντες οὕτως διακείμενοι· τοῦ-
το ταπείνωσις, τοῦτο ἡ μακαριότης·

τοῦτο τὸ πλεῖον ἔπαθλον. ὁπόταν ἵνα ἴδῃς ἢ ἀκούσῃς ἐν ὀλίγοις ἔτεσιν ὑψηλοτάτην ἀπάθειαν κτησάμενον, καὶ μὴ ἄλλην, ἀλλὰ ταύτην αὐτὸν τὴν μακαρίαν σύντομον ὁδὸν πεζοπορήσαντα ὑπολάμβανε. ἡ ἱερὰ ξυνωρὶς, ἀγάπη καὶ ταπείνωσις· ἡ μὲν γὰρ ὑψοῖ, ἡ δὲ τοὺς ὑψωθέντας κρα-
ια. τοῦσα οὐδέποτε πίπτει· ἄλλο [ια] συντριμμὸς, καὶ ἄλλο ἐπίγνωσις, καὶ ἄλλο ταπείνωσις. συντριμμός ἐστι πτώματος γέννημα. ὁ γὰρ πίπτων, συντρίβεται, καὶ ἀπαρρησίαστος ἐν προσευχῇ μετ' ἐπαινουμένης ἀναιδείας παρίσταται. ῥάβδῳ ἐλπίδος ὡς συντεθλασμένος ἐπιστηριζόμενος. καὶ ἐν αὐτῇ τὴν κύνα τῆς ἀπογνώσεως διώκων· ἐπίγνωσίς ἐστιν ἀσφαλὴς τῶν οἰκείων μέτρων, καὶ ψιλῶν πταισμάτων ἀπερίμβαστος μνήμη καὶ κατάληψις. ταπείνωσίς ἐστι διδαχὴ Χριστοῦ νοερὰ νοητῶς τοῖς καταξιουμένοις ἐν τῷ ταμιείῳ τῆς ψυχῆς θαλαμευομένη, καὶ λόγοις αἰσθητοῖς οὖσα ἀπρόσιτος. ὁ ὅλως ὀσμῆς τοῦ τοιούτου μύρου ἐν ἑαυτῷ αἰσθέσθαι λέγων· καὶ ἐν καιρῷ ἐπαίνων, κἂν πρὸς βραχὺ τὴν καρδίαν κινούμενος· ἢ τὴν τῶν λόγων
ιβ. [ιβ] δύναμιν ἐπιστάμενος, μὴ πλανηθῇ πεπλάνηται· μὴ ἡμῖν, κύριε, μὴ ἡμῖν, ἐν αἰσθήσει ψυχῆς τινὸς ἀκήκοα λέγοντος· ἀλλ' ἢ τῷ ὀνόματί σου δὸς δόξαν· ἐγίνωσκε γὰρ τὴν φύσιν, μὴ ὡς ἔτυχεν ἐξ ἑαυτῆς ἀβλαβῆ διαμένειν. παρὰ σοὶ ὁ ἔπαινός μου ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ, ἐν τῷ μέλλοντι πρὸ

hoc perfectum præmium. Quòd si quem videris vel audieris intra paucos annos ad summam animi tranquillitatem aspiraſſe, non alia illum via ad hanc perfectionem perueniſſe ſcias, quàm per hanc beatam & compendioſam ſemitam pedeſtrem. Sacra hæc biga eſt charitas & humilitas; nam illa exaltat, hæc exaltatos ne vnquam decidant, tenet. Aliud eſt [11] contritio, aliud co- ια.
gnitio, aliud Humilitas. Contritio ex caſu ſeu lapſu naſcitur. Nam qui cadit, conteritur, & ſine confidentia ſui in precibus cum laudabili impudentia Deo adſtat, innixus baculo ſpei, tamquam confractus, quo deſperationis canem abigit & inſequitur. Cognitio eſt firma propriæ menſuræ (ſeu facultatum) comprehenſio, & intentiſſima etiam leuiorum lapſionum memoria. Humilitas eſt doctrina Chriſti qua ſpiritualis eruditur ab iis qui digni ſunt, comprehenſa; quæque in conclaui animæ tamquam thalamo recondita manet omnibus quæ ſenſu percipiuntur verbis ineffabilis. Qui ſe omnino fragrantiam huius vnguenti ſentire in ſe ipſo dicit, & interim laudibus, etſi quaſi per momentum, in animo permouetur, aut vim [12] ver- ιβ.
borum intelligit, is ne erret, iam deceptus eſt. *Non nobis, Domine, non nobis*, (quemdam Pſal. 113.
audiui in affectu ſpiritus dicentem,) *ſed nomini tuo da gloriam.* Norat enim naturam, pro more ſuo, per ſe non poſſe illæſam permanere. *Apud te enim laus mea in Eccleſia magna,* * ſæculo.
futuro nempe * tempore. Antè

verò quàm illud adueniat, hanc
ferre sine periculo non possum.
Si hæc definitio & ratio & mo-
dus est extremæ superbiæ, glo-
riæ studio virtutes, quibus cares,
per hypocrisim simulare, pro-
fectò altissimæ Humilitatis ar-
gumentum erit, culpas quasdam
(quibus tamen vaces) nonnullis
in rebus vt vilior habearis, effin-
* S. Serapionem intelligit. gere. Sic fecit * qui panem &
[23] caseum in manus accepit; sic
23. * qui abiecta [24] veste, libet
* Simeon Salus hic fuit. tamen ab omni sensu libidi-
nis, germanus castitatis cultor
24. ciuitatem obiit. Non sunt sol-
liciti huiusmodi ne quempiam
hominum offendant, eam e-
nim gratiam & virtutem per pre-
ces à Deo acceperunt, vt in
spiritu omnibus satisfaciant. Qui
25. [25] prioris rationem habet, alte-
ro se indigere ostendit. Quan-
do enim Deum ad votum no-
strum paratum habemus, ni-
hil non per ipsum possumus.
Hominem potiùs quàm Deum
26. velis offendere, qui [26] gau-
det quando nos videt ad igno-
miniam properare, vt stultam
nostri æstimationem & arro-
gantiam affligamus, elidamus &
exterminemus. Huiusmodi cer-
tamina creat extrema fuga se-
culi seu peregrinatio. Magno-
rum enim reuera virorum est
ab domesticis & familiaribus
ludibria pati. Nec est quod su-
per his dictis obstupescas; ne-
* saltu seu gradu. mo quippe simul vno * pas-
su totam scalam conscende-
re potuit. In hoc cognosce-
mus nos Dei discipulos esse,
non quòd nobis dæmones subii-
Luc. 10. ciantur, sed *quòd nomina nostra scripta sint in cælo humilitatis.*

γὰρ ἐκείνου, * ταύτην ἀκινδύνως φέρειν οὐ δύναμαι. εἰ τοῦτο ὅρος, ὁ λόγος, καὶ τρόπος ἐσχάτης ὑπερηφανίας καθέστηκε, τὸ τὰς μὴ προσούσας ἀρετὰς, δόξης χάριν, ὑποκρίνεσθαι. οὐκ οὖν τοῦτο τεκμήριον βαθυτάτης ταπεινοφροσύνης καθέστηκε, τὸ τὰς μὴ προσούσας ἡμῖν αἰτίας ἐπί τινων εὐτελείας χάριν σχηματίζεσθαι. * ἀφόβως.
οὕτως ὁ τὸν ἄρτον, [κγ] καὶ τὸν τυρὸν μετὰ κγ'.
χεῖρας εἰληφὼς πεποίηκεν· οὕτως ὁ
τὴν ἑαυτοῦ ἐσθῆτα [κδ] ἐκδυσάμενος, κδ'.
καὶ ἀπαθῶς ὁ τῆς ἁγνείας ἐργάτης τὴν πόλιν περιπολήσας. οὐ μεριμνῶσιν οἱ τοιοῦτοι ἀνθρωπίνου προσκόμματος, λοιπὸν εἰληφότες δύναμιν διὰ προσευχῆς ἀοράτως πάντας
πληροφορῆσαι. ὁ τοῦ [κε] προτέρου κε'.
ἐπιμελούμενος, τοῦ δευτέρου ἐνδεῖσθαι ἐσήμανεν. ὅπου γὰρ θεὸς πρὸς αἴτησιν ἕτοιμος, πάντα ποιεῖν δυνάμεθα. θέλε μᾶλλον ἀνθρώπους, καὶ
μὴ θεὸν λυπεῖν. [κς] χαίρει γὰρ ὁρῶν κς'.
ἡμᾶς ἀτιμίᾳ προστρέχοντας, ἵνα τὴν ματαίαν οἴησιν θλίψωμεν καὶ πλήξωμεν, καὶ ἀπολέσωμεν. ξενιτεία ἀκροτάτη τῶν τοιούτων ἄθλων πρόξενος· μεγάλων γὰρ ὄντως ἐξ οἰκείων φέρειν ἐμπαίζεσθαι. μὴ θαμβηθῇς ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις· οὐδεὶς γὰρ κλίμακα ὑφ' ἓν ποτε ἀνελθεῖν δεδύνηται. ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι θεοῦ μαθηταὶ ἐσμέν· οὐχ ὅτι τὰ δαιμόνια ἡμῖν ὑπακούουσιν. ἀλλ' ὅτι τὰ ὀνόματα ἡμῶν γέγραπται ἐν τῷ οὐρανῷ τῆς ταπεινώσεως.

ἡ μὲν ἀκαρπία φύσει εἰς ὕψος τοὺς τῶν
λεγομένων κίτρων κλάδους ἀνυψοῦν
πέφυκε. κατακαμφθέντες δὲ θᾶτ-
τον καρποφόροι γίνονται. ὁ νουνεχῶς
κζ. γνοὺς ἐπίσταται [κζ] κέκτηται ὁ τῆς ὁσίας
ταύτης παρὰ θεῷ βαθμὸς ἐν τριά-
κοντα καὶ ἐν ἑξήκοντα, καὶ ἐν ἑκατὸν τὴν
ἀνάβασιν, καὶ ἐν τῷ ἐσχάτῳ οἱ ἀπαθεῖς,
ἐν δὲ τῷ μέσῳ οἱ ἀνδρεῖοι. ἐν δὲ τῷ
πρώτῳ πάντες ἀνελθεῖν δύνανται.
ὁ γνοὺς ἑαυτὸν οὐδέποτε ἐμπαιχθεὶς ἐν
τοῖς ὑπὲρ ἑαυτὸν ἐπιχειρήσειεν· ἀλλὰ
βέβηκε λοιπὸν τὸν πόδα ἐπὶ τῆς μα-
καρίας ταύτης τρίβου. δεδοίκασιν
* al. ἀλλ- [illegible] * ὄρνις ἱέρακος εἶδος, ἐργάται [κη] δὲ
κη. ταύτης ἀντιλογίας ἦχον. ἄνευ μὲν
προρρήσεων, καὶ ἐλλάμψεων, καὶ ση-
μείων, καὶ τεράτων πολλοὶ τῆς σω-
τηρίας τετυχήκασιν· ἄνευ δὲ ταύτης
οὐδεὶς ἐν τῷ νυμφῶνι εἰσελεύσε-
κθ. ται. τῶν [κθ] μὲν γὰρ προτέρων ἡ
δευτέρα φύλαξ· ταύτης δὲ πολλά-
κις τὰ πρότερα, ἐν τοῖς κουφοτέ-
λ. ροις ἀναιρετικὰ γεγόνασιν. [λ] ᾠκονό-
μησεν ὁ κύριος πρὸς τὸ ἡμᾶς, καὶ
μὴ θέλοντας ταπεινοῦσθαι καὶ τοῦτο·
οὐδεὶς γὰρ τοὺς ἑαυτοῦ μώλωπας, ὡς
ὁ πλησίον ὁρᾶν δύναται· διόπερ ἀνάγ-
κη ἡμᾶς, μὴ ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐκείνῳ τὰ
τῆς ὑγιείας χάριν, καὶ θεῷ διδόναι.
ὁ ταπεινόνους πάντοτε τὸ ἑαυτοῦ θέλη-
μα ὡς πλάνον βδελύττεται· καὶ ἐν
τοῖς αἰτήμασιν αὐτοῦ τοῖς πρὸς κύ-
ριον, πίστει ἀδιστάκτῳ τὰ προσήκον-
λα. τα [λα] μανθάνειν, καὶ ὑπακούειν πέ-
φυκεν· οὐ τῇ πολιτείᾳ προσέχων

Sterilitas arborum natura sua ramos citriorum, vt appellantur, in altum tollere solet, curuescentes verò citiùs fructus progenerant. Quid hoc sibi velit intelligit, qui mentem aduertit. Gradus hic sanctæ huius virtutis [27] præbet ascen- 27.
sum (ad Deum) cum fructu trigesimo, sexagesimo & centesimo. Ad summum euadunt ij qui deuictis omnibus animi perturbationibus ad summam mentis tranquillitatem peruenerunt. In medio consistunt generosi athletæ. Ad * primum omnes aspirare * infima.
possunt. Qui se ipsum nouit, numquam committet vt illudatur in rebus quæ ipsius facultatem superant aggrediendis, sed pedem iam in sanctæ humilitatis semita firmauit. Tremunt auiculæ ad accipitris conspectum, & Humilitatis [28] studiosi ad vocem obloquen- 28.
tis. Sine prædictionibus, illustrationibus diuinis seu visis, signis & prodigiis multi salutem consecuti sunt, sed sine Humilitate nemo vnquam in thalamum sponsi ingredietur. Nam [29] illorum priorũ 29.
signorum hæc altera fida custos est. Hanc autem illa in non satis firmis exterminarunt. [30] Factum est etiam diuinitus ad humiliandos nos etiam inuitos hoc, vt nemo suorum vulnerum labes tam benè inspicere possit, quàm ab altero videntur. Proinde necesse est vt receptæ sanitatis gratiam non nobis adscribamus, sed alteri & Deo in acceptis referamus. Humilis corde suam volũtatem semper tamquam deceptricem execratur, & in precibus suis ad Deum certissima fide nixus & opportuna sibi * [31] discere & obedire con- * cogno-
sueuit, non ad mores & vitam scere.
30.

suorū præceptorum attentus, sed
omni cura Deo commissa, qui e-
tiam per asinam vatem Balaam
necessaria docuit. Huiusmodi
seruus Dei etiamsi omnia ex Dei
voluntate agat, cogitet & loqua-
tur, nihil tamen sibi adscribit.
Crux est & graue onus humili,
quando sibi credere cogitur, vti
32. superbo, quando [32] alterius sen-
tentia stare iubetur. Mihi angeli
esse videtur, nunquam etiam fur-
tim in peccatum pertrahi, cùm
audiam ab angelo terrestri di-
1. Cor. 4. ctum: *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me Dominus est.* Itaque ne-
33. cesse est, vti [33] perpetuò nosipsos
condemnemus & reprehendamus,
vt per voluntariam nostri abie-
ctionem & vilitatem ab non vo-
luntariis lapsibus defendamur &
excusemur. Quod nisi fecerimus,
in exitu vitæ grauis omnino de iis
34. à nobis ratio exigetur. Qui [34] à
Deo aliquid petit, quod infra sua
merita est, sine dubitatione acci-
piet quæ supra ipsius promerita
sunt. Atque hoc publicanus atte-
statur, qui cùm remissionem dun-
35. taxat peccatorum petiisset, [35] iu-
stitiam reportauit. Latro ille tan-
tum rogarat Christum vt sui me-
mor esset in regno suo, & totius
paradisi hæres, & primus quidem,
factus est. Non est in mundo vi-
dere ignem naturâ paruum & ma-
gnū: nec in humilitate vera & sin-
cera vllam penitus materiæ speciē
(* a vitiorū) quæ illi inhærere pos-

* Hunc locū totū omisit Camaldulensis, antiquiores interpretes habēt, sicut & omnia exemplaria nostra Græca.

τῶν διδασκάλων· ἀλλὰ θεῷ ἀναθεὶς
τὴν μέριμναν, τῷ καὶ δι' ὄνου ἐπὶ τοῦ
Βαλαὰμ τὰ χρειώδη διδάξαντι. κἂν
ἅπαντα ὁ τοιοῦτος ἐργάτης κατὰ θεὸν καὶ
ποιῇ, καὶ νοῇ, καὶ φθέγγηται, οὐδ' οὕ-
τως ἑαυτῷ ἀποδίδωσι· σκόλοψ καὶ
βάρος τῷ ταπεινῷ τὸ οἰκειόπιστον·
ὥσπερ τῷ ὑπερηφάνῳ τὸ λϛ' ἑτερόλε- λϛ'.
κτον. ἐμοὶ δοκεῖ ἀγγέλου, τὸ μὴ κλέ-
πτεσθαι ἐφ' ἁμαρτήμασιν εἶναι· ἀκούοντι
τοῦ ἐπιγείου ἀγγέλου λέγοντος· οὐδὲν
ἐμαυτῷ σύνοιδα· ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ
δεδικαίωμαι· ὁ δὲ ἀνακρίνων με, κύ-
ριός ἐστιν· ὅθεν ὀφείλομεν λζ' διηνε- λζ'.
κῶς ἑαυτοὺς κατακρίνειν καὶ μέμ-
φεσθαι, ἵνα διὰ τῆς ἑκουσίου εὐτε-
λείας, τὰς ἀκουσίους ἁμαρτίας * ἀπο- * al. ἀπομέμψεσθαι.
λογηθησόμεθα· εἰ δὲ μὴ, πάντως ἐν τῇ
ἐξόδῳ χαλεπῶς ὑπὲρ αὐτῶν λογο-
θετηθησόμεθα. ὁ λη' παρὰ τὴν ἑαυτοῦ λη'.
ἀξίαν τὰ ἐκ θεοῦ αἰτήματα αἰτού-
μενος, πάντως τὰ ὑπὲρ ἑαυτὸν τεύξεται·
καὶ τοῦτο τελώνης μαρτυρεῖ· ἄφεσιν
μὲν αἰτησάμενος, λθ' δικαιοσύνην δὲ λθ'.
κομισάμενος· μνήμην μόνην ὁ λη-
στὴς ἐκεῖνος ἐν τῇ βασιλείᾳ ᾐτήσατο,
καὶ ὅλον τὸν παράδεισον πρῶτος
ἐκληρονόμησεν· οὐκ ἔστιν ἐν τῇ κτίσει
μικρὸν καὶ μέγα πῦρ θεάσασθαι τὴν φύσιν·
καὶ οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀνόθῳ ταπεινο-
φροσύνῃ ὕλης εἶδος ἐναπομεῖναι τὸ

a Locus hic perobscurus est, nec comparatio satis apta videtur. An hoc vult dicere? Sicut in creata aliqua re nullus ignis naturâ suâ est magnus & paruus (æque enim paruus ignis est ignis ac magnus) magnus autem & paruus fit ex materia, ita in sincera & non spuria humilitate nulla omnino species & forma materiæ, vitiorum nempe, permanere vllo modo potest. Humilitas enim omnem vitiorum materiam excludit, vel per charitatem absumit.

σύμβολον. ἕως δὲ ἑκουσίως πταίομεν,
λϛ. τοῦτο [λϛ] ἐν ἡμῖν οὐ πρόσεστι. καὶ τοῦτο
τὸ σημεῖον τῆς παρουσίας αὐτῆς. γινώ-
σκων ὁ δεσπότης τῇ ἔξωθεν διαγωγῇ
λζ. [λζ] συσχηματίζεσθαι τὴν τῆς ψυχῆς
ἀρετὴν, λαβὼν λέντιον ὑπέδειξεν
ἡμῖν μέθοδον ὁδοῦ ταπεινώσεως· ταῖς
γὰρ τοῦ σώματος ἐπιτηδεύμασιν ἐξο-
μοιοῦται ἡ ψυχὴ, καὶ πρὸς ἃ πράττει,
τυποῦται, καὶ πρὸς αὐτὰ σχηματίζε-
ται. ἀρχὴ ἀγγέλων τινὶ γέγονεν ὑψη-
λοφροσύνης ὑπόθεσις, οὐ διὰ τοῦτο
κομισαμένῳ αὐτήν. ἄλλως ὁ ἐπὶ
θρόνου, καὶ ἄλλως ὁ ἐπὶ κοπρίας κα-
θήμενος, διάκειται. καὶ ἴσως διὰ τοῦτο ὁ
μέγας ἐκεῖνος δίκαιος ἐν τῇ κοπρίᾳ
ἔξω τῆς πόλεως ἐκαθέζετο. τότε γὰρ
τὴν τελείαν ταπεινοφροσύνην κτη-
σάμενος, εἶπεν ἐν αἰσθήσει ψυχῆς,
λη. [λη] ἐφαύλισα ἐμαυτὸν καὶ ἐτάκην·
ἥγημαι δὲ ἐμαυτὸν γῆν καὶ σποδόν.
εὑρίσκω Μανασσῆν ἐκεῖνον ἐν ἀνθρώ-
* ἀ. οὐδένα ἀ. τῶν. ποις ὡς οὐδένα ἕτερον * ἁμαρτήσαντα,
καὶ τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ ἐν εἰδώλοις, καὶ
πᾶσαν τὴν θρησκείαν μολύναντα·
ὑπὲρ οὗ εἰ πᾶς ὁ κόσμος νενηστεύκει,
οὐδὲν ἂν ἄξιον ἀντισενεγκεῖν ἠδύνα-
λθ. το, ἀλλ' [λθ] ἴσχυσεν ἡ ταπείνωσις ἀνία-
τα ἰάσασθαι ἐν αὐτῷ. ὅτι εἰ ἠθέλησας
θυσίαν, ἔδωκα ἄν, τῷ θεῷ, φησὶν ὁ
Δαυὶδ, ὁλοκαυτώματα, σώματα
διὰ νηστείας, οὐκ εὐδοκήσεις· θυσία τῷ
θεῷ, καὶ τὸ ἑξῆς νενόηται πᾶσιν· ἡμάρ-
τηκα τῷ κυρίῳ, ποτὲ ἡ μακαρία
ταπείνωσις πρὸς θεὸν ὑπὲρ μοιχείας
καὶ φόνου ἐβόησε, καὶ θᾶττον ἤκουσε,

sit; est recipere. Quamdiu
sponte peccamus & cadimus,
hoc [36] in nobis non est, & hoc 36.
est signum præsentiæ illius. Cùm
Dominus noster non ignora-
ret per exteriorem [37] corporis 37.
habitum formari intus animæ
virtutem, accepto linteo, osten-
dit nobis compendiosam viam
ad Humilitatem. Actionibus e-
nim corporis formatur anima,
& ad ea quæ agit * componi- * effingi-
tur & figuratur. Principatus non- tur.
nemini Angelorum fuit occa-
sio & caussa superbiæ, quem
tamen non acceperat vt super-
biret. Aliter qui in solio, ali-
ter qui in sterquilinio sedit,
comparatus est. Et fortasse iu-
stus ille & magnus vir (Iobus)
propterea in sterquilinio extra
ciuitatem sedit. Tunc enim per-
fectam consecutus Humilitatem,
ex toto cordis affectu dixit: [38] *Vi-* 38.
lipendi me ipsum & contabui; re- Iob 42. ex LXX. vulg.
putaui me terram & cinerem. *Reprehendo meipsũ*
Animaduerto Manassen illum *& ago pœnitentiam*
ex hominibus grauius quàm nul- *in fauilla*
lum alium peccasse, templúm- *& cinere.*
que Dei idolis & omnem cul-
tum diuinum polluisse, pro quo
si totus mundus se ieiuniis affli-
xisset, non potuisset * quicquam * pro illo
dignum referre. Sed [39] potuit vt par e-
Humilitas desperata & imme- rat satis-
dicabilia illis vulnera curare. facere. 39.
Quoniam si voluisses sacrificium, Psalm. 50.
dedissem vtique, Deo, inquit
Dauid: *Holocaustis* seu ieiu-
niis, quibus corpora torquen-
tur, *non delectaberis*. Sacrifi-
cium Deo, & quæ sequuntur
omnibus nota. *Peccaui Domino*
beata olim Humilitas ob adulte-
rium & cædem commissam, ad
Deum clamauit; & statim audiuit,

2. Reg. c.12. *Dominus abstulit peccatum tuum.*
Viam quidem ad hanc (Humilitatem) & fundamentum patres
semper prædicandi, labores &
exercitationes corporis affirmarunt: Ego verò obedientiam &
verum sincerúmq. & rectum cor,
quod natura etiam sua repugnat
superbæ æstimationi rectam ad
Humilitatem viam esse iudico. Si
40. [40] superbia ex angelis dæmones
41. quosdam efficit, [41] haud dubiè humilitas etiam ex dæmonibus angelos facere poterit. Bono ergo animo sint qui peccarunt. Properemus, & totis viribus decertemus, vt in huius verticem euadamus. Quòd si non possumus, saltem humeris illius euehi studeamus. Aut si deficimus & succũbimus, caueamus tamen ne vlnis illius excidamus. Qui enim inde exciderit, mirabor si quid muneris æterni consequatur. Nerui huius sunt
42. & viæ, non [42] signa tamen, paupertas occulta, peregrinatio, sapientiæ occultatio, sermo non vafer, sed sincerus, eleemosyna quæsita, nobilitatis dissimulatio, audacis confidentiæ relegatio, loquacitatis remotio. Nihil quippe adeò animam humilẽ reddit, quam status vltimæ
43. [43] paupertatis & victus emendicatus. Tunc enim tunc, inquam, nos veros philosophos Deiq. amatores ostendimus & probamus, quãdo extolli possumus, & omnẽ elationẽ ex animo constantissimè fugimus. Quandocunq. arma contra quodcunque vitium sumis, hanc tibi pugnæ sociam adscisce, hæc
Psal.90. enim, *super aspidem & basiliscum ascendet, & conculcabit leonem & draconem*, peccatum inquam & desperationem, & diabolum,

κύριος ἀφεῖλε τὸ ἁμάρτημά σου.
ὁδὸν μὲν ταύτης καὶ ὑπόθεσιν τοὺς
σωματικοὺς κόπους οἱ ἀείμνηστοι ὡρί-
σαντο πατέρες· ἐγὼ δὲ λέγω ὑπα-
κοὴν, καὶ εὐθύτητα καρδίας. αἳ καὶ
φυσικῶς τῇ οἰήσει ἀντίκεινται. εἰ δὲ
ἀγγέλων δαίμονάς τινας αὕτη [μ] πε- μ.
ποίηκε, πάντως ἐκείνη [μα] καὶ ἐκ δαιμό- μα.
νων ἀγγέλους ποιῆσαι δύναται. διὸ
οἱ πεσόντες, θαρσείτωσαν. σπεύσω-
μεν πάσῃ δυνάμει, ἐπὶ τὴν ταύ-
της κορυφὴν ἀναβῆναι. εἰ δὲ μὴ,
κἂν ἐποχηθῆναι τοῖς ὤμοις. εἰ δέ τι
ὀκλάζομεν, τῆς ἀγκάλης γοῦν αὐ-
τῆς μὴ ἀποπέσωμεν· ὁ γὰρ ἐκεῖθεν
ἀποπίπτων, θαυμάζω εἰ ἐπιτεύ-
ξεταί τινος αἰωνίου δωρεᾶς. νεῦρα
ταύτης καὶ ὁδοὶ, οὐ μέντοι καὶ [μβ] σύμ- μβ.
βολα, ἀκτημοσύνη, ξενιτεία, ἀ-
φανὴς σοφίας ἀποκρυφὴ, προ-
φορὰ ἀποίκιλος, ἐλεημοσύνης ζή-
τησις, κρύψις εὐγενείας, παῤῥησίας
ἐξορισμός. πολυλογίας μακρυσμός·
οὐδὲν γὰρ οὕτως ὡς [μγ] πτωχὴ κα- μγ.
τάστασις καὶ προσαιτὴς δίαιτα, ψυ-
χὴν ταπεινῶσαι δεδύνηται πώποτε,
τότε γὰρ τότε φιλόσοφοι καὶ φιλό-
θεοι δεικνύμεθα, ὅτε δυνάμενοι ὑψω-
θῆναι τὸ ὕψος ἀποφεύγομεν ἀνεπι-
στρόφως· εἰ ὁπλίζῃ ποτὲ κατά τινος
πάθους τοῦ οἵου δήποτε, ταύτην σύμ-
μαχον ἐπίσπασαι, ἐπὶ ἀσπίδα
γὰρ καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσεται,
καὶ καταπατήσει λέοντα, καὶ δρά-
κοντα. ἐγὼ δὲ λέγω ἐπὶ ἁμαρτίαν
καὶ ἀπόγνωσιν, καὶ τὸν διάβολον,
καὶ

μδ. καὶ τὸν δράκοντα τοῦ σώματος. μδ Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ σίφων οὐράνιος ἐκ ἀβύσσου ἁμαρτημάτων εἰς οὐρανὸν ἀνενέγκαι ψυχὴν δυνάμενος· ἑώρακέ που τις ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ ταύτης κάλλος· καὶ θάμβει ληφθεὶς ἠρώτα τοῦ τεκόντος μαθεῖν τὴν προσηγορίαν· ἡ δὲ φαιδρὸν αὐτῷ καὶ γαληνὸν ὑπομειδιάσασα, φησί, καὶ πῶς τοῦ ἐμὲ γεγεννηκότος τὸ ὄνομα μαθεῖν ἐπείγῃ; καὶ οὗτός ἐστι ἀνώνυμος· οὐ μή σοι τοῦτο λέξω, ἕως οὗ θεὸν κτήσῃ· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Πηγῆς μὲν μήτηρ ἄβυσσος καθέστηκε· διακρίσεως δὲ πηγὴ ταπείνωσις.

& corporis draconem. ⁴⁴ Humilitas est sipho seu canalis cœlestis, qui ex ima peccatorum voragine animam in cœlum euehere potest. Fuit qui in anima sua huius pulcritudinem vidit, & stupore captus cupiebat nomen parentis eius cognoscere, cùm illa gratum & serenum subridens: Ecquomodo, inquit, genitoris mei nomen scire studes, cùm sit anonymus & nomine careat. Non prodam illud tibi, donec Deum possideas, cui gloria in omnes sæculorum æternitates, Amen. 44.

Mare est fontis caussa & genitrix: Humilitas autem & fons Discretionis.

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον εἰκοστὸν πέμπτον.

Περὶ τῆς ταπεινοφροσύνης.

Σχόλιον α'.

α. Ἤγουν αἰσθητοῦ καὶ ὑλικοῦ.

β. Σχόλιον β'. τοῦ ἁγίου Χρυσοστόμου.

Ἵνα μὴ τῇ δωρεᾷ τοῦ λουτροῦ θαῤῥήσαντες τῆς μετὰ ταῦτα ἀμελήσωσι πολιτείας φησί· ὅτι κἂν βάπτισμα μετανοίας λάβῃς· μὴ μέλλῃς δὲ πνεύματι μετὰ ταῦτα ἄγεσθαι, ἀπώλεσας τὴν δεδομένην ἀξίαν, καὶ τῆς υἱοθεσίας τὴν προεδρίαν· διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν· ὅσοι πνεῦμα θεοῦ ἔλαβον, ἀλλ᾽ ὅσοι πνεύματι θεοῦ ἄγονται· τουτέστιν, ὅσοι παρὰ πάντα τὸν βίον πολιτεύονται οὕτως, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ τοῦ θεοῦ.

Ἐρώτησις γ'.

γ. Καὶ πόσα σημαίνει κατηγορία; ἀπόκρ. Δύο, τὴν κατά τινος παρ' ἐχθροῦ κακίστην διαβολήν, καὶ τὴν ἔμφασιν, καὶ τρανὴν φανέρωσιν τοῦ πράγματος· οἷον, ἀγαθὸς φύσει ὁ θεός, κακοῦργος ὁ διάβολος, δολερὸν ἡ ἀλώπηξ.

Σχόλιον δ'.

δ. Θαυμάσιαι νοὸς ἐργασίαι, καὶ διὰ ταπει-

SCHOLIA AD GRADVM VICESIMVM QVINTVM.

De Humilitate.

Scholion 1.

SIue quæ in sensum & materiam seu corpus cadunt. 1.

Scholion 2. S. Chrysostomi.

Ne, inquit, dono lauacri confisi deinceps negligenter viuant. Quia etsi baptisma pœnitentiæ acceperis, sed Spiritu S. postea non agaris, perdidisti gratiam, & dignitatem tibi datam, & adoptionis prærogatiuam. Hine dixit; Non quotquot spiritum Dei acceperunt, sed quicunque spiritu Dei aguntur; hoc est, per omnem vitam ita viuunt, hi sunt filij Dei. 2.

Quæstio 3.

Quot significat accusatio? duo: pessimam ab hoste irrogatam calumniam: deinde singulari quadam viapertam rei gestæ declarationem. exempli caussa, Bonus naturâ Deus, malignus diabolus, velut astuta vulpes. 3.

Scholion 4.

Mirādæ sunt actiones mētis, & per hu- 4.

militatem profectus, audi enim quomodo dicat. Quoniam, inquit, quod quis * cogitat, hoc omnino & sentit, & corde retinet. Excipiatur ergo, quod quis ex inconsideratione mentis, vel ex subreptione aut casu cogitat: hæc enim semel duntaxat tractata animo, negamus eum vitioso affectu cogitari aut tractari.

* de quo quis secum rationatur.

νόσεως παρακοπαί· ὅρα γὰρ πῶς φησί· ὅτι ὅ τις λογίζεται, τοῦτο πάντως καὶ φρονεῖ, καὶ ἐν καρδίᾳ κατέχει· ὑπεξαιρείσθω οὖν τὸ ἐξ ἀπροσεξίας λογίσασθαι, ἢ συναρπαγῆς, ἢ κατὰ τύχην· ταῦτα γὰρ πρὸς ἅπαξ τελούμενα, οὐ κατὰ πάθος τελεσθῆναι, ἢ λογισθῆναι φαμέν.

Aliud.

Rogatus senior quid esset humilitas, Duplex, inquit, mortificatio, quæ sponte fit in omni re.

Ἄλλο.

Ἠρωτήθη γέρων, τί ἐστι ταπείνωσις, καὶ εἶπε· διπλῆ νέκρωσις ἑκουσίως ἐπὶ παντός.

Scholion 5.

5. Iris est arcus nubibus extensus, quem vocauit Humilitatem, propter multos & varios quasi flores & colores, & propter triplicem colorum aspectum, & altitudinem, qua supra terras existat atque eleuetur.

Σχόλιον ε'.

Ἶρίς ἐστι τὸ τεινόμενον ταῖς νεφέλαις τόξον. τοῦτο δὲ ἐκάλεσε τὴν ταπείνωσιν· διὰ τὸ πολυανθὲς, καὶ ποικίλον, καὶ πολύχροον· καὶ τρίχροον, καὶ ὑψηλὸν, καὶ τὴν γῆν ὑπερανεστηκός. ε.

Isaaci 6.

6. Superbia est, non quando cogitatio illius in mente pertransit; neque quando quis ab illa repente data aliqua occasione, vincitur. Sed illa quæ manet & hæret in homine. Illum primum (qui cogitat de superbia, aut repente obruitur illâ) sequitur dolor animi seu compunctio: Iste alter qui amat superbiam, non nouit compunctionem.

Σχόλιον Ἰσαὰκ ς'.

Ὑπερηφανία ἐστὶν, οὐχὶ ὅτε παρέλθῃ ἐν τῇ διανοίᾳ ὁ λογισμὸς αὐτῆς. οὐδὲ ἐὰν νικᾶταί τις ἐξ αὐτῆς κατὰ καιρόν· ἀλλ' ἐκείνη ἡ διαμένουσα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. ἐκείνῳ μετὰ τὸ πρῶτον ἡ κατάνυξις ἀκολουθεῖ· ἕτερος δὲ ὁ ἀγαπήσας αὐτὴν οὐκ οἶδε κατάνυξιν. ς.

Scholion 7.

7. Alta & præclara facta de virtute (inenarrabilia seu arcana.)

ἄῤῥητα nempe.

Σχόλιον ζ'.

Ὑψηλῶν ἀρετῆς καὶ κατορθωμάτων. ζ.

*Annotatio interpretis.

* Apud Climacum est: μοναχὸς ταπεινόφρων οὐ πολυπραγμονεῖ ἄῤῥητα. ad vocem ἄῤῥητα, Scholiastes infra posuit ὑψηλῶν ἀρετῆς καὶ κατορθωμάτων, quæ τὸ ἄῤῥητα explicarent. Humilis non tractat arcana seu inenarrabilia, alta nempe de virtute & præclaris factis.

Scholion 8.

8. Inutilia, confusa, vana.

Σχόλιον η'.

Ἄχρηστα καὶ χυδαῖα, καὶ μάταια. η.

Scholion 9.

9. Quemadmodum S. Trinitas trium personarum in vna est Deitate, & vna Deitas in tribus personis, ita pœnitentia & luctus, & humilitas inter se cognatæ sunt, & in diuina gratia continentur, gratiaque vnum facit hæc, & alterum cum altero coniungit, mittitque animum ad Deum.

Σχόλιον θ'.

Ὡς ἡ ἁγία τριὰς τῶν ὑποστάσεων ἐν μιᾷ ἐστὶ τῇ θεότητι, καὶ μία θεότης ἐν ταῖς τρισὶν ὑποστάσεσιν, οὕτως καὶ ἡ μετάνοια, καὶ τὸ πένθος, καὶ ἡ ταπείνωσις συγγενῆ ἀλλήλοις εἰσί, καὶ ἐν τῇ θείᾳ περιέχονται χάριτι, καὶ ἡ χάρις ἑνοποιεῖ ταῦτα· τὸ ἓν τῷ ἑτέρῳ συνάπτουσα, καὶ πρὸς τὸν θεὸν τὸν νοῦν διαπέμπουσα. θ.

Scholion 10.

10. Vnicus ille locus est fundus rubri maris in transitu populi Israëlitarum. Dies autem quo mundus vniuersus gaudio exultauit, non est alius quàm dies resurrectionis Domini & saluatoris nostri; quo genus humanum ab

An etiam quando terra discessit, cùm hausit Dathan & Abiton.

Σχόλιον ι'.

Εἷς χῶρος, ὁ πυθμὴν τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐν τῇ διαβάσει τοῦ Ἰσραήλ, ἡ δὲ τῆς παγκοσμίου χαρᾶς οὐκ ἄλλη ἡμέρα, ἢ ἡ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου, καὶ σωτῆρος ἡμῶν, ἐν ᾗ τὸ γένος ἡμῶν τὴν αἰωνίαν ι.

τοῦ ᾅδου ἠλευθερώθη δεσμῶν· τινὲς δὲ τὴν τῆς γεννήσεως λέγουσιν, ἐν ᾗ καὶ παρὰ τῶν ἀγγέλων ἠκούετο, τὸ, δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ. ἕτεροι τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ Νῶε μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ ἐξῆλθε τῆς κιβωτοῦ.

Σχόλιον Χρυσοστόμου ια'.

ια'. Εἴπου τὴν εὐσέβειαν παραβλαπτομένην ἴδοις, μὴ προτίμα τὴν ὁμόνοιαν τῆς ἀληθείας· ἀλλ' ἵστασο γενναίως ἕως θανάτου· καὶ μηδὲ οὕτως ψυχῇ πολέμει, μηδὲ ἀποστρέφου γνώμη, ἀλλὰ τοῖς πράγμασι μάχου μόνον· τοῦτο γάρ ἐστι, τὸ ἐξ ὑμῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες κἂν ἐκεῖνος μὴ εἰρηνεύῃ, οὐ μὴ πληρώσῃς χειμῶνος τὴν ψυχήν· ὅπερ ἔφθην εἰπὼν τὴν ἀλήθειαν μηδαμοῦ προδιδούς.

* ne præponas aliorũ conſpirationẽ veritati.

Ita locum hunc legendum res ipſa docet.

Σχόλιον ιβ'.

ιβ'. Ὅτι τινὲς τῶν ἀναισθήτως ἐπιπληττόντων, ἢ δικαζόντων ἢ σοφιζομένων, ἢ ἀρχῆς ὀρεγομένων ταπεινώσεως εἰσὶν ἀμέτοχοι· ἐστὶ δ' ὅτι καὶ ἔργοις διδάσκει τοὺς προσιόντας τὴν ταπείνωσιν.

Σχόλιον ιγ'.

ιγ'. Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Ησαίας περὶ τῆς ταπεινοφροσύνης ὅτι γλῶσσαν οὐκ ἔχει λαλῆσαι πρός τινα ὡς ἀμελοῦντα· ἢ πρὸς ἄλλον ὡς καταφρονοῦντα· οὔτε ὀφθαλμοὺς ἔχει ἄλλου ἐλαττώματα προσέχειν, οὔτε ὦτα ἔχει ἀκοῦσαι τὰ μὴ ὠφελοῦντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· καὶ οὐκ ἔχει κατά τινος πρᾶγμα, πλὴν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ· ἀλλὰ πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἐστὶν εἰρηνικὸς διὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, καὶ οὐ διὰ τὴν φιλίαν. ἐὰν γάρ τις νηστεύῃ ἕξ, καὶ ἕξ, καὶ ἐκδῷ ἑαυτὸν εἰς μεγάλους κόπους, καὶ ἐντολάς, ἐκτὸς τῆς ὁδοῦ ταύτης, πάντες οἱ κόποι αὐτοῦ ἀχρηστοί εἰσιν.

Αλλα.

Εἰ μὲν μὴ κτήσῃ, μακρὰν εἶ ἐντολῶν τοῦ θεοῦ· εἰ δὲ κτήσῃ, ἀχρεῖος εἶ δοῦλος, ὃ ὤφειλες ποιῆσαι, πεποίηκας, ἑτέρων καὶ ὑπὲρ τῶν ἐντολῶν ποιησάντων.

Σχόλιον ιδ'.

ιδ'. Τὰ προδηλωθέντα ἰδιώματα, πλὴν ἑξ τὴν κατὰ δόκησιν, τοῦ πλούτου σημαντικὰ τῆς ταπεινώσεως εἰσίν· αὐτὸ γάρ ἐστι τὸ ἕν, ὡς οἶμαι.

Σχόλιον ιε'.

ιε'. Η ἀληθινὴ ταπείνωσις γέννημά ἐστι τῆς γνώ-

æternis inferorum vinculis eſt liberatum. Alij diem Chriſti natalem intelligunt, quo ab angelis illud auditum eſt, *Gloria in excelſis Deo.* Alij diem interpretantur, quo Noë cum ſuis ex arca egreſſus eſt.

Scholion Chryſoſtomi 11.

Sicubi religionem læſam videris, tum, contemta aliorum conſpiratione, veritatem tuere, próque illa generosè ad mortem vſque decerta: neque ſic cum anima tua pugna, neque de ſententia tua te dimoueri patere, ſed factis ipſis & ſolis propugna. Hoc enim eſt illud: *Quantum in vobis eſt, pacem in omnibus habentes*, quamuis ille pacificus non ſit. * Nec tu impleas animam * tempeſtate (perturbationum) quod occupaui dicere nequaquam violata aut prodita veritate. 11.

Hoc ſcholiũ ad nullum ſignũ refertur, nec videtur hoc loco habere locum.

* Et tu animã tuã ne graui tẽpeſtate concutias.

* imbre, ſpiritu procellarum.

Scholion 12.

Quoſdã qui alios ipſi ſtupidi caſtigãt aut iudicãt, aut vafrè argutãtur, aut principatũ appetũt, humilitatis eſſe expertes affirmat. Eſſe autẽ qui humilitatẽ, ſuos diſcipulos factis ipſis & operib. doceãt. 12.

Scholion 13.

Abbas Iſaias de Humilitate dixit, quod lingua careat ad reprehendendum aliquem negligentem, aut alium, qui alios videatur contemnere, nec oculos habeat, quibus ad aliorum defectus attendat; nec aures quibus ea quæ animæ non proſunt, audiat, nec cum vllo rem aut controuerſiam niſi cum ſuis peccatis. Sed pacem cum omnibus mortalibus colit, propter præceptum Domini, & non propter amicitiam: ſi quis enim diebus ſex & alteris ſex à cibo abſtineat, ſeſéque ingentibus laboribus, præceptis & moleſtiis exponat, extra tamen hanc viam omnia ſunt inutilia & inania. 13.

Aliud.

Si quidem nondum acquiſiuiſti (has virtutes) procul abes à præceptis Dei: ſi verò iam acquiſiuiſti, ſeruus inutilis es. Quod debuiſti facere feciſti; aliis multa ſupra præcepta facientibus.

Scholion 14.

Omnes proprietates ſupra (à Climaco) explicatæ præter vnam, quæ eſt opinio; oſtendunt opes & theſaurum humilitatis; hoc enim (vt reor) eſt illud vnum (opinio inquam.) 14.

Scholion 15.

Vera humilitas ſoboles eſt co- 15.

Ee ij

gnitionis; cognitio vera partus tentationum.

Scholion 16.

16. Qui per viam Christi & humilitatis religiosam vitam est ingressus, hic bene in illa ingredietur, & præsentem vitam egredietur, & pascua cum gaudio repericet in paradiso.

Scholion 17.

17. Oleum appellat humilitatem quæ animæ per gratiam infunditur. Tum autem humilitas nobis confertur, quando nos omnibus mortalibus viliores existimamus.

Scholion 18.

18. Humilitas non est conscientiæ desperatio, sed diuinæ charitatis & commiserationis cognitio.

Isaaci 19.

19. Qui sustinere potest hominis importuni & inconsiderati verbum durum propter Deum, & propter cogitationes in pace conseruandas, hic vocabitur filius pacis, pacémque possidebit animæ, corporis & spiritûs.

Aliud.

Quis laborem & contumeliam seu ignominiam abs te reiicis, non est quod promittas tibi te per reliquas virtutes pœnitentiam acturum. Vana gloria enim, & stupor cordis seruire solent peccato propter gloriam.

Aliud.

Si quem videris in multa ignominia constitutum lamentari, scito illum vanæ gloriæ cogitationibus occupatum, de interioribus cordis manipulis manipulos cum dolore metere.

Aliud.

Quo improbior es, hoc minus recusa multa mala pati, vt per eam (patientiam) depressus euomas superbiam.

Isaaci 20.

20. Humilitas vera est, quando quis quid dignum superbia in occulto habet, & tamen non superbit, sed seipsum in animo puluerem æstimat.

Marci monachi 21.

21. Extra contritionem cordis, fieri nullo modo, potest vt malitia penitus liberetis. Conterit autem cor triplex abstinentia, somni inquam, cibi & relaxationis corporis. Horum enim

σεως, καὶ ἡ γνῶσις ἡ ἀληθινὴ γέννημα τῶν πειρασμῶν.

Σχόλιον ιϛʹ.

Ὁ διὰ χριστομιμήτου πολιτείας καὶ ταπεινώσεως εἰσιὼν εἰς τὸν βίον τῶν μοναχῶν, οὗτος καλῶς εἰσελεύσεται ἐν αὐτῷ, καὶ ἐξελεύσεται τῆς παρούσης ζωῆς· καὶ νομὴν μετ' εὐφροσύνης εὑρήσει τὴν ἐν τῷ παραδείσῳ. ιϛʹ.

Σχόλιον ιζʹ.

* Ἔλεος λέγει τὴν προσγινομένην τῇ ψυχῇ διὰ τῆς χάριτος ταπείνωσιν· προσγίνεται δὲ, ὅτε παντὸς ἀνθρώπου εὐτελεστέρους ἑαυτοὺς ἡγησόμεθα. ιζʹ. * ἔλαιον oleũ, ἔλεος misericordia.

Σχόλιον ιηʹ.

Οὐκ ἔστι συνειδήσεως κατάγνωσις ἡ ταπεινοφροσύνη, ἀλλὰ χάριτος θεοῦ καὶ συμπαθείας ἐπίγνωσις. ιηʹ.

Σχόλιον Ἰσαὰκ ιθʹ.

Ὁ δυνάμενος φέρειν ῥῆμα σκληρὸν, δυσχεροῦς καὶ ἀσυνέτου διὰ τὸν θεὸν, καὶ διὰ τὸ εἰρηνεύειν τοὺς λογισμοὺς, οὗτος κληθήσεται υἱὸς τῆς εἰρήνης, καὶ δυνατός ἐστιν ὁ τοιοῦτος κτήσασθαι εἰρήνην ψυχῆς, καὶ σώματος, καὶ πνεύματος. ιθʹ.

Ἄλλο.

Ἀποβαλὼν πόνον καὶ ἀτιμίαν, μὴ ἐπαγγέλλου δι' ἑτέρων ἀρετῶν μετάνοιαν. κενοδοξία γὰρ καὶ ἀναλγησία δουλεύειν τῇ ἁμαρτίᾳ διὰ δόξαν πεφύκασιν.

Ἄλλο.

Ὅταν ἴδῃς τινὰ ἐν πολλῇ ἀτιμίᾳ ὀδυνώμενον, γίνωσκε ὅτι λογισμοῖς κενοδοξίας κατασχεθεὶς ἀηδῶς τῶν καρδιακῶν δραγμάτων θερίζει τὰ δράγματα.

Ἄλλο.

Ὅσον εἶ κακότροπος, τοσοῦτον κακοπαθεῖν μὴ ἀπαναίνου, ἵνα δι' αὐτῆς ταπεινωθεὶς τὴν ὑπερηφανίαν ἐμέσῃς.

Σχόλιον Ἰσαὰκ κʹ.

Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ κατ' ἀλήθειαν, ὅτις ἔχει ἐν τῷ κρυπτῷ τι ἄξιον ὑπερηφανίας, καὶ οὐχ ὑπερηφανεύεται, ἀλλ' ὡς χοῦν ἔχει ἑαυτὸν ἐν τῷ λογισμῷ αὐτοῦ. κʹ.

Σχόλιον Μάρκου μοναχοῦ καʹ.

Ἐκτὸς συντετριμμένης καρδίας, ἀδύνατον τὸ καθόλου ἀπαλλαγῆναι κακίας, συντρίβει δὲ καρδίαν ἡ τριμερὴς ἐγκράτεια, ὕπνου λέγω, καὶ τροφῆς, καὶ σωματικῆς ἀνέσεως· ἡ γὰρ καʹ.

πούτων παρέχουσα ἡδυπάθειαν ἐντίθησιν· ἡ δὲ ἡδυπάθεια τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς παραδέχεται· ἀντίκειται δὲ καὶ τῇ προσευχῇ, καὶ τῇ προσηκούσῃ διακονίᾳ.

Σχόλιον κβ'.

κβ'. Οὐχ ἀναισθητεῖν κελεύει, ἀλλ' ἐπιμελῶς, ὡς ἀληθέσιν τοῖς ἐπαίνοις, προσέχειν καὶ ἐφήδεσθαί τινα καὶ ἄξιον εἶναι τῶν τοιούτων ἑαυτὸν ὑποπτεύεσθαι λόγων κωλύει.

Σχόλιον κγ'.

κγ'. Τὸν ἅγιον Σεραπίωνα αἰνίττεται.

Σχόλιον κδ'.

κδ'. Ὁ ὅσιος Σιμών.

Σχόλιον κε'.

κε'. Ὁ ταπεινοφροσύνης ἐπιμελούμενος οὐ φροντίζει ἀνθρωπίνου προσκώμματος, ἢ μέμψεως.

Σχόλιον κς'.

κς'. Χαίρει, φησίν, ὁ θεὸς ἐπὶ τοῖς ταπεινόφροσιν, ὁρῶν αὐτοὺς χλευαζομένους, καὶ ὑπομένοντας. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐν τοῖς οἰκείοις κατορθωθῆναι ἀδύνατον· διὰ τοῦτο ξενιτεία ἀκροτάτη ταπεινώσεως καθέστηκεν αἰτία.

Σχόλιον κζ'.

κζ'. Τὴν βάσιν τοῦ νοῦ ἐπὶ τὴν ἀνώλεθρον τρίβον, τῆς ταπεινώσεως δηλονότι.

Σχόλιον κη'.

κη'. Τῆς ταπεινοφροσύνης δηλονότι· ὥστε μηδὲ ἔννοιαν ἀντιλογίας λαμβάνομεν· τοῦτο γάρ ἐστιν ὁ ἦχος.

Σχόλιον κθ'.

κθ'. Ἀκούων λόγον ὠφέλιμον, μὴ κρίνε τὸν λέγοντα, ἵνα μὴ τῆς ἐπωφελοῦς νουθεσίας σεαυτὸν ἀποστερήσῃς.

Σχόλιον λ'.

λ'. Σκεπόμενος ὑπὸ τῆς ταπεινοφροσύνης ὁ σημειοφόρος διασώζεται· εἰ δέ τινι τῶν κουφοτέρων δοθῇ τὸ τοιοῦτον χάρισμα, διὰ τῶν τραπτομένων εἰς ὑψηλόφρονα γνώμην, ὑπερεκπίπτων καταφέρεται ἀφρούρητος φανείς.

Σχόλιον λα'.

λα'. Τί μανθάνειν· ἢ πάντως τὰ συμφέροντα.

* μήτι πάντως τὰ συμφέροντα.

Σχόλιον λβ'.

λβ'. Ἤγουν τὸ ὑπὸ ἄλλου λεχθὲν αὐτοῦ ἐπιτραπέν.

Σχόλιον λγ'.

λγ'. Οὐχὶ ἁπλῷ λόγῳ ὀφείλομεν διηνεκῶς

copia mollitiem parit, mollitia malas cogitationes recipit, quæ simul repugnat studio precandi, & conuenienter ministrandi.

Scholion 22.

Non præcipit vt sensum exuamus; sed prohibet accuratè, ne tanquam veris laudibus quisquam animum aduertat & delectetur, seséque huiusmodi verbis dignum existimet. 22.

Scholion 23.

S. Serapionem intelligit. 23.

Scholion 24.

Venerabilis Simon Salus. 24.

Scholion 25.

Qui studet humilitati, non curat scommata & conuitia, hominúmque reprehensiones. 25.

Scholion 26.

Delectatur, inquit, Deus humilibus, quando videt illos sannas patienter ferre. Sed cùm inter domesticos rectè fieri non possit, propterea secessus longissimus à patria, caussa est humilitatis. 26.

Scholion 27.

Gradum ad salutarem semitam, humilitatis nempe, intelligit. 27.

Scholion 28.

Humilitatis scilicet, vt neque cogitationem quidem contradicendi admittamus, hoc enim est sonus. 28.

Scholion 29.

Quando sermonem vtilem audis, dicentem ne iudica, ne te ipsum vtilis admonitionis fructu priues. 29.

Scholion 30.

Humilitate septus saluabitur, qui miracula patrat. Quòd si hoc donum alicui leuis animi impertitum fuerit, per ea quæ fiunt miranda in superbiam mentis elatus, præcépsque in ima delatus, * immunitus comparebit. 30.

* inermis, incustoditus.

Scholion 31.

Quid discere? aut omnino opportuna *. 31.

* nunquid non opportuna?

Scholion 32.

Siue ab alio dictum, ipsi & commissum. 32.

Scholion 33.

Nō solo & nudo verbo oportet, vt nos 33.

ipsos damnemus, sed ex animi sententia, sensu & affectu cordis. Qui enim ita seipsum reprehendit, & redarguit, & reprehendentes aut contumelia afficientes, non vt hostes auersatur, sed vt benefactores ex animo diligit.

Scholion 34.

34. Qui se indignum iudicat, qui vel minima à Deo petat, & dum petit minima velut peccator, magnam gratiam veniámque à Deo accipit. Promptus enim est Deus dare nobis maiora quàm petimus. Sed hæc gratia nobis non confertur quàm diu sponte peccamus.

Scholion 35.

35. Qui iustè viuit, & nullam pro rectè factis compensationem, sed veniam duntaxat de peccatis commissis petit, quasi præter dignitatem suam petit, propterea accipiet à Deo maiora, quàm ipsius status postulat, quòd soleat Deus ex abundanti dare plus quàm petimus aut intelligimus.

Scholion 36.

36. Quale est hoc? quod dixit nempe, non affici ad corpus (& vitia corporis.)

Scholion 37.

37. Quòd anima sæpe norit se ad externam corporis formam & studia conformare, clara est ex Domini* facto, demonstratio.

* exéplo, doctrina, euágelio.

Scholion 38.

38. Animaduerte quantam ad pœnitentiam contritionem pariat seipsum nihili pendere & abiicere. Nam ex eo quod quis seipsum reprehendat, transit virtus patientiæ etiam in eum qui reprehendit alterum & contemnit.

Scholion 39.

39. Humilitas sine operibus multa delicta abolet: opera sine humilitate sunt velut inutilia, imò sæpe multa mala pariunt nobis. Ceterùm, vt dixi, abole peccata tua in humilitate.

Scholion 40.

40. Superbia ex angelis facit dæmones.

Scholion 41.

41. Humilitas ex dæmonibus facit angelos, inquit Climacus.

Scholion 42.

42. Signa, declarationes, occasiones ad humilitatem.

ἑαυτοὺς κατακρίνειν, ἀλλ' ἐν αἰσθήσει καὶ διαθέσει καρδίας· ὁ γὰρ οὕτω μεμφόμενος ἑαυτόν, καὶ τοὺς ἐλέγχοντας ἢ ὑβρίζοντας οὐχ ὡς ἐχθροὺς ἀποστρέφεται, ἀλλ' ὡς εὐεργέτας ἐκ ψυχῆς ἀγαπᾷ.

Σχόλιον λδ'.

Ὁ ἀνάξιον ἑαυτὸν κρίνων καὶ τῶν μικρῶν αἰτημάτων, καὶ αἰτούμενος ὡς ἁμαρτωλὸς τὰ σμικρότατα, ἄφεσιν μεγάλην λαμβάνει· πιστὸς γάρ ἐστι δοῦναι ἡμῖν ὁ θεός, καὶ ὑπὲρ ἃ αἰτούμεθα, οὐ παραγίνεται δὲ ἡμῖν τοῦτο ἕως ἂν ἑκουσίως πταίωμεν. λδ'.

Σχόλιον λε'.

Ὁ δικαιοσύνην ἐργαζόμενος, καὶ οὐχὶ ἀντίδοσιν τῶν κατορθωμάτων, ἀλλὰ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτημάτων αἰτούμενος, παρὰ τὴν ἑαυτοῦ ἀξίαν ὡσανεὶ αἰτεῖ· διὸ καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτὸν τεύξεται παρὰ τοῦ θεοῦ, τοῦ διδόντος ὑπὲρ ἐκ περισσοῦ ὧν αἰτούμεθα, ἢ νοοῦμεν. λε'.

Σχόλιον λς'.

Ποῖον τοῦτο; ὃ εἶπε, τὸ μὴ προσπάσχειν ταῖς ὕλαις. λς'.

Σχόλιον λζ.

Ὅτι ἐν τοῖς ἐκτὸς ἐπιτηδεύμασιν οἶδε πολλάκις ἡ ψυχὴ συσχηματίζεσθαι, σαφὴς ἐκ τῆς δεσποτικῆς ὑποθέσεως ἡ ἀπόδειξις. λζ'.

Σχόλιον λη'.

Ὅρα καὶ τὸ ἐξουθενεῖν ἑαυτόν, πόσον πρὸς μετάνοιαν συντετριμμένην φέρει. ἐκ γὰρ τοῦ ἑαυτὸν μέμφεσθαι ἵνα ἔρχεται εἰς τὸ καὶ τὸν ἐλέγχοντα, καὶ τὸν ἐξουθενοῦντα ὑπομένειν. λη'.

Σχόλιον λθ'.

Ἡ ταπείνωσις χωρὶς ἔργων, πλημμελήματα πολλὰ συγχωρεῖν ἰσχύει. τὰ ἔργα δὲ χωρὶς ταπεινώσεως ἐξ ἐναντίας ὡς ἀνωφελῆ εἰσιν· ἀλλὰ καὶ πολλὰ κακὰ κατασκευάζουσιν ἡμῖν· λοιπὸν συγχώρησον τὰς ἁμαρτίας σου ἐν τῇ ταπεινώσει, καθὼς εἶπον. λθ.

Σχόλιον μ'.

Ἡ ὑπερηφανία (ἐξ ἀγγέλων ποιεῖ δαίμονας.) μ'.

Σχόλιον μα'.

Ἡ ταπείνωσις ἐκ δαιμόνων ποιεῖ ἀγγέλους, λέγει ὁ τῆς Κλίμακος. μα'.

Σχόλιον μβ'.

Σημεῖα, φανερώματα, πρὸς ταπεινοφροσύνην ἀφορμαί. μβ'.

Σχόλιον μγ'.

μγ'. Τοῖς γὰρ ἐπιτηδεύμασιν ὁμοιοῦται ἡ ψυχή, καὶ πρὸς ἃ πράττει τυποῦται, καὶ πρὸς ταῦτα σχηματίζεται.

Ἄλλο.

Ἔστω σοι καὶ σχῆμα, καὶ βάδισμα, καὶ ἱμάτιον, καὶ καθέδρα, καὶ τροφῆς κατάστασις· καὶ στρωμνῆς παρασκευή, καὶ οἶκος, καὶ τὰ ἐν οἴκῳ σκεύη πάντα πρὸς εὐτέλειαν ἐξησκημένα· καὶ λόγος, καὶ ᾠδή· καὶ ἡ τοῦ πλησίον ἔντευξις, καὶ πρὸς μετριότητα ταῦτα μᾶλλον, ἢ πρὸς ὄγκον ὁρώντων.

Σχόλιον μδ'.

μδ'. Ὅρος ταπεινοφροσύνης· κατ' ἐνεργητικὴν δύναμιν.

Scholion 43.

Nam ad studia occupationum anima se accommodat, & ad ea quæ facit, effigiatur, & ad hæc sese effingit. 43.

Aliud.

Sit tibi habitus, & incessus, & vestis, & sella, & victûs ratio, & lecti apparatus, & domus, & omnia quæ in domo sunt vasa ad vilitatem & paupertatem composita: quin & sermo, & cantus, & cum altero congressus seu colloquium, ad mediocritatem potiùs quàm ad fastum sint comparata.

Scholion 44.

Definitio humilitatis * ex potentia seu facultate efficiente. 44. * caussa efficiente.

ΛΟΓΟΣ κϛ'.

Περὶ διακρίσεως λογισμῶν, καὶ παθῶν, καὶ ἀρετῶν.

Διάκρισίς ἐστιν ἐν μὲν τοῖς
εἰσαγομένοις, ἡ τῶν καθ'
ἑαυτοὺς ἀληθὴς ἐπίγνωσις·
ἐν τοῖς δὲ μέσοις ἡ τὸ κυρίως ἀγαθὸν
ἐκ τοῦ φυσικοῦ, καὶ τοῦ ἐναντίου ἀπταίστως
διακρίνουσα νοερὰ αἴσθησις· ἐν τοῖς δὲ
α'. ᵃ τελείοις, ἡ διὰ θείας ἐλλάμψεως
ἐνυπάρχουσα γνῶσις, ἥ τις καὶ τὰ ἐν
ἄλλοις σκοτεινῶς ἐνυπάρχοντα τῷ
ἑαυτῆς λύχνῳ καταφωτίζειν ἰσχύουσα.
ἢ τάχα καθολικῶς τοῦτο καὶ ἐστι, καὶ γνωρίζεται διάκρισις, ἡ τοῦ θείου θελήματος ἀσφαλὴς κατάληψις ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ τόπῳ, καὶ πράγματι,
β'. ἥτις ἐνυπάρχει μόνοις τοῖς ᵇ καθαροῖς τῇ καρδίᾳ, καὶ τῷ σώματι, καὶ
γ'. τῷ στόματι· ὁ μὲν τοὺς ᶜ τρεῖς εὐσεβῶς
καθελὼν συγκαθεῖλε, καὶ τοὺς πέντε.
ὁ δὲ ἐκείνων ἀμελῶν οὐδέτερον νικήσει·

GRADVS XXVI.

De discretione cogitationum, vitiorum & virtutum.

Discretio in tironibus seu rudibus est perfecta & vera status sui interioris cognitio. In mediis seu proficientibus, est sensus quidam animi qui bonum propriè dictum à physico & eius contrario sine errore diiudicat. In [1] perfectis est cognitio, ex diuina illustratione orta quæque, & in aliis obscura suo lumine illustrare potest. 1.
Aut fortasse generatim, & omnia complectendo hoc & est, & intelligitur esse discretio, diuinæ nimirum voluntatis certa, & firma comprehensio, quouis tempore, quocunque in loco, & negotio, quam tantum possident [2] mundi corde, corpore & ore. Qui 2.
[3] tres hostes religiosè prostrarit, prostrauit & quinque. Qui illos neglegit, neutrum vincet. 3.

Discretio est conscientia incontaminata, & purus castúsque sensus. Nemo, cùm quædam in religioso vitæ statu supra naturæ vim fieri vel audierit aut viderit, ex rerum ignorantia in incredulitatem incidat: vbicunque enim Deus, qui supra naturam est, versatur & præsens est, ibi pleraque omnia deinceps supra naturæ facultatem fieri solent. Tribus hisce modis vel maximè generalibus bello nos diabolus oppugnat, negligentia, superbia, & sua ipse inuidia. Miserandus primus, miserrimus alter, felicissimus & beatissimus
4 tertius. [4] Meta & amussi seu regula, secundum Deum, vtamur conscientia nostra, vt animaduertamus vnde ventorum spiritus existant, & vela ad il-
5 los tendamus. In [5] omnibus religiosis exercitationibus nostris dæmones nobis tres fodiunt scrobes. Primùm contendunt ne quid boni faciamus. Ceterùm vbi primò prælio deuicti cesserunt, conantur boni operis finem corrumpere, ne fiat ad laudem Dei. Quod si & hic fures à scopo berrarunt, tum demum in silentio quietis adsunt, & beatos nos in anima prædicant, quod omnia ad nutum & honorem Dei geramus. Primo aduersatur studium diligentiæ & meditatio mortis; alteri subiectio & contemptus sui; postremo continua sui ipsius reprehensio. *Hoc labor est ante nos, donec ignis Dei intret in sanctuarium nostrum.* Neque enim vlla deinceps cura aut necessitas erit ob præceptas animo prioris vitæ vitiosas affectiones aut consuetudines.

διάκρισίς ἐστι συνείδησις ἀμόλυντος, καὶ καθαρὰ αἴσθησις· μηδεὶς ἐν τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ ὑπὲρ φύσιν τινὰ ἀκούων ἢ ὁρῶν, ἐξ ἀγνωσίας εἰς ἀπιστίαν περιπέσοι· ὅπου γὰρ ἐνδημήσει ὁ ὑπὲρ φύσιν θεός, ὑπὲρ φύσιν λοιπὸν τὰ πλεῖστα τῶν πραγμάτων γίνονται. ἐν τρισὶ τούτοις γενικωτάτοις τρόποις πᾶς πόλεμος δαιμονιώδης ἐν ἡμῖν συνίσταται, ἢ ἐξ ἀμελείας, ἢ ἐξ ὑπερηφανίας, ἢ ἐκ φθόνου τῶν δαιμόνων· καὶ ἐλεεινὸς μὲν ὁ πρῶτος· παναθλιος ὁ δεύτερος· ὁ δὲ τρίτος τρισμακάριος· [4] σκοπῷ καὶ κανόνι τῷ ἡμετέρῳ κατὰ θεὸν συνειδότι πρὸς πάντα χρησώμεθα, ἵνα γνόντες τὸ τῶν ἀνέμων πνοὴν πόθεν ἔρχεται, πρὸς αὐτὸ λοιπόν, καὶ τὰ ἱστία διαπετάσωμεν. ἐν πάσαις ἡμῶν ταῖς κατὰ θεὸν ἐργασίαις, τρεῖς ἡμῖν βοθύνους οἱ δαίμονες ὀρύσσουσι. καὶ πρῶτον μὲν παλαίουσιν, ἵνα τὸ ἀγαθὸν κωλύσωσι γενέσθαι. δεύτερον δὲ μετὰ τὴν πρώτην αὐτῶν ἧτταν, ἵνα μὴ κατὰ θεὸν τὸ τυχὸν γένηται. ὅταν δὲ καὶ τούτου οἱ κλέπται τοῦ σκοποῦ ἀποτύχωσι, τότε λοιπὸν ἡσυχίως ἐπιστάντες ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ, μακαρίζουσιν ἡμᾶς, ὡς κατὰ θεὸν ἐν πᾶσι πολιτευομένους· τοῦ μὲν πρώτου ἐχθρὸς, σπουδὴ καὶ μνήμη θανάτου. τοῦ δὲ δευτέρου ὑποταγὴ καὶ ἐξουδένωσις· τοῦ δὲ τρίτου, τὸ ἑαυτὸν διηνεκῶς καταμέμφεσθαι· τοῦτο κόπος ἐστὶν ἐνώπιον ἡμῶν, ἕως οὗ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἁγιαστήριον ἡμῶν τὸ πῦρ τὸ τοῦ θεοῦ. οὐκ ἔσονται γὰρ λοιπὸν τότε προλήψεων ἐν ἡμῖν αἰτίαι.

ὁ γὰρ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον πᾶσαν πύρωσιν καὶ κίνησιν, καὶ πρόληψιν, καὶ πώρωσιν, τὴν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς ὁρωμένην τε καὶ νοουμένην. οἱ δαίμονες τὸ ἐναντίον πάλιν τῶν εἰρημένων ποιεῖν πεφύκασιν. ἐπὰν γὰρ τῆς ψυχῆς περιγρώνται, καὶ τὸ τοῦ νοὸς φῶς περιτρέψωσιν, οὐκ ἔτι ἔσται ἐν ἡμῖν τοῖς ἀθλίοις, οὐ νῆψις, οὐ διάκρισις, οὐκ ἐπίγνωσις, οὐκ ἐντροπή· ἀλλ' ἀναλγησία, καὶ ἀναισθησία, καὶ ἀδιακρισία, καὶ ἀβλεψία. οἴδασι γὰρ τὰ εἰρημένα εὖ μάλα σαφῶς οἱ ἐκ πορνείας ἀναλήψαντες· καὶ ἐκ παῤῥησίας ὑποσταλέντες, καὶ οἱ ἐξ ἀναιδείας εἰς συναίσθησιν ἐληλυθότες. πῶς τε μετὰ τὴν νῆψιν τοῦ νοὸς, καὶ τῆς πωρώσεως, μᾶλλον δὲ πηρώσεως αὐτοῦ διάλυσιν, καὶ ἑαυτοὺς κατὰ νοῦν αἰδοῦνται, ἐφ' οἷς πρότερον ἐλάλουν καὶ ἔπραττον ἐν τυφλώσει διάγοντες. εἰ μὴ ὀψίσῃ, καὶ σκοτίσῃ πρότερον, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ψυχῆς, οὐ μὴ οἱ κλέπται κλέψωσι, καὶ θύσωσι, καὶ ἀπολέσωσι· κλοπή ἐστιν ἄγνωστος αἰχμαλωσία ψυχῆς· θυσία ψυχῆς ἐστι λογικοῦ νοὸς θνῆσις ἐν πράξεσιν ἀτόποις περιπεσόντος· ἀπώλεια δὲ ἡ μετὰ τὴν ἀνομίαν ἑαυτοῦ ἀπόγνωσις. μηδεὶς ἐπὶ ταῖς εὐαγγελικαῖς ἐντολαῖς ἀδυναμίαν προβάληται· εἰσὶ γὰρ ψυχαὶ αἳ καὶ ὑπὲρ τὴν ἐντολὴν διεπράξαντο. πείσει σε πάντως τὸ εἰρημένον, ὁ ὑπὲρ ἑαυτὸν τὸν πλησίον

Deus enim *est ignis* omnem sensus ardorem, omnésque motus prauos, præsumptionem, occæcationem cùm interiorem tum exteriorem etiam, quæ in cogitatione versatur, *consumens*. Dæmones contraria omnibus iam dictis in nobis facere consueuerunt. Nam vbi animam sibi obnoxiam reddiderunt, mentísque lumen extinxerunt, tum nulla amplius est in nobis miseris sobrietas, nulla discretio, nulla cognitio, nulla reuerentia, sed indolentia, stupórque animi, indiscretio, & cœcitas mentis. Hæc omnia quæ iam commemorata sunt, probè norunt, ij qui ex impuritate ad sobrietatem redierunt, quique ex nimia confidentia ad modestiam, ab impudentia ad pudorem transierunt, quomodo post receptam mentis sanitatem, & solutam cœcitaté, seu potiùs corruptionem ipsos sui ipsorum pudeat, ob ea quæ prius, cùm in cœcitate versarentur, loquebantur & agebant. Nisi ' vesperascat, & noctescat priùs, fures in luce animæ & die nihil facilè furabuntur, aut mactabút, aut perdent. Furtum est, cùm anima non * sentiens in captiuitatem trahitur: mactatur animo, cùm sensus mentis extinguitur, ita vt in fœda & nefaria opera incidat. Perditur demum cùm ex admisso scelere de salute omnino desperat. Nemo virium suarum imbecillitatem prætexat, quasi euangelica præcepta seruare non possit. Sunt enim qui plura quàm Euangelium præcipit, faciant & præstent. Persuadebit tibi hoc omnino quod dictum est, is qui proximum suum plus quàm se-

* cordis duritiem.

6.

* non aduertens.

ipſum dilexit, quando animam
7. ſuam pro ipſo poſuit,[7] quamuis præceptum à Domino ſuper hoc non accepiſſet. Habeant bonum animum humiles, quamuis animi perturbationibus adhuc obnoxij. Si in omnes peccatorum foueas incidant, omnibúſque laqueorum inſidiis induantur & capiantur, omnibúſque animi morbis affligantur, at poſtquam ſanitatem conſecuti fuerint, omnibus aliis luminaria, medici, lucernę & ductores fiant, omniúmque morborum genera ſeu diſcrimina doceant, eóſque qui in caſus periculo ſunt, experimento
8. ſuo ſeruẽt. Quòd ſi qui ob[8] præteritas peccandi conſuetudines adhuc vim patiuntur, & docere alios nudo ſimpliciq. verbo poſſunt, doceant, fortaſſe enim ali-
9. quando ob[9] ſuas ipſi adhortationes verecundati incipient meliùs agere & viuere: (enimuero tales non imperent aut gubernent,) & accidet illis quod quibuſdam accidiſſe vidimus, qui in cœno ſordium volutati tranſeuntes alios docuerunt, quo pacto ipſi in eam voraginem incidiſſent, quod fecerunt, vt illos ſaluos præſtarent, ne in eandem peccandi foueam ipſorum exemplo pari ratione ciderent. Sed enim hos ipſos Deus qui omnia poteſt, propter aliorum ſalutem è cœno peccatorum liberauit. Qui verò ex vitioſis ſponte ſe voluptatibus dedunt, & immergunt, taceant, & ſilentio ſuo doceant; Propterea Ieſus *cœpit facere & docere*. Sæuum re vera & immane, ô humiles monachi, pelagus traiicimus, multis ventorum turbinibus & ſcopulis,

ἀγαπήσας. καὶ ὑπὲρ τούτου τὴν ψυχὴν προθέμενος, καίπερ ἐπιταγὴν κυρίου εἰς τοῦτο μὴ κομισάμενος. Θαρσείτωσαν οἱ τεταπεινωμένοι ἐμπαθεῖς, εἰ γὰρ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς βοθύνοις περιπέσωσι, καὶ ἐν πάσαις ταῖς παγίσι βροχισθῶσι, καὶ πᾶσαν νόσον νοσήσωσιν· ἀλλά γε μετὰ τὴν ὑγείαν πᾶσι φωστῆρες, καὶ ἰατροὶ, καὶ λύχνοι, καὶ κυβερνῆται γίνονται, ἑκάστης νόσου τοὺς τρόπους διδάσκοντες· καὶ τοὺς μέλλοντας πίπτειν, ἐκ τῆς οἰκείας πείρας διασώζοντες· εἰ μὲν ἐκ προγεγενημένων· προλήψεων τυραννοῦνταί τινες, καὶ διδάσκειν κἂν ψιλῷ λόγῳ δύνανται, διδάξωσιν. ἴσως γάρ ποτε κἂν τοὺς οἰκείους λόγους αἰσχυνθέντες τῆς πρακτικῆς ἄρξωνται. (μὴ μέντοι καὶ ἄρξωσι) καὶ γενήσεται καὶ ἐν αὐτοῖς ὅπερ ἐπί τινων ἐν βορβόρῳ κυλιομένων εἶδον γινόμενον, ἐμπεπηλωμένοι γὰρ ὑπάρχοντες τὸν τρόπον τῆς ἐκεῖσε αὐτῶν καταποντίσεως τοὺς παρερχομένους ἐδίδασκον ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν τοῦτο πραγματευόμενοι, ὅπως μὴ κἀκεῖνοι τῇ αὐτῇ ὁδῷ πέσωσι· καὶ μέν τοι διὰ τὴν ἑτέρων σωτηρίαν, καὶ αὐτοὺς ὁ παντοδύναμος τοῦ πηλοῦ ἐλυτρώσατο· εἰ δέ γε οἱ ἐμπαθεῖς ἑκουσίως ἑαυτοὺς ταῖς ἡδοναῖς ἐπιρρίπτουσι, σιωπῇ τὴν διδασκαλίαν ἐνδειξόντων. ὧν χάριν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν. χαλεπὸν ὄντως χαλεπὸν περαιούμεθα, ὦ μοναχοὶ, ταπεινοὶ πέλαγος, καὶ πολλῶν πνευμάτων, καὶ σπιλάδων,

καὶ ἰλίγγων, καὶ πειρατῶν, καὶ σιφώνων,
καὶ βραχῶν, καὶ θηρίων, καὶ κυμάτων
πεπληρωμένον. σπιλάδα μὲν ἐπὶ
ψυχῆς, τὸν ἄγριον θυμὸν καὶ αἰφνίδιον
νοήσωμεν· ἰλίγγα δὲ τὴν ἀνελπιστίαν τὴν
περικυκλοῦσαν τὸν νοῦν, καὶ τοῦτον αὐτὸν
ἐν βυθῷ ἀπογνώσεως κατενέγκαι σπου-
δάζουσαν· βράχος δὲ τὴν ἄγνοιαν, τὴν τὸ
κακὸν ὡς καλὸν κατέχουσαν. θηρία δὲ,
τὸ βαρὺ τοῦτο καὶ ἄγριον σῶμα. πειρα-
τὰς δὲ τοὺς τῆς κενοδοξίας χαλεπωτά-
τους ὑπουργοὺς τοὺς τὸν φόρτον ἡμῶν, καὶ τὸν
κάματον τῶν ἀρετῶν ἀφαρπάζοντας.
ι. [ι] κῦμα δὲ τὴν πεφυσημένην καὶ ὀγκουμέ-
νην κοιλίαν, τὴν ἐκ τῆς ἰδίας ὁρμῆς τῷ
θηρίῳ παραπέμπουσαν. σίφωνα δὲ, τὴν
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ῥιφεῖσαν ὑπερηφανίαν, τὴν
διαφέρουσαν ἡμᾶς λοιπὸν καὶ κατα-
φέρουσαν ἕως τῶν ἀβύσσων. γνώρι-
ια. μα [ια] καθεστήκασι τοῖς γράμματα
παιδευομένοις, ποῖα μὲν εἰσαγομέ-
νων· ποῖα δὲ μέσων· ποῖα δὲ διδασκά-
λων τυγχάνουσι τὰ μαθήματα, προσέ-
χωμεν νουνεχῶς. μήπως ἐν τῇ μαθή-
σει χρονίσαντες, ἔτι ἐν τοῖς εἰσαγωγι-
κοῖς διατρίβωμεν ἐπαγγέλμασι· ὅπερ
αἰσχύνη πᾶσι γνωρίζεται γηραλέον
ἰδεῖν εἰς παιδευτήριον πορευόμενον.
ιβ. ἀρίστη [ιβ] πᾶσιν ἀλφάβητος αὕτη. [α] ὑ-
πακοή, [β] νηστεία, [γ] σάκκος, [δ] σποδός,
[ε] δάκρυα, [ζ] ἐξομολόγησις, [η] σιωπή,
[θ] ταπείνωσις, [ι] ἀγρυπνία, [κ] ἀνδρεία,
[λ] ψῦχος, [μ] κόπος, [ν] ταλαιπωρία, [ξ] ἐξου-
δένωσις, [ο] συντριβή, [π] ἀμνησικακία,
ιγ. [ρ] [ιγ] συναδελφία, [σ] ἠπιότης, [τ] [illegible] πίστις
ἁπλῆ καὶ ἀπερίεργος, [υ] ἀμεριμνία κο-

vorticibus, piratis, siphoni-
bus, breuibus seu syrtibus, mon-
strisque & fluctibus redun-
dans. Scopulum intelligamus
sæuam & repente intume-
scentem iram: vorticem ve-
rò cùm exspes vertigo men-
tem vndique circumsistit, &
in altam desperationis voragi-
nem præcipitare conatur. Breuia
& Syrtes sunt ignorantiæ quæ
malum pro bono arripiunt &
continent. Monstra verò mari-
na hoc graue & ferum corpus.
Piratæ improbissimi vanæ glo-
riæ ministri & artifices, qui sar-
cinas nostras & omnium virtu-
tum labores & fructus diripiunt.
[10] Fluctus interpretemur infla- 10.
tum & tumentem ventrem, qui
suopte nos impetu ad illam bel-
luam & monstrum defert. Si-
phonem accipe superbiam è
cœlo deiectam, quæ nos nunc
in cœlum efferre, mox ad tar-
tara deprimit. [11] Norunt om- 11.
nes literati, quæ disciplinæ
rudibus, quæ proficientibus,
quæ ipsis magistris conueniant.
Diligenter attendamus, ne diu
literis immorati adhuc in ru-
dimentis deprehendamur, quod
omnibus turpe non ignora-
tur, videre senem in ludum
literarium itantem. [12] Opti- 12.
mum omnium elementorum al-
phabetum hoc est, [a] obedien- Alphabetum religiosorum tironum.
tia, [b] ieiunium, [c] cilicium, [d] ci-
nis, [e] lacrymæ, [f] confessio,
[g] silentium, [h] humilitas, [i] vi-
giliæ, [k] fortitudo, [l] frigus, [m] la-
bor seu fatigatio, [n] ærumna,
[o] contemptus, [p] contritio, [q] in-
iuriarum obliuio, [r] fraterna
[13] charitas, [s] lenitas, [t] fides sim-
plex & incuriosa, [u] mundi ne-

glectus, parentū [x] odium minimè odiosum, liber [y] ab omnibus rebus affectus, [z] simplicitas * cū innocentia cōiuncta, voluntaria vilitas. Proficientiū verò sors & ratio est de inani gloria & iracūdia victoria, bona spes salutis, quies animi, discretio, firma & fixa iudicij extremi memoria, * misericordia, hospitalitas, modesta obiurgatio, oratio omni vitioso carens affectu, contēptus pecuniæ.

* sine malitia.

Pulcher ordo Proficientium his finibus cōtinetur.

* commiseratio.

Cæterūm (perfectorum) ratio, finitio & lex animorum & corporum religiosè in carne versantiū hæc est: Cor [a] ab omni captiuitate liberum, perfecta [b] charitas, fons [c] humilitatis, mentis (è mundi vanitate) [d] emigratio, Christi [e] immigratio, lucis & orationis diuinæ [f] thesaurus à prædonibus securus, illustrationis diuinę [g] copia, mortis [h] desiderium, [i] odium vitæ, [k] corporis fuga, [l] legatus seu patronus & aduocatus mūdi, qui [m] Deum (quodammodo) cogere possit, Angelorum [n] collega & symmysta, profundissima scientiæ [o] altitudo, cœlestium [p] mysteriorum domicilium, [q] custos diuinorum arcanorū (siue Deo ab secretis,) hominum [r] salus, Dæmonū [s] Deus, vitiorum [t] dominus, [u] Imperator corporis, procurator [x] naturæ, alienus à [y] peccato, sedes [z] tranquilli animi & ab omnibus cupiditatib. expediti, imitator Domini, Domini ipsius auxilio;

Perfectorum alphabetū.

24. valde nobis [24] sobriè aduigilandū est, quādo corpus cū morbo conflictatur. Dæmones enim prostratos nos intuiti, cū ex imbecillitate viriūq; defectione cōsuetis exercitationū armis aduersus ipsos vti nō posse vidēt, acerrimè tum oppugnare solēt. In sæ-

σμου, μῖσος [x] ἄμισον γονέων, [x] ἀπροσπάθεια, [+] ἁπλότης σὺν ἀκακίᾳ, ["] ἑκούσιος εὐτέλεια. * κατάληψις καὶ ψῆφος προκοπτόντων, ἀκενοδοξία, ἀοργησία, εὐελπιστία, ἡσυχία, διάκρισις, κρίσεως μνήμη παγία, εὐσπλαγχνία, φιλοξενία, νουθεσία σύμμετρος, προσευχὴ ἀπαθὴς, ἀφιλαργυρία. Τελείων ὅρος, λόγος τε καὶ νόμος πνευμάτων καὶ σωμάτων ἐν σαρκὶ εὐσεβῶς τελειουμένων, ἀναιχμαλώτιστος [a] καρδία, [c] τετελειωμένη ἀγάπη, [>] ταπεινοφροσύνης πηγὴ, νοὸς [d] ἐκδημία Χριστοῦ, [e] ἐνδημία φωτὸς, καὶ [f] προσευχῆς ἀσυλία, ἐλλάμψεως [g] θεοῦ περιουσία, πόθος [h] θανάτου, μῖσος [i] ζωῆς, φυγὴ [k] σώματος, κόσμου [l] πρέσβυς, θεοῦ [m] βιαστὴς, ἀγγέλων [n] συλλειτουργὸς, γνώσεως [o] ἄβυσσος, μυστηρίων [p] οἶκος, ἀρρήτων [q] φύλαξ, ἀνθρώπων [r] σωτὴρ; δαιμόνων [s] θεὸς, παθῶν [t] κύριος, δεσπότης [u] σώματος, φύσεως [x] ἐπίτροπος, ἁμαρτίας [x] ξένος, ἀπαθείας [+] οἶκος, μιμητὴς [a] δεσπότου, ἐκ βοηθείας δεσπότου. Οὐ [24] μικρᾶς ἡμῖν, ὅτε τὸ σῶμα νοσεῖ, χρεία τῆς νήψεως. χαμαὶ γὰρ οἱ δαίμονες θεασάμενοι ἡμᾶς, καὶ * μὴ δυναμένους πρὸς [a] ἐκ τῆς ἀτονίας ἀσκήσει καθ' ἑαυτῶν χρήσασθαι, χαλεπῶς τότε πολεμοῦντες δοκιμάζουσιν. ἐν μὲν τοῖς κατὰ κόσμον,

* καλὰ πρᾶξις.

* ἀσθενείας

σμον, ὁ τοῦ θυμοῦ. ἔστι δὲ ὅτε καὶ τῆς βλασ-
φημίας ὁ δαίμων ἐν τοῖς νοσοῦσι περιέρ-
πεται. ἐν δὲ τοῖς ἔξω κοσμίου, εἰ μὲν
ιε. "τῶν χρειῶν εὐποροῦσιν, ὁ τῆς γαστρι-
μαργίας καὶ πορνείας· εἰ δὲ ἐν ἀπαρα-
κλήτοις τισὶ, καὶ ἀθλητικοῖς διατρίβουσι
ις. τόποις, ὁ τῆς ἀκηδίας καὶ "ἀχαριστίας
παρεδρεύει τύραννος· ἐπεσημειωσάμην
δὲ τὸν τῆς πορνείας λύκον ὀδύνας προστιθέν-
τα τῷ κάμνοντι· καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ὀδύ-
ναις κινήσεις αὐτῷ καὶ ἐκκρίσεις ποιοῦν-
τα. καὶ ἦν ἔκπληκτον τὸ γινόμενον ἰδεῖν
ἐν ἀλγηδόσι σφοδραῖς τὴν σάρκα σφρι-
γῶσαν καὶ μαινομένην. καὶ ἐπέστρεψα
καὶ εἶδον κατακειμένους, καὶ ἐπὶ τῆς κλί-
νης αὐτῆς ὑπὸ τῆς θείας ἐνεργείας, ἢ
ὑπὸ κατανύξεως παρακαλουμένους.
καὶ μέντοι διὰ τῆς παρακλήσεως τὰς
ὀδύνας διεκρούοντο· ὡς οὕτως δια-
κεῖσθαι, ὡς μὴ θέλειν αὐτοὺς τῆς νόσου
ἀπαλλαγῆναί ποτε. καὶ ἐπέστρεψα,
καὶ εἶδον κεκακωμένους, καὶ διὰ τῆς νό-
σου ὡς δι᾽ ἐπιτιμίου τινὸς πάθους ψυ-
χικοῦ ἀπαλλαγέντας. καὶ ἐδόξασα τὸν
διὰ τοῦ πηλοῦ πηλὸν ἐκκαθαίροντα.
ιζ. νοῦς "νοερὸς πάντως καὶ νοερὰν αἴσθησιν
περιβέβληται, ἣν ἐν ἡμῖν, καὶ οὐκ ἐν ἡμῖν
οὖσαν, ἐκζητοῦντες μὴ παυσώμεθα·
ἐκείνης γὰρ φανερωθείσης, αἱ ἐκτὸς
πάντως, τὰ οἰκεῖα ἐνεργεῖν οἰκείως
παύσονται. καὶ τοῦτό ἐστιν, ὃ γινώσκων
τις σοφὸς ἔφησε, καὶ θείαν αἴσθησιν
ιη. εὑρήσεις. βίος "μοναδικὸς ἐν αἰσθήσει
καρδίας γινέσθω, ἐν ἔργοις καὶ λόγοις
καὶ ἐνθυμήμασι, καὶ κινήμασι. εἰ δὲ μὴ,
οὐ μοναδικὸς, ἵνα μὴ λέγω, ἀγγελικός.

culo verſantes, iræ & quandoque
etiam blaſphemiæ ſpiritus ægro-
tos inuadit. Religioſos verò extra
ſæculi turbas degentes, ſi [15] qui vi- 15.
ctu & rebus neceſſariis omnibus
abundant, genius gulæ & libidinis
vexat. Alios autem, qui omni cor-
poris ſolatio ſunt deſtituti, aſpe-
riſque in locis & Christi athletis
opportunis habitant, tyrannus
negligentiæ & [16] triſtitiæ infeſtat. 16.
Obſeruaui & notaui venereum
lupum laborantibus dolores au-
gere, & in ipſis doloribus motus
turpes excitare, quibus fœdos hu-
mores excernerent, erátque ſtu-
pendum videre quod fiebat, in
acerrimis corporis cruciatibus
carnem laſciuientem & furentem.
Reuiſens dein vidi decumbentes
& in lectulo ſuo ab cœleſti virtu-
te vel compunctione recreatos,
ita vt per diuinam conſolationem
omnes corporis dolores exclude-
rent, adeóque bene affecti eſſent,
vt nollent vnquam à morbo libe-
rati. Reuerſúſque iterum animad-
uerti affligi, ſed per morbum cor-
poris veluti inflictam aliquam
pœnam à morbis animi curatos,
Deum veneratus gratiam ipſius
laudaui quod lutum luto repur-
garit. Animus [17] ſpiritualis etiam 17.
ſenſu ſpirituali præditus eſt, vt
hunc in nobis nunquam, quam-
uis in nobis non ſit, requirere
deſinamus. Illo enim ſenſu * in- * depre-
uento iam externi corporis ſen- henſo.
ſus ab ſuis officiis ceſſabunt. Et
hoc eſt, quod è ſapientibus quidã
intelligens dixit; & diuinum ſen-
ſum inuenies. Vita [18] monaſtica in 18.
ſẽſu cordis quà factis, quà verbis,
quà cogitationibus, quà moribus
verſetur oportet, aut non erit mo-
naſtica, multo minus Angelica.

19. Aliud est [19] prouidentia diuina, aliud auxilium, aliud tutela, aliud misericordia Dei, aliud consolatio. Prouidentia Dei in toto opere naturæ apparet, auxilium credentibus duntaxat; tutela in Christianis fidelibus qui verè fideles sunt; misericordia in famulis Dei singularibus; consolatio in diligentibus Deum ostenditur. Fieri
20. quandoque solet, vt [20] quod vni loco medicinæ est, alteri venenũ fiat. Quin imò idem quandoque eidem suo tempore propinatum est remedium, alieno tempore & intempestiuè porrectum fit vene-
21. num. Vidi [21] medicum ineptum & importunum, qui ægrum afflictum contumeliosè incessit, nec aliud effecit, quàm vt illum in desperationem coniiceret. Vidi peritum & ingeniosum, qui inflati superbia cordis per irrogatam ignominiam omnem saniem & fœtorem exhausit & abstersit. Vidi vnum eundémque ægrum aliquando propter sordes animi abluendas sanum obedientiæ pharmacum bibere, indéque vegetũ, promptum, ambulantem & vigilantem redditum: aliquando ab
22. * ἀκίνητον. animæ [22] oculo laborantem, * im-
23. motum & [23] tacitum sine occursu & colloquio cuiusquam perseuerasse. Qui habet aures audiẽdi audiat. Sunt qui (sed vnde nescio,
* superbè. neq. enim Dei dona * mea æstimatione & iudicio excutere, aut curiosius inuestigare didici) naturâ suâ, vt ita loquar ad continentiã, aut quietem, aut castimoniam, aut modestiam, aut mansuetudinem aut compunctionem inclinantur. Et sunt qui refractariam ad hæc omnia naturam experti, sibi ipsi pro viribus vim inferunt,

ἄλλο [ιθʹ] πρόνοια Θεοῦ, καὶ ἄλλο ἀντίληψις ιθʹ.
καὶ ἄλλο φυλακὴ, καὶ ἕτερον ἔλεος Θεοῦ,
καὶ ἄλλο παράκλησις. καὶ τὸ μὲν ἐν πάσῃ τῇ φύσει, τὸ δὲ ἐν πιστοῖς καὶ μόνον, τὸ ἕτερον ἐν πιστοῖς, πιστοῖς ἀληθῶς· τὸ τέταρτον ἐν τοῖς δουλεύουσιν αὐτῷ· τὸ δὲ ἔσχατον, ἐν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν ἐν-
δείκνυται. ἔστιν ὅτε [κʹ] τὸ ἑτέρου φάρμα- κʹ.
κον, ἑτέρου δηλητήριον γίνεται· ἔστι δὲ ὅτι καὶ τὸ αὐτὸ τῷ αὐτῷ ἐν μὲν τῷ οἰκείῳ καιρῷ προσφερόμενον, φάρμακον γίνεται· ἐν οὐ καιρῷ δὲ πάλιν
δηλητήριον γίνεται. εἶδον ἀφυῆ [καʹ] ἰα- καʹ.
τρὸν, ἄρρωστον συντεθλασμένον ἀτιμάσαντα, καὶ μηδὲν πλέον, εἰ μὴ τὴν ἀπόγνωσιν αὐτῷ προξενήσαντα· καὶ εἶδον εὐφυῆ, πεφυσιωμένην καρδίαν δι' ἀτιμίας χειρουργήσαντα· καὶ πᾶσαν αὐτῆς τὴν ὀζωδίαν κενώσαντα. ἑώρακα τὸν αὐτὸν ἄρρωστον, ποτὲ μὲν διὰ κάθαρσιν ῥύπου πίνοντα ὑπακοῆς ἴαμα καὶ κινούμενον, καὶ περιπατοῦντα
καὶ μὴ ὑπνοῦντα· ποτὲ δὲ [κβʹ] τὸν ὀφθαλ- κβʹ.
μὸν τῆς ψυχῆς νοσοῦντα καὶ [κγʹ] * ἀκί- κγʹ. * ἀσιώνυχι.
νητον καὶ ἡσυχάζοντα, καὶ ἐν σιωπῇ διατελοῦντα. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω· τινὲς, πόθεν οὐκ οἶδα, (οὐδὲ γὰρ οἰήσει Θεοῦ δῶρα ζητεῖν, καὶ πολυπραγμονεῖν μεμάθηκα) φύσει, ἵν' οὕτως εἴπω, περὶ τὸ ἐγκρατὲς, ἢ περὶ τὸ ἡσυχαστικὸν, ἢ καὶ ἁγνὸν, ἢ ἀπαρρησίαστον, ἢ πρᾶον, ἢ εὐκατάνυκτον ἐπιρρεπῶς ἔχουσι. καὶ εἰσὶν ἕτεροι αὐτὴν σχεδὸν τὴν ἑαυτῶν φύσιν πρὸς ταῦτα αὐτοῖς ἀντιπράττουσαν ἔχοντες, καὶ κατὰ δύναμιν ἑαυτοὺς βιαζόμενοι

εἰ καὶ ἐν καιρῷ ἡττῶνται, ἀλλ'
κδ'. ὅμως ὡς [24] βιαστὰς τῆς φύσεως, αὐ-
τοὺς τῶν προτέρων μᾶλλον ἀποδέ-
χομαι· μὴ μεγαλαύχει ἐπὶ ἀπόνῳ
πλούτῳ, ἄνθρωπε· τὴν γὰρ πολλήν σου
βλάβην, καὶ ἀσθένειαν, καὶ ἀπώλειαν
προγνοὺς ὁ δωροδότης τοῖς πλεονεκτή-
κε'. μασιν αὐτοῦ ἐκείνοις τοῖς [25] ἀμίσθοις
κἂν πόσως σε διέσωσε. καὶ αἱ ἐκ νηπίου
κϛ'. παιδεῖαι, καὶ [26] ἀναστροφαί, καὶ
τὰ ἐπιτηδεύματα συνέρχονται,
ἢ καὶ ἀντιπαρέπλοισιν, ἡμῖν αὐ-
ξήσεσι πρὸς τὴν ἀρετήν τε, καὶ
πρὸς τὴν μοναδικὴν πολιτείαν·
κζ'. Φῶς μὲν [27] μοναχοῖς ἄγγελοι· φῶς
δὲ πάντων ἀνθρώπων μοναδικὴ πο-
λιτεία. οὐκοῦν ἐν πᾶσι τύπος ἀγα-
θὸς γίνεσθαι ἀγωνιζέσθωσαν, μη-
δενὶ πρόσκομμα ἐν μηδενὶ διδόν-
τες· ἐν οἷς ἂν ἐργάζωνται, ἢ ἀπο-
κη'. φθέγγωνται· εἰ γὰρ τὸ φῶς [28] σκό-
τος γίνεται, τὸ σκότος, ἤγουν, οἱ
κατὰ κόσμον, πόσον σκοτισθήσονται. εἰ
ἄρα ἐμοὶ πείθεσθε, οἱ πειθόμε-
νοι, μᾶλλον δὲ οἱ βουλόμενοι,
καλὸν ἡμᾶς μὴ ποικίλλειν ἑαυτούς,
καὶ τὴν ἀθλίαν ἡμῶν ψυχὴν δια-
μερίζειν, καὶ πολεμεῖν χιλίαις χι-
λιάσι, καὶ μυρίαις μυριάσιν
ἐχθρῶν· οὐ γὰρ ἐξαρκέσομεν πά-
σας αὐτῶν τὰς πανουργίας κατα-
κθ'. μαθεῖν, ἢ ὅλως εὑρεῖν. τῇ [29] τριά-
δι τῇ ἁγίᾳ κατὰ τῶν τριῶν, διὰ τῶν
λ'. τριῶν ὁπλισώμεθα. εἰ δὲ μὴ [30] πολλοὺς
κόπους ἑαυτοῖς προξενήσομεν· ὄν-
τως ἐὰν καὶ ἐν ἡμῖν γένηται, ὁ

quos, (licet quandoque vin-
cantur) nihilominus vt naturæ
[24] domitores prioribus antefer- 24.
re soleo. Ne tu mihi homo de
opibus ac thesauris sine labore
partis gloriare. Cœlestis enim
munerarius cùm detrimentum,
& imbecillitatem, & exitium
tuum prænorit, donis suis &
gratiis sine tuo labore gratis col- 25.
latis aliquadantenus saltem te
seruauit. Valet etiam institutio
à teneris & [26] educatio, & quo- 26.
tidiana vitæ studia quæ ad vir-
tutem comparandam & mona-
sticam vitam adultis nobis ad-
iumento sunt, vel impedimen-
to (si mala fuerunt.) Lumen
[27] monachorum sunt angeli, 27.
omnium verò mortalium lux
est vita religiosa. Itaque con-
tendant vt omnibus optima vi-
tæ forma fiant, nulli dantes vl-
lam offensionem, in iis quæ fe-
cerint aut locuti fuerint. Si enim
[28] lumen in tenebras vertatur, 28.
quantum ipsæ tenebræ, hoc est,
ij qui in sęculo degunt, obtene-
brescent. Atenim si me audi-
tis, aut potiùs dicto audientes
esse vultis, eritè te nostra, ne va-
rij & inconstantes simus, mise-
rámque animam nostram diui-
damus, vt eum millenis milli-
bus, adeóque decies millenis mil-
libus hostium simul congredi &
pugnate cogamur, nunquam
enim omnes illorum artes ma-
las poterimus perdiscere aut pe-
nitus deprehendere & inuenire.
Sancta [29] Trinitate aduersus tri- 29.
plicem hostem per tres virtu-
tes obarmemur. Quod nisi fe-
cerimus, [30] multos nobis la- 30.
bores creabimus. Profectò si
nobiscum quoque fuerit, *qui*

Psalm. 65. *conuertit mare in aridam*, omnino transibit etiam noster Israël, seu mens nostra Deum videns, mare sine fluctuum procellis, spectabitque Ægyptios in lacrymarum aquis suffocatos; sed illo absente fremitum fluctuum, siue carnis nostræ impetum quis sustinebit? Si Deus in nobis per
31. opera [31] exsurtexerit, dissipabuntur inimici eius, & si per contemplationem inuocauerimus eum,
Psal. 88. *fugient qui oderunt eum à facie eius & nostra.* Laboribus potiùs &
32. [32] sudoribus non nudis verbis cœlestia cognoscere studeamus. Opera enim, non verba oportebit in exitu vitæ exhibere iudici. Qui latere alicubi thesaurum audiunt, illum loco suo quærunt, & labore suo repertum custodiunt. Nam qui sine
33. labore [33] ditescunt, bona dissipant. Difficile est inueteratas seu
34. vitiosas [34] consuetudines sine conatu vincere. Qui verò iis quotidie nouas adiiciunt, aut de se desperarunt, ex subiectione, seu religione nullum fructum retulerunt. Nec tamen ignoro Deum omnia posse, nihilque illum non posse. Quæstionem seu contemplationem mihi diiudicatu difficilem, quæque omnium mei similium ingenia superet, nec vllo librorum, qui ad nos peruenerunt, contineatur, nonnulli proposuerunt. Quænam inquiunt, sunt
* cogitationum octo capitalium * vitiorum propriè germina? aut quis reliquorum quinque ex tribus capitalibus genitor extitit? Ad quam egregiam quæstionem ego meam professus inscitiam, ab sanctissimis patribus ita accepi.

μεταστρέφων τὴν θάλασσαν εἰς ξηράν, διαβήσεται πάντως καὶ ὁ ἡμέτερος Ἰσραήλ, ἤγουν νοῦς ὁρῶν θεόν, αὐτὴν ἀκυμάντως, καὶ ὄψεται τοὺς Αἰγυπτίους ἐν τῷ ὕδατι τῶν δακρύων ἀποπνιγομένους. ἐκείνου δὲ ἐν ἡμῖν μὴ ἐνδημοῦντος, ἤχους κυμάτων αὐτῆς, ἤγουν τῆς σαρκὸς ταύτης τίς ὑποστήσεται; ἐὰν λα' ἀναστῇ λα'.
ἐν ἡμῖν ὁ θεὸς διὰ πράξεως, διασκορπισθήσονται οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ, καὶ ἐὰν διὰ θεωρίας προσκαλέσωμεν αὐτῷ, φεύξονται οἱ μισοῦντες αὐτὸν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἡμῶν. ἱδρῶτι λβ' μᾶλλον, λβ'.
καὶ μὴ ψιλῷ λόγῳ, τὰ θεῖα μανθάνειν σπουδάσωμεν. οὐ γὰρ λόγους, ἀλλ' ἔργα ἐν καιρῷ ἐξόδου χρεία ἐνδείξασθαι· οἱ θησαυρὸν κεκρυμμένον ἀκούσαντες ἐν τῷ τόπῳ, ζητοῦσι, καὶ ἐκ τῆς ζητήσεως τὸ εὑρεθὲν μετὰ πόνου φυλάττουσιν· οἱ γὰρ λγ'.
λγ' ἀπόνως πλουτήσαντες σκορπίζουσι· δυσχερὲς μὲν τὸ τῆς λδ' πολλῆς ἕξεως ἀγχέρως περιγενέσθαι· οἱ δὲ ἐπὶ ταύταις λδ'.
προστιθέναι μὴ παυόμενοι, ἢ ἑαυτὸν ἀπεγνώκασιν, ἢ οὐδὲν ἐκ τῆς ὑποταγῆς ὠφελήθησαν. πλὴν οἶδα, ὅτι ὁ θεὸς πάντα δύναται· ἀδύνατεῖ δὲ αὐτῷ οὐδέν· δυσδιάκριτον μοί τινες θεώρημα ἐπηρώτησαν. καὶ τῶν κατ' ἐμὲ πάντας ὑπερβαῖνον· οὐδενὶ δὲ τῶν εἰς ἐμὲ ἐληλυθότων βίβλων περιεχόμενον λέγοντες. ποίοι * ποῖα ἰμφυτα τῶν ὀκτὼ λογισμῶν ἰδιαιρέτως ἀπόγονοι τυγχάνουσι; ἢ ποῖος τοιούτων πέντε ἐκ τῶν τριῶν τῶν προεστώτων γεννήτωρ καθέστηκεν; ἐγὼ δὲ πρὸς τὴν ἀπορίαν ἐπαινετὴν ἄγνοιαν περιβαλόμενος, παρὰ τῶν πανοσίων ἀνδρῶν ἔμαθον οὕτως.

μήτηρ μὲν πορνείας γαστριμαργία, ἀκηδίας δὲ κενοδοξία· λύπη δὲ τῶν τελῶν τούτων γέννημα, ὥσπερ καὶ ὀργή. ὑπερηφανίας δὲ μήτηρ κενοδοξία· ἐγὼ δὲ πάλιν πρὸς τοὺς ἀειμνήστους ἐκείνους ἀποκρινόμενος ἔφασκον. λιπαρῶν μανθάνειν λοιπὸν, καὶ τῶν ὀκτὼ γεννήματα, καὶ ποῖον ποίου ὑπάρχει κύημα. ἐδίδασκον δὲ λίμενως οἱ ἀπαθεῖς λέγοντες, μὴ εἶναι τάξιν ἢ σύνεσιν ἐν ἀσυνέτοις· πᾶσαν δὲ ἀταξίαν, καὶ ἀκαταστασίαν· καὶ πείθοντες οἱ μακάριοι πιθανοῖς ὑποδείγμασιν ἔλεγον. εἰς μέσον * προσενεγκόντες πιθανὰς ἀποδείξεις καὶ πλείονας. ἐξ ὧν τινα ἐν τῷ παρόντι λόγῳ συντάττομεν, ἵνα ἐξ ἐκείνων λοιπὸν καὶ περὶ τῶν λοιπῶν φωτισθῶμεν. οἷόν τι λέγω. ὁ

λε'. γέλως, λε' ὁ ἄκαιρος, ποτὲ μὲν ἐκ πορνείας δαίμονος τίκτεται· ποτὲ δὲ ἐκ κενοδοξίας, ὅταν τις ἐφ' ἑαυτῷ ἔνδοθεν σεμνύνηται ἀσέμνως, ποτὲ

λϛ'. δὲ ἐκ τρυφῆς, ὁ λϛ' ὕπνος ὁ πολύς. ποτὲ μὲν ἐκ τρυφῆς· ποτὲ δὲ ἐκ νηστείας, ὅταν οἱ νηστεύοντες ἐπαίρονται· ποτὲ δὲ ἐξ ἀκηδίας, ποτὲ δὲ καὶ ἐκ φύσεως. ἡ πολυλογία ποτὲ μὲν ἀπὸ γαστριμαργίας· ποτὲ δὲ ἀπὸ κενοδοξίας· ἡ ἀκηδία ποτὲ μὲν ἀπὸ τρυφῆς, ποτὲ δὲ ἐξ ἀφοβίας θεοῦ· ἡ βλασφημία ἐστὶν μὲν κυρίως κύημα ὑπερηφανίας· πολλάκις δὲ καὶ ἐκ τοῦ κρίνειν ἐν τῷ αὐτῷ τὸν πλησίον, ἢ καὶ ἀπὸ φθόνου ἀκαίρου τῶν δαιμόνων·

* προσβαλλόμενοι πιθανάς.

Libidinis procreatricem esse ventris ingluuiem, Acediæ verò seu desidiæ, vanam gloriam: trium verò harum sobolem esse tristitiam, sicut & iram: superbiæ autem genitricem, vanam gloriam. Ego verò rursus ad semper colendos illos patres respondendo inquiebam, cupere me porro discere, octo vitiorum germina, & quod cuius parentis fœtus sit. Qui peramanter & beneuolè me docuerunt, negarúntque vllum ordinem aut prudentiæ rationem in stolidis illis vitiis inesse, sed meram confusionem & inconstantiam, quod beati illi aptis & opportunis exemplis ostendebant, prolatísque crebris, multis & certis rationibus demonstrabant, ex quibus nonnulla in hoc libro collocamus, vt ex illis etiam de reliquis lucem capiamus. Exempli gratia, importunus & intempestiuus 35 risus aliàs ex impuro spiritu * existit; aliàs ex vana gloria, 35.
quando quis in se ipso clam inuerecundè & impudenter gloriatur; aliàs ex gula & deliciis ciborum. Sicut & 36 prolixior somnus, 36.
nunc ex ciborum copia; nunc contra ex ieiunio, quando qui à cibis abstinent, per superbiam efferuntur, nunc ex desidia, nunc etiam ex ipsa natura. Loquacitas aliquando ex gula, aliquando ex vana gloria oritur. Desidia quandoque ex nimio luxu, quandoque ex defectu timoris Dei, initium sumit. Blasphemia propriè est superbiæ fœtus: Non rarò tamen ex iudicio temerario super eadem re sequitur. Aliquando ex improba dæmonis inuidia existit.

* ἀσέμνως, non ἐμφύτως.

Cordis duritia vel è cibi ſatietate,
vel ſtupore quodam animi, vel af-
fectu ad res creatas. Affectus verò
erga res illas nunc à ſpiritu impu-
ro, nunc ex auaritia, aut ventris
ingluuie, aut inani gloria, adeóq.
ex aliis multis pullulat. Malitia
turſus ex animi tumore & ſui exi-
37. ſtimatione & ira. [37] Hypocri-
ſis ex eo prodit, quòd ſibi quis
quandoque nimium placeat aut
credat, quòd ipſe ſibi ſufficiat, &
ipſe ſui magiſter & vitæ arbiter
eſſe poſſit. Virtutes verò quæ vi-
tiis è contrario repugnant, ex cō-
trariis fontibus ſcaturiunt. Et vt
rem in pauca conferam, tempore
enim deficior, ſi omnia ſeorſum
& ſingillatim perſequi velim,
omnium vitiorum, de quibus di-
ximus, verè & propriè expultrix
& interfectrix eſt humilitas. quā
qui acquiſiuerunt, omnia vice-
38. runt. [38] Procreatrix omnium ma-
lorum eſt luxuria & malitia, qui-
bus obnoxius nunquam videbit
Dominum. Quòd ſi à priore abſ-
tinuerimus, & in malitia tamen
perſeuerauerimus, nullum inde
fructum capiemus. Exempla ti-
moris Domini à principibus ſeu
magiſtratibus & feris ſumamus.
Deſiderij verò erga Deū exempli
loco ſit tibi turpis amor corporū.
nihil enim prohibet, quo minus
etiā è contrariis exēpla ad decla-
randas virtutes petamus. Valde
39. [39] corrupta eſt præſens ætas, totáq.
faſtu & ſimulationibus plena, la-
40. bores externos [40] corporis ad mo-
rē primorum patrū fortaſſe ali-
quo modo repræſentās, ſed cœle-
ſtibus gratiarū donis non digna-
ta, etſi nunquam tempore atque
nūc gratiis illis naturā indiguiſſe
exiſtimē; & meritò, neq. enim la-

ἡ σκληροκαρδία ἐστὶν ὅτε ἀπὸ κό-
ρου, ἀπὸ ἀναισθησίας, ἀπὸ προσ-
παθείας· πάλιν δὲ ἡ προσπά-
θεια, ἐστὶ μὲν ὅτε ἀπὸ πορνείας,
ἢ φιλαργυρίας, ἢ γαστριμαργίας,
ἢ κενοδοξίας, καὶ ἐξ ἑτέρων πολλῶν·
ἡ πονηρία πάλιν ἀπὸ οἰήσεως, καὶ
ὀργῆς. ἡ [κζ'] ὑπόκρισις ἐξ *αὐταρ- κζ'. *αὐταρκείας.
κείας καὶ ἰδιορυθμίας. τὰ δὲ τούτων
ἐναντία ἐκ τῶν ἐναντίων γεννητόρων
αὐτῶν ἀποτίκτονται. καὶ ἵνα μὴ πολλὰ
λέγω, ἐπιλείψει με γὰρ ὁ χρόνος, ἢ περὶ
τὸ καθ' ἓν ἐξετάζειν βούλομαι· κυ-
ρίως πάντων τῶν προειρημένων παθῶν
ἀναιρέτης ἐστὶν ἡ ταπεινοφροσύνη,
ἣν οἱ κτησάμενοι πάντα νενικήκα-
σι. [λη'] γεννήτρια *πάντων τῶν κακῶν, λη'.
ἡδονὴ καὶ πονηρία, ἃ ὁ κατέχων οὐκ *al. [illegible]
ὄψεται τὸν κύριον. οὐδὲν δὲ ἡμᾶς
ἐκ τῆς προτέρας ἀποχὴ ἐκτὸς τῆς
δευτέρας ὀνήσειε. φόβου κυρίου ὑπό-
δειγμα ἐξ ἀρχόντων, καὶ θηρίων λη-
ψάμεθα. πόθου δὲ τοῦ πρὸς θεὸν
ὑπόδειγμα, ὁ τῶν σωμάτων ἔρως
τύπος γινέσθω σοι. οὐδὲν γὰρ τὸ κω-
λύον, καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων ποιεῖ-
σθαι ἡμᾶς τὰ τῶν ἀρετῶν ὑποδεί-
γματα. [λθ'] πεπονήρευται χαλεπῶς λθ'.
ἡ παροῦσα γενεά, καὶ ὅλη οἰήσεως,
καὶ ὑποκρίσεως πεπλήρωται. κό-
πους [μ'] μὲν σωματικοὺς κατὰ τοὺς ἀρ- μ'.
χαίους πατέρας ἡμῶν ἴσως ἐπιδει-
κνυμένη. τῶν δὲ χαρισμάτων αὐτῶν
οὐκ ἀξιουμένη. καίτοι οἶμαι, οὔποτε
ὡς νῦν ἡ φύσις χαρισμάτων ἐδέετο.
καὶ εἰκότως πεπόνθαμεν· οὐ γὰρ κό-

ποις, ἀλλ' ἁπλότητι καὶ ταπεινώσει ὁ
θεὸς ἐμφανίζεται. εἰ καὶ ἡ δύναμις κυ-
ρίου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται, ὅμως οὐ
κωλύσει κύριος ἐργάτην ταπεινόφρο-
μα· να. ὁπόταν τινὰ τῶν [μα] ἀθλητῶν ἡμῶν
κακούμενον σωματικῶς θεασώμεθα,
μὴ ἐκ πονηρίας τὸ κρίμα τῆς αὐτοῦ
ἀσθενείας μανθάνειν σπουδάσωμεν.
μᾶλλον δὲ ἁπλῇ καὶ ἀπονήρῳ ἀγά-
πῃ, ὡς οἰκεῖον μέλος, καὶ ὡς στρα-
τιώτην ἐκ τοῦ πολέμου πληγέντα δε-
ξάμενοι θεραπεύσωμεν. ἔστιν ἀσθένεια
διὰ καθαρισμὸν πταισμάτων, καὶ
ἔστι διὰ τὸ ταπεινωθῆναι τὸ φρόνη-
μβ'. μα. ὁ [μβ] ἀγαθὸς ἡμῶν καὶ πανάγα-
θος δεσπότης καὶ κύριος, ὁπόταν
πολλάκις τινὰς ὀκνηροτέρους περὶ τὴν
ἄσκησιν θεάσηται, δι' ἀσθενείας λοι-
πὸν, ὥσπερ δι' ἀνετωτέρας ἀσκήσεως
τὴν σάρκα ταπεινοῖ. ἔστι δὲ ὅτε καὶ
τὴν ψυχὴν, λογισμῶν πονηρῶν καὶ
παθῶν ἐκκαθαίρει. [μγ] πάντα ἡμῖν
μγ'. τὰ συμβαίνοντα, ἤτε ὁρατὰ, ἤτε ἀό-
ρατα, ἔστι καὶ καλῶς, καὶ ἐμπαθῶς, καὶ
μέσως καταδέξασθαι. εἶδον τρεῖς
ἀδελφοὺς ζημιωθέντας. καὶ ὁ μὲν
ἠγανάκτει. ὁ δὲ ἔμεινεν ἄλυπος. ὁ
δὲ πολλὴν τὴν χαρὰν προσελά-
βετο. εἶδον παρὰ γεωργοῖς ἓν σπέρ-
μα παρ' ἀμφοτέροις καταβαλλόμε-
νον. ἀλλὰ σκοπὸν οἰκεῖον ἕκαστος ἐκέ-
κτητο. ὁ μὲν, ἵνα τὰ ἑαυτοῦ ἀπο-
δώσει χρέη. ὁ δὲ ἵνα πλοῦτον ἑαυ-
τῷ θησαυρίσῃ. ὁ δὲ, ἵνα δώροις τὸν
μδ'. δεσπότην τιμήσῃ. ὁ δὲ ἕτερος, [μδ] ἵνα
ἐπὶ τῇ καλλιεργίᾳ τῆς παρὰ τῶν παρερ-

boribus Deus, sed simplicitate &
humilitate capitur & inuenitur.
Quamuis virtus Domini in infir-
mitate perficiatur, non reiiciet ta-
men Dominus humilē ministrū.
Quando ex [41] luctatoribus nostris 41.
aliquem corpore malè affectum
cernemus, non illico ex improbi-
tate caussam morbi discere stude-
bimus, nec maliciæ morbum assi-
gnabimus, sed simpliciti potiùs
(exclusa omni malitia) charita-
te vt proprium membrum, &
militem ex prœlio saucium re-
ceptum curabimus. Est morbus
à Deo propter peccatorum sor-
des abluendas immissus; est &
morbus qui ad elationem animi
retundendam valet. [42] Optimus 42.
& clementissimus Dominus no-
ster, non rarò cùm aliquos re-
missiores in studio pietatis vi-
det, per aduersam valetudinem,
tamquam faciliorem exercitatio-
nem corpus & carnem humi-
liat, & quandoque etiam animam
ab improbis cogitationibus &
vitiositatibus repurgat. Quæcun-
que [43] nobis vsuueniunt, siue ocu- 43.
lis subiecta sint, siue non sint, aut
cum virtute recipiuntur, aut cum
vitio, aut medio quodam modo.
Tres olim religiosos vidi fratres
malè simul acceptos & mulcta-
tos, quorum primus rem indignè
tulit; alter sine perturbatione dā-
num pertulit, tertius ingens etiam
gaudium retulit. Vidi apud agri-
colas idem seminis genus à duo-
bus spargi, sed diuerso ab vtroque
fine; ab altero vt nomina credi-
tori suo dissolueret, ab altero vt
is thesauros sibi compararet. Ille
vt dominum suum muneribus
coleret; hic [44] vt ex eleganti a- 44.
gricolatione laudem à transeun-

tibus in via & vita aucuparetur.
45. Ille vt [45] hostem suum æmulum
46. inuidia torqueret, hic vt ne [46] de-
sidiosus ab aliis carperetur. Hæc
sunt seminum ab agricolis spar-
sorum nomina: ieiunium, vigi-
liæ, eleemosyna, ministeria, & hoc
47. genus alia. Finem [47] autem &
mentem, qua quid faciant, fra-
tres alacriter & promptè in Do-
mino examinabunt, non secus
48. atque illi, qui [48] aquam fontibus
hauriunt. Nam fit aliquando vt
clam per imprudentiam ranas,
quas appellamus, simul hauria-
mus. Ita qui negotium cum vir-
tute habemus, sæpe mixtam oc-
cultè aliquam virtuti vitiositatem
referimus. quale est quando cum
49. [49] hospitalitate gula miscetur;
cum charitate, amor carnis; cum
50. discretione [50] vafrities seu calli-
ditas; cum prudentia malitia; cum
mansuetudine fallacia & ignauia,
& tarditas & contradictio, & pro-
prius viuendi vt velis sensus & in-
obedientia; cum silentio magi-
sterij supercilium & fastus, cum
51. gaudio elatio animi, cum spe pi-
gritia; cum charitate rursum te-
merarium iudicium; cum quiete
desidia & quidam animi torpor;
cum castitate amaritudo; cum
humilitate nimia confidentia; &
hæc rursum omnia veluti comu-
ne medicamentum & collyrium
seu potiùs venenum comitatur
vana gloria. Non affligat nos si
Dominus postulata nostra pre-
césque ad tempus non exaudiat,
vellet enim Dominus omnes mor-
tales vno temporis momento ab
omnibus animi perturbationibus
liberos fieri. Quicunque à Deo
aliquid petunt, & non impetrant,
ob vnam aliquam ex his caussam

χομδύων ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ βίου ἔπαινον
θηράσῃ· ὁ δὲ ἵνα αὐτὸν ἑαυτοῦ [με] ἐχθρὸν με.
ζηλώσαντα θλίψῃ· ὁ δὲ, ἵνα μὴ ὡς
[μϛ] ἀργὸς παρὰ τῶν ἀνθρώπων ὀνειδί- μϛ.
ζηται· αὗται αἱ τῶν γεωργῶν τοῦ σπό-
ρου προσηγορίαι· νηστεία, ἀγρυπνία,
ἐλεημοσύνη, διακονίαι, καὶ τὰ ὅμοια.
τὸν [μζ] δὲ σκοποὺς προθύμως ἐν κυ- μζ.
ρίῳ οἱ ἀδελφοὶ βασανίσουσιν, ὥσπερ
[μη] ὕδωρ ἐκ πηγῶν ἀπαντλοῦντες. ἔστιν μη.
ὅτε λεληθότως, καὶ τὸν λεγόμενον βάτρα-
χον συνεξηντλήσαμεν. οὕτως καὶ τὰς
ἀρετὰς μετερχόμενοι πολλάκις συμ-
πεπλεγμένας αὐταῖς ἀφανῶς τὰς
κακίας μετερχόμεθα· οἷόν τι λέγω· τῇ
[μθ] ξενοδοχίᾳ ἡ γαστριμαργία συμπέ- μθ.
πλεκται· τῇ ἀγάπῃ, ἡ πορνεία. τῇ δια-
κρίσει, ἡ δεινότης· τῇ φρονήσει ἡ πονη- ν.
ρία· τῇ πραΰτητι, ἡ ὑπουλότης, καὶ
νωθρότης, καὶ ὀκνηρία, καὶ ἀντιλογία,
καὶ ἰδιορυθμία, καὶ ἀνηκοΐα· τῇ σιωπῇ
τῆς διδασκαλίας ὁ ὄγκος· τῇ χαρᾷ,
οἴησις· τῇ ἐλπίδι ἡ ὀκνηρία· τῇ ἀγά-
πῃ πάλιν τὸ κατακρίνειν· τῇ ἡσυχίᾳ, ἡ
ἀκηδία, καὶ ὀκνηρία· τῇ ἁγνείᾳ, ἡ πι-
κρία· τῇ ταπεινοφροσύνῃ, ἡ παῤ-
ῥησία· τούτοις δὲ πᾶσιν, ὥσπερ κοι-
νὸν κολλούριον· μᾶλλον δὲ δηλητήριον
ἡ κενοδοξία συνέπεται. μὴ λυπη-
θῶμεν αἰτούμενοι τὸν κύριον αἰτή-
ματα, καὶ ἐπὶ χρόνους μὴ εἰσακου-
όμενοι. ἐβούλετο γὰρ κύριος πάντας
ἀνθρώπους ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ ἀπα-
θεῖς γενέσθαι. πάντες οἱ αἰτούμενοι
ἐκ θεοῦ τὰ αἰτήματα, καὶ μὴ λα- να.
βόντες, διὰ μίαν τούτων τῶν αἰτιῶν

πάντως οὐ κομίζονται, ἢ ὅτι πρὸ καιροῦ αἰτοῦσιν, ἢ ὅτι ἀναξίως αἰτοῦσι, καὶ
κενοδόξως. ἢ ὅτι λαμβάνοντες ἐπαρθῆναι ἔμελλον. ἢ ἀμελεῖν λοιπὸν μετὰ
τὴν τοῦ αἰτήματος κτῆσιν· ὅτι μὲν ἀναχωροῦσιν οἱ δαίμονες, καὶ τὰ πάθη ἐκ
τῆς ψυχῆς, ἢ καιρῷ τινι, ἢ διηνεκῶς, οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, οἶμαι. τὸ δὲ ἐκ πόσων τρόπων ἡ τούτων ἀναχώρησις δι'
ἡμῶν γίνεται ὀλίγοι ἐπίστανται. ἀνεχώρησαν τὰ πάθη ἔκ τινων οὐ μόνον
ια. πιστῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπίστων ἐκτὸς [ια] ἑνός.
ἐκεῖνο μόνον καταλιπόντα αὐτοῖς ὡς κακόν τι πρεσβεῦον, καὶ τὸν τόπον πάντων ἀναπληροῦν, εἴπερ τοιαύτην κέκτηται τὴν βλάβην, ὡς καὶ ἐξ οὐρανοῦ κατενέγκαι· ἀναλίσκεται ὕλη πυρὶ
ιβ. [ιβ] θείῳ δαπανωμένη, καὶ τῆς ψυχῆς ἐκριζουμένη· ὑποχωροῦσι δαίμονες ἑκουσίως, ἀμεριμνῆσαι παρασκευάζοντες· καὶ αἰφνίδιον τὴν ἀθλίαν ψυχὴν ἁρπάζοντες, καὶ εἰς ἄκρον ποιωθῆναι τοῖς πάθεσι παρασκευάζοντες, ὡς ἐντεῦθεν αὐτεπίβουλον οὖσαν λοιπόν, καὶ
αὐτοπολέμιον. οἶδα καὶ ἄλλην* ὑποχώρησιν τῶν θηρίων μετὰ τὸ τελείως
ιγ. [ιγ] συνηθῆσαι* τὴν ψυχήν, καὶ ὑπόδειγμα τοῦ εἰρημένου τὰ νήπια, μετὰ γὰρ τὴν μακρὰν συνήθειαν, καὶ χωρὶς μαζοῦ, ἐκ τῶν οἰκείων δακτύλων θηλάζουσιν. οἶδα καὶ πέμπτην ἐν τῇ ψυχῇ ἀπάθειαν, ἔτι δὲ ἁπλότητος πολλῆς καὶ ἀκεραιότητος ἐπαινουμένοις συνισταμένην. δικαία γὰρ ἡ βοήθεια τοῖς τοιούτοις παρὰ τοῦ θεοῦ τοῦ σώζοντος τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ καὶ ἀνεπαισθήτως αὐτοὺς τῶν κακῶν

*ὑποπολὴν.

*συνεθῆναι & συνεθίσαι.

id fieri certum est; vel quod ante tempus id petant, vel non debito modo petant; vel ex vana gloria; vel quod in superbiam efferrentur; si quod petunt impetrarent; vel impetrato voto desides & negligentes fierent. Quod dæmones & vitia subinde ex anima cedant, & vel ad tempus, vel in perpetuum nobiscum inducias faciant, nullus opinor, dubitat. Quot autem modis illorum à nobis recessus fiat, perpauci norunt. Recesserunt vitia ex quibusdam non solùm credentibus, sed etiam non
credẽtibus, excepto [51] vno, quod 51.
in hominibus reliquerunt, vt ex omnibus vitiis capitale cæterorum omnium vicem & locum impleret, quando tam noxium & pestilens est, vt etiam è cœlo deiicere possit. Absumitur materia
(peccati) [52] igne cœlesti exhausta, 52.
& ex anima radicitus conuulsa. Dæmones sponte se subducunt, vt nos securos reddant, & repente miseram animam inuadant, vitiísque adeo atrociter corrumpant, vt ipsa sibi deinceps insidietur & hostis fiat. Noui & aliã harum belluarum se subducendi artem, posteaquam anima vitiis
penitus [53] assueuit. Documento 53.
dicti nostri sunto infantes, qui post longam sugendi consuetudinem etiam repulsi ab vbere matris, suos adhuc digitos sugunt. Non ignoro quintam quoque in animo à perturbationibus quietem, quæ ex multa simplicitate laudatáque integrita-
te atque innocentia constat. *Iu-* Psalm. 7.
stum enim adiutorium his à Domino, qui saluos facit rectos corde, & non sentientes liberat à

ὢν, ὑπὸ λογισμῶν γαστριμαργίας,
καὶ κενοδοξίας ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ
τραπέζης καθήμενος κατελήφθην.
νς. καὶ μέντοι τὴν [νς] ἀπόγονον τῆς κοι-
λιομανίας δεδοικὼς, τῇ κενοδοξίᾳ
ἡττήθην μᾶλλον. ἔγνων ἐγὼ τὸν τῆς
γαστριμαργίας δαίμονα πολλάκις,
τὸν τῆς κενοδοξίας νικήσαντα ἐν τοῖς
νζ. νέοις· καὶ [νζ] εἰκότως· παρὰ μὲν
τοῖς ἐν κόσμῳ ῥίζα πάντων τῶν κα-
κῶν ἡ φιλαργυρία, παρὰ δὲ μο-
ναχοῖς ἡ γαστριμαργία· ἔστι παρὰ
τοῖς πνευματικοῖς πολλάκις τινὰ εὐ-
τελέστατα πάθη ἐκ θεοῦ οἰκονομι-
κῶς καταλιμπανόμενα. ἵνα δι' εὐ-
τελῶν τινῶν, καὶ ἀναμαρτήτων ἑαυ-
τοὺς λίαν καταμεμφόμενοι, πλοῦ-
τον ἄσυλον ταπεινοφροσύνης κτή-
νη. σωνται· οὐκ ἔστι ἐν [νη] προοιμίοις τα-
πείνωσιν κτήσασθαι ἀνυποτάκτως
διάγοντα, εἴπερ πᾶς ὁ ἰδιορύθμως
τέχνην μεμαθηκὼς φαντάζεται.
ἐν δυσὶν ἁπάσαις γενικωτάταις ἀρε-
ταῖς οἱ πατέρες τὴν πρακτικὴν
ὁρίζονται, καὶ εἰκότως· ἡ μὲν γὰρ ἀναι-
ρετικὴ τῶν ἡδονῶν καθέστηκεν· ἡ δὲ τὴν
ἀναίρεσιν ταπεινοφροσύνη κατησφα-
λίσατο· διὰ τοῦτο τὸ πένθος διπλοῦν,
ὡς τῆς ἁμαρτίας ἀναιρετικὸν, καὶ τῆς τα-
πεινοφροσύνης ποιητικόν· εὐσεβῶν
νθ. [νθ] μὲν, τὸ, παντὶ αἰτοῦντι διδόναι,
εὐσεβέστερον δὲ καὶ τῷ μὴ αἰτοῦντι. τὸ
δὲ ἀπὸ τοῦ αἴροντος μὴ ἀπαιτεῖν δυνα-
μένους μάλιστα, τάχα τῶν ἀπαθῶν
καὶ μόνων ἴδιον καθέστηκεν· ἐν πᾶσι τοῖς
πάθεσι, καὶ ταῖς ἀρεταῖς ἑαυτοὺς

vicum ingressus, dum ad mensam
sederem ab gulæ simul & vanæ
gloriæ cogitationibus occupatus,
& gulæ rabientis seu furentis im-
probam [56] progeniem veritus, 56.
malui vanæ gloriæ succumbere.
Noram ego à malo ventris genio,
vanæ gloriæ dæmonem in iuue-
nibus superatum, & non [57] imme- 57.
ritò. Nam vt apud eos qui in sæ-
culo degunt, auaritia est radix
omnium malorum, ita in religio-
ne gula. Laborant viri religiosi &
spirituales subinde permissu diui-
no vitiis quibusdam, sed leuissi-
mis, vt propter leuia quædam nec
Deum offendentia, seipsos valde
culpent, & interim humilitatis
thesaurum nullis prædonibus ex-
positum comparent. Fieri non
potest vt is qui nondum sub obe-
dientiæ iugo vixit, statim in reli-
giosæ vitæ [58] exordio humilis fiat; 58.
siquidem etiam quicunque suo-
pte nutu artem aliquam addidi-
cit, nugas agit & vmbras & laruas
sequitur. Duabus iisque maximè
communibus virtutibus patres
omnem vitam practicam seu quę
in agendo versatur, definierunt,
nec immeritò sanè. Hæc enim
voluptates tollit, altera seu humi-
litas, quod prior fecit, confirmat,
nec voluptates repullulare sinit.
Quocirca & luctus duplicem vim
habet, quòd peccatum deleat, &
humilitatem creet. [59] Piorum est, 59.
omni petenti dare; sed magis pio-
rum est, etiam non petenti lar-
giri. Non repetere autem, aut
quicquam ab eo exigere, qui abs
te aliquid abstulit, cùm maxumè
possis, illud fortasse non nisi eo-
rum est, qui omnem affectum er-
ga res omnes mortales exuerunt.
In omnia vitia & virtutes nostras

nunquam inquirere desinamus,
vt intelligamus, quo loco versemur, an in principio, an medio,
an fine. Omnia hostium nostrorum bella ex tribus istis caussis
nascuntur & conflantur, ex amore & studio voluptatum, ex superbia, & dæmonum ipsorum
inuidia. Vltimi sunt beati; medij miserrimi, primi tota vita inutiles. Est quidam sensus, seu potiùs habitus, phereponus dictus,
quasi dicas laborum-patiens, quo captus & occupatus non iam amplius labores vllos formidabit, aut
vnquam recusabit. Hoc semper laudabili & prædicando virtutis
sensu & spiritu formatæ martyrum animæ omnia tormenta facilè contempserunt. Aliud est
60. custodia [60] cogitationum, & aliud obseruatio mentis. Quantum distat ortus ab accidente,
tanto nobilior & sublimior est priore altera, quamuis laboriosior sit hæc illâ. Aliud aduersus
61. cogitationes preces [61] adhibere, aliud illis repugnare, aliud easdem contemnere & penitus superare. De primo modo testatur is
Psal. 69. qui dixit, *Deus in adiutorium meum intende*, & hoc genus similia. De
Psal. 118. altero idem: *Et respondebo exprobrantibus mihi verbum*, contradictionis nempe. Et rursum: *Po-*
Psal. 79. *suisti nos in contradictionem vicinis nostris.* De postremo testatur qui
Psal. 38. cecinit: *Obmutui & non aperui os meum, & posui ori meo custodiam, cùm consisteret peccator ad-*
Psal. 118. *uersum me.* Et iterum: *Superbi inique agebant vsquequaque, ego autem à* * *contemplatione tui non declinaui.* Ex his medius sæpe vtitur
* conspectu tuo.
priore, quòd ipse per se non sit satis paratus & instructus; prior

ἐκζητοῦντες, μὴ παυσώμεθα· ποῦ τυγχάνομεν ἐν ἀρχῇ, ἐν μεσότητι, ἢ ἐν τέλει· πάντες οἱ πρὸς ἡμᾶς δαιμόνων πόλεμοι, ἐκ τριῶν τούτων αἰτιῶν συνίστανται· ἐκ φιληδονίας, ἢ ἐξ ὑπερηφανίας, ἢ ἐκ φθόνου αὐτῶν. οἱ μὲν ἔσχατοι μακάριοι· οἱ δὲ μέσοι πανάθλιοι· οἱ δὲ πρότεροι ἀχρεῖοι ἕως τέλους τυγχάνουσι. ἔστι τις αἴσθησις, μᾶλλον δὲ ἕξις, φερέπονος λεγομένη, ὑφ' ἧς ὁ ἁλοὺς οὐκ ἔτι δειλιάσει, ἢ ἀποστραφεῖ πόνους ποτέ· ταύτῃ τῇ ἀοιδίμῳ αἱ τῶν μαρτύρων ψυχαὶ κρατηθεῖσαι τῶν βασάνων εὐχερῶς κατεφρόνησαν. ἄλλο, φυλακὴ [ξ] λογισμῶν, καὶ ἕτερον, νοὸς τήρησις, καθόσον ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν, κατὰ τοσοῦτον ὑψηλοτέρα τῆς προτέρας ἡ δευτέρα, εἰ καὶ μοχθηροτέρα ὑπάρχοι. ἄλλο [ξα] προσεύχεσθαι κατὰ λογισμῶν· καὶ ἄλλο ἀντιφθέγγεσθαι τούτοις· καὶ ἕτερον ἐξουθενεῖν, καὶ ὑπερτιθέναι τούτους. καὶ τῷ μὲν προτέρῳ τρόπῳ μαρτυρεῖ ὁ εἰπών· ὁ θεὸς εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχες, καὶ τὰ ὅμοια· τῷ δὲ δευτέρῳ ὁ φήσας, καὶ ἀποκριθήσομαι τοῖς ὀνειδίζουσί μοι λόγον ἀντιρρητικόν· καὶ πάλιν· ἔθου ἡμᾶς εἰς ἀντιλογίαν τοῖς γείτοσιν ἡμῶν· τοῦ δὲ τρίτου μάρτυς ὁ μελῳδήσας· ἐκωφώθην, καὶ οὐκ ἤνοιξα τὸ στόμα μου, καὶ ἐθέμην αὐτῷ φυλακὴν, ἐν τῷ συστῆναι τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντίον μου. καὶ πάλιν ὑπερήφανοι παρηνόμουν ἕως σφόδρα. ἀπὸ δὲ τῆς σῆς θεωρίας ἐγὼ οὐκ ἐξέκλινα. τούτων ὁ μὲν μέσος τῷ προτέρῳ πολλάκις κέχρηται, διὰ τὸ ἀπαρασκεύαστον. ὁ δὲ πρότερος οὔπω

τῷ

τῷ δὲ δευτέρῳ τρόπῳ ἰσχύει τοὺς ἐχθροὺς ἀπώσασθαι· ὁ δὲ τρίτος εἰς ἅπαν δαιμόνων κατέπτυσεν. ἀμήχανον φυσικῶς τὸ ἀσώματον ὑπὸ τοῦ σώματος ὁρίζεσθαι· πάντα δὲ δυνατὰ τῷ κτίσαντι Θεῷ. ὥσπερ οἱ τῇ αἰσθήσει τῆς
ξβ. [62] ὀσφρήσεως ὑγιῶς διακείμενοι, τὸν ἀρώματα λεληθότως κατέχοντα ἐπιγινώσκειν δύνανται· οὕτως καὶ ψυχὴ καθαρὰ τὴν εὐωδίαν, ἣν καὶ αὐτὴ ἐκ Θεοῦ προσεκτήσατο, τήν τε δυσωδίαν, ἧς ἀπαλλαγεῖσα τελείως καθέστηκεν, ἐν ἑτέροις ὑπάρχουσαν γνωρίζειν, ἀνεπαισθήτως ἑτέρων, πέφυκεν. οὐ πάντες μὲν ἀπαθεῖς γενέσθαι δυνατόν· πάντες δὲ σωθῆναι καὶ Θεῷ διαλλαγῆναι οὐκ ἀδύνατον. μή σου κατακυριεύσωσιν οἱ ἀλλόφυλοι ἐκεῖνοι, οἱ τὰς τοῦ Θεοῦ ἀρρήτους οἰκονομίας, ἢ ὀπτασίας ἐν τοῖς ἀνθρώποις γινομένας πολυπραγμονεῖν βουλόμενοι, καὶ προσωπολήπτην τὸν κύριον εἶναι λεληθότως ὑποβάλλοντες· οἰήσεως γὰρ ἀπόγονοι καί εἰσι καὶ
ξγ. γνωρίζονται. ἔστι [63] δαίμων φιλαργυρίας πολλάκις ταπείνωσιν ὑποκρινόμενος· καὶ ἔστι δαίμων κενοδοξίας, πρὸς ἐλεημοσύνην προτρεπόμενος· ὥσπερ καὶ φιληδονίας· ἐὰν ἀμφοτέρων τούτων καθαρεύσωμεν, ἐν παντὶ τόπῳ ἐλεεῖν μὴ παυσώμεθα. τινὲς μὲν ἔφησαν δαίμονας δαίμοσιν ἀντιπαρατάττεσθαι· ἐγὼ δὲ ἔγνωκα πάντας τὴν ἡμῶν ζητοῦντας ἀπώλειαν· πάσης πνευματικῆς ἐργασίας ὁρωμένης τε, καὶ νοουμένης προηγεῖται

secundo nunquam potest hostes arcere & abigere. Tertius autem dæmones penitus respuit & reiecit. Fieri per naturam non potest, vt quod corpore caret, à corpore comprehendatur aut circumscribatur, rerũ tamen conditor omnia potest. Quemadmodũ ij qui * olfaciendi [61] sensu vigent facilè sentiunt, si quis vel occultè secum aromata ferat: sic & pura mens gratum virtutis odorẽ, quem ex Deo accepit, facilè animaduertit, sicut & fœtorem, à quo penitus ipsa liberata est, in aliis latentem, aliis etiam nihil sentientibus, percipit. Non omnes quidem possunt ad summam animi ab omnibus vitiositatibus liberi tranquillitatem aspirare, sed omnes tamen possunt cum Deo reconciliari & salui fieri. Caue ne in te alienigenæ dominentur illi qui arcanam Dei gubernationem, aut obiectas hominibus visiones curiosiùs inquirant, Deúmque clam in animo * personarum rationem habere iudicant: hi enim superbiæ progenies & sunt & esse deprehenduntur. Est spiritus [63] auaritiæ qui sæpe humilitatem simulat. Est spiritus vanæ gloriæ, qui homines ad eleemosynam dandam incitat (sicut & spiritus luxuriæ) qui ab vtroque hoc repurgati fuerimus, quouis loco benignitatem in pauperes exhibere non cessemus. Fuere nonnulli, qui censerent dæmonas inter se sibi mutuò aduersari & obluctari. Sed ego noui ab omnibus nihil nisi exitium nostrũ quæri. Omnes pias & spirituales exercitationes nostras siue corporis eæ sint & oculis subiectæ, siue mentis & intelligentiæ, præcedit propria hominis mens

* odorandi. 62.

* personarum acceptorem. 63.

64. &[64] propositum, optimúmq. desiderium & affectus, quæ ex Dei succursu & auxilio fiunt. Nisi enim propositum præmissum fuerit, bona opera non sequentur. Si omnia, quæ sub cœlo fiunt, vt Ecclesiastes testatur, quauis in re suũ tempus habẽt, inter omnia autem etiam nostræ sactæ reipub. negotia & res constitutæ sunt, videamus si placet & in quouis tempore, quę sint propria & conueniẽtia cuique tẽpori disquitamus. Est enim omnino, in iis qui in religiosæ vitæ certamine versantur tempus, quo ab omni animi perturbatione liber & trãquillus existas (quod propter eos dico, qui adhuc in certaminis infantia & tirocinio versantur.) Est tempus lacrymarum, tempus ariditatis seu duriciei cordis; tempus obtemperandi & tempus imperandi: tempus ieiunij, tempus mensæ: tempus belli, hostis corporis; & tempns pacis seu mortis extincto nẽpe carnis ardore: tempus tempestatis in anima, & tempus serenitatis in mente: tempus mœroris in corde, & tempus gaudij in spiritu: tempus docendi, & tempus discendi: tempus inquinationum fortasse propter animi fastum, & tempus repurgationis propter humilitatem: tempus luctæ, & tempus securæ remissionis: tempus quietis, & tempus sine distractione occupationis: tempus diu & assiduè precandi, tempus fideliter ministrandi. Quapropter ne ex superbo animi impetu decepti ante tempus aggrediamur ea quæ suo tempore sunt facienda, nec in hieme agamus quæ in æstate sunt agenda, nec in semente messem quæramus; siquidem tempus & serendi labores,

ξδ' πρόθεσις οἰκεία, καὶ πόθος ἄριστος, μετὰ συνεργίας θεοῦ γινόμενα. τῶν γὰρ προτέρων μὴ καταβληθέντων, τὸ δεύτερον ἐπακολουθεῖν οὐ πέφυκεν· εἰ καιρὸς ἐν παντὶ πράγματι τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν, καθὼς φησὶν ὁ ἐκκλησιαστὴς, ἐν τοῖς πᾶσι δὲ καὶ τὰ τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἱερᾶς καθεστήκασι πράγματα· οὐκοῦν σκοπήσωμεν, εἰ δοκεῖ, καὶ ἐν ἑκάστῳ καιρῷ τὰ τῷ καιρῷ οἰκεῖα ζητήσωμεν· καιρὸς γὰρ πάντως ἐν τοῖς ἀγωνιζομένοις ἐστὶν ἀπαθείας, διὰ τὴν τῶν ἀγωνιζομένων λέγω νηπιότητα. καιρὸς δακρύων, καὶ καιρὸς σκληροκαρδίας, καιρὸς ὑποταγῆς, καὶ καιρὸς τοῦ ἐπιτάττειν· καιρὸς νηστείας, καὶ καιρὸς μεταλήψεως· καιρὸς πολέμου, σώματος ἐχθροῦ, καὶ καιρὸς θανάτου πυρώσεως· καιρὸς χειμῶνος ψυχῆς, καὶ καιρὸς γαλήνης νοός· καιρὸς λύπης καρδιακῆς, καὶ καιρὸς χαρᾶς πνευματικῆς· καιρὸς διδασκαλίας, καὶ καιρὸς ἀκροάσεως· καιρὸς μολυσμῶν, ἴσως διὰ τὴν οἴησιν, καιρὸς καθάρσεως, διὰ τὴν ταπείνωσιν· καιρὸς πάλης, καὶ ἀσφαλοῦς ἀνέσεως· καιρὸς ἡσυχίας, καὶ καιρὸς ἀπερισπάστου περισπασμοῦ· καιρὸς προσευχῆς ἀενάου, καὶ καιρὸς διακονίας ἀνυποκρίτου. μὴ τοίνυν πρὸ καιροῦ ἐξ ὑπερηφάνου προθυμίας ἀπατώμενοι τὰ τοῦ καιροῦ ζητήσωμεν· μὴ ἐν χειμῶνι τὰ τοῦ θέρους· μὴ ἐν σπόρῳ τὰ τῶν δραγμάτων, ἐπειδὴ καιρὸς τοῦ σπείρειν πόνους, ξδ.

καὶ καιρὸς τοῦ θερίσαι τὰς χάριτας τὰς ἀρρήτους· εἰ δὲ μήγε, οὐδὲ ἐν τῷ καιρῷ τὰ τοῦ καιροῦ οἰκεῖα κομισόμεθα· τινὲς πρὸ τῶν καμάτων, τινὲς ἐν τοῖς καμάτοις, τινὲς μετὰ τοὺς καμάτους· τινὲς ἐν τῷ θανάτῳ τὰς ὁσίας ἀμοιβὰς παρὰ τοῦ θεοῦ τῶν οἰκείων κόπων κατ' οἰκονομίαν ἄρρητον ἐκομίσαντο. ζητητέον τίς τούτων τοῦ ἑτέρου ταπεινότερος· καθέστηκεν· ἔστιν ἀπόγνωσις ἐκ πλήθους ἁμαρτημάτων, καὶ συνειδότος βάρους, καὶ ἀφορήτου λύπης διὰ τὸ ὑπερβαπτισθῆναι τῷ πλήθει τῶν τραυμάτων τὴν ψυχὴν· καὶ τῷ βάρει αὐτῶν, εἰς τὸν ἀπογνώσεως βυθὸν καταποντίζεσθαι· καὶ ἔστιν ἀπόγνωσις ἐξ ὑπερηφανίας, καὶ οἰήσεως ἡμῖν ἐπισυμβαίνουσα, λογιζόμενος ἑαυτὸν ὡς ἀνάξιον ὄντα τοῦ συμβεβηκότος πτώματος· τοῦτο δὲ ὁ παρατηρῶν ἐν ἀμφοτέροις, εὑρήσει τὸ ἰδίωμα. τὸν μὲν ἐν ἀδιαφορίᾳ ἑαυτὸν λοιπὸν ἐκδεδωκότα· τὸν δὲ τῆς ἀσκήσεως ἐν ἀπογνώσει ἐχόμενον, ὅπερ ἀσύμφωνον· ἀλλὰ τὸν μὲν ἐγκράτεια, καὶ εὐελπιστία· τὸν δὲ ταπείνωσις, καὶ τὸ μηδένα κρίνειν ἰατρεύειν πεφύκασιν.

*ἑαυτὸν τοῖς κινδύνοις ἐκδίδωσιν. ἐς.

ιε. οὐ δεῖ θαμβεῖσθαι ἡμᾶς, ἢ ξενίζεσθαι ὁρῶντας πονηρὰ μέν τινας ἐργαζομένους ἔργα, ἀγαθοὺς δὲ λόγους προφέροντας. ἐπεὶ καὶ τὸν ἐν τῷ παραδείσῳ ὄφιν ἐκεῖνος ἡ οἴησις ἀπώλεσεν ὑψώσασα, τύπος σοι καὶ κανὼν ἔστω οὗτος ἐν πάσαις σου ταῖς ἐγχειρήσεσι, καὶ πολιτείαις,

& tempus metendi inexplicabiles gratiarum messes. Sin minus, tunc neque suo [65] tempore, quæ sunt eius temporis propria referemus. Quidam ante labores, quidam inter ipsos labores, quidam post labores, quidam in morte demum cœlestem sudorum compensationem ex arcana & inenarrabili Dei gubernatione & voluntate receperunt. Restat inquirendum qui horum altero fuerit humilior. 65.

Est [66] desperationis genus quod ex multitudine peccatorum, & conscientiæ pondere & intolerabili tristitia existit, quando anima ex multitudine vulnerum nimium mergitur, & onere peccatorum, altissima desperationis voragine hauritur & absorbetur. Est & alia desperatio quæ ex superbia & æstimationis fastu nobis contingit, vt qui existimet indignum se, qui in talem casum incideret fuisse. In his duobus, qui obseruauerit, hoc proprium deprehendet, quod alter ex desperatione, seipsum deinceps sine discrimine omnibus peccatis exponat; alter in desperatione religiosam exercitationem retinet; quod inconueniens est. Sed alterum continentia & bona spes; alterum humilitas, * etsi neminem iudicarit, sanare poterit. 66.

* & iudicium de altero temerarium penitus sublatum.

Non est [67] mirandum, neque tamquam in re peregrina & inusitata obstupescendum, quando videmus nonnullos mala facere, & bona loqui, quando & serpentem in paradiso elatio mentis extulit & perdidit. Norma hęc sit in omnibus rebus tuis quas aggrederis, vitæque studiis, siue alteri, 67.

68. [68] subiectis siue non subiectis, tam quæ ad corpus, quàm quæ ad animum pertinent, an eum lege diuina verè conueniant. Vt si,
69. quando [69] qualecunque opus nos nouitij suscipimus, nisi ex illo opere maiorem, quàm antè habuimus, humilitatem inde in anima acquisiuerimus, non videtur illud opus seu paruum seu magnum fuerit, conuenienter legi diuinæ factum. Atque in no-
70. bis adhuc [70] rudioribus hoc quasi diuinæ voluntatis signum & testimoniū est. In medijs autem, quies fortasse ab impugnationibus: in perfectis autem diuini luminis augmentum & copia. Quæ
71. [71] parua iudicantur à magnis, fortasse non sunt parua. Quæ autem magna iudicantur à paruis non sunt ex omni parte perfecta. Absterfus à nubibus & defæcatus aër, clarum ostendit solem; &
72. anima à Deo venia [72] peccatorū dignata, omnino diuinum lumē
73. respexit. Aliud est [73] peccatum, aliud otium, aliud negligentia; & aliud propensio mala, aliud casus. Qui potest in Domino quærere, quærat apertè. Sunt qui gratiam patrandi miracula, & ea quę in oculis hominū versantur dona cœlestia mirātur: & super omnia extollunt ac beata prædicant, cùm ignorent multò his excellentiora & recondita esse, quæ propterea extra periculum casus manent. Qui perfectè purgatus est, ipsam alterius animam (etsi non ipsam penitus) videt, quomodo affecta sit. Qui autem adhuc inter proficientes est, per corpus de anima coniecturam
74. facit. Paruus [74] ignis sæpe totam siluam absumit & repurgat,

ξη' ὑποτακτικαῖς τε καὶ ἀνυποτάκτοις, ὁρωμέναις τε καὶ νοουμέναις, εἰ κατὰ θεὸν κυρίως καθεστήκασι· * λέγω δή, ξη.
ξθ' ὁπόταν τὸ οἱονοῦν ἐπιτηδεύωμεν, εἰσαγόμενοι λέγω, ἐγχείρημα, καὶ μὴ ἐκ τῆς τούτου ἐργασίας ταπείνωσιν, ἧς κεκτήμεθα, προσλαμβάνωμεν πλέον ἐν ψυχῇ, οὐ δοκεῖ μοι κατὰ θεὸν ἡμᾶς αὐτὸ κατεργάζεσθαι, εἰ μικρὸν ἢ μέγα καθέστηκεν. ἐν μὲν γὰρ ἡμῖν τοῖς ο' νηπιωδεστέροις αὕτη ἡ τοῦ κυριακοῦ θελήματος πληροφορία· ἐν δὲ μέσοις, ἡ τῶν πολέμων ἴσως ἀναχώρησις. ἐν δὲ τελείοις, ἡ τοῦ θείου φωτὸς προσθήκη καὶ περιουσία. τὰ μὲν οα' μικρὰ παρὰ τοῖς μεγάλοις, ἴσως οὐ μικρά· τὰ δὲ μεγάλα παρὰ τοῖς μικροῖς οὐ πάντως τέλεια. ἀὴρ μὲν καθαρθεὶς νεφελῶν, φαιδρὸν ὑπέδειξεν ἥλιον, καὶ ψυχὴ οβ' παραλήψεων ἀφέσεως ἀξιωθεῖσα πάντως θεῖον φῶς ἑώρακεν· ἄλλο ογ' ἁμαρτία, καὶ ἄλλο ἀργία, καὶ ἄλλο ἀμέλεια· καὶ ἕτερον πάθος, καὶ ἄλλο πτῶμα. ὁ δυνάμενος ἐν κυρίῳ ζητεῖν, ζητείτω σαφῶς. τινὲς τὸ θαυματουργικόν, καὶ ὁρώμενον ἐν τοῖς πνευματικοῖς χαρίσμασιν ὑπὲρ πάντα μακαρίζουσιν, ἀγνοοῦντες πολλὰ εἶναι τούτου ὑπέρτερα καὶ ἀπόκρυφα. διὸ καὶ μένουσιν ἄπτωτα. ὁ μὲν τελείως καθαρθείς, αὐτήν, ἢ καὶ ἐκ αὐτὴν τὴν ψυχήν, ἐν ποίοις διάκειται τοῦ πλησίον ὁρᾷ. ὁ δὲ προκόπτων ἔτι, διὰ τοῦ σώματος ταύτην τεκμαίρεται. πῦρ οδ' μικρὸν πολλάκις πᾶσαν τὴν ὕλην * ἐκάθηρεν.

* λέγω δή non est in omnibus exemplaribus Græcis.

* al. ἐκάθαιρεν.

ὥσπερ καὶ ὀπὴ μικρὰ ὅλον τὸν κόπον διέφθειρεν. ἔστιν ἀνάπαυσις τῇ ἐχθρᾷ τὴν τοῦ νοὸς δύναμιν διυπνίζουσα, καὶ πύρωσιν μὴ διεγείρουσα· καὶ ἔστι πολλὴ κατάτηξις ἴσως, καὶ τὰς κινήσεις κινήσασα, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ᾽ ἑαυτοῖς, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῷ ἀγνώστως τὸ ζῶσαν θανατοῦντι. [75] ὅταν τινὰς ἡμᾶς κατὰ κύριον ἀγαπῶντας ὀψόμεθα, ἐν ἐκείνοις μάλιστα τὸ ἀπαρρησίαστον φυλάξωμεν· οὐδὲν γὰρ οὕτως διαλύει ἀγάπην, ὡς ἡ παρρησία πέφυκε, καὶ μῖσος ἐργάζεσθαι. νοερὸν καὶ λίαν περικαλλὲς τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα, καὶ πᾶσαν ἰδέαν μετὰ τὰς ἀσωμάτους οὐσίας ὑπεραῖρον· ὅθεν καὶ ἐμπαθεῖς πολλάκις τὰ ἐν ἑτέραις ψυχαῖς ἐξ ἀγάπης πολλῆς τῆς πρὸς αὐτὰς νοήματα ἐπιγνῶναι ἠδυνήθησαν· καὶ μάλιστα ὅτε ὑπὸ τῆς πηλοῦ μὴ καταποντίζονται ῥυπούμεναι· εἰ οὐδὲν [76] τῷ ἀύλῳ φύσει ὡς τὸ ἔνυλον ἀνθέστηκεν· ὁ ἀναγινώσκων νοείτω· αἱ παρατηρήσεις ἐν μὲν τοῖς κατὰ κόσμον ἀνθεστήκασι τῇ τοῦ θεοῦ προνοίᾳ· ἐν ἡμῖν δὲ τῇ νοερᾷ γνώσει. οἱ μὲν τῇ ψυχῇ [77] ἀσθενεῖς ἐκ τῶν τοῦ σώματος περιστάσεων, καὶ κινδύνων, καὶ τῶν ἐκτὸς περισπασμῶν, τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπίσκεψιν τοῦ κυρίου γνωριζέτωσαν· οἱ δὲ τέλειοι ἐκ τῆς τοῦ πνεύματος παρουσίας, καὶ τῆς τῶν χαρισμάτων προσθήκης· ἔστι δαίμων ἐπὰν ἐν τῇ κλίνῃ ἀναπέσωμεν, πρὸς ἡμᾶς παραγινόμενος, καὶ πονηραῖς ἡμᾶς, καὶ ῥυπαραῖς κατατοξεύων ἐνθυμήσεσιν,

& parua rima vniuersum laborũ fructum corrumpit. Est quædam requies, quæ per inimicam carnem vim mentis exsuscitat, & ardorem tamen carnis non excitat. Et magna quandoque corporis vexatio nihilominus fortasse motus carnis caussatur, *ne in nobis ipsis confidentes simus*, sed in eo qui viuentem carnis sensum occultè mactare potest. Si [75] nos à quibusdam sanctè secundum Deum diligi conspexerimus, erga illos potissimum verecundiam custodiamus ne nimis simus confidentes: nihil enim ita lædit & dissoluit charitatem, & odium parit, quàm nimia libertas loquendi seu confidentia. Valde intelligens & elegans est oculus mentis, omnésque formas, præter angelicas naturas, extinguit & superat. Vnde & illi sæpe, qui adhuc animi perturbationibus obnoxij sunt, cogitationes aliarum animarum ex magna charitate qua afficiuntur erga illas, deprehendere potuerunt, & tum potissimùm, cùm puri ipsi ab sordibus peccatorum non absorpti sunt. Si nihil [76] tam repugnat incorporeæ naturæ quàm id quod corporeum est (qui legit, intelligat) obseruationes in secularibus diuinæ prouidentiæ, in nobis cognitioni mentis obsistere solent. Qui animo [77] parum firmo & constanti sunt, curam erga se Dei ex corporis statu, periculis, & aliis externis vexationibus intelligant: Perfecti autem ex spiritus S. præsentia, & gratiarum cœlestiũ incremẽto. Est dæmon qui iam in lecto (ad somnũ capiẽdũ) recũbẽtes improbarũ & impurarũ cogitationũ telis nos infestat,

vt ex pigritia tum oratione non
obarmari in obscœnis cogitatio-
nibus obdormiamus, fœdis etiam
insomniis occupemur. Est è spiri-
tibus improbus, præcursor dictus,
qui nos è somno expertectos sta-
tim excipit, & primitias cogitatio-
num nostrarum inquinat. Offeras
Domino diei tui primitias. eius
78. enim erunt qui [78] anteuerterit. Di-
gnum auditu sermonē mihi qui-
dam Dei seruus retulit; ex primis
inquit, diei auspiciis, totius diei
statum coniicio, seu præscisco.
Multæ sunt pietatis & exitij viæ:
quapropter sæpe hic qui alteri op-
ponitur, cum altero optimè con-
79. uenit, & tamen vtriusque [79] mens
& finis Deo placet. Luctantur no-
biscum dæmones per tentationes,
quas experimur, vt aliquid indi-
gnum vel dicamus, vel faciamus.
Quòd si impetrare non possunt,
tum sensim irrepentes, suggerunt
nobis vti per superbiam (vt ille
pharisæus) Deo gratias dicamus.
* superna. Qui ea * quæ supra sunt, sapiunt,
80. mortui siue [80] separati à corpore
per partes ad superiora ascendunt:
qui verò sapiunt quæ infra sunt,
ad inferiora rursum descendunt:
separatorum enim seu mortuorū
locus medius nullus est reliquus.
vnum ex (duobus) Dei creatis
81. [81] operibus in altero, non in seipso
naturam suam, adeóque suum esse
accepit; & mirum est quomodo
illud quod in altero suum esse seu
naturam suam accepit, sine altero
possit consistere. Pias filias matres
gignunt, matres autem Dominus,
qua lege seu regula etiam in con-
trariis vti non erit absurdum. Ti-
midus in bellum ne exito, vt Mo-
ses, vel potiùs Deus imperat, & me-
ritò ne error nempe postremus

ἵνα τῇ ὀκνηρίᾳ εἰς προσευχὴν ποτὲ
κατ' αὐτοῦ μὴ ὁπλισάμενοι ἐν ῥυπα-
ραῖς ἐννοίαις ἀφυπνώσαντες ῥυπαρὰ
καὶ τὰ ἐνύπνια κτησώμεθα. ἔστιν τι πνευ-
μάτων, πρόδρομος καλούμενος, ὃς ἐξ
ὕπνου ἡμᾶς εὐθέως δεχόμενος, καὶ τὴν
πρωτόνοιαν ἡμῶν καταμολύνων. δί-
δου τῆς ἡμέρας ἀπαρχὰς κυρίῳ· τοῦ γὰρ
* προποιοῦντος [οη'] ἔσται. ἀξιάκουστόν μοι * ἐπὶ τῷ [illegible] καλεῖται.
λόγον ἐργάτης ἄριστος ἔφρασεν, ἐξ
αὐτῆς γάρ μοι ἔφη, τῆς πρωΐας τὸν ἅπαν-
τά μου δρόμον τῆς ἡμέρας προεπίστα-
μαι. πολλαὶ καὶ τῆς εὐσεβείας καὶ ἀπω-
λείας αἱ ὁδοιπορίαι. διόπερ πολλάκις
ὁ τῷ ἑτέρῳ ἀντιπαρατασσόμενος, ἄλλῳ γνη-
σίως συνέρχεται, καὶ ὁ τῶν [οθ'] ἀμφοτέρων οθ'.
σκοπὸς ἔστι κυρίῳ εὐάρεστος. παλαίου-
σι μὲν οἱ δαίμονες ἐπὶ τοῖς συμβαίνου-
σιν ἡμῖν πειρασμοῖς, ἢ λέξαι ἡμᾶς ἢ
πρᾶξαι ἄτοπον. καὶ ὅταν μὴ ἰσχύσω-
σιν, ἠρέμα ἐπιστάντες ὑπερήφανον
ἡμῖν εὐχαριστίαν πρὸς θεὸν ὑποτί-
θενται· οἱ μὲν τὰ ἄνω φρονήσαντες, [π'] χω- π'.
ριζόμενοι ἄνω μερικῶς ἀνέρχονται.
οἱ δὲ τὰ κάτω, κάτω πάλιν πορεύονται.
τῶν γὰρ χωριζομένων οὐδὲν λοιπὸν μέ-
σον ἵσταται. ἓν τῶν [πα'] κτισμάτων ἐν ἑτέρῳ πα'.
καὶ οὐκ ἐν ἑαυτῷ τὸ εἶναι εἴληφε. καὶ θαῦ-
μα πῶς ἐκτὸς οὗ ἐν ᾧ τὸ εἶναι ἐκομίσα-
το, συνίστασθαι πέφυκε. τὰς μὲν εὐσε-
βεῖς θυγατέρας αἱ μητέρες τίκτουσι, τὰς
δὲ μητέρας ὁ κύριος, καὶ ἐπὶ τῶν ἐναντίων
τῷ προειρημένῳ κανόνι ὁρᾶσθαι οὐκ
ἄσοφον. δειλὸς εἰς πόλεμον μὴ ἐξιέ-
τω, Μωυσῆς, μᾶλλον δὲ θεὸς παρακε-
λεύεται, μήπως γένηται ἡ ἐσχάτη πλάνη

τῆς ψυχῆς ὑπὲρ τὴν προσοῦσαν πήρωσιν τοῦ σώματος, καὶ εἰκότως. Φῶς μὲν τῶν, τοῦ σώματος πάντων ἄρθρων οἱ αἰσθητοὶ ὀφθαλμοί· φῶς δὲ νοερὸν ἀρετῶν τῶν θείων διάκρισις.

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον εἰκοστὸν ἕκτον.

Περὶ διακρίσεως.

Σχόλιον Ἰσαάκ. ἐρώτησις α'.

α'. Τί ἐστιν ἡ τελειότης; ἀπόκρισις. μισθὸς ταπεινώσεως· ὅπερ ἐστὶν ἡ * κατάληψις πάντων τῶν ὁρατῶν τε, καὶ ἀοράτων· ὁρατῶν μὲν πάντων τῶν αἰσθητῶν· ἀοράτων δὲ τῶν νοητῶν, καὶ τῶν ἐκ μερίμνης τῆς ὑπὲρ αὐτῶν.

* κατάλειψις.

Σχόλιον β'.

β'. Καθαρὸς τῇ καρδίᾳ ἐστὶν, ὁ μὴ, ἑαυτοῦ καταγνοὺς, ἐπὶ ἐντολῆς θεοῦ ἀθετηθείσης· ἢ, ὁ ἐλεήμων ὑπὲρ πάσης τῆς φύσεως τῆς κτίσεως· ἢ ὁ ἐλεύθερος τῶν κρυπτῶν παθῶν· καθαρὸς δὲ τῷ σώματι, ὁ ὅσιος ἐκ τοῦ μολυσμοῦ τῆς σαρκός ἐστι, καὶ ὁ ἀληθεύων διὰ στόματος.

Σχόλιον γ'.

γ'. Τρεῖς εἰσὶν οἱ κατὰ τὸν Μάρκον γίγαντες, λήθη, ἄγνοια, καὶ ῥαθυμία· οὓς ὁ θείᾳ χάριτι ποντίσας, πάντα τὰ ἅρματα τοῦ Φαραὼ συντρίψεις.

Σχόλιον δ'.

δ'. Η ναῦς ποτὲ μὲν ἐκ τῶν ἔξωθεν τρικυμιῶν καταβαπτίζεται· ποτὲ δὲ ὑπὸ τῆς ἔνδον αὐτλίας ὑποβρύχιος γίνεται· καὶ ἡμεῖς ποτὲ μὲν διὰ τῶν ἐκτὸς πρακτικῶν ἁμαρτημάτων ἀπολλύμεθα· ποτὲ δὲ διὰ τῶν ἔνδον λογισμῶν ἀφανιζόμεθα· δεῖ οὖν καὶ τὰς ἔξωθεν τῶν πνευμάτων ἐπιτηρεῖν προσβολάς· καὶ τὰς ἔνδον τῶν λογισμῶν ἐξαντλεῖν ἀκαθαρσίας· πλὴν ἐπιπονωτέραν χρὴ πρὸς τοὺς λογισμοὺς ποιεῖσθαι τὴν διάνοιαν.

Σχόλιον ε'.

ε'. Ἐὰν μὴ δι' ἀμελείας εἰς ἄγνοιαν καὶ λήθην καὶ ῥαθυμίαν περιπέσωμεν, τὸν κατ' ἐντολὴν

SCHOLIA AD GRADVM VICESIMVM SEXTVM.

De Discretione.

Scholion Isaaci. Quaestio 1.

QVID est perfectio? Resp. * Humilitatis merces seu praemium, hoc est, * Abdicatio omnium adspectabilium & inaspectabiliũ. Adspectabilium omnium nẽpe quae ad sensum pertinẽt; non adspectabilium, quae ad mentem, & quaecunque ex cura horũ nascuntur. 1.

* recta semita ad humilitatem.

* κατάληψις, comprehẽsio, abdicatio. κατάλειψις, legerim hoc loco κατάλειψις, potius quàm κατάληψις.

Scholion 2.

Mundus corde est, qui se ipsum damnando praeceptum Dei non irritum faciet. Aut qui erga * omnem creatam naturam misericordia commouetur. Aut qui liber est ab occultis vitiis. Mũdus corpore est, qui à carnis inquinatione purus est, qui nullum * profert ex ore mendacium. 2.

* omnis creaturae miseretur.

* qui verũ loquitur.

Scholion 3.

Tres sunt, ex Marci (monachi) sententia, gigantes: Obliuio, ignorantia, pigritia: quos si cum diuina gratia ponto merseris, omnes currus Pharaonis conteres. 3.

Scholion 4.

Nauis, modò ab exterioribus maris fluctibus hauritur, modò ex interiore sentina mergitur. Et nos aliquando per externa * peccata perimus, aliquando per internas cogitationes euanescimus. Proinde & externorum flaminum & spirituum procellae & impetus eauendi sunt, & interior cogitationum impurarum exhaurienda sentina. Enimuero maior cura ad cogitationes coërcendas adhibenda est. 4.

* & aperta & publica.

Scholion 5.

5. Nisi per negligentiã nostram in ignorantiam & obliuionem & segnitiem inciderimus, fructu operis ex praecepto

perfecti non priuabimur. Nisi enim mens obtusa obscuretur, malæ & vitiosæ affectiones in animam non dominabuntur.

Scholion 6.

6. Serum & tenebræ mentis sunt negligentia, obliuio, praua cupiditas. Hoc ergo ex vulgi vsu dixit, quod significat illud, serò fieri, hoc est, tardè. quod tempus aliqui dicunt * λυκόφως seu crepusculū seu matutinū seu vespertinum.

* ducta similitudine à glaucis luporū oculis, seu cinereis.

Scholion 7.

7. Abbas Leo.

Scholion 8.

8. Verbum(* προλήψεσι) olim non vsurpabatur in malam partem de iis qui vitiosis affectionibus laborabant, sed de iis qui ab omni quidem flagitio erant remoti, sed tamen fœtorem sentiebant. Ita ergo affectum, Climacus ab aliis regendis remouet, ne in negligentiam prolapsus actionibus rursum prioribus ex affectu mentis inuoluatur. Illum porro qui ad turpes actiones inclinat & afficitur, docere alios prohibet.

Io. Mosc. c. 112.

* anticipationibus.

Scholion 9.

9. Bona dicenda sunt etiam mala perpetranti, vt suos ipse reueritus sermones bona agere incipiat.

Hoc scholium etiā supra positum est.

Scholion 10.

10. Ventrem saginatum ingeniosè fluctum maris appellauit. Illico enim per cogitationes procella ista ad lapsum proruit.

Scholion 11.

11. Rudimenta religiosæ vitæ & disciplinæ sunt obedientia, abstinentia, patientia, fortitudo animi, abdicatio omnis erga parentes & opes affectûs. Proficientium longanimitas, benignitas, bonitas, commiseratio, tolerantia malorum, paupertas, ieiunium, assiduæ preces. Perfectorum charitas, gaudium, pax, religiosa prudentia seu discretio, expers omnis lapsus & offensionis in quocunque tempore, loco, actione.

Scholion 12.

12. Alphabetum monachorum intelligit & significat virtutes nempe tironum seu nouitiorum viginti quatuor literarum numero respondentes.

Scholion 13.

13. Exempli caussa, versari cum fratribus religiosis, & cum illis laborare & desudare.

Scholion.

Decalogus proficientium, Alphabetum perfectorum.

ἐργασίας οὐκ ἀποτευξόμεθα· εἰ μὴ γὰρ ὁ νοῦς σκοτισθῇ, οὐ κυριεύει τὰ πάθη τῆς ψυχῆς.

Σχόλιον ϛ'.

Ὀψία, καὶ σκοτία ψυχῆς, ἀμέλεια, λήθη, ἐπιθυμία· τοῦτο οὖν ἀπὸ συνηθείας εἶπεν. ὃ δηλοῖ, τὸ, ὀψὲ γίνεσθαι, ἤγουν βραδύ· ὃ λυκόφως φασί τινές. ϛ.

Σχόλιον ζ'.

Ὁ Ἀββᾶς Λέων. ζ.

Σχόλιον η'.

Τὸ, προλήψεσι, παλαιὸν οὐκ ἔστιν ἐμπαθῶν· ἀλλὰ πόρρω μὲν τοῦ μύσους ἑστώτων, τοῦ βρώμου δὲ ἐποσφραινομένων· διὸ καὶ ἀρχὴν τὸν τοιοῦτον ἐκώλυσεν, ἵνα μὴ ἀμαρτήσας πάλιν ἐκκυβιστήσῃ ταῖς ἐκ συγκαταθέσεως πράξεσι· τὸν δὲ πρὸς τὰς αἰσχρουργίας κεχηνότα οὐ διδάσκειν συγχωρεῖ. η.

Σχόλιον θ'.

Λέγειν χρὴ καλὰ, καὶ τὸν μὴ καλὰ πράττοντα· ὅπως ἄρξηται τῶν ἔργων τοὺς λόγους αἰσχυνόμενος. θ.

Σχόλιον ι'.

Κῦμα τῆς ἐμπεφορημένης κοιλίας εὐφυῶς προσωνόμασεν· αὕτη γὰρ διὰ τῶν λογισμῶν κῦμα τοῦτο, καὶ εἰς καταπόντωσιν ἔρχεται. ι.

Σχόλιον ια'.

Εἰσαγωγικῶν μαθημάτων ὑπακοή, ἐγκράτεια, ὑπομονή, ἀνδρία ψυχῆς, ἀπροσπάθεια γονέων καὶ χρημάτων· τοῖς δὲ προκόψασι μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθοσύνη, συμπάθεια, ἀνεξικακία, ἀκτημοσύνη, νηστεία, προσευχὴ ἐκτενής· τοῖς δὲ τελείοις ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, διάκρισις· ἄπταιστος ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ τόπῳ, καὶ πράγματι. ια.

Σχόλιον ιβ'.

Σημαίνει τὴν ἀλφάβητον τῶν μοναχῶν καὶ ἀρετὴν ἀρχαίων ἰσάριθμον τοῖς κδ'. γράμμασιν. ιβ.

Σχόλιον ιγ'.

Οἷον τὸ συναναστρέφεσθαι τοῖς ἀδελφοῖς καὶ συγκοπιᾶν. ιγ.

Σχόλιον.

Δεκάλογος προκοπτόντων, ἀλφάβητος τῶν τελείων.

Σχόλιον ιδ'.

ιδ'. Πάντως ὡς φαίνεται, ἡ μετὰ πτωχείας ταπείνωσις ἰσχύει· οὕτως γάρ τις καὶ τὰ ἐπερχόμενα διαλογιζόμενος ἐν πτωχείᾳ μετάνοιας, καὶ ταπεινώσεως οὔτε ὡς πλούσιος νοσεῖ τὴν μυσαρότητα, οὔτε ὡς δεόμενος ἀχάριστήσει ἢ ἀκηδιάσει· ἀλλὰ καιρὸν κέρδους χαίρων καὶ εὐχάριστον ἀνέχει.

Σχόλιον Βαρσανουφίου ιε'.

ιε'. Ερωτ. Τὸ σημεῖον τῆς γαστριμαργίας ποῖόν ἐστι σαφήνισόν μοι. Ἀποκρ. ὅταν βλέπῃς τὸν λογισμόν σου ἡδυνόμενον ἐν βρώματι καὶ διώκοντα σχεδὸν τὸ προλαμβάνειν πάντας ἢ ἑλκύοντα εἰς τὸ ἔμπροσθέν σου τὸ βρῶμα, τοῦτο γαστριμαργίας ἐστί· πρόσεχε οὖν σεαυτὸν καὶ ποίησον τὴν δύναμίν σου ἄγξαι ἑαυτὸν τοῦ μὴ μετὰ σπουδῆς ἀπ᾽ αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἐν εὐταξίᾳ φαγεῖν· καὶ ὤθησαι μᾶλλον τὸ βρῶμα ἔμπροσθεν τῶν συγκαθημένων τοῦτο. οὐ χρὴ δὲ, ὡς εἶπον προφάσει τῆς γαστριμαργίας εὐθέως παραιτεῖσθαι τὸ μεταλαβεῖν βρώματος· ἀλλὰ δεῖ παραφυλάξασθαι, τὸ μὴ ἀτάκτως χρήσασθαι τῇ μεταλήψει αὐτοῦ. ἕτερον δὲ σημεῖον γαστριμαργίας * * * * *

Αλλο.

Τὴν γαστριμαργίαν φεύγων τὴν ἀνθρωπαρέσκειαν φύλαξαι τὴν ὠχρότητα τοῦ προσώπου ἐπιδείξασθαι προφαντάζουσαν.

Σχόλιον ιϛ'.

ιϛ'. Διὰ μὲν τὸ σῶμα ὁ ἄνθρωπος θνητός· διὰ δὲ τὸν νοῦν καὶ τὸν λόγον, ἀθάνατος. σιωπῶν νοεῖς, νοήσας λαλεῖς· ἐν γὰρ τῇ σιωπῇ ὁ νοῦς τίκτει τὸν λόγον· εὐχάριστος δὲ λόγος θεῷ προσφερόμενος, σωτηρία ἀνθρώπου εὑρίσκεται.

Σχόλιον ιζ'.

ιζ'. Εν ἡμῖν μέν ἐστιν ἡ νοερὰ αἴσθησις, ὡς ἐν τοῖ συνημμένη ἐν παντὶ ἀνθρώπῳ· οὐκ ἐν ἡμῖν δὲ ὡς ὑπὸ τῶν παθῶν καλυπτομένη, ἐν τοῖς ἐμπαθέσι, καὶ ἄπρακτος οὖσα καὶ ἀδιάγνωστος.

Σχόλιον ιη'.

ιη'. Οτι χρὴ τὸν μοναχὸν πάντα ἀκριβεύεσθαι μέχρι καὶ ἐννοίας εἰς τὰ ἑαυτοῦ κινήματα.

Σχόλιον ιθ'.

ιθ'. Η τοῦ θεοῦ πρόνοια εἰς πάντα. τὰ γὰρ ἄνωθεν διδόμενα, κἂν ἐν γίνεσθαι πέφυκεν, οὐχ

Scholion 14.

Omnino, vt videtur, humilitas cum egestate robustior fit: sic enim quis dum ingruentia mala in egestate & humilitate considerat, non vt diues laborat vitio impuritatis, neque vt mendicus erit ingratus, aut cessabit & feriabitur. sed tempus lucri adesse gaudet & Deo gratus fructum inde reportat. 14.

Scholion Barsanuphij 15.

Quæstio. Signum gulæ quale est, explica mihi. *Resp*. Quando videris cogitationem tuam cibo delectari, & vrgere te vt ferè omnes anteuertas, aut vt patinam ad te trahas, hoc gula est. Obserua igitur te ipsum & vim tibi inferas, vt coërceas ac refrænes gulam, ne cum impetu & magno studio, sed modestè & decenter cibum sumas, atque vt remoueas fercula potiùs abs te * coram iis, qui tibi assident. sed non oportet, vt dixi, propter gulam statim recusare cibum, sed cauendum est, ne quid inordinatè in cibo sumendo facias. Alterum gulæ argumentum & indicium est * 15.

* ad eos.

deest vnus versus.

Aliud.

Dum autem gulam fugis, caue ne studeas hominibus per vultus pallorem placere, quem (vana gloria) studet palàm ostentare.

Scholion 16.

Propter corpus homo est mortalis, propter mentem & rationem immortalis. Tacitus intelligis, intelligens loqueris. In silentio enim mens parit verbum, * sermo autem ille Deo pergratus est, qui homini adfert salutem. 16.

* sermo Deo gratus hominis salus.

Scholion 17.

Sensus quidem in nobis est rationalis, tanquam insitus animo in omni homine, idem tamen non est in nobis, vt est à passionibus tectus in iis qui sunt prauis affectibus occupati, quamuis nihil agat & incognitus sit. 17.

Scholion 18.

Docet oportere quemuis religiosum vsque ad cogitationes, motus suos omnes peruestigare. 18.

Scholion 19.

Diuina prouidentia diffunditur in omnia. nam quæ à Deo proficiscuntur, quamuis in nobis existere soleant, no- 19.

stra tamen non sunt, sed gratiæ & prouidentiæ diuinæ. Auxilium adest omnibus fidelibus simpliciter. tutela seu custodia diuina fidelibus Deo fideliter seruientibus. Misericordia seruis Dei singularibus, consolatio præstatur diligentibus Deum.

Photij Patr. Constant. 20.

20. Exempli caussa: ieiunium est remedium quod prauas animi affectiones repurgat, si priuatim & seorsim exerceatur & adhibeatur. Sed in conuentibus & publicis celebritatibus venenum est, quòd sæpè illi, qui eo vtitur, exitium adfert, aut aliis scandalum præbet, aut ipsi nocet, qui ex eo se iactat, aut gloriatur, & tumet, & singularis vult videri quasi diuisus ab aliis.

Scholion 21.

21. Reprehensio est præsidium religiosorum, qui laborantibus per inscitiam non possunt succurrere. Scito ergo hoc religiosum magisterium perinde se habere, atque fullonia & medica officina (quemadmodum ex lotionibus & vstionibus constat) ac multo quidem illis externis & materialibus religiosior & sanctior, quòd circa rès longè maiores & digniores versetur & occupetur, dum non vestes & togas lauat, & corpora curat, sed animas.

Scholion 22.

22. Per (oculum) opinor intelligit cogitationum quæ in mente sunt affectionem. oculus enim, animæ mens est. Confert autem ad hunc morbum curandum declinatio congressûs & colloquij, quemadmodum vel sola loquacitas fluxiones mouere solet.

Scholion Basilij Magni 23.

23. Silentium pro tempore & persona
temperandum est, & tempore qui-
Amos 5. dem, veluti cùm dicit, *Prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum est.*
Psal. 38. & alio rursum loco, *Posui ori meo custodiam, cùm consisteret peccator aduersum*
* Per personas. *me.* * Ex persona autem ratione, veluti cùm Apostolus scribit, si autem alij reuelatum fuerit, prior taceat. Et, Mulieres in Ecclesiis taceant.

Scholion 24.

24. Vim naturæ inferre, si quis longâ peccandi consuetudine quomodocunque detentus fuit) præstat illi virtuti quæ secundum naturam sine violentia exercetur.

ἡμῶν εἰσίν· ἀλλὰ τῆς χάριτος, καὶ τῆς προνοίας· ἡ ἀντίληψις ἐν πιστοῖς ἁπλῶς· ἡ φυλακὴ ἐν πιστοῖς πιστῶς· τὸ ἔλεος ἐν δούλοις, ἡ παράκλησις ἐν τοῖς ἀγαπῶσι τὸν κύριον.

Σχόλιον Φωτίου πατριάρχου Κωνστ. κ'.

Ὡς φέρε εἰπεῖν, ἡ νηστεία φάρμακόν κ.
ἐστι παθῶν καθαρτήριον, ἰδίως δὲ καθ' ἑαυτὴν τελουμένη· ἀλλ' ἐν συνελεύσεσι, καὶ πανηγύρεσι, δηλητήριον διαφθεῖρον πολλάκις τοὺς κεχρημένους καθίσταται, ἢ ἄλλοις πρόσκομμα γινομένη, ἢ τῷ αὐτῷ ἐπὶ τούτῳ αὐχοῦντι, καὶ οἰδαινομένῳ, καὶ διαφοριζομένῳ.

Σχόλιον κα'.

Ἔλεγχος πρὸς τοὺς ἐξ ἀπειρίας μὴ κα.
εἰδότας βοηθεῖν τοῖς κάμνουσι ἐπιστάταις· γνῶθι τοίνυν, ὅτι κναφεῖόν ἐστι τὸ πρᾶγμα καὶ ἰατρεῖον (καθὸ διαδείκνυται πλύσεις, καὶ καύσεις ἔχειν) καὶ πολύ γε τοῦ προσυλωδεστέρου αἰδεσιμώτερον (καθὸ καὶ περὶ μείζονα καταγίνεται) οὐ χιτῶνας ἐκπλῦνον, καὶ σώματα ὑγιάζον, ἀλλὰ ψυχάς.

Σχόλιον κβ'.

Τὴν κατὰ νοῦν, ὡς οἶμαι, λέγει τὴν λο- κβ.
γισμῶν ἐμπάθειαν· ὀφθαλμὸς γὰρ τῆς ψυχῆς ὁ νοῦς καθέστηκε· συμβάλλεται δὲ καὶ ἡ ἀσυντυχία πρὸς ὑγείαν ταύτης τῆς νόσου, καθὰ καὶ πολυλογία μόνη ῥύσεις ποιεῖν πέφυκεν.

Σχόλιον Βασιλ. Μεγ. κγ'.

Καιρῷ καὶ προσώπῳ δοκιμάζεται ἡ σι- κγ.
γή· καιρῷ μὲν, ὡς ὅταν λέγῃ, ὅτι ὁ συνιὼν ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ σιωπήσεται, ὅτι καιρὸς πονηρός ἐστι· καὶ πάλιν, ἐθέμην τῷ στόματί μου φυλακὴν ἐν τῷ συστῆναι τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντίον μου· προσώπῳ δὲ ὡς ὅταν γράφῃ ὁ Ἀπόστολος· ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ, ὁ πρῶτος σιγάτω, καὶ πάλιν· αἱ γυναῖκες ἐν ἐκκλησίαις σιγάτωσαν.

Σχόλιον κδ'.

Τὸ βιάζεσθαι τὴν φύσιν, εἰ καὶ ποσῶς τις κδ.
τῇ μακρᾷ συνηθείᾳ καταβάλλεται τὴν προλήψιν, κρεῖττόν ἐστιν ὑπὲρ τὸ, ὡς κατὰ φύσιν ἀβιάστως γινόμενον.

Σχόλιον κε'.

κε. Ἀμισθόν φησι τὴν ἄπονον ἐργασίαν εὐχερῶς σκορπιζομένην· πρὸς γὰρ τοὺς πόνους οἱ στέφανοι πλέκονται, τὸ γάρ, ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, καὶ τὰ ἑξῆς, ἔργα εἰσὶ, καὶ κόπων σημαντικά.

Σχόλιον κϛ'.

κϛ. Καὶ ἡ ἀνατροφὴ συμφέρει πρὸς τὸ δέξασθαι εἴτε παιδείαν ἀρετῆς εἴτε πάλιν κακίας ἀμαθίαν.

Σχόλιον κζ'.

κζ. Χρεωστοῦμεν οἱ μοναχοὶ, ὡς δι' ἑαυτοὺς, οὕτως καὶ διὰ τοὺς ὁρῶντας ἀνθρώπους φαίνειν τῷ βίῳ, οὐ τῇ σάλπιγγι τῆς ἐπιδείξεως· τὸ γάρ, οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν, οὐχὶ παρ' ἑαυτῶν κηρυχθῆναί ἐστιν· ἀλλ' ὡς πῦρ σου ἐν σκοτίᾳ τῆς γῆς λάμπειν εἴρηται, ὡς καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καὶ * * * *

Σχόλιον κη'.

κη. Ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς πᾶσι τὸ φῶς ἐχαρίσατο· ἀλλ' οἱ μὴ πειθόμενοι αὐτῷ, ἑαυτοὺς σκοτίζουσι.

Σχόλιον κθ'.

κθ. Τῇ συμμαχίᾳ φησὶ τῆς ὑπερουσίου καὶ ἁγίας τριάδος, κατὰ τῶν τριῶν γενικωτάτων παθῶν· ἤγουν φιληδονίας, φιλαργυρίας καὶ φιλοδοξίας, διὰ τῶν τριῶν ἀρετῶν, ὑφ' ὧν ἀναιροῦνται ταῦτα, ἀντιπαραταξώμεθα, ἤγουν ἐγκρατείας, ἀγάπης, καὶ ταπεινώσεως· ἡ μὲν γὰρ φιληδονία ὑπὸ ἐγκρατείας ἀναιρεῖται· ἡ δὲ φιλαργυρία ὑπὸ τῆς ἀγάπης, ὡς μεταδοτικῆς καὶ κοινωνικῆς· ἡ δὲ φιλοδοξία ὑπὸ τῆς ταπεινώσεως ὡς ἀφιλενδείκτου, καὶ μισοδόξου.

Σχόλιον λ'.

λ. Εἰ ἡ τρυφὴ διεγείρει τὰ πάθη, καὶ ἡ δόξα τὰς ἡδονὰς, οἱ τούτοις προσασχολούμενοι, καθ' ἑαυτῶν τοὺς πολέμους διεγείρουσιν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν διερεθίζουσιν· ἀδύνατον γὰρ τῷ πρὸς τὰς ὕλας ἐμφιλοχωροῦντι, μὴ τὰ ἐντὸς ἐκ τῶν ἐκτὸς μολύνεσθαι, καὶ πρὸς τὰς προλήψεις ἐξολισθαίνειν, καὶ τὴν βίαν τῶν ἔργων πρὸς πίθον τετρημένον, κατὰ τὸν εἰπόντα, ἀντλεῖν.

Σχόλιον Θαλασσίου λα'.

λα. Πρᾶξις ἐντολῆς λέγεται τὸ προστεταγμένον· ἀρετὴ δὲ ἐν τῷ ἀρέσκειν τῇ ἀληθείᾳ τὸ γινόμενον.

Scholion 25.

Actionem laboris expertem, expertem mercedis affirmat, facileque dissipari: pro ratione enim laborum coronæ texuntur. Illud enim Christi, *Dedistis mihi manducare*, & quæ sequuntur, opera sunt & laborum symbola. 25.

Scholion 26.

Educatio confert vel ad virtutem addiscendam, vel vitium * dediscendum. 26.

* ignorandum.

Scholion 27.

Debemus nos monachi, sicut propter nos ipsos, ita propter homines qui nos intuentur lucere vita & moribus nostris, non tuba (seu præconio) ostentationis. Illud enim Christi, *sic luceat lux & vestra*, non est à nobis ipsis prædicari, sed velut ignis tuus in tenebris terræ lucere dicitur, ita lumen tuum in tenebris lucet * * * * * * * * * 27.

* deest vnus versus abrasus. quãdo vita tua virtutibus resplẽdet.

Scholion 28.

Dominus noster Iesus Christus omnibus lumen impertitus est, sed qui illud non sequuntur, se ipsos in tenebras coniiciunt. 28.

Scholion 29.

Auxilio, inquit, supremæ & S. Trinitatis aduersus tria communissima vitia amorem voluptatis, pecuniæ, & vanæ gloriæ, per tres virtutes, quibus vitia hæc tolluntur, armati in acie consistamus, per continentiam inquam, charitatem, & humilitatem. Nam luxuria à continentia tollitur, auaritia à charitate tanquam liberalis & sua omnia cum aliis communicante manu; superbia ab humilitate quæ omnem ostentationem auersatur, & gloriam vanam execratur. 29.

Scholion 30.

Si deliciæ excitant malas cupiditates, & gloria voluptates, qui his afficiuntur, bella mouent, aut potiùs irritant & incitant. Fieri enim nulla ratione potest, vt qui rerum præsentium & corporearum amore tangitur, non intus ab rebus externis inquinetur, & in priores labes quibus fuit occupatus, relabatur. Atque ita vim operum in vas pertusum, vt dicitur, hauriat & infundat. 30.

Thalassij 31.

Cùm id quod præscriptum est, fit, tum actio præcepti dicitur. Virtus autem est, cum quod fit, eo fit vt veritati placeat. 31.

Scholion 32.

32. Qui sine opere argutatur, & multa garrit, *ex iniquo sibi thesaurum colligit, & labores illius* (testante scriptura) *in domus alienorum transibunt.*

Photij 33.

33. Quod labor non parturiit, & desiderium vlnis non excepit, & fouit (perit) contemnitur enim (siue de actione, siue contemplatione quæstio sit) quicquid* *absque labore*, partum est.

* facilè.

Marci Monachi 34.

34. Mentis anticipatio est priorum vitiorum obiecta nolenti memoria, coërcita tamen à forti athleta Christi ne in opus procedat: à victore autem, tanquam impressione quadam facta, retusa & sublata.

Aliud.

Qui literas amas, ama & laborem: nuda enim rerum cognitio inflat hominem.

Scholion 35.

35. Risus ex tribus vitiis existit, ex luxuria, vana gloria & interna grauitate & deliciis, hoc est, satietate ciborum: singulis nempe ex iis, quæ enumerauimus, risum mouentibus.

Aliud S. Ephrem.

Risus beatum animæ luctum exterminat, & quæ ædificata sunt, dissoluit, Spiritum S. contristat, animæ nocet, corpus corrumpit, virtutes (velut hostes) persequitur. Mortis memoriam extinguit, curam suppliciorum tollit. Aufer à me risum, & da mihi luctum & fletum, quem petis à me Deus meus.

Scholion 36.

36. Somnus ex quatuor causis oritur, è luxu, ieiunio, quod elationem animi attulit ieiunanti, ex pigritia & natura. Quæ omnia si viceris & imperaueris animo, singula tamen somnum etiam conciliant.

Scholion Basilij Magni 37.

37. Qui sibi ipsi placet, studet etiam placere hominibus; quisque enim & ipse sibi homo est. Quemadmodum ergo illud (*maledictus homo qui spem suam habet in homine, & firmabit carnem brachij sui*) significat confidentiam sui, quibus infert & adiungit, *Et a domino recesserit anima eius*: ita & qui alteri placet, aut facit quid, vt placeat, excidit è Dei gratia* dum captat hominum gratiam. *Faciunt enim*, inquit

*& studet vt hominibus placeat.

Σχόλιον λβ'.

Ὁ ἐκτὸς ἔργου σοφιζόμενος, καὶ λαλῶν, λόγοις πλουτεῖ ἐξ ἀδικίας, καὶ οἱ πόνοι αὐτοῦ, κατὰ τὴν γραφὴν, εἰς οἴκους ἀλλοτρίων εἰσέρχονται. λβ'.

Σχόλιον Φωτίου λγ'.

Ὃ γὰρ πόνος οὐκ ἐμαιεύσατο, οὐδὲ πόθος ἠγκαλιάσατο, εὐκαταφρόνητον γὰρ (εἴτε πράξεως, εἴτε θεωρίας ἐστὶν πρόβλημα) τὸ ῥᾳδίως εἰς κτῆσιν παραγινόμενον. λγ'.

Σχόλιον Μάρκου λδ'.

Πρόληψίς ἐστι προτέρων κακῶν μνήμη ἀκούσιος· παρὰ μὲν τοῦ ἀγωνιστοῦ προβῆναι εἰς πάθος κωλυομένη· παρὰ δὲ τοῦ νικητοῦ ὡς προσβολῆς αὐτομαιευομένη. λδ'.

Ἄλλο.

Φιλομαθὴς ὤν, γίνου καὶ φιλόπονος· ἡ γὰρ ψιλὴ γνῶσις φυσιοῖ τὸν ἄνθρωπον.

Σχόλιον λε'.

Ὁ γέλως ἐκ τριῶν γίνεται· ἐκ πορνείας, κενοδοξίας, καὶ τῆς ἔνδον σεμνότητος καὶ τρυφῆς, ὅ ἐστι κόρος· ἑκάστου τῶν ἀπηριθμημένων δηλονότι ἀναμέρος ποιοῦντος τὸν γέλωτα. λε'.

Ἄλλο τοῦ ἁγίου Ἐφρέμ.

Ὁ γέλως τὸν μακαρισμὸν τοῦ πένθους ἔξω βάλλει· καὶ τὰ οἰκοδομηθέντα καταλύει· τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λυπεῖ, ψυχὴν οὐκ ὠφελεῖ, σῶμα διαφθείρει, τὰς ἀρετὰς διώκει· οὐκ ἔχει μνήμην θανάτου· οὐδὲ μελέτην τῶν κολάσεων· περίελε ἀπ' ἐμοῦ τὸν γέλωτα, καὶ δώρησόν μοι πένθος καὶ κλαυθμὸν, ὃν ζητεῖς παρ' ἐμοῦ ὁ θεός.

Σχόλιον λς'.

Ὁ ὕπνος ἐκ τεσσάρων γίνεται· τρυφῆς, νηστείας τῆς κατ' ἔπαρσιν, ἀκηδίας, καὶ φύσεως· τούτων ἐὰν κρατήσῃ τῆς ψυχῆς, καὶ κατὰ μόνας ὕπνον ἐμποιεῖ. λς'.

Σχόλιον τοῦ μεγάλου Βασιλείου λζ'.

Ὁ ἑαυτῷ ἀρέσκων, ἀνθρωπαρεσκεῖ· ἄνθρωπος γὰρ αὐτὸς ἕκαστος. ὥσπερ οὖν ἐπικατάρατος ἄνθρωπος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον, καὶ στηρίσει σάρκα βραχίονος αὐτοῦ, τὴν εἰς ἑαυτὸν πεποίθησιν δηλοῖ· οἷς καὶ ἐπιφέρει, καὶ ἀπὸ κυρίου ἀποστῇ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ· οὕτως καὶ* ὁ ἄλλῳ ἀρέσκων, ἢ κατ' ἰδίαν ἀρέσκειν ποιῶν, τῆς θεοσεβείας ἐκπίπτει, εἰς γὰρ ἀνθρωπαρέσκειαν ἐμπίπτει· ποιοῦσι γὰρ, φησὶν ὁ κύ-

Hierem. 17. v. 5.

ὁ κύριος, πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν.

Σχόλιον Ἀντωνίου τοῦ μεγάλου. λη'.

λη'. Ἐπιθυμία λογισμοῦ ἀποστερηθεῖσα, ἡδονὴν γεννᾷ· καὶ τὴν ψυχὴν ἢ σωθῆναι, ἢ τῷ θεῷ συναφθῆναι οὐ συγχωρεῖ.

Σχόλιον λθ'.

λθ'. Ἔλεγχος σωτηριώδης τῆς κακίας ἡμῶν· καὶ ὅτι δι᾽ αὐτῆς τῶν χαρισμάτων ἀποτυγχάνομεν, καὶ εἰς τοὺς κόπους καταβαλλόμεθα.

Σχόλιον μ'.

μ'. Ὁ σωματικὸς κόπος ἄνευ τῆς τοῦ νοὸς καθαρότητος, ὡς ἄτεκνος μήτρα, καὶ μαστοὶ κατάξηροι· τῇ γὰρ τοῦ θεοῦ γνώσει προσεγγίσαι οὐ δύνανται, καὶ τὸ μὲν σῶμα κατάκοπον ποιοῦσιν, οὐδὲν δὲ ἀνύουσιν.

Σχόλιον μα'.

μα'. Ἀθληταὶ ὄντως οἱ μοναχοί, ἆθλον γὰρ προσήρμωνται τῇ τῆς ψυχῆς βίᾳ.

Ἄλλο.

Ἡττῶν τῆς ἥττης· τοῦτο γὰρ μοναχοῖς ἀσθένεια, καὶ οὐχ ἡ τοῦ σώματος κάκωσις.

Ἄλλο.

Θείας οἰκονομίας δωρήματι, αἱ ἀσθένειαι τοῖς μοναχοῖς.

Σχόλιον μβ'.

μβ'. Τὸν μοναχὸν τὸν μὴ εὐαρέστως δουλεύοντα τῷ κυρίῳ, καὶ σπουδαίως ἀγωνιζόμενον εἰς σωτηρίαν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς· ἀλλὰ ἀμελῶς περὶ τὴν ἄσκησιν διακείμενον, παραχωρούμενον ἴδοις ὑπὸ θεοῦ παντοίοις πειρασμοῖς περιπεσεῖν, ἵνα μὴ ἐκ τῆς πολλῆς ἀργίας αὐτοῦ ῥεύσῃ ἐπὶ τὰ χείρονα.

Σχόλιον μγ'.

μγ'. Οὗτος καλῶς τὰ ἐπερχόμενα κατεδέξατο, ὡς ἴδια ταῦτα λογισάμενος, καὶ μὴ δυσφορήσας· ἀλλ᾽ εὐχαριστήσας.

Σχόλιον μδ'.

μδ'. Οὗτος ἀνόνητα κάμνει· τῆς γὰρ ἐπιδείξεως ἕνεκα ἐργάζεται.

Σχόλιον με'.

με'. Οὗτος πολεμιστοῦ λόγον ἐπέχει.

Σχόλιον μϛ'.

μϛ'. Καὶ οὗτος, κἂν αἰδεῖται.

Σχόλιον μζ.

μζ'. Ἡμεῖς δὲ * βασανίσαντες τοῦτο συνεί-

dominus, *vt videantur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.*

Scholion Antonij Magni 38.

Concupiscentia ratione destituta voluptatem parit, nec sinit animam aut saluari, aut cum Deo coniungi. 38.

Scholion S. Maximi 39.

Reprehensio malitiæ nostræ nobis salutaris est, quod per ipsam gratiarum cœlestium dona acquiramus, & ad labores incitemur. 39.

Scholion 40.

Labor corporis qui caret munditie mentis, est quasi sterilis vterus & vbera sicca & arida. Ad Dei enim cognitionem aspirare non possunt, & corpus fatigant, nihil tamen proficiunt. 40.

Scholion 41.

Monachi veri sunt athletæ: susceperunt enim luctam, vt animæ suæ vim inferrent. 41.

Aliud.

Siue quod victi sint. hoc enim monachis est imbecillitas seu ægritudo, non autem corporis morbus.

Aliud.

Morbi corporis, singulari Dei beneficio monachis immittuntur.

Scholion 42.

Monachum, qui non ita seruit Deo vt illi placeat, nec pro salute animæ suæ fortiter certat, sed in disciplina religiosa remissiùs agit, videbis à Deo relinqui, vt in varias omnino tentationes incidat, ne ex multo otio & cessatione in deteriora prolabatur. 42.

Scholion 43.

Hic præclarè ingruentia mala suscepit, qui illa tanquam sibi debita iudicat irrogata, nec ægrè fert, sed Deo pro illis etiam gratias agit. 43.

Scholion 44.

Hic frustra laborat, ostentandi enim sui gratia omnia facit. 44.

Scholion 45.

Hic bellatoris nomen obtinet. 45.

Scholion 46.

Et hic, quamuis verecundetur. 46.

Scholion 47.

Vos examinaris his didicimus confu- 47.

lere etiam aliis. Nam etsi vt peccatores debitores sumus, dominum tamen donis colemus, etsi enim primum humilius, siue debitorum & nominum, est tamen hoc extra periculum casus, vt primum debitum.

Gregory Nysseni 48.

48. * Malum non est aliud quàm separatio à bono & meliore.

* Malū nō est aliud quiddam subsistens.

Aliud.

Si malitia (seu vitium & peccatum) sola & nuda vitæ nostræ proposita esset, nulla boni opinione & vmbra velata & fucata, non ita sponte sua mortales ad illam properarent.

Scholion Marci 49.

49. Ignarus insidiarum hostilium facilè occiditur. Et qui nescit causas vitiorum seu vitiosarum cupiditatum, facilè cadit.

Scholion 50.

50. Omnium virtutum * exitium est vana gloria.

*, mors est.

Aliud.

Ex omni parte nos hostis oppugnat, proinde (velut Argum) nos vndique oculatos esse oportet, quando salui esse volumus.

Scholion 51.

51. Superbiam intelligit, per quam diabolus cecidit.

Scholion 52.

52. Vi nempe & virtute Spiritus sancti aut cœlesti desiderio, quod in corde piorum inextinctum custoditur.

Scholion 53.

53. Consuesse, posuit pro habitu vitiorum malarum affectionum.

Scholion 54.

54. Si vitium esset naturale, nemo puniretur: neque contra quisquam virtutem exercendo rectè faceret.

Aliud.

Peccatum seu malum extra voluntatis propositum consideratum, ex sua natura nihil est.

Aliud.

Vitium nihil est aliud quàm virtutis defectio seu priuatio.

Aliud.

Virtutes in nobis naturales sunt, eleemosyna, charitas, fides, spes; supra naturam sunt castitas, iræ vacuitas, humilitas, precatio, vigiliæ, ieiunium.

δομένη συμβουλεῦσαι· ὅτι εἰ καὶ ἁμαρτωλοὶ χρεῶσται ἐσμὲν, πλὴν δυνάμεις τὸν δεσπότην τιμήσωμεν· εἰ γὰρ καὶ τὸ πρῶτον ταπεινότερον· ἤγουν τὸ τῶν χρεῶν, ἀλλά γε τοῦτο ἄπταιστον, ὡς τὸ πρῶτον χρεωστούμενον.

Σχόλιον Γρηγορ. Νυσ. μη'.

Οὐκ ἔστιν ἄλλη τις τοῦ κακοῦ ὑπόστασις, εἰ μὴ ὁ χωρισμὸς τοῦ ἀγαθοῦ τε, καὶ τοῦ κρείττονος. μη'.

Ἄλλο.

Εἰ γυμνὴ ἡ κακία τοῦ βίου προέκειτο, μή τινι καλοῦ φαντασίᾳ περισκιασμένη, οὐκ ἂν ηὐτομόλησαν πρὸς αὐτὴν οἱ ἄνθρωποι.

Σχόλιον Μάρκου μθ'.

Ὁ ἀγνοῶν ἐνέδρας πολεμίων σφάζεται εὐχερῶς· καὶ ὁ μὴ εἰδὼς τὰς αἰτίας τῶν παθῶν, καταπίπτει ῥᾳδίως. μθ'.

Σχόλιον ν'.

Κοινὴ πάσῃ ἀρετῇ λύμη ἡ κενοδοξία. ν'.

Ἄλλο.

Διὰ πάντων πολεμεῖ ὁ ἐχθρός· ὅθεν πολυοφθάλμους δεῖ εἶναι τὸν σωθῆναι βουλόμενον.

Σχόλιον να'.

Τὴν ὑπερηφανίαν λέγει, δι' ἧς ὁ διάβολος πέπτωκεν. να'.

Σχόλιον νβ'.

Τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, ἢ τῷ θεϊκῷ πόθῳ, ὃς ἐν τῇ καρδίᾳ. νβ'.

Σχόλιον νγ'.

Τὸ συνεθίσαι, ἀντὶ τοῦ, ἐν ἕξει γενέσθαι τῆς κακίας τῶν παθῶν. νγ'.

Σχόλιον νδ'.

Εἰ φυσικὴ ἦν ἡ κακία, οὐκ ἂν ἐκολάζετό τις· οὔτε πάλιν ἄλλοι κατώρθουν τὴν ἀρετήν. νδ'.

Ἄλλο.

Κακὸν ἔξω προαιρέσεως κείμενον καὶ κατ' ἰδίαν ὑπόστασιν θεωρούμενον ἐν τῇ φύσει τῶν ὄντων, ἐστὶν οὐδέν.

Ἄλλο.

Οὐδὲν ἕτερόν ἐστι κακία, ἢ ἀρετῆς ἔλλειψις.

Ἄλλο.

Ὅτι φυσικαὶ ἀρεταὶ ἐν ἡμῖν, ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ ἀγάπη, ἡ πίστις, ἡ ἐλπίς· αἱ δὲ ὑπὲρ φύσιν ἁγνεία, ἀοργησία, ταπεινοφροσύνη, προσευχή, ἀγρυπνία, νηστεία.

Ἄλλο Μάρκου.

Ἄλλη πρᾶξις ἐντολῆς· καὶ ἄλλο ἀρετή, κἂν ἐξ ἀλλήλων τὰς τῶν ἀγαθῶν ἀφορμὰς λαμβάνωσι. πρᾶξις ἐντολῆς λέγεται, τὸ προστεταγμένον· ἀρετὴ ἐν τῷ ἀρέσκειν τῇ ἀληθείᾳ τὸ γινόμενον.

Σχόλιον νε'.

νε. Διδάσκαλοι τῆς ἁγνείας Ἠλίας καὶ Ἰωάννης ὁ πρόδρομος, καὶ ὁ θεολόγος Ἰωάννης· πρᾳότητος δὲ Μωσῆς καὶ Δαβίδ· τῆς δὲ προσευχῆς αὐτὸς ὁ θεοῦ λόγος, καὶ ὁ φανεὶς ἄγγελος Ἀντωνίῳ καὶ Παχωμίῳ· πάλιν τῆς νηστείας Μωσῆς, καὶ αὐτὸς ὁ κύριος· πάλιν ἀγρυπνίας πολλοί, οἳ καὶ κατάνυξιν τούτων ἐκτήσαντο· ταπεινοφροσύνης δέ, ὁ δι' ἡμᾶς πτωχεύσας θεοῦ λόγος· καὶ ἀναλαβὼν τὴν σάρκα ἡμῶν ὁ πάντων σωτήρ.

Σχόλιον νϛ'.

νϛ. Ἀπόγονον τῆς κοιλιομανίας τὴν πορνείαν φησί, ὡς ἐκ γαστριμαργίας τικτομένην.

Σχόλιον νζ'.

νζ. Φυσικώτερος γὰρ ὢν καὶ ἀπατηλότερος εἰκότως νικᾷ.

Σχόλιον νη'.

νη. Ἀπόδειξις, ὅτι ὁ μὴ ὑποτασσόμενος ταπεινοφρονεῖν οὐ δύναται· ὑποταγὴν δὲ οἱ μὲν τὴν νοουμένην κατώρθωσαν, οἱ δὲ καὶ τὴν φαινομένην ἐπεδείξαντο, ἥτις διὰ τὴν προτέραν παραλαμβάνεται.

Σχόλιον νθ'.

νθ. Εὐσεβής, οὐχ ὁ πολλοὺς ἐλεῶν· ἀλλ' ὁ μηδένα ἀδικῶν.

Σχόλιον ξ'.

ξ. Φυλακὴ λογισμῶν, τὸ ἐξ ἀγώνων ἢ προσευχῆς τὰ εἴδη τῶν λογισμῶν ἀποκρούεσθαι· νοὸς δὲ τήρησις ἀναιχμαλώτιστος καρδία, καὶ ἀρέμβαστος μνήμη θεοῦ.

Σχόλιον Μάρκου ξα'.

ξα. Τὸ πρῶτον ἀσθενῶν, μὴ δυνάμενοι γὰρ ὅλως ἀντιστῆναι τοῖς πολεμίοις, διὰ προσευχῆς τούτοις ἀποδιδράσκουσι. τὸ δεύτερον ἀγωνιστῶν, οἱ δι' ἀσκήσεως τῶν ἐχθρῶν περιγίνονται· τὸ τρίτον θεωρητικῶν, οἱ διὰ θεωρίας ὑψούμενοι ἄληπτοι τοῖς ἐναντίοις εἰσί, καὶ ὡς εἰπεῖν, ἀπροσμάχητοι.

Aliud Marci.

Alia est præcepti obseruatio, aliud virtus. etsi ex se mutuo altera ab altera bonorum operum caussas & occasiones sumant. Præcepti obseruatio dicitur cùm fit quod præscriptum est; virtus, cùm quod fit ad Deo placendum in veritate perficitur. Idem supra.

Scholion 55.

Doctores castitatis fuere Elias, Ioannes Baptista * & Ioannes Euangelista theologus: mansuetudinis Moses & Dauid: precationis Dei verbum, & angelus qui apparuit Antonio & Pachomio. Ieiunij rursus Moses & ipse Dominus: vigiliarum multi ex quibus aliqui compunctionem quoque possidebant: humilitatis autem qui pro nobis egenus & pauper factus est, verbum Dei qui carnem nostram assumpsit omnium saluator. 55.

* præcursor.

Scholion 56.

Gulæ & ventris insanientis soboles libido est, inquit, vt quæ ex gula nata est. 56.

Scholion 57.

Vana gloria enim naturæ conuenientior & fallacior meritò vincit. 57.

Scholion 58.

Demonstratio est, quòd inobediens humilis esse non possit. Obedientiam autem alij probarunt internam, alij externam & apparentem exercuerunt: quæ secunda propter primam admittitur. 58.

Scholion 59.

Pius est, non qui multorum miseretur, sed neminis iniustè. 59.

Scholion 60.

Custodia cogitationum est formas & imagines cogitationum repugnando vel precando repellere: mentis autem conseruatio est cor, quod ab hoste capi nunquam potest & mens à Dei memoria nunquam abstracta. 60.

Scholion 61.

Primum est infirmorum, qui cùm hostibus pugnando resistere non possint, precibus illos in fugam coniiciunt: alterum est luctatorum, qui per religiosam virtutum exercitationem hostes vincunt: tertium est eorum qui in contemplatione rerum cœlestiũ versantur, qui meditatione supra se eleuati, ab hostibus in potestatem redigi non possunt, & sunt, vt ita dicam, inexpugnabiles. 61.

Scholion Syncletica 62.

62. Qui nares suas ad propriorum vitiorum fœtorem admouet, nunquam alienum pedorem odoratur, etiamsi super mera cadauera constiterit.

Aliud.

Mens humana, natura sua inconstans est, quæ tunc ab erroribus & exerrationibus liberatur & stabilitur, quando cum Deo fuerit copulata. omnia enim eius in Deo sunt, nec vllum amplius opus, à quo vrgeatur habet, aut extra Deum ad quod excurrat & euagetur.

Aliud.

Aliis sentientibus. hoc enim sentiri non potest. Qui enim animi tranquillitatem omnibus vitiosis affectibus exutis, assecurus est, gratiam Dei accepit, vt quæ in aliis sũt animaduertat & sentiat.

Scholion 63.

63. Ab auaritia enim inductus, ne quid largiatur, simulat humilitatem, dum fingit, se fugere studium hominibus placendi.

Scholion 64.

64. Aduerte * diligentiam accuratam patris, vbi inquit propositum & desiderium est, ibi etiam succurrentis ad opus Dei auxilium non deest.

* solertiã.

Aliud.

Bonum propositum tunc apparet quando bonum à malo secernendo bonum eligimus. Malum propositum quando scientes volentes eligimus contrarium bono.

Aliud.

Tu Deo bonum offer propositum, & experieris Dei auxilium.

Isaaci 65.

65. Quisquis ante tempus suscipit aliquid in se, quod est supra vires & humeros eius, sibi ipsi duplex adfert detrimentum, & non commodum. Imperiti enim mercatores in maximis rebus magna sibi detrimenta pariunt. In leuioribus autem negotiis vlterius statim proficiunt. Quapropter rebus omnibus est ordo & omni institutioni suum tempus legitimum destinatum.

Scholion 66.

66. Nemo vitiis deditus de sua saluto desperet, non ignarus quòd agricultura plantarum qualitates mutet. Diligentia verò & cura animæ circa virtutem potest qualescunque animi morbos vincere & emendare.

Σχόλιον συγκλητικῆς ξϐ'.

Ὁ ἔχων εἰς τοὺς μυκτῆρας τὴν ἰδίαν δυσωδίαν, οὐκ ὀσφραίνεται ἄλλης, κἂν σταθῇ ἐπάνω τῶν σεσηπομένων ὅλων. ξϐ.

Ἄλλο.

Ὁ νοῦς φύσει ὢν ἄστατος, τότε τῆς πλάνης ἵσταται, ὅτε τῷ θεῷ συναφθῇ. τὰ γὰρ πάντα ἐντὸς τοῦ θεοῦ, καὶ οὐκ ἔχει λοιπὸν ἔργον ἐπικείμενον, ἢ ἐκτὸς τοῦ θεοῦ, εἰς ὃ πλανηθήσεται.

Ἄλλο.

Ἑτέρων αἰσθανομένων· τοῦτο γὰρ τὸ ἀνεπαισθήτως· καὶ γὰρ ὁ ἀπαθὴς χάριν εἰληφὼς τὰ ἐν ἑτέροις ὑπάρχοντα ἐπαισθάνεται.

Σχόλιον ξγ'.

Ἐκ γὰρ φιλαργυρίας μὴ μεταδιδόναι πείθων, τὴν ταπείνωσιν ὑποκρίνεται· τὴν ἀνθρωπαρέσκειαν φεύγειν ὑποπλαττόμενος. ξγ.

Σχόλιον ξδ'.

Βλέπε τοῦ πατρὸς τὴν ἀκρίβειαν· ὅπου φησί, πρόθεσις καὶ πόθος, ἐκεῖ συνεργία θεοῦ. ξδ.

Ἄλλο.

Ἡ ἀγαθὴ προαίρεσις τότε φαίνεται, ὅταν διακρίναντες ἀπὸ τοῦ κακοῦ τὸ καλόν, αἱρώμεθα τὸ ἀγαθόν. ἡ δὲ κακή, ὅταν ἐν γνώσει αἱρώμεθα, ἢ ἀνθαιρώμεθα.

Ἄλλο.

Δὸς πρόθεσιν, καὶ λαμβάνεις δύναμιν.

Σχόλιον Ἰσαὰκ ξε'.

Πᾶς ὁ πρὸ καιροῦ ἀρχόμενος τὴν ὑπὲρ τὸ μέτρον αὐτοῦ, βλάβην ἑαυτῷ διπλασιάζει, καὶ οὐκ ἐπίδοσιν. οἱ γὰρ ἄπειροι ἔμποροι ἐν τοῖς μεγίστοις πράγμασι, μεγάλας ἑαυτοῖς προξενοῦσι ζημίας· ἐν δὲ τοῖς ἀτελεστέροις πράγμασιν, εἰς τὸ ἐμπορεύεσθαι ταχέως ἐκτείνονται· διότι παντὶ ἔργῳ ἐστὶ τάξις, καὶ πάσῃ διαγωγῇ καιρὸς ἔννομος. ξε.

Σχόλιον ξϛ'.

Μηδεὶς ἐν κακίᾳ διάγων, ἑαυτοῦ ἀπογινωσκέτω, εἰδὼς ὅτι γεωργία μὲν τοῖς φυτοῖς τὰς ποιότητας μεταβάλλει. ἡ δὲ κατ' ἀρετὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλεια δυνατή ἐστι παντοδαπῶν ἀρρωστημάτων ἐπικρατῆσαι. ξϛ.

Ἄλλο.

Ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον ἡ ἀμετανοήτως, περὶ ἧς κἂν ἅγιος ὑπὲρ ἑτέρου προσεύχηται, οὐκ εἰσακούεται.

Ἄλλο τοῦ Μεγάλου Βασιλ.

Εἰ πλῆθος τῶν τοῦ θεοῦ οἰκτιρμῶν ἀριθμῆσαι, καὶ μέγεθος θεοῦ μετρῆσαι δυνατὸν ἐν συγκρίσει πλήθους ἁμαρτημάτων, καὶ μεγέθους, ἡ ἀπόγνωσις γινέσθω. Εἰ δὲ ταῦτα μὲν, ὡς εἰκὸς, καὶ μέτρῳ ὑποβάλλεσθαι καὶ ἀριθμητὰ εἶναι συμβαίνει, θεοῦ δὲ ἔλεος, καὶ οἰκτιρμοὺς ἀριθμῆσαι ἀδύνατον, οὐκ ἀπογνώσεως καιρὸς, ἀλλ' ἐπιγνώσεως ἐλέους, καὶ καταγνώσεως ἁμαρτιῶν, ὧν ἡ ἄφεσις πρόκειται, ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ.

Σχόλιον Γαβριὴλ μοναχοῦ καὶ ἡσυχαστοῦ τοῦ ὄρους λάτρου ξζ.

ξζ. Ὁ ἑαυτὸν οἰόμενος εἶναί τι, καὶ διδάσκων ἑτέρους, ὧν πεῖραν αὐτὸς οὐκ ἔχει, ἢ γνῶσιν ἢ πρᾶξιν, δύο νόσους νοσεῖ, καὶ δύο τυφλώσεις, οἴησιν, καὶ κενοδοξίας· ἀναισθησίαν, καὶ ἄγνοιαν· καὶ εἰ ταῦτα προσλάβωσι καὶ γαστριμαργίαν, εἰς πρόδηλον κίνδυνον καταφέρουσι τὸν ταῦτα κτησάμενον, καὶ εἰς αἰσχύνην αἰώνιον, καὶ ἀκούσεται παρὰ πολλῶν· ἰατρὲ, θεράπευσον σεαυτόν· εἰ δέ τις * * * * * * * * * *
* * * *

Σχόλιον ξη'.

ξη'. Ὑποτακτικοὺς μὲν τοὺς ὑπὸ ἀνθρώπων ἐπιτροπίαις· ἀνυποτάκτους δὲ, τοὺς μὴ κελευσθείσας ὑπὸ ἀνθρώπων, καθ' ἑαυτὸν διατρίβοντι καὶ ἀσχολουμένῳ, καὶ μὴ ἐν ὑποταγῇ ὑπάρχοντι.

Σχόλιον ξθ'.

ξθ'. Ἐρεύνα ἀκριβὴς, πῶς ἅπαντες δυνάμεθα γνῶναι, εἰ ἀρέσκει τῷ θεῷ τὸ ἔργον ἡμῶν, ὃ ἐὰν ποιῶμεν.

Σχόλιον ο'.

ο'. Ὁ κατὰ θέλημα θεοῦ γινόμενον ἔργον ἐν τοῖς εἰσαγωγικοῖς ταπείνωσιν προστίθησι, ἐν δὲ μέσοις πολεμίων ἀναχώρησιν, ἐν δὲ τελείοις φωτὶ προσαυγάζει.

Σχόλιον οα'.

οα'. Ἀντὶ τοῦ νομιζόμενα μικρὰ παρὰ τοῖς μεγάλοις,

Aliud.

Peccatum ad mortem eſt hominis impœnitentis, pro quo ſi quantumuis ſanctus oret, non exauditur.

Aliud Baſilij Magni.

Si multitudo & magnitudo miſerationum Dei eum multitudine & magnitudine peccatorum comparata numerari & dimenſione exhauriri & finiti poteſt, eſt quod deſperes. Si autem peccata, vt par eſt, & modum habent, & numerari poſſunt, Dei autem miſericordia & miſerationes numerari non poſſunt, ſed modo carent, deſperationi locus nullus relinquitur, ſed cognitioni miſericordiæ eius & peccatorum deteſtationi, quibus in ſanguine Chriſti propoſita eſt venia & remiſſio.

Scholion Gabrielis monachi & ſolitarij in monte Latro 67.

Qui ſibi ſumit vt alios doceat quorum ipſe vel vſu vel cognitione experientiam nullam habuit, gemino morbo, geminàque cœcitate laborat: animi elatione & vana gloria: ſtupore animi & ignorantia. Et ſi hæc vitia in ſocietatem etiam gulam adſciuerint in apertum exitij diſcrimen, ita affectum coniiciunt & in dedecus atque ignominiam æternam, audiétque à multis, medice cura teipſum * * * * * * Verſus * * * * * * * * * * * * * * * * deeſt.
* * * * * *

Scholion 68.

In ſubiectis, id eſt, ab hominibus tibi commiſſis. Non ſubiectis, id eſt, non imperatis ab hominibus, ſuo nempe nutu viuenti, & ſeſe priuatim exercenti, nec vlli ſubiecto. 68.

Scholion 69.

Accurata inueſtigatio, quomodo omnes poſſimus cognoſcere an labor noſter ſi quem ſuſcipimus Deo placeat. 69.

Scholion 70.

Opus vt ex Dei voluntate fiat, tironibus humilitatem adfert, iis qui jam profecerunt, hoſtium ſeceſſum; perfectis lumini lumen addit, magiſque ac magis illuſtrat. 70.

Scholion 71.

Pro eo, quod apud magnos exiſtimetur 71.

parua propter perfectionem fortasse, non sunt parua: Quæ autem magna apud paruos, propter imperfectionem non omnino magna aut perfecta. Idem de virtutibus & vitiis intelligendum.

Marci Monachi 72.

72. Est ad verbum suprà. Antieipatio est priorum malorum seu vitiorum obiecta nolenti memoria, quæ agonistam Christi prohibet ad vitium vsque progredi: à perfecto autem seu victore ad impressionem vsque sublata & deleta.

Scholion 73.

73. Peccatum est omnis diuini præcepti etiam minimi violatio seu transgressio; segnities autem seu otium ab operibus diuinis cessatio. Negligentia est eadem negligenter & remissè exequi. Passio est fixa, & ex qua ægrè emergas, mentis ad noxia inclinatio. Casus est quo vel in incredulitatem vel corporis voluptates deuoluaris.

Isaaci 74.

74. Caue à paruis, ne excidas à magnis.

Scholion Isaaci 75.

57. Amicos cum reuerentia & cautè accede; quando hoc feceris, & tibi & alijs proderis; anima enim * occasione charitatis frenum custodiæ suiipsius abiicere solet.

* prætextu.

Scholion 76.

76. Nihil animum tam turbidum reddit, adeóque penitus excæcat, quàm sordes carnis, quibus ex impuritate turpium voluptatum inquinatur.

Scholion 77.

77. Quando qui æger est ab animo, in morbis & tentationibus patientiam conseruat, intelligat quod illum diuina bonitas inuisat. Hoc perfecti ex alta gratiæ cognitione non ignorant.

Scholion 78.

78. Non cuiusuis est hoc facere, sed studiosi & diligentis.

Scholion.

Vocanti ad exitium.

Scholion.

Ad pietatem inuitanti.

Scholion 79.

79. Hic vtrisque scopus est, fuga mali, & consectatio boni.

διὰ τὴν τελειότητα ἴσως οὐ μικρά· τὰ δὲ παρὰ τοῖς μικροῖς οἰόμενα μεγάλα, διὰ τὴν ἀτέλειαν οὐ πάντως τέλεια. τὸ αὐτὸ δὴ καὶ περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ κακίας ἐκληπτέον.

Σχόλιον Μάρκου μοναχοῦ οβ'.

Πρόληψίς ἐστι, προτέρων κακῶν μνήμη ἀκούσιος· παρὰ μὲν τοῦ ἀγωνιστοῦ προβαίνειν εἰς πάθος κωλυομένη· παρὰ δὲ τοῦ νικητοῦ ἕως προσβολῆς ἀναιρουμένη. οβ.

Σχόλιον ογ'.

Ἁμαρτία ἐστὶ πάσης ἐντολῆς, καὶ τῆς ἐλαχίστης παράβασις· ἀργία δὲ, τὸ μὴ ποιεῖν ἢ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ· ἀμέλεια δὲ τὸ ἐργάζεσθαι μὲν, ῥαθύμως δέ· πάθος δὲ, ἡ πεπηγυῖα καὶ δυσκίνητος ῥοπὴ τῆς διανοίας ἐπὶ τὰ βλάπτοντα· πτῶμα δὲ τὸ εἰς ἀπιστίαν, ἢ εἰς τὸ τῶν σωματικῶν παθῶν ὀλισθῆσαι. ογ.

Ἰσαὰκ οδ'.

Παραφύλαττε ἐκ τῶν μικρῶν, ἵνα μὴ ἐκπέσῃς ἐκ τῶν μεγάλων. οδ.

Σχόλιον Ἰσαὰκ οε'.

Πρὸς τοὺς φίλους σου ἐν εὐλαβείᾳ πορεύθητι· ὅταν δὲ ποιήσῃς τοῦτο, καὶ σεαυτὸν καὶ ἄλλους ὠφελήσεις· ὅτι προφάσει τῆς ἀγάπης, ἀποβάλλει ἡ ψυχὴ τὸν χαλινὸν τῆς παραφυλάξεως. οε.

Σχόλιον ος'.

Οὐδὲν οὕτω θολοῖ τὸν νοῦν καὶ ἀβλεπτεῖν ὅλως παρασκευάζει, ὡς ὁ τῆς σαρκὸς ῥύπος ὁ προσγινόμενος αὐτῷ ἐκ τῆς ἀκαθαρσίας τῶν αἰσχρῶν ἡδονῶν. ος.

Σχόλιον οζ'.

Ὅτε ὁ τῇ ψυχῇ, φησί, ἀσθενὴς ἐν τοῖς νοσήμασι, καὶ πειρασμοῖς ὑπομονὴν κτήσηται, διακρινέτω ὅτι θεία αὐτοῦ ἐπισκοπὴ ἐγένετο· οἱ δὲ τέλειοι ἐκ τῶν ὑψηλῶν τῆς χάριτος γνώσεων ἐπιγινώσκουσι τοῦτο. οζ.

Σχόλιον οη'.

Οὐ τοῦ τυχόντος, ἀλλὰ τοῦ σπουδάζοντος. οη.

Σχόλιον.

Τῷ καλοῦντι πρὸς ἀπώλειαν.

Σχόλιον.

Τῷ ἐπὶ τὴν εὐσέβειαν.

Σχόλιον οθ'.

Ὁ ἐπ' ἀμφοτέροις σκοπὸς τῆς φυγῆς τοῦ κακοῦ, καὶ τῆς συνδρομῆς τοῦ καλοῦ. οθ.

Σχόλιον π'.

Χωρισμὸν ἐνταῦθα τὸν θάνατόν φησι· καὶ ὅτι ἀποθνήσκοντες, ἄλλοι μὲν ἄνω ἀνέρχονται τῇ ψυχῇ μόνῃ, ἐπὶ γῆς τὸ σῶμα καταλιμπάνοντες· οἱ δὲ τὰ γήϊνα φρονήσαντες μετὰ θάνατον ἐπὶ τὸν ᾅδην κατέρχονται. μέσον δέ, τουτέστιν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, μετὰ τὸν χωρισμὸν ἐκεῖνον, οὐδεὶς λοιπὸν ἵσταται.

Σχόλιον πα'.

Τὴν ψυχὴν ὡς οἶμαι λέγει· οὔτε γὰρ προϋφίσταται τοῦ σώματος, οὔτε μεθυφίσταται, ἀλλ' ἅμα τῇ γενέσει τούτου κτίζεται καὶ αὐτή· ὅθεν φονεὺς καὶ ὁ ἔμβρυον ἀποκτανών, ἐπεὶ ἐν τῇ συλλήψει ἐμψύχονται· τοσοῦτον δὲ ἡ ψυχὴ ἐνεργεῖ τότε, ὅσον καὶ ἡ σάρξ· κατ' αὔξησιν γὰρ τὴν τοῦ σώματος, καὶ αὕτη τὰς οἰκείας ἐνεργείας διαδείκνυσι· θαῦμα οὖν φησὶ πῶς ἡ ἐν τῷ σώματι λαβοῦσα τὸ εἶναι, πέφυκε γυμνὴ μετὰ τὴν διάζευξιν τούτου, ἤ τοι συνίστασθαι· ἀλλὰ τοῦτο μέν, τὸ τοῦ θεοῦ δόγμα· εἰ δέ τινες περὶ πυρὸς εἰρῆσθαι τὸ προκείμενον ὑπολαμβάνουσι ζήτημα, γινωσκέτωσαν, ὡς τοῦ φέροντος λίθου τε, καὶ σιδήρου (γέννημα γὰρ τῶν δύο τούτων τὸ πῦρ) προελθὸν οὐ δύναται μένειν χωρὶς ἑτέρας ὕλης· καὶ γὰρ εἰ μὴ τάχιον δράξασθαί τις φθάσει τῶν φυλάττειν αὐτὸ εἰδότων, εὐθὺς ἀπόλλυται· ἡ δὲ ψυχὴ μέχρι τῆς ἑτέρας ἐν θεῷ συνδέσεως αὐτῆς πρὸς τὸ οἰκεῖον σῶμα ἐκδέχεται.

Scholion 80.

80. Separationem hoc loco mortem appellat, & quòd ex morientibus alij sola animâ cœlum petant relicto in terra corpore, alij qui terrena sapuerunt, post mortem ad inferos descendant, medium locum, id est, in hoc mundo, post illam separationem, nullum deinceps relinqui.

Scholion 81.

81. De anima, opinor, loquitur, quæ nec ante nec post corpus subsistit, sed simul cum corpore creatur & ipsa. Vnde homicida iudicatur etiam qui embryonem seu primum in vtero conceptum fœtum postquam animatus est, occidit. Tantum autem tunc & anima agit, quantum caro: nam ad augendum corpus suas perinde vires atque illa confert. Permirum ego dicit, quomodo illa quæ in corpore creata est post disiunctionem durare & subsistere nuda & sine corpore possit? sed hoc est decretum Dei. Cæterùm si quidam hanc propositam quæstionem ad ignem referunt, videant quod ex lapide & ferro, (nam ex his duobus excutitur ignis) progressus, subsistere sine alia materia non possit. Nam nisi quis ex iis qui excussum ignem excipere & nutrire possunt, celeriter adsit & excipiat, statim perit; anima autem vsque ad alteram diuina vi futuram sui cum corpore colligationem expectat & perdurat.

Περὶ διακρίσεως ἀδιακρίτου.

Ὃν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος φλεγομένη τὰ νάματα, οὕτως παρὰ μοναχοῖς ἐπιποθεῖται ἡ τοῦ θείου καὶ ἀγαθοῦ θελήματος κατάληψις. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τοῦ συγκεκραμένου. ἔτι δὲ καὶ τοῦ ἐναντίου ἡ ἐπίγνωσις. περὶ ὧν πολὺ, ἡμῖν ὄντως ὁ λόγος καὶ δυσερμήνευτος· καὶ ποῖά τε τῶν πραγμάτων, καθ' ἡμᾶς ἀνυπερθέτως ὀφείλουσι γίνεσθαι· καὶ πάσης ἀναμονῆς

De discreta discretione.

Sub eodem capite & gradu XXVI.

Qvemadmodum ardés æstu ceruus anhelat fontes aquarum, ita ab religiosis viris desideratur cognitio seu comprehensio bonæ & diuinæ voluntatis; nec hoc tantum, sed & permixtæ, quin & contrariæ cognitio. De quibus nobis grandis sermo & ininterpretabilis est, quæ nempe res in nostra potestate sitæ sine dilatione & omni mora expeditiùs facienda

Ad Hebr. cap. 5.

sint, vt monet ille qui dicit:
Eccles. 5. *Væ qui differt de die in diem, &* *de tempore in tempus.* Quæ item contra, cum quodam temperamento, consideratione & circumspectione agendæ, vt mo-
Prou. 20. gubernaculis tractantur bella. net qui dixit: *cum gubernatione fit bellum*: & rursum, *omnia honestè* seu decenter, *& secundum*
1. Cor. 14. *ordinem fiant.* Non est enim, non est cuiusuis, talia, quæque diiudicatu sunt difficilia, ex tempore clarè & facilè cognoscere & diiudicare. quando & Deo plenus, & qui Spiritum S. in se loquentem habuit, hoc sæpe visus est precari, cùm aliquando dicit:
Psal. 110. *Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.* aliàs verò
Psal. 24. rursum: *Dirige me in veritate*
Psal. 141. *tua*: & rursum, *Notam fac mihi Domine viam, in qua ambulem, quia ad te animam meam,* ab omni cura huius vitæ mortalis & vitiosi affectus *leuaui & exaltaui*. Quicunque [2] Domini
2. voluntatem cognoscere voluerunt, suam prius mactare seséque abnegare debuerunt, & cum fide & simplicitate exclusa omni malitia, precari, & patres fratrésve cum vera humilitate, & sine vlla cordis dubitatione interrogare, quorum consilia & responsa tamquam ab ore Dei prolata suscipienda sunt; quamuis contraria destinato fini quærentis dicta videantur, aut interrogati non valde religiosi sint. Deus enim non est iniquus vt animas quæ per fidem & simplicitatem alterius se consilio & iudicio humiliter subiiciunt, decipi patiatur: nam etiamsi illi qui consuluntur, imprudentes fuerint, est tamen

ὀξυτέρως, κατὰ τὸν λέγοντα· οὐαὶ ὁ ἀναβαλλόμενος ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, καὶ καιρὸν ἐκ καιροῦ. ποῖα δὲ πάλιν μετ' ἐπιεικείας καὶ περισκέψεως, ὡς παραινεῖ ὁ εἰρηκὼς, μετὰ κυβερνήσεως γίνεται πόλεμος. καὶ πάλιν, πάντα εὐσχημόνως, καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω· οὐκ ἔστι γὰρ οὐκ ἔστι τῶν τυχόντων τὰ τοιάδε δυσδιάκριτα, θᾶττον εὐκρινῶς διαγνῶναι, εἴπερ καὶ ὁ θεοφόρος, καὶ τὸ πνεῦμα ἐν ἑαυτῷ λαλοῦν ἔχων, τοῦτο πολλάκις φαίνεται προσευχόμενος· καί ποτε μὲν λέγων· δίδαξόν με τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά σου, ὅτι σὺ εἶ ὁ θεός μου· ποτὲ δὲ πάλιν· ὁδήγησόν με ἐπὶ τὴν ἀλήθειάν σου. καὶ πάλιν· γνώρισόν μοι κύριε ὁδὸν, ἐν ᾗ πορεύσομαι, ὅτι πρὸς σὲ ἀπὸ πάσης μερίμνης βιωτικῆς καὶ πάθους τὴν ψυχήν μου ἦρα καὶ ὕψωσα. ς´ ὅσοι ς.
τὸ τοῦ κυρίου μαθεῖν ἠβουλήθησαν θέλημα, ἐν αὐτοῖς θανεῖν κεχρεωστήκασιν· πίστει τοίνυν καὶ ἀπονήρῳ ἁπλότητι προσευξάμενοι, καὶ ψυχὰς πατέρων, ἢ καὶ ἀδελφῶν ἐν ταπεινώσει καὶ ἀνενδοιάστῳ καρδίᾳ ἐρωτήσαντες, ὡς ἐκ θεοῦ στόματος τὰ παρ' αὐτῶν συμβουλευόμενα δεχέσθωσαν. εἰ καὶ ἐναντία τῷ ἑαυτῶν σκοπῷ τὰ εἰρημένα τυγχάνοισιν, εἰ καὶ μὴ πάνυ πνευματικοὶ οἱ ἐρωτηθέντες καθεστήκασιν· οὐκ ἔστι γὰρ ἄδικος ὁ θεὸς ψυχὰς πίστει καὶ ἀκακίᾳ ἑαυτὰς τῇ τοῦ πλησίον συμβουλῇ καὶ κρίσει ταπεινωσάσας ἀπατῆσαι, κἂν ἄλογοι οἱ ἐρωτηθέντες τυγχάνωσιν·

al. πίστει [illegible] al. [illegible] &c.

ἀλλ' ὁ λαλῶν ἄϋλος, καὶ ἀόρατος· πολλῆς ταπεινοφροσύνης ἀνάπλεοι καθεστήκασιν, οἱ τῷ προειρημένῳ ἡμῖν ἀνενδοιάστως στοιχοῦντες κανόνι. εἰ γὰρ ἐν [3] ψαλτηρίῳ τὸ [4] ἑαυτοῦ τις ἀνοίγει πρόβλημα· πόσον οἴεσθε λογικὸν νοῦν καὶ ψυχὴν νοερὰν ἀψύχου διαφέρειν ἀποφθέγματος; πολλοὶ οἱ μήπω τὸ [5] τέλειον, τοῦτο καὶ κοῦφον ἀγαθὸν τὸ προειρημένον ἐξ αὐταρεσκείας κατειληφότες· ἀλλ' ἐξ ἑαυτῶν καὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ τοῦ κυρίου, καταλαβεῖν εὐάρεστον ἐπιχειρήσαντες, ποικίλας ἡμῖν λίαν καὶ πλείστας τὰς περὶ τούτου κρίσεις ὑφηγήσαντο. ἀπέστησαν τινὲς τῶν συζητητῶν πάσης προσπαθείας, τὸν ἑαυτῶν λογισμὸν ἐπὶ ταῖς ἑκατέραις βουλαῖς τῆς ψυχῆς, λέγω δὴ τῇ ἐπιχειρουμένῃ καὶ τῇ ἀντιλεγούσῃ, καὶ γυμνὸν τὸν ἑαυτῶν νοῦν οἰκείου θελήματος ἐν ζεούσῃ δεήσει ἐπὶ ῥητὰς ἡμέρας παραστήσαντες τῷ κυρίῳ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐπέτυχον· ἢ νοὸς νοεροῦ νοερῶς τῷ ἡμετέρῳ νοῒ συλλαλήσαντος, ἢ τῆς μιᾶς ἐννοίας τελέως τῆς ψυχῆς ἐξαφανισθείσης. ἄλλοι ἐκ τῆς ἐπακολουθείσης τῷ ἐγχειρήματι θλίψεως καὶ διασκεδασμοῦ τοῦτο θεῖον εἶναι κατέλαβον κατὰ τὸν εἰπόντα. ἠθελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἅπαξ, καὶ δίς, καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ σατανᾶς. ἕτεροι τὸ ἐναντίον πάλιν ἐκ τῆς ἀπροσδοκήτου ἐν τῷ πράγματι συνεργίας τοῦτο θεῷ εὐαπόδεκτον ᾔσθοντο, λέξαντες ἐκεῖνο, τὸ, παντὶ τῷ προαιρουμένῳ τὸ ἀγαθὸν συνεργεῖ ὁ θεός. ὁ θεὸν

ille qui per illos loquitur sine corpore, nec oculis subiectus. Qui hanc regulam, quam diximus, optima fide sequuntur, sunt pleni humilitate. Si enim quidam in [3] psalterio suam [4] propositionem aperuit, quanto putatis mentem rationis plenam, & animam intelligentem fidium sono præstare? Multi qui nondum [5] perfectum hoc & facile, quod ostensum est, bonum quod sibi nimium placerent, assecuti sunt, sed sibi præfidentes, diuinum nutum ex se conantur inuestigare, valde diuersa nobis & plurima de hoc iudicia & sententias exposuerunt. Nonnulli ex iis, qui diuinam voluntatem inquirebant, abdicatis omnibus affectibus suis, cogitationes suas, ob alterutras animæ voluntates (vel aggrediendi inquam, quod erat propositum, vel contra nitendi) & animum suum à propria voluntate penitus exutum per ardentissimas preces ad certos dies Deo supplices affusi cognitionem diuinæ voluntatis perceperunt, siue mente aliqua intelligente per intelligentiam cum nostra mente colloquente, siue altera cogitatione propositi ex animo penitus deleta. Alij ex ea quæ secuta est conatum, vexatione & distractione conatum ipsum Deo gratum fore intellexerunt, prout Apostolus dixit: *Voluimus venire ad vos semel & iterum, & impediuit nos Satanas.* Alij contra rursum ex inexpectato rei susceptæ auxilio Deo gratum quod aggrediebantur, senserunt, illud memorando: Omni proponenti bonum Deus cooperatur. Qui Deum

3. 4. Aperiam in psalterio propositionem meam. Psal. 48.

5.

1. Thess. 2.

* illustrationem.

in se ipso per * illuminationem diuinam possidet, & in rebus vrgentibus, & in rebus moram patientibus, altero modo, verùm sine mora à Deo certior fieri & doceri solet. Hærere diu in dubiis rebus & iudiciis, diúque incertum manere, est non illustratæ, sed vanæ gloriæ vitio laborantis animæ argumentũ. Non est iniustus Deus, nec eos qui cum humilitate pulsant ab se excludit. Finis in omni re spectatur à Deo, siue in rebus quæ mox exequendæ sunt, siue in iis quæ differendæ sunt. Omnia enim quæ vitioso affectu carent, putáque nec inquinata sunt, & propter Dominum verè tantúmque fiũt, & non propter aliud, etiamsi non omnino bona sint, tamen pro bonis nobis imputabuntur. Non caret periculo, si quid inquiramus, quod supra nos est. Iudicium Domini de nobis arcanum & inexplicabile est. Sæpenumerò suam voluntatem pro sapienti sua administratione nos cælatam vult, quod sciat nos ei non obtemperaturos, si illam cognosceremus, ac proinde maiores & plures pœnas daturos. Cor rectum ab omni curiosa rerum varietate liberum est, & in nauigio innocentiæ securè nauigat. Sunt generosæ quædam animæ quæ cœlesti amore cum humilitate cordis incensæ maiora quàm præstare possint, conantur. Et sunt superbæ mentes, quæ idem faciunt. Hostium quippe nostrorum scopus & finis est, vti nos ad ea tentanda impellant, quæ superant vires nostras, vt per illa etiam ea negligamus & perdamus, quæ sunt facultatis

ἐν ἑαυτῷ διὰ φωτισμοῦ κτησάμενος· καὶ ἐν τοῖς κατεπείγουσι, καὶ ἐν τοῖς διαμένουσι πράγμασι τῷ θατέρῳ τρόπῳ, οὐ μέντοι χρόνῳ πληροφορεῖσθαι πέφυκε. τὸ ἐνδιάζειν ἐν ταῖς κρίσεσι, καὶ ἀπληροφόρητον ἐπὶ πολὺ διαμένειν, ἀφωτίστου καὶ φιλοδόξου ψυχῆς τεκμήριον. οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς ἄδικος, ὡς τοῖς μετὰ ταπεινώσεως κρούουσιν ἀποκλείσασθαι· ὁ σκοπὸς ἐν πᾶσι ζητεῖται παρὰ κυρίου, καὶ ἐν τοῖς κατεπείγουσι, καὶ ἐν τοῖς ἀναβάλλεσθαι ὀφείλουσι. πάντα γὰρ τὰ καθαρὰ προσπαθείας καὶ παντὸς μολυσμοῦ, κυρίως διὰ κύριον, καὶ οὐ δι' ἕτερόν τινα γινόμενα, εἰ καὶ οὐ πάντως ἀγαθά, ἀλλ' ὅμως καὶ εἰς ἀγαθὸν ἡμῖν λογισθήσονται. ἡ γὰρ ὑπὲρ ἑαυτὴν ζήτησις, οὐκ ἀκίνδυνον κέκτηται τέλος. ἄρρητον τὸ περὶ ἡμᾶς τοῦ κυρίου κρίμα. πολλάκις γὰρ τὸ ἑαυτοῦ θέλημα οἰκονομικῶς ἐξ ἡμῶν ἀποκρύψαι βούλεται, ἐπιστάμενος, ὡς καὶ μαθόντες αὐτὸ τούτου παρακουόμεθα· καὶ λοιπὸν πλείους πληγὰς ληψόμεθα. ἀπήλλακται εὐθὴς καρδία ποικιλίας πραγμάτων, ἀκινδύνως πλέουσα ἐν πλοίῳ ἀκακίας. εἰσὶν ἀνδρεῖαι ψυχαὶ ἔρωτι καὶ ταπεινότητι καρδίας ἐν ταῖς ὑπὲρ ἑαυτοὺς ἐργασίαις ἐπιχειροῦσαι· καί εἰσιν ὑπερήφανοι καρδίαι τὸ αὐτὸ διαπράττουσαι. σκοπὸς γὰρ πολλάκις τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν τὰ ὑπὲρ δύναμιν ἡμῖν ὑποτίθεσθαι. ἵνα δι' ἐκείνων κατολιγωρήσαντες, καὶ τὴν κατὰ δύναμιν ἀποπέσω-

μεν, καὶ ποιήσωμεν γέλωτα τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν ἑαυτοὺς μέγιστον. εἶδον καὶ ἀσθενεῖς ψυχὰς καὶ σώματα διὰ πλῆθος πλασμάτων ἐν τοῖς ὑπὲρ ἑαυτὰς ἐπιχειρησάσας, καὶ μὴ ὑπενεγκάσας, αἷς ἔγωγε ποσότητι ταπεινώσεως, καὶ οὐ καμάτων, πλὴν μετανοίαν παρὰ θεῷ ἔφρασα κρίνεσθαι. ἔτι. ἔστιν ὅπου ἡ ἀνατροφὴ τῶν ἐσχάτων κακῶν αἴτιος τυγχάνει· ἔστιν ὅτε καὶ ἡ συνδιαγωγή· πλὴν πολλάκις καὶ ἡ διεστραμμένη ψυχὴ αὐταρκεῖ ἑαυτῇ πρὸς ἀπώλειαν. ὁ χωρισθεὶς τῶν δύο, καὶ τοῦ τρίτου ἴσως ἀπήλλακται. ὁ δὲ τὸ τρίτον ἔχων ἐν παντὶ τόπῳ ἀδόκιμος. οὐδεὶς γὰρ τόπος τοῦ οὐρανοῦ ἀσφαλέστερος. ἐν τοῖς μὲν κακοθελῶς ἡμῖν μαχομένοις ἀπίστοις, ἢ κακοπίστοις μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν νουθεσίαν παυσώμεθα. ἐν δὲ τοῖς τὴν ἀλήθειαν μαθεῖν βουλομένοις, τὸ καλὸν ποιοῦντες * ἕως αἰῶνος μὴ ἐκκακῶμεν. (* μέχρι πέρας.) πλὴν καὶ πρὸς τὸν στηριγμὸν ἡμῶν τῆς καρδίας * ἐν ἀμφοτέροις χρησώμεθα. (* ἐπί.) ἄλογος λίαν ὁ ὑπὲρ φύσιν ἐν τοῖς ἁγίοις ἀκούων ἀρετάς, καὶ ἑαυτοῦ ἀπολεγόμενος. μᾶλλον δὲ δυοῖν θάτερόν σε ἀρίστως παιδεύουσιν, ἢ πρὸς πολλὴν σεαυτοῦ ἐπίγνωσιν· καὶ τῆς ἐνούσης σοι ἀσθενείας φανέρωσιν ἐπιστρέψουσι διὰ τῆς τελειοτάτου ταπεινώσεως. εἰσὶν ἀκάθαρτοι πονηρῶν πονηρότεροι δαίμονες, οἱ τὴν ἁμαρτίαν ἡμᾶς κατεργάζεσθαι μόνους οὐ συμβουλεύουσιν· ἀλλὰ κοινωνοὺς

nostræ, vt ita nos maximo ludibrio hostibus nostris exponamus. Vidi etiam infirmas quasdam animas & corpora, propter multitudinem lapsuum, res viribus impares & maiores aggredi, quas cùm ferre non possent, docui pœnitentiæ labores & conatus nostros à Deo non magnitudine* exercitationum & sudorum, sed humilitatis modo iudicari. Est eùm * educatio vltimorum malorum caussa existit; est cùm improborum contubernium & conuictus, quin ipsius animæ peruersitas sæpe illi ad perdendam ipsam sufficit. Qui in solitudine viuit à duobus, & fortasse etiam à tertio liber est. Qui autem tertio vitio laborat quouis in loco improbus est, nullus enim locus cœlo tutior est. * Illos qui nos mala mente oppugnant, seu pagani sint, seu hæretici, post vnam & alteram admonitionem, relinquamus. In iis autem instituendis, qui verum ex animo discere cupiunt, bonum opus præstando nunquam deficiamus. Quin imò ad cordis nostri stabilimentum vtrisque vtamur. Valde stultus est is, qui, cùm de virtutibus Sanctorum, quæ naturæ vires excedunt, audit, inde de se ipso desperat. Quin potiùs ex duobus alterum te optimè docent, vel vt te exemplo sanctæ generosæque virtutis ad imitandum excitent; vel vt te per sanctissimam humilitatem ad tui cognitionem, tuæque imbecillitatis agnitionem deducant. Sunt ex impuris dæmonibus alij aliis nequiores, qui impellunt nos ne soli peccemus, sed socios

* Tamen è cœlo cecidit improbus Lucifer.

ad improbitatem alios nobis adſciſcamus, vt grauius inde nobis ſupplicium concilient. Vidi qui ab altero malam peccandi conſuetudinem diſceret, illúmque qui alterum peccare docuerat, ad ſenſum rediiſſe & pœnitentiam agere cœpiſſe, omninóque à malo deſiiſſe, ſed propter alius peccata quem docuerat, etiam ipſius pœnitentiã infructuoſam & inanem redditam. * Varia profectò & multa atque captu difficilis eſt nequitia ſpirituum improborũ, paucíſque perſpecta, imò nullis vt opinor, tota. Quomodo delicatiùs viuentes & cibis diſtenti, tanquam ſobrij peruigilamus; ieiuni autem & afflicti miſerandum in modũ ſomno mergimur? aut quomodo in ſilentio & quiete degentes cordis duritia laboramus, & cum aliis verſati compungimur? fame confecti in ſomniis vexamur, ſaginati verò intentati duramus? In rerum penuria & ſobrietate confuſi & duri ſumus;

7\. cùm [7] vinum potamus, hilares & proni in lacrymas & compunctionem euadimus? In his qui nos in Domino illuſtrare poteſt, illuſtret & doceat, nos enim in huiuſcemodi rebus cæci ſumus. Etſi hoc affirmamus, non ſemper ab malis geniis huiuſcemodi viciſſitudinum mutationes prouenire. Et eſt cùm accidit mihi hoc, neſcio quomodo, ob concretionem mihi datam, & circumfuſam mihi ſordidámque & illecebroſam pinguedinem. Pro hac, diiudicatu difficili, quæ vſu venire ſolet in ſupra demonſtratis, viciſſitudine & mutatione, purè, ſincerè & ſubmiſsè Dominum deprecemur, & ſi poſt

* Sed qui ſecutus eſt peccantẽ, quare non ſecutus eſt pœnitentem? An peccanté vidit, pœnitentem nõ vidit?

ἡμᾶς πρὸς τὸ κακόν, καὶ ἑτέροις ἔχειν συμβουλεύωσιν, ἵνα χαλεπωτέραν ἡμῖν τὴν κόλασιν ποιήσωσιν. ἑώρακα συνήθειαν πονηρὰν ἐξ ἑτέρου μεμαθηκότα ἕτερον. καὶ μέντοι ὁ μὲν διδάξας εἰς συναίσθησιν ἐληλυθὼς μετανοεῖν ἤρξατο, καὶ τοῦ κακοῦ ἐπαύσατο· διὰ δὲ τῆς τοῦ μαθητοῦ ἐργασίας ἀνίσχυρος αὐτοῦ ἡ μετάνοια γέγονε. πολλὴ ὄντως πολλὴ, καὶ δυσκατάληπτος ἡ τῶν πνευμάτων πονηρία, καὶ ὀλίγοις ὁρατή. οἶμαι δὲ οὐδὲ ὀλίγοις πᾶσα. πῶς δὲ τρυφῶντες καὶ κορεννύμενοι ἀγρυπνοῦμεν νηφόντως, νηστεύοντες δὲ καὶ ταλαιπωροῦντες τῷ ὕπνῳ ἐλεεινῶς καταφερόμεθα, ἢ ἡσυχάζοντες σκληρυνόμεθα, καὶ συνδιάγοντες κατανυσσόμεθα; λιμώττοντες καθ' ὕπνους πειραζόμεθα, καὶ ἐμφορούμενοι ἀπείραστοι διαμένομεν· ἐν ἐνδείᾳ σκοτεινοί τινες

καὶ ἀκατάνυκτοι γινόμεθα· ἐν [ζ] οἰνοποσίᾳ δὲ ἱλαροὶ καὶ εὐκατάνυκτοι; ζ.

πρὸς ταῦτα ὁ δυνάμενος ἐν κυρίῳ φωτίσει ἀφωτίστους. ἡμεῖς γὰρ ἀφώτιστοι πρὸς τὰ τοιάδε τυγχάνομεν· πλὴν ἐκεῖνο λέγομεν, ὅτι οὐ πάντοτε ἐκ δαιμόνων ἡ τοιαύτη μεταβολὴ γίνεται. ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ ἐκ τῆς συγκράσεως τῆς δοθείσης μοι ταύτης, καὶ περιτεθείσης μοι, πῶς οὐκ οἶδα, ῥυπαρᾶς καὶ λιχνώδους παχύτητος. περὶ τῆς δυσδιακρίτου τῆς τυχούσης τῶν προειρημένων μεταπτώσεως εἰλικρινῶς, καὶ ταπεινῶς τὸν κύριον δυσωπήσωμεν· κἂν μετὰ

τὴν

τὴν ἱκεσίαν, καὶ τὸν ταύτης χρόνον ὡσαύ-
τως εὑρίσκομεν ἐνεργουμένην τὸ γινόμενον,
γνωσόμεθα ὡς οὐκ ἐκ δαιμόνων, ἀλ-
λὰ φύσεως ἐστὶ τὸ γινόμενον. πολλά-
κις δὲ καὶ θεία οἰκονομία διὰ τῶν ἐναν-
τίων εὐεργετεῖν ἡμᾶς βούλεται. διὰ
πάντων τὴν οἴησιν ἡμῶν καταστέλ-
λουσα. χαλεπὸν μὲν τὸ περὶ κριμά-
των βυθὸν περιεργάζεσθαι. ἐν πλοίῳ
γὰρ οἰήσεως περίεργοι πλέουσιν. ἤρε-
τό τις τινὰ τῶν βλέπειν δυναμένων
τί δήποτε γινώσκων ὁ θεὸς τινῶν τὰ
πταίσματα, τούτους χαρίσμασι καὶ
τέρασι κατεκόσμησεν. ὁ δέ φησιν, ἵνα
καὶ λοιποὺς πνευματικοὺς ἀσφαλίση-
ται· καὶ τὸ αὐτεξούσιον δείξῃ καὶ
ἀναπολογήτους ἐν τῇ κρίσει τοὺς πε-
η. πτωκότας ποιήσῃ· ὁ μὲν * νόμος ὡς
ἀτελὴς, πρόσεχε σεαυτῷ. ὁ δὲ κύ-
ριος ὡς ὑπερτελὴς, καὶ τὴν τοῦ
ἀδελφοῦ ἡμῶν διόρθωσιν προσπε-
φώνηκεν εἰπών· ἐὰν ἁμαρτήσει ὁ
ἀδελφός σου, καὶ τὰ ἑξῆς· εἰ μὲν
καθαρός σου ὁ ἔλεγχος καὶ ταπει-
νός· μᾶλλον δὲ ὑπόμνησις, τὸ τοῦ
κυρίου ποιεῖν μὴ παραιτήσῃ, καὶ μά-
λιστα ἐν τοῖς δεχομένοις· εἰ δὲ οὔ-
πω πέφθακας, κἂν τὴν νομικὴν
θ. ἄσκει λατρείαν. μὴ θαμβοῦ καὶ τοὺς
σοὺς προσφιλεῖς ἐχθραίνοντάς σοι
θεώμενος. δαιμόνων γὰρ ἐργαλεῖα
εἰσὶ κουφότεροι· καὶ μάλιστα ἐν τοῖς
ἐχθροῖς αὐτῶν. θαυμάζειν μοι ἐφ' ἑνὶ
τῶν ἐν ἡμῖν λίαν ὑπάρχει. πῶς τε ἐπὶ
ταῖς ἀρεταῖς θεὸν τὸν παντοδύναμον, καὶ
ἀγγέλους, καὶ ἁγίους εἰς συνεργίαν ἔχοντες.

supplices preces & téporis mora
id quod fit nihilominus eodé mo-
do fieri senserimus, tú verò id non
dæmonũ improbitati, sed naturæ
adscribemus. Sæpenumero diuina
prouidétia rem ita dispésat, vt per
cõtraria nobis benefacere velit, vt
omnibus modis superbũ sensum
nostrũ tetũdat. Difficile est curio-
siùs de diuinorũ iudiciorũ arcanis
inquirere, curiosi enim elationis
naui vehũtur. Fuit ex prouidétio-
ribus quidam qui quemdã roga-
uit, quamobré Deus, cùm quorun-
dã lapsus prouideat & sciat, illos
ipsos tamen & gratiis cœlestibus
& miraculorum quoque signis il-
lustrarit? Vt, inquit, reliquos viros
religiosos cautiores redderet, si-
múlq. voluntatis nostræ libertaté
ostenderet, vtque illos qui cecide-
rũt, in iudicio inexcusabiles face-
ret.* Lex, vt imperfecta dicit: *At-* 8.
tende tibi ipsi. Dominus auté longè Eccl. 27. 1. Tim. 4.
perfectissimus curã nobis & emé- Tob. 4.
dationem fratris commédauit: *Si,*
inquit, *peccauerit frater tuus*, & quæ Matth. 18.
sequuntur. Si tua reprehensio sin-
cera & modesta, & potiùs admo-
nitio familiaris, quàm reprehésio
fuerit, officiũ facere pro Domini
volũtate, non recusabis, præsertim
apud eos qui facilè admonitioné
recipiũt. Si auté ad eam perfectio-
né nondũ aspirasti, saltẽ quod lex
imperat, *facito. Ne miretis [9] cũ * vt attendas tibi ipsi.
videris etiã familiares tuos aman-
tissimos tibi inimicos redditos, 9.
sũt enim hi leuiores instrumenta
dæmonum, præsertim aduersus
eos quos oderunt. Mirari & valde
quidem mirari habeo super vna re
quæ fit in nobis: Quomodo cùm
in virtutibus exercendis adiuto-
res habeamus, & ipsum qui omnia
potest, Deũ, & angelos & sanctos,

in contrariis autem solum & improbum dæmonem, faciliùs tamen & celeriùs ad malum & vitia inclinemur? De quo ego accuratiùs disputare non possum, neque volo. Si omnia Dei opera naturæ suæ conuenienter affecta sunt, quomodo ego imago Dei sum, & cum luto commisceor & fermentor? quemadmodum Gregorius ille magnus dicit. Si autem quædam ex creatis rebus aliter quàm natura ipsarum fert, affectæ sunt, omnibus modis ad cognatæ suæ naturæ statum redire contendunt? Omni ergo arte & vi vtatur, vt ita loquar, quò lutum hoc elatum in Dei throno collocet. Nemo ergo se ab ascensu excuset, via
10. [10]enim & ianua patent, religiosorum patrum vitæ & virtutes auditæ seu recitatæ & lectæ mentem & animam nostram ad imitandi studium excitant. Doctrinæ verò auditio, est lucerna quæ tenebras pellit, quæque errantes in viam reducit, cœcutientes illustrat. Discretus est repertor sanitatis, morbi depulsor. Duas ob causas, qui minima quæque admirantur, hoc perpeti solent, aut propter summam inscitiam studio humilitatis quo aliorum virtutes magnificè prædicant & extollunt. Totis viribus conemur non solùm luctari cum hoste, sed ex professo bellum gerere cum dæmonibus. Nam ille, qui luctatur duntaxat, nunc ferit hostem, nunc feritur ab hoste, qui verò bellũ gerunt, semper hosté persequuntur. Qui vincit vitiosos affectus vulnerat dæmones, dum ille quidé se prauis cupiditatib. laborare simulat,

ἐπὶ δὲ τοῖς ἐναντίοις τὸν πονηρὸν, καὶ μόνον δαίμονα, εὐπρεπέστερος, καὶ ὀξυτέρως πρὸς τὰ πάθη καμπτόμεθα. περὶ μὲν τούτου ἐγὼ εἰς ἀκρίβειαν λέγειν οὐ δύναμαι, οὐδὲ βούλομαι. τὰ μὲν γεγονότα πάντα εἰ οὕτω καθ' ὃ γεγόνασι φύσεως ἔχουσι, πῶς τε εἰκὼν εἰμι τοῦ Θεοῦ, καὶ τῷ πηλῷ συμφύρομαι; ὥς φησιν ὁ μέγας Γρηγόριος. εἰ δὲ ἑτέρως πως ἔνια τῶν κτισθέντων παρ' ὃ γέγονε καθέστηκε, πάντως τῆς ἑαυτοῦ συγγενείας ἀπλήστως ὀρέγεται; ἐν πάσῃ τις μηχανῇ χρησάσθω, ἵν' οὕτως εἴπω, ὅπως ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ Θεοῦ τὸν πηλὸν ἀνενέγκας ἐνθρονιάσῃ· οὐκ οὖν μηδεὶς πρὸς τὴν ἀνάβασιν προφασιζέσθω. ἡ γὰρ ὁδὸς καὶ ἡ θύρα ἀνέῳκται. ἡ μὲν τῶν κατορθωμάτων τῶν πνευματικῶν πατέρων ἀκρόασις τὸν νοῦν, καὶ τὴν ψυχὴν πρὸς ζῆλον διυπνίζουσιν· ἡ δὲ διδασκαλικὴ ἀκρόασίς ἐστι σκοτίας λύχνος, πεπλανημένων ἐπάνοδος, μυωπαζόντων φωτισμός· διακριτικός ἐστιν ὑγείας εὑρετὴρ, καὶ νόσου καθαιρέτης· κατὰ δύο τρόπους πάντες οἱ λεγόμενοι μικροθαύμασοι τοῦτο πάσχειν πεφύκασι· ἢ ἀγνωσίας ἐσχάτης χάριν, ἢ σκοπῷ ταπεινοφροσύνης τὰ τοῦ πλησίον μεγαλύνοντες καὶ ἐπαίροντες· ἀγωνισώμεθα μὴ μόνον παλαίειν, ἀλλὰ πολεμεῖν τοὺς δαίμονας. ὁ μὲν γὰρ ποτὲ μὲν βάλλει, ποτὲ δὲ βάλλεται. οἱ δὲ πάντοτε τὸν ἐχθρὸν διώκουσιν. ὁ νικήσας τὰ πάθη, τιτρώσκει δαίμονας. τὰ πάθη μὲν ὑποκρινόμενος ἔχειν,

διὰ τούτου δὲ ἀπατῶν τὸν ἐχθρὸν
ἀεὶ, καὶ μένων ἀπολέμητος ἐξ αὐ-
ια' τῶν. ια' ἠτιμάσθη ποτέ τις τῶν ἀδελ-
φῶν, καὶ μηδ' ὅλως κινηθεὶς τῇ καρ-
δίᾳ, κατὰ νοῦν προσευξάμενος· εἶθ'
οὕτως ἀποδύρεσθαι ἐπὶ ταῖς ἀτιμίαις
ἤρξατο δι' ἐπιπλάστου πάθους τὴν ἑαυ-
τοῦ ἀπάθειαν ἀποκρυψάμενος. ἕτερος
τῶν ἀδελφῶν εἰς προκαθεδρίαν ὢν
εἰς ἅπαν ἀνόρεκτος, ὑπὲρ ταύτης τὸ
πονοῦντα ὑπεκρίνατο. πῶς δέ σοι
ιβ' ιβ' φράσω τὴν ἐκείνου ἁγνείαν, τοῦ ἐν
πορνείῳ τῷ δοκεῖν ἁμαρτίας ἕνεκα,
εἰσπηδήσαντος, τὴν δὲ πόρνην πρὸς
ἄσκησιν ἀνασπάσαντος; τινὶ πάλιν
τῶν ἡσυχαζόντων βότρυν τις προσ-
κεκόμικε πρωὶ λίαν· ὁ δὲ μετὰ τὴν
τοῦ προσαγηοχότος ἄφιξιν ὀξείᾳ
ὁρμῇ τινι ἀνορέκτως τοῦτον βέβρωκε,
τοῖς δαίμοσι γαστρίμαργον ἑαυτὸν ἐμ-
φανίζων· ἄλλος πάλιν μικρὰ ἀπο-
λωλεκὼς θαλλία, ἅπασαν τὴν ἡμέραν
ἐποίει ἑαυτὸν ἀλγυνόμενον· πολλὴ
τοῖς τοιούτοις νήψεως χρεία καθέστη-
κε, μήπως ἐμπαίζειν ἐπιχειρήσαντες,
ιγ' εἰς τὸν ἐμπαιγμὸν καταλήξωσιν· οὗτοι
γὰρ ὄντως περὶ ὧν τις ἔφησεν, ὡς
πλάνοι τυγχάνουσι καὶ ἀληθεῖς. εἴ τις
σῶμα στῆσαι βούλεται ἁγνὸν τῷ κυ-
ρίῳ, καὶ καρδίαν καθαρὰν ἐπιδεί-
ξασθαι αὐτῷ, τηρησάτω ἀοργησίαν
καὶ ἐγκράτειαν. τούτων γὰρ χωρὶς,
πᾶς κόπος ἡμῶν ἀνόνητος· ὥσπερ
διάφορα τῶν ὀφθαλμῶν τὰ φῶτα,
οὕτω πολλαὶ καὶ διάφοροι τοῦ νοητοῦ
ἡλίου αἱ ἐν ψυχῇ γινόμεναι ἐπισκιάσεις.

per hoc hostem fallit, & ipse
interim inexpugnabilis persistit.
[11] Affectus quidam è fratribus 11.
ignominia, & nihil penitus a-
nimo perturbatus, precatúsque
secum mente, dein fictè sic ob
irrogatas ignominias lamenta-
ri cœpit, atque si fuisset valde
motus, quo pacto suam animi
tranquillitatem ab omni per-
turbatione liberam, per fictam
perturbationem occultauit. A-
lius fratrum à prima cathedra
prorsus alienus eamdem tamen
se valde affectare simulauit.
Quomodo [12] tibi illius castita- 12.
tem exponam, qui quasi pecca-
turus in lupanar irruit, & lu-
pam inde abstractam ad reli-
giosam vitam traduxit? Alteri
cuidam ex solitariis quidam pri-
ma luce vuam attulit, qui post
eius qui botrum attulerat, dis-
cessum, magno impetu vuam
simul sine vllo gustu aut appe-
titu momento deuorauit, vt
dæmones illum pro guloso ha-
berent. Alius rursum cùm pal-
mulas quasdam amisisset, toto
die se dolere finxit. Sed multa
his opus est cautione & sobrie-
tate, ne dum ludere dæmonem
conantur, ipsi demum ludi-
brium [13] dæmonis fiant. Isti e- 13.
nim profectò sunt de quibus
quidam dixit: *vt seductores & 2.Cor.6.
veraces.* Si quis Domino corpus
suum castum, & cor suum mun-
dum sistere vult & cogitat, cu-
stodiat & obseruet mansuetudi-
nem & continentiam seu absti-
nentiam, sine his enim labor om-
nis inutilis est. Quemadmodum
oculorũ diuersa sunt lumina, ita
multę & varię sunt ab intelligen-
tię sole in anima obumbrationes:

alia per corporeas lacrymas; alia per interiores animæ; aliæ per oculos è corpore emicant, alia per intelligentes, alia fit per verbi auditionem, alia singillatim est cómota in anima exultabunda hilaritas, alia è silentio & quiete, alia ex obedientia existit. Atque præter hæc omnia alia ex raptu qui mentem in luce Christo modo quodam arcano & inexplicabili
14. repræsentat.[14] Sunt virtutes, & sunt virtutum parentes. Qui aliqua prudentia præditus est magis laborat, vt ipsas virtutum procreatrices sibi comparet.* Harum enim magister & doctor per singulatem quandam vim & energiam ipse Deus est: * virtutum verò plurimi. Caueamus ne deliciarum inopiam multo somno cópensemus, hoc enim stultorum opus est, vt contrarium sapientú. Vidi quosdam Christi pugiles, qui certam ob causam nonnihil quandoque ventri indulserunt, qui tamen mox verè generosi per totius noctis vigilem stationem miserum ventrem ita torserút, vt deinceps cum gaudio ab omni saturitate abstinerét & abhorrerét. Spiritus auaritiæ acriter luctatur cú iis qui nihil possident, & victus mendicorú statum in occasioné trahit, rursúmque eos qui antea ab omnibus rebus terrenis alieni erant, rebus mortalibus & corporeis implicat. Desperabundi ad Domini præceptú Petro datú respicere non desinamus, vt peccanti septuagies septies ignosceret. Qui enim hoc alteri přecepit, sine dubitatione multo sæpius ipse fecit & ignouit. Qui verò per superbiá efferimur, nunquá obliuiscamur animo reuoluere dictú illius:

* parentum.

* filiarum.

Matth. 18.

ἄλλη μὲν γὰρ, ἡ διὰ τῶν σωματικῶν δακρύων. καὶ ἄλλη ἡ διὰ τῶν ψυχικῶν. ἑτέρα ἡ διὰ τῶν τοῦ σώματος ὀφθαλμῶν, καὶ ἑτέρα διὰ τῶν νοερῶν. ἄλλη ἡ ἐξ ἀκοῆς λόγου, καὶ ἑτέρα ἡ ἰδιαιρέτως κινουμένη ἐν τῇ ψυχῇ ἀγαλλίασις, ἄλλη ἡ ἐξ ἡσυχίας· καὶ ἑτέρα ἡ ἐξ ὑπακοῆς· πρὸς τούτοις πᾶσιν ἄλλη ἡ δι᾽ ἐκστάσεως τοῦ νοῦ ἐν φωτὶ τῷ Χριστῷ περιϊστῶσα ἀῤῥήτως καὶ ἀφράστως·
" εἰσὶν ἀρεταὶ καί εἰσι μητέρες ἀρετῶν. ὁ ἐχέφρων τοίνυν, ἐπὶ τῇ τῶν μητέρων, μᾶλλον ἀγωνίζεται κτήσει· τῶν μὲν μητέρων, θεὸς αὐτὸς ἐν ἰδίᾳ ἐνεργείᾳ διδάσκαλος. τῶν δὲ θυγατέρων πλεῖστοι· προσέχωμεν μήπως τὴν τῆς τρυφῆς ἔνδειαν διὰ πολυυπνίας ἀναπληρῶμεν· ἔργον γὰρ ἀφρόνων τοῦτο· ὥσπερ καὶ τὸ ἔμπαλιν. εἶδον ἐργάτας κατά τινα περίστασιν μικρὸν τῇ γαστρὶ ὑποχαλάσαντας. θᾶττον δὲ οἱ ἀνδρεῖοι διὰ παννυχίου στάσεως τὴν τάλαιναν ἐβασάνισαν, καὶ τὸν κόρον τοῦ λοιποῦ μετὰ χαρᾶς ἀποστρέφεσθαι ἐπαίδευσαν. παλαίει μὲν ὁ τῆς φιλαργυρίας ὀξέως τοῖς ἀκτήμοσιν· ὅταν δὲ μὴ ἰσχύσῃ, τότε λοιπὸν τοὺς πτωχοὺς εἰς ἀφορμὴν προβαλλόμενος, ὑλικοὺς πάλιν τοὺς ἀΰλους ἀνέπεισε γενέσθαι. ἀθυμοῦντες μὲν, τὴν πρὸς τὸν Πέτρον ἐντολὴν τοῦ κυρίου ἐννοοῦντες μὴ παυσώμεθα, τοῦ συγχωρεῖν ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ τῷ ἁμαρτάνοντι· ὃς γὰρ ἑτέρῳ ἐνετείλατο, πάντως καὶ αὐτὸς πολλῷ πλέον ποιήσειεν. ἐπαιρόμενοι δὲ, τὸ σύμπαν τοῦ εἰρηκότος μὴ παυσώμεθα ἐννοούμενοι.

id.

* διαιρετ.

ὅστις τελέσει πάντα τὸν πνευματικὸν νόμον, πταίσει δὲ ἐν ἑνὶ πάθει, τουτέστιν, ἐν ὑψηλοφροσύνῃ, γέγονε πάντων ἔνοχος. εἰσί τινες πνευματικῶν πονηρῶν καὶ φθονερῶν καταστάσεις ἑκουσίως τῶν ἁγίων ὑποχωροῦσαι, ἵνα μὴ ἐπὶ τοῖς ἀνικήτοις πολέμοις πρόξενοι στεφάνων τοῖς ὀχλουμένοις γένωνται. μακάριοι μὲν οἱ '' εἰρηνοποιοί, καὶ οὐδεὶς ὁ ἀντιλέγων. ἐγὼ δὲ ἑώρακα καὶ ἐχθροποιοὺς μακαρίους· δύο τινὲς πρὸς ἀλλήλους σχέσιν πορνικὴν ἐκέκτηντο. τῶν δὲ γνωστικωτάτων τις ἀνὴρ δοκιμώτατος, διάκονος πρὸς ἑκατέρους μίσους ἐγένετο, ἐκείνῳ μὲν, τοῦτον διαβάλλων ὡς λοιδοροῦντα αὐτόν· τούτῳ δὲ πάλιν ἐκεῖνον ὁμοίως· καὶ ἠδυνήθη ὁ σοφὸς δαιμόνων κακίαν ἀνθρωπίνῃ πανουργίᾳ διακρούσασθαι, καὶ μῖσος '' ἐργάσασθαι πορνείαν λῦον. ἔστιν ὁ διὰ ἐντολὴν, ἐντολὴν παρακρουόμενος· εἶδον γὰρ κατὰ Θεὸν νέους ἑαυτοῖς προσκειμένους· καὶ μέντοι διὰ τὴν ἑτέρων βλάβην καὶ συνείδησιν, ἀλλήλοις πληροφορήσαντες, πρὸς χρόνον ἐμάκρυναν. ὡς ἐναντία γάμος καὶ ἐξόδιον, οὕτως ἀσύμφωνα ὑπερηφανία καὶ ἀπόγνωσις. καί ἐστιν ἐξ ἀκαταστασίας δαιμόνων, ἀμφότερα ὁμοθυμαδὸν θεάσασθαι. εἰσί τινες τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων τῶν τῶν θείων γραφῶν ἑρμηνείαν ἐν προοιμίοις ἡμῖν ὑφηγούμενοι· τοῦτο δὲ μάλιστα φιλοῦσι ποιεῖν ἐν ταῖς τῶν κενοδόξων καρδίαις, καὶ μάλιστα τῶν τὴν ἔξω παίδευσιν ἐξησκημένων, ἵνα κατὰ μικρὸν αὐτοὺς ἀπατῶντες εἰς αἱρέσεις καὶ βλασφημίας καταγάγωσιν.

Qui legem totam ſpiritualem impleuerit, offenderit autem in vno vitio, hoc eſt, in ſuperbia, factus eſt omnium reus. Iacobi 2. Sunt quædam improborum & inuidorum dæmonum ſortes, quæ ſponte ſe ab ſanctis ſubducunt, ne victoribus ex bello cauſſa maiorum præmiorum propter exhibitas moleſtias & perturbationes fiant. Beati quidem '' pacifici, nec 15. eſt qui inficias eat: ſed ego vidi etiam beatos qui inimicitias cõcinnant. Duo quidam impuro amore & affectu inter ſe colligati erant, quos è laudatiſſimis patribus prudentiſſimus & probatiſſimus quidã, odio inter ipſos conflato diſſociauit, delato hoc ad illum, & illo ad hunc, quod alter alteri eſſet conuiciatus, atque ita vir ſapiens dæmonum malitiam humana aſtutia depulit, & per '' odium, improbum amorẽ diſſoluit. 16. Eſt qui præceptum præcepti cauſſa violat. Notaui enim quoſdã iuuenes qui caſto amore mutuo proſecuti ſũt, ſed ne alios offenderẽt, aut conſcientiam illorum læderent, inter ſe pacti, ad tempus alter alterius cõſuetudine abſtinuit. Vt contraria ſunt epithalamiũ & epicediũ, ita inter ſe * diſſentiunt ſuperbia & deſperatio, quamuis ex improbitate dæmonum vtrumque liceat coniunctum ſimul videre. * non conciliant. Sunt impuri quidam Spiritus, qui nobis in religionis ingreſſu ſacras literas interpretantur, quod iis potiſſimum vſu uenire ſolet, qui vanæ gloriæ ſtudio tenentur, præſertim ſi etiam in politiori literatura & externa ſapientia verſati ſunt, vt illos ſenſim in hæreſes, & blaſphemias impellant.

Ex perturbatione autem & confusa inuerecundáque lætitia, quá in anima explanationis seu interpretationis tempore sentimus, dæmoniacam theologiam seu potiùs theomachiam, qua diuina non explicantur, sed oppugnantur, cognoscemus. Quædam eorum quæ Deus fecit, ordinem & principium, quædam etiam finem à conditore suo acceperunt, virtus autem finem sine fine habet. Psal. 118. *Omnis*, inquit sacer vates, *consummationis vidi finem; latum verò & infinitum mandatum tuum nimis.* Si sunt operarij eximij qui ab agendi virtute ad contemplandi virtutem transeunt, & charitas nunquam cessat, Psal. 120. 17. & *Dominus* [17] *custodit introitum* timoris tui, *& exitum* charitatis tuæ, profectò charitatis 18. huius [18] finis fine caret, in qua proficere nunquam desistamus, non in hoc præsenti vitæ statu, non in futuro seculo, dum semper nouum lumen cognitionis lumini adiicimus, quamuis hoc multis paradoxum videri posset, tamen ex prædicta demonstratione, beate Pater, aio, neque intelligentes & cœlestes quidem seu angelicas naturas suo capere profectu, sed * gloriæ suæ gloriam, & scientiam scientiæ semper addere affirmo. (* accidē tali forma pe.) Ne tibi mirum videatur, si quandoque nobis dæmones etiam bonas cogitationes suggerant, iisdémque interno quodam orationis genere contradicant: finis enim est hostium nostrorum, vt nobis persuadeant se arcanas etiam cordis cogitationes exploratas habere. Noli nimis acerbus esse censor & iudex eorum qui multa

ἐκ τῆς ἐν τῇ ψυχῇ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ὑφηγήσεως, ταραχῆς καὶ χαρᾶς διακεχυμένης καὶ ἀσέμνου τὴν τῶν δαιμόνων θεολογίαν· μᾶλλον δὲ θεομαχίαν ἐπιγνωσόμεθα. τάξιν μὲν καὶ ἀρχὴν, τινὰ δὲ καὶ τέλος παρὰ τοῦ πεποιηκότος τὰ γεγονότα ἐσχήκασιν. ἡ δὲ ἀρετὴ ἀπέραντον τὸ πέρας κέκτηται· πάσης, γάρ φησιν ὁ ὑμνῳδὸς, συντελείας εἶδον πέρας· πλατεῖα δὲ καὶ ἀπέραντος ἡ ἐντολή σου σφόδρα. εἰ πορεύσονταί τινες καλοὶ ἐργάται ἐκ δυνάμεως πρακτικῆς εἰς δύναμιν θεωρίας, καὶ ἡ ἀγάπη οὐδέποτε λήγει· καὶ ὁ κύριος [17] φυλάξει τὴν εἴσοδον τοῦ φόβου σου, καὶ τὴν ἔξοδον τῆς ἀγάπης σου, ἐκείνου ἀπέραντος τὸ ταύτης πέρας, ἐν ᾗ προκόπτοντες οὐδέποτε καταλήξομεν· οὐ κατὰ τὸν παρόντα, οὐ κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα φωτὶ φῶς γνώσεως προσλαμβάνοντες· εἰ καὶ ξένον πως τοῖς πολλοῖς τὸ λεγόμενον, ὅμως κατὰ τὴν προλεχθεῖσαν ἡμῖν ἀπόδειξιν, ὦ μάκαρ, οὐδὲ γὰρ τὰς νοερὰς οὐσίας ἔγωγε ἀπροκόπους εἶναι εἴποιμι ἄν. δόξαν δὲ μᾶλλον δόξῃ ἀεὶ προσλαμβανούσας, καὶ γνῶσιν ἐπὶ γνώσει ὁρίζομαι· μὴ θαυμάσῃς εἴπερ καὶ ἀγαθὰ ἡμῖν οἱ δαίμονες πολλάκις νοήματα ὑποβάλλουσι, καὶ τούτοις νοερῶς ἀντιλέγουσι. σκοπὸς γὰρ τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν ἐν τούτῳ πεῖσαι ἡμᾶς, ὡς καὶ τὰ ἐγκάρδια ἡμῶν ἐνθυμήματα γινώσκουσι. μὴ θέλε εἶναι πικρὸς δικαστὴς

τῷ λόγῳ μεγάλα διδασκόντων. ὁρῶν
αὐτοὺς τὴν πρακτικὴν ὀκνηροτέρους
διακειμένους· πολλάκις γὰρ τὴν τοῦ
ἔργου ἔλλειψιν ἀνεπλήρωσεν ἡ τοῦ λό-
γου ὠφέλεια. οὐ πάντες πάντως πάντα
ἐπίσης κεκτήμεθα. ἐν ἐνίοις μὲν γὰρ
ὁ λόγος τὸ ἔργον· ἐν ἑτέροις δὲ πάλιν
τὸ δεύτερον τὸ πρῶτον πλεονεκτεῖ·
κακὸν μὲν ὁ θεὸς οὔτε πεποίηκεν, οὔτε
ιθ'. δεδημιούργηκεν. ἠπατήθησαν δέ τι-
νες φήσαντες φυσικὰ εἶναί τινα τῶν
παθῶν ἐν ψυχῇ, ἀγνοήσαντες ὅτι τὰ
συστατικὰ τῆς φύσεως ἰδιώματα ἡμεῖς
εἰς πάθη μετηνέγκαμεν. οἷον, φύσει
ἐν ἡμῖν ἡ σπορὰ διὰ τὴν τεκνογο-
νίαν, μετεποιήσαμεν δὲ ἡμεῖς αὐτὴν
εἰς πορνείαν. φύσει ὁ θυμὸς ἐν ἡμῖν
κατὰ τοῦ ὄφεως, κεχρήμεθα δὲ αὐτῷ
ἡμεῖς κατὰ τοῦ πλησίον. ἐν ἡμῖν ὁ ζῆ-
λος διὰ τὸ τὰς ἀρετὰς ζηλοῦν, ἡμεῖς
δὲ ἐπὶ τῶν κακῶν ζηλοῦμεν. φύσει
τῇ ψυχῇ τὸ τῆς δόξης ἐπιθυμεῖν, ἀλ-
λὰ τῆς ἄνω· φύσει τὸ ὑπερηφανεύεσθαι,
ἀλλὰ κατὰ τῶν δαιμόνων. ὁμοίως ἡ χα-
ρά, ἀλλὰ διὰ τὸν κύριον καὶ τὴν τοῦ
πλησίον εὐπραγίαν· εἰλήφαμεν καὶ
μνησικακίαν, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν
τῆς ψυχῆς. εἰλήφαμεν ἔφεσιν τρο-
φῆς, οὐ μέντοι ἀσωτίας. ἄοκνος ψυχὴ
ἐξήγειρε καθ' ἑαυτῆς δαίμονας, πλη-
θυνθέντων δὲ πολέμων, ἐπληθύνθη-
σαν καὶ στέφανοι. ὁ μὴ πληττόμενος ὑπὸ
πολεμίων, οὐ πάντως στεφανωθήσεται.
κ'. ὁ δὲ ἐπὶ τοῖς συμβατικοῖς πτώμα-
σι, μὴ ἀποκάμνων, ὑπὸ ἀγγέλων
ὡς πολεμιστὴς εὐφημηθήσεται. τρεῖς

seu magna docent verbo, & pau-
ca factis exequuntur: sæpe enim
* defectum operum, verborum * quod negligit in factis.
& doctrinæ vtilitate compen-
sant. Non omnes omnia omni
modo æqualiter possidemus bo-
na: in quibusdam sermo vincit
opus: in aliis contrà opus ser-
monem superat. Malum Deus
nec fecit, nec effecit; [19] Aber- 19.
rarunt enim à vero quidam di-
ctitantes naturalia quædam vi-
tia inesse animæ, ignari quòd
proprias naturæ affectiones in
vitium detorserimus & deprava-
uerimus. Exempli gratia, geni-
talis humor nobis insitus est ad
procreationem liberorum, quem
nos in fornices & lupanaria trās-
tulimus: irascendi vis nobis per
naturam inest, vti contra ser-
pentem illa vtamur, & nos illa
aduersus proximum abutimur.
Æmulatio data est ad studia vir-
tutum æmulanda & imitanda:
nos vitia potiùs & mala æmu-
lamur. Per naturam ferimur ad
studium gloriæ, sed cœlestis.
Natura superbimus, sed aduer-
sus diabolum. Sic innatum est
nobis gaudium, sed propter Do-
minum, & * felicitatem homi- * beneficia. bonas actiones.
num. Accepimus & memoriam
iniuriarum, sed aduersus hostes
animæ: appetitum seu deside-
rium cibi, sed non ad ingluuiem
& luxum. Impiger animus pro-
uocat in se dæmones: sed auctis
certaminibus augentur & coro-
næ. Non vexatus & pulsatus ab
hostibus, prorsus non corona-
bitur. Qui ob casus & lapsus, qui
pugnantibus [20] euenire solent, 20.
ab labore & pugna non desistet,
ab angelis vt fortis bellator mul-
tis laudibus celebrabitur. Tres

* Christus. *quidam noctes in rerra sepultus iacuit, & postea nunquam
21. moriturus reuixit. Qui tres[21] horasvicerit, deinceps non morietur. Si ex disciplina & institutione diuino nutu facta, *Sol* post
Psal. 103. suum in nobis ortum, *cognouit occasum suum*, omnino *posuit tenebras latibulum suum*, & facta est nox: in ipsa postea transibunt ad nos, qui antè recesserant immanes leonum catuli, & omnes feræ siluarum siue spinosarum (& pungentium conscienriam) cupiditatum, rugientes vt ra-
22. piant nobis spem, &[22] quærentes à Deo escam sibi vitiosarum affectionum, siue per cogitationes, siue per facta, ortus est nobis per obscuram humilitatem iterum sol, & bestiæ ad se congregatæ, atque in cubilibus suis, siue in cordibus voluptatum amatribus, non in nobis collocabuntur. Tunc dicent inter dæmones, Magnificauit Dominus facere cum ipsis iterum misericordiam. Nos autem ad ipsos: Magnificauit facere nobiscum, facti sumus lætantes. Vos autem qui persecutionem patimini (dicetis:) Ecce Dominus sedet super nubem leuem, animæ prorsus super omnem rerrestrem affectum euectæ, & veniet in Ægyptum, hoc est, in cor paullò antè tenebris tentationum confusum, & mouebuntur idola & simulacra manu fabricata, hoc est, cogitationes mentis impuræ (cedent.) Si Christus homo quàuis omnipotens ab Herode fugit, discant incauti & præcipites non temerè se in tentationum
23. [23]pericula coniicere. *Non des*, in-
Psal. 65. quit, *in commotionem pedem tuum*,

μένῳ τὰς νύκτας ἐν γῇ πεποιηκὼς ἀνεβίω εἰς ἅπαν. ὁ δὲ [21] τρεῖς ὥρας νε- 21.
νικηκὼς οὐκ ἀποθανεῖται λοιπόν· εἰ δὲ κατ' οἰκονομικὴν παίδευσιν, μετὰ τὴν ἀνατολὴν αὐτοῦ ἐν ἡμῖν, ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ, πάντως ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, καὶ ἐγένετο νύξ· ἐν αὐτῇ λοιπὸν διελεύσονται πρὸς ἡμᾶς οἱ πρότερον ἀναχωρήσαντες ἄγριοι σκύμνοι, καὶ πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ τῶν ἀκανθωδῶν παθῶν, ὠρυόμενοι ἁρπάσαι τὴν ἐν ἡμῖν
ἐλπίδα. καὶ [22] ζητοῦντες παρὰ τοῦ θεοῦ 22.
τὴν παθῶν βρῶσιν αὐτοῖς, ἢ δι' ἐννοίας, ἢ διὰ πράξεως, ἀνέτειλεν ἡμῖν διὰ σκοτεινῆς ταπεινώσεως πάλιν ὁ ἥλιος, καὶ πρὸς ἑαυτὰ τὰ θηρία συνήχθησαν, καὶ εἰς τὰς μάνδρας αὐτῶν, ἤγουν φιληδόνους καρδίας καταστήσονται, καὶ οὐκ ἐν ἡμῖν. τότε ἐροῦσιν ἐν τοῖς δαίμοσιν, ἐμεγάλυνε κύριος τοῦ ποιῆσαι μετ' αὐτῶν ἔλεος πάλιν· ἡμεῖς δὲ πρὸς αὐτούς, ἐμεγάλυνε κύριος τοῦ ποιῆσαι μεθ' ἡμῶν, ἐγενήθημεν εὐφραινόμενοι, ὑμεῖς δὲ διωκόμενοι. ἰδοὺ κύριος κάθηται ἐπὶ νεφέλης κούφης, πάντως ψυχῆς γηΐνης πάσης ἐπιθυμίας ὑψωθείσης, καὶ ἥξει εἰς Αἰγυπτίαν καρδίαν τὴν πρότερον ἐσκοτισμένην, καὶ σεισθήσονται τὰ χειροποίητα εἴδωλα, καὶ ἐνθυμήματα τοῦ νοός. εἰ Χριστὸς ἀπὸ Ἡρώδου σωματικῶς φεύγει, καίπερ πάντα δυνάμενος, παιδευέσθωσαν οἱ προπετεῖς, μὴ ἑαυτοὺς
τοῖς πειρασμοῖς [23] ἐπιρρίπτειν· μὴ δῷς 23.
γάρ, φησίν, εἰς σάλον τὸν πόδα σου,

καὶ οὐ νυστάξει ὁ φυλάσσων σε ἄγγελος. συμπλέκεται τῇ ἀνδρείᾳ ἡ τύφωσις, ὥσπερ ὁ λεγόμενος σμίλαξ τῇ κυπαρίσσῳ. ἔργον ἡμῖν ἔστω ἀέναον, μὴ ψιλῇ ἐννοίᾳ λογίζεσθαι ἡμᾶς τὸ οἱονοῦν κεκτῆσθαι ἀγαθόν· ἀλλὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἐκζητοῦν ἰδίωμα σκοπήσωμεν, εἰ ἐν ἡμῖν ἐστι. καὶ τότε πάντως ἐλλείποντας ἑαυτοὺς νοήσομεν· ζήτει καὶ τῶν παθῶν ἀπαύστως τὰ τεκμήρια, καὶ τότε πολλὰ ἐνόντα σοι εὑρήσεις, ἅπερ ἐν νόσοις μὲν ὄντες διαγνῶναι οὐ δυνάμεθα, ἢ δι' ἀσθένειαν, ἢ διὰ βαθεῖαν

κδ΄. προκατάληψιν. [κδ] πρόθεσιν κρίνει ὁ θεός. σὺ δὲ τοῖς * κατὰ δύναμιν τὴν ἐργασίαν φιλανθρώπως

* ποῖον κατορθώσεις.

κε΄. μέν τοι ζήτει. [κε] μέγας ὁ μηδὲν κατὰ δύναμιν ἐλλείπων. μείζων δὲ ὁ ἐν ταπεινώσει ἐν τοῖς ὑπὲρ δύναμιν ἐπιχειρῶν. πολλάκις οἱ δαίμονες τὰ κουφότερα, καὶ συμφέροντα ἡμᾶς κωλύουσι διαπράττεσθαι, τὰ δὲ μοχθηρότερα μετελθεῖν μᾶλλον προτρέπονται. εὑρίσκω Ἰωσὴφ ἐκεῖνον δι' ἀποστροφὴν ἁμαρτίας, καὶ οὐ δι' ἔνδειξιν ἀπαθείας μακαριζόμενον. ζητητέον ἡμῖν ἐν ποίαις, καὶ πόσαις ἁμαρτίαις ἡ ἀποστροφὴ στέφανον κέκτηται· ἄλλο τὸ ἀποστρέφεσθαι τὴν σκιάν· ὑψηλότερον δὲ τὸ προστρέχειν τῷ ἡλίῳ. τὸ σκοτοῦσθαι αἴτιον τοῦ προσκόπτειν· τὸ δὲ προσκόπτειν, τοῦ πίπτειν· τὸ δὲ πίπτειν τοῦ θνήσκειν.

non dormitabit, qui custodit te angelus. Implicat se fastus cum fortitudine non secus ac cupresso similis hederæ smilax. Summa cura & labore semper caueamus, ne vlla vel tenuis etiam cogitatio admittatur à nobis, qua nobis persuadeamus, quod vel minimam virtutem seu bonum habeamus. Sed hoc curiosè & accuratè tamquam certum signum & proprietatem inuestigemus, an (illa cogitatio de nostro bono) in nobis deprehendatur, & tunc (illa deprehensa) sine vlla controuersia nos omni virtute & bono destitutos cogitabimus. Scrutare perpetuo vitiosas animi tui perturbationes & affectus, & plurimos in te deprehendes, quos, dum in animi morbis versamur, non possumus cognoscere, siue propter imbecillitatem, siue quòd altissimas in nobis radices egerint.

[24] Propositum nostrum iudicat Deus, opera tamen quæ præstare per nos possumus, pro sua elementia requirit. 24.

[25] Magnus ille est, qui quod in se est, nihil negligit; Maior, qui ex humilitate conatur plura facere quàm possit. Impedire nos dæmones à leuioribus & facilioribus solent, & ad grauiora & laboriosiora impellere. Iosephum lego propter fugam potiùs peccati, quàm quod se nulli prauo affectui obnoxium ostenderit, laudatum. Videndum nobis in qualibus & quot peccatis illa fuga præmium mereatur. Aliud est fugere vmbram, aliud occurrere ad solem (iustitiæ.) Qui in tenebris versatur solet offendere. offensio est causa lapsus, lapsus mortis. 25.

Gen.c.39. Ecclesiast. c.49.v.12.

Quibus ex vini ingurgitatione obortæ sunt tenebræ, sæpe per aquæ haustum ad sobrietatem redierũt. Qui vitiis obruti cœcutierũt, per lacrymas pœnitentiæ resipuerunt. Aliud est inquinatio, aliud confusio, aliud occæcatio; priorem sanat abstinentia; alteram solitudinis quies, postremam obedientia, & Deus qui factus est obediens. Nos ex duobus eorum, qui sordes terrestres perpurgare solent, veluti exemplis commodissimè intelligimus itidem duo (purgationum genera) eorum qui superna sapiunt. Officinam fullonicam appellamus religiosum cœnobium, quod sordes animæ & crassitudinem & deformitatem dedolat & abstergit. Officina verò eorum qui lanas inficiunt, sit secessio in solitudinem iis apta, qui lasciuiam, memoriam iniuriarum & iracundiam posuerunt & exuerunt, & exinde in silentij quietem secesserunt. Sunt qui dicant, quòd recidere sæpius in eadem peccata soleat ex defectu conuenientis & priori peccato ex æquo respondentis pœnitentiæ contingere. Quærendum verò est, an omnis qui eadem peccata non amplius iterat & committit, dignam aliàs pœnitentiam egerit? Repetunt quidam eadem peccata vel alto obliuionis tumulo sepulti, vel ex mollitie quadam Deum clementem rati, aut quòd salutis suæ spem omnem abiecerint. Haud scio an quis me non sit reprehensurus, si dixero à quibusdam hostem hunc deinceps * vinciri non posse, quod ab eodem ipsi iam peccandi consuetudinem inser-

effusio, affusio, ἐπίχυσις, distractio, dispersio.

* adeoque vinci.

ἐξ οἴνου οἱ σκοτωθέντες, ἐνίψαντο πολλάκις ὕδατι. οἱ δὲ ἐκ παθῶν σκοτισθέντες, ἐνίψαντο δάκρυσιν. ἄλλο θόλωσις, καὶ ἄλλο ἐπίχυσις, καὶ ἕτερον τύφλωσις· καὶ τὴν μὲν προτέραν ἰάσατο ἐγκράτεια· τὴν δὲ δευτέραν ἡσυχία· τὴν δὲ τρίτην ὑπακοὴ, καὶ ὁ θεὸς ὑπήκοος γεγονώς. ἡμεῖς ἐκ δύο τῶν τὰ κάτω καθαιρόντων προσφυῶς τὰ δύο τῶν τὰ ἄνω φρονούντων, ὡς ἐν ὑποδείγμασιν ὑπειλήφαμεν. κναφεῖον, μὲν τὸ κατὰ κύριον κοινόβιον· τὸ τὸν ῥύπον, καὶ τὴν παχύτητα, καὶ τὴν ἀμορφίαν τῆς ψυχῆς ἀποξέον, εἰρηκότες. βαφεῖον δ' ἂν εἴη ἡ ἀναχώρησις τοῖς τὴν λαγνείαν, καὶ μνησικακίαν, καὶ θυμὸν ἀποθεμένοις, καὶ ἐξ ἐκείνου λοιπὸν πρὸς ἡσυχίαν μετερχομένοις· τινὲς τὸ τοῖς αὐτοῖς περιπίπτειν πτώμασιν ἐξ ἐλλείψεως τῆς ἁρμοζούσης, καὶ ἀντισηκούσης μετανοίας τῶν προτέρων φασί. ζητητέον δὲ εἰ πᾶς ὁ μὴ πεσὼν τῷ ἑαυτῷ εἴδει, ἄρα καὶ ἀξίως μετενόησε. πεπτώκασι τοῖς αὐτοῖς τινες, ἢ τῶν προτέρων ἐν λήθης βυθῷ καταχωσθέντες, ἢ τὸν θεὸν ἐκ φιληδονίας φιλάνθρωπον ὑπολαμβάνοντες· ἢ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ἀπολεγόμενοι. οὐκ οἶδα εἰ μήπω μέ τις καταμέμφεσθαι ἤμελλεν, ἐπεὶ ἂν εἶπον, ὅτι περ, τὸν ἐχθρὸν τοῦτον λοιπὸν δῦσαι μὴ ἰσχύοντες, τῇ

τῆς συνηθείας ἰσχύϊ τυραννοῦνται αὐτούς· ἐρευνητέον πῶς ἀσώματος οὖσα ἡ ψυχή, τῶν πρὸς αὐτὴν ὁμοουσίους ἐπιδημοῦντας, ὡς ἔχουσι φύσεως ὁρᾷν οὐ πέφυκε· μήπως ἄρα διὰ τὴν ζεῦξιν, ἣν ὁ δήσας μόνος ἐπίσταται; βουλομένῳ μαθεῖν φράζε δὴ φράζε, τίς με γνωστικὸς ἐπύθετο. ποῖοι τῶν πνευμάτων ταπεινοῦν, ποῖοι δὲ ὑψοῦν ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις πεφύκασι τὸν νοῦν; κἀμοῦ πρὸς τὸ σκέμμα δυσχεραίνοντος, καὶ τὴν ἄγνοιαν βεβαιωσαμένου ὅρκῳ, ὁ μανθαίνων ἐδίδαξεν· ἐν ὀλίγοις φησί, διακρίσεως ζύμην σοι δεδωκὼς καταλείψω ζητεῖν ἐμπόνως· ὁ τῶν σωμάτων, καὶ ὁ τῆς ὀργῆς ‐ καὶ ὁ τῆς κοιλιομανίας· ὁ τῆς ἀκηδίας, ὁ ὕπνου οὐ πεφύκασί πως ἐπαίρειν τὸ τοῦ νοὸς κέρας. ὁ δὲ τῆς φιλαργυρίας, φιλαρχίας τε, καὶ πολυλογίας· καὶ ἕτεροι πλείους κακῷ κακὸν εἰώθασιν ἐπισυνάπτειν. διὸ καὶ ὁ τοῦ κρίνειν, τούτοις παραπλήσιος καθέστηκεν. εἴ τις πρὸς κοσμικοὺς ἢ παρεγένετο, ἢ ἐδέξατο· καὶ ἐπὶ τῷ αὐτῶν μετὰ τὴν ὥραν, ἢ ἡμέραν χωρισμῷ λύπης βέλος ἐδέξατο, καὶ μὴ μᾶλλον χαρᾶς ὡς ἐμποδίου παγίδος ἀπαλλαγείς, οὗτος ἢ ὑπὸ κενοδοξίας, ἢ ὑπὸ πορνείας ἐμπαίζεται. τὸ πόθεν ὁ ἄνεμος πνεῖ πρὸ πάντων ζητήσωμεν· μήπως εὑρεθῶμεν ἐναντίως τὰ ἱστία ἐκτείνοντες·

26. [26] Παρακαλεῖ ἐξ ἀγάπης γέροντας πρακτικοὺς οἵτινες κατέτριψαν τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἀσκήσει, μικρὸν

uitutem tamquam ab tyranno redacti sint. Perscrutandum etiam est quomodo anima, cùm natura sit corporis expers, spiritus eiusdem naturæ ad se venientes videre non possit, quomodo pet naturam affecti sint. an fortasse propter vinculum corporis, quod solum nouit, qui corpus & animam * coniunxit. Quidam è doctioribus me interrogauit; Dic, inquit, obsecto dic mihi volenti discere, quinam spiritus mentem pet peccata deprimere, quíve extollete soleant? Me verò ad hanc inquisitionem hærentem, & inscitiam etiam iureiurando affirmantem, docuit qui ex me discere volebat. In paucis, inquit, exemplis, tibi fermentum discretionis dabo, vt de reliquis tuo ipse labote inquiras: Spiritus luxuriæ, itæ, insanæ gulæ, desidiæ, somnolentiæ non solent mentis cornu extollere. Sed spiritus auaritiæ, principatus & honoris, loquacitatis, & alij complures qui malum malo nectere & cumulare consueuerunt, vnde & iudicandi alios spiritus illis familiaris est. Qui ad * extetnos vel egressus est, vel eosdem ipse hospitio recepit, & super discessu illorum, vel post horam, vel post diem tristitiæ telum accepit, & non potiùs gaudio affectus est, quod ab impedimenti laqueo liberatus sit, hic à spiritu vanæ gloriæ, aut veneris illuditur. Ante omnia inquiramus, vnde spiritus flare incipiat, ne forte vela in contrarium tendamus.

26. [26] Seniores in actione versatos, qui corpora sua assidua exercitatione detriuerunt consolare ex charitate, & aliquam

* inter se deuinxit.

relaxationem illis exhibe. Iuuenes qui per peccata animas ſuas malè tractarunt, ad continentiam redigendis in memoriam ſuppliciis æternis compelle. Fieri non poteſt, quod & ſupra demonſtrauimus, vt ſtatim ab initio ingreſſus religionis, ab omni gula & vana gloria repurgemur. Sed tamen ne per delicias & luxum velimus vanam gloriam oppugnare. nam ipſa victoria de gula vanam gloriam in iis qui adhuc rudes ſunt, parit. Per inediam potiùs contra illam decertemus. Veniet enim hora, & nunc eſt volentibus, vt Dominus hanc quoque ſubiiciat pedibus noſtris. Non eiſdem iuuenes ac ſenes cùm ad religionem accedunt vitiis oppugnantur. Sæpe fit vt planè contrariis morbis laborent. Quapropter beata, iterúmque beata humilitas, quòd tam iuuenibus quàm ſenibus ſecura tutáque, & quæ in cuiuſque facultate ſita ſit, fiat pœnitentia. Non te perturbet id quod dicturus ſum. Sunt animæ quamquam admodum raræ, ſunt tamen rectæ & ab omni malitia alienæ, ſimulationis & artis omnis ſubdolæ expertes, quæ penitus ab omni vitæ communis conſortio & ſocietate abhorrent, quæ optimum ducem ſecutæ poſſunt ex quieta & ſolitaria vita, tamquam è portu cœlum conſcendere, & à tumultibus atque offenſis vitæ (quamuis religioſæ) communis tamen, intacta & intentata perſiſtere. Laſciuos, homo; malignos, angelus; ſuperbos, Deus ſanare ſolet.

ἀνάπαυσιν αὐτοῖς παρεχόμενος. ἀνάγκαζε νέους ἐγκρατεύεσθαι, οἵτινες κατέτειψαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐν ἁμαρτίαις, μνήμην κολάσεως αὐτοῖς διηγούμενος. τῶν οὐκ ἐνδεχομένων ἐστὶν, ὅπερ ἐν ἑτέρῳ εἰρήκαμεν, εὐθέως ἐν προοιμίοις εἰς ἅπαν γαστριμαργίας, καὶ κενοδοξίας ἡμᾶς καθαρεύειν· ἀλλὰ μὴ θελήσωμεν διὰ τρυφῆς τῇ κενοδοξίᾳ μάχεσθαι. ἡ ἧττα γὰρ γαστριμαργίας κενοδοξίαν τοῖς εἰσαγωγικοῖς λέγω ἀποτίκτει. μᾶλλον δὲ δι' ἐνδείας κατ' αὐτῆς πρεσβεύσωμεν. ἐλεύσεται γὰρ ὥρα, καὶ νῦν ἐστι τοῖς βουλομένοις, ἵνα ὑποτάξῃ κύριος καὶ ταύτην ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν. οὐ τοῖς αὐτοῖς οἱ νέοι, καὶ οἱ γεγηρακότες προσερχόμενοι πολεμοῦνται πάθεσι. πολλάκις γὰρ εἰς ἅπαν ἐναντίας τὰς νόσους κέκτηνται. διὰ τοῦτο μακαρία, ἡ μακαρία ταπείνωσις, ὅτι νέοις, καὶ γεγηρακόσιν ἀσφαλὴς καὶ δυνατὴ γίγνεται μετάνοια. μὴ θορυβηθήσω ἐν ᾧ λέγειν ἔρχομαι. σπάνιοι γὰρ, πλὴν εἰσὶ ψυχαὶ εὐθεῖς τε ἀπόνηροι, κακίας, καὶ ὑποκρίσεως, καὶ κακεντρεχείας ἀπηλλαγμέναι, αἷς παντὴ ἡ τῶν ἀνθρώπων συνδιατελεῖν ἀντίκειται δυναμέναις μετὰ τοῦ ὁδηγοῦντος ἐκ τῆς ἡσυχίας, ὥσπερ ἐκ λιμένος, εἰς οὐρανὸν ἀνέρχεσθαι, καὶ τῶν κοινοβιακῶν θορύβων, καὶ σκανδάλων διαμεῖναι ἀνενδεεῖς καὶ ἀπείρατοι. λάγνους μὲν ἄνθρωποι, πονηροὺς δὲ ἄγγελοι· ὑπερηφάνους δὲ θεὸς ἰάσασθαι πέφυκεν.

εἶδος ἀγάπης πολλάκις ἴσως· γένοι-
το καὶ τοῦτο, τὸ τῷ πλησίον κατὰ λιπ-
αρίαν παραβάλλοντι περὶ ἡμᾶς
ποιεῖν, καθὼς βούλεται, ἐν ἅπασιν,
ἡμῶν μέντοι ἱλαρότητα πᾶσαν ἐπι-
κζ. δεικνυμένων, κζ ζητητέον πῶς καὶ ἕως
τίνος, καὶ πότε, καὶ ἡ ἄρα δύναται λυτικὴ
ἡ μεταμέλεια τῶν καλῶν, ὥσπερ τῶν
κακῶν; διακρίσεως πολλῆς χρησώμε-
θα, πότε μὲν, ἵστασθαι, καὶ ἐν ποίοις,
καὶ ἕως τίνος προσπαλαίειν ταῖς τῶν
παθῶν ὕλαις ὀφείλομεν. ἔστι γὰρ καὶ
φυγεῖν προκρῖναι, διὰ τὴν ἀσθέ-
νειαν, ἵνα μὴ ἀποθάνωμεν. ἴδω-
μεν καὶ φυλάξωμεν (ἴσως γὰρ
καὶ ἐν καιρῷ διὰ πικρίας χολὴν
κενῶσαι δυνάμεθα) ποῖοι μὲν τῶν
δαιμόνων ὑψοῦσι, ποῖοι δὲ ταπει-
νοῦσι, καὶ ποῖοι σκληρύνουσι,
ποῖοι δὲ παρακαλοῦσι, καὶ ποῖοι
μὲν σκοτίζουσι. ποῖοι δὲ πάλιν φω-
τισμὸν ὑποκρίνονται, καὶ ποῖοι
μὲν νωθροὺς, ποῖοι δὲ κακεντρεχεῖς,
ποῖοι δὲ σκυθρωποὺς, καὶ ποῖοι ἱλα-
ροὺς ἡμᾶς ἀπεργάζονται. μὴ θαμ-
βηθῶμεν ἐν τῷ σταδίῳ ἰὲν προοι-
μίοις ἑαυτοὺς ἐμπαθεστέρους τῆς ἐν
τῷ κόσμῳ ἡμῶν διαγωγῆς ὁρῶν-
τες. δεῖ γὰρ τὰ αἴτια πάντα κι-
νηθῆναι. εἶθ' οὕτως τὴν ὑγείαν
ἡμῖν προσγενέσθαι, εἰ καὶ τά-
χα πρὸ τοῦ τὰ θηρία κρυπτόμενα οὐκ ἐ-
βλέποντο. ὅτε κατά τινα συμβα-
σιν λοιπὸν τῇ τελειότητι πλησιάζον-
τες, ἔν τινι ψιλῷ τοῖς δαίμοσι ἡττη-
θῶσι, πάσῃ μηχανῇ χρῶνται συν-

Sit fortasse & hæc non rarò
species aliqua charitatis, cùm
alteri ad nos venienti permitti-
mus, quicquid velit, facere, om-
nem interim illi beneuolentiam
& hilaritatem exhibendo. Qua
in re [27] videndum quomodo & 27.
quatenus, & quando, & num
pœnitentia, quemadmodum
mala, ita & bona, dissoluere seu
corrumpere possit? Multa pru- (Si modus absit.)
dentia opus est, vt intelliga-
mus, quando nobis subsisten-
dum sit, & in quibus præliis &
quousque contra vitiorum ma-
teriam & fomitem luctandum;
est enim cùm, propter imbecil-
litatem nostram, ne succumba-
mus & moriamur, præstat fu-
gere. Videamus & aduertamus,
(fortasse enim & suo tempore
per amaritudinem fel exhaurire
possumus) quinam dæmonum
nos in superbiam extollant, qui
deprimant, qui duros reddant,
qui consolentur & palpent, qui
tenebras nobis offundant, qui-
que rursum illustrare se fingant,
qui stupidos & hebetes, qui so-
lertes & subdolos faciant, qui
tetricos & tristes, quique hila-
res nos efficiant. Nihil nos tur-
bet aut commoueat, quando in
religiosi stadij ingressu, seu exor-
dio religiosæ vitæ nos magis vi-
tiosis affectibus perturbari senti-
mus, quàm cùm in seculo de-
geremus. Mouendæ enim sunt
prius omnes morborum caussæ,
atque ita demum sanitas curan-
da. Antea enim fortasse vitiorum
monstra recōdita non cerneban-
tur. Quando ij, qui iam haud pro-
cul à perfectione absunt, aliquo
casu in leuiore lapsu à dæmoni-
bus victi fuerint, omni arte vtan-

tur vt quamprimum ex illis centuplicem fructum (per pœnitentiam, & meliora præstando) au-
21. ferant. [21] Quemadmodum venti nunc propter serenitatem crispare duntaxat tergum maris solent, nunc verò ima vada commouere & perturbare: ita mihi cogita de ventris, hoc est, atris cogitationum turbimbus seu flatibus; eorum quidem, qui cupiditatum perturbationibus obnoxij sunt, ipsum intimum cordis sensum consuesse perturbare; horum autem qui iam profecerunt in religiosa vita, summa tantùm mētis perstringere solere. Quapropter hi citiùs ad suam animi tranquillitatem redeunt quæ nulla vitiorū labe fuit aspersa. Perfectorum porro est cognoscere semper in anima, quę cogitationes sint propriæ conscientiæ, quæ Dei, quæ dæmonum. Neque enim dæmones omnia contraria à principio statim suggerūt. Proinde tota res hæc reuera deprehēsu est difficilis.

Duorum oculorum sensu illustratur corpus: intelligenti verò & adspectabili discretione illuminantur oculi cordis.

τόμως τοῦτο ἐξ αὐτῆς ἑκατονταπλάσιον ἀφαρπάσασθαι. [κα] ὥσπερ οἱ ἄνεμοι, ποτὲ μὲν τὴν ἐπιπολὴν, διὰ τὸ γαληνὸν, ποτὲ δὲ τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης ταράττειν εἰώθασιν· οὕτως μοι νόει καὶ ἐπὶ τῶν σκοτεινῶν ἀνέμων, τῶν μὲν γὰρ ἐμπαθῶν αὐτὴν τὴν τῆς καρδίας αἴσθησιν ταράσσειν πεφύκασι· τῶν δὲ ἤδη προκοψάντων, τὴν ἐπιπολὴν τοῦ νοός. διὸ οὗτοι καὶ θᾶττον τῆς οἰκείας γαλήνης ἐπαισθάνονται, ἀμολύντου διαμεινάσης. τελείων τὸ ἐπιγνῶναι ἀεὶ ἐν τῇ ψυχῇ, ποῖα μὲν τοῦ συνειδότος· ποῖα δὲ θεοῦ, καὶ ποῖα δαιμόνων ἔννοια. οὐ γὰρ πάντα ἐναντία ἐκ προοιμίων ὑποτίθενται οἱ δαίμονες. διὸ καὶ σκοτεινὸν ὄντως τὸ πρόβλημα. κα.

Ἐν δυσὶν ὄμμασιν αἰσθητοῖς φωτίζεται τὸ σῶμα, καὶ ἐν νοητῇ, καὶ ὁρατῇ διακρίσει ὀφθαλμοὶ τῆς καρδίας λαμπρύνονται.

SCHOLIA AD GRADVM EVNDEM.

Scholion 1.

1. HERMIXTI, quod est facere bonum cum proposito malo.

Scholion Isaaci 2.

2. Quando vis auspicari opus Dei, primum conde testamentum tanquam moriturus, aut potiùs tanquam mortuus, siue tanquam aliquis paratus ad mortem, & qui velut elapso iam viuendi tempore desperarit vitam. Et hoc firmiter tanquam rem certam concipe animo tuo, ne spe vitæ præ-

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΛΟΓΟΝ αὐτόν.

Σχόλιον α'.

ΤΟΥ συγκεχυμένου, ἤγουν τοῦ ἐπιμίκτου· ὅ ἐστι ποιῆσαι καλὸν ἐν κακῷ σκοπῷ. α.

Σχόλιον Ἰσαὰκ β'.

Ὅταν θέλῃς βαλεῖν ἀρχὴν εἰς ἔργα θεοῦ, πρῶτον διαθήκην ποίησον, ὡς μὴ ἔχων ζωὴν ἐν τῷδε τῷ βίῳ· ὥσπερ τις προετοιμασθεὶς εἰς θάνατον, καὶ ἀπελπίσας τὴν ζωὴν, ὡς φθασάσης τῆς προθεσμίας τὸν καιρὸν, καὶ τοῦτο ἔχε ἐν ἀληθείᾳ ἐν τῇ διανοίᾳ σου εἰς τὸ μὴ ἐμποδισθῆναί σε τῇ ἐλπίδι τῆς προού- β.

σης ζωῆς εἰς τὸ ἀγωνίσασθαι καὶ νικῆσαι· ἡ γὰρ ἐλπὶς τῆς ζωῆς ταύτης χαυνοῖ τὸ διάνοιαν.

Σχόλιον γ'.

γ. Ἤτοι ταῖς οἰκείαις ἀρεσκείαις καὶ τοῖς θελήμασιν.

Ἄλλο.

Κἂν τὸ ῥητὸν καθ' ὅλον νοῦν εἴρηται τοῦ προφήτου, ἀλλ' ὅμως ὑπὸ τοῦ πατρὸς εὐφυῶς περιείληπται.

Ἄλλο.

Τὸ αἰνιγματῶδες καὶ συνεσκιασμένον.

Σχόλιον δ'.

δ. Τοῦ πῶς δεῖ μαθεῖν τὸ τοῦ Ἰησοῦ θέλημα.

Σχόλιον ε'.

ε. Τέλειον, ὡς οὐ ταπεινὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀσφαλὲς καὶ ἀδιάπτωτον, ὡς μὴ στηριζόμενον παρ' ἑαυτῷ ἐκ ταπεινώσεως· τὸν γὰρ τελείωσιν τοῦτο.

Σχόλιον.

Τῆς ἐναντίας τοῦ θελήματος τοῦ θεοῦ. τοῦ ὑφ' ἡμῶν ἐπιχειρουμένου. τὸ μὴ ἄρξασθαι δηλαδή. ἤγουν τῇ ἀπροσδοκήτῳ συνεργίᾳ.

Σχόλιον ϛ'.

ϛ. Ὅρα πῶς ἀνατροφῆς μνησθεὶς, καὶ τὴν συναναστροφὴν αἰτιᾶται, ὡς κακίας συνεργήν· μὴ οὖν ἀδιάφορον λεγέσθω, μηδὲν βλάπτειν ἐκ τῶν τόπων ἢ τῶν λόγων, ἢ τῶν ἑξῆς.

Σχόλιον Θεοδώρου Ἐδέσσης ζ'.

ζ. Οἶνος μὲν, ὡς γέγραπται, εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου· σὺ δὲ ὁ πενθεῖν ἀεὶ καὶ κλαίειν ἐπαγγελλόμενος τὴν τοιαύτην ἔκκλινον εὐφροσύνην, εὐφραινόμενος χαρίσμασι πνευματικοῖς· εὐφραινόμενος δὲ οἴνῳ αἰσχροῖς συμβιοτεύσεις λογισμοῖς· καὶ πολλαῖς περιπέσῃ λύπαις.

Σχόλιον η'.

η. Νομικὴν λατρείαν ὧδε οἶμαι ὁ ἅγιός φησι, τὸ ἑαυτῷ καὶ προσέχειν, ἤγουν τὸ ἴδιον ζητεῖν· ἡ δὲ τοῦ κυρίου, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ σκοπεῖν, καὶ διορθοῦσθαί ἐστιν.

Σχόλιον θ'.

θ. Ἢ δι' ἑαυτῶν ἡμᾶς οἱ δαίμονες ἐκπειράζουσιν, ἢ τοὺς μὴ φοβουμένους τὸν κύριον καθ' ἡμῶν ὑφοπλίζουσι· δι' ἑαυτῶν μὲν, ὅταν ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἰδιάζωμεν, ὥσπερ καὶ τὸν κύριον ἐν τῇ ἐρήμῳ· δι' ἀνθρώπων δὲ, ὅταν μετ' αὐτῶν συνδιατρίβωμεν, ὥσπερ καὶ τὸν κύριον διὰ τῶν Φαρισαίων· ἀλλ' ἡμεῖς

sentis in lucta & victoria acquirenda impediaris. spes enim vitæ huius inflat mentem & exinanit.

Scholion 3.

Siue in beneplacitis suis & voluntatibus. 3.

Aliud.

Quamuis dictum hoc generaliter à prophera dictum sit, tamen aptissimè à religioso patre assumptum est.

Aliud.

Obscurum & tenebricosum est.

Scholion 4.

De hoc, quomodo congoscenda & inuestiganda sit voluntas Iesu. 4.

Scholion 5.

Perfectum, non vt humile rantùm, sed & securum & omnis casus expers, vt quod ex humilitate non suis viribus nitatur, quod est perfectotum. 5.

Scholion.

Contrariæ Dei voluntati. Ne fiat scilicet. Quod in nostra potestate est aggredienti. Siue non expectato auxilio diuino.

Scholion 6.

Aduerte quomodo dum meminit de educatione, simul conuictum aliorum reprehendat, tamquam adiutorem improbitatis. Non in medio positum velut indifferens dicatur quasi nihil obsit ratio locorum, sermonũ & hoc genus alia. 6.

Theodori Edesseni 7.

Vinum, vt scriptum est, *lætificat cor hominis*. Tu verò cùm statum lugentis & flentis susceperis, declinata hac vini lætitia, delectaberis donis spiritualibus. Vino autem exhilaratus multis fœdis cogitationibus implicaberis, multisque molestiis affligeris. 7.

Scholion 8.

Legis obsequium hic opinor dicit sibi ipsi attendere siue sua quærere. Obsequium domini est fratri quoque consulere vt rectè viuat. 8.

Scholion 9.

Dæmones nos vel per se tentant vel impios, Deúmque non timentes in nos armant; Per se, quando soli sumus, quemadmodum dominum in eremo; Per homines, quando inter ipsos viuimus, quemadmodum Dominum per Pharisæos. Sed nos 9.

ad exemplar nostrum respiciamus, & vtrinque illos repellamus.

Scholion 10.

10. Scriptura sacra virtutes vias appellat; omnibus porrò virtutibus maior est charitas. propterea dixit Apostolus: *Adhuc excellentiorem vobis viam ostendo*, vt persuaderet nobis omnia humana & corporea contemnenda. Et nihil temporalium futuris, & æternis anteponendum.

Scholion 11.

11. Formæ exemplorum, quemadmodum supra dixit, simulandos quandoque vitiosos affectus ne ab hoste vincamur, securi in iis quæ simulamus tanquam victi ab hoste, sed decepto & ignorante.

Scholion 12.

12. Abbas Serapion, Est, inquit, qui in rebus * aduersis operatur vitam in sapientia Dei, & est qui in peccato perpetrando tanquam in conspectu Dei occupatus est.

* sinistris, suspectis.

Scholion 13.

13. Defectus minores seu leuiores culpæ eorum qui se ipsos obseruant & custodiunt, sunt custodes iustitiæ.

Aliud.

Illum oportet valde sobrium esse, qui simulet se vitiosum, ne in ipsum vitium, quod simulat, te ipsa incidat & ab ipso capiatur.

Theodori Edesseni 14.

14. Omnis anima humana tripartita est: Eam quæ in rationali parte constituta est, virtutem appellarunt prudentiam, intelligentiam & sapientiam: quæ in irascendi facultate, fortitudinem & patientiam: quæ in vi appetendi, charitatem, temperantiam & continentiam. Iustitia verò his omnibus aptè aspersa est, efficitque vt conuenienter agant, & per prudentiam quidem cum aduersariis potestatibus pugnat, ac pro virtutibus propugnat: per temperantiam res sine vitioso affectu intuetur: per charitatem, omnes mortales vt seipsam diligi suadet: per continentiam omnem voluptatem amputat: per fortitudinem & patientiam aduersus inadspectabiles hostes se obarmat.

Scholion 15.

15. Pacificus est, qui alteri pacē conciliat.

εἰς τὸν τύπον ἡμῶν ἀποβλεπόμενοι ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς ἀποκρουσώμεθα.

Σχόλιον ι'.

Ὁδοὺς ἡ γραφὴ τὰς ἀρετὰς ὀνομάζει· μείζων δὲ τῶν ἀρετῶν πασῶν ἡ ἀγάπη καθέστηκε· διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ ἀπόστολος· ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν δείκνυμι, ὡς καταφρονεῖν πείθουσαν τῶν ὑλικῶν πραγμάτων· καὶ μηδὲν τῶν προσκαίρων προτιμᾶν τῶν αἰωνίων. ι.

Σχόλιον ια'.

Σχηματισμοὶ διὰ παραδειγμάτων, ἣ προεῖπεν, ὑποκρίνεσθαι ἡμᾶς δεῖν ἐμπαθείας, ὡς ἂν ἐκφύγωμεν τὴν τοῦ ἐχθροῦ ἧτταν, ἀσφαλεῖς ὄντες ἐν οἷς σχηματιζόμεθα, αὐτοῦ πολεμοῦντι, μὴ εἰδότι δέ. ια.

Σχόλιον ιβ'.

Ὁ Ἀββᾶς Σεραπίων φησί· ἔστιν ὁ ἐν τοῖς πράγμασι τοῖς ἀριστεροῖς ἐργαζόμενος τὴν ζωὴν ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ· καὶ ἔστιν ὁ τὴν ἁμαρτίαν πραγματευόμενος, ὡς ἐν προσώπῳ τὴν δίκην. ιβ.

Σχόλιον ιγ'.

Τὰ ἐλαττώματα ἐν τοῖς φυλάττουσιν ἑαυτούς, φύλακές εἰσι τῆς δικαιοσύνης. ιγ.

Ἄλλο.

Ὅτι χρὴ νήφειν τὸν σχηματιζόμενον, μήποτε προσποιούμενος πάθος κατ' ἀλήθειαν ληφθῇ ὑπ' αὐτοῦ.

Σχόλιον Θεοδώρου Ἐδεσ. ιδ'.

Τριμερὴς ἐστὶ πᾶσα λογικὴ ψυχή· τὴν μὲν οὖν ἐν τῷ λογιστικῷ συνισταμένην ἀρετὴν φρόνησιν ἐκάλεσαν, σύνεσιν καὶ σοφίαν· τὴν δὲ ἐν τῷ θυμικῷ, ἀνδρείαν, καὶ ὑπομονήν· τὴν δὲ ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ, ἀγάπην, καὶ σωφροσύνην, καὶ ἐγκράτειαν· ἡ δὲ δικαιοσύνη ἐν πᾶσι τούτοις κατέσπαρται ἁρμοδίως ἐνεργεῖν παρασκευάζουσα, καὶ διὰ μὲν φρονήσεως ταῖς ἀντικειμέναις πολεμοῦσα δυνάμεσιν, ὑπερμαχοῦσά τε τῆς ἀρετῆς· διὰ δὲ τῆς σωφροσύνης ἀπαθῶς βλέπουσα τὰ πράγματα· διὰ δὲ τῆς ἀγάπης, πάντας ἀνθρώπους ὡς ἑαυτὴν φιλεῖν πείθουσα· διὰ δὲ τῆς ἐγκρατείας πᾶσαν ἡδονὴν περικόπτουσα· διὰ δὲ τῆς ἀνδρείας, καὶ ὑπομονῆς πρὸς τοὺς ἀοράτους ὁπλίζουσα πολέμους.

Σχόλιον ιε'.

Εἰρηνοποιός ἐστιν, ὁ εἰρήνην διδοὺς ἄλλῳ·

Οὐκ ἂν δέ τις ἑτέρῳ παράσχοι, ὃ μὴ αὐτὸς ἔχει· ὥστε κυρίως εἰρηνοποιὸς, ὁ τὴν ἐν αὐτῷ στάσιν τῆς σαρκὸς, καὶ τοῦ πνεύματος, καὶ τὸν ἐμφύλιον τῆς σαρκὸς πόλεμον εἰς εἰρηνικὴν συμφωνίαν ἄγων, ὅταν μηκέτι ἡ σὰρξ ἐπιθυμῇ κατὰ τοῦ πνεύματος· ἀλλ' ἡ τοῦ πνεύματος χάρις ἐπικρατήσῃ τῶν σωματικῶν παθημάτων· ὅταν μηκέτι ἐνεργὸς ᾖ ὁ τοῦ σώματος νόμος, ὁ ἀντιστρατευόμενος τῷ νόμῳ τοῦ νοός· ἀλλ' ὑποταγεὶς τῇ κρείττονι βασιλείᾳ ὑπηρέτης τῶν θείων ἐπιταγμάτων γένηται· ὅταν γὰρ ἐξαιρεθῇ τοῦ ἐν ἡμῖν φραγμοῦ τὸ μεσότοιχον τῆς κακίας, εἰς οἱ δύο τῇ πρὸς τὸ κρεῖττον ἀνακράσει συμφυέντες γένοιντο).

Σχόλιον ις'.

ις. Μὴ ἔχῃς φιλίαν μετὰ ἀνθρώπων, περὶ ὧν ἡ συνείδησις φοβεῖται ἑτέρους γνῶναι, ἵνα μὴ πρόσκομμα δῷς ἐν γνώσει.

Ἄλλο.

Οἷς ἡ φιλία ἀπωλείας πρόξενος, τούτοις τὸ μῖσος, ἀρετῆς ὑπόθεσις γίνεται.

Ἄλλο.

Ἐὰν ὁδεύσῃς μετ' ἀδελφῶν, καὶ εὑρεθῇ ἐν αὐτοῖς εἷς εἰς ὃν ἔχεις ἀγάπην διὰ τὸν θεὸν, μὴ παρρησιάσῃ μετ' αὐτοῦ ἐκείνων βλεπόντων, μήποτε εὑρεθῇ ἐν αὐτοῖς ἀσθενὴς καὶ ἀποθάνῃ ἀπὸ τοῦ ζήλου, καὶ σὺ βαστάσῃς αὐτοῦ τὴν ἁμαρτίαν, ὅτι δέδωκας αὐτῷ τόπον τοῦ ἁμαρτῆσαι.

Σχόλιον Διαδόχου ιζ.

ιζ. Φῶς ἐστι γνώσεως ἀληθινῆς τὸ διακρίνειν ἀπταίστως τὸ καλὸν ἐκ τοῦ κακοῦ· τότε γὰρ ἡ τῆς δικαιοσύνης ὁδὸς τὸν νοῦν ἀπάγουσα πρὸς τὸν τῆς δικαιοσύνης θεὸν εἰς ἄπειρον αὐτὸν περιάγει γνώσεως φωτισμὸν, ὡς μετὰ παρρησίας λοιπὸν τὴν ἀγάπην ζητοῦντα. δεῖ τοίνυν ἀοργήτῳ θυμῷ ἁρπάζειν τὸ δίκαιον ἐκ τῶν ὑβρίζειν τολμώντων· ὁ γὰρ τῆς εὐσεβείας ζῆλος οὐ μισῶν, ἀλλ' ἐλέγχων τὸ νεῖκος ἐνδείκνυται.

Σχόλιον ιη'.

ιη. Πέρας τὴν ἀγάπην καλεῖ, ὡς ὄνομα τοῦτο αὐτῇ θεὶς καὶ ἀρχὴν, καὶ τέλος.

Σχόλιον Ισαάκ ιθ'.

ιθ. Εἰ ἦσαν τὰ πάθη φυσικῶς ἐν ψυχῇ, τίνος χάριν ἐβλάπτετο ὑπ' αὐτῶν; τὰ γὰρ τῆς φύσεως ἴδια τῇ φύσει οὐ λυμαίνεται.

Nemo verò alteri impertiri potest quo ipse caret. vt propriè pacificus sit qui corporis sui & spiritus statum, & domesticum carnis hostem in pacificam concordiam redigit, ita vt non ampliùs caro concupiscat aduersus spiritum, sed spiritûs gratia imperet corporis affectibus, & lex corporis non ampliùs repugnet legi mentis, sed subiecta meliori imperio seruiat diuinis mandatis, quando enim auferetur in nobis maceriæ medius malitiæ paries, meliore commixtione duo in vnum coalescent. ad Ephes. 2.

Scholion 16.

Ne contrahas amicitiam cum iis hominibus, de quibus timet conscientia ne resciant alij, vt non des scandalum * in cognitione. 16.

* per amicitiæ eius cognitionem alij offendantur.

Aliud.

Quibus amicitia est caussa exitij, his odium fit argumentum & materia virtutis.

Aliud.

Iter ingressus cum fratribus religiosis, si ex illis quempiam tepereris, quem propter Deum sincerè diligis, ne liberiùs & effusiùs cum illo videntibus aliis agas, ne ex illis imperfectus aliquis inueniatur, & ex æmulatione moriatur, cuius tu peccatum feres, quòd dederis occasionem peccandi.

Scholion Diadochi 17.

Veræ cognitionis lux est secernere sine errore seu offensione bonum à malo. Tunc enim iustitiæ via mentem ducit ad Deum auctorem iustitiæ, atque inducit ipsam in infinitam cognitionis lucem, vt cum confidentia & magna libertate deinceps charitatem quærat. Proinde arripiendum, quod iustum est sine animi irati commotione ab iis qui tibi contumeliam irrogare sunt ausi. Nam pietatis amor & ardor non odio prosequendo, sed coarguendo contentionem aperit. 17.

Scholion 18.

Charitatem, metam seu terminum appellat, imposito illi nomine quod principium & finem continet. 18.

Scholion Isaac 19.

Quòd si fuerunt passiones naturaliter in anima, quamobrem lædebatur ab illis? Propterea naturæ affectiones non lædunt. 19.

Scholion 20.

20. Symptomata seu casus qui subinde incidere solent, sunt subreptiones siue distractiones & furta mentis, & actiones intempestiuæ quæ propter caussam aliquam coniunctam fiunt. Similiter & intempestiui sermones & opera & studia, & quæcunque per * temeritatem (sine deliberatione) committuntur.

* præcipitationem.

Scholion 21.

21. Tria, inquit Patrum quidam, formido; migrationem è vita; & quomodo apparebo in conspectu Dei; & inter quos per iudicium recensendus sim.

Rosweid. pag. 565. n.4. de Elia Abbate.

Scholion alind.

Quidam tres horas interpretantur tres hominis ætates siue adolescentiam, virilem seu mediam, & senectutem. Alius voluptatem, vanam gloriam, & auaritiam; alius tres dæmonis tentationes & impetus seu insultus: alius pigritiam, vt & alio loco, trium horatum fluctuationem *.

* mortis, iudicij, & sententiæ.

Scholion 22.

22. Etenim dæmones ad quæstionem & examen propter nostrum exitium vocantur, aut quòd nobiscum versati nostra deprædati sint, aut nos, vt est apud Iobum vulnerarint. Propter nostram negligentiam traditi sumus ad pœnam à Deo deserti.

Scholion Chrysorhomi 23.

23. Neque detrectanda sunt certamina, neque temerè ad illa prosiliendum. Ita enim & victoria nobis illustrior erit, & victi dæmonis ignominia maiore risu digna, cùm compulsi & protracti ad pugnam generosè in illa constiterimus, & non prouocati quieuerimus, sed tempus pugnandi expectauerimus, vt & vanæ gloriæ fugam, & constantiam in pugna ostenderemus.

Scholion 24.

24. Qui statuerunt (exequi quod Deo placet) habebunt idem præmium quod accipient qui poterant exequi, quòd eorum propositum par fuerit illis, quamuis illi facultate exequẽdi præpotuerint.

Scholion 25.

25. Sciendum dari præcepta secundum modum & rationem virium; & quosdam quidem dixit facere quæ præcepti sunt, quosdam autem de superabundante charitate supra vires aliquid audere. Proinde Pater instituit comparationem inter opera secundum vires, & supra vires facta.

Σχόλιον κ'.

Συμπτώματά εἰσιν αἱ συναρπαγαὶ, καὶ αἱ παρὰ καιρὸν διά τινας αἰτίας πράξεις· ὁμοίως καὶ αἱ παράλογοι τῶν τε λόγων, καὶ ἔργων, καὶ ἐπιτηδευμάτων, καὶ αἱ κατὰ προπέτειαν: κ'.

Σχόλιον κα'.

Τρία φοβοῦμαι, τὶς τῶν πατέρων ἔφη· τὴν ἀποδημίαν τοῦ βίου· καὶ πῶς ὀφθήσομαι τῷ θεῷ· καὶ ποῦ ἐν τῇ κρίσει καταλογήσομαι. κα'.

Σχόλιον ἄλλο.

Τινὲς τὰς τρεῖς ὥρας τῆς ἡλικίας ἤτοι τὴν ἐν νεότητι, τὴν ἐν μέσῃ καὶ τὴν ἐν τῷ γήρᾳ· ἄλλος τὴν ἡδονὴν, τὴν κενοδοξίαν, καὶ τὴν φιλαργυρίαν· ἄλλος τὰς τρεῖς προσβολὰς τοῦ δαίμονος· ἄλλος τὴν ἀκηδίαν, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, τριώρου φρίκης.

Σχόλιον κβ'.

Καὶ γὰρ ἐξαιτοῦνται οἱ δαίμονες πρὸς ἐκπλήρωσιν ἡμῶν, ἢ ὡς τὸν σῖτον ἡμῶν συναλῆσαι, ἢ κατὰ τὸν Ἰὼβ τραυματίσαι· πρὸς δὲ τὴν ἀμέλειαν ἡμῶν παραδιδόμεθα παιδευτικῶς ἐγκαταλιμπανόμενοι. κβ'.

Σχόλιον τοῦ Χρυσορρόμου κγ'.

Οὔτε παραιτεῖσθαι δεῖ τοὺς ἀγῶνας, οὔτε πρὸς τούτους ἐπιπηδᾶν· οὕτω γὰρ καὶ ἡμῖν ἡ νίκη λαμπροτέρα ἔσται, καὶ ἡ ἧττα τοῦ διαβόλου καταγελαστοτέρα, ἑλκυσθέντας μὲν γὰρ γενναίως ἑστάναι· μὴ καλουμένους δὲ ἡσυχάζειν, καὶ τὸν καιρὸν ἀναμένειν τῶν ἀγώνων, ἵνα καὶ τὸ ἀκενόδοξον, καὶ τὸ γενναῖον ἐπιδειξώμεθα. κγ'.

Σχόλιον κδ'.

Τῆς αὐτῆς μεθέξουσιν οἱ βεβουλευμένοι τιμῆς τοῖς δυνηθεῖσιν, ὧν ἡ προαίρεσις ἴση. κἂν πλεονεκτῶσιν ἕτεροι τῇ περιουσίᾳ. κδ'.

Σχόλιον κε'.

Ἰστέον ὅτι ἐν τοῖς κατὰ δύναμιν δίδονται αἱ ἐντολαί * ποῖον δὲ ποιῆσαι εἴρηκε τῶν ἐντολῶν, τὶς δ' ὑπερβάλλουσαν ἀγάπην τοῖς ὑπὲρ δύναμιν ἐπιχειροῦντας· διὸ καὶ τὴν σύγκρισιν ὁ πατὴρ τῶν κατὰ δύναμιν, καὶ ὑπὲρ δύναμιν ἐποιήσατο. κε'.

* Locus Græcus videtur mẽdosus; fortasse ita corrigendus: ἢ ποῖόν τι ποιῆσαι εἴρηκε τὴν ἐντολὴν, τίς δέ, & quæ sequuntur.

Σχόλιον.

Μετὰ τὴν ὥραν ἢ ἡμέραν.

Σχόλιον κϛ'.

κϛ'. Τὸ σῶμα τὸ ἀσθενὲς, ὅταν καταναγκάσῃ τις εἰς ἔργα περισσότερα τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, σκότωσιν ἐπὶ σκοτώσει ἐντίθησι τῇ ψυχῇ, καὶ σύγχυσιν αὐτῇ μᾶλλον ἐπιφέρει· τὸ δὲ σῶμα τὸ ἰσχυρὸν ἐὰν τῇ ἀναπαύσει, καὶ τῇ ἀργίᾳ ἐκδῷς, πᾶσα κακία τελεῖται ἐν τῇ ψυχῇ τῇ οἰκούσῃ ἐν αὐτῷ. καὶ ἐάν τις ἐπιθυμῇ τοῦ ἀγαθοῦ, ἀλλὰ μετὰ μικρὸν καὶ αὐτὴν τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀγαθοῦ, ἣν εἶχεν, αἴρει ἀπ' αὐτοῦ.

Ἄλλο.

Χρὴ παραμυθεῖσθαι βρώμασι τοὺς προασκήσαντας· τοὺς δὲ νέους μᾶλλον καὶ ἀναγκάζειν ἐγκρατεύεσθαι διὰ παραινέσεων.

Ἄλλο.

Ἀνάπαυσις γὰρ ἀργία, ἀπώλεια ψυχῆς, καὶ πλέον τῶν δαιμόνων δύναται βλάψαι αὐτήν.

Σχόλιον κζ'.

κζ'. Ὁπόταν πρὸς τὸ κρεῖττόν τις μεταμεληθῇ, τότε ἡ μεταμέλεια οὐ διάλυσιν καλῶν, ἀλλ' ἐπίδοσιν ἀπεργάζεται. τότε γὰρ διάλυσιν καλῶν ἡ μεταμέλεια ποιεῖ, ὅτε πρὸς τὰ χείρω συμπίπτει τῶν πράξεων.

Σχόλιον.

Τῶν λογισμῶν τῆς κακίας.

Σχόλιον κη'.

κη'. Ὥσπερ οἱ ἄνεμοι τὴν θάλασσαν ταράσσοντες τοὺς πλέοντας πολλάκις κινδυνεύειν παρασκευάζουσι· οὕτω καὶ τὰ σκοτεινὰ τῆς πονηρίας πνεύματα διὰ τῶν λογισμῶν τὰ πάθη ἡμῶν ἐκταράσσοντες, τὸν ἡγεμόνα νοῦν ἐνίοτε τῷ τῆς ἀπωλείας βυθῷ παραπέμπουσιν.

Scholion.

Post horam aut diem (loquitur de colloquio cum externo & eius digressu) sine signo, ἤ τις πρὸς κοσμικούς.

Scholion 26.

Si quis corpus infirmum ad res quæ vires illius excedunt, vrgeat, tenebras tenebris adiungit, & inuoluit animam, magisque confundit. validum autem corpus si otio & relaxationi dedideris, omnem nequitiam exercebit in anima habitante in illo. Et * si quis desideret bonum, * sed paullò pòst ipsam quoque boni cogitationem quam habebat, tollit ab ipso. 26. * quamuis. * tamen paullatim.

Aliud.

Consolandi seu recreandi sunt cibo præexercitati, iuuenes autem per exhortationes ad abstinentiam vrge.

Aliud.

Otiosa enim relaxatio exitium animæ est, & plus ipsis dæmonibus nocere solet.

Scholion 27.

Quando quis in melius vertit consilia, tum pœnitudo non abolet bona, sed auget. Tunc enim pœnitentia seu muratio animi bona dissoluit, quando ad actiones deteriores pœnitentia ducit. 27.

Scholion.

De cogitationibus malitiæ.

Scholion 28.

Quemadmodum procellæ ventorum mare concitantes, nautas & vectores in vltimum naufragij discrimen præcipitant: ita tenebricosi malitiæ spiritus per cogitationes, cupiditates vitiosas & affectus excitant, & mentem perturbant, vt animum ducem hominis quandoque in vltimam exitij voraginem demergant. 28.

Graduum superiorum breuis & per summas enumeratio.

Sub eodem capite.

FIRMA fides est abrenũciationis parens, & contrariũ est manifestũ. Spes indeclinabilis, est ianua ad exuendos omnes affectus min⁹ rectos. Quid huic sit cõtrariũ constat. Charitas Dei est fugæ mundi caussa. Quid itẽ huic repugnet, non est ignotũ. Subiectionẽ procreauit sui ipsius cõdemnatio & sanitatis desideriũ. Abstinentia est mater sanitatis: Abstinentiæ, meditatio mortis, & fixa memoria fellis & aceti Domini Dei. Temperãtiæ seu pudicitiæ adiutrix & causa, est solitudo & quies. Ardoris extinctio in corpore ieiuniũ. Cogitationũ malarũ & turpiũ hostis est animæ contritio: Fides & fuga seculi mors auaritiæ: Cõmiseratio & charitas *prodiderunt corpus. [*exposuerunt corpus (pro salute proximi.)] Oratio cõtinua exitiũ est acediæ. Memoria iudicij, alacritatis est cõciliatrix. Iræ curatio, ignominiæ desiderium, laudes hymnorũ, & misericordia & paupertas suffocãt tristitiã. Liber animus ab omni sẽsuum affectu, cõtẽplatio est rerum cœlestiũ quæ mente percipiũtur. Silentiũ & quies, sunt hostes vanæ gloriæ. Si in medio re sederis, ignominiam cõplectere. Externam superbiam sanabit tristis habitus, seu status: internam, ille qui ante secula est inaspectabilis (nempe Deus.) Omnium ferarum quæ sensum incurrunt venena tollit ceruus: omnium noxiarũ cogitationũ venena consumit hũmilitas. Per omnia quæ ex creatis in oculos cadũt, possumus cognoscere & discere ea quæ sũt in mẽte.

Ἀνακεφαλαίωσις ἐν ἐπιτομῇ τῶν προειρημένων λόγων αὐτοῦ.

ΠΙΣΤΙΣ βεβαία ἀποταγῆς μήτηρ. τὸ δ' ἐναντίον πρόδηλον. ἐλπὶς ἀκλινὴς ἀπροσπαθείας θύρα. τὸ δ' ἐναντίον πρόδηλον· ἀγάπη θεοῦ, ξενιτείας ὑπόθεσις, τὸ δ' ἐναντίον πρόδηλον· ὑποταγὴν ἔτεκεν ἑαυτοῦ κατάγνωσις, καὶ ὑγείας ὄρεξις. ἐγκράτεια μήτηρ ὑγείας. ἐγκρατείας μήτηρ, θανάτου ἔννοια· καὶ μνήμη παγία χολῆς καὶ ὄξους δεσπότου τοῦ θεοῦ. σωφροσύνης βοηθός ἐστι, καὶ ὑπόθεσις ἡσυχία. πυρώσεως θραῦσις νηστεία. λογισμῶν τε πονηρῶν καὶ αἰσχρῶν συντετριμμὸς διανοίας ἀντίπαλος. πίστις καὶ ξενιτεία θάνατος φιλαργυρίας. συμπάθεια δὲ καὶ ἀγάπη προέδωκαν σῶμα· προσευχὴ ἐκτενὴς, ὄλεθρος ἀκηδίας· μνήμη δὲ κρίσεως προθυμίας πρόξενος· θυμοῦ ἴαμα, ἀτιμίας ἀγάπη· ὑμνῳδία δὲ καὶ συμπάθεια καὶ ἀκτημοσύνη λύπης πνιγμοσύνη· ἀπροσπάθεια δὲ αἰσθητῶν, θεωρία νοητῶν· σιωπὴ καὶ ἡσυχία κενοδοξίας πολέμιοι. εἰ δὲ μέσος ὑπάρχῃς, ἀτιμίαν μέτελθε. ὑπερηφανίαν ὁρωμένην ἰάσονται σκυθρωπαὶ καταστάσεις. ἀόρατον δὲ ὁ πρὸ αἰώνων ἀόρατος. πάντων θηρίων αἰσθητῶν ἀναιρετικὴ ἔλαφος, νοητῶν δὲ, ἡ ταπείνωσις. ἔνεστι διὰ τῶν κατὰ φύσιν πάντων ἡμῖν ἐναργῶς τὰ νοητὰ παιδεύεσθαι.

ὥσπερ ὄφιν ἀδύνατον τὴν ἑαυτοῦ παλαιότητα ἐκδύσασθαι, μὴ ἐν στενῇ ὀπῇ εἰσδύοντα· οὕτως καὶ ἡμᾶς τὰς παλαιὰς προλήψεις, καὶ τὴν τῆς ψυχῆς παλαιότητα, καὶ τὸν τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου χιτῶνα, οὐ μὴ ἀποβάλωμεν, ἐὰν μὴ τῆς [ε] στενῆς, καὶ τεθλιμμένης νηστείας, καὶ ἀτιμίας ὁδὸν διέλθωμεν. ὥσπερ τὰ [γ] πολύσαρκα τῶν ὀρνίθων εἰς οὐρανὸν πετασθῆναι ἀδύνατον· οὕτως καὶ τὸν τὴν ἑαυτοῦ σάρκα θεραπεύοντα. ξηρανθεὶς βόρβορος οὐκ ἔτι χοίρους θεραπεύει, καὶ μαρανθεῖσα σὰρξ οὐκ ἔτι δαίμονας ἀναπαύει. ὥσπερ φρυγάνων πλῆθος πολλάκις συμπνίγει φλόγα, καὶ ἀποσβέννυσι, πλῆθος καπνοῦ ἐργασάμενον· οὕτω πολλάκις καὶ λύπη ὑπερμεγέθης καπνώδη καὶ σκοτεινὴν τὴν ψυχὴν ἐργάζεται, καὶ τὸ ὕδωρ τῶν δακρύων ἀποξηραίνει. ὥσπερ τυφλὸς τοξότης ἀδόκιμος· οὕτως μαθητὴς [δ] ἀντίλογος ἀπόλλυται. ὥσπερ σίδηρος δόκιμος, καὶ τὸν ἀδόκιμον ἐξῦσαι δύναται· οὕτως ἀδελφὸς πρόθυμος τὸν ῥᾴθυμον πολλάκις ἔσωσεν. [ε] ὥσπερ τὰ ὠὰ ἐν κόλποις θαλπόμενα ζωογονοῦνται· οὕτως καὶ λογισμοὶ μὴ φανερούμενοι, εἰς ἔργα προφαίνουσι. ὥσπερ ἵπποι τρέχοντες ἀλλήλοις ἁμιλλῶνται· οὕτως συνοδία ἀγαθὴ ἑαυτὴν διεγείρει. ὥσπερ αἱ νεφέλαι ἀποκρύπτουσι τὸν ἥλιον· οὕτως αἱ πονηραὶ ἔννοιαι σκοτίζουσι, καὶ ἀπολλύουσι τὸν νοῦν. ὥσπερ ὁ τὴν ἀπόφασιν εἰληφώς, καὶ πρὸς τὴν καταδίκην πορευόμενος,

Quemadmodum fieri non potest, vt serpens veterem pellem exuat, nisi se per angustum foramen penetret, ita nos non deseremus inueteratas vitiorum consuetudines, nec animæ vetustatem, & veteris hominis tunicam abiiciemus, nisi per [a] angustam ieiunij, & afflictam contemptus & ignominiæ viam transeamus. Sicut aues [3] carnosiores in cœlum altiùs euolare non possunt, ita qui corpus suum delicatiùs tractat & alit. Quemadmodum lutum sole duratum & siccatum porcos non admittit amplius aut fouet, ita caro quæ emarcuit, nullum quietis locum dæmonibus relinquit. Sicut virentium lignorum copia sæpe suffocat flammam & extinguit, ingentémque fumum excitat, ita sæpe nimia & grauis tristitia fumantem & obscuram reddit animam, & fontem lacrymarum exsiccat. Quemadmodum sagittarius cœcus non probatur, ita discipulus [4] contumax & obloqui solitus perit. Vt ferrum probum, etiam * malum seu vitiosum acuere potest, ita promptus religiosus, etiam cunctantem & ignauum sæpe seruauit. Quemadmodum [5] oua sinu fota fœtum concipiunt, ita cogitationes quæ non aperiuntur, in opus prodeunt. Sicut equi currentes cursu certant, ita proba societas se mutuò ad virtutem excitat. Vt nubes abscondunt solem, ita malæ cogitationes tenebras offundunt menti & perdunt illam. Sicut damnatus qui ad supplicium proficiscitur,

a. b. 4. *rubiginosum. 5.

non loquitur de spectaculis, sic qui reuera super peccatis suis ex animo luget, numquam studebit gulæ & ventri. Quemadmodum pauperes, quando regios thesauros inspiciunt, magis suam mendicitatem agnoscunt, ita anima magnas patrum virtutes lectitans, omnino humilior redditur, & fastum deprimit. Sicut ferrum etiam nolens
* trahitur à magnete. * paret magneti, ita praui consuetudinibus corrupti, ab ipsis vi ad peccandum trahuntur. Sicut oleum etiam inuitum pacat mare, ita ieiunium corporis, contumaces extinguit ardores. Quemadmodum coërcitæ in arctum aquæ in altum exurgunt, ita sæpe anima periculis circumuenta ad Deum
6. per [6] pœnitentiam exurgit &
7. seruatur. Sicut qui [7] aromata circumfert, etiam nolens, ex odorum fragrantia deprehenditur; ita qui spiritum Dei
+ possidet, ex verbis suis & humilitate agnoscitur. Quemadmodum venti perturbant mare, sic ira præ cunctis aliis perturbat mentem. Quemadmodum oculus, quæ non vidit, ex auditu non valde appetit gustare, ita qui casto sunt corpore ingens inde leuamen habent. Sicut fures cùm alicubi regia arma reposita conspiciunt, non facilè illuc ascendunt, ita qui familiares cordi habet preces, non facilè ab dæmonibus furibus mentis furtum patitur. Quemadmodum ignis non generat niuem, ita qui hîc honorem
* cœlesti. quærit, non perfruetur * ibi.

οὐ λαλεῖ περὶ θεάτρων· οὕτως οὐδὲ ὁ ἐν ἀληθείᾳ πενθῶν, γαστέρα θεραπεύσει ποτέ. ὥσπερ πένητες θησαυροὺς βασιλικοὺς ὁρῶντες, ἐπὶ πλεῖον τὴν ἑαυτῶν πτωχείαν ἐπιγινώσκουσιν· οὕτως καὶ ψυχὴ τὰς μεγάλας τῶν πατέρων ἀρετὰς ἀναγινώσκουσα, πάντως ταπεινότερον ποιεῖται τὸ ἑαυτῆς φρόνημα. ὥσπερ καὶ μὴ βουλόμενος ὁ σίδηρος ὑπακούει τῷ * μαγνίτῃ· οὕτω καὶ οἱ ποιωθέντες ταῖς * al. μαγνῆτι.
προλήψεσι, τυραννοῦνται ὑπ' αὐτῶν. ὥσπερ τὸ ἔλαιον καὶ μὴ βουλομένην ἡμεροῖ τὴν θάλασσαν· οὕτως καὶ ἡ νηστεία, καὶ ἀκουσίας κατασβεννύει τὰς τοῦ σώματος πυρώσεις. ὥσπερ στενούμενον ὕδωρ εἰς ὕψος ἀνατρέχει· οὕτω πολλάκις καὶ ψυχὴ ὑπὸ κινδύνων στενωθεῖσα πρὸς θεὸν
διὰ [ϛ] μετανοίας ἀνῆλθε καὶ ἐσώθη. ὥσ- ϛ.
περ ὁ [ζ] ἀρώματα βαστάζων, καὶ μὴ ζ.
θέλων ἐκ τῆς ὀσμῆς ἐλέγχεται· οὕτως καὶ ὁ πνεῦμα κυρίου ἔχων, ἐκ τῶν αὐτοῦ λόγων καὶ τῆς ταπεινώσεως γνωρίζεται. ὥσπερ τὰ πνεύματα ταράσσουσιν ἄβυσσον· οὕτω καὶ ὁ θυμὸς πλέον πάντων ταράττει τὴν διάνοιαν. ὥσπερ ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, οὐδὲ σφοδρῶς ἐξ ἀκοῆς ἐπιθυμεῖ γεύσασθαι· οὕτως καὶ οἱ ἁγνοὶ τῷ σώματι, πολλὴν ἐκ τούτου κουφισμὸν κέκτηνται. ὥσπερ ὅπλα βασιλικὰ ἐν τόπῳ κείμενα ὁρῶντες κλέπται, οὐχ, ὡς ἔτυχεν, ἐκεῖ ἐπιβαίνουσιν· οὕτως καὶ ὁ τῇ καρδίᾳ προσευχὴν προσάψας, οὐχ, ὡς ἔτυχεν, ὑπὸ τῶν νοητῶν λῃστῶν κλέπτεται. ὥσπερ οὐ τίκτει πῦρ χιόνα· οὕτως οὐδὲ ὁ τιμὴν ἐνταῦθα ζητῶν τιμὴν, τῆς ἐκεῖθεν ἀπολαύσει.

ὥσπερ εἷς σπινθὴρ πολλάκις πυρὸς πολλὴν ὕλην κατέκαυσεν· οὕτως καὶ ἓν ἀγαθὸν εὑρίσκεται πλῆθος πλασμάτων μεγάλων ἐξαλεῖψαι· ὡς οὐκ ἔστι χωρὶς ὅπλου θηρία ἀπολέσαι· οὕτως οὐδὲ χωρὶς ταπεινώσεως ἀοργησίαν κτήσασθαι· ὡς οὐκ ἔστι ζῆν κατὰ φύσιν ἄνευ βρώσεως· οὕτως οὐκ ἔστιν ἕως ἐξόδου κἂν πρὸς ῥοπὴν ἀμελῆσαι. ὥσπερ ἀκτὶς ἡλίου δι' ὀπῆς εἰσελθοῦσα ἐν οἴκῳ πάντα φωτίζει, ὡς καὶ τὸν λεπτότατον ὁρᾶν ποτε κονιορτὸν πετόμενον· οὕτως καὶ ὁ φόβος κυρίου ἐν καρδίᾳ γινόμενος πάντα αὐτῇ τὰ αὐτῆς ἁμαρτήματα ὑποδείκνυσιν. ὥσπερ οἱ λεγόμενοι καρκῖνοι εὐεπιχείρητοι τυγχάνουσιν, διὰ τὸ, ποτὲ μὲν ἔμπροσθεν βαίνειν; ποτὲ δὲ ὄπισθεν· οὕτως καὶ ψυχὴ, ποτὲ μὲν γελῶσα, ποτὲ δὲ πενθοῦσα, ποτὲ δὲ τρυφῶσα, οὐδὲν ὠφελῆσαι δύναται. ὥσπερ οἱ ὑπνώττοντες εὐχερῶς συλῶνται· οὕτως καὶ οἱ πλησίον κόσμου τὴν ἀρετὴν μετερχόμενοι. ὥσπερ ὁ λέοντι μαχόμενος ἐὰν ῥεφθῇ τὸ ὄμμα, εὐθέως ἀπόλλυται· οὕτως καὶ ὁ τῇ ἑαυτοῦ σαρκὶ μαχόμενος ἐὰν ταύτην ἀναπαύσῃ. ὥσπερ οἱ εἰς κλίμακα ἀναβαίνοντες σαπρὰν κινδυνεύουσιν· οὕτως πᾶσα τιμὴ καὶ δόξα, καὶ δυναστεία τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀντίκεινται. ὡς ἀδύνατον τὸν πεινῶντα μὴ μνημονεύειν ἄρτου· οὕτως ἀμήχανον σωθῆναι τὸν ἐξόδου καὶ κρίσεως μὴ μνημονεύοντα. ὥσπερ τὸ ὕδωρ τὰ γράμματα· οὕτως τὸ δάκρυον τὰ πταίσματα ἐξαλείφειν δύναται.

ſicut vna ſæpe ſcintilla vaſtam depaſta eſt ſiluam; ita vnicum ſæpe opus bonum, omnem peccatorum magnorum ſummam deleuit. Sicut abſque telo feræ non conficiuntur; ita ſine humilitate non obtinebis de ira victoriam. Sicuti nemo naturali modo ſine cibo viuit; ita vſque ad mortem nunquam licet vel momento ceſſare, aut negligentem eſſe. Quemadmodum ſolis radius per foramen admiſſus illuſtrat totam domum, ita vt minimi etiam atomi ſeu puluiſculi volitantes videantur; ita timor Domini qui in corde ſedem fixit omnes illi labes peccatorum oſtendit. Quemadmodum cancri facilè capiuntur, eo quod nunc progrediuntur, nunc regrediantur; ita anima nunc in riſu ſoluta, nunc ad luctum compoſita, nunc deliciis rurſum immerſa nullum capit laborum ſuorum emolumentum. Sicut dormientes facilè ſpoliantur, ita qui in ſæculo vel ſæculo proximi, virtuti ſtudent (prædonibus patent.) Sicut is qui cum leone pugnat; ſi vel ſemel oculos aliò declinet, extemplo perit, ita qui cum carne ſua luctatur, ſi inducias cum illa faciat, interit. Quemadmodum qui ſcalam putteſcentem aſcendunt, vita periclitantur; ita quæuis dignitas, & gloria, & imperium ſeu potentia repugnat humilitati. Vt fieri non poteſt quin famelicus meminerit panis, ita ſaluus fieri non poteſt, qui non cogitat de morte & iudicio. Sicut aqua literas, ita lacrymæ delent peccata.

Sicut cùm caremus aqua, litteras aliis modis abolere solemus; ita sunt & animæ quæ lacrymis destitutæ per luctum & gemitus & tristitiam magnam peccata dedolant & eradunt. Sicut è multo stercore multi existunt vermes; ita copia ciborum copiam gignit peccatorum, turpium cogitationum & somniorum. Quemadmodum compeditus ægrè incedit, ita qui pecuniarum thesauros colligunt, cœlum conscendere non possunt. Sicut recens plaga facilè curatur; ita contrà inueteratæ animæ vulnera ægrè sanantur, etiam quando sanantur. Sicut qui mortuus est, ambulare nullo modo potest, ita qui desperat, non potest saluus fieri.

9. Qui [9] profitetur se fidem rectam habere, & interim peccare non desinit, similis est illi vultui qui oculis caret. Qui non credit, & tamen quædam fortasse bona opera facit, similis est illi, qui aquam haurit, & in dolium pertusum infundit. Quemadmodum nauis quæ bonum habet nauarchum seu gubernatorem, Deo adiuuante sine periculo in portum defertur, ita anima quæ bonum habet pastorem, facilè cœlum conscendit, quamuis antea mala multa perpetrauerit.

10. Sicut qui [10] duce caret viæ, facilè exerrat à via, quantumuis alioqui prudens sit: ita qui suo arbitratu in monastico statu viuit & progreditur, facilè perit, etiamsi omnem profanam seculi sapientiam percalleat. Qui corpore

ὥσπερ λύει τὰ τῶν γραμμάτων, ἀπορούντες ὕδατος, δι' ἑτέρων ξυσμάτων ἀπαλείφομεν· οὕτως εἰσὶ καὶ ψυχαὶ ἀπορούσαι δακρύων, καὶ διὰ λύπης, καὶ στεναγμοῦ, καὶ σκυθρωπότητος πολλῆς ταῦτα ἐκλεαίνουσι, καὶ ἀποξέουσιν. ὥσπερ πλῆθος κόπρου πλῆθος σκωλήκων ἐργάζεται· οὕτως πλῆθος βρωμάτων πλῆθος πταισμάτων, καὶ πονηρῶν λογισμῶν, καὶ ἐνυπνίων ἐργάζεται. ὥσπερ ὁ τοὺς πόδας πεδηθεὶς βαδίζειν εὐχερῶς οὐ δύναται· οὕτως καὶ οἱ θησαυρίζοντες χρήματα, εἰς οὐρανὸν ἀνελθεῖν οὐκ ἰσχύουσιν. ὥσπερ ζεούσης τῆς πληγῆς εὐίατος καθέστηκεν· οὕτως τὰ χρόνια τραύματα τῆς ψυχῆς τοὐναντίον πάσχουσι, καὶ δυσκόλως ἰῶνται ὅτε καὶ ἰαθήσονται. ὡς οὐ δυνατὸν τὸν ἀποθνήσκοντα βαδίζειν, οὕτως ἀδύνατον ἀπογνόντα σωθῆναι. ὁ πίστιν μὲν ὀρθὴν κεκτῆσθαι λέγων, ἁμαρτίας δὲ διαπραττόμενος, ὅμοιός ἐστι προσώπῳ ὀφθαλμοὺς μὴ ἔχοντι. ὁ πίστιν μὴ ἔχων, καλὰ δὲ ἴσως τινὰ ἐργαζόμενος, ὅμοιός ἐστι τῷ ὕδωρ ἀντλοῦντι, καὶ εἰς πίθον τετρυμμένον βάλλοντι. ὥσπερ πλοῖον, ἀγαθὸν κυβερνήτην ἔχον ἀκινδύνως εἰς λιμένα θεοῦ συνεργοῦντος εἰσέρχεται· οὕτως καὶ ψυχὴ ἀγαθὸν ποιμένα ἔχουσα εὐχερῶς εἰς οὐρανὸν ἀνέρχεται, κἂν πολλὰ κακὰ διαπραξαμένη καθέστηκεν. ὥσπερ μὴ ἔχων ὁδηγὸν, εὐχερῶς ἐν τῇ ὁδῷ πλανᾶται, κἂν λίαν φρόνιμος καθέστηκεν· οὕτως καὶ ὁ αὐτεξουσίως τὴν μοναδικὴν ὁδὸν πορευόμενος, εὐχερῶς ἀπόλλυται, κἂν πᾶσαν τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου ἐπίστηται. ὁπόταν τις τὸ σῶμα ἀσθενὴς

ἀσθενὴς ᾖ, καὶ χαλεπὰ πταίσματα πεπραχὼς, τὴν ὁδὸν τῆς ταπεινώσεως, καὶ τῶν αὐτῆς ἰδιωμάτων ὁδευέτω· ἄλλην γὰρ σωτηρίαν οὐχ εὑρήσει. ὡς οὐκ ἔστι τὸν μακρὰν νενοσηκότα νόσον, ἐν μιᾷ ῥοπῇ τὴν ὑγείαν κτήσασθαι· οὕτως οὐκ ἔστιν ἐξαίφνης παθῶν ἢ πάθους περιγενέσθαι. παντὸς πάθους, καὶ πάσης ἀρετῆς ἔχε σημεῖον τῆς ποσότητος αὐτῶν, καὶ γνώσῃ τὴν ἑαυτοῦ προκοπήν. ὥσπερ οἱ χρυσὸν πηλὸν καταλλάττοντες ζημιοῦνται· οὕτως καὶ οἱ τῶν σωματικῶν χάριν τὰ πνευματικὰ θριαμβεύοντες καὶ διηγούμενοι. ἄφεσιν μὲν συντόμως πολλοί, ἀπάθειαν δὲ οὐδεὶς ἐκτήσατο· τοῦτο
πόνου. γὰρ χρόνου καὶ * πόθου πολλοῦ καὶ θεοῦ. ζητήσωμεν ποῖα μὲν ἐν τῷ σπόρῳ, ποῖα δὲ τῇ χλόῃ, ποῖα δὲ ἐν τῷ ἀμήτῳ ἡμῖν θηρία, ἢ πετεινὰ ἐπιβουλεύουσιν, ἵνα καὶ τὰ θήρατρα ἁρμόζοντα στήσωμεν. ὥσπερ οὐ δίκαιον τὸν πυρέττοντα ἑαυτὸν διαχειρίσασθαι· οὕτως ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς μὴ ἀπογνῶναί ποτε. ὥσπερ ἄσεμνον τὸν, τὸν ἑαυτοῦ πατέρα θάψαντα, εἶτα ἐκ τῆς κηδείας ὑποστρέψαντα εἰς γάμον πορεύεσθαι· οὕτως ἀνοίκειον τοῖς πενθοῦσιν ἐπὶ πταίσμασι, τιμὴν, ἢ ἀνάπαυσιν ἢ δόξαν ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι ἐκζητῆσαι παρὰ ἀνθρώπων. ὥσπερ ἄλλα τὰ τῶν πολιτῶν, καὶ ἕτερα τὰ τῶν καταδίκων οἰκητήρια· οὕτως πάντη ὀφείλει ἐνηλλαγμένη εἶναι ἡ τῶν πενθούντων διαθωὰς παρὰ τῶν ἀνευθύνοις κατάστασις.

infirmo est, quamuis atrocia scelera prius commiserit, incedat per viam humilitatis, & eius virtutis naturā induat (& saluus erit) aliam enim salutis viam nullam inueniet. Quemadmodum fieri non potest, vt qui diuturno morbo laborauit, repente conualescat: ita fieri non potest vt subitò vitiosos affectus seu affectum exuas & vincas. Omnis vitij & omnis virtutis quantus sit modus obserua, & profectum inde tuum cognosces. Sicuti qui aurum luto cōmutant, detrimētum inde capiunt; ita qui corporalia narrāt, & veluti in triūpho spiritualia ostentant. Multi quidem peccatorum veniam momento impetrarunt, sed nemo repente ad summam animi trāquillitatē aspirauit: hoc enim & tempus suum, & * desiderium & Dei opem singularem desiderat. Obseruemus diligenter quæ feræ & aues in semente, quæ in herba, quę deniq. in messe nobis insidientur, vt vicissim illis insidiarū laqueos & pedicas ponamus. Sicut impiū est & iniquum, vt febrienti sibi quis ipse violentas manus inferat & occidat; ita nulli ad extremum vsque spiritum vnquam est desperandum. Sicut turpe est eum qui modò patris funus curauit, à funere mox ad nuptias proficisci: ita planè non decet, vt qui peccata sua deplorat & luget, ab hominibus honores, relaxationes, glorias in præsenti vita quærat. Quemadmodum alia ciuium, alia reorum & damnatorum sunt domicilia; ita omnino oportet, vt alius sit vitæ status eorum qui suas culpas lugent, & eorum qui innocentem semper vitam transegerunt. Quem-

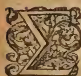
* laborē.

ταύτης δὲ κτῆσις ἀγάπης πλήρωμα· εἴτ' οὖν θεοῦ τελεία ἐνοίκησις τοῖς δι' ἀπαθείας καθαροῖς τῇ καρδίᾳ· ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

cuius possessio est complementum charitatis, siue perfecta & intima Dei familiaritas, cum iis qui ab omni vitioso affectu liberi, sunt mundo corde, quoniam ipsi Deű videbűt, cui gloria in omnes omnium seculorum æternitates.

ΕΙΣ ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΝ τῶν λόγων ἀνωτέρων σχόλια.

Σχόλιον α'.

Σημεῖον ὅτι σχολάζει ὁ νοῦς περὶ τὰ νοητὰ, ὅ, πάντα περιφρονεῖ τὰ τὴν αἴσθησιν σαίνοντα.

Ἄλλο.

Ζωὴ ἐν θεῷ ἡ καταπάλωσις τῶν αἰσθήσεων· ὅταν δὲ ζήσῃ ἡ καρδία, καταπίπτουσιν αἱ αἰσθήσεις.

Ἄλλο.

Η ἀνάστασις τῶν αἰσθήσεων, ἐστὶν ἡ νέκρωσις τῆς καρδίας. καὶ ὅταν αὗται ἀναστῶσιν, ἐστὶ σημεῖον τῆς νεκρώσεως τῆς καρδίας ἀπὸ θεοῦ.

Σχόλιον

Ο γὰρ ἀκτήμων οὐχ ἕξει τί οὗ τῇ ἀφαιρέσει λυπηθήσεται.

Σχόλιον.

Τῶν ἀνθρώπων δηλονότι.

Σχόλιον.

Φύσει γὰρ τῇ ἐλάφῳ ὁ πρὸς τὰ ἑρπετικὰ πόλεμος.

Σχόλιον β'.

Η μετὰ λόγου ἀδιάκριτος ἔνδεια καὶ στενότης, βασιλική ἐστιν ὁδὸς, ὥστε ὁ ἀδιάκριτος ὑποπιασμὸς ἢ ἡ ἄλογος συγκατάβασις ἀσύμφορα εἰσὶν, ὡς ἑκατέρωθεν περὶ λόγου γινόμενα.

Σχόλιον γ'.

Αἰσχρόν ἐστι τοὺς φιλοσάρκους καὶ γαστριμάργους περὶ τῶν πνευματικῶν ἐρευνῆσαι, ὥσπερ καὶ πόρνους περὶ σωφροσύνης λαλῆσαι. ἐν γαστρὶ γὰρ πεπληρωμένῃ γνῶσις θεοῦ μυστηρίων οὐκ ἔστιν.

Σχόλιον Βαρσανουφίου δ'.

Η ἀντιλογία πολλοὺς ἀνθρώπους ἀπώλεσεν, ὡς καὶ τοὺς περὶ Δαθὰν, καὶ Ἀβείρων

AD ENVMERATIONEM & summam superiorum Graduum Scholia.

Scholion 1.

Argumentům est mentem rebus quæ ad intelligentiam pertinent, vacare, quando contemnit omnia, quæ sensum mouere possunt. 1.

Aliud.

Vita in Deo est, mors sensuum, quando autem vixerit cor, cadunt sensus.

Aliud.

Quando reuiuiscunt sensus, moritur cor; & quando hi reuixerint, signum est cor à Deo per mortem peccati recessisse.

Scholion.

Qui se bonis omnibus abdicauit, non habet vnde ex amissione alicuius perturbetur.

Scholion.

Hominum nempe.

Scholion.

Ceruo naturale bellum est cum reptilibus & serpentibus.

Scholion 2.

Egestas & angustiæ cum ratione & recto iudicio susceptæ regia via sunt (ad cælum.) Ita vt * vexatio sine iudicio facta, conniuentia sine ratione inutilia sint, quasi quæ vtrinque ratione sint destituta. 2.

* afflictio corporis.

Scholion 3.

Turpe est quando mancipia carnis & ventris de rebus spiritualibus subtiliter disputant, & libidinosi de temperantia disserunt. In abdomine enim saturo cognitio mysteriorum Dei non est. 3.

Scholion Barsanuphij 4. 4.

* Oblocutio multos mortales perdidit, quemadmodum Dathan & Abiron,

* Contradictio, obmurmuratio.

qui Mosi contradixerunt. Et hoc malum est signum. Quia si quis abbatem suum non reueretur, quem reuerebitur? Neminem autem reuereri, * diffidentiæ mentis argumentum est. Diffidentia autem ex diaboli impulsu nascitur, cui qui patent, filij sunt diaboli. Et quæ eueniunt illis? tales seipsos ab humilitate proscriptos exilio damnauerunt. Et Dauid dicit, *Libera me à contradictione * populi.*

* disputationis.

* γλωσσῶν linguarū

Scholion Photij 5.

5\. Cogitationes malæ in sinu fotæ & absconditæ multam putredinem ac saniem vlcúsque propè incurabile procreant. Cùm autem aperiuntur iis quibus est his medendi scientia & sapientia, sine labore curantur.

Scholion 6.

6\. Quid est pœnitentia? Cor contritum.

Scholion 7.

7\. Verba similia sunt speculis; quemadmodum enim in illis forma corporis repræsentatur, ita in sermonibus expressus formæ animæ character spectatur.

Scholion 8.

8\. Quotquot sumus in hoc mundo, corporéque circumsepti, etiamsi ad conuexa cœli tapiamur & euehamur, sine labore tamen & sudore, eutáque esse non possumus.

Scholion 9.

9\. Fides destituta operibus & opera sine fide pari modo damnabuntur. Oportet enim vt fidelis fidem suam operibus comprobatam Domino offerat. Neque enim patri nostro Abraham in iustitiam reputata fuisset fides, si fructum illius, filium suum (ad sacrificandum) non adduxisset.

Vide auct. Anonymum p. de virtute.

Isaie 10.

10\. Si omnia præstiterit homo, obedientia autem & humilitate caruerit, declinat extra naturæ leges.

Scholion.

Principio abdicationis medio & fini seu perfectioni.

Scholion 11.

11\. Pericula intelligit tentationes, sicut sonos phantasiæ, plagas.

Aliud.

Quomodo accipiendum illud est, quod qui pericula sustineat, coro-

τοὺς ἀντιστάντας τῷ Μωσῇ· καὶ τοῦτο σημεῖον ἐστὶ κακόν· ὅτι εἰ τὸν ἀββᾶν αὐτοῦ οὐκ ἐντρέπεταί τις, τίνα ἔχει διατραπῆναι; τὸ δὲ μὴ διατρέπεσθαί τινα, σημεῖόν ἐστι ἀθαρσίας λογισμοῦ· καὶ αὕτη ἡ ἀθαρσία τῆς νουθεσίας ἐστὶ τοῦ διαβόλου, καὶ οἱ τὸ αὐτὸ ποιοῦντες τέκνα αὐτοῦ γίνονται· καὶ ποῖα γὰρ αὐτοῖς; οἱ τοιοῦτοι ἐξορίᾳ ἐξώρισαν ἑαυτοὺς τῆς ταπεινώσεως· καὶ ὁ Δαυὶδ λέγει, ῥῦσαί με ἐξ ἀντιλογίας λαοῦ.

Σχόλιον Φωτίου ε'.

Λογισμοὶ πονηροὶ ἐν κόλπῳ θαλπόμενοι κρυφιότητος πολλὴν τὴν σῆψιν καὶ τὸ ἕλκος δυσίατον ἀπεργάζονται· ἀνακαλυπτόμενοι δὲ οἷς ἐπιστήμη καὶ σοφία θεραπεύειν ταῦτα, οὐ χαλεπῶς τυγχάνουσι τῆς ἰάσεως. ε:

Σχόλιον ς'.

Ερώτ. Τί ἐστι μετάνοια; ἀπόκ. καρδία συντετριμμένη. ς:

Σχόλιον ζ'.

Κατόπτροις ἐοίκασιν οἱ λόγοι, καὶ ὥσπερ ἐν ἐκείνοις ὁ τοῦ σώματος τῆς μορφῆς ἐμφανίζεται τύπος· οὕτως ἐν ταῖς ὁμιλίαις, τὸ τῆς ψυχῆς εἶδος καθορᾶται χαρακτηριζόμενος. ζ:

Σχόλιον η'.

Ὅτι ὅσοι ἐσμὲν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ἐν τῇ σαρκὶ καταλελειμμένοι, ἐὰν τῆς ἀψῖδος ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθῶμεν, χωρὶς ἔργου καὶ μόχθου διελθεῖν ἡμᾶς, καὶ ἐν ἀμεριμνίᾳ εἶναι οὐ δυνάμεθα. η:

Σχόλιον θ'.

Πίστις ἀεργός, καὶ ἔργον ἄπιστον τὸν αὐτὸν τρόπον ἀποδοκιμασθήσεται. δεῖ γὰρ τὸν πιστὸν πίστιν ἐπιδεικνυμένην τοῖς πράγμασι τῷ κυρίῳ προσφέρειν· οὔτε γὰρ τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραὰμ εἰς δικαιοσύνην λελόγιστο ἡ πίστις, εἰ μὴ καρπὸν αὐτῆς τὸν παῖδα προσήγαγεν. θ:

Σχόλιον Ἠσαΐου ι'.

Ἐὰν πάντα ποιήσῃ ἄνθρωπος· ὑπακοὴν δὲ καὶ ταπείνωσιν μὴ κτήσηται, ἐκκλίνει εἰς τὸ παρὰ φύσιν. ι:

Σχόλιον.

Τῇ ἀρχῇ τῆς ἀποταγῆς, τῇ μεσότητι, καὶ τῇ τελειότητι.

Σχόλιον ια'.

Κινδύνους φησὶ τοὺς πειρασμούς, ἤγουν κτύπους φαντασίας πληγάς. ια:

Ἄλλο.

Πῶς ἐστιν εἰπεῖν κινδύνους ὑπομένοντα στε-

φανοῦσθαι, ἢ πάντως, τὸν μὴ ὑποχωροῦντα τῆς τῶν κινδύνων ἀφορμῆς· ἀλλ' ἐγκαρτεροῦντα τοῖς δεινοῖς, καὶ μὴ προδιδόντα τὰς ἀρετάς.

Σχόλιον ιβ'.

Αἴσθησις πνευματική ἐστιν, ἡ ποιωθεῖσα δέξασθαι τὴν δύναμιν τὴν θεωρητικήν, ὡς ἡ κόρη τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν, τῶν ἐν αὐτοῖς ἐχόντων τὸ φῶς τὸ αἰσθητόν.

Σχόλιον ιγ'.

Ἀμήχανον ἅψασθαι τοῦ ἀγαθοῦ μὴ ἀποστάντα πρότερον παντελῶς καὶ ἐκβδελυξάμενον τὸ κακόν· ὡς ἀμήχανον ὑγείαν ἀναλαβεῖν μὴ τῆς νόσου ἀπαλλαγέντα.

Ἄλλο.

Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν, τουτέστι, πολέμησον τοὺς ἐχθροὺς ἵνα μειώσῃς τὰ πάθη· ἔπειτα δὲ νῆφε, ἵνα μὴ αὐξήσωσιν· αὖθίς τε πολέμησον, ἵνα κτήσῃ τὰς ἀρετάς· καὶ μετέπειτα νῆφε, ἵνα αὐτὰς διαφυλάξῃς· καὶ τοῦτο ἂν εἴη τὸ ἐργάζεσθαι ἀγαθόν.

Σχόλιον Ἰσαὰκ ιδ'.

Φόβος ἐστὶ ῥάβδος πνευματικὴ κυβερνῶσα ἡμᾶς, ἕως ἂν φθάσωμεν εἰς τὸν παράδεισον τῶν ἀγαθῶν τῶν πνευματικῶν· καὶ ὅταν ἐκεῖ φθάσωμεν, ἀφίησιν ἡμᾶς καὶ στρέφεται.

netur, an qui omnino non cedat periculorum illectamentis, sed perseueret in tolerantia malorum & virtutem non prodat?

Scholion 12.

Sensus spiritualis est ita affectus, vt 12.
possit vim contemplandi recipere, quemadmodum pupilla oculorum corporeorum, qui lumen continent in se, quod sub sensum cadit.

Scholion 13.

Bonum comprehendi & attingi nullo modo potest, nisi ab eo qui penitus 13.
à malo priùs desistat, & illud reiiciat. Vt nemo sanitatem recipere potest, nisi priùs à morbo liberetur.

Aliud.

Declina à malo, & fac bonum. Hoc est, pugna aduersus hostes, vt vitiosas cupiditates imminuas. Deinde sobriè viue, ne augeantur, rursúsque decerta vt virtutes tibi compares: iterum abstinete, vt easdem custodias. Et hoc erit operari bonum.

Scholion Isaaci 14.

Timor est virga spiritualis quæ regit nos quoad veniamus in paradisum 14.
bonorum spiritualium, & quando ibi fuerimus, dimittit nos, & abit.

ΛΟΓΟΣ κζ.

Περὶ τῆς ἱερᾶς σώματος καὶ ψυχῆς ἡσυχίας.

ΗΜΕΙΣ ὥσπερ ἀεὶ ὠνήσιμοί τινες τῶν αἰσχίστων παθῶν ὑπάρχοντες, καὶ δοῦλοι ὑπόσπονδοι γενόμενοι ἐκ τούτου καὶ τοὺς δόλους καὶ τρόπους καὶ τὰς ἐπιταγάς, καὶ τὰς πανουργίας ποσῶς ἐπιστάμεθα τῶν δεσποζόντων τῆς ἀθλίας ἡμῶν ψυχῆς πνευμάτων. ἕτεροι γὰρ ὑπάρχουσι, οἱ δι' ἐνεργείας πνεύματος ἁγίου, καὶ τῆς τούτων ἀπαλλαγῆς εἰς τὰς μηχανὰς αὐτῶν

GRADVS XXVII.

De sacra corporis & animæ quiete (siue de vita anachoretica & solitaria.)

NOs cùm velut [1] emptitij quidam & improbis vitiorum affe- 1.
ctibus obnoxij serui facti simus, ex hoc ipso improbas artes, mores, imperia, malas technas dominantium in miseras animas nostras improborum spirituum vtcunque didicimus. Alij quippe reperiuntur qui Spiritus sancti virtute illustrati improbis illorum machinationes, à quibus iam sunt liberati de-

prehenderunt. Alius enim ex morbi dolore, quem æger sensit, sanitatis quietem coniicit; alius verò ex sanitatis gaudio molestiam morbi percipit, & coniectura assequitur. Et hinc est, quod nos velut ægri & imbecilles apud vos de quietis solitariæ portu verba facere, & philosophari reformidemus, cùm haud ignoremus semper canem aliquem ad optimæ sodalitatis & cœtus mensam adstare, qui panem (siue animam) ex illa abripere conatur, quem ore ferens deinceps, atque aufugiens clàm & seorsum deuoret. Itaque ne locum huic cani, & occasionem quærentibus, per nostrum sermonem demus, nefas esse duximus apud eos de pace disputare, qui in imperatoris nostri prælio fortissimi bellatores versantur. Illud tantum affirmamus iis qui fortiter in bello faciunt & depugnant, etiam eorum coronas & præmia, qui in pace & tranquillitate solitudinis versantur, esse reposita. Pauca ergo velut per discretionis formam, si ita videtur, dicamus, ne prætereundo velut inexpertum hunc locum & sermonem in medio relinquamus, & aliquos in mœrorem inde & tristitiam coniiciamus. Quies corporis est motuum & sensuum cognitio & compositio. Quies
a. [a] animæ, est scientia cogitationum, & secura seu inuiolabilis mentis meditatio. Solitudinis amans est fortis quædam & seuera cogitatio, quæ in foribus cordis inconniuens excubat, & irruentes cogitationes aut opprimit aut reiicit. Qui in sensu cordis conquiescit, intelligit quod

φωτισθέντες· ἄλλος μὲν γὰρ ὁ ἐκ τοῦ ἐν τῇ νόσῳ ὀδύνης τὴν τῆς ὑγείας στοχαζόμενος ἀνάπαυσιν, καὶ ἕτερος ὁ ἐκ τῆς ἐν τῇ ὑγείᾳ εὐθυμίας τὴν ἐν τῇ νόσῳ ἀθυμίαν καταλαμβανόμενος καὶ τεκμαιρόμενος. Τοίνυν ἡμεῖς ὡς ἀσθενεῖς δεδοίκαμεν ὑμῖν νῦν περὶ τοῦ τῆς ἡσυχίας λιμένος ἐν τῷ λόγῳ φιλοσοφεῖν, ἐπιστάμενοι ἀεὶ παρίστασθαί τινα κύνα ἐν τῇ τραπέζῃ τῆς καλῆς συνοδίας, καὶ ἄρτον, ἤγουν ψυχήν, ἐκ ταύτης ἀφαρπάζειν δοκιμάζοντα· καὶ τοῦτον τῷ στόματι ἐπιφερόμενον λοιπὸν ἀποτρέχοντα, καὶ καθ' ἡσυχίαν τοῦτον ἐσθίοντα. διὸ ἵνα μὴ τούτῳ χώραν τῷ κυνὶ διὰ τοῦ ἡμετέρου δῶμεν λόγου, καὶ ἀφορμὴν τοῖς ζητοῦσι, οὐ θέμις ἡγησάμεθα τοῖς ἐν τῷ πολέμῳ τυγχάνουσιν ἐμψύχοις τοῦ βασιλέως ἡμῶν πολεμισταῖς, περὶ εἰρήνης νῦν διαλέγεσθαι. ἐκεῖνο δὲ μόνον λέγομεν, ὅτι τοῖς εὐτόνως πολεμοῦσιν, οἱ τῆς εἰρήνης καὶ γαλήνης περιεπλάκησαν στέφανοι. ὡς ἐν διακρίσεως οὖν τύπῳ, εἰ δοκεῖ, μικρὰ νῦν λέγωμεν. ὅσον μὴ λυπῆσαί τινας ὡς ἀγύμναστον τόπον περὶ τούτων λόγον ἐν τῷ μεταξὺ καταλείψαντες. ἡσυχία μὲν σώματός ἐστιν ἠθῶν καὶ αἰσθήσεων ἐπιστήμη καὶ κατάστασις.
c ἡσυχία δὲ ψυχῆς, λογισμῶν ἐπιστήμη καὶ ἀσύλητος ἔννοια. ἡσυχίας φίλος, ἀνδρεῖός τις καὶ ἀπότομος λογισμός, ἐν θύρᾳ καρδίας ἀνυστάκτως ἱστάμενος, καὶ τοὺς προσερχομένους, ἢ κτείνων, ἢ ἀποσειόμενος. ὁ ἐν αἰσθήσει καρδίας ἡσυχάζων, γινώσκει

τὸ εἰρημένον· ὁ δὲ νήπιος ἔτι ὤν, τούτου ἄγευστος καὶ ἄγνωστος πέλει. • ἡσυχαστὴς γνωστικὸς οὐ δεηθήσεται λόγων. τὰ γὰρ λόγοις τῶν ἔργων φωτίζεται· ἀρχὴ μὲν ἡσυχίας τὸ ἀποσείεσθαι κτύπους, ὡς τὸν βυθὸν ταράσσοντας. τέλος δὲ ταύτης, τὸ μὴ δεδιέναι θορύβους· ἀλλ' ἀναισθητεῖν ἐν τούτοις. περιερχόμενος, ὁ λόγῳ οὐ περιερχόμενος, ἤπιος, ἀγάπης ὅλος οἶκος· δυσκίνητος πρὸς λόγον, ἀκίνητος πρὸς θυμὸν πέφυκεν εἶναι· τὸ δὲ ἐναντίον πρόδηλον· ἡσυχαστής ἐστιν ὁ τὸ ἀσώματον ἐν σωματικῷ οἴκῳ περιορίζειν φιλονεικῶν, τὸ παράδοξον· θηρεῖ μὲν μῦν ἡ τούτου θηρεύτρια. μῦν δὲ νοητὸν, ἡσυχαστοῦ ἔννοια· μὴ ἔστω σοι ἀπόβλητον τὸ προλεχθὲν ὑπόδειγμα. εἰ δὲ μὴ, οὔπω ἡσυχίαν ἐγνώρισας· οὐχ οὕτως ὁ μοναχὸς, ὡς μοναχὸς μοναχῷ. ὁ μοναχὸς νήψεως πολλῆς, καὶ ἀπεριμεθάστου νοὸς δεῖται· τῷ μὲν προτέρῳ πολλάκις ἐβοήθησεν ἕτερος· τῷ δὲ δευτέρῳ συνήργησεν ἄγγελος· νοερὰς δυνάμεις συλλειτουργοῦσι, καὶ φιλοχωροῦσιν ἐν ψυχικῷ ἡσυχαστῇ· τὸ δὲ ἐναντίον σιωπήσω σοι· δογμάτων βυθὸς βαθὺς, νοῦς δὲ ἡσυχαστοῦ ἅλλεται οὐκ ἀκινδύνως ἐν αὐτοῖς· οὐκ ἀσφαλὲς μετ' ἐσθῆτος νήχεσθαι· οὐδὲ πάθος ἔχοντα θεολογίας ἅπτεσθαι· κέλλη μὲν ἡσυχαστοῦ

γ. * ἡσυχαστής. δ. ε.

iam dictum est. Infans autem seu tiro, quia hoc nunquam gustauit, quid sit ignorat. * Prudens quietis cultor non indiget multis verbis, factis enim ipsis verba interpretatur & illustrat. Principium quietis est omnes strepitus, vt qui ima cordis perturbāt, remouere. Finis autē huius, nec timere quidem vllos amplius rumultus: sed immotos & sine sensu quasi in illis persistere. Qui progreditur, & non loquitur, mãsuetus est, & plenū charitatis domiciliū. Qui ægrè ad loquēdum permouetur, ad irā omnino * permoueri nou potest. His cōttaria sunt aperta. Solitarius seu quietis & solitudinis studiosus is est qui naturā incorporeā corporis sui domicilio (quod sanè paradoxū & rarū est) circumscribere & concludere conatur. Aucupatur quidē murem venatrix huius felis. sed murem spiritualem (seu dæmonem) solitarij intenta mens & cogitatio. Non videatur tibi quod dixi exēplum contemnendum: aut certè nescis quid sit solitaria vita. Monachus solitarius ³ non est vt monachus cœnobita, vbi alter cū altero viuit. Solitarius multo ieiunio multáque mentis cōstantia indiget. Priori (seu cœnobitæ) sæpe alter opem tulit; alteri autē seu solitario angelus succurrit. Angelicæ virtutes cum solitario * libenter versantur agunt & ministrāt. Contrariū ⁴ non est quod tibi dicā. Dogmatū altitudo est ingens & profunda in quæ mens solitarij nō sine ⁵ periculo se immittet. Nō sine discrimine vestibus inuolutus natar, neq. diuina mysteria & arcana theologiæ capit vitiis obnoxius. Cella solitarij

* Peritus.

* immobilis est.

γ. Voces Prior & posterior essent cōmutādæ, nēpe prior est solitarius; alter cœnobita.

* spirituali.

4.

5.

cōtinet corpus, & intus habet domiciliũ cogitationis. Qui morbis animi laborat, & tamen vitam solitariam audet aggredi, perinde facit ac qui in alto mari ex naui desilit in fluctus, & in tabula existimat se sine periculo in portum euasurum. Qui cum luto corporis & carnis suæ lu-
6. ctantur, his suo tempore [6] vita solitaria conuenit, si tamen religiosum vitæ ducem habuerint. Quod enim solitarium est, angelica tutela & virtute indiget. Loquor ego & ago de veris solitariis corpore & spiritu (ab omni humano consortio seiunctis.) Solitarius ignauus proferet mendacia, quando per obscuros sermones ab hominibus, vt ab solitaria vita desistat, incitatur. Vbi cellam deseruit, culpam in diabolum confert, ignarus quod ipse sibi diabolus sit factus. Vidi ego solitarios qui ardens suum erga Deum desiderium, per solitariam quietem inexplebili modo explerēt, dum ignem ex igne, amorem ex amore, desiderium ex desiderio procrearent & augerent. Solitarius est terrestris forma angeli, qui orationem suam ab ignauia & negligentia per chartam desiderij & literas diligentiæ liberauit. Solitarius est
Psal. 56. qui liberè exclamat: *Paratum cor meum Deus*. Solitarius ille est qui
Cant. 5. dicit: *Ego dormio & cor meum vigilat*. Cellæ ianuam occlude corpori, linguæ ianuam loquelæ, & animæ claustra interiora malis spiritibus. Serenitas & sol meridianus nautæ patientiam ostendunt; rerum verò necessariarum
7. [7] inopia tolerantiam solitarij comprobant: nam ille impatien-

περιορισμὸς σώματος, ἔνδοθεν ἔχουσα οἶκον γνώσεως. ὁ ψυχικὸν πάθος νοσῶν, καὶ *ἡσυχίαν ἐπιχειρῶν, ὅμοιός ἐστι τῷ ἐν τῷ πελάγει ἐκ τῆς νηὸς ἐκπηδήσαντι· καὶ ἐν σανίδι ἐπὶ τὴν γῆν ἀκινδύνως φθάνειν δοκοῦντι· ὅσοι τῷ πηλῷ μάχονται, τούτοις ἐν καιρῷ οἰκείῳ ἡ ἡσυχία [ς] συντρέχεται, *εἴπερ καὶ τὸν ἐφοδηγοῦντα κέκτηνται· τὸ γὰρ μεμονωμένον ἀγγελικῆς ἰσχύος δέεται· ἐμοὶ λόγος περὶ ὄντως ἡσυχαστῶν σώματι καὶ πνεύματι. ἡσυχαστὴς ἀπορραθυμήσας λαλήσει ψεύδη, τοῖς ἀνθρώποις αὐτὸν τῆς ἡσυχίας παῦσαι διὰ τῶν αἰνιγμάτων προτρεπόμενος· καταλείψας τὴν κέλλαν, αἰτιᾶται δαίμονας. λέληθε δὲ αὐτὸς ἑαυτῷ δαίμων γενόμενος. εἶδον ἡσυχαστάς, οἳ τὴν φλεγομένην αὐτῶν πρὸς θεὸν ἐπιθυμίαν διὰ τῆς ἡσυχίας ἀπληρώτως πληρώσαντας· καὶ πῦρ πυρὶ, καὶ ἔρωτι ἔρωτα, καὶ πόθῳ πόθον γεννήσαντας. ἡσυχαστὴς ἐστι τύπος ἀγγέλου ἐπίγειος χάρτῃ πόθου, καὶ σπουδῆς γράμμασι τὴν ἑαυτοῦ προσευχὴν ῥαθυμίας καὶ ὀλιγωρίας ἐλευθερώσας. ἡσυχαστής ἐστιν ὁ βοήσας ἐναργῶς· ἑτοίμη ἡ καρδία μου ὁ θεός. ἡσυχαστής ἐστιν ἐκεῖνος, ὁ εἰπών· ἐγὼ καθεύδω, καὶ ἡ καρδία μου ἀγρυπνεῖ. κλεῖε μὲν θύραν κέλλης σώματι, καὶ θύραν γλώσσης φθέγμασι, καὶ ἔνδον πύλην πνεύμασι. γαλήνη μὲν, καὶ μεσημβρία ἡλίου ὑπομονὴν ναύτου
ἤλεγξεν· ἀπορία δὲ χρειῶν, καρτερίαν ζ.
ἡσυχαστοῦ ἐφανέρωσεν· ὁ μὲν ἀθυ-

* ἰσχύι
* al. κέκτηται.

μόνη νήχεται ὕδασιν. ὁ δὲ ἀκηδιῶν φύρεται πλήθεσι. μὴ φοβοῦ κτύπων ἀθύρματι, δειλίαν γὰρ πένθος οὐκ ἐπίσταται, οὐδὲ πτύρεται. ὧν ὁ νοῦς μεμάθηκεν ἀληθῶς εὔχεσθαι, οὗτοι κυρίῳ ἐνωπίως ἐνωπίῳ λαλοῦσιν, ὡς πρὸς τὸ οὖς τοῦ βασιλέως. ὧν τὸ στόμα εὔχεται, οὗτοι ἐπὶ πάσης τῆς συγκλήτου αὐτῷ προσπίπτουσιν. ὅσοι ἐν κόσμῳ διατρίβουσιν, οὗτοι ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου παντὸς τοῦ δήμου τὸν βασιλέα ἱκετεύουσιν. εἰ τὴν τέχνην ἐπισταμένως μεμάθηκας, οὐκ ἀγνοεῖς τὸ λεγόμενον. καθεζόμενος ἐφ᾽ ὕψους τήρει, εἰ ἄρα καὶ ἐπίστασαι, καὶ τότε ὄψει πῶς, καὶ πότε, καὶ πόθεν, καὶ πόσοι, καὶ ποῖοι κλέπται εἰσελθεῖν, καὶ κλέψαι τοὺς βότρυας ἔρχονται. ἀποκαμὼν ὁ σκοπὸς, ἀναστὰς προσεύχεται. καὶ πάλιν καθίσας τῆς προτέρας ἐργασίας ἀνδρείως ἔχεται. ἠβούλετό τις ἐν πείρᾳ περὶ τούτων γενόμενος λεπτῶς καὶ ἠκριβωμένως εἰπεῖν. ἀλλὰ περιφοβεῖται μήπως καὶ τοῖς ἐργάταις ῥαθυμίαν ἐμποιήσῃ, καὶ τοὺς προσερχομένους τῷ κτύπῳ τῶν λόγων ἀποσοβήσῃ. ὁ περὶ ἡσυχίας λεπτῶς, καὶ γνωστικῶς ἐξηγούμενος, διήγειρε καθ᾽ ἑαυτοῦ δαίμονας: οὐδεὶς γὰρ ἕτερος τὰς τούτων ἀσχημοσύνας θριαμβεῦσαι δύναται. ἡσυχίαν καταλαβὼν ἔγνω βυθὸν μυστηρίων, οὐκ ἂν κατέλαβε δὲ ἐν τούτῳ, εἰ μὴ πρῶτον τοὺς τῶν κυμάτων θορύβους καὶ τὰ πνεύματα τῶν ἀνέμων, καὶ εἶδε καὶ ἤκουσε, ἴσως καὶ ἐρραντίσθη. κω-

tia victus aquis innatat; hic * tædio solitudinis affectus hominum turbis se miscet. Non est quod vani strepitus ludibria formides, luctus enim timere aut terreri nescit. Quorum mens veræ orationi insueuit, illi cum Deo facie ad faciem tamquam in aurem regis loquuntur. Qui ore duntaxat precantur, illi velut coram toto senatu ad eius genua accidunt. Qui in sæculo versantur, illi in medio tumultûs præsente toto populo regi supplicant. Quòd si precandi artem probè calles, non potes ignorare quod dictum est. In alta specula residens obserua (si tamen hoc nosti) & tunc videbis quo pacto & quando, & vnde, & quàm multi, & cuiusmodi latrunculi seu fures ad vineam tuam vastandam irrepant. Mente fatigata surget & precibus operam dabit, tum rursus residebit, & operi priori alacriter vacabit. Statuerat quispiam qui harum rerum vsum & experientiam habebat, subtilius & accuratius super his disserere; sed veritus est ne strenuos athletas segniores redderet, & alacriter currentes verborum strepitu deterreret. Qui de solitudinis quiete subtilius & eruditius disputat, Dæmonum rabiem in se concitat: nemo enim alius horum turpes & absurdas machinationes tam luculenter potest in lucem proferre. Solitudinis quietæ sectator alta arcanorum diuinorum penetrat, ad quæ non aspirat nisi priùs tumultus fluctuum & dæmonum flatus ac turbines & viderit & audierit, & fortasse etiam fuerit iis respersus. Confir-

mat hoc auctoritate sua Paulus,
qui nisi in paradisum tamquam
in solitariam quietem raptus
fuisset, numquam potuisset arca-
na verba audire. Audiris in soli-
tudine posita accipiet à Deo inu-
*c 4.n.12. Latina Sept. Interp. habet *indecentia*, quod non est ad rem. sitata. Quapropter & apud * Iob
sapientissima hæc quies dixit. *V-*
trum⁹ non accipiet auris mea inusi-
tata ab eo? Solitarius est, qui ita
omnes (sine odio tamen) refugit,
vt alius ad omnes facilè accurrit.
9. quod solitarius facit, ne dulcedi-
nis diuinæ iacturam faciat. Abi-
turus omnia tua statim disperge
Matt. 19. (illud enim, *vende tua*, tempore
Marc. 10. indiget) *& da pauperibus* [10] mo-
10. Luc. 14. nachis (vt per preces ad quietem
solitariam concurrant) & tolle
11. [11] crucem tuam, per obedientiam
hanc portans, & onus exscinden-
dæ voluntatis propriæ fortiter
sustinens, & tum *veni sequere me*
ad felicissimæ quietis familiari-
tatem & coniunctionem, & do-
cebo te cœlestium virtutum ocu-
lis spectandam actionem & vi-
uendi rationem, quæ non satia-
buntur laudando Deum rerum
conditorem in omnes seculo-
rum æternitates, nec is qui cœ-
lum solitudinis est ingressus ces-
sabit effectorem suum collauda-
re. Qui corpore carent de corpo-
re non erunt soliciti, neque qui
in corpore viuunt sine corpore,
de cibo. Illi priores, angeli in-
quam non sentiunt alimentum,
nec posteriores (solitarij nempe)
aliorum ope vel promisso. Non
curant illi pecunias & possessio-
nes & opes; nec isti dæmonum
vexationem. Nullo superi tan-
guntur rerum oculis subiecta-
rum desiderio; nec solitarij, qui
in terra sunt, & mente in cœlo

ροῖ τὸ εἰρημένον Παῦλος, εἰ μὴ γὰρ ἐν
παραδείσῳ ὡς ἐν ἡσυχίᾳ ἡρπάγη,
οὐκ ἂν ἄρρητα ῥήματα ἀκοῦσαι ἠδύ-
νατο. τῆς ἡσυχίας τὸ οὖς δέξεται πα-
ρὰ θεοῦ ἐξαίσια. διὸ καὶ ἐν τῷ Ἰὼβ
αὕτη ἡ πάνσοφος ἔλεγε· ᾿ πότερον ι:
οὐ δέξεταί μου τὸ οὖς ἐξαίσια παρ'
αὐτοῦ. ἡσυχαστής ἐστιν, ὁ οὕτως φεύ-
γων ἀμίσως, ὡς ἕτερος προστρέχων
ῥαθύμως ἐκκοπὴν γλυκύτητος θεοῦ
λαβεῖν μὴ βουλόμενος. ἀπελθὼν
σκόρπισον σου * συντόμως. τὸ γὰρ * al. deest σου forsan
πώλησόν σου χρόνου· τὰ ὑπάρχοντα, fe rescribendum
καὶ δὸς ᴵ πτωχοῖς, ἵνα δι' αὐχῆς πρὸς τὰ σου τὰ.
τὴν ἡσυχίαν συνδράμωσι. ἆρον τὸν ι.
ια σταυρόν σου, διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ- ια.
τον βαστάζων· καὶ τὸ βάρος τῆς
ἐκκοπῆς τοῦ σοῦ θελήματος ἰσχυρῶς
ὑπομένων. καὶ δεῦρο λοιπὸν ἀκο-
λούθει μοι πρὸς τὴν συνάφειαν
τῆς μακαριωτάτης ἡσυχίας, καὶ
διδάξω σε νοερῶν δυνάμεων ὁρω-
μένην ἐργασίαν καὶ πολιτείαν. οὐ
κορεσθήσονται αὗται εἰς αἰῶνα αἰώ-
νων αἰνοῦσαι τὸν ποιητήν. οὐδὲ ὁ
ἐν οὐρανῷ ἡσυχίας εἰσεληλυθὼς,
ἀνυμνῶν τὸν κτίσαντα. οὐ φρον-
τίσουσι περὶ ὕλης οἱ ἄυλοι. οὐδὲ
περὶ τροφῆς οἱ ἔνυλοι ἄϋλοι. οὐκ αἰ-
σθήσονται οἱ πρῶτοι βρώσεως·
οὐδὲ δεηθήσονται οἱ δεύτεροι ὑπο-
σχέσεως. οὐ φροντίσουσιν ἐκεῖνοι πε-
ρὶ χρημάτων καὶ κτημάτων· οὐ-
δὲ οὗτοι περὶ δαιμόνων πνευμά-
των· οὐ πρόσεστι τοῖς ἄνω ἔφεσις
ὁρατῆς κτίσεως· οὐδὲ τοῖς κάτω, δαίμο

ἐπιθυμίᾳ αἰσθητῆς ὄψεως· οὔποτε παύσονται τῇ ἀγάπῃ προκόπτοντες ἐκεῖνοι· οὐδὲ οὗτοι καθημέραν ἐκείνοις ἁμιλλώμενοι. ἐπεὶ ἄγνωστος παρ' ἐκείνοις τῆς προκοπῆς ὁ πλοῦτος. οὐδὲ τούτοις τῆς ἀναβάσεως ὁ ἔρως. οὐ στήσονται μέχρι τὰ Σεραφὶμ * φθάσωσιν· οὐδὲ κοπιάσονται, ἄχρις ἄγγελοι γένωνται. μακάριος ὁ ἐλπίζων· τρισμακάριος ὁ μέλλων ἄγγελος ὁ καταλαβών.

c: * al. φθά- σωσι.

vlla rerum quæ ſenſibus ſubiiciuntur, cupiditate præ rerum cœleſtium deſiderio, afficiuntur. Nunquam illi non proficient in charitate; neque hi quotidie illos [12] æmulari ceſſabunt. Non neſciunt illi profectus ſui copias & theſauros, neque hi aſcendendi deſiderium & amorem: neque enim prius conſiſtent, quàm ad Seraphim vſque adſpirent, neque fatigabuntur, donec angeli fiant. Beatus qui ſperat, ter beatus qui quòd ſperat futurum, Angelus factus, aſpectus eſt.

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον εἰκοστὸν ἕβδομον.

Περὶ ἱερᾶς ἡσυχίας.

Σχόλιον α'.

c. Ὡς ἐν ἅπασι, καὶ ἐν τῇ παρούσῃ προσωποποιΐᾳ ἡ τοῦ πατρὸς δοξάζεται μεγαλοψυχία. ἐμπαθῆ γὰρ καὶ ὑποχείριον ἑαυτὸν ὀνομάζει ἀεὶ τῶν παθῶν· καὶ ὡς διὰ πείρας τῶν παθῶν, τὴν ἐπιστήμην εἴληφε τῶν τοιούτων διαμαρτύρεται· τῆς πρὸς ἡσυχίαν τῆς καθ' ἑαυτοὺς ἀταράχου διαγωγῆς δηλονότι.

Σχόλιον Ἠσαΐου β'.

c. Ὁ ἐνδημῶν ἀεὶ τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ ἐκδημεῖ πάντως τῶν τοῦ βίου ὡραίων. πνεύματι γὰρ περιπατῶν, τὰς τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίας εἰδέναι οὐ δύναται, ἐπεὶ λοιπὸν ἐν τῷ φρουρίῳ τῶν ἀρετῶν τοὺς περιπάτους ὁ τοιοῦτος ποιεῖται· αὐτὰς ὥσπερ τὰς ἀρετὰς πυλωροὺς ἔχων τοῦ τῆς ἁγνείας πολίσματος· διὸ δὴ καὶ ἀπράκτοι λοιπὸν αἱ τῶν δαιμόνων τότε ἐπ' αὐτῷ γίνονται μηχαναί· καὶ ἄχρι τῶν θυρίδων τῆς φύσεως τὰ τοῦ πανδήμου ἔρωτος καταφθάσουσί πως βέλη.

Σχόλιον.

Ἑρμηνευόντων τὰ πράγματα ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

SCHOLIA AD GRADVM VICESIMVM SEPTIMVM.

De Sacra quiete.

Scholion 1.

c. QVEMADMODVM in omnibus, ita & in præſenti loco & proſopopœia ſeu perſonæ ſuæ inductione Climaci religioſi Patris magnitudo animi laudatur. Emtum enim vitiis ſeu vitioſis affectibus obnoxium dicit, & ſe per experimenta vitiorum ad ſcientiam huiuſmodi, vitæ nempe quietæ, & ab omni perturbatione liberæ perueniſſe teſtatur.

Scholion Iſaiæ 2.

Qui ſemper domi in corde ſuo habitat, ab omnibus huius vitæ commodis & voluptatibus peregrinatur. Nam qui ſpiritu ambulat, deſideria carnis ſcire non poteſt. Quia deinceps talis in præſidio virtutum (ſecutus) obambulat, virtutes enim ipſas ianitrices habet ciuitatis caſtimoniæ. Itaque & dæmonum artes, & machinæ aduerſus hunc deinceps vim nullam habent, & non niſi ad feneſtras ſeu fores naturæ (& ſenſuum) graſſatoris illius cupidinis tela deſcendunt.

Scholion.

Operibus interpretantibus res & opera à Spiritu S. profecta.

Scholion 3.

3. Hoc dicere Climacum existimo: Non sic is qui solus degit ab exitio seruatur, sicut monachus qui socium secum habet monachum. *Vae enim vni*, siue soli, & quae sequuntur. Itaque non sic monachus vt monachus monacho, hoc est, non tam bonum esse statum solitarii quàm eius qui habet vnum secum. Salui enim fiunt & conseruantur, dum alter alterum ad virtutem excitat. Ille autem status * extremus solitarij, formidabilis est valde, quin & alter non omnino solitarij.

* omnino.

Scholion 4.

4. Contrarium, quia maligni spiritus * circumfunduntur nugatori & garrulo, & solo corpore frustra & temerè incluso.

* cingunt nugatorem, &c.

Scholion 5.

5. Solitarium in * dogmatis fidei occupari periculosum.

* disputare secum de fide.

Scholion 6.

6. Propterea concurrunt ieiunium, vigiliae, humieubatio, preces, statio, sitis, labor & quae sequuntur.

Scholion 7.

7. Diligere commoda mundi, offundit menti tenebras; despicere autem illa, * parit in omnibus cognitionem.

* illustrat mentem.

Euagrij 8.

8. Non est deserenda quies & solitudo tempore tentationum quamcunque bonam in speciem caussam sibi mens aut diabolus tibi proponat, fingat; sed intus sedendum & sustinendum & generosè fortitérque omnes daemones irruentes excipiendi, praesertim spiritus Acediae: qui superomnes molestus est & (victus) animam laudatissimam efficit. Declinare autem huiusmodi certamina & hosti cedere, rudem animum & timidum & fugacem esse docet.

Scholion 9.

9. Hoc est, hoc aut illud siue suscipiet aut non suscipiet. Vox enim *πότερον*, id est, vtrum, significat hoc aut illud.

Scholion 10.

10. Da pio nec succurre peccatori (opibus tuis quibus abutatur) Benefac humili & non impio.

Scholion Isaaci 11.

11. Neque enim ita intelligi quasi debeas teipsum in crucem agere & suspendere, atque ita sequi Christum, sed

Σχόλιον γ'.

Οἶμαι αὐτὸν τοῦτο λέγειν, ὅτι οὐχ οὕτως σώζεται τοῦ ὀλισθαίνειν ὁ μόνος, ὡς ὁ ἔχων μοναχὸς ἕτερον μεθ' ἑαυτοῦ μοναχόν· οὐαὶ γὰρ ἑνί, ἤγουν τῷ μόνῳ, καὶ τὰ ἑξῆς· διὸ οὐχ οὕτως μοναχὸς ὡς μοναχὸς μοναχῷ· τοῦτ' ἔστιν· οὐ καλὸν οὕτως τὸ μόνον εἶναι, ὡς τὸ ἔχειν καὶ ἄλλον ἕνα· σώζονται γὰρ ἀλλήλους διεγείροντες. τὸ δὲ τοῦ τελέου μόνου, φοβερὸν πάνυ· καὶ τὸ τοῦ μὴ ὅλως μόνου. γ'.

Σχόλιον δ'.

Ἐναντίον, ὅτι πονηρίας πνεύματα περιάγουσι τῷ φλυάρῳ καὶ πολυλόγῳ καὶ σωματικῶς μόνον κεκλεισμένῳ εἰκῆ. δ'.

Σχόλιον ε'.

Οὐκ ἀκίνδυνον περὶ δόγματα ἀσχολεῖσθαι ἡσυχαστήν. ε'.

Σχόλιον ς'.

Διὰ ταῦτα συνέρχεται νηστεία, ἀγρυπνία, χαμευνία, εὐχή, στάσις, δίψα, κόπος, καὶ τὰ ἑξῆς. ς'.

Σχόλιον ζ'.

Τὸ ἀγαπᾶν τὴν χρείαν τοῦ κόσμου, ποιεῖ τὴν ψυχὴν σκοτισθῆναι· τὸ δὲ περιβλέπειν αὐτὴν ἐν πᾶσι φέρει τὴν γνῶσιν. ζ'.

Σχόλιον Εὐαγρίου η'.

Οὐ δεῖ κατὰ καιρὸν τῶν πειρασμῶν καταλιμπάνειν τὴν ἡσυχίαν, προφάσεις εὐλόγους δῆθεν πλαττομένους· ἀλλ' ἔνδοθεν καθῆσθαι, καὶ ὑπομένειν· καὶ δέχεσθαι γενναίως τοὺς ἐπερχομένους ἅπαντας· ἐξαιρέτως δὲ τὸν τῆς ἀκηδίας δαίμονα, ὅστις ὑπὲρ πάντας βαρύτερος ὤν, δοκιμωτάτην μάλιστα ψυχὴν ἀπεργάζεται· τὸ δὲ φεύγειν τοὺς τοιούτους ἀγῶνας, καὶ περιΐστασθαι, ἄτεχνον τὸν νοῦν, καὶ δειλόν, καὶ δραπέτην διδάσκει. η'.

Σχόλιον θ'.

Τουτέστι τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, ἤγουν δέξεται, ἢ οὐ δέξεται· τὸ γάρ, πότερον, τοῦτο, ἢ ἐκεῖνο σημαίνει. θ'.

Σχόλιον ι'.

Δὸς τῷ εὐσεβεῖ· καὶ μὴ ἀντιλαμβάνου τοῦ ἁμαρτωλοῦ· εὖ ποίησον ταπεινῷ, καὶ μὴ δῷς ἀσεβεῖ. ι'.

Σχόλιον Ἰσαὰκ ια'.

Μηδὲ γὰρ ὡς ὀφείλων ἑαυτὸν ἐν ξύλῳ κρεμάσαι, καὶ ἀκολουθεῖν τῷ κυρίῳ, οὕτως νόει· ἀλλὰ σταυρῶ- ια'.

σταυρώσεις ἑαυτὸν ὀνομάζων ἐκ τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, τοῦ μὴ ἅψασθαι· καὶ πάλιν ἵνα σταυρώσῃς τὸν νοῦν σου διὰ παντὸς ἐν τῇ ψυχῇ, ὅπως μὴ ἀμελήσῃς τῆς σωτηρίας σου· καὶ οὐκ ὀφείλεις καταδέχεσθαι τοὺς πονηροὺς λογισμούς, ἀλλὰ διακρίνειν· εἰδέναι ὅτι τοῦ πονηροῦ εἰσίν· ἀπὸ παντὸς γὰρ περισπασμοῦ χρὴ λῦσαι τὸν νοῦν σου, ἵνα μὴ ὀχλῆται ὑπ' αὐτῶν· ἐὰν γὰρ μὴ λύσῃς, μάτην εὔχῃ· ὁ γὰρ νοῦς περὶ ἐκεῖνα ῥέμβεται· κἂν δῆθεν εὔχεται, καὶ ἡ εὐχὴ αὐτοῦ πρὸς θεὸν οὐκ ἀναβαίνει· ἐὰν γὰρ μὴ εὔχῃ εὐχὴν καθαρὰν ἐν πίστει πεπληρωμένην, οὐ προσδέχεται ὁ θεός.

teipsum cruci affiges extricando ab secularibus negotiis, ne illa ampliùs attingas. Et tuam semper mentem in anima tua crucifigas, vt ne sis negligens salutis tuæ. Nec recipiendæ tibi sunt improbæ cogitationes, sed prudenter cognoscendæ discernendæque, quòd à diabolo sint profectæ. Expedienda enim mens est ab omni cura seu distractione ne ab illis interpelletur. Nisi enim expedieris, frustrà precaris. Mens enim in curis illis versatur & occupatur; quamuis enim preceris, precatio tamen ad Deum non ascendit. Nisi enim orationem mundam fidéque plenam obtuleris, à Deo non recipitur.

Σχόλιον ιβ'.

ιβ. Τὸ ἁμιλλώμενοι, δηλοῖ τὸ συντρέχοντες, ἐρίζοντες, ἀνταγωνιζόμενοι, φιλονεικοῦντες.

Scholion 12.

Vox ἁμιλλώμενοι, id est, æmulantes, significat vnà currentes seu cursu certantes, contendentes, contracertantes; de gloria cœlesti depugnantes. 12.

Περὶ διαφορᾶς, καὶ διακρίσεως ἡσυχιῶν.

De differentia & discrimine religiosæ solitudinis.

Sub eodem Gradu.

ΕΙΣΙ (καὶ τοῦτο πᾶσι γνώριμον) ἐν πάσαις ταῖς τῶν ἐπιστημῶν καταστάσεσι, γνωμῶν καὶ βουλῶν διαφοραί· οὐ γὰρ πάντων πάντα τὰ τέλεια δι' ἔνδειαν σπουδῆς, ἢ καὶ δι' ἀπορίαν δυνάμεως· εἰσὶν οἱ ἐπὶ τὸν λιμένα τοῦτον, μᾶλλον δὲ τὸ πέλαγος ἢ τάχα τὸν βυθόν, [α] εἰσερχόμενοι δι' ἀσθένειαν τοῦ ἑαυτῶν στόματος, καὶ σώματος διὰ πρόληψιν· ἕτεροι ἀκρατῶς πρὸς θυμὸν ἔχοντες, καὶ μετὰ πλήθους κρατῆσαι τοῦτον μὴ δυνάμενοι οἱ τάλανες· ἄλλοι [β] ἰδιορυθμίᾳ μᾶλλον, ἢ ὁδηγίᾳ ἐξ οἰκήσεως πλέειν σκεψάμενοι· ἕτεροι μὴ δυνάμενοι ἐν μέσῳ τῆς ὕλης τῶν ὑλῶν ἀπέχεσθαι· τινὲς μὲν, ἵνα σπουδαῖοι

SOLENT esse (quod ignorat nemo) in omni scientiarum genere sentētiarum & voluntatum discrimina. Neque enim omnium omnia sunt perfecta, partim quòd aliis desit studium & diligentia; partim propter facultatem & ingenium. Sunt qui ad hunc portum (solitariæ vitæ) vel potiùs pelagus aut maris profundum [1] ingrediuntur propter incontinentiam linguæ & inueterata corporis & carnis * vitia. Sunt qui iram frænare inter multos non possint, quòd ad eam præcipites ferantur, qui sanè miseri sunt. Sunt qui ex animi elatione malint suo [2] arbitratu, quā alieno ductu & magisterio nauigare. Alii quòd in præsēti corporū & materiæ copia non possint ab illa abstinere. Alij vt ex quietis

* quietem & otium corporis Scholiastes.

Mm

Neque de disciplinis & verberatione.

solitudine diligentiores fiant. Alij vt in secreto pœnas à se ipsis per verbera propter culpas & noxas exigant. Alij vt gloriam sibi per hanc comparent. Alij denique (si tamen vllos eiusmodi filius hominis vbi venerit, in terra repertururus est) propter delicias cœlestes, & sitim diuinæ charitatis & dulcedinis cum hac se sanctissima quiete velut coniuge deuinxerunt, quod tamen non antè fecerunt, quàm libellum repudii [γ] desidiæ & acediæ dederunt. Nam eius cum priore, acediâ inquam, coniunctio, fornicatio censetur. Ego velut non sapiens architectus pro tenui cognitione mihi data scalam hanc ascensus extruxi. Cæterùm singuli videant in quo gradu consistant. An ex ratione pro suo arbitratu viuendi: an propter gloriam ab hominibus expectandam; an propter linguæ incontinentiam; an ob iracundum ingenium: an affectuum improborum copiam: an vt culpas luant: an vt diligentiores fiant; an vt ignem igni (per charitatem) addant. Erunt nouissimi primi, & primi nouissimi. Ex his septenæ sunt hebdomadis huius præsentis vitæ operationes, aliæ Deo gratæ; aliæ ingratæ: Octaua sine dubio est futuri seculi index. Obserua ô Monache qui solus degis, ferarum tempora. Quod nisi feceris, non poteris aptas illis laqueorum insidias nectere. Si ignauia quæ libellum repudij accepit, penitus abscessit, non erit opus multo labore. Si adhuc importunè se ingerit, non video quomodo [*] solitudinem colam.

*conquiescam.

ἐκ τῆς ἡσυχάσεως γένωνται. ἄλλοι ἵνα ἀγνώστως ἑαυτοὺς ὑπὲρ ἀθυμιῶν [*] αἰκίσωσι. τινὲς δὲ, ἵνα διὰ ταύτης δόξαν ἑαυτοῖς περιποιήσωνται. εἰσὶ δὲ ἕτεροι (εἰ ἄρα ἐλθὼν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εὑρήσει τοιούτους ἐπὶ τῆς γῆς) διὰ τρυφὴν καὶ δίψαν τῆς τοῦ θεοῦ ἀγάπης, καὶ γλυκύτητος τῇ ὁσίᾳ ταύτῃ συζυγέντες, οὐ πρότερον τοῦτο ποιήσαντες πρὶν πάσῃ ἀκηδίᾳ [γ] ἀποστάσιον δεδώκασι. ταύτης γὰρ ἡ συνάφεια, πορνεία παρὰ τῇ προτέρᾳ κρίνεται. κατὰ τὴν γνῶσιν τὴν ψιλὴν τὴν δοθεῖσάν μοι, ὡς οὐ σοφὸς ἀρχιτέκτων κλίμακα ἀναβάσεως πεπλέχηκα. ἕκαστος δὲ λοιπὸν βλεπέτω ἐν ποίᾳ βαθμίδι ἕστηκεν, ἐξ ἰδιορυθμίας, διὰ δόξαν ἀνθρώπων, δι' αὐθέντειαν γλώσσης· δι' ἀκρασίαν θυμοῦ, διὰ πλῆθος περισσαθείας, ἵνα ἀθυμίας λύσωσιν, ἵνα σπουδαῖοι γένωνται, ἵνα πῦρ πυρὶ προσλάβωνται. ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι· αἱ μὲν ἑπτὰ τῆς ἑβδόμης, τοῦ νῦν εἰσιν ἐργασίαι. αἱ μὲν δεκταὶ, αἱ δὲ ἄδεκτοι· ἡ δὲ ὀγδόη δηλονότι τοῦ μέλλοντος αἰῶνος σημαντικὴ ὑπάρχει. ἐπιτήρει ὦ μοναχὲ, μεμονωμένε θηρίων ὥρας· εἰ δὲ μὴ, οὐ δυνήσῃ ἁρμοζούσας ταῖς παγίδας ἱστᾶν, εἰ ἀπέστη τελείως ἡ τὸ ἀποστάσιον λαβοῦσα, περιττὸν τὸ ἔργον· εἰ δὲ ἔτι περιπτεύεται, οὐ γινώσκω πῶς ἡσυχάσω.

*κολάσωσι

Τί δή ποτε οὐ τοσοῦτοι παρὰ τοῖς ὁσίοις [d] Ταβεννησιώταις οἱ φωστῆρες, ὅσοι παρὰ τοῖς σκητιώταις γεγόνασιν; ὁ νοῶν νοείτω· ἐγὼ γὰρ [e] λέγειν οὐ δύναμαι, μᾶλλον δὲ οὐ βούλομαι. οἱ [f] μὲν τὰ πάθη μειοῦντες, οἱ δὲ ψάλλοντες, καὶ τὸ πλεῖστον * ἐν τῇ προσευχῇ καρτεροῦντες. οἱ δὲ τῇ θεωρίᾳ ἀτενίζοντες * ἐν τῷ βυθῷ διάγουσι, κατὰ τὸν τῆς κλίμακος τρόπον ζητηθήτω τὸ πρόβλημα· ὁ χωρῶν, ἐν κυρίῳ χωρείτω. εἰσὶ ῥάθυμοι ψυχαὶ ἐν κοινοβίῳ παραγενόμεναι, καὶ τὴν ὕλην τῆς ἑαυτῶν ῥαθυμίας εὑπορήσασαι, εἰς τελείαν ἀπώλειαν κατηντήσαν· καί εἰσι πάλιν, οἱ τὴν ἑαυτῶν ῥαθυμίαν διὰ τῆς ἑτέρων συνδιαγωγῆς ἀπεδύσαντο· οὐ μόνον δὲ ἐπὶ ἀμελεστέρων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ σπουδαίων πολλάκις τὸ αὐτὸ γέγονε. τῷ αὐτῷ κανόνι καὶ ἐπὶ τῆς ἡσυχίας χρησώμεθα λέγοντες, πολλοὺς δοκίμους δεξαμένη, ἀπεδοκίμασε διὰ τῆς ἰδιορυθμίας, φιληδόνους αὐτοὺς ἐλέγξασα. ἑτέρους δὲ λαβοῦσα τῷ φόβῳ καὶ τῇ [ζ] μερίμνῃ τῆς τοῦ ἑαυτῶν κρίματος βαστάγης, σπουδαίους τινὰς, καὶ ζέοντας εἰργάσατο. μηδεὶς ὑπὸ θυμοῦ καὶ οἰήσεως ὑποκρίσεώς τε, καὶ μνησικακίας ὀχλούμενος, ἴχνος ἡσυχίας ἰδεῖν * τολμήσαι μήπως ἔκστασιν, καὶ μόνον κερδήσῃ. εἰ δέ τις τούτων καθαρὸς, αὐτὸς λοιπὸν γνώσεται τὸ συμφέρον, οἶμαι δὲ οὐδ' αὐτός.

d. e. f. * τῷ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες. * al. deest ἐν τῷ βυθῷ. ζ. * al. πλημμύσαι. πλημμύσει. * al. πλημμύσαι πλημμύσει.

Quid est quòd non tam multa apud sanctos [4] Tabennesiotas sanctorum lumina fuerint, quàm apud Scetiotas? Qui intelligit intelligat, ego [5] caussam pronunciare non possum, aut potiùs nolo. Eorum qui in hoc profundo solitudinis (tamquã pelago) versantur, alii [6] vitiosos affectus sensim imminuunt, alii in psalmodia & in precibus plurimum temporis & studii ponunt; alii contẽplationi se dedunt. Quod problema ex proposito scalæ modo disquirendum est: qui capit, in Domino capiat. Sunt in cœnobiis animæ quædã desides & ignauæ, quæ materiã pigritiæ suæ nactæ in vltimum exitium præcipites abierunt. Sunt & aliæ quæ segnitiem suam per aliorum cõuictum & contubernium castigarunt & exuerunt. Quod non solùm negligentioribus, sed studiosioribus etiam sæpe vsu venit. Eadem norma in solitaria vita vti licet cùm dicimus, quòd multos, qui apti videbantur, receperit & postea damnarit, cùm illos suo arbitratu viuere volẽtes voluptatum studiosos deprehendit & redarguit: Alios verò susceptos timore & [7] curâ ferendi oneris, id est iudicii propriarum actionum, solicitos aliquos & in rebus diuinis ardentes effecit. Nemo iræ & elationi animi & simulationi seu hypocrisis & iniuriarum recordationi obnoxius, audeat in solitudinem vestigiũ ponere, ne stuporem animi incurrat, & illum solum ex solitudine fructum reportet. Ab his si quis fuerit repurgatus, ille deinceps intelliget, quid sibi expediat, imò nec iste satis, opinor, assequetur.

Signa porrò & exercitationes & argumenta eorum qui non sine ratione solitudinem sequuntur, hęc sunt: Mens nullis perturbationum fluctibus agitata, cogitationes castæ, raptus in Deum, suppliciorum æternorum præsens semper memoria, mortis instantis consideratio, inexplebile precandi studium, custodia sui inexpugnabilis, veneris extinctio, appetitionum ignoratio, mundi mors, nullum cibi desiderium, rerum diuinarum cognoscendarum materia, fons discretionis, lacrymarum * [8] facultas, loquacitatis exterminatio, & si quid hoc genus est a-
8. liud quod turbis est ingratum & infestum. Eorum verò, qui hanc
9. solitudinis palæstram absque [9] ratione aggrediūtur, signa hæc sunt: Cœlestium gratiarum seu opum
10. [10] inopia, iræ incrementum, iniuriarū toleratarū altè reposita memoria, charitatis defectio, elatio-
11. nis augmētū, & alia [11] cōplura quę silentio inuoluam. Iam cùm hæc oratio * ita decurrerit, necesse est, vt de iis hic qui sub obedientia viuunt, disputare pergam, ac tāto magis quòd ad ipsos potissimum hic noster sermo pertineat. Eorū qui se legitimè & castè & purè huic ornatæ & decētissimæ subiectionis virtuti desponderūt & cōiunxerunt, hæc argumēta & signa sunt, & à sanctis Deóque plenis patribus (singula tamen suo tēpore perficiēda) definiuntur (nisi quod in dies interim illa augeamus, & magis magísque in eisdē proficiamus.) Quādo humilitas inchoata semper augetur, ita defetuescit (quomodo enim id non fiat, cùm bilis & fel penitus exinanitur) tenebræ mentis sensim euanescunt,

*pignus seu arra.

*huc.

τῶν λόγῳ τὴν ἡσυχίαν μετερχομένων σημεῖα, καὶ στάδια, καὶ τεκμήρια ταῦτα. νοῦς ἀκύμαντος, ἔννοια ἡγνισμένη, ἁρπαγὴ πρὸς κύριον, κολάσεων παράστασις, θανάτου ἔπειξις, προσευχὴ ἀκόρεστος, φυλακὴ ἄσυλος, πορνείας θνῆσις, προσπαθείας ἄγνοια, θάνατος κόσμου, γαστριμαργίας ἀνορεξία, θεολογίας ὑπόθεσις,
διακρίσεως πηγή· δάκρυον ὑπόσπονδον, πολυλογίας ἀπώλεια, καὶ εἴ τι τῶν τοιούτων, οἷς τὰ πλήθη η'.
φιλεῖ ἀντικεῖσθαι· τοῖς δὲ οὐ λόγῳ ταύτην μετερχομένοις, * αὕ- θ'.
τη, τοῦ πλούτου ἡ πενία, ὀργῆς ι'.
αὔξησις. μνησικακίας ἀποθήκη, ἀγάπης μείωσις, τύφου πρόσ-
ληψις, καὶ τὸ ἑξῆς σιωπήσομαι. ια'.
ἐπεὶ δὲ οὕτως ὁ λόγος κατέδραμεν, ἀνάγκη καὶ περὶ τῶν ἐν ὑποταγῇ ἐνταῦθα ἐνθέσθαι, καὶ μάλιστα, πρὸς αὐτοὺς γὰρ καὶ ὁ λόγος ὡς ἐπιπολὺ ἀποτείνεται. τῶν νομίμως, ἀμοιχεύτως, καὶ ἀμολύντως τῇ κοσμίῳ ταύτῃ (ὑποταγῇ) καὶ εὐπρεπεῖ συζευχθέντων, ταῦτα τὰ τεκμήρια καί εἰσι, καὶ ὁρίζονται παρὰ τοῖς θεοφόροις πατράσιν. ἰδίῳ μέντοι καιρῷ τελειούμενα· πλὴν ὅτι καθημέραν προσθήκην λαμβάνουσι, καὶ προκοπὴν λαμβάνοντες. ταπεινώσεως εἰσαγωγικῆς αὔξησις· θυμοῦ μείωσις· πῶς γὰρ καὶ μὴ * γένηται τῆς χολῆς κενουμένης, σκοτισμοῦ ἔλλειψις,

*ταῦτα σημεῖα.

*γίνεται.

ἀγάπης πρόσληψις, παθῶν ἀλλοτρίωσις, μίσους λύτρωσις, ἐξ ἐλέγχου λαγνείας μείωσις, ἀκηδίας ἄγνοια, σπουδῆς πρόσληψις, συμπαθείας ἀγάπη, ὑπερηφανίας ξενιτεία, τὸ πᾶσι ζητητέον, καὶ ὀλίγοις εὑρητὸν κατόρθωμα·
ιβ'. ιβ' ὕδατος μὴ προρέοντος ἐν πηγῇ ἀδόκιμον τὸ ὄνομα. καὶ τὸ ἑξῆς νενόηται τοῖς νοῦν ἔχουσι· νεᾶνις μὲν μὴ φυλάξασα κοίτην, ἐμίανε σῶμα· καὶ ψυχὴ μὴ φυλάξασα συνθήκην, ἐμίανε πνεῦμα· καὶ τῇ μὲν ἀκολουθεῖ ψόγος, μῖσος, μάστιγες, χωρισμοί, τὸ πάντων ἐλεεινότατον· τῇ δὲ, μολυσμοί, θανάτου λήθη, κοιλίας ἀπληστία, ὀφθαλμῶν ἀκράτεια, κενοδοξίας ἐργασία, ὕπνου ἀχορτασία, σκληροκαρδία, ἀναισθησία, λογισμῶν ἀποθήκη, καὶ συγκαταθέσεως προσθήκη, αἰχμαλωσία καρδίας, ταραχῆς ἐργασία, ἀνηκοΐα, ἀντιλογία, προσπάθεια, ἀπιστία, ἀπληροφορία, πο-
ιγ'. λυλογία, ιγ' παρρησία, ἡ πάντων χαλεπωτέρα· τὸ δὲ πάντων ἐλεεινότερον, ἀκατάνυκτος καρδία, ἣν διαδέχεται ἐν τοῖς μὴ προσέχουσιν ἡ ἀναλγησία, ἡ μήτηρ τῶν πτωμάτων.
ιδ'. Ἐκ πνευμάτων τοῖς μὲν ιδ' ἡσυχάζουσιν εἰσὶ πέντε· τοῖς δὲ ὑποτασσομένοις, εἰσὶ τρεῖς τῶν ὀκτὼ προσπαλαίουσιν· ὁ ἡσυχάζων, καὶ ἀκηδίᾳ πολεμῶν ζημιοῦται πολλάκις· καιρὸν γὰρ προσευχῆς καὶ

charitas augetur, vitiosi affectus exuuntur & emendantur, odium corde cedit, lasciuia propter assiduas reprehensiones minuitur, desidiæ locus nullus relinquitur, diligentia crescit, commiserationis affectus charitatem ostendit, superbia proscribitur. Quod virtutis genus omnibus quidem indagandum & quærendum, quod tamen à paucis reperitur. Fōs [12] aqua 12.
destitutus frustra nomen fontis retinet; quod inde sequitur prudens facilè intelligit. Adolescentula, quæ à thoro suo exerrauit, corpus polluit. Anima quæ violauit voti sui pactum, inquinauit spiritum; & illam quidem sequuntur vituperatio, odiū, flagra, & quod omnium est luctuosissimum, diuortiū; hanc verò, animam inquam, inquinationes, mortis obliuio, ventris inexplebilis ingluuies, oculorū petulātia, vanæ gloriæ studium, perpetuum somni desiderium, cordis duritia, stupor animi, cogitationum horreum, consensûs facilitas seu augmentum, cordis captiuitas, officina strepitûs & tumultûs, cōtumacia, contradictio, vitiosa ad res affectio, infidelitas, nulla fiducia, loquacitas, effusa [13] libertas & 13.
confidentia quæ est omnium grauissima: sed quod est omnibus miserabilius, cor omni gratia luctus seu compunctionis destitutum, quod sequitur in iis qui non attendunt, stupor sensûs seu indolētia, quę lapsus omnis est parēs & caussa. Ex octo capitalibus vitiis & spiritibus, quinque potissimum [14] solitarios oppugnant; tres eos qui 14.
sub obedientia viuunt. Solitarius dum cum acedia seu desidia luctatur, sæpenumero detrimento afficitur, tempus enim precibus &

contemplationi dedicandum sæ-
pe inter pugnam & luctam cum
acedia consumet. Ego cùm olim
15. residens in cella mea [15] tædio la-
borarem, & eò iam descenderem
vt de cella deserenda deliberatem,
percommodè accidit, vt hospites
quidam aduentantes me ob vitam
hanc solitariam beatum prædica-
rent, & subitò cogitatio desidiæ
à vana gloria fugata recessit, ma-
gnopere me demirante quòd tri-
bulus iste seu vanæ gloriæ dæmon
omnibus spiritibus aduersaretur.
Obserua singulis horis coniugis
seu contubernalis tui motus &
ventilationes, subreptiones & mo-
menta inclinationum, & conuer-
siones, quomodo habeant, quò
& quam in partem vergant. Qui
per Spiritum S. animi tranquilli-
tatem adeptus est, non nescit hoc
theorema seu considerationem.
16. [16] Princeps quietæ solitudinis stu-
dium est, vt solitudinis cultor om-
nibus curis quæ negotia præce-
dunt, siue illa rationis sint, siue
non sint, vacet. (Nam qui priori-
bus aditum dederit, in sequenti-
bus hærebit, & omnino cadet.)
Alterum opus est impigra oratio:
Tertium, inuiolabilis cordis actio.
Fieri per naturam non potest, vt
expers literarum in libris se exer-
ceat: Sed multo minùs, vt qui pri-
mo caret, duo altera per rationem
acquirat; medium assecutus in
* angelus. mediis constiti, & * sitientem il-
luminabat. Et ecce rursus eram in-
ter illos, cúmque rogassem quid
fuerit ante aspectabilem in illo
(Christo) formam? docere me
non potuit, nec sinebatur ille
princeps (angelus nempe.) Tum
rogabam vt diceret, quomodo
* haberet. nunc * esset. In propriis inquiebat,

θεωρίας ἐν ταῖς πρὸς αὐτὴν μη-
χαναῖς ἐξαναλώσῃ, καὶ πάλαις·
ῥᾳθυμήσαντί μοι ποτὲ ἐν τῇ κέλ-
λῃ [15] καθεζομένῳ, καὶ ταύτην σχε- ιε΄.
δὸν καταλιμπάνειν λογιζομένῳ,
ἄνδρες τινὲς παραβαλόντες, ἱκα-
νῶς ὡς ἡσυχαστὴν με ἐμακάρι-
σαν· καὶ θᾶττον ὁ τῆς ῥᾳθυμίας
λογισμὸς, ὑπὸ τῆς κενοδοξίας
* ἐχώρησε. καί γε τεθαύμακα πῶς * ἀπελαθείς.
πᾶσιν ἐναντιοῦται τοῖς πνεύμασιν
ὁ τρίβολος δαίμων. ὅρα καθ'
ὥραν τοῦ σου συζύγου τοὺς ῥιπι-
σμοὺς, καὶ παραριπισμοὺς, καὶ
ῥοπὰς, καὶ τροπὰς, τὸ πῶς καὶ
ποῦ τὴν ῥοπὴν κέκτηνται. ὁ διὰ
πνεύματος ἁγίου γαλήνην κτη-
σάμενος, οὐκ ἀγνοεῖ τὸ θεώρη-
μα. ἔργον ἡσυχίας [16] ἀμεριμνία ιϛ΄.
προηγουμένη πάντων τῶν πρα-
γμάτων εὐλόγων καὶ ἀλόγων. ὁ γὰρ
τοῖς προτέροις ἀνοίγων, ἐν τοῖς δευ-
τέροις πάντως περιπεσεῖται. δεύτερον
προσευχὴ ἄοκνος· καὶ τρίτον ἐργα-
σία καρδίας ἄσυλος· ἀδύνατον τὸ
μὴ γράμματα μεμαθηκότα φυσι-
κῶς ἐν δέλτοις μελετᾶν. ἀδυνατώ-
τερον δὲ, τοὺς μὴ τὸ πρότερον κτησα-
μένους τὰ δύο, λόγῳ μετελθεῖν. με-
τερχόμενος τὸ μέσον, ἐν μέσοις γέ-
γονα· καὶ ἐφώτιζε διψῶντα· καὶ ἰδοὺ
πάλιν ἦν ἐν ἐκείνοις· τί μὲν ἦν πρὸ
τῆς ὁρατῆς ἐν αὐτῷ μορφῆς διδά-
σκειν οὐκ ἠδύνατο· οὐδὲ γὰρ ἠφίετο
ὁ ἄρχων· πῶς δὲ νῦν τελεῖ ἠρώτων
λέγειν· ἐν τοῖς ἰδίοις μὲν ἔλεγεν,

ἀλλ' οὐκ ἐν τούτοις. ἐγὼ δέ, Τίς ἡ δεξιὰ στάσις καὶ καθέδρα ἐπὶ τοῦ αἰτίου. ἀδύνατον, ἔφη, ἀκοῇ μυσταγωγεῖσθαι ταῦτα. πρὸς ὃ δέ με ὁ πόθος εἷλκε, προσαγαγεῖν τῷ καιρῷ* ἐκείνῳ ἠρώτων, οὔπω ἔφραζεν ἥκειν τὴν ὥραν, δι' ἔλλειψιν πυρὸς ἀφθαρσίας. ταῦτα εἴτε σὺν τῷ χοῒ οὐκ οἶδα· εἴτε τούτου χωρίς, λέγειν εἰς ἅπαν οὐκ ἔχω. χαλεπὸν ἐστὶ τὸν μεσημβρίας ἀποτινάξασθαι ὕπνον ἐν ταῖς θεριναῖς μάλιστα ὥραις· τότε γὰρ καὶ μόνον ἴσως τὸ τῶν χειρῶν οὐκ ἀπόβλητον ἔργον. ἔγνων τὸν ἀκηδίας δαίμονα προποιοῦντα* καὶ προοδοποιοῦντα τὸν τῆς πορνείας, ἵνα ἰσχυρῶς τὸ σῶμα ἑλκύσας, καὶ τῷ ὕπνῳ βαπτίσας, ὥσπερ καθ' ὕπαρ* τοὺς μολυσμοὺς ἐν τοῖς ἡσυχάζουσιν ἐργάσηται. ἐὰν δὲ ἀντιστῇς αὐτοῖς ἰσχυρῶς, πολεμήσουσί σε πάντως κραταιῶς, ἵν' ὡς μηδὲν ὠφελοῦντα, παύσωσι τῶν ἀγώνων. οὐδὲν δὲ τῆς τῶν δαιμόνων ἥττης, ὡς ὅπερ αὐτῶν πρὸς ἡμᾶς χαλεπὸς πόλεμος ἐνδεί-
ιζ. ξασθαι δύναται. ἐν ταῖς[ιζ] περιόδοις τὰ συναχθέντα φύλαττε· τῆς θύρας γὰρ ἀνοιγομένης αἱ* κατακλεισθεῖσαι ὄρνεις πέτανται. καὶ τότε λοιπὸν, οὐδὲν τῆς ἡσυχίας ὠφελήθημεν. μικρὰ θρὶξ ταράσσει ὀφθαλμόν, καὶ μικρὰ φροντὶς ἀφανίζει ἡσυχίαν. ἡσυχία γάρ ἐστιν, ἀπόθεσις νοημάτων, καὶ ἄρνησις εὐλόγων φροντίδων. ὁ ὄντως ἡσυχίαν κατειληφώς, οὐδὲ τῆς ἑαυτοῦ σαρκὸς φροντίσει. ἀψευδὴς γάρ ἐστιν ὁ ἐπαγ-
ιη. γειλάμενος. ὁ νοῦν[ιη] καθαρὸν παραστῆσαι τῷ θεῷ βουλόμενος, καὶ φροντίσαι

* ἐκεῖνο.
* al. deest προποιοῦντα.
* καθ' ὕπ.
* κεκλειν-ται.

sed non in his. Tum ego: Quæ est & qualis illa ad dexrram, Christi auctoris statio & sedes? Hæc inquir, auris humana doceri non potest. * Rogabam ergo vt me ad id occasione deduceret quò me desiderium rrahebar. Nondum, inquit, venit hora, propter defectionem ignis incorruptionis. Hæc an in corpore an extra corpus facta sint, nec scio, nec omnino habeo dicere. Difficile est pomeridianum somnum præsertim æstiuis horis arcere. Tunc enim, & forrasse rantùm, aliquid operis manu faciendum est. Noui ego spiritum Acediæ præcedere, & viam munire spiritui fornicationis, vt corpus validè rrahar, & somno propè irriget, & velur per somnium in quiescentibus inquinet. Quòd si his acriter & fortiter obluctatus fueris, impotenter te oppugnabunt, perinde quasi nihil ex solitaria vira vtilitatis referas, vt ab lucta & certamine desistas. * Sed quo acrius in nos consurgunt, hoc magis apparet illos à nobis victos. Cùm in
publicum [17] prodis collecta custodi. Nam ianua aperta aues inclusæ auolant, vnde quicquid commodi in solitudine partum est, perditur. Paruus pilus oculum infestat & turbar, & parua cura quietem rollit. Quies enim est cogitationum abiectio, & curarum humanarum etiam iustarum abdicatio. Qui ex animo solitariam vitam complexus est, neque corporis quidem sui curam aget, mentiri enim nescir, qui curam se nostri habiturum
spopondir. Qui [18] puram Deo mentem sistere cupit, & curis 18.

* Ad hunc obscurum locum vide quid Elias Cretensis dicat in Commentario quem inde deprõpsi, & Scholiis inter 16. & 17. adiunxi.

* Sed nihil ita ostendit illos à nobis victos quam cũ acrius in nos (quasi irritati) cõsurgunt. 17.

interim agitatur, persimilis est illi, qui iniectis sibi ipsi validis compedibus, celeriter tamen currere conatur. Rari sunt qui in studio sapientiæ & philosophiæ sæcularis magnopere excelluerunt, & quasi ad fastigium eius peruenerunt: sed pauciores existimo qui veram solitariæ vitæ philosophiam exactè pernouerunt. Qui Deum nondum nouit ad solitudinem ineptus est, seséque multis periculis exponit. Solitudo imperitos suffocat, cœlestium enim consolationum delicias non gustant, & tempus in captiuitate, distractionum seu mœroris furtis, desidia, & animi defatigatione absumunt. Qui orationis gratiam assecutus est, turbas hominum non secus atque onager fugit. Quis enim nisi hæc (oratio) ferum onagrum ab omni hominum societate liberum dimisit? Qui vitiosis affectibus est occupatus, iis reuoluendis &
19. exercendis totum [19] solitariæ vitæ tempus terit, vt mihi sanctus pater, Georgius inquam Arsilaites * quem & dignitas tua non penitus ignorat, hic olim exposuit & edocuit, cùm inutilem animam meam ad solitariam vitæ disciplinam institueret & informaret. Mane, inquit, vt plurimum Spiritus vanæ gloriæ & concupiscentiæ impetum in nos facere solitos animaduerti. Sub meridiem verò desidiæ & tristitiæ & iræ. Vesperi autem ventris & stercorum dominos ac tyrannos. Melior est qui paret alteri
20. [20] pauper, quàm vanis cogitationibus [21] distractus solitarius. Qui
21. ratione iusta ductus solitariam vitam est ingressus, nec quotidie

*tuæ quoque dignitati non planè ignotus.

ἀδυνούμενος, ὅμοιός ἐστι τῷ τοὺς ἑαυτοῦ πόδας ἰσχυρῶς πεδήσαντι, καὶ ὀξέως βαδίζειν δοκιμάζοντι. σπάνιοι μὲν οἱ τὴν κατὰ κόσμον φιλοσοφίαν εἰς ἄκρον παιδευόμενοι· ἐγὼ δὲ λέγω, βραχύτεροι οἱ τὴν τῆς ὄντως ἡσυχίας φιλοσοφίαν ἐπιστάμενοι· ὁ οὔπω θεὸν γνούς, εἰς ἡσυχίαν ἀδόκιμος, καὶ πολλοῖς κινδύνοις ὑφιστάμενος. ἡσυχία ἀπείρους ἀποπνίγει· ἄγευστοι γὰρ γλυκύτητος θεοῦ ὑπάρχουσιν, εἰς αἰχμαλωσίας, καὶ κλοπάς, καὶ ἀκηδίας, καὶ ῥεμβασμοὺς τὸν καιρὸν ἐξαναλίσκοντες. ὁ προσευχῆς κάλλος ἁψάμενος, φεύξεται ὄχλους ὡς ὄναγρος· τίς γὰρ εἰ μὴ αὕτη, εἴασεν ὄντα ἄγριον ἐλεύθερον πάσης συνουσίας ἀνθρώπων; ὁ τὰ πάθη περικείμενος, * καὶ τῇ * al. deest
τούτων ἀδολεσχίᾳ ἐν ἐρήμῳ [ιθ'] διατρίβει, ὡς καὶ γέρων μοι ἅγιος τὸ τοιοῦτον ἐφθέγξατο, καὶ ἐδίδαξε, Γεώργιον λέγω τὸν Ἀρσιλαΐτην, ὃν καὶ ἡ σὴ τιμιότης οὐδ' ὅλως ἠγνόησεν. οὗτος ἀργείαν ψυχὴν ποτὲ στοιχειῶν, καὶ ποδηγῶν πρὸς ἡσυχίαν ἔλεγε· τῇ μὲν πρωΐᾳ, φησίν, ἐπεσημειωσάμην ὡς ἐπίπαν τὸν τῆς κενοδοξίας καὶ ἐπιθυμίας ἐπιδημεῖν δαίμονας· τῇ δὲ μεσημβρίᾳ τὸν ἀκηδίας, καὶ λύπης, καὶ ὀργῆς· τῇ δὲ ἑσπέρᾳ τοὺς φιλοκάπρεις καὶ τυράννους τῆς γαστρός· κρείσσων ὑποτακτικὸς [κ'] πτωχὸς κ.
ὑπὸ ἡσυχαστὴν [κα'] περισπώμενον. ὁ κα.
λόγῳ τὴν ἡσυχίαν μετιὼν, καὶ τὸ αὐτῆς

κέρδος καθ' ἡμέραν, μὴ καθορᾷν,
ἢ οὐ λόγῳ ἡσύχασεν, ἢ οἴησει κλέ-
πτεται· ἡ ἡσυχία ἐστὶν ἀδιάσπαστος
Θεῷ λατρεία, καὶ παράστασις· ἡ
κβ'. Ἰησοῦ [22] μνήμη ἑνωθήτω τῇ πνοῇ
σου, καὶ τότε γνώσῃ ἡσυχίας ὠφέ-
λειαν. πτῶμα μὲν ὑπηκόου τὸ οἰκεῖον
θέλημα· ἡσυχαστοῦ δὲ προσευχῆς διά-
στασις. ἐὰν ἐπιχαίρῃ παρουσίαις ἐν
κέλλῃ, γίνωσκε σεαυτὸν ἀκηδίᾳ μό-
νῃ, καὶ οὐ Θεῷ σχολάζοντα. ὑπό-
γραμμός σοι ἔστω προσευχῆς, ἡ
ἀδικουμένη χήρα ἀπὸ τοῦ ἀντιδί-
κου αὐτῆς· ἡσυχίας δὲ τύπος
ὁ μέγας καὶ ἰσάγγελος ἡσυχαστὴς
κγ'. Ἀρσένιος. [23] μέμνησο ἐν τῇ μο-
νίᾳ τῆς τοῦ ἰσαγγέλου τούτου ἡσυ-
χαστοῦ διαγωγῆς. καὶ ὅρα ὡς καὶ
παραβάλλοντας πολλάκις ἀπεπέμ-
ψατο, ἵνα μὴ τὸ μεῖζον ἀπολέ-
κδ'. σῃ. ἔγνων τοὺς δαίμονας τοῖς λό-
γῳ ἡσυχάζουσι τοὺς ἀλόγους τῶν
γυροβάγων παραβάλλειν συχνότερον
ἀναπείθοντας, ἵνα τοῖς ἐργάταις,
κἂν δι' ἐκείνων μικρὸν ἐμποδί-
κε'. σαι δυνηθῶσι. [25] σημείου τοὺς τοιού-
τους, ὦ ἑταῖρε, καὶ μὴ παραιτοῦ
λυπεῖν εὐσεβῶς ῥαθύμους· ἴσως
γὰρ ἐκ τῆς λύπης τοῦ γυροβάγειν
κς'. παύσονται. ὅρα [26] μὴ τοῦ προει-
ρημένου σκοποῦ χάριν εἰκῆ λυπή-
σῃς ψυχήν, ὕδωρ ἐκ δίψης ἐρχο-
μένην παρά σου ἀρρύσασθαι. ἐν
παντὶ δὲ λύχνου σοι δέον· βίος ἡσυ-
κζ'. χαζόντων, μᾶλλον δὲ [27] μοναζόν-
των κατὰ συνείδησιν, καὶ αἴσθησιν

in virtutibus progressum seu
fructum notat, aut non cum ra-
tione illud vitæ genus prosequi-
tur, aut per animi elationem
deluditur. Vita solitaria est Deo
per indissolubilem cultum per-
petuò assistere. [22] Iesu memoria 22.
cum tuo spiritu copuletur, &
tunc cognosces solitudinis &
quietis fructum. Obedienti la-
psus caussa, propria voluntas
existit: solitario orationis re-
missio. Vbi frequentia hospi-
tum in Cella tua fueris delecta-
tus, scito te non Deo, sed soli
desidiæ operari. Sit tibi forma
precandi vidua illa Euangelica
ab suo aduersario afflicta, vitæ
autem solitariæ exemplum ma-
gnus ille & cælitum æmulus Ar-
senius solitarius. [23] Memor esto 23.
in solitudine vitæ quam angeli-
cus hic anachoreta traduxit, &
nota quomodo non rarò aduen-
tores ab se dimiserit, ne quod
melius & [24] maius erat, perderet. 24.
Notaui ego dæmones sæpe va-
gabundos solitarios, & qui nul-
lo consilio solitudinem sunt in-
gressi, excitare vt ad veros & iu-
stos anachoretas sæpius adeant,
vt pugiles Christi per illos erro-
nes vel modicum ab studiis suis
pietatis impediant. Hos tu vago-
nes, bone vir, [25] obserua, nec tecu- 25.
sa hosce inertes piè contristare,
fortasse enim ex tristitia hac cir-
cumcursare & vagari desinent.
[26] Caue tamen ne ex occasione
dictorum animam temerè tristi-
tia affligas, quæ sitiens ad aquam
vitæ hauriendam ad te venit. In
omnibus tibi lucerna discretio-
nis opus est. Vita solitariorum
vel potiùs [27] monachorum per 26.
conscientiam & verum cordis

sensum regatur. Qui viam Domi-
nicum ratione currit, omnia sua
* dicta. studia, * verba, cogitationes, in-
cessus, motus ad amussim diui-
nam componit, & omnia pro-
pter Dominum ipsi Domino o-
peratus in vero cordis sensu co-
ram Dei facie exequitur. Si au-
tem fallitur & deluditur, non-
dum ex virtutis præscripto vi-
uit. *Aperiam*, inquit ille, *in psalte-
rio propositionem meam*, & consi-
lium meum ob imperfectam ad-
huc discretionem. Ego autem
28. offeram per [28] orationem volun-
tatem meam, & inde me exaudi-
tum esse certum testem & indi-
cium accipiam. Fides ala est ora-
Psal. 34. tionis, qua si caruero, *oratio mea
in sinum meum reuertetur.* Fides
est firmissimus animæ status, vt
nullis rebus aduersis commoue-
ri possit. Fidelis est, non qui pu-
tat Deum omnia posse, sed qui
credit, se omnia (quæ petit) con-
secuturum. Fides est rerum inspe-
ratarum pignus, quod latro ille
comprobauit. Fidei procreatrix
est labor, & cor rectum: hoc e-
nim constanrem & firmum fa-
cit, ille verò efficit. Solitariorum
29. parens est Fides: [29] si enim non
crediderit, quomodo solitudi-
nem colet? In carcere compedi-
bus districtus iudicem metuit.
Qui verò in cella quiescit, Do-
minum timet. Non tam vehe-
menter ille locum iudicij refor-
midat, quàm iste supremi iudicis
tribunal. Magno tibi vir admi-
30. rande, opus est [30] timore in soli-
tudine, nihil enim potentius est
ad Acediam pellendam & perse-
quendam. Reus semper circum-
spicit an iudex veniat ad carce-
rem: verus verò operarius quan-

γινέσθω· ὁ λόγῳ τρέχων, τὰ ἐπι-
τηδεύματα, καὶ τὰ ἀποφθέγματα,
καὶ τὰ ἐνθυμήματα, καὶ τὰ διαβήμα-
τα, καὶ τὰ κινήματα πάντα κατὰ κύ-
ριον, καὶ διὰ κύριον αὐτῷ ἐπι-
τηδευόμενα ἐν αἰσθήσει ψυχῆς, καὶ
προσώπῳ κυρίου ἐργάζεται· εἰ
δὲ κλέπτεται, οὔπω κατ' ἀρετὴν πο-
λιτεύεται. ἀνοίξω, φησί τις, ἐν ψαλ-
τηρίῳ τὸ πρόβλημά μου, καὶ τὸ
βούλημά μου, διὰ τὸ ἀτελὲς ἔτι τῆς
διακρίσεως· ἐγὼ δὲ ἀνοίσω διὰ
[κη'] προσευχῆς τὸ θέλημά μου, κἀ- κη'.
κεῖθεν τὴν πληροφορίαν μου ἐκδέ-
ξομαι. πίστις πτερὸν προσευχῆς, ταύ-
της γὰρ μὴ ἔχουσα, πάλιν εἰς κόλπον
μου ἀποστραφήσεται· πίστις ἐστὶν
ἀνενδοίαστος ψυχῆς στάσις, ὑπὸ οὐ-
δεμίας ἐναντιότητος κλονουμένη· πι-
στός ἐστιν, οὐχ ὁ οἰόμενος θεὸν δύνα-
σθαι, ἀλλ' ὁ πιστεύων πάντων τεύξεται.
πίστις ἐστὶν ἀνελπίστων πρόξενος, καὶ ταύ-
την ὁ λῃστὴς ἀπέδειξε. πίστεως μήτηρ μό-
χθος, καὶ εὐθὴς καρδία· ἡ μὲν γὰρ ἀδι-
στακτον ποιεῖ· ὁ δὲ δημιουργεῖ. ἡσυχα-
στῶν μήτηρ πίστις· [κθ'] εἰ μὴ γὰρ πιστεύσει, κθ'.
πῶς ἡσυχάσει; ἐν εἱρκτῇ πεδηθεὶς, φό-
βον κολάζοντος δέδοικε. ὁ δὲ ἐν κέλλῃ
ἠρεμῶν, φόβον κυρίου πέποκεν· οὐχ
οὕτως ὁ πρότερος τὸ δικαστήριον, ὡς ὁ
δεύτερος τὸ τοῦ κριτοῦ κριτήριον δέδοικεν.
φόβου σοι πολλοῦ καθ' ἡσυχίαν χρεία, λ'.
ὦ θαυμάσιε. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀκηδίαν
ἐκδιώκειν δύναται. ἀτενίζει μὲν κατάκρι-
τος διὰ παντὸς, πότε ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ
ὁ κριτὴς παραγίνεται. ὁ δὲ ὄντως ἐργάτης,

ποτε ὁ κατεπείγων ἐλεύσεται. δεδέ-
σμευται τῷ προτέρῳ φορτίον λύπης.
τῷ δὲ δευτέρῳ πηγὴ δακρύων. ἐὰν
κτήσῃ ὑπομονῆς ῥάβδον, θᾶττον
ἀπολήξουσιν οἱ κύνες ἀναιδεύεσθαι·
ὑπομονή ἐστιν ἄθραυστος πόνος ψυχῆς,
ὑπ᾽ ἀλόγων, κτύπων μηδαμῶς
[illegible] * σαλευόμενος. [λα] ὑπομονητικός ἐστιν
λα'. ἐργάτης ἄπτωτος, καὶ διὰ πτωμάτων
τὴν νίκην ποιούμενος. ὑπομονή
ἐστιν ὁρισμὸς θλίψεως καθ᾽ ἡμέ-
ραν ἐκδεχόμενος. ὑπομονή ἐστι
προφάσεων ἐκκοπή, καὶ οἰκεία
προσοχή· οὐχ οὕτως τῆς ἑαυτοῦ
τροφῆς, ὡς ὑπομονῆς, ὁ ἐργάτης
δέεται. ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς δευτέρας
λβ'. λήψεται [λβ] στέφανον. ἐπὶ δὲ τῆς προ-
τέρας ὄλεθρον κομίσεται. ὑπομονη-
τικὸς ἀνὴρ πρὸ μνήματος τέθνη-
κε· μνῆμα ἑαυτοῦ τὴν κέλλαν ποιη-
σάμενος. ὑπομονὴν ἔτεκεν ἐλπὶς καὶ
πένθος· ὁ γὰρ τῶν δύο χωρὶς, ἀκη-
λγ'. δίας δοῦλος. [λγ] γινώσκειν δεῖ τὸν τοῦ
Χριστοῦ παλαιστὴν, ποίους μὲν τῶν
ἐχθρῶν ἐκ μακρόθεν διώκειν, ποίους
δὲ προσπαλαίειν συγχωρεῖν. ποτὲ
μὲν ἡ πάλη στέφανον προεξένησε.
ποτὲ δὲ ἡ παραίτησις ἀδοκίμους πε-
ποίηκεν. οὐ λόγῳ τὰ τοιάδε ἐφικτὸν
παιδεύεσθαι. οὐ γὰρ πάντες τοῖς αὐτοῖς,
λδ'. οὐδὲ ὡσαύτως πεποιώμεθα ἕνα· [λδ] τῶν
πνευμάτων ἐπιτήρει νηφόντως, ὅτι
καὶ αὐτός σε πολεμεῖ ἀπαύστως ἐν στά-
σει, καὶ μεταβάσει, ἐν καθέδρᾳ, καὶ
κινήσει, ἐν ἀνακλίσει, καὶ εὐχῇ, καὶ
λε'. ὕπνῳ· τινὲς μὲν [λε] τῶν ἐν τῷ δρόμῳ

do venturus sit, qui exire (de car-
cere corporis) iubeat & vrgeat.
Reum illum semper comitatur
tristitiæ pondus; Solitarium fons
lacrymarum. Si patientię virgam
acquisieris, canes mox desistent
impudentiùs ludere. Patientia est
labor qui nunquam frangit ani-
mam, nec tumultibus quamuis
rationabilibus excitatis pertur-
batur. Patiens religiosus [31] cade- 31.
re non potest. quin etiam per
ipsos casus vincendi occasionem
sumit. Patientia est definita quo-
tidianæ afflictionis expectatio.
Patientia est occasionum ampu-
tatio, & ad suas res attentio. Non
tantopere cibo suo, quàm pa-
tientia indiget religiosus; nam
per [32] patientiam reportabit præ- 32.
mium, propter priorem (sæpe)
incurrit in exitium. Vir patiens
ante mortem est mortuus, qui
cellam suam in sepulcrum ver-
tit. Patientiam spes & luctus pe-
pererunt; nam qui his duabus
virtutibus caret, mancipium est
pigritiæ. Sciendum est athletæ
[33] Christi, quinam hostium emi- 33.
nus persequendi sunt, & quibus
cum cominus congrediendum.
Nonnunquam lucta coronam
meruit; aliquando fuga pugnæ
improbos reddidit. Hæc & hu-
iusmodi verbo doceri non pos-
sunt: neque enim omnes ad v-
num modum affecti sumus, ne-
que vnus omnium idémque na-
turæ habitus est & qualitas. V-
num [34] (præ reliquis) obserua 34.
spiritum attentiùs, quod is te si-
ne vllis induciis assiduè oppu-
gnet, siue stes, siue ambules, siue
sedeas, siue te commoueas, siue
recumbas, siue ores, siue dor-
mias. Nonnulli [35] eorũ qui in sta- 35.

35 dio [35] solitariæ quietis versantur, illud psalmistæ secum semper
Psal. 15. exercent: *Prouidebam Dominum meum in conspectu meo semper.* Neque enim omnes panes spiritualis alimenti ex cœlesti frumento facti, sunt eiusdem formæ. Alij
Matt. 21. enim illud Christi exercent: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* alij: *Vigilate & orate.* alij illud: *Præpara in exitum opera tua.*
Psal. 114. alij: *Humiliatus sum & saluauit me.* Quidam illud assiduè re-
Ad Ro. 8. uoluunt: *Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram glo-*
Psal. 49. *riam.* alij rursum illud: *Ne quando rapiat, & non sit qui eripiat,* semper intentissimè meditantur.
36. [36] Omnes quidem currunt, sed
37. vnus horum [37] accipit brauium. Qui profecit (in solitaria vita) iam sine labore non solùm vigilans, sed etiam dormiens, operatur. Vnde quidam in ipso etiam somno subrepentes dæmonas contumeliosè tractant, & fœminas lasciuas ad castitatem hortantur. Nec est quòd expectes horum aduentum aut te aduersus illos multum aut sollicitè munias. Status enim vitæ solitariæ simplex & ab omni vinculo prorsus expeditus & liber est. Nemo qui vult turrim aut cellam religiosæ quietis extruere, priùs rem aggreditur, quàm sedens computet, & per orationem accuratè scrutetur, an habeat ad opus perficiendum necessaria & aptam naturam; ne post iactum fundamentum fiat ludibrium hostibus suis, & aliis exercitatoribus impedimentum. Attende ad suauitatem seu dulcedinem aduenientem, ne ab amaris medicis, imò verò ab insidiatoribus per dolum tempe-

τῶν [λε] ἡσυχίας καθεζομένων, προορώμην τὸν κύριόν μου ἐνώπιόν μου διὰ παντὸς, ἐν ἑαυτοῖς ἐργασίαν κατέχουσιν· οὐ γὰρ πάντες οἱ ἄρτοι τῆς πνευματικῆς τοῦ οὐρανίου σίτου ἐργασίας, μονοειδεῖς ὑπάρχουσιν· ἕτεροι δὲ, ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. ἄλλοι, γρηγορεῖτε, καὶ προσεύχεσθε· ἕτεροι, ἑτοίμαζε εἰς τὴν ἔξοδον τὰ ἔργα σου. ἄλλοι, ἐταπεινώθην, καὶ ἔσωσέ με. τινὲς μὲν· οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν· ἄλλοι πάλιν· μήποτε ἁρπάσῃ, καὶ οὐ μὴ ᾖ ὁ ῥυόμενος, διὰ παντὸς σκέπτονται. [λς] πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ τούτων [λζ] λαμβάνει τὸ βραβεῖον. ἀκόπως, οὐ μόνον ἐγρηγορῶς, ἀλλὰ καὶ καθεύδων ὁ προκόψας ἐργάζεται. ὅθεν τινὲς καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ὕπνοις τοὺς δαίμονας προσερχομένους ἀτιμάζουσι, καὶ ἀκόλαστα γύναια περὶ σωφροσύνης νουθετοῦσι. μὴ ἀνάμενε, μηδὲ προπαρασκευάζου παρουσίας· ἁπλῆ γὰρ ὅλη καὶ ἄδετος τῆς ἡσυχίας ἡ κατάστασις. οὐδεὶς θέλων οἰκοδομῆσαι πύργον, καὶ κέλλαν ἡσυχίας ἐπιχειρεῖ, εἰ μὴ πρότερον καθίσας ψηφίσει καὶ [*] ψηλαφίσει, διὰ προσευχῆς, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν ἰδιώματα, μήποτε θήσεται μετὰ τὴν τοῦ θεμελίου καταβολὴν γελοῖον τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ, καὶ ἐμπόδιον ἑτέροις ἐργάταις· σκόπει τὴν ἐπιδημοῦσαν γλυκύτητα, μήπως ἐκ πικρῶν ἰατρῶν, μᾶλλον δὲ ἐπιβούλων δολίως συνεκράθη.

[*] al. ψηλαφήσει.

λη΄. συνεκράθη. [λη] νύκτωρ μὲν τὰ πολ-
λὰ τῇ προσευχῇ δίδου, τὰ δὲ βρα-
χέα τῇ ψαλμῳδίᾳ· ἡμέρα δὲ
πρὸς τὴν σὴν πάλιν παρασκευά-
λθ΄. ζου δύναμιν· [λθ] οὐ μετρίως φω-
τίζειν καὶ ἐπισυνάγειν τὸν νοῦν ἡ
ἀνάγνωσις πέφυκε· λόγοι γὰρ πνεύ-
ματος ἁγίου ὑπάρχουσι, καὶ τοὺς
μετερχομένους πάντως ῥυθμίζουσιν·
ἔστω σοι ἐργάτῃ ὄντι τὰ ἀναγινωσκό-
μενα πρακτικά· τούτων γὰρ ἡ ἐρ-
γασία περιττὴν ποιεῖ τὴν τῶν λοι-
πῶν ἀνάγνωσιν· πόνοις μᾶλλον,
καὶ μὴ δέλτοις τοὺς τῆς ὑγείας λό-
γους φωτίζεσθαι ζήτει· ἀλλοτελονόους
μ΄. περὶ [μ] δυνάμεως πνευματικῆς, μὴ
μετέρχου λόγους. σκότους γὰρ ὄντα
ῥήματα, τοὺς ἀδυνάτους σκοτίζου-
σι· μία κύλιξ πολλάκις γεῦσιν οἴ-
νου ἐσήμανε· καὶ εἷς λόγος ἡσυχα-
στοῦ τοῖς γεύσασθαι δυναμένοις πᾶ-
σαν αὐτοῦ τὴν ἔνδον ὑπέδειξεν ἐργα-
*φίμβαστον. σίαν, καὶ κατάστασιν. *ἄρεπτον ψυ-
χῆς ὄμμα κέκτησο πρὸς οἴησιν· οὐ
μα΄. γάρ ἐστιν ἐν [μα] κλοπαῖς τι ταύταις
ὀλεθριώτερον. φείδου τῆς γλώσσης
προϊών· οἶδε γὰρ συντόμως πολ-
λοὺς καμάτους σκορπίζειν. ἀπερίεργον
ἄσκει κατάστασιν· μολύνειν γὰρ τὴν ἡσυ-
χίαν περιεργία ὡς οὐκ ἄλλο τι δύνα-
μβ΄. ται· τοῖς παραβάλλουσι τὰ [μβ] χρειώδη
παράβαλλε, σώματι λέγω καὶ πνεύ-
ματι· εἰ μὲν σοφώτεροι καθεστήκασι,
διὰ σιωπῆς τὴν φιλοσοφίαν ἐπι-
δειξώμεθα. εἰ δὲ ἀδελφοὶ τῇ κατα-
στάσει, συμμέτρως τὴν θύραν ἀνοίξωμεν.

rata sit. Per [38] noctem vt pluri- 38.
mum precibus & meditationi-
bus da operam, psalmodiæ pa-
rum. De die verò accingere rur-
sum ad opus tuum pro viribus
tuis peragendum. [39] Non medio- 39.
criter solet illustrare & colligere
mentem lectio. verba enim Spi-
ritus S. sunt, & lectores omnino
dirigunt & moderantur. Sit tibi
operanti lectio accommodata
ad actionem. Nam actionis pro-
positum facit vt iam nihil opus
sit ampliùs lectione reliquorum:
laboribus potiùs quàm libris do-
ctrinam salutis illustrare conten-
de. Libros ab tuo instituto [40] a- 40.
lienos priusquam virtute Spiri-
tus sancti instructus es noli at-
tingere. Verba quippe obscurio-
ra imbecillis animis tenebras of-
fundunt. Vnicus calicis haustus
genus vini per gustum prodit; &
vnica familiaris collocutio om-
nem interiorem solitarij vitæ ra-
tionem & statum, iis qui iudica-
re possunt, ostendit. Irretortum
animæ oculum geras aduersus
animi elationem: nulla [41] enim 41.
fraus hac est perniciosior. In pu-
blicum progressurus linguam
coërce. Solet enim momento
temporis omnes virtutum labo-
res pessundare. Abstine ab omni
curiosa & non necessaria occu-
patione. Tam enim inquinare
solitudinis quietem solet ista ne-
gotiosa curiositas, quàm vlla res
alia potest. Aduentoribus & pe-
regrinis necessaria [42] qua corpo- 42.
ris, quà spiritus præbe, qui si sa-
pientia pręcellant, nos nostram
illis sapientiam per silentium
demonstremus. Si autem fratres
religiosi fuerint, tum modera-
tè ianuam sapientiæ aperiamus.

Quamquam præstat existimare omnes nobis excellentiores esse. Cùm iunioribus in conuentibus omnino vellem opere faciundo interdicere, prohibuit is qui per totam noctem arenam in pallio
43. tulit. Sicut [43] aduersantur doctrinæ pronunciatorum de sancta & increata & adoranda Trinitate, pronunciata de humanitate Christi vnius ex tribus personis eiusdem laudatissimæ Trinitatis: quæ enim in Trinitate sunt pluralia, sunt in Christo singularia: & quæ in illa sunt singularia, in Christo sunt pluralia, ita alia conueniunt studia solitariæ vitæ; alia iis qui sub obedientia viuunt. Diuinus quidem Apostolus ait, *Quis cognouit sensum*
Ad Rom. 11. *Domini?* Ego verò dico; quis cognouit mentem hominis qui corpore & animo in solitudine viuit?

Potentia regis in opibus & multitudine sita est; potentia verò solitarii in precum copia & frequentia.

πλὴν ἄμεινον πάντας ὑπερέχειν λογίζεσθαι. βουλόμενόν με πάντη ἀποτρέπειν ἐν ταῖς συνάξεσι τὸ τοῦ σώματος ἔργον τοῖς ἔτι νηπιώδεσιν, ἐπέσχεν ὁ τὴν ψάμμον ἐν τῇ ἀναβολίδι παννυχὶ φέρων. ὥσπερ [κγ'] ἐναντιοῦνται τῷ λόγῳ τῶν δογμάτων τῆς ἁγίας καὶ ἀκτίστου, καὶ προσκυνητῆς τριάδος τὰ περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ ἑνὸς τῆς αὐτῆς πανυμνήτου * μονάδος, κγ'.
τὰ μὲν γὰρ ἐκεῖ πληθυντικὰ, ἐν τούτῳ ὑπάρχουσι ἑνικά· τὰ δὲ ἐκεῖ ἑνικὰ, ἐνταῦθά εἰσι πληθυντικά· οὕτως ἕτερα τὰ τῇ ἡσυχίᾳ, καὶ ἄλλα τὰ τῇ ὑπακοῇ πρέποντα ἐπιτηδεύματα· ὁ μὲν θεῖός φησιν ἀπόστολος, τίς ἔγνω νοῦν κυρίου; ἐγὼ δὲ λέγω, τίς ἔγνω νοῦν ἀνθρώπου ἡσυχαστοῦ σώματι καὶ πνεύματι. * τριάδ.

Κράτος βασιλεῖ πλοῦτος καὶ πλῆθος· κράτος δὲ ἡσυχαστῇ προσευχῆς πλῆθος.

SCHOLIA AD GRADVM

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΛΟΓΟΝ

De differentia & disc[r]etione vitæ solitariæ.

Scholion 1.

1. EXistimo petulantiam seu procacitatem linguæ intelligendam, & hâc à Climaco infirmitatem seu morbum oris vocari. Per corporis verò prauam & præceptam consuetudinem, intelligit otium, cui corpus, quod amat corporalem quietem, assueuit.

Scholion 2.

2. Propria viuendi ratio est sequi suam viuendi rationem, & suam explere voluntatem.

Scholion 3.

3. Profligata abs te acedia seu pigritia, (de hac enim paulò antè dixit quòd qui cum ratione solita-

Περὶ διαφορᾶς ἡσυχίας.

Σχόλιον α'.

Οἶμαι ὅτι διὰ τὴν προπέτειαν λέγει τῆς γλώσσης, καὶ ταύτην καλεῖ ἀσθένειαν στόματος· σώματος δὲ προείληψιν τὴν ἀργίαν, ὡς ἐθισθέντος ἀργεῖν, καὶ σωματικῶς ἀναπαύεσθαι. α'.

Σχόλιον β'.

Ἰδιορυθμία ἐστὶ τὸ ἔχειν τινὰ ἰδίαν τάξιν, καὶ ἐκπληροῦν τὸ ἴδιον θέλημα. β'.

Σχόλιον γ'.

Εἰ ἀπέστη, φησὶν, ἀπό σου ἡ ἀκηδία· περὶ ταύτης γὰρ καὶ πρὸ μικροῦ ἔφη, ὅτι οἱ κατὰ λόγον ἡσυχά- γ'.

σαντες, μὴ πρότερον ἡσυχασθῆν, πρὶν πάσῃ ἀκηδίᾳ ἀπόστασιν δεδώκασιν· εἰ δὲ οὕτω ἀπέστη αὐτῇ, περιττὸν τὸ ἐργάζεσθαι.

Σχόλιον δ'.

δ'. Οἱ μὲν κοινοβιακοί· οἱ δὲ ἡσυχαστικοί.

Σχόλιον ε'.

ε'. Δηλονότι μέγα τὸ τῆς ἡσυχίας ἔργον, καὶ πλείονος προκοπῆς αἴτιον, ἢ τὸ κοινόβιον· οὐ βούλεται δὲ τοῦτο εἰπεῖν διὰ τοὺς ἀσθενεστέρους.

Σχόλιον ς'.

ς'. Τὰς ἐργασίας τῶν καθ' ἡσυχίαν ὄντων ἀπαριθμεῖται, καὶ ἀπὸ τῶν ἐλαττόνων ἐπὶ τὰ μείζονα πρόεισιν· οἱ μὲν γάρ, φησί, διὰ τὸ τὰ πάθη ἐλαττῶσαι ταύτην ἐργάζονται, καὶ ἴσως καὶ δι' ἐργοχείρου κοπιῶσιν, ὅπερ ἐστὶ τῶν ἀρχομένων· οἱ δὲ τῇ ψαλμῳδίᾳ ἐνασχολοῦνται, ὅπερ ἐστὶ τῶν προκοπτόντων· οἱ δὲ τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦσιν, ὅπερ ἐστὶ τῶν ἤδη προκοψάντων· οἱ δὲ τῇ θεωρίᾳ ἐνατενίζουσιν, ὅπερ ἐστὶν ἤδη τῶν τελείων. ἀπὸ οὖν τῶν ταπεινοτέρων ἀρξάμενος ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα ἤδη ἀνέδραμεν, ὥσπερ κλίμακί τινι τῷ λόγῳ χρησάμενος· ἡ γὰρ κλίμαξ ἀπὸ τῶν ταπεινοτέρων ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα ἀναβιβάζειν πέφυκε.

Σχόλιον Ισαακ ζ'.

ζ'. Τὸ λυπεῖσθαι κατὰ διάνοιαν, ὑπερβάλλει τὸν κόπον τοῦ σώματος.

Σχόλιον η'.

η'. Οἱονεὶ δοῦλον, ὅτε θέλει ὁ κεκτημένος, ἐρχόμενον.

Σχόλιον θ'.

θ'. Ἕπεται τῇ ἀνέσει τῶν μελῶν ἡ τῶν λογισμῶν ἔκστασις, καὶ φύρσις, καὶ τῇ ἀμέτρῳ ἐργασίᾳ ἀκηδία, καὶ τῇ ἀκηδίᾳ ἔκστασις· διαφέρει δὲ ἔκστασις ἐκστάσεως· τῇ μὲν γὰρ προτέρᾳ ἐκστάσει ἕπεται ὁ πόλεμος τῆς πορνείας· τῇ δὲ δευτέρᾳ τοῦ ἰδίου ἡσυχαστηρίου κατάλειψις, καὶ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μετακίνησις· τῇ δὲ ἐμμέτρῳ καὶ ἐπιμόνῳ ἐργασίᾳ ζημία οὐκ ἔστι· τούτων δὲ ἡ μείωσις μὲν πληθύνει τὴν ἡδονήν, ἡ ἀμετρία δὲ τὴν ἔκστασιν· καὶ διὰ τοῦτο δύσκολον τὸ μετὰ ταῦτα ποῖα ἅπερ ἀπηριθμήσατο· ἅπερ μὴ ἔχων οὐ κυρίως λόγῳ ταύτην μετελθεῖν. * * *

* aliter μέτρου. difficile est medium attingere in iis quæ enumeravit, quibus tamé qui caret, non cum ratione solitariam vitam sectatur.

Σχόλιον ι'.

ι'. Ἡ ἐν τῷ πλούτῳ τῆς κακίας, τῶν ἀρετῶν πενία.

Σχόλιον ια'.

ια'. Τὸ ἑξῆς οἶμαι, ἢ πτῶμα σωματικόν, ἢ

riam vitam sectantur, non priùs ad eam petuenerint, quàm omni inertiæ nuncium remitterent.) Hac ergo, inquir, profligatâ, nihil est quòd labores.

Scholion 4.

Hi quidē cœnobitæ, isti verò solitarii. 4.

Scholion 5.

Haud dubiè ingens opus est solitaria vita, & multò maioris profectûs causa & occasio quàm vita cœnobitica. Non pronunciauit autem hoc Climacus propter imperfectiores. 5.

Scholion 6.

Studia solitariorum enumerat, & à minoribus ad maiora progreditur. Alij enim, inquit, hanc exercent, vt prauas animi cupiditates temperent, & fortasse vt corporis labore fatigent ac debilitent: id quod est incipientium: Alij psalmorum cantui vacant, quod est proficientium: alij precibus dant operam, in iisque perseuerant & durant: quod est eorum qui iam profecerunt: alij ad contemplationem incumbunt, quod est iam perfectorum. Ergo ab humilioribus cœptando ad altiora recurrit sermonis ratione velut scala vsus. Nam scala ab infimis gradib. & radiis ad altiora cōsueuit ascendere. 6.

Scholion 7.

Animo concipere dolorem & tristitiam superat omnem corporis laborem & fatigationem. 7.

Scholion 8.

Non secus ac seruum venientem quando vult dominus. 8.

Scholion 9.

* Corporis remissionem sequitur cogitationum euagatio & inquinatio; immodicum laborem pigritia & pigritiam illa euagandi libertas, quarum altera differt ab altera: primam enim sequitur pugna luxuriæ: alteram loci solitarii relictio, & è loco in locum migratio (moderatum autem & constantem laborem non sequitur pœna.) Horum autē laborum remissio auget voluptatem, excessus verò discursum. Quapropter difficile est assequi, quæ sequūtur ea quæ enumerauit, quib. qui caret sine ratione vitam quietā seu solitariam sectatur. * * * 9.

* membrorum.

Scholiastes ipse fatetur se hunc Climaci locū non assequi Et locus ipse hic in Scholiaste nō est iustus & integer.

Scholion 10.

Vbi vitiorū copia, ibi virtutum inopia. 10.

Scholion 11.

Et quod inde sequitur) intelligit opinor lapsum carnis, aut men- 11.

tis ſtuporem : hæc enim ex inflato & elato animo, quemadmodum & blaſphemia, ſolent exiſtere.

Scholion 12.

12. Qui his caret, obediens ſeu ſubiectus non eſt.

Scholion 13.

13. Quia deterior eſt omnibus nimia libertas & defectus compunctionis, quam ſequitur ſcurrilitas.

Scholion 14.

14. Octo ſunt capitales vitiorum cogitationes, è quibus ſolitarios oppugnant, vitium acediæ, vanæ gloriæ, ſuperbiæ, triſtitiæ, iræ; hos autem qui ſub obedientia viuunt, gula, luxuria, auaritia.

Scholion 15.

15. Parens quædam vitiorum eſt pigritia : quæ enim bona tibi comparaſti, facilè eripit; quibus cares, cauet ne acquiras.

Scholion 16.

16. Nam qui non extra curas eſt, quomodo poteſt precibus vacare, aut cor animúmque eò intendere.

Eliæ Cretenſis.

Tres profectus ſeu ordines ſeu gradus præſentibus (ſeu adductis) verbis
1. docet diuinus hic pater : [1] omnium vitæ curarum abdicationem, & quę vitam ad
2. mortem vſque comitantur [2] orationem
3. impigram. [3] cordis inuiolabile ſtudium ſeu operationem, vt manifeſtè pateat, medium inter duo extrema poſitum eſſe, orationem. Qui ergo omnibus vitæ curis ſe abdicauit, poterit etiã ad ea quæ ſequuntur eniti. Medium ergo è duob. inquit, aſſecutus ego, in medijs conſtiti bonorum ſeu virtutum bonis, extremúmque gradum bonorum ſeu virtutum nondum conſcendi.

Diſputat deinde Elias Cretenſis copioſè de viſione Climaco oblata, quã apud eundem leges. Eſt ſubobſcura, ita vt commentarius cõmentario indigeat.

Scholion 17.

17. E cella tua egreſſus caue ne iactes palàm, quas in ſilentio & ſolitudine exercuiſti virtutes. Ore enim incautè reſerato, temeréque præcipitante virtutes in occulto partæ, quæ mentem ad Deum ſublimabant, pereunt & euaneſcunt : os enim, inquit, inuitat ad procacem collocutionem ſeu garriendi conſuetudinem.

Aliud.

Longa & frequẽs extra cellã mora tibi penitus repudiãda eſt, ſiquidẽ ſolitariã vitã delegiſti; eſt enim pernicioſa valde & animã perdit, *menti tenebras offundit, deſideriũ rerũ cæleſtium extinguit.

* animi ſenſum obtundit.

νοὸς ἔκστασιν, γέννημα γὰρ τύφου ταῦτα, ὡς καὶ ἡ βλασφημία.

Σχόλιον ιβʹ.

Ὅτι μὴ ἔχων ταῦτα, οὐκ ἔστιν ὑποτακτικός. ιβʹ.

Σχόλιον ιγʹ.

Ὅτι χεῖρον πάντων ἡ παῤῥησία καὶ τὸ ἀκατάνυκτον, ὅ ἐστιν εὐτραπελία. ιγʹ.

Σχόλιον ιδʹ.

Ὀκτὼ οἱ γενικοὶ τῆς κακίας λογισμοί· καὶ ιδʹ.
τοῖς μὲν ἡσυχάζουσι πολεμοῦσιν· ὁ ἀκηδίας, ὁ κενοδοξίας, ὁ ὑπερηφανίας, ὁ λύπης, ὁ ὀργῆς· τοῖς δὲ ἐν ὑποταγῇ, ὁ τῆς γαστριμαργίας, ὁ τῆς πορνείας, ὁ τῆς φιλαργυρείας.

Σχόλιον ιεʹ.

Μήτηρ * κακῶν τίς ἐστιν ἡ ῥαθυμία· ἃ μὲν ιεʹ.
γὰρ ἔχεις χρηστὰ, συλᾷ ῥᾳδίως· ἃ δὲ οὐκ ἔχεις ἰδέσθαι λαβεῖν κωλύει.

* κακῶν. ἴσως ἃ δ' οὐκ ἔχεις εἰδέναι, λαβεῖν κωλύει. quæ te nouit non habere, prohibet acquirere.

Σχόλιον ιϛʹ.

Τὸν γὰρ μὴ κτησάμενον ἀμεριμνίας, πῶς δυνατὸν ἐπιμεληθῆναι προσευχῇ, ἢ καρδιακῆς προσοχῆς.

Τοῦ Ἐλίου.

Τρεῖς προκοπὰς εἴτε τάξεις, εἴτε βαθμοὺς ιϛʹ.
ἐν τοῖς παροῦσι, διδάσκει ὁ θεῖος οὗτος πατὴρ,
[1] ἀμεριμνίαν ἐν τῷ βίῳ καὶ εἰς θάνατον συγκατα- 1.
λύεται, [2] προσευχὴν ἄοκνον, [3] καὶ τελείαν 2.
ἐργασίαν καρδίας ἄσυλον. ὥστε δῆλον, ὅτι μέ- 3.
σον ἑκατέρων τῶν ἄκρων ἡ προσευχὴ κεῖται. ὁ τοίνυν τὴν ἀμεριμνίαν κτησάμενος, καὶ τὰ ἑξῆς δυνάται μετελθεῖν. τὸ μέσον οὖν τῶν δύο, ἤτοι τὴν προσευχὴν φησὶ μετεχόμενος, ἐν μέσοις γέγονα τοῖς καλοῖς, καὶ μήπω πρὸς τὸ ἔσχατον ἀναβέβηκα τῶν ἀγαθῶν.

Σχόλιον ιζʹ.

Περιερχόμενός φησι, τῆς κέλλης φύλαττε μὴ ιζʹ.
θριαμβεύσῃς τὰς ἀρετὰς, ἃς εἰργάσω ἐν ἡσυχίᾳ. τοῦ γὰρ στόματος ἀφυλάκτως ἀνοιγομένου, καὶ προπετευομένου, αἱ ἐν κρυπτῷ ἀρεταὶ, αἱ τὸν νοῦν πρὸς θεὸν ἀνυψοῦσαι, ἀπόλλυνται καὶ ἄφαντοι γίνονται· στόμα γὰρ, φησὶ, προπετοῦς ἐγγίζει συντριβῇ.

Ἄλλο.

Ἡ ἔξω τῆς κέλλης συνεχὴς διατριβὴ ἔστω παραιτητέα, εἴπερ ἡσυχάζειν ᾑρετίσω. ἐστὶ γὰρ ἐπιζήμιος πάνυ, ἀφαιρεῖται τὴν ψυχὴν, σκοτοῖ τὸ φρόνημα· μαραίνει τὸν πόθον·

διὰ τοῦτο εἴρηται· ῥεμβασμὸς ἐπιθυμίας μεταλλεύει νοῦν ἄκακον· τοιγαροῦν κόπτε τὰς πολλὰς τὰς σχέσεις, μή σε ὁ νοῦς περισπαστικὸς γένηται, καὶ ταράξῃ τὸν τῆς ἡσυχίας τρόπον.

Σχόλιον Ἰσαὰκ ιη'.

ιη'. Καθάπερ οὐ δύναται ὁ τὴν κεφαλὴν ἔχων ὑπὸ τὸ ὕδωρ ἀναπνεῦσαι τὸν ἀέρα, τὸν λεπτὸν, τὸν ἐπιχεόμενον ἐν τῷ κόλπῳ τῷ κενῷ τούτῳ, οὕτως οὐ δύναται ὁ βαπτίζων τὴν διάνοιαν αὐτοῦ ἐν τῇ μερίμνῃ τῇ ἐνταῦθα εἰσδέξασθαι τὴν ἀναπνοὴν τῆς αἰσθήσεως ἐκείνης τοῦ κόσμου τοῦ καινοῦ.

Σχόλιον ιθ'.

ιθ'. Ἐρημός ἐστιν ἡ φρενῶν ἀκοσμία.

Ἄλλο.

Εἰ βούλει διηνεκῶς μνημονεύειν θεοῦ, μὴ ἀπωθοῦ ὡς ἀδίκους τὰς ἐπιφοράς· ἀλλὰ δικαίας ἐπιφερομένας ὑπόφερε· ἡ μὲν γὰρ ὑπομονὴ δι' ἑκάστης συμβάσεως τὴν μνήμην ἀνακινεῖ· ἡ δὲ παραίτησις μειοῖ τὸν ἐφεδρεύοντα τῆς καρδίας πόνον, καὶ διὰ τῆς ἀνέσεως τὴν λήθην ἐργάζεται.

Σχόλιον κ'.

κ'. Πτωχὸν τὸν ἀκτήμονα τίς λέγει; ἐγὼ δὲ οἶμαι τὸν ταπεινόν.

Σχόλιον κα'.

κα'. Χώρημα καρδίας ἐλπὶς εἰς θεόν· στενοχωρία δὲ αὐτῆς φροντὶς σώματος.

Σχόλιον Μάρκου κβ'.

κβ'. Μνήμη θεοῦ ἐστι πόνος καρδίας ὑπὲρ εὐσεβείας γενόμενος· πᾶς δὲ ὁ ἐπιλανθανόμενος τοῦ θεοῦ ἡδυπαθὴς καὶ ἀνάλγητος γίνεται.

Ἄλλο Ἰσαάκ.

Ὅταν ἡ δύναμις τοῦ οἴνου εἰς τὰ μέλη εἰσέλθῃ, ἐπιλανθάνεται ὁ νοῦς τῆς ἀκριβείας τῶν πάντων· καὶ ἡ μνήμη τοῦ θεοῦ, ὅταν κρατήσῃ νομὴν εἰς τὴν ψυχὴν, ἀποβάλλει πᾶσαν νομὴν ὁράσεως ἐκ τῆς καρδίας.

Σχόλιον κγ'.

κγ'. Καλὸν τὸ διὰ λόγου ὠφελεῖν τοὺς πυνθανομένους· κρεῖσσον δὲ τὸ δι' ἀρετῆς καὶ προσευχῆς συνεργεῖν αὐτοῖς· ὁ γὰρ διὰ τούτων προσφέρων θεῷ, βοηθεῖ καὶ τῷ πέλας διὰ τοῦ ἰδίου βοηθήματος. εἰ θέλεις συντόμῳ λόγῳ ὠφελεῖν τὸν φιλομαθῆ, ὑπόδειξον αὐτῷ προσευχὴν καὶ πίστιν ὀρθήν.

Vnde dictum est: *Inconstantia concupiscentia transuertit sensum sine malitia.* Sap. 4. Quapropter rescinde omnes erga alios affectus, ne mens fluctuare incipiat, & habitum quietis & solitudinis perturbet.

Scholion Isaaci 18.

Quemadmodum qui caput sub aqua habet, subtilem & in hoc vacuo mundi spatio diffusum aërem captare non potest, ita qui mentem suam curis vitæ præsentis demersam habet, non potest respirare ex sensu illo noui & alterius mundi. 18.

Scholion 19.

Solitudo est neglectus ingenij seu prudentiæ callidæ. 19.

Aliud.

Si vis semper Dei memoriam tecum circumferre, non reiicias tanquam immeritò tibi illatas calumnias, sed tanquam iustè irrogatas fortiter sustine: patientia enim per quemcunque casum & euentum memoriam refricat. Recusatio verò minuit opportunum cordis laborem, & per cessationem, obliuionem inducit.

Scholion 20.

Quis vocat illum qui se bonis abdicauit mendicum? Ego humilem interpretor. 20.

Scholion 21.

Cordis perfugium seu receptaculum est spes in Deum. Carcer cordis est cura corporis. 21.

Scholion Marci 22.

Memoria Dei est labor cordis pietatis caussa susceptus. Quicunque autem Dei obliuiscitur, voluptate corporis & animi stupore occupatur. 22.

Aliud Isaaci.

Quando vini vis membra occupauit, mens omnium rerum curam abolet. Et memoria Dei vbi imperium acceperit in animam, *abiicit omnem famem seu vomicam cordis, quam per visum hausit.

* reiicit omnem pastum oculorū seu visus.

Scholion 23.

Bonum est discendi cupidos verbo docere, sed melius est eosdem virtutibus, precibus & factis iuuare: qui enim seipsum per hæc Deo offert, per suam virtutem & auxilium simul succurrit proximo. Si per compendium vis docere studiosum disciplinæ, propone illi studium precandi & rectam fidem. 23.

Scholion 24.

24. Dei nutum nempe & colloquium.

Scholion 25.

25. In aures stulti non effundas sermonem, ne aliquando suggillet & subsannet adiutores tuos. Admodum enim noxius est & valde perniciosus leuiorum seu vaniorum hominum conuictus. Quemadmodum enim qui infectum & pestiferum aerem hauriunt, omnino morbis vexantur; ita qui cum quouis genere hominum sine discrimine versantur, vitiis illorũ imbuuntur. *Corrumpunt enim mores bonos colloquia praua.*

Scholion Isaaci 26.

26. Non obiurges duriùs eos qui preces tuas expetunt, nec mollium verborum consolatione destituas, ne pereant, & abs te ratio animarum exigatur; sed imitare medicos qui morbos ardentiores frigidioribus, & frigidiores calidioribus pharmacis curant.

Scholion 27.

27. Quæst. Quid sit solitarius? Resp. Qui solus est foris, extra res & negotia secularia; intus autem (& mente) etiam cogitationibus ab eisdem negotiis seiunctus, vt ne cogitationes quidem curarum profanarum admittat. Deinde solitarius est, qui animo ad verum Deum versus & intentus, cogitationes omnes à malitia profectas repellit.

Scholion 28.

28. Vbi verè sincereque precatus fueris, optimum intus conscientiæ testimonium reperies. Et angeli tecum versabuntur, & rationes rerum quæ fiunt docebunt, mentémque illuminabunt.

Aliud.

Quod aliud est bonum præter Deum? Quin ergo reddimus illi omnia nostra quæ habemus, & bene erit nobis. Cùm enim sit summè bonus,* omnia quoque nobis bona & dona largietur.

* Omniũ quoque bonorum donorum largitor erit.

Scholion 29.

29. Qui credit ea (quæ post hanc vitam) futura sunt, sine controuersia abstinet à præsentis vitæ voluptatibus. Incredulus autem, luxuriosus fit, & omnem animi sensum perdit.

Scholion Isaia 30.

30. Homo qui confidit in aliquo qui non est cum Deo coniunctus, hic non habet timorem Dei. Et in quocunque quis suis malis affectibus indulget,

Σχόλιον κδʹ.

Τὴν πρὸς θεὸν νεῦσιν, καὶ ὁμιλίαν δηλονότι. κδʹ.

Σχόλιον κεʹ.

Εἰς ὦτα ἄφρονος μηδὲν λέγε, μήποτε μυκτηρίσῃ τοὺς συνεργούς σου. ἐπιβλαβὴς γὰρ, καὶ πάνυ φθοροποιὸς ἡ μετὰ τῶν εἰκαιοτέρων συνδιαίτησις· καθάπερ γὰρ οἱ ἐν ἀέρι λοιμικῷ γινόμενοι πάντως νοσοῦσιν· οὕτως οἱ ἐν ἀνθρώποις ἀδιαφόροις ἐνδιατρίβοντες, μεταλαμβάνουσι τῆς ἐκείνων κακίας· φθείρουσι γὰρ ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί. κεʹ.

Σχόλιον Ισαὰκ κϛʹ.

Μὴ ἐπιπλήξῃς τοὺς δεομένους τῆς σῆς εὐχῆς, καὶ τὴν μαλθακῶν λόγων τῆς παρακλήσεως μὴ ἀποστερῇς, ἵνα μὴ ἀπόλωνται, καὶ ἀπαιτηθῇς τὰς ψυχὰς αὐτῶν· ἀλλὰ μίμησαι τοὺς ἰατροὺς, οἵτινες τὰ θερμότερα πάθη τοῖς ψυχροτέροις ἰῶνται φαρμάκοις, καὶ τὰ ψυχρότερα τοῖς ἐναντίοις. κϛʹ.

Σχόλιον κζ.

Ερώτησις. Τίς ἐστι μονάζων; ἀπόκρ. ὅτι μόνος ἐστὶν, ἔξωθεν μὲν τῆς ὕλαις, καὶ τοῖς κοσμικοῖς πράγμασιν· ἔσωθεν δὲ τοῖς τούτων διανοήμασι, ἵνα μὴ καταδέχηται τοὺς λογισμοὺς τῆς κοσμικῆς φροντίδος· δεύτερον δὲ, ἵνα γίνηται μονάζων ὁ νοῦς πρὸς τὸν ἀληθινὸν θεὸν, μὴ καταδεχόμενος τοὺς ἐκ τῆς κακίας λογισμούς. κζʹ.

Σχόλιον κηʹ.

Εὰν ἀληθῶς προσεύχῃ, πολλὴν πληροφορίαν εὑρήσεις· καὶ ἄγγελοι συνελεύσονταί σοι, καὶ τοὺς λόγους τῶν γινομένων φωτιοῦσιν. κηʹ.

Αλλο.

Τί ἄλλο ἀγαθὸν ἀλλ' ἢ θεός; οὐκ οὖν αὐτῷ ἀποδῶμεν πάντα τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ εὖ ἡμῖν ἔσται· ὁ γὰρ ἀγαθὸς πάντως, καὶ ἀγαθῶν ἔσται ὁ παροχεὺς δωρεῶν.

Σχόλιον κθʹ.

Ο πιστεύων περὶ τῶν μελλόντων, τῶν ὧδε ἡδέων ἀδογματίστως ἀπέχεται· ὁ δὲ ἄπιστος ἡδὺς καὶ ἀνάλγητος γίνεται. κθʹ.

Σχόλιον Ισαΐου λʹ.

Ανθρωπος πειθόμενος μετά τινος μὴ ὄντος τοῦ θεοῦ, οὗτος οὐκ ἔχει ἐν ἑαυτῷ φόβον θεοῦ· καὶ ἐν ὅσῳ τις δουλεύει τοῖς πάθεσιν, λʹ.

οὔπω ἐλογίσθη εἰς δοῦλον τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐκείνου δοῦλός ἐστιν, ἐν ᾧ καταχυριεύεται.

Ἄλλο Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.

Διαιρεῖται ὁ φόβος εἰς ἕξ, εἰς ὄκνον, εἰς αἰσχύνην, εἰς κατάπληξιν, εἰς ἀγωνίαν, εἰς ἔκπληξιν· ὄκνος μὲν οὖν ἐστὶ φόβος μελλούσης ἐνεργείας· αἰδὼς δὲ φόβος ἐπὶ προσδοκίᾳ ψόγου· κάλλιστον δὲ τοῦτο τὸ πάθος· αἰσχύνη δὲ φόβος ἐπ' αἰσχρῷ πεπραγμένῳ· οὐδὲ τοῦτο ἀνέλπιστον εἰς σωτηρίαν· κατάπληξις δὲ φόβος ἐκ μεγάλης φαντασίας· ἔκπληξις δὲ φόβος ἐξ ἀσυνήθους φαντασίας· ἀγωνία δὲ φόβος δι' ἀπτώσεως ἤγουν ἀποτυχίας· φοβούμενοι γὰρ ἀποτυχεῖν τῆς πράξεως ἀγωνιῶμεν.

Σχόλιον Ἰσαὰκ λα'.

λα'. Πρὸς τὸ μέτρον τῆς ταπεινοφροσύνης δίδοταί σοι καὶ ὑπομονὴ ἐν ταῖς συμφοραῖς σου. καὶ κατὰ τῆς ὑπομονῆς σου ἐλαφρύνεται* τὸ βάρος τῆς θλίψεώς σου, καὶ παραμυθίαν κτήσῃ.

* vltima verba o-cto abrasa fuerant, quæ ex coniectura, Latinæ Isaaci translationis adiecimus.

Σχόλιον λβ'.

Δευτέραν, τὴν ὑπομονὴν λέγει· διὰ μὲν τῆς ὑπομονῆς φησι, στεφανωθήσεται· διὰ δὲ τῆς τροφῆς, εἰ ἀμέτρως αὐτῇ χρήσεται θανατωθήσεται· ἐκ τῶν ἑπτὰ ὁ λαμβάνων τὸ βραβεῖον ἀκόπως ὁ εἰπών, ἐταπεινώθην, ἢ

λε'. καὶ ὁ πρῶτος ὁ προορώμενος τὸν κύριον· ἢ πάλιν εἷς, ὁ τελέσας τὸν σκοπὸν κἂν ὁποιοσοῦν ἐκ τούτων ᾖ.

Σχόλιον λγ'.

λγ'. Ἰστέον ὅτι ἔργῳ χρὴ πειρᾶσθαι τὸν βουλόμενον (παιδεύεσθαι) οὐ γὰρ δυνατὸν τοῦτο καταλαβεῖν λόγῳ.

Σχόλιον λδ'.

λδ'. Ἓν τῶν πνευμάτων τὸν τῆς πορνείας λέγει· ἄλλοι δέ φασι τὸν τῆς κενοδοξίας· ἕτεροι δὲ τὸν τῆς ἀκηδίας δαίμονα.

Σχόλιον λε'.

λε'. Ὁ πρῶτος, ἤγουν ὁ προορώμενος· ἢ πάλιν εἷς ὁ προορῶν τὸν σκοπόν, κἂν ὁποιοσοῦν ἐκ τούτων ᾖ.

Σχόλιον λϛ'.

λϛ'. Ὅτι ἁπλῶς διὰ ταῦτα πάντα, καὶ οὐ δι' ἓν ἡτοίμασται τὸ βραβεῖον τοῖς προτρεχοῦσι.

nondum est relatus in censum seruorum Dei, sed seruus illius est, qui imperium in illum exercet.

Aliud Ioannis Damasceni.

Sex genera sunt metus: segnities, pudor, verecundia, stupor, angor & terror. Segnities est metus impendentis actionis. Pudor metus ex vituperationis expectatione susceptus, optimúsque est hic affectus. Verecundia metus ob admissam rem obscœnam, & ne hic quidem affectus est extra spem saluris. Stupor metus ex ingenti aliqua rei specie animo oblata. Terror metus ex noua aliqua seu inusitata rei specie contractus. Angor demum metus ne vota nostra nobis non succedant, aut infeliciter excidant, cùm timemus, ne quod aggressi sumus, ex sententia non cadat.

Scholion Isaaci 31.

Pro modo humilitatis tuæ datur tibi & patientia in rebus aduersis tuis. Et pro ratione patientiæ tuæ subleuabitur onus afflictionis tuæ, & consolationem obtinebis. 31. p. 788. §. 1. v. 20.

Scholion 32.

Per vocem (alteram) patientiam intelligit. Per patientiam, inquit, coronabitur, per cibum (immodicè nempe sumptum) morte multabitur. E septem (quos enumerauit) præmium accipit sine fatigatione is qui dixit: Ego *humiliatus* sum: aut primus etiam, qui *prouidebat Dominum* (in conspectu suo semper): item vnus aliquis qui perfecit quod destinatat quodcunque fuerit ex his. 32.

Scholion 33.

Sciendum, facto opus esse ei qui velit institui, hoc enim verbo non assequetur. 33.

Scholion 34.

Vnum è malis genus intelligit, spiritum nempe luxuriæ; alii inanis laudis, alij pigritiæ præsidem dæmonem interpretantur. 34.

Scholion 35.

Primus qui prouidebat Dominum, aut item vnus qui finem spectabat, quicunque ex his fuerit. 35.

Scholion 36.

Quod absolutè propter hæc omnia & non propter vnum, præmium sit destinatum præcurrentibus seu cursu vincentibus. 36.

Scholion 37.

37. Tributorum curator ostendit quis accipiat, aut publicorum vectigalium exactor, qui humilem amat inclinationem quæ sublimem facit (inclinatum.)

Scholion 38.

38. Hilarem & lætum animæ statum & habitum hymnorum consolationes præstant.

Scholion 39.

39. Quemadmodum qui luce hac carent, non possunt rectà incedere: ita qui sacrarum literarum lumine sunt destituti, cùm ad harum splendorem non respiciunt, frequenter offendunt, & sæpe errare coguntur, vt qui in altis tenebris incedunt.

Scholion 40.

40. Improborum nempe & impostorum, quales sunt hæreticorum sermones.

Aliud.

Siue illos intelligit qui aliud verbis præ se ferunt, aliud intelligendum relinquunt, quales sunt anagogici sensus & sublimes. Verba enim obscura siue tenebris ænigmatum inuoluta & recondita (iuxta illud: *Posuit tenebras latibulum suum*) iis qui vltra literarum sensum non possunt ascendere, nec quod intus latet animo capere aut penetrare intellectum rei, nocent, cùm vt iacent verba accipiuntur, quemadmodum Cãtica Canticorum, & hoc genus alia.

Scholion Theodoreti 41.

41. Ventus leuissima corpuscula in aërem tollere solet: & homines vanos tumor animi, seu sui existimatio.

Aliud Theol. Nazianz.

Vtres vacuos ventus distendit, fatuos sui existimatio.

Aliud.

Huius) existimationis sui & vana iactatio.

Aliud.

Dissipat per ostentationem & iactantiam.

Aliud.

Ne tibi subrepat rem ita esse, quemadmodum tibi videtur.

Aliud.

Aristoteles cùm videret adolescentem claro & superbo supercilio incedentem, sed rudem & imperitum, Adolescens, qualis, inquit, tibi videris, esse sanè cupiam; qualis autem reuera es, hostes meos esse velim.

Σχόλιον λζ΄.

Φόρων λογιστὴς δείκνυσι τίς λαμβάνει, ἢ δημοσίων συλλογεὺς τελεσμάτων τὴν ὑψοποιὸν ἀσπασάμενος κλίσιν. λζ.

Σχόλιον λη΄.

Τὸ ἱλαρὸν καὶ ἄλυπον ἀπὸ τῆς ψυχῆς κατάστημα, αἱ τῶν ὕμνων παρηγορίαι χαρίζονται. λη.

Σχόλιον λθ΄.

Ὥσπερ οἱ τοῦ φωτὸς τούτου ἐστερημένοι οὐκ ἂν ὀρθὰ βαδίσαιεν· οὕτως οἱ τῶν θείων γραφῶν ἐστερημένοι, καὶ πρὸς τὰς ἀκτῖνας τούτων μὴ βλέποντες, πολλὰ προσκόπτουσι, καὶ ἀναγκάζονται συνεχῶς ἁμαρτάνειν, ἅτε δὴ ἐν σκότει χαλεπῷ βαδίζοντες. λθ.

Σχόλιον μ΄.

Ἀλιτηρίους, ἢ πλανολόγους· οἷοί εἰσι τῶν αἱρεσιωτῶν. μ.

Ἄλλο.

Ἤτοι ἀναγωγικοὺς τοὺς ἄλλο μὲν ἔχοντας τὸ φαινόμενον, ἄλλο δὲ τὸ νοούμενον, σκότος γὰρ ὄντα ῥήματα· ἤγουν αἰνιγματώδη καὶ ἀσαφῆ (κατὰ τὸ, ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ) τοὺς μὴ δυναμένους ὑπερβῆναι τὸ γράμμα, καὶ ἔνδον χωρῆσαι τοῦ νοήματος, βλάπτουσι κατὰ τὸ πρόχειρον λαμβανόμενα· ὡς τὸ ᾆσμα τῶν ᾀσμάτων, καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἄλλο Θεοδωρήτου μα΄.

Ὁ μὲν ἄνεμος τὰ ἐλαφρότατα τῆς ὕλης εἰς ἀέρα κουφίζειν εἴωθεν· τοὺς δὲ κενοὺς τῶν ἀνθρώπων ἡ οἴησις. μα.

Ἄλλο τοῦ Θεολόγου.

Τοὺς μὲν κενοὺς ἀσκοὺς τὸ πνεῦμα διΐστησι· τοὺς δὲ ἀνοήτους ἡ οἴησις.

Ἄλλο.

Τῆς οἰήσεως καὶ καυχήσεως.

Ἄλλο.

Σκορπίζει γὰρ διὰ φαντασμοῦ καὶ καυχήσεως.

Ἄλλο.

Μή σοι τὸ εἶναι τὸ δοκεῖν ὑπορρέοι.

Ἄλλο.

Ἀριστοτέλης θεασάμενος νεανίσκον καταφρυόμενον, μηδὲν δὲ ἐπιστάμενον· νεανίσκε, φησὶ, οἷος μὲν δοκεῖς σεαυτὸν εἶναι, ἐγὼ γενοίμην· οἷος δὲ ἀληθείᾳ ὑπάρχεις, τοιοῦτοί μοι οἱ ἐχθροὶ γένοιντο.

Σχόλιον μβ'.

μϛ. Οὐ χρὴ τοῖς παραβάλλουσι, οὔτε ποικιλίας βρωμάτων, οὔτε κομψείας ῥημάτων παρατιθέναι· ὁποῖοι ἂν σχῆμα, ἢ τὸν τρόπον τυγχάνωσι· λιτότητι δὲ πάντας ἐκδέχεσθαι.

Ἄλλο Ἰωσὴφ ἀββᾶ.

Ὅταν θελήσῃς νουθετῆσαι τινὰ εἰς τὸ ἀγαθὸν, πρῶτον ἀνάπαυσον αὐτὸν σωματικῶς· καὶ τίμησον αὐτὸν ἐν λόγῳ ἀγάπης· οὐδὲν γὰρ οὕτως πείθει τὸν ἄνθρωπον αἰδεῖσθαι καὶ μεταλλάξαι ποιεῖ ἀπὸ τῆς κακίας αὐτοῦ ἐπὶ τὰ βελτίονα, ὡς τὰ σωματικὰ ἀγαθὰ, καὶ ἡ τιμὴ ὧνπερ θεωρεῖ ἀπὸ σοῦ.

Σχόλιον μγ'.

μγ. Ἐπὶ μὲν τῆς ἁγίας τριάδος τρεῖς ὑποστάσεις λέγεσθαι, καὶ τρία πρόσωπα· φύσιν δὲ μίαν καὶ θέλημα· ἐπὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ, μίαν μὲν ὑπόστασιν, καὶ ἓν πρόσωπον, δύο δὲ φύσεις, θελήματα, κἂν οὐχ οὕτω δοκῇ τοῖς αἱρετικοῖς καὶ βλασφήμοις.

Scholion 42.

*Hospites aduenientes neque varietate ciborum, neque magno verborum appatatu excipiendi sunt, quocunque habitu sint aut moribus, sed tenui simplicique modo tractandi. 42. * Peregrini.

Aliud Iosephi Abbatis.

Quando volueris aliquem ad bonum adhortari, primùm exhibe illi officia corporis vt conquiescat. Deinde verbis charitate plenis illum cole & honora. Nihil enim ita hominem ad reuerentiam & pudorem morúmque à vitiis in melius mutationem inducit, vt officia charitatis externa corporis, & honor quem abs te proficisci videt.

Scholion 43.

In sancta Trinitate tres hypostases siue subsistentias, & tres personas profitemur, naturam autem & voluntatem vnam. In Christo verò vnam hypostasin siue subsistentiam & vnam personam, duas verò naturas & duas voluntates, quamuis hæretici & blasphemi aliter sentiant. 43.

ΛΟΓΟΣ κη'.

Περὶ τῆς ἱερᾶς καὶ μητρὸς τῶν ἀρετῶν τῆς μακαρίας προσευχῆς· καὶ περὶ τῆς ἐν αὐτῇ νοερᾶς, καὶ αἰσθητῆς παραστάσεως.

Προσευχή ἐστι κατὰ μὲν τὸ αὐτῆς ποιότητα συνουσία καὶ ἕνωσις ἀνθρώπου καὶ θεοῦ. κατὰ δὲ τὴν ἐνέργειαν, κόσμου σύστασις· θεοῦ καταλλαγὴ, δακρύων μήτηρ καὶ πάλιν θυγάτηρ, ἁμαρτημάτων ἱλασμὸς, πειρασμῶν γέφυρα, θλίψεων μεσότοιχον, πολέμων θραῦσις, ἀγγέλων ἔργον, ἀσωμάτων πάντων τροφή· ἡ μέλλουσα εὐφροσύνη, ἀπέραντος ἐργασία, ἀρετῶν πηγὴ, χαρισμάτων πρόξενος,

GRADVS XXXVIII.

De sacra & virtutum procreatrice Beata Oratione: & de mentis & corporis in illa præsentia.

Oratio si ipsius naturam seu qualitatem spectes, est familiaris conuersatio & coniunctio hominis cum Deo; si autem vim seu efficaciam, mundi conseruatio, Dei reconciliatio, mater lacrymarum & iterũ filia, propitiatio peccatorum, pons tẽtationũ, propugnaculũ aduersus impetum afflictionũ, bellorum oppressio & extinctio, officium angelorum, omnium spirituum alimentum, futura lætitia, actio sempiterna, virtutum scaturigo, gratiarum diuinarũ conciliatrix,

profectus spiritualis, nutrimentum animæ, mentis illustratio, securis desperationis, spei demonstratio, tristitiæ solutio, diuitiæ monachorum, thesaurus solitariorum, iræ diminutio, speculum religiosi profectus, dimensionum index, status declaratio, futurorum significatio, gloriæ futuræ indicium. Oratio est verè precantis curia, locus iudicii & Domini ante generale iudicium tribunal. Exurgentes audiamus sacram hanc virtutum reginam ad nos excelsa voce clamitantem, *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos: tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris*, & medicinam plagis vestris. *Iugum enim meum suaue est*, & magna peccata sanat. Quicunque imperatori & Deo adsistere, & cum illo colloqui properamus, ne imparati curriculum hoc ingrediamur, ne nos eminus sine armis, & regiis insignibus adstare prospiciens, ministris imperet, vt nos procul à facie sua reiectos, & vinctos in exilium amandet, & preces nostras laceratas, & damnatas nobis in faciem reiiciant. Quando precaturus abis, sit vestis & tunica tua tota, in Domini conspectu, ex filo vel potius hilo obliuionis omnium iniuriarum contexta. Quod nisi fiat nullum operæ precium ex oratione tua referes. Sit tota oratio tua sincera & sine fuco.

Matt. 11.

ἀμνησικακίας.

προκοπὴ ἀόρατος, τροφὴ ψυχῆς, νοὸς φωτισμός, ἀπογνώσεως πέλυξ, ἐλπίδος ἀπόδειξις, λύπης λύσις, πλοῦτος μοναχῶν, ἡσυχαστῶν θησαυρός, θυμοῦ μείωσις, ἔσοπτρον προκοπῆς, * μέτρων ἐμφάνεια, καταστάσεως δήλωσις, τῶν μελλόντων μηνυτής, κλέους σημασία. Προσευχή ἐστι τῷ ὄντως εὐχομένῳ δικαστήριον καὶ κριτήριον, καὶ βῆμα κυρίου, πρὸ τοῦ βήματος μέλλοντος· ἀναστάντες ἀκούσωμεν, τῆς ἱερᾶς ταύτης βασιλίσσης τῶν ἀρετῶν πρὸς ἡμᾶς ὑψηλῇ τῇ φωνῇ βοώσης καὶ λεγούσης· Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν, καὶ ἴασιν ταῖς πληγαῖς ὑμῶν. Ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστός, καὶ πταισμάτων μεγάλων ἰαματικὸς ὑπάρχει. Ὅσοι βασιλεῖ καὶ Θεῷ παραστῆναι, καὶ συλλαλῆσαι πορευόμεθα, μὴ ἀπαρασκεύαστοι τὸν δρόμον ποιησώμεθα, μήπως θεασάμενος ἡμᾶς μακρόθεν μὴ ἔχοντας ὅπλα καὶ στολὴν βασιλικῆς παραστάσεως, τοῖς ὑπηρέταις καὶ λειτουργοῖς ἐπιτρέψῃ πόρρω που τοῦ αὐτοῦ προσώπου δεθέντας ἐξορίζεσθαι, καὶ τὰς ἡμῶν δεήσεις εἰς πρόσωπον ἡμῶν * διαρρησσομένας ἀντιπέμπεσθαι. Ἔστω ὁ σὸς χιτὼν τῆς ψυχῆς ἐνώπιον Κυρίου * παρασταθῆναι πορευομένῳ ὅλος νήματι, μᾶλλον δὲ λύματι ἀμνησικακίας ἐξυφασμένος. Εἰ δὲ μή, οὐδὲν τῆς προσευχῆς ὠφεληθήσῃ· ἔστω σοι ὅλον τὸ τῆς δεήσεως ἀποίκιλον.

* modi seu medii

* al. λαμπρυνομένας.

* al. προσελθεῖν.

ἑνὶ γὰρ λόγῳ τελώνης, καὶ ἄσωτος τὸν θεὸν διήλλαξαν· μία μὲν ἡ τῶν προσευχομένων παράστασις· πολὺ δὲ ἐν αὐτῇ τὸ ποικίλον, καὶ τὸ διάφορον κέκτηται· οἱ μὲν ὡς φίλῳ καὶ δεσπότῃ ἐντυγχάνουσι, τὰς ἑτέρων λοιπὸν, καὶ οὐ τὰς αὐτῶν ἀντιλήψεως ἕνεκα, τὸν ὕμνον, καὶ τὴν ἱκεσίαν προσάγοντες. ἄλλοι πλοῦτον καὶ δόξαν, καὶ παῤῥησίαν πλείονα ἐπιζητοῦντες· ἕτεροι τοῦ ἀντιδίκου τοῦ ἑαυτῶν εἰς τέλεον ἀπαλλαγῆναι αἰτοῦντες· τινὲς μὲν ἀξίαν τινὰ λήψεσθαι δυσωποῦντες· ἄλλοι τελείαν τὴν τοῦ χρέους ἀμεριμνίαν· τινὲς μὲν φυλακῆς ἐλευθερίαν· ἄλλοι δὲ ἐγκλημάτων λύσιν· πρὸ πάντων ἐν τῷ τῆς ἡμετέρας δεήσεως χάρτῃ εὐχαριστίαν εἰλικρινῆ καταγράψωμεν. δεύτερον δὲ στίχον, ἐξομολόγησιν, καὶ συντετριμμένον ψυχῆς ἐν αἰσθήσει· εἶθ' οὕτως τὴν αἴτησιν ἡμῶν τῷ παμβασιλεῖ γνωρίζωμεν. ἄριστος γὰρ ὁ εἰρημένος προσευχῆς τρόπος, ὥς τινι τῶν ἀδελφῶν ὑπὸ ἀγγέλου κυρίου δεδήλωται. εἰ μὲν ὑπεύθυνος γέγονάς ποτε ὁρατῷ δικαστῇ, οὐ δεηθήσῃ ἑτέρου τύπου ἐν τῇ παραστάσει τῆς προσευχῆς σου. εἰ δὲ οὐδέπω, οὐδὲ παρέστηκας, οὐδὲ ἐξεταζομένους ἐθεάσω, κἂν ἐκ τῆς πρὸς ἰατροὺς τῶν νοσούντων ἱκεσίας, τὸ τοιοῦτον παιδεύθητι, ἡνίκα ὑπ' αὐτῶν μέλλουσι τέμνεσθαι, ἢ καίεσθαι. α. μὴ · σοφίζου ἐν εὐχῆς σου ῥήμασι· παίδων γὰρ πολλάκις ἁπλᾶ ψελλίσματα καὶ ἀποίκιλα τὸν πατέρα αὐτῶν, τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐθεράπευσαν.

vnico enim verbo & publicanus & prodigus Deum sibi reconciliarunt. Vnus quidem est precantium status, sed in illo mille formæ & varietates continentur. Alii quippe colloquuntur & agunt cum Deo velut amico & Domino, non suam iam amplius, sed aliorum caussam actitantes, laudes Deo canunt & supplicant. alij diuitias cœlestes & gloriam & fiduciam maiorem petunt: alii rogant vt ab hoste suo penitus liberentur; alii dignitatem aliquam desiderant ac petunt; alii, vt ab omni debitorum cura eximantur; alii, vt ab carcere expediantur; alii criminum solutionem quærunt. Ante omnia in exordio chirographi petitionis nostræ sinceram gratiarum actionem collocemus. In altero dein versu confessionem, & contritionem ex vero animæ sensu proficiscentem ponamus, atque ita deinceps preces nostras omnium regi aperiamus. Optimus enim precandi modus est quem dixi, quemadmodum ab angelo cuidam è fratribus est significatum. Quòd si olim reus tuam caussam apud iudicem mortalem egisti, non indigebis alia forma in precibus tuis coram Deo. Si verò numquam ad tribunal vllius iudicis adstitisti, neque alios examinari vidisti, saltem hoc ab ægris disce, quando medicum rogant, mox vel secandi, vel vrendi. Nihil est quod in precibus exquisita excogites verba: sæpius enim * ' infantium simplicia & tertiata verba patrem illorum qui in cœlis est propitiarunt.

* puerorum seu. paruulorum. ε.

2. Neque [2] multa verba facias, ne, dum quæris quod dicas, mens ipsa distrahatur. Vnicū publicani verbum Deum placauit. Et vna vox fidelis latronem in cruce saluum fecit. Verbositas enim inter preces sæpe mentem phantasmatis inuoluit & dissipat. Pauca verba mentem distractam sæpiùs colligere solent. Vbi inter preces verbo aliquo delectatus fueris, aut compunctus etiam mane in eo verbo: custos enim noster angelus tunc nobiscum precatur. Ne confidentiùs aut licentiùs agas cum Deo, etiam si purus fueris: sed accede cum multa potiùs humilitate, & maiorem experieris fiduciam. Quamuis iam omnes virtutum gradus enixus per scalam superaueris, pete tamen veniam peccatorum, audiásque Paulum de peccatoribus clamātem, *Quorum primus ego sum*. Cibos oleum & sal condire solent. Orationem eleuare temperantia & lacrymæ. Vbi plenam animi māsuetudinem indueris & omnē iram exueris, non multum laborabis, vt mentem è seruitute liberes. Quamdiu non
3. [3] expeditam & certam precandi rationem acquisiuerimus, similes sumus iis qui infantes primùm ad incessum exercēt. Labora vt mentem eleues, imò verò vt cogitationes in certa verborum septa oratione concludas, & quamuis per imbecillitatem propter infantiā cecideris, erige tamen illam rursus & reducito in viam: propria enim est mentis inconstantia. Sed qui omnia potest, potest & hanc stabilire & firmare; Profectò si constanter & absque cessatione decertaueris, veniet ad te qui mari mentis tuæ terminos posuit,

μὴ [6] πολυλογεῖν ἐπιχείρει, ἵνα μὴ πρὸς ζήτησιν λόγων διασκεδασθῇ ὁ νοῦς. εἷς λόγος τελωνικὸς τὸν Θεὸν ἐξιλεώσατο· καὶ ἓν ῥῆμα πιστὸν τὸν λῃστὴν διέσωσε. πολυλογία μὲν πολλάκις ἐν προσευχῇ τὸν νοῦν, καὶ ἐφάντασε καὶ διέχυσε. μονολογία δὲ πολλάκις τὸν νοῦν συνάγειν πέφυκε· κατηδυνόμενος, ἢ κατανυσσόμενος ἐν λόγῳ προσευχῆς, μένε ἐν αὐτῷ· ὁ γὰρ φύλαξ ἡμῶν τότε ὑπάρχει ὁ συμπροσευχόμενος ἡμῖν· μὴ παρρησιάζου, κἂν καθαρότητα κέκτησαι· ταπεινοφροσύνῃ δὲ μᾶλλον πολλῇ πρόσελθε, καὶ πλεῖον παρρησιασθήσῃ· κἂν πᾶσαν τὴν κλίμακα τῶν ἀρετῶν ἀναβέβηκας, ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν προσεύχου· ἀκούων Παύλου περὶ ἁμαρτωλῶν βοῶντος· ὧν πρῶτος εἰμὶ ἐγώ. ἐξαρτύειν ὄψα ἔλαιον καὶ ἅλες πεφύκασι· πτεροῦσι δὲ προσευχὴν σωφροσύνη, καὶ δάκρυα· ἐὰν πᾶσαν πρᾳότητα καὶ ἀοργησίαν ἀμφιάσῃ, οὐ πολλὰ κοπωθήσῃ ἐλευθεροῦν αἰχμαλωσίας τὸν νοῦν σου. ἕως οὗ [7] προσευχὴν ἐναργῆ οὐ κεκτήμεθα, 7. τοῖς γυμνάζουσι τὰ νήπια βαδίζειν ἐν προοιμίοις ἐοίκαμεν. πύκτευε ἀναφέρειν, μᾶλλον δὲ ἀποκλείειν τὴν ἔννοιαν ἐν τοῖς τῆς προσευχῆς ῥήμασι, κἂν ἐξατονήσασα διὰ τὸ νηπιῶδες πέσῃ, πάλιν αὐτὴν εἰσάγαγε· ἴδιον γὰρ τοῦ νοὸς τὸ ἄστατον. δυνατὸν δὲ τοῦτον στῆσαι τῷ πάντα δυναμένῳ ἱστᾶν· * ἐὰν ἀνελλιπῶς τὸν ἀγῶνα κέκτησαι, * ἐπιδημήσῃ καὶ ἐν σοὶ ὁ τὴν θάλασσαν τοῦ νοὸς περιορίζων· καὶ

καὶ ἐρεῖ πρὸς αὐτὴν ἐν τῇ προσευχῇ
σου· μέχρι τούτου ἐλεύσῃ, καὶ οὐχ
ὑπερβήσῃ ἀδύνατον πνεῦμα δεσμεῖν·
ὅπου δὲ ὁ τοῦ πνεύματος κτίστης, παν-
δ. τα ὑποτέτακται· εἰ μὲν * ἥλιόν ποτε
τεθέασαι, δυνήσῃ αὐτῷ καὶ συλλαλῆ-
σαι πρεπόντως· ὃ γὰρ οὐχ ἑώρακας,
πῶς ἐντυγχάνειν ἀψευδῶς δυνάσαι;
ε. ἀρχὴ μὲν προσευχῆς προσβολαὶ
μονολογίστως διωκόμεναι ἐκ προοι-
μίων αὐτῆς. μεσότης δὲ τὸ ἐν τοῖς λεγο-
μένοις ἢ νοουμένοις μόνοις εἶναι τὴν διά-
νοιαν. τὸ δὲ ταύτης τέλος ἁρπαγὴ
πρὸς κύριον ἄλλη ἡ ἀγαλλίασις ἡ ἐν
προσευχῇ τοῖς ἐν συνοδίᾳ διάγουσιν
ἐπισυμβαίνουσα, καὶ ἑτέρα ἡ τοῖς καθ'
ἡσυχίαν προσευχομένοις προσγινο-
μένη· ἡ μὲν γὰρ ἴσως πεφάντασται μι-
κρόν· ἡ δὲ ὅλη ταπεινοφροσύνης πε-
πλήρωται. ἐὰν ἀεὶ γυμνάζῃς τὸν νοῦν
μὴ μακρύνειν, καὶ ἐν τῇ τῆς τραπέζης
παραθήκῃ πλησίον σου γενήσεται· εἰ
δὲ ἀκωλύτως πλάζεται, οὐδέποτε σοι
ϛ. παραμένειν πέφυκεν· ὁ μὲν μέγας
τῆς μεγάλης καὶ τελείας προσευχῆς
ἐργάτης φησί· θέλω εἰπεῖν πέντε λό-
γους τῷ νοΐ μου, καὶ τὰ ἑξῆς. νηπιω-
δεστέροις δὲ τὸ τοιοῦτον ἀλλότριον·
διόπερ ἡμεῖς μετὰ τῆς ποιότητος, καὶ
τοῦ πλήθους τῆς ποσότητος ὡς ἀτελεῖς
δεόμεθα· τὸ γὰρ δεύτερον τοῦ προ-
τέρου πρόξενον· διδοὺς γάρ φησιν
εὐχὴν καθαρὰν τῷ ἀόκνως εὐχομένῳ
ῥυπαρῶς καὶ πεπονημένως· ἄλλο ῥύ-
πος προσευχῆς, καὶ ἄλλο * ἀφανισμός,
καὶ ἄλλο κλοπή, καὶ ἕτερον μῶμος.

* ἀφανίζειν est disparere, cum aliquid subito euanidum fit & disparet, ac tollitur ab oculis.

& dicet illi in oratione tua: Huc
vsque venies, & non transibis vl-
teriùs. Spiritus nullis vinculis
coërceri potest. Vbi autem est
conditor spiritus, tunc omnia
illi subiiciuntur. Si vmquam
* solem inspexisti, tunc cum il- 4.
lo poteris vti decet colloqui.
Quod enim non vidisti, quomo-
do poteris verè cum illo agere?
Principium ⁵ orationis est * ob- 5.
strepentes menti distractiones,
statim ab initio, solo mentis nu-
tu repellere. Medium verò cùm
mens in iis tantùm hęret quæ me-
ditanda & tractanda proposuit.
Finis est raptus in Deum. Alia est
* lætitia orationis eorum qui si-
mul in plurium cœtu degunt: alia
eorum, quæ solitariis precanti-
bus vsuvenire solet. Illa quippe
fortasse nonnullis phantasmatis
laborat; hæc verò tota humili-
tate completur. Quòd si men-
tem tuam assidua exercitatione
eò deduxeris, vt numquam lon-
giùs euagetur, tum etiam men-
sa posita collectus eris. Si au-
tem impunè vagari permiseris,
numquam ad officium, præsen-
tem habebis. ⁶ Magnus ille ma- 6.
gnæ & perfectæ orationis cul-
tor, *Volo*, inquit, *quinque verba* 1.Cor.14.
sensu meo loqui, & quæ sequun-
tur. Sed hoc à tironibus & sim-
plicioribus adhuc alienum est.
Itaque nos quoque cum certo
quodam modo, adhuc & multi-
tudine * quantitatis tamquam im-
perfecti obsecramus. Secundum
enim est via ad primum. Qui
dat, inquit, orationem mundam
impigrè, quamuis cætera * sor-
didè & laboriosè, oranti. Aliud
est sordes orationis; aliud extin-
ctio; aliud furtum; aliud illusio.

* obiectas.

* iubilum, exultatio.

* verborũ.

* miror à Camaldulensi ῥυπαρῶς verti sobriè, cũ significet sordidè.

Sordes seu immunditia est, cùm inter preces diuinas absurdęq; cogitationes animo voluuntur. Extinctio est cùm sub oratione mens
*sibi sub ducta. *in curas inuriles captiua trahitur. Furtum est, cùm mens sine sensu & animaduersione vagatur. Illusio est impetus qualiscunq; tunc, cùm oramus, in nos irruens. Quotiescunque inter precandum cum pluribus versamur, tum intus in animo formemus imaginem & habitum supplicantis. Si nulli fuerint nobiscum socij seu administri orationis, etiã speciem & habitum foris ad orationem aptum prę nobis feramus. In imperfectis
* corpus imitatur & sequitur mens. enim sæpe *mens corpori conformatur. Omnes quidem sine exceptione, sed illi potissimùm qui ad regem obrinédæ peccatorum veniæ causa accedunt, summa indigenr contririone. Dum adhuc in carcere sumus, audiamus eum qui
Ioan. 21. 18. & 13. v. 4. dixit Petro: Accingere linteo obedienriæ, & exue volũtates tuas, & nudus accede ad Dominum in oratione tua. Si enim ipsius vnius voluntatem imploraueris, suscipies Dominum qui gubernaculum animæ tuæ reget, & te sine vllo periculo diriget. Vbi ab amore sæculi, & voluptatum desideriis exsurrexeris, reiice omnes curas, exue cogitationes, abdica corpus, nihil enim aliud est oratio, quàm omnis mundi tam qui sub oculos cadit, quàm qui aspectum fugit, corporei quàm incorporei abdicatio. *Quid enim mihi est in cælo? nihil, & quid à te volui super terram?* nihil; nisi vt semper & à te nunquam diuulsus per orationem tibi adhæream, & agglutiner. Quibusdam opes, aliis gloria,

ῥύπος ἐστὶ θεῷ παρίστασθαι, καὶ ἀτόπους ἐννοίας φαντάζεσθαι· ἀφανισμός ἐστι, τὸ εἰς φροντίδας ἀνωφελεῖς αἰχμαλωτίζεσθαι· κλοπή ἐστι τὸ ἀνεπαισθήτως τὴν ἔννοιαν ῥέμβεσθαι· μῶμός ἐστι προσβολὴ ἡ οἱασοῦν τότε πρὸς ἡμᾶς ἐξίζουσα. εἰ μὲν οὐ κατὰ * μόνας τυγχάνωμεν τῷ καιρῷ τῆς παραστάσεως, ἔνδοθεν τὸ σχῆμα τῆς ἱκεσίας ἀνατυπώσωμεν. εἰ δὲ οὐ πάρεισι τῶν ἐπαίνων οἱ ὑπηρέται, καὶ τὸ ἔξωθεν εἶδος εἰς πρεσβείαν τυπώσωμεν. ἐν τοῖς γὰρ ἀτελέσι πολλάκις ὁ νοῦς τῷ σώματι συσχηματίζεται· πάντες μὲν, ἐπὶ πλείω δὲ οἱ τὴν ἄφεσιν τοῦ χρέους λαβεῖν πρὸς βασιλέα πορευόμενοι, ἀμυθήτου συντριμμοῦ δέονται. ἐὰν ἐν εἱρκτῇ ἔτι τυγχάνωμεν, ἀκούσωμεν τοῦ λέγοντος Πέτρῳ· ζῶσαι λέντιον ὑπακοῆς, καὶ ἀπόδυσαι τὰ θελήματά σου, καὶ γυμνὸς τούτων πρόσελθε κυρίῳ ἐν προσευχῇ σου· τὸ αὐτοῦ μόνου ἐπικαλούμενος θέλημα, καὶ τότε λήψῃ θεὸν τὸν τῆς σῆς ψυχῆς κατέχοντα οἴακα, καὶ ἀκινδύνως κυβερνῶντά σε· ἀναστὰς ἐκ φιλοκοσμίας καὶ φιληδονίας, ἀπόρριψον φροντίδας· ἀπόδυσαι ἐννοίας· ἀπάρνησαι σῶμα· οὐδὲν γάρ ἕτερόν ἐστι προσευχή, εἰ μὴ κόσμου ὁρατοῦ καὶ ἀοράτου ἀλλοτρίωσις. τί γάρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ; οὐδέν· καὶ παρὰ σοῦ τί ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς; οὐδὲν, ἀλλ' ἢ ἀπερισπάστως διὰ παντὸς ἐν προσευχῇ προσκολλᾶσθαί σοι. τισὶ μὲν πλοῦτος, ἑτέροις δόξα.

* al. [illegible] μόνας.

ἄλλοις δὲ κτήσεις ἐρασταὶ καθεστήκασιν,
ἐμοὶ δὲ τὸ προσκολλᾶσθαι τῷ θεῷ ἐπι-
θύμητόν ἐστι, καὶ τίθεσθαι ἐν αὐτῷ τὴν ἐλ-
πίδα τῆς ἀπαθείας μου. πίστις προσευ-
χὴν ἐπτέρωσε· χωρὶς γὰρ ταύτης εἰς
οὐρανὸν πετασθῆναι οὐ δύναται. αἰ-
τήσωμεν οἱ ἐμπαθεῖς ἐπιμόνως τὸν κύ-
ριον· πάντες γὰρ οἱ ἐμπαθεῖς ἐξ ἐμπα-
ζ. θείας εἰς ἀπάθειαν προέκοψαν. εἰ καὶ
μὴ ὡς θεὸν φοβεῖται ὁ κριτής, ἀλλά γε
διὰ τὸ κόπους αὐτῷ παρέχειν δι' ἀμαρ-
τίας, καὶ πταίσματος χηρεύσασαν ἐξ
αὐτοῦ ψυχήν, ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐ-
τῆς ἐκ τοῦ ἀντιδίκου αὐτῆς σώματος, καὶ
τῶν πολεμίων αὐτῆς πνευμάτων· τοὺς
μὲν εὐγνώμονας ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν πραγ-
ματευτὴς διὰ τῆς συντόμου τοῦ αἰτή-
ματος παροχῆς, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἀ-
γάπην ἐφέλκεται. τὰς δὲ ἀγνώμονας
η. τῶν κυνῶν [8] ψυχὰς διὰ τῆς πεί-
νης, καὶ τῆς τοῦ αἰτήματος δίψης
πρὸς αὐτὸν παρακαθίζεσθαι διὰ
προσευχῆς παρασκευάζει· ὁ γὰρ ἀ-
γνώμων κύων κομισάμενος ἄρτον εὐ-
θέως ἀναχωρεῖ τοῦ δεδωκότος· μὴ λέγε
θ. [9] χρονίζων ἐν τῇ δεήσει μηδὲν κατωρ-
θωκέναι, ἤδη γὰρ καὶ κατώρθωκας. τί
γὰρ καὶ ὑψηλότερον ἀγαθὸν ἢ τῷ κυ-
ρίῳ προσκολλᾶσθαι, καὶ ἐν τῇ πρὸς
αὐτὸν ἑνώσει ἀδιαλείπτως προσκαρ-
ι. τερεῖν. οὐχ οὕτως κατάκριτος δέδοικε
τῆς ἑαυτοῦ τιμωρείας τὴν ἀπόφασιν,
ὡς ὁ προσευχῆς ἐπιμελούμενος
τὴν ταύτης παράστασιν. ὅθεν εἰ σοφός
τις, καὶ ἀγχίνους ὑπάρχει ἐκ τῆς ἐ-
κείνης μνήμης, πᾶσαν λοιδορείαν,

aliis possessiones expetuntur;
Mihi autem adhærere Deo expe-
tendum est, & ponere spem tran-
quillitatis animæ meæ in eo. Fides
orationi alas addit, sine fide
enim nemo in cœlum euolare
potest. Quicunque adhuc vi-
tiorum perturbationibus & af-
fectibus laboramus, Domi-
num vnicè deprecemur, om-
nes enim ex perturbationum
pelago ad portum demum tran-
quillitatis aspirarunt. Etsi non
[7] timet Deum iudex vt Deum, 7.
nihilo minùs propter mole-
stiam, quam illi per preces ex-
hibet, per peccatum illius gra-
tia viduata & destituta ani-
ma vltionem faciet eius ex ad-
uersario illius corpore, atque
hostibus eius spiritibus im-
mundis. Bonos quidem & be-
neficij memores negotiator
noster illorum preces statim
exaudiendo ad sui amorem
pertrahit; improbas autem
& ingratas canum [8] animas 8.
per famem & sitim petitionis
assidere sibi diutiùs per preces
curat. Ingratus enim canis
accepto pane statim ab largi-
tore suo recedit. Ne [9] dixe- 9.
ris, te ex diuturnis precibus
nihil profecisse, satis enim
iam profecisti. Quod enim
sublimius & præstantius bo-
num est, quàm cum Deo con-
iungi, & in illius coniunctio-
ne perpetuò perseuerare? Non
ita [10] reus ac damnatus for- 10.
midat sententiam supplicij, si-
cut qui curam orationis ha-
bet, trepidat dum in oratione
versatur. Vnde qui sapit, &
acutior est, ex orationis me-
moria omnem contumeliam,

iram, curas, negotia, afflictionem, cibi satietatem, tentationem, & cogitationes eludere & subterfugere potest. Præpara te per numquam intermissam mentis orationem, vt Deo assistas in precibus tuis, & statim progressum facies. Vidi ego coruscantes virtute obedientiæ, & memoriam Dei quantum fieri potuit, nunquam ex animo deponentes, qui certatim ad preces simul incumbebant, & breuissimo tempore omnes mentis distractiones superarunt, & totos quasi fontes lacrymarum profuderunt. Parati enim ad orationem per sanctam obedientiam fuerunt. Psalmodiam quidem quæ in multorum cœtu fieri solet, sequuntur animæ captiuitates & cogitationum distractiones, priuatam verò & solitariam non
11. item, sed hanc acedia [11] oppu-
12. gnat, illam [12] alacritas animi iuuat. Amorem militis erga regem suum ostendit bellum; monachi verò charitatem erga Deum orationis tempus, dum adstat Deo, probat; statum tuum ostendit tibi oratio tua. Orationem enim Theologi illi speculum monachi esse affirmarunt. Qui quodcunque opus casu inchoat, & sub horam orationis appetentem in opere pergit, à dæmonibus illuditur. Hoc enim student illi fures vt horam ex hora nobis subducant & perdant. Noli rogatus recusare pro alterius anima precari, quamuis gratiam orandi non habeas. Sæpè enim fides petentis etiam precantem cum animi contritione seruauit. Nihil est quòd pro altero precatus, & exauditus extollaris:

καὶ ὀργὴν, καὶ μέριμναν, καὶ ἀσχολίαν, καὶ θλίψιν, καὶ κόρον, καὶ πειρασμὸν, καὶ λογισμὸν ὑποστρέφεσθαι δύναται. προπαρασκευάζου διὰ ἐνναόυ ἐν ψυχῇ προσευχῆς πρὸς τὴν παράστασιν τῆς σῆς ἱκεσίας, καὶ συντόμως προκόψεις. ἑώρακα ἐν ὑπακοῇ ἐξαστράπτοντας, καὶ τῆς κατὰ νοῦν ὅση δύναμις μνήμης θεοῦ μὴ ἀμελοῦντας ἀθρόον ἐπὶ προσευχὴν παραστάντας, καὶ συντόμως τοῦ ἑαυτῶν νοὸς περιγινομένους καὶ κρουνηδὸν δάκρυα προχεομένους. προπαρεσκευασμένοι γὰρ ὑπὸ τῆς ὁσίας ὑπακοῆς ἐτύγχανον. τῇ μὲν μετὰ πλήθους ψαλμῳδίᾳ, αἰχμαλωσίαι καὶ ῥεμβασμοὶ παρέπονται. τῇ δὲ ἰδιαζούσῃ οὐχ οὕτως· ἀλλὰ τῇ μὲν * [11] ἀκηδία πολεμεῖ, τῇ δὲ [12] προθυμία συνεργεῖ. ἀγάπην μὲν στρατευομένου πρὸς βασιλέα, ἀνέδειξε πόλεμος· ἀγάπην δὲ μοναχοῦ πρὸς θεὸν ἤλεγξε προσευχῆς καιρὸς καὶ παράστασις· τὴν σεαυτοῦ κατάστασιν, ἡ σὴ προσευχὴ ἐμφανίσει σοι· ἔσοπτρον γὰρ αὐτὴν τοῦ μοναχοῦ οἱ θεολόγοι ἐκεῖνοι ἐκδεδώκασιν· ὁ τὸ τυχὸν μετερχόμενος * καὶ προσευχῆς ὥρας καταλαμβανομένης ἐν αὐτῷ προσασχολούμενος, ὑπὸ δαιμόνων ἐμπαίζεται· σκοπὸς γὰρ τοῖς κλέπταις ὥραν δι' ὥρας ἐξ ἡμῶν ἀποσυλῆσαι. μὴ παραιτούμενος, καὶ ὑπὲρ ψυχῆς προσεύχεσθαι, κἂν προσευχὴν μὴ κέκτησαι· ἡ γὰρ πίστις πολλάκις τοῦ αἰτοῦντος, καὶ τὸν εὐχόμενον μετὰ συντριμμοῦ ἔσωσε· μὴ ἐπαίρου ὑπὲρ ἄλλων δεόμενος καὶ εἰσακουόμενος,

* al. ἀκηδία, ἀσθένεια. 11. 12.

* ἔργον.

ἡ γὰρ ἐκείνων πίστις ἐνήργησε καὶ ἴσχυ-
σε· παῖς μὲν πᾶσαν, ἥνπερ ἐκ
τοῦ παιδοτρίβου μεμάθηκε σοφίαν,
καθ' ἡμέραν ἀπαραλείπτως ὑπ' αὐ-
τοῦ ἐκζητηθήσεται· νοῦς δὲ πᾶς, ἥν-
περ δύναμιν ἐκ θεοῦ εἴληφεν, ἐν
πάσῃ προσευχῇ ἀπαιτηθήσεται·
διὸ προσεκτέον, ὅταν νηφόντως
ιγ. προσεύξῃ, θᾶττον εἰς [13] ὀργὰς
πολεμηθήσῃ. σκοπὸς γὰρ ἐστὶ τῶν
ἐχθρῶν ἡμῶν. πᾶσαν μὲν ἀρετήν,
ἐπὶ πλείω δὲ τὴν προσευχὴν αἰ-
σθήσει πολλῇ ποιησώμεθα πάντοτε·
τότε ψυχὴ ἐν αἰσθήσει προσεύχε-
ται, ὅταν θυμοῦ κρείττων γένηται·
τὰ πολλαῖς ἱκεσίαις καὶ χρόνοις πε-
ριποιούμενα μόνιμα. ὁ κύριον
ιδ. [14] κτησάμενος, οὐκ ἔτι ἑαυτῷ ἐν
προσευχῇ τὸν μῦθον ὑφηγήσεται·
τὸ γὰρ πνεῦμα τότε ἐντυγχάνει ὑπὲρ
αὐτοῦ ἐν ἑαυτῷ στεναγμοῖς ἀλαλή-
ιε. τοις. πᾶσαν αἰσθητὴν [15] φαντασίαν
ἐν τῇ προσευχῇ μὴ προσδέξῃ, ἵνα
μὴ ἔκστασιν ὑποστῇς· ἀπαλλαγὴ ἀμ-
φιβολίας, ἀδήλου δήλωσις ἀσφαλής.
ις. [16] ἐλεήμων γίνου σφόδρα προσευ-
χῆς ἐπιμελούμενος· ἐν αὐτῇ γὰρ
μοναχοὶ τὰ ἑκατονταπλασίονα λή-
ιζ. ψονται· τὸ δὲ ἑξῆς [17] ἐν τῷ ἑξῆς·
ιη. πῦρ [18] μὲν ἐπιδημῆσαν ἐν καρδίᾳ
προσευχὴν ἀνέστησε· ταύτης διεγερ-
θείσης, καὶ εἰς οὐρανὸν ἀναληφθείσης
πυρὸς ἐν ἀνωγέῳ ψυχῆς κατάβασις
γέγονε. φασὶ μέν τινες κρείττων εἶναι
προσευχὴν μνήμης ἐξόδου· ἐγὼ
δὲ μιᾶς ὑποστάσεως δύο οὐσίας ὑμνῶ.

illorum enim fides id fecit & effecit. Pueri quotidie ab ludi moderatore coguntur accuratissimè reddere, quæ ab illo didicerunt, & à mente nostra, quam à Deo vim & virtutem accepit, in omnibus precibus ratio exigetur. Quocirca diligenter attendas oportet, quando sobriè precaberis, citiùs [13] per iram oppugnaberis, hoc enim spectant dæmones (vt nos omni orationis fructu priuent.) Omnis quidem virtus, sed potissimùm oratio cum magno animi affectu & sensu nobis semper peragenda est. Tunc autem anima cum sensu precatur, quando iracundiam vincit. Bona multis precibus & annis parta solida & constantia sunt. Qui [14] Deum possederit, non erit solicitus de repetiendis orationis verbis: spiritus enim tunc in seipso pro illo gemitibus inenarrabilibus interpellat. Inter preces nullam sensuum [15] imaginem admittes, ne in stuporem animi incurras. Omnis petitionis exauditæ in oratione signum & indicium apparet. Signum exauditionis, est dubitationis solutio & incerti certa declaratio. Cuicunque cordi est oratio, erga alios misericors [16] esto: per hanc enim misericordiam monachi centuplum recipient, & quod sequitur [17] in futuro. Ignis [18] cœlestis orationem in cor penetrantem accendit, qua accensa & in cœlum assumpta, rursum fit descensus ignis in animæ cœnaculum. Sunt qui [19] censeant vtiliorem esse orationem, quàm sit meditatio mortis seu exitus animæ; ego verò geminas in vna subsistentia laudo naturas.

13. 14. 15. 16. 17. 18. 19.

Equus generosus quo magis progreditur, hoc magis incalescere & currere solet. Cursum intelligo diuinas precum laudes, equum interpretor generosum animum,
20. qui eminus etiam, & [20] remotior odoratur bellum, & inde animatus & præparatus inuictus & insuperabilis deinceps persistit. Durum est ex ore sitientis aquam rapere, sed durius animæ cum compunctione orantis ante orationis finem, optatissimum & desideratissimum eius cum Deo agentis congressum & colloquium abrumpere. Non exilias
21. [21] ab oratione, quoad diuino nutu lacrymæ calere & fluere per se cessent & desinant. Fortasse enim per omnem reliquam vitam tuam, non acquires talem occasionem ad impetrandam veniam peccatorum tuorum. Qui gustum orationis cepit, vno sæpè verbo temerè emisso inquinauit mentem, vt quod in oratione de more quæsiuit, non inueniret. Aliud est secum frequenter cum corde meditari, aliud ipsum cor per mentem velut principem & pontificem rationabiles Christo hostias offerentem inspicere & visitare. Illos qui meditantur, ignis sanctus & diuinus inuadens incendit & comburit (vt quidam eorum qui Theologi nomen sortiti sunt, testantur) quòd adhuc inueniat sordium reliquias quas repurget. Hos verò rursum pro modo & ratione perfectionis illuminat. Idem enim ignis & consumens & illuminans lumen appellatur. Vnde fit vt quidam ab oratione digressi videantur quasi ex ardente fornace, prodire dum sentiunt quod ab aliqua labe,

ἵππος μὲν δόκιμος κτ̄ * πρόσβα- *secum.
σιν διαθερμαίνεσθαι, καὶ τῷ δρό-
μῳ προστιθέναι πέφυκε· δρόμον
δὲ νοῶ, ὑμνῳδίαν· ἵππον δὲ τὸν
ἀνδρεῖον νοῦν· [20] πόῤῥωθεν ὁ τοιοῦτος κ.
ὀσφραίνεται πολέμου, καὶ παρα-
σκευασθεὶς μὲν λοιπὸν εἰς ἅπαν ἀνί-
κητος. χαλεπὸν ἐκ στόματος διψῶν-
τος ὕδωρ ἀφαρπάσαι· χαλεπώτε-
ρον δὲ ψυχὴν μετὰ κατανύξεως
προσευχομένην, πρὶν τῆς ταύτης
περαιώσεως ἑαυτὴν τῆς παραστάσεως,
τῆς πολυποθήτου ἀποκόψαι· μὴ
[21] ἀποπηδήσῃς ἄχρις οὗ τὸ πῦρ καὶ κα.
τὸ ὕδωρ οἰκονομικῶς ὑπολήξαντα
ἴδῃς· οὐ γὰρ λήψῃ καιρὸν τοιοῦτον
πρὸς ἄφεσιν πταισμάτων ἴσως ἐν
πάσῃ τῇ ζωῇ σου· ὁ προσευχῆς
γευσάμενος, ὑπὸ λόγου ἑνὸς πολλά-
κις περιεργασμένου, τὸν νοῦν ἐμόλυ-
νε, καὶ ἐν προσευχῇ παραστὰς, τὸ πο-
θούμενον οὐχ εὗρε συνήθως· ἄλλο
[22] ἐπισκοπεῖν συχνοτέρως τῇ καρδίᾳ· κβ.
καὶ ἄλλο ἐπισκοπεῦσαι καρδίας διὰ
νοὸς ἄρχοντος, καὶ ἀρχιερέως λογικὰς
θυσίας Χριστῷ προσάγοντος· τοὺς μὲν,
ὥς φησί τις τῶν θεολογίας προσηγο-
ρίαν λαχόντων, τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουρά-
νιον πῦρ ἐπιδημοῦν καταφλέγει, διὰ
τὸ ἔτι ἐλλιπὲς τῆς καθάρσεως· τοὺς δὲ
πάλιν φωτίζει διὰ τὸ μέτρον τῆς τελειό-
τητος· τὸ αὐτὸ γὰρ πῦρ καταναλί-
σκον καὶ φωτίζον φῶς ὀνομάζεται·
ὅθεν καί τινες ἐκ προσευχῆς ἐξιόν-
τες ὡς ἀπὸ πυρὸς καμίνου ποιοῦνται
τὴν ἔξοδον· κουφισμὸν ῥύπου τινὸς

καὶ ὕλης αἰσθόμενοι· ἕτεροι δὲ ὡς ἐκ φωτὸς πεφωτισμένοι, καὶ διπλοΐδα ταπεινώσεως, καὶ ἀγαλλιάσεως ἠμφιεσμένοι. οἱ γὰρ ἐκτὸς τῶν δύο τούτων ἐνεργειῶν ἐκ προσευχῆς ἐξεληλυθότες σωματικῶς, ἵνα μὴ εἴπω, Ἰουδαϊκῶς προσηύξαντο, καὶ οὐ πνευματικῶς· εἰ σῶμα σώματος προσψαῦον ἀλλοιοῦται τῇ ἐνεργείᾳ, πῶς δ᾽ αὖ καὶ οὐκ ἀλλοιωθήσεται ὁ θεοῦ σώματος
κε. ἀθώοις χερσὶ [κε] προσψαύων; ἔστι κατὰ τὸν ἐπὶ γῆς βασιλέα, καὶ τὸν ἡμέτερον πανάγαθον βασιλέα θεάσασθαι· ποτὲ μὲν δι᾽ ἑαυτοῦ· ποτὲ δὲ διὰ φίλου· ἄλλο τε δὲ διὰ δούλου· ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἀγνώστως τὰς αὐτοῦ δωρεὰς τοῖς στρατιώταις αὐτοῦ χαριζόμενον· λοιπὸν δὲ καὶ κατὰ τὸν χιτῶνα τῆς προσούσης ἡμῖν ταπεινώσεως· ὥσπερ τῷ ἐπὶ γῆς βασιλεῖ ὁ αὐτῷ παριστάμενος, καὶ τὸ πρόσωπον τὸ οἰκεῖον ἀποστρέφων, καὶ τοῖς ἐχθροῖς τοῦ δεσπότου διαλεγόμενος βδελυκτός· οὕτως ὑπὸ κυρίου βδελύσσεται ὁ ἐν προσευχῇ παριστάμενος, καὶ ἀκαθάρτους λογισμοὺς προσλαμβανόμενος* [κδ] ἐρ-
κδ. χομένου τοῦ κυνὸς τῷ ὅπλῳ δίωκε· καὶ ὁσάκις ἀναιδεύεται, μὴ ἐνδώσῃς αὐτῷ· αἴτει διὰ πένθους, ζήτει δι᾽ ὑπακοῆς· κροῦε διὰ μακροθυμίας· ὁ γὰρ οὕτως αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. φυλάττου μὴ, ὡς ἔτυχεν, ὑπὲρ δέξασθαι θήλεως ἐν προσευχῇ σου, μήπως ἐκ δεξιῶν συληθήσῃ· μὴ θέλε τὰς [κε] σωματικὰς
κε. πράξεις ἐξαγορεύειν ὡς εἰσιν, ἵνα μὴ

* ἐκχέοντων τῶν κυνῶν.

& vitiorum fomite sint repurgati. Alij verò lumine illustrati, & gemina veste seu diploide humilitatis & exultationis amicti ex oratione prodeunt. Qui enim sine harum duarum virtutum vi & efficacia ab oratione discedunt, corpore tantùm non spiritu, Iudaicum propè dixerim in morem orarunt. Si corpus ad contactum corporis immutatur, quomodo non immutabitur, qui puris [25] manibus 25.
Dei corpus attigerit? Videre est apud regem terrestrem, nostrúmque optimum & cœlestem regem, quòd muneta sua nunc per seipsum, nunc per amicum aliquem, aliàs per seruum etiam, quandoque verò arcano & incognito modo, militibus suis dilargiatur, pro ratione nempe tunicæ nostræ quam gerimus humilitatis. Quemadmodum is qui mortali regi adsistit, & faciem suam ab illo auertit, ac cum hostibus eius colloquitur, execrabilis est regi suo; ita dominus Deus execratur illum qui dum in oratione versatur, impuras cogitationes admittit, vel adsciscit. [24] Canem venientem 24.
armis insequere, & impudentiùs oblatranti, ne vnquam cede. Pete per luctum, quære per obedientiam, pulsa per longanimitatem. Qui enim sic petit, accipit; qui ita quærit, inuenit, sic pulsanti aperietur. Caue ne temerè pro fœmina quauis preces suscipias, ne te hostis à dextris inuadat & spoliet. Noli * corporis * vitia
[25] actiones singillatim, vt se carnis.
habent percensere, ne tu te 25.

tui ipsius insidiator fias. Non tibi præscribas tempus illud orationi, quod necessariis rebus & negotiis spiritualibus impendendum est. Quod nisi feceris, id quod melius est tibi subductum est. Qui scipione orationis semper nititur, non offendet: & si offendere contingat, non cadet in finem. Oratio enim est quædam pia tyrannis Dei, cuius vtilitatem tum experimur, cùm nos dæmones tempore communionis impedire conantur. Fructum autem orationis ex deuicto hoste percipimus.
Psal. 40. *In hoc enim cognoui, quoniam voluisti me, quoniam* tempore belli *non gaudebit inimicus*
Psal. 118. *meus super me.* Clamaui, inquit Psaltes, *in toto corde meo*, hoc est, corpore & anima & spiritu.
Matt. 18. *Vbi enim sunt duo* * postre-
* minimi. mi *congregati, ibi est Deus in medio eorum.* Non est vnus omnium neque quà corporis, neque quà spiritus in omnibus idémque status. Quibusdam enim prodest in psallendo celeritas, aliis tarditas: Nam hi se aduersus mentis distractiones seu captiuitates, illi verò aduersus inscitiam decertare affirmant. Si hostibus in te ingruentibus regem cœlestem assiduè in auxilium vocaueris, habe bonum animum, non fatigaberis: celeriùs enim abs te per se recedent, verentur enim impij ne ex pugna coronam reportes per orationem, fugient proinde ab oratione tanquam ab igne cruciati. Forti semper animo sis, & habebis præceptorem Deum in
26. oratione [26] tua. Facultatem

ἑαυτῷ ἀντεπίβουλος γίνῃ· μὴ ὁρίσῃταί σοι ὁ τῆς προσευχῆς καιρὸς, σκέψεως ἀναγκαίων, καὶ πνευματικῶν πραγμάτων ὥρα· εἰ δὲ μὴ τὸ κρεῖττον ἐκλάπης· ὁ κρατῶν ἀπαύστως τὴν τῆς προσευχῆς βακτηρίαν, οὐ προσκόψει· εἰ δὲ καὶ συμβῇ, ὅμως οὐ πεσεῖται εἰς τέλος· προσευχὴ γάρ ἐστι θεοῦ τυραννὶς εὐσεβής, τὴν ταύτης ὠφέλειαν ἐκ τῶν δαιμονικῶν ἐμποδίων ἐν καιρῷ συνάξεως τεκμαιρόμεθα· [illegible] δὲ ταύτης καρπὸν, ἐκ τῆς τοῦ ἐχθροῦ ἥττης. ἐν τούτῳ γὰρ ἔγνων, ὅτι τεθέληκάς με, ὅτι οὐ μὴ ἐπιχαρῇ ἐν καιρῷ πολέμου ὁ ἐχθρός μου ἐπ' ἐμέ. ἐκέκραξα, φησὶν ὁ ψάλλων, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου· τουτέστι σώματι καὶ ψυχῇ καὶ πνεύματι. ὅπου γάρ εἰσι δύο * ἔσχατοι συνηλεγμένοι, ἐκεῖ ἐστιν ὁ θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῶν. οὐδὲ τὰ κατὰ σῶμα, οὐδὲ τὰ κατὰ πνεῦμα πάντων πάντα ὅμοια. τισὶ μὲν γὰρ τὸ σύντομον· τισὶ δὲ τὸ σχολαιότερον ἐν τῇ ψαλμῳδίᾳ συνέρχεται. οἱ μὲν γὰρ τῇ αἰχμαλωσίᾳ, οἱ δὲ τῇ ἀμαθίᾳ λέγουσι πολεμεῖν· ἐὰν ἀδιαλείπτως κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐντυγχάνῃς τῷ βασιλεῖ, ὧν ἵνα πρός σε παραγίνωνται, θάρσει, οὐ κοπιάσεις· αὐτοὶ γὰρ ἐφ' ἑαυτοῖς συντόμως σου ἀποστήσονται. οὐ γὰρ θέλουσιν οἱ ἀνόσιοι καθορᾶν σε στέφανον λαμβάνειν διὰ προσευχῆς ἐκ τῆς πρὸς αὐτοὺς μάχης· πρὸς δὲ τούτοις, καὶ ὡς ἀπὸ πυρὸς μαστιζόμενοι ὑπὸ τῆς προσευχῆς φεύξονται. ἀνδρείαν κτῆσαι πᾶσαν, καὶ ἕξεις θεὸν διδάσκαλον τῆς προσευχῆς σου. ἐκ κϛ'

ἐστι τὸ βλέπειν, διὰ λόγου μανθάνειν, τῇ φύσει γὰρ ἕπεται. οὐδὲ προσευχῆς κάλλος δι᾽ ἑτέρας διδαχῆς· αὐτὴ γὰρ ἐφ᾽ ἑαυτῆς διδάσκαλον τὸν θεὸν ἔχει τὸν διδάσκοντα ἄνθρωπον γνῶσιν, καὶ διδόντα εὐχὴν τῷ εὐχομένῳ, καὶ εὐλογοῦντα ἔτη δικαίων.

videndi non possumus per sermonem discere, naturam enim ipsam sequitur: ita nec orationis præstantiam per doctrinam alterius assequimur: ipsa enim in se ipsa doctorem habet Deum, qui docet hominem scientiam, & suggerit precanti orationem, & benedicit annis iustorum.

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον εἰκοστὸν ὄγδοον.

Περὶ προσευχῆς.

Σχόλιον α΄.

α. Ἡ κακία νηπιαζόντων, κατὰ τὸ, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε, ὡς τὰ παιδία.

Σχόλιον β΄.

β. Ὅτι ἐν προσευχῇ οὐ δεῖ πολυλογεῖν, ἢ πολλὰ λέγειν πρὸς ἅπαξ· ἀλλὰ μονολογεῖν, ἤγουν τὰ αὐτὰ πολλάκις.

Σχόλιον γ΄.

γ. Ὥσπερ τὰ νήπια οἱ γυμνάζοντες μικρὸν προβαίνοντα καὶ καταπίπτοντα διορθοῦσι πάλιν, καὶ τὸ πλέον βαδίζειν παιδεύουσιν· οὕτω καὶ ἡμεῖς τὸν ἡμέτερον νοῦν ἐν τῇ προσευχῇ τῆς πρὸς θεὸν νεύσεως καταπίπτοντα, ἀνορθοῦμεν πάλιν καὶ ἀνιστῶμεν, ἕως τὸ ἄπτωτον κτήσεται.

Σχόλιον δ΄.

δ. Ὁ θεὸς ἥλιός ἐστι δικαιοσύνης, ὡς γέγραπται, πάσας ἁπλῶς τὰς ἀκτῖνας ἐπιλάμπων τῆς ἀγαθότητος· ἡ δὲ ψυχὴ, ἢ κηρὸς ὡς φιλόθεος, ἢ πηλὸς, ὡς φιλόϋλος κατὰ γνώμην γίνεσθαι πέφυκεν· ὥσπερ οὖν ὁ πηλὸς κατὰ φύσιν ἡλίῳ ξηραίνεται, ὁ δὲ κηρὸς φυσικῶς ἁπαλύνεται· οὕτω καὶ πᾶσα ψυχὴ φιλόϋλος καὶ φιλόκοσμος ἀπὸ θεοῦ νουθετουμένη, καὶ ὡς πηλὸς κατὰ γνώμην ἀντιτυποῦσα σκληρύνεται, καὶ ἑαυτὴν ὠθεῖ κατὰ Φαραὼ πρὸς ἀπώλειαν· ἡ δὲ φιλόθεος, ὡς κηρὸς ἁπαλύνεται, καὶ τοὺς τῶν θείων τύπους, καὶ χαρακτῆρας εἰσδεχομένη, γίνεται θεοῦ κατοικητήριον ἐν πνεύματι.

SCHOLIA AD GRADVM VICESIMVM OCTAVVM.

De Oratione.

Scholion 1.

Ad morem infantium, qui malitia paruuli sunt, prout docet illud: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli. 1.

Scholion 2.

Quia in precatione non opus est multis verbis, aut vt multa dicantur simul, sed vna aliqua & sola cum Deo collocutione, eaque sæpius iterata. 2.

Scholion 3.

Quemadmodum qui infantes ad formandum gressum exercent, paululum progressos, & cadentes rursus erigunt, & sæpiùs incedere docent, ita nos mentem nostram inter preces ad Deum inclinatione cadentem emendemus rursus, & erigamus quoad firmum statum acquirat. 3.

Scholion 4.

Deus est sol iustitiæ, vti scriptum est, qui omnes bonitatis radios sincerè explicat: anima verò aut cera, tanquam amans Dei; aut lutum tanquam corporibus affixa. Quemadmodum ergo lutum pro genio naturæ suæ sole exsiccatur & exarescit, cera verò mollescit, ita omnis anima carni & mundo addicta, quamuis à Deo admonita seu impulsa, quando eidem resistit & refragatur, indurescit, & seipsam cum Pharaone in exitium impellit. Quæ autem Deum amat, tanquam cera mitescit, rerúmque diuinarum formas & characteres seu signa recipit, & in spiritu fit domicilium Dei. 4.

Scholion 5.

5. In tribus rebus ſtatus certantium religioſorum cognoſcitur, in cogitationibus rerum ſenſibus ſubiectarum; in conſideratione ſeu contemplatione eorum; & in ratione precandi.

Scholion 6.

6. Labor ſeu fatigatio corporis tironibus ſiue imperfectis pro ætate nempe ſpiritûs valde vtilis eſt. Perfectis autem ſuperuacaneus vt quibus ſufficiat ſola mente, & ſine formis imaginum exerceri. Sed tiruneulis religioſis neceſſaria eſt & pœnitentia, & paſſis diu manibus (precari,) & tota nocte pedibus inſiſtere, & hoc genus aliis (corporis afflictionibus) vt aſſueſcat mens illorum corpori ad preces exequendas. Perfecti autẽ iam ſibi ſufficientes orationi perpetuæ ſine vlla ceſſatione intẽti ſunt, quamuis id ſitu corporis non videantur facere.

Scholion 7.

7. Deus neque Deum habet quem timeat, neque hominem quem reuereatur: nullus eſt apud ipſum reſpectus perſonarum, iudex enim iniquitatis eſt & inſtitiæ, hoc eſt, iniquorum: *Iuſto enim lex non eſt poſita.*

Scholion 8.

8. Ex diuina ſubinde diſpenſatione fit quando Deus non largitur gratias petentibus. Sæpenumero enim qui acceperunt illas, obliuiſcuntur largitoris ſui. Quemadmodum teſtatur illud: *Comedit Iacob*, & quæ ſequuntur. Et, *Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexit ludere.*

Scholion Iſaaci 9.

9. Si rogatus abs te Deus cunctatus fuerit te ſtatim exaudire, non eſt quòd affligare, neque enim tu Deo ſapientior es. Hoc autem tibi vſu venit, quòd aut indignus ſis vt voto potiaris, aut vix cordis tui non reſpondeant petitioni tuæ, ſed tepugnent, aut quòd nondum ad illum gradum & modum virtutis perueneris, vt illam gratiam accipias quam petis. Quemadmodum non oportet ante tempus affectare maiora humeris ſuis, ne Dei munus ob celeritatem impetrationis contemnatur. Quidquid enim facilè acquiritur, citò perit. Res autem non ſine animi laboreq́ parta, magna cura cuſtoditur & ſeruatur. *citò parta citò dilabuntur.*

Scholion 10.

10. *verius abraſus.* Qui vſum habet precandi • • • • •

Σχόλιον ε'.

Ἐν τρισὶ τόποις εὑρίσκεται τῶν ἀγωνιζομένων, ἐν τοῖς νοήμασι τῶν αἰσθητῶν, ἐν τῇ θεωρίᾳ αὐτῶν, καὶ ἐν τῇ καταστάσει τῆς προσευχῆς. ε'.

Σχόλιον ϛ'.

Ὁ σωματικὸς κόπος τοῖς ἀρχαρίοις, ἢ ἀτελέσι κατὰ τὴν πνευματικὴν ἡλικίαν, ὠφέλιμός ἐστιν ἄγαν· τοῖς δὲ τελείοις περίεργος, ὡς ἀρκουμένοις μόνῳ τῷ νοΐ καὶ τῷ ἀσχηματίστῳ τῆς ψυχῆς· καὶ τοῖς μὲν νηπίοις χρεία καὶ μετανοιῶν, καὶ χειρῶν μακρῶν ἐκτάσεως, καὶ πανυχίου στάσεως, καὶ ἄλλων, ἵνα συνεθισθῇ ὁ νοῦς τῷ σώματι εἰς εὐχήν. οἱ δὲ τέλειοι τῷ νοΐ ἀρκούμενοι μᾶλλον ἄπαυστον καὶ διηνεκῆ κέκτηνται τὴν εὐχήν· εἰ καὶ σώματι οὐ βλέπονται προσέχοντες. ϛ'.

Σχόλιον ζ'.

Ὁ θεὸς οὔτε θεὸν ἔχει ὃν φοβηθήσεται, οὔτε ἄνθρωπον, ὃν ἐντραπήσεται· οὐκ ἔστι προσωποληψία παρ᾽ αὐτῷ· κριτὴς γάρ ἐστιν ἀδικίας, καὶ δικαιοσύνης, τουτέστιν ἀδίκων· δικαίῳ γὰρ νόμος οὐ κεῖται. ζ'.

Σχόλιον η'.

Κατ᾽ οἰκονομίαν ἐστὶν, ὅτε ὁ θεὸς οὐ παρέχει τοῖς αἰτοῦσι τὰς χάριτας. λαβόντες γὰρ πολλάκις τοῦ δεδωκότος ἐπελάθοντο· ὡς τὸ ἔφαγεν Ἰακὼβ, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν, καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστη τοῦ παίζειν. η'.

Σχόλιον Ἰσαὰκ θ'.

Ἐὰν δεηθῇς τοῦ θεοῦ περὶ πράγματος καὶ μακροθυμήσῃ τοῦ μὴ ταχέως ὑπακοῦσαί σου, μὴ λυποῦ· οὐ γὰρ εἶ σὺ τοῦ θεοῦ σοφώτερος· τοῦτο δὲ συμβαίνει σοι, ἢ διὰ τὸ ἀνάξιόν σε ὄντα τυχεῖν τῆς αἰτήσεως· ἢ διὰ τὸ μὴ εἶναι τὰς ὁδοὺς τῆς καρδίας σου ἐφαμίλλους τοῖς αἰτήμασί σου. ἀλλ᾽ ἐναντίον, ἢ διὰ τὸ μήπω ἐφθακέναι σε τὸ μέτρον τοῦ δέξασθαι τὸ χάρισμα ὅπερ αἰτεῖς· καθότι οὐ δεῖ εἰς μεγάλα μέτρα πρὸ καιροῦ ἐπιβάλλειν ἑαυτὸν, ἵνα μὴ ἀχρειωθῇ τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ τῇ ταχύτητι τῆς ὑποδοχῆς αὐτοῦ· πᾶν γὰρ ῥᾳδίως καταβαλλόμενον ταχέως καὶ ἀπόλλυται. ἕκαστον δὲ πρᾶγμα μετὰ πόνου καρδίας εὑρισκόμενον, μετὰ παραφυλακῆς καὶ φυλάττεται. θ'.

Σχόλιον ι'.

Ὁ ἐν συνηθείᾳ προσεύχεσθαι • • • • • ι'. Scholion abraſum.

Σχόλιον ιά.

ιά. Τῇ ἰδιαζούσῃ) ὅπερ ἔγνων ἐγὼ ἐκ πείρας μυρίων παθῶν.

Σχόλιον ιβ'.

ιβ'. Τῇ μετὰ πλήθους· τοῦτο ἀγνοῶ μὲν, πιστεύω δέ.

Σχόλιον ιγ'.

ιγ'. Ὁ κατὰ θεὸν ζῆν αἱρετισάμενος πάσης ὀργῆς ἀπήλλακται, καὶ οὐδὲ ὅλως τὸν πλησίον μισεῖ.

Σχόλιον ιδ'.

ιδ'. Πλατυνθείς φησιν ὑπὸ τῆς χάριτος, τότε ὁ νοῦς πρὸς τὸν διδόντα τοῖς εὐχομένοις, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐμπνεόμενος, πρὸς τοὺς ἀφ' ἑαυτοῦ προφερομένους τῶν εὐχῶν λόγους οὐκ ἀσχολεῖται· περὶ ὧν ὁ ἔργῳ δοκιμάσας τοὺς λόγους παρόψεται, ἐκ τῆς ποσότητος τὴν ποιότητα ἐμπορευσάμενος.

Σχόλιον ιε'.

ιε'. Προσευχόμενος, φησί, αἰσθητῷ ἐπὶ πράγματι τὸ θεῖον μὴ παρείκαζε, ἵνα μὴ καὶ τῆς ὀρθῆς ἀποπέσῃς δόξης.

Σχόλιον ις'.

ις'. Ἔκλεισας σὺ τὰ σπλάγχνα τῆς εὐποιΐας. κλείσω μου κἀγὼ τοὺς κόλπους τῆς ἀφέσεως ἐν καιρῷ τιμωρίας σου.

Ἄλλο.

Εὐποίησον εὐσεβεῖ, καὶ εὑρήσεις ἀνταπόδομα.

Ἄλλο.

Τί κλαίεις εὐχόμενος· σὺ τὰ δάκρυα τοῦ πένητος βλέπων οὐκ ἐλεεῖς.

Ἄλλο.

Ὁ θεὸς σὲ πῶς ἐλεήσει; πτερόν ἐστι τῆς εὐχῆς ἡ ἐλεημοσύνη· ἐὰν μὴ ποιήσῃς πτερὸν τῇ εὐχῇ σου, οὐκ ἀνέρχεται εἰς ὕψος· ὅταν δὲ πτεροποιηθῇ ἡ εὐχή σου, ἵπταται εἰς τὸν οὐρανόν· ὥσπερ γὰρ πῦρ ἐὰν μὴ ἔχῃ ἔλαιον ἐπιστάζον, σβέννυται· οὕτως καὶ ἡ εὐχή, ἐὰν μὴ ἔχῃ ἐλεημοσύνην ἀφανίζεται.

Σχόλιον ιζ'.

ιζ'. Τὸ ἑξῆς ἐστι τὰ λ', καὶ ξ', ἃ καὶ ἐν τοῖς κοσμικοῖς εἰσι· τὰ μὲν λ' οἱ γυναιξὶ συζῶντες, καὶ σωφρονοῦντες· τὰ δὲ ξ', οἱ ἄζυγες, καὶ βίον ἐνάρετον μετερχόμενοι. τὰ δὲ ρ', οἱ κόσμον πάντα μισήσαντες, καὶ θεῷ ζῆν μόνῳ αἱρετισάμενοι.

Scholion 11.

Priuatam orationem) quod ego mille perturbationibus exagitatus cognoui. 11.

Scholion 12.

Huic verò quæ in multorum cœtu fieri solet) quod ego quidem non sum expertus, sed credo. 12.

Scholion 13.

Qui ex præscripto Dei viuere decreuit,* ab omni ira liberatus est, nec vllum omnino mortalium odio prosequitur. 13.

* plenam ob ira missionem accepit.

Scholion 14.

Mens, inquit, charitate dilatata ad eum versa qui dat petentibus quæ precantur, & ab illo afflata de verbis precum ab se ipsa proferendis non est solicita, quæ, qui facto ipso expertus est, verba insuper habet, * bonitatem orationis, non ex prolixitate æstumabit. 14.

* numerum ex modo.

Scholion 15

Precaturus noli diuina cum humanis & sensibilibus comparare, ne à recta opinione (& fide) excidas. 15.

Scholion 16.

Clausisti viscera tua à benefaciendo, claudam & ego sinus indulgentiæ seu veniæ in tempore vindictæ & supplicij tui. 16.

Aliud.

Benefacias pio & recipies compensationem.

Aliud.

Quid lacrymaris inter preces, cùm ipse lacrymas pauperis intuitus, ad misericordiam non mouearis.

Aliud.

Quomodo Deus miserebitur tui? Precationis alæ sunt eleemosyna, si precibus tuis alas non addideris, cœlum petere non possunt: vbi verò fuerint alatæ, in cœlum euolabunt. Quemadmodum enim ignis oleo destitutus, extinguitur, ita preces absque eleemosyna euanescunt.

Scholion 17.

Quæ sequuntur, sunt fructus trigesimus, & sexagesimus qui etiam in secularibus reperiuntur. Nam trigesimus coniugibus qui temperanter vixerunt, conuenit; sexagesimus iis qui in cœlibatu cum virtute degunt; centesimum verò referunt, qui * totum mundum odio prosecuti soli Deo viuere statuerunt. 17.

* omnia mundana.

Scholion 18.

18. Ignem hic diuinum desiderium appellat, quo in corde concepto, mens elata in cœlum deinceps in huiusmodi cœnaculo animæ seu sensu mentis terrenis altiore, diuini spiritus descensus seu scala efficitur, qualis super Apostolos spectabilis apparuit.

Scholion 19.

19. Ambo pari modo animæ prosunt, & diuinam illi compunctionem inserunt.

Scholion 20.

20. Procul) qui procul à rebus terrenis abest.

Scholion 21.

21. Non recedas ab oratione, donec motæ, à Deóque profectæ lacrymæ, & compunctionis flamma rursum ex diuina ordinatione propter elationem animi sistantur: quia nescis, inquit, an vnquam aliàs talium patrociniorum procuratorem sis adepturus.

Scholion 22.

22. Cuiusmodi est cognoscere & descendere per considerationem in seipsum. Et aliud esse dicit inspectorem agere, aliud dominatorem affectuum & perturbationum, quod posterius multò nobilius est priore.

Aliud.

Dominator seu princeps est animus, quando ea quæ ad ipsũ pertinent, & circa ipsum sunt, hoc est, facultates animæ & sensuum corporis instrumenta ritè & ordine administrat & exequitur. Pontifex autẽ est quando mentem & cogitationes puras & sinceras per preces ad sacrum Dei altare sistit. Principis officium est externa administrare: pontificis, perpetuò exteriora simul & interiora rectè procurare & gubernare.

Scholion 23.

23. De* diuinis mysteriis sacramenti loquitur, seu de sanctificatis.

*de sacramentis corporis & sanguinis Christi

Scholion 24.

24. Canem vocat dæmonem qui per aliquem prætextum (necessitatis vel negotij) subducit mentem ex precatione, qui persequendus est recurrendo per colloquium aduersus illum ad Deum.

Scholion 25.

25. Obserua, quòd in precibus facta turpia non singillatim & speciatim ad vnguem sint proferenda.

Aliud.

Prudens & guarus veritatis non ex

Σχόλιον ιη'.

Πῦρ ἐνταῦθα, τὸν θεῖκὸν λέγει πόθον, οὗ ἀναληφθέντος ἐν τῇ καρδίᾳ ὁ νοῦς ἀνυψωθῇ εἰς οὐρανόν, καὶ λοιπὸν ἐν τῷ τοιούτῳ ἀνωγέῳ τῆς ψυχῆς ἤγουν φρονήματι τῷ γηΐνου ὑψηλοτέρῳ, ἡ τοῦ θείου πνεύματος κατάβασις γένηται, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων αἰσθητῶς. ιη'.

Σχόλιον ιθ'.

Ἀμφότερα ἐπίσης τὴν ψυχὴν εὐεργετοῦσι, καὶ θείαν αὐτῇ ἐμποιοῦσι κατάνυξιν. ιθ'.

Σχόλιον κ'.

Τῶν τῆς γῆς ἀφιστῶντα. κ'.

Σχόλιον κα'.

Μὴ ἀναχωρεῖ τῆς εὐχῆς, μέχρι τὰ κινηθέντα θεοπάροχα δάκρυα, καὶ τὸ τῆς κατανύξεως πῦρ πάλιν κατ' οἰκονομίαν τὴν γινομένην δι' ἔπαρσιν σταλῶσι· ὅτι, φησίν, οὐκ οἶδας εἰ ἄλλοτέ ποτε τοιούτων προξένων παραστάσεων τύχῃς. κα'.

Σχόλιον κβ'.

Οἷον κατανοεῖν, καὶ ἀναθεωρεῖν ἑαυτόν. καὶ ἄλλο τὸ ἐπίσκοπον γενέσθαι, καὶ ἄρχοντα τῶν παθῶν, ὃ καὶ παρὰ πολὺ τοῦ προτέρου μεῖζον. κβ'.

Ἄλλο.

Ἄρχων μέν ἐστιν ὁ νοῦς, ὅταν τὰ καθ' ἑαυτόν, καὶ τὰ περὶ αὐτόν, ἤγουν τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, καὶ τὰ τοῦ σώματος αἰσθητήρια καλῶς διέπῃ, καὶ διεξέρχεται· ἀρχιερεὺς δέ, ὅτε τὰ νοήματα καθαρὰ καὶ ἀκίβδηλα τῷ θείῳ θυσιαστηρίῳ δι' εὐχῆς προσάγῃ. καὶ ἄρχοντος μέν ἐστι, τὸ ἐπισκοπῆσαι τὰ ἐκτός· ἀρχιερέως δέ, τὸ συνεχῶς ἐπισκοπεῖν, καὶ τὰ ἐκτὸς καὶ τὰ ἔντος.

Σχόλιον κγ'.

Περὶ τῶν ἁγιασμάτων λέγει. κγ'.

Σχόλιον κδ'.

Κύνα λέγει τὸν ἀποσυλοῦντα τὸν νοῦν διά προφάσεως ἐκ τῆς προσευχῆς δαίμονα, ὃν δεῖ διώκειν τῇ κατ' αὐτοῦ πρὸς θεὸν ἐντεύξει. κδ'.

Σχόλιον κε'.

Σημείωσαι, ὅτι τὰς αἰσχρὰς πράξεις οὐ δεῖ κατ' εἶδος πρὸς λεπτὸν ἐξαγορεύειν ἐν τῇ προσευχῇ. κε'.

Ἄλλο.

Ὁ γνωστικὸς, καὶ εἰδὼς τὴν ἀλήθειαν οὐ διὰ

μνήμης

μνήμης τῶν πεπραχθέντων, ἀλλὰ διὰ τῆς ὑπομονῆς τῶν ἐπερχομένων ἐξομολογεῖται τῷ θεῷ.

κϛ'. Σχόλιον κϛ'.

Οὐ χρήζει, φησὶ, διδασκάλου εἰς τὸ προσεύχεσθαι· ἀλλὰ τῆς ἑαυτοῦ ἰδίας προθυμίας, δι' ἣν αὐτὸς ὁ θεὸς ἐκείνῳ διδάσκαλος ἐφίσταται. καὶ γὰρ ἐννόμως, καὶ προθύμως προσευχόμενον ὁ θεὸς διὰ φωτισμοῦ διδάσκει, καὶ τὸν νοῦν αὐτοῦ ἀπὸ πλάνης βέβαιον ἵστησι, καὶ τῆς αἰχμαλωσίας ἀπαλλάττει.

Ἄλλο Μαξίμου.

Ὁ τὸν θεὸν γνησίως ἀγαπῶν, ἀμετεωρίστως προσεύχεται. ὁ ἀμετεωρίστως προσευχόμενος, γνησίως τὸν θεὸν ἀγαπᾷ. οὐκ ἀμετεωρίστως προσεύχεται ὁ τὴν ψυχὴν τοῖς γηΐνοις προσκεκολλημένην ἔχων. οὐκοῦν τὸν θεὸν ἀγαπᾷ ὁ τὸν νοῦν τῇ πρὸς τὰ ἀνθρώπινα προσπαθείᾳ δεδεμένον ἔχων.

Ἄλλο Νείλου.

Προσευχή ἐστι ἀνάβασις νοῦ πρὸς θεόν· προσοχὴ προσευχὴν ζητοῦσα προσευχὴν εὑρίσκει· προσοχῇ γὰρ προσευχὴ, εἴ καὶ τι ἄλλο ἕπεται· ἐφ' ἣ σπουδαστέον.

* ἧ : mendosè.

per eorum, quæ gessit, memoriam, sed per tolerantiam eorum, quæ incursant, Deo confitetur.

Scholion 26. 26.

Non indiget (inquit) magistro ad precandum, sed sua & priuata alacritate, propter quam Deus ipse illi magister adest. Nam ritè & promptè orantem Deus per illuminationem docet, & mentem ipsius ab errore firmam sistit, & captiuitate liberat.

Aliud Maximi.

Qui Deum sincerè diligit sine distractione precatur: qui sine distractione precatur, sincerè Deum diligit. Non orat sine distractione quisquis animum rebus terrenis affixum habet. non ergo Deum amat, qui mentem rerum humanarum affectu deuinctam habet.

Aliud Nili.

Oratio est * eleuatio mentis in Deum. Attentio orationem quærit & inuenit, * Attentionem enim si quid aliud sequitur oratio, pro qua (attentione) laborandum est.

* ascēsio.

* in Græcores dubia est an attentio sequatur oratiōē vel oratio attentionē. vtrobique enim legitur προσοχῇ & προσευχῇ nos emendauimus dubiam scripturam.

ΛΟΓΟΣ κθ'.

Περὶ τοῦ ἐπιγείου οὐρανοῦ τῆς θεομιμήτου ἀπαθείας, καὶ τελειότητος, καὶ ἀναστάσεως ψυχῆς πρὸ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως.

ἸΔΟΥ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς οἱ τεθέντες ἐν λάκκῳ ἀγνωσίας βαθυτάτῳ καὶ σκοτεινοῖς πάθεσι, καὶ σκιᾷ θανάτου τούτου τοῦ σώματος, περὶ τοῦ ἐπιγείου οὐρανοῦ ἐκ θρασύτητος φιλοσοφεῖν ἀρχόμεθα· ἔχει μὲν γὰρ τὸ στερέωμα τοὺς ἀστέρας κάλλος, ἡ δὲ ἀπάθεια τὰς ἀρετὰς κόσμον· οὐδὲν γὰρ ἕτερόν τι ἔγωγε ἀπάθειαν ὑπείληφα εἶναι· ἀλλ' ἢ ἐγκάρδιον νοὸς οὐρανὸν, τὰς τῶν δαιμόνων πανουργίας,

GRADVS XXX.

De cœlo, terrestri & imitatrice Dei, animi tranquillitate & perfectione & resurrectione animæ ante generalem resurrectionem.

ECCE deinceps & nos, quamuis in profundissimo ignorantiæ lacu, & perturbationum tenebris, & vmbra mortis corporis huius collocati, de terrestri tamen cœlo per audaciam disputare aggredimur. Firmamentum quidem pro ornatu habet stellas: animi verò tràquillitas virtutes. Ego enim ἀπάθειαν, siue tranquillitatem animi nihil aliud esse existimo, quàm mentis in corde cœlum, quod omnes improbas dæmonum artes dein-

ceps pro ludo & ludibrio habet & contemnit. Victor ergo omnium perturbationum is verè & est & agnoscitur, qui carnem suam ab omni labe corruptionis repurgauit, & incorruptam reddidit, mentem autem supra omnem creatam naturam extulit, & omnes sensus corporis menti subiecit, animam verò ipsam coram Domini facie stetit, quam vltra naturæ vires ad ipsum extendit. Alij hanc animi tranquillitatem ab omnibus perturbationibus liberam affirmarunt esse reditum in vitam ante resurrectionem corporis. Alij perfectam Dei cognitionem, * alteram angelorum. Hæc ergo perfecta perfectorum infinita [2] perfectio, quemadmodum [1] mihi qui istius gustum percepit, enarrauit, adeo deinceps mentem sanctam reddit, & ab sensuum materia abstrahit, vt plurimam & maximam huius mortalis vitæ partem post occupatum cœlestem portum, in cœlum per mentis excessum ad Deum contemplandum extollat. De quo loquitur is qui rei experimentum fortasse ceperat, quod Dei * fortes terræ vehementer eleuati sunt, qualem fuisse * Ægyptium illum didicimus, qui etiam inter multos precatus, manus vt plurimum extentas non remittebat. Est inter [3] imperturbatos illos alius alio tranquillior & perfectior. Nam alius magnopere odit iniquitatem: Alius inexplebili modo ditescit virtutibus. Quin & castimonia quædam animi tranquillitas, & meritò quidem appellatur.

* similem angelis.

2. 1.

* Ita Psal. 46. v. 10. cum 70. & Hebr. legit, vbi nos, Dij fortes, &c

* S. Tithees.

3.

ἀθύρματα λοιπὸν λογιζόμενον. ἀπαθὴς μὲν οὖν κυρίως καὶ ὑπάρχει, καὶ γνωρίζεται, ὁ τὴν σάρκα μὲν ἄφθαρτον ποιήσας, τὸν δὲ νοῦν τῆς κτίσεως ἀνυψώσας, τὰς δὲ πάσας αἰσθήσεις τούτῳ ὑποτάξας. τῷ δὲ προσώπῳ κυρίου τὴν ψυχὴν παραστήσας ὑπὲρ τὴν ἑαυτῆς ἰσχὺν πρὸς αὐτὸν ἀεὶ ἐπεκτεινομένης. τινὲς δὲ πάλιν ἀπάθειαν εἶναι ὁρίζονται ἀνάστασιν ψυχῆς πρὸ τοῦ σώματος. ἄλλοι δὲ ἐπίγνωσιν θεοῦ τελείαν, ἀγγέλων δευτέραν. αὕτη οὖν ἡ τελεία τῶν τελείων [c] ἀτέλεστος τελειότης, καθὰ [d] μοί τις αὐτῆς γευσάμενος ὑφηγήσατο, οὕτω λοιπὸν τὸν νοῦν ἁγιάζει, καὶ τῶν ὑλῶν ἀφαρπάζει, ὡς τὸ πολὺ τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς, μετὰ τὴν κατάληψιν μέντοι τοῦ οὐρανίου λιμένος, ἐν οὐρανῷ ἐξεστηκότα αὐτὸν πρὸς θεωρίαν ἀνυψοῖ· περὶ οὗ καί φησί που ὁ πεῖραν ἴσως εἰληφὼς, ὅτι τοῦ θεοῦ οἱ κραταιοὶ τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν· τοιοῦτον ἔγνωμεν καὶ τὸν Αἰγύπτιον, τὸν μὴ ἐῶντα τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας ἐπὶ πολὺ τεταμένας ἐν προσευχῇ, ἥνικα δὴ μετά τινων προσηύχετο. ἔστιν [e] ἀπαθὴς, καὶ ἔστιν ἀπαθοῦς ἀπαθέστερος· ὁ μὲν γὰρ ἰσχυρῶς μισεῖ τὰ πονηρά· ὁ δὲ ἀπλήστως πλουτεῖ ἐν ἀρεταῖς, καὶ ἡ ἁγνεία ἀπάθεια λέγεται, καὶ εἰκότως.

c. d. e.

* αἰχαιώσεως. προθαίμιον γὰρ τῆς κοινῆς * ἀναστάσεως καὶ ἀφθαρσίας φθαρτῶν. ἀπάθειαν ἔδειξεν ὁ εἰπών, νοῦν κυρίου κέκτημαι· ἀπάθειαν ἔδειξεν ὁ εἰπὼν Αἰγύπτιος, μὴ φοβεῖσθαι τὸν κύριον. ἀπάθειαν ἔδειξεν ὁ ἀνθυποστρέψαι τὰ πάθη δεξάμενος. τίς πρὸ τῆς μελλούσης λαμπρότητος, ὡς ὁ Σύρος ἐκεῖνος ἀπαθείας ἠξίωται; ὁ μὲν γὰρ Δαυὶδ ὁ περίφημος ἐν προφήταις· ἄνες μοι, φησὶν πρὸς κύριον, ἵνα ἀναψύξω, ὁ δὲ τοῦ θεοῦ ἀθλητὴς, ἄνες τὰ κύματα τῆς χάριτός σου· ἀπάθειαν ἔχει ψυχὴ, ἡ οὕτως ποιωθεῖσα ταῖς ἀρεταῖς, ὡς οἱ ἐμπαθεῖς ταῖς ἡδοναῖς· εἰ τοῦτο ὅρος γαστριμαργίας, τὸ, καὶ μὴ ὀρεγόμενον βιάζεσθαι, τοῦτο πάντως ὅρος ἐγκρατείας, τὸ καὶ πεινῶσαν τὴν φύσιν ἀνυπεύθυνον οὖσαν ἐπικρατεῖν· εἰ τοῦτο ὅρος λαγνείας, τὸ, καὶ ἐπὶ ζώοις καὶ ἀψύχοις μαίνεσθαι· τοῦτο ὅρος ἁγνείας, τὸ, ἐπὶ πᾶσιν ὡς ἀψύχοις τῇ αἰσθήσει διακεῖσθαι· εἰ τοῦτο ἀ. ᵃ φιλαργυρίας πέρας, τὸ, μηδέποτε τοῦ συναθροίζειν παύεσθαι, ἢ κορέννυσθαι· τοῦτο ἀκτημοσύνης, τὸ, μηδὲ τοῦ σώματος φείσασθαι τοῦ ἰδίου· εἰ τοῦτο ἀκηδίας πέρας, τὸ, ἐν πάσῃ ὑπάρχοντα ἀνέσει ὑπομονὴν μὴ κεκτῆσθαι· τοῦτο ὑπομονῆς, τὸ, ἐν θλίψει ὄντα, ἄνεσιν ἔχειν λογίζεσθαι· εἰ τοῦτο ὀργῆς πέλαγος, τὸ καὶ μηδενὸς παρόντος θηριοῦσθαι, τοῦτο μακροθυμίας

Est enim principium communis resurrectionis & corruptorũ seu mortalium incorruptionis seu immortalitatis. Tranquillitatem ostendit qui dixit; Sensũ Domini possedi. Apostol. 1. Cor. Tranquillitatem ostẽdit * Ægyptius, qui negauit se Dominum timere. *S. Antonius. Ostendit & ille, qui, vt perturbationum vitia ad se redirent, Deum rogauit. Quis ante futuram claritatem vt Syrus ille, hac tranquillitate dignus habitus est? Dauid inter sacros vates cantatissimus; *Remitte mihi*, inquit ad Dominum, *vt refrigerer*. Hic autem athleta Christi, Remitte fluctus gratiæ tuæ. Illa anima est in possessione trãquillitatis, quę sic affecta & modificata est virtutibus, vt sunt perturbati & vitiosi erga voluptates. Si iste supremus est gulæ gradus, seipsum absque appetitu cogere ad epulandum, cùm non esurias: hic supremus erit temperantiæ, etiam cùm esurias, naturam iam nulli vitio obnoxiam cõtinere. Si extremæ hoc luxuriæ signum est erga bestias & res inanimas cupidine ferri & insanire; certè istud summæ castitatis erit perinde erga res omnes tã animatas quàm inanimas affici. Si hoc ᵃ auaritię supremus est terminus, a. neque coaceruandis opibus vllum modum ponere, nec pecuniis expleri; certè cõtra veræ paupertatis argumentum erit, neque corpori parcere. Si extremæ desidiæ nota est in summo otio impatientem fieri; illud certè summæ patientię indicium erit, in ipsa afflictione putare se relaxationem reperisse. Si hic extremus iræ velut pelagi furor est, etiam nemine præsente efferari; summæ æquitatis animi signum erit,

perinde animi serenitatem præsente & absente calumniatore retinere. Si is ad culmen vanæ gloriæ ascendit, qui nullo præsente à quo laudetur, vanæ tamen gloriæ opera fingit & simulat, haud dubiè reiectæ penitus & deuictæ vanæ gloriæ forma & specimen erit, nihil animo in conuentibus commoueri, aut sibi pati subrepere.
5. Si hæc [5] exitij siue superbiæ species est, in vili habitu extolli; hoc salutaris humilitatis signum erit, in arduis operibus & virtutum officiis humilem animum retinere. Si hoc supremæ vitiositatis indiciũ est omnib. dæmonum suggestionibus statim cedere, tum ego certissimam sanctæ tranquillitatis tesserã affirmabo hoc posse apertè testari:
6. Psal. 100. *Declinantem à [6] me malignum non cognoscebam*, neque quomodo accesserit, neque quam ob caussam, neque quomodo recesserit, sed ad hæc, & huiusmodi omnia tanquam omni sensu carerem affectus sum, cum Deo quantusquantus sum coniunctus nunquam ab eo seiungẽdus. Qui tali statu dignatus est, is dum adhuc in carne degit, Deum habet in se habitantem, qui omnia ipsius dicta, facta, & cogitata etiam gubernat. Ac deinceps tanquam vocem alicuius intus accipit, quæ diuinam ei voluntatem per illuminationem interpretatur, vnde doctior & sublimior omni humana doctrina factus
Psal. 41. dicit: *Quando veniam & apparebo ante faciem Dei*, nec enim diutiùs vim desiderij ferre possum, sed quæro immortale pulcritudinis [7] decus, quod mihi
7. ante lutum carnis huius dedisti.

τοῦ ἀπόντος, τοῦ λοιδοροῦντος καὶ παρόντος ὡσαύτως γαλιᾷν. εἰ τοῦτο κενοδοξίας ὕψος, τὸ καὶ μηδενὸς παρόντος τοῦ ἐπαινεῖν ὀφείλοντος κενοδοξίας ἔργα σχηματίζεσθαι, τοῦτο πάντως ἀκενοδοξίας εἶδος, τὸ μηδέποτε ἐν παρουσίαις τὴν ἔννοιαν κλέπτεσθαι. εἰ τοῦτο εἶδος ἀπωλείας, εἴγουν ὑπερηφανίας τὸ ἐν εὐτελεῖ σχήματι ἐπαίρεσθαι, τοῦτο σωτηριῶδες ταπεινώσεως τεκμήριον, τὸ ἐν ὑψηλοῖς ἐγχειρήμασι, καὶ κατορθώμασι ταπεινὸν ἔχειν φρόνημα. καὶ εἰ τοῦτο ἐμπαθείας παντελοῦς τεκμήριον, τὸ πᾶσι τοῖς ὑπὸ δαιμόνων ὑποσπειρομένοις σχεδὸν ὀξέως ὑπείκειν. ἐγὼ τοῦτο τῆς ἁγίας ἀπαθείας ὑπείληφα γνώρισμα, τὸ δύνασθαι ἐναργῶς λέγειν, [6] ἐκκλίνοντος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ, οὐκ ἐγίνωσκον, οὐδὲ πῶς ἐλήλυθεν, οὐδὲ τίνος ἕνεκα, οὐδὲ πῶς ϛ. ἀπελήλυθεν, ἀλλ' ὅλος λοιπὸν ἀναισθήτως πρὸς τὰ τοιαῦτα ἔχω· ἡνωμένος ὅλος ὤν, καὶ ἀεὶ ἐσόμενος θεῷ· ὁ τοιαύτης καταστάσεως ἠξιωμένος, ἔτι ὢν ἐν σαρκὶ, αὐτὸν τὸν ἐνοικοῦντα ἀεὶ ἐν ἅπασι λόγοις, καὶ ἔργοις, καὶ διανοήμασιν ἔχει κυβερνῶντα. ὅθεν λοιπὸν καὶ ὡς φωνῆς τινος, τῆς τοῦ κυρίου βουλήσεως ἔνδον διὰ φωτισμοῦ ἀντιλαμβάνεται, πάσης διδασκαλίας ἀνθρωπίνης ὑψηλότερος γενόμενος, πότε ἥξω, καὶ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ· οὐ γὰρ φέρω λοιπὸν τοῦ πόθου τὴν ἐνέργειαν· ἀλλὰ ζητῶ, ὅπερ ἀθάνατον κάλλος [7] πρὸ τοῦ πηλοῦ μοι δέδωκας. ζ.

ὁ ἀπαθὴς, τί δεῖ πολλὰ λέγειν· ζῇ μὲν οὐκ ἔτι αὐτὸς, ζῇ δὲ ἐν αὐτῷ ὁ Χριστός. καθά φησιν ὁ τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνισάμενος, καὶ τὸν δρόμον τετελεκὼς, καὶ τὴν πίστιν τετηρηκὼς ὀρθόδοξον. οὐ συνίσταται διάδημα βασιλέως ἐξ ἑνὸς λίθου, καὶ οὐ τελειοῦται ἀπάθεια, ἀπὸ μιᾶς ἀρετῆς καὶ τῆς τυχούσης ἀμελήσωμεν· ἀπάθειαν μὲν νοήσεις, τὸ τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως ἐν οὐρανοῖς παλάτιον. πολλὰς δὲ · μονὰς τὰς ἔνδον τῆς πόλεως ταύτης κατασκηνώσεις. τεῖχος τὴν Ἱερουσαλὴμ, τὴν τῶν πταισμάτων ἄφεσιν. δράμωμεν ἀδελφοὶ τῆς ἐν τῷ νυμφῶνι τοῦ παλατίου εἰσόδου τυχεῖν· εἰ δὲ ἔκ τινος ἢ φορτίου προλήψεως, ὢ τῆς συμφορᾶς! ἢ χρόνου προκατελήφθημεν, κἂν μονήν τινα πέριξ τοῦ νυμφῶνος προφθάσωμεν. εἰ δὲ ἔτι ὀκλάζομεν, ἢ παρειμένοι τυγχάνομεν, κἂν ἐντὸς τοῦ τείχους πάντῃ τρόπῳ γενώμεθα· ὁ γὰρ πρὸ τέλους ἐκεῖ μὴ εἰσελθὼν, μᾶλλον δὲ μὴ ὑπερβεβηκὼς ἐν ἐρημίᾳ αὐλισθήσεται. διὰ τοῦτό τις ηὔχετο λέγων· ἐν τῷ θεῷ μου ὑπερβήσομαι τεῖχος· καὶ ἕτερος ὡς ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ φησιν· οὐχ αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν εἰσιν αἱ διαχωρίζουσαι ἀνὰ μέσον ὑμῶν καὶ ἐμοῦ; διακόψωμεν ὦ φίλοι, τὸ μεσότειχον τοῦ φραγμοῦ, ὅπερ διὰ παρακοῆς κακῶς ᾠκοδομήσαμεν· λάβωμεν ἐντεῦθεν λύσιν τοῦ χρέους, διότι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ ᾅδῃ ὁ δυνάμενος ἰάσασθαι.

In iſta tranquillitate animi conſtitutus (quid opus eſt pluribus) *viuit iam non ipſe, ſed viuit in illo Chriſtus*, quemadmodum dicit, *qui bonum certamen certauit, curſum conſummauit, fidem veram & rectam ſeruauit.* [Ad Gal. 2.] [2. Tim. 4.] Non conſtat corona regis ex vno lapide precioſo, nec animi tranquillitas perficitur, ſi vel vna, qualiſcunque illa ſit, virtus negligatur. Per tranquillitatem intelliges illam cœleſtis Imperatoris regiam ſeu palatium. Multas autem * manſiones, quæ intra ciuitatem hanc ſunt, iuſtorum habitationes incoles. [8:] Murum Hieruſalem, peccatorum remiſſiones. Curramus, fratres, vt in cœleſtis palatij thalamum penetremus. Quòd ſi ex oneris alicuius anticipatione (ô calamitatem!) aut tempore occupati fuerimus, ſaltem locum aliquem circum ipſum thalamum occupare ſtudeamus. Si verò adhuc ceſſamus & remiſſi ſumus, curemus tamen vt ſaltem intra mœnia quoquo modo poſſumus, penetremus. Nam qui non ante exitum vitæ illuc ingreſſus fuerit, vel potiùs mœnia aſcenderit & ſuperarit, in vaſta dæmonum ſolitudine ſtabulabitur. Propterea ille quiſpiam precabatur: *In Deo meo tranſgrediar murum.* [Pſal. 17:] Et alius tamquam ex perſona Dei dicit: *Nonne peccata veſtra ſunt quæ diuidunt inter vos & me?* [Ezech. 59.] * Perfodiamus, amici, medium ſepis parietem, quem per inobedientiam malè ædificauimus. [* perfringamus, reſcindamus.] Accipiamus hinc debitorum ſolutionem, quia non eſt apud inferos qui ſanare poſſit.

Pp iij

Studeamus ergo, fratres, studiosi enim æternæ vitæ inscripti sumus, nec est quòd vel lapsum vllum, vel tempus, vel onus excusemus: quotquot enim Dominum per regenerationis lauacrũ
1. Ioan. 12 receperunt, *dedit illis potestatem filios Dei fieri*, cùm dixit: *Vacate & videte*, & intelligite, *quia ego sum Deus*, & vera ab omni perrurbationum vitiorúmque tempestate tranquillitas, cui gloria in omnes sæculorum æternitates. Amen.

Excitat quidem à terra in cœlum inopem mentem, & de stercore vitiorum excitat pauperem beata animi tranquillitas: sed laudatissima charitas collocat eum cum principibus, angelis inquam sanctis, cum principibus populi sui.

σχολάσωμεν ἀδελφοί, καὶ γὰρ σχολάσαι ἀπεγράφημεν· οὐκ ἔστι πτῶμα, οὐκ ἔστι καιρὸν, οὐκ ἔστι φορτίον προφασίσασθαι· ὅσοι γὰρ ἔλαβον τὸν κύριον διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, ἔδωκε αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι. εἰπὼν, σχολάσατε καὶ γνῶτε, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς, καὶ ἡ ἀπάθεια. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ἀνιστᾷ μὲν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν πένητα νοῦν· καὶ ἀπὸ κοπρίας παθῶν ἐγείρει πτωχὸν ἡ μακαρία ἀπάθεια. ἡ δὲ πανύμνητος ἀγάπη ποιεῖ αὐτὸν τοῦ καθίσαι μετὰ ἀρχόντων, ἁγίων ἀγγέλων, μετὰ ἀρχόντων λαοῦ κυρίου.

SCHOLIA AD GRADVM VICESIMVM NONVM.

De religiosa animi tranquillirare seu victoria passionum.

Scholion 1.

1. *Quomodo S. Ephrē? qui 195. annis vixit ante Climacũ? nisi loquatur de scriptis illius. nam S. Ephrem vixit anno 365. Climacus 560.

QVIS? sanctus * Ephrem.

Scholion 2.

2. ἀτέλεστον τελειότητα latinè cum ead. gratia annominationis non potest exprimi. Finis sine fine. τέλος ἀτέλεστον, sed τελειότητα perfectionem, non finem sonat.

Nam in hac animi tranquillitate constituti, siue omnium cupiditatũ victores ad summum præceptorum diuinorũ fastigium cum inexplebili desiderio progressi perfectionem ipsam infinitam faciunt, quòd bonorum æternorum nullus sit terminus seu finis.

Aliud.

Perfecta quidem, quoad eius per humanam facultatem fieri potest; imperfecta autem, vt quæ semper seipsam supergressa nouis singillatim accessionibus extollatur, dum perpetuò ad mortem gradus facit.

Aliud Nili.

Duplicem perfectionem intelligendam scias, vnam huius præsentis temporis, & vnam alterius sæculi æternam,

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον εἰκοστὸν ἔνατον.

Περὶ ἀπαθείας.

Σχόλιον α΄.

ΤΙΣ; ὁ ἅγιος Ἐφραίμ. α.

Σχόλιον β΄.

Οἱ γὰρ ἀπαθεῖς πρὸς τὸ ἄκρον ἐφετὸν ἀκορέστως ὑπερεκτεινόμενοι ἀτέλεστον ποιοῦσι τὴν τελειότητα· διότι τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν τέλος οὐκ ἔστι. β.

Ἄλλο.

Τελεία μὲν ὅσον πρὸς τὸ μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως· ἀτέλεστος δὲ ὡς ἀεὶ ὑπερβαίνουσα ἑαυτὴν, ταῖς κατὰ μέρος προσθήκαις, καὶ ὑψουμένη διηνεκῶς τῇ πρὸς θάνατον ἀναβάσει.

Ἄλλο Νείλου.

Δύο τελειότητας νοητέον· μίαν μὲν πρόσκαιρον. μίαν δὲ αἰώνιον·

περὶ ἧς γράφει ὁ Παῦλος· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται· τὸ γάρ, ὅταν ἔλθῃ τὸ τέλειον, σημαίνει, ὅτι ἐνταῦθα οὐ δυνάμεθα χωρῆσαι τὴν θείαν τελειότητα.

Ἄλλο.

Δύο τελειότητας Παῦλος ὁ θεσπέσιος ἐπίσταται, καὶ οἶδε τὸν αὐτὸν τέλειον, καὶ οὐ τέλειον ἄνθρωπον· ὡς μὲν πρὸς τὸν παρόντα βίον τέλειον λεγόμενον ἄνθρωπον· καὶ ὡς πρὸς τὸν ἀληθῶς τέλειον, οὐ τέλειον· διό φησι· οὐχ ὅτι ἔλαβον ἢ ἤδη τετελείωμαι· καὶ μετ' ὀλίγα λέγει· ὅσοι οὖν τέλειοι, τοῦτο φρονῶμεν.

Σχόλιον γ'.

γ'. Ἀπάθειαν ἔχει ψυχή, οὐχ ἡ μὴ πάσχουσα πρὸς τὰ πράγματα· ἀλλ' ἡ καὶ πρὸς τὴν μνήμην αὐτῶν ἀτάραχος διαμένουσα.

Σχόλιον ἄλλο.

Τήρησις ἐντολῶν θεοῦ τίκτει ἀπάθειαν· ἀπάθεια δὲ ψυχῆς συντηρεῖ γνῶσιν.

Σχόλιον δ'.

δ'. Τὸ τῆς φιλαργυρείας πάθος ἐντεῦθεν ἐλέγχεται· ἐν τῷ χαίροντα λαμβάνειν, καὶ λυπούμενον μεταδιδόναι· οὐ δύναται δὲ ὁ τοιοῦτος οἰκονομικὸς εἶναι.

Σχόλιον ε'.

ε'. Σημείωσαι, ὅτι ἀπώλεια ἡ ὑπερηφανία ἰδικῶς· τὸ δὲ ἐναντίον πρόδηλον.

Σχόλιον ς'.

ς'. Οὐχ ὑπομένει τὸ σκότος τὴν τοῦ φωτὸς παρουσίαν· οὐ νόσος ὑγείας ἐπιλαβούσης ἵσταται· οὐκ ἐνεργεῖ τὰ πάθη τῆς ἀπαθείας παρούσης.

Σχόλιον ζ'.

ζ'. Κάλλος τὴν ἀθανασίαν, πηλὸν δὲ τὴν γεώδη ταύτην σάρκα, ἣν μετὰ τὴν παρανομίαν ὁ Ἀδὰμ ἠμφιάσατο, ὥς φησιν ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος.

Σχόλιον η'.

η'. Πολλὰς μονὰς καλεῖ τὰ μέτρα τῆς διανοίας τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ αὐλιζομένων· λέγω δὴ τὰς διακρίσεις, καὶ διαφοράς, ἐν αἷς κατὰ διάνοιαν ἐντρυφῶσιν· οὐ γὰρ διαφορὰς τόπων· ἀλλὰ τάξεις χαρισμάτων πολλὰς μονὰς εἴρηκεν.

de qua ſcribit S. Paulus: *Quando* (inquit) *venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt.* Illud enim, *quando venerit quod perfectum eſt*, ſignificat, nos hîc capere non poſſe diuinam perfectionem.

Aliud.

Geminam perfectionem S. Paulus agnoſcit, eundemque hominem vidit perfectum & imperfectum; perfectum quidem, quantum ad præſentem vitæ ſtatum pertinet; imperfectum autem, quãtum ad veram futuri ſtatus perfectionem attinet. Quapropter dixit: *Non quòd acceperim, aut iam perfectus ſim.* Et poſt pauca ſubiicit: *Quicunque ergo perfecti ſumus, hoc ſentiamus.*

Scholion 3.

Tranquillitatem partam habet anima, non quæ ad res humanas tantùm non afficitur, ſed quæ ad memoriam etiam earum imperturbata manet. 3.

Scholion aliud.

Obſeruatio mandatorum Dei parit victoriam perturbationum, victoria autẽ perturbationum conſeruat cognitionẽ.

Scholion 4.

Vitium auaritiæ inde deprehenditur, cùm is qui accipit, accipiendo gaudet, & largiendo triſtatur, huiuſmodi enim bonus diſpenſator eſſe non poteſt. 4.

Scholion 5.

Obſerua ſuperbiam rectà tendere ad exitium: contrarium per ſe clarum eſt. 5.

Scholion 6.

Tenebræ non ferunt præſentiam luminis; neque morbus durat veniente ſanitate, neque mali affectus vllam vim habent; præſente perfecta animi tranquillitate. 6.

Scholion 7.

Per pulchritudinem intelligit immortalitatem (Climacus) lutum autem carnem hanc terreſtrem, quam Adam poſt præuaricationem induit, vt inquit Gregorius cognomento Theologus. 7.

Scholion 8.

Multas manſiones vocat modos mẽtis eorum qui in illa regione (viuentiũ) habitant; diſcrimina inquam ſeu diſtinctiones & differentias, in quibus animo ſeu mente cæleſtibus deliciis perfruuntur. Neque enim diſcrimina locorum, ſed ordines & modos gratiarum & donorum multas manſiones appellauit. 8.

GRADVS XXX:

De vinculo trium virtutum (Fidei nempe, Spei, & Charitatis.)

1. Cor. 13. b. POST omnia nunc explicata *manent hæc tria* [a]*Fides, Spes, Charitas*: quibus omnia arctissimo vinculi nodo constringuntur & continentur. *Maior autem horum omnium est Charitas*: quippe quæ Deus nominatur. Enimverò ego primam harum vt Solis radium; alteram vt lumen; tertiam vt plenum orbem seu circulum contemplor. Ex quibus omnibus vnus splendor & claritas refulget. Etenim fides omnia facere & moliri potest; spem Dei misericordia vallat & munit, nec confundi permittit. Charitas verò neque cadit, neque consistit vnquam à cursu, neque charitate vulneratum à beata insania vnquam quiescere finit. Qui de charitate Dei loqui instituit, de ipso Deo agere aggreditur. Cæterùm de Deo sermonem instituere & disputare, anceps & periculosa res est iis qui non attédunt quantum opus moliantur. Sermo de charitate angelis pernotus est, & illis ipsis pro ratione & facultate illustrationis

1. Ioan. 4. diuinę. *Deus est charitas*, cuius definitionem qui verbis explicare conatur, cœcus in alto pelago arená dimetitur. Charitas ex natura qualitatis suæ est similitudo Dei, quátum mortales assequi possunt. Secúdùm efficaciam autem est quædam ebrietas animæ, secundùm proprietaté deniq. est fons Fidei,

ΛΟΓΟΣ λ΄.

Περὶ τοῦ συνδέσμου τῆς ἐναρέτου τριάδος ἐν ἀρεταῖς.

ΥΝΙ δὲ λοιπόν, μετὰ πάντα τὰ προειρημένα, μένει τὰ τρία ταῦτα, τὸν τῶν σύνδεσμον πάντων ἐπισφίγγοντα καὶ κρατοῦντα, ἡ πίστις, ἐλπὶς, ἀγάπη, μείζων δὲ πάντων ἡ ἀγάπη. Θεὸς γὰρ ὀνομάζεται. πλὴν ἔγωγε τὴν μὲν ἀκτῖνα ὁρῶ, τὴν δὲ φῶς. τὴν δὲ κύκλον· πάντα δὲ ἓν ἀπαύγασμα καὶ μίαν λαμπρότητα. ἡ μὲν γὰρ πάντα δύναται καὶ ποιεῖν, καὶ δημιουργεῖν· τὴν δὲ ἔλεος Θεοῦ περικυκλοῖ, καὶ ἀκαταίσχυντον ποιεῖ. ἡ δὲ οὐδὲ πίπτει, οὐδὲ ἵσταται τοῦ θεῖν· οὐδὲ τὸν τρωθέντα ἠρεμεῖν λοιπὸν τῆς μακαρίας μανίας ἐᾷ. ὁ περὶ ἀγάπης Θεοῦ λέγειν βουλόμενος, περὶ Θεοῦ λέγειν ἐπεχείρησε. περὶ Θεοῦ δὲ λόγος διεξιέναι, σφαλερὸν καὶ ἐπικίνδυνον τοῖς μὴ προσέχουσιν. ὁ περὶ ἀγάπης λόγος, ἀγγέλοις γνώριμος· κἀκείνοις κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐλλάμψεως· ἀγάπη ὁ Θεός ἐστιν, ὁ ὅρον δὲ τούτου λέγειν βουλόμενος, ἐν ἀβύσσῳ τυφλώττων τὸν ψάμμον μετρεῖ· ἀγάπη κατὰ μὲν ποιότητα ὁμοίωσις Θεοῦ, καθ' ὅσον βροτοῖς ἐφικτόν. κατὰ δὲ ἐνέργειαν μέθη ψυχῆς. κατὰ δὲ τὴν ἰδιότητα πηγὴ πίστεως,

ἄβυσσος μακροθυμίας, θάλασσα τα-
πεινώσεως· ἀγάπη ἐστὶ κυρίως, ἀπό-
θεσις παντοίας ἐναντίας ἐννοίας. εἴπερ ἡ
ἀγάπη οὐ λογίζεται τὸ κακόν. ἀγάπη,
καὶ ἀπάθεια, καὶ υἱοθεσία, τοῖς ὀνόμασι, καὶ
μόνοις διακέκριται. ὡς φῶς καὶ πῦρ,
2. καὶ φλὸξ εἰς μίαν συντρέχουσιν ἐνέρ-
γειαν· οὕτω καὶ περὶ τούτων νόει. κατὰ τὸ
μέτρον τῆς ἐλλείψεως ἐνυπάρχει φό-
βος· ὁ γὰρ φόβου χωρὶς ἀγάπης πε-
πλήρωται, ἢ τὴν ψυχὴν νενέκρωται·
οὐδὲν τὸ δυσχερὲς ἀπὸ τῶν ἀνθρωπί-
νων καὶ πόθου, καὶ φόβου, καὶ σπουδῆς, καὶ
ζήλου, καὶ δουλείας, καὶ ἔρωτος θεοῦ
παραθεῖναι εἰκόνας. μακάριος ὅστις
τοιοῦτον πρὸς θεὸν ἐκτήσατο ἔρωτα,
3. οἷον μανικὸς ἐραστὴς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ
ἐρωμένην κέκτηται. μακάριος ὁ οὕ-
τως φοβηθεὶς τὸν κύριον, ὡς δικαστὴν
κατάδικοι δεδοίκασι· μακάριος ὁ οὕ-
τως σπουδαῖος γενόμενος ἐν τῇ ὄντως
σπουδῇ, ὡς εὐγνώμονες δοῦλοι πρὸς
τὸν οἰκεῖον κύριον. μακάριος ὃς οὕτως
ζηλωτὴς ἐν ἀρεταῖς γέγονεν, ὡς οἱ
περὶ τὰς ἑαυτῶν ὁμοζύγους ἐκ ζήλου
νήφοντες. μακάριος ὁ οὕτως κυρίῳ
ἐν προσευχῇ παριστάμενος, ὡς ὑπη-
4. ρέται βασιλεῖ παρεστήκασι. μακά-
ριος ὁ κύριον, ὡς ἀνθρώπους ἀποθε-
ραπεύειν ἀνελλιπῶς ἀγωνιζόμενος·
οὐχ οὕτως μήτηρ ὑπομαζίῳ ὡς ἀγά-
πης υἱὸς τῷ κυρίῳ προσκολλᾶσθαι πέ-
5. φυκε πάντοτε. ὁ ὄντως ἐρῶν, ἀεὶ τὸ
τοῦ φιλουμένου πρόσωπον φαντάζε-
ται, καὶ τοῦτο ἔνδον ἐνηδόνως περιπτύσ-
σεται ὁ τοιοῦτος. οὐκ ἔτι οὐδὲ καθ' ὕπνους

æqui & patientis animi profundum, pelagus humilitatis. Charitas propriè est abdicatio omnis contrariæ cogitationis; malum enim non cogitat charitas. *Charitas enim non cogitat malum.* Charitas & animi tranquillitas, & adoptio filiorum Dei nominibus iisque solis inter se discrepant, non secus ac lumen & ignis, & flamma, in vnam concurrunt naturam, [2] actionem, effectum, ita de his cogita. 2. Pro ratione defectus inest etiam animæ timor. Qui caret timore, aut plenus est charitate, aut animâ mortuus est. Nihil abs re fecero si timoris, desiderij, diligentiæ, æmulationis, seruitutis & amoris Dei exempla & imagines ab humanis actionibus repræsentato. Beatus ille qui tali fertur amore in Deum, quali vesanus [3] procus flagrat erga 3. suam amasiam. Beatus qui non minùs timet Deum, quàm rei iudicem timere solent. Beatus qui non remissior est in rerum diuinarum studio, quàm probi serui in re Domini sui. Beatus qui tanto zelo virtutis tenetur, quanto mariti zelotypi erga suas vxores. Beatus qui ita adsistit Deo in precibus, vt [4] famuli suo ad- 4. stant regi. Beatus qui ita Dominum cultu sibi placare assiduo contendit, quemadmodum alij sibi homines deuincire student. Non sic mater lactenti infanti, sicut filius charitatis Deo semper adhærere amat. Qui verè [5] amat, semper 5. illius quem amat præsentem sibi vultum imaginatur, illúmque intus in animo cum voluptate complectitur, adeo vt nec in somno

ab ipsius desiderio possit requiescere, sed & in illo erga desideratum amore feratur. Quemadmodum ergo vsu venire soler in rebus corporeis, ira eriam in rebus spiritualibus fieri consueuir. Hoc amoris telo quidam saucius de seipso, quod equidem
Cant. 5. admiror, dixir: *Ego* propter naturæ necessirarem *dormio*; *sed cor meum* propter amoris copiam *vigilat*. Obseruandum est tibi,
6. ô ᶜ fide, post sublatas, per animam velut ceruam, noxias feras, porissimùm tum animam desiderare Deum, & in eo velur amoris iaculo percussam deficere (seu colliquescere). Vis & caussa famis non est semper manifesta & aperta: siris verò publicè apparer omnibus, & ardorem patefacit. Hinc est quòd ille qui Deum ardebar, dixerir:
Psal. 41. *Sitiuit anima mea ad Deum, fortem, viuum.* Si aspectus dilecti nobis amici nos totos immutar, & lætos hilarésque reddir, omnémque mœrorem abstergir, quid non efficiat facies Domini in puram animam inadspectabili modo aduenienris. Timor quidem Domini, quando ex vero animi sensu nascitur, omnes sordes eluere & absumere con-
Psal. 118. sueuir. *Confige*, inquit, velur clauis *à timore tuo carnes meas.* Sed sancta charitas nonnullos quidem absorbere soler, quem-
Cantic. 4. admodum ille dixir: *Vulnerasti cor nostrum, vulnerasti.* Alios verò roros itradiat, & præ gaudio facir vr exulrent in Domi-
Psal. 27. no. De quo dixir: *Sperauit cor meum & adiutus sum, & refloruit caro mea.* Corde verò exhilarato etiam facies floret.

ἠρεμεῖν τοῦ πόθου δύναται· ἀλλὰ κἀκεῖσε πρὸς τὸ ποθούμενον ἀδολεσχεῖ. οὕτως ἐπὶ σωμάτων, οὕτως ἐπὶ ἀσωμάτων πέφυκε γίνεσθαι. τρωθείς τις περὶ ἑαυτοῦ ἔλεγεν, ὅπερ θαυμάζω. ὡς ἐγὼ καθεύδω διὰ τὴν χρείαν τῆς φύσεως, ἡ δὲ καρδία μου ἀγρυπνεῖ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἔρωτος. σημειωτέον σοι, ὦ ᶜ πιστέ, ὅτι περ μετὰ τούτων θηρίων παρὰ τῆς ἐλάφου ψυχῆς ὄλεθρον, τότε ἐπιποθεῖ καὶ ἐκλείπει πρὸς κύριον πυρὶ τῆς ἀγάπης, ὡς ὑπὸ ἰοῦ βαλλομένη. ἡ μὲν τῆς πείνης ἐνέργεια ἄδηλός τις καὶ ἀσήμαντος. ἡ δὲ τῆς δίψης ἐπιτατική τις καὶ περιφανής, καὶ τοῦ φλογμοῦ πᾶσι σημαντική· διὰ τοῦτό φησιν ὁ θεὸν ποθῶν, ἐδίψησεν ἡ ψυχή μου πρὸς τὸν θεὸν, τὸν ἰσχυρὸν, τὸν ζῶντα. εἰ πρόσωπον φιλουμένου ἐναργῶς ὅλους ἡμᾶς μεταβάλλει, καὶ φαιδρούς, καὶ ἱλαρούς, καὶ ἀλύπους ἀπεργάζεται· τί ἂν καὶ οὐ ποιήσει πρόσωπον δεσπότου ἐν καθαρᾷ ψυχῇ ἐπιδημίαν ἀοράτως ποιουμένου; ὁ μὲν φόβος ὅταν αἰσθήσει ψυχῆς γένηται, ἐκτήκειν καὶ κατεσθίειν τὴν ῥυπαρίαν πέφυκε. καθήλωσον γάρ, φησίν, ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου. ἡ δὲ ὁσία ἀγάπη ἐνίους μὲν κατεσθίειν εἴωθε, κατὰ τὸν εἰπόντα, ἐκαρδίωσας ἡμᾶς, ἐκαρδίωσας. ποτὲ δὲ τινὰς λαμπρύνειν, καὶ ἀγαλλιᾶσθαι ποιεῖ. ἐπ' αὐτῷ γάρ φησιν. ἤλπισεν ἡ καρδία μου καὶ * ἐβοηθήθην, καὶ * ἀνέθαλεν ἡ σάρξ μου, καὶ καρδίας εὐφραινομένης, πρόσωπον θάλλει.

ὅταν λοιπὸν ὅλος ὁ ἄνθρωπος οἱονεί πως συνανακραθῇ τῇ τοῦ θεοῦ ἀγάπῃ, τότε καὶ ἐκτὸς τοῦ ἐν τῷ σώματι ὡς διʼ ἐσόπτρου τινὸς τὴν τῆς ψυχῆς δείκνυσι λαμπρότητα· οὕτως δοξάζεται Μωϋσῆς ὁ θεόπτης ἐκεῖνος. Οἱ τὸν ἰσάγγελον κατειληφότες, πολλάκις τροφῆς σωματικῆς ἐπιλανθάνονται. οἶμαι δὲ οὐδὲ συχνότερον ταύτης ὀρέγονται. καὶ οὐ θαῦμα. εἴπερ καὶ πόθος ἐναντίος πολλάκις τροφὴν διεκρούσατο, οἶμαι τὸ τῶν *ἀφθάρτων τούτων λοιπόν, μηδέ, ὡς ἔτυχε, τὸ σῶμα νοσηλεύεσθαι. ἡγιάσθη γὰρ καὶ τρόπον τινὰ ἐφθαρτοποιήθη διὰ φλογὸς ἁγνείας διακοψάσης φλόγα. οἶμαι μηδὲ αὐτὴν βρῶσιν, ἣν προσίενται λοιπὸν μεθʼ ἡδύτητος προσίεσθαι. ὕδωρ μὲν γὰρ ὑπόγειον ῥίζαν φυτοῦ, τούτων δὲ ψυχὴν πῦρ οὐράνιον τρέφειν πέφυκεν· αὔξησις φόβου ἀρχὴ ἀγάπης. τέλος δὲ ἁγνείας ὑπόθεσις θεολογίας. ὁ θεῷ τελείως τὰς αἰσθήσεις ἑνώσας τοῖς λόγοις αὐτοῦ μυσταγωγεῖται ὑπʼ αὐτοῦ· τούτων γὰρ μὴ συναφθέντων χαλεπὸν περὶ θεοῦ διαλέγεσθαι. ἐνούσιος μὲν λόγος τελειοῖ ἁγνείαν, παρουσίᾳ ἑαυτοῦ νεκρώσας τὸν θάνατον· τούτου δὲ νεκρωθέντος, ὁ τῆς θεολογίας μαθητὴς πεφώτισται. ὁ λόγος κυρίου ὁ ἐκ κυρίου ἁγνὸς διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος·
∴ ὁ γὰρ θεὸν μὴ ∴ γνοὺς στοχαστικῶς ἀποφθέγγεται· ἁγνεία μαθητὴν θεολόγον εἰργάσατο, διʼ ἑαυτοῦ κρατύναντα τὰ τῆς τριάδος τῶν τριῶν *τὰ δόγματα.

* incorruptorum vide annotat.

*al. abest τῶν τριῶν.

Cùm demum totus homo diuina charitate inundatus & quaſi permixtus & confuſus fuerit, tum velut per ſpeculum animæ fulgorem oſtendit. Hîc ille Dei cōtemplator & ſpectator Moyſes gloria circumfuſus eſt. Qui ad hunc angelicū charitatis gradum aſcenderūt, ſæpe alimentorū corporis obliti ſunt, imò plerumque nec deſiderant, nec eſt quod miremur, quando contrarium ſæpe deſideriū & appetitus cibū repudiat, vt exiſtimē corpus incorruptorū horū de cætero morbis nō amplius tentari; cùm ſanctū iam ſit, & quodāmodo per caſtitatis flammam, quæ corporis flammā extinxit, incorruptum ſit effectū: nec arbitror illud oblatum etiam cibum cum vlla deinceps voluptate admittere. Aqua enim ſubterranea plantæ radicem, horum verò animas ignis cœleſtis alere ſolet. Timoris diuini incrementum principium eſt charitatis: finis verò caſtitatis, theologiæ fundamentum. Cuius ſenſus cum Deo perfectè ſunt coniuncti, hic verbis Dei ab ipſo Deo arcano modo inſtituitur. Illis enim non copulatis difficile erit Deo ſermonem inſtituere. Verbum inſitū patris' caſtitatem perfectā efficit, ſuáque præſentia mortē ipsā morti infert. Morte autē extincta iam Theologiæ ſectator illuſtratus eſt. Verbū Domini à Domino editū ſanctū eſt, & manet in æternum. Qui Deum non [8] nouit, tātùm probabiliter per cōiecturam de rebus diuinis loquitur. 8. Diſcipulum verum theologiæ caſtitas efficit, vti per ſe ipſum iam ſanctiſſimæ Trinitatis in tribus perſonis doctrinam comprehendat.

Qui Deum amat, iam ante fratrem amore suo complexus est. Per amorem enim fraternum testatur se Deum amare. Qui amat alterum, nullo modo ferre potest, vt illi obtrectetur, sed ab omni detractione multo magis quàm ab igne refugit & abhorret. Qui dicit se Deum amare, & interim fratri suo irascitur, comparandus est illi, qui somniat se currere. Vis omnis charitatis in spe sita est, per quam præmium charitatis expectamus. Spes est non apparétium diuitiarum diuitiæ, indubitatus thesaurus ante perceptum thesaurum. Hæc est laborum requies, ianua charitatis, desperationis extinctio, absentium bonorum imago & repræsentatio. Vbi spes decollauit, charitas periit; hac labores nostri deuinciuntur. Ab hac nostra sudorum studia dependét. hanc misericordia diuina circumuallat. Religiosus spei plenus desidiam iugulat, illámque per huius gladium * triumphat. Spem donorum cœlestium gustus parit, quæ qui non gustauit aut expertus est, de constantia periclitatur. * Spem ira occidit. spes enim non confundit. iracundus verò confunditur. Charitas dux est prophetiæ, miraculorum cõciliatrix. charitas diuinæ illustrationis inexhaustus fons. charitas est scaturigo ignis cœlestis, qui quanto magis redundat, tanto magis sitientem adurit & absumit. Charitas est status Angelicus. charitas proficit ad æterna. Annuncia nobis, ô præclara, & virtutum pulcherrima, *vbi pascas oues tuas? vbi cubes in meridie?* Illumina nos, irriga nos, duc & deduc nos, quandoquidem ad te ascendere cupimus.

* in fugā vertit seu fugat.

* ἐλπὶς λύει θυμόν. Spes iram occidit.

Cant. 1.

ὁ ἀγαπῶν τὸν κύριον, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ προηγάπησεν. ἀπόδειξις γὰρ τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον· ὁ ἀγαπῶν τὸν πλησίον, οὐδέποτε καταλαλούντων ἀνέξεται· ὡς ἀπὸ πυρὸς μᾶλλον ἢ ἀποφεύξεται· ὁ λέγων κύριον ἀγαπᾶν καὶ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ὀργιζόμενος, ὅμοιός ἐστι τῷ καθ' ὕπνους τρέχοντι. κράτος ἀγάπης ἐλπίς, δι' αὐτῆς γὰρ τὸν τῆς ἀγάπης μισθὸν ἀπεκδεχόμεθα. ἐλπίς ἐστιν ἀδήλου πλούτου πλοῦτος. ἐλπίς ἐστιν ἀνενδοίαστος πρὸ θησαυροῦ θησαυρός· αὕτη κόπων ἀνάπαυλα. αὕτη ἀγάπης θύρα, αὕτη ἀναιρεῖ ἀπόγνωσιν. αὕτη τῶν ἀπόντων εἰκών· ἐλπίδος ἔλλειψις, ἀγάπης ἀφανισμός, ταύτῃ δέδενται πόνοι, ταύτῃ κρέμανται κόποι· ταύτην κυκλοῖ ἔλεος. εὔελπις μοναχός, ἀκηδίας σφάκτης. ἐν μαχαίρᾳ ταύτης, ἐκείνην τροπούμενος. ἐλπίδα τίκτει δώρων κυρίου πεῖρα· ὁ γὰρ ἄπειρος οὐκ ἀδίστακτος μένει. * ἐλπίδα λύει θυμός· ἡ μὲν γὰρ οὐ καταισχύνει· ἀνὴρ δὲ θυμώδης, οὐκ εὐσχήμων. ἀγάπη προφητείας χορηγός, ἀγάπη τεράτων παρεκτική· ἀγάπη ἐλλάμψεως ἄβυσσος. ἀγάπη πηγὴ πυρός. ὅσον ἀναβλύσει, τοσοῦτον τὸν διψῶντα καταφλέξει. ἀγάπη ἀγγέλων στάσις. ἀγάπη προκοπὴ τῶν αἰώνων. ἀπάγγειλον ἡμῖν, ὦ καλὴ ἐν ἀρεταῖς, ποῦ ποιμαίνεις τὰ πρόβατά σου, ποῦ κατασκηνοῖς ἐν μεσημβρίᾳ; φώτισον ἡμᾶς, πότισον ἡμᾶς, ὁδήγησον ἡμᾶς, χειραγώγησον ἡμᾶς, ἐπεὶ λοιπὸν ἀναβαίνειν πρὸς σὲ βουλόμεθα.

* ἐλπίς.

σὺ γὰρ

σὺ γὰρ δεσπόζεις πάντων. νῦν δέ μου
θ'. ψυχὴν κεκαρδίωκας, καὶ οὐ δύνα-
μαι κατέχειν σου τὴν φλόγα, ὅθεν
ὑμνήσαι σε πορεύομαι; σὺ γὰρ δεσπό-
ζεις τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης, τὸν δὲ
σάλον τῶν κυμάτων αὐτῆς σὺ κατα-
πραΰνεις, καὶ νεκροῖς· σὺ ταπεινοῖς
ὡς τραυματίαν ὑπερήφανον λογισ-
μόν· ἐν τῷ βραχίονι τῆς δυνάμεώς
σου διεσκόρπισας τοὺς ἐχθρούς σου. καὶ
ἀπολεμήτους τοὺς σοὺς ἐραστὰς ἀπερ-
γάζῃ. πῶς δὲ ὁ Ἰακὼβ ἐπὶ τῆς κλίμα-
κός σε ἐστηριγμένην τεθέαται μαθεῖν
ἐπείγομαι. τί δὲ ἄρα τὸ εἶδος τῆς τοιαύ-
της ἀνόδου ἑρμηνεύων φράσον· τίς δὲ
ι'. ὁ τρόπος καὶ ὁ ἔρανός σου τῆς τῶν βαθμῶν
ἐκείνης συνθέσεως, ἃς ἀναβάσεις ἐν
τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διέθετο ὁ σὸς ἐραστής·
τίς δὲ ὁ ἀριθμὸς τούτων ἐδίψων γνῶ-
ναι· ὅσος δὲ ἄρα τοῦ δρόμου χρόνος.
ια'. σοῦ γὰρ χειραγωγοὺς ἀπήγγελεν ὁ
μαθών σου τὴν πάλην καὶ τὴν ὅρα-
σιν· οὐδὲν δὲ ἕτερον φωτίζειν βεβού-
ιβ'. ληται, μᾶλλον δὲ δεδύνηται, εἰ δέοι
με λέγειν οἰκειότερον· ἡ δὲ ὥσπερ ἐξ
οὐρανοῦ μοι φανεῖσα, ἡ βασίλισσα
αὕτη, καὶ ὡς ἐν ὠτὶ μου ψυχῆς τοῦτο
προσομιλοῦσα ἔλεγεν. ἐὰν μὴ λυθῇς,
ὦ ἐραστά, τῆς παχύτητος, ἐμὴν ὥραν,
ὡς ἔστι, μανθάνειν οὐ δυνάσαι. ἡ δὲ
ιγ'. κλῖμαξ ἡ τῶν ἀρετῶν σε διδασκέτω
πνευματικὴν σύνθεσιν· ἐπ᾽ αὐτῆς
διεστήριγμαι ἐγὼ τῆς κορυφῆς. καθὰ
ὁ μέγας μου μύστης ἔφησε. νυνὶ δὲ μένει
τὰ τρία ταῦτα, πίστις, ἐλπίς, ἀγά-
πη· μείζων δὲ πάντων ἡ ἀγάπη.

Tu enim omnibus imperas; nunc
[9] *vulnerasti cor m ũ* & non possum
continere flammam tuam, vnde 9.
te laudandi principium sumam,
totus ignesco. *Sed tu dominaris po-* Psal. 88.
testati maris, motum autem flu-
ctuum eius tu mitigas & exanimas.
tu humilias sicut vulneratum super-
bum cogitatum. *In brachio virtu-*
tis tuæ dispersisti inimicos tuos, tuiq.
amatores inexpugnabiles reddis.
Quomodo autem te Iacob scalæ
innixam viderit, percupio cogno-
scere. Quæ forma huius ascensus
fuerit auidè quęrēti expone Quis
modus, quod pignus & [10] præ- 10.
mium scalæ illius ex gradibus
compositæ per quos *ascensiones* Psal. 83.
in corde suo tuus amator *dispo-*
suit. Auebam præterea scire ha-
rum ascensionum numerum,
quantóque tempore cursus il-
le seu ascensus transigatur. (Du-
ctores [11] enim ille denuncia- 11.
uit, qui tuam cum Angelo lu-
ctam & visionem didicit: ni-
hil enim aliud declarare vo-
luit, imò verò si vt [12] opor- 12.
ter, verè propriéque loquen-
dum sit) non potuit. Illa ve-
rò quasi è cælo mihi visa, re-
gina inquam ista, & tamquam
in aurem animæ meæ hoc col-
locuta dixit: Nisi priùs (ô ama-
tor) ab ista corporis concretio-
ne fueris solutus, elegantiam for-
mæ meæ spectare, vt est, non
poteris. Spiritualem verò virtu-
tum compositionem & ordinem
te scala [13] cuius vertici & fasti- 13.
gio innixor te doceat, quem-
admodum magnus ille mystes
& arcanorum doctor testatus
est. Nunc autem manent hæc
tria Fides, Spes, Charitas; Ma-
ior autem horum est Charitas.

Breuis adhortatio, qua omnia suprà latius dicta, comprehenduntur.

Psal. 83. ASCENDITE fratres, ascendite alacriter, & *ascensiones in corde vestro*
Esa. 2. *disponite*, & audite vocantem: *Venite, ascendamus in montem Domini, & in domum Dei nostri, qui perfecit pedes nostros tamquam cerui, & super excelsa statuit*, vt vincamus in via eius. Currite obsecro, currite cum
Eph. 4. illo qui dixit, Festinemus donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, qui cùm esset, vt videbatur, triginta annorum baptizatus, trigesimum gradum in scala spirituali sortitus est: quandoquidem Deus est charitas, cui laus, cui imperium, cui fortitudo, cui bonorum omnium caussa inest, & erat, & erit in omnes sæculorum æternitates, Amen.

Προτροπὴ ἐπίτομος καὶ ἰσοδύναμος τῶν διὰ πλάτους εἰρημένων.

ΑΝαβαίνετε, ἀναβαίνετε, ἀναβάσεις προθύμως ἐν καρδίᾳ τιθέμενοι, ἀδελφοί, τοῦ φάσκοντος ἀκούοντες. δεῦτε ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος κυρίου· καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἡμῶν τοῦ καταρτίζοντος τοὺς πόδας ἡμῶν ὡσεὶ ἐλάφου, καὶ ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἱστῶντος, τοῦ νικῆσαι ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ. δράμετε δυσωπῶ μετ᾽ ἐκείνου τοῦ λέγοντος· σπουδάσωμεν ἕως οὗ καταντήσωμεν εἰς τὴν ἑνότητα πάντες τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ θεοῦ εἰς ἄνδρα τέλειον εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ὃς τριακονταέτης τῇ ὁρωμένῃ ἡλικίᾳ βαπτισθεὶς, τὸν τριακοστὸν βαθμὸν ἐν τῇ νοερᾷ κλίμακι ἐκληρώσατο. εἴπερ ἡ ἀγάπη ἐστὶν ὁ θεός· ᾧ ὕμνος, ᾧ κράτος, ᾧ σθένος· ᾧ τὸ πάντων ἀγαθῶν αἴτιον ἔνεστι, καὶ ἦν, καὶ ἔσται εἰς ἀορίστους αἰῶνας.

SCHOLIA AD GRADVM TRIGESIMVM.

De fide, spe, & charitate.

Scholion 1.

1. FIDES est suffragatio animi indiscussa eorum quæ sunt audita cum certa persuasione veritatis eorum quæ sunt per gratiam Dei prædicata: quam ostendit Abraham * qui testimonium consecutus, quòd non hæsitarit diffidentia, sed confortatus fide dans gloriam Deo plenissimè sciens quia quæcunque promisit, potens est & facere.

* de quo Deus testatus.

Scholion.

Hæc quidem) Fides,

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ λόγον τριακοστόν.

Περὶ πίστεως, ἐλπίδος καὶ ἀγάπης.

Σχόλιον α΄.

ΠΙΣΤΙΣ συγκατάθεσις ἀδιάκριτος τῶν ἀκουσθέντων, ἐν πληροφορίᾳ τῆς ἀληθείας τῶν κηρυχθέντων θεοῦ χάριτι, ἣν οἷα ἐπεδείξατο Ἀβραάμ, μαρτυρηθεὶς ὅτι οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ᾽ ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει δοὺς δόξαν τῷ θεῷ καὶ πληροφορηθεὶς, ὅτι ὃ ἐπήγγελται δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι. α΄.

Σχόλιον.

Η μὲν γὰρ) πίστις.

Τὴν δὲ) ἐλπίδα.

Ἡ δὲ) ἀγάπη.

Σχόλιον β'.

β. Καταχρηστικῶς τὴν οὐσίαν ἐνέργειαν ἐκάλεσεν.

Σχόλιον γ'.

γ. Τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν συγκαταβαίνων ὁ πατὴρ ἐκ τῶν ἐλαττόνων ποιεῖται τὰ παραδείγματα.

Σχόλιον δ'.

δ. Ὁ βασιλεῖ παριστάμενος, καὶ ἀνθρώπους θεραπεύων, ἔστιν ὅτε καθ' ὑπόκρισιν, καὶ κατ' ὀφθαλμοδουλείαν καὶ μισθαρνίαν ποιεῖ, ὃς καὶ διήμαρτε τοῦ μακαρισμοῦ. μακάριος δὲ ὄντως ἐκεῖνος, ὃς πρὸς τὸ ἐκτὸς εἶδος, τὸ ἐντὸς ἦθος συναρτήσας, ὅλῳ νῷ τὴν παράστασιν ὁρᾶται τελῶν· μόνος πρὸς μόνον τὰς νοερὰς αἰτήσεις εὐθύμῳ διανοίᾳ προσφερόμενος.

Σχόλιον ε'.

ε. Ὁμοίως φησί, καὶ ἐπὶ σωματικοῦ ἔρωτος, καὶ ἐπὶ πνευματικοῦ ὡσαύτως τοῦ ὄντως ἐστὶν ἐν σώματι.

Σχόλιον ϛ'.

ϛ. Ὦ πιστέ, ὦ συνετέ· τῶν γὰρ παθῶν διὰ τῆς σωφροσύνης ἀπαλλαγεῖσα, τότε ἀνεπισχέτως τῷ θείῳ ἔρωτι φλέγεται.

Σχόλιον ζ.

ζ. Ὁ τοῦ θεοῦ πατρὸς λόγος, ᾧ ἂν ἐνοικήσῃ διὰ καθάρσεως, τελειοῖ μὲν ἐν αὐτῷ τὴν καθαρότητα· τὸν δὲ θάνατον, ἤγουν τὰ πάθη εἰς τέλος ἀπονεκροῖ.

Σχόλιον η'.

η. Ὁ πνευματικὸς λόγος τὴν νοερὰν αἴσθησιν πληροφορεῖ· ἐνέργεια γὰρ ἀγάπης ἐκ θεοῦ φέρεται· διὰ τοῦτο καὶ ἀβασάνιστος ἡμῶν ὁ νοῦς διαμένει ἐν τοῖς τῆς θεολογίας κινήμασιν· οὐ γὰρ πάσχει τότε πενίας τὴν μέριμναν φέρουσαν· ἐπειδὴ τοσοῦτον ταῖς θεωρίαις πλατύνεται, ὅσον τῆς ἀγάπης ἡ ἐνέργεια θέλει. καλὸν οὖν ἀεὶ πίστει προσμένειν δι' ἀγάπης ἐνεργουμένῃ· οὐδὲν γὰρ πτωχότερον διανοίας ἐκτὸς θεοῦ φιλοσοφούσης τὰ τοῦ θεοῦ.

Σχόλιον Διαδόχου θ'.

θ. Ἄλλη ἐστὶν ἡ ἀγάπη τῆς ψυχῆς ἡ φυσική, καὶ ἄλλη ἡ ἐκ τοῦ ἁγίου πνεύματος αὐτῇ προσγινομένη· ἡ μὲν γὰρ ἐκ τῆς ἡμετέρας, ὅτε θέλομεν συμμέτρως κινεῖται θελήσεως· διὰ τοῦτο καὶ

Hanc verò) Spem.

Hæc verò) Charitas.

Scholion 2.

Per catachresin & abusionem naturam seu substantiam, vocauit energiam seu vim seu actionem. 2.

Scholion 3.

Nostræ imbecillitati indulgens pater à minoribus sumit exempla. 3.

Scholion 4.

Qui regi astat, & homines officiis sibi demeretur, quandoque hoc facit ex hypocrisi & simulatione, quandoque tantùm ad oculum deseruit & mercedis caussa qui procul à beatitudine aberrat. Beatus porrò reuera ille est, qui externo corporis modo & formæ, animi quoque mores accommodat, & tota mente Deo perfectè assistit & seruit, solúsque ad solum suas mentis petitiones & vota læto animo transmittit. 4.

Scholion 5.

Quemadmodum, inquit, se habet amor carnalis, ita spiritualis qui reuera in corpore existit. 5.

Scholion 6.

O fidelis, ô sapiens. nam anima à prauis cupiditatibus per temperantiam expedita, * non potest non amore Dei ardere. 6.

* sine impedimento amore Dei flagret.

Scholion 7.

Dei patris verbum, in quo per puritatem cœpit habitare, illum purissimum efficit. Morrem autem siue prauas appetitiones omninò extinguit. 7.

Scholion 8.

Verbum spiritus, sensum mentis spe certæ salutis implet, vis enim charitatis ex Deo proficiscitur. Quapropter mens nostra in * quæstionibus theologicis seu dubitationibus immota permanet; neque enim patitur vllam inopiam quæ curam illi pariat, quando per contemplationes tantopere dilatatur, quantopere vult vis charitatis. Bonum est ergo semper in fide perseuerare cum qui charitate feruet & agitur. Nihil enim pauperius animo qui vult de rebus diuinis philosophari, cùm careat ipse Deo. 8.

* diuinis motibus inconcussa.

Diadochi 9.

Alia est charitas animæ naturalis, & alia quæ ex Spiritu sancto illi insinuatur. Illa quæ in nobis est, quando volumus, moderatè mouetur pro voluntate nostra, ac proinde 9.

non difficulter nobis à malignis spiritibus, nisi vi per nos coërceatur, à proposito suo nobis subducitur. Diuina autem illa adeo incendit animam ad Dei caritatem, vt omnes animæ partes & facultates inter se cœlestis desiderij bonitate per infinitam quandam affectûs simplicitatem siue sinceritatem deuinciat & conglutinet. Mens enim quasi à Spiritu sancto cœlesti gratia & virtute grauida facta, fontem quendam caritatis & gaudij profundit.

Scholion 10.

10. Eranos collecta est quæ pecuniis constat à multis collatis. In præsenti verò loco significat collectam ex multis virtutibus conflatam & coctam.

Scholion 11.

11. Angelos intelligit in scala versantes.

Scholion 12.

12. Hoc est Deus, qui est charitas.

Scholion 13.

13. *Quæstio.* Qualis est perfectio multorum fructuum Spiritus sancti? *Resp.* Quando quis dignatus fuerit perfecta Dei caritate. *Quæstio.* Vnde quis intelligat se ad illam aspirasse? *Resp.* Quando mens excitata ad memoriam Dei, statim cor eius concitatur ad charitatem Dei, & oculi eius largo fonte lacrymarum redundant. Est enim hæc natura charitatis, vt ex memoria rerum dilectarum statim lacrymas accendat. Et qui ad eum statum peruenit, nunquam lacrymis destituitur, quòd materia & caussæ nunquam desint, quæ illum ad Dei memoriam excitent, adeò vt etiam in somno cum Deo colloquatur: solet enim charitas talia actitare. Et hoc est mortalium in hac vita perfectio.

εὐχερῶς ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων, μοί-κα μὴ βίᾳ κρατούμενον τῆς ἑαυτῶν προαιρέσεως διαρπάζεται· ἡ δὲ τοσοῦτον ἐκκαίει τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, ὡς πάντα τὰ τῆς ψυχῆς μέρη τῇ τοῦ θείου πόθου ἀλλήλων ἐξκολλᾶσθαι χρηστότητι, ἐν ἀπείρῳ τινὶ ἁπλότητι διαθέσεως· ° ἐξκυμων γὰρ ὥσπερ ὁ νοῦς τότε ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἐνεργείας γινόμενος, πηγήν τινα ἀγάπης ἀναβλύζει καὶ χαρᾶς. °ἐξκωμιᾶν

Σχόλιον. ι'.

Ερανός ἐστι τὰ ἐκ πολλῶν συναχθέντα χρήματα· νῦν δὲ ἡ συλλογή, ἡ ἐκ πολλῶν ἀρετῶν συναχθεῖσα. ι'.

Σχόλιον ια'.

Τοὺς ἀγγέλους λέγει τοὺς ἐπὶ τῆς κλίμακος. ια'.

Σχόλιον ιβ'.

Τουτέστιν ὁ θεός, ὃς ἐστιν ἡ ἀγάπη. ιβ'.

Σχόλιον ιγ'.

Ερώτησις. ποία ἐστὶν ἡ τελειότης τῶν πολλῶν καρπῶν τοῦ πνεύματος; Αποκρ. ὅταν τις ἀξιωθῇ τελείας ἀγάπης τοῦ θεοῦ. Ερωτ. καὶ πόθεν γινώσκει τις ὅτι ἔφθασεν εἰς ταύτην; Αποκρ. ὅταν κινηθῇ ἡ μνήμη τοῦ θεοῦ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ, εὐθέως ἡ καρδία αὐτοῦ κινεῖται ἐν τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ· καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ καταφέρουσι δάκρυα δαψιλῶς· ἔθος γὰρ ἔχει ἡ ἀγάπη ἐκ τῆς μνήμης τῶν ἀγαπητῶν ἐξάπτειν δάκρυα· καὶ τοιοῦτος ὢν οὐδέποτε ἐστερεῖται ἐκ τῶν δακρύων· διότι οὐ λείπει αὐτῷ ὕλη ἀεὶ φέρουσα αὐτὸν εἰς μνήμην τοῦ θεοῦ· ὥστε καὶ ἐν ὕπνῳ αὐτοῦ συνομιλεῖ τῷ θεῷ· ἔθος γὰρ τῇ ἀγάπῃ πράττειν τὰ τοιαῦτα· καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ τελειότης τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν. ιγ'.

FINIS.

S. IOANNIS

CLIMACI EPISTOLA,

SEV LIBER

AD RELIGIOSVM PASTOREM:

Iam olim à MATTHÆO RADERO tranſlatus & editus.

Nunc recognitus, & ſcholiis Græcis Anonymi ab eodem Interprete verſis illuſtratus.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΟΙΜΕΝΑ.

IOANNIS CLIMACI LIBER AD PASTOREM.

ΛΟΓΟΣ.

Ἐν τῇ μὲν κάτω βίβλῳ ἔγωγέ σε, θαυμάσιε πάτερ, πάντων ἔσχατον τέταχα· ἐν τῇ δὲ ἄνω, σε πέπεισμαι πάντων ἡμῶν ἐν τῇ ἀπογραφῇ τῇ θείᾳ προτεθεῖσθαι· εἴπερ * ἐστὶν ὁ εἰρηκὼς ἀληθής, ἔσονται οἱ ἔσχατοι τῷ φρονήματι, πρῶτοι τῷ ἀξιώματι.

* alii cod. [illegible]

PRÆFATIVNCVLA.

EGO te, Venerande pater, in hoc inferiori seu terreno codice, postremo collocaui loco, sed in illo cœlesti volumine te nobis omnibus antelatum in diuina descriptione & censu, nullus dubito: quando verax est qui dicit: Qui nunc per animi submissionem sunt ¹ nouissimi, 1

erunt tunc primi honoris dignitate.

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΟΥ Κλιμάκου πρὸς Ποιμένα.

Σχόλιον Μάρκου μοναχοῦ α'.

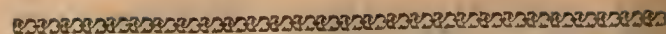
α' Ὅταν ἀκούσῃς, ὅτι ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι· καὶ τὸ ἔμπαλιν, μετόχους ἀρετῶν καὶ μετόχους ἀγάπης νόει· ἀγάπη γὰρ ἐσχάτη μὲν ἀρετῶν τυγχάνει κατὰ γένεσιν· πρώτη δὲ εὑρίσκεται πραγματικῶς κατὰ τὴν ἀξίαν, τὰς προγεγενημένας αὐτῆς, ἐσχάτας ἀποδεικνύουσα.

SCHOLIA AD EPISTOLAM Climaci ad Pastorem.

Scholion Marci monachi 1.

QVANDO audieris: erunt nouissimi primi, & contra primi nouissimi, virtutum & charitatis consortes intellige: 1

Charitas enim virtutum quidem nouissima est, si spectes generationem illius; prima autem, si dignitatem, qua, ante se natas, postremas esse ostendit.

CAP. I.

Cœnobiarcha pastori, nauarcho, medico literatori comparatur.

Pastor. * Vide D. Augustin. lib. 1. Gen. ad lit. cap. 42. — PASTOR ille verus & germanus est, qui gregem rationis quidem non expertem, sed * per simplicitatem perditum industriâ suâ & precibus quæsitum repertúmque curare potest ac

Nauarch. — restituere. Gubernator est, qui intelligendi vi & facultate prudentiáque à Deo accepta, & vsu studióque suo comparata nauem non è decumanis fluctibus tantùm seruare, sed ex imis quoque gurgitis vadis po-

* extrahere. — test * eripere. [1] Medicus est,

1. — qui ab animo corporéque sa-

Medicus. — nus valénsque, nulla pro se medicabula aliunde desiderat.

2. — [2] Doctor est qui volumen in-

Magister. — telligentiæ & cognitionis à Deo exaratum, siue cœlesti lumine & magisterio. illustratum, ab eodem numine ipse per se accepit, alienáque eruditione siue libris non indiget. Turpe est magistro ex transcriptis paginis documenta tradere, turpe pictori ex alienis tabulis suas describere. Qui inferiores doces, à superioribus ex

* & in forma sensibili in eo quod non est sensibile instituare. — alto doceare, * nec per sensum sed [3] spiritum instituare. Non te fugiat illud Pauli : *Non ab hominibus, neque per hominem* doctrinam docens. terra non exco-

Ad Gal. 1. — lit cœlum. gubernator peritus ser-

3. — uat puppim, pastor bonus intelligentem gregem recreat & curat. Quo pastor obsequentiores habet oues, hoc seueriorem de illis patrifamilias reddet rationem.

ΚΕΦΑΛ. α΄.

Ποιμὴν κυρίως ἐστὶν, ὁ τὰ ἀπολωλότα λογικὰ δι᾽ ἀκακίας, δι᾽ οἰκείας σπουδῆς καὶ εὐχῆς ἀναζητῆσαι, καὶ ἀνορθῶσαι δυνάμενος. κυβερνήτης ἐστὶν, ὁ ἰσχὺν νοερὰν ἐκ θεοῦ καὶ οἰκείων μόχθων εἰληφὼς, οὐ μόνον ἐκ τρικυμίας, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀβύσσου, τὴν ναῦν διασῶσαι δυνάμενος. [a] ἰατρός ἐστιν ὁ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν κεκτημένος ἄνοσον, μηδὲ μιᾶς ἐμπλάστρου παρ᾽ ἄλλων τὸ παράπαν δεόμενος. [c] Διδάσκαλος ὄντως ἐστὶν, ὁ νοερὰν δέλτον γνώσεως θεοῦ δακτύλῳ, ἤγουν ἐνεργείᾳ ἐλλάμψεως ἐξ αὐτοῦ δι᾽ ἑαυτοῦ κομισάμενος, καὶ τῶν λοιπῶν βίβλων ἀνενδεὴς γινόμενος· ἀπρεπὲς διδασκάλοις, ἐξ ἀντιγράφων ἐκπαιδεύειν, καὶ ζωγράφοις ἐκ μεταβόλων σημειοῦσθαι· ὁ τοὺς κάτω παιδεύων, ἄνωθεν ἐκ τοῦ ὕψους διδάσκου· καὶ τῷ σχήματι τῷ αἰσθητῷ τὸ ἕτερον παιδεύου· μὴ ἐπιλάθου τοῦ φάσκοντος· οὐκ ἀπ᾽ ἀνθρώπων, οὐδὲ δι᾽ ἀνθρώπων τὴν διδασκαλίαν παιδεύων. οὐ γὰρ πέφυκε τὰ κάτω, τὰ χαμαὶ θεραπεύειν ποτέ· ἀγαθὸς κυβερνήτης διασώσει πλοῖον. καὶ καλὸς ποιμὴν ζωοποιήσει καὶ ἰάσεται τὰ νοερὰ πρόβατα. καθ᾽ ὅσον τὰ πρόβατα ποιμένι ἀπαραλείπτως προκόψαντα ἀκολουθοῦσι, κατὰ τοσοῦτον ὑπὲρ αὐτῶν τῷ οἰκοδεσπότῃ ἀπολογήσεται.

λιθαζέτω τῷ λόγῳ ὁ ποιμὴν καὶ τὰ ἐξ ὀκνηρίας, ἢ γαστριμαργίας ἀπομωραίνοντα πρόβατα· ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο ἀγαθοῦ ποιμένος τεκμήριον. ὁπόταν τὰ πρόβατα ἐκ τοῦ φλογμοῦ τοῦ καύματος, μᾶλλον δὲ τοῦ σώματος, νυστάζειν τῇ ψυχῇ ἄρξονται, τότε σφοδροτέρως ὑπὲρ αὐτῶν πρὸς τὸν οὐρανὸν ὁρῶν ὁ ποιμὴν γρηγορήσειν· εἰώθασι γὰρ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ καύσωνος ἐκείνου, πολλὰ λυκόβρωτα γίνεσθαι· πλὴν εἰ καὶ αὐτὰ κατὰ τὸ ἐκτὸς ἐν τοῖς προβάτοις ὁρώμενον τύπον,

ε. τὴν κεφαλὴν τῆς ψυχῆς ἐν τῷ καιρῷ τοῦ φλογμοῦ κάτω εἰς γῆν κλίνουσιν, ἔχομεν τὸν εἰπόντα· καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει· σκοτίας καὶ νυκτὸς παθῶν καταλαβούσης τὴν ποίμνην, ὅρμιζε ἀκινήτως τὸν κύνα πρὸς θεὸν, εἰς τὴν νυκτερινὴν φυλακήν· οὐδὲν δὲ ἀπεικὸς τὸν σὸν νοῦν νοήσεις τὸν ἀναιρέτην τῶν θηρίων.

Oues cessantes & otio luxúque diffluentes verborum conuitio euerberet. Est enim & hoc veri pastoris symbolum, si rum, cùm armenta ex atdoris æstu, seu potiùs corporis incendiis, conniuere animo incipiunt, attentiùs pro illis & ardentiùs in cælum intentus vigilet. Solent enim in illo feruore non paucæ oues à lupis (Acheronticis) diripi & deuorari. Et verò cùm in illo incendij * labore, ad modum * ardore. qui exterius apparet in * ouibus 4. capita animorum proclinant, atque in terram promittunt, habemus qui nos soletur. *Cor contritum & humiliatum Deus non despiciet.* Psal. 50. Quando ergo gregi perturbationum animi & tempestatum nox incubat atra, cœlúmque omne contenebrescit, tum canem sine tumultu colloca in nocturnâ custodiam, qui assiduè clamet ad Deum. Nec verò procul aberrabis, si animum tuum (quasi alterum Herculem) monstrorum & ferarum confectorem existimabis.

ΚΕΦΑΛ. α'.

Σχόλιον α'.

α. ΣΩΜΑ ἄνοσον ἐνταῦθά φησιν, οὐ τὸ μὴ πάθον ἀσθένειαν ἐκ παρατροπῆς, ἢ πλεονασμοῦ τῶν συστατικῶν στοιχείων· ἀλλὰ τὸ ἐκδυσάμενον τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἡδυπαθεῖς, καὶ τὴν ἐκ τούτων φθοράν. ὡς ἔφη καὶ ἐν τῷ περὶ ἀπαθείας· ὅτι ἀπαθὴς κυρίως ἐστὶν, ὁ τὴν σάρκα μὲν ἀφθαρτοποιήσας, τὸν δὲ νοῦν τῆς κτίσεως ἀνυψώσας.

Σχόλιον β'.

β. Ο μὴ ἄνωθεν διδασκόμενος· ἀλλὰ καὶ τὰ κάτω ἔτι φρονῶν, πῶς τοὺς ὁμοίους

CAP. I.

Scholion 1.

CORPVS sanum hic non intelligit, quod ex mutatione aut elementorum redundantia nullos morbos cõtrahere solet, sed quod omnes prauas cupiditates & voluptates repudiauit & exuit, quæque has sequitur, corruptelã. quẽadmodum etiam in gradu de tranquillitate animi docuit. Illum esse propriè victorem cupiditatum omnium, qui corpus ad incorruptionem reduxit & animum supra naturam creatam euexit. 1.

Scholion 2.

Qui non docetur à Deo, sed adhuc terrena sapit, quomodo sibi similes 2.

curabit : *Cæcus enim si cæco ducatum præstet, ambo in foueam incident.*

ἰάσεται· τυφλὸς γὰρ, φησὶ, τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται.

Scholion 3.

Alterum siue spirituale: quemadmodum enim tu discipulos doces per sensum, ita te Deus per mentem.

Σχόλιον γʹ.

Τὸ, ἕτερον, ἤγουν τὸ πνευματικόν· ὡς γὰρ σὺ τοὺς μαθητὰς παιδεύεις αἰσθητῶς, οὕτως καί σε νοητῶς ὁ θεός. γ.

CAPVT II.

ΚΕΦΑΛ. βʹ.

Largiùs exponitur medici & cœnobiarchæ similitudo.

ENIGNVM sanè numen & hoc naturæ indidit, vt [1] æger, quamuis à medico fortassè nihil opis accepturus, aspectu tamen ipso & præsentia illius recreetur. Et tu vir admiratione meritò suspiciende, fac vt comparata habeas medicaminũ amuleta: emplastra inquam vulneraria, cataplasmata & pulueres, collyria, purgationes, spongias, anausian contra nauseantem stomachũ, * phleboroma, adustiones & cauteria, vnguenta, hypnotica siue soporifera pocula, ferrũ chirurgicum & vincula. Quibus si careamus, poterimúsne nostrã medicandi scientiã testatã facere? minimè verò: neq; enim [2] verbis medici, sed factis & curationibus sostrũ & merces penditur. Emplastrum est curatio mali in corpore apparẽtis, hoc est apertorum animi vitiorum. Dosis & affectionũ interiorũ medicina, siue sordiũ latẽtiũ & sentinę exinanitio. Cataplasma est mordens animum conuitiũ & cõtumelia, quibus existimationis insolentioris tumor curatur ac rescinditur. [3] Collyriũ est pharmacum quo mentis oculus ex iræ turbinis & pulueris nube conturbatus perpurgatur. Potio, est amarulenta obiurgatio, (quæ ex amatore primum percellit naturam) quam paulò post sequitur curatio. Phle-

[Margin notes: 1. — * scalpella ad apetiẽdam venã — 2. De his medicis curationib⁹ copiosè præter veteres Ioan. Garræus. — Dosis. Medicamenti pro vna diæta modus. — 3. ξηρίον ἐπὶ ξηρίων. pulueres medici. ξυρὸν novacula.]

ΥΣΕΩΣ ἰδίωμα καὶ τοῦτο ὁ ἀγαθὸς ἡμῖν πεποίηκε κύριος, ἵνα τῷ ἰατρὸν ὁρᾶν ὁ [α] νοσῶν εὐφραίνηται· ἴσως εἰ καὶ μηδὲν παρ᾽ αὐτοῦ ὠφελεῖται· κέκτησο καὶ σὺ, ὦ θαυμάσιε, ἔμπλαστρα, ξηρία, κολλούρια, ποτὰ, σπόγγους, ἀναυσίαν, φλεβότομα, καυστῆρας, ἀλείμματα, ὑπνωτήρια, μάχαιραν, καταδέσμους. εἰ δὲ τούτων ἀποροῦμεν, πῶς τὴν ἐπιστήμην ἐνδειξώμεθα; οὐδαμῶς· οὐ γὰρ λόγων, [c] ἀλλ᾽ ἔργων τῷ μισθοὶ δίδονται· ἔμπλαστρόν ἐστιν ἴασις παθῶν ὁρωμένων, ἤγουν σωματικῶν· δόσις ἐστὶν ἴασις παθῶν τῶν ἐντὸς, καὶ κένωσις ῥύπου ἀοράτου. ξηρίον ἐστὶ ἀτιμία δάκνουσα, καὶ οἰήσεως σηπεδόνα θεραπεύουσα. [γ] κολλούριόν ἐστιν, ὀφθαλμοῦ ψυχῆς νοὸς κάθαρσις, ἐκ θολώσεως θυμοῦ ταραχθέντος. ποτόν ἐστι σύφουσα ἐπίπληξις, καὶ μετ᾽ ὀλίγον θεραπεύουσα· φλε-

[Margin notes: α. — c. — γ.]

βότομόν ἐστι σύντομος κένωσις ὀζωδίας ἀφανοῦς· φλεβοτομόν ἐστι κυρίως ἐπιστατικὴ καὶ ἀπότομος ἐπένεξις εἰς σωτηρίαν τῶν νοσούντων. σπόγγος ἐστὶν ἡ μετὰ τὴν φλεβοτομίαν ἢ χειρουργίαν, διὰ προσηνῶν καὶ ἠπίων λόγων καὶ ἁπαλῶν τοῦ ἰατροῦ ἐν τῷ νοσοῦντι θεραπεία καὶ κατάψυξις. *καυτήρ ἐστιν ὅρος καὶ ἐπιτίμιον εἰς μετάνοιαν πρὸς χρόνον διδόμενον φιλανθρώπως· ἄλειμμά ἐστιν, ἡ μετὰ τὸν καυτῆρα ἢ διὰ λόγου, ἢ διὰ μικρᾶς παρακλήσεως ἐπιτηδευμένη τῷ νοσοῦντι παραμυθία. ὑπνωτικόν ἐστι, τὸ φορτίον τοῦ ὑπηκόου ἀναδέξασθαι, καὶ διὰ τῆς ὑποταγῆς ἀνάπαυσιν αὐτῷ καὶ ὕπνον ἄϋπνον, καὶ τύφλωσιν ἐν ᾗ τὸ μὴ βλέπειν τὰ ἑαυτοῦ καλὰ χαρίσασθαι. κατάδεσμοί εἰσι, τοὺς τῇ κενοδοξίᾳ ἐκλυομένους καὶ κεχαυνωμένους, καὶ δι' ὑπομονῆς ἕως θανάτου στερεοῦν καὶ ἐπισφίγγειν. τέλος δὲ πάντων μάχαιρά ἐστιν ὅρος καὶ ἀπόφασις ἐπὶ ἐκτομῇ νεκρωθέντος ψυχικῶς μέλους καὶ σεσηπότος, ἵνα μὴ καὶ τοῖς λοιποῖς τὴν οἰκείαν ψώραν μεταδῷ. μακαρία ἀναυσία ἐν ἰατροῖς, καὶ ἐν προεστῶσιν ἀπάθεια· οἱ μὲν γὰρ μὴ ναυσιῶντες ἐν πάσῃ ὀζωδίας θεραπείᾳ ἀόκνως ἐπιχειρήσουσιν· οἱ δὲ πάσας τεθνηκυίας ψυχὰς ἀναστῆσαι δυνήσονται. καὶ αὕτη μία τῶν αὐτοῦ προσευχῶν τοῦ προεστηκότος *γενήσεται, τὸ πᾶσι κατὰ τὴν

*. ἄλλοι τινές.

* γένηται. al. γίνεται.

botomũ eſt occulti mali cõpẽdioſa euacuatio. Phlebotomũ propriè eſt violenta & ſubita vis ad ægrorũ ſalutem excogitata. Spongia eſt chirurgi, poſt venæ vel membri acuiuſ ſectionẽ, lenis oratio, & mitis humanáque compellatio, qua dolor ægro quodammodo abſtergitur. *Cauſter eſt decreta (ab Eccleſia) cenſura & pœna ad certum tempus delinquenti ad pœnitentiã clemẽter irrogata. Vnctio eſt, poſt ferri candentis vſtulationem, verbi ſeu breuis ad ægrum adhortationis conſolatio. Hypnoticum eſt ſoporifera potio, qua ſubiecto onus releuatur, & per ſubiectionis & iugi relaxationem ſomnus inſomnis, & religioſa cæcitas, ne præclara ſua facta ſentiat, conciliatur ac cõparatur. Faſciæ vincula ſunt, quibus vanâ turgentes gloriâ & ambitione ſtolidâ inflati, per patientiã ad mortem vſque veluti cippo aliquo coërciri detinentur. Denique cùm omnis medendi ars deſperata eſt, ferrum ſupereſt & gladius anathematis, quo per decretũ & ſentẽtiã putre mortuúmq; ſpiritus mẽbrum, ne reliquam corporis partẽ ſcabie peſtéque inficiat, reciditur. Porrò quæ in medicis eſt felix illa anauſia (quæ omnẽ tollit horrorẽ & nauſeam ſeu faſtidiũ) illa in curatoribus animorũ eſt omniũ animi perturbationũ compoſita quies & vacatio. Etenim vt ij qui cuiuſcunque morbi curandi graueolentia non offenduntur, ad quoduis morbi genus curandum impigrè accurrunt; ita animorum medici, quamuis animam vitâ cœleſti & ſpirituali carentem ac mortuam, poterunt in vitã reuocare. Et hæc vnica curatio fit precibus & votis paſtoris, dum ſingulis pro ſuo

* cauter. Cauſter quo ſit cauteriũ.

ὑπόληψις.

Enſe recidendum eſt, ne pars ſincera trahatur. Ouid.

cuique statu animi succurrit, & per commiserationem paternam singulorum quasi morbos ipse *Amos 6. toleratac patitur, ne fortè vt * Iacob, dilectum & familiares eius offendat, quod tum solet vsu venire cùm animi sensa & affectiones nondum habent per vsum & exercitationem in potestate, vti mala à * bonis & ab vtrisque media ad vnguem possint secernere.

*Intelligit posteros Iacobi, per Iosephum explicatos: hî. subiectos.

4.

ἑαυτὴν ἀξίαν προσπάσχειν τε καὶ συνδιαπάσχεσθαι· μή πως ὡς ὁ Ἰακὼβ καὶ αὐτὸς, καὶ τὸν ἀγαπώμενον τοὺς συμφοιτητὰς * καταβλάψοι· τοῦτο δὲ πάσχειν πεφύκασιν, ἐπεὶ οὔπω τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια τελείως γεγυμνασμένα κέκτηνται πρὸς διάκρισιν * καλοῦ τε καὶ μέσου καὶ κακοῦ. δ.

al. καταβλάψει. al. καταβλάψαι.

CAP. II.

Scholion 1.

1. MORBVS animi est habitus vitij, mors autem actus ipse peccati.

Scholion 2.

2. Hæc omnia sermone transfiguntur; quomodo ergo dixit, non sermonibus aut verbis dari mercedem? Hoc, vt opinor, dicit: non iis præsidibus præmia dantur, qui verbo præsunt, sed iis qui * longo vsu docti verba vitæ nobis administrant.

* efficaciter.

Scholion aliud.

Mores aut verba respice. verbo virtutem doce, moribus & vita virtutem prædica & confirma.

Scholion aliud.

Meliorum quidem est docere, sed & pericula maiora creat: discere verò quanto est vilius, tanto est securius.

Aliud Gregory Theologi.

Sine honesta vita nemo vnquam ad cælum subuectus est: sed sine bellè perstrepente verborum sonitu multi: nam gratia Dei non est benedicentium, sed bene viuentium.

Scholion 3.

3. Collyrium est pharmacum quo mentis oculus ex iræ turbinis nube conturbatus perpurgatur. Potio amarulenta obiurgatio: & quæ sequuntur.

D. Chrysostomi.

Alia quidem bona, alia media: exempli gratia anima & corpus ex mediis sunt, quod hoc & illud sua facultate fieri possint. Spiritus autem semper ex bonis est, nec vnquam statum permutat.

ΚΕΦΑΛ. β'.

Σχόλιον α'.

Νόσος ἐστὶ ψυχῆς, ἡ τῆς κακίας ἕξις. θάνατος δὲ, ἡ κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτία. α.

Σχόλιον β'. β.

Ταῦτα πάντα διὰ λόγων γίνεται, καὶ πῶς εἶπεν, οὐ γὰρ λόγων· ὡς οἶμαι τοῦτο λέγει· οὐκ ὀνομάτων ἡγουμένων· ἀλλ' ἐμπράκτως ἡμῶν ἐκπορευομένων τὰ τῆς ζωῆς ῥήματα, οἱ μισθοὶ δίδονται.

Σχόλιον ἄλλο.

Βίον ἢ λόγον βλέπε· λόγῳ μὲν τὴν ἀρετὴν δίδασκε· βίῳ δὲ αὐτὴν κήρυσσε.

Ἄλλο.

Κρειττόνων μὲν τὸ διδάσκειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς κινδύνους μείζους ἐπιφέρει· τὸ δὲ μανθάνειν ὅσῳ καταδεέστερον, τοσούτῳ καὶ ἀκινδυνότερον.

Ἄλλο Γρηγορίου τοῦ θεολόγου.

Βίου μὲν οὐδεὶς πώποθ' ὑψώθη δίχα· λόγου δὲ πολλοὶ τοῦ καλῶς ψοφουμένου, οὐ γὰρ λαλούντων, τῶν βιούντων δ' ἡ χάρις.

Σχόλιον γ'. γ.

Κολλούριόν ἐστιν ὀφθαλμοῦ ψυχῆς πρὸς κάθαρσιν, ἐκθολώσαντος θυμοῦ ταραχθέντος· στύφουσα ἐπίπληξις· καὶ τὸ λοιπόν.

Τοῦ Χρυσοστόμου.

Τὰ μὲν ἐστὶ ἀγαθὰ, τὰ δὲ μέσα· ἡ ψυχὴ καὶ σὰρξ τῶν μέσων ἐστὶ, καὶ τοῦτο κἀκεῖνο γενέσθαι δυνάμει· τὸ δὲ πνεῦμα τῶν ἀγαθῶν ἀεὶ, καὶ οὐδέποτε ἕτερον γινόμενον· πάλιν,

πάλιν. τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς, τοῦτ' ἔστιν ἡ πονηρὰ πρᾶξις, τῶν ἀεὶ κακῶν· τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται· ἂν τοίνυν τῷ βελτίονι δῷς, τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, ἐγένου τῆς ἐκείνου μερίδος· ἂν δὲ τῷ χείρονι, πάλιν τῆς ἐκείνων ἀπωλείας κατέστης κοινωνός, οὐ παρὰ τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς, καὶ τῆς σαρκὸς, ἀλλὰ παρὰ τὴν γνώμην τὴν κυρίαν ἀμφότερα ταῦτα ἑλέσθαι.

Ἄλλο.

Ὁ ἐφησυχάζων, καὶ μὴ ἐλέγχων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ἀσπλαγχνός ἐστιν· ὥσπερ ὁ τὸν ἰὸν ἐνσταφεὶς τῷ δηχθέντι ὑπὸ τοῦ ἰοβόλου.

tat. sensus item carnis, hoc est, improba actio semper inter mala erit, legi enim Dei non paret. si ergo animam meliori parti addixeris vt & corpus; ex parte sortis melioris factus es: si autem deteriori iterum, tum hic exitij socius & particeps effectus es, non præter naturam animæ & corporis mentem, quæ vt domina vtraque hæc eligere potest.

Aliud.

Qui conniuet & non obiurgat peccantem immitis est, sicut & ille, qui venenum ingerit icto ab serpente.

ΚΕΦΑΛ. γ'.

CAPVT III.

Cœnobita sit cum Deo coniunctissimus.

Πολλὴ ἡ τοῦ προεστῶτος αἰσχύνη προσδεχομένου πρὸς τὸ δωρηθῆναί τι τῷ ὑπηκόῳ ὅπερ αὐτὸς οὔπω προσκέκτηται. ὥσπερ οἱ πρόσωπον βασιλέως θεασάμενοι, καὶ τοῦτον ἑαυτοῖς φίλον καταστήσαντες, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ ἅπαντας δύνανται λοιπὸν καὶ τοὺς ἀγνωρίστους αὐτῷ ἢ καὶ ἐχθροὺς, εἴπερ βουληθῶσιν, καὶ τῆς αὐτοῦ δόξης ἀπολαῦσαι, οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων νόει· τοὺς ἀκροτάτους φίλους, καὶ αἰδοῦνται οἱ φίλοι καὶ ὑπακούουσιν. ἴσως δὲ καὶ βιάζονται ὑπ' αὐτῶν· καλὸν κεκτῆσθαι φίλους τοὺς νοεροὺς φίλους. οὐδεὶς γὰρ οὕτως συνεργεῖ ἡμῖν πρὸς ἀρετήν. διηγήσατό μοί τις τῶν θεοφιλῶν, ὡς ὅτι πάντοτε μὲν, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς ἐτησίοις καὶ δεσποτικαῖς ἑορταῖς ὁ θεὸς τοὺς αὐτοῦ θεράποντας δωρεαῖς ἀμείβεται.

Tvrpe est magistro virtutum, cùm à Deo conatur suis alumnis virtutem impetrare, qua caret ipse. Quemadmodum ad regis admissi conspectum & inter familiares adsciti facilè deinceps & seruos suos, & ignotos, & hostes etiam cùm libuerit, ad regem spectandum & regiam eius maiestatem contemplandam perfruendámque possunt introducere; ita pariter in rebus fiet diuinis cogita. Intimos regis amicos etiam alij regis amici veneratione prosequuntur, illísque parent, & vel vltro nolentibus etiam se ingerunt & subseruiunt. Præclarum est sapientes in promptu habere amicos; nemo enim plus opis & momenti ad virtutem comparandam adferre potest. Retulit mihi quispiam ex hoc amicorum diuinorũ albo, Dei cultores cùm aliàs quidem semper, sed tum maximè cùm solennes & anniuersarij dies domino sacri peraguntur, cælestibus cumulati donis.

ΕΙΣ ΚΕΦΑΛ. γ'.

μηδέν.

AD CAP. III.

Nihil.

CAP. IV.

Habeat pastor animi motus in sua potestate.

OPORTET vt medicus omnes animi impetus & perturbationes penitus exuat, vt in tempore nunc hos, nunc illos, maximè verò iram simulare possit. Etenim nisi hos animi morbos penitus expulerit, non poterit illis cùm res exiget sine vitio abuti. Animaduerti equuleum adhuc tenerum & indomitum, frænatum tamen, commodè incedere:
1. Remisso verò paullulum fræno, vectori suo repentè exitium moliri. Geminos hæc quæstio spiritus nequam atringit. quos si volent quærere, sollicitè quærant.

ΚΕΦΑΛ. δʹ.

ΤΕλείως αὐτὰ ὀφείλει τὰ πάθη ὁ ἰατρὸς ἐκδύσασθαι. ἵνα ἐν καιρῷ τινι δυνήσηταί τινα, καὶ μάλιστα τὸν θυμὸν, ὑποκρίνασθαι. εἰ μὴ γὰρ αὐτὰ εἰς ἄκρον ἀπώτο, οὐ δυνήσεται αὐτὰ ἀπαθῶς ὑποδύεσθαι. εἶδον ἵππον ἔτι μικρὸν ἀγυμνάστως διακείμενον, ὃς ὑπὸ χαλινοῦ ἀγόμενος, καὶ ἡσυχίως βαδίζων, ἐξαίφνης τῷ ἰδίῳ κυρίῳ ἐπεβούλευσεν, μικρὸν τοῦ χαλινοῦ αὐτοῦ χαυνωθέντος· ἐπὶ δυσὶ δαίμοσι τὸ παρὸν ὡς ἐπίπαν πρόβλημα ἐπακολουθεῖν πέφυκεν· οἱ βουλόμενοι ζητεῖν ζητείτωσαν ἐμπόνως.

AD CAP. IV.

Scholion 1.

1. INANEM laudem, gulam aut luxuriam: hæc enim vitia persequi nos ad mortem vsque solent, nec vllas belli inducias faciunt.

Aliud.

Hi sunt spiritus excandescentiæ & luxuriæ: si quis enim vel modicè cesset, statim excitantur; & quidem tam infesti sunt, vt ad mortem vsque nos comitentur, naturámque tanquam & ipsi naturæ cognati sint, in seruitutem redigunt.

Aliud.

Si ergo gula & luxuria inter se connexæ sunt, vtrumque vitium tanquam pro vno ponitur. Sed tu quære & alterum, quod est vana gloria.

ΕΙΣ ΚΕΦΑΛ. δʹ.

Σχόλιον αʹ.

ΤΗ κενοδοξίᾳ καὶ τῇ γαστριμαργίᾳ ἢ τῇ πορνείᾳ· αὗται γὰρ μέχρι τέλους τὸν πρὸς ἡμᾶς οὐ καταλύουσι πόλεμον.

Ἄλλο.

Οἱ τῆς ὀξυχολίας οὗτοι, καὶ οἱ τῆς πορνείας· ἐὰν γάρ τις μικρὸν ἀμελήσῃ, ταχέως ἐξεγείρονται, καὶ τοσοῦτον ὅτι καὶ μέχρι τέλους συμπαραμένουσι, καὶ τὴν φύσιν καταδουλοῦνται, ὡς φυσικά.

Ἄλλο.

Εἰ δὲ ὅτι ἡ γαστριμαργία καὶ ἡ πορνεία ἀλλήλων ἔχονται, καὶ διὰ τοῦτο ὡς ἓν ἀμφότερα τίθενται· ἀλλὰ σὺ ζήτει καὶ τὸ ἕτερον πάθος, ὅπερ ἐστὶν ἡ κενοδοξία.

OBSERVATIO INTERPRETIS AD CAP. IV.

VAcare Climacus vult religiosorum præsidem omni animi perturbatione, & in summa animi tranquillitate officium suum administrare, quam animi fere-

nitatem & tranquillitatem in gradu XXIX. vocat ἀπάθειαν, cælum cordis, palatium supremi regis, corporis quasi mortalem quandam immortalitatem. Reprehensum Gerson. veniunt nonnulli hanc Climaci sententiam, potiúsque illum Stoicum quàm Chri- Dionys. stianum, aut humanum autumant. Sed haud scio iuréne an iniuria. Planum est Carth. Stoicorum decretum, iræ, cupidinis, & reliquorum etiam fibras affectuum elidendas, omniáque vitiositatum & vitiorum elementa eradenda. Non negat La- * Seneca. tinus * Philosophus iram in solum hominem cadere, esse tamen contra na- Ar. 3 Eth. turam affirmat. Aristoteles cum Peripateticorum concilio, Plato cum Academi- Plat. 2. de co senatu, iram non omninò ex humano pectore excludendam decernunt: sæpe vti- Rep. & lem esse. Ira, inquit Aristoteles, necessaria est, nec quicquam sine illa expugna- aliis locis: ri potest, nisi illa impleat animum, & spiritum accendat. Vtendum autem illa est c. 5. non vt duce, sed vt milite. Noster Climacus est in ea sententia, & iram & om Sen. c. 9. nes animi noxios affectus penitus exuendos, quod & Seneca docet, & omnes re- lib. 1. de ligiosi viri, qui illum vincendorum affectuum conatum, νέκρωσιν, nostri religiosa vita. voce, *mortificationem* appellant, ex qua illa mentis & corporis tranquilla serenitas redundat, vti victor sui velut in alta collocatus specula, inferiora omnia tempestatum ventis agitata, & turbinum procellis concussa ex tuto securus despiciat: Possit tamen, si velit iram aut quemcunque affectum ad tempus assumere, vel * simulare potiùs. Proinde nescio an Ioannem Gersonem & Dionysium Car- * Seneca thusianum, cætera sanctos viros, non pœnitere debeat sententiæ, cùm ille notauit etiam si- Climacum περὶ μετανοίας, hic καὶ περὶ ἀπαθείας, cùm in quinto gradu non de præscri- mulandā pto, sed voluntario studio pœnarum, atque pœnitentium agat; quamquam locus iram docet certus & viuendi modus pœnitentibus esset generatim definitus, plerique tamen lib. 2. de sua sponte animi multo grauioribus se afflictionibus mulctabant, mirandis certè si ira c. 14. non imitandis; sed de animi tranquillitate, & omnium cupiditatum extirpatione, Gradu 5. ex qua nascitur illa ἀπάθεια & secura serenitas, minùs laudarim aliorum opinio- & 29. nem, qui illam damnant, aut quiddam quasi ἀδύνατον censent, cùm D. Paulus in literis ad Corinthios missis * illam ipsam videatur depinxisse, cùm chatitatis natu- * ἀπάθειαν ram & effecta depinxit. *Charitas*, inquit, *patiens est, benigna est, charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.* Non videtur tibi hic in summo affectu sine affectu? nónne est exsensus qui omnia suffert, omnia sustinet? talis est ἀπάθεια Climaci, hic ἀπαθής, qui sentiens non sentit, videns non videt, quem nec aliena torquet inuidia per æmulationem, nec extollit scientia per superbiam, nec lædit iniuria calumniatoris, & quæ sunt his gemina, quibus humana fatigari solet patientia. Possem ego, si institutum haberem, ex literis paganorum, & Christianorum monumentis syllabum texere pectorum mitissimorum, quæ vel nunquam irritata, vel illicò reuocata necem iræ intulere, quamuis ad inflammandum iræ incendium non deessent cinifiones.

Et quamuis Climacus omnes animi perturbationes ita cupiat deletas, vt nullum quodammodo vestigium in nobis earum resideat, tamen vltima illius sententia ei decurrit, vt sopitas velit potiùs quàm omninò extinctas; vt cùm vsus est, possint velut canes excitari, & ad feras vitiorum persequendas adhiberi: sic tamen, vt venatori non obsint; nec impetum in illum exerant, sed in monstra dumtaxat vitiorum. Itaque ligatos & ad nutum domini vult paratos, non secus quàm ij, qui histrioniam exercent, & aut regiam induunt personam; aut ducis copiarum, ad quorum imperia miles vel expediat arma, vel ponat; aut exercitati Vlyssis, qui ventorum rabiem vtre clausam teneat, laxetque cùm nauigandum, aut restringat, cùm quiescendum. Longiùs quidam ex priscis in ea re progressi, hominem prope ex homine, corpúsque ex corpore tollebant, vti sanctus Hieronymus disputat; & Contra Euagrium Ponticum Hyperboritam eius ἀπαθείας auctorem velut Origenistam no- Pelagia- minat, eámque sententiam à Stoicorum fonte manasse tradit. Tractat de hac im- nos ad perturbatione seu impassibilitate (vt sanctus Hieronymus interpretatur) seu indo- Ctesiphō- lentia, vt Cicero loquitur, seu animi tranquillitate, & omnium perturbationum tem. vacatione doctissimus & religiosissimus noster Bernardus Rosignolius lib. II. de disciplina Christianæ perfectionis cap. XXVII. toto, vbi & Climacum his verbis

laudat : *Ioannes Climacus Euagrium Ponticum hoc nomine reprehendit , notans eius ἀπάθειαν nomine alacritatis sensus : quia fortassis hoc eam ipse nomine appellabat , vt facilius simplicibus illuderet : vnde effectum quoque est , vt quidam sanctus vir , qui*
Dionys. Carth. *notationes in Climacum edidit , sententiam eius minimè assecutus sensum Euagrij dicto Climaci præferret. Non ita doctissimus atque illustrissimus Cardinalis Cæsar Baronius : is enim historiam ἀπαθείας narrans , planè sensum Climaci assecutus eum commendat , & Euagrium , vt dignus est , damnat.* Hæc Rosignolius. Baronius autem de Euagrio:
Annal. IV. anno Christi 388. *Sed qui indolentiam stoicam in Ecclesiam introducere conatus est , hominémque statim ad culmen perfectionis euehi à se posse iisdem scriptis pollicebatur , eo nomine ab aliis derisus est : nam inter alios hæc Climax de eo : Putauit Euagrius sapientissimum se omnium alacritate sensus fieri , sed fraudem passus sibi mentitus & miser , insipientiúmque insipientissimus ex hoc ipso ostensus.* Hæc Baronius ex * interprete Climaci non vbique optimo. Non exprimitur locus , nec gradus ex Climaco : & Climacus nihil περὶ
*Ambros. Camald. ἀπαθείας seu indolentia in illo gradu tractat , in quo hæc verba leguntur , sed de gula & abstinentia seu ieiunio. Caput seu gradus est XIII. περὶ τῆς παμφίλου καὶ δεσποίνης πονηρᾶς γαστρός. siue vt est in generali indice περὶ νηστείας, *de grato omnibus & malo imperatore ventre*, siue de ieiunio. Porrò de Euagrio Climacus in hoc capite , *de gula*, hæc sua lingua , Græca inquam , tradit : ἐδόκησεν ὁ θεήλατος Εὐάγριος τῶν σοφῶν σοφώ-
Ex MS. Græco Biblioth. ser. Maximil. τερος τῇ περιφορᾷ καὶ τοῖς νοήμασι γενέσθαι. ἀλλ' ἐψεύσθη ὁ δείλαιος τῶν ἀφρόνων φανεὶς ἀφρονέστερος. ἐν πολλοῖς μὲν πλὴν καὶ ἐν τούτῳ· φησὶ γάρ· ὁπηνίκα διαφόρων βρωμάτων ἐπιθυμεῖ ἡμῶν ψυχή , ἐν ἄρτῳ καὶ ὕδατι στενούσθω· ὅμοιον δέ τι προστάττειν τῷ εἰπόντι τῷ παιδὶ ἐν (lego ἑνὶ) τῷ βήματι πᾶσαν ἀνελθεῖν τὴν κλίμακα. Interpretor hæc meis verbis. nam alios video procul à mente Climaci abiisse ; nihil enim hic de *sensus alacritate* Climacus : *Visus est sibi Euagrius (à malo Dei genio agitatus) cùm loquendo tum cogitando sapientibus fuisse sapientior , sed falsus est animi infelix , quando stultis omnibus stultior , cùm in multis aliis , tum in hoc deprehensus est , cùm ait : quando animus noster varia ciborum genera desiderat , pane & aqua maceretur , perinde hortatus , vt ille , qui suo discipulo præcepit , vt vno saltu omnes simul scalæ gradus transmitteret.* Hæc de Euagrio Climacus. vbi nihil admodum est περὶ ἀπαθείας , sed de gulæ , vt vides , irritamentis. Non sunt assecuti interpretes illa Climaci τῇ περιφορᾷ καὶ νοήμασι , quæ *alacritatem sensus* Camaldulensis transtulit ; nihil ad fides. antiquior , *arrogantiam* , totum id , τῇ περιφορᾷ καὶ νοήμασι , nisi etiam θεήλατος adiecit. Itaque ex hoc loco nec Euagrius de ἀπαθείᾳ reprehendi , nec Climacus laudari ab eadem potest , cùm nihil ad rem faciant. Cæterùm Euagrium à vera catholicæ doctrinæ norma deflexisse certum est , cuius etiam in solitudine cellam malus inferorum hospes occupauit , vt nemo secundùm Euagrium illam tutus incoleret. Sic enim Io. Moschus in suo Limonario : *Dicebat Abbas Io. Cilix commorantibus nobis in*
Prato spir. cap. 177. *Nono Alexandriæ ; Venit ad nos Aegyptius monachus narrauitque nobis dicens : Ad monasterium cellularum frater ex longinqua regione peruenit , volens ibi habitare , prostratúsque presbytero orabat , vt in Euagrij cella moraretur. Presbyter autem dicebat , non posse eum illic habitare ; recedensque presbyter ait fratri , Fili dæmon infestissimus illic habitat. Qui enim seduxit Euagrium , & à vera fide remouit , immisítque illi scelerata dogmata , ille non permittit aliquem ibi morari.* Hæc Moschus ; qui addit non potuisse peregrinum deterreri consilio senioris , sed ingressum cubile Euagrij , ac post alteram hebdomadem repertum cum fune collo iniecto guláque fracta expirasse. Adeò hæreticorum etiam vestigia pestem post se impressam relinquunt.

Sed ad Climaci apatheian redeamus , qui illa πάθη & motus animi non vult stirpitus euelli , sed ita coërceri , vt ne se commoueant animo inuito ; ad imperia tamen euocati adsint , & pro vsu & voluntate imperantis respondeant , vimque ani-
lib. 19. c. 18. mo addant. Elegantes sunt apud A. Gellium narratiunculæ de ineptis stoicis , quas gratiæ loco apponerem , nisi essent longiusculæ. extant lib. 1. cap. 11. & XXVI. lib. XIX. cap XII.

Concludo cum sancto Hieronymo cui ἀπαθὴς *aut Deus aut saxum est.* certè Climacus noluit nos in saxum migrare.

ΚΕΦΑΛ. ε΄. CAP. V.

Pastoris industria in quo spectanda.

Τότε τὴν ἐκ θεοῦ δεδομένην αὐτῷ ὁ ἰατρὸς ἐπιγνώσεται σοφίαν, ὁπόταν τὰ τοῖς πολλοῖς ἀθεράπευτα πάθη θεραπεῦσαι δυνήσεται. οὐ θαυμαστὸς διδάσκαλος ὁ τοὺς εὐμαθεῖς παῖδας σοφοὺς ἀπεργασάμενος, ἀλλ' ὁ τοὺς ἀμαθεῖς καὶ ἀσόφους σοφίσας καὶ τελειώσας· τότε ἡ τῶν ἡνιόχων εὐφυΐα ἐπαινεῖται καὶ ἐμφανίζεται, ὅταν ἐν ἀδοκίμοις ἵπποις νικήσωσι, καὶ τοὺς ἵππους διασώσωνται· ἐὰν εἴληφας ὄμματα προβλέπειν τὰ κύματα, τοῖς ἐν τῷ πλοίῳ σαφῶς προλέγε· εἰ δὲ μή, σὺ τοῦ ναυαγίου * αἴτιος καθίστασαι, ὡς σὺ παρὰ πάντων πιστευθεὶς ἀμερίμνως τὴν κυβέρνησιν. εἶδον ἰατροὺς τῷ ἀρρώστῳ τὰς αἰτίας μὴ προμηνύσαντας.* καὶ μέντοι ἐκ τούτου καὶ τοῖς νοσοῦσιν καὶ ἑαυτοῖς, πολὺν τὸν κόπον καὶ τὴν συντελείαν * προξενήσαντας· καθόσον ὁ προεστὼς τήν τε τῶν ὑπηκόων, τήν τε τῶν * πόρρωθεν πίστιν πρὸς αὐτὸν πολλὴν θεάσεσθαι, κατὰ τοσοῦτον λοιπὸν ἑαυτὸν πάσῃ φυλακῇ * τηρήσοιεν. ἐν πᾶσιν οἷς τε πράττει καὶ φθέγγεται, γινώσκων ὡς πάντες εἰς αὐτὸν ὡς εἰς ἀρχέτυπον εἰκόνα βλέπουσι. καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ εἰς ὅρον, καὶ νόμον λογίζονται· ποιμένα ἀληθινὸν ἀποδείξει ἀγάπη. δι' ἀγάπην γὰρ ὁ ποιμὴν * ἐσταυρώθη.

* [illegible]

* al. ἰδεῖν.

* [illegible]

* ἔξωθεν.

* τηρεῖν ὀφείλει.

* [illegible]

NVNC medicus animorum, à Deo se donatum sapientia intelligat, cùm ipse morbos multis immedicabiles curare poterit. In nulla admiratione ponendus doctor est is, qui alumnos ingenio promptos & dociles, doctos efficit & eruditos, sed qui tardos & hebetes, litteratos reddit & doctrina præstantes. Decus aurigarum est, cùm equis abiectis & ingloriis vincunt, & ipsos equos incolumes seruant, tum inquam omnium ore celebrantur & prædicantur. Quod si tibi datum, vti futuram possis tempestatem prouidere, denuncia illam apertè classiariis: sin minus iam tu naufragij certissimus es auctor, vt cui vna omnium sentẽtiâ gubernaculum optimâ fide sit commissum. Vidi medicos qui laborantes de periculo serius admonerent: vnde factum, vt æger iuxta ac medicus in vltimum discrimen salutis incidetent. Eadem est ratio pastoris, qui si vel sibi parentium, vel aliunde ad se (salutis caussa) ventitantium fidem erga se exploratam habuerit, tanto attentius omnia dicta factáque sua obseruabit: certus omnium oculos animósque in se velut exemplar & imaginem virtutis intentos, vitámque suam & mores, ab omnibus in exemplum trahi, & pro vitæ norma legéque haberi & censeri. Pastorem verum ostendit charitas, quæ principem pastorum in crucem egit.

AD CAP. V.

Nihil.

ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΜΠΤΟΝ ΚΕΦΑΛ.

Μηδέν.

CAP. VI.

ΚΕΦΑΛ. ϛʹ.

Officium pastoris erga subiectos.

1\. ORATIONE molli [1] cuta alia. Haud est necesse magnam hîc semper adhibere verecundiam aut reuerentiam. Afflige
2\. [2] ægrum ad tempus, ne morbus inueterescat, aut æger ex detestabili silentio tuo pereat. Multi propter gubernatoris patientiam & silentium secundis se ventis prouehi putarunt, donec ad scopulos offenderent, & in breuia impingerent. D. Paulum ad Timotheum scribentem audiamus, *Insta*, inquit, *opportunè, importunè*: opportunè quidem opinor, cùm obiurgati reprehensionem admittunt libenter; importunè verò cum reprehensi per impatientiam mordentur & vulnerantur, cum etiam fontium scaturigines nemine sitiente flumina profundant. Natura quodammodo comparatum est, vti verecundia quædam comitetur præfecturæ magisterium, quæ sæpenumero retardat obiurgantem, quo minus officium suum exsequatur, & monenda reticeat. * Sed pastor ne recuset more literatorum discipulis suis & alumnis scripto quoque vtilia præcepta tradere. Audiamus de quibusdam, sacram paginam loquentem, *Exscinde illam*,

*locus hic non nihil videtur corruptus, qui fortasse ita sanandus sit: εἰ δεῖ τι τῶν διδασκάλων ποιεῖν, &c. Si quid præceptoribus faciendum sit in erudiendis vel corrigendis discipulis, id facere ne recusent, sed præcepta etiam in scripto tradere ne grauentur.

Lucæ 13.

ΛΟΓΟΙΣ γὰρ * οἰκεῖοι τὰ ἐν ἄλλοις· καὶ οὐ δεήσῃ πολλῆς αἰδοῦς παντοτε. a.
λύπει νοσοῦντα πρὸς χρόνον, ἵνα μὴ μακροχρονίσῃ, ἢ τελευτήσῃ ἐκ σιωπῆς ἐπαράτου· πολλοὶ τῇ σιωπῇ τοῦ κυβερνήτου καλῶς πλέειν ὑπελάμβανον, ἕως οὗ τῷ βραχεῖ προσέκρουσαν. Παύλου τοῦ μεγάλου τῷ Τιμοθέῳ ἀκούσωμεν γράφοντος. * ἐπίμενε αὐτοῖς, φησίν, εὐκαίρως, ἀκαίρως· εὐκαίρως μὲν οἶμαι, ὅτε οἱ ἐλεγχόμενοι τὸν ἔλεγχον ἡδέως ὑπομένουσιν· ἀκαίρως δέ, ὅτ' ἂν ἐπὶ τοῦτο δάκνωνται. ἐπεὶ καὶ αἱ πηγαί, καὶ μηδενὸς τοῦ διψῶντος ἀναβλύζουσιν νάματα· ἔστι φύσις, ἵν' οὕτως εἴπω, περὶ τὸ αἰδεστικὸν ἐν προεστῶσι * παρέπουσα, καὶ τὰ * ὀφείλοντα τοῖς ὀφείλουσι πολλάκις σιωπῶσα. * ἦν ἴσως τὸ τῶν διδασκάλων ποιεῖν ἐπὶ τοῖς μαθητευομένοις μὴ * παραιτήσοιτο. καὶ γραφῇ τὰ χρειώδη ἀπαγγέλματα σημειοῦσθαι αὐτοῖς * ἐπιχειρήσοιεν· ἀκούσωμεν ἔν τισι τῆς θείας φωνῆς λεγούσης· ἔκκοψον αὐτήν, c.

* [illegible]
* [illegible]
* ὀφ. λείπει τοῖς ὀφείλουσι λέγειν.
* ἀλλ' οὐ τοῦ χ. [illegible]
* ἐπιχειρήσουσι.

ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; καί, ἐξάρατε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν, καί, μὴ προσεύχου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου. καὶ ἐπὶ τοῦ Σαοὺλ ὁμοίως· ταῦτα πάντα τὸν ποιμένα γινώσκειν ἀναγκαῖον, ἐν ποίοις, καὶ πῶς, καὶ πότε ὀφείλουσιν γίνεσθαι. θεοῦ γὰρ
γ. οὐδὲν ἀληθέστερον. γ. εἴ τις ἰδίᾳ ἐλεγχόμενος οὐκ αἰσχύνεται, οὗτος καὶ τὸν ἐπὶ πλήθους ἔλεγχον, ἀφορμὴν ἀναισχυντίας ἐποιήσατο, ἑκουσίως τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν βδελυξάμενος.

vt quid otiosa terram occupat? Et,
Tollite malum ex vobis. Et il- 1. Ad Cor. 5.
lud, *Noli deprecari pro populo* Hier. 7.
isto: paria quoque de Saule dicuntur. Hæc omnia oportet, vt pastor tractata habeat: quando inquam, & quibus, & quadantenus hæc sint vsurpanda & adhibenda. Nihil enim Deo vera-
cius. [3] Qui priuatim obiurgatus 3.
non erubescit, hunc publica etiam reprehensio reddit impudentiorem, dum suo abusus cerebro salutem suam in postremis habet.

ΕΙΣ ΚΕΦΑΛ. ϛ'.

Σχόλιον α'.

α. ΠΡΟΣ τὸν προϊστάμενον ποίμνης, καὶ λογισμοὺς τῶν ἀδελφῶν δεχόμενον· ὁ λόγος φησί· ὅταν προσέλθῃ σοί τις ἐξομολογήσασθαι· καὶ πολλάκις ἐνδοιάζῃ, σπούδαζε λόγοις μόνοις οἰκειοῦσθαι τὸν ἐκείνου νοῦν, λέγε πρὸς αὐτόν· ὦ ἀδελφὲ μὴ λυποῦ· κἀγὼ γὰρ τὸ καὶ τὸ ἔπραξα· ἤτοι, ἅπερ ἐκεῖνος ἐνδοιάζει, κἀκεῖνος λαβὼν θάρσος εἴπῃ σοι πάντα καθαρῶς· σὺ δὲ σπούδαζε μὴ καὶ ἔργοις ἐκεῖνα ἃ λέγεις οἰκειοῦσθαι, ἤγουν πράττειν· ἀλλὰ λόγοις μόνοις, καὶ οὐδεμία σοι φροντὶς ἤγουν βλάβη.

Σχόλιον Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ β'.

β. Τῆς λύπης εἴδη δ' ἄχος, ἄχθος, φθόνος, ἔλεος· ἄχος μὲν οὖν ἐστι λύπη ἀφωνίαν ἐμποιοῦσα· ἄχθος δὲ λύπη βαρύνουσα· φθόνος δὲ λύπη ἐπ' ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς· ἔλεος δὲ λύπη ἐπ' ἀλλοτρίοις κακοῖς.

Σχόλιον γ'.

γ. Κόλαζε χωρὶς ὀργῆς τὸν ἁμαρτάνοντα, ἐν λόγῳ μᾶλλον πείθων αὐτὸν καὶ μὴ ὀργῇ διορθοῦσθαι.

AD CAP. VI.

Scholion 1.

AD præsidem ouilis, & 1.
eum qui cogitationum rationes à fratribus religiosis accipit, sermo est. Quando quis ad te confitendi caussa accesserit, & sæpe anxius hæserit, da operam vt solis verbis animum ipsius permulceas, & cicurem reddas: verbi caussa, dic; Non est frater quod anxiè tristeris, nam & ego hoc & hoc egi, aut alia quæ ille fecit, vt & ille sumpta fiducia omnia tibi sincerè exponat, sed caue ne opere, quæ dicis doceas, aut facias, & ita familiariorem reddas, sed * so- *Ita B. P.
lis & nudis verbis, neque tibi vlla cu- N. fecit.
ra, siue nocumentum vllum inde proueniet.

Ioannis Damasceni 2.

Tristitiæ quatuor genera, dolor 2.
elinguis. ἄχος est dolor seu tristitia quæ vocem adimit dolenti; molestia est mœror qui deprimit & grauat animum: Inuidia est affectus tristis super aliorum bonis: Misericordia tristitia ob res aliorum aduersas.

Scholion.

Obiurga peccantem sine ira, vt 3.
verbo potiùs inductus quàm ira emendet quod peccauit.

Ἄλλο.

Δίκην ὑφέξει ὁ ποιμαίνων λαὸν, καὶ μὴ ἐκκόπτων τὰ μικρὰ αὐτῶν ἁμαρτήματα.

Aliud.

Pœnas dabit rector populi, quando non tollit etiam minora illius delicta.

Ἄλλο.

Πρέπον δέ ἐστι ἐλέγχειν τὸν ἁμαρτάνοντα ἐπιμελῶς καὶ σπουδαίως πρὸς διόρθωσιν· εἰ δὲ * ἐπιμενεῖ τῇ κακίᾳ μὴ διορθούμενος, τοῦτον ἐκδιώκειν ἀπὸ τῆς ἀδελφότητος, ἵνα μὴ καὶ τοὺς λοιποὺς καταστρέψῃ.

* ἴσως. ἐπιμείνῃ, ἢ ἐπιμαίνῃ, ἢ ἐπιμένῃ.

Aliud.

Par est vt peccantem diligenter & seuerè redarguat, & ad emendationem inducat. Quod si incorrectus * hæreat in vitio & malitia sua, exterminandus est è contubernio fratrum, ne reliquos etiam peruertat.

* Subsideat in nequitia sua.

Ἄλλο.

Περὶ ἑκάστης ἀρχῆς μικρᾶς τε, καὶ μεγάλης γέγραπται, ἵνα τοῖς τεταγμένοις διαμαρτύρωνται, καὶ μὴ παρασιωπῶσι τὰ τούτων πταίσματα μικρά τε, καὶ μεγάλα, καὶ ὁ μὲν ἰσχύων ἐκκόψαι τὸ κακὸν, καὶ οὐκ ἐκκόψει, ἐκ τοῦ διαμαρτύρεσθαι οὐ λυτροῦται τῆς κατακρίσεως· ὁ δὲ μὴ ἰσχύων, ἀλλὰ διαμαρτυράμενος, καὶ μὴ ὑπακουόμενος, οὗτος μὲν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ῥύει· οἱ δὲ τὸ κακὸν πράττοντες ἐν αὐτῷ ἀποθανοῦνται· ἑκάστη δὲ ἀρχὴ ἀπαιτεῖται διαμαρτύρεσθαι, καὶ τοῖς ὀρθῶς πορευομένοις μὴ ἐκπεσεῖν, ἐπεὶ ἐάν τις ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων δικαίων ἐκπέσῃ, οὐ προμαρτύρεται δὲ αὐτῷ ὁ προεστὼς κρίμα λήψεται.

Aliud.

De omni magistratu seu magno seu paruo scriptum est, vt subiectis delicta sua seu parua seu magna cum obtestatione denuncient, & nulla silentio transmittant. Qui enim malum exscindere potest, & non exscindit, non euadet damnationem ob solam obtestationem. Quod si emendare non poterit, & peccantem tamen obtestetur, & à peccato dehortetur, sed ille surdus non pareat, hic (præses) animam suam liberat, sed delinquentes in peccato suo morientur. Ab vnoquoque autem principe seu magistratu exigitur, vt & rectè in via ambulantes adhortetur & obtestetur, ne deficiant aut excidant. Vbi autem quispiam ex subiectis piis & iustis exciderit, non prius à suo præside de periculo admonitus præses ipse iudicium sustinebit.

Σχόλιον.

Ἀπὸ ἀρχιερέων καὶ βασιλέων καὶ τῶν λοιπῶν ἕως εὐτελοῦς πένητος, ὧν ἐξουσιάζει ἀπαιτεῖται διαμαρτύρεσθαι κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἕκαστος, οὐ μόνον τοῖς ἀτάκτοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐναρέτοις, οὐ μόνον ὑπὲρ πράξεων ἐναντίων, ἀλλὰ καὶ φαύλων ἐνθυμήσεων οἱ ἄρχοντες τῶν ὑπηκόων 1. ὑπερεύχεσθαι κατὰ τὸν Ἰὼβ ὀφείλουσιν.

Scholion.

Ab episcopis & regibus ac cæteris vsque ad extremum pauperem in quos potestatem habet, ratio exigetur de his, vt pro sua quisque facultate suos adhortetur & obtestetur, non improbos tantùm & solutos, sed probos etiam seu qui cum virtute viuunt; non solùm enim ex sententia Iobi principibus seu magistratibus precandum pro improbis hominum factis, sed cogitationibus etiã malis subiectorum deprecandum est.

ΚΕΦΑΛ. ζ. | CAP. VII.

Subiecti pro ingeniorum varietate tractandi.

ΣΚΟΠΩ δὲ κἀκεῖνο, ὅπερ παρὰ πολλοῖς εὐγνώμοσιν ἀῤῥώστοις εἶδον γινόμενον· τὴν γὰρ ἑαυτῶν δειλίαν καὶ ἀσθένειαν ἐπιστάμενοι, καὶ μὴ βουλομένους τοὺς ἰατροὺς δεσμῆσαι αὐτοὺς, καὶ ἑκουσίῳ βίᾳ ἰατρεῦσαι ἐδυσώπησαν. διὰ τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, διὰ τὴν μέλλουσαν ἐλπίδα· ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενὴς, διὰ τὰς προλαβούσας * προλείψεις. ἐγὼ δὲ ἑωρακὼς, πείθεσθαι τοὺς ἰατροὺς ἐδυσώπησα. οὐδὲ πᾶσιν ὁ ὁδηγὸς στενὴν καὶ τεθλιμμένην προσερχομένοις λέγειν ὀφείλει· οὐδὲ μὴν ἑκάστῳ τὸν ζυγὸν χρηστὸν καὶ τὸ φορτίον ἐλαφρόν. σκοπεῖν δὲ μᾶλλον καὶ προσφυῶς ἁρμόζειν τὰ φάρμακα. τοῖς μὲν ἐκ χαλεπῶν καταβεβαρυμένοις ἁμαρτημάτων, καὶ εὐχερῶς πρὸς τὴν ἀπόγνωσιν ἔχουσι, τὸ δεύτερον· τοῖς δὲ πάλιν πρὸς τὸ ὑψηλὸν καὶ οἰηματικὸν φρόνημα * κλίνουσι, τὸ πρῶτον ἁρμόδιον φάρμακον· τινὲς ὁδὸν ὁδεύειν μακρὰν * ἔχοντες, καὶ ἐρωτήσαντες τοὺς γινώσκοντας, εὐθεῖαν ταύτην καὶ λείαν, καὶ ἀκίνδυνον παρ' αὐτῶν εἶναι ἀκηκόασι. καὶ μέντοι τῇ ἀκοῇ χαυνωθέντες πρὸς τὴν ὁδοιπορείαν περὶ τὰ μέσα ταύτης, ἢ ἐκινδύνευσαν, ἢ καὶ ὑπέστρεψαν, ἀπαρασκεύαστοι πρὸς τὰς θλίψεις

* προλήψεις.
* ῥέπουσι.
* μέλλοντες.

ILLVD quoque intelligo, quod à quibusdam bonæ mentis, sed affectis & infirmis religiosis factitatum vidi, qui suæ sibi imbecillitatis ac timoris conscij, medicum ad vulnera trepidantem vltro hortati sunt, vti vincirentur, & per vim curarentur: quòd spiritum quidem ob spem futuræ vitæ promptum; carnem autem propter expertas antè defectiones, infirmam sentiant. Ego verò cùm hoc animaduerterem, medicos, vt id sibi persuaderi paterentur, induxi. Animorum dux & moderator nec omnibus religiosam vitam complectentibus, viam asperam & angustam plenámque acerbitatibus esse ostendet; nec contra singulis iugum Domini suaue, & onus leue, sed ingenium cuiusque æstimabit, & medicinam ad naturæ morbíque genus attemperabit. Etenim peccatorum ingentium pondere depressis, & ad desperationem vergentibus posterius (lenitatis inquam pharmacum) adhibebit. Sublimia verò cogitantibus & nimis alta sapientibus priùs amuletum accommodandum. Nonnulli lõgam ingressuri viam, percontati quos viæ gnaros credebant, cùm ab iis rectam planámque & ab omnibus tutam insidiis esse didicissent, ea denunciatione remissiores facti, in medio sæpe cursu fracti summum salutis discrimen adiere, aut certè regressi sũt, quod ad afflictiones tolerandas essent

imparati. Contra rursum velim intelligas; vbi fax amoris diuini in pectore exarsit; ibi verborum tonitrua nil territant. Et, vbi metus vltricium apud inferos flammarum illuxit, ibi laborum omnium summa patientia. Vbi denique spes regni cælestis affulget, ibi mox omnium rerum humanarum sequitur contemptio. Duci perito subiectorum illi militum animi & ordines probè sunt pernoscendi: fortasse latent in turba fortissimi pro exercitu cum ipso propugnatores & antesignani, & qui hostem ad singulare certamen audeant prouocare, qui neglecti domi in otio degunt, cessantque. Nauarchus absque nautarum opera nauem è naufragio non seruabit. Medicus læsum non curabit, nisi rogetur, eique vulnus aperiatur, & tota curationis ratio illius diligentiæ & fidei permittatur. Qui ex verecundia vulnera texêre, vermes & putores aluere, nec inde pauci, nec rarò periere.

αἱρεθέντες, ὥσπερ καὶ τὸ ἔμπαλιν νόει μοι· ὅπου ἔρως θεῖος ἥψατο καρδίας, ἐκεῖ φόβος ῥημάτων οὐκ ἴσχυσε· καὶ ὅπου φόβος γεέννης ἐπέφανεν, ἐκεῖ πόνων παντοίων ὑπομονή. ὅπου δὲ βασιλείας ἐλπὶς γνωρίζεται, ἐκεῖ ὅλων τῶν κάτω καταφρόνησις. δεῖ τὸν καλὸν στρατηγὸν, τὴν ἑκάστου τῶν ἀρχομένων στάσιν καὶ τάξιν σαφῶς ἐπίστασθαι. ἴσως γάρ εἰσιν ἐν τῷ πλήθει τινὲς σὺν αὐτῷ ὑπὲρ τῶν συστρατιωτῶν πρόμαχοι καὶ μονομάχοι, ὀφείλοντες ἐν ἡσυχίᾳ καθίστασθαι· οὐ δύναται μόνος κυβερνήτης χωρὶς τῆς τῶν ναυτῶν συνεργίας, τὴν ναῦν διασώσασθαι· οὐδὲ ἰατρὸς τὸν κάμνοντα ἰάσασθαι, εἰ μὴ πρότερον παρ' αὐτοῦ τοῦ * διὰ δυσωπήσεως καὶ τῆς τοῦ τραύματος φανερώσεως προτραπεὶς ὁλοπίστως. οἱ αἰδεσθέντες ἰατροῦ, σηπεδόνας πεποιήκασι· πολλοὶ δὲ καὶ πολλάκις τεθνήκασιν. * δυσωπίσεις.

CAP. VIII. — ΚΕΦΑΛ. η'.

Pastoris adhortatio assidua vtilis, eius submißio, fastus.

IN pascendo grege magister pecoris fistula sermonis assiduè vtatur, præsertim quando oues ad quietem proficiscũtur: nihil enim tam formidat lupus, quàm pastoralis cannæ sonum: neque (rector animorum) vnquam se nimis & præter rationem submittat: nec vnquam se

Νεμομένων τῶν προβάτων τῇ σύριγγι τοῦ λόγου, ὁ ποιμὴν κεχρημένος μὴ παύσηται· καὶ μάλιστα μελλόντων τούτων εἰς ὕπνον ἔρχεσθαι· οὐδὲν γὰρ οὕτως δέδοικε λύκος, ὡς σύριγγος ποιμαντικῆς ἀπήχημα· οὐδὲ πάντοτε ταπεινοῦν ἀλόγως, οὐδὲ πάντοτε ὑψοῦν

ἀφρόνως ἑαυτὸν ὁ προεστὼς ὀφείλει. ὁρῶν Παῦλον ἐν ἀμφοτέροις ὁδεύοντα· κύριος πολλάκις συνεκάλυψε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀρχομένων ἔν τισι τοῦ προεστῶτος ἐλλείμμασιν. αὐτὸς δὲ ταῦτα φανερώσας ἀπιστίαν ἐγέννησεν· εἶδον προεστῶτα ἐξ ἄκρας ταπεινώσεως τοῖς τέκνοις ἔν τισι συμβουλευόμενον. καὶ εἶδον ἕτερον τὴν ἰδίαν σοφίαν ἄσοφον ἐξ οἰήσεως αὐτοῖς ἐμφανίζειν βουλόμενον· καὶ εἰρωνικῶς διατιθέμενον πρὸς αὐτούς. σπανίως μὲν, ὅμως κατά τινα περίστασιν εἶδον ἐμπαθεῖς ἀπαθῶν ἄρξαντας, καὶ κατὰ μικρὸν τοὺς ἀρχομένους αἰδεσθέντας, καὶ τὰ ἴδια πάθη περικόψαντας· τοῦτο δὲ, οἶμαι, ὁ μισθὸς τῶν σωζομένων ἐν αὐτοῖς ἐνήργησε, καὶ γέγονεν αὐτοῖς ἡ ἐμπαθὴς ἐγχείρησις, ἀπαθείας ὑπόθεσις.

stolidè extollat, sed in vtroq; Paulum ducem sequatur. Deus frequẽter oculos subiectorum quasi fascinat, ne maiorum suorum vitia deprehendant, quæ si pastor illis aperiat, fiduciam illorum erga ipsum tollit. Vidi ergo præsidem religiosorum, qui suis filiolis in quibusdam rebus per summã animi demissionẽ optimè consuluit. Notaui alium qui stultam suam sapientiam ad conciliandam sibi existimationẽ aperuit, nec sincerè erga subiectos affectum. Rarò quidem, sed tamen ex caussa aliqua, obseruaui nonnullos vitiositatibus animi & perturbationibus obnoxios præesse perfectis & omnibus cupiditatum morbis expeditis, qui paullatim ex subiectorũ suorum virtute verecundati, sua ipsorũ vitia quoque emendarunt, quod subiectorum opinor ad cælum destinatorum virtus & promerita in ipsis efficere. Iactúmque est vt administrandi munus vitioso prẹberet occasionem perfectionis.

ΚΕΦΑΛ. θ'.

CAP. IX.

Sit in aduersis constans.

Προσεκτέον μή πως τὰ τοῦ λιμένος ἐν τῷ πελάγει σκορπήσωμεν· οἴδασι τὸ εἰρημένον οἱ πρὸς τοὺς θορύβους τοὺς ἐκτὸς ἔτι ἀγύμναστοι τυγχάνοντες· μέγα μὲν ὡς ἀληθῶς τὸ εὐψύχως καὶ ἀνδρείως ὑπομένειν τὸν τῆς ἡσυχίας καύσωνα, καὶ τὴν γαλήνην, καὶ τὴν ὀλιγωρίαν, καὶ μὴ ἐπιζητεῖν τὰς τῶν ἔξω τοῦ πλοίου τῆς κέλλης μετεωρίσεις

CAVENDVM ne comparata in portu, dissipemus in pelago.* Intelligunt quid hoc dicti sibi velit, qui ad turbas & tumultus rerum externarum inexercitati prodeunt. Præclarum quidem est fortiter & generosè tolerare cùm silentij & quietis æstum, tum tranquillitatem & contemptum, nec quæ extra nauem, & cellam sunt sublimia affectare, & solatiola

*Norunt.

venerari, quemadmodum nautica turba, cùm est malacia, in omnem se luxum effundunt, & natando aquis illudunt. Sed multo præclarius est & supra comparationem, tumultus nullos extra nos positos pertimescere, sed in huiusmodi turbis & strepitu interritum immotúmque cùm inter hominum cœtus exterius, tum in animo cum Deo interius consistere & versari.

ἐν καιρῷ ἀκρασίας. al. ἐν καιρῷ νηνεμίας τῆξιν.

ἢ παρακλήσεις, ὥσπερ οἱ ὀλίγωροι τῶν ναυτικῶν ἐν καιρῷ * ἀκρασίας τὴν ἐν τοῖς ὕδασι * πῆξιν· μεῖζον δὲ καὶ ἀσύγκριτον, τὸ μὴ τοὺς θορύβους δεδιέναι, ἀλλὰ μένειν ἐπὶ τοῖς τούτων κτύποις τῇ καρδίᾳ ἀπτόητον, καὶ ἀκίνητον, μετὰ ἀνθρώπων μὲν ἐκτὸς, μετὰ θεοῦ δὲ ἐντὸς διατελοῦντες.

* τινα * τῆξιν

AD CAP. VII.

Nihil.

ΕΙΣ ΚΕΦΑΛ. ζ.

Μηδέν.

AD CAP. VIII.

Nihil.

ΕΙΣ ΚΕΦΑΛ. η'.

Μηδέν.

AD CAP. IX.

Nihil.

ΕΙΣ ΚΕΦΑΛ. θ'.

Μηδέν.

CAP. X.

ΚΕΦΑΛ. ι'

De recipiendis tironibus.

SIT tibi, verende vir, status eorum qui in mundo degunt, documentũ rerum nostrarum. Est qui inde ad nostrum se tribunal verè formidabile sistit reus & noxius: est qui innocens ad Dei cultum & obsequiũ accedit: quorum sanè ingressus ad religionem tota via differunt, singulíq; singulari prorsus modo sũt instituendi. Rogetur primùm omniũ ille peccatis obsitus & inquinatus, sed seorsum ab aliis & priuatim, quid speciatim deliquerit, & hoc geminã ob caussam, primùm vt ex totius vitæ ratione & flagitiorum confessione verecundatus, exuta prorsus contumacia & lo-

ΕΣΤΩ σοι, ὦ θαυμάσιε, ἡ τῶν ἐκτὸς κατάστασις τῆς ἡμετέρων ὑπόθεσις· ὡς μὲν κατάδικος ἐν τῷ φοβερῷ ἡμῶν, καὶ ἀληθῶς δικαστηρίῳ παραγίνεται, ὡς δὲ αἰδέσιμος πρὸς ἐργασίαν θεοῦ καὶ δουλείαν ἐπειγόμενος· ἐναντίαι γὰρ πάντων ἑκατέρων αἱ * ἀφίξεις, καὶ οἰκείων καταστάσεων δεόμεναι. ἐπερωτάσθω πρὸ πάντων ὁ ὑπεύθυνος, ἰδίᾳ μέν τοι, τίνες αἱ αὐτοῦ πράξεις κατ' εἶδος κατεστήκασι. δυοῖν τρόπων ἕνεκα· ὅπως τε τῇ ἐξαγορεύσει διὰ παντὸς

* [illegible] λῶται.

πρὸς νυττόμενος, ἀπαρρησίαστος μείνῃ· καὶ ἵνα γνῷ ποίων τραυμάτων ἀναδέξασθαι γεγόναμεν, καὶ εἰς ἀγάπην ἡμῶν διεγείρηται· μὴ δὲ τοῦτό σε λανθανέτω, ὦ τίμιε, ὥσπερ οὐδὲ ἀγνοεῖται, μὴ γένοιτο. λέγω δὲ, τὸ συγκρίνεσθαι παρὰ θεοῦ καὶ τοὺς τόπους, καὶ τὰς ἀναβιώσεις, καὶ τὰς ἕξεις τῶν ὑποδυομένων· πολὺ γὰρ τὸ ποικίλον καὶ διάφορον κέκτηνται. πολλάκις ὁ ἀσθενέστερος, καὶ ταπεινότερος τῇ καρδίᾳ εὑρίσκεται. διόπερ καὶ κουφοτέρως τιμωρεῖσθαι παρὰ τῶν πνευματικῶν δικαστῶν ὀφείλει. τὸ δὲ ἐναντίον πρόδηλον.

quendi procacitate, semper custodiat modestiam: deinde vt intelligat quantis sauciummconfectúmque vulneribus recepetimus, quo ad charitatem inflammetur. Neq; hoc te fugiat, venerande pater, vti non fugit, (absit enim vt ignorare te hoc existimem.) attendi à Deo peccatorum (ad pœnitentiam properantium) locum quoque & vitæ nouæ ratione, nec non animi habitũ & affectũ. magna enim sunt horum discrimina. Non infrequẽter accidit, vt quo tiro grauioribus animi morbis est oppressus, hoc animo sit submissior seu abiectior, vt proinde clementius à iudice religioso sit tractandus (quàm culpa exigere videatur.) Nec obscurum quid è contrà in præfidente sit faciendum.

ΕΙΣ ΚΕΦΑΛ. ι'.

Σχόλιον α'.

Πρὸς ὑγείαν προσφέρων τὴν παιδείαν, ἐν τῇ ἀγάπῃ παιδεύει, ὁ δὲ ἐκζητῶν τὴν ἐκδίκησιν, κενός ἐστιν ἐκ τῆς ἀγάπης· ὁ θεὸς παιδεύει ἐν τῇ ἀγάπῃ, οὐκ ἀμυνόμενος, μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἵνα ἰαθῇ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ ζητεῖ, καὶ οὐ φυλάσσει εἰς καιρὸν τὴν ὀργήν· οὗτος γὰρ ὁ τρόπος τῆς ἀγάπης ἐκ τῆς εὐθύτητός ἐστι, καὶ ἐμπαθῶς εἰς ἄμυναν οὐκ ἐκκλίνει.

AD CAP. X.

Scholion 1.

Vi adhibet disciplinam ad sanitatem seu salutem alterius, hic in charitate castigat: qui autem vltionem quærit, omni charitate destitutus est. Deus castigat in charitate, non in vindictam, absit; sed vt sanetur imago eius studet. neque iram suam in tempus vindictæ reseruat. Hic modus est charitatis, ex recta mẽte: quæ ex prauo affectu non declinat in vindictã.

ΚΕΦΑΛ. ια'.

CAP. XI.

Mansuetudo & pietas pastori commendatur.

ΟΥΚ ἄξιες λέοντα πρόβατα νέμειν, καὶ οὐκ ἀσφαλὲς ἐμπαθῆ ἔτι, ἐμπαθῶν ἄρχειν· ἄσεμνος θεωρία ἐν ὄρνισιν ἀλώπηξ· οὐδὲν δὲ ἀσεμνότερον ποιμένος ὀργιζομένου. ἡ μὲν γὰρ ὄρνιθας, ὁ δὲ ψυχὰς λογικὰς ταράσσει καὶ ἀπόλλυσιν.

NOn est par vt leo pascat oues, & vitiosus imperet viriosis: spectaculum ingratũ vulpem spectare inter gallinas. Quid autem importunius pastore iracundo? vulpes mactat gallinas: biliosus pastor plenas rationis animas perturbat & occidit.

1. Caue in * minima curiosiùs inquiras, neque enim (id faciendo) Deum imitabere. Da operam vti tu quoque Deum velut œconomum & rectorē habeas actionum tuarum omnium interiorum & exteriorum, cui velut optimo gubernatori tua animi & voluntatis decreta committas, ac per ipsum tuam ipsius voluntatem abscindas, ita vt fias velut infans aut fatuus solo illius nutu gubernandus. Videndum & hoc tibi & cæteris omnibus, ne ex fide potiùs ad nos venientium, quàm per nostram virtutem, Dei clementia singularia quædam voluerit patrare. Multi enim vitiis & affectibus inquinati, eo quo duximus modo, opera admiranda edidere. *Quando*, inquit, *multi dicent mihi in illa die, domine domine, nonne in nomine tuo*, & quæ sequuntur. credibile fit quod antè diximus. Verè qui Deum sibi conciliare studet, potest subiectis in certamine fessis, etiam non sentientibus illis, suppetias ferre, qua ope duas simul res præstantissimas efficit. primum seipsum hac ratione à gloriæ vanæ rubigine intactum seruat; deinde auctor est iis quos Deo propitiauit, vt misericordia Deo soli debitas gratiarum actiones persoluant.

* Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est. Luc. 6.

Matth. 7.

ὅρα μὴ c γίνου ἀκριβὴς τῶν ἐλαχίστων ἐξεταστής. καὶ οὐκ ἔσῃ λοιπὸν θεοῦ μιμητής. ἔχε τὸν θεὸν καὶ αὐτὸς οἰκονόμον καὶ ἡγούμενον πάντων σου τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς ἐπ' αὐτῷ, ὥσπερ ἐπὶ ἵνα ἄριστον κυβερνήτην· καὶ δι' ἐκείνου τὸ σεαυτοῦ ἀποκόπτων θέλημα, καὶ γένοιο καὶ σὺ ἄφρων τις, τῷ νεύματι αὐτοῦ καὶ μόνῳ ἀγόμενος· ζητητέον σοι καὶ τοῦτο καὶ πᾶσι, μή πως ἐκ τῆς τῶν προσερχομένων πίστεως, καὶ οὐκ ἐξ ἡμετέρας * καθαρότητος ἡ χάρις πλεῖστα δι' ἡμῶν ᾠκονόμησεν ἐνεργεῖν. πολλοὶ γὰρ * ἐμπαθεῖς τῷ προειρημένῳ τρόπῳ ἐθαυματούργησαν. εἰ πολλοί, φησίν, ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, κύριε, κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν, καὶ τὰ ἑξῆς, οὐκ ἄπιστον τὸ εἰρημένον κεφάλαιον· κυρίως ὁ θεὸν ἑαυτῷ ἐξιλεωσάμενος, καὶ ἀνεπαισθήτως τῶν καμνόντων εὐεργετεῖν αὐτοῖς δύναται· δύο τὰ μέγιστα πραγματευόμενος, ἑαυτὸν μὲν ἐκ τῆς δόξης, ὡς ἀπὸ τῆς λεγομένης ἐρυσίβης ἀβλαβῆ διατηρεῖν, σὺν δὲ ἱλεωμένοις τῷ θεῷ μόνῳ εὐχαριστεῖν παρασκευάζων.

* [illegible]

* [illegible]

Ad Cap. XI.

Scholion 1.

1. AB impuro quid poterit repurgari? & à mendaci quid veri expectabis? & qui sibi nequam, cui erit bonus?

Aliud.

Spoliatus à latronibus quod alteri det non habet.

ΕΙΣ ΚΕΦΑΛ. ια'.

Σχόλιον α'.

ΑΠΟ ἀκαθάρτου τί καθαρισθήσεται; καὶ ἀπὸ ψεύδους τί ἀληθεύσει; καὶ ὁ πονηρὸς ἑαυτῷ, τίνι ἀγαθός;

Ἄλλο.

Ὁ ἀπὸ τῶν λῃστῶν συληθεὶς, μεταδοῦναι ἑτέροις ἄλλοις οὐκ ἔχει.

Σχόλιον β'.

6. Τὸν ἀπὸ ἑνὸς λόγου μὴ ὑπακούοντά σοι, μὴ βιάζου μετὰ φιλονεικίας, ἀλλὰ τὸ κέρδος, ὃ ἀπέβαλεν ἐκεῖνος, σὺ περιποίησαι σεαυτῷ. πλέον γὰρ τῆς ἐκείνου διορθώσεως ὠφελήσει σε ἡ σὴ ἀνεξικακία.

Ἄλλο.

Διδάσκειν ἐν κυρίῳ λαχὼν, καὶ παρακουόμενος, θλίβου νοερῶς, καὶ μὴ ταράττου προφανῶς. θλιβόμενος μὲν γὰρ, οὐ συγκατακριθήσῃ τῷ παρακούοντι· ταρασσόμενος δὲ ἐν τῷ αὐτῷ πράγματι περιεχθήσῃ.

Ἄλλο Μάρκου.

Κελευσθεὶς ἀδελφοῖς λέγειν, φύλαττε τὴν τάξιν σου, καὶ μὴ διὰ τοὺς ἀντιλέγοντας παρασιωπήσῃς τὰ δέοντα. ἐν οἷς μὲν γὰρ ὑπακούουσι, μισθὸν ἕξεις ὑπὲρ τῆς ἐκείνων ἀρετῆς· ἐν οἷς δὲ παρακούουσι, πάντως ἀφήσεις αὐτοῖς, καὶ λήψῃ τὰ ἴσα παρὰ τοῦ εἰρηκότος. ἄφετε καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν.

Scholion 2.

Qui ad primum verbum tibi non paret, ne violenter cum contentione coge, sed lucrum quod reiecit ille, tuum facias, tibique accommoda & vsurpa. Plus enim commodi ex tua patientia, quàm illius emendatione reportabis. 1.

Aliud.

Qui docendi officium sortitus es & non audiris, (nihilque proficis) dole ex animo, sed palàm nullum perturbationis signum profer. Nam si dolueris, super contumace non damnaberis; si autem perturbatus fueris in eadem culpa versari deprehendere.

Marci.

Qui munus imperandi fratribus accepisti, fac officium tuum, nec propter obstrepentes tibi, quę dicenda & agenda sunt, reticeas. nam in quibus tibi obsequentur præmium referes propter virtutem illorum. Qui tua imperia recusabunt omnino dimittes illis, & parem mercedem accipies ab eo qui dixit. *Dimitte & dimittetur vobis.*

ΚΕΦΑΛ. ιβ'.

ΤΟΙΣ μὲν τῷ δρόμῳ νεανιευομένοις, εὖ μάλα ἀρίστως τὰ ἀμείνω καὶ ὑπέρτερα * παράβαλλε, τοῖς δὲ κατόπιν ἢ γνώμῃ, ἢ τρόποις διακειμένοις, γάλα ὡς νηπιάζουσι· καιρὸς γὰρ πάσης * βρώσεως. τὸ αὐτὸ τισὶ καὶ προθυμίας, καὶ ἀθυμίας ἑτέροις πολλάκις ἐποίησεν ἐδώδιμον· a. * προσεκτέον τοῖς παροῦσι, πρὸς τὴν τοῦ * σπέρματος καταβολὴν ἐν καιρῷ, καὶ προσώπῳ, καὶ ποσότητι καὶ ποιότητι. τινὲς τὸ τῆς ἀναδοχῆς κρίμα εἰς οὐδὲν λογισάμενοι, ψυχὰς ἀλόγως ποιμαίνειν ἐπεχείρησαν· καὶ μέν τοι πολὺν πλοῦτον * προσελθόντες κενὰς

* παρασκεύαζε βρώματα.
* παραθέσεως.
* τῶν σπερμάτων τῶν ἀποδοχῶν.
* [illegible]

CAPVT XII.

De disciplina subiectorum.

STADIVM vitæ religiosæ alacriter decurrentibus solidiora præbe alimenta & firmiora. Tardioribus & animo seu moribus à tergo sequentibus lac vt infantibus porrige. Habent enim & ciborum genera ætates suas. Idem victus alios firmat, alios frangit. [1] Maximopere curandum iis qui præsunt, vt in semente facienda rationem habeant temporis, personę, copię & modi. Sunt qui iudicio seu periculo ob susceptos contempto, temerè & sine ratione animarum curam in se recipiunt; qui sanè cùm ante receptam hanc prouinciam magnis rerum cœlestium thesauris circumfluerent, vacuis 1.

tamen postea (quod aiunt) manibus hinc è vita decesserunt, opésque quas ex susceptione colligere poterant, aliis reliquerunt. Quemadmodum liberorum alij sunt germani & genuini, alij priuigni aut è secundo coniugio, alij ex ancilla, alij ex adulterio seu scorto nati, ita plurimum sehabet susceptorum ratio. Munus suscipiendi requirit eum qui paratus sit in omnibus animam pro anima exponere. Est qui tantùm rationem habet delictorum ante admissionem à susceptis commissorum. Est qui eorum, quæ post
2. [2] admissionem designant; Est qui id tantum curat, quod ipse imperat, nec aliud onus suscipit, propter spiritus nempe inopiam, & animum ab incompositis perturbationibus & affectibus nondum liberum. Quin & in ipsa perfecta quoque susceptione circa voluntatis propriæ excisionem iudicium seu periculum condemnationis sustinemus. Filius genuinus ex patris absentia cognoscitur. Animaduertat archimandrita & curiosè obseruet refractarios in quibusdam, & obloquentes eósque præsentibus quandoque viris primariis acerrimè obiurget, vt & cæteri propter illos percellantur, quamuis reprehensionem illam molestè ferant, & vulnerentur. Præstat enim ex vnius vulnere plures sanari & sapere. Sunt qui facibus diuini amoris incensi conantur etiam supra vires aliorum onera subire, illud Christi
Ioan. 15. animo tractantes: *Maiorem hac dilectionem nemo habet*: & quæ sequuntur. Sunt alii [3] qui fortasse
3. prudentiam illam aliorum ad vitam religiosam instituendorum

χερσὶν ἐντεῦθεν ἀπεδήμησαν, ἑτέροις τοῦτον ἐκ τῆς ἀναδοχῆς διαμείναντες· ὥσπερ εἰσὶ κύρια καὶ γνήσια τέκνα, καί εἰσιν ἐκ διγαμίας· καὶ ἕτερα χαμαιῤῥιφῆ, καὶ ἄλλα ἐκ παιδισκῶν, οὕτω καὶ ἀναδόχων πλεῖστα τὰ σύμφωνα γνωρίζονται· ἔστιν ἀναδοχὴ κυρίως, ψυχῆς δόσις ὑπὲρ ψυχῆς τοῦ πλησίον περὶ πάντα· καὶ ἔστι τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων καὶ μόνον· καὶ
ἔστι τῶν [c] μεταγινομένων καὶ μόνον· καὶ c:
ἔστι τῶν προσταγμάτων τῶν οἰκείων τὸ βάρος καταδέχεσθαι, δι' ἔνδειαν πνευματικῆς δυνάμεως, καὶ ἀπαθείας ἀπορίαν· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τελείᾳ ἀναδοχῇ κατὰ τὴν ἐκκοπὴν τοῦ θελήματος καὶ τὸ κρίμα βαστάζομεν. γνήσιος υἱὸς ἐν ἀπουσίαις πατρὸς γνωρίζεται· σκοπείτω ὁ προεστὼς καὶ πάνυ σημειούσθω τοὺς ἀντιπίπτοντας αὐτῷ, ἐπί τινων καὶ ἀντιλέγοντας, καὶ ἐπί τινων μεγιστάνων * αὐτοὺς ἐπιτιμίοις βαρυτάτοις ἐπιτιμάτω, φόβον καὶ τοῖς ἑτέροις δι' ἐκείνων ἐμποιῶν, κἂν βαρέως ἐπὶ ταῖς ἐπιτιμίαις δακνῶνται· ἄμεινον γὰρ τῆς τοῦ ἑνὸς βλάβης, * ὁ τῶν πολλῶν σωφρονισμός. εἰσί τινες ὑπὲρ τὴν ἑαυτῶν δύναμιν ἐξ ἀγάπης πνευματικῆς κινούμενοι φορτία ἑτέρων καταδεξάμενοι, τοῦ εἰρηκότος μνημονεύοντες· μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, καὶ
τὰ ἑξῆς· καί εἰσιν ἕτεροι [γ] οἳ καὶ τὴν γ:
δύναμιν τῆς ἑτέρων ἀναδοχῆς ἴσως

* αὐτοῖς.

* τὸ τοὺς πολλοὺς σωφρονίζειν.

ἐκ θεοῦ εἰληφότες, καὶ οὐχ ἡδέως χάριν τῆς τοῦ ἀδελφοῦ σωτηρίας ἑαυτοὺς ὑποβάλλοντες βάρεσιν· * καί γε ἔγωγε αὐτοὺς ὡς μὴ κτησαμένους ἀγάπην * ταλανίζω, περὶ τῶν προτέρων εἰρημένων που εὕρηκα. ὁ ἐξάγων * ἄξιον ἐξ ἀναξίου, ὡς στόμα μου ἔσται· καὶ, ὃν τρόπον * ἐποίησας, ἔσται σοι. σκόπει κἀκεῖνο, αἰτῶ, ὅτι πολλάκις ἡ κατ' ἔννοιαν ἁμαρτία τοῦ προεστῶτος, χεῖρον τῆς κατ' ἐνέργειαν τοῦ ὑπηκόου κρίνεται· εἴπερ καὶ κουφοτέρα στρατιώτου ἁμαρτία, ὑπὲρ τὴν τοῦ στρατηγοῦ κακοβουλίαν. * νουθέτει τοὺς ὑπηκόους, τὰ μὲν σωματικὰ καὶ λάγνα μὴ κατ' εἶδος ἐξαγορεύειν· τὰ δὲ λοιπὰ πάντα κατ' εἶδος νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ἀναμιμνήσκειν πλημμελημάτων· ἀκεραίους μὲν πάντη πρὸς ἀλλήλους εἶναι γύμναζε, ἑαυτὸν τύπον προβαλλόμενος, φρονίμους δὲ λίαν πρὸς δαίμονας. μὴ λανθανέτω σε ὁ τῶν προβάτων σκοπὸς ἐπὶ ταῖς θέσεσιν ἑαυτῶν. σκοπὸς γὰρ τοῖς λύκοις τοὺς σπουδαίους διὰ ῥαθυμίαν καταλύειν. μὴ ὄκνει αἰτούμενος, καὶ ὑπὲρ πάντη ἀμελῶν προσευχόμενος. οὐχ ἵνα ἐλεηθῶσιν, τοῦτο γὰρ πῶς ἀδύνατον, ἐκείνων μὴ συνεργούντων· ἀλλ' ὅπως διὰ θεοῦ ἐγερθῶσιν εἰς σπουδήν. ἀσθενεῖς αἱρετικοῖς μὴ συνεσθιέτωσαν· καθὼς, καὶ ἐν τοῖς κανόσιν εἴρηται. δυνατοὶ δὲ ἐν καιρῷ, ἐὰν ὑπὸ ἀπίστων πίστει προτρέπονται, καὶ θέλωσιν πορευθῆναι, πορευέσθωσαν. πρὸς τὴν τοῦ κυρίου δόξαν

Marginal notes (Greek): * ἀλλ' ἐγὼ τοῦτο. * ἐπιτείνω. * τίμιον. * ἐποίησας, οὕτως ἔσται σοι. ſ.

à Deo acceperunt, ſed inuiti, quamuis inde ſalus fratris pendeat, onus illud ſubeunt, quos ego velut miſerabiles, & omni deſtitutos charitate deplorare ſoleo. De primis alicubi ſcriptum inueni. *Qui eduxerit precioſum à vili & indigno, quaſi os meum erit.* Hier.15. Et, *ſicut feciſti, erit tibi.* Et illud velim aduertas peccatum à præſule, ſola duntaxat voluntate & animo conceptum ac commiſſum, deterius eſſe erratis inferiorum apertis & manifeſtis. Leuius peccat miles, quàm imperator, qui peruerſo conſilio peccat. * Hortare ſubiectos vti carnis lapſus & Veneris deſideria non ita amuſſatim exprimant, cætera verò delicta ſpeciatim & ſingulatim diu noctúque reuoluant. Cura vt inter ſe candidè & apertè agant, atque teipſum eius rei formam exhibe. Et verò præſertim aduerſus dæmonum inſidias cautos & prudentes effice. Exploratam habeas mentem & finem ſeu ſcopum affectúſque omnes gregis tui, quo collineent: ſtudet enim hoc (tartareus) lupus vti per inertes, laborioſos etiam frangat, & ignauos reddat. Ne cunctare precari & obſecrare pro omnino etiam ſolutis & ceſſantibus, non vt cœleſti miſericordia dignentur, hoc enim illis non * adiuuantibus tantiſper fieri non poteſt: ſed vt à Deo ad virtutem excitentur. Cùm hæreticis fide non firmi & ardentes ne accumbant aut communicent, vt eſt in ſacris Canonibus: conſtantes autem & feruentes, cùm vſus exiget, & à perfidis incredulíſque in fidei cauſſa vrgebuntur, ſi in certamen deſcendere voluerint, mittantur. Vbi de Dei gloria

Marginal notes (Latin): 4. * allaborantibus.

5. agitur, ignorantiam ne [5] excuses. Nam qui ex inscitia peccarit, punietur, quòd discenda non didicerit.

μὴ [5] προφασίζου ἄγνοιαν· ὁ γὰρ μὴ εἰδὼς, καὶ ποιήσας ἄξια πληγῶν, δαρήσεται, ὅτι οὐ μεμάθηκεν.

AD CAP. XII.

Scholion 1.

5. Existimo illum hoc dicere, quòd ad Scholam (religiosam) venientibus vt spiritualium seminum fructum referant, non debeant omnibus indiscriminatim eadem nec eodem modo tradi, sed doctori habendam esse rationem personæ, temporis, alacritatis & multitudinis eorum qui erudiuntur.

Scholion 2.

2. Hoc dicit, esse nonnullos religiosos pastores, qui onus iudiciorum aliorum in subiectis nolint recipere, propter defectum, vt dicit perfectionis. id quod & nunc in non paucis fieri videmus, qui subiectorum sibi religiosorum curas & cogitationes nolunt recipere vel audire, cùm interim quod ipsi præcipiunt seuerè exigant. Isti rationem reddent, & onus sustinebunt, vt qui subiectis caussa detrimenti, quod accipiunt, facti sint; aut fructûs quem tantum ex mandatis, vt illis mandant, hauriunt.

Scholion 3.

3. Non posse iuuare * inopiæ est; nolle extremæ malitiæ.

* imbecillitatis.

Scholion 4.

4. Ingens ex te commodum & valentibus res agere, vt idem & ægrum sanet, & sanum ad perfectionem deducat.

Scholion 5.

5. *Si quis autem suæ domui præesse non potest, quomodo Ecclesiæ Dei prouidebit?*

* curam peret.

ΕΙΣ ΚΕΦΑΛ. ιβʹ.

Σχόλιον αʹ.

Ἰμαι τοῦτο λέγειν, ὅτι τοῖς ἐρχομένοις ἐπὶ διδασκαλεῖον πρὸς τὸ τῶν πνευματικῶν σπερμάτων ἐν μετοχῇ γενέσθαι, οὐχ ἁπλῶς χρὴ πᾶσι διαλέγεσθαι οὐδὲ ὡσαύτως· ἀλλὰ κατὰ τὸ πρόσωπον καὶ τὸν καιρὸν, καὶ τὴν προθυμίαν, καὶ τὸ πλῆθος τῶν μαθητευομένων. αʹ.

Σχόλιον βʹ.

Τοῦτο λέγει, ὅτι εἰσὶ ποιμένες τινές· βάρος μὲν κριμάτων ἑτέρων οὐκ ἀναδεχόμενοι ἐν τοῖς ὑπηκόοις, δι' ἔνδειαν, ὥς φησι, τελειότητος. ὅπερ καὶ νῦν ὁρῶμεν ἐν πολλοῖς, μὴ καταδεχομένοις τοὺς λογισμοὺς τῶν ὑπὸ χεῖρα μοναχῶν· τὴν δὲ οἰκείων προσταγμάτων πάντως· οὗτοι τὸν λόγον καὶ τὸ βάρος ὑφέξουσιν, ὡς αἴτιοι γινόμενοι τοῖς ὑπηκόοις βλάβης ἢ ὠφελείας * ἀπὸ μόνων τῆς ἐπιταγμάτων ὡς αὐτοῖς ἐπιτάσσουσιν. βʹ.

* ἴσως τὸ ἀπὸ μόνων.

Σχόλιον .γʹ

Τὸ μὲν δύνασθαι βοηθεῖν, ἀπορίας· τὸ δὲ μὴ βούλεσθαι, κακίας μεγίστης ἐστίν. γʹ.

Σχόλιον δʹ.

Μέγα τὸ ἐκ τοῦ πράγματος ὄφελος, καὶ τοῖς ἐρρωμένοις περὶ τὰς πράξεις· ὥστε τὸ αὐτὸ καὶ νοσοῦντα ἰᾶται, καὶ ὑγιαίνοντα τελειοῖ. δʹ.

Σχόλιον εʹ.

Εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐ δύναται, πῶς ἐκκλησίας θεοῦ ἐπιμελήσεται; εʹ.

CAP. XIII.

Varia documenta.

Tvrpe est magistro virtutis, mortem formidare, quando obedientia mortis securitas esse perhibetur.

* obedientia.

ΚΕΦΑΛ. ιγʹ.

ΑΙΣΧΥΝΗ ποιμένι θάνατον * δεδιέναι, ὅπου γε καὶ τὸ ὑπακοῇ ὁρίζεται ἀδηλία θανάτου.

* [illegible]

ζητεῖ, ὦ μάκαρ, ποίας τὴν ἀρετὴν χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον, κἀκείνην περὶ πάντων περιποιοῦ
a. τοῖς ἐγγόνοις· [a] λείας τε καὶ θηλυκοειδεῖς ὄψεως εἰς ἅπαν λυζγύμενος. ἔστωσαν πᾶσι τοῖς ὑφ' ἡμᾶς ἐν κυρίῳ πρὸς τὰς σωματικὰς ἡλικίας αἱ καταστάσεις καὶ κατοικήσεις διάφοροι. οὐ δέον γὰρ τινα τῶν λιμένων ἀποπέμπεσθαι, περὶ φρονήσεως τῆς κατὰ κόσμον ἐννόμου. χεῖρας μὴ ταχέως τινὶ ἐπιθήσομεν, μήπως ἐν ἀγνοίᾳ προσαγόμενά τινα τῶν προβάτων, ἐν γνώσει λοιπὸν γινόμενα καὶ τὸ βάρος, καὶ τὸν καύσωνα μὴ ὑπομένοντα, ἐπὶ τὸν κόσμον αὐτομολήσωσιν. ὅπερ τοῖς προκεχειροτονηκόσιν οὐκ ἀκίνδυνον παρὰ τῷ θεῷ καθέστηκεν. τίς ἄρα τοιοῦτος καθέστηκεν ἐκ θεοῦ οἰκονόμος, ὃς τῶν ἑαυτοῦ πηγῶν καὶ μόχθων ἀνενδεὴς καθέστηκεν, καὶ πρὸς τὴν ἑτέρων κάθαρσιν ταύταις πρὸς θεὸν ἀφειδῶς κέχρηται. ψυχὰς, καὶ σώματα
c. μάλιστα [c] ἐρρυπωμένα ἀποσμήχων μή ποτε παύσῃ· ἵνα μὴ μόνον οἰκείων, ἀλλὰ καὶ ἀλλοτρίων ψυχῶν στεφάνους παρὰ τοῦ καλοῦ ἀγωνοθέτου παῤῥησίᾳ ἐκζητήσῃς. εἶδον ἀσθενῆ ἀσθένειαν ἀσθενοῦς ἐκ πίστεως καθάραντα ἀναιδείᾳ ἐπαινουμένῃ πρὸς θεὸν ὑπὲρ ἐκείνου χρησάμενον, καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ ψυχῆς θέντα, ἐν ταπεινώσει μέν τοι ἐκ τῆς ἐκείνου ἰάσεως,

Cogita beare, sine qua potissimùm virtute, nemo ad Dei conspectum admittatur; eámque qua potes arte alumnis ruis instilla,
[1] formas corporum emendatiores & muliebres ab eorum aspectu penitus remoue. Sint omnibus, qui sub signis Christi apud nos militant, suæ pro ætatis ratione stationes (ordines) & domicilia. nullus enim nobis à portu religionis ante adhibitam etiam mundo probandam prudentiam reiiciendus est. Nemini citò nisi de more probato, manus imponemus (tondebimúsque.) Ne qua ouium per ignorantiam, disciplinam religiosam complexa, cognito postea rerum statu & difficultate ad onus & æstum religionis impatiens, retrò quà venerat ad sæculum reuertatur, quod nō paruum magistris illorum, & initiatoribus apud Deum periculum creabit. Quis porro erit diuinus ille œconomus, qui fontium suorum & laborum haud indigus, etiam ad aliorum purgandos à sordibus animos, copiosis à Deo lacrymarum imbribus irrigatus abundat, & has ad aliorum lustrationem seu purificationem laudémque Dei liberaliter adhibet. Mentes & corpora peccatorum inquinamentis [2] fœdata detergere ne cessa, vti non tuarum tantùm, sed alienarum quoque animarum laureolas à liberali munerario & agonotheta magna spe & fiducia poscas. Vidi ego morbum ægri ab alio ægro per fidem curari [3] laudanda sanè impudentia apud Deum pro illo, vso, animámque pro anima ponente, qui ex alta mentis demissione propter alterius procuratam sanitatem, ipse

quoque salutem est consecutus. Vidi qui idem ex animi elatione tentaret, qui meritò reprehensus audiit, Medice, cura teipsum. Iuuat nonnunquam bonum (maioris caussa boni) declinare, decus inquam [4] * martyrij, non ex animi imbecillitate seu timore, sed propter aliorum vtilitatem fide illustratorum siue credentium & salutem. Est qui seipsum ob alterius salutem exponit ignominiæ, & à multis pro homine voluptario iudicatur & damnatur, éstque *quasi seductor, & tamen verax.* Si, qui aliis [5] profutura nouit, & docere cùm possit, recusat, id haud impunè feret; in quantum, putas amice, se periculum animæ, coniiciunt ij, qui opera sua & virtutis industria alios leuare & iuuare possunt, & auxilium tamen negant. Serua alios & ipse à Deo seruatus, eripe ductos ad necem & ab hostibus inferis necandos, & ipse à Christo ereptus. Hoc illud ingens est munus à Deo propositum omnibus spiritum habentibus supra omnium mortalium & immortalium facta & opera, cùm quis seipsum cœlitum & mentium ab omni concretione corporum liberarum per acceptam à Deo animi corporísque puritatem socium laborum ostendit, labes aliorum emaculat; & ex impuris pura Deo munera libat. Hoc enim est æternum diuinorum mystarum officium. *Omnes in circuitu eius munera, animas, inquam, offerent.* Nihil ita conditoris erga nos commendat pietatem & clementiam, quàm quòd relictis (in cœlo) nonaginta nouem ouibus errabundam, vnam

4. * Hoc Gregorius Thaumaturgus fecit, fecit & Athanasius, & non pauci alij.

5.

Psal. 75.

καὶ ἑαυτὸν λοιπὸν ἰασάμενον· καὶ εἶδον ἐξ οἰήσεως ὁμοίως πεποιηκότα, καὶ (ἰατρὲ, θεράπευσον σεαυτὸν) μετ' ἐπιτιμήσεως ἀκούσαντα. ἔστι παραιτήσασθαι ἀγαθὸν, διὰ μεῖζον ἀγαθὸν, ὡς ὁ τὸ [δ'] μαρτύριον οὐκ ἐκ δειλίας διαφυγὼν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ὑπ' αὐτοῦ σωζομένων καὶ φωτιζομένων ὠφέλειαν· ἔστιν ὁ ἑαυτὸν ἀτιμίᾳ διὰ τὴν ἑτέρων σωτηρίαν ἐκδεδωκὼς, καὶ παρὰ πολλοῖς ὡς φιλήδονος λογιζόμενος, ὅμως ὡς πλάνος καὶ ἀληθὴς τυγχάνει· εἰ ὁ λόγον [ε'] ὠφελείας κατέχων, καὶ μὴ τοῦτον ἀφθόνως μεταδιδοὺς, οὐκ ἀτιμώρητος ἔσται· * πόσος οἴει, ὦ φίλε, τυγχάνει ὁ κίνδυνος τῶν δυναμένων καὶ δι' ἑαυτῆς τῶν ἔργων συνεργίας τοῖς κακουμένοις συγκάμνειν, καὶ μὴ συγκοπτομένοις· ῥῦσαι ὁ ἐκ θεοῦ ῥυσθεὶς, καὶ σῶσον ὁ σωθεὶς, ἀγομένους εἰς θάνατον, καὶ * ἐκπριάμενος κτεινομένοις ὑπὸ δαιμόνων μὴ φείσῃ. τοῦτο γὰρ πάσης πνοῆς δυναμένης τὸ μέγα ἔπαθλον παρὰ θεῷ ὑπὲρ πᾶσαν ἐργασίαν καὶ θεωρίαν βροτῶν καὶ ἀβρότων, συνεργὸν ὥσπερ τῶν ἀσωμάτων καὶ νοερῶν δυνάμεων ἑαυτὸν ἀποδείκνυσι ὁ τῇ ἐκ θεοῦ δοθείσῃ αὐτῷ καθαρότητι, τὸν τῶν ἑτέρων ῥύπον ἀποσμήχων, καὶ ἐξ ἐπιμώμων ἄμωμα τῷ θεῷ δῶρα προσφέρειν. τοῦτο γὰρ καὶ μόνον ἀεὶ τὸ ἔργον τῶν θείων λειτουργῶν. πάντες γὰρ οἱ κύκλῳ αὐτοῦ οἴσουσι δῶρα, ψυχάς· οὐδὲν οὕτω τὴν πρὸς ἡμᾶς τοῦ πλάσαντος ἡμᾶς ἐνδείκνυσι φιλανθρωπίαν καὶ ἀγαθότητα, ὡς τὸ καταλιπεῖν τὰ ἐννενήκοντα ἐννέα πρόβατα,

δ'.

ε'.

* πόσον ἐπὶ κίνδυνον ὑποκεινται οἱ δυνάμενοι.

* ἐκπριάσθαι.

καὶ τὸ πεπλανημένον ζητῆσαι· πρόσεχε τοίνυν, ὦ * πίστιε, καὶ πᾶσαν σου τὴν σπουδὴν, καὶ τὴν ἀγάπην, τὴν θέρμην, τὴν ἐπιμέλειαν, τὴν πρὸς θεὸν ἱκεσίαν ἐπὶ τῶν λίαν πεπλανημένων καὶ συντετριμμένων ἐνδεῖξαι. ὅπου γὰρ μεγάλαι αἱ νόσοι καὶ οἱ μώλωπες, ἀναμφιβόλως καὶ μεγάλοι μισθοὶ δίδονται. σκοπήσωμεν καὶ τηρήσωμεν καὶ ποιήσωμεν * (οὐ γὰρ πάντοτε) τὸ δίκαιον ὁ πρεσβευτὸς προσφιλὴς ὀφείλει, διὰ τὴν ἀσθένειαν· εἶδον ἐγὼ δύο δικαζομένους παρὰ πανσόφῳ κριτῇ, καὶ τὸν ἄδικον ὡς κουφότερον δίκαιον ἀπηγόρευσε, τὸν δὲ δίκαιον ἄδικον, ὡς ἀνδρεῖον, καὶ εὔψυχον κατεδίκασεν, ἵνα μὴ διὰ δικαιοσύνης * πλείω τὸ σχίσμα γένηται· ἰδίᾳ μέν τοι καὶ χωρὶς τὰ οἰκεῖα ἑκάστῳ ἔφησεν, καὶ μάλιστα τῷ ψυχροτέρῳ. πεδίον μὲν χλοηφόρον πρόβασι πᾶσιν ἁρμόδιον· ἡ διδασκαλία δὲ καὶ ἐξόδου ὑπόμνησις, πᾶσι λογικοῖς προσφυεστέρα καθέστηκε πᾶσαν ψώραν ἰάσασθαι δυναμένη. ἐπίσκεψαι τοὺς εὐψύχους, καὶ ἀτίμαζε εἰκῇ * παρουσίᾳ τῶν ἀσθενῶν, ἵνα καὶ δι' ἑτέρου φαρμάκου, τὸ ἑτέρου τραῦμα θεραπεύσῃς, καὶ * βαστακτοὺς τοὺς ἐκλύτους εἶναι παιδεύσῃς· οὐδαμοῦ θεὸς ἐξομολογήσεως ἀκούσας, δημοσιεύσας φαίνεται, ἵνα μὴ τοὺς ἐξομολογουμένους διὰ τοῦ θριάμβου ἀνακόψῃ, καὶ λοιπὸν αὐτοὺς ἀνίατα νοσεῖν παρασκευάζῃ. καὶ γὰρ προγνώ-

* θαυμάσιε
* τηρ.
* πλεῖον γίνεται.
* ἐν παρουσίᾳ.
* στηρίξ.

quæsierit in terris. Attendesis animum, vir admirande, & omne tuum studium, amorem, ardorem, curam, preces ad ouem palantem ac perditam quærendam conuerte: vbi enim curatu difficiles morbi prægnantésque sanguine vibices seu exulceratæ cicatrices, ibi sine vlla dubitatione ingentia medentibus præmia sunt deposita. Obseruemus, conseruemus, laboremus. Non semper summum ius religioso iudici propter imbecillitatem ægri est persequendum. Vidi quondam à sapientissimo arbitro duos quosdam iudicandos, qui reum vt infirmiorem absoluit, & innocentem vt generosiorem benéque affectum damnauit. ne si legem æquitatis vltimam sequeretur, maiores inde turbæ existerent. Priuatim tamen vtrumque vt caussæ æquitas postulabat, tractabat, maximè illum, qui ab animo fractus & ægrior apparebat. Prata virentia oues inuitant: præcepta verò & subiectæ assiduò mortis memoria plurimum gregibus ratione ductis ad omnem ab animo abstergendam scabiem prosunt. Delige generosos & constantes, eósque præsentibus quandoque imbellibus (arrepta caussa sine caussa) obiurga, vt per alterius medicinam, alterius cures vulnera, fortésque ad obsequia, & expeditos reddas. Inauditum est * à Deo peccata per confessionem audita, fuisse vnquam prouulgata, ne per illam traductionem reliquos ab exomologesi peccatorum deterreret, omnémque spem sanitatis recuperandæ præcideret. Nos quoque tametsi

*quòd Deus eū, cuius cōfessionē audiit, publicè traduxerit.

lapſus aliorum (vndecunque) cognitione præceperimus, cunctemur tamen peccantibus errores obiectare, quin per ambages & ænigmata potius illos circumueniamus, & ad aperiendam conſcientiam impellamus: donantur enim à Deo venia non parua, cùm apud nos animi noxas exponunt. Poſt confeſſionem autem maiori quàm antea curâ & familiaritate eos complectemur: plurimùm enim hac ratione quà fi le erga nos, quà charitate proficiunt. Exhibendum illis etiam à nobis altiſſimæ ſubmiſſionis exemplum, & docendi ſimul vti reuereri quoque nos diſcant. Caue tamen in tuo officio, ne te infra legem & vſum abiicias, & carbones ardentes ſuper caput filiorum congeras. Patientiam in omnibus exerce; nunquam tamen feras contumaciam. Caue ne videas in horto tuo ſtirpes quæ terram fruſtra occupent, quæ alicubi fortaſſe feraces futuræ videantur, has opportunè & placidè cum ſignificatione amoris euellere & transferre meliori conſilio ne dubitemus. Eſt cùm is qui præeſt, in * parum aptis & amœnioribus commodioribúſque locis virtutem exercere commodiùs & ſine periculo poteſt. Attendat ergo paſtor in alumnis recipiendis; neque enim omnis recuſatio & repulſa à numine eſt interdicta. Medicus religioſa animi quiete abundans, ad curandos ægros haud magnopere indigebit quiete corporis. Si illa caruerit, his vtetur. Nullum Deo munus à nobis gratius offerri poteſt, atque cùm animas illi ad pœniten-

ἀναπαύσεως duo codices. meliùs tertius ἀναπαύσεως.

* alienis.

σεως μετέχωμεν, μὴ ἡμεῖς τοῖς σφαλλομένοις σφάλματα προείπωμεν, ἀλλὰ μᾶλλον δι' αἰνιγμάτων αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ἐξομολόγησιν προτρεψώμεθα· γίνεται γὰρ αὐτοῖς ἐκ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐξαγορεύσεως, οὐ μετρία συγχώρησις· περισσοτέρας δὲ αὐτοὺς τῆς πρὶν καὶ ἐπιμελείας καὶ παρρησίας τῆς πρὸς ἡμᾶς μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν ἀξιώσωμεν. μεγάλως γὰρ ἐκ τούτου εἰς τὴν πρὸς ἡμᾶς πίστιν καὶ ἀγάπην προκόπτουσι· καὶ δεικνύειν αὐτοῖς τύπον ταπεινώσεως ἄκρας ὀφείλομεν. καὶ φόβον δὲ πρὸς ἡμᾶς ἔχειν αὐτοὺς ἐκπαιδεύσωμεν. ὅρα μή πως ἡ ὑπὲρ χρείαν σου ἐν τοῖς σοῖς ταπείνωσις, ἄνθρακας πυρὸς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῶν τέκνων συναγάγῃ· ἐν ἅπασί σε ὑπομονητικὸν δέον ὑπάρχειν, πλὴν τῆς τῶν λεγομένων παρακοῆς· ἐπισκέψαι μή πως ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ ὄψει δένδρα τὴν γῆν καταργοῦντα, ἐν ἑτέρᾳ δὲ ἴσως καρποφορῆσαι δυνάμενα, ἀπὸ δὲ ἀγαπητικῆς ἀναπαύσεως μεταφυτεύειν τῇ συμβουλῇ μὴ παραιτησώμεθα τὸ παράπαν. ἔστιν ὅτε ἐν ἀνοικείοις καὶ φιληδόνοις τόποις ἢ πολιτικωτέροις τὴν ἀρετὴν ὁ προεστὼς κατεργάζεται ἀκινδύνως· σκοπείτω τοίνυν ἐπὶ τῇ τῶν θρεμμάτων ὑποδοχῇ. οὐ γὰρ πᾶσα ἀποστροφὴ καὶ παραίτησις παρὰ θεῷ ἀπείρηται. εἰ μὲν ἡσυχίας ψυχικῆς ὁ ἰατρὸς εὐπορεῖ, οὐ τοσοῦτον τῆς σωματικῆς πρὸς τὴν τῶν νοσούντων δέεται ἐπιμέλειαν. εἰ δὲ τῆς προτέρας ἀμοιρεῖ τῇ δευτέρᾳ * χρήσεται. οὐδὲν οὕτω παρὰ θεῷ δῶρον παρ' ἡμῶν εὐαπόδεκτον, ὡς τὸ ψυχὰς αὐτῷ λογικὰς διὰ

* κεχρήσεται.

μετανοίας προσφέρειν· πᾶς ὁ κόσμος ψυχῆς οὐκ ἀντάξιος· ὁ μὲν γὰρ παροιχήσεται, ἡ δὲ ἄφθαρτος καὶ ἔστιν καὶ διαμένει.

ΕΙΣ ΚΕΦΑΛ. ιγ'.

Σχόλιον α'.

Σημείωσαι ὅτι δεῖ τοὺς ἀγενείους ἰδίας ἔχειν διαίτας, καὶ οἰκήσεις, ὥς φησι ὁ μέγας Βασίλειος.

Σχόλιον.

Περὶ παίδων λέγει ἀγωγῆς καὶ ὑποδοχῆς, ἢ καὶ ἄλλων ἀγενείων, ἵνα ὦσι κεχωρισμένοι τοῖς τόποις.

Σχόλιον β'.

β. Τὰ σωματικὰ πάθη λέγει· ὥσπερ γὰρ ὁ εἰς ἀρετὴν ἀνάγων στεφανοῦται, κἂν μὴ διανύσῃ, τὸ γὰρ ἑαυτοῦ πεπλήρωκεν· οὕτω καὶ ὁ εἰς κακίαν ἀλείφων, κολάζεται κἂν μηδὲν ἰσχύσῃ, τὸ γὰρ ἑαυτοῦ, καὶ τοῦτο ἐποίησεν.

Σχόλιον γ'.

γ. Τῶν δακρύων, καὶ τῶν στεναγμῶν· αἰνίττεται δὲ καὶ τὸ ἄφθονον, καὶ δαψιλὲς καὶ ἀείρρυτον.

Σχόλιον δ'.

δ. Γρηγόριον λέγει τὸν θαυματουργὸν ἡσυχίαν διὰ προστασίαν θεόσδοτον προτιμήσαντα.

Σχόλιον Μαξίμου ε'.

ε. Ὧν μετέχει τις παρὰ θεοῦ ἀγαθῶν, καὶ ἄλλοις μεταδοῦναι χρεώστης ἐστί· δωρεὰν γάρ, φησί, ἐλάβετε, δωρεὰν δότε· ὁ γὰρ ὑπὸ γῆν κρύπτων τὴν δωρεάν, ὡς σκληρὸν διαβάλλει τὸν κύριον· φειδοῖ τῆς σαρκὸς τὴν ἀρετὴν ἐξομνύμενος· ὁ δὲ πιπράσκων ἐχθροῖς τὴν ἀλήθειαν, ὕστερον ἁλοὺς ὡς φιλόδοξος, μὴ φέρων τὴν αἰσχύνην ἀπάγχεται.

tiam deductas consecramus Non est tanti totus mundus, quàm pretium vnius animæ: ille transit; hæc immortalis est & æterna.

AD CAP. XIII.

Scholion 1.

OBSERVA imberbes propria debere & cœnacula & domicilia habere, quemadmodum docet M. Basilius. 1.

Aliud.

De puerorum educatione & susceptione loquitur, aut & de iis qui læui ore & imberbes sunt, quòd loco sint separandi.

Scholion 2.

De prauis corporis cupiditatibus agit. 2.
Quemadmodum enim qui ad virtutem alios adhortatur, quamuis id quod vult non assequatur, tamen coronam accipiet: fecit enim quod potuit, * ita qui ad flagitium incitat, punietur, quamuis incitando nihil proficiat, fecit enim & ipse quod voluit.

* officiū suum.

Scholion 3.

Lacrymarum & gemituum. subindicat autem copiam & delicias & fontem semper salientem. 3.

Scholion 4.

Gregorium Thaumaturgum seu miraculorū effectorem intelligit, qui propter curam episcopalem à Deo datam solitudinem martyrio prætulit. 4.

Scholion Maximi 5.

Qui à Deo bonorum particeps est factus, iure debet eadem aliis impertiri: *Gratis*, inquit, *accepistis*, *gratis date*. Qui enim talentum suum humi defodit, dominum suum vt durum & austerum criminatur. Qui virtutem eiurauit, carni blanditur. Qui hostibus veritatem vendit, postea vt vanæ laudis reus captus est, & dum ignominiam sustinere non potest, suspendit se. 5.

CAP. XIV.

Quanta cura fouendi subiecti & alia.

Ne tu mihi, beate, beatiores prædicaueris qui Deo aurum poriùs, quàm rationeinformatas litant animas. Holocaustum integrum & illibatum dica, quandoquidem nihil tibi prodesses. * Quemádmodum & illud considetandum est: *Oportebat t adi filium hominis: væ autem illi per quem traditus est*: ita vicissim cogita, mulros quidem ad salutem æternam destinatos, sed præmium penes illos fore qui alteri post Christum salutis auctotes fuere. Virrute cœlesti, venerande pater, ante omnia nobis opus est, vti quos in sancta sanctorum introducere cœpimus, & Christum illis in mystica appositum cœna quiescentémque in arcana illa accubatione ostendere studuimus, manu velut infantes prensos à cogitationum tumultibus eripiamus, vbi viderimus illos à turbis, & strepitu mundi quo vehementer impediuntur, grauiter affligi & retatdari, quoad in atriis Domini versentur. Quòd si qui adhuc nimis teneri aut ægri nimis videbuntut, necesse erit illos in humeros à nobis sublatos ferri & gestari, donec pet angusta afflictionum penetrarint. ibi enim ingens labor & elisio intet arcta viarum esse consueuit, de qua cecinit quidam. *Hoc Libor est ante faciem meam, donec intrem in sanctuarium Dei.*

* Teipsū non offerēdo cum aliis.

Matt. 26.

Psalm. 72.

ΚΕΦΑΛ. ιδ´.

Οὐκοῦν μὴ μακάριζε τοὺς χρήματα, μακάριε, ἀλλὰ τοὺς πρόβατα λογικὰ Χριστῷ προσφέροντας· ἄμωμον τὸ ὁλοκαύτωμα ποίει. ἐπεὶ οὐδὲν σεαυτὸν ὤνησας· ὥσπερ νοεῖν χρὴ ὅτι μὲν παραδοθῆναι ἔδει τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, οὐαὶ δὲ δι' οὗ παραδίδοται, οὕτω μοι νόει καὶ τὸ ἔμπαλιν, ὅτι μὲν σωθῆναι πολλοὺς τοὺς προαιρουμένους ἔδει, ὁ δὲ μισθὸς ἐκείνοις δοθήσεται, δι' ὧν ἡ σωτηρία γέγονε μετὰ κύριον. δυνάμεως ἡμῖν πρὸ πάντων, ὦ τίμιε, χρεία πνευματικῆς, ἵνα, οὓς εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσφέρειν *ἐπεχειρήσαμεν, καὶ τὸν Χριστὸν αὐτοῖς ἐπὶ τῆς μυστικῆς αὐτῶν καὶ κρυπτῆς τραπέζης ἀναπαυόμενον δεικνύειν *ἐδοκιμάσαμεν, ἕως οὗ ἐν προθύροις τῆς εἰσόδου μάλιστα τυγχάνωσιν, ἐπὰν ἴδωμεν αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ ὄχλου τῶν ἐμποδίζειν αὐτοὺς βουλομένων, θλιβομένους τε καὶ στενοχωρουμένους, τῆς χειρὸς τούτων ὡς νηπίων ἐπιλαβόμενοι, τοῦ ὄχλου τῶν λογισμῶν ἐλευθερώσωμεν· εἰ δὲ καὶ νήπιοί τινες πάνυ, ἢ ἀσθενεῖς ὑπάρχουσιν, ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ὤμων ἀνάγκη βαστάσαι, καὶ ἀνυψῶσαι τούτους, ἄχρις οὗ τὰς θύρας τῆς εἰσόδου τῆς ἀληθῶς στενῆς παρέλθωσιν. ἐκεῖ γὰρ πᾶς ὁ πνιγμός τε καὶ ἡ στενοχωρία πέφυκε γίνεσθαι· διὸ καὶ ἔλεγέ τις περὶ αὐτῆς. οὗτος κόπος ἐστὶν ἐνώπιόν μου, ἕως οὗ εἰσέλθω εἰς τὸ ἁγιαστήριον τοῦ θεοῦ.

* ἐδοκιμάσαμεν.

* ἐπεχειρήσαμεν.

καὶ

καὶ μόνον εἴρηται μὲν ἡμῖν, ὦ πατέρων πάτερ, καὶ ἐν τοῖς φθάσασι περὶ ἐκείνου, τοῦ τῶν πατέρων πατρὸς, καὶ διδασκάλου τῶν διδασκάλων, οἷός τε ἦν, τῇ σοφίᾳ ἄνω, ὅλος ἠμφιεσμένος, ἀνυπόκριτος, *ἐλεγκτικὸς, φαιδρός. τὸ δὲ δὴ πάντων θαυμασιώτερον, ὅτι ὅπως γε θέλοντας σωθῆναι ἔβλεπε, περισσοτέρᾳ ἐπεμέλετο τῇ ἀκριβείᾳ. οὓς δὲ πάλιν οἰκεῖον θέλημα, ἢ προσπάθειαν ἔβλεπεν ἔχοντας, οὕτως αὐτοὺς τῆς παρορμήσεως ἀπεστέρει, ὡς λοιπὸν πάντας παρατηρεῖσθαι, ἐν μηδενὶ ὧν προσέκειντο δεικνύειν οἰκεῖον θέλημα. ἔλεγε δὲ καὶ τοῦτο ἀεὶ ὁ ἀοίδιμος· ὅτι περ φησὶν, ἄμεινον διῶξαι τινὰ τῆς μονῆς, ἢ θέλημα ἴδιον ἐᾶσαι τοὺς ὑπηκόους οἰκεῖον ποιεῖν. ὁ μὲν γὰρ διώξας, πολλάκις τὸν διωχθέντα ταπεινότερον ἀπειργάσατο, καὶ τὸ ἑαυτοῦ λοιπὸν περικόπτοντα θέλημα. ὁ δὲ τὸ δοκεῖν φιλανθρωπίαν καὶ συγκατάβασιν τοῖς τοιούτοις χαριζόμενος, ἐν καιρῷ ἐξόδου ἐλεεινῶς αὐτὸν καταρᾶσθαι πεποίηκεν, ἀπατήσαντα μᾶλλον, καὶ οὐκ ὠφελήσαντα αὐτούς. ἦν τοίνυν ἰδεῖν τὸν μέγαν, μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἑσπερινῶν εὐχῶν, ἐπὶ θρόνου, ἔξωθεν μὲν πλεκτοῦ ἐκ ξύλων, ἔσωθεν δὲ πλεκτοῦ χαρίσμασι πνευματικοῖς καθήμενον ὡς βασιλέα τινὰ ὃν περιεκύκλουν ὡς σφαὶ μέλιτται ἡ καλὴ *συνάθροισις, καὶ ὡς θεοῦ τῶν λόγων ἤκουον, καὶ τῶν προσταγμάτων ὑπήκουον. καὶ ὁ μὲν πεντήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα, ὁ δὲ ἑκατὸν

*ἐλεγκτικός ...

*συνοδία καὶ συνάθροισις

Dictum est, ô maxime patrum, in superioribus scriptis de illo patrū patre, & doctorum magistro, qui vit & quantus fuerit, totus cœlesti sapientia ornatus, sincerus, ingeniosus, acer, temperans & modestus, facilis ad dandam veniam, alacer animo; & quod magis mirere, quando salutis suæ studiosos aliquos notabat, maiorem & ipse curam illis impendit. Quos verò cerebrosos, sua voluntate ad desideria sua abuti cernebat, ita ab impetu affectuum suorum reprimebat, vt cæteri magnopere caueteni, ne indicia darent nulla ad res quibus afficiebantur. Quin & illud ille semper celebratissimus affirmabat, præstare subiectos è cœnobio pellere, quàm committere vti suo iudicio, suóque sensu & arbitratu viuere permitterentur. Non rarò enim vsu venit vt qui alterum expulit, expulso auctor esset modestiæ discendæ, & iudicii sui voluntatisque penitus abdicandæ. Qui autem per speciem humanitatis & clementiæ illis conniuit, & quod auebant non negauit, is, cùm agerent animam, ab iis lamentabilem in modum omnibus diris & maledictis confixus est, quod decepetit magis subiectos, quàm ptofuerit. Erat igitur videre eximium illum præsulem, post vespertinas preces in solio (extrorsū quidē è materia contexto, introrsum verò velut numine pleno & cælestibus gratiis redundante) ritu quasi regis residentem, quē solertes apiculæ, hoc est, religiosus fratrum cœtus stipabant, qui non secus, ac si Dei vocem audirent, eius iussis obtempetabant. Iubebatur hic, ptiusquàm se quieti

* increpans. nisi malis ἐλεγκτικός.

darer, psalmorum odaria pronunciare quinquaginta, ille triginta, alius centum; totidem vicibus alius in genua procumbere, alius sessitando somnum capere; horam alius lectioni tribuere, per idem tépus alius precibus insistere, duósq; ad eam rem ex eorum numero curatores nominauit, qui de die obseruarent congerrones, & male feriatos corrigerenr: de nocte verò intempestiuas vigilias, & quæ literis consignare verecundia est. Nec hîc curæ illius finis: singulis certam quoque diætam præscribebat, neque enim eodem omnes victu* vtebantur, [*constitutione.] sed pro cuiusq; profectu statúque salutis, mensa temperabatur, aridior alus, aliis pinguior cibus à bono illo patrefamilias præbebatur. Et quod mirari possis, imperata ab omnibus absq; vlla oblocutione tanquam è cælo data exhauriebantur. Erat eidem laudando viro, & laura subiecta, in qua ex monasterio præsul ille omnibus numeris absolutus ad solitudinis quietem perfectiores deducebat. Caue ne simpliciores animos ad versutiam & calliditatem transferas, quin potiùs, si vlla ratione fieri poterit, pellaces, & callidos, seu vafros ad simplicitatem quandam religiosam traducas, quamuis hoc illis absurdum videatur. Qui ex cupiditatum omnium perfecta victoria ad summam animi, corporisq; puritatem peruenit, is veluti cęlestis quidam arbiter accurata ratione & diligentia (in puniendis subiectorum noxis) vtetur. Obnoxius verò animi, sensuúmque perturbationibus conscientia retunditur, quo minùs in aliorum noxas animaduertat, eásque pro suo arbitratu expiet.

ἀποστοματίζειν ψαλμοὺς περὶ ὕπνου ἐκέλευε, ὁ δὲ τοσαύτας γονυκλισίας, ὁ δὲ καθήμενος ὑπνοῦν· ὁ μὲν ὡρισμένην ἀναγινώσκειν ὥραν, ὁ δὲ ἐπὶ προσευχὴν ὡσαύτως *περιΐστασθαι, [*ἵστασθαι.] κατέστησεν δὲ ἐπὶ τοῦτο δύο ἐπισκόπους τῶν ἀδελφῶν, ἡμέρας μὲν συντυχίας καὶ ἀργίας ἐπισκοποῦντας καὶ παύοντας· νυκτὶ δὲ ἐγρηγόρσεις ἀκαίρους, καὶ ἃ* οὐ θέμις γραφῇ παραδοῦναι. [*καί.] οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς τροφῆς τὴν οἰκείαν τάξιν ἑκάστῳ ὁ μέγας ἀπένειμεν· ἦν γὰρ ἡ δίαιτα πάντων οὐ μία, οὐδὲ ὁμοία· ἀλλὰ διήρητο ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ κατάστασιν· τοῖς μὲν γὰρ τὴν ξηροτέραν, τοῖς δὲ τὴν *ἀνετωτέραν [*ἁδροτέραν] ἀπένειμεν ὁ καλὸς οἰκονόμος. καὶ τὸ θαῦμα, ὅτι περ ἀγογγύστως τὸ προσταττόμενον ὡς ἐκ στόματος θεοῦ ἐπληροῦτο. ἦν δὲ αὐτῷ ὑποκειμένη καὶ λαύρα τῷ ἀοιδίμῳ, ἐν ᾗ ἐκ τῆς μονῆς τοὺς δυνατοὺς πρὸς ἡσυχίαν καθίστα ὁ περὶ πάντα τέλειος. μὴ *ποικίλης, *λιπαρῶ, [*ποικίλο- *πανοῦργο- λῶ.] τοὺς ἀκεραιοτέρους ἐν λογισμῷ πανουργίας, μᾶλλον δὲ, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ποικίλους εἰς ἁπλότητα μετάβαλλε, ὅπερ παράδοξον. ὁ εἰς ἄκρον κεκαθαρμένος ἐκ τῆς ἄκρας ἀπαθείας, ὡς ὁ θεῖος κριτὴς καὶ τῇ *ἀκριβείᾳ χρήσεται. [*ἀπαθείᾳ.] ἔλλειψις γὰρ ἀπαθείας τύπτει δικαστοῦ καρδίαν, καὶ οὐ συγχωρεῖ, ὡς δέον, κολάζειν, καὶ ἀποσμήχειν

πίστεως ἀπαθοῦς καὶ δογμάτων εὐσεβῶν περὶ πάντων κληρονομίαν τοῖς υἱοῖς καταλίμπανε, ἵνα μὴ μόνον τοὺς υἱοὺς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔγγονά σου κυρίῳ δι' ὁδοῦ ὀρθοδοξίας, προσαγάγῃς. σφριγῶντας καὶ νέους καταμαραίνειν καὶ δαμάζειν μὴ ἐλεήσῃς, ἵνα ἐν καιρῷ ἐξόδου ἀνυμνήσωσίν σε· τύπος σοι καὶ ἐν τούτῳ Μωσῆς ὁ μέγας ἔστω, πάνσοφε· οὐ γὰρ ἠδύνηται τοὺς ὑπηκόους, καίπερ ἑκουσίως ἑπομένους, τοῦ Φαραὼ ἐλευθερῶσαι, ἄχρις οὗ τὸ ἄζυμον μετὰ πικρίδων ἔφαγον. ἄζυμον δέ ἐστι ψυχὴ μὴ ἔχουσα πρόσλημμα τοῦ ἑαυτῆς θελήματος. τοῦτο γὰρ τυφοῦν καὶ ἐπαίρειν αὐτὴν δύναται· τὸ δὲ ἄζυμον ἀεὶ τεταπείνωται. πικρίδας δὲ νοήσωμεν, ποτὲ μὲν τὴν ἐκ τῆς ἐπιταγῆς προσγενομένην τούτοις δριμύτητα, ποτὲ δὲ τὴν διὰ τῆς πικρότητος τῆς νηστείας στενοχωρίαν. ἐγὼ δὲ, ὦ πατέρων πάτερ, ταῦτα πρός σε ἐπιστέλλων, *δέδοικα ἀκούων τοῦ φάσκοντος, ὁ διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν *οὐ διδάσκεις; νῦν δὲ τοῦτο μόνον εἰπὼν, καταπαύσω τοῦ λόγου τὸν δρόμον.

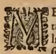
* δεδιὼ ἀκούων.
* οὐ γὰρ διδάσκαλος.

Præ cunctis relinque alumnis tuis sinceræ pietatis, & doctrinæ incorruptæ patrimonium, vti non filios tantùm, sed & nepotes per orthodoxæ religionis vestigia ad Dominum perducas. Iuuenes lasciuientes premere & emaciate non vereare, vti sub excessum vitæ tibi cum gratiarũ actione bene precentur. Et in hoc quoque formam tibi, sapientissime, magnus ille Moses exemplo suo præscripsit, cùm subiectum sibi populum, quamuis sponte promtéque subsequentem, non potuit ex Pharaonis tyrannide eripere, nisi gustatis prius azymis & agrestibus lactucis. Azymum est mens quæ arbitria voluntatis suæ non defendit, & iudicia repressa in officio continet, voluntas enim propria inflare & extollere solet animum: azymum autem sessile est, nec turget, sed subsidet semper. Lactucæ agrestes nunc præcepta subiectis asperiora denotant, nunc abstinentiæ & ieiunationum afflictiones. Enimuero dum hæc ad te, maxime patrum perscribo, illo monentis dicto percellor: *Qui doces alium, teipsum non doces.* Nunc verò vbi verbum addidero, modum dicendi faciam. Ad Rom. 2.

ΚΕΦΑΛ. ιε'. CAP. XV.

Laus Cænobiarchæ Raythuni qui eleganter cum Mose componitur.

a. ΥΧΗ διὰ [a] καθαρότητος ἑνωθεῖσα θεῷ λόγου ἑτέρου πρὸς διδαχὴν οὐ δεηθήσεται· τὸν ἀΐδιον λόγον μυσταγωγὸν, καὶ ὁδηγὸν καὶ φωτισμὸν ἐν ἑαυτῇ φέρουσα ἡ μακαρία,

ENS Deo per [a] puritatem coniuncta nullius institutionem desiderat, cùm immortale verbum patris cœlestem doctorem & magistrum à quo eruditur & illustratur, in se beata illa circumferat, qualem ti.

mentem, mentem inquam purissimam inesse sacrosanctæ & illustri dignitati tuæ non ex nudis tantùm verbis, sed factis tuis & vsu experientiáque didici, quæ ex mansuetudine, singulari monstrorum confectrice, & modestia tua maximè elucet, quæ quasi per radios quosdam, vt è magno illo legum conditore (Mose) cuius tu vestigia patientissimè premis, emicat: nec ab illius laude & præmio per innocentiæ temperantiæque contentionem procul abes, imò propemodum superas; per quas virtutes potissimùm adeundus nobis est Deus, Deus purissimus & omnis perfectionis auctor, & actor (qui nos adhuc in terris agentes per hanc è terris in cœlum transfert) quibus tu velut alter puritatis cultor Elias flammantem currum impigrè conscendisti. Nec in hoc tua virtus defecit: sed [a] Ægyptium illum, manu tua confecisti, & in sabulo submissionis præmium condidisti. Quin & in montem euasisti, Deúmque per senticosam spinosámque, & feris inuiam vitæ rationem aspexisti, ad colloquium quoque & diuinitatis splendorem oculis vsurpandum admissus, vbi & soleas, hoc est, omne mortis velamen posuisti, caudámque seu finem qui ex angelo in draconem deformatus est, apprehendisti, illúmque velut in suo spelæo altissimóque antro, in Ægypto, & tenebrosa caliginis nocte demersum detrusisti. Pharaonem insuper insolentem illum, & superbum [b] triumphasti, Ægyptios malis grauissimis afflixisti,

δοτῆρι, abest in altero codice actor diuini chori sodalis beatitatis.

οἵαν που καὶ τὴν σὴν ἱεροτάτην, καὶ παμφαῆ κορυφὴν ὑπάρχειν μέμνημαι· οὐ λόγῳ ἁπλῶς ψιλῷ, ἀλλ' ἐνεργείᾳ καὶ πείρᾳ τῆς αὐτῆς γνώμην παρά-γον ἐπιστάμενος, πραότητι μάλιστα θηρολέθρῳ καὶ ταπεινότητι ἐξαστράπτουσαν, κατὰ τὸν μέγαν ἐκεῖνον νομοθέτην, ᾧ καὶ ὄντως κατὰ πόδας ἑπόμενος *τληπαθέστατε, καὶ προβαίνων εἰς ὕψος ἀεὶ μικροῦ δεῖν κἀκεῖνον ἐπλεονέκτησας, κατὰ τὸ τῆς ἁγνείας, λέγω, ἐγκώμιον, καὶ τὸ τῆς σωφροσύνης ἔπαθλον, δι' ὧν καὶ μάλιστα, ὡς οὐ δι' ἑτέρων θεῷ πλησιάζειν δυνάμεθα, τῷ παναγνῷ τε καὶ πάσης ἀπαθείας δοτῆρι καὶ χορηγῷ καὶ μεθιστῶντι διὰ ταύτης ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν, τοὺς ἐπὶ γῆς ἔτι *πέλοντας· οἷς ὥσπερ τινὶ πυρὸς ἅρματι, κατ' ἐκεῖνον τὸν φίλαγνον Ἠλίου ἐν ποσὶν ἀοκνίας ἐπιβεβηκὼς οὐ μόνον τὸν [c] Αἰγύπτιον τοῦτον πεφόνευκας, καὶ ἐν ψάμμῳ ταπεινώσεως τὸ ἔπαθλον κέκρυφας· ἀλλά γε καὶ ἐπὶ τὸ ὄρος ἀνέδραμες, καὶ θεὸν δι' ἀκανθώδους καὶ θηρείοις δυσεμβάτου πολιτείας ἑώρακας· καὶ θείας φωνῆς καὶ φωταυγείας ἀπέλαυσας· καὶ τὸ ὑπόδημα, λέγω δὴ πᾶν τὸ νεκρῶδες συγκάλυμμα λέλυκας· καὶ τῆς κέρκου, ἤγουν τοῦ τέλους τοῦ ἐξ ἀγγέλου εἰς δράκοντα μεταπεσόντος ἐπελάβου· καὶ τοῦτον ὥσπερ ἐν οἰκείῳ φωλεῷ καὶ ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ, ἐν Αἰγύπτῳ καὶ σκοτασμῷ ζοφώσας παρέδωκας· καὶ τὸν Φαραὼ νενίκηκας τὸν ὑψηλὸν καὶ [d] ἀγέρωχον· καὶ Αἰγυπτίους κατέπληξας,

* [illegible]

* [illegible]

καὶ τὰ τούτων πρωτότοκα, ὃ * τὰ μείζονος ἔπαθλον τεθανάτωκας· διό σοι καὶ κύριος τὴν τῶν ἀδελφῶν ὁδηγίαν, ὡς ἀκραδάντῳ, πεπίστευκεν· οὓς σὺ ὁδηγὲ ὁδηγῶν, καὶ ἀνεκδειματίστως τοῦ Φαραὼ καὶ τῆς ῥυπαρᾶς τοῦ πηλοῦ * πλινθουργίας λέλυκας· καὶ αὐτοῖς πυρὸς θεοῦ νεφέλης ἁγνείας τῆς πᾶσαν φλόγα κατασβεννούσης θέαν πεῖρᾳ πάσῃ μεταδέδωκας· καὶ οὐ μόνον, ἀλλά γε καὶ τὴν * ἐρυθρὰν καὶ φλογίζουσαν ταύτην θάλασσαν αὐτοῖς διεσκέδασας. ἐφ' ἣν καὶ μάλιστα τὸ πλείους κινδυνεύειν πεφύκαμεν· καὶ νικητὰς καὶ τροπαιούχους ῥάβδῳ σῇ καὶ ἐπιστήμῃ ποιμαντικῇ πεποίηκας· πάντας τε τοὺς καταδιώκοντας, ὀπίσω αὐτῶν, εἰς τέλος ἀπέπνιξας· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦτο τὸν Ἀμαλὴκ τῆς οἰήσεως, τὸν μετὰ τὴν νίκην τῆς θαλάττης ἀπαντᾶν πεφυκότα τοῖς νικηταῖς, ἐκτάσει χειρῶν, μέσος πράξεως καὶ θεωρίας ἑστὼς, ἐτροπώσω, ὑπὲρ λαοῦ σου θεοπιστεύτου καὶ θεοφωτίστου, νενίκηκας τὰ ἔθνη· ἐπὶ τὸ ὄρος τῆς ἀπαθείας ἐνήνοχας τοὺς μετά σου, ἱερέας κατέστησας, περιτομὴν παραδέδωκας, δι' ἧς μὴ καθαρθέντας θεὸν ἰδεῖν ἀμήχανον· εἰς ὕψος ἀναβέβηκας, πάντα γνόφον καὶ ζόφον καὶ θύελλαν διακρουσάμενος, ἀγνωσίας λέγω τὸ * τρίγονον σκότος προσπελάσας φωτὶ, πολὺ

* πρωτότοκα. * πλινθεία. ἄλ. * τρίγονον.

illorúmque primogenita (quod aliis maius meretur præmium) occidisti. Vnde cœli imperator re fratrum velut * inuictum ducem designauit, quos tu ductorum princeps imperterritus ex Pharaonis cœnoso laterum coquendorum opere liberos asseruisti, eisque cœlestis flammæ & purissimæ nubis, quæ ardorem omnem (impuritatis) extinguit, videndæ facultatem præbuisti, certáque experientia ostendisti. Adde quod flammantes * Erythræi maris vndas, in quibus plerique salute periclitari solemus, disieceris, pastorísque virgâ & scientiæ tuæ solertiâ victores reddideris & triumphatores. Hostes verò terga tuorum prementes omnes fluctibus haustos deleuisti. Accedit, quod & post oppressum Pharaonem, etiam superbum Amalecem, & æstimatione sui tumentem, post superata rubri maris pericula victoribus occursantem, dispassis inter contemplationis actionísque studia manibus, in fugam conieceris, pro populo tuo numinis supremi cultore à Deo tibi commisso diuinísque illustrato fulgoribus fortissimè propugnaris, gentes sacrilegas expugnaris, tuósque tecum in perfectionis, & omni perturbationum turbine liberi montis culmen prouexeris. Sacrosanctos Deo mystas initiaris, legem circumcisionis sanxeris, sine qua nemo Dei conspectu frui potest. Túte quoque in summum enixus verticem pulsis tenebris, & omni abstersa noctis caligine, disiectáque turbulenta procella, trigemina inquam ignorantiæ cœcitate, ad lucem multo

* firmum immotúmque. 4.

rubi illius igne augustiorem pu-
tiorémque & sublimiorem, Dei
affatu singulari, & vaticinandi
gratia dignatus accessisti. Vidi-
sti reor, quamuis adhuc mor-
talis, quid tamen in illo immor-
5. talitatis statu sit futurum, [5] splen-
dorémque vltimæ & postremis-
simæ cognitionis iam hausisti.
Deinde cùm ab æterna maiesta-
Exodi 33. re vocem illam accepisses: *Non
videbit me homo, & viuet*, in al-
tissimam demissionis vallē Cho-
rebanam à Dei conspectu de-
scendisti, recúmq; radiante cùm
corporis tum animi vultu gemi-
nas illas cognitionis & contem-
plationis tabulas deportasti. Sed
heu nos infelices, qui in fabri-
cando bouis idolo occupati su-
mus. Quid heu de confractis
legum tabulis queṙar? Deinde
verò quid? prensum manu po-
pulum per desertam solitudinem
deduxisti. Atque fortasse etiam
6. huic populo ab ignis [6] ardore
æstúque fatiscenti per lignum
crucis, corporis inquam afflicta-
tionem, & carnis cum vitiis suis
7. & concupiscentiis [7] crucifixio-
nem, fontem lacrymarum pro-
duxisti. Rursum dein obiecta na-
tionum arma retundis, gentés-
que cœlestibus populatas flam-
8. mis in cinerem redigis, & ad [8] Ior-
danem vsque penetras (quid e-
nim prohibet paulisper in histo-
ria progredi eámque excutere?)
Iosue 3. populóque velut alter Iosue, par-
tiris verbo, & aquas quidem in-
feriores mortis inquam & salsu-
ginis, in mare salsum siue mor-
tuum decurrere iubes, superiores
autem charitatis vndas, in con-
spectu tuorum sapientia floren-
tium Israëlitarum in montem cu-

γε τῆς βάτου αἰδεσιμωτέρῳ καὶ
ἀμαυροτέρῳ καὶ ὑψηλοτέρῳ, ἠ-
ξιώθης φωνῆς, ἠξιώθης θεωρίας
καὶ προφητείας· εἶδές που τάχα,
καὶ ἔτι ἐνταῦθα ὤν, τὰ ὄπισθεν μέλ-
λοντα, τὸν ἐκεῖ λέγω [ε] γινόμε- ε.
νον ἔσχατον φωτισμὸν τῆς γνώσεως.
εἶτα διὰ τῆς φωνῆς, οὐκ ὄψεταί με ἄν-
θρωπος, ἀκήκοας· διὸ καὶ εἰς βα-
θυτάτην που κοιλάδα ταπεινώσεως
ἐν Χωρὴβ ἐκ τῆς θεοπτίας κατελή-
λυθας· ἐπικομιζόμενός που καὶ
τὰς πλάκας τῆς γνώσεως καὶ τῆς
ἀναβάσεως· καὶ τὸ πρόσωπον τῆς
ψυχῆς δεδοξασμένος καὶ τοῦ σώ-
ματος. * φεῦ τῆς ἐμῆς συνῳδίας τὸ * σῶμα
τῆς μοσχοποιίας εἶδος, φεῦ τῆς τῶν μοσχοποιίας
πλακῶν συντριβῆς; εἶτα τί; ἐπι- εἶδος, τὸ διὰ τῆς
λάβου τῆς χειρὸς τοῦ λαοῦ τὴν ἔρη- συνῳδίας.
μον διεβίβασας· ἴσως δὲ καὶ ὑπὸ
[ϛ] φλογὸς πυρὸς οἰκείου καυσουμέ- ϛ.
νῳ τούτῳ ποτὲ πηγὴν ὕδατος δα-
κρύων διὰ ξύλου (λέγω δὴ σαρ-
κὸς [ζ] σταυρώσεως σὺν τοῖς παθή- ζ.
μασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις) γεγέ-
νηκας. πολεμεῖς τὰ συναντῶντα
ἔθνη, πυρὶ κυρίου ἀναλώσας αὐ-
τά. ἐπὶ τὸν [η] Ἰορδάνην ἔρχῃ (οὐ- η.
δὲν γὰρ τὸ κωλύον καὶ μικρὸν τὴν
ἱστορίαν διακρούσασθαι) διαιρεῖς λαῷ,
ὥσπερ Ἰησοῦς ἐν τῷ λόγῳ, καὶ τὰ
μὲν πρόπερα ὕδατα τῇ θαλάττῃ
τοῦ ἁλὸς, καὶ τῆς νεκρώσεως προσστέν-
μας. τὰ δὲ τῆς ἀγάπης δι' ἑτέρας
που ἄνωθεν ἔστησας ἐν ὀφθαλμοῖς
τῶν νοητῶν σου τούτων Ἰσραηλιτῶν.

λίθους τε λοιπὸν φέρειν δυοκαίδεκα
διακελεύεις. ἢ τὸν ἀποστολικὸν βαθ-
μὸν ἐν αὐτοῖς ἀνῳκοδομηκώς, ἢ τὴν
θ. [θ] ὀκτώ που ἐθνῶν τὴν καὶ παθῶν νί-
κην, καὶ αὖθις τὴν τεσσάρων γενι-
κωτάτων ἀρετῶν, περίληψιν αἰνιτ-
τόμενος, τὴν νεκρὰν λοιπὸν καὶ ἄγο-
νον θάλασσαν ταύτῃ κατόπιν πεποίη-
κας· ἐπὶ τὴν πόλιν τοῦ ἐχθροῦ ἔρ-
χῃ· σαλπίζεις ἐν προσευχῇ διὰ τοῦ
ἑβδόμου τύπου * αἰωνίου κύκλου,
κατασπάξας ταύτην νενίκηκας, ὡς καὶ
σὲ λοιπὸν πρὸς τὸν σύμμαχον τὸν
ἄϋλον ᾄδειν. τοῦ ἐχθροῦ μου ἐξέλι-
πον αἱ ῥομφαῖαι εἰς τέλος, καὶ πό-
λεις παθῶν μου καθεῖλες· εἴπω βού-
λει, τὸ πάντων κυριώτερον καὶ κρα-
ταιότερον, ἐπὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ
ἀναβέβηκας, τὴν ὅρασιν τῆς τε-
λείας εἰρήνης ψυχῆς, Χριστὸν ὁρᾷς
τὸν θεὸν τῆς εἰρήνης· συγκακοπα-
θεῖς ὡς καλὸς στρατιώτης· * συσταυ-
ροῦσαι σὺν τῇ σαρκὶ καὶ τοῖς παθή-
μασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. καὶ εἰκό-
τως, ὡς καὶ αὐτὸς θεὸς Φαραὼ γε-
νόμενος, καὶ πάσης αὐτοῦ ἀντικειμέ-
νης δυνάμεως, συνθάπτῃ λοιπὸν
καὶ συγκατέρχῃ εἰς ᾅδην θεολογίας
λέγω, καὶ ἀῤῥήτων μυστηρίων μυ-
ρίζῃ καὶ εὐωδιάζῃ ὑπὸ τῶν συγγε-
νῶν καὶ φίλων γυναικῶν ἢ ἀρετῶν.
τί γάρ με τὸ κωλύον κατ' ἔπος λέ-
γειν καὶ φράζειν; ὅπου γε καὶ ἐν οὐ-
ια. ρανῷ ἐν δεξιᾷ [ια] ὑπάρχεις καθή-
μενος, ὢ τῆς * κλοπῆς, ἀνίστασαι καὶ
αὐτὸς τριήμερος μετὰ νίκην τριῶν

* περιοδικοῦ ζωοῦ. * ἢ ἀόρατον. * συσταυρῶσαι. * σπουδαζομένας.

mulas. Lapides præterea ex Iordane duodenos legi imperasti, ex quibus aut Apostolicum culmen ædificares, aut reportatam de octo
[9] populis, hoc est, vitiis victoriã, 9.
& virtutes quatuor principes iam partas significares, mari deinceps mortuo & effœto seu sterili à tergo relicto, (Hierichunta) ad hostilem vrbem accedis, & tubis precationum ad æternitatis orbitam declarandam septies clangis, vincisque & euertis, vt deinceps propugnatori tuo omnis materiæ experti atque inaspectabili Deo victoriam gratulatus canere possis,
Inimici mei frameæ defecerunt in finem: & vrbem vitiorum meorum funditus delesti. Vin' dicam quod caput rei est, facinúsque omnium maximum & fortissimum: Hierosolymam occupasti, perfectæ pacis animæ visionem. Christum pacis principem vides, socius laborum illius, vt strenuum decet militem effectus, sensibus omnibus & cupiditatibus cum vitiis & concupiscentiis suis in cruce suffigeris. Et meritò sanè, cùm & ipse velut Deus cõtra Pharaonem copiásque eius & hostes vniuersos constitutus es. Et verò sepultus quodammodo cum Christo ad
[10] inferos in rerum inquam cœlestium & arcanorum mysteriorum meditationem & cognitionem descendis, vnguentis quoque delibutus & à cognatis matronis, virtutibus aio, velut aromatum liquore perfusus odores redoles, & spiras (quid enim obstet quo minus strictim hæc commemorem & exponam:) vbi & in cœlo ad [11] dexteram sedes (ô præclaram prædam!) resurgis & ipse post triduum, hoc est, tribus deui-

Psalm. 9. Ad Gal. 5. Exod. 7. 10. 11.

ctis tyrannis, vel vt fortasse rectiùs loquar, post corporis & 11. animæ [11] concupiscendi inquam irascendi & ratiocinandi nempe facultatis expiationem, ad montem Olíueti venis (est enim abrumpenda oratio, præsertim epistolam exaranti, non volumen meditanti, nec apud sapientiæ magistrum nobis omnibus in rerum diuinarum scientia præstantiorem verbosiùs disputandum) de quo monte quidam præclarus cursor, cùm in eum properaret canebat: *Montes excelsi ceruis*, hoc est mentibus feras insectantibus, cùm hoc tu propè cursu contendis, hunc comitatus cœlum affectas, eiusque vestigia premis. Sed figuratam dicendi rationem ad communem loquendi vsum reuoco. Bene precatus nobis alumnis & discipulis tuis, vidisti propositos illos & firmatos virtutum gradus ac scalam, cuius tu pro gratia tibi à Deo impertita, vti sapientissimus architectus fundamenta locasti, imò vltimam quoque manum operi imposuisti, quando me postremissimum simplicem ac fatuum ex humilitatis cauea extractum sordentem & inquinatum, linguam meam populo tuo locare coëgisti. Nec hoc quidem mirandum, quando & Mosi, vti narrat historia, consuetum, impeditam excusare linguam. Enimuero ille vicarium oratorem habuit & eruditum & expeditum Aaronem. Sed tu diuine Mysta, haud scio quo fato impulsus ad aridam hanc cisternam & Ægyptiarum ranarum vliginem imò vlceribus plenam sis delatus. Qui tamen

Psal. 103.

Ioannes Raithunus Climaco auctor fuit scalæ scribendæ.

Exod. 4.

ἄνθραξ, carbo, & carbunculus morbus.

τυραννίδων· τάχα οἰκειότερον εἴπω, ἵνα μετὰ νίκην σώματος καὶ ψυχῆς καὶ πνεύματος, ἢ καὶ μετὰ κάθαρσιν οἱονεὶ τριμεροῦς ψυχῆς, [11] πάθους λέγω καὶ θυμοῦ καὶ λογικοῦ, ἐπὶ τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν ἔρχῃ (δεῖ γὰρ ἐπιτέμνειν καὶ μὴ προσοφίζεσθαι πρὸς σοφίας ἀνάπλεων, μάλιστα ἐπιστέλλοντα, καὶ πάντων τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς ἐν γνώσει προὔχοντα) περὶ οὗ οἶμαί που ὄρους καλλίδρομός τις ἀναβαίνων ἔλεγεν· ὄρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις, ψυχαῖς ταῖς τὰς θήρας ἀναλισκούσαις. Τούτῳ τοίνυν τούτῳ καὶ αὐτὸς συμπαραθέων καὶ συμπαρομαρτῶν, πρὸς τὴν τούτου βάσιν ἐληλυθὼς, ἀναβλέψας εἰς οὐρανοὺς, πάλιν γὰρ τὸν τοῦ λόγου τόπον ἐπὶ τὸν λόγον ἀνάγω. Εὐλογήσας τοὺς μαθητὰς ἡμᾶς, ἑώρακας τὴν περιβεβλημένην καὶ ἐστηριγμένην τῶν ἀρετῶν κλίμακα· ἥπερ κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν δοθεῖσάν σοι ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων θεμέλιον τέθεικας· μᾶλλον δὲ καὶ πλήρωμα· εἰ καὶ ἡμᾶς τὸν εὐήθη ἐκ ταπεινοφροσύνης βαλλόμενος τὸ στόμα ἡμῶν τὸ ῥυπαρῶδες σοὶ πρὸς τὸν σὸν λαὸν κιχρᾶν τετυράννηκας· καὶ οὐ θαῦμα· εἴθισται γὰρ καὶ Μωυσῇ κατὰ τὸν τῆς ἱστορίας τύπον, ἰσχνόφωνον ἑαυτὸν ἀποκαλεῖν καὶ βραδύγλωσσον· ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν Ἀαρὼν ἀρίστου ἐπέτυχε καὶ λογοδότου καὶ λεξιδρόμου· σὺ δὲ ὦ μύστα, οὐκ οἶδ' ὁπόθεν τὴν ἄφιξιν ἐπὶ τοῦτο πεποίηκας πρὸς πηλὸν ἄνυδρον καὶ ὅλην Αἰγυπτίων βατράχων, μᾶλλον δὲ ἀνθράκων πεπληρωμένην· ἐπεὶ δὲ

οὐ δεῖ μὴ κατιλημμένον με τὸν μῦθον, ὦ οὐρανοδρόμε, τὸν τοῦ σοῦ δρόμου ἐν τῷ μέσῳ καταλιπόντα οἴχεσθαι. πάλιν τὸν τοῦ κάλλους σου ἔρανον ἐξυφαίνοντες λέγωμεν ὧδε· ὅτι καὶ προσαπεπέλακας τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ, καὶ τὸ ὄμμα εἰς οὐρανὸν ἀνέτεινας· καὶ ἐπὶ τὴν βάσιν τὸν πόδα ἐπιβέβηκας, καὶ ἔδραμες, καὶ ἀνέδραμες, καὶ ὑψώθης καὶ ἐπέβης ἐπὶ χερουβὶμ ἀρετῶν, καὶ ἐπετάσθης, καὶ ἀνέβης ἐν ἀλαλαγμῷ τὸν ἐχθρὸν τροπωσάμενος· καὶ προσωδοποίησας καὶ προηγήσω. μᾶλλον δὲ καὶ εἰς ἔτι νῦν ἡγῇ· καὶ προηγῇ πάντων ἡμῶν ἐπ' αὐτὴν τὴν κορυφὴν ἀναδραμὼν τῆς ὁσίας κλίμακος καὶ ἑνωθεὶς τῇ ἀγάπῃ, ἡ δὲ ἀγάπη ἐστὶν ὁ θεός. ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα, κράτος, τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

par non eſt, vti non ſponte, ſed tuo iuſſu ſuſceptam orationem in fine deſtituamus, rurſum, ô cœleſtis pegaſe, præclarum tuæ pulchritudinis præmium ſubtexendo iam proximè ad montem ſanctum acceſſeris, oculiſque in cœlum ſublatis iam pedem in fundamentis cœli poſueris. Cucurriſti ergo & recurriſti, in altum euaſiſti: ad Cherubinorum ordines ſeu virtutes aſpiraſti: depulſis ac triumphatis hoſtibus in cœlum euolaſti, & in iubilo aſcendiſti. dux itineris fuiſti, hodiéque ducere & præire non grauaris, qui ad ſcalæ caput ſuprémúmque gradum enixus, Deo per charitatem es penitus inſertus. Deus autem charitas eſt, cui gloria, imperium honor, & adoratio in omnes omnium ſæculorum æternitates. Amen.

ΕΙΣ ΚΕΦΑΛ. ιε'.

Σχόλιον α'.

α'. ΨΥΧΗΣ καθαρᾶς ἴδιον, λόγος μὲν ἄφθονος, ζῆλος δὲ ἄκακος καὶ ἔρως ἄπαυστος τῆς κυρίου δόξης· τότε γὰρ καὶ τὰς οἰκείας ὁ νοῦς διαρυθμίζει πλάστιγγας· καὶ ἐν καθαρωτάτῳ κριτηρίῳ τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ ἐμπεδοῖ.

Σχόλιον β'.

β'. Τὴν σαρκικὴν ἐπιθυμίαν.

Σχόλιον γ'.

γ'. Ὑπερμένον νοῦν ὑπερήφανον λέγει πλάσεως * ἤγουν τὸ Φαραώ.

*locus videtur corruptus fortaſſe φύσεως.

Σχόλιον δ'.

δ'. Τὴν σαρκικὴν πύρωσιν ὁ κλίμαξ λέγει.

Σχόλιον ε'.

ε'. Ἤγουν τὴν τελείαν γνῶσιν τὴν ἐν τῷ μέλλοντι.

AD CAP. XV.

Scholion 1.

PROPRIVM eſt animæ puræ ſermo omni carens inuidia, æmulatio ſimplex & innocens, & amor ſeu deſiderium gloriæ Domini æternum & irrequietum. Tunc enim mens ſuas lances & pondera conformat, atque in puriſſimo tribunali mentis ſuæ examinat & * caſtigat. 1.

* ἐμπροῖ.

Scholion 2.

Concupiſcentiam carnis. 2.

Scholion 3.

Elatum animum, ſuperbum intelligit nomine Pharaonis. 3.

Scholion 4.

Carnis ardorem Climacus dicit. 4.

Scholion 5.

Siue perfectam cognitionem in futuro ſeculo. 5.

Scholion 6.

6. Hoc dicit: Populo tuo proprio igne ardenti, siue suis cupiditatibus concupiscentiæ flagranti, per lignum Crucis tanquam Moyses succurristi, siue per afflictionem, & crucifixionem fontes lacrymarum illis ad Mosaicæ * contemplationis imitationem produxisti.

* visionis.

Scholion 7.

7. Duo sunt modi crucis conscendendæ, alter cùm corpus in crucem agitur; alter cùm per contemplationem in crucem ascendimus: & primus quidem ex libertate, alter ex vi & actione operum fit, cui non subiicitur mens nisi corpus fuerit subiectum. Regnum animi est crucifixio corporis; nec mens Deo subiicitur nisi liberum arbitrium rationi fuerit subiectum.

Scholion 8.

8. Hoc dicit, Quemadmodum cùm Iesus Naue virgâ Iordanem diuisisset, anteriores aquas in mare salsum, quod mortuum dicitur, defluere permisit. Posteriores autem stitit ante oculos populi: ita & tu populum tuum domesticum diuidens, & ad mundi huius transitum præparans, lacrymas quidem primas tironum acerbitati & salsugini malarum affectionum & laborum quasi per sortem destinasti, & voluptatum mortificationi assignasti. (nam post mortem cupiditatibus allatam elisásque vitiorum fibras nihil amplius his opus est) Charitatis autem vndæ à tergo sequentes quæ perfectos reddunt supra constitere, hoc est constantes, firmas & immutabiles per cœlestem gratiam in discipulorum tuorum conspectu reddidisti.

Scholion 9.

9. Retrò, inquit, octo vitia vertisti, vitia porro ibi, si vis, hæc videbis: meum inexplebilem ventrem & omnia absumentem, cupiditatum malarum reginam, & imperatricem gulam (hoc nimirum est illud mare mortuum à tergo relictum.)

Scholion 10.

10. Profundum) dogmatum altitudinem per figuram appellauit infernum: non equidem animæ meæ locus.

Scholion 11.

11. Quantum in Christo Iesu, qui pri-

Σχόλιον ς'.

Τοῦτο λέγει, ὅτι καιομένῳ τῷ σῷ λαῷ ὑπὸ τοῦ οἰκείου πυρός, ἤγουν τῶν οἰκείων ἐπιθυμιῶν καὶ παθῶν διὰ ξύλου σταυροῦ, ὥσπερ ὁ Μωυσῆς ἐπεκούρησας, ἤγουν διὰ κακοπαθείας καὶ σταυρώσεως τῆς σαρκός, πηγὰς δακρύων ἀναβλύσας αὐτοῖς κατὰ μίμησιν τοῦ Μωσαϊκοῦ θεωρήματος. ς.

Σχόλιον Ἰσαάκ ζ'.

Δύο τρόποι εἰσὶ τοῦ ἀνελθεῖν ἐν τῷ σταυρῷ, ὁ εἷς ἡ σταύρωσις τοῦ σώματος· καὶ ὁ δεύτερος, τοῦ ἀνελθεῖν εἰς θεωρίαν· καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἐκ τῆς ἐλευθερίας· ὁ δὲ δεύτερος ἐκ τῆς ἐνεργείας τῶν ἔργων γίνεται, ᾧ πη οὐχ ὑποτάσσεται ὁ νοῦς, ἐὰν μὴ τὸ σῶμα ὑποταγῇ· ἡ βασιλεία τοῦ νοῦ, ἡ σταύρωσίς ἐστι τοῦ σώματος, καὶ οὐχ ὑποτάσσεται ὁ νοῦς τῷ θεῷ, ἐὰν μὴ ὑποταγῇ τὸ αὐτεξούσιον τῷ λογικῷ. ζ.

Σχόλιον η'.

Τοῦτο λέγει· ὥσπερ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, τῇ ῥάβδῳ τὸν Ἰορδάνην * τέμνων τὰ μὲν ἔμπροσθεν ῥέοντα ὕδατα πρὸς τὴν θάλασσαν τὴν ἁλῶν τὴν λεγομένην νεκρὰν ἀφῆκεν ἀπορρεῦσαι· τὰ δὲ ὄπισθεν ἔστησεν ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ λαοῦ· οὕτως καὶ σὺ τὸν οἰκεῖον λαὸν διαιρῶν, καὶ πρὸς τὴν διάβασιν τοῦ κόσμου τούτου παρασκευάζων, τὰ μὲν εἰσαγωγικὰ δάκρυα τῇ πικρίᾳ καὶ ἅλμῃ τῶν παθῶν, καὶ τῶν πόνων συνεκλήρωσας, καὶ τῇ νεκρώσει τῶν ἡδονῶν προσένειμας· οὐ γὰρ χρεία τούτων μετὰ τὴν νέκρωσιν· τὰ δὲ τῆς ἀγάπης ὄπισθεν ἐρχόμενα, ὡς τελειοποιὰ ἔστη ἄνωθεν, ἤγουν σταθερὰ καὶ βέβαια, καὶ ἀναλλοίωτα ὑπὸ τῆς ἄνωθεν χάριτος ἐποίησας ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς σου μαθητῶν. η.

* al. τιμῶν τεμών.

Σχόλιον θ'.

Ὄπισθεν εἶπεν, ὀκτὼ κακίας ἐποίησας πεσεῖν, ἐκεῖσε λοιπὸν εἰ θέλεις, ἴδοις, τουτέστιν, ἐμὴν ἄπληστον κοιλίαν καὶ παμφάγον, παθῶν ἄνασσαν, βασίλισσαν γαστέρα. θ.

Σχόλιον ι'.

Τὸ βάθος εἶπε, τὸν βυθὸν τῶν δογμάτων ᾅδην τροπικῶς, οὐκ ἐμῆς ψυχῆς τόπος. ι.

Σχόλιον ια'.

Ὅσοι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ὢν ἀπαυ- ια.

καὶ πάντως ἡμῶν τοῦ γένους, ἐκεῖ κάθηται σαρκί· τῷ θεὸς γὰρ ἦν, ὅπου Παῦλος ἔφησεν ἁρπαγεὶς ἄνω.

Σχόλιον ιβ'.

ιβ'. Ερως, θυμός, νοῦς τριμερὲς μέγα κράτος, πάθος τὴν ἐπιθυμίαν λέγει.

Ἄλλο σχόλιον Μαξίμου.

Τὸ θυμικὸν τῆς ψυχῆς ἀγάπῃ χαλίνωσον· καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν αὐτῆς ἐγκρατείᾳ μάρανον· καὶ τὸ λογιστικὸν αὐτῆς προσευχῇ πτέρωσον· καὶ τὸ φῶς τοῦ νοῦ οὐκ ἀμαυροῦται ποτέ.

mitiæ totius generis nostri ibi sedet corpore. Ibi enim erat Deus, quo Paulus se sursum raptum dixit.

Scholion 12.

Amor, ira, mens triplex animæ facultas & ingens imperium. Passionem vim appetendi appellat. (Passionis inquam seu appetendi & irascendi & ratiocinandi facultatem) 12.

Aliud Maximi.

Vim irascendi frena charitate, concupiscendi affectum continentia emacia; ratiocinandi potentiæ per preces alas adde, & lux mentis nunquam hebetabitur.

FINIS.

INDEX RERVM PRÆCIPVARVM, QVÆ IN S. IOANNIS CLIMACI OPERIBVS CONTINENTVR.

A

Vu

E.

F.

G.

I.

L.

N.

P.

Q.

R.

S.

T

V

FINIS.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

